Bd. 22

No. 85

IVLII CLARI

PATRIT. ALEXANDRINI, I. C.

LONGE CLARISSIMI, ET SERENISS. PHILIPPI
Hispaniarum Regis Catholici, supremi Consiliarij,
ac Regentis dignis.

OPERA OMNIA
Quæ hactenus in lucem prodierunt:
Hac postrema editione collatis exemplaribus infinitis erroribus purgata, genuinæq́;
lectioni restituta: atque adnotationibus Manfredi Goueani,
I.C. clariß. & aliorum illustrata.

Quorum Catalogum proxima post Præfationem pagina monstrabit.

Cum summariis & Indice locupletissimo.

LVGDVNI,
In off. Q. Phil. Tinghi, Flo. Apud Symphorianum Beraud.

M. D. LXXXII.

Cum Priuilegio Regis.

HIERONYMO CASTILLONAEO,

REGIO CONSILIARIO, AC LVGDVNENSIS

Præfecturæ, Senatusq; Dombani Summo Præsidi,

Philippus Tinghius S. D.

IVrisprudentiam Vlpianus meritò quidem, Vir clarissime, diuinarum atque humanarum rerum notitiam dixit, iusti atque iniusti scientiam. tametsi enim ambitiose affectasse sapientiæ munus videatur, & eius ornamento arti suæ quæsisse decus, vt illud Philosophis adimeret, suis verò attribueret: amplius tamen aliquid hac sua definitione vir egregius declarare meo iudicio voluit. Et cur quæso, Iurisconsultos iustitiæ sacerdotes dixit? An in inuidiam tantùm & contumeliam Stoicorum, qui suum sapientem solùm verè sacerdotem profitebantur? vt hoc pacto assimulatam, non veram, nec synceram eorum philosophiam prædicaret. Illud quidem ex parte, sed aliud etiam, mihi crede, expressit. Quod etiam ex Celso comprobat, qui ius ipsum artem boni & æqui definiit, atque huius præcepta, honestè viuere, alterum non lædere, suum cuique tribuere dixit. Ipsius enim iustitiæ rerum fontem, non imaginariam aliquam deam, vt alij volunt, sibi proposuit: Deum scilicet Opt. Max. qui æqui bonique auctor est: qui etsi veram illius notitiam non habuit, ex communi tamen, quæ hominum animis semper ingenita fuit, diuini numinis notione hæc vidit, nec aliunde posse proficisci sensit. Et stupidus profectò, planéque hebes dicendus esset, qui hanc naturæ tacitam connexionem, societatísque humanę vinculum non ipsius Dei Opt. Max. constitutione, sed humanis tantùm legibus defendi conseruaríque crederet. Optimæ enim leges non improbandæ, eæ tamen quæ à verissima præscripta à Deo regula non aberrant, & quasi ab ipso Deo dictatæ sunt maiori in pretio habendæ. Quę mihi iustissima videtur esse ratio, cur ex immenso humanarum legum aceruo, Iurisconsultorúmque veterum tot libris, vix vnus duóve codices restent: quamque in antiquandis olim legibus omnes iurisprudentes respexisse existimem: quin adeo XII. Tabularum libellum non alia de causa bibliothecas omnium philosophorum & auctoritatis pondere, & vtilitatis vbertate dici superasse. Hinc videri potest quàm magni ęstimanda Iurisprudentia sit, quantíque illius diligentes asseclæ faciendi. Alienum enim illud est Ciceronis, & mea quidem sententia, causæ inseruiens, asserentis si sibi homini vehementer occupato stomachus moueretur, triduo se Iurisconsultum esse professurum: adde etiam de illorum formulis id ab illo esse intellectum, quibus scilicet nonnulli tunc temporis Iurisconsulti religiosè nimium inhærebant, vt non licere ab illis vel latum vnguem discedere, obstinatè contenderent. Alibi enim horum studium plurimi facit, in eósque grauiter inuehitur, qui Iurisprudentes vituperabant: vt si quis eis non obtemperasset non homines lædi, sed leges ac iura labefactari crederet. Quid multa? Possem hic recensere quamplurimos, qui hac iuris in arte excelluerunt, ob ídque à suis ciuibus magno in precio habiti sunt. Omitto Minoa, Lycurgum, Solonem, Zaleucum, Charondam, de qui-

bus hoc tantum dicam, non vt homines à ſuis, ſed vt Deos cultos fuiſſe: Hermodorum etiam, qui tamen à ſuis eiectus eſt: ideóque in eos hæc retulit Heraclitus, Ἄξιον ἐφεσίοις ἡβηδὸν ἀποθανεῖν πᾶσιν, καὶ τοῖς ἀνήβοις τὴν πόλιν καταλιπεῖν· οἵτινες Ἑρμόδωρον ἑωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον· λέγοντες, ἡμέων μηδὲ εἷς ὀνήιστος ἔστω· εἰ δέ τις τοιοῦτος, ἄλλη τε καὶ μετ᾽ ἄλλων. Scæuolam quoque, Gallum, Sulpitium, Labeonem, Papinianum, Paulum: denique ipſum Vlpianum, qui apud Alexandrum Imp. tanto in honore fuit, vt nunquam is niſi cum Vlpiano videretur, habitúſque ſit ſummus Imp. quòd eius conſiliis in adminiſtranda rep. vteretur. Sed noſtris temporibus nullíne huiuſmodi? an huius diſciplinæ ſtudium prorſus euanuit? minimè illud quidem, & forſan non inferiores illis ſuperioribus, & in quibus parum omnino deſiderari poſſit: niſi etiam illud compenſent doctrinæ Chriſtianæ ſtudio, longum eſſet recenſere: præterea nec hic locus eſt, ſed celeberrimi Iuriſconſulti Iulij Clari memoriam non poſſum non excitare, quem etſi generoſi natales, & ipſius apud Inſubres ſplendidi geſti magiſtratus, tum verò ampliſſimus is dignitatis gradus, quem etiam nunc apud ſereniſſimum & potentiſſimum Hiſpaniarum Regem Philippum obtinet, notum, clarúmque per ſe faciant, nec patiantur eius nomen obliuione ſepeliri. Receptarum tamen ſententiarum libri, quos non ita pridem in lucem edendos curauit, ea ſunt compoſiti methodo, tantáque nitent doctrinæ elegantia & puritate, vt præ cæteris qui in hoc ſcribendi genere ante illum deſudarunt, admirabilis nobis eſſe, & κεκρουκέναι τὸν βατῆρα τῆς θύρας iudicari debeat: in quo etiam illius viri mihi fortuna vehementer incuſanda videtur, quæ omnibus iuris ſtudioſis illum inuidens, Iuriſprudentiæ prius exemit, quàm illud ipſum quod tantum deerat, & iam erat aggreſſus, cæteris ſuis ſcriptis continuaret: quorum iactura etſi à quibuſdam non tanti æſtimatur, quòd ab aliis facillimè ea ſuppleri poſſint: eiuſmodi tamen mihi eſſe videtur, vt hæc minimè ſint illis conferenda. Poſtremò talem hunc eſſe cenſeo auctorem, vir clariſſime, qui tibi in hac communium opinionum electione non ſit moleſtus futurus: ideóque hæc eius ſcripta tuo nomini ſi dedicem, ὅμοιον ὁμοίῳ aſſociare, ipſámque naturæ legem me non tranſilire. Nam cui Preſidis Chaſtillonęi non nota virtus eſt? cui ſingularis ſummáque eius eruditio? Omnibus ſanè Lugdunenſibus ciuibus quàm approbata nullus non videt. Mihi verò quàm ſemper admiranda, quámque non inutilis fuerit, polliceor me dum vitæ hoc munus conceſſerit Deus, prædicaturum, omnibúſque teſtimonio meo confirmaturum. Et verò etiam ingratus ſim, niſi me multis magníſque beneficiis tibi obligatum eſſe hoc quantulocunque officio teſtificer. Hanc igitur Iulij Clari operum ex officina mea editionem accipe, quaſi iſtius meæ pollicitationis præludium: in qua quid præſtiterim, tuum erit iudicium. Nam huiuſce rei arbitrium ſi ſuſceperis, in híſque quod diligentiæ noſtræ eſt comprobaueris, equidem currum nullum, infulam, lauream nullam cum vno verbo tuo cum mea laude coniuncto comparauero: idem illud & ſtudioſis omnibus erit, ſat ſcio, ὥσπερ τις θέμιστος ψῆφος. Quod vt facias, quia maximè cupio, ſic abs te, vir clariſſime, magnopere contendo. Vale. Lugduni iij. Idus Sextiles, Anno M. D. LXXV.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO
D.D. Antonio Perenoto, Atrebatensi Episcopo,
Iulius Clarus S. D.

Libros Sententiarum Receptarum, Primum studiorum meorum fructum, ab ipso penè operis exordio tibi dicare constitueram, Reuerendiß. Antistes, siue quòd ita officij mei ratio postulare videretur, siue etiam (verum vt dicam) quòd neminem esse arbitrarer, cuius nomini iustius quàm tuo, hosce Commentarios inscriptos esse oporteret. Nam si defensor aut patronus quærendus erat, cuius auctoritate tutus liber in publicum prodiret (quod plerique in nuncupandis operibus obseruare solent) Quis est toto orbe terrarum tibi, aut amplitudine, aut dignitate comparandus? Si verò ille mihi deligendus erat, cui maximè deberem, cuiq; pro suis meritis erga me, aliquam hoc munere gratiam referrem, Quis mihi te amicior? Quis in me ornando, vel promptior, vel diligentior vnquam extitit? Non prætercam, ne illud quidem, in ipso studiorum nostrorum initio, in Ticinensi Academia vtrique nostrûm contigisse, in eodem auditorio iuri ciuili operam dare, Quo tempore quanta in me tua fuit humanitas? quæ beneuolentia? Quale vicißim meum erga te studium? Quæ patris mei viri Clariß. qui tum fortè Mediolano se Ticinum contulerat, in te officia fuerunt? Quibus omnibus accedebat, quòd ex operis quoque ipsius argumento id tibi maximè deberi videbatur. Si enim Iurisconsulto eidemq; doctißimo atque integerrimo, dicandæ erant Iurisperitorum sententiæ, Tu iuris scientia, eruditione, atque integritate adeò excellis, vt iure ac meritò esses cæteris omnibus sine controuersia præferendus. Cæterum cùm Mantuæ agens, quò ex illa belli turbulenta tempestate, velut in portum confugeram, extremam operi manum imponere, illudq; tuis auspiciis in lucem edere constituissem, repente mihi allatus est nuntius, me in Mediolanensem Senatum, summo Regis nostri beneficio, fuisse cooptatum. Quæ res fecit, vt ab incœpto desisterem. Permagni enim interesse arbitrabar, vtrum opus ipsum à iuris tantùm perito, an à iuris perito eodemq; Senatore prodiret, à quo propter accesionem dignitatis, nihil nisi summo iudicio atque arte elaboratum proferri oporteret. Sperabam tamen futurum, vt librum aliquando in manus sumere, eumq; expolire, atque absoluere facilè possem. Sed me valde mea fefellit opinio, nam cùm primùm Senatorium cœpi munus obire, ita sum causarum negociorumq; multitudine impeditus, vt nihil hactenus spatij surripere potuerim, ad opus ipsum, vti constitueram, diligenter corrigendum, atque emendandum. Hærebam itaque, nec quid consilij caperem, omnino videbam. Hinc enim si liber prorsus supprimeretur, non poteram non molestè ferre, tot annorum à me susceptos labores sine fructu perire: illinc verò si non emendatus ederetur, verebar, ne cum magna existimationis meæ iactura, illud mihi iure obiici posset, quòd ipse Iurisconsultus, non satis consultò fecißem. Placuit igitur priusquam deliberarem, amicorum iudicium exquirere: nihil enim apud me vnquam fuit illorum consiliis, aut sanctius, aut religiosus. Itaque Paragraphum qui de Feudis erat conscriptus in lucem editum ad te primum, deinde etiam ad plerosq; viros literarum scientia insignes, mihiq; summa neceßitudine coniunctos, perferendum curaui, vt ex eo quasi totius operis gustum præberem, rogauiq; vt quid de eo sentirent, quidve mihi faciendum putarent, amicè monerent. ij omnes responderunt, non indignum sibi librum videri, qui in lucem prodiret. Tu verò, quem præcipuum omnium consiliorum meorum rectorem, & moderatorem semper constitui, tuis literis, quas proximè ad me amoris, & officij plenas scripsisti, non modò animum confir-

masti, sed etiam addidisti. Quo factum est, vt hanc prouinciam, quam antea timens ac viribus meis diffidens subterfugiebam, nunc tot clarissimis viris hortatoribus, te verò etiam planè impulsore, alacri, & prompto animo libentissimè susceperim. Sed cùm adeò ipsius voluminis creuerit magnitudo, vt non nisi longo temporis interuallo, auctorum locos omnes, qui penè innumerabiles citantur, cum ipsis scriptorum commentariis conferri posse existimem, (hoc autem magni referre arbitror, vt omnia fideliter recitentur) vereor, ne tardius quàm vellem, perfici totum opus possit & peruulgari. Vt igitur interea studiosis, quorum multi illius editionem à me per literas efflagitant, aliqua ex parte satisfaciam, aliquot Paragraphos, qui vel vtilitate vel copia cæteris præstarent, eo tempore quod molestissimis occupationibus meis eripere mihi licebit, corrigendos mihi proposui, eosq; in lucem mittere constitui. Habent enim singuli Paragraphi, libelli speciem, ita vt vnusquisque per se satis commodè vtiliterq;, & legi, & intelligi possit. Quorum cum primus fortè edendus esset Paragraphus, qui Testamentum *inscribitur, non potui me continere, quin (quod in toto opere facere decreueram) illum tuo amplissimo nomini dedicarem. Dij rerum omnium dominatores, qui donis nostris non indigent, non quid detur, sed qua mente, quóve animo datum sit, æstimare solent, id te Antistes Illustriss. qui vitæ ac morum probitate ad eorum similitudinem, quantum humana fert imbecillitas, proximè accedis, hac in re facturum confido, vt scilicet munus hoc, qualecunque sit, ab homine tui amantissimo studiosissimoq; profectum, cuiusque animum iamdiu cognitum ac perspectum habes, benignè ac humaniter accipias. Quod quidem ego in præsentia, maximi atque immortalis beneficij loco reponam. Quòd si postea aliquando inter iuris interpretum controuersias, aliquam tibi laboris, aut molestiæ leuationem attulerit, tum me fœlicissimum arbitrabor, atque ex ea re omnium laborum vigiliarumq; mearum amplissimum, & cumulatissimum fructum mihi videbor consecutus. Interea verò Deum Opt. Max. precabor, vt te diu incolumem, florentem, beatum, Reipubl. Christianæ seruet. Spero enim aliquando futurum, vt maximo sedens in solio, iampridem tot turbinibus ac tempestatibus fluctuantem Christi nauem: saluam in portu colloces. Vale. Cal. Maiis, 1559.* MEDIOLANO.

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

Par grace & priuilege du Roy, il est permis à Philippe Tinghi, marchand Libraire, d'imprimer, vendre & distribuer les œuures de *Iulius Clarus*, de nouueau reueües & corrigees, & ce pour le temps & terme de dix ans: Auec inhibitions & defenses à tous marchans, Libraires, Imprimeurs, & autres personnes quelconques, d'imprimer ledit Liure, ny en vendre ou distribuer, dans les pays & terres de sa Maiesté, sinon de ceux qui seront imprimez du consentement & permission dudit Tinghi, sur peine de confiscation, & autres peines, plus à plein declarees par lesdites lettres patentes de sadite Maiesté. Donné à Paris, au moys de Iuin, 1578. Seellees du grand seel dudit Seigneur, & signees,

PAR LE ROY,

M. René Hennequin, Maistre des Requestes ordinaires de l'hostel present.

CAMVS.

SERIES MATERIARVM HOC Volumine contentarum.

Ex Libro iij. Sententiarum Receptarum, Iulij Clari, &c.

Ex libro iiij. Receptarum Sententiarum.

Eiusdem liber v. integer & absolutus:

In quo omnium Criminum materias per receptas Sententias, ac in calce de eorundem Processibus conficiendis, ac delinquentium pœnis, accuratissimè sunt omnia tractata, ita vt nihil vlterius Lector desiderare possit.

ORDO PARAGRAPHORVM, qui v. libro continentur.

CAPITA QVÆSTIONVM
sequentis Tractatus de Testamento.

1 QVid sit testamentum.
2 Quo iure inuenta sit testamenti factio.
3 Quot sint genera testamentorum.
4 Quid differat testamentum nuncupatiuum à testamento in scriptis.
5 Quæ personæ possint testari ad pias causas.
6 Solennitates iuris ciuilis an sint sublatæ in testamentis ad pias causas.
7 Testamentum imperfectum ad pias causas conditum, an sustineatur quacunque imperfectione non obstante.
8 Testamentum inter liberos conditum, an valeat sine solennitatibus iuris ciuilis.
9 Et quid si sit imperfectum ratione voluntatis.
10 Et an etiam sustineatur, quatenus concernit extraneas personas.
11 Dispositio §. ex imperfecto, an habeat locum etiam in testamento nuncupatiuo.
12 Et an habeat locum inter quoscunque liberos.
13 Et an ex huiusmodi testamento succedatur, tanquam ex testamento, an autem tanquam ab intestato.
14 Cedula manu patris scripta sine testibus, an valeat inter liberos in vim testamenti.
15 Testamentum militis quæ priuilegia habeat.
16 Miles an possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.
17 Testamentum cæci quomodo confici debeat.
18 Filiusfamilias an possit testari.
19 Bannitus an possit testari.
20 Et an possit capere ex testamento.
21 Condemnatus ad mortem an possit testari.
22 Deportatus an habeat testamenti factionem.
23 Condemnatus ad perpetuos carceres, an retineat testamenti factionem.
24 Excommunicatus an possit testari.
25 Infamis an possit testari.
26 Vsurarius manifestus an possit testari.
27 Prælatus, aut clericus, an possit testari.
28 Monachus, vel religiosus, an possit testari.
29 Monachus, vel religiosus, an possit capere ex testamento.
30 Monacho hærede instituto, an hæreditas transferatur in monasterium ipso iure.
31 Spurius an possit capere ex testamento.
32 Auus an possit instituere nepotem legitimum natum ex filio spurio.
33 Prodigus an possit testari.
34 Inhabiles de iure communi ad testandum an possint testari ad pias causas, Remissiuè.
35 Institutio hæredis expressa & tacita esse potest.
36 Institutio hæredis debet esse certa.
37 Testator debet ore proprio exprimere nomen hæredis.
38 Legitima debet filio relinqui iure institutionis.
39 Filius an possit institui sub conditione.
40 Testamentum in quo filius est exhæredatus, an sit nullum.
41 Ex quibus causis filius à patre exhæredari possit.
42 Testamentum in quo filius est præteritus, an sit ipso iure nullum.
43 Et quid de iure prætorio, &c.
44 Filia an possit institui in sola dote sua.
45 Testamentum præteritione posthumi an rumpatur.
46 Clausula codicillaris an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis, in vim fideicommissi.
47 Præteritio filij à matre, an reddat eius testament. nullum.
48 Præteritio patris à filio, an reddat testamentum nullum.
49 Præteritio matris, vel ascendentium per lineam maternam, an annullet testamentum.
50 Præteritio collateralium an vitiet testamentum.
51 Præteritio liberti an reddat testamen. nullum, Remissiuè.
52 Dispositio auc. ex causa, an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis, vel exhæredationis.
53 Et an irritetur institutio facta in re certa, &c.
54 Et an omnia in testamento contenta præter institutionem sustineantur.
55 In testamento quæ personæ testes esse non possint.
56 Quis testium numerus in testamentis requiratur.
57 Et quid de iure canonico.
58 In testamen. requiritur, quòd testes & notarius sint rogati.
59 Requiritur in testamento, quòd testes videant testatorem.
60 Duæ personæ an possint simul condere testamentum.
61 Testatoris dispositio an semper seruanda sit.
62 Testator an possit prohibere detractionem trebellianicæ.
63 Et quid in filiis primi gradus.
64 Testator an possit remittere vsufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c.
65 Testator an possit prohibere, ne testamentum insinuetur.
66 Testator an possit remittere confectionem inuentarij.
67 Testator an possit prohibere diuisionem inter hæredes.
68 Testator an possit concedere legatario licentiam capiendi legatum propria auctoritate.
69 Testator an possit priuare hæredem hæreditate.
70 Testator an possit facere, quòd bona sua non sint pro legatis hypothecata.
71 Testator an possit disponere de rebus hæredis.
72 Testator an possit prohibere legitimam.
73 Testator an possit prohibere filio alienationem suæ legitimæ.
74 Testator an possit prohibere ius accrescendi.
75 In testamento an possint celebrari contractus.
76 Quemadmodum testatoris voluntas coniici possit.
77 Filij positi in conditione, an censeantur vocati.
78 Et quid si testator eos grauauerit.
79 Et quid si apposita sit dictio, masculis.
80 Plures simul instituti, vel substituti, an censeantur vocati simul & semel, an autem ordine successiuo.
81 Testamentum an annulletur præteritione filij.
82 Et an præteritione parentum, vel collateralium.
83 Et an propter exhæredationem.
84 Legitimatione filij naturalis an rumpatur testamentum.
85 Et an per ingressum religionis.
86 Resurrectione testatoris defuncti, an testament. rumpatur.
87 Testament. conditum per metum, an sit ipso iure nullum.
88 Vltima voluntas an vitietur propter malam latinitatem.
89 Testamentum minus solenne an sit ipso iure nullum.
90 Ex testamento minus solenni an oriatur naturalis obligat.
91 Testamentum an contraria voluntate reuocetur.
92 Et quid si testator dicat se velle decedere intestatum.
93 Cancellationes testamenti, vel incisione, an reuocetur testamentum.

94 Test

94 Testamentum iuratum an tollatur per secundum testamentum.
95 Donatio in pœnam mutationis testamenti an valeat.
96 Secundum testamentum ex quo non sit adita hæreditas, an tollat primum.
97 Testamentum imperfectum an aliquando tollat aliud perfectum præcedens.
98 Testamentum primum inter liberos conditum, an per secundum testamentum simpliciter reuocetur.
99 Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, an tollatur per secundum.
100 Si duo testamenta eodem die confecta producantur, quod eorum præualere debeat.

Capita Quæstionum. §. Donatio.

1 Donatio vnde dicta sit, & an sit contractus nominatus.
2 Donatio conditionalis, an sit propriè donatio.
3 Donatio remuneratoria, an sit propriè donatio.
4 Donatio causa mortis quid sit.
5 Donatio causa mortis, an potius æquiparetur contractibus quàm vltimis voluntatibus.
6 Filiusfamilias an possit donare causa mortis.
7 Usurarius manifestus an possit donare causa mortis.
8 Pater an possit donare filio.
9 Donatio inter virum & vxorem, an valeat.
10 Ornamenta quæ mittuntur sponsis, an censeantur donata.
11 Donatio propter nuptias, an hodie peti possit.
12 Donatio an possit fieri absenti.
13 Et quid si fiat donatio stipulanti.
14 Donatio an perficiatur nudo pacto.
15 Insinuatio quid sit.
16 Insinuatio excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari.
17 Et quid in donatione facta Ecclesiæ, &c.
18 Et quid donatione iurata.
19 Donatio omnium bonorum, an valeat.
20 Et quid si sit iurata.
21 Donatio potest ob ingratitudinem reuocari.
22 Donatio reuocatur propter superuenientiam liberorum.
23 Et quid si sit iurata.
24 Donatio inofficiosa potest per filios reuocari.
25 Donatio ob causam, & donatio causa mortis, quando possint reuocari.

Capita Quæstionum. §. Emphyteosis.

1 Emphyteosis quid differat à contractu libellario, & censuali.
2 Emphyteosis an sit contractus nominatus.
3 In contractu emphyteotico an requiratur, quòd à principio præstetur certa quantitas.
4 In contractu emphyteotico an requiratur scriptura.
5 Vasallus an possit concedere in emphyteosim bona feudalia.
6 Prælatus an possit bona ecclesiæ concedere in emphyteosim.
7 Et quanti temporis solutione præsumatur emphyteusis præcessisse?
8 Emphyteota tenetur soluere canonem, aliàs cadit à iure suo.
9 Et an cadat ipso iure, an autem requiratur declaratio.
10 Dominus recipiendo pensionem, an censeatur remisisse caducitatem.
11 Dominus an possit post declaratam caducitatem ingredi propria auctoritate rem emphyteoticam?
12 Quo tempore sit soluenda pensio.
13 Emphyteota non potest alienare rem emphyteoticam domino irrequisito.
14 Et an possit eam cum aliis emphyteotis diuidere.
15 Et an possit illam alteri legare, aut donare.
16 Et an possit illam prælegare vni ex filiis, vel aliter in ea illis præiudicare.
17 Et an possit illam sine consensu domini permutare.
18 Et an pignorare, vel hypothecare.
19 Et an locare.
20 Et an concedere in emphyteosim.
21 Et an constituere seruitutem in fundo emphyteotico.
22 Emphyteosis an possit alienari in potentiorem.
23 In alienatione rei emphyteoticæ soluendum est domino laudemium.
24 Emphyteota propter alienationem rei emphyteoticæ cadit à iure suo.
25 Emphyteota interuertens possessionem domini, an cadit à iure suo.
26 Emphyteota an possit expelli propter deteriorationem.
27 Emphyteota cessans per triennium in solutione canonis, cadit à iure suo.
28 Emphyteosis an transeat ad extraneos hæredes.
29 Emphyteosis an transeat in fiscum.
30 Filij naturales an succedant in emphyteosi.
31 Legitimati an succedant in emphyteosi.
32 Fœminæ an succedant in emphyteosi.
33 Emphyteosis an transeat in monasterium.
34 Quomodo intelligatur in concessione inuestituræ, tertia vel quarta generatio.
35 In emphyteosi concessa pro se & filiis, & nepotibus, quo ordine succedatur.
36 Nepos ex filia an succedat in emphyteosi.
37 Emphyteosis an transeat ad filios, etiamsi non sint hæredes.
38 Et an transeat ad institutum in re certa.
39 In emphyteosi nunquid locum habeat ius accrescendi.
40 Filius an teneatur paternis creditoribus de emphyteosi satisfacere.
41 Augmentum eueniens in re emphyteotica, cui cedat.
42 Emphyteosis quomodo finiatur.
43 Finita emphyteosi, an possint filij vel agnati petere renouationem inuestituræ.
44 Emphyteosi finita, an possit dominus ingredi rem emphyteoticam propria auctoritate.
45 Finita emphyteosi, cui remaneant melioramenta.
46 Emphyteota an teneatur ad collectas.
47 Quæ actio competat pro emphyteosi.
48 Iura ciuilia loquentia de emphyteosi, an habeant locum in emphyteosi ecclesiastica.
49 Bona emphyteotica an possint dici allodialia.
50 Argumentum de feudo ad emphyteosim, & econtra an procedat.

Capita Quæstionum. §. Feudum.

1 Ius feudorum à quo tempore originem habuerit.
2 Ius feudorum hodie an sit ius scriptum, vel consuetudo.
3 Liber feudorum an sit authenticus.
4 Quid sit feudum.
5 Vnde dicatur feudum.
6 An feudum sit contractus nominatus.
7 Quotuplex sit feudum.
8 Feudum antiquum, & feudum nouum quid differant.
9 Feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia quid differant.
10 Feuda regalia quæ sint.

11 Quod

11 Quod dicatur feudum ligium.
12 Feudum francum quod dicatur.
13 Prælatus an possit in feudum concedere bona Ecclesiæ.
14 Dominus an possit inuestire aliquem de feudo nondum aperto.
15 Feudum rectum an possit constitui sine inuestitura.
16 Feuda an possint emi.
17 Concessio castri per verbum donamus, an sit donatio, vel feudalis concessio.
18 Bona an in dubio præsumantur feudalia.
19 Titulus vasalli quanto tempore præscribatur.
20 Pacta insolita allegans apposita esse in inuestitura, an illud probare teneatur.
21 Vasallus an teneatur adiuuare dominum.
22 Vasallus an possit eundo in auxilium domini, liberare se à solutione dimidij reditus.
23 Vasallus an teneatur alere dominum egenum.
24 Vasasallus an teneatur dominum carceratum liberare.
25 Vasallus an possit vocare dominum in ius sine venia.
26 Dominus an teneatur tradere vasallo possessionem feudi.
27 Dominus an teneatur defendere vasallum.
28 Dominus an possit vasallos inuitos alienare.
29 Dominus an possit vasallis collectas imponere.
30 Dominus an possit cogere subditos suos ad molendum in suis molendinis.
31 Vasallus an possit feudum alienare sine consensu domini.
32 Vasallus an possit alium subinfeudare de feudo.
33 Vasallus an possit feudum alteri locare.
34 Vasallus an possit renunciare feudum in manibus domini.
35 Vasallus an possit rem feudalem alteri pignorare.
36 Vasallus an possit feudum dare in dotem.
37 Vasallus an possit super re feudali constituere seruitutem.
38 Vasallus an possit de feudo transigere.
39 Vasallus an possit de feudo facere compromissum.
40 Vasallus an possit de feudo testari.
41 Vasallus an possit alienare feudum in præiudicium domini.
42 Filius, vel agnatus quando possint alienationem feudi reuocare.
43 Filius an teneatur creditoribus paternis de feudo satisfacere.
44 Feudum an possit diuidi.
45 Feudum an possit præscribi.
46 Feudum an imputetur in legitimam.
47 Vasallus an possit incidere arbores fructiferas in fundo feudali.
48 Vasallus committens stuprum cum vxore domini, an amittat feudum.
49 Vasallus non petens à domino inuestituram, an cadat à feudo.
50 Vasallus alienans feudum sine consensu domini, an priuetur feudo.
51 Vasallus cessans per triennium à solutione pensionis, an cadat à feudo.
52 Vasallus non alens dominum, an possit priuari feudo.
53 Vasallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis, an sit toto feudo priuandus.
54 Vasallus an possit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini.
55 Vasallus relinquens dominum in prælio, an amittat feudum.
56 Vasallus si deteriorauerit rem feudalem, an cadat à feudo.
57 Vasallus sciens imminere periculum domino, si eum non certiorauerit, an cadat à feudo.
58 Vasallus occidens seipsum, an priuetur feudo.
59 Vasallus an possit feudo priuari sine causa.
60 Quot testes requirantur ad probandum ingratitudinem vasalli.
61 Vasallus, qui per vim, aut metum aliquid fecit contra dominum, an excusetur ab amissione feudi.
62 Vasallus an regulariter cadat à feudo ipso iure, an autem sit priuandus per sententiam.
63 Dominus recipiens seruitia à vasallo, an censeatur illi remisisse ingratitudinem.
64 Ius priuandi vasallum feudo, an transeat ad hæredes domini.
65 Et an contra hæredes vasalli.
66 Feudum priuato vasallo, an aperiatur domino vel agnatis.
67 Ingratitudo prælati an noceat Ecclesiæ.
68 Dominus qui non facit iustitiam vasallo, an priuetur proprietate feudi.
69 Dominus negans inuestire vasallum, an cadat à proprietate feudi.
70 Dominus an teneatur iurare fidelitatem vasallo.
71 Dominus alienans vasallos inuitos, an priuetur proprietate feudi.
72 Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur.
73 Fœmina an succedat in feudo.
74 Filius exhæredatus an succedat in feudo.
75 Filij fratrum an in feudis succedant in stirpes, vel in capita.
76 Filius, vel agnatus an possit repudiare hæreditatem, & retinere feudum.
77 In successione feudorum, an habeat locum ius accrescendi.
78 Clericus an succedat in feudo.
79 Collaterales an succedant in feudo.
80 Fœmina semel admissa ad feudum, an postea superueniente masculo excludatur.
81 An in feudis dignitatum requiratur noua concessio.
82 Legitimatus an succedat in feudo.
83 Extranei hæredes, an succedant in feudo.
84 Feudum an veniat in confiscatione bonorum.
85 Feudum an veniat in restitutione fideicommissi.
86 Filius institutus in re certa, an in feudo succedat æqualiter cum aliis.
87 Finito feudo, an proximiores sint inuestiendi.
88 Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta.
89 Quæ actio competat pro feudo.
90 Quis sit iudex competens in causis feudalibus.
91 Tempora appellationum statuta à iure communi, an currant etiam in causis feudalibus.

Capita Quæstionum. § Finalis.

1 Quæ causæ dicantur criminales, & quæ ciuiles.
2 Accusatio criminalis, & actio ciuilis quando simul concurrere possint.
3 Quibus modis criminaliter procedatur.
4 In primis constare debere delictum commissum fuisse.
5 Quibus casibus per inquisitionem procedi possit.
6 Diffamationem aperire viam iudici ad inquirendum.
7 Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.
8 Quomodo contra deprehensum in flagranti crimine procedi possit.
9 Quemadmodum in notorio crimine procedatur.
10 Querelam partis aperire viam iudici ad procedendum.
11 Quomodo procedatur via inquisitionis.
12 Accusationis materia explicatur.
13 Plures eundem vel vnus plures an accusare possint.
14 Quæ personæ accusare possint, vel non.

15 Subiic

IVLII CLARI, ALEXANDRINI,

I. C. CLARISS. AC REGII SENATORIS:

Ex Libro iij. Sententiarum receptarum.

§. Testamentum.

QVantum hæc testamentorum materia præ cæteris omnib. vtilitate, & subtilitate excellat, nemo est qui ne sciat. Quotidie enim & in scholis, & in foro versantur super vltimis defunctorum voluntatib. variæ qq. Harum autem, cùm iam nos, superiorib. §§. bonam partem absoluerimus, eamque præsertim, quæ ad Substitutiones, & Legata pertinet: restat vt de ipsis Testamentis, eorumque solennitatib. br̃ disseramus.

QVAESTIO I.

Quid sit testamentum?

a PRo intelligentia in primis quæro, quid sit Testamentũ? Resp. Testamentum est[a] voluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortẽ suam fieri velit. ita diffinit iurisc. in l. j. ff. de testa.

QVAESTIO II.

Quo iure introducta fuerit testamenti factio?

b QVæro, quo iure introducta sit testamenti factio?[b] Resp. Aliqui simpliciter dicunt, quod testamentum est de iure ciuili. & dicit Gul. de benedic. in j parte repet. c. Raynutius. ver. testamentum. j. n. 2. de testa. ꝙ ita communiter tenetur. Ita etiam tenere communiter doc. attestatur Por. insti. de testa. in pr. n. 11. Tu dic, ꝙ testamentum ipsum inuentione est de iure gentium, sed solennitates in eo requisitæ sunt inuentæ à iure ciuili, & prætorio. & hanc opi. ꝙ testamentum sit de iure gentium. tenuit Bar. in l. interdum. n. 7. ff. de cond. ind. quam etiam dicit esse magis cõem Corn. in l. si testamentum. n. 2. & 3. C. de testa. Ias. in rep. l. admonendi. post n. 184. ver. subdit tamen. ff. de iureiu. & in d. l. interdum. nu. 4. quem refert Did. lib. 3. resol. c. 6. n. 7. Et dicit Io. Annib. in rep. l. nemo potest. ff. de le. j. n. 189. ꝙ ita concludunt cõiter doc. Videmus. n. quod antequam esset introductũ ius ciuile, apud antiquissimas gentes erat in vsu, vt patresfam. de rebus suis in casum mortis, ad eorum libitum disponerent: & licet postea ius ciuile introduxerit solennitates, quę ad testamenta conficienda requirũtur: tamen inuentio (vt dixi) ipsius testamenti fuit introducta à iure gentium. Neque putes, ꝙ hec q. sit prorsus inutilis, quia imò est maximi effectus. Nam si testamẽtum est de iure gentium, non poterit princeps auferre dominium a-
c licui quæsitum ex testõ: quod tñ facere posset,[c] si esset de iure ciuili, vt declaraui s̃. li. 2. §. princeps.

QVAESTIO III.

Quot sint genera Testamentorum?

QVæro, quot sint genera Testamentorum? Resp. ꝙ multæ possunt enumerari diuisiones Testamentorum, tam respectu formæ, & solennitatis in eis requisitæ, q̃ priuilegiorum, quæ siue propter personam eius qui ꝯdit testamentum, siue eius, qui in testamento est hæres institutus, siue propter causam in quam aliquid relinquitur, ipsis testamẽtis à iure cõi concessa sunt. Respectu formæ dicimus, ꝙ aliud est testamentum in scriptis, aliud est testamẽtum nuncupatiuum, de quib. ĩ. q. 4. Respectu priuilegiorum habes, ꝙ aliud est testamentum conditum ad pias causas, aliud conditũ ad causas profanas, de quib. ĩ. q. 6. & 7. Aliud est testamentum conditũ inter liberos, aliud conditum inter extraneos, de quib. ĩ. q. 8. & seq. Aliud est testamentum militis, aliud testamentum pagani. de quib. ĩ. q. 15. Aliud est testamentum cæci, aliud non cæci, de quo dixi ĩ. q. 17. Solemus etiam dicere, ꝙ aliud est testamentum validum, siue solenne, aliud inualidum, siue minus solenne, de quib. multa dicemus in discursu materiæ, & maximè q. 89. & seq.

QVAESTIO IIII.

1 *Quid differat Testamentum nuncupatiuum à testamento in scriptis?*

2 *Et an testamentum conditum ab eo qui volebat testari in scriptis non seruatis solennitatib. requisitis, valeat vt nuncupatiuum?*

3 *Et an testamentum factum per relationem ad aliquam scedulam testibus non lectam valeat?*

4 *Et quid si notarius per errorem apposuerit clausulam, quòd non valeat nisi iure codicilli, an sustinebitur in vim testamenti?*

1 DIxi, ꝙ aliud est testamentum cõditum in scriptis, aliud nuncupatiuum. Scire debes, ꝙ testamentum in scriptis est, in quo interueniunt solennitates requisitæ in l. hac consultissima. in pr. C. de testa. Nuncupatiuum autem est illud, quod conficitur per nuncupationem sine scriptis, iuxta formã, de qua in d. l. hac consultissima. §. per nuncup

ADDITIONES.

a ¶An hæc definitio codicillis & donationib. causa mortis accommodari possit, an verò solius sit propria testamenti, vide Vigl. inst. de testa. ord. n. 24. Alci. lib 9. parerg. c. 21. Didac. in rub. de testa. part. j.

b ¶An testandi facultas à natura data sit, vel à lege tributa, ad eò vt sine legis permissione non liceat hominib. testari, hoc est in illud tempus de rebus suis disponere, quo domini esse desierunt, vide Plat. lib. xj. de legib.

c ¶Eruditissimè Ari. Pinel. in j. par. rub. l. 2. C. de resc. vend. c. 2. eorum sententiam explodit, qui dominium iure ciuili quæsitum facilius per principem adimi posse existimat.

cupationem. & intellige, ꝙ omne testamētum, in quo nō sunt seruatæ solēnitates positæ in d. l. hac consultissima, in pr. dicitur nuncupatiuum, etiam si sit in scripturam redactum, prout quotidie fieri videmus per notarios, q testamenta, de quib. sunt rogati, in publica instrumēti forma ꝯficiūt. Nam nihilominus dicūtur nūcupatiua & sine scriptis, ex quo eo casu scriptura non interuenit pro forma, sed solummodo ad faciliorem probationem. Posset enim etiam sine scriptura confici, & per testes solos probari, vt dixi ĵ. lib. 6.

2 Sed quæro, Pone ꝙ aliquis velit testari in scriptis, & testetur, sed non sint in confectione ipsius testamenti seruatæ aliquæ ex solēnitatib. requisitis ad testandum in scriptis, iuxta dispositionem d. l. hac cōsultissima, in pr. puta, quia omnes testes nō subscripserunt, vel eorum sigilla nō apposuerūt: Nūquid

a tale testamētum a valebit, saltē iure testamenti nūcupatiui? Resp. ꝙ sic. ita tenet Bar. ī l. fi. in fi. ff. de iur. codic. prout illum refert Gozad. cons. 3. n. 11. qui dicit, ꝙ ita est communis opi. scribentium. Sed certè iudicio meo Gozad. fallitur in allegato cons. neque Bar. aut Doc. per eum allegati hoc dicūt, propterea tenenda est opi. Bar. in d. l. fi. in fi. distinguentis post Dy. ibi, ꝙ. sc. aut cōstat, ꝙ testator voluit testari in scriptis: & si deficiant solēnitates requisitæ, non sustinetur testamentum, neque ēt iure testamenti nūcupatiui. Aut non cōstat, & tūc licet cœperit testari, vt in scriptis, valet nihilominus vt nūcupatiuum. Sumenda est. n. semper illa interpretatio, per quam actus sustinetur, nisi voluntas testatoris deficiat. & ita sentiunt ferè omnes Doc. in hac materia loquentes.

3 Sed pone, Aliquis scripsit manu sua, vł etiam scribi fecit ab alio, suam vltimam vol. deinde coram 7. testib. dixit illud esse suum testamētum, & ꝙ ita disponebat de bonis suis, vt legebatur in ipsa scriptura, quę tamen testib. lecta non fuit: Quęro, nūquid tale testamētum valeat? Resp. si ageretur de legato, aut alio relicto particulari, res nō haberet magnam difficultatem, quia satis esset, ꝙ appareret de voluntate disponentis relata ad illam scripturam, iuxta vulgatam doc. Bar. ī l. si ita scripsero, n. 1. de cond. & dem. de qua dixi s̄. §. legatum. Sed maior est difficultas in institutione hæredis vniuersalis. Quia nō videtur posse valere vt testamētum in scriptis, ex quo non sunt seruatæ solēnitates subscriptionum, & sigillorum. Nō vr̄ etiam posse valere vt nūcupatiuum, ex quo testator voluntatem suam testib. non manifestauit, prout requiritur in d. §. per nuncupationem. Contraria ta-

b men opi.[b] tenēda est, ꝙ. s. valeat in vim testamēti nūcupatiui. Satis. n. videtur testator suam vol. testib. manifestasse, saltem implicitè, per relationē ad illam scedulam, siue scripturam. ita tenet Alex. cons. 177. n. 6. li. 2. & hāc esse magis communem opi. attestatur Bello. cons. 85. n. 11. & dixi ĵ. q. 36. vers. sed qd si testator. Cōsulo tñ ꝙ testator faciat p Notariū à tergo ipsi⁹ scedulę vel scripturę clausę apponi temp⁹, & nomina testium, & rogitū, ne postea contingat dubitari circa identitatem scripturæ. & ita obseruauit Ill. d. Vicecomes Senator, cuius testamentum in hac forma confectum, fuit superioribus mensibus apertum in Senatu.

4 Nō omittam hoc loco vnam q. quę proximis annis ꝯtigit ī quodam oppido huius Dominij. Quidam testator vocato Notario, & 7. testib. in modum cōdendi testamēti solēnis, fecit legata, instituit hæredem vniuersalem, eum ore proprio nomināndo, &c. deinde Notarius imperitus fortè volens apponere clausulam codicillarem, scripsit in hæc verba: Quod quidem testamētum, & vltimā vol. præfat⁹ testator voluit, & vult valere iure codicillorum, vel donationis causa mortis, & non aliter, nec alio modo. Fuit diu disputatū, an tale testamentum posset sustineri in vim testamenti. & hincinde fuerunt producta multa Consilia Illustrium virorum: quia ille testator licet esset rusticus, erat tamen diues & pecuniosus. Io. and. in ad. ad Spe. de instr. edit. §. compendiose, sub nu. 17. in verb. codicillum, refert Pyl. disputasse similem q. vt ibi per eum. & tenet, ꝙ valeat iure codicillorū tantùm, non autem iure testamenti. Idem tenuit Pau. de Ca. in l. nemo potest, n. 4. ff. de le. 1. & dicit Clau. in e. l. nemo potest, n. 10. ꝙ ita communiter concluditur. Ego in dicta causa consului contra communem opi. ꝙ imò deberet valere iure testamenti, attento ꝙ apparebat illa verba fuisse apposita ex errore & imperitia Notarij. & in terminis allegabam multas deci. Doctorum. Sed omnia parum profuerunt: nam deinde intellexi, ꝙ hęres ab intestato obtinuerat declarari, ꝙ non valeret nisi iure codicillorum, & malè, iudicio meo.

QVAESTIO V.

1 *Ad pias causas vnusquisque testari potest.*
Et quid si alias sit inhabilis ad testandum.
2 *Et quid in pupillo?*
3 *Et quid in prodigo?*
4 *Et quid in furioso?*
5 *Et quid in damnato ad mortem?*
6 *Et quid in filiofami.*
7 *Et quid si velit testari de bonis aduentitiis, in quib. acquiritur patri vsus fructus?*
8 *Et quid si relinquat aliqua legata aliis personis?*

1 Dicebam etiam aliud esse testamentum conditum ad pias causas, aliud conditum ad causas profanas. Scire debes, ꝙ ante l. primam. C. de sacr. eccl. non licebat priuatis aliquid relinquere collegiis, aut locis piis. Fuit postea condita illa l. per q̄ concessa fuit vnicuique facultas relinquendi huiusmodi locis piis ad sui libitum. & ita communiter intelligitur dispositio illius l.

2 Sed quia illa l. loquitur per verbum, Vnusquisq;, fuit dubitatum, nūquid etiam illi, qui aliàs erāt inhabiles ad testādum, cēserentur habilitati, vt possent testari ad pias causas? & aliqui dicebāt, ꝙ sic, vt illa l. aliquid operaretur. Sed retēto, ꝙ ante illā l. non liceret relinquere locis piis, satis vr̄ operari dispositio illius l. ēt in his qui erāt habiles: & iō tenēdum est, ꝙ inhabiles ad testādum non censentur per illam l. habilitati ad testādum ad pias causas

ADDITIONES.

a ¶ Vide de hac q. Thom. Gramm. dec. 62. n. 24. 25. Affl. dec. 143. Soc. cons. 175. vo. 2. Ceph. cons. 99. n. 16. vo. 1. Ias. ī l. hac consultissima. §. per nuncupationem. C. de testa.

b ¶ Et hanc sequitur tū quoad legata, tū quo ad hæredis institutiones, Soc. in l. si ita. ff. de cond. & de. Rub. cons. 14. Couar. c. cum tibi. d̄ testa. n. 5. vide tamen trium casuum in hac q. distinctionē apud Rim. in l. Gallus §. & quid si tñ. n. 77. ff. de li. & post. & longe vberius Gabr. de testam. concl. xj. vide Mich. Graf. vo. 3. com. op. lib. 2. c. 4. q. 12. & 13.

fas, sed solummodò concessa facultas habilib. vt possent relinquere collegiis, & locis piis. & ita tenuit gl. in d.l.j. ver. habeat, & est communis opi. vt dicit Ias. ibi nu. 12. & seq. in lect. Papien.

3 Hinc infertur, ꝙ pupillus qui de iure communi testari non potest, etiam si pubertati proximus sit, neque etiam ad pias causas testari poterit. ita tenet Bart. in d.l. 1. nu. 18. C. de sacros. eccl. & ita tenent communiter Doct. omnes, vt dicit Besse. in repe. d.l. 1. nu. 92. & seq. ita etiam communiter teneri attestatur Abb. in rub. de testa. nu. 9. in fi. Hãc etiam dicit esse communem opi. Alex. cons. 182. post nu. 2. lib. 5. Barb. cons. 58. lib. 1. Gul. de ben. in 1. par. rep. c. Rayn. ver. adiectæ impuberi. fol. 221. post nu. 68. vers. sed aduertatis. Bauer. in §. præterea, nu. j. & seq. inst. qui test. fa. pos. Deficit enim in pupillo voluntas & intellectus, cuius defectus fauore piæ causæ nunquam suppletur.

4 Secundò infertur, ꝙ neque etiam prodigus, qui pariter de iure communi est inhabilis ad testandum, vt dixi ȷ̃. q. 33. non poterit ad pias causas testari. ita tenet Bal. in d.l. 1. nu. 17. C. de sacros. eccl. & hanc opin. firmant communiter Doct. vt dicit Ale. in d. cõs. 182. post nu. 6. vers. sextò probatur. Hanc etiam conclus. ꝙ prodigo bonis interdicto, etiam ad pias causas non concedatur testamenti factio, dicit esse communem Legistarum Besse. in repe. in d.l. 1. nu. 100. Regulariter enim prodigus cui est interdicta bonorum administratio, æquiparatur pupillo.

Sed an furiosus poterit testari ad pias causas? resp. ꝙ nõ. ita tenet Bart. in d.l. 1. nu. 16. C. de sacros. ec. & est communis opi. vt dicit Gratus cons. 30. nu. 33. lib. 2. Subest enim in furioso idem defectus intellectus, ac volũtatis, qui in pupillo, quem defectum (vt dixi) lex fauore piæ causæ non supplet.

5 Quæro, quid in damnato ad mortem, an possit testari ad pias causas? resp. ꝙ nõ ita tenet Bar. in rep. d.l. 1. nu. 26. C. de sacros. ecc. & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. rubr. de testa. post nu. 11. vers. de damnato. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ale. in al. le. cons. 182. post nu. 5. Est enim per sententiam condemnationis effectus seruus poenæ, & sic amisit libertatem, & bona. Quod tamen intellige, vt dixi ȷ̃. q. 21.

6 Sed nunquid filiusfa. qui & ipse aliàs est inhabilis ad testandum, vt dixi in q. 18. poterit testamẽtum cõdere ad pias causas? Resp. in hoc articulo variæ fuerũt opi. Doct. de quibus per Scrib. in l. senium. C. de testa. Cæterùm omissis disputationibus, magis communis opi. est, ꝙ possit testari ad pias causas, vt dicit Ale. in l.j. §. hoc autem, nu. 4. ff. ad Trebel. Intellige, modò interueniat consensus patris. & ita loquitur text. qui est fundamentum huius concl. in c. licet. §. fi. cum gl. in vers. iudicare, de sepult. in 6. & hanc esse magis communem opi. attestatur Roma. in rep. auc. similiter. C. ad l. Fal. Ang. in §. 1. nu. 7. inst. quib. non est permis. fa. test. quem refert Gul. de ben. in 1. parte rep. c. Rayn. verb. matrem insuper Cleram. fol. 39. nu. 29. Apost. ad Bar. in l. qui in potestate, sub nu. 2. ff. de testa. Franc. in c. 1. nu. 36. de test. in 6. Ias. in d.l. 1. in lect. Pad. nu. 23. C. de sacros. eccle. & in d.l. senium, nu. 5. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, post num. 10. vers. secũdò pro ista. C. de testa. Dec. in d.l. senium. nu. 21. & seq. Ruin. cons. 62. nu. 11. in fi. li. 2. Curt. iu. in d. §. ex imperfecto. nu. 20. C. de testa. Paris. in c. in præsentia. nu. 20. de prob. Io. Dilect. de arte testandi, tit. 1. caut. j. nu. j. in fi. & licet in puncto iuris multa dici possent, tamen in practica non est ab hac opi. recedendum.

7 Quæ quidem opi. indistinctè procedit, siue huiusmodi filiusfa. velit ad pias causas testari de bonis aduentitiis, in quibus patri non quæritur vsusfructus, siue etiam de illis, in quibus patri vsusfruct⁹ acquiritur. & ita hãc esse magis communem sententiam attestatur Bauer. insti. qui test. fa. pos. nu. 3. & in §. sciendum. nu. 6. inst. de test. mil.

8 Vnum tamen nota in hoc proposito, ꝙ si filiusfa. in huiusmodi testamento condito ad pias causas faciat aliqua legata aliis personis, talia legata nihil valent, non tamen accrescunt ipsi piæ causæ, sed vadunt ad venientes ab intestato. ita dixit Bald. in d.l. senium. in fi. & in hoc nemo discordat, vt dicit Ias. in d. §. ex imperfecto. post nu. 10. vers. secundo pro ista. Gul. de ben. in 1. parte repe. c. Rayn. verb. testamẽtum. 1. fol. 154. post nu. 69. Quod pondera contra ea, quæ dixi ȷ̃. q. seq. vers. sed quæro.

QVAESTIO VI.

1 *Solennitates iuris ciuilis an sint sublata in testamentis ad pias causas?*
2 *Et an sufficiant duo testes?*
3 *Et an requiratur, quòt testes sint rogati?*
4 *Et an mulier possit esse testis in testamento?*
5 *Et an valeat dispositio captatoria ad pias causas?*
6 *Et quid si testator simpliciter dicat, committo dispositioni Titij omnia bona mea?*
7 *Et an testamentum nutu conditum ad pias causas valeat?*
8 *Et an in testamento ad pias causas requiratur, quòd filiis aliquid relinquatur titulo institutionis?*
9 *Et an huiusmodi testamenta sustineantur etiam quoad legata laicis facta?*

FVit etiam dubitatum, ex quo tex. in d.l. 1. C. de sacros. eccle. concedit, ꝙ liberè possit relinqui collegiis, & locis piis, Nũquid per dispositionem illius l. censeantur in testamentis ad pias causas sublatæ omnes solẽnitates iuris ciuilis? Resp. ꝙ nõ. ita tenet gl. in d.l.j. ver. cassa. & est communis opi. vt dicit Ias. in ea. l.j. in lect. Pad. nu. 22. Besse. in rep. d.l. 1. nu. 33. Hãc etiam opi. gl. dicit communiter teneri Bart. in lect. d.l. 1. in vlt. verbis. licet ipse postea in rep. teneat contrarium. Non enim est verisimile, ꝙ Imper. vnico verbo incidenter dicto voluerit tollere omnes solennitates à iure introductas. Est autem in se vera illa concl. ꝙ in testamentis ad pias causas non requiruntur solennitates iuris positiui, sed sufficit solennitas iurisgentium: & ita dicunt communiter Doct. vt ait Corn. cons. 307. litera B. li. 3. Ita enim statutum est per sacros canones in c. cum esses. & c. relatum. el 1. de testa. quorum dispositio seruanda est non solùm in terris ecclesiæ, sed etiam in foro Cæsaris, vt dixi ȷ̃. q. 57. vers. quæ quidem.

2 Hinc infertur, ꝙ licet regulariter de iure communi requiratur in testamento numerus septem testium, vt dixi ȷ̃. q. 56. tamen in relictis ad pias causas sufficiunt duo testes.[a] ita dicit Bar. in d.l.j. n. 75. C. de

ADDITIO.

a ¶Adde Bal. Io. Fab. Sal. Ful. Cast. & Are. in l.j. C. de sacr. ec.

C.de sacrosſ.ec.Et eſt communis opin. vt teſtatur
Ale. in l.ſi certis annis. poſt nu. 5.verſ.& tale reli-
ctum.C.de pact.& conſ. 131.nu.2.lib.7.quæ qui-
a dem eſt ſeruanda tam in foro ſeculari, [a] quàm in
foro eccleſiaſtico, prout etiam communiter ob-
ſeruatur, teſte Io.An.in d.c.cùm omnes.quem re-
fert Im.ibi,nu.12.in fi.
3 Secundò infertur,quòd licet regulariter teſtes in
teſtamento adhibiti, debeant eſſe rogati, vt dixi
ſ̃.q.58. tamen in teſtamentis ad pias cauſas, non
b requiritur,quòd teſtes *b* ſint rogati.ita dicit Bart.
in d.l.j.nu.76.& eſt communis opi.vt dicit Rom.
in rep.auc.ſimiliter.C.ad l.falc.Ale.in d.conſ.131.
nu.2.lib.7.Corn.conſ.149.lit.B.li.2.& conſ.215.
in lit.R.eo.volu.vbi dicit, quòd plures doctores,
& maioris auctoritatis, tenent hanc partem. &
conſ.307.in lit.V.lib.3.& conſ.259. in lit.E.lib.4.
& in auc.quod ſine. nu.8. C.de teſta. Soci.in reg.
240.verſ.teſtes. quem refert Boer.deciſ.34.nu.5.
licet re vera ille liber regularum falsò tribuatur
Soci. vt ex ipſius ore habuiſſe teſtatur Soci.iu. e-
ius nepos,conſ.24.poſt nu.4.lib.3.Gul.de Bened.
in j.par.repe.c.Raynutius. ver.teſtamentum.j.nu.
58. Bauer.in §.ſed hæc quidem.nu.34.inſti.de te-
ſta. & dicit Beſſer.in repe.d.l.j. quòd hæc eſt com-
munis ſententia Legiſtarum.& cano.licet hæc o-
pin. de ſtricto iure non tranſeat ſine difficultate,
tamen ex quo communiter ita obſeruatur, teſte
Abb. in d.cap.relatum.j.poſt numer.3.de teſtam.
non eſſet ab ea conſulendo, aut iudicando rece-
dendum.
4 Tertiò infertur, quòd licet regulariter mulier
non poſſit eſſe teſtis in teſtamento,vt dixi ſ̃ q.55.
verſ. ſcias tamen. nihilominus in teſtamento ad
pias cauſas, mulier poteſt adhiberi in teſtem. ita
dicit Bal.in rep.l.j.nu.112.C.de ſacroſ.ecc. & hæc
opi.communiter tenetur, vt ait Gul.de Bened.in
d.c.Raynutius. 1.par.in d.ver.teſtamentum.j. fol.
154.nu. 65. Quam etiam dicit eſſe communem,
Rom.in rep. d.auc.ſimiliter.16.ſpeciali piæ cauſæ,
circa vltimas voluntates. quem refert Ale. conſ.
102.nu.6.lib.7. Crot.in tra.de teſtib.n.8.Bauer.in
§.teſtes.nu.11.& ſeq.inſti.de teſta.Bello.conſ.13.
poſt nu.8.
5 Quartò infertur, quòd licet vltima voluntas ca-
ptatoria, ſcilicet, quæ pendet ex alieno arbitrio,
vel in alterius arbitrium confertur, regulariter
non valeat,vt dixi ſ̃ §.legatum,nihilominus in re
lictis ad pias cauſas valet diſpoſitio teſtatoris ca-
ptatoria.ita dicit Bart.in repe.d.l.1.num.64.& eſt
communis opi. vt dicit Abb.conſ.32. nu.3.lib.2.
Ale.conſ.14.nu.7.lib.j.quod conſ.eſt ferè per ea-
dem verba editum ſub nomine Socin.inter conſ.
ipſius Soci.in j.volu. conſ.53. Hanc etiam dicunt
eſſe communem opi. ſcribentes in l. captatorias.
C.de teſtam.mil.& in ſpecie Deci.nu.18.& 20. &
Iaſ.nu.12.quem refert Pariſ.conſ.83.nu.29.lib.2.
& conſ.45.nu.13.lib.3.& conſ.89.nu.44. eo.vol.
idem dicit Iaſ.conſ.110.nu.3.lib.1. Gul.Bened.in
j.parte repe.d.c. Raynutius. in ver.condidit.j.fol.
139.poſt nu.8.ver.tertiò fallit. cùm enim hæc ſit
ſimplex prohibitio iuris ciuilis,ne ſcilicet vltimæ
voluntates in alienum arbitrium conferantur,
non impedit,quominus ea non obſtante,valeant
relicta ad pias cauſas. Et hæc eſt magis commu-
nis opin.canon. vt dicit Soci.in conſ.49.num. 10.
libr.4.
6 Quinimò, & fortius etiam ſi non appareat ex-
preſsè, teſtatorem voluiſſe teſtari ad pias cauſas,
ſed ſimpliciter teſtator dicat, committo diſpoſi-
tioni Titij omnia bona mea,licet videatur dicen-
dum, quòd tale teſtamentum tanquam captato-
rium non deberet ſuſtineri,tamen fauore piæ cau
ſæ valet, perinde ac ſi teſtatus fuiſſet expreſsè ad
pias cauſas.Eſt caſus mirabilis in c.cùm tibi,de te-
ſta.ſecundùm lecturam Inn.quę communiter te-
netur per Legiſtas,& cano.vt dicit Abb.ibi,nu.4.
quem refert Corn.conſ.156.in litera D. libr.2.&
conſ.302.in litera C.lib.4. Et per huiuſmodi ver-
ba cenſetur inſtitutus hæres ille, in cuius diſpoſi-
tione ipſa vltima voluntas committitur, & intel-
ligitur grauatus, vt ipſa bona diſtribuat ad pias
cauſas, ſecundùm Inn.in e.c.cùm tibi. qui in hoc
communiter tenetur, vt pariter dicit Im.ibi, poſt
nu.16.ver.ſed alij.
7 Quintò infertur, quòd licet teſtamentum nutu
conditum, regulariter non valeat, nihilominus
fauore piæ cauſę,valet teſtamentum nutu condi-
tum.ita dicit gl.in d.c.cum tibi.in gl.magna. & ita
communiter tenetur,vt dicit Corn.in l.iubemus.
nu.26.C.de teſtam.Hanc etiam eſſe communem
opi.atteſtatur Ale.in d.l.iubemus.nu.3. Aret.in l.
in eo qui.in fi.ff.de teſta. Bauer.inſti.de teſt.in pr.
nu.76.& ſeq.Rim.in d.l.iubemus.col.j. verſ.item
an habeat.
8 Sextò infertur, quòd licet de iure communi re-
quiratur, quòd legitima relinquatur filiis iure, &
titulo inſtitutionis, aliàs teſtamentum eſt nul-
lum,vt dixi ſ̃.q.38. tamen in teſtamento condito
ad pias cauſas,non requiritur,quòd aliquid relin-
quatur titulo inſtitutionis.ita dixit Bartol.in d.l.j.
nu.62. C.de ſacroſ.ec. cuius opi.eſt per Doctores
communiter approbata,vt dicit Ale.in l.inter cę-
tera.in pr.nu.4.ff.de libe.& poſt. quem refert Iaſ.
conſ.194.co.fi.lib.2.ita etiam communiter tene-
ri atteſtatur Matheſ.quem refert Nat.in d.§.ex im
perfecto.poſt numer.114. verſ.ſecundò adducit.
Hoc enim, quòd aliquid relinquatur filio titu-
lo inſtitutionis, eſt mera ſolennitas à iure ciui-
li introducta,quę ſecundum concluſionem ſupe-
rius factam, in teſtamentis ad pias cauſas non at-
tenditur.
9 Sed quæro: Tu vides, quòd teſtamentum minus
ſolenne, in quo ſit inſtituta pia cauſa, valet fauo-
re piæ cauſæ, nunquid ſuſtinetur huiuſmodi te-
ſtamentum, non ſolùm quo ad inſtitutionem fa-
ctam de ipſa pia cauſa:ſed etiam quò ad legata ad
non pias cauſas laicis in eodem teſtamento re-
licta

ADDITIONES.

a ¶Hæc etiam de iure ciuili verum eſſe, Alex.conſ.105. libr.4.
Corn.conſ.77.& conſ.261.lib.pen.aſſeruerunt.
b ¶Hæc communis videtur contra c.relatum,j.de teſta. in il-
lis verb.duobus legitimis teſtibus requiſitis, id eſt, rogatis.
per quem text.ita tenuit Lap.alleg.30. Caſtr.conſ.101.libr.2.
Lud.Bologn. in add.ad conſ.28.Anan. ſed rectè Corn. conſ.
278.lib.j.& Bened.in rep.c.Raynutius, ver.teſtamentum,nu.
61. verſ. ſecundò reſpondetur animaduerterunt. hæc verba
ad iudicem referenda, qui duos teſtes requirere,& exami-
nare debet.

a licta? Resp. ꝙ sic, ᵃita dixit Sal. in auc. cassa. nu. 7. C. de sacros. eccl. & hanc concl. dicit esse communiter approbatam Crot. in rep. l. re cõiuncti, n. 160. ff. de leg. 3. Hanc etiam esse cõem opin. dicit Gul. de Bened. in j. part. rep. d. c. Rayn. in ver. testamentum. j. fo. 154. n. 69. & dicit Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, n. 10. C. de testa. ꝙ ab ista sen. nõ inuenit aliquem discrepare, quem refert Curt. Iun. in eo. §. ex imperfecto, n. 18. & seq. Ex quo. n. conualidatur institutio, quæ est caput ipsius testamenti, consequenter & cæteræ partes testamenti sustinentur, postquam non reperitur contrarium à iure decisum. Contra hoc tamen facere videntur ea quæ dixi s. quæst. 5. ver. Vnum tamen. sed ibi defectus erat in potestate testantis, cui lex non permittit testari, nisi ad pias causas, hic verò est defectus solennitatis. Quicquid sit, hæc conclusio mihi nũquam placuit, quia de facili esset parata via fraudi, & falsitati, vt cõsiderat Curt. in loco preal.

QVAESTIO VII.

1 *Testamentum imperfectum ad pias causas, an semper sustineatur?*

2 *Et quid si reperiatur scedula scripta vel subscripta manu ipsius testatoris?*

3 *Et quid si scripta scedula notarioque vocato testator decesserit priusquam notarius scriberet?*

4 *Et quid si testator cœpto testamento, sed nondum completo decesserit?*

1 Dixi in præcedenti quæst. ꝙ testamentum imperfectum fauore piæ causæ sustinetur. Quæro, an hæc conclusio generaliter procedat ex quacunq; causa testamentum dici possit imperfectũ? Resp. ꝙ non. sed distinguendi sunt aliqui casus.

2 Aliquãdo enim reperitur scedula scripta, vel subscripta manu propria ipsius testatoris, continens eius vltimam vol. disponendo de bonis suis in fauorem piæ causæ: & hoc casu tenendum est, ꝙ talis scedula non sustinetur in vim testamenti, neq; alterius vltimę volun. propter fauorem ipsius pię causæ, ex quo nullam habet formam, propter q̃ illi debeat fides adhiberi. Nec quidquam facit, ꝙ si inter liberos reperiatur talis scedula à testatore confecta, seruanda est, tanquam testamentum, vt cauetur ex dispositione auc. quod sine. C. de testa. de qua dixi j. q. 14. quia dispositio illius auc. non habet locum, nisi in causa sua, s. inter liberos, non autem ad pias causas, & licet in hoc variæ fuerũt opi. Doctorum, tamen ista est magis communis, ꝙ scilicet non extendatur ad fauorem piæ causæ: & illam dicit magis communiter approbari Soc. Iun. cons. 189. nu. 73. lib. 2. vbi enumerat auctoritates. Maior enim proculdubiò subest ratio in fauorem liberorum, qui omnino sunt ab intestato successuri, quàm pię causę. Bene verum est, quòd quicquid sit in foro fori, tamen in foro poli longè tutior esset contraria opinio, quãdo huiusmodi scedula esset taliter confecta, ꝙ appareret illam potius esse declarationem volũtatis & dispositionem, quàm præparationem ad disponendum. Et licet fortè iudicando non auderẽ recedere à communi opi. tamen si casus contingeret, non consulerem amico, neq; mihi ipsi, posse salua conscientia res in tali scedula ecclesiæ relictas, ab hærede retineri.

Aliquando verò testator scripsit in scedula integrè voluntatem suam, quo scilicet modo de bonis suis disponebat, vel illam scribi fecit per Notarium, vel aliam ꝑsonam, sed illa scedula, seu scriptura ñ fuit corã testib. lecta, nec ab aliquo Notario publicata. Et hoc casu Doctores tenẽt, ꝙ tale testamentũ valeat ad pias causas, & inter liberos, quia cum non deficiat nisi publicatio, quæ est solennitas introducta à iure positiuo, non obstante huiusmodi defectu, debet fauore piæ causæ testamentum sustineri. & fuit originalis opinio Dyni, in l. Lucius. ff. de testa. mil. & dicit Dec. cons. 159. post nu 3. ꝙ ita tenent omnes. Hanc etiam opi. dicit esse communem Are. in l. si is qui. co. fi. vers. in primo casu. ff. de test. quem refert Boer. decis. 93. post nu. 10. Cum qua etiam ego transeo, dummodo duo concurrant: Primùm, ꝙ testator hanc suã voluntatem duob. saltem testib. explicauerit. saltem per relationem ad ipsam scedulam, puta, dicendo, Ego dispono de bonis meis, vt in hac scedula: aliàs si reperiretur alia scedula, essemus in casu præcedẽti, in quo tenui ipsam scedulam solam non valere in vim testamenti. Secundum autem requisitum est, ꝙ testator non exprimat se velle de contentis in scedula cõfici scripturam per Notarium: tunc enim potius esset præparatio dispositionis, quàm dispositio, vt dixi in casu statim sequenti, & ideo non valeret in vim testamenti.

3 Aliquando & tertiò testator fecit vocari duos testes, & ibidem fecit scribi per alium Clericum, ꝙ instituebat piam causam hæredem in bonis suis, & postea dixit testib. ꝙ volebat dictam ordinationẽ scribi facere per Notarium, & iussit etiam Notarium vocari, sed priusquam illam faceret scribi per Notarium, testator decessit & hoc casu Oldr. cons. 119. consuluit, ꝙ talis scedula vnà cum depositione illorum duorum testium, non valet fauore piæ causæ in vim testamenti. & hanc opi. dicit esse communem Ias. cons. 155. col. 2. vers. Sed per aduocatos, lib. 4. quem refert Episcopus Loazes in suis allegationib. pro Marchione Velez, fo. 431. post nu. 15. ver. præfata. Nõ enim videtur testator de bonis suis disposuisse, sed tantummodò præparasse id, quod disponere volebat: cum ergo deficiat non solennitas, sed dispositio, non potest sustineri in vim vltimæ voluntatis.

4 Aliquando, & quartò, testator incepit facere testamẽtum, & instituit piam causam hæredem, vel aliquid reliquit ad pias causas, deinde fecit transitum ad alia legata, & priusquam posset ipsum testamentum complere, decessit. & hoc casu Bar. in l. testamento. ff. de fideic. lib. videtur tenere, ꝙ satis dicatur perfecta voluntas respectu illius institutionis, vel relicti, licet totum testamentum perfici non potuerit: & ideo ꝙ fauore piæ causæ sustineatur: & hanc opi. dicit esse communem Dec. in allegato cons. 159. post nu. 3. vers. quartò, & vltimò. Sed tamen credo, ꝙ Bar. in hoc malè dixerit, & ꝙ Dec. fallatur. quia imò communis opi. est, ꝙ quandocunque testator decedit, priusquam integrè voluntatem suam explicauerit, tale testamentum non dicitur deficere ratione solennitatis, sed

ADDITIO.

a ¶Ale. cõs. 141. in v. fundõ li. 1. Cephal. cõs. 72. n. 16. 17. vo. 1. idem de legato relicto extraneis in testõ inter liberos Cepha. d. cons. & n. vide latè Tiraq. de pri. pię caus. priu. 7. de tota hac quæstione. & vide in simili Gabr. de testam. conclus. 9.

sed ratione voluntatis, & ideo non valet, neque etiam fauore piæ causæ. & ita hanc esse communem opi. attestatur Are. in d. l. si is qui. co. fi. ver. secundo casu, quem refert Boer. in d. deci. 93. post nu. decimum, & decis. 240. n. 5. Et dicit Sigismon. cons. feudali 14. nu. 65. ꝙ omnes concludunt hãc esse communem opi. ꝙ tale testamentum etiam quoad disposita, nõ valeat, etiam inter liberos, vel ad pias causas. Nam (vt quotidie experientia docet) videmus ꝙ testatores in ipso actu conficiendi testamenti, mutant, addũt, reuocant, multa per eos iam disposita. Meritò non potest dici perfecta voluntas, donec testator integrè omnia explicauerit. & nota in practica distinctionem inter hos casus, quia multi confundunt proprios terminos quæstionum. & omnia inuoluunt. Vide etiam in hoc proposito, ea quæ dixi ĩ. q. 9.

QVAESTIO VIII.

1 *Testamentum inter liberos valet, etiam si in eo nõ adsint solennitates à iure ciuili requisitæ.*

2 *Et an in eo sufficiant duo testes?*

Et quid si testator sit cæcus?

3 *Et an mulier possit in eo testis esse?*

4 *Et an requiratur quòd Notarius, & testes sint rogati?*

5 *Et an tale testamentum, si vnus ex filiis in eo sit præteritus sustineatur?*

6 *Et quid si non sit ei relictum titulo institutionis?*

7 *Et an in testamento inter liberos subintelligatur clausula codicillaris.*

8 *Et an valeat testamentum inter liberos nutu conditum?*

1 INter alias diuisiones testamentorum, dicebam
a aliud esse testamentum cõditum inter liberos: a aliud cõditum inter extraneos. Habet. n. testamẽtum conditum inter liberos hoc priuilegium: ꝙ etiam si sit imperfectum, id est minus solenne, nihilominus valet tanquam si esset ex omni parte ꝑfectum, & solenne. Fac ergo conclusionem, ꝙ testamentum inter liberos valet, etiam si in eo non interueniant solennitates à iure ci. requisitę. & de hoc est text. expressus in l. hac consultissima. §. ex impfecto, C. de testa. qui est clauis in hac materia, sed solummodò attenditur dispositio Iuris gentium. ita dicit Bar. in d. §. ex imperfecto. in fi. verb. & ita tenent omnes, vt dicit Ias. in auc. nouissima. nu. 16. C. de inof. testa. & ratio est secundum communiter Scribentes, teste Cur. iu. in d. §. ex imperfecto, post nu. 3. & Natta, nu. 107. Quia cum causa testati foueat causam intestati, cessat timor falsitatis, propter quem l. requirit maiorem numerum testium. Sed hæc ratio mihi non satisfacit, quia ea attenta, idem dicendum esset quandocunque hæredes ab intestato essent instituti, quod tamen nõ est in iure verum. ideo iudicio meo tutius est dicere, hoc fuisse ĩtroductum fauore ipsorũ liberorum, quib. etiam iure naturali debetur parentum hæreditas. & dicit Natta in rep. d. §. ex imperfecto, n. 30. quòd ita dicunt communiter Doct.

2 Hinc infertur imprimis, ꝙ licet regulariter in testamenti ꝯfectione debeant interuenire 7. testes, vt dixi ĩ. q. 56. tamen in testamento condito inter liberos sufficiunt duo testes. ita dicit Gl. vnica in auc. quod sine. C. de testa. & est communis opi. vt dicit Grat. cons. xc. nu. 3. lib. 2.

Sed quid in testamento cæci cõdito inter liberos, nunquid sufficiunt duo testes, an autem requirũtur octo? iuxta formam traditam per l. hac consultissima, C. qui testa. face. poss. dixi ĩ. qu. 17. vers. Sed quæro.

3 Secundò infertur, ꝙ licet regulariter mulier non possit esse testis in testamento. vt dixi ĩ. q. 46. vers. Scias tamen nihilominus in testamẽto confecto inter liberos fœmina potest esse testis. ita dicit gl. vnica. d. auc. quod sine. C. de testa. & ita tenent omnes Doct. vt dicit Dec. in l. 2. nu. 31. in fi. ff. de re. iur. Hanc iuris etiam esse communem opin. dicit Gra. in d. cons. xc. nu. 3. Ripa de peste in priuil. vltimarum voluntatum, nu. 23. Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 166.

4 Tertiò infertur, ꝙ quamuis đ iure communi notarius & testes qui in testamẽto interueniunt, debeant esse rogati, vt dixi ĩ. q. 58. in pr. & ver. quod verò. Tamen in testamento cõdito inter liberos, non requiritur ꝙ Notarius, vel testes sint de ipso testamento rogati. ita dicit Glo. in l. fin. in verbo, Excepto testamento, C. de codicil. quam dicit esse communiter approbatam Dec. cons. 610. n. 2. Sigismund. cons. feudali. 8. n. 16. Et ita communiter teneri attestatur Corn. in d. auc. ꝙ sine, num. 6. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. cõs. 68. circa prin. li. 2. Rubeus cons. 6. n. 5. Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 159.

5 Sed quæro: tu scis, ꝙ ad hoc vt testamentum valeat, requiritur, ꝙ filius in potestate sit institutus, vel exhæredatus, aliàs autem si sit præterit⁹ testamentum est nullum, vt dixi ĩ. q. 42. nunquid hæc cõclusio habebit locum etiam in testamento cõdito inter liberos, ita vt si fortè vnus ex ipsis filiis ĩ eo sit præteritus, testamentum corruat, neque sustineatur ex dispositione. d. §. ex imperfecto? resp. ꝙ in tali testamento, in quo vnus ex liberis sit pręteritus, non habet locum dispositio d. §. ex imperfecto. ita tenet Gl. in l. si filius q in potestate. in gl. fi. ff. de lib. & post. quam sequuntur communiter Doc. vt dicit Dec. cons. cv. n. 5. in fi. Eandem Gl. attestatur esse communiter approbatam Clau. in l. inter cætera. nu. 8. ff. de li. & post. Et hanc esse communem opi. dicit Ale. cons. 126. post n. 3. ver. nec ob. id quod habetur. li. 2. Natta in d. §. ex imperfecto. n. 17. Berous ĩ c. Rayn. n. 43. & seq. Hic. n. defectus præteritionis, est potius circa substantiam q̃ circa solennitatem ipsius testamenti: meritò non tollitur ex dispositione d. §. ex imperfecto. Præter ea esset valdè incõueniens, vt dispositio d. §. ex imperfecto. quę fuit inducta in fauorem liberorum, retorqueretur in eorum odium, contra communes regulas. Vide quæ dixi ĩ. ver. Sed pone.

6 Sed pone, Testator in testamento inter liberos aliquid reliquit vni ex filiis suis, non tamen titulo institutionis, prout de iure requiritur vt dixi infrà quæst. 38. Nunquid tale testamentum non obst

ADDITIO.

a ¶ An testamẽtũ in quo liberi sunt inęqualiter instituti gaudeat villæ priuilegiis? negatiuam defendit Tiraq. de iur. primog. q. 4. n. 4. Marian. Iun. cons. 127. vo. 1. & cons. 96. vo. 2. affirmatiuam tuentur Bero. qu. 36. Rimin. in §. ex imperfecto. Eman. à Cost. in rep. c. si pater. par. 1. ver. in suo testamẽto. de testam. in 6. vide Gab. de testa. concl. 6. & Ceph. cons. 431. n. 20. vol. 3. quæ hic traduntur priuilegia testamenti inter liberos locum sibi vindicant etiam in testamẽto matris. §. ex imperfecto, Hast. cons. 622. nu. 5.

obstãte huiusmodi defectu sustinebitur? Resp. ꝙ non, sed omnino etiam in testamento inter liberos debet omnib. filiis aliquid relinqui, iure institutionis. Ita volunt cõiter Doc. vt dicit Ruin. cõs. 1. n. 3. li. 2. Et hanc opi. communiter teneri attestatur Sal. in auc. nouissima, n. 1. C. de inof. te. quem refert Ale. conf. 75. n. 17. li. 3. Eandem opi. dicit esse cõmunem Alb. in d. auc. nouissima circa princ. Mathes. sing. 106. quem refert Io. Cir. de primogeni. in 3. q. 2. libri, n. 14. Bertr. cõs. 19. co. 1. li. 3. in 2. parte, & cons. 130. n. 2. eo. vol. Claud. in l. inter cętera, n. 4. & seq. ff. de li. & posth. Curt. iun. in d. §. ex imperfecto, n. 13. Natta in eo. §. ex imperfecto, n. 12. & seq. Apostil. ad Ale. cõs. 168. sub n. 6. li. 5. Io. Dilec. de arte testan. ti. 3. caut. j. n. 8. Aemil. Ferret. in l. filium quem habentem, n. 25. & seq. C. fa. erc. Dicit etiam Gul. de Bened. in j. parte rep. c. Raynutius in ver. in eadem testamento relinquens. j. fol. 194. n. 136. ꝙ hanc opi. veluti communem tenet vtraque schola Legistarum, & Can. Idẽ dicit Probus in apostil. ad Io. Mona. in c. si pater. n. 17. de testa. in 6. Hanc esse etiam communem opi. Legistarum, & Can. attestatur Ias. in d. auc. nouissima, nu. 16. & seq. licet ipse teneat cõtrarium, & dicat, qđ si casus contingeret, ita cõsuleret, & iudicaret. Tu verò in consulendo aut iudicando, non recedas à cõmuni opinione: qa lex quæ disposuit testamentum inter liberos imperfectũ valere, condita fuit in fauorẽ filiorum, vt superius dixi. Ideo vbicunque conditio filiorum efficitur deterior, non debet habere locum dispositio illius l. Quòd autem deterior sit eorum conditio, vbi nõ sint vocati titulo institutionis, patet ex his quæ dixi in d. q. 38. ver. neque credas. Faciunt quæ dixi s̃. ver. sed q̃ro.

7 Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ in testa-
a mento inter liberos semper subintelligitur[a] clausula codicillaris. ita dixit gl. not. in l. cohæredi. §. cùm filiæ, in ver. non valuit. ff. de vulg. quæ est ab omnib. approbata, vt dicit Boer. dec. 240. post n. 6. ver. & si non valeat. Et hanc concl. dicit esse cõmunem Ias. in d. §. cum filiæ, circa fin. quem refert Bellon. conf. 85. n. 4. Quod nota, quia est maximi effectus, vt videbis j̃. in discursu materiæ.

8 Vlterius quæro: Nunquid valeat testamẽtum inter liberos nutu conditum? Resp. ꝙ non. Ita tenet Ang. in l. discretis. C. qui test. fa. pos. vbi refert hãc q. fuisse de facto in Card. Perusino. & hanc opi. dicit esse magis communem Natta in d. §. ex imperfecto, n. 194. Bauer. Insti. de testa. in pr. n. 93. Et sic vides ꝙ non valet absolutè argumentum de testamento ad pias causas, ad testamentum inter liberos. Nam testamentum ad pias causas nutu cõditum valet, vt dixi s̃. q. 6. ver. infertur. Secus autem in testamento condito inter liberos, vt hic.

QVAESTIO IX.

1 *Testamentum inter liberos imperfectum ratione volũtatis, an sustineatur?*

2 *Et quid si testator illud iam cœptum plenè perficere non potuit?*

1 HAbes ergo, ex præced. concl. ꝙ testamentum inter liberos, licet imperfectum, valet. Quæro nunc, an ista concl. generaliter ꝓcedat, ex quo cunque defectu tale testamentum imperfectum remanserit? Resp. ꝙ non, sed solummodò quãdo
b est imperfectum ratione solennitatis.[b] Cæterum si sit imperfectum ratione voluntatis, non sustinetur. Ita sentit gl. in l. si is qui. in gl. vnica. ff. de testa. quam gl. omnes sequuntur, vt dicit Rimin. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto, col. j. Et illam dicit esse communiter approbatam Ruin. cõs. 15. n. 2. li. 2. Dicit etiam Pau. de Ca. in d. §. ex imperfecto, n. 3. ꝙ ita tenent omnes. Et ita communiter teneri attestatur Corn. in eod. §. ex imperfecto, n. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ale. consi. 76. n. 13. li. 3. Ias. cõs. 155. col. 2. lib. 2. quem refert Io. Dil. de Arte testandi, ti. 2. cautela vlt. nu. 6. Rubeus cons. 94. post nu. 3. Soc. iun. cons. 167. n. 30. & seq. libr. 2. subdens non esse ab ea consulendo, aut iudicando recedendum. Et hanc dicit esse cõmunem Theoricam Besset. in rep. l. primę, n. 176. C. de sacros. ec. Tu vide ea, quæ latius in hoc proposito, loquendo de testamento ad pias causas, dixi s̃. q. 7.

2 Hinc infertur: ꝙ si testator cœperit inter liberos testari, & facta institutione, & aliis legatis, priusq̃ faceret vnum legatũ, quod adhuc restabat faciendum, morte præuentus, illud facere nõ potuit, tale testamentum nõ valet, neque sustinetur etiam, quò ad iam perfectè disposita, & hãc dicit esse cõmunem opi. Curt. iun. in d. §. ex imperfecto, nu. 1. Natta in d. §. ex imperfecto. n. 139. & seq. Soc. iun. in d. cons. 147. n. 22. Vide quæ dixi in d. q. 7. ver. Aliquando, & quartò.

QVAESTIO X.

1 *Testamentũ imperfectum inter liberos an sustineatur etiam in fauorem extraneorum?*

2 *Et quid si substituat testator vni ex filiis suis pupillis aliquẽ extraneum?*

3 *Et quid si dederit tutorem extraneum?*

4 *Et an talis tutor debeat à iudice confirmari?*

1 DIspositio d. §. ex imperfecto, sustinet testamẽtum minus solenniter conditum à patre inter liberos, quatenus cõcernit interesse ipsorum liberorum. Sed si in ipso testamento sit aliquid insertum, quod cõcernat fauorem, aut commodũ alicuius extranei, illud nõ sustinetur, sed habetur pro non apposito, & testamentum ipsum quò ad reliqua concernentia filios, firmum remanet. Ita expressè dicit tex. in d. §. ex imperfecto. & intellige extraneum in hoc proposito eum, qui non est de liberis.

2 Hinc infertur, ꝙ si testator in testamento inter liberos, substituat vni ex filiis suis pupillariter aliũ ex filiis suis, talis substitutio tanquam facta in fauorem filiorũ, sustinetur. S; si illi substituat aliquẽ extraneum, & qui non sit de liberis, non sustinet. Ita dixit Bar. in l. 2. n. 18. ff. de vul. & est communis opi. vt dicit Curt. iun. in d. §. ex imperfecto. n. 6.

3 Secundò infertur, quòd licet possit pater in testamento

ADDITIONES.

a ¶ Adde Mathes. sing. 41. Hyp. sin 36. quinimo hæc eadem clausula totiens subintelligitur quotiẽs is cui testator prouidit fuit ei valde dilectus, nam vehemens amor cum habet clausulæ codicillaris. l. in testamento. ff. de fideic. lib. Rom. conf. 179. ver. ad quod dicendum. Ias. in l. exigendi, n. 5. ff. de proc. Gram. dec. 62. n. 27. & 28.

b ¶ Vide hanc ipsam q. de testamento ad pias causas apud Tiraq. de priuil. 1. cau. priuil. 7.

mento inter liberos dare vnum ex filiis suis alteri filio in tutorem, saltem quando erat ab intestato legitimus tutor prout communiter Doct. distinguere vidẽtur, teste Cur.iun. in d.§.ex imperfecto, n.26.in fi.(licet mihi semper magis placuerit ꝙ in distinctè id facere possit) non tñ poterit pater in tali testõ dare filiis tutorem extraneum. Ita dicũt communiter Doc.vt ait Sal.in d.§.ex imperfecto. col. 1.ver.Oppo. cum gl.& ita communiter tenetur,vt dicit Corn.in d.§.ex imperfecto, n.15.Hãc etiam esse communem opi.attestatur Cur.iun.in d.§.ex imperfecto,n.26.Licet.n.datio tutoris cõcernat fauorem filiorũ,cùm tñ redundet in pręiudicium,& onus alterius,ñ videtur æquum,vt priuilegium concessum filiis sit alteri onerosum.

4 Scias tamen in hoc proposito,ꝙ licet datio huiusmodi tutoris extranei in testamẽto inter liberos nõ sustineatur,tanquã per se valida, sustinetur tñ ad hunc effectum,vt talis tutor datus à patre, debeat posteà per iudicem in tutorem confirmari. & hanc dicit esse magis communem opi.Ale. cõsi.140.n.2.li.j.Quod nota,qa est maximi effectus. nam tutor datus in testamento minus solenni,tñ confirmatus à Iudice,præfertur tutori datiuo, sicut præfertur testamentarius, vt declarat Ale.ibi. & dixi s̃.lib.2.§.tutor.Neque credat,ꝙ nihil intersit, an quis si datus in tutorem, & ꝙ datio valeat: An autem ꝙ datio nõ valeat,sed omnino debeat à iudice cõfirmari,quia imò multũ interest: nam quando valet datio,tenetur tutor statim tutelam gerere, aliàs tenetur de neglectis, sed si non valet datio, non tenetur petere se confirmari, & ideò interea donec sit confirmatus,non tenetur de neglectis,vt declarat Natta in d.§.ex imperfecto,nu. 123.& dixi in d.§.tutor.

QVAESTIO XI.

1 *Testamentum imperfectum inter liberos an sustineatur, etiam si non sit in scriptis confectum.*

1 QVæro,an dispositio d.§.ex imperfecto,generaliter procedat in quocunque testamẽto,s. tàm nuncupatiuo,quàm in scriptis cõfecto? Hæc difficultas orta est ex dispositione auct.ꝙ sine,positæ post ipsum §.Licet enim verba.§.ex imperfecto, sint generalia,& conueniant cuicunque testamento:cum tamen d.auct.subsequens,quæ videtur limitare dispõem d.§.loquatur in testamento per scripturam confecto:Multi tenuerunt,ꝙ pariter etiam ipse § ex imperfecto,nõ procederet,nisi in testamento cõdito in scriptis.Sed tamen in practica tenenda est contraria opi. ꝙ.s.dispositio d.§. ex imperfecto,non limitetur per dispõem d.auct. ꝙ sine,quantum ad testamẽtum nuncupatiuum, sed solùm quantum ad testamẽtum in scriptis.& hanc dicit esse magis communem Corn. cõs. 118. in fi.li.3.vbi etiam subdit,ꝙ ita seruatur in practica.Hanc etiam opi.quod dispositio d.§.ex imperfecto,habeat locum in testamento nuncupatiuo, tenuit gl.in d.§.ex imperfecto,in gl.1.in fi.quæ ab omnibus approbatur, vt dicit Cor.ibi,in d.auct. quod sine,nu.1. Illam etiam dicit esse communẽ Alex.in d.auct.quod sine,nu.3.& cons.146.nu.5. lib.2. & cons.176.post nu.9.li.5. & cons.105.nu. 4.lib.7.Boer.decis.240.post nu.1. Natta in d.§.ex imperfecto,nu.191.Rimin.in d.§.ex imperfecto, nu.1.in fi. & ab hac sententia non recedas consulendo aut iudicando.

QVAESTIO XII.

1 *Testamentum imperfectum an sustineatur etiam inter liberos naturales tantùm?*
2 *Et quid in matre?*
3 *Et an inter filios legitimatos?*
4 *Et an inter liberos à successione per statutum exclusos?*
5 *Et an inter liberos non primi, sed vlterioris gradus?*
6 *Et an si filius testatur inter parentes?*

1 SEd quia Imperator in d.§.ex imperfecto,disponit huiusmodi testamentum imperfectum valere inter solos liberos.Quæro, nunquid dispositio in dicto §.habeat locum solummodò inter liberos legitimos,&naturales:an autem ꝓcedat,ẽt si tale testamentum conditum sit inter liberos naturales tantùm?Resp.quod non habet locum inter liberos naturales tãtùm,vel spurios.& hæc est communis opi.vt ait Dec.cõs.ex.n.2.in fi. & n.3. quem refert Boe.in d.decis.240.n.13.Riminal.in d.§.ex imperfecto,n.5.Picus in repe.§.Titia,n.43. circa fi.Rubeus cons.7.post n.7. Vbicũque.n.lex facit mentionem de liberis,aut filiis,semper intelligẽdum est de legitimis, & naturalib.non autem de naturalib.aut spuriis,qui sunt à lege reprobati.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit in patre testante inter liberos naturales.Sed quid in matre?Resp.ꝙ in ipsa aliud est dicendum:nam respectu matris,[a]& quo ad ipsam,filij naturales reputantur legitimi,& ideo tenendum est,quòd in matre testãte inter liberos naturales, vel spurios, locum habeat dispositio d.§.ex imperfecto.& ita concludunt communiter Doct. vt dicit Natta in d.§.ex imperfecto,n.74. & n.78. hanc etiam opi. dicit esse communem Ale.in l.ex facto.§.si qs rogatus,el j.post n.45.ver.Vnde qa.ff.ad Treb.& dicit Boer.in d.decis.240.nu.13.quod omnes in ea cõueniunt,nisi mater sit Illustris.Dicit etiam Guli.de Bened. in j.parte. c. Raynutius in verb.testamentum.j.fol.156.num.84.quod omnes in hoc concordant, quòd quando mater nõ est Illustris, & filij nõ sunt nati ex damnato coitu, proculdubio locum habet dispositio d. §. ex imperfecto. Quãdo enim mater est Illustris,filij spurij, aut naturales,non reputantur legitimi.

3 Sed quid in legitimatis,nunquid habebit locum dispositio d.§.ex imperfecto?Resp.ꝙ sic.& est cõmunis opi.vt attestatur Boer.decis.251. post numerum 14. Sunt enim tales filij redacti ad instar legitimorum,& naturalium.Et hoc maximè,si essent legitimati per subsequens matrimonium, q in omnibus,& per omnia æquiparãtur legitimis, vt dixi s̃.li.2.§.legitimatus.

4 Item quæro , nunquid dispositio d.§.ex imperfecto,locum habeat,qñ pater testatur inter liberos, q per statutũ essent exclusi à successione intestati, puta , quia sint filiæ dotatæ,&c. Resp.ꝙ sic. & hęc opi.cõiter tenet,vt ait Gul.đ Bñd.ĩ j.part.rep.

ADDITIO.

a ¶Ex quo mater quæ filios non habet in potestate hoc priuilegio vtitur intelligis ius istud tam liberè testandi non esse patriæ potestati tribuẽdum, intelligis etiam hoc ius filiorũ fauori nõ esse adscribendum quorum interest patrem intestatum decedere nullo legato nullo fideicommisso hæreditatem optimam maximam ab intestato ad eos pertinentem exhaurientem,sed in parentum gratiam constitutum quorũ interest filios inuitos ẽt imperfectis testamẽtis obligati.

c.Ray

c. Raynutius, fol. 155. n. 81. Hanc etiam dicit esse communem Boer. in d. decis. 241. nu. 9. Et ex hoc potes colligere, ꝙ ratio d. §. ex imperfecto, nõ est, quia causa testati eo casu foueat causam intestati, sed merus fauor liberorum, vt s. dixi.

5 Quæro etiam, nunquid dispositio d. §. ex imperfecto, habeat locum quando pater testatur inter filios non primi, sed vlterioris gradus, puta, instituẽdo nepotem, vel illi substituendo? Resp. ꝙ sic. ita tenet Alb. de Ros. in d. §. ex imperfecto, ver. Item quia hic dicit. & est communis opi. vt dicit Boer. in d. decis. 241. post n. 3. Semper enim in verbis legis, appellatione filiorum, veniunt nepotes, vt dixi s. li. 2. §. filius, Maximè cùm agatur de re ipsis filiis fauorabili.

6 Vlterius quæro, quid econuerso, si filiusf. casib. in quib. potest condere testamentum testetur inter parentes, nunquid eo casu habebit locum dispo-

a sitio d. §. ex imperfecto? Resp. [a] ꝙ nõ. Ita tenet Spe. de instr. ed. §. compendiosè. post n. 32. ver. quid si filius. & ita communiter cõcluditur, vt dicit Ale. in d. §. ex imperfecto, n. 7. hãc etiam opi. dicit esse cõmunem Boer. in d. decis. 240. in fi. verbis. Natta in d. §. ex imperfecto, n. 227. & dicit Rimin. in d. §. ex imperfecto, n. 1. ꝙ ita tenent communiter Docto. Quod enim contra communes regulas statutum est, non debet trahi in consequentiã. & hæc opi. propter auctoritatem Doctorum, tenenda esset in practica, licet fortè in puncto iuris cõtraria sit verior.

QVAESTIO XIII.

1 *Ex testamento imperfecto inter liberos succeditur tanquam ex testamento, non autem tanquam ab intestato.*

1 Restat nunc videre circa hanc materiam testamenti inter liberos conditi, nũquid ex huiusmodi testamento imperfecto inter liberos, dicatur succedi tanquam ex testamento, an autem tãquam ab intestato? Vtilitas autem est maxima, quia si valet vt testamẽtum, sustinebitur substitutio pupillaris, item exheredatio, item datio tutoris, quę omnia fieri non possunt in codicillis, & ideo non possunt sustineri, vbi nõ valeret nisi ab intestato, & sic in vim codicilli? Resp. ꝙ dicĩ succedi ex testamento, non autem ab intestato. ita tenet gl. in l. filij, in ver. ab intestato. C. fam. ercis. & ita tenent communiter omnes Doct. vt dicit Corn. in d. §. ex imperfecto, n. 12. in fi. Bertr. cons. 141. n. 5. li. 3. in 2. part. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. in d. §. ex imperfecto, nu. 13. Nat. in d. §. ex imperfecto. num. 221. Satis enim dicitur testamentum, ex quo lex illud approbat pro testamento, supplẽdo defectus solennitatũ, & vult ex eo succedi.

QVAESTIO XIIII.

1 *Scedula à patre scripta continens eius vltimam voluntatẽ, valet inter liberos in vim testamenti?*

2 *Et an requiratur, quòd in ea apposita sit dies?*

3 *Et an debeat esse in omnibus per extensum scripta absque aliqua abbreuiatione?*

4 *Et quid si tantummodo sit ab ipso patre subscripta, non autẽ eius manu in totum scripta?*

5 *Et quid si non sit eius manu scripta, sed tantùm reperta in eius arca?*

6 *Et quid si non sit scripta neque subscripta à patre, sed tãtùm ab ipsis filiis?*

7 *Et quid si reperiatur scedula testamenti in lib. notarij?*

8 *Et quid si filij non sint in ipsa scedula æqualiter instituti?*

9 *Et an hæc conclusio locum habeat etiam in scedula cõfecta in fauorem piæ causæ?*

1 Habemus etiam in hac materia testamenti inter liberos conditi, aliam constitutionem mirabilem, quæ est posita in auc. quod sine. C. de te-

b stam. per quam disponitur, ꝙ si reperiatur [b] scedula scripta manu testatoris, in qua contineatur eius dispositio inter liberos, talis scedula valet, & illi standum est etiam, ꝙ in ea conficienda non interuenerint aliqui testes, neq; vlli ipsi scedulæ se subscripserint. & ita se habet magis communis opi. vt attestatur Ale. cons. 105. in fi. li. 7. quem refert Io. Dilec. de arte testandi ti. 2. in fi. & aduerte circa intelligentiam terminorum, quia: Aut pater testando inter liberos siue in scriptis, siue per nuncupationem adhibuit testes, & tunc etiam si non fuerit adhibitus numerus septem testium, vel etiam deficiant aliquæ aliæ solẽnitates à iure requisitę, sustinetur nihilominus testamentum, ex dispositione d. s. ex imperfecto. dummodò de eo deponant saltem duo testes, etiam fœminæ, etiam nõ rogatæ, vt dixi s. q. 8. ver. Hinc infertur, & seq. Aut verò pater aliquos testes non adhibuit, sed tantùm volũtatem suam in scriptis exaratam reliquit, vel in arca, vel apud Notarium, vel aliquẽ alium non suspectum, & hoc casu habet locum dispositio d. auc. quod sine, s. vt talis scedula valeat, & illi standum sit, licet careat solennitatib. requisitis, dummodo appareat, ꝙ sit scripta manu ipsiusmet testatoris.

2 Sed nunquid requiritur, ꝙ in huiusmodi scedula apposita sit dies, qua cõfecta est? Resp. ꝙ sic. Ita tenet Bal. in d. auc. sine, n. 4. & est communis opi. vt dicit Natta in rep. d. auc. ꝙ sine, n. 30. & seq. Lex. n. requirit tempus in illa apponi, vt in d. auc. ꝙ sine. Debet ergo apponi formaliter, & specificè, vt si aliqua suspicio falsitatis subesset, facilè deprehendi possit. & hãc concl. nota pro limitatione eorum, quæ dixi j. li. 7. §. Scriptura, ꝙ s. regulariter in priuata scriptura non requiritur dies, neque annus.

3 Sed quia tex. in d. auc. ꝙ sine, dicit non signis, sed literarum consequentia. Quæro, vtrum de necessitate requiratur, ꝙ in huiusmodi scedula, pater omnia extensè scripserit, absq; vllis imbreuiaturis ẽt vsitatis? Resp. ꝙ sic. Ita dixit Bart. in l. quoties. §. 1. n. 4. ff. de hæ. inst. & est communis sententia, vt ait Natta in rep. d. auc. ꝙ sine, n. 38. Quæ tamen intelligenda est, vt procedat circa numerum vnciarũ, vel summam aliquam pecuniæ, signis Arithmeticis exprimendam. in quibus de facili potest falsitas committi: sed in reliqua dispositione, credo ꝙ sufficiat illam esse scriptam eo modo, quo cæterę scripturæ communiter conscribi solent. Et hic fuit sẽsus Imperatoris vt apparet in corpore, vnde auc. ipsa sumpta est.

4 Quæro quid si d. scedula non sit à patre, sed ab alio scripta, sit tamen ab ipso patre subscripta, nunquid

ADDITIONES.

a ¶Adde pro hac opinione Rodor. Scar. in rep. l. quoniam in priorib. C. de inof. test. ampl. vlt. n. 6. contrariam tamen sententiam Curt. iun. in §. ex imperfecto, n. 4. & nouissimè Bereng. Fern. in rep. l. in quartam ff. ad l. fal. c. j. n. 47.

b ¶Adde quæ in hac scedula solennitates requirãtur, Cephal. cons. 377. n. 15 16. 17. 18. vo. 3.

quid hoc sufficiet? Resp. ꝙ sic. Nam subscribens, censetur virtualiter scribere omnia contenta in scriptura, quam sua subscriptione confirmat. Ita tenet Pau. de castr. cons. 93. post nu. 2. lib. 1. & est communis sententia, vt dicit Natta in d. auct. ꝙ sine, nu. 44. & seq. Quam ego etiam sequor modò in subscriptione fiat mentio, ꝙ sit testamentum. Licet enim regulariter, sola subscriptio generalis sufficiat, quidquid dixerit Bart. in l. diuus. §. idem senatus, nu. 2. ff. de fals. contra quem est communis opi. vt dixi j. libr. 7. §. scriptura. Tamen vbi lex pro forma requirit, ꝙ aliquis manu propria scribat, semper mihi placuit opi. Bart. ꝙ s. requiratur specialis subscriptio, quia aliàs de facili supponendo vnam scripturam pro alia, posset falsitas fieri, quam præcipuè in hac testamentorũ materia lex habet valdè suspectam. & ita teneas, nisi scedula ipsa aliquo alio argumẽto, quam tali subscriptione confirmata esset.

5 Item quæro, pone, ꝙ reperiatur in arca patris scedula, continens diuisionem bonorum inter filios, quæ tamen non sit scripta, neque subscripta manu ipsius testatoris: nũquid talis scedula inter ipsos liberos valebit, ita vt ab eis seruanda sit? Respon. ꝙ non. Esset enim nimis aperta hoc modo via fraudibus. Et ita communiter concluditur, vt ait Ias. in d. auct. quod sine, post nu. 1. Gul. Bened. in 1. par. rep. c. Raynutius. verb. testamentum. fol. 156. post nu. 87.

6 Sed pone, ꝙ scedula ipsa nõ sit à patre scripta, nec subscripta, sed tamen sit subscripta ab ipsis filiis, nũquid valebit? Resp. ꝙ sic. & ita cõcludunt communiter Doct. vt dicit Natta in d. auct. quod sine, nu. 51. Intelligo, ꝙ valet non vt testamentum, ex dispositiõe ipsius auc. quod sine, sed vt cõtractus, ex conuentione ipsorum filiorum, quod no. quia est magni effectus, vt dixi s̃. q. proxima.

7 Præterea quæro, si reperiatur in lib. Notarij scedula testamenti, non tamen in ipsa scedula sit scriptum, ꝙ fuerit tale testamentum lectum coram testibus nunquid valebit inter liberos? Resp. Bar. in l. fideicommissa. §. quoties, nu. 1. ff. de le. 3. loquendo per verbum fortè, tenuit, ꝙ sic. Contrarium tenuit Bal. in d. auct. quod sine, nu. 1. etiam in fortioribus terminis, quando s. in scedula reperiuntur descripta nomina testium, & opi. Bal. communiter tenetur, vt dicit Nat. in d. auct. quod sine, nu. 3. Cùm enim lex requirat manum propriam ipsius patris, aliena sufficere non debet.

8 Sed quæro nunquid dispositio d. auct. quod sine, habeat locum, etiam si filij in ipsa scedula nõ sint æqualiter instituti? Resp. ꝙ sic. & ita dicunt magis communiter Doct. vt dicit Soc. iu. cons. 189. nu. 87. lib. 2. & cons. 24. post nu. 9. lib. 3.

9 Vlterius quæro, nunquid dispositio auct. ꝙ sine, extendatur etiam vt locum habeat in fauore piæ causæ, si reperiatur scedula scripta manu defuncti, absque testibus, in qua de bonis suis disponat ad pias causas, dixi s̃. q. 7. vers. aliquando enim.

QVÆSTIO XV.

1 *Plura esse militum priuilegia in condendis testamentis.*
2 *Et an requiratur testes esse rogatos?*
3 *Et an in testõ militis possit mulier pro teste interuenire?*
4 *Et an huiusmodi priuilegia competant militibus etiam non existentibus in expeditione?*
5 *Et an competant aliis personis existentibus in castris, non tamen militantibus?*

1 DIxi etiam s̃. q. 3. multum interesse inter testamentum militis, & testamentum pagani. Ha-
a bent enim plura priuilegia testamẽta militum: [a] de quibus toto tit. ff. & C. de mil. testa. quæ potes videre elegãter collecta ab egregio Iurisc. D. Pet. bello consiliario Ducis Sabaud. compatre, & vti fratre meo honorando, in suo tract. de re mil. nuper edito, fol. 71. & aliis 4. seq.

2 Quæro: nunquid in testamento militis testes debeant esse rogati? dixi j. q. 58. vers. item quæro.

3 Quæro etiam: an in testamento militis fœmina possit esse testis? dixi j. q. 55. vers. sed quæro.

4 Sed quæro: nunquid hęc priuilegia militibus cõcessa competant illis, non modò quando sunt in expeditione, sed etiam postquam missi sunt à militia? Resp. Aliqui dicũt, ꝙ duo sunt genera priuilegiorum, quæ militibus concessa sunt circa testamenta conficienda. Primum cõcernit personam ipsius testantis: quia scilicet multi, qui aliàs de iure communi non habent testamenti factionem, si tamen sint milites, possunt testari, & ista priuilegia ipsi milites non amittunt, etiam si missi sint à militia. Secundum vero cõcernit modum testandi, quia scilicet in testamento militis sublatæ sunt solennitates iuris ciuilis. & huiusmodi priuilegia eis non competunt, nisi donec sunt in expeditione belli. Ita dicit gl. in §. sed hactenus, in gl. j. instit. de mil. test. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Apost. ad Dec. in l. ius nostrum, sub nu. 8. ff. de reg. iur. Alij verò aliter dicunt, quòd scilicet miles, qui sit sui iuris, habet circa testamenti factionem duo priuilegia: Primum, quòd potest testari minus solenniter: Secundum, ꝙ eius testamentum non subiicitur querelæ. & hæc ambo priuilegia miles ipse amittit statim ꝙ factus est veteranus. Sed filiusfa. miles habet circa testamenti factionem tria priuilegia. Primum, quòd possit testari. Secundum, ꝙ eius testamentum nõ subiiciatur querelæ. Tertium, quòd possit testari minus solenniter. Quando ergo filiusfa. efficitur veteranus, retinet duo priora priuilegia, & tertium amittit. & hæc est communis opi. vt dicit Saly. in l. fi. nu. 3. & 4. C. de inoffic. test. Tu in hoc dic contrà: nam hodie testamẽtum militis tam patris, quàm filij subiacet querelæ. vt dixi j. q. 42. versic. & hæc quidem, & q. 48. vers. & hæc omnia.

5 Item quæro, nunquid aliæ personæ non militantes, quæ tamen reperiuntur in castris, gaudeant priuilegiis militum circa testamentum conficiendum? Resp. distinguendum est, an sint in loco hostili, vel ne. Nam si non sunt in loco hostili, non possunt testari, nisi iure communi: si verò sunt in loco hostili, possunt condere testamentum, eo modo, & forma, quo possunt milites. Ita dicit gl. in l.

ADDITIONES.

a ¶An Cardinales, Duces, & Marchiones superiorem non agnoscentes iisdem quib. milites priuilegiis testari possint, vide Ias. in l. Centurio. n. 7. 8. ff. de vul. & pu. & ibi Galiaul. co. 1. de polit. tract. compend. subst. car. 41. an valeat testamẽtum militiæ vel pestis tempore conditum, cui diu causis illis cessantibus testator superuixit, vide Vasq. de success. lib. 3. §. 24. part. 1. n. 9. Bursat. cons. 30. n. 40. & 41.

in l. scriniarios. in gl. fi. C. de test. mi. quę in hoc est cōiter approbata, vt dicit Paris. cons. 32. n. 25. li. 2.

QVAESTIO XVI.

1 *Militem posse decedere pro parte testatum, & pro parte intestatum: idque quomodo intelligendum sit?*

1 HAbent etiam milites hoc priuilegium, ꝙ licet regulariter quis non possit decedere pro par te testatus, & pro parte intestatus, sed causa testati trahat ad se causam intestati: tamen hoc in milite locum non habet, ipse. n. potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. Sed vt intelligas hanc materiam, quæ prima facie confusa videtur, distinguendi sunt nonnulli casus.

2 Aliquādo. n. miles nullo instituto hærede vniuersali instituit vnum in aliqua re certa, vel duabus, vel vnum in vna re, alium in alia: & hoc casu, aut miles prohibuit in suo testamento ius accrescendi, & ille institutus in re certa, nō habet nisi illam certam rem, in reliquo autem succedunt venientes ab intestato. & in hoc differt miles à pagano, quia decedit pro parte testatus, & pro parte intestatus. Paganus. n. non potest prohibere ius accrescendi, vt dixi j. q. 76. aut verò miles non prohibuit ius accrescendi, & tūc ille institutus in re certa, per ius accrescendi succedit in tota hereditate. ita dicit gl. in l. j. ver. milites, ibi, si autem vnum. C. de test. mil. quę vbique magis cōiter approbatur, vt dicit Ale. in ea. l. j. post n. 9. ver. ex quib. vltimis. Et ita cōiter tenetur, vt dicit Ang. aret. in §. hæreditas. n. 2. inst. de hæ. inst. Hanc etiam esse cōem opi. attestatur Ias. in d. l. j. n. 12. Dec. in e. l. j. n. 9. & in l. 2. in fi. C. e. ti. & sic isto casu testamentum militis nullum habet priuilegium, quia causa testati trahit ad se causam intestati, sicut in testamento pagani, in quo institutus in re certa nullo alio instituto hærede vniuersali, succedit per ius accrescendi in tota hæreditate, vt dixi s. §. institutio. aliquando autem miles habens bona castrensia, & bona paganica, instituit vnum hæredem in patrimonio castrensi: in aliis autem bonis neminem instituit, vel econtra. & hoc casu bene verificatur regula, ꝙ pro parte decedit testatus, & pro parte intestatus: quia ille institutus in bonis castrensib. non habet per ius accrescendi reliqua bona paganica ipsius testatoris, in quib. nullus reperitur institutus, vel econtrà, sed illa deferentur hæredib. ipsius militis ab intestato venientib. ita dicit gl. in d. l. j. ver. probetur. C. de testa. mili. & ita tenent omnes, vt dicit Sal. in e. l. j. n. 7. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ale. in ea. l. 1. n. 19. & ratio est secundum gl. & doc. ibi: quia eo ipso, ꝙ miles instituit aliquem in bonis tantum castrensib. videtur prohibuisse, ne succedat in paganicis, & econtrà.

3 Et hinc infertur, ꝙ si miles instituat vnum in castrensib. & alium in paganicis, & vnus eorum puta institutus in castrensib. repudiet, ꝙ ad partem repudiatam non admittetur alius institutus in paganicis, per ius accrescendi, sed venient hæredes ab intestato: & hæc est communis opin. vt dicit Dec. in d. l. 1. post n. 7. ver. in ea. gl. & sic miles pro parte decedit testatus, & pro parte intestatus.

4 Aliquando, & tertiò, miles instituit vnum simpliciter in vna vncia, & alium in castrensib. & hoc casu institutus in illa vncia, habebit semiunciam ex paganicis, & semiunciam ex castrensib. ille verò alius habebit reliqua bona castrensia. in reliquis autē bonis paganicis ex quo nullus reperitur hæres vniuersalis institutus, succedet ille institutus in vna vncia, per ius accrescendi, non autem ille institutus in castrensib. qui, vt dixi, censetur tacitè exclusus à iure accrescēdi. & ita tenent cōiter do. vt ait Sal. in d. l. j. n. 6. Et circa istas concl. multa possent dici disputando: sed in iudicādo non recedas à communib. Hęc materia non multùm versatur in palatiis. & ego nunquam vidi in facto aliquam ex istis qq. sed vt plurimum solent tractari coram auditoribus exercituum, coram quib. plerunque huiusmodi controuersiæ deciduntur iure militari, omissis subtilitatibus iuris ciuilis.

QVAESTIO XVII.

1 *Quæ solennitates in testamento cæci requirantur?*

2 *Et quid si cæcus velit inter liberos testari, nunquid duo testes sufficiant?*

1 DIcebam etiam s. q. 3. aliud esse testamentum
a cæci, aliud videntis: nam in testamento cæci[a] vltra numerum septem testium, qui de iure communi in testamentis requiritur, necesse est ꝙ interueniat Notarius, vel in defectum Notarij, alius, & sic octauus testis: & alia, de quib. in l. hac consultissima. C. qui te. fa. pos. & hoc propter maiorem timorem falsitatis, qui subest in testamento huiusmodi lumine carentis, q̄ in testamento eius qui videt, & cognoscit: & ita de facili decipi non potest.

2 Sed quæro, Tu scis, ꝙ quando pater vult testari inter liberos, sufficiunt duo testes absque aliis solennitatib. iuris ciuilis, vt dixi s. q. 8. Pone, ꝙ pater cæcus velit testari inter liberos, nūquid erunt seruandæ solennitates, de quib. in d. l. hac consultissima. an autem sufficient duo testes? Resp. ꝙ si cæcus velit testari inter liberos, sufficiunt duo testes, nec requiritur aliqua alia forma vel solennitas à iure ciuili introducta. ita tenet Bal. in d. l. hac consultissima. n. 1. & seq. & ita concludunt magis communiter doc. vt dicit Soc. cons. 263. circa pr. li. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. in d. l. hac consultissima. nu. 4. & cons. 26. ver. facit etiam multum. li. j. Bertr. cons. 221. 2. 2. lib. 3. par. 2. Boer. decis. 240. n. 20. Nat. cons. 210. n. 3. & seq. & in rep. d. §. ex imperfecto. n. 34. & seq. cessat enim omnis falsitatis suspicio in filiis qui omnino sunt patri ab intestato successuri, & de quib. lex maximè confidit. Pręterea fauor filiorū, propter quem inducta fuit dispositio §. ex imperfecto, ita militat in filiis cæci, sicut in filiis videntis.

ADDITIO.

a ¶De solennibus in cæci testamento requisitis, vide latè Kirc. com. opi. vol. 3. lit. T. ver. testamentum, cent. 5. Et an in cæci testamento hæredis institutio necessario præcedere debeat, vide Ale. Ias. & Dec. in vulgata l hac consultissima, & Rol. à Val. multas tum opinio. tum auctoritates colligentem toto cons. 82. vol. j.

1 *Filiusf. an possit condere testamentum?*
2 *Et an de peculio aduentitio?*
3 *Et an filiaf. possit de dote testari?*
4 *Et quid si in testamento apposita sit clausula codicillaris?*
5 *Et quid si pater sit captus ab hostibus?*
6 *Et an possit filiusf. testari de bonis castrensibus?*
7 *Et an de salario quod lucratus est tanquam aduocatus?*
8 *Et an possit filiusf. testari ad pias causas?*
9 *Et an valeat statutum disponens, quod filiusf. possit testari?*

Exp

1 EXplicatis diuisionibus testamentorum: nunc videndum est, quæ personæ habeant testamenti factionem tam actiuè, quàm passiuè, i. qui testamentum facere possint, vel nõ, & qui ex testamento capere possint, vel nõ. Nam in iure vtroq; modo dicitur quis habere testamẽti factionem. & in primis quæro, an filiusfa. in patris potestate existens possit condere testamentum? Resp. ꝙ non, etiam si pater id illi permittat. text. est in l. qui in potestate, ff. de testa. & sic vides, quod filiusf. non est prohibitus testari propter interesse patris, sed quia lex nõ approbat eius personam, tanquam legitimam, ad cõdendum testamẽtum, & ideò consensus patris non sufficit ad eius personam integrandam. Doct. multum laborãt pro inuenienda ratione, quare filiusf. nõ possit testari, etiam cum patris consensu, & tandem dicunt illud esse quia testamentum non potest ex alieno arbitrio pendere: & hæc ratio approbatur communiter per Doct. vbique, vt dicit Aret. in d. l. qui in potestate, post nu. 2. illam etiam dicit esse communem rationem Ias. in l. senium, nu. 9. C. qui test. fac. pos. quæ tamen multas patitur difficultates, vt per Aret. in loco præalle. & alios Scrib. Sed quia hæc modicæ sunt vtilitatis, non insisto.

2 Vera igitur est, & indubitata conclus. ꝙ filiusfa. etiam cum patris consensu non potest cõdere testamẽtum.[a] & hæc est communis regula, vt dicit Aret. in d. l. qui in potestate. col. 3. vers. & ad rationem. cui adde imprimis, ꝙ neque etiam testari potest de peculio aduentitio. & ista est communis opi. vt dicit Ale. in l. sicut certi, cir. fi. C. de test. mil. Quæ quidem locum habet, etiam si huiusmodi peculium aduentitium spectaret ad ipsum filiusf. pleno iure, neque pater haberet in eo vsumfructum: adhuc enim filius de eo testari non poterit, etiam cum consensu patris. Ita sentit gl. in d. l. qui in potestate, verb. nihilomagis. & est communis opi. vt dicit Imo. in l. si cum filius. §. Titio decem. col. fi. ff. de don. Soc. cons. 112. post nu. 2. vers. confirmatur, lib. 1. quod est duplicatum cons. 172. li. 2. prout illum refert Apost. ad Boer. cons. 34. sub nu. j. Licet Soc. in lib. meo hoc nõ dicat. Ita etiam communiter teneri attestatur Ale. in l. senium, n. 6. in fi. C. qui te. fa. pos. Eandem opi. dicit esse communem Aret. in d. l. qui in potestate. col. 3. vers. & priusquam veniam. Ias. in l. fi. nu. 3. C. de inof. test. & in l. nemo, nu. 2. C. qui te. fa. pos. vbi dicit, ꝙ hæc est communis opi. gl. & Doc. nemine discrepãte. Ale. in d. l. nemo, nu. 2. quem refert Ruin. cõs. 24. n. 11. li. 5. Dec. in ea. l. nemo. per totam lect. Bauer. in §. sciendum, nu. 2. insti. de test. mil. Rub. cõs. 93. nu. 3. & ita seruat communis opi. vt ait Porc. inst. quib. nõ est permis. fac. test. n. 12. & ratio est, quia, vt dixi, filius repellitur à testando, non propter interesse patris, sed quia non est legitima persona ad testandum.

3 Secũdò adde, ꝙ etiam filia quę sit in potestate patris, nõ potest testari de dote sua aduentitia. & ita concludunt communiter doct. vt dicit Ale. in d. l. senium. nu. 3. Militat enim eadem ratio, ꝙ f. nõ est integra persona ad testandũ: licet (respectu huiusmodi dotis) habeat integram personam ad comparendum in iudicio, vt dixi s. lib. 2. §. filius.

4 Sed quæro: Tu scis, ꝙ filiusf. potest donare causa mortis cum cõsensu patris, nunquid si aliquid relinquat in testamẽto, in quo sit apposita clausula codicillaris, illud relictum sustinebitur in vim donationis causa mortis? dixi j. lib. 4. §. donatio. q. 6. ver. sed quæro.

5 Sed pone, ꝙ pater sit captus ab hostib. & ꝙ patre existente apud hostes, filius faciat testamẽtum, & decedat, deinde pater reuertatur, Quæro nũquid tale testamentum valeat? Resp. ꝙ nõ: sed indistinctè est nullum. Nam propter reditum patris, fingitur semper filius in potestate patris fuisse. ita dicit gl. in l. fi. §. ita tamen, ver. rata. C. de sent. pass. & est communis opi. vt dicit Crott. in rep. l. si is qui pro emptore. n. 18. & seq. ff. de vsuc.

6 Scias tamen, ꝙ de bonis castrensibus, vel quasi potest filiusf. testari. l. fi. C. de inoff. te. Sed de castrẽsi potest testari iure militari: si vero testetur de quasi castrensi, debet seruare ius commune, vt ibidem.

7 Sed quid de salario, quod filiusf. aduocati à clientulis suis percipiunt, nunqd poterunt, etiam si sint in potestate patris, de eo ad eorum libitum testari? Resp. Spe. in ti. de actore, tenet, ꝙ nõ. Sed cõtraria opi. est magis communis, vt testatur Ias. in d. l. fi. n. j. C. de inoff. te. hoc enim reputatur tanquam quasi castrense peculium, vt dixi s. lib. 2. §. filius.

8 Item quæro, nunquid filiusf. possit testari ad pias causas? dixi s. q. 5. ver. sed nunquid.

9 Quero etiam, an valeat statutum disponens, ꝙ filiusfa. possit testari dixi s. lib. j.

QVAESTIO XIX.

1 *Bannitus an possit condere testamentum.*

2 *Et quid si sit etiam condemnatus ad mortem natularem?*

1 QVæro, an bãnitus ab aliqua ciuitate, retineat testamẽti factionem? Resp. hęc q. habet duo capita. Primum an possit condere testamentum: Secundum an possit capere ex testamento. Circa primum, Bar. in l. eius qui. §. 1. n. 3. ff. de testa. & in vulgata sua q. j. inc. Lucanæ ciuitatis. nu. 26. distinguendo cõcludit: ꝙ aut bãnitus vult testari secundum statuta ciuitatis, à qua exulat, & non potest: quia propter bãnum amisit illorum beneficium: aut vult testari secũdum ius commune, & potest: quia bannum illius ciuita. non potuit illi auferre beneficia iuris communis. & hãc distin. Bar. dicit communiter teneri Nell. in tract. bann. in 1. par. 2. tpis, nu. 52. Sed ego aliàs dicebam ꝙ hæc opi. Bar. ita generaliter & indistinctè intellecta, non vř vera. & omittendo auctoritates doct. loquentium in hac materia, quæ sunt propè infinitæ: Dic, ꝙ aliquando quis est simpliciter bannitus: & intelligo simpliciter bannitum eum, qui est condemnatus in solo exilio, cui non est apposita pœna mortis, etiam si perueniret in fortiam cõmunis, prout videmus quotidie propter aliquod delictũ multos

ADDITIO.

a ¶Sed neque legare, neq, fidei committere potest, ac ne quidem mortis causa donare nisi parte pręsente, vel notario ꝓ ea stipulante. Bart. in l. tam is qui, n. 2. ff. de mor. cau. don. Ale. l. 3. nu. 8. C. qui test. Guid. Pap. dec. 223. Dec. cons. 195. n. 5. Rol. à Val. cons. 82. n. 27. & 28 vol. 1. ideoque illi planè excutiunt q. putant filiifam. testamentum ex clausula codicillari sustineri, nec minus hallucinantur qui putant filiif. testamẽtum eo sui mors effecto conualidari, Ceph. cons. 406. n. 2. vo. 3. cautela tamen tutissima recepta est vt si filiusf. de aduentitiis testari velit primoribus ordinibus initietur, quia liberam habebit testandi facultatem, Bartolom. Cæp. caut. 113.

tos condemnari in exilium, vel perpetuum, vel temporale, vel ēt arbitrio Principis, vel Senatus, vt dixi ĩ. lib. 5. §. fi. q. 71. cir. pr. & talis nullo modo efficitur inteſtabilis, ex quacunque cauſa ſit bānitus. ita probat tex. in d. l. eius qui. §. j. ibi, ſed relegati, & intelligo, ꝙ poterit teſtari, non modò ſecundum ius commune, ſed etiam ſecundum ſtatuta ciuitatis à qua eſt bannitus, niſi in ea adſit ſtatutū ꝙ banniti non gaudeant beneficio ſtatutorum: prout eſt in multis ciu. Italię. & poterit diſponere de bonis ſuis tam ſitis intra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus, quàm extrà. & quod plus eſt, etiam ſi tempore bāni, eius bona fuiſſent cōfiſcata (vt plerunque fit) tamen ſi poſt cōfiſcationem aliquid acquireret, poſſet de eo diſponere, & teſtari, ex quo iuxta communes regulas, in cōfiſcatione non veniunt bona futura, vt dixi in d. §. fi. q. 79. verſ. vlterius quæro.

2 Aliquando verò, quis nō modò eſt bannitus, ſed etiam eſt condemnatus ad mortem naturalem, quæ illi in ſententia comminatur, vbi in fortiam communis peruenerit: & hoc poteſt dupliciter contingere. Primò, quando ſententia mortis præcedit bannum, puta quia detentus in carceribus fuerit condemnatus ad mortem, & poſt condemnationem aufugerit è manibus Iudicū, & deinde iterum citatus, vt fit, in cōtumaciam iterum bannitus fuerit, & cōdemnatus cum comminatione, de qua ſ. Secundo verò, quando ſententia mortis & exilij ſimul profertur contra abſentem, prout quotidie fieri videmus, ſtantibus ordinibus ſiue ſtatutis, ꝙ cōtumax habeatur pro confeſſo: & de iſtis bannitis nō eſt tractandum, tanquam de condemnatis ad mortem, & ideo dic, ꝙ aut iſte fuit ad mortem cōdemnatus pro delicto, pro quo de iure communi erat imponēda pœna mortis, & fuit in proceſſu & ſnīa ſeruata diſpoſitio iuris communis, quia ſ. fuit cōdemnatus præſens, & factis ſuis debitis defenſionibus: & tūc talis per huiuſmodi condemnationem iam effectus eſt inteſtabilis, tāquam ſeruus pœnæ: & ideò licet aufugiat è manibus Iudicis, adhuc remanet ſeruus pœnæ, & conſequenter nō poterit teſtari. vt dixi ĩ. q. 21. neque intra territorium illius ciuit. neque extrà, quia talis ſententia lata ſecundum ius commune illum afficit vbique locorum. Aut verò fuit condemnatus ad mortē pro delicto ex quo imponitur pęna mortis, per ſtatutum illius ciu. & nō de iure communi. vel fuit cōdemnatus contra formam iuris communis, puta in contumaciam, ſtante ſtatuto, de quo ſ. quod contumax habeatur pro cōfeſſo: & tunc eſt diſtinguendum, an iſte bannitus peruenerit in fortiam communis, vel non. Nam priuſquam perueniat in fortiam communis, ſecūdum magis communem ſententiam, non eſt adhuc effectus ſeruus pœnæ, vt dixi ſ. libr. 1. §. bannitus, & ideò poterit teſtari. & in hoc omnes concordant, vt dicit Aret. in d. l. eius qui. §. 1. poſt n. 3. verſ. vnus eſt. Neque in hoc ego facio differētiam, an ſit bannitus cum confiſcatione bonorum vel non. quia ad hoc vt quis dicatur teſtabilis, vel inteſtabilis, non conſiderantur bona, ſed ſtatus perſonæ. Ideo dato, ꝙ eius bona eſſent confiſcata, poterit adhuc teſtari, & hoc eſt magni effectus, quia poterit teſtari de bonis, ſi quæ habet extra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus: illa enim nō comprehenduntur in confiſcatione bonorum, vt dixi ĩ. lib. 5. §. fi. q. 78. verſ. quæro nūquid. Item & de illis quæ acquireret poſt confiſcationem, nam in publicatione bonorum, non veniunt bona futura,[a] vt dixi. Item dato etiam, ꝙ nulla bona haberet, non eſt ſine vtilitate, vt quis poſſit cōdere teſtamentum, vt dixi ĩ. q. 22. verſ. relegatus.

Aut verò iſte bannitus peruenit in fortiam communis, & tunc non poteſt teſtari, vt dixi ĩ. q. 21. verſ. aut verò. Et aduerte, quia in hoc arti. ego nō facio vim, an talis bannitus, ſiue ex tenore ſententiæ, ſiue ex forma ſtatutorum, poſſit impunè offendi, vel nō. Cùm enim illa qualitas, ꝙ poſſit impunè offendi, non reſpiciat ſtatum perſonæ, non videtur habenda in conſideratione, quo ad hoc, an quis efficiatur inteſtabilis, vel non.

QVAESTIO XX.

1 *Bannitus an poſſit capere ex teſtamento?*

2 *Et an ſaltem bona, poſita extra territorium ciuitatis à qua eſt bannitus?*

1 Circa ſecūdum, an bannitus poſſit capere ex teſtamento, multa etiam tradūtur per ſcrib. maxime in locis ordinariis. Bart. in præal. q. ſua 1. inc. Lucanæ ciuitatis, n. 29. diſtinguendo dicit, ꝙ aut bannitus nō poteſt virtute ſtatuti illius ciuit. impunè offendi: & tūc eſt capax omnium ſucceſſionum, quæ illi deferuntur, tam ex beneficio iuris municipalis illius ciuit. quàm ex diſpoſitione iuris communis: ſed ſi poteſt impunè offendi, tunc non poterit ſuccedere in hæreditate ſibi delata ex beneficio ſtatutorum illius ciuitat. erit tamen capax iurium, & ſucceſſionum quæ illi deferuntur de iure communi. & hanc opi. Bart. dicit eſſe communem, Ale. in l. 1. n. 4. C. de hæ. inſti. quem refert Ruin. conſ. 49. n. 3. li. 4. idem etiam dicit Ale. cōſ. 26. n. 2. in fi. lib. 1. quem refrt Vant. de null. in rub. ex inhabilitate, n. 51. Nel. de Ban. in 1. par. 2. temp. q. 5. Corn. conſ. 29. in primis verb. li. 2. & conſ. 55. litera L. e. vol. Ale. conſ. 75. n. 2. lib. 1. quem refert Blanc. de comprom. in 2. q. n. 16. Clau. in l. Gallus. §. nunc videndum, poſt n. 4. & in l. ex facto, n. 4. ff. ad Tre. Cur. Se. conſ. 59. n. 19. Cur. iu. conſ. 182. n. 4. Iaſ. conſ. 166. col. 1. lib. 2. & in l. 1. n. 5. & ſeq. C. de hær. inſt. Ripa in d. l. ex facto. §. ex facto. n. 14. ff. ad Treb. Et ſic vides magis communem opi. eſſe, ꝙ bannitus ſit capax ſucceſſionum quæ ei deferuntur ex diſpoſitione iuris communis.

2 Et hæc quidem concluſ. de plano procedit, quantum ad bona ſita extra territorium. illa enim non poſſunt affici ex banno quod emanauit in alieno territorio, & ſic remanent in diſpoſitione iuris communis. ſed quid de bonis ſitis intra territorium ciuitatis à qua iſte reperitur bannitus? Reſp. Rayner. in d. l. j. C. de hæ. inſt. tenet ꝙ nullo modo iſte bannitus poſſit in huiuſmodi bonis ſuccedere. licet enim ius commune illius ciuit. nō poſſit banniendo tollere ius commune, poteſt tamen illud

ADDITIO.

a ¶Nec etiam additionalia quod eſſe veriſſimum probat tex. in l. ſi tibi mandauero, §. is cuius, ff. manda. l. intercidit, ff. de cond. & dem. Dec. conſ. 438. n. 10. Iaſ. l. ſi ſtipulatus fuerim, §. cum ſtipulamur, ff. de ver. ob. Rom. ſin. 170. Dec. conſ. 235. nu. 5. idem poſt Ale. & Bar. in l. 3. §. fi. ff. quod quiſ. iu. vid. copioſius Ari. Pin. in rub. de bo. ma. j par. n. 2. 3. & 26 & Ceph. toto conſ. 121. vol. 3. præſertim n. 49. & 52. & Menoch. conſ. 101. vol. 1.

illud offuscare, & adumbrare, ita vt in suo territo. effectum nō sortiatur. Et hanc opi. dicit esse communem Ias. in præal. cons. 166. col. 3. vers. quartò facit. lib. 2. Sed quidquid dicat Ias. credo, ꝙ magis communis opi. sit in contrarium, s. ꝙ imò, etiam si bannitus possit impunè offendi, retineat beneficia iuris communis, etiam quò ad bona posita intra territorium illius ciuit. prout hanc esse ma-
a gis communem sententiam[a] attestatur Ripa in d. l. ex facto, n. 15. Maran. in rep. l. is potest. n. 119. ff. de acq. hæ. & ꝙ bannitus retineat beneficia iuris communis, etiam in ciuitate à qua exulat, non vr̄ dubitandum: ex quo multi ex Doct. per me s̄. alle. ita attestantur esse cōem opin. & recensent auctoritates, quę facilè dinumerari possunt. & illam etiam credo veriorem esse: nam huiusmodi banna, quæ contra absentes proferuntur, sunt valdè exorbitantia à dispositione iuris communis, meritò restringenda, vt quantum minus fieri potest, operentur. Bene verum est, ꝙ si extaret statutum excludens expresè banitum ab omni iure & successione, vel huiusmodi, eo casu procederet opi. Ray. ꝙ s. amitteret etiam successiōes sibi intra territorium illius ciuitat. delatas, etiam ex beneficio iuris communis. Sed alio non apparente, consulendo aut iudicando, nō recedas ab opi. Bar. quæ communis est, & verior. in proposito tamē huius q. vide quæ dixi ĩ. lib. 5 §. fi. q. 71. vers. dixi autem.

QVAESTIO XXI.

1 *Condemnatus ad mortem an possit testari?*
2 *Et quid si ex manibus iudicum aufugerit?*
3 *Et quid si genus mortis ad quod fuit condemnatus, est à iure prohibitum?*
4 *Et quid si fuerit in contumaciam condemnatus?*
5 *Et an talis condemnatus ad mortem possit testari ad pias causas?*

1 QVæro, nunquid condemnatus ad mortem possit testari? Resp. ꝙ, aut talis condemnatus est præsens, ita ꝙ post condemnationem statim facienda est executio: & hoc casu, cùm per condemnationem effectus sit seruus pœnæ, nō poterit testari: & hæc communis est opi. vt dicit Bal. in l. fi. n. 15. C. si à non comp. iud. quem refert Apost. ad Ang. de malef. ver. & ibi caput, sub n. 20. Idem dicit Apost. s̄. alle. sub n. 23. & hoc siue esset cōdemnatus secundum ius commune, siue secūdum statuta illius loci. nam vtroque casu proculdubiò est intestabilis, quantum ad bona sita in illo territorio. Quò ad alia verò, ita demum efficitur intestabilis si est condemnatus seruata tam in processu, quàm in sententia dispositione iuris communis. Quinimò, si prius condidisset testamentum, illud fieret irritum. l. si quis filio §. irritum ff. de iniu ru. quod tamen intellige, vt dixi in ver. aut verò. Bene verū est, ꝙ quidquid sit de iure, hodie ferè vbique contrarium obseruatur. Quia etiam illi, qui sunt decapitandi, plerunque in carcere faciunt testamenta, & instituunt hæredes, quando eorum bona non confiscantur. & ita quotidie de consuetudine obseruari attestatur Imo. in c. quia ingredientibus, n. 30. in fi. de testam. quem refert Natta cons. 177. nu. 4. Sed certè, ego credo, ꝙ talia testamenta, de iure parum vel nihil valeant: quidquid tamen sit, non puto esse ab ipsa consuetudine recedendum.

2 Sed quid, si reus post condemnationem, ante quam fiat executio, ex manibus iudicum aufuge-
b rit,[b] nunquid poterit testari? Resp. ꝙ non: adhuc enim remanet seruus pœnæ, & consequenter intestabiles. ita tenent communiter Doct. vt dicit Are. in l. si quis post accusationem. n. 3. ff. de testa. ita etiam communiter teneri attestatur Abbas in rub. de testa. n. 4. Sed hoc intelligo, vt procedat in illo territorio, in quo fuerat cōdemnatus, & quò ad bona intra illud territorium existentia. nam in eo territorio, & quo ad bona existētia extra illud territorium, talis sententia eum non efficeret intestabilem: & ideò ipse existens extra illud territorium, posset de eis testari: nisi tamen esset cōdemnatus pro delicto, pro quo de iure communi debuisset ad mortem condemnari: & in processu esset seruata dispositio iuris communis. nam eo casu vbique, & quo ad omnia semper remanet intestabilis. vt s̄. dixi.

3 Sed pone, ꝙ Iudex condemnat reum ad pœnam mortis, sed genus mortis, quo Iudex eum voluit puniri, est à iure prohibitum: puta veneni, mallei, vel securis, vel præcipitij, nūquid ex tali condemnatione reus efficitur intestabilis? Resp. ꝙ nō, etiā si delictum pro quo est condemnatus mereretur pœnam mortis. ita dixit Ang. in l. si quis mihi bona. §. si fisci. ff. de acq. hæ. Et ita cōcludunt doct. vt dicit Apost. ad Ang. d. malef. ver. & ibi caput, post n. 23. hanc etiam opi. dicit esse communem idem apost. in eo. ver. sub n. 29. Ex quo enim huiusmodi pœnæ sunt à iure interdictæ, nō possunt efficere aliquem seruum pœnæ, & sic intestabilem. ꝙ no. in practica, quia est mirabilis decisio.

4 Aut verò talis condemnatus erat absens, sed fuit condematus virtute statuti disponentis, ꝙ contumax habeatur pro cōfesso, & ꝙ ɔ̄ eum possit procedi ad sententiam diffinitiuam, & tūc si iste condēnatus, & bannitus non veniat in fortiam communis, non efficitur seruus pœnæ, & ideò poterit testari. Si autem veniat in fortiam communis, tūc efficitur seruus pœnæ, & consequenter non poterit testari. & hæc est magis communis opi. vt dicit Aret. in d. l. eius qui. §. j. post n. 4. vers. sed dubium. Et si priusquam veniret in fortiam communis, fecisset testamētum, illud redderetur nullum. Quæ tamen omnia, vt s̄. sæpius dixi, intellige, quò ad bona sita intra illud territorium: non autem quò ad alia: nam sententia illa condemnationis & banni, accipit virtutem & robur ex dispositione statutorum illius ciuitatis, & non à iure communi, meritò non potest effectum suum porrigere extra illud territorium: & ita teneas.

5 Quæro, nunquid cōdemnatus ad mortem possit testamentum condere ad pias causas? dixi s̄. q. 5. vers. quæro quid in damnato.

ADDITIONES.

a ¶Adde Bar. Bal. Ang. Sal. Ale. Corn. ad l. j. C. de hæ. inst. & latè Ceph. cons. 124. vol. 3. Iul. Clar. pract. crim. § fi. q. 71. Menoch. cons. 91. nu. 2. & cons. 101. per totum vol. 1.

b ¶An saltem possit de bonis post condemnationem quæsitis testari, vide Ben. Capr. inter com. op. vol. 1 ver. testamentum condemnati.

QVAESTIO XXII.

1 *Deportatus an possit condere testamentum?*
2 *Et an possit capere ex testamento?*
3 *Et quid in relegato?*

Quæro

1 QVæro nũquid deportatus habeat testamẽti factionem? resp. hæc q. pariter habet duo capita, intelligendo de factione testamẽti actiuè & passiuè, vt dixi s. q. 18. Si ergo quæris, nũquid deportatus possit condere testamẽtum? Resp. ꝙ nõ. & de hoc est tex. in l. eius qui. §. j. ff. de testa. intelligẽdo, ibi, verbum deportati, vt stet in casu nominatiuo, nõ autem in genitiuo, prout intelligit ibi Glo. subaudiendo verbum bona, & malè, iudicio meo. Et hæc opin. ꝙ deportatus nõ possit testari, communiter tenetur, vt dicit Im. in c. quia ingredientib. post n. 30. de testam. illam etiam dicit esse communem Maranta in rep. l. is potest, n. 117. ff. de ac. hæ. Natta in rep. §. ex imperfecto. n. 51. Amittit enim deportatus libertatem, & bona & omnia quæ sunt iuris ciuilis, &c.

2 Si autem quæris, nũquid deportatus possit capere ex testamẽto? Resp. pariter, ꝙ nõ. est. n. talis deportat⁹ prorsus incapax omnis successionis, vt dixi s. hoc e. lib. §. 1. & est communis opin. vt dicit Ale. in l. 1. n. 2. C. de hæ. inst. Hæreditas autem ipsa non applicatur fisco, neq; fiscus illam aufert à deportato, tãquam ab indigno, sed perinde succeditur defuncto per alios institutos, vel per veniẽtes ab intest. ac si deportatus institutus non fuisset. Et hanc dicit esse magis communem & veram sent. Ale. cons. 26. nu. 1. lib. 1.

3 Relegatus autem nõ perdit testamenti factionẽ, vt probat tex. in d. l. eius qui. §. 1. Non. n. amittit libertatem, neque ea quæ sunt iuris ci. & ideò licet in sententia relegationis sint etiam cõfiscata eius bona, prout sæpe fit, & de iure fieri põt, vt est tex. ĩ l. relegati. & l. relegatorum. §. ad tempus. ff. de inter. & rele. nihilominus (vt dixi) retinet testamẽti factionem & si dicas, quid operatur testamẽti factio sine bonis? Resp. ꝙ multum operat circa bona, quæ in ipsa cofiscatione non comprehenduntur, vt dixi s. q. 19. ver. Aliquando verò. Præterea testamentum & hæreditas vtique considerantur etiam in eo, qui nihil in bonis relinquit, neque id prorsus ẽ sine vtilitate. nam qui potest testari, poterit (licet ipse nihil habeat in bonis) substituere filio suo pupillariter, quod tamen facere non posset, si non haberet testamenti factionem. l. 2. §. filius. ff. d vul. item poterit dare tutorem filiis suis, quod pariter fieri non potest, nisi in testamento, aut codicillis testamento cõfirmatis. l. 3. ff. de test. tutela. vt eleganter considerat Im. in d. c. qa ingredientibus, nu. 7. &c.

QVAESTIO XXIII.

1 *Condemnatus ad perpetuos carceres, an perdat testamenti factionem?*

1 QVæro nũquid cõdemnatus ad ꝑpetuos carceres perdat testamẽti factionem? Resp. Abbas in rub. de testa. post n. 4. ver. dubitatur etiam. dicit, ꝙ si talis condemnatus ad perpetuum carcerem, est laicus, proculdubio efficitur intestabilis. & ꝙ hæc est communis sen. Hanc etiam dicit esse communem Fran. in rub. de testa. ver. 12. prohibetur, quem refert Bertr. cons. 194. post nu. 2. li. 1. in 2. parte. Quæ tamen opi. nunquam mihi placuit. Certum est. n. ꝙ de iure ci. nõ imponitur hæc pœna carceris, vt dixi j. lib. 5. §. fi. q. 70. ver. pœna autem. Cùm ergo non possit quis effici intestabilis, nisi quando imponitur pœna à lege permissa, vt dixi s. q. 21. ver. Sed pone. sequitur, ꝙ talis cõdemnatus ad perpetuos carceres, de iure ciuili non amittit testamenti factionem.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Excommunicatus an possit testari?*

1 QVæro, an excõicatus possit testari? Resp. Gl. in c. decernimus, in verb. & testificando. de sen. exc. in 6. tenet, ꝙ non. & dicit Alberi. in l. 1. n. 4. C. de hær. inst. ꝙ ita tenent communiter Can. &
a fortè tempore Alberici illa[a] opi. saltem apud Cano. erat magis communis. Sed hodie ꝯtraria opi. scilicet, ꝙ imò excommunicatus possit testari, est magis communis, vt dicit Abb. in rub. de testa. n. 5. Barb. in c. quia ingredientib. col. fi. de testa. quẽ refert Io. Dilec. de arte testandi, ti. 1. cautela x. n. 1. Are. in l. si quęramus. co. pe. ver. Tertiò adde. ff. de testa. quem refert apostil. ad Ang. Aret. in §. fi. sub n. 10. inst. quib. non est permis. facere testa. & Francus in rep. rub. de testa. nu. 32. And. Besser. in rep. l. 1. n. 65. C. de sacr. eccl. Bertr. cons. 217. n. 11. li. 2. in 1. par. & cons. 41. n. 1. lib. 2. in 2. par. Et dicit Corn. cons. 180. in litera R. lib. 4. ꝙ est communis sent. ferè omnium, maximè in occultè excommunicatos. & hęc opi. intrepidè tenenda est, vbi duo concurrant. Primùm, ꝙ non sit excommunicatus ex causa, quæ aliàs redderet illum intestabilem. Secundùm, ꝙ excommunicatio sit occulta. si verò hæc duo non concurrerent, res non esset sine difficultate. sed pro nunc nihil determino.

QVAESTIO XXV.

1 *Infamis an possit testari?*

1 QVæro, an infamis possit testari? Resp. ꝙ sic. ita tenet Bart. in l. is cui. §. si quis ob carmen. ff. de testa. & ita communiter tenetur. vt dicit Abbas in rub. de testa. post nu. 8. ver. 15. prohibetur. Quod intellige, nisi expresse à lege prohibitus sit testari, prout est infamis condemnatus ob libellũ famosum, vt probatur in d. §. si quis ob carmen.

QVAESTIO XXVI.

1 *Vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione de restituendis vsuris.*
2 *Et an præstanda sit cautio pignoratitia.*
3 *Et quid si talis cautio post testamentum conditum præstetur.*
4 *Et quid si vsurarius desierit vsuras exercere?*
5 *Et quid in iudæo vsurario manifesto?*
6 *Et an vsurarius manifestus possit donare causa mortis.*

1 QVæro, an vsurarius manifest⁹ [b] possit testari?
b Resp. ꝙ sic: dummodò præstet cautionem de restituendis vsuris, iuxta formam c. quãquam, de vsur. in 6. Quis autem dicatur vsurarius manifestus, dixi j. li. 5. §. vsura, ver. Sed hic quæro.

2 Sed quęro, quia ille tex. simpliciter requirit, ꝙ pręstetur idonea cautio, nunquid sufficiat nuda cautio, an autem requiratur pignoratitia, vel fideiussoria? Resp. ꝙ requiruntur pignora, vel fideiussores

ADDITIONES.

a ¶Et quid si publicè sit excõicatus, & quid si pro vsuris, pro hæresi, ꝑ iniuria facta Cardinali, & quid si sit anatematizatus, & quid si ex priuilegio testandi facultas sibi competat. vide latè Gabr. de testa. conclus. 1.

b ¶Vide latius Gabr. concl. 3. de testa. à quo multas tũ ampliationes tũ limitões addisces. & an testm̃ factum prius q̃ vsuras exerceret sustineatur, vide Ceph. cons. 402. n. 14. vo. 3.

res. ita tenet Gl. in d.c. quanquam, in ver. idoneè, quam dicit esse communiter receptam Didacus lib. 3. resolut. c. 3. nu. 6.

3 Sed pone, ꝙ conditum sit testamentum non præstita cautione, iuxta formam d.c. quanquam, sed post testamentum præstetur talis cautio: nūquid testamētum ipsum, præstita ex post facto cautione, recōualescet? a Resp. ꝙ in hoc artic. magna est controuersia inter Scribentes. tamē magis communis opi. est ꝙ recōualescat, vt attestatur Ale. in l. Gallus. §. ille casus, n. 8. licet dicat ꝙ contraria opi. est de iure sustentabilior. Eandem opi. dicit esse communem Fel. in c. cùm dilectus, n. 3. de acc. Dec. in l. quod in initio, n. 12. ff. de re. iur. Didac. in d.c. 3. post nu. 9. ver. 12. hoc. & hæc opi. tanquam æquior tenenda esset in practica.

4 Item quæro, si vsurarius manifestus desinat exercere vsuras, nūquid in eo locum habebit dispositio d.c. quanquam, vt. s. nō possit testari nisi præstita cautione? resp. ꝙ sic. & hęc est magis communis opi. vt attestatur Soc. cons. 127. ante nu. 1. li. 3. & etiā tutior animæ, propterea iudicādo, aut consulendo non esset ab ea recedendum. Certum est, enim ꝙ etiam, ꝙ quis desinat fœnerari, non, tamē propterea desinit esse vsurarius, vt dixi ĩ. li. 5. §. vsura. ver. Vltimò quæro. Sed istam cōcl. intellige, vt procedat in vsurario, qui vsuras non restituit: nam si vsuras restituisset, & desiisset fœnerari, vtique posset condere testamentum, esset enim superflua cautio pro restituendis vsuris, si iam facta esset restitutio.

5 Quæro etiam, nunquid dispositio d.c. quāquam, b habeat locum etiam in Iudæis? Resp. ꝙ non. b sed eorum testamenta valent, ēt si publicè exerceant vsurariam prauitatem, & ita videmus communiter obseruari, vt dicit Are. cōs. 158. in vltimis ver. Cum enim Iudæi sint extra gremium Ecclesiæ, non est de eis curandum, vt dixi s̃. lib. 2. §. Iudæus.

6 Quæro, an vsurarius manifest⁹ possit donare causa mortis, dixi ĩ. lib. 4. §. Donatio. q. 7.

QVAESTIO XXVII.

1 *Prælatus, aut Clericus an possit testari.*
2 *Et an de bonis suis patrimonialibus, si nullos habeat propinquos.*
3 *Et quid de bonis quæsitis post adeptum beneficium, seu prælaturam.*
4 *Et quid de bonis ecclesiæ.*
5 *Et an Papa possit dare licentiam Clerico testandi de bonis ecclesiæ.*
6 *Et quid de bonis quæsitis ex fructibus ecclesiæ.*
7 *Et an Papa possit concedere prælatis, vt de huiusmodi bonis possint testari.*
8 *Et quid de fructibus extantib. collectis in bonis ecclesiæ.*
9 *Et an Clericus decedens ab intestato tales fructus ad hæredes suos transmittat.*
10 *Et an Clericus possit de quotidianis distributionib. testari.*

1 QVæro, nunquid prælatus, aut Clericus possit testari? Hæc est pulchra q. & sæpissimè cōtingit in practica. Præmitte ergo in primis pro intelligentia eorum, quæ dicenda sunt, ꝙ in hoc proposito possunt considerari quinque genera bonorum. s. Bona propria seu patrimonialia ipsius Clerici, siue pręlati. item, bona ecclesię, siue beneficij. Item, bona quæsita ex fructib. ecclesiæ. item, fructus collecti in bonis ecclesiæ. item, quotidianæ distributiones quas Clericus percipit ĩ ipsa eccl'a.

2 Circa bona patrimonialia, videtur absolutè dicēdum: ꝙ quilibet Clericus, siue prælatus, possit de eis ad sui libitum disponere, & testari, intellige qñ sunt quęsita ante clericatum, vt statim subiiciam. & hęc quidem cōclusio de plano procedit, quando pręlatus habet filios, vel propinquos. sed quid si nullos habeat propinquos, nunquid poterit in bonis suis patrimonialib. extraneum hæredem instituere, & eum Ecclesiæ præferre? Dubium facit tex. in c. Episcopus qui filios, 12. qu. 2. ibi, alium ꝙ̃ ecclesiam non relinquat hæredem. Sed dic, ꝙ ille tex. est potius cōsilij, quàm præcepti, vt sentit Gl. ibi, & ideo tene, ꝙ poterit prælatus testando præferre extraneum ecclesiæ. & ista ē communis opi. vt attestatur Barb. de præstantia Card. in 3. q. basilica primæ partis, post n. 40. ver. Nunc venio. quæ etiam est æquior: vt. s. vnusquisque liberam de bonis suis disponendi habeat facultatem.

3 Sed quid dicendum de bonis patrimonialib. quæsitis, postquam Clericus ad beneficium, seu prælaturam fuit promotus: nunquid etiam de illis poterit testari? resp. aut constat, ꝙ prælatus, vel Clericus, illa acquisiuit ex patrimonio ecclesiæ, vel eius contemplatione, & tunc non potest Clericus de eis testari: talia. n. bona sunt ecclesiæ quæsita, non autem ipsi Clerico, aut pręlato. Aut verò cōstat, ꝙ illa acquisiuit ex suis laborib. vel industria: & tunc efficiuntur propria ipsius Clerici, & consequenter, poterit de eis testari. & hęc est communis opi. vt dicit Corn. cons. 314. in litera A. libr. 3. Sed quid si nihil probetur? resp. ꝙ ĩ dubio, alio nō docto, præsumptio est, ꝙ sint quæsita intuitu Ecclesiæ. ita tenet Io. an. in c. 3. de testa. quem sequūtur communiter Doct. vt ait Soci. cons. 91. n. 1. li. 3. Dicit etiam Alb. in auc. licentiam, post nu. 3. C. de epis. & cler. quod ita tenent communiter Can. Et hāc opi. dicit esse communem Corn. cons. 88. in litera R. li. 2. & in d. cons. 314. in litera E. & cōs. 288. in litera E. lib. 4. Bene verum est, ꝙ si probet, ꝙ Clericus habebat patrimonium, vel officium, vel exercitium, vel aliquid aliud ex quo potuerit illa acquirere, prę̄sumitur acquisiuisse, secundum ꝙ magis est verisimile. & in hoc cōcordant communiter omnes, vt dicit Corn. in allegato cōs. 88. in litera R. lib. 2. & ideò hoc casu bonum esset habere iudicem fauorabilem.

4 Dixi secundò, ꝙ habet Clericus, seu prælatus bona ecclesiæ, seu beneficij, intellige tanquam simplex administrator, etenim non est eorum dominus, aut possessor, vt dixi s̃. libr. 2. §. Prælatus. Et de istis bonis, nō est aliquo modo tractandum, quia bona ecclesiæ sunt Dei, & sunt reseruata, vt de eorum fructib. subueniatur egentib. c. videntes. 12. q. 1. meritò non p̄t prælatus, aut Clericus de eis disponere, aut testari. & hoc est indubitatum.

5 Sed quæro, nunquid Papa possit dare licentiam Cleric

ADDITIONES.

a ¶An idem de excommunicati testamento dici possit, nimirum illud obtenta absolutione reconualescere? vide Hyp. de Mars. in l. quæstionis habendæ n. 53. 54. ff. de quæst.

b ¶Adde Ale. cons. 6. vo. 6. Soc. cons. 79. 71. 72. vo. 1. Hip. sin. 609.

Clerico, testãdi de bonis ecclesiæ? resp. ꝙ sic. & est communis opi. vt dicit Dec. cons. 512. post nu. 3. nam (vt vulgaris est regula) Papa in beneficialib. omnia potest. Debent tamen ex honestate, summi Põtifices diligenter aduertere, ne id faciant sine causa. quamuis enim omnia liceant, non tamẽ omnia expediunt.

6 Tertiò dixi, ꝙ potest habere Clericus bona quæsita ex fructib. Ecclesiæ, & de huiusmodi bonis pariter Clericus seu prælatus testari nõ potest. nam talia bona sunt ecclesiæ, & pertinent ad successores in beneficio, non autem ad hæredes ipsius clerici, siue prælati. & caueãt prælati, qui in fraudem ecclesiarum suarum, per tertias personas, prædia acquiri faciunt, ex pecuniis per eos cumulatis, ex fructib. beneficiorum suorum, vt ea ĩ propinquos suos postea perueniant, quia dum alios fallere putant, seipsos potius deiiciunt in æternum vitæ interitũ. Deum. n. non fallũt, cui nihil est occultum.

7 Sed an poterit summus pontifex concedere prælatis, vt de talib. bonis possint testari? resp. ꝙ sic. & ĩ specie, ꝙ Papa possit concedere Cardinali, vt testetur de bonis quæsitis ex fructibus suorum beneficiorum, tenuit Host. in summa de pœni. & remiss. §. cui confitendum, ver. Cui Cardinales. & ita cõmuniter tenetur, vt ait Dec. cons. 157. post num. 1. ver. vlterius etiam.

8 Quartò videndum est, quid de ipsis fructib. extãtib. collectis in bonis ecclesiæ, nunquid possit clericus, vel prelatus de eis testari? Hęc est ardua quęstio, & quæ indiget pontificia decis. vt dicit Barb. in c. fi. de pecul. clerico. in hoc autem articulo habemus Gl. ordinariam ad quam semper recurrimus, in c. præsenti. in prin. in verb. reseruari. de of. or. in 6. quæ refert quandam distinctionem Host. in d. c. fi. de pecul. cler. distinguentis in hunc modum. Aut clericus habet administrationem, & talis clericus quandiu viuit, & sanus est, æquiparatur vsufructuario: & ideò potest de ipsis fructibus donare, moderatè tamen. Cùm autem incipit infirmari, tũc incipit etiam æquiparari vsuario: & sic nihil habet ex fructibus beneficij, præter proprium vsum & facultatem, de eis dandi eleemosynam pauperib. nõ autem potest de eis testari. Aut verò clericus nõ habet administrationem, sed est ꝑsonaliter & simpliciter beneficiatus, & talis semper comparatᷣ vsufructuario, & facit fructus suos, & de eis potest tam in vita, quàm in morte disponere, & testari. & subdit Gl. ꝙ hanc distinctionem approbat quasi vbique generalis consuetudo. ita etiam de ꝯsuetudine communiter obseruari attestatur Butrius in ca. peruenit, de fideiuss. quem refert Cor. in d. cons. 314. in litera B. li. 3. idem dicit Butr. in ca. 1. de cau. poss. & proprie. quem refert Im. in c. fi. post nu. 11. de pecul. cleri. Calde. in d. c. fi. Im. in ca. relatum, el 2. num. 2. in fi. de testa. & in c. requisisti, nu. 45. in fi. e. ti. & in c. quia nos, nu. 5. eo. ti. vbi, ꝙ ita communiter seruatur, & tenetur. Hanc etiam opi. dicit esse communem Im. in d. c. peruenit, post num. 31. de fideiuss. Bellon. cons. 3. num. 2. & dicit Boer. cons. 48. nu. 1. ꝙ illam Gl. sequuntur communiter Scribentes. Contrariam tamen opi. ꝙ scilicet clericus non possit de fructib. beneficij sui testari, tenuit simpliciter Gl. in d. c. fi. in verb. Obitus, de pecul. cleric. & Archid. in c. statutum. §. Assessorem. de rescript. in 6. & hanc opi. dicit communiter teneri Car. in c. fi. quem refert Bolog. in addi. ad cons. Io. de Anan. 87. post nu. 4. Dicit etiam Nic. de Vbald. de succes. ab intesta. in vltima particula post num. 19. vers. Non obstant motiua, ꝙ in quibuscunque redditibus beneficiorum, clerici in morte, æquiparantur vsuario potius quàm vsufructuario. & ꝙ hæc videtur magis communis sententia Doctorum. Et dicit Ias. cõs. 75. col. 2. ver. Nec obst. fundamentum. li. 3. ꝙ hæc opi. est magis communis: ꝙ imò clericus beneficiatus, siue habeat administrationem, siue non, indistinctè prohibetur de fructibus beneficij, etiam perceptis & reconditis testari. & hoc, siue ei succedat ipsa ecclesia, siue successor in beneficio. Sed quidquid dicit Ias. tenenda est opi. Host. & Glo. in d. cap. præsenti. quam semper, & vbique vidi seruari, saltem in fructibus collectis, & reconditis. Quæ magis etiam de plano procederet, vbi extaret consuetudo, ꝙ fructus spectarent hæredi clerici, non autem successori in beneficio: nam in casu proculdubio posset clericus de eis testari. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bellon. in d. cons. 3. nu. 10.

9 An autem clericus, si intestatᵒ decedat, huiusmodi fructus ad hæredes suos transmittat, dixi s̃. hoc eo. lib. §. 1.

10 Quintò dixi, ꝙ clerici habent etiam quotidianas distributiones. Quæro an de illis possint testari? Resp. ꝙ in hoc etiam variæ sunt opiniones inter Doctores: nam aliqui tenent, ꝙ tam in huiusmodi quotidianis distributionibus, quàm in aliis redditibus beneficiorum, clerici potius cẽsendi sunt administratores, & in morte vsuarij, quàm domini, vel vsufructuarij. & dicit Nicol. de Vbal. in d. vlti. particula, post nu. 19. ꝙ hęc videtur communis sententia Doctorum. Contrariam autem opinionem, scilicet ꝙ tales distributiones quotidianæ, efficiantur propriæ clericorum, tenuit Guliel. de Monte Laud. & hanc esse magis communem affirmat Paris. cons. 33. nu. 8. & seq. libr. 4. vbi plures authoritates recenset. & hæc proculdubio in via iudicij obtineret: prout etiam fateri videtur Nicol. de Vbald. in loco præal. Licet enim negari non possit, quin quodammodo dicantur acquisitæ intuitu ecclesiæ, tamen principaliter dantur intuitu personæ. propter diurnam operam, & laborem, meritò clerici eas faciunt proprias, & de eis possunt ad libitum disponere. & ita obseruatur in practica, maximè ĩ iam exactis, & aduerte, vt semper consulẽdo, aut iudicando adhæreas communi obseruantiæ, quia in prędictis quæstionib. præcipuè est attendenda consuetudo prouincię, vt affirmant Doctores in locis præallegatis.

QVAESTIO XXVIII.

1 *Monachus vel religiosus an possit condere testamentum?*
2 *Et nunquid ante religionis ingressum?*
3 *Et quid si sit minor, prodigus, vel furiosus?*
4 *& an tale testamentum subsecuto ingressu annulletur?*
5 *& quid si tempore testamenti cogitauit de religionis ingressu?*
6 *& an possit condere testamentum post ingressum religionis sed ante professionem.*
7 *Et an post factam professionem?*

8 *Et an inter liberos?*
9 *Et an possit testamentum antea conditum reuocare?*

1 QVæro, nũquid monachus vel religiosus habeant testamẽti factionem? resp. videndum est in primis, an possint testamentum condere. secũdò an ipsi possint capere ex testamẽto aliorũ. Quo ad primum, distinguenda sunt tria tempora. Primum est, ante ingressum. Secundum est, post ingressum, sed ante factam ꝓfessionem. Tertium est, post factam professionem.

2 In primo tempore, certum est, ꝙ quicunq;, modo aliàs sit habilis ad testãdum, poterit testamẽtum condere, antequam ingrediatur religionem: & illud testamentum valebit. Potest.n. quilibet ante ingressum religionis, de bonis suis disponere, ꝓut voluerit. est tex. expressus in §. illud, in auc. de Monach. Quinimò, si aliquis testetur ante religionis ingressum, contemplatione tamen ipsius ingressus, poterit testari, etiam non seruata solennitate iuris communis. ita tenet Bar. ĩ auc. si qua mulier, post n.7. ver. Ex hoc dico. C. de sacr. ecc. & hanc esse dicit communem opi. Dec. cons. 31. post n.3. Si enim hoc permittit̃ militib. armatæ militiæ, multo magis permittendum est huic, qui de proximo accingendus est cælesti militiæ: & licet hæc opin. in puncto iuris patiatur aliquam difficultatem: tamẽ credo, quod in practica obtineret, propter auctoritatem Bar. & sequacium.

3 Sed nunquid minor, prodigus, vel furiosus, poterunt ingrediendo religionem, testari, vel aliàs disponere de bonis suis, etiam sine auctoritate curatoris, si quem habent? resp. ꝙ sic, dũmodo appareat, ꝙ tempore dispositionis & ingressus, non esset furiosus. ita tenet Io. And. in c. in præsentia, de proba. & ita etiam communiter teneri, attestatur Abb. in e.c. in præsentia. n. 54. Nam in spiritualib. non attenditur auctoritas patris vel curatoris. Est magna decis. & repugnare videtur his quæ diximus s̃. q.2. ver.2. infertur, & seq. nihilominus, magna est etiam auctoritas istorum patrum, qui illam tenent.

4 Sed retenta conclusione, ꝙ testamentum conditum ante religionis ingressum valeat, Quæro nũquid tale testamentum per subseq̃uẽtem religionis ingressum annulletur? Solem⁹.n. dicere, ꝙ monasterium habetur loco filij, vt dixi ĩ. li.7. §. Ecclesia, ideò sicut natiuitate posthumi rumpitur testamentum, ita etiam videtur dicendum in religionis ingressu? resp. si loquimur de religione, incapace bonorum immobilium, non est dubitandum, quia non modò testamentum non rumpitur per huiusmodi religionis ingressum, sed imò ab ipso ingressu vires assumit, non aliter ac si ipse ingrediens naturaliter mortuus fuisset. & ĩ hoc proposito vide quæ dixi s̃. §. substitutio. Si verò loquimur de monasterio capaci bonorum, & successionum, tunc est distinguendum, nam aut testator fecit testamentum, non cogitans de ingressu monasterij, & hoc casu per ingressum rumpitur testamentum, & ita tenet Bar. in d. auct. si qua mulier, post nu.7. & est communis opi. vt attestatur Imo. in ca. 1. nu. 11. de test. quem refert Io. Dilect. de arte testandi, ti.3. caut.9. nu.1. Aret. in l.1. nu.9. in fi. ff. de testa. Quam tamen conclusionem intellige, vt procedat dummodo testator in ipso monasterij ingressu, non solùm seipsum, sed etiam bona sua, expressè monasterio, dedicauerit, aliàs verò, licet ingrediens monasterium, cẽseatur etiam bona sua tacitè dedicare monasterio, non crederem ꝙ per hanc tacitam voluntatem, dicatur reuocata prior expressa voluntas. Item, illam intelligo vt procedat quantùm, ad institutionem. sed quò ad reliqua, crederẽ testamentum ipsum sustineri, iuxta dispositionem auc. ex causa. C. de lib. præt.

5 Aut verò fecit testamentum cogitans de ipso ingressu: & tunc si aliquid relictum est monasterio, pariter non videtur dubitandum, quin testamentum ipsum valeat, maximè si fuit relictum titulo institutionis, secundum omnes: vt dicit Im. in l.1. nu.11. in fi. ff. de testa. ita etiam communiter teneri attestatur Abbas in d. ca. in præsentia. n.49. in fi. Si verò nihil reliquit monasterio, variæ sunt opi. inter Doctores, nam aliqui tenent, ꝙ testamẽtum irritetur præteritione monasterij: prout etiam rũpitur agnatione posthumi. & hanc opin. dicit esse communem Im. in d.l.1. nu.11. in fi. quem refert Ias. in d. auct. si qua mulier, nu.17. in fi. & illam dixit communiter seruari Abb. in ea. auct. si qua mulier. post prin. Contrariam autem opinionem, scilicet ꝙ imò per ingressum religionis non rumpatur testamentum, etiam si in ipso testamento nihil relictum sit monasterio, tenuit Bar. in d. auct. si qua mulier, num.8. cuius opi. dicit esse communiter approbatam Ripa in l. si vnquam, q.35. nu.94. C. de dona. referens idem attestari Dec. in d. cons. 31. quem ego (ni fallor) fidelius retuli s̃. ver. In primo tempore. & ab hac opi. ego non recederem in practica, attẽta dispositione d. §. illud, generaliter loquentis. & quæ mihi iustior & æquior videtur, & magis fauet testamento, & iudicio meo, hodie est etiam magis communis: saluo tamen semper iudicio sanctę ecclesię, cui in omnib. me subiicio.

6 Dixi, secundum tempus considerari posse post ingressum, ante tamen factam professionem: & aduerte, quia ego hic accipio ingressum pro simplici ingressu, & assumptione habitus, & sic quando solùm est nouitius, non autem prout propriè intelligitur ingressus: quando. sc. est facta professio. & tenendum est, ꝙ talis nouitius potest testari: licet si decedat intestatus, eius bona acquirant̃ monasterio, non autem venientib. ab intestato, vt dixi s̃. hoc eo. lib. §. j.

7 a Tertium tempus [a] est post professionem factam, & circa hoc tempus duo sunt videnda. Primum, an Religiosus professus possit condere testamentum. Secundum, an possit testamentum iam conditum reuocare. Circa primum, est tex. expressus in auct. ingress. C. de sacros. eccl. ꝙ ingressi monasteria, se suaque dedicant Deo, nec ergo de his testantur, vt pote nec domini rerum: quæ auct. est canonizata in ca. quia ingredientib. 19. q.3. & intellige, ꝙ si est ingressus monasterium capax bonorum immobilium, non potest testari, quia tempore professionis oĩa eius bona ipso iure translata sunt

ADDITIO.

a ¶Religionis iam professus netum quidem cum est prælatus testari potest. Capr. in suis reg. c.102. n.32. nisi cum in vni pontifici, licentia quam superuenire nõ sufficit, neque abbatis authoritas, vna cum capituli consensu idonea est, Ias. consi. 54. vo.1. Neuiz. cons.100. n.3. Burs. cons.75. n.23.24.25.

ta ſunt in ipſum monaſterium, vt habetur ĩ d.auc. & dixi in loc præal. Si verò eſt ingreſſus monaſterium incapax, pariter non poteſt teſtari, ſed alia ratione, quia. ſ. tempore profeſſionis, amiſit dominium omnium rerum ſuarum quod fuit acquiſitum eius hæredib. ab inteſtato venientib. vt ibi dixi. Vel dic, & fortè melius, ꝙ ingreſſus religionem non poteſt teſtari, nõ ea ratione, quia non habeat bona: hoc enim nõ conſideratur, quãtum ad hoc, vt quis debeat cenſeri teſtabilis, vel non. vt dixi s̃. q. 19. ver. Aliquando verò. Sed quia mutat ſtatũ, & amittit libertatem quò ad ſeculum: licet vera libertas ſit ſeruire Deo.

8 Scias tamẽ, ꝙ poterit huiuſmodi profeſſus in monaſterio, capaci bonorum immobilium teſtari inter liberos, iuxta diſpoſitionem auc. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. ec.

9 Quò ad ſecundum verò, an profeſſus poſſit teſtamentum anteà conditũ reuocare, idem eſt dicendũ, vt ſcilicet in quibus caſib. profeſſus poteſt teſtari, in illis etiam poſſit teſtamentum prius conditum reuocare: iuxta diſpoſitionem d. auc. ſi qua mulier, & ſic inter liberos tantùm, non autem inter extraneos.

QVAESTIO XXIX.

1 *Monachus, vel religioſus an poſſit capere ex teſtamento?*
2 *Duo eſſe genera mendicantium.*
3 *Fratres minores incapaces eſſe relictorum ex teſtamento.*
4 *Et quid in alijs mendicantibus?*

1 Reſtat nũc explicandum caput quæſtionis, an ſcilicet monachi vel religioſi poſſint capere ex teſtamento? & in hoc diſtinguendum eſt inter mendicantes & alios religioſos, quorum monaſterijs permiſſum eſt poſſidere bona immobilia. Et quò ad mendicantes, fac regulam, ꝙ ipſi non poſſunt ex teſtamẽto capere bona immobilia, & in hoc omnes conueniunt.

2 Debes tamen ſcire ꝙ duo ſunt genera mendicantium. Alij. n. ſunt mẽdicãtes ex regula, Alij ex ſuis cõſtitutionib. Mendicantes ex regula, ſunt fratres Minores primi Ordinis: illis. n. B. Frãc. expreſsè in eorum inſtitutione & regula prohibuit, ne quid proprij prorſus haberẽt, néve quid immobile poſſiderent in communi. Alij verò ſunt mendicãtes nõ ex regula, ſed ex ſuis conſtitutionib. & qđ fratres, ſeu religioſi non ſolùm ex regula, ſed etiam ex ſuis conſtitutionib. iudicentur mendicãtes, tenuit Cald. conſ. 17. ſub ti. de Regul. Et eſt communis opi. vt dicit Dec. in c. ad noſtram, n. 11. de app. Et de iſtis poteſt poni exemplum in fratrib. Prędicatorib. illi. n. licet ex eorum regula non ſint mẽdicantes, nam militant ſub regula B. Aug. quæ permittit poſſidere immobilia in communi, dicũtur tamen mendicantes. qa ex eorum conſtitutionib. id eis eſt prohibitum. Ita tenet Bal. in d. c. ad nr̃am & eſt communis opi. vt atteſtatur Bertr. cõſ. 206. n. 3. li. 3. in 2. parte. Et ꝙ Prædicatores non dicãtur incapaces bonorum immobilium ex eorum regula, ſed ex ſuis cõſtitutionib. dicit communiter teneri Bertr. conſ. 152. n. 2. li. j. in 2. parte. q etiam conſ. 122. n. 1. lib. 3. in 2. parte. atteſtatur hanc eſſe
3 a magis communem opi. Hoc præmiſſo, [a] dic, ꝙ fratres minores nullo modo poſſunt capere ex teſtamento, neque ex relictis, ſi quæ eis fieri cõtingat, aliquid eis acquiritur neque in proprio, neque in communi. vt eſt tex. expreſſus in c. exiit, de ver. ſi. in 6. & in cle. exiui, de ver. ſig. Fratres autem Prædicatores & alij mẽdicantes, exceptis Minorib. poſſunt capere ex teſtamento, etiam bona immobilia, nõ tamẽ vt ea retineant, neque in proprio, neque in communi, ſed vt vendãt, & eorũ precium in ſuas neceſſitates cõuertant. ita dicit gl. no. quæ ſemper ad hoc propoſitum ſolet all. in c. 1. in ver. Domum, de reli. do. in 6. Et dicit Cald. cõſ 46. ſub tit. de teſtam. ꝙ hanc concl. tenẽt omnes Scribentes. Hanc etiam eſſe opi. atteſtatur Ale. conſ. 88. n. 1. li. 2. Dec. conſ. 559. poſt nu. 3. & 4. & in c. in præſentia, n. 69. de prob. & licet aliqui ex præall. Doctorib. loquantur de bonis eius, qui ingreditur religionem, de quo etiam dixi s̃. hoc eod. lib. §. j. Idẽ etiam, & fortè plus dicendum eſt in bonis legatis, ꝓut loquitur gl. in d. c. j. & multi ex Doc. s̃. al. Non enim dicũtur accipere immobilia, ex quo ſtatim illa vendere intendunt, & pretium in ſuas neceſſitates conuertere. Caue tamen, ne decipiaris quia licet antiquitus per cõſtitutionem capituli generaliſſimi fratrum Prædicatorũ, cautum fuerit, ne proprium quid immobile poſſiderent, tamen poſtea per contrariam conſtitutionem alterius capituli generaliſſimi, illa j. cõſtitutio fuit reuocata & ſic hodie ſunt capaces bonorum immobilium in communi, prout ſunt alij non mendicantes. & de hoc etiam extat amplum priuilegium eis conceſſum à Sixto papa, eius nominis quarto. & ita indifferenter obſeruatur.

4 Quo verò ad alios religioſos non mendicantes, quibus permiſſum eſt poſſidere bona immobilia in communi, dicendum eſt, ꝙ proculdubio poſſunt capere ex teſtamento, non tamen vt ſibi acquirant, ſed monaſterio: & in hoc nemo diſcrepat.

QVAESTIO XXX.

1 *Monacho hærede inſtituto an deferatur hæreditas monaſterio ipſo iure?*

1 QVæro, pone quòd monachus ſit hæres inſtitutus: nunquid hæreditas defertur monaſterio ipſo iure, an autem prius defertur monacho, & deinde mediante eius perſona defertur monaſterio? Vtilitas autem huius q. poteſt eſſe maxima. nam ex reſolutione huius art. pendet deciſio multarum qq. puta ſi monachus ante aditam hæreditatem decedat, an illam tranſmittat ad monaſterium. Item an monacho inſtituto repudiante monaſterium præferatur ſubſtituto. Item an monaſterium, vel etiam ſolus Abbas poſſit adire: de qb. omnib. ſuis locis tractauim⁹. Scias ergo, ꝙ in hoc art. magna fuit cõtrouerſia inter Can. & Legiſtas: nam communiter Can. tenẽt, ꝙ ipſo iure, & abſq; aliquo facto ipſius monachi, hæreditas immediatè deferatur monaſterio, vt dicit Cor. conſ. 272. in litera C. li. 3. ſubdens, ꝙ hæc opi. debet ꝑualere in foro

ADDITIO.

a ¶Quid ſi ipſorum minorum eccleſia & conuentus non autem ipſi fratres minores inſtitutione, vel legato honorentur? Bar. credidit inſtitutionem, & legatum valere in l. ciuitatibus de leg. 1. in l. ſeruos. de alim. & cib. lega. Dec. conſ. 299 n. 12. Abb. conſ. 63. vo. 2. contrarium idem Bar. defendit l. j. C. de conduct. & produc. Bal. cõſ. 458. & conſ. 479. vo. 2. Di lect. titu. de his qui non habent teſt. fact. caut. xj. ſed de tota hac q. vide latius Gab. tit. de hęr. inſt. ꝯcl. 1. & ti. de leg. ꝯcl 1.

in foro can. Hanc etiam dicit esse communem opi. Can. Soc. cōs. 183. circa prin. li. 2. & cōs. 245. n. 3. eo. vo. Cur. iu. cōs. 48. n. 8. Rip. in l. j. n. 150. ff. de vul. Paris. in d. c. in præsentia, n. 203. de prob. Ex alia parte communiter Legistæ tenēt, ꝙ imò prius hæreditas deferatur monacho, & deinde ex persona monachi acquiratur monasterio, vt dicit Bertran. cōs. 73. n. 3. li. 3. in 2. parte. Et hanc esse communem opi. Legist. attestatur Soc. in d. cons. 183. circa prin. & cons. 52. n. 19. li. 4. Rip. in d. l. j. n. 150. Gul. de Bened. in 2. parte rep. c. Raynutius. in ver. si absque literis. el 2. n. 81. Purp. in l. fi. n. 191. C. de pact. Hæc est ardua q. & satis periculosa, propter infinita argumenta, quæ hincinde adducuntur per Doctores. Propterea in tanto conflictu opin. credo ꝙ Iudex nō erraret, sequendo in foro Cęsaris, opi. Legistarum, & in foro can. opi. can.

QVAESTIO XXXI.

1 *Filius naturalis an possit capere ex testamento?*
2 *Et an spurius?*
3 *Et an relictum factum spurio applicetur fisco?*
4 *Et quid si relictum sit ab extraneo?*
5 *Et quid si relictū sit à patre extraneo hærede, qui deinde spurium instituat, an præsumatur factum in fraudem?*
6 *Et quid in spurio legitimato?*
7 *Et quid si instituatur spurius sub conditione, si legitimabitū?*

1 QVæro, nūquid filius naturalis, vel spurius habeat testamenti factionem, intellige de passiua; an s. possit capere ex testamento. nam de actiua nulli dubium est, ꝙ potest condere testamentum: & pro resolutione, omittendo quid esset cōstitutum de iure fforum, habemus tex. expressum in auc. licet. C. de nat. li. in qua videre potes, in quibus casib. & in quota parte possunt parētes filios naturales sibi hęredes instituere: cuius quidē auc. dispositio est in vsu, & seruatur, neq; est correcta per dispositionem c. per venerabilem, qui fil. sint leg. & sic obseruanda est etiam de iure can. vt latius dixi s. lib. 2. §. filius.

2 Sed quid dicendum est de filio spurio, & sic nato ex damnato coitu? Resp. ꝙ huic filio nō potest pater in testamento aliquid relinquere, vt est text. in d. auc. licet, in fi. Nisi fortè occasione alimentorū: Tenetur enim pater huiusmodi filios alere etiam de iure ci. vt dixi in d. §. filius.

3 Sed quid si pater habens filium spurium, illum in testamento hęredem instituat, vel aliquid ei relinquat? Resp. ꝙ talis institutio & relictum nihil valet, & pro non scripta habetur: illud autem, quod relictum erat spurio, non applicatur fisco, neque fiscus illud aufert ab ipso spurio, tanquam ab indigno, sed defertur venientib. ab intestato, vel hæredibus institutis si qui extant. ita dicit Bar. in l. fi. n. 8. ff. de his quib. vt indi. & in l. hæreditas, n. 1. C. de his qui. vt indi. & est communis opi. & conclusio Doctorum vbique, vt attestatur Ale. cōs. 74. n. 6. li. 3. & in l. si is qui, post n. 3. ff. de vul. Quam tñ intellige, vt procedat, quando eis palàm relictū est, secus autem si hæres, vel aliquis alius patri testanti fidem accōmodauit: nàm eo casu fiscus ab eo auferret, tanquam ab indigno, vt dixi ĩ. li. 5. §. fi. q. 79. ver. Quando hæres. Ratio autem differentiæ est, qa, quando relinquir filio spurio, relictum habetur penitus pro nō scripto, ex quo ipse spurius est prorsus in capax: & sic fiscus non habet à quo auferat: sed quando relinquitur alteri, qui fidē accommodauit illud dandi filio spurio, ille quidem est capax, sed quia fidem in fraudem accommodauit, fiscus ab eo illud aufert, tāquā ab indigno.

4 Regulariter quidē tam spurius, quàm ipsius spurij pater, habent testamēti factionem, præter quā inter ipsos: nam pater spurij potest cuicunq; in testamēto relinquere, præter quam ipsi filio spurio, & è conuerso filius spurius potest à quocunq; excepto patre, sibi in testamēto relicta capere. Poterit igitur ab extraneis spurio relinqui, vel etiam inter viuos dari quocunque titulo: vt dicit glo. in auc. quib. mo. na. ef. sui. §. vltima si quidem, in ver. Participium, quàm sequuntur communiter Doctores, vt dicit Io. Garo. in l. j. in textual. n. 37. in fi. C. de sec. nup.

5 Sed pone, ꝙ pater habens filium spuriū, instituat aliquem extraneum hæredē, qui deinde moriens ipsum spurium hæredem in bonis sibi ab eius patre relictis instituat, nunquid præsumetur hæc facta in fraudem, ita vt fiscus ipsa bona ab eis auferre possit? Resp. quòd non. ita dicit Bar. in d. l. si is q. n. 3. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Ale. in ea. l. si is qui, n. 6. Quod intellige, vt procedat, nisi aliquæ aliæ coniecturæ fraudis concurrerent, puta, quia ille institutus dum viueret semper permisisset istum filium spurium huiusmodi bona possidere, vel similes.

6 Scias tamen, ꝙ hæc omnia intelligenda sunt, vt
a procedant in filio spurio non legitimato.[a] nam si esset legitimatus, vtique posset etiam à patre hæres institui, & ei quocunque titulo relinqui. Quinimò si esset à patre in testamēto præteritus, illud rumperet ad instar legitimi, vt dixi ĩ. q. 84. Et hoc quidem de plano procedit, quando est legitimatus, tempore quo à patre hęres instituitur. Sed qd si legitimetur post conditum testamentum, nunquid institutio reconualescet? Resp. Aut fuit legitimatus viuo ipso patre testatore, & tūc legitimatio retrotrahitur ad tempus testamenti, & consequenter, institutio conualidatur. Aut verò fuit legitimatus post mortem patris, & tunc legitimatio non retrotrahitur, & sic institutio non reconualescit. ita communiter tenetur, vt dicit Ale. in l. Gallus. §. instituens, post nu. 2. ver. Si autem filius. Et hanc dicit esse communem opi. Gozad cons. 21. post n. 35. ver. ad quintum. Bene verum est, ꝙ si pater ipse iussisset filium legitimari, crederem idem dicendum ꝙ si ipso patre viuente legitimatus fuisset, ad qđ faciunt ea, quæ dixi s. li. 2 §. filius.

7 Sed quæro, nunquid possit pater filium spurium instituere sub conditione, si legitimabitur? Resp. quòd sic: & talis institutio valebit: ita tenent communiter doctores, vt dicit Cagnol. in l. quandiu, post n. 3. ff. de reg. iur. Hanc ēt dicit esse cōem opi. Bauer. Inst. đ hæ. inst. §. hřs. n. 6. & seq. Ias. in d. l. Gallus. §. instituēs. n. 5. & ꝯs. 117. co. pe. li. 2. quē refert Ioan

ADDITIO.

a ¶Scito, & memoriam teneto legitimato maiorem portionē relinqui non posse quam vni legitimo minorem portionem habenti, Dec. cons. 393. n. 2. Verum si minus solenniter legitimatus tanquam rectè, & rite legitimatus instituatur non tenet institutio, Castr. in l. eam quam, per illum tex. C. de fidei com. Paris. cons. 10. n. 22. vo. 2. & cons. 21. n. 227. eod. Dec. cons. 276. ver. non obstat. & cons. 230. 288. 454. Ias. cons. 227. vol. 4.

Io.Dilec.de arte test.li.j.cau.vlt.nu.15. Dec.conf. 176.post n.5.ver.Et sic ratio.Cur.iun.conf.83. n. 3.& ita quotidie seruatur.

Præterea quæro, an valeat statutum disponens ꝙ pater possit instituere filium spurium:dixi š.lib.j.

QVAESTIO XXXII.

1 *Pater an possit instituere nepotem legitimum, & naturalem natum ex filio spurio?*

2 *Et quid si illum instituat contemplatione filij?*

3 *Et quid si habeat sobolem legitimam?*

1 Dictum est, ꝙ pater nō potest filium spurium hæredem instituere. Quæro nunquid possit nepotem legitimum & naturalem natum ex ipso a filio spurio sibi hæredem instituere? [a] Resp. ꝙ sic: & est cōmunis conclusio vt dicit Corn.cons.j.co. 16.in litera F.li.3.Berous q.127.circa prin.Cessat enim in eo macula natalium. & licet radix sit infecta, debet potius attēdi causa immediata, quàm mediata.

2 Scias tamen in primis, ꝙ hæc conclusio nō ita absolutè procedit, vt, s. liceat auo indistinctè huiusmodi nepotē ex filio spurio instituere. sed distinguendi sunt tres casus secūdum Bar.in d.l.Gallus: §.ꝙ si is. Aut.n.certum est, ꝙ auus instituit istū nepotem contemplatione filij sui spurij, vt s. filius ipse sentiat aliquod commodum ex tali institutione, puta vsusfructus, vel huiusmodi:& talis institutio corruit, & in hoc nemo dubitat. Aut verò certū est, quod illum instituit, non contemplatione filij spurij, puta, quia ipse filius iam sit præmortuus, vel quia auus expresè cauerit in testamēto, vt nihil ex ipsa institutione filio spurio acquirat, neque etiam quò ad vsumfructum:& eo casu valet institutio. Aut sumus in dubio, quia s. non apparet, an cōtemplatione filij fuerit institutus, vel non:& tunc pariter valet institutio.& ista est communis cōclusio, vt attestatur Ias.in d.§ quod si is. n.21.& seq. in dubio enim semper fauendum est testamento, & sumēda est etiam præsumptio, pro pter quam delictum excludatur.

3 Item scias, ꝙ hæc conclusio, ꝙ auus possit nepotem legitimum ex filio spurio hæredem instituere, de plano procedit, quando ipse auus aliam sobolem legitimam non habet. & ita esse communē opi.attestatur Ale.in d.§.ꝙ si is, n.7.Corn.consi.25.col.2.li.j.Dec.cōl.462.n.17.& seq.Sed quid si extet aui soboles legitima? Resp.ꝙ extāte sobole legitima, nō potest auus plus relinquere tali nepoti legitimo, nato ex filio spurio, quàm potuisset relinquere ipsi filio spurio eius patri.ita tenuit gl.fi.in l.fi.C.de nat.lib.arg.illius l.quæ in nepotibus ex filiis naturalib.ita distinguit.& hanc opi.dicit esse communem Ale.cōs.74.post n.5.li.3.Ias. in l.hęreditas n.8.C.de his qui.vt indi.Bertr.consi. 177.n.1.li.3.in 2.parte.Apostil.ad Ale.in d.consi. 74.sub n.j.Licet sup hoc art.Doctores varia scripserint:hæc tamē opi. tanquam verior & æquior tenenda esset in practica. Semper enim fauere debemus legitimæ soboli, potius quàm illegitimæ, vt homines ab illicito concubitu, quantum fieri potest, retrahantur.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Prodigus an possit testari?*

2 *Vasallus an possit de feudo testari.*

1 Qværo, nūquid prodigus possit testari? Resp. ꝙ antequam sit illi interdicta per iudicē administratio bonorum, poterit testari, & eius testamentum valebit. Ita dicit gl.j.in l.is cui lege, in pr. in 2.exemplo.ff.de testa.& illa gl.communiter approbatur, vt dicit Are.in d.l.is cui, col.2.ver.In gl. posita.

2 Item quæro, nunquid vasallus possit de feudo testari? dixi j.li.4.§.feudum, q.40.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Inhabiles ad testandum an possint testari ad pias causas?*

2 *Intestabiles actiuè, s. qui non possint cōdere testamentum, an etiam sint intestabiles passiuè, vt scilicet non possint capere ex testamento?*

3 *Et quid si princeps concedat alicui facultatem testandi, an ille poterit testari, non seruatis solennitatibus à iure requisitis?*

1 Qværo, nunquid illæ personæ, quæ aliàs sunt inhabiles ad testādum, possint testari ad pias causas? Dixi š.q.5.

2 Item quæro, nunquid personæ, quæ sunt intestabiles actiuè, s. quę non possunt facere testamentū, sint etiam intestabiles passiuè, ita vt neq; possint capere ex testamento? Resp. In hoc est distinguendum:nam aut quis est prohibitus testari propter aliquod crimen cōmissum, vt est hæreticus:& talis non potest capere ex testamēto: Aut est prohibitus testari propter aliquem defectum, qui non cadit in crimen, vt est pupillus, mutus, & huiusmodi, & non prohibetur capere ex testamento. ita tenet gl.in l.is cui.§.j.in gl.fi.in fi.ff.de test.quam approbant doct.communiter omnes, vt dicit Aret. in eo.§ j.col.fi.ver.in gl.vlt.

3 In proposito huius materię quęro, si Princeps cōcedat alicui facultatem testandi, nunquid iste poterit testari, non seruata solennitate à iure requisita? Resp. aut ille cui Princeps cōcedit facultatem testandi, est aliàs de iure communi inhabilis ad testandum, & tunc talis facultas intelligitur seruata solennitate iuris communis: Aut verò talis facultas est concessa alicui qui sit habilis ad testandum, & hoc casu, vt cōcessio aliquid operetur, intelligitur absque solēnitatib.iuris communis. ita distinguit gl.in l.si quando, in gl.j.C.de inof.testa. & dicit Alb.in d.l.si quando, in fi.prin.ꝙ hæc opi. & distinctio communiter tenetur ac seruatur. Dicit etiam Dec.in l.Eunuchis, post n.15.C.qui test. fa.pos.ꝙ eam gl.communiter Doct.sequuntur.

QVAESTIO XXXV.

1 *Institutio hæredis in testamento necessariò requiritur.*

2 *Et an sufficiat tacita?*

3 *Et an valeat testamentum secundum consilium Galli Aquilij?*

1 Vidimus, quibus personis permissum sit facere testamentum, & quæ personæ ex testamēto capere possint. Nunc est videndum, quæ in testamento ipso requirantur. & in hoc scire debes, ꝙ ex his, quæ de iure in testamentis requiruntur, Aliqua

ADDITIO.

a ¶Hǽc q.& distinctionem de nepote legitimo ex filio spurio exaudias, secus ex filio incestuoso qui à nullo ex parentib. nullo casu potest institui. Ale.Ias.& Claud.Lancel. in l.Gallus, §.quid si is.ff.de lib.& posth.Corn.cons.25.vo.1.Mars.singu.143 Corset.sing.137.

Aliqua sunt, quæ respiciunt formam substantialē ipsius testamenti, vt est institutio hęredis. Aliqua respiciunt formam probatoriam, vt sunt rogitus testium, ac Notarij, publicatio testamenti, & huiusmodi, de quibus omnib. sigillatim videamus.

2 In primis igitur institutio hæredis est caput testamenti. §. hæredis autem, Inst. de le. neque sine ipsa dici potest esse testamentum, & consequenter illa deficiente, testamētum ipsum corruit, vt de his omnib. sunt iura vulgatissima. Scias autem, ꝙ duplex est institutio hæredis. Expressa, s. & tacita. Expressa est, qñ testator nominatim dicit, Titium hęredē instituo. Tacita verò, puta, si testator dicat: Si ille q ab intestato mihi successurus est, nolit esse hæres, substituo Caium. Nam hoc casu videtur tacitè testator instituisse eum qui erat illi ab intestato successurus. Quæro nunc, an ista tacita institutio sufficiat ad validitatē testamenti? Resp. Aut ille, q est tacitè institutus, erat persona, quæ de necessitate iuris non debebat institui, vel exhæredari, sed erat extraneus, & tūc sufficit huiusmodi tacita institutio ad validitatem testamenti, & substitutionis. & in hoc consentiunt omnes Doctores, vt dicit Gul. de Bened. in 2. parte rep. c. Raynutiꝰ. in ver. adiiciens vt Alterocha fol. 4. n. 23. Aut verò iste erat filius vel alius qui de necessitate debebat institui, vel exhæredari: & hoc casu non sufficit, ꝙ sit in eo modo tacitè institutus, sed requirit, ꝙ sit nominatim & expresè institutus, & hæc est communis opi. vt attestatur Gul. de Bened. in loc. præal. n. 23. & seq. Ratio autem differentiæ est: nā licet vtroq; casu videatur testator tacitè instituisse eum, quem posuit in cōditione, tamen in secūdo casu hæc tacita institutio nō sufficit: ex quo ꝓ forma traditum est à lege, ꝙ filius nominatim instituatur vel exhæredetur, quæ non potest per æquipollens adimpleri.

3 Hinc infertur, ꝙ non valet testamentum conditum secundum consilium Galli Aquilij, s. per illa verba, si filius meus me viuo morietur, nepotem instituo: qa necessaria erat institutio filij expressa. & hæc est communis opi. quidquid dixerit Bart. in l. Gallus. in pr. n. 5. & illam communem esse attestatur Ale. cons. 108. post n. 4. ver. prędictis etiā. li. j. quod est in ea parte duplicatum in cons. 109. n. 7. li. 2. Idem Ale. cōs. 185. post n. 17. ver. nec ob. quod no. lib. 2. & cons. 199. post n. 12. eo. vol. quē refert Apostil. ad Bar. in l. Gallus. in pr. sub n. 5. Idē affirmant Scribentes in d. l. Gallus. in pr. & in specie Ale. post n. 9. ver. ex prædictis, & Claud. post n. 10. & Ias. n. 44.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Institutio hæredis debet esse certa.*

2 *Et quid si non sit specialiter expressa persona hæredis, sed veniat certificanda per aliam scedulam, vel scripturam?*

1 AD hoc autem, vt institutio valeat, plura requiruntur. Primò, s. ꝙ sit certa. Item, ꝙ ore proprio exprimatur Item ꝙ sit iusta. & intelligo iustā, quia si testator habet filium, tenetur illū instituere, &c. Dixi ergo in primis, ꝙ debet institutio esse certa, quia nisi persona eius, qui hæres instituitur, sit certa, testamentum ipsum corruit. l. quoties. §. hæres, ff. de hæ. inst. cum si. Quod tamen intellige secundum doctrinam Bar. in l. quidam relegatus, n. 3. ff. de reb. dub. quam dicit esse communem Paris. cons. 3. n. 12 & 15. li. 3.

2 Sed quid si testator certum hæredem in testamēto suo nominatim non expresserit, illum tamē designauerit per relationem ad aliam scedulam, vel scripturam, in qua sit ipsius hæredis nomen expssum: ita tamenꝙ illius persona veniat solùm post testatoris mortem certificāda? Certè talis institutio sustinebitur, & ad hoc al. Bart. in l. si ita scripsero. ff. de cond. & dem. Sed aduertendum est, quia Bar. ibi loqtur in legatis & relictis particularib. & in illis doctrin. Bar. est communiter approbata, vt dixi s. §. legatum, & attestatur etiam Ias. in l. certū. post n. 1. ff. si cer. pe. Qui subdit ꝯrium esse tenendum in hæredis institutione, & ad hoc ponderat Bar. in l. fi. in fi. C. d fideic. & dicit, ꝙ opi. bar. ibi est communis. Sed quidquid dicat Ias. Doctores magis cōmuniter idem sentiunt etiam in institutione hęredis vniuersalis, vt dixi s. q. 4. ver. Sed pone, & hanc opi. ꝙ valeat huiusmodi institutio implicitè facta per relationem ad aliam scedulam, dicit esse communem Paris. cons. 19. n. 13 li. 3. vbi etiā dicit ita communiter seruari Natta, in rep. aut. ꝙsi ne, n. 26. C. de testa. Iudicio meo negari nō potest, quin hæc opi. in puncto iuris nō modicam patiatur difficultatem, nihilominus propter auctoritatem Doctorum illam tenentium, & stante etiam communi obseruantia non esset ab ea in practica recedendum. Illam tamen intellige, vt procedat modò liquidè constet illam scedulam, vel scripturam, quę exhibetur, esse illam ad quam testator se retulit, aliàs dispositio esset penitus nulla. ita dicit Bar. in d. l. si ita scripsero: & ita omnes vno ore concludunt, vt dicit Paris. in allegato cons. 19. n. 26. Vide quæ dixi in d. q. 3. ver. Sed pone.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Testator debet hæredem ore proprio nominare.*

2 *Et quid si Notarius ipse nominet hæredem, & interroget testatorem, qui respondeat, quòd sic?*

3 *Et quid si id fiat ab alio, quàm à Notario?*

4 *Et quid si notarius testatorem, non specialiter de hærede ipso, sed de toto testamento interroget?*

5 *Et quid si testator articulatè loqui non possit?*

6 *Et quid si talis interrogatio fiat à persona suspecta?*

7 *Et quid si huiusmodi testamentum scriptum sit iniussu testatoris?*

8 *Et quid si testator prius aliud testamentum validum confecisset?*

1 DIcebam etiam, in institutione hæredis requiri, ꝙ testator ipsum hæredem suo ore ꝓprio nominet: & de hoc est tex. in l. hæredes palàm. in prin. ff. de testam.

2 Sed quid si Notarius, [a] aut aliquis alius ex astātib.
a tempore testamenti exprimat nomen hæredis, & ipse testator verbis profiteatur se agnoscere, nun qd valebit instō? Resp. Alb. Pap. tenuit, ꝙ nō: sedꝙ omnino requiratur, ꝙ testator ore proprio nominet ipsum hæredē. Contrariam verò sentētiam, s. qd imò talis institutio valeat, tenet gl. vulgata, q ad

ADDITIO.

a ¶Vide omnes tum ampliationes tum limitationes apud Gabriel. de test. concl. 2. Menoch. cons. 45. vo. 1. Velim tamen singularem Marian. Iu. cons. 183. vo. 2. opinionem expendas tradentis prius testamentum solenne per posterius ad alterius interrogationem factam non reuocari.

ad hoc quotidie alleg.in l.iubemus.ver.quemadmodum, C.de testa.& ideo si quis interroget testatorem hoc modo: Vis instituere hæredem Titium, & ipse respondeat illius interrogationi, ꝙ sic,sustinebitur testamẽtum, perinde acsi testator ore proprio hæredem ipsum nominasset.& illam gl.dicit esse communiter approbatam Afflict.decis.143.num.3.& ita communiter teneri affirmat Soc.cons.20.post nu.5.lib.4.Hanc etiam opi.esse communem attestantur Scrib.in d.l.iubemus, & in specie Fulg. qui dicit, ꝙ ita communiter tenetur,relatus per Corn.cons.241.in litera P.lib.4.& Alex.nu.9.& Ias.nu.10. qui etiam refert Ang.ibi dicentem, ꝙ hæc communis opi. approbatur in Iudiciis,& in Scholis, licet Ang.in libro meo hoc non dicat, Alex.cons.12. post nu.6.lib.1.& cons.33.nu.1.& seq.lib.3. & cons.47.nu.7.lib.2. Imol. in c.cùm tibi. nu.3.de testam. quem refert Corn. cons.73.in litera H.lib.1. Corn.cons.257.circa fi. lib.1.Bal.Nouel.in l.1.§.si quis ita, ff.de verb.obl. quem refert Apostil.ad Alex.in d.l.iubemus, sub nu.9.Ias.cons.324.in fi.lib.1. Dec.cons.489. post nu.3.ver.& in casu,Ruin.cons.12.nu.9.& 12.lib. 2.Bertran.cons.212.post nu.19. lib.1.in 2.parte. Bauer.insti.de testam.in pr.nu.64.& seq. Soc.iun. cons.144.nu.16.e.vol. & cons.183.nu.26.e.vol. Boer.dec.35.n.6. Crauet.cons.117.n.1.D.Bellon. præceptor meus, in institutionib. & deinde Mediolani senator, cons.62.nu.8.Io.Dil.de arte test. ti.4.caut.2.nu.1. & ita obseruari attestatur Bar.in d.l.hæredes palàm,in fi.princ.

3 Et licet Bal.in d.l.iubemus.nu.6.in fi.voluerit restringere hanc opi.gl.communem, vt solummodo procedat, quando ille, qui interrogat, est ipse notarius,qui de testamento debet esse rogatus,& aliqui etiam ex præalleg.Doct.referant gl.ipsam loqui in tabellione. Alij verò dicant,ꝙ gl.primò generaliter loquitur,deinde subdit, maximè [illegible] sit tabellio, tamen in libro meo illa gl.nullam mentionem facit de tabellione,& iudicio meo magis communis intentio Doct.est, ꝙ illa decis.gl.indistinctè procedat, siue interrogatus sit Notarius, siue quicunque alius. & ita plures ex Doct.s.alle. indistinctè affirmant illam esse communem, & multi etiam idem attestantur, consulentes in casibus,in quibus testator non fuerat interrogatus à tabellione sed ab alio extraneo,& in specie Ruin. cons.2. nu.8. lib.2. & ꝙ circunscriptis his qui loquuntur in Notario interrogante, sit etiam longè magis communis opi. tenentium generaliter, tam in alio interrogante, quàm in Notario, attestatur Corn.cons.77.litera D.lib.4.

4 Hanc etiam concl.nonnulli extendunt vt procedat,nõ modò si Notarius specialiter de ipso hærede tantùm testatorem interrogauerit,sed etiam si totum testamentum in scripturam redactum testatori legat,& deinde testatorem generaliter interrogauerit, an ita testari velit. Et ita loquitur Are.inst.de testa.in pr.post n.15.vers.Nota istam, vbi dicit,ꝙ ita tenent communiter Docto.quem refert Gratus cons.30.nu.20.lib.2.

5 Sed certè licet fortè propter auctoritatem tot Doct.difficile esset in practica obtinere cõtra opi. illius gl. Mihi (vt verum fatear) illa nunquã placuit,quia negari nõ potest, quin eam tenendo sit aperta via fraudibus. & aliquando dicebam maximè è republica futurum,si Cæsarea constitutione caueretur, ne huiusmodi testamentis, quæ ab infirmis ad alterius interrogationem conficiuntur, aliqua fides adhiberetur, nisi testator saltem per tres dies in bono sensu post tale testamentum conditum superuixisset : nam sæpenumero ab infirmis ferè statim morituris solent talia testamenta extorqueri,vt ego aliquando in facto contigisse intellexi.& ideo de facili,si casus contingeret, recederem ab illa opi.tam iudicando, quàm consulendo.

6 Scias ergo in primis,ꝙ ista concl.gl.quæ habet,ꝙ testamentum,& institutio valet, quando testator alio interrogante,an velit talem instituere,resp.ꝙ sic, restringenda est, vt procedat, modò testator ipse non sit adeo oppressus morte, ꝙ articulatè loqui non possit, sed habeat adhuc bonum sensum, & bonam memoriam, aliàs secus: & ita loquuntur omnes Doct.s.alle.vt per te videre poteris,& in hoc nemo dubitat.

Item scias,ꝙ dicta concl.non procedit,vbi talis interrogatio fieret à persona suspecta, ei qui est in vltimo mortis articulo constitutus:nam eo casu, attenta qualitate interrogantis,& statu interrogati,resultat vehemẽs suspicio,ꝙ testator potius ad suggestionem & importunitatem illius ita respõderit,quàm ꝙ talis esset eius voluntas. & ita hoc casu sequenda esset opi.Alb.Pap.quam his duob. cõcurrentibus dicit esse magis communem Soc. iu.in d.cons.183.n.27.& seq.li.2. vbi etiam refert Gul.Pont.idem attestantem in l.j.§.si quis ita,col. 6.ver.limitatur tamen.ff.de ver.obl.

7 Tertiò scias, ꝙ illa gl. & communis opi. restringenda est,vt procedat, quando testator prius exposuerat voluntatem suam Notario, qui eam redigit in scriptis,posteà redit ad testatorem, & illa lecta, eum interrogat,an velit ita testari : nam eo casu si respondeat,quòd sic,vtique valet quod gestum est : & hanc dicit esse communem declarationem & limit.Bello.cons.74.nu.14. Sed si quis iniussu testatoris testamentum aliquod ordinauerit, & posteà coram ipso, & etiam coram testibus lecto tali testamento interroget testatorem, an ita velit, & testator respondeat, quòd sic, tale testamentum nihil penitus valebit. & ita communiter tenetur, vt dicit Bertr.cons.194.nu.3.libr.3. in 2.parte.Soci.iu.in d.cons.183.num.32.& licet Alex.in d.l.iubemus, & Dec.in d.cons.489.& alij etiam superius alle.in vers.sed quid si notarij asserant hãc opi.quę dicitur fuisse Alb.Pap.esse communiter approbatam, illud tamen nõ est verum, nisi quatenus ipse Alb.volebat simpliciter, & absolutè, quòd testator infirmitate grauatus non posset ad alterius interrogationem testari : hoc enim repugnabat opi.gl. in d.l.iubemus. quæ proculdubio est magis communiter approbata, vt superius dixi. sed quatenus volebat opus esse,quòd ante interrogationem appareret testatorem ita voluisse testari, certè opi.Alb.est magis communis,magis ęqua,& magis tuta.& ideò his duobus concurrentibus. quòd testator sit valdè infirmitate grauatus : & quòd non constet testatorem habuisse prius animum ita testandi non esset ab ea recedendum. & ita secundum istam opi.in facti contingentia iudicauit Senatus in causa illus. D.Marliani.

8 Quartò scias, ꝙ si testator iam aliud testamẽtum validum, & solenne confecisset, deinde faciat secũdum ad alterius interrogationem, per hoc posterius illud primũ non reuocatur. ita tenuit Pau. de ca.cõs.155.in fi.lib.1.& hæc limitatio est magis communiter recepta, vt attestatur Soc.iun.in alle.cons.183.nu.34. & licet istæ limitat. videantur ferè destruere ipsam concl.gl.&communem, ego tamen eas consulendo, & iudicando sequerer intrepidè, & aliis sequendas consulerem, vt quantum fieri potest, malitiis hominum, & fraudibus occurratur.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Hodie legitima filio relinqui debet titulo institutionis.*
2 *Et quid de iure Digestorum,& Codicis?*
3 *Et quid de iure canonico?*
4 *Et quid in testamento inter liberos?*
5 *Et quid in testamento condito ad pias causas?*
6 *Et quid in testamento condito ab eo qui vult ingredi religionem?*
7 *Et quid in legitima quæ relinquitur filiæ fœminæ?*
8 *Et quid in legitima ascendentium?*
9 *Et quid si quantitas legitimæ sit alterata ex dispositione statuti?*
10 *Et quid si pater dicat, relinquo filio meo centum, an censeantur relicta titulo institutionis?*
11 *Et quid si dicat, relinquo centum pro legitima vel Falcidia?*
12 *Et quid si testator dicat, relinquo filiæ meæ cẽtum pro dote?*
13 *Et quid si pater adiiciat, quòd nihil vltra petere possit?*
14 *Et quid si testator iusserit testamentum extendi ad dictamen sapientis, nunquid poterunt addi illa verba: titulo, vel iure institutionis?*

1 Dixi etiam, ꝙ institutio debet esse iusta: nõ.n. sufficit in testamẽto aliquem esse institutum ad hoc vt testamentum ipsum valeat, sed requiritur, ꝙ si quis de iure est instituendus, instituatur: aliàs testamẽtum est nullum. Et posui exemplum in filio, qui de iuris necessitate debet institui, vel exhæredari, & ideò si sit præteritus, testamentum est nullum, vt dixi ſ.q.42.in pr.& est communis concl. vt dicit Cur.iu.in auct.ex causa,n.52.C.de li.præ. Et aduerte, quia de iure nouissimo, ad hoc, vt filius nõ dicatur præteritus, nõ sufficit ꝙ de eo in testamento sit facta mẽtio, etiam si pater ei aliquid relinquat, quod sit plus quam legitima illi debita, sed requiritur, ꝙ sit ei relictum titulo honorabili [a] institutionis. tex. est in §.aliud quoque capitulum, in auct. vt cum de ap.cog.& licet gl.in l.scimus.§ cùm autem, ver.celebrari.C.de inof.te. tenuerit, quòd sufficiat si filius sit honoratus per viam fideicommissi, tamen contrarium tenent communiter Doct. & illam gl. esse communiter reprobatam attestatur Ale.in l.inter cætera, in pr. n.2.in fi.ff.de li.& posth.& sic facienda est conclusio, ꝙ omninò ad hoc vt testamentũ valeat, requiritur, ꝙ filio relinquatur legitima, titulo institutionis, aliàs testamẽtum esset nullum, & sic filius succederet patri ab intestato. & ita tenẽt omnes indifferenter, & dicit Ias.in auct.nouissima, n.13. C.de inof.te. Hanc etiam concl.dicit esse communem Ale.in d.l.inter cætera, in pr.post n.2.ver.sed sustinendo, Picus in rep.l.in quartam, post nu.50. vers.quarta est conclusio, ff.ad Tre. Bertr.cõs.19. col.1.lib.3.in 2.par. & cons.65.n.1.e.vol.& cons. 133.post nu.1.eod.vol.

b Neque credas, [b] ꝙ hęc dispositio iuris in fauorem filiorum sit prorsus inutilis: nam si filius fuerit in re certa etiam minima institutus, proculdubiò si cohæres vniuersalis rpudiauerit, tota hæreditas accrescet ipsi filio instituto in re certa. Quod tamen secus esset, si nõ titulo institutionis, sed titulo legati aut fideicommissi vel alio particulari titulo aliquid ei relictum fuisset, vt dixi ṡ. §.institutio. Item est vtilis, quia institutus capit propria auctoritate, non autem legatarius. Item quia hæres scriptus potest intentare remedium l.fi.C.de edi. di.Adr.tol.& petere se mitti in possessionem, non autem legatarius, &c.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit de iure nouissimo, per tex.in d.§.aliud quoque.& ita loquuntur doct.per me ṡ.all. Sed quid de iure ffo rum? Resp. ꝙ etiam de iure fforum legitima erat filio relinquenda tit. institutionis. & hæc est communis opi.vt dt Gul.Ben.in j.par.rep.c.Rayn.ver. in eodem testamento.j.fol.184.n.15.Iac.de Nig. in rep.rub.ff.de le.1.post n.17.vers.vltra alios. De iure autem cod.est expeditũ, ꝙ sufficiebat filium honorari quocunque relicti titulo. tex.est expressus in l.omnimodo.C.de inof.te. & in hoc nemo dubitat. Sed quidquid sit, postquam habemus certam dispositionem iuris nouissimi, frustratorium est in huiusmodi quæstionib. tempus conterere.

3 Hæc etiam concl.de plano procedit secũdum ius ciuile: est enim de hoc tex. expressus in d.§. aliud quoque. & ita communiter teneri attestatur Im. in d.c.Ray.post n.51. vers.sed quidquid.& in hoc modica est controuersia inter doct. Sed quid dicendum de iure can. nunquid etiam illo iure necesse est, vt legitima filio relinquatur titulo institutionis? Resp.in hoc variæ fuerũt opi.inter doct. nam Host.in d.c.Rayn.tenuit, ꝙ de iure can.sufficeret legitimam relinqui quocunq; titulo.& hãc opi dicit esse communem Ale.in d.l.inter cætera, in pr. n.6. quem refert Polit.in rep.l.filium quem habentem, n.145.in fi.C.fa.er.& Ruin.cõs.11.n.2. li.2. Contrariam autem opi.s.ꝙ imò etiam de iure can.requiratur, ꝙ legitima filio relinquatur tit. institutionis, tenuerunt gl.in d.c.Rayn.ver.relinquens, & in c.si pater.ver.instituit. de testam.in 6. quas dicit esse cõmuniter approbatas idem Alex. sibi ipsi contrarius, cons.70.n.6.lib.2. Hanc etiam opi.dicit communiter teneri Im.in d.c.Ray. post n.51.vers.sed dubium.& illam dicit esse communem Ias.in d.auct.nouiss.n.31.& in rub.ff.so.ma. post n.32.Boer.dec.267.n.1.Bero.in d.c.Rayn.n. 38.& seq.Io.Dil.de ar.test.ti.3.caut.1.post n.1.Probus in apost.ad Io.Mo.in c.si pater, n.26.de testa. in 6. Ex quo enim hoc de iure ciuili est decisum, non est inducenda discrepantia inter ius canon. & ciuile, vbi expresè id cautum in iure nõ reperitur

ADDITIONES.

a ¶Vide octo casus quibus alio quam institutionis titulo legitima filio relinqui potest apud Chassan. in cons.Burg. de success.rub.7.§.4.n.1. & seq. viginti autem accumulat Vasq. auct.nouissima.C.de inoff.nu.259.

b ¶Tamen in re certa institutus & de restituendo grauatus trebellianicam non deducit. Crauet.cõs.186.& feudum siue emphyteusis pro hæredibus accepta non pertinet ad filium hæredem singularem. Couar.lib.2.var.resol.c.18.n.5.Clar.§. feudum.qu.86.& §.emphyt.q.16.& 38. Rol.cons.23.nu.44.& 53.vo.1.Burs.cons.92.n.25.&seq.ideoque fit vt tota inter institutionem singularem, & generalem drĩam intercedas.

ritur, & licet fortè contraria opi. magis cõueniat æquitati iuris cano. tamen propter auctoritatem Doctorum tenentium hanc 2. opi. non esset ab ea consulendo, aut iudicando recedendum.

4 Sed quid in testamento inter liberos, nunquid erit etiam necessarium, vt filij sint honorati titulo institutionis? dixi s̃. q. 8. ver. Sed pone.

5 Item, quid in testamento condito ad pias causas? dixi s̃. q. 6. ver. sextò infertur.

6 Item quęro, quid in eo, qui testatur volens ingredi religionem, nunquid etiam in eius testamẽto requiritur titulus institutionis, ad hoc vt testamẽtum ipsum valeat? resp. Aut quęris, an requiratur, ꝙ aliquid relinquat titulo institutionis monasterio in quod ingredi vult, & vide quæ dixi s̃. q. 28. ver. aut verò. Aut q̃ris, an requiratur, ꝙ aliquid relinquat filiis titulo institutionis? & dico ꝙ nõ, sed sufficit, ꝙ relinquat quocunque titulo, & filij nihilominus habebũt suam legitimam. ita tenet Bar. in auc. si qua mulier, n. 7. & seq. C. de sacr. ec. & est communis opi. vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, nu. 12. & seq. Nam testamentum eius qui vult ingredi religionem, non subiacet dispositioni iuris communis, vt dixi in allegata q. 28. ver. in primo, & ver. Sed nunquid.

7 Sed quid in filia fœmina, nũquid etiam in illa locum habebit conclusio, vt s. de necessitate, etiam illi sit relinquenda ltĩma titulo institutionis? resp. ꝙ sic, & de hoc nõ est dubitãdum, postquam à lege sublata est in successionib. differentia sexus. l. maximum vitium. C. de li. præt. ideo eius præteritione pariter vitiatur testamentum, sicut præteritione filij masculi, vt dixi j̃. q. 42. ver. item quæro.

8 Sed quæro, tu scis, a ꝙ iure hodierno, ita est aucta legitima ascẽdentium, vt legitima descendentiũ, vt dixi s̃. hoc e. lib. §. legitima. Nunquid etiam huiusmodi legitima ascendentium erit pariter relinquenda titulo institutionis, sicut legitima descendẽtium? resp. Bar. in d. auc. nouissima, n. 4. C. de inof. test. tenuit. ꝙ nõ. Sed cõtrarium tenent omnes Doct. s. ꝙ imò sit etiam ascendentib. relinquenda legitima titulo institutionis. & hanc opin. contra Bar. esse communem attestatur Ant. de Bu. cons. 15. n. 2. Ale. in l. 1. post n. 4. de bo. pos. sec. tab. Dec. in d. l. 1. n. 8. C. de bo. poss. sec. tab. Ias. in d. auc. nouissima, n. 37. vbi dicit, ꝙ in hac opi. Bar. est solus, & miratur, ꝙ ex tam frequenti caterua Legistarũ & Can. Bar. nullum amicum inuenerit, qui tenuerit cum eo. Gul. de Ben. in 1. par. rep. c. Raynutius. in ver. ĩ eodem testamẽto. 1. fo. 206. n. 249 & seq. Betrr. cõs. 34. n. 6. & 7. li. 1. in 2. par. & cõs. 43 post n. 1. lib. 3. in 2. par. Soc. iu. cons 64. nu. 1. li. 2. Io. Dilectus de arte testandi, titulo 3. cautela 1. n. 1. pro qua facit tex. ĩ d. §. aliud quoque, dum vult ea quę in filiis constituta sunt, etiam in parentib. locum habere: & in practica nefas esset consulendo aut iudicando ab hac opi. recedere.

9 Sed pone, ꝙ in ciuitate adsit statutum loquens de legitima, & aliter circa ipsam disponens, quàm sit à iure communi dispositum, nunquid etiam huiusmodi legitima ita alterata, erit titulo institutionis relinquenda? Resp. Bal. in l. maximum vitium, post n. 15. C. de lib. præt. tenuit, ꝙ nõ. Sed illud dictum Bal. cõmuniter reprehẽditur, vt dicit Clau. in d. l. inter cætera, n. 18. Polit. ĩ rep. l. filium quem habentem. n. 154. C. fa. erc. Non enim est ita de facili inducenda correctio iuris communis, præter id quod à statuentibus expressum est.

10 Sed nũquid tota & integra legitima est de necessitate filio relinquẽda titulo institutionis? resp. ꝙ non, sed sufficit, ꝙ aliqua res, quęcũque illa sit, relinquatur titulo institutionis: satis enim est, quod ĩ aliqua re, vel minima, filius sit honoratus illo titulo institutionis, & in hoc nemo dubitat.

11 Quid verò, si pater in testamento dicat, reliquo filio meo centum, nunquid censebitur relictum iure institutionis, ita vt testamẽtum sustineat? Resp. ꝙ non. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Ale. in l. humanitatis, post nu. 2. ver. Et pro ista, C. de impub. Nam verbum Relinquo adiectum certæ rei, nunquam trahitur ad institutionem, vt dixi j̃. lib. 7.

12 Sed quid si dicat, relinquo centum pro legitima, vel pro Falcidia, non tamẽ dicat titulo institutionis, nũquid hoc sufficiet? resp. in hoc articulo fuit aliquando controuersia inter Doctores: nam Bar. in auc. vnde si parens, n. 2. C. de inof. testa. tenet, ꝙ
b sufficiat. & hanc opi. b dicit esse communem Ale. in d. l. humanitatis n. 2. Dec. in d. l. humanitatis, n. 4. quem refert Boer. decis. 267. col. 2. Hanc etiam opi. ꝙ scilicet sufficiat pro titulo institutionis, si testator dicat, relinquo cẽtum filio meo pro legitima, vel pro parte sua, dicit eẽ magis communem Ale. cons. 50. circa fi. li. 7. Contrariam autem opinionem, s. ꝙ imò non sufficiat, tenuit Sal. in d. auc. vnde si parens, n. 4. & hanc opi. dicit esse communem Io. Dilect. de arte testandi, lib. 3. cautela 1. nu. 1. in fi. Sed certè credo, ꝙ Io. Dilect. in hoc verum non dicat: quia imò opi. Bart. est verior, & magis communis, & etiam æquior. sufficit enim mẽtem testatoris apparere, licet verba quãdocunque nõ ita aperta esse videantur. Non. n. oĩs testator (vt dicunt Doctores) scit dicere: hæredem instituo, vel titulo institutionis relinquo. & ab hac opi. tãquã ęquiore, & quę magis fauet testamentis, cẽserem non esse in practica recedendum.

13 Quid autem, si testator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote, nunquid tale relictum sustinebitur in vim institutionis? resp. ꝙ sic: ex quo enim dos est ius vniuersale, vt dixi j̃. libr. 4. §. dos. sequitur, ꝙ verbum Relinquo, illi adiectum, debet importare institutionem, per ea quæ dixi j̃. libr. 7. Et hanc opi. tenuit Anto. de Butr. in d. c. Raynutius: quam dicit videri veriorem & communiorem Ruin. cons. 14. nu. 7. li. 2. Et ita oseruari attestatur Gul. de Bend. in 1. par. rep. d. c. Raynutius. in verb. in eodem testamento. j. fol. 209. nu. 275. prout illum refert Apostil. ad Ale. cons. 17. post nu. 20. li. 3. Sed re vera, Gul. ibi (quod viderim) hoc non dicit: qnimò videtur sentire contrarium, dum ait, ꝙ hæc limitatio procedit de ęquitate canonica, & ꝙ fortè non seruaret in terris Imperij. Bene dicit, ꝙ secundum hanc opi. semper consuluerũt Doctores

ADDITIONES.

a ¶Vtrum filio legitimam non esse sufficienter relictã, an hęredi sufficienter relictam fuisse probandum sit, vide Burs. cons. 92. nu. 18.

b ¶Istius sententię assertores laudare potes Corn. cõs. 298. nu. 10. & seq. li. 1. Ale. cons. 50. vo. 7. Capr. cons. 32. Couar. c. Raynutius. de testa. n. 6. Vasq. auc. nouissima. n. 254.

res Tholosani. & sæpè iudicauit suprema parla-
menti curia Tholosana. Ego verò non negaue-
rim quin ista opi.de iure stricto aliquam patiatur
difficultatem, prout etiam multi Doc.cõtrarium
in specie tenuerũt : sed fauore testamenti, vbi res
ad hunc solum punctum reduceretur, vtique in-
clinarem in hanc sen. maximè si esset iudicãdum
secũdum æquitatẽ,& sola facti veritate inspecta.
13 Præterea quęro,Pone,pater reliquit in testamen-
to filio suo centum, deinde adiecit clausulam, ꝙ
nihil vltrà petere posset,nũquid eo casu cẽsebitur
relictum titulo institutionis? resp.Bal.ĩ l.si adulta,
n.2.C.de hę.ac.tenet,ꝙ sic.Sed in hoc reprehendi
tur communiter per Doct. vt dicit Clau.in d.l.in-
ter cætera,nu.22.Nam ex huiusmodi verbis quæ
apposita sunt,vt restringant dispositionem,nõ de
bet ipsa dispositio ampliari, vt.sc.subintelligatur
ti.institutionis qui à testatore expressus non fuit.
14 Vlterius quęro,quid si testator in testamẽto dixe
rit,ꝙ volebat testamẽtum suum extendi dictami-
ne sapientis, nunquid poterit sapiens cuius dicta-
mine extendendum est testamentum, apponere,
relicto facto filiis,illa verba,iure aut titulo institu
tionis?res.Bar.in l.illa institutio, n.2.& 3.ff.de hæ.
insti.tenuit,ꝙ non : & dicit Clau.in d.l.inter cæte-
ra,n.26.ĩ fi.ꝙ eum sequuntur communiter Doc.
Contrariam tamen sententiam,s.ꝙ imò possit &
debeat sapiẽs addere illa verba,Iure institutionis,
tenuit Bal.in d.l.illa institutio.post n.1.ver.in e.gl.
statuti, & hanc opi.dicit esse communem Soc.iu.
cons. 143.n.14.li.1.Et ita fit de facto,vt attestatur
Io.And.in ad.ad Spe.in ti.de instr.editio.§.postre-
mò,sub nu.13.quem refert Im.in d.c.Raynutius.
post n.55.Soc.in cons.124.n.48.lib.1.& hęc opi.
tanquam magis communis & consuetudine etiã
roborata, tenenda est in practica, vt quantum
possibile est, defunctorum voluntatib. sustinẽdis
faueamus.& hæc omnia nota,quia quotidie in fa
cto contingunt.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Filius in potestate an possit institui sub conditione potesta-
tiua?*
2 *Et an sub conditione casuali vel mixta?*
3 *Et quid in nepote qui tenet primum gradum?*
4 *Et an hæc locum habeant iure hodierno?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid filius in potestate
possit institui sub conditione?Resp.in hoc pro
posito possunt considerari tres species conditio-
num:Aliqua.n.est conditio potestatiua,aliqua ca
sualis,& aliqua mixta,Potestatiua est quæ pendet
à mero arbitrio ipsius instituti,puta, instituo te,si
feceris testamentum:& sub huiusmodi conditio-
ne potest filius institui, & testamentum non vitia
a tur,neq; etiam respectu legitimę.[a] & ista est com-
munis opi. vt dicit Ale.in l.cum posthumus.in fi.
ff.de lib. & post. Ex quo enim potest filius condi-
tionem ipsam adimplere, censetur quasi purè in-
stitutus,& ideo si illam non adimpleat,videtur ta
citè paternam hæreditatẽ repudiare:& licet Bart.
cons.198.nu.1.tenuerit,ꝙ hęc conditio reiicitur,
tu tamen tene contrarium,sc.ꝙ talis conditio po-
testatiua non reiiciatur ab institutione filij, nisi es
b set contra bonos mores.[b] & ita esse communem
opi.affirmant. Io.Dilect.de arte testandi, ti.3.cau.
4.num.2.
2 Aliqua verò est conditio casualis,quę,s.pendet à
casu,siue fortuna,puta si nauis ex Asia venerit.itẽ
aliqua mixta quæ partim pẽdet ab arbitrio ipsius
instituti, partim ab alieno, puta si filius meus du-
xerit Seiam in vxorem,&c. & sub huiusmodi cõ-
ditione casuali,vel mixta,nõ potest filius institui,
nisi in defectum cõditionis exhæredetur,aliàs te-
stamentum est nullum.tex.est in l.si pater.C.de in
sti.& sub. & ratio est,quia deficiente conditione,
filius nõ remanet institutus, neque exhæredatus:
& sic tanquam ipso pręterito testamentum reddi
tur nullum, & hanc dicit esse communem ratio-
nem Ias.in d.l.si pater.n.8.& seq.
3 Et hęc conclusio locum habet,non solum in filio
in potestate,sed etiam ĩ nepote,qui sit suus,s.quẽ
in gradu nemo præcedat:nam nec ipse potest sub
huiusmodi conditione casuali vel mixta hæres in
stitui, nisi in eius defectum exhæredetur, aliàs te-
stamẽtum erit nullum,prout s̃.dictum est de filio
in potestate.ita tenet Gl.1.in d.l.si pater,& est cõ-
munis conclusio,vt attestantur scribentes in d.l.
si pater,& in specie Ias.post n.16.ver.in quarta,&
Dec.n.14.Dec.cons.236.co.1.in fi.Est enim & ip-
se de necessitate instituendus, quando tenet pri-
mum locum.
4 Sed quæro nũquid hæc conclusio, quæ habet, ꝙ
filio instituto sub conditione casuali, vel mixta,
testamentũ est nullum, habeat locum etiam iure
hodierno?Dubium autem facit,quia hodie de le-
gitima filij reiicitur omnis ꝯditio,vt dixi s̃.§.legi-
tima.meritò filius debet cẽseri,tãquam in legiti-
ma purè institutus, & sic sustineri testamentum?
Resp.in hoc articulo variæ fuerũt Doctorum o-
pin.nam antiqui omnes vsque ad Bar.tenuerunt,
ꝙ etiam hodie tale testamentum non valeat. &
hanc opi. dicit esse communem Soc.cõs.97.post
n.3.li.3.& cons.98.n.1.e.vo.vbi enumerat aucto-
ritates, & opi.Bart. qui contrariam tenuit(vt sta-
tim subiiciam) communiter improbari affirmat
Io.Dilec.de arte testandi,ti.3.cautela 1.nu.2.Con-
trariam autem sententiam,s.ꝙ imò hodie tale te-
stamẽtum sustineatur,tenuit Bar.in d.l.si pater, n.
2.& in l.suus quoque, in pr.post n.3.ver.Reintro
ad Gl.ff.de hæ.insti.& hanc opi.dicit esse commu
nem Ias.in d.l.si pater.n.19.& seq.Bertr.cons.161.
n.2.lib.1.in 2.par.& cons.135.n.1.libr.2.in 2.par.
& cons.166.n.5.li.6.& cons.245.n.3.co.vol.Gra-
tus cons.112.n.3.lib.2.Apostil.ad Bar.in d.l.si pa-
ter,sub n.2.& dicit Pau.de Ca.in d.l.suus quoque.
in pr.n.1.in fi.ꝙ opi.Bar.communiter tenetur.Di
cit etiam ibi Pau.de Ca.sed non in libr.meo,ꝙ ita
seruat totus mundus, prout illum refert Alex.in
d.l.si pater,nu.9.& Corn.cons.301.in litera F.lib.
4. Hanc etiam opinio.Barto.magis communiter
obser

ADDITIONES.

a ¶Imo vero à potestatiuæ condõis onere immunis est legiti
ma Bal.Sal.Castr.Mod.Paris.l.quoniam in priorib. C.de in-
of.test.de quo vide Gab.ti.de legitim.conclus.1.

b ¶Imo verò conditio ꝯ bonos mores nullo casu ex filiis in-
stitutione reiicitur,sed eam labe factat,& euertit.tex.est sin
gularis in l.filius.ff.de cond.inst.Soc.in l.non dubitamus.ff.d
cond.& dem. Bal.Corn.Dec.Iac.de S.Georg.in l.si pater. C.
de inst.& subst.

obseruari attestaт Corn.cõs. 114. in pr. li. 4. Tu ergo quidquid dicãt alij, tene opi. Bar. tãquam magis communem & veriorem, per tex. in l. scimus: §. cùm autem. C. de inof. testa. quem Bar. ad hoc ꝓposium elegãter inducit, neq; illi aliqua bona respõsio iudicio meo accommodatur per tenẽtes ꝯtrarium. cùm etiam hęc opi. sit ęquior, & faueat testamẽtis, & adsint tot Illustres Doc. affirmantes illam in practica communiter obseruari, nõ puto esse ab ea consulendo, aut iudicando recedẽdum.

QVAESTIO XL.

1 *Filium posse ex causa à patre exhæredari.*
2 *Et quid si illum exhæredet nulla inserta causa?*
3 *Et quid si sit inserta sed illegitima?*
4 *Et quid si sit legitima, & ab hærede?*
5 *Et quid si non probetur?*
6 *Et an quæ dicuntur de exhæredatione locum habeant in testamento militis?*
7 *Et an in filio emancipato?*
8 *Et an in legitimato?*
9 *Et an in filia per statutum exclusa?*

1 Dictum est in patris testamẽto necessariam esse filij institutionem, ad hoc testamẽtum ipsum valeat. Scire tamẽ debes, ꝙ p̃t etiam ex cã filius à patre exhæredari, & ideo dummodo filius ĩ testamẽto reperiatur vel institutus, vel exhęredatus, sustinetur testamẽtum. Vt autem perfectè intelligas hãc materiam exhæredatiõis liberorum, quam Doc. diuersimodè explicãt, & scias quãdo testamẽtum propter exhæredõem reddaт nullũ, vel inofficiosum, & ꝯsequẽter ĩ quib. casib. hodie sit locus querelæ, cõsiderãdi sunt nonnulli casus.

2 Aliquando enim (& iste est primus casus) pater exhæredat filium nulla inserta causa,[a] & hoc casu testamẽtum est ipso iure nullum, & sic nõ est opus querela ad illud rescindẽdum. & hæc est communis opi. vt dicit Im. in l. 1. n. 6. & 7. ff. de testa. & in l. filio præterito, post n. 30. ff. de iniu. rup. Cur. iu. in auc. ex causa, n. 42. C. de li. præt. & dicit Ias. ĩ d. auc. ex causa, post n. 18. ꝙ in hoc nemo cõtradicit. Ex quo. n. per dispositionem. §. aliud quoque capitulum, in auc. vt cum de appellatio. cognos. cautum est, vt in exhæredatione nominatim causa inseratur, meritò nõ inserta causa, & sic nõ seruata forma à lege tradita, actus remanet ipso iure nullus, & in hoc non est controuersia apud Doctores.

3 Aliquãdo verò in exhæredatione est inserta causa, & tũc aut causa inserta non est ex causis legitimis, ex quib. pater potest filium exhęredare, puta, quia dicat, exhæredo filium meũ, quia noluit dare operam literis, vel huiusmodi: & tenẽdum est, ꝙ etiam hoc casu testamentum sit ipso iure nullum,[b] & cõsequẽter ꝙ nõ sit querela. Paria. n. sunt quid non fieri, vel minus legitimè fieri, neque potest dici seruatam eẽ formam à lege traditam, ex quo talis forma laborat vitio visibili repugnante ipsi legi. & ita communiter tenetur, vt ait Im. in l. 1. n. 6. ff. de testa. & in d. l. filio præterito, nu. 30.

4 Quãdoque pater in exhæredatione apposuit causam legitimam, & tunc est etiam distinguendum: Aut. n. talis causa est vera, quia. s. c. hæres institutus probat illam esse veram (& hic est tertius casus) & tũc valeat exhædatio, & frustra tractamus, an hoc casu sit locus querelæ, quia cùm testamẽtum valeat, & exhæredatio ipsa iuris dispositione foueatur, inanis esset q̃rela, si per filium proponeretur.

5 Aut talis causa inserta nõ probatur ab hærede (& iste est quartus casus) & tũc bene valet ipsa exhæredatio, ex quo nõ laborat defectu formæ à lege traditæ, sed potest deinde per querelam testamentum ipsum, tãquam inofficiosum, rescindi. & hæc cõclusio est clara, & per omnes approbata, vt dicit Cur. iu. in d. auc. ex causa, post nu. 42. ver. Alias duas. Et ita communiter teneri attestatur Imo. in d. l. 1. n. 6. ff. de testa. Corn. cons. 158. in litera T. la 1. li. 2. & cons. 225. in litera E. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem Ale. in d. auc. ex causa, n. 2. Ias. in d. auct. ex causa, post n. 18. Et sic nota, ꝙ ad hoc, vt exhæredatio valeat, duo necessariò requirunт. Primùm, ꝙ causa legitima nominatim inseratur in testamento. Secundum, ꝙ ipsa causa ab hęrede probetur: & hanc dicit esse communem conclusionem Cur. iu. in auct. non licet n. 17. C. de li. præte. & hic habes casum, in quo negatiua est fundamentum intentionis, & tamen nõ debet probari: de quo tamen articulo, vide quæ dixi ȷ̃. li. 7. §. probatio. Sufficit enim filio si dicat testamentum paternum, in quo ipse est exhęredatus, esse inofficiosum, & causam ipsam exhæredationis non fuisse veram, nam si hæres nõ probauerit illam esse veram, exhæredatio non valebit, & cõsequenter testamentum ipsum corruet, tãquam à demente & insano conditum. Hoc tamen quod dixi secundũ communem opi. exhæredationem non valere, nisi causa probetur, intellige vt procedat, quantũ ad hoc, vt exhęredatio sustineatur, si testamentum per querelam impugnetur, nã ad hoc, vt mero iure valeat, sufficit, ꝙ causa ipsa legitima nominatim inserta sit, licet non ꝓbetur. ita dicit gl. in l. 1. in Gl. 1. in fi. ff. de testa. & est communis sent. vt dicit Are. in ea. l. 1. col. 3. ver. in ea. Gl. ibi, & col. 4. vers. Sed consequenter.

Neque putes modicam vtilitatem in hoc versari, an scilicet testamentum reddatur ipso iure nullum, an autem sit impugnandum per querelam, quia hæc differentia maximi est effectus. Si enim testamentum est nullum, filius habet spatium 30. an. ad dicendum ipsum nullum. Communis est. n. conclusio, ꝙ ius dicendi nullum, minore temporis spatio non præscribitur, vt dixi ȷ̃. li. 7. §. Præscriptio. Si verò testamentum valet, sed est per querelam rescindendum, certum est, ꝙ querela non durat nisi quinquennio, vt est in iure notissimum.

6 Sed quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet ꝙ iniustè exhęredatus, possit testamentum paternum rumpere per querelam inofficiosi, habeat locum etiam in testamento militis? Respõ. ꝙ quidquid esset de iure antiquo, hodie proculdubiò, etiam contra teestamentum militis habet locum querela. ita tenet Gl. in l. fi. in verb. testamenta. C. de inof. testa. & est communis opi. vt dicit Ale. in l. centurio. n. 50. ff. de vul. & ideo si pater miles testans

ADDITIONES.

a ¶Velim tibi annotes illum quem vt filium sub pœna tractare promisi necessario instituendum vel exheredandũ, tñ ex hæredõnem sine causa impune fieri posse. l. q. dam cũ filium. ff de ver. ob. Mathesi. sin. 175. Ias. in d. l. quidam.

b ¶Hanc opi. amplectitur Bar. ad l. 1. ff. de testam. n. 12. Are. n. 2. Pau. n. 9. Gomez. de testa. c. 11. n. 10. Corn. cons. 150. n. 1. li. 1. contrariam verò sniam hoc nimirum casu testamentum ꝓ inofficiosi querelam expugnãdum defendit Ign. auc. ex cã Vigl. & Steph. Bod. in rub. inst. de inof. test.

stans de bonis castrensibus prætereat, vel sine causa exhæredet filium in potestate, hodie eius testamentum subiacet querelæ, & hanc dicit esse communem opi. Im. in d.l. filio præterito, nu. 32. in fi. ff. de iniu. rup. Ale. in d. auc. ex causa, n. 5. Bauer. in §. illis autem, nu. 17. inst. de testa. mil.

7 Item quæro, quid in filio emancipato, an & ipse, si sine causa, vel cum causa, quæ deinde non probetur, fuerit exhæredatus, poterit dicere testamētum nullum, vel illud per querelam inofficiosi rescindere? resp. ꝙ sic: nam hodie quò ad exhæredationem inter filios emancipatos, & filios in potestate, nulla est differentia. & hęc est communis opi. vt attestatur Cur. iu. in d. auc. ex causa, nu. 43.

8 Vlterius quæro, quid in legitimato, dixi j. q. 84.

9 Quæro etiam, quid in filia per statutum exclusa? dixi j. q. 42. ver. item quæro.

QVAESTIO XLI.

1 *Quæ sint causæ in iure expressæ, propter quas filius potest à patre exhæredari?*

2 *Et an propter alias similes, vel maiores expressis?*

3 *Et an propter iniuriam verbalem patri illatam?*

4 *Et an ex eo, quòd filia sine patris consensu alicui nupserit.*

5 *Et an eo casu teneatur pater illam dotare?*

6 *Et an ex eo, quòd filius vasalli dominum offenderit?*

7 *Et an pater sit prodigus poterit mater filium exhæredare, ne patri quæratur vsufructus?*

8 *Et quid si filius post commissam ingratitudinis causam, factus sit furiosus, nunquid poterit adhuc à patre exhæredari?*

9 *Et an secundum ius nouissimum possit filius posthumus à patre exhæredari?*

1 SVperiori quæstione diximus non posse filium à patre nisi ex causa legitima exhæredari. Nūc videndum est, quæ sint illæ causæ propter quas filius potest à patre exhæredari: & de hoc habemus tex. in §. causas, in auc. vt cùm de ap. cognosci. vbi enumerant̄ 14. causę ingratitudinis propter quas potest pater filium exhæredare.

2 Sed quæro nunquid filius possit tantùm propter illas 14. causas, vel aliquam earum exhæredari? Respon. quòd potest etiam exhæredari ex aliis causis, quę sint similes, vel maiores illis 14. expressis: puta, quia fuerit proditor patriæ, vel huiusmodi. ita dicit Gul. de cu. in auct. non licet. C. de libe. præt. & est communis conclusio, vt dicit Alex. in d. auc. non licet, n. 4. Gul. de Bened. in 1. par. rep. c. Raynutius, fo. 211. nu. 19. Ias. in d. auct. non licet, nu. 6. quem refert Cur. iu. ibi, post nu. 23. ver. circa istud, & Crottus cons. 115. nu. 19. lib. 2. Cur. iu. cons. 182. nu. 10. & Ripa in rub. de iud. n. 20. & licet disputando multa dici posset, tamen in practica non esset ab hac opi. recedendum.

3 Sed an propter iniuriam verbalem tantùm sibi illatam, poterit pater filium exhæredare? Respon. quòd sic, si sit grauis iniuria, puta, quia illum appellauerit proditorem, vel huiusmodi. ita tenet Io. And. in c. fi. col. pe. in princ. de dona. & est communis conclusio, vt attestatur Curt. iu. cons. 147. n. 1. Grauis enim iniuria verborum, æquiparatur verberibus, præcipuè illata patri, cui iure diuino, & humano summus honor, summaq́ue reuerentia debetur.

4 Sed, quid si filia sine patris consensu alicui nupserit, nunquid poterit pater ob eam causam illam exhæredare? Resp. quòd non: nisi etiam turpiter, & obscœnè viuat. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abbas in c. 1. nu. 5. de desp. impub. quem refert Ias. in l. 2. §. quòd si in patris. post nu. 28. vers. Quid tenendum. ff. sol. matr. Et hanc opi. dicit esse communem Bertr. cons. 161. n. 9. & 10. lib. 1. in 2. par.

5 An autem teneatur pater dotare huiusmodi filiam, quæ sine ipsius cōsensu alteri nupsit, præsertim quando nupsit viro indigno, dixi j. libro 4. §. dos.

6 Item quęro, pone, quòd filius vasalli offendat dominum, nunquid poterit ex ea causa vasallus ipsum filium suum exheredare? Resp. quòd non. ita dicit Bal. in c. Imperialem. §. insuper, post n. 1. ver. item nunquid, de prohib. feu. alie. per Frid. quem cæteri Doctores sequuntur, vt dicit Iaco. de feud. in verbo, Dictique vasalli, col. 1. num. 8. Hæc enim causa non reperitur posita inter enumeratas ab Imperatore in dicto §. causas, Sed hæc ratio Bald. mihi non expressa, quia etiam ex causa nō expressa, modò sit maior, aut similis expressis, potest filius exhæredari, vt dixi s. ver. Sed quæro. Opi. tamen Bald. tanquam mitior tenenda est, quia hæc causa reuera non est neque similis, neque maior expressis.

7 Quæro etiam, quid si pater sit dilapidator & prodigus, nunquid poterit mater ex ea causa filium exhæredare, ne scilicet hæreditas quæratur patri, saltem quò ad vsumfructum, & ab eo dilapidetur? Resp. quòd sic, dummodò instituat aliquem alium, qui postquam filius sit effectus sui iuris, ei hæreditatem, vnà cùm fructibus restituat. ita dicit Gul. de Cu. in d. auct. non litet, cuius opi. communiter tenetur, vt ait Gul. de Bene. in 1. par. rep. c. Raynutius, fo. 211. n. 118. Talis enim exheredatio censetur facta bona mente, & ad beneficium ipsius filij, meritò sustinetur.

8 Sed pone, filius commisit aliquam ingratitudinis causam, propter quā iure ac meritò poterat à patre exhæredari, deinde correptus est furore, nunquid talis filius, postquam factus est furiosus, poterit à patre exhæredari ex illa causa ingratitudinis per eum ante furorem commissæ? a resp. quòd sic. ita tenet Bar. in l. ex facto, n. 19. ff. de vul. & est communis opi. vt dicit Ias. in d.l. ex facto, post n. 29. Quæ tamen opi. mihi semper visa fuit dura, videmus enim, quòd furiosus nō potest puniri pro delictis ante furorem commissis, vt dixi j. lib. 5. §. fi. q. 60. ver. item quero, & licet aliqui dicāt, quod potest puniri pœna pecuniaria, licet nō pœna corporali, ego tamen contrarium credo esse verius, vt ibi dixi, & ad l. fina. §. sed cùm antiquitas. C. de cura. furio. & similes quæ allegantur pro communi opi. quòd posset fortè responderi, quòd ad sui beneficium, vel nepotum, ex eo genitorū, vtique potest furiosus exhæredari, vt in simili dixi s. ver

ADDITIO.

a ¶ Contrarium huius lib. 1. opi. n. 131. vide Tiraq. tract. de pœ. caus. 3.

versic.quæro etiam,non in eius odium.& ita aliquando dicebam istud apertè colligi ex l. pe. §.& maximè.ff.de cur.fu.& si casus contingeret,de facili inclinarem in hanc sententiam, quæ mitior est,& æquior.

Præterea quæro,Pōe,filius post commissam causam ingratitudinis,propter quam poterat à patre iustè exhæredari, egit viuo ipso patre pœnitentiam ante testamentum ab eo cōditum, nunquid poterit ex illa causa postea à patre exhæredari?

a Resp.ꝙ non:[a] ita dicit Alex.in l. 1.post n.33.ff.so. mat.& est sing.& noua decis. & communiter approbata, vt ait Cotta,in verb.filiusfa.qui à patre. & licet in puncto iuris non transiret sine difficultate,esset tamen tenenda in practica, quia mitior est,& fauet successioni filiorum,cui iudicio meo in dubio semper est fauendum.

9 Vlterius quæro nunquid secundum ius nouissimum,posthumus possit à patre exhæredari?Resp. ꝙ non.ita tenet gl.in l.maximum vitium,in gl.pe. C.de li.præ.& est communis opi.vt dicit Zuccar. in repe.l.posthumo.n.29. C.de contra tab. Cùm enim posthumus non potuerit aliquam ingratitudinis causam committere necessariò fatendum est,illum à patre exhæredari non posse.

QVAESTIO XLII.

1 *Testamẽtum in quo filius est præteritus est ipso iure nullum.*
2 *Et quid in emancipato?*
3 *Et quid in testamento militis?*
4 *Et quid in filiis naturalibus?*
5 *Et quid in legitimatis?*
6 *Et quid in filia fœmina?*
7 *Et quid si sit exclusa à statuto?*

1 HAbes ergo ex præmissis qq.conclusionem,ꝙ testamentum in quo filius est præteritus, est ipso iure nullum. & de hoc est tex. expressus in l. inter cætera.ff.de lib.& posth.& intellige præteritum eum,qui in testamento non est institutus,neque nominatim exhæredatus,etiam ꝙ de eo in testamento esset alio modo facta mentio. ita dicit Bar in auc.ex causa,n.10.C.de li.præt.& est communis opi.vt ait Cur.iu.in d.auct.ex causa.post n. 36.ver.circa primam.dixi s.q.38.in pr.Cùm enim lex requirat pro forma,ꝙ filius nominatim sit institutus, vel exhæredatus, vt dixi s. q.38. meritò quando est præteritus, ex defectu formæ, testamentum ipsum corruit. & hæc est communis ratio,vt dicit Porc.inst.de exhær.lib.in pr.n.3.in fi.

2 Et hæc quidem concl.sine controuersia procedit in filio in potestate:nam eius præteritio proculdubio reddit testamentum omni iure nullum,d.l.inter cætera. & est communis opi. vt attestatur Ias. in l.3.§.fi.post n.12.ver.2.limitat.ff.de li.& posth. & in hoc nemo dubitat.Sed quid in emancipato? Resp.ꝙ in hoc proposito, maxima est differentia inter filium in potestate,& emancipatum:nam si filius emancipatus sit præteritus sine insertione causæ,testamentum etiam de iure ciu.est ipso iure nulum: si verò sit præteritus cum insertione causæ, valet testamentum mero iure, sed potest per bon.possess.contra tabulas impugnari.ita dicit gl.quę in hoc in proposito reputatur sing.in §. exhęredatos,ver.noluit,in auc.de hę.& fal.quam dicit esse communiter approbatam Ias. in d.auct. ex causa, post n.8.vers.an autem quando.C.de li. præt.Crot.in rep.l.Gallus.§.& quid si tantum.nu. 102.Dec.in l.sicut certi,n.17.C.de te.mil.Rimin. in d.l.sicut certi,n.4. & dicit Ale.in d.l.sicut certi, n.14.ꝙ ita communiter concluditur.Hanc etiam dicit esse communem opi.Ale.cons.161.n.1.li.2. Si verò filius in potestate patris constitutus,sit in testamento præteritus, siue præteritio facta sit cū insertione causæ, siue sine, semper testamentum est ipso iure nullum, vt dicit gl. in d.§. exhæredatos,superius alleg.& est communis conclu.vt ait Cur.iu.in d.auct.ex causa,n.37.&in d.auct.non licet,nu.14.C.de lib.præt.

3 Bene verum est,ꝙ hoc vltimum non procedit in milite: in illo.n.est speciale, vt possit filium cum causa præterire, & talis præteritio pro exhæredatione habetur: si verò prætereat sine causa,etiam testamentum militis annullatur. & hæc est communis opin. vt dicit Ias. in l. si cùm vel in vtero, quam legit cum l.præced.post nu.8. vers.quid tenendum.C.de te.mil.Dec.in d.l.si cùm vel in vtero,n.5.Ripa in l.centurio. post nu.43.ff.de vulga. Vtilitas autem quæ resultat ex hac q.an.s.competat ius dicendi nullum,vel bo.possessio contra tabulas,posset esse maxima:quia ius dicendi nullum durat 30.an.vt dixi j.libr.7.§.præscriptio. Contra tabulas autem durat solùm per annum, vt est in iure notissimum. Neque prædictis obstat, quòd iure hodierno sublata sit differentia emancipationis,& patriæ potestatis,quia licet sublata sit ab intestato,non tamen est sublata ex testamento,vt s.lib.2.§.filius.

4 Sed quid in filiis naturalibus,nunquid si sint præteriti, vel iniustè exhæredati, poterunt dicere testamentum nullum,vel contratabulare? Resp.ꝙ non: quia filij naturales non admittuntur contra voluntatem patris. ita dicit gl.in l.j.in pr.ver.Naturales.ff.de bo.pos.contra tab. quæ est communiter approbata,vt attestatur Natta in repe.d.§.ex imperfecto,nu.72.in fi.

5 Sed quæro, quid in filio legitimato, nunquid etiam illius præteritione testamentum reddatur ipso iure nullum?Resp.quòd sic,ita dixi j.q.84.

6 Item quæro,quid in filia fœmina? Resp.ꝙ etiam ipsius præteritione testamentum annullatur. ita est communis opi. vt dicit Corn.cons.62.col.2.litera G.lib.2.Ias.cons.113.n.1.libr.1.est enim iure hodierno sublata sexus differentia. l. maximum vitium.C.de li.præt.cum si.Quę quidem conclusio de plano procedit, secundum meros terminos iuris communis.

7 Sed quid si adsit statutum excludens filias fœminas à successione extantibus masculis, prout est communiter per totam Italiam: nunquid stante huiusmodi statuto, filia præterita à patre poterit testamentum paternum impugnare? Hæc est ardua q. & quotidie contingens in practica, in qua Docto. multa variè loquuntur. Tu verò omissis disput

ADDITIO.

a ¶Adde Eman.à Cost.l.cum tale.§ si arbitratu.num.189.ff.de cond.& dem.Soar.vo.1.com.op.in ver.exhæredatio.& quid si inter patrem & filium post exhęredationem secuta sit reconciliatio vide Gerad.fin.3 Ias.auc.non licet.C.de lib.præ. Did.Couar.in c.Raynutius.nu.17.

disputationibus scias, ꝙ in hoc proposito conside
a rari possunt duo casus.[a] Primus casus est, quando masculi, vel agnati, propter quos ipsa fœmina à statuto excluditur, sunt instituti hæredes in testamento paterno: & hoc casu tenendum est, quòd talis filia à statuto exclusa, non potest, si sit præterita à patre in testamẽto, illud impugnare, neque per ius dicendi nullum, neque per bo. pos. contra tabulas. & hæc est magis communis opi. vt dicit Pau. de ca. cons. 96. cir. pr. li. 2. Ale. in l. filię dotem, n. 6. C. de colla. & in l. Gallus. §. & quid si tantum, post n. 16. vers. primo casu, & cons. 47. nu. 9. lib. 2. quem refert Dec. cons. 264. co. fi. in prin. & Vant. de nul. in ti. fi. sub n. 20. Aret. cons. 159. post n. 20. vers. 296. n. 1. in fi. Ias. in auct. nouissima, nu. 57. C. de inof. te. & in d. l. Gallus. §. & quid si tantum, nu. 58. Cæp. cons. ciuili 53. n. 3. Afflict. decis. 158. n. 6. Dec. in d. l. filiæ dotem, nu. 4. & cons. 105. nu. 1. & cons. 505. n. 1. Porc. inst. de exhę. li. §. fi. n. 9. Claud. in d. §. & quid si tantùm, post nu. 21. Brun. de statu excl. foe. in 10. artic. q. 4. Crot. in rep. d. §. & quid si tantùm, n. 109. & licet Ang. in d. l. filiæ dotem, tenuerit, ꝙ potest filia expectare, ꝙ adita sit hæreditas, deinde venire per contra tabulas, tamen illa decis. Ang. communiter reprobatur, vt attestatur Doct. s. alle. & pro hac communi opi. duo fundamenta fortissimè stringunt, quæ tamen in effectu reincidunt ferè in idem. Primò clarum est, ꝙ cui non debetur legitima, non potest impugnare testamentum. ita cõmuniter tenetur, vt dicit Corn. cons. 40. litera F. lib. 3. Sed filia exclusa à statuto, non potest petere legitimam, neque eius supplementum, secũdum opi. magis communem quam ego etiam tenui s. lib. 1. ergo, &c. Facit 2. nam iura veniendi contra testamentum, communiter regulantur à iuribus succedendi ab intest. ita communiter tenetur, vt ait Corn. cons. 1. n. pe. vers. & maximè. li. 2. & cons. 199. litera D. li. 3. & est communis concl. vt dicit Corn. cons. 62. litera D. li. 2. Qui ergo est exclusus à successione ab intest. est etiam exclusus à successione cõtra testamentum. ita tenent communiter omnes legendo, & consulendo, vt dicit Corn. cons. 126. in prin. lib. 2. & ita communiter teneri attestatur Im. in d. §. & quid si tantùm, quem refert Corn. cons. 291. litera E. li. 4. Corn. cons. 107. litera E. li. 2. & cons. 116. col. 1. litera E. e. vol. & est communis opi. vt dicit Gratus cons. 21. n. 6. & seq. li. 1. & in specie de contra tabulas, ꝙ exclusus à successione intestati, non possit contra tabulare, quando est institutus ille, qui est causa exclusionis, dicit communiter concludi Corn. cons. 40. litera G. li. 3. & hoc siue institutus adiuerit, siue non. & ita esse communem opi. attestatur Corn. in d. cons. 107. litera F. libr. 2. & cons. 290. litera A. lib. 3. Meritò igitur hæc filia, quæ ab intestato non potest venire ad successionem, pariter etiam censeri debet exclusa à successione contra testamentum: & hic casus minus habet difficultatis. Secũdus est casus, quando in testamento sunt instituti hæredes extranei, non autem illi masculi, vel agnati, propter quos fœminę à statuto excluduntur: & hoc casu doc. multum variant. Videtur enim cessare ratio ipsius statuti, quæ est, causa familiæ, & agnationis conseruandæ, vt dixi in loco præal. & fauor ipsorum masculorum, vel agnationis, ad quorum beneficium est facta dispositio statuti: & ideo multi tenuerunt, quod dispositio statuti excludentis fœminas extantibus masculis, recipiat hanc interpretationem, vt procedat, dummodò illi masculi sint hæredes, tempore quo agitur de exclusione ipsarum feminarum, de quo tamen ibi latius dixi. Et hæc opi. prima facie videtur habere in se maiorem æquitatem. & illam dicit esse communem Bero. in c. Raynutius post n. 237. referens Ale. & Soc. dicentes, ꝙ illam tanquam veriorem, & magis æquam secuti fuerunt Doct. communiter. Contraria tamen opi. ꝙ scilicet etiam hoc casu filia non possit impugnare testamentum paternum, aliquando mihi magis placuit, & nonnulli ex Doct. s. alleg. in primo casu, indistinctè affirmãt magis communem opi. Doc. esse, ꝙ non possit impugnare testamentum, neque distinguunt an masculi sint instituti, vel ne. Statutum enim ad exclusionem fœminarum considerauit tantùm existentiam masculorum, & sic illa sola sufficere debet ad eas excludendas. Non tamen potest negari, quin passus sit arduus, & periculosus.

QVAESTIO XLIII.

1 *Testamentum in quo filius est præteritus an sit nullum etiam de iure prætorio?*
2 *Et an sit ipso iure nullum, priusquam impugnetur à filio præterito?*
3 *Et quid si filius ipse præteritioni consentiat?*
4 *Et nunquid hæc approbatio præiudicet alteri ex filiis qui fortè in minori parte fuerit institutus?*

1 NVnc prosequendo materiam, Quæro an hæc conclu. quæ habet ꝙ testamentum in quo filius reperitur præteritus, est nullum, habeat locum non solùm de iure ciuili, sed etiam de iure prætorio? Resp. gl. in multis locis tenuit ꝙ huiusmodi testamentum valeat de iure prætorio. Sed in cõtrarium est magis communis opi. vt dicunt Scrib. in d. l. posthumo, C. de contratab. & in specie Ias. nu. 28. & Dec. n. 11. & Curt. iu. n. 50. & seq. & Zuccar. n. 114. Neque ob. quod de iure prætorio, aduersus tale testamentum detur bo. pos. contra tabul. quæ est remedium rescissorium, & sic videtur præsupponi validitas testamenti, ex quo illud, quod nullum est, rescindi non potest. Quia hoc casu contra tabul. datur potius ad declarandum testamentum nullum, quàm ad illud rescindendum, & satis dicitur illud de facto rescindere, quatenus de facto processit. & hæc est communis solutio, vt dicit Cur. Iun. in d. l. posthumo, circa nu. 56. vtilitas autem huius q. est maxima: quia si testamentum esset validum de iure prætorio, non posset aliquis venire per bonorum posses. ab intest

ADDITIO.

a ¶Distingue clarius totam hanc q. an statutum filiam suspen siuè donec extant masculi, vel peremptoriè excludat, item an masculus facto testatoris vt puta quia exhæredatus, vel facto legis, quia incapax ad successionem non admittatur, insuper vtrum existentia filiorum qui necessario sunt instituendi, vel proximiorũ agnatorum quos impunè licet præterire filiam repellat de quibus omnib. & alij vide locupletissimè Gabr. tit. de statut. concl. 4.

intestato, puta, vnde liberi, vel similes, nisi prius testamentum rescinderetur: secus autem, presupposito ꝙ testamentum etiam de iure prætorio sit ipso iure nullum, secundum magis communem opi. cum qua etiam ego transeo, licet Doct. multa disputando congerant in d. l. posthumo, quæ in practica parùm, vel nihil valent.

2 Successiuè quæro, an tale testamentum in quo filius reperitur præteritus, sit ipso iure nullum, antequam impugnetur ab ipso filio preterito? Resp. quòd sic: & est communis opi. vt dicunt Scribentes in d. l. posthumo, & in specie Alex. nu. 16. in fi. & Ias. nu. 23. & seq. & Curt. iun. post nu. 45. & Riminal. nu. 5. & Zuccar. nu. 84. & seq. Alex. in l. si filius qui in potestate, nu. 1. ff. de lib. & posthu. Gul. Bened. in 1. parte rep. c. Raynutius. in verb. in eodem testamento. el j. fol. 191. nu. 96. Vtilitas autem huius concl. potest esse maxima: quia si vnus ex filiis est præteritus, & alij inæqualiter instituti, poterit ille, cui minus quàm aliis relictum sit, etiam ipso filio præterito tacente, dicere testamentum nullum, & omnia reducere ad causam intestati. & hæc est communis concl. vt ait Gul. Ben. in loco præal. nu. 100.

3 Sed quid si ipse filius præteritioni consentiat? Respon. distinguendi sunt duo casus. Primus est, quando filius ante conditum testamentum, vel in ipso actu testamenti consensit præteritioni: & hoc casu non obst. ipsa præteritione, valet testamentum. & hæc est communis opi. vt dicit Ias. in d. l. inter cætera, post nu. 11. ff. de lib. & posth. Ex quo enim principaliter ob fauorem filiorum introductum est, ne à patre in testamento præterreantur, conueniens est (vt iuxta vulgares regulas) possint huic fauori renunciare. Intellige tamen, quòd valet solùm de æquitate prætoria, non autem de iure ciuili: & ita esse communem opi. attestatur Imo. in d. l. filio præterito. nu. 60. quod est magni effectus, vt dicam j. statim. Secundus verò est casus, quando ante conditum testamentum, vel tempore conditi testamenti, filius non consensit præteritoni, sed post conditum testamentum illud approbauit: & hoc casu tale testamentum de iure ciuili remanet nullum. Nam secundum rigorem iuris ciuilis, testamentum quod à principio est nullum, non potest tractu temporis reconualescere: sed de iure pretorio secus est. nam ex æquitate prætoria, secuta approbatione filij, testamentum ipsum reconualescit. ita dicit Bar. in d. l. filio præterito, n. 29. ff. de iniu. rup. & est communis opi. vt dicit Imo. in d. l. filio præterito, nu. 56. Claud. in l. 1. §. fi. nu. 1. ff. de vulgar. Boer. decis. 66. nu. 5. Curt. iu. in d. l. posthumo, nu. 59. & seq. Et nota, quia iste est vnus ex casibus, in quibus etiam hodie est necessaria bonorum possessio. nam ex huiusmodi testamento, cum reconualidetur solummodo de iure præto. non autem de iure ciuili, non potest adiri hæreditas, sed tantùm bonorum possessio peti. & ita volunt communiter Doct. vt dicit Corn. cons. 31. litera P. lib. 2. quod est maximi effectus, vt dixi s. §. bonorum possessio. Faciunt quæ dixi j. q. 45. versi. sed pone. & hæc conclusio, ꝙ filius præteritus possit testamentum ipsum approbare, indistinctè locum habet, siue in eo sint instituti venientes ab intestato, siue etiam extranei: nam vtroque casu, potest filius illud approbare. & ita communiter tenetur, vt dicit Im. in d. l. filio præterito, post n. 6. vtroque enim casu militat ratio, ꝙ quilibet posse debet fauori renunciare, vt s. dixi.

4 Sed pone, tu scis, ꝙ filius præteritus de iure ciuili habet ius dicendi nullum, & de iure prætorio habet bo. poss. contra tabulas. Scias etiam, ꝙ præterito tacente, potest vnus ex institutis, cui fortè minus relictum sit, dicere testamentum nullum, vt dixi s. vers. successiuè. Modò filius præteritus approbat testamentum, quæro, nunquid hęc approbatio ipsius præiudicet institutis, ita vt non possint amplius contratabulare? Resp. ꝙ non præiudicat quo minus ipsi adhuc possint intentare bo. poss. contra tabulas ex persona ipsius præteriti. & hæc est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. posthumo, nu. 61. Statim enim defuncto patre fuit illis ius quæsitum ad contratabulandum, & sic reducendum omnia ad causam intestati, meritò tale ius per ipsum præteritum non potest ab eis auelli. & licet hæc concl. prima facie videatur aliquantulum dura, tamen in practica non esset ab ea recedendum.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Filia dotata instituta in sola dote sua, an tanquam præterita rumpat testamentum?*

1 SEd hic occurrit alia q. Pone, pater dotauit filiam, deinde condidit testamentum, in quo ipsam filiam instituit in sola dote sua, nunquid talis institutio valebit, an autem filia tanquam præterita poterit impugnare testamentum? Cùm enim dos non esset amplius in bonis patris, sed veniret in primis detrahenda, tanquam æs alienum, videtur in effectu potius præterita, quàm instituta. Contrariam tamen opi. scilicet quòd imò possit pater filiam in sola dote sua instituere, tenuit gl. ordinaria quæ ad hoc semper alleg. in l. 3. §. sed vtrum, in ver. patrimonium, ff. de min. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Bertr. consil. 183. post nu. 41. lib. 3. in 2. parte. Et ita magis communiter concluditur, vt ait Ale. cons. 177. nu. 11. lib. 2. ita etiam communiter teneri affirmat Im. c. Raynutius, nu. 9. quem refert Io. Dilect. de arte testandi, tit. 3. caut. 5. nu. 2. Alex. in l. pater filiam. in pr. nu. 7. ff. ad l. falc. Hanc etiam opi. dicit esse communem Gul. de Bened. in j. parte rep. c. Rayn. ver. altero chæ filiæ vltra dotem. fol. 171. nu. 11. Alex. cons. 168. post nu. 11. lib. 5. & cons. 186. nu. 13. eo. vol. Guid. Papa cons. 63. nu. 6. & cons. 98. n. 1. Ias. in auct. nouissima, n. 46. C. de inoff. te. Bero. in d. c. Raynut. nu. 133. & seq. Et dicit Spec. de instr. edi. §. vt autem. vers. sed super forma, quòd ita obseruatur de generali consuetudine. Subdit tamen d. gl. in verb. patrimonium. quòd cum cautela illam instituat in duodecim imperialibus, vnà cum dote, vt secundum omnium opi. valeat testamentum: & hoc iudicio meo tutius est, & ita etiam de facto obseruari attestatur Bar. in d. §. sed vtrum, in fi. verb. quem refert Ias. in d. auc. nouissima. n. 15. Alb. in d. §. sed vtrum, nu. 4. & 5. vbi etiam dicit, ꝙ ita communiter tenetur. Et ita seruando euitabis omnes difficultates.

QVAESTIO XLV.

1 *Testamentum annullatur etiam præteritione filij posthumi.*
2 *Et quid si posthumus ipse viuo testatore decedat?*
3 *Et quid si nascatur in sexto, vel octauo mense?*

1 STat ergo ex supradictis firma conclus. ꝙ testamentum in quo filius in potestate reperitur præteritus, est ipso iure nullum: quæ quidem locum habet, non solùm in filio, qui tempore conditi testamenti iam natus esset, sed etiam in posthumo, scilicet in eo qui tēpore conditi testamenti nondùm erat natus, vel testator ignorabat eum natum esse, vel putabat eum esse mortuum. & in hoc nulla est inter Doct. controuersia.

2 Sed pone, ꝙ huiusmodi posthumus viuo testatore decedat, nunquid adhuc testamentum propter illius prꝗteritionem erit nullum? Resp. ꝙ de rigore iuris ciuilis, testamentum remanet nullum, sed de æqtate prętoria reconualescit. tex. est in l. posthumus. ff. de iniu. rup. & est communis opi. vt dicit Im. in d. l. posthumus. n. 2. & in d. l. filio pterito, post n. 60. & 63. quem refert Corne. cons. 176. lit. L. li. 2. Ias. in l. si quis eum. §. si suo testamento, n. 8. ff. de vulg. Et ex hoc sequitur, ꝙ ex huiusmodi testamento non potest adiri hæreditas, sed tantùm peti bonorum possessio. ita firmant communiter omnes, vt dicit Corn. in d. cons. 176. litera L. in fi. quod no. quia est vnus ex casibus in quibus etiam hodie est necessaria bonorum possess. faciunt quæ dixi s. q. 43. vers. sed quid si ipse.

3 Sed quid si iste posthumus nascatur in sexto, vel octauo mense, nunquid eius natiuitate rumpetur testamentum? Resp. ꝙ non, talis enim filius naturaliter viuere non potest. ita determinatur à doct. magis communiter, vt dicit Soc. iu. cons. 35. n. 12. & seq. lib. 2. meritò non rumpit testamentum. Est enim vera iuris concl. ꝙ filius, qui licet natus sit, naturaliter tamen viuere non potest, non rumpit testamentum. & hanc dicit esse communem opi. Soc. iu. in d. cons. 35. nu. 15. Sic etiam videmus, ꝙ partus immaturus, & qui secundum iudicium obstetricum non potest viuere, habetur pro non nato, & ei succedi nō potest, secundum magis communem opi. vt dicit Crauet. cōs. 210. n. 5. Eademque ratione huiusmodi partus immaturus, qui secundum iudicium obstetricum viuere non potest, non excludit substitutum, neque facit deficere conditionem fideicommissi. ita communiter tenetur, vt dicit Soc. cons. 275. n. 2. lib. 2. quem refert Paris. cons. 56. n. 9. lib. 2. Hanc etiam dicit esse communem opi. Soc. in l. cùm auus, nu. 110. ff. de cond. & dem. quem refert Crauet. in d. cons. 210. n. 6. Et dixi secūdum iudicium obstetricum, quia in hoc an partus naturaliter viuere potuisset, vel non, standum est iudicio ipsarum obstetricum, tanquam peritarum in arte, vt dicit Bart. in l. Gallus, in pr. in fi. verbis, & est communis opi. vt attestatur Paris. in cons. 56. nu. 11. & 22.

QVAESTIO XLVI.

1 *Clausula codicillaris an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis?*
2 *Et quid si posthumus fuerit ignoranter præteritus?*

1 QVero, tu scis, quòd clausula codicillaris sustinet testamentum nullum in vim codicilli, ita ꝙ hæres, qui succedit ab intestato, censetur rogatus restituere hæreditatem per fideicommissum hæredi scripto. Pone, ꝙ in testamento in quo filius est præteritus, sit inserta clausula codicillaris, nunquid eo casu, non ob præteritione sustinebitur testamentum? Resp. gl. in d. auc. ex causa, in gl. fi. in fi. tenet, ꝙ vbi testamentum est nullum ex causa præteritionis, clausula codicillar. nihil operatur. & hanc opi. gl. dixit esse communem Sign. cons. 171. nu. 4. & potest esse ꝙ suo tempore hæc esset communis opi. sed si considerentur auctor. Doct. qui scripserunt vsque ad nostra tempora, proculdubio contraria opi. est magis communis, & ideo dicit Alex. cons. 26. n. 5. li. 1. & cons. 142. n. 4. li. 2. ꝙ illam gl. damnant communiter Doct. Tenenda est ergo contraria opi.[a] ꝙ s. testamentum, etiam hoc casu sustineatur in vim codicilli, & ꝙ filius præteritus, censeatur grauatus virtute clausulæ codicillaris, restituere per fideicommissum hæreditatem illi qui est scriptus hæres in testamento: quam quidem opin. sequuntur communiter Scrib. vt dicit Paris. cons. 30. n. 11. li. 3. Et eam dicit esse communem Bal. cons. 391. n. 4. li. 3. quem refert Tiraq in rep. l. si vnquam. ver. donatione largitus. n. 273. Cum. cons. 1[illegible]6. cir. pr. Alex. cons. 41. n. 5. in fi. li. 1. & cons. 86. n. 8. li. 3. & in d. auc. ex causa, post n. 13. Gul. Bened. in 1. par. rep. c. Rayn. fol. 205. n. 242. Dec. in d. l. posthumo. C. de contra tab. in 1. lect. n. 10. in fi. & post nu. 11. vers. secunda est principalis, & cons. 228. n. 2. & seq. & cons. 242. n. 2. & seq. & cons. 369. n. 2. & cons. 490. post nu. 10. vers. similiter non obstat, & cons. 671. in fi. Cur. iu. cons. 148. n. 10. & in d. auct. ex causa, n. 69. Soc. iu. cons. 107. n. 24. li. 1. Zuccar. in rep. d. l. posthumo, n. 102. Et hęc conclus. est maximi effectus, quia licet dispositio auct. ex causa, non ob. præteritione, sustineat legata, & fideicommissa etiam vniuersalia, vt dixi s. q. 44. in pr. non tamen sustinet institutionem hæredis, & nunc pendet causa de facto, in qua testator condito testamento filium prçteriit, & instituit hæredem extraneum, quem grauauit per fideicommissum hæreditatem alteri restituere, & ipsi testamento apposuit clausulam codicillarem, prout communiter fieri solet: modò filius præteritus rumpit testamentum, hæres scriptus petit sibi restitui hæreditatem virtute clausulæ codicillaris, fideicommissarius petit illam sibi restitui virtute fideicommissi vniuersalis, ex dispositione d. auct. ex causa. & adhuc sub iudice lis est.

2 Et hæc quidem communis opin. satis de plano procedere videtur in præterione filij iam nati. Cum enim testator ipsum scienter præterierit, non videtur dubitandum, quin clausula codicillaris

ADDITIO.

a ¶Adde Math. com. op. in verb. præteritio, & codicilli. Pic. in l. Titia. n. 37. de le. 2. Port. cons. 13. n. 23. sed quāquam clausula codicillaris ruptum natiuitate posthumi sustineat testamentū, nō tamen inofficiosi querela expugnatum [illegible] quam insignem differentiam Cagn. in l 1. n. 13. de inoff. Vasq. de succes. creat. § 10. Rol. à Val. cons. 87. n. 12. vo. 3. Burs. cons. 92. n. 6. & cons. 15. nu. 3. tradiderunt.

laris ex aperta mente defuncti operetur, vt teſtamentũ non obſt. præteritione, ſuſtineatur. & hãc dicit eſſe magis communem opin. Scribentium Soc.iu.conſ.29.n.7.li.3. Sed quid in poſthumo, ſ. in eo, qui natus eſt poſt mortem teſtatoris, qui tamen neſciebat vxorem ſuam eſſe prægnãtem, vel in eo qui natus eſt poſt conditum teſtamentum, vel (licet natus eſſet ante teſtamentum) teſtator ignorabat eum natum eſſe, vel putabat eſſe mortuum, nunquid hoc caſu clauſula codicillaris operabitur, vt non obſt. eius præteritione teſtamentum valeat, & filius preteritus teneatur hæreditatem reſtituere hæredi ſcripto in teſtamẽto? Reſp. hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores in varias ſententias adeò diuiſi fuerunt, vt aliquando malè diſcerni poſſet, quæ opi. eſſet magis communis, teſte Cur.iu.in d.auc.ex cauſa.n.70. Dec.cõſ.490. j.alleg. & in primis multi tenuerunt, ꝙ etiam hoc caſu locum habeat concluſio ſuperius facta, ꝙ ſ. clauſula codicillaris operetur fideicommiſſum. & hanc opi. dixit eſſe communem Alex.in d.auc. ex cauſa.n.14. & in l.qui filiab.in pr.poſt n.5.ff.de le.j. & conſ.26.poſt n.5.ver. Vel poteſt reſponderi.li.j. & conſ.27.n.3.e.vo. quem refert Ruin.cõſi. 194.n.3.li.2. Tiraq.in repe.l.ſi vnquam, in verb. Donatione largitus, n.269. Iaſ.in d.auc. ex cauſa, n.24.in d.l.qui filiabus, in pr.n.33. Bertr. cõſ.150. n.3.in j.parte, Apoſtil.ad Bart.in l.j.ſub n.10.ff.de iur.cod. Quæ opi. ſecũdum aliquos multo magis tenenda eſſet, quando poſt ipſius poſthumi natiuitatem teſtator tanto tempore ſuperuixiſſet, ꝙ teſtamentum mutare potuiſſet, & tamen non mutaſſet, nam tunc ſecundum eos præſumitur in eadem voluntate, etiam nato poſthumo perſeueraſſe, & conſequenter debet clauſula codicillaris nõ ob.præteritione ſuſtinere teſtamentum & hoc caſu iſtam opi. eſſe communem atteſtatur Dec.conſil.490.n.7. & 8. Idemque ſi aliquo modo appare re poſſet, quod teſtator tempore cõditi teſtamenti in ſpecie de futuris liberis cogitaſſet, nam & hoc caſu (ſecundum eos) valeret teſtamentum virtute clauſulæ codicillaris, non ob. ꝙ poſthumus fuiſſet ignoranter præteritus, & ita eſſe communem opi. affirmat idem Dec.in all.conſ.390.poſt nu.6. Quinimò plerique tenuerunt ſufficere ſi teſtator in genere de futuris liberis cogitaſſet, & dixerunt ſatis coniici eum de futuris liberis cogitaſſe, quãdo verba clauſulæ codicillaris ſunt concepta etiã
a in futurum tempus,[a] puta ſi nõ valet, vel valebit,
&c. & ideo eo caſu teſtamentum valere, non ob. præteritione poſthumi ignoranter facta. & ita cõmuniter teneri atteſtatur Io.de Mõteſp.in d.auc. ex cauſa. Hanc etiam opi. eſſe magis communem dicit Ale.conſ.123.poſt n.10.li.1. & conſ.42.n.9. li.2. quod eſt duplicatum conſ.103.li.3. & triplicatum conſ.50.li.6. Idem etiam dicit Alex.conſ.30. n.1.li.3. & conſ.31.nu.3.e.vo. Aret.in l.ex ea.§.ex his, co.2.ver. Super ſecundo.ff.de teſta. Corn.conſi.118.circa fi.li.2. & conſ.157.co.10.in litera T. & V.eo.vo. & conſ.244.in litera G.in fi.eo.vol. & conſ.133.in litera E.li.3. & conſ.225.in litera Q.
b eo.vo. Contrariam autem ſententiam,[b] ꝙ ſcilicet
vbi poſthumus fuit à teſtatore ignoranter præteritus, clauſula codicillaris nihil operetur tenuit Bar.in l.j.n.10.ff.de iu.cod. & hanc opin. dixit eſſe communem Barb.conſ.60.co.10.lib.2. quem refert & ſequitur Cur.iu.in d.auc.ex cauſa, n.70 Io. Dilec.de arte teſtandi tit.30.cautel.10.nu.3. Gul. de Bened.in j.parte rep.c.Raynutius.in ver.in eodem teſtamento.j.fol.206.nu.247. Rubeus conſ. 112.n.2. & cõſ.125.n.2. & ſeq. referens ita etiam atteſtari Aret.conſ.24.col.j. Soc.iun.conſ.154.in pr.li.2.in Apoſtil.ad Ale.in d.conſ.26.ſub n.5.li.j. Et dicit Ripa in rep.l.ſi vnquam, poſt n.44. ꝙ plures Doct. maiores auctoritate tenent cum Bar. & hanc opi. ego ſemper tenui tanquam æquiorem, & veriorem, quæ hodie proculdubio eſt magis communis: & illam, ſi caſus contingeret, intrepidè ſequerer iudicando, & cõſulendo. Quæ etiam multò magis ſequẽda eſſet, vbi tractaretur de auferendo huic poſthumo ignorãter præterito maiorem vel etiam æqualem partem hæreditatis: tunc enim iudicio meo impium eſſet dicere, ꝙ clauſula codicillaris aliquid operaretur, & ita hoc caſu opi. Bart. eſſe magis communem fatetur Areti.conſ.188. quod eſt conſ.vlt.nu.7. Soc.conſ.94. nu.35.in fin.lib.4. & in ſpecie quando pater non habens filios, fecit magna legata, quòd nato dein de poſthumo præterito, teſtamentum non ſuſtineatur, dicit eſſe communem Iuriſconſultorum huius ætatis olim celeberrimus D. Andræas Alciatus præceptor meus in tract. de præſump.in 1. reg.in 13.præſump.nu.1. Ego verò, vt dixi, teneo indiſtinctè concluſionem Bar. ſiue legata ſint magna, ſiue parua, & ſiue teſtator de futuris liberis cogitauerit, ſiue non: & conſequenter, ſiue clauſula ſit concepta per verba præſentis temporis, ſiue etiam per verba futuri temporis, & ſiue teſtator poſt agnationem poſthumi ſuperuixerit, ſiue nõ: & ab iſta opin. in practica non recedas, quæ vt dicit Soci. in loco prægallega. eſt magis æqua, rationabilis, fauens filiis, & ſecundum veriſimilem mentem teſtantis: & illam in facto ſecuti fuerunt iudicando, duo Senatores huius Senatus Mediolani, vt refert Iaſ.in d.auct.ex cauſa.num.24. & intellexi quòd hanc opin. indiſtinctè vti veriorem, & humaniorem ſemper ſecutus eſt Senatus. & hic fuit primus articulus, ſuper quo conſului, poſt aſſumptas infulas Doctoratus, & ita fuit iudicatum. Vide quæ dixi j.q.52. verſi. Sed quid ſi poſthumus.

QVAESTIO XLVII.

1 *Filio à matre, vel aſcendentibus per lineam maternam præterito, an teſtamentum valeat?*

1 HActenus de filio per patrem præterito dictũ eſt: quæ omnia etiam in auo & aliis aſcendentibus per lineam paternam locum habent. Quæro nunc, quid de filio per matrem, aut aſcendentes per lineam maternam, præterito? & in hoc fac concluſionem, quòd mater tenetur inſtituere, vel

ADDITIONES.

a ¶Concepta ne ſit clauſula codicillaris verbis futurum vel præſens tempus reſpicientibus maximæ tum differentiæ tũ vtilitatis eſt vide Crau.conſ.69 & Rol.conſ.7.n.17. & conſi. 18.vol.4. Pariſ.conſ.60. & 61.vo.2. Gabr.tit.de clauſ.concl.8.

b ¶Hanc ſtrenuè Rol.à Vall.conſ.7.vo.4. & Burſ.toto conſ.15. defendunt vide Gabr.ti.de clauſ.concl.7. & 8.

vel exhæredare filiũ, aliàs, si filius sit à matre præteritus, testamentum est nullum. ita concludunt communiter Scribentes, vt dicit Sapia in Rub. C. qui admit. n. 58. Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat, quando mater, vel auus maternus præteriit filium, vel nepotem, in testamento, nulla inserta causa: nã eo casu proculdubiò testamentum est nullum. & ita tenent cõmuniter doc. omnes vbique, vt dicit Corn. cons. 118. in litera A, lib. 2. Sed si in præteritione sit inserta causa legitima, eo casu preteritio habetur pro exhęredatione. Ita dicit gl. ordinaria, de qua s. in nonnullis locis feci mẽtionẽ, in §. exhæredatos, in ver. Voluit, in auc. de hær. & Falc. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Bertr. cons. 1. n. 4. li. 2. in 2. parte, & cons. 23. n. 2. eo. vol.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Filiis an liceat patrem, aut ascendentes per lineam paternã, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quid si testentur de peculio castrensi?*

1 QVæro nunc, quid è cõuerso, an liceat filiis exhæredare aut præterire parentes suos? Resp. distinguendum est inter patrem, & ascendentes p lineam paternam, & matrem, & ascẽdẽtes per lineam maternam. Quò ad patrem, & ascendentes per lineam paternã, dic: ꝙ si pater est à filio exhæredatus sine causa, testamentum est ipso iure nullum: si verò est adiecta exhæredationi causa ingratitudinis, valet testamentum mero iure: sed si ipsa causa non probetur, potest à patre impugnari per querelam inofficiosi: si autem pater sit præteritus à filio in potestate, tunc siue adiecta sit præteritioni causa, siue non, semper testamentum est ipso iure nullum. Si verò sit præteritus ab emancipato, tunc si non est adiecta causa, pariter testamẽtum est ipso iure nullum, sed si est adiecta præteritioni causa, valet testamẽtum, sed potest pater illud rũpere per cõtra tabulas. & hæc est communis opi. vt attestatur Gul. Bened. in j. parte repet. c. Raynutius, fol. 207. n. 251. in fi.

2 Et hæc omnia intellige, vt procedant, non modò si filius testetur de peculio quasi castrensi, de quo potest testari, non obst. ꝙ sit filiusf. vt dixi s. q. 18. Sed etiam, si testetur de peculio castrensi: nam hodie non potest filius in potest. condens testamentum, de peculio castrensi, vel quasi parentes suos præterire, aliàs si eos prætereat, siue cum causa, siue sine causa, testamentum est nullum: si verò eos exhæredet, est locus querelæ. ita tenet gl. in l. fi. in ver. Testamenta. C. de inof. te. & ita communiter tenetur, vt dicit Fulg. in rep. auc. ex causa, n. 7. Hãc etiam opi. dicit esse communem Ale. in l. nemo, in fi. C. qui test. fa. pos. Ias. in d. l. fi. n. 5. C. de inof. te. Curt. iu. in d. auc. ex causa, n. 49. Rip. in l. centurio, post n. 43. ff. de vulg.

QVAESTIO XLIX.

1 *Filiis an liceat matrem, vel ascendentes per lineam maternam, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quibus ex causis?*

1 QVò verò ad matrem, vel ascendentes per lineam maternam? Dic ꝙ filius nõ potest matrem sine causa præterire, neque à legitima excludere. ita communiter tenetur, vt dicit Gul. Benedic. in 2. parte rep. c. Raynutius, in verb. si absque liberis. el. 2. fol. 46. post n. 30. Cæterum. cum causa bene potest: & talis præteritio pro exhęredatione hr. §. sancimus, in auc. vt cùm de app. cognosc.

2 Quæ autem sint causæ, propter quas filij possunt parentes exhęredare, aut præterire, vide in d. §. sancimus, cum ibi nota.

QVAESTIO L.

1 *Frater à fratre præteritus, aut exhæredatus non impugnat eius testamentum nisi in eo sit instituta turpis persona.*

2 *Et an rumpatur eo casu in totum, an autem vsque ad legitimam tantùm?*

3 *Et quid si aliquid legati nomine fratri reliquerit? deinde turpem personam hæredem instituerit?*

1 SVccessiuè quæro, quid in collateralib. Resp. ꝙ in illis non est tractandum de præteritione, aut exhæredatione. Non. n. tenetur frater fratrem in testamento hæredem instituere. Et ideo, siue frater sit præteritus, siue exhæredatus, non potest aliquo modo testamentum fratris impugnare: vno tantùm casu excepto, quãdo, s. frater aliquam turpem personam hæredem instituit: nã eo casu datur fratri pręterito querela inofficiosi. Et de his omnibus habes tex. qui est clauis in hac materia, in l. fratres, C. de inof. test.

2 Sed quęro, nunquid per huiusmodi querelam testamentum rumpatur in totum, an autem vsque ad legitimam tantùm ipsius fratris, quę est quarta pars ipsius hęreditatis, vt dixi s. hoc eo. li. §. legitima. Resp. ꝙ odio ipsius turpis psonę institutę, testamẽtum rumpitur in totum. & hęc est communis sententia, vt dicit Ias. in d. l. fratres, nu. 8. quem refert Afflict. decis. 204. n. 2. & iudicio meo extra

a propositum, & ideò aduerte, ne ęquiuoces, [a] vt faciunt multi in hoc artic. Aut. n. frater in suo testamento, in quo turpiter personam hęredem instituit, nihil fratri reliquit: & hic est vnus casus de quo loquitur Ias. in d. l. fratres, nu. 8. Aut verò aliquid reliquit & hic est alius casus, de quo loquitur Afflict. in loc præal. & de hoc tractat Ias. in d. l. fratres, post nu. 2. ver. 3. extende. non autem nu. 8. prout ipse illum alleg. & de hoc statim dicemus.

3 Pone ergo, ꝙ frater in testamento aliquid legati nomine fratri reliquerit, deinde turpem personã hæredem instituit: Quæro, nunquid hoc casu, adhuc competet fratri querela ad rescindendum testamentum in totum, an autem solummodo poterit agere ad supplementum legitimæ? Resp. in hoc art. variæ fuerunt Doctorum opi. nam aliqui tenuerunt, ꝙ testamentum rumpatur in totum: & fuit opi. Gul. de Cun. in d. l. fratres, quam dicit esse communẽ Ias. cons. 71. nu. 3. lib. 1. Dec. cons. 530. nu. 13. Contrariam verò opi. scilicet quòd hoc casu solummodò agere possit ad supplementum legitimæ, tenuit Ange. in l. j. ff. de inoff. testa. & hanc dicit esse magis communem opin. Paris. cons. 64. num. 26. lib. 3. & secundum istam opin. Ange. in fact

ADDITIO.

a ¶ Vide Michael. Graff. vo. 3. com. opi. li. 2. q. 28. qui clarius huius te distinctionis admonebit & cumulatius Rol. à Val. cons. 87. vo. 3. à quo non solum hoc disces sed etiam spurium institutum facere locum querelæ, testamentũ in totum etiam quoad legata, & fideicommissa singularia subuerti, nec ei quicquam clausulam codicillarem opitulari.

facti cõtingentia iudicauit Cons. Neapolitanum, teste Afflict. in al. decis. 204. & certè licet hęc opi. videatur æquior, quia magis fauet testamento, nihilominus mihi semper placuit contraria opi. s. ꝙ rumpatur in totum. Nam dispositio l. fratres, non solùm fundatur in fauore fratris, sed etiam ĩ odio personæ institutæ: neque verum est, ꝙ ita tenẽdo, esset melioris cõditionis frater, quàm filius, quia imò idem esset in filio, si non esset institutus, sed tantùm legati nomine aliquid ei relictum fuisset, nam & ipse proculdubio impugnat testamentum in totum, non autem petit supplementum legitimæ, vt dixi s. q. 38. & licet fauere videatur dispositioni testatoris, tamen vbi irrationabilis est, vt in hoc casu, in quo testator prætulit turpem personam fratri, potius esset fauendum illi, qui ab intestato fuisset successurus: & si casus contingeret, ita consulerem, & iudicarem, licet Cur. iu. in d. l. j. n. 6. dicat, ꝙ requisitus, vt consuleret, in casu in quo scripsit Dec. in all. cons. 530. recusauit consulere. Possunt tamen in hoc proposito considerari tres casus: & hoc modo distinguendo, omnes opi. ad concordiam reduci. Aut in testamẽto, in quo turpis persona est instituta nihil relictum est fratri, & tunc per querelam rumpit testamentum in totũ, & ita procedat, quod dictum est s. ver. Sed quęro. Aut reliquit aliquid, sed non titulo institutionis, & tunc pariter rumpit totum, ad exemplum descendẽtium. Licet. n. regulariter in collateralibus non sit necessarius titulus institutionis, neque eis aliqua legitima debeatur, est tamen speciale, vt dixi, quando turpis persona est instituta, quia eis debetur legitima: & consequenter non est impertinens dicere, ꝙ talis legitima sit eis relinquenda titulo institutionis, & ita procedat opi. Gul. de Cu. quam ego sequor. Aut verò, & hic est tertius casus, reliquit titulo institutionis, sed minus legitima, & tunc procedat opin. Angel. & sequacium. Cogita.

QVAESTIO LI.

1 *De præteritione patroni per libertum in testamento facta.*

1 ESset etiam hoc loco aliquid dicẽdum, de præteritione patroni per libertum in testamento facta: sed quia hæc materia patroni & liberti ferè in desuetudinem abiit, remitto te ad notata in §. Sed nostra, Insti. de suc. li. cum simi.

QVAESTIO LII

1 *Testamentum nullum ex causa præteritionis vel exhæredationis, hodie annullatur tantùm quò ad institutionem, cætera autem firma manent, ex dispositione auc. ex causa. C. de lib. præt.*

2 *Et quid in præteritione facta per patrem, aut alios ascendentes per lineam paternam?*

3 *Et quid in præteritione filij posthumi?*

4 *Et quid si huiusmodi posthumus sit ignoranter præteritus?*

5 *Et quid si sit præteritus frater, & turpis persona instituta?*

6 *Et quid si exhæredatio facta sit cum causa, quæ tamen deinde probata non fuerit?*

1 PRæcedentibus qq. visum est, quemadmodum testamentum ex causa præteritionis, vel exhæredationis reddatur nullum, vel impugnari possit. Nunc sciendum est, ꝙ licet secundum iura antiqua testamẽtum annullaretur in totum, scilicet tam respectu institutionis, quàm legatorum & aliorum quæ in ipso testamento continentur: Hodie tamẽ quò ad institutionem bene annullatur, iuxta dispositionem iuris antiqui, sed cætera in testamento contenta firma manẽt: & hoc ex dispositione vulgatæ auc. ex causa, s. multoties allegata. & ita tenent communiter omnes nemine discrepante, vt dicit Paris. cons. 60. n. 36. lib. 2. & cons. 64. n. 20. eod. vol. ex quo enim iniuria facta filio præterito, vel exhæredato, erat tantùm circa institutionem, valdè rationabile fuit, vt in ea tantum parte annullaretur in qua peccatum fuerat.

2 Et quia hæc materia est ordinaria in Scholis, & valdè trita, breuiter attingendo tantùm principales conclusiones Doctorum dico, quòd dispositio d. auct. proculdubio locum habet in præteritione facta de filio, per matrem, aut alios ascendentes per lineam maternam: quæ quidem præteritio, si facta sit cum causa, habetur pro exhæredatione, vt dixi s. q. 47. & ita tenent communiter omnes Scribentes, vt dicit Paris. in d. cons. 60. nu. 12. ita etiam communiter teneri affirmat Im. in l. filio præterito, num. 30. ff. de iniust. rupt. Sed quid in pręteritione facta per patrem, vel alios ascendentes per lineam paternam? Respond. aliqui dixerunt, quòd non, sed quòd tantummodo locum habet in præteritione materna. & hanc opi. dixit tenere Doctores omnes. Cy. in d. l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. Sed in hoc Cy. verum non dixit, vt affirmat Bal. in d. l. filio præterito, post n. 2. quem refert, & sequitur Im. in ea. l. filio præterito, post nu. 7. Tenendum est igitur, quòd dispositio d. auc. locum habet, etiam in filio à patre præterito: quam opi. dicit esse communem Im. in d. l. filio præterito, nu. 12. & seq. & hæc conclusio locum habet, siue talis filius à patre præteritus, sit in potestate patris constitutus, siue sit emancipatus: & ita in filio in potestate, concludit Bar. in d. auc. ex causa, nu. 2. & est communis opi. vt dicit Alex. in d. auc. ex causa, nu. 15. Cor. cons. 188. col. 2. in litera D. lib. 2. Ias. in d. auct. ex causa, num. 1. Idem in filio emancipato tenet Bart. in d. auct. ex causa, n. 8. & ita communiter teneri attestatur Apostil. ad Barto. ibi, pariter, sub nu. 8. Hanc etiam esse communem sententiam dicit Ias. in ea. auct. ex causa, n. 7. Esset. n. valde inconueniens, vt esset melioris conditionis filius emancipatus, quàm suus. Et licet circa hæc multa disputando dici possent, tamen in practica temerarium esset illa in dubium refricare.

3 Item quæro, an dispositio d. auct. locum habeat tam in præteritione filij iam nati, quam in præteritione posthumi? Resp. quod sic: & quod habeat locum in præteritione filij iam nati à patre scienter facta, tenuit Bart. in d. auct. ex causa, num. 4. & hæc est communis sententia, vt ait Curt. iu. in d. auct. ex causa, num. 6. & seq. Quod autem habeat locum etiam in præteritione posthumi, tenuit Bart. in ea. auct. ex causa, num. 6. licet loquatur, quando scienter fuit præteritus. & ita communiter teneri attestatur Imo. in ca. cùm esses, nu. 26. de testa. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alc. in d. auct. ex causa, nu. 17. Cor. in d. cons. 158.

co

co.4.in litera R.li.2.&cõs.244.in litera G.eo.vol. Ias.in d.auc.ex causa.nu.2.Bertr.cõs.150.n.1.li.3. in 2.parte.Cur.iu.in d.auc.ex causa,nu.12. & seq. Paris.cons.60.n.9.li.2.& cons.64.n.6.e.vo.& hoc ferè omnes fatentur.

4 Sed quid si posthumus sit ignoranter præteritus, nunquid etiam hoc casu locum habebit dispositio d.auc.ex causa? Resp.ꝙ in hoc artic.Doctores fuerunt multum varij:multi enim tenuerunt,ꝙẽt hoc casu locum habeat.& hãc opi.dicit esse communem Paris.in d.cons.60.n.13.&cons.61.n.14. eo.li.& in d.cons.64.n.8.Contrariam verò sententiam,s.ꝙ imò dispositio d.auc.non habeat locum vbi posthumus sit ignorãter pteritus, tenuit Bar. in d.auc.ex causa,n.4.& hanc opi. dicit esse magis cõmuniter approbatam Ias.in d.auc.ex causa,n.3. & seq.quẽ refert Bertr.cons.150.n.2.li.2.in 2.parte.Hanc etiam dicit magis esse communem Aret. cons.158.quod est cons.vltimum,prout illum refert Tiraq.rep.l.si vnquam, in ver. Donatione largitus.n.263.Gul.de Bened.in j.parte rep.c.Raynutius,fol.204.n.232.& seq.Cur.iu.in d.auc.ex causa,nu.17.Apostil. ad Bar.in d.auc.ex causa, sub n. 4.& hæc opi.mihi semper placuit,tanquã verior, & æquior,& magis fauens filiis,& adhærens veri simili mẽti testatoris, quæ etiam proculdubio est magis communis,& ideò ab ea in practica nõ recedas,si vis rectè iudicare. & in hoc proposito vidẽda sunt ea quæ dixi §.q.46.ver.Et hæc quidem. quæ omnia possunt ad hãc q.satis accommodari.

5 Sed quæro, tu scis, ꝙ frater præteritus à fratre, si turpis persona sit instituta potest testamentũ fratris per querelã rescindere,vt dixi §.q.50.Nunqd etiã hoc casu erit locus dispositioni d.auc.ex causa, vt scilicet legata, & cætera in testamento ipso contẽta præter institutionem,cõseruentur? Resp. Hæc est ardua quæstio, & quæ indigeret decisione Imperatoris,vt sentire videtur Sal.in l.fratres, n.9.C.de inof.testam. Communis tamen sentẽtia videtur esse, quòd isto casu nõ habeat locum dispositio d.auc.sed quòd simul cũ institutione omnia corruãt,teste Ias.in d.l.fratres,n.3.Quę tamen opi.mihi semper visa fuit terribilis. Videtur enim (iudicio meo) valdè iniquum,quòd filius præteritus,rumpens testamentũ paternum,teneatur pręstare legata,& fideicõmissa, non autem frater rũpens testamentum fratris:& sic ꝙ collaterales sint melioris conditionis,quã descendentes.Nec quicquam facit,ꝙ in correctoriis non fiat extensio,ẽt ex maioritate rationis, quia posset dici, verba ipsius auctenticæ esse generalia,&absque vlla extẽsione comprehẽdere casum nostrum. Præterea illa concl. ꝙ in correctoriis non admittatur extensio,etiam ex maioritate rationis,non est sine controuersia:& multi attestantur communem opi.esse in cõtrarium,& habet etiam multas limitationes,quæ possunt ad hoc propositum optimè accommodari,vt latè dixi §.li.j.Ideò si casus contingeret in facto, credo quòd non peccaret mortaliter Iudex qui iudicaret contra hanc communem sententiam.

6 Sed nunquid generaliter quocũque modo testamentũ impugnetur ex causa exhæredationis, habebit locum dispositio d.auct.ex causa? Resp.ꝙ in hoc arti.aliquando fuerunt opi.Nam gl.communiter tenuerunt,vbi exhæredatio facta est cũ causa,quæ deinde nõ probatur legitima(quo casu testamentum rescinditur per querelam inofficiosi, tanquam conditum à demẽte)ꝙ non sit locus dispositioni d.auc.& hãc opi.dixit esse communem Signorol.cõs.171.n.8.in fi. prout illũ refert Cur. iu.in d.auc. ex causa.n.68.Contrariam autem sententiam,s.ꝙ siue exhæredatio facta sit non inserta causa legitima,siue causa sit inserta, sed per hæredem non probata,semper sit locus dispositioni dictæ auct.tenuit Bar.in d.auct.ex causa,n.9.& quid quid dicat Signorol.in al.cõs. ita communiter tenetur,vt affirmat Cor.in d.cons.158.co.5.in litera T.li.2.& cons.225.in litera E.lib.3.Ias.in auct. ex causa,post n.8.ver.sequitur tex. Hanc ẽt opi.dicit esse communem,Im.in d.l.filio præterito. nu. 32.ff.de iniusto rup.Ale.in d.auc.ex causa, n.8.Vtroque enim casu militant verba ipsius auctenticæ,& eadem quoque ratio.

QVAESTIO LIII.

1 *Institutio facta in re certa an sustineatur ex dispositione auc. ex causa.*

1 SEd quia tex.in d.auc.dicit,ꝙ testamentum irritatur,quantum ad institutionem: Quæro,nunquid irritetur etiam institutio facta in re certa? Respon.ꝙ quatenus talis institutio sapit vim legati, sustinetur ex dispositione d.auc.quatenus autem potest habere vim institutionis,annullatur. ita tenet Bar.in d.auc.ex causa,nu.15.& est communis opi.vt dicit Ale.in ea.auct.ex causa.nu.7.Rubeus cõs.164.n.6.Ideò si pater,præterito filio,instituat aliquem in re certa,nullo dato cohærede vniuersali,iste institutus in re certa,habebit solummodò illam rem,in qua fuerat institutus:quatenus autẽ potuisset per ius accresc.habere reliquum hæreditatis,nõ sustinetur eius institutio.Vide in hoc proposito quando institutus in re certa sit loco legatarij,vel loco hæredis,quæ dixi §.§.institutio.

QVAESTIO LIIII.

1 *Legata,seu fideicommissa vniuersalia,nunquid sustineantur ex dispositione auct.ex causa?*
2 *Et an substitutiones pupillares,vel exemplariæ?*
Et quid si factæ sint ipsimet filio præterito? ibid.
3 *Et an legata facta in ipso filio præterito?*
4 *Et an legata facta turpibus personis?*
5 *Et quid de legatis factis in codicillis?*
6 *Et an huiusmodi legata quæ sustinẽtur ex dispositione d.auc. ex causa petantur in testamẽto,vel tanquam ab intestato?*

1 NVnc videndum est,quia tex. in d.auc. ex causa, simpliciter dicit cætera firma manent: an generaliter omnia cõtenta in testamento præter institutionem sustineantur, & quidem de relictis
2 particularibus,ᵃnulla est inter Docto controuersia, Sed quid in legatis & fideicommissis vniuersalibus? Resp.quòd etiam illa sustinẽtur ex dispositione d.auct.ita tenuit Bar.ibi,nu.18. & ad hoc allegatur gl.in d.l.ita tamen. §.quoties, in verbo, Compel

ADDITIO.

a ¶Imò verò est si magnæ fuerint quantitatis,& quando eiusmodi esse dicatur,vide Menoch.de arbitr.iud.cas.147.

Compelli debet, ff. ad Treb. quam dicit esse communiter approbatam Soc. cons. 92. nu. 3. lib. 4. Et ita communiter teneri attestatur Imo. in d. l. filio præterito, post nu. 36. ver. an autem comprehendat, Claud. in d. l. ita tamen, quam legit cum l. omnibus. §. quoties, nume. 3. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ale. in d. auc. ex causa. n. 8. Ias. in d. auc. ex causa, post n. 6. ver. Quintò limita, & nu. 11. Dec. cons. 95. nu. 3. Gul. Bened. in 1. part. rep. c. Raynutius. fo. 205. n. 237. Cur. iu. in d. auc. ex causa, post nu. 54. vers. Tertiam conclusionem Paris. cons. 60. n. 11. li. 2. & cons. 61. n. 1. e. vo. & cõs. 64. nu. 8. eo. vo. Talia enim fideicommissa non impediunt successionem intestati, & ideo sicut filio instituto potuisset imponi onus fideicommissi, neque propterea illi diceretur esse facta aliqua iniuria, ita etiam debet in præiudicium præteriti sustineri, cui satis esse debet, si institutio ipsa corruit.

2 Quæro etiam, nunquid sustineantur substitutiones pupillares, & exemplariæ factę filiis in ipso testamento? resp. ꝙ sic. ita tenet Bar. in d. auc. ex causa, n. 16. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Bertr. cons. 139. post n. 1. li. 2. in 2. par. Hanc etiam opi. dicit esse communem Imo. in ca. Raynutius. n. 99. de testa. Ale. in d. l. 1. §. fi. n. 5. de vulg. Ias. in d. auc. ex causa, n. 10. Claud. in d. l. 1. §. fi. n. 3. Tales enim substitutiones non impediũt successionem ab intestato, vt superius de fideicommisso dictũ est. Quæ quidem conclusio satis de plano procedit, quando talis substitutio pupillaris est facta alteri filio. Sed quid si facta sit ipsimet filio præterito? Resp. quòd pariter sustinetur. & ita est communis opinio, vt dicit Clau. d. §. fi. n. 5. Gul. Bened. in 2. par. rep. c. Raynutius. in verb. si absque liberis moreretur. j. fo. 39. post nu. 66. Nam pupillaris substitutio concernit fauorem illius, cui facta est, meritò ab eo non rumpitur. Secus ergo dicendum est in vulgari substitutione, per quam directò succeditur ipsi testatori, illa enim ꝓculdubio irritatur, sicut & institutio, aliàs hoc casu dispositio ipsius auct. redderetur elusoria, quia substitutus vulgaris admitteretur in defectum instituti, & filius præteritus adhuc remaneret exclusus.

3 Præterea quero, nũquid sustineantur etiam legata facta ipsi filio pręterito, vel exheredato? resp. quòd non: ita tenet Bar. in d. auc. ex causa, n. 19. & est communis opi. teste Roma. cons. 516. nu. 10. quem refert Gozad. cons. 49. n. 19. Cor. cons. 62. in litera F. lib. 2. Ias. in d. auct. ex causa, n. 14. & seq. Ripa in l. 2. post n. 33. ff. de vul. Io. Nic. Arela in 2. cons. posito post ti. de sec. nup. n. 3. Qui enim testamentum impugnat, indignus est, vt aliquid ex eo consequatur.

4 Item quid dicendum de legatis, quæ in ipso testamento facta sunt per testatorem turpib. personis, nunquid, & ipsa sustinentur ex dispositione dictę auc. ex causa? resp. quòd non: & est communis opi. vt attestatur Rubeus in repe. l. Titia. §. Imperator, n. 92. ff. de leg. 2. Sunt enim huiusmodi personæ legibus odiosæ. l. fratres. C. de inoff. test. & faciunt in proposito ea quæ dixi s. qu. 52. vers. Sed quæro.

5 Sed pone, testator fecit codicillos, in quibus multa legata fecit diuersis personis, deinde condidit testamentum, in quo filium præteriit, vel nulliter exheredauit, Modò filius impugnat testamẽtum: Quæro, an ex dispositione auc. ex causa sustineantur etiam illa legata facta in codicillis? Resp. ꝙ sic, ita tenuit Gl. in l. 1. ĩ ver. literas, C. de codic. quam dicit esse communiter approbatam Curt. iu. in d. auct. ex causa, post nu. 62. Semper enim quando quis decedit testatus, codicilli, siue ante testamentum, siue post testamẽtum conditi sint, accipiunt robur in testamento, & ab ipso pendere dicũtur, meritò de istis legatis idem est iudicandum, ac si in ipsomet testamento relicta fuissent.

6 Pro complemento huius materiæ quæro, nunquid legata quæ sustinẽtur ex dispositione d. auc. ex causa, petantur actione ex testamento, an autem tanquam ab intestato, dixi s. §. legatum.

QVAESTIO LV.

1 *Intestamento regulariter interuenire debent septem testes.*
2 *Et an fœmina possit esse testis in testamento?*
3 *Et quid de iure canonico?*
4 *Et quid in testamento inter liberos?*
5 *Et quid in testamento militis?*
6 *Et an in codicillis?*
7 *Monachi & mendicantes nunquid possint in testes adhiberi in testamento?*
8 *Legatarius an possit esse testis in testamento?*
9 *Filius an possit pro parte testificari in testamento?*
10 *Testis inhabilis qui communi opinione reputatur habilis, potest in testamento adhiberi?*

1 EX his, quæ proximis quęstionib. tractata sunt, habes satis declaratum primum requisitum ad testamenti validitatem, s. institutionem hæredis. Nunc ad alia trãseundo, scire debes, ꝙ regulariter in testamento debent interuenire septem testes. l. hac consultissima. C. de testa.

2 Scias tamen, ꝙ licet regulariter omnes personæ tam masculi, quàm fœminæ, possint esse testes in quolibet actu humano, modò aliàs sint idonei. tamen in testamento est speciale ꝙ aliquæ personæ interuenire non possint, de quib. in l. qui testamẽto, la 2. ff. de testam. & similib. Et in primis mulieres non possunt ad condendum testamentum in testes adhiberi, & hoc quidem de iure ciuili est expeditum, est enim de hoc text. expressus in d. l. qui testamento. §. mulier. & ratio est, quia mulier est fragilis, & corruptibilis, vt dicit Gl. in d. §. mulier, in verbo, Non poterit: quam omnes Doc. sequuntur nemine discrepante, dicit Bellon. cons. 14. n. 8. & quotidie docet experientia, ideò lex in actu adeo præiudiciali, & in quo sæpe solent committi falsitates, & fraudes, & de eius integritate non confidit.

3 Sed quid de iure canonico? resp. si quæratur de testamento condito ad pias causas, res non habet difficultatem, quia in illo absolutè mulier potest testificari, vt dixi s. q. 6. vers. Tertiò infertur: & ita obseruandum est in vtroque foro. Sed si quid testamentum sit conditum ad causas profanas, nunquid mulier de iure canonico poterit in eo testis adhiberi? Resp. ꝙ in hoc articulo Doct. sunt varij, Multi. n. tennuerunt, ꝙ sic: & hanc opin. dicit esse communem Paris. cons. 51. n. 16. lib. 3. Crottus de testib. in 1. par. n. 10. prout illum refert Didac. in d. c. cùm esses, n. 14. de testa. Multi etiam tenuerunt contrarium. s. ꝙ imò etiam de iure canonico, mulier

lier in testamẽto condito ad causas profanas, nõ possit esse testis. & hãc opi. dicit esse communem Ale. cõs. 84. in fi. li. 2. prout illum refert Io. Dilect. de Arte testãdi, ti. 2. caut. 2. n. 7. Ego tamen nõ reperio Alex. in allegato cons. 84. quod est duplicatum in cons. 177. li. 2. attestari de communi opi. licet n. 5. videatur hoc sentire. & alleget plures auctoritates pro hac par. Fortè melius in proposito posset allegari idem Ale. cons. 70. n. 13. e. vo. 2. q̃d est appẽdix, siue confirmatio illius cons. 84. s̃. all. vbi hoc idem tenet, & valdè miratur de quodam consulente qui dixerat communem opin. esse in contrarium. Hanc etiam opi. dicit esse communẽ Bello. cons. 14. post n. 8. quam ego etiam sequor, tanquam veriorem, & magis communem. Vbicunque enim non reperitur aliqua dispositio iuris ci. expressè immutata à iure can. non debemus inducere impugnantiam inter ius canonicum, & ciuile, vt dixi s̃. lib. x.

4 Quęro etiam, quid in testamento cõdito inter liberos, an in eo possit mulier ĩ testem adhiberi? dixi s̃. q. 8. ver. Secundò infertur.

5 Sed hic quęro etiam, an in testamẽto militis mulier possit esse testis? Resp. ꝙ sic. & est communis sen. vt dicit Bauer. in §. planè, n. 5. inst. de testa. mil. Est enim in testamento militis remissa omnis solennitas iuris ciuilis: vt dixi s̃. q. 15.

6 Item quæro, an mulier possit esse testis in codicillis? dixi s̃. §. codicillus.

7 Vlterius quæro nunquid monachi, & fratres mẽdicãtes possint in testamẽtis testes adhiberi? resp. ꝙ sic. & ita se habet communis obseruãtia, & consuetudo. vt attestatur Natta in repe. §. ex imperfecto, post n. 181. subdens, ꝙ est valdè rationabilis, quia solent à testatorib. adhiberi tanquam legaliores, sub spe, ꝙ eorum voluntates non reuelent, licet quandoque contrarium contingat.

8 Præterea quæro, nũquid legatarius possit esse testis in testõ? resp. aut quæris, an si in numero 7. testium, qui fuerunt adhibiti in testamento, reperiatur aliquis descriptus, cui testator in testamẽto legatum reliquerit, an testamentum ipsum valeat, tãquam confectum cum solẽni numero testium? & dic ꝙ proculdubiò testamẽtum erit nihilominus validum: & solẽne, d. l. qui testamẽto, la 2. ĩ pr. ff. de testa. Aut quæris, si agatur de probando per testes ipso testamento, vel legato, an legatarius sit idoneus testis, & in hoc remitto te ad ea quę latè dixi s̃. lib. 2. §. testis. q. 9.

9 Sed nunquid filius poterit pro parte testificari in testamentis? resp. absolutè, ꝙ non, siue filius sit in potestate, siue emancipatus, & siue pater condat testamẽtum, siue ipse pater sit ab alio hæres in testamento institutus, ita tenet Bar. in d. l. qui testamento. §. quęcunque, n. 2. & est communis opi. vt dicit Are. in eo. §. quæcunque, post n. 6. ver. & contra illam. & meritò filius est in hoc suspectus, cùm secundum communes regulas, censeatur vna & eadem persona cum patre.

10 In hoc etiam ꝓposito nota vnum quod superiorib. dieb. contigit in practica: ꝙ si aliquis aliàs inhabilis adhibeatur in testem in testamento, puta, quia sit infamis vel seruus, qui tamen non reputabatur communi opin. ꝓ seruo neque pro infami, valet testamentum,[a] ita dicit Gl. no. in l. cum lege in §. fi. in fi. ff. de testa. quam sequuntur communiter scribentes, vt attestatur Ale. in l. j. n. 11. C. de testam. Semper enim inclinare debemus in sententiam, secundum quam vltima testatoris voluntas conseruatur, & sustinetur.

QVAESTIO LV.

1 *Regulariter in testamento interuenire debent 7. testes.*
2 *Et an huiusmodi numerus testium sit de substantia ipsius testamenti?*
3 *Et quid tempore pestis.*
4 *Et quid in testamento condito inter liberos?*
5 *Et quid in testamento condito ad pias causas?*
6 *Et quid in testamento condito à rusticis?*
7 *Et quid si quis testetur coram Imperatore?*
8 *Et an sufficiant sex testes, & Notarius?*
9 *Et quid si adsit statutum, quòd testamentum possit fieri coram quinque testibus?*

1 NOn sufficit testes, q̃ ĩ testamẽto adhibit sunt, esse idoneos, nisi etiam sint secundum numerum à lege cõstitutum: licet. n. regulariter in quolibet actu duo testes sufficiant, iuxta illud: In ore duorum vel trium, &c. tamen in testamentis, in quib. vt dixi, sæpissimè fiunt fraudes, & falsitates, requiritur, ꝙ ad minus 7. testes interueniant.[b]

2 Et scias, ꝙ iste numerus testium, non solùm est de forma probatoria ipsius testamenti, sed etiam de eius forma substãtiali. ita tenet Bar. in l. nemo potest, in 1. op. ff. de le. 1. & est communis opi. vt attestatur Ripa. in d. l. nemo potest, post nu. 27. Didac. in c. cùm esses, n. 8. de testa. & hoc est maximi effectus. Nam si non esset de forma substantiali, posset testator in suo testamento iubere, vt licet confectum esset cum minore nume. testium, valeret: quod tamen facere nõ potest, vt cõcludunt communiter Doc. ĩ allegata. l. nemo potest. Est etiam in alio magni effectus, quia si esset de forma ꝓbatoria tm̃, sequeretur, ꝙ si pars cõfiteretur testamẽtum factum fuisse coram testib. sed nõ 7. tale testamentum valeret, tanquam solenne, & probatum ex confessione patris: qua probatione nulla melior esse potest, quod tamen est falsum.

3 Et hæc quidem cõclusio satis de plano procedit, quando testamentum fit in tempore, in quo de facili potest haberi integer numer⁹ testium. Sed q̃d si testamentum fiat tempore pestis, in quo propter suspicionem contagionis, personæ non ita facilè ad infirmos accedunt, neque inuicem inter se conuersantur, prout faciunt tempore sanitatis? Resp. in hoc artic. magna est controuersia inter Doc. nam aliqui dicunt, ꝙ tempore pestis sufficit, ꝙ testamẽtum fiat cum 5. testib. & fuit peregrinũ dictum originale Bal. in l. fi. n. 1. in fi. C. de testa. & hanc opi. dicit esse communem Dec. cons. 289. n. 5. in fi. quem refert Io. Annib. ĩ rep. l. nemo potest, nu. 65. in fi. ff. de leg. 1. Paris. cons. 32. num. 6. lib. 2. & cons. 33. nume. 26. eo. vol. Io. Dilect. de arte testan. ti. 2. cau. 2. nu. 2. Contrariam autem opinio.[c] quòd

ADDITIONES.

a ¶ Contrarium plurib. rationib. visum est Plautio in l. Barbarius. n. 303. de of. præt. Burs. cons. 55. n. 8.

b Velim scias non posse partem testi per 7. testes, alteram per alios 7. probari quod q̃ verũ & fructuosum sit, vide Ale. ꝯs. 177. vol. 2. Corn. ꝯs. 238. vol. 2. Ias. ꝯs. 42. vo. 1. Paris. ꝯs. 156. vo. 4.

c ¶ Vide latius Mars. in l. diuus Pius. n. 16 17. ff. de q̃st. Paris. cõs. 32. vo. 2. Soc. iu. cons. 129. n. 14. vo. 1. Gabr. de testa. concl. 8. & luculentissimè Rol. à Val. toto cons. 81. vo. 1.

quòd scilicet etiam si testamentum conficiatur tempore pestis, propter hoc iura nihil dispensent circa solennitates in ipso testamento requisitas. & consequenter, quod etiam eo tempore requiratur integer numerus septem testium, dicitur tenuisse Ang. in d. l. fi. C. de testa. qui tamen in libro meo hoc non dicit. & ita attestatur communiter teneri Ale. cons. 177. nu. 8. lib. 2. quem refert Ias. in d. l. fi. nu. 4. & Rub. cons. 165. nu. j. & Boer. decis. 228. post nu. 10. Hanc etiam dicit esse communem Ale. cons. 70. post nu. 16. lib. 2. quem refert Ripa de peste, in priuilegiis vltimarum voluntatum, nu. 7. Corn. cons. 68. in lit. I. lib. j. Soc. cons. 35. nu. 6. in fi. lib. 4. Crot. in tra. de testib. nu. 12. Bertr. cons. 212. nu. 3. lib. j. par. 2. & cons. 233. post n. 8. lib. 2. par. 2. apost. ad Aret. in l. hæredes palàm. in pr. post nu. 6. ff. de testam. Bauer. in §. sed hæc quidem. nu. 23. & seq. insti. de testa. Affl. decis. 25. nu. 2. vbi etiam refert ita iudicasse consilium Neap. prout etiam iudicauit parlamentum Burdegal. vt refert Boer. in alle. decis. 228. in casu tamen in quo pestis non erat magna. Hæc est ardua q. & indigeret cæsarea decisione, vel saltem prouisione, vt sensisse videtur Bar. in l. j. ff. de bo. pos. ex testa. mil. Si computentur authoritates, credo proculdubiò hanc opi. contra Bal. esse magis communem. Opinio tamen Bal. mihi semper magis placuit, modò duo concurrant, quod scilicet ipse testator tempore conditi testamenti ægrotaret morbo pestis: secundum, quod eo tempore pestis esset talis, vt verisimiliter maior copia testium ibi haberi non posset. Hoc casu intrepidè, secundùm hanc opi. Bal. consulerem, & iudicarem: & certè etiam illi qui tenent contra Bal. fatentur ferè omnes, quod ipsius opi. est æquior & humanior: quod est not. quia Senatus noster, qui semper ferè in iudicando amplectitur æquitatem, credo, quod de facili inclinaret in sententiam Bald. nisi aliqua suspicio fraudis aut falsitatis subesset. Vnum tamen scias, quod licet nonnulli dixerint, quod tempore pestis etiam duo tantùm testes in testamento sufficerent, eorum tamen opi. nullo modo esset tenenda, ideò dic, quod ad minus quinque requiruntur. & in hoc omnes ferè concordant, vt dicit Corne. cons. 297. in litera B. lib. 4.

4 Quæro, an in testamento condito inter liberos, sufficiat minor numerus, quàm septem testium? dixi s. q. 8. ver. hinc infertur.

5 Item quæro, quid in testamento condito ad pias causas? dixi s. q. 6. ver. hinc infertur.

6 Sed quid in testamentis conditis in rure per rusticos; nunquid hæc solennitas numeri septem testium pariter erit necessaria? Resp. quod non: sed in illis est speciale quod sufficiant tantùm quinque testes & hoc ex dispositione l. & ab antiquis. quæ est l. fi. C. de testa. vbi est de hoc tex. expressus: & hæc quidem conclusio locum habet, siue huiusmodi rusticus testetur in scriptis, siue sine scriptis. & ita communiter tenetur, vt ait Ale. in d. l. fi. post n. 8. in gl. in ver. scriptura. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ias. in d. l. fi post nu. 2. vers. 4. extende. & ita obseruatur communiter, vt attestatur Bar. in d. l. fi. nu. j. Valet enim regulariter argumentum de testamento in scriptis ad nuncupatiuum, & è conuerso. Scias tamen, quod hoc priuilegium quod conceditur per d. l. fi. conceditur personæ & loco copulatiuè, s. rusticis, & in rure testantib. & ideò, vt sit locus dispositioni d. l. fi. requiritur, quod vtrunque concurrat. Si ergo rusticus testetur in ciuitate, vel ciuis in comitatu, non gaudebunt beneficio illius l. ita dicit Bart. in d. l. fi. nu. 2. & est communis sententia, vt dicit Boer. decis. 228. post nu. 10. & hoc etiam si esset tempus pestis, de quo tamen vide quæ dixi s. ver. & hæc quidem.

7 Est etiam alius casus valdè notab. in hac materia, quia si aliquis testetur coram imperatore, [a] non est necessarius numerus septem testium. & est de hoc tex. expressius in l. omnium. C. de testam. Sed quomodo quis dicetur testari coram imperatore? Resp. quod si quis porrigat preces principi, in quibus exprimat, qualiter de reb. suis dispōat, dicitur testatus coram principe, etiam si princeps super huiusmodi precib. nihil rescripserit. ita colligitur ex tex. in d. l. omnium. Sed quid, si quis non porrigat preces, sed oretenus coram imperatore dicat se instituere Titium hæredem, vel similia, nunquid dicetur testatus coram imperatore? Resp. quod sic, dummodò de hoc appareat per aliquos testes. & licet sit magna controuersia inter Scribentes, quot testes hoc casu requirantur, tamen magis communis opi. est, quod saltem duo requirantur, vbi non apparet preces fuisse porrectas, & quod duo sufficiant sensit Bart. in d. l. omnium. nu. 1. & hanc esse communem opi. attestatur Soci. iu. cons. 138. nu. 10. lib. 1. à qua, vt ipse dicit, non esset consulendo, aut iudicando recedendum, quem refert Dida. in rub. de testa part. 1. nu. 2. Hæc tamen raro contingunt in practica.

8 Quæro etiam, si adsint sex testes, & præterea tabellio, qui de ipso testamento debet esse rogatus, an sufficiat? dixi s. lib. 2. §. Notarius.

9 Vlterius quæro, quid si adsit statutum disponens, quod testamentum confectum coram duob. vel tribus testibus, valeat? dixi s. lib. j.

QVAESTIO LVII.

1 *Numerus septem testium, an requiratur in testamentis, etiam de iure can. tractaturque materia c. cum esses, de test.*
Et an dispositio illius c. locum habeat etiam in testamentis conditis ad causas profanas?
2 *Et an in foro temporali?*
Et an extra terras ecclesiæ?
3 *Et an sufficiant duo testes loco parochiani?*
4 *Et an duo testes sine parochiano?*

1 Habes ergo conclusionem, quòd ad validitatem testamenti requiritur numerus septem testium: & quidem, secundùm ius ciuile, nullam habet difficultatem. Sed quæro, quid de iure canonico, an minor numerus testium sufficiat? Hæc est ardua, & difficilis q. quæ tota versatur circa intellectum c. cùm esses. de testa. vbi summus pontifex ait: Testamenta, quæ parochiani coram presbytero suo, & tribus vel duabus aliis perso-nis

ADDITIONES.

a ¶ Quinetiam sine testibus factum in actis maioris iudicis testamentum sustinetur, Ias. in l. omnium, C. de testa. Rol. cons. 70. num. 28. volum. j.

nis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere. videndum est igitur, nunquid hæc conclusio quæ elicitur ex illo tex. scilicet, quòd in testamēto sufficiunt duo testes, cum presbyteri sui interuentu, habeat locum solummodò in testamentis conditis ad pias causas: an autem locum habeat, etiam in testamentis conditis ad causas profanas? deinde præsupposito, ꝙ habeat locum etiam in conditis ad causas profanas, an procedat in vtroque foro. s. tam in temporali, quàm in ecclesiastico, & tam in terris imperij, quā in terris ecclesię? Et in primis quidem multi tenuerunt, ꝙ dispositio illius c. solummodò locum habeat in testamentis ad pias causas. & dixit apostil. ad tex. in d.c. cùm esses. quòd hęc est crebrior opi. Sed quidquid ipse dicat, tenenda est contraria opi. ꝙ scilicet ille tex. procedat etiam in testamentis conditis ad causas profanas. & ita communiter teneri attestatur Ruin. cons. 14. nu. 4. libr. 2. & ꝙ de iure canonico in qualibet vltima voluntate sufficiant duo testes, & sacerdos, dicit esse communem Ale. cons. 177. n. 2. lib. 2. Corn. cons. 137. in litera A. lib. 2. & cons. 261. col. pe. in litera C. 4. lib. quem refert Didac. in d.c. cùm esses n. 12. Soc. cons. 138. nu. 5. libr. j. quod est duplicatum consil. 235. libr. 2. Boer. decis. 93. nu. 2. & seq. Si enim in relictis ad pias causas sufficiunt duo testes, secundum communem conclusionem Doctorum, vt dixi s. q. 6. ver. hinc infertur. certè non potest in illis habere locum dispositio d. cap. cùm esses. per quam, vltra duos testes requiritur etiam præsentia sacerdotis. & ab hac opi. quæ est magis communis, vt etiam ex ĩ. dicendis apparebit, & quam consuetudo approbat vbique locorum; iudicio meo valdè temerarium esset in practica recedere.

2 Quæ quidem conclusio de plano procedit in terris ecclesiæ, in illis enim non videtur dubitandum, quin sufficiant duo, vel tres testes cum interuentu parochiani, iuxta dispositionem d. cap. cùm esses. & hæc opi. proculdubiò est magis communis, vt attestatur Ale. cons. 47. n. 2. li. 2. & cons. 146. nu. 6. eo. vol. Corn. cons. 18. in litera T. lib. 2. & cons. 137. in litera A. eo. vol. & cons. 168. in litera B. eo. vol. & Rip. de peste in priuileg. contractuum. nu. 12. Paris. cons. 51. num. 13. lib. 3. Bello. cons. 14. nu. 3. Io. Dile. de arte test. ti. 2. caut. 2. post nu. 2. & intellige, ꝙ hæc conclusio locum habet in terris ecclesiæ, non solùm in foro ecclesiastico, sed etiam in foro temporali, vt statim dicam. Et licet Fulg. cons. 29. nu. 1. & 2. dicat, ꝙ hæc opi. non est communiter approbata, & ꝙ imò contraria opi. est communis, ꝙ scilicet in terris subiectis temporali iurisdictioni ecclesiæ, non valet testamentum in non pias causas conditum, nisi seruata solennitate iuris ciuilis, credo, ꝙ de hoc dicto Fulg. parum sit curandum, cùm ferè omnes Doc. teneant contrarium, vt videri potest. & hæc etiam communis opi. est consuetudine roborata, vt dicit Im. in d.c. cùm esses nu. 13. & sic non esset iudicando aut consulendo ab ea recedendum. Extra verò terras ecclesiæ, & sic in terris imperij, non habet locum dispositio d. ca. cùm esses. sed omninò debent interuenire septem testes: ita volunt communiter Doc. vt dicit Corn. cons. 261. col. 3. in litera H lib. 4. & hæc opin. videtur de generali consuetudine roborata, vt dicit Bertr. cons. 178. in fi. libr. 3. parte 2. Quod tamen intellige, vt procedat in foro seculari, nam in foro ecclesiastico, etiam in terris imperij, seruatur dispositio d. cap. cùm esses. vt statim dicam. Et sic ex his omnibus collige conclusionem, ꝙ dispositio d. ca. cùm esses. est obseruanda in foro ecclesiastico vbique, & in terris ecclesię in vtroque foro. & hęc est communis sententia. teste Corne. cons. 31. in litera B. libr. 2. & cons. 168. in litera B. eo. vol. & cons. 158. in litera A. libr. 4. à qua non recedas in practica, quia quantùm ego vidi, apud omnes ita seruatur sine controuersia. Bene verum est, quòd illi duo testes, qui debent vltra parochianum interuenire, debent esse idonei, & sic omni exceptione maiores. & hæc est communis opi. vt dicit Ale. cons. 187. post nu. 4. vers. secundò respondeo libr. 2. de qua non videtur dubitandum, ex quo in ipsomet c. cum esses. dicitur, personis idoneis, &c. quis autem dicatur testis idoneus, dixi s. lib. 2. §. testis.

3 Sed pone, aliquis fecit testamentum, in quo adhibuit quatuor testes idoneos, non tamen inter testes aderat sacerdos parochianus, nunquid isti duo testes adhibiti vltra alios duos, supplebunt absentiam parochiani, ita vt testamentum valeat, perinde, ac si ipse parochianus vnà cum duobus testibus adhibitus fuisset, iuxta dispositionem d. c. cùm esses? Resp. quòd sic. ita tenet Spe. de instr. edit. §. compendiosè. post nu. 12. & hanc opi. dicit esse magis communiter approbatam Bertr. cons. 41. nu. 6. lib. 3. parte 2. Et dicit Ale. cons. 105. n. 15. lib. 4. quòd ita tenent communiter omnes. Hanc etiam opi. attestatur esse communem Deci. cons. 284. nu. 8. quem refert & sequitur Bello. cons. 14. post nu. 3. & Didac. in d. ca. cùm esses. nu. 13. Paris. cons. 31. post nu. 15. libr. 3. & licet hæc opi. fortè in puncto iuris non transeat sine difficultate, tamen propter authoritatem Doctorum illam tenentium, credo quòd in practica obtineret, neque ego auderem consulendo, aut iudicando ab ea recedere, vbicunque essemus in foro ecclesiastico, vel etiam in vtroque foro in terris ecclesiæ. & quamuis Corne. cons. 77. in litera D. libr. 1. & cons. 137. in litera C. lib. 2. dicat communem opi. esse, quòd in vltimis voluntatibus, in quibus non interuenit presbyter proprius testatoris, remanet ius ciuile immutatum, & quòd ita obseruatur in practica: nihilominus ex s. allegatis apparet magis communem opin. esse in contrarium. Pro qua facit, quia semper plus creditur duobus testibus, quàm vni, quantæcunque dignitatis sit. si ergo sufficiunt duo testes cum parochiano, d. c. cùm esses. multò magis sufficient quatuor testes.

4 Sed quid si duo tantùm testes in testamento interuenerint sine parochiano, nunquid tale testamentum valebit de iure canon. secundum quod dicitur, quòd in ore duorum vel trium stat omne verbum? Resp. aliqui dixerunt, ꝙ sic. & hanc opin. dicit esse communem Bal. cons. 404. libr. 4. prout illum refert Io. Dil. de arte testan. ti. 2. caut. 2. nu. 4. Ego non reperio illud cons. Bal. quia fortè allegatur secundum aliam impressionem. Sed quicquid dicat Bal. contraria opi. est verior, s. ꝙ vltra duos testes debet etiam parochianus interuenire: & est etiam magis communis, vt attestatur

Im. in d. ca. cum esses. post nu. 13. & quia res est nimis clara, stultus esset, qui ab hac sent. recederet in practica.

QVAESTIO LVIII.

1 *Requiritur testes in testamento adhibitos esse rogatos. Et quid in testamento nuncupatiuo?*
2 *Et quid in testamento ad pias causas?*
3 *Et quid in testamento condito inter liberos?*
4 *Et quid in testamento militis?*
5 *Et an sufficiat testes esse rogatos ab alio quàm à testatore?*
6 *Et an testes in dubio præsumantur rogati?*
7 *Et an requiratur etiam Notarium esse de ipso testamento rogatum.*

1 NOn sufficit in testamẽto 7. testes idoneos adhibitos fuisse, nisi etiam appareat illos, vt testamẽto ĩteressent, fuisse rogatos. Est de hoc tex. expressus in l. hæredes palam. §. in testamẽto. ff. de testa. licet enim regulariter in aliis actib. humanis nõ requiratur, ꝙ testes sint rogati, l. ad fidem. ff. de testi. & dixi s̃. li. 2. §. testis. Tamen in testamentis in qb. vt sępe dictum est, maximus subest timor fraudis & falsitatis, voluit lex adhiberi testes non fortuitos, sed ad id in specie rogatos, vt diligẽtius ad omnia anima aduerterent.

2 Et hęc quidem conclusio satis de plano procedere videtur in testamento in scriptis cõfecto. l. hac consultissima, in pr. C. de testa. Sed quid in nuncupatiuo? resp. ꝙ pariter in nuncupatiuo debent testes esse rogati: & hoc siue huiusmodi testamentum nũcupatiuum fuerit sine scriptura ꝯfectum, siue etiam fuerit in scriptis redactum. ita tenet gl. in §. fi. in ver. adhibitis. inst. de testa. & est communis opi. vt dicit Boer. decis. 34. n. 8. Nulla enim (iudicio meo) subest in hoc concludens ratio differentię inter testamentum in scriptis, & nũcupatiuum. & quia hæc opi. notissima cõsuetudine vbique approbatur, non est aliquo modo de ea dubitandum.

Quæro, an in testamẽto condito ad pias causas requiratur, quòd testes sint rogati? dixi s̃. q. 6. vers. 2. infertur.

3 Quęro etiam, quid in testamento cõdito inter liberos? dixi s̃. q. 8. ver. 3. infertur.

4 Item quæro, quid in testamento militis, an. s. in illo sit necessarius rogitus testium? Resp. ꝙ sic: tex. est in l. diuus. ff. de testa. mil. & est communis sent. vt ait Natta in rep. §. ex imperfecto, post n. 164.

5 Scias tamen, ꝙ nõ requiritur ad testamẽti validitatem, ꝙ testes sint rogati ab ipsomet testatore, s3 sufficit, ꝙ sint rogati à Notario, vel etiam ab alio extraneo, præsente tamen & patiente ipso testatore. ita colligitur ex gl. auct. rogati, in Gl. 1. C. de testi. & est communis opi. vt dicit Ias. in l. hac cõsultissima, in pr. post n. 2. ver. & debent, C. de testa. & ita etiam obseruat cõsuetudo, vt dicit Ias. in l. serui electione, n. 41. ff. de leg. 1. ita etiam tenere Doctores, affirmat Iac. de Rauen. in §. fi. insti. de testa. quem refert Soc. in l. si quis ita, n. 3. ff. de reb. dub. subdens hoc esse notandum, quia aliàs fuit multũ dubitatum super hoc. & ita fuit cõsultum per omnes Doc. Italiæ. & ideò, ꝙ ab hac sen. nullo modo esset in practica recedendum. Reperio tamen, ꝙ Bauer. ĩ §. sed hæc quidem, post n. 41. inst. de testa. videtur affirmare cõtrariam sen. esse magis communem, ꝙ. s. testes ab ipsomet testatore, & nõ ab aliquo alio debeãt esse rogati. Sed, vt ex prędictis colligitur, proculdubiò ĩ hoc Bauer. deceptus est: propterea à priore sententia non recedas, quę verior est, & communior, æquior, & consuetudine roborata.

6 An autem testes in dubio præsumantur rogati, & quomodo probetur rogitus testium, dixi s̃. lib. 2. §. testis.

7 Quod verò dictum est in testib. idem dicendum est in Notario. Ad hoc enim vt notarius possit de ipso testamento conficere instrumentum, requiritur, ꝙ & ipse sit de hoc à testatore rogatus. ita dixit Gl. in §. nos autem. in verb. Iniungatur, in auc. de tabellio. quam dicit esse communiter approbatam Soc. iu. cons. 178. n. 3. li. 2. & ita videmus quotidie obseruari. Hoc tamen locum nõ habet in testamento condito inter liberos, vt dixi s̃. q. 8. ver. 3. infertur.

8 An etiam in dubio rogitus Notarij præsumatur, dixi s̃. lib. 2. §. Notarius.

QVAESTIO LIX.

1 *Speciale est in testamẽtis, vt requiratur quòd testes videant testatorem, & audiant ipsum loquentem.*

1 LIcet aliàs in contractib. testes de auditu ꝓprio probent, modò habeant notas voces contrahentium, vt dixi s̃. li. 2. §. testis. Tamen in testamẽ-
a tis[a] ob maximam suspicionem fraudum quæ in illis quotidiè committuntur, specialiter requiritur ꝙ testes videant testatorem, & audiant ipsum loquentem. text. est in l. si non speciali. C. de testa. & ita communiter tenetur per Legistas, vt dicit Ab. in c. ex literis, post nu. 5. de consuet. & dicit Corn. cons. 18. in litera D. li. 2. ꝙ in hoc ꝯcordare videntur doc. omnes. Hãc etiam dicit esse communem ferè omnium sententiã Corn. cons. 166. in pr. li. 3. Paris. ꝯs. 33. n. 1. li. 2. Rim. ĩ d. l. si nõ speciali. n. 3. Et ideò si in testamento cõficiendo esset cortina, vel paries, inter testes, & testatorem, nõ valeret testamentum. etiam si testes haberent notam vocem testantis. ita concludunt communiter Doct. vt dicit Ale. in d. l. si non speciali, nu. 6. Nec quidquam facit, ꝙ Gl. in l. 2. §. idem Labeo, in verb. Meminerint. ff. de aq. plu. ar. tenuerit contrarium, quia illa Gl. communiter reprobatᷣ, vt dicit Rap. ibi. quem refert, & sequitur Corn. cons. 200. in litera G. li. 2. Porc. insti. de testa. mil. in pr. post nu. 8. Bauer. in §. Sed hæc quidem, n. 4. in fi. inst. de testa. Nostris tamen temporib. quædam mulier sagax, maritum statim postquã expirauerat è lecto extrahi fecit, & alium pro eo supposuit, qui fenestris thalami fere in totum clausis & capite pannis inuoluto, simulans se propter infirmitatem vix loqui posse, condidit testamẽtum, in quo vxorem instituit hęredem, & aliis personis diuersa legata reliquit, & omnes testes credebant ipsum esse verè eius maritum qui quasi in extremis laboraret: fuit deinde quasi diuino miraculo res omnis detecta, & nisi mulier ipsa vnà cum Notario, qui solous erat particeps fraudis fuga sibi consuluisset, credo, ꝙ non euasisset pœnam vltimi supplicij.

ADDITIO.

a ¶An hoc etiam in donationib. causa mortis, & codicillis requiratur vide Mathe. nota. 115. Soc. cons. 130. vo. 1. Ias. cõs. 26. vo. 1. Rol. cons. 82. n. 22. & 23. vo. 1.

QVAESTIO LX.

1 *Duo an possint in eadem charta coniunctim facere testamentum?*

1 OCcurrit etiam ĩ hac materia pulchra quæstio, nunquid duæ personæ possint coniunctim in eadem charta facere testamentum & se inuicem
a instituere,& de bonis suis disponere? Resp. ꝙ sic:[a] &est communis opi.vt ait Bello.cons.85.num.9. erunt tamen quasi duo testamenta separatim facta. Sed hæc rarò contingunt.

QVAESTIO LXI.

1 *Voluntatem testatoris pro lege haberi.*

1 DIctum est, quę solennitates in testamento requirãtur. Nunc de ipsius testatoris dispositione videamus: & vulgaris quidem est regula: ꝙ in quolibet actu humano duo præcipuè consideran tur: Potestas, sc. & voluntas. In primis ergo videndum est, quid testator in suo testamento facere possit, deinde de eius voluntate cõiecturanda nõ nulla subiiciem⁹. In hac ãt materia faciẽda est generalis conclusio, ꝙ voluntas testatoris pro lege habetur. tex. est vulgaris in §. disponat, in auct. de nuptiis, cum si. Quam tamẽ intellige, vt procedat in his quę ab ipsius testatoris volũtate dependẽt, Cæterum non potest testator facere, quò minus leges in suo testamento locum habeant, l. nemo potest. ff. de le. 1. ita dixit Gl. in l. 1. in verb. Cautione, C. de vsu, & habita. quam dicit esse communiter approbatam Soc. iu. cons. 115. nu. 19. lib. 1.

QVAESTIO LXII.

1 *Testator an possit prohibere Trebellianicæ detractionem?*
2 *An in codicillis?*
3 *Et an possit testator illam tacitè prohibere?*
4 *Et ad si vsus sit testator verbis vniuersalib. vel æquipollentib. censeatur detractionem Trebellianicæ prohibuisse?*

1 TV scis,[b] ꝙ hæres grauatus ꝑ fideicommissum
b restituere hęreditatem alteri, potest de ipso fideicommisso detrahere Trebellianicam, vt dixi s. hoc e. lib. §. Substitutio. Quæro, nunquid possit testator in testamento prohibere Trebellianicæ detractionem? Hæc ẽ terribilis & ardua quæstio, in qua adeò variæ fuerunt Scribentium sentẽtiæ, vt aliquãdo vix discerni posset, quæ opi. esset magis communis. Sed omittẽdo superflua, facias cõclusionem, ꝙ testator potest hæredi prohibere Trebellianicæ detractionem. ita tenuit gl. in §. sed quia stipulationes, in verbo, Liceat, inst. de fideic. hære. & ita magis communiter concluditur, vt ait Rom. cons. 206. n. 5. in fi. ita etiam magis communiter teneri attestatur Alex. cons. 29. post n. 2. li. 5. quem refert Cassodor. decis. 4. de testa. n. 1. Hanc etiam opi. dicit esse communem Im. in l. Marcellus, in fi. pr. vers. Et per hoc etiam, ff. ad Tre. quem refert, sequitur Benedic. de Ben. de Perusio, & vulgò Capra nominatus, cons. 36. circa prin. & cons. 83. vers. Circa secundum. Comensis cons. 25. n. 3. Ale. in d. l. Marcellus, in pr. n. 8. & cons. 67. n. 1. li. 1. & cons. 5. n. 16. li. 3. cons. 201. nu. 15. lib. 6. referens idem attestari Paul. de ca. in auc. sed cùm testator. C. ad l. Fal. quem tamen in li. meo id dicentem nõ reperio. Ang. Are. in d. §. Sed quia stipulationes, n. 3. Barb. cons. 10. col. x. lib. 4. quem refert & sequitur Io. Dilect. de arte testandi, ti. 5. caut. 31. n. 2. in fi. Are. cons. 37. nu. 10. Rom. cons. 239. post nu. 3. Corn. cons. 207. in litera H. li. 2. Pet. Mathe. in rep. l. filium quem habentem. nu. 107. C. fa. erc. quem refert & sequitur Ias. in d. l. Marcellus, in pr. n. 40. Bal. Nouel. de dote in 6. par. priuileg. 13. post n. 2. & in eadem 6. par. priuilegio 62. post n. 1. Ias. cons. 84. post n. 9. lib. 1. & cons. 89. post n. 2. ver. Successiuè. e. vo. & con. 99. col. 5. ver. Transeo ad secundum, li. 4. & cons. 156. nu. 5. eo. vo. & in d. l. filium quem habentem, post n. 11. C. fa. erc. Dec. cõs. 81. n. 3. Clau. ĩ d. l. Marcellus, in pr. vbi ẽt dicit, ꝙ hæc opi. seruatur in prac. Bertr. cons. 96. post n. 1. lib. 1. in 2. par. & cons. 130. n. 4. li. 3. in 2. par. & cons. 144. n. 2. e. vo. & cõs. 158. post n. 17. e. vo. cons. 205. n. 4. e. vo. Galiaula in rep. l. centurio, post n. 87. ver. aduerte itaque primò. ff. de vul. Picus ĩ rep. l. in quartã, post nu. 101. ver. Secundò & fortius, vbi etiam subdit, ꝙ ita solet teneri in scholis & seruaꝛ etiam in practica, referens idem attestari Pau. de ca. in l. 1. §. ad municipum. ff. ad l. fal. qui tamen in li. meo hoc non dicit Crot. in rep. in d. l. nemo potest. nu. 30. Probus in Apostil. ad Io. Monac. in ca. si pater, n. 16. de testa. in 6. Gozad. cons. 45. n. 21. Ruin. cõs. 37. n. 15. lib. 1. & cons. 77. n. 1. lib. 2. & cons. 111. n. 17. e. vol. & cons. 160. nu. 11. e. vo. Ripa in l. nemo potest, nu. 44. & seq. ff. de leg. 1. & in l. 1. in pr. post n. 15. ff. ad Tre. Cotta in verb. Trebellianica licet. Soc. iu. cons. 131. post nu. 7. lib. 1. & cons. 137. nu. 6. e. vo. & cons. 170. post nu. 19. libr. 2. Io. Anni. in rep. l. nemo potest, n. 235. Paris. cons. 16. nu. 58. li. 2. & cons. 21. n. 33. li. 3. & sic ex quo adsunt tot illustres Doctores attestantes de communi opin. Doctorum, & obseruantia, fatuus, & temerarius esset iudex, qui in practica auderet illam in dubium reuocare.

2 Et hæc conclusio satis de plano procedit in testamento: sed quid in codicillis? dixi s. §. Codicillus.

3 Habet etiam hæc conclusio minus difficultatis, vbicunque liquidò apparet testatorem ita voluisse, puta, quia expressè dixit, Prohibeo hęredi meo detractionem Trebellianicæ: & hoc modo communem conclusionem esse, ꝙ prohiberi possit, affirmat Paris. cons. 21. n. 34. li. 3. Sed quid si hoc expresSè nõ dixit, potest tam ex eius verbis colligi, eum ita voluisse, nunquid dicendum est, posse testatorem etiam tacitè hanc Trebellianicæ detractionem prohibere? resp. quòd sic: & est communis opi. vt dicit Paris. in d. cons. 21. n. 35. Bello. cõs. 65. n. 2. Dicitur autem testator tacitè illam prohibere, quando verba apposita à testatore sunt huiusmodi, vt nihil aliud possint importare quàm Trebellianicæ detractionem: & hæc etiam est cõmunis conclusio, vt attestatur Bellon. in d. cons. 65. nu. 3. quam tamen intellige secundum ea quę statim dicam, nam, ita absolutè intellecta, non esset communis, nec vera.

Sed

ADDITIONES.

a ¶ Et hanc mutuam institutionem non esse captatoriam, neque vna reuocata alteram reuocatam censeri scribit Alc. l. licet inter n. 56. C. de pac.

b ¶ Vide ad hanc & sequentem quæstionem ad nauseam vsque Gabr. ti. ad Treb. concl. 1. & seq. Rol. à Val. cons. 5. & cõs. 9. vo. 4. Menoch. cons. 164. n. 23. & seq. vo. 1.

4 Sed nunquid si testator vsus sit verbis vniuersalibus, vel æquipollentibus, censebitur tacitè Trebellianicam detrahi prohibuisse, puta si dixerit: volo vt hæres meus restituat totam & integram meam hæreditatem, vel sine aliqua diminutione, vel pleno iure, vel huiusmodi? Respond. in hoc articulo magna est inter Doctores altercatio. Aliqui enim tenuerunt, quòd per hæc verba, non censetur prohibita detractio Trebellianicæ. & hanc opi. dixit esse communem Rom. cons. 239. post num. 3. Capra in d. cons. 36. in fin. & cons. 83. in fin. quem refert Gratus cons. 103. nu. 14. lib. 2. Crottus in repet. l. nemo potest, num. 35. ff. de le. 1. vbi reprehendit Alex. qui dixerat contrariam opin. esse magis communiter approbatam, Bertr. cons. 148. lib. 3. in 1. parte, Bello. cons. 65. num. 1. & cons. 97. num. 1. Contrariam verò sententiam, scilicet quòd per huiusmodi verba vniuersalia vel æquipollentia censeatur prohibita detractio Trebellianicæ, dicit esse communem Alex. cons. 5. post num. 15. libr. 3. quem refert, & sequitur Cur. iun. cons. 16. post num. 12. & Ripa in l. cum filiofam. nu. 69. ff. de leg. 1. & in l. 1. §. sed & quoties, num. 5. ff. ad Trebel. & Io. Dilect. in d. caut. 32. num. 3. Cors. de potestate regia, in materia Trebellianicæ, in 2. dubio. num. 10. & sequitur Guido Papæ Decis. 537. post num. 2. Galiaula in rep. l. centurio, num. 399. Dec. cons. 395. num. 23. Claud. in d. l. centurio, num. 33. vbi dicit, quòd fallitur Roma. qui dicit contrarium, Bertr. sibi contrarius cons. 241. lib. 3. in 1. parte, Ripa in d. l. centurio, num. 130. Ioan. Annib. in repe. l. nemo potest, num. 250. Paris. cons. 93. nu. 45. lib. 2. & cons. 9. num. 9. & 10. lib. 4. & cons. 21. 35. eod. volu. & cons. 52. num. 11. eod. vol. Franciscus Marusus inter cons. Bello. cons. 64. num. 1. & licet contraria opin. æquior videatur, nihilominus ego semper hanc opin. secutus sum, tanquam veriorem, & magis communem. In vltimis enim voluntatibus, in quibus mens & voluntas testatoris maximè dominatur, sufficit quomodocunque de ipsa mente testatoris appareat, vt dixi ỹ q. 76. in 1. regula: & ab hac in practica non recedas, nisi tamen ex aliquibus coniecturis colligi posset testatorem aliter sensisse: hoc enim casu tenenda esset contraria opin. quæ, vt dixi, æquior est. & in his casibus bonum esse habere iudicem fauorabilem, quia in huiusmodi opin. controuersia, multùm potest iudicis religio in perscrutanda mente defuncti, cui semper in iudicando adhærere debemus.

QVAESTIO LXIII.

1 *Testator an possit prohibere detractionem Trebellianicæ filiis primi gradus?*

2 *Et quid si possint detrahere duas quartas?*

1 SEd hæc quidem omnia satis de plano procedũt, in liberis non primi, sed vlterioris gradus, illis enim potest proculdubiò testator prohibere Trebellianicæ detractionem: & hæc est communis opinio, vt attestatur Guido Papæ cons. 140. num. 5. de qua stantibus his, quæ in præallegatis locis tradita sunt per Doctores, non est aliquo modo dubitandum. Difficultas est nunquid testator possit illam prohibere etiam in filiis primi gradus: & in hoc articulo tantus est opinionum conflictus, vt multi adhuc dubitent, quæ sit magis communis sententia. Et in primis quidem, quòd testator possit prohibere detractionẽ Trebellianicæ, etiam in filiis primi gradus, dixit esse communem opin. Corset. de potestate regia, in materia Trebellianicæ, in primo dubio, per totum, quem refert Paris. cons. 17. n. 18. li. 2. & cons. 18. n. 97. eo. vo. & cons. 26. nu. 26. eod. vol. in quibus tamen consiliis ipse Paris. non aperit quam putet esse magis communem, Galiaula in rep. d. l. centurio, post nu. 56. ver. Secundò, in quantum, Bertr. cons. 152. n. 12. li. 1. in 2. parte, & cons. 130. n. 1. lib. 3. in 2. parte, Picus in repe. d. l. in quartam. post num. 101. Alc. in l. cùm proponas, C. de pact. quem refert Cotta in ver. Trebellianica. licet, Rubeus cons. 2. n. 24. & cons. 43. n. 12. vbi dicit, quòd Deci. qui contrarium asseruit, non bene enumerauit Doctores, & cons. 73. n. 11. Bello. cons. 80. nu. 20. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet non possit pater prohibere Trebellianicam in filiis primi gradus, tenuit Bar. in l. iubemus, nu. 2. & nu. 5. C. ad Treb. quam decis. dicit esse communiter approbatam Ias. in l. Marcellus, in pr. nu. 53. & seq. ff. ad Treb. quem refert Gozad. cons. 97. n. 14. & Paris. cons. 15. n. 59. li. 2. & cons. 93. n. 46. eo. vo. Hanc etiam opi. dicit esse magis communem Ias. cons. 99. co. 6. ver. Et ista opi. lib. 4. & cons. 146. n. 8. eo. vo. Deci. cons. 81. post n. 4. & cons. 269. nu. 13. quem refert Gozad. cons. 104. quod est consilium vltimum. nu. 25. Io. Dilect. de arte test. in d. caut. 31. n. 4. Gozad. cons. 80. post nu. 15. & cons. 94. post n. 19. Curt. iu. cons. 70. n. 16. & cons. 160. post nu. 10. ver. Accedit, Ripa in d. l. Centurio, n. 6. in fi. & in d. l. nemo potest, n. 52. Rubeus sibi contrarius cons. 100. in fin. & cons. 104. nu. 1. & cons. 143. n. 6. Soc. iu. cons. 131. nu. 58. li. j. vbi enumerat authoritates, & cons. 138. n. 7. e. vol. vbi pariter recenset auctoritates, & dicit ita fuisse iudicatum, & cons. 28. n. 2. li. 2. & cons. 112. nu. 3. lib. 3. vbi dicit, quòd errant qui dicunt communem opin. esse in contrarium, Paris. inter consilia Soc. iu. cons. 132. n. 1. li. 1. Gratus cons. 160. n. 25. lib. 2. Insignis Doctor, & præceptor meus d. Iac. Alba cons. 7. n. 6. in fi. Et hanc opin. seruari in curia Delphi. attestatur Guido Papæ Deci. 50. n. 1. & in d. cons. 140. nu. 5. Non potest negari quin verè passus sit arduus, & auctoritates magnæ hincinde, vt in tanta varietate Doctorum mirum non sit, si aliquando iudices vacillant, & bene dixit Cur. iu. cons. 154. num. 2. quòd hæc difficultas indigeret decisione Imperatoria. Nihilominus diligenter enumerando auctoritates Doctorum, iuxta supputationem huius temporis, proculdubio opin. Bald. est magis communis, quòd scilicet non possit per testatorem prohiberi detractio Trebellianicę in filiis primi gradus, quæ etiam tanquam æquior & magis fauens filiis, esset tenenda in practica, & ita, si casus contingeret, secundum illam consulerem, & iudicarem, si hęreditas esset restituenda extraneo. Sed si hæreditas esset restituenda descendentib. cessaret

ret ratio æquitatis in fauorem filij,& militaret fauor conseruandæ agnationis,& sustinendę volũtatis defuncti,in fauorem descendentium:quo casu non putarem errare iudicẽ,qui adhæreret contrariæ opi. ꝙ,s.etiam filio primi gradus potuisset Trebellianica prohiberi,secundum quam,vt scribit Cotta in d.ver.Trebellianica.sæpè fuit iudicatum per nonnullos Doct.venerandi Collegij Mediol.& cogita super hac dist. quia iudicio meo sapit magnam æquitatẽ:& in dubiis semper tenenda est æquior sententia, & per quam opi. contrariæ ad concordiam reducuntur. Bene verum est, ꝙ vbi in aliqua ciuitate vel prouincia esset altera ex istis opi.vsu recepta, non putarem esse in iudicando à communi obseruantia recedendum.

2 Sed retenta indistinctè opi.Bal.& communi,ꝙ,s. testator in filiis primi gradus non possit prohibere detractionem Trebellianicę,dicunt aliqui,ꝙ illa intelligenda est,vt procedat, quando tales filij non possunt,nisi vnam quartam ex fideicommisso detrahere:prout est,quando sunt grauati purè hæreditatem restituere.secus autem,quando possunt detrahere duas quartas, prout est, quando sunt grauati restituere hæreditatem sub conditione,vt declaraui s̃.§.substitutio. Nam tunc, secundum eos,bene potest testator illis prohibere Trebellianicę detractionem.& ita communiter intelligi attestatur Bello.cõs.80 s̃.al.post n.20.ver.Secundò respondeo:& fuit noua declaratio Pau.de Cast.ad l.iubemus.C.ad Treb. vt ipse ait in l.mulier §.cùm proponeretur,post n.4.ff.ad Treb.quẽ secutus est Ale.cons.29.post n.2. li.5. & dicit seruari in practica,Picus in d.l.in quartam,prout illũ refert Paris.cons.16.n.25.li.2. & cons.18.n.105. eo.vol.& cons.26.n.37.eo.vol.& cons.93.99.eo. vol.Ego,vt verum fatear,nunquam potui intelligere,quid sibi velint isti Doct.Nam quando filius est grauatus purè,quo casu non potest detrahere nisi vnam quartam, & sic legitimam, non video quo modo tractari possit, an valeat ꝓhibitio Trebellianicæ,facta per testatorem.cum pręsupponamus,eius detractionem eo casu iam esse prohibitam à lege,quæ non vult. ꝙ possit nisi legitimam detrahere: & sic ista declaratio destrueret totam conclusionem.Neque in hoc credo,ꝙ D.Bell.pręceptor meus verum dicat, ꝙ,s.hæc intelligẽtia sit communis,quia in terminis l.iubemus,ego ostẽdi communem opi.esse in contrarium s̃.in d.§.substitutio,ꝙ,s.dispositio d.l.iubemus. locũ habet, etiam quando detrahuntur duæ quartę,neque ego reperio Picum in d.l.in quartam dicentem, ꝙ hæc declaratio seruetur in practica. & si diceret, credo, ꝙ non esset hoc ei credendum , vt ibi dixi. Propterea non attenta hac intelligentia & declaratione, vtroque casu persisto cum communi opin. s.ꝙ indistinctè pater non possit in filiis primi gradus prohibere detractionem Trebellianicæ,siue possint detrahere vnam quartam,siue duas.& hæc omnia nota, quia quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Testator an possit remittere vsufructuario cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri?*

2 *Et quid respectu bonorum mobilium?*

1 TV scis,ꝙ vsusfructuarius tenetur pręstare hæredi cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri,& de restituẽdis rebus finito vsufructu, & de præstanda æstimatione earum rerum, quæ vsu consumuntur,de quo dixi s̃.hoc eo.li.§.legatum.Quæro,nunquid testator possit in suo testamento remittere vsufructuario,quò minus te-

a neatur dictam cautionem præstare? Resp.ꝙ non:a tex.est expressus in l.j. C.de vsufr.& hæc est etiam communis opi.vt dicit Soc.cons.131.n.14.lib.1. quem refert, & sequitur Bello.cons.54.n.3.& Io. Dilect.de arte testandi,ti.8.caut.j.n.j.Hanc etiam conclusionem dicit esse communiter approbatã Io.Annib.in rep.l.nemo potest,n.164.nam ex tali remissione præstaretur vsufructuario occasio malè vtendi,& consequenter delinquendi.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit in bonis immobilibus, in quibus propriè cadit vsusfructus,& militat ratio allegata,ne scilicet vsufructuarius inuitetur ad delinquendum.Sed quid in bonis mobilibus, quæ vsu consumuntur? Resp. Petr.in d.l.j.tenuit, ꝙ hoc casu cautio à testatore remitti possit,ex quo non subest timor delinquẽdi, cùm vsufructuarius non teneatur res ipsas restituere, sed earum æstimationem iuxta tempus traditionis.Contrarium tenuit Bar.in d.l.j.nu.10. & hæc est communis opi.vt dicit Ale.cons.58. n. 10.li.3.Dec.cons.565.n.5.tum quia illa l.generaliter loquitur,ideò est etiam generaliter intelligenda,vt vtroq; casu locum habeat: tum etiam quia id à lege introductum fuit in fauorem hæredis, quia ita militat in vno casu, sicut in alio, cui quidem fauori hæredis testator non potest renunciare.ita dixit gl.in l.scire debetis in gl.fi.C.vt in leg. pos eat.quam dicit esse approbatam per Doctor. Gui.Papæ cons.63.n.4. Sed hæc secunda ratio nõ satisfacit,quia imò potest testator de bonis hæredis , sicut de propriis disponere, secundum communem opi.vt dixi j̃.q.71.&consequenter etiam illius fauori,sicut proprio renunciare.& est communis opi.vt dicit Crauet.cons.174.n.10.vbi dicit,ꝙ Gui.Papæ in al. cons.inaduertenter locutus est,dicendo ꝙ illa gl.est per Doc.approbata,quia imò est communiter reprobata, vt ibi per eum, qui in hoc proposito eleganter loquitur. An autem hæres possit hanc cautionem vsufructuario remittere,dixi s̃.§.legatum.

QVAESTIO LXV.

1 *Testator an possit prohibere insinuationem testamenti à statuto requisitam?*

2 *Et quid si interuenit iuramentum?*

1 QVæro, stat statutum, quòd testamenta insinuentur, aliàs non valeant. Modò testator in suo testamento prohibet illud insinuari, nunquid testamentum valebit non obst.defectu insinuationis? Resp.quòd non.quia testator non potest prohibere insinuationem à statuto requisitã, ita

ADDITIO.

a ¶Et hoc adeò verum est vt ne quidem cum principis licẽtia possit remitti vel sub pœna inhiberi Rol.à Vall. toto consil. 92.vol.1.

ita tenuit Bar.in d.l.nemo potest, n.8.ff.de le.1.&
est communis opi.vt attestantur Scrib.in ea.l.ne-
mo potest.& in specie Ias.in 2.lect.n.41.& Rip.n.
67.& Io.Annib.n.272.faciunt ea quæ dixi s.q.61.
2 Sed quid si interuenisset iuramentum?Vide quæ
dixi j.lib.4.§ Donatio.q.18.

QVAESTIO LXVI.

1 *Testator an possit remittere confectionem inuentarij?*
2 *Et an hæredi?*
3 *Et an vsufructuario?*
4 *Et an tutori?*
5 *Et quid si non prohibuit, sed simpliciter remisit confectio-
nem inuentarij?*
6 *Et an eo casu possit iudex non obstante huiusmodi remissio-
ne,cogere tutorem,vt inuentarium conficiat?*

1 QVæro,an testator possit in suo testamento re
mittere confectionem inuentarij?Hæc q.po
test multipliciter contingere,prout etiam multæ
sunt personæ quæ tenentur inuentarium confice
re. Primò,tenetur hæres conficere inuentarium,
l.fi.in pr.C.de iu.deli.de quo dixi j.hoc eo.li.§.fi.
Item vsufructuarius tenetur inuentarium confi-
cere, de quo dixi s.hoc eo.li.§.legatum. Tenetur
etiam tutor conficere inuentarium.l.tutor qui re
pertorium.ff.de ad.tut. de quo dixi s.li.2.§.tutor.
De his ergo singulis videndum est.
2 Quo ad primum de hærede,Aliqui simpliciter di
cunt,q testator nō potest remittere hæredi confe
ctionem inuentarij, & dicit Fran.Crem.inter cōs.
Ale.cons.62.nu.1.li.4. q ita tenent communiter
doc.Sed hæc resol.ita indistinctè intellecta,nō est
a vera.Ideò debes considerare,[a] q ex nō confectio
ne inuentarij,oriuntur plures effectus in præiudi-
cium hæredis, quorum aliqui concernunt benefi
cium creditorum defuncti,puta:quia si hæres nō
facit inuentarium, tenetur creditoribus vltra vi-
res hæreditarias,& sic de proprio satisfacere,vt di
xi in d.§ fi.aliqui verò concernunt beneficium le
gatariorum,& fideicommissariorum,quia hæres
non conficiens inuentarium, non detrahit Falci-
diam,neque Trebell.sed tenetur præstare integra
legata & fideicommissa,vt dixi j.§ substitutio.Di-
co ergo , aut quæris an testator possit remittere
hæredi confectionem inuentarij in præiudicium
& fraudē creditorum,& Resp.q non potest,quia
creditoribus suis non potest aliquo modo testa-
tor in suo testamento præiudicare. & ita volunt
communiter doct. vt dicit d.Crauetta compater
meus,cons.174.n.11.ita etiam tenere communi-
ter doct.attestatur Io.Annib.in rep.d.l.nemo po-
test,n.406.&ideò huiusmodi remissione non at-
tenta,si hæres nō confecerit inuentarium,tenebi
tur nihilominus ipsis creditorib.in solidum face-
re.Aut verò quæris,an possit testator illam remit
tere in præiudicium legatariorum , & fideicom-
missariorum.& Bal.in l fi.n.6.C.arbi.tut.tenuit,q
non:Sed in contrarium est communis opi. q.s.in
præiudicium legatariorum , fideicommissariorū
& coheredum,possit testator remittere cōfectio-
nem inuentarij,& dicit Paris.cons.68.n.57.li.2 q
ita communiter concluditur.Hāc etiam opi.con-
tra Bal.esse communem attestatur Crauetta in d.
cons.174.n.11.Didac.in c.1.n.17.de testa.& ideò
hoc casu poterit hæres,etiam si inuentarium non
cōfecerit retinere sibi Falcidiam,& Treb.in eorū
præiudiciū. Sicut enim potuit testator ipsis nihil
relinquere, ita multò magis & in eo quod reliqt,
poterit eis præiudicare.faciunt quæ dixi j.q.70.
3 Quò ad secundum, an.s.possit testator remittere
vsufructuario cōfectionem inuentarij. dic.q nō.
& hæc est communis opi.vt dicit Soc.iu.cōs.155.
n.38.li.1.Bellon.cons.54.n.3.quod manifesta ra-
tione comprobatur:si.n.testator nō potest remit-
tere vsufructuario cautionem de vtendo fruen-
do,&c.vt dixi s.q.64.neque etiam debet posse re
mittere confectionem inuentarij,quæ est necessa
rium antecedēs ad ipsam cautionem præstādam.
4 Quò ad tertium,an possit testator remittere tuto
b ri confectionem inuentarij?[b] dic,q sic:tex.est cla
rus in l.fi.C.ar.tu.& ita tenuit Bar.in d.l.nemo po-
test,n.12. & ita communiter tenetur, vt ait Clau.
ibi,nu.31.Hanc etiam opi.dicit esse communem
Ias.in d.l.nemo potest,lect.2.n.65.& seq. Licet.n.
tutor,qui inuentarium non facit,videatur esse in
dolo.d.l.tutor qui repertorium,in prin tamen ex
quo aliquando interest pupillorū illud non con-
fici,ne secreta patrimonij pandantur,vt ibi,præsu
mendum est testatorem illud remisisse in benefi-
cium pupilli:& ideò dicendum est huiusmodi re-
missionem confectionis inuentarij à testatore fa-
ctam,valere,& obseruandam esse.
5 Sed hoc quidem de plano procedit , vbi testator
c expresè prohibuit confici inuentarium, [c] Potest
enim videri hoc casu id fecisse ad beneficium ip-
sius pupilli,vt s.dictum est. Sed quid si nō expres-
sè prohibuit , sed simpliciter remisit tutori ipsius
inuentarij cōfectionem, quo casu potius videtur
id in gratiam tutoris fecisse?Resp.q vtroque casu
idem dicendum est. Verbalis.n.tantùm est diffe-
rentia,vtrum dicatur, vero fieri inuentarium,vel
remitto cōfectionem inuentarij.& ita doct.com-
muniter non faciunt hanc differentiam , vt dicit
Crot.in repe.d.l.nemo potest.nu.49.quem refert
Io.Anni.in rep.eiusdem l.nemo potest, n.388. Et
hanc opi.q vtroque casu idem sit dicendum,atte
statur magis esse cōmunem Ripa,in d.l.nemo po-
test,n.85. Vt verum fatear,subtiliter consideran-
do,contraria opi.est multum colorata, & sapit e-
tiam maiorem æquitatem. & aliquando dum es-
sem scholaris Bon.illam disputādo sustinui in cir-
culis:tamen in practica non recedas à communi.
6 Sed quid si testator confectionem inuentarij tu-
tori in testamento remiserit, nunquid poterit Iu-
dex illum cogere,vt inuentarium conficiat, remis
sione ipsa nō attē[illegible]a?Resp.q sic,si ita minori expe-
d dire ei visum fuerit:[d]ita tenet Bar.in d.l.nemo po
test,n.12. qui in hoc est communiter receptus,vt
attest

ADDITIONES.

a ¶Quæritur hic de remissione inuentarij in beneficium credi
torum,& legatariorum,tu vide de remissione in perniciem
eorum,Rol.à Val.de contr.inuest.fol.227.
b ¶Ne quidem redditionem rōum remittere potest tutori,sed
hoc directò,materiam per obliquum potest nimirum illi ea
quorum redditis rationib. fuerit reliquator legādo Thom.
Ferr.caut.51.Ias.l.actione.C.de transac. Dec.cons.192.Rip.l.
nemo potest.n.40.de le.j.decis.Pedem.75.n.8.
c ¶Sola ne remissio sufficiat an verò prohibitio requiratur
vide copiose Rol.cons.49 n.11.17. & 18.vol.3.
d ¶Vide tex.in l.vtilitate.n.vbi Bar.de confirm.tut.Aug.cons.
144.Ias.l.cū necessitatem.C.de fideic.Gui.Pa.q.352.& 2l.63.

attestatur Dida.lib.2.resol.c.14.n.4. Potuit enim testator putare è rem pupilli futurum, vt inuentarium non conficeretur, vt in hoc falli: vel fortè tale quid post testamentum conditum, aut post mortem testatoris emersit, quod noua prouisione indigere videtur. & hęc opi. tanquam verior & æquior tenenda est.

QVAESTIO LXVII.

1 *Testator an possit prohibere diuisionem inter hæredes?*
2 *Et an vsque ad certum tempus?*

1 QVæro, an testator possit prohibere diuisionem inter hæredes? Resp. quòd non. & hanc opi. fatetur esse communem Cur.iu.cons.112.n.j.

2 Scias tamen, ꝙ hæc conclusio intelligenda est, vt procedat quando testator absque aliqua adiectione, in perpetuum diuisionem ipsam prohibuit. Sed si prohibitio facta esset ad tempus certum, vel vsque ad vitam alicuius personæ tantum, vtique valeret. & hæc est communis opin. vt dicit Crot.cons.66.nu.24.lib.2. Hanc etiam conclus. dicit esse ab omnib. approbatam Crot. in rep.d.l.nemo potest.nu.88.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Testator an possit concedere legatario licentiam, vt propria authoritate capiat possessionem rei legatæ?*
2 *Et quid si hæres resistat?*

1 TV scis, ꝙ legatarius debet capere rem legatam de manu hęredis, aliàs si eam accipiat propria authoritate, illam amittit, vt est in iure notissimum, & tradunt omnes in l. non est dubium. C. de lega. Quæro, nunquid possit testator in suo testamento concedere licentiam legatario, vt propria authoritate capiat possessionem rei legatæ? Resp. ꝙ sic. ita dicit Bar. in d.l.nemo potest.nu.10. & est communis opi. vt attestantur Scribentes ibi & in specie Ias. in 2.lect.nu.48. & Rip.nu.61. cùm enim illud in hæredis fauorem à iure introductum fuerit, meritò potest testator illi derogare, vt dixi s̃.q.64.ver. Et hæc quidem.

2 Sed quid si hæres rem ipsam legatam possideat, & legatario volenti propria authoritate eam apprehendere virtute licentiæ sibi à testatore concessæ, resistat: nunquid poterit etiam per vim illam apprehendere? Resp. ꝙ non. & est communis opi. vt dicit Ripa in l.centurio. nu.52. & seq. ff. de vul. quem refert & sequitur nouissimè D. Plot. in sua eleganti rep.l.si quando. C. vnde vi. post n.54.

QVAESTIO LXIX.

1 *Testator an possit priuare hæredem hæreditate, si aliquid fecerit vel non fecerit?*
2 *Et quid operetur eiusmodi priuatio?*
3 *Et cui restituenda sit eo casu hæreditas, si testator id non expressit?*

1 QVæro, nunquid testator possit priuare hæredem hæreditate, si aliquid fecerit, vel non fecerit contra eius voluntatem, puta, si nupserit sine consilio alicuius, vel huiusmodi? Resp. ꝙ sic. & est communis opi. vt dicit Graue.cons.j.post n.3. vers. Non obstat. Sicut enim licet testatori rei suæ adiicere quamcunque conditionem voluerit, non turpem neque improbam, ita & licere ei debet, in ipsius conditionis defectum hæredem priuare hæreditate sibi relicta.

2 Intellige tamen, non vt talis priuatio ipso iure operetur, ita vt hæres desinat esse hæres: hoc enim secundum communes iuris regulas esse non potest. Sed valet huiusmodi priuatio in vim fideicõmissi, vt scilicet si contra fecerit teneatur hæreditatem restituere per fideicommissum. ita tenuit Pau.de ca.cons.300.n.j.li.j. & est cõis opi. vt dicit Bertr.cons.191.n.5.li.3.par.2. Crau.d.cons.j.n.6.

3 Sed pone, testator non dixit cui hæreditas restitui debeat in casum priuationis: Quæro si hæres contrafecerit, cui teneatur illam restituere? Resp. ꝙ si adsunt cohæredes vel substituti illis, debet restitui: si verò non adsint, debet restitui venientib. ab intest. ita dixit Bar. in l.paterfamiliâs.nu.7.ff.de hæ.inst. & est communis concl. vt attestatur Ias. in l.fi.§.fi.post n.3.ff.si cer.pe. Quod nota, quia quotidie testatores relinquentes vsumfructũ vxorib. suis, solent apponere pœnam priuationis hęreditatis, si hæres aliquam molestiam illis intulerit.

QVAESTIO LXX.

1 *Testator an possit in suo testamento iubere, ne eius bona pro legatis sint tacitè hypothecata?*

1 TV scis, ꝙ bona testatoris sunt pro legatis per eum relictis tacitè hypothecata legatariis, de quo dixi s̃.§.legatum. Quæro, nunquid testator possit in suo testamento iubere, ne eius bona sint legatariis hypothecata? Resp. ꝙ sic. ita dicit gl. in l.2. in gl. vnic. C. vt in pos.leg. quam sequuntur magis communiter doct. vt attestatur Ale. in d.l.nemo potest. nu.13. ita etiam tenere communiter Scribentes, attestatur Crot. in repe.d.l.nemo potest.n.45. Sicut enim potuisset testator nihil eis legare, ita potuisse debuit illam qualitatem adiicere legato, quæ sibi placuit: & in proposito faciunt ea quæ dixi s̃.q.66.ver.quò ad primum.

QVAESTIO LXXI.

1 *Testator an possit obligare bona hæredis?*
2 *Et an possit prohibere hæredi alienationem rerum suarum?*
3 *Et an possit grauare fideicommisso hæredem super re prius ab eo ipsi hæredi donata?*

1 SEd nunquid poterit testator expresè obligare & hypothecare bona hęredis? Resp. doc. in hoc artic. variè loquuntur. Tu dic, aut testator obligauit bona hæredis, nomine hæredis, vel pro eo de rato promisit, & tunc potuit testator illa hypothecare: intelligendo tamen, vt s̃.dixi: quia s. hæres adeundo hæreditatẽ, censetur ratificasse ipsam obligationem factam per defunctum. aut verò defunctus in ipsa obligatione nullam mentionem fecit de ipso hærede: sed simpliciter obligauit eius bona, & tunc per aditionem hæreditatis factam per hæredem, non censetur confirmata ipsa hypotheca, quantum ad hoc, vt creditor possit agere hypothecaria contra hæredem possidentem ipsam rem obligatam à defuncto, sed bene si creditor ipsam rem possideret, & hæres vellet ab eo illam auocare, posset creditor repellere hæredem exceptione, & opponere confirmationem obligationis factæ per defunctum, resultantem ex eius aditione: posset etiam creditor agere contra hæredem actione pignoratitia contraria, quæ est personalis, vt scilicet tradat pignus sibi constitutum à defuncto, iuxta no. in l.si Titio. ff. de pigno.

hyp

ADDITIO.

a ¶Alienatio bonorum hæredis à testatore facta tum etiam valida est cum testator suam esse credidit, vide Roder. Sua. in rep.l.quoniam in prioribus, C. de inoff.test. ampl.7. Rol. cons.30.n.35.36. & 37. vol.4. Soc.iu.cons.107.n.56.vo.3. & cons.124.num.77.volum.j.

hypothecaria verò, vt dixi, agere non potest: & hæc dist. colligitur ex traditis per Ale. in l. hęredis seruus, co. 2. ver. in ea. gl. ibi. ff. de le. j. quam ita declaratam dicit esse veriorem, & magis communem, Neguſ. de pig. in 2. membro, secundæ partis, nu. 57. in fi.

2 Item quæro, nunquid possit testator prohibere hæredi alienationem rerum ipsius hæredi? Resp. ꝙ non: ita tenet Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. post n. 8. ff. de le. j. & est communis opi. vt dicit Ripa in d. §. diui. n. 54. & seq.

3 Sed pone, Testator donauerat inter viuos alteri aliquam rem, deinde illum sibi hæredem in testamento instituit. Quæro, nunquid poterit in ipso testamento super re iam per eum donata grauare hæredem fideicommisso? Resp. gl. in l. si mulier, in pr. in ver. Si mortis. ff. de leg. 3. tenet, ꝙ non: quasi onus imponi non possit rei, quæ nō sit habita ex iudicio vltimo. Sed tu dic contrarium, modo testator in specie, & nominatim iusserit illam rem restitui per fideicommissum. tex. est clarus in l. sequens quæstio, in fi. ff. de le. 2. Nec curandum est de illa gl. in d. l. si mulier, quia per Doctores communiter reprehenditur, vt attestatur Parisi. consi. 2. n. 47. li. 3. & cons. 33. n. 79. eo. vol. Bene verum est, quòd si testator in genere grauaret hæredem suum ad restituendum quidquid ad eum peruenisset: in tali fideicommisso non venirent ea, quæ testator prius inter viuos hæredi donasset, sed solùm ea quæ ex vltima eius voluntate ad eum peruenissent.

QVAESTIO LXXII.

1 *Testator an possit prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommisso?*

2 *Et quid si non ipse filius grauatus sit, sed eius hæres, vel substitutus pupillaris?*

3 *Et quid si filius ad pubertatem peruenerit?*

4 *Et quid si fideicommissum simpliciter iniunctum fuerit?*

1 DIxi s. q. 62. quòd testator potest prohibere hęredi detractionem Trebellianicæ. Quæro nunc, an possit in suo testamento prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommisso? Hæc quæstio, licet prima facie videatur facillimæ resolutionis, ex quo secundum communes regulas, non potest pater in præiudicium legitimæ filiorum aliquid ordinare, sed de ipsa legitima reiicitur omne onus, omnis conditio & grauamen, vt dixi s. §. legitima. Est tamen ardua quæstio, & in ea multi Doctores æquiuocarunt. Tu igitur pro intelligentia distingue tres casus: Primus est, quando filius ipse nominatim est fideicommisso grauatus: Secundus est, quando non filius, sed eius hæres, vel substitutus pupillaris, est in specie grauatus fideicommisso. Tertius est, quando fideicommissum est simpliciter iniunctum, puta: quia testator non grauauit in specie, neque ipsum filium, neque eius hæredem, aut substitutum pupillarem, sed simpliciter dixit, volo, vt hæreditas mea restituatur Titio, si filius meus sine liberis decesserit, &c.

Circa primum, quando filius ipse est grauatus fideicommisso, fac conclusionem, quòd siue testator expresſè prohibeat filio, ne de fideicommisso detrahat legitimam, siue simpliciter illum grauet, vt hæreditatem restituat, semper filius potest legitimam ex fideicommisso detrahere, quia testator non potest (vt dixi) legitimæ filiorum aliquod onus imponere: & consequenter non potest etiam expresſè grauare filium primi gradus, ne detrahat ipsam legitimam de fideicommisso. & hæc est communis opi. vt dicit Gal. in repet. l. centurio. nu. 407. & quòd non valeat grauamen iniunctum in legitima, quando nominatim est iniunctum ipsi filio, attestatur esse communem opin. Curt. iu. consi. 71. n. 8. & ideò poterit hoc casu filius (non obstante ipsa prohibitione) detrahere legitimam de fideicommisso, & si ipse non detraxerit, poterit eius hæres vel substitutus ex persona ipsius filij illam detrahere: nam hoc ius detrahendi legitimam ad hæredes extraneos transmittitur, secundum conclusionem quæ est indubitabilis, & de plano procedit secundum omnes, vt dicit Parisi. cons. 30. nu. 8. lib. 3. & hic primus casus modicam habet difficultatem: & hæc quidem conclusio, locum habet etiam in milite. Licet enim aliàs miles posset in suo testamento prohibere, ne legitima de fideicommisso detraheretur, secundum communem opin. de qua per Galiaul. in repet. d. l. centurio, post nu. 87. Ripam in ea. l. centurio, num. 45. Hodie tamen secus est: nam de iure nouissimo miles non potest priuare filium legitima.

2 In secundo casu, quando expresſè grauatus est hæres, vel substitutus pupillaris ipsius filij, pariter non videtur dubitandum, quò minus possit pater eos grauare, vt totam hæreditatem, tam ipsius patris quàm etiam filij, per fideicommissum restituant. text. est clarus in l. si Titio. §. fin. ff. de leg. 1. & est communis sententia, vt attestatur Ias. in d. §. fin. num. 15. & seq. & num. 30. & in l. ex tribus, num. 2. & seq. C. de inoff. testam. Neque hoc casu tractandum est de legitima, quia cum hæredi, siue substituto pupillo, ex eorum persona nulla debeatur legitima, non possunt ipsi illam detrahere ex fideicommisso: & ita se habet communis opin. vt dicit Ias. in locis præalleg. Io. Dile. de Arte testan. ti. 5. caut. 34. in fin. Non etiam possunt ipsi ex persona filij illam detrahere: quia filius non fuit grauatus, ideo, quantum ad ipsum, non est locus detractioni alicuius legitimæ: esset bene ex eorum persona locus detractioni Trebellianicæ, ex quo ipsi sunt grauati fideicommisso, nisi testator illam prohibuisset tacitè vel expresſè, quod proculdubio facere potuisset, cùm non essent ipsi ex liberis primi gradus, vt latè dixi s. q. 63. Et si dicas, nonne filius transmittit deductionem legitimæ ad suos hæredes, etiam extraneos? Resp. quòd filio, qui non erat grauatus, non competebat aliquod ius detrahendi legitimam, vt statim dixi, meritò illud ius quod non erat, non potuit ad hæredes transmitti. Postquam autem talis legitima peruenit in ipsos hæredes filij, non habet amplius nomen legitimæ, sed de ea iudicatur tanquam de reliquo hæreditatis, meritò potuit hæres filij vel substitutus pupillaris in ea grauari: ipsi enim huiusmodi hæreditatem habere dicuntur ex iudicio & dispositione ipsius patris testantis, & cōsequenter potuit pater in ipsa hereditate illis quodcunque grauamen imponere. & hęc est comm

communis ratio Doctorum, vt dicit Ias. in d.§.fi. num.6.

3 Et ideo hæc omnia cessarent, vbicunque filius ad pubertatem peruenisset, vel tempore facti fideicommissi iam pubes fuisset: his.n.casib.potest filius de sua legitima liberè disponere & testari, nõ ob.ipso fideicommisso:& si non testetur, vel de ea disponat, censetur non testando voluisse illam relinquere hæredi suo ab intestato, meritò illius hęres, siue ex testamento, siue ab intestato posset ex persona filij sibi legitimam retinere ex fideicommisso, quia illam habere videtur ex iudicio ipsius filij, non autem ex dispositione testatoris, & propterea ab ipso testatore in illa grauari nõ potuit:& sic istud fideicommissum, siue grauamen, quantũ ad legitimam, & quantum ad propria bona ipsius filij, statim eueniente pubertate euanescit. Et hoc sine dubio est de intẽtione omnium Doctorum, vt dicit Rui.cons.58.post n.19.li.2.subdens, ꝙ aliter sentire vel dicere esset erroneum.

4 Tertius est casus, quando testator in specie aliquẽ fideicommisso non grauauit, sed simpliciter dixit: si filius meus sine liberis decesserit, volo, ꝙ bona mea restituãtur Titio. Et in hoc Doctores multum torquentur, an censeatur tale fideicommissum iniunctum filio, an verò eius hæredi. Vtilitas autem est maxima, quia si est iniunctum filio, poterit ex eo detrahi legitima per eius hæredem ex persona filij: si verò est iniunctum hæredi, nõ poterit hæres detrahere legitimam, neque ex persona filij, quia ipse non fuit grauatus, neque ex persona propria, quia illi non debetur legitima:& magis communis sentẽtia est, ꝙ fideicommissum in dubio censeatur relictũ ab eo, à quo relinqui potest. & sic ab hærede filij, vel ab eius substituto pupillari, non autem ab ipso filio:& consequenter ꝙ iste hæres filij nõ possit de ipso fideicommisso aliquo modo detrahere legitimam. & ita passim allegatur tenere Bar.in l.qui duos, in fi. ff.de vulga. quem communiter omnes sequuntur, vt dicit Ale.cons.67.n.2.li.j.& in l.j.§.fi.post n.3. ff.de vulg. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ale.cons. 12.n.32.li.3.& in l.cohæredi.§.cùm filiæ, nu.7. & seq.ff.de vul.quem refert Paris.cons.81.n.9.& 10. li.2.Ias.cons.186.co.7.ver.Non obst.in quantum quarto loco, li.2.& cõs.98.co.2.ver.Imò fortius, li.4.& in l.ex trib.n.5.C.de inof.test.& in d.§.cùm filię, n.16. quem refert Cur.iu.in d.cons.71.n.8.& seq.& cõs.72.n.10.& Paris.cõs.21.n.48.li.3.& Io. Dil. de arte testandi, ti.5.cau.34.n.2. Claud.in d.l. j.§.fi.n.7.& seq.Paris.cons.45.n.44.li.2.Crot.consi.134.n.45.li.j.& cons.103.nu.12.li.2. Apostil.ad Ale.in d.cons.12.sub n.32.li.3. Contrariam tamẽ opi.ꝙ, s.in dubio fideicommissum simpliciter relictum censeatur iniunctũ ipsi filio instituto, non autem eius hæredi, tenuit Bart.in d.l.cohæredi.§. cùm filiæ, ver. Quòd si hæredem, n.3.& hanc opi. dicit esse magis communem Ripa in d.l.Centurio, post nu.128. Dicit etiam Gal.in d.l.Centurio, post n.409.ver.aliquando autem facit, se putare, ꝙ d.Ias.decipiatur, asserendo contrariam opi.esse magis communem, & re vera, neque Bart. in d.l. qui duos, dicit id ad quod allegatur, neque multi ex Doctoribus qui pro hac parte adducuntur, loquuntur in his terminis, vt ostẽdit Galiaula in loco præalle. Cæterum, quicquid sit de stricto iure, non esset in practica recedendum à prima opin. quæ proculdubio est magis communis, vt ex prædictis apparet. Fauendum est.n.voluntati testatoris quantùm fieri potest, tantò magis vbi de prę-iudicio filiorum non tractatur: & aliàs cum hæc dubitatio fuisset mihi proposita in facto à quodam arbitro non Doctore, in loco Sarauellis agri Alexandrini, & ego, aliis etiam negotiis implicitus, petiissem terminum octo dierum ad deliberandum quid sentirem in hoc art. ille arbiter dixit se valdè mirari, ꝙ ego peterem terminum in quæstione tam clara, in qua duo alij Doctores ex improuiso responderant: dixi mei moris non esse, in qq. præsertim arduis, non inspectis libris respondere. Tandem excitatis nonnullis motiuis, cùm res non videretur carere difficultate, partes acquieuerunt vt amicabiliter componeretur, & ita factum fuit.

Hæc autem omnia intellige vt procedant, quando filius ipse est adhuc pupillus: nam si esset pubes tempore iniũcti fideicommissi, vel etiam posteà ad pubertatem peruenisset, tũc indistinctè, siue fideicommissum sit iniunctum expresè ipsi filio, siue eius hæredi, siue simus in dubio, semper detrahitur legitima de fideicommisso, per rationem, quam posui s.ver. Et ideò.

QVAESTIO LXXIII.

1 *Testator an possit prohibere filio alienationem suæ legitimę?*
2 *Testator an possit legare administratori vel tutori libertatem à ratione reddenda?*
3 *Testator an possit prohibere hæredi, ne detrahat Falcidiam?*
4 *An possit prohibere detractionem Trebellianicæ?*

1 QVæro, nunquid testator possit prohibere filio alienationem suæ legitimæ? [a] dixi s.hoc eo.li.§.Legitima.

2 Item quæro, an possit testator legare administratori, vel tutori liberationem à ratione reddenda? dixi s.hoc eo.li.§.Legatum.

3 Sed quæro, nunquid testator possit prohibere hęredi ne detrahat Falcidiam? Resp.ꝙ sic: text.est in auc.sed cùm testator.C.ad l.Fal. & est communis opi.vt dicit Io.Annib.in rep.d.l.nemo potest, nu. 191.ff.de le.j.& in hoc nemo dubitat.

4 An autem possit prohibere detractionẽ Trebellianicæ vel legitimæ? dixi s.q.62.& seq.& q.72.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *Testator an possit prohibere ius accrescendi?*
2 *Et quid in successione vniuersali?*
3 *Et an eo casu res reducatur ad causam intestati?*

1 QVæro, nunquid testator possit in suo testamento prohibere ius accrescendi? [b] Hæc est trita quæstio, sed non ab omnib. bene intellecta. Scire igitur debes, ꝙ ius accrescendi potest dupliciter considerari. s. in particulari, & in vniuerso. In particulari habet locum ius accrescẽdi, puta, inter legata

ADDITIONES.

a ¶Adde Gabr.tit.de legit.concl.j.

b ¶Vtilior & fructuosior est illa q.an ex tacita vel expressa testatoris mente prorogari possit ius accrescendi, ita vt post aditam hæreditatem, vel agnitum fideicommissum locum habeat, quam in rem, vide Aret. in l.si minor ff.de acq.hær. & in l.re coniuncti.Ias.n.185.Crot.n.147.Rip.n.172.

legatarios, quando sunt inter se coniuncti, iuxta no.in l.re cõiuncti.ff.de le.3.quia altero repudiante, illius portio alteri accrescit.de quo dixi s̃.hoc e.li.§.ius accrescendi.In vniuerso autem considerari potest ius accrescendi inter ipsos institutos, quia si alter hæredem repudiet hæreditatem, vel decedat priusquam adeat, illius portio accrescit cohæredi, vt habetur per doct.in rub.C.quan.nõ pet.part. & dixi in d.§.ius accrescendi.& hoc casu procedit ius accrescendi,non solùm inter institutos in quota parte hæreditatis,sed etiam inter institutum in re certa, & hæredem vniuersalem:nã si hæres vniuersalis repudiet hæreditatem,vel decedat priusquam adeat, tota hæreditas accrescit instituto in re certa,vt latius dixi s̃.hoc e.li.§. institutio.Si ergo quæris nunquid testator possit prohibere ius accrescẽdi,est distinguendum:nam aut loquimur in iure accrescẽdi quod versatur circa particularem successionem, prout est in legatis, & in fideicommissis etiam vniuersalibus, & in illis potest testator prohibere ius accrescendi, siue expresse, siue etiam simpliciter prohibendo, ne plus petere possit: & eo casu,si coniunctus repudiet legatum,vel fideicommissum, accrescet hæredi instituto. & hic casus apud Doct. nullam habet difficultatem.

2 Aut verò loquimur in successione vniuersali, & sic in institutionib.puta si testõr instituat aliquem in re certa, & prohibeat ne quid vltrà petere possit,& contingat heredem vniuersalem repudiare, nunquid possit prohibere,ne reliquum hæreditatis accrescat illi instituto in re certa? & videtur ꝙ nullo modo id facere possit, quia si illud residuũ non accrescit instituto in re certa, necesse est ꝙ deuoluatur ad heredes ab intestato,& sic resultaret absurdum, ꝗ.s.institutus in re certa succederet ex testamento in ipsa re sibi relicta. in residuo autem succederent proximiores ab intestato, & sic daretur casus, in quo aliquis decederet ꝓ parte testatus, & pro parte intestatus, contra cõem regulam iuris,de qua in l.ius nostrum.ff.de re.iu. Breuiter nõ videtur dubitãdum in hoc ꝗ.s.testator nõ potest prohibere ius accrescẽdi in instõib. & ꝙ talis prohibitio non valet,quantum ad hoc, vt testõr possit decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus, quia hoc esset valdè absurdum, vt statim dixi:& in hoc omnes conueniunt, vt affirmant Dec.in d.l.ius nostrum,nu.4.

3 Punctus est,vtrum prohibitio ipsa nõ valeat quò ad hoc,vt ea nõ obstante,sit locus iuri accrescendi,& sic institutus in re certa habeat totam hæreditatem,an autem prohibito valeat, ita ꝙ nihil accrescat ipsi instituto in re certa, & consequenter testamentum annulletur, etiam quo ad ipsam instõem in re certa,& res penitus reducatur ad causam intestati:& in hoc variè sunt opi.doct.Aliqui enim tenent,ꝙ nõ ob.prohibitione, tota hæreditas accrescat instituto in re certa; & hæc fuit opi. Dy. quam dicit esse cõmuniter approbatam Gul. Ben.in j.par.rep.c.Rayn. ver.in eod.testamento.j. fo.208.n.272. Hanc etiam dicit esse communem Ale.in l.si quis priore,post n.9.ff.ad Treb.Dec.in d.rub.C.quan.non pe.par.lect. 1.post n.3.ver.sed ista respõsio,& in 2.lec.n.21.Sapia in l.vnic.n.61. C.quan.nõ pe.par. Cur.se.ꝯs.74.n.3 quem refert & sequitur Soc.iu.cõs.111.n.16.li.1.Crot.in rep. l.re coniuncti,n.61.&seq.Rip.in d.l.re coniuncti, n.134.Grat.cons.58.n.108.li.2. Apost.Ale.cons. 162.sub n.10.li.2.Cõtrariam autem sentẽtiam,s. ꝙ imò talis prohibitio valeat,& ꝯñr,ꝙ testamentum ipsum corruat, & res tota reducatur ad causam intestati,tenuit Bar. in l.quoties.§.si duo.n.1. & seq.ff.de hæ.inst.& hanc opi.dicit communiter teneri Corn in l.quoties,n.27.in fi.C.de hær.inst. quem refert Dec.in l.1.n.2.de te.mil.Hanc opi.dicit esse communem Ias.in d.l.re coniuncti,& cõs. 8.col.9.vers.decimo istud,li.3.quẽ refert d.Crau. in suo elegãtissimo tract. de antiq.temp. in 4.par. sect.j.n.130. Vt vides,opi.Dy.contra Bar.est proculdubio magis communis.Ego tamen considerabam, ꝙ ius accrescẽdi dicitur prouenire ex tacito iudicio testatoris, vt latius dixi in d.§.ius accrescendi. Propterea vbicunque testator verbis ad id expresse conceptis prohiberet ius accrescendi, non dubitarem sequi opi.Bart. quia vbi expresse quid à testatore dispositum reperitur,illud debet præferri tacitæ eius menti, quasi ex coniecturis colligi possit. Pariter etiam vbi subessent coniecturæ adeò liquidæ,vt apertè coniici posset testatorem nullo modo voluisse, ꝙ talis institutus in re certa haberet residuum hr̃ditatis, facilè inclinarem in sententiam Bar. quia bonus Iudex semper debet amplecti in iudicãdo illam opi. quæ magis conuenit verisimili menti testatoris. cõsulo tñ,ꝙ de facili quis non recedat ab opi.Dy. quæ magis fauet sustinendo testamento,& prætereà(vt dixi) est magis communis.& ideo in practica sequẽda.

QVAESTIO LXXV.

1 *Contractus an possit in testamento celebrari?*

1 QVero nunquid in testamẽto possit celebrari cõtractus?Resp.Gl.vulgaris.quæ semper ad hoc solet alle.in l hæredes palàm.§.fi.in gl.fi ff.de
a testa.tenuit simpliciter ꝙ sic:[a] & illã dicit esse cõmuniter approbatam Paris.cõs.2.n.19.li.3.&cõs. 46.n.36.lib.4. & dicit Rom.cons.171.n.6.in fi.ꝙ communis omnium sententiam illam sequitur, quem refert Dec.cons.196.post n.1.vers ex quib. omnibus,& cons.283.post n.2.ver.verùm supradictis,&Boer.dec.353.n.4.Didac.in rub.de testa. in 3.par.post n.17. Illam tamen intellige, vt procedat, qñ conuentiones & cõtractus q celebrantur in actu testamenti, non sunt penitus extranei ab ipso testamento: sed si essent contractus penitus extranei, nõ possent in ipso testamento celebrari.Ita declarant Doct.per me s̃.alle.& hanc dicit esse communem sententiam Alc.in l.1.§.qui præsens,nu.21.ff.de ver.obl.&ita tene.

ADDITIO.

a ¶Sed an reuocato testamento isti contractus irriti reddantur, vide Dec.cons.96.Rip.l.nemo potest.n.35.de le.1.Ceph. cons.61.n.31.vol.1.Tiraq.de iur.mar.ver.contra iter gl.3.

QVAESTIO LXXVI.

1 *Testatoris voluntas ante omnia attendi debet.*
2 *Et quid in fideicommissis?*
3 *Et quid in aliis substitutionibus?*
4 *Vbi clarè non apparet de mente testatoris, verbis est inhærendum?*
5 *Vna pars testamenti per aliam declaratur.*
6 *Verbum æquiuocum positum in vna parte testamenti, debet interpretari prout reperitur clarè positum in alia parte testamenti.*
7 *Et quid si in vna substitutione testator mentionem fecerit de filiis masculis, in alia verò simpliciter tantum de filiis.*

8 *Et nunquid hæc regula locum habeat etiam de vno testamento ad aliud?*
9 *Testator in dubio censetur velle minus grauare hæredem quàm fieri possit.*
10 *Dispositio testatoris facta in vnum casum non extenditur ad alium.*
11 *In dubio mens testatoris præsumitur conformis dispositioni iuris communis.*
12 *Et vbi adsunt statuta præsumitur conformis dispositioni statutorum.*
13 *Dispositio testatoris facta de personis, quæ sibi ab intestato succedere possent, intelligitur facta eo modo & ordine, quo de iure ad successionem vocarentur.*
14 *Testator substituens proximiores, an censeatur vocasse proximiores vltimi descendentis, an ipsius testatoris?*

DIximus de ptãte testatoris: nunc de eius voluntate vidẽdum est. In hac autem materia, cùm præced. §§. præsertim vbi de substõibus, & fideicommissis tractatum est, multa iam à nobis explicata sint: hoc loco breuiter (præmissis nonnullis conclusionib.) duas tãtùm qq. attingemus.
1 In vltimis volunt. vbicunque de aliqua re controuerti contingat, semper & ante omnia, ipsius testatoris voluntas attendi debet, l. non aliter. ff. de leg. 3. cum si. & est communis reg. vt attestatur Paris. cõs. 41. n. 15. li. 2. & cons. 52. n. 6. e. vo. & cõs. 78. n. 16. e. vo. & cons. 90. n. 10. e. vo. & cons. 23. n. 9. li. 3. & cons. 25. n. 31. e. vol. & cons. 53. n. x. e. vo. & hanc reg. dicit esse ab omnib. approbatam Soc. iu. cõs. 110. n. 10. li. 3. Adde ꝙ nõ solùm attendenda est testatoris voluntas expressa (hoc. n. absque dubio procedit, vt dixi s. q. 61.) sed etiam illa, quę ex coniecturis colligitur, l. cùm proponebatur, in fi. ff. de leg. 2. cum si. & est communis reg. vt dicit Dec. in l. 1. post nu. 4. C. de collat.
2 Idque maximè in fideicommissis locum habet: in illis enim licet voluntas testatoris ex verbis expressis colligi nõ possit, sed tantùm ex coniecturis, illa tamen attendenda est adeò vt plerunque propter cõiecturatam mentem testatoris, à vi & proprietate verborum sit recedẽdum, l. hæredes mei. §. cùm ita. cum ibi no. ff. ad Treb. & est communis concl. vt dicit Paris. cons. 44. n. 24. lib. 2. & cons. 75. n. 50. e. vol. & cons. 17. n. 17. li. 2. & cons. 25. n. 36. e. vol. Quinimò fideicommissa ipsa ampliantur, restringuntur, extenduntur, declarãtur, & limitantur per rõem & causam propter quàm testator motus fuit ad fideicommissum ita faciendum, adeò vt talis ratio & causa potius attendi debeat, quàm verba expressa, l. cùm pater. §. dulcissimis, vbi no. ff. de le. 2. & est communis conclus. vt dicit Paris. cons. 6. n. 20. li. 3. & cons. 18. n. 21. e. vo. & cons. 22. n. 37. e. vo. & cõs. 25. n. 29. e. vo. & coniecturata mens testatoris in fideicommissis adeò potens est, vt plerunque operetur, ꝙ aliqui admittantur, qui aliàs non admitterentur, & aliqui excludantur, qui aliàs nõ excluderentur, & est communis reg. vt dicit Curt. Iun. cons. 57. nu. 6.
3 In aliis tamen substõibus, si quæ in testamentis factæ sunt, hæc concl. non ita absolutè procedit. in eis enim vltra in illa cõtenta nihil est subaudiendum. Et hæc est cõmunis reg. vt dicit Soc. iu. cõs. 101. n. 3. li. 1. maximè vbi de substõe nõ extendenda, aut declaranda, sed inducenda ageretur: tunc enim nõ ita de facili coniecturas tacitæ mẽtis admittimus, sed illud fideicommissum siue substitutio quæ in testamento expressa nõ reperitur, non debet dici facta, & dicens contrarium, debet illud ostendere. & hæc est communis reg. vt dicit Soc. iu. cons. 186. n. 8. li. 2. & cons. 28. n. 4. li. 3. In proposito huius cõcl. vidẽda sunt, q̃ dixi s. §. substitutio.
4 Vbi clarè non apparet quæ sit mens testatoris, tunc inhærẽdum est verbis ipsius. & hæc est communis concl. vt dicit Cur. iu. cons. 169. n. 1. Cæterum si etiam verba ipsa dubia essent, ita vt colligi non posset q̃ mens testatoris fuisset, tunc ante oĩa
a spectanda est ipsius testatoris consuetudo, [a] deinde regionis in qua versatus est, præterea qualitas personarum, charitas, & necessitudo. Item, & ex præced. aut seq. verbis coniiciendum est, quid testator senserit. sunt verba Iurisc. in l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. Qui ordo à Iurisc. traditus ad inuestigandam mentem testatoris, formaliter & præcisè est obseruandus, ita vt prima coniectura præferatur secundæ, & sic successiuè. & hæc est communis opi. vt dicit Ias. in d. §. fi. n. 2. quod no.
5 Dixi, ꝙ vna pars testamenti per aliam declaratur: & hoc receptissimum esse attestatur Aemil. Ferr. in l. qui filiab. in pr. n. 4. ff. de le. 1. R Pr. n. mens testatoris præsumitur fuisse in vna parte, quæ fuit in alia. ita dicit Bar. in l. Cẽturio, col. 9. vers. Vel quid si in præcedentib. ff. de vulg. quem sequuntur cõmuniter Doct. vt dicit Soc. iu. cons. 101. n. 7. li. 1.
6 Hinc infertur, ꝙ si reperiatur aliquod verbum æquiuocum vel commune, puta, Substituo, in vna parte testamẽti, debet illud verbum interpretari, prout reperitur clarè positum in alia parte testamenti. ita dixit Bar. in loco præal. quem sequũtur communiter Scrib. vt dicit Paris. cons. 73. n. 48. li. 2. & cons. 86. n. 55. eo. vol. & cons. 72. n. 42. lib. 4.
7 Sed pone, ꝙ testator in aliqua substõe fecerit mẽtionem de filiis masculis, deinde in alia substitutione fecerit mentionem simpliciter de filiis, nunquid in hac secunda substitutione debet etiam subintelligi de masculis? dixi s. §. substitutio.
8 Sed nunquid, sicut præsumitur de vna parte testamenti ad aliam: ita etiam erit præsumendum
b de vno testamento ad aliud? Resp. ꝙ nõ: [b] & ideo, si test

ADDITIONES.

a ¶Quinetiam ex verisimili viuentium opinione colligitur mẽs testõris, l. qm̃. C. de na. li. Crau. cõs. 98. 155. 145. ex priuata scriptura testõris Dil. de art. test. ti. 6. caut. 66. Ias. l. qui filiab. n. 5. ff. de le. 1. ex actu vel à principio inualido, vel ex post facto inualidato, l. fi. de bo. eo. Dec. cõs. 176. Paris. cons. 7. vol. 3. Soc. iu. cõs. 122. n. 15. vo. 3. & cõs. 49. n. 14. vo. 4. ex consultorum testĩ declarõe Ang. & Im. l. cum ex filio. ff. de vulg. & pup. ex hęredis declarõe. Tiraq. de retr. mu. §. 2. gl. 2. n. 4. Burs. cõs. 28. n. 11. ex vnius testis minus legitimè recepti depositione Soc. Iun. cons. 56. nu. 5. & 6. vol. 4.

b ¶Caue ne hac ita generaliter exaudias nam ex testõ nullo vel imperfecto aliud interpretamur quanquã dubij iuris sit an ex renouato testamẽto idem fieri possit. l. cum tacitum. ff. de prob. l. fi. ff. de re. eo. Crau. cons. 113. n. 6. 7. 8. Ruin. cons. 93. n. 13. & cõs. 144. n. 17. li. 2. Menoc. cõs. 85. n. 112. vo. 1. quinetiam ex reuocato posterius recipit interpretationẽ. Rip. resp. 132. n. 13 hæc autem concl. duobus modis, & quidem contrariis intelligitur, primo namque arguimus aliquam qualitatem, vel condõem subintelligendam in vltimo testõ, quod eam testator in alio expresserit, 2. arguimus è contrario imo vero non esse subintelligendam in vltimo testamento, quia testator cum voluit eam in aliis expressit, vide Zanch. in aurea rep. 5. cum ita. l. hæredes mei. ff. ad Tre. part. 3. nu. 56.

si testator in primo testamento aliquid disposuit cum vna qualitate, & postea faciat secundum testamentum, in quo repetat eãdem dispositionem (omissa illa qualitate) intelligit talis qualitas potius reiecta quàm repetita in secũdo testamẽto. ita tenet Bar. in l. Statius Florus, in pr. n. 2. ff. de iu. fisci, qui in hoc per omnes approbatur, vt dicit Cur. iu. cons. 163. n. 14.

9 Testator in dubio censetur velle minus grauare hæredem quàm fieri possit, l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de leg. 2. & est communis regula, vt dicit Soc. iu. cons. 9. n. 4. lib. 1.

10 Dispositio testatoris facta in vnũ casum, non extẽditur ad alium, l. commodissimè. ff. de li. & post. & est communis regula, vt dicit Paris. cons. 87. n. 50. li. 2. Hanc tamen concl. intellige, vt procedat quando aliter de testatoris ipsius mẽte non apparet: nam eo casu bene procedit regula, quod casus omissus habetur pro omisso, sed si subsit coniectura mentis testatoris vtique dispositio facta in vnũ casum extenditur ad alium. l. Titius. §. Lucius, ff. de li. & post. & est communis regula, vt dicit Dec. in l. si mater. post n. 2. ver. Sed iste. C. de inst. & sub. In proposito huius regulæ videnda sunt, quę dixi s. §. substitutio.

11 In dubio mens testatoris præsumitur fuisse cõformis dispositioni iuris communis. ita allegatur dicere Bar. ĩ l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Tre. quẽ in hoc dicit communiter approbari Cur. iu. cons. 57. post n. 8. Hanc etiam conclusionem attestatur esse communem Galiaula in repe. l. Gallus. §. quidam rectè. post n. 21. ff. de lib. & post.

12 Scias tamẽ, quod vbi adsunt statuta, præsumitur mens testatoris potius fuisse cõformis dispositio statutorum quàm iuris communis: & ad hoc allegatur Bar. in d. §. cùm ita. n. 4. ff. ad Tre. & est communis cõcl. vt attestatur Soc. cõs. 51. n. 63. li. 2. Hinc infertur, quod stante statuto, quod extãtib. masculis fœminæ non succedant, si testator in testamento suo simpliciter instituat filios suos, nõ censetur instituisse fœminas à statuto exclusas: ita allegatur tenere Bal. in l. tres fratres, quem tamen ego ibi hoc dicẽtem nõ inuenio. ff. de pac. & est communis cõcl. vt dicit Cur. iu. de feu. in 1. par. 3. par. prin. in 12. lim.

13 Secundò infertur, quod dispositio testatoris facta de personis, quæ sibi ab intestato succedere possent, ĩ dubio intelligitur eo modo & ordine, quo de iure communi, vel municipali ad successionem ab inte. vocarentur. ita colligitur ex no. per Bar. in d. §. cùm ita, n. 4. quem omnes sequuntur, vt dicit Soc. iu. cõs. 104. n. 26. li. 1. & ideo, si plures vocati sunt ad fideicommissum sub nomine collectiuo. puta, substituo omnes de familia mea, censentur vocati ordine successiuo, ita vt gradatim proximiores admittãtur, secũdum quod succeditur ab inte. ita tenuit Gl. in l. cum ita. §. ĩ fideicommisso, in ver. Nominati sunt. ff. de le. 2. quę in hoc est communiter approbata, vt dicit Paris. cõs. 3. n. 41. li. 1. & cõs. 38. n. 1. li. 2. & cons. 51. n. 16. e. vol. & cons. 57. n. 16. e. vo. & cons. 76. n. 6. e. vo. & cons. 83. n. 14. e. vol. & cons. 5. & 6. n. 16. li. 3. & cons. 50. n. 18. e. vo. & cõs. 65. n. 48. e. vo. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Soc. cons. 43. n. 8. li. 3. & cons. 86. n. 8. e. vo. Cur. iu. cons. 22. n. 12. Vide quæ dixi s. q. 70. in 1. conclusione. In proposito etiam illius Gl. videnda sunt ea quæ dixi s. §. substitutio: vbi diffusius de eius veritate tractaui.

14 Sed hic occurrit pulchra quæstio, & quæ sæpè contingit in practica, Pone, quòd habens plures agnatos, vel cognatos, vnum instituat, & eidem per fideicommissum substituat alios proximiores agnatos, & cognatos. Quæro nũquid præsumantur ex tali substitutione vocati illi agnati vel cognati, quia erunt proximiores ipsius testatoris, an autem proximiores ipsius grauati, cui facta est substitutio? Resp. Aliquid dicunt, quòd censentur vocati proximiores ipsius testatoris, quos in dubio præsumitur testator magis dilexisse, quàm proximiores eorum quos instituit. & hanc opinionem dixit esse communem Io. Dilec. *a* de arte testandi, ti. 3. cautela 31. nume. 3. Hæc tamen opinio mihi nunquam placuit, & videtur directò contrariari regulæ supra positæ: si enim testator præsumitur voluisse in suis bonis succedi iuxta ordinem à iure communi constitutum in successionibus ab intestato, de necessitate iudicio meo fatendum est, quòd semper voluerit proximiores illius, de cuius hæreditate agitur, illi succedere, non autem eius remotiores, licet sint proximiores ipsius testatoris, quos illi de iure communi proculdubiò excluderent. Nec dicatur, quòd in fideicommissis succedatur fideicommittenti, non autem grauato, vt dixi s. §. substitutio. Quia per hoc non tollitur, quò minus inter vocatos ab ipso testatore sit succedendum eo gradu & ordine, secundum quẽ ipse testator disposuisse præsumitur, scilicet secundum quem inter ipsos procederet successio ab intestato. & licet hæc sententia mihi verior videretur, tamen propter auctoritatem tenentium contrarium, non audebam me firmare, tandem reperi Soc. iu. cons. 126. lib. 1. qui per totum illud consilium tractat eleganter hanc quæstionem, & post multa cõcludit secundum hanc opinionem, quòd scilicet attendatur proximitas vltimo morientis, siue grauati, non autem testatoris, & post relatas multas auctoritates Doctorum, qui illam tenuerunt, nu. 56. attestatur eam esse magis communem, subdens, quòd nefas putaret ab ea recedere in iudicando. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Gozad. cons. 4. post nu. 31. vers. Ad sextum. Cùm ergo hæc opi. sit verior, & ex allegatis per Soci. iu. in d. cons. appareat eam etiam esse magis communem. dicerem consulendo aut iudicando nullo modo esse ab ea recedẽdum. Vide in hoc proposito, quæ dixi s. §. substitutio.

15 Quatenus testator dilexit instituendo, censetur etiam

ADDITIO.

a ¶ Ale. cons. 15. vo. 4. Soc. cons. 249. vol. 2. & cons. 33. vo. 4. Soc. iu. cõs. 168. n. 70. 71. 72. vo. 2. Soc. l. si cognatis de reb. dub. Ias. cõs. 209. 215. vo. 2. & cons. 154. vo. 4. Ruin. cons. 142. vo. 3. Paris. cons. 83. vo. 2. Host. cons. 67. Alc. in l. 2. de vul. & pup. Rip. l. ex facto ea. vide distinctionem Torn. ad l. hæredes, §. cum ita. ff. ad Tre. n. 82. & magnum doctor senatum vtrique sententiæ subscriptum videbis apud Hyer. Zanih. in rep. d. §. cum ita. par. 9. n. 1. & seq. itemque an in pupillari substitutione patris vel pupilli affectio, & proximitas attendatur, vide eũdem. par. 8. n. 191. & seq.

etiam dilexisse substituendo, est communis Regula, vt dicit Curt.iu.cons.91.num.8.Hinc infertur, quòd si testator in institutione excludit fœminas propter masculos, censetur eas pariter voluisse excludere in substitutione, ita dixit Bar.in l. fi.nu.2. ff.ad Treb.& est communis conclusio, vt dicit Curt.iu.cons.11.circa finem. Rubeus cons. 62. Hoc tamen limita, vt non procedat, quando ita intelligendo sequeretur mala grammatica: nã eo casu pręsumendum est illam fuisse mentem testatoris, quæ secundùm rationem recti sermonis procedere potest. ita dicit Bart.in d.l fi.post num. 2.qui in hoc communiter approbatur, vt ait Cur. iu.cons.57.post n.6.quem refert, & sequitur Bello.cons.53.n.6.& li.4.supputa.c.20.n.6.

QVAESTIO LXXVII.

1 *Filij, vel descendentes positi in conditione an censeantur vocati?*

2 *Et quid si adsunt aliquæ coniecturæ?*

1 NOn est hoc loco in quo de mente testatoris coniicienda principaliter agitur, omittenda trita illa & vulgaris quæstio, nunquid filij, vel descendentes positi in cõditione censeantur vocati. In qua quidem, ne in auctoritatib.citandis (quòd semper abhorrui) minus esse viderer, mihi modum potius, quàm copiam quærendam esse animaduerti. Citaui itaque tantùm locos magis insignes, cæteris in quibus obiter huius quæstionis fit mentio, de industria prætermissis. Pone ergo, quòd testator in suo testamento ita cauerit: instituo Titium mihi hæredem, voloque, vt si ipse Titius sine filiis decesserit, restituat hæreditatem Mæuio. Quæro, nunquid isti filij Titij, qui non sunt expssè à testatore instituti vel substituti, sed tantùm positi in conditione, censeantur vocati? Vtilitas autem huius quęstionis est maxima, quia si censentur vocati, non poterit Titius tanquam per fideicommissum grauatus vt illis restituat hæreditatem, in eorum præiudicium aliquid de ipsa hæreditate disponere, si verò non censentur vocati: sed solummodò intelligitur eis reseruatum ius legitimæ successiõis ab intestato, ipsi quidem, si Titius intestatus decesserit, proculdubiò erunt Mæuio substituto præferendi, ex quo per eorum existentiam defecit conditio sub qua Mæuius erat vocatus: sed si Titius facto testamento alium heredem reliquerit, ipsi remanebũt exclusi à successione testatoris. & in hoc articulo semper allegatur vulgatissima illa Glosella in l.Lucius, la 2. in Gl.fi.ff.de hære.insti.quæ voluit, quòd testator ipsos liberos censeatur prętulisse substituto ab intestato tantùm, & sic, quòd isti filij, & descendentes non censeantur à testatore vocati, sed solummodò sit illis reseruatum ius legitimæ successionis ab intestato. Hanc autem opi.Gl.attestatur esse communiter receptam ac canonizatam tàm in iudiciis, quàm in scholis, atque ab ea non esse cõsulẽdo aut iudicando recedẽdum, hi qui sequuntur: Imo.in l.filiusfam.§.cum quis, vers.Et hæc faciunt.ff.de leg.1.& in d.l.Lucius, post n.2.vers.in Gl.fi.ff.de hær.insti. quem refert Ale.cons.149.n. 6.lib.2.Pau.de cast.in l.cùm acutissimi, post nu.4. C.de fideicom.Raph.Comen.in d.l.filiusfamil.§. cùm quis, quem refert Ale.cons.38.post num.6. vers.& per prædicta, libr.6.Roma.in l.ex facto.§. ex facto.ff.ad Treb.quem refert Guido Papę consil.25.nu.1. & cons.27.nu.2.Io.de Ana. cons.68. circa fi.Ale.cons.91.nu.6.lib.1.& cons.108.nu.3. e.vo.&cons.66.n.5.lib.2.& cons.109.n.4.e.vo.& cons.185.nu.15.e.vol.& cons.33.num.3.lib.3.& cons.13.post nu.10.lib.4.& cons.55.nu.14.e.vo. & cons.139.n.7.li.9.& cons.201.n.2.li.7.&cons. 133.n.2.e.vo.& ĩ d.l.ex facto.§.ex facto. post n.3. in Gl.in verbo, defecisset.ff.ad Treb.quem refert Soc.iu.cons.26.num.14.libr.1.& Boer.decis.147. post nu.15 ver.sed ad prædicta, Are.cons.27.in fi. Corn.cons.21.in litera C.libr.1.& cons.118.in litera G.lib.2.& cons.119.in litera P.e.vol.&cons. 146.in litera A.e.vol.& cons.186. in litera C.eo. vo.& cons.207.in litera B.e.vol.& cons.1.co.10. in litera V.lib.3.& cons.186.in pr.e.volu.& cons. 244.in litera S.e.volu.& cons.89. in litera E. libr. 4.& cons.101.in litera A.e.vol.& cons.180.in litera A.e.volum.& cons.226. in litera B.e.volu.& in l.1.num.9.C.de cond.inser. Soc.in l.cùm auus, post num.11.ff.de condi.& dem.& cons.140.nu. 2.lib.1.& cons.42.num.1.lib.3.& cons.116.nu.1. e.vol.& cons.33.nu.1.lib.4.& cons.33.num.30. e.volu. & cons.74.num.2.e.volum. quem refert Soc.iu.cons.176.num.16.lib.2.&cons.177.nu.8. & seq.eo.volu.Guido Papæ cons.140.paulò ante num.1.& cons.216.nume.9.& cons.218.num.2. Ias.in l.pecuniam.num.1.in fi.ff.si cert.pet.& in l. generaliter, in prin.num.2. C.de instit.& substi.& cons.143.post num.6.libr.2. & cons.206.num.3. e.volu.& cons.228.col.3.ver.Pro eadem.e.volu. & cons.41.circa fi.libr.3. & cons.108.col.5. ver. Non quoque obstat.lib.4. Curt.Sen.cons.42.nu. 14.& cons.45.nu.12.quod consilium fuit compilatum per ipsum Curtium, & Do.Christoforum Burigellam nomine Venerandi Collegij Papiensis, & cõs.63.n.3.& 4.& in rep.d.l.1.n.6.C.de pac. Dec.in d.l.1.n.15.C.de pac.& cons.91.post nu.4. ver.Sed respondetur, & cõs.270. post n.1.& cons. 291.in fi.& cons.422.n.2. Claud.in l.Centurio, n. 44.ff.de vul.&in d.l.ex facto.num.2.ff.ad Trebel. Ruin.cons.40.n.3.in fi.libr.1.& cons.108.nu.11. lib.2.& cons.111.nu.3.e.vol.& cons.113.nu.3.e. vol.& cons.179.nu.1.e.vol. Pet.Girard. sing.61. Habes.Bertr.cons.18.post num.21.lib.1.in 2.parte, & cons.82.nu.5.& 6.e.vo.& cons.31.nu.4.lib. 2.in 2.par.& cons.96.nu.6.e.vo.& cons.103.post nu.7.vers.Prætereà præmitto. e.vol.& cons.170. nu.1.e.vol.& cons.183.num.21.lib.3.in 2.part.& consilio 182.numero secundo. eodem volum.& consi. duocentesimo trigesimosexto. numero 1. eodem volum.& cons.250.numero quarto.eod. volum. & cons duocentesimo octuagesimosexto.numer.4.eodem volum. Gozadi.cons.centesimo quarto.quòd est cons.vltim.nume.7.Ripa in l.Centurio, numero 159. ff.de vulga. & in dict.l. ex facto.§.ex facto, numero decimo.ff.ad Trebel. & in dicta l. prima. numero septimo. C. de pact. Corset. in reperto. Abbatis, in verbo, Substitutio

tutio. Apostil. ad Guid. Papę cons. 22. sub num. 5. Rubeus cons. 144. post nu. 1. Paris. cons. 18. n. 10. lib. 2. & cons. 31. nu. 3. e. vo. & cons. 37. n. 19. e. vo. & cons. 63. num. 9. e. vol. & cons. 74. nu. 3. e. vo. & cons. 75. nu. 44. e. vo. & cons. 78. n. 6. e. vo. & cons. 86. n. 6. e. vo. & cons. 87. nu. 7. e. vo. & cons. 14. nu. 5. libr. 3. & cons. 17. nu. 27. e. vol. & cons. 42. nu. 2. e. vol. & cons. 54. nu. 9. e. vol. Cotta in verbo, Filij in conditione, Bello. cons. 81. nu. 4. Purpurat. in d. l. 1. nu. 112. C. de pact. Soc. iu. cons. 60. nu. 65. lib. 1. & cons. 111. nu. 25. & num. 30. e. vo. & cons. 118. nu. 10. e. vol. & cons. 119. nu. 9. e. vol. & cons. 126. nu. 29. e. vol. & cons. 108. nu. 6. lib. 2. & cons. 141. nu. 3. e. vol. & cons. 151. nu. 10. e. vo. & cons. 154. nu. e. vo. Crauetta cons. 109. n. 2. & cons. 155. n. 2. & cons. 288. post n. 3. ver. 3. considero. Aemi. Ferre. in d. l. 1. nu. 6. C. de pact. Zuccard. in repet. l. 1. n. 74. & seq. Gratus cons. 106. nu. 43. lib. 2. Io. Dilec. de arte testandi, ti. 5. caut. 19. nu. 1. & caut. 24. nu. 2. & caut. 36. n. 1. Et dicit Guido Papę decis. 39. post nu. 1. quòd hanc opi. seruat curia parlamenti Delphinalis in iudicando.

a Contrariam verò sententiam, [a] quòd scilicet filij positi in conditione censeantur à testatore vocati, saltem tacitè, tenuit Oldr. cons. 21. in fi. cuius opin. mulos etiam habuit sequaces, quod recenset Barb. cons. 55. col. 5. & seq. lib. 2. subdens, quòd licet Io. de Im. in d. l. Lucius. dixerit opinio. Gl. esse magis communem, tamen salua pace sua, quòd ista est verior, & communior, quem refert Boer. decis. 155. post nu. 33. & Soc. iu. cons. 168. nu. 75. lib. 2. Dicit etiam Soc. cons. 77. post num. 4. lib. 1. quòd multi Doctores tenent contra illam Gl. & quòd vidit consultum per multos solennes Doctores, qui dicebant hanc esse communem opin. Moder. quem refert Gratus cons. 32. nu. 1. libr. 3. & cons. 101 nu. 3. e. volu. Dicit etiam Cur. Senior cons. 51. post. nu. 22. quòd cùm hanc opi. tenuerint plurimi Doctores supremæ auctoritatis, & cùm sit æqua opinio, vt omnes fatentur, certè illa in iudicando sequenda est. quia multoties errant homines discedentes ab æquitate, vbi locum habere potest, sequendo subtilitates, referens verba Ange. in l. si seruum. §. sequitur, in pr. ff. de ver. obl. monentis, vt caueant Aduocati, Doctores & Iudices, quando sequi possunt æquiorem sententiam, ne rigorosam amplectantur, quia perniciosè errarent: & tandem subdit. quòd hæc opi. non potest dici, nisi communis, & sequenda, quem refert Paris. cons. 50. nu. 37. libr. 3. Dicit etiam Soc. iu. cons. 158. nu. 71. libr. 2. & cons. 174. num. 21. e. volu. quòd ab hac opi. tanquam veriori, & fortè hodie communiori non esset iudicando recedendum, & in vtroque cons. latè recenset auctoritates, dicens, quòd non est dubium communem opi. posse mutari temporis cursu, ex quo sepè cõtingit, quòd aliqua opinio, quæ à quinquaginta, vel sexaginta annis s. communiter tenebatur, desinat esse communis, si plurimi ex sequentibus contrarium teneant: & quòd ita fortasse contingit in ista difficultate. Idem etiam dicit idem Soc. iu. cons. 110. n. 20. lib. 3. & cons. 145. n. 36. e. vo. Et dicit Gratus cons. 48. nu. 22. lib. 1. quòd licet olim opi. illius Gl. esset communis, hodie tamen est dubium, an sit communis, & reuera negari non potest, quin magnæ sint auctoritates hinc inde. Tamen vt potes ex prædictis colligere, non videtur dubitandum, quin etiam hodie opi. illius Glo. sit magis communis, & credo, quòd sint plures Doctores qui attestantur illam esse communem, quàm illi qui tenent opinio. contra Gl. nihilominus, quia contraria opin. vt omnes fatentur, est æquior: & fortè etiam est verior in puncto iuris: non est absolutè adherendum opinioni illius Gl. sed pro concordia, etiam ex communi mente Doctorum, putarem ita posse distingui. Aut ille, qui fuit institutus in testamento, erat extraneus ipsi testatori: & intelligo extraneos omnes illos, qui non sunt descendentes ipsius testatoris, licet sint ei sanguine coniuncti, & tunc procedat opi. Gl. in d. l. Lucius, vt scilicet eius filij in cõditione positi non censeantur vocati: & hic casus procedit absque dubio, vt dicit Cur. Sen. in d. cons. 45. num. 2. quod consilium, vt dixi, fuit editum sub nomine Venerandi Collegij Papiensis. Et dicit Soc. cons. 73. post nu. 30. lib. 4. quòd opi. Gl. in transuersalibus est multum communis, & indubitata in consulendo & iudicando. Non enim potest vlla affectio testatoris erga tales filios verisimiliter considerari, vt eorum fauore dicatur voluisse imponere instituto onus fideicommissi. Aut isti filij positi in conditione, erant descendentes ipsius testatoris, & tunc, aut nulla subest coniectura, quòd testator eos vocare voluerit, præterquam, quod simpliciter eos posuit in conditione: & hoc casu etiam procedat opi. Gl. & magis communis scilicet quòd solummodò censeatur testator voluisse eis reseruare ius legitimæ successionis ab intestato, non autem voluisse grauare hæredem institutum, vt hæreditatem illis restituat. Nam conditio ipsa nihil ponit in esse: & regulariter non inducitur tacitum fideicommissum, nisi vbi ex coniecturis colligitur mentem testatoris illam fuisse, vt fideicommissum induceretur. & ab hac opi. vbi nullæ subsint coniecturæ, temerarium esset iudicio meo consulendo, aut iudicando recedere. Aut verò aliqua subest coniectura mentis testatoris, quòd voluerit istos filios in conditione positos vocare, & tunc intrepidè tenenda est opi. Oldradi, & sequacium, quòd cẽseantur tacitè vocati. & ita dicunt communiter Doctores nostri, etiam qui regulariter negant eos vocatos esse, vt dicit Soc. iu. cons. 128. num. 73. libr. 2. Dicit etiam Crauetta cons. 62. nu. 6. quòd licet Doctores magis communiter videantur sequi gl. in d. l. Lucius tamen cùm tot, & tantæ sint auctoritates in contrarium, de facili ex aliquibus coniecturis receditur ab illa communi opi. idem etiam dicit Soc. iu. in d. cons. 110. post nu. 20. ver. Verùm si quis, lib. 3. & hanc conclusionem, quòd vbi adest aliqua coniectura, filij seu descendentes positi in conditione, censeantur vocati, non solùm ad conclusionem vltimo loco substituti, sed etiam ad hoc, vt

ADDITIO.

a ¶ Huius opinionis elegātissima ratio potest afferri, quia scilicet filij semper in conditione positi à lege intelliguntur ad exclusionem substituti l. cum auus. ff. de cond. & dem. l. cum acutissimi. C. de fideic. l. generaliter. C. de inst. & sub. quamobrem ne diserte à testatore adscripta cõditio sit otiosa dicendum videtur non solum ea conditione substitutum excludi (qui etiam ea non expressa excluderetur) sed etiam filios includi.

vt possint grauari, dicit esse communem Soci.cõs. 63.libr.3.prout illum refert & sequitur Paris.cõs. 78.n.7.li.2.& licet ego non reperiam Soc.in allegato cons.id attestantem, hæc tamẽ cõclusio proculdubiò tanquam communis tenenda est in practica, neque ab ea esset consulẽdo aut iudicando recedendum.

QVAESTIO LXXVIII.

1 *Prosequitur eundem articulum, tractaturque quid si testator huiusmodi filios in conditione positos grauauerit?*

1 SEd videndum est, quæ sint huiusmodi conie-
a cturæ, a propter quas sit præsumendum, ꝙ testator voluerit tales filios in conditione positos vocare: & in hoc diligenter aduerte, quia nõ sufficit dicere testatorem ita verisimiliter voluisse, nisi coniecturę sint sufficientes, & ex ipso testamento colligi possint. & ita communiter concluditur, vt dicit Paris.cons.77.n.18.li.2. In primis autem Bar. in d.l.Centurio, n.37.tenuit, ꝙ si testator ipsos filios grauasset, censeret etiam in necessariam consequentiam eos vocasse, aliàs.n.non valeret grauamen, tanquam relictum ab eo, qui non fuisset honoratus: & ideò si testator iusserit hęreditatem suam restitui Titio, si filius ipsius testatoris sine liberis decesserit, & etiam si filij ipsius filij quem in-
1 stituit, pariter sine liberis decesserint, secundùm hanc opi.Bar.videbuntur tacitè vocati etiam filij ipsius filij qui fuit institutus, licet tantùm positi in conditione, ex quo testator eos pariter grauauit, iubendo, eis decedentib. sine filiis, hæreditatem suam Titio restitui, quos tamen grauare non potuisset (vt dixi) nisi præsupponamꝰ, ꝙ eos prius honorasset, & sic vocasset. & hanc dixit esse communem theoricam Doctorum Corn.conf.1.co.9.in litera R.lib.3.Soc.cons.259.n.5.lib.3.Dicit etiam Corn.cons.22.co.3.in litera R.lib.2.& cons.258. in litera R.li.3.se vidisse quosdam cõsulentes qui allegabant Pau.de ca.in l.ab eo.C.de fideic.dicentem, quòd hæc opi.Bar.sit communis, & credo, ꝙ Corn.in consiliis s̃.allegatis sentiat de Ale.qui ita allegat cons.64.n.2.li.5.licet reuera Pau.de Ca.in lecturis, quæ communiter habentur ibi, hoc non dicat. Dicit etiam Cur.Sen.cõs.51.post n.20. ver. Si ita est, quem refert Bertr.cons.173.post nu.24. li.6.ꝙ videtur magis communis ista sen.Bar.quotiescunque cum grauamine concurrit aliqua coniectura mẽtis testatoris. hanc etiam opi.dicit esse hodie magis communem Soci.iu.in d.cons.110. nu.11.Ferd.Loaz.in Apostil.ad rep.Galiaul.s̃.d.l. Cẽturio, sub n.548.& hanc opi.Bart.dicit seruari in actu practico, iudicando, & consulendo, Ange. Are.in §.fi.ĩ fi.inst.de pup.subst. quem refert Dec, in l.1.post n.15.C.de pac. Et secundum hanc opi. Bar. in facti cõtingentia iudicare solet curia parlamenti Delphi.vt dicit Guido Papæ in d.decis.39. & refert etiam se audiuisse Crauet.cons.155.n.5. illam etiam dicit tamẽ iudicando, & consulendo Mãtua cons.92.n.10.li.1. & secũdum illam fuisse iudicatum attestatur Ripa in d.l.1.n.11.C.de pac. prout etiam intellexi proximis dieb.iudicatũ fuisse in vener.Collegio huius ciuitatis.

Sed quidquid dicant preallegati Doc.(salua eorũ reuerẽtia) opi.contra Bar.est magis communis, ꝙ scilicet ex eo, ꝙ filij positi in cõditione sint grauati, nõ tamẽ propter hoc censeantur vocati, sed ꝙ quantum ad ipsos tale grauamen prorsus reiiciat tanquam iniunctum personis à testatore non honoratis, & censeatur iniunctum sub duplici cõditione.s.si ipse sine liberis decesserit. & ita hãc opi. cõtra Bar. esse magis communem attestatur Ale. cons.209.n.2.li.2.vbi dicit, ꝙ opi.Bar.est damnata.& cõs.13.co.fi.li.4.prout illum refert Soc.cõs. 69.post n.7.ver.Præterea & secundò.li.3.& cons. 104.post n.8.ver.2.resp.li.3.Ego tamen nõ reperio Ale.in d.cons.13.attestantem de communi in hoc articulo, licet multos alleget qui tenent contra Bar. Eãdem opi.contra Bar.attestatur esse magis communem Soc.cons.62.post n.10.li.3.Ias.in d.l.Centurio, n.57.& in d.l.1.post n.12.C.de pac. vbi dicit, ꝙ Bart.solet communiter in hoc reprehendi per Scribentes, & cons.35.co.2.ver.Sed pręmissis, & co.fi.li.3.Cur.Se.cons.42.n.7 & cons.45. sępè allegato, n.15.& cons.63.n.6.quem refert & sequitur Ruin.cons.136.n.16.li.3. Dec.cõs.270. post n.1.ver.Nec obstat, & cons.271.in fi.& cons. 384.post n.6.ver.Secundò nõ obstat.& cõs.422. n.2.Curt.iu.cons.11.n.2.Ruin.cons.113.n.4.li.2. & cons.114.n.4.e.vo.Aemi.Ferret.in d.l.1.n.8.C. de pac.& cons.59.post n.5. Bertr.cons.129.n.1.li. 2.in 2.par.& cons.136.post n.1.e.vo.& cons.251. nu.4.e.vo.Ripa in d.l.Centurio, n.160.& seq.& in d.l.1.n.11.C.de pac.Bello.cons.81.post n.5.Paris. cons.31.n.4.li.2.& cons.44.n.7.e.vo.& cons.87. n.13.e.vo.Soc.iu.sibi contrario cons.112 n.4.li.1. & cons.118.n.22.e.vo.& nouissimè idem attestatur illustris.vir, & summæ eruditionis D.Didac.in c.Raynutius.§.3.nu.3.cuius scripta in titulum de testamẽtis nuper edita ad manus meas peruenerunt, postquam hic §.iam ferè pro maiori parte erat impressus, vbi dicit apud se dubium non esse hanc sen.contra Bar. frequentiori calculo receptam fuisse. Et sic (vt vides) non est dubitãdum, qn hæc opi.contra Bar.sit magis communis. Quin tamẽ multi & magnæ auctoritatis Doctores tenuerunt contra Bar.cuius sentẽtiæ meritò deferre debent omnes iuris professores, bonum esset etiam ex communi mente Scribentium opiniones concordare, distinguẽdo tres casus. Primus casus est, quãdo expressè grauamen iniũctum est ipsi filio instituto, sub duplici tamen cõditione, puta, instituo filium meum, & si filius meus sine filiis decesserit, vel eius liberi sine filiis decesserint, volo, vt prædictus filius meus restituat hæreditatẽ meam Titio. & hoc casu ex quo filius expressè est grauatus, non autem eius filij, nõ videtur tractandum, an tales filij censeantur vocati, vel grauati, cùm illis nullum sit grauamẽ iniunctum. & ita etiam videtur fuisse de mente Bar.quem omnes sequunt. ita vt nemo discrepet, vt ait Bello.in d.cons.81.n. 6.qui refert ita attestari Soc.cons.218.co.3.lib.2. & Cur.iu.cõs.239.n.20.qui dicit ꝙ in hoc omnes trãseũt cum Bar. Secũdus est casus, quãdo expressè grauamen est iniunctum ipsis filiis in conditione positis, puta quia testator dixit, instituo filium meum, & sic filiꝰ meꝰ sine filiis decesserit, volo, vt restituat hæreditatem meam Titio, & si filij nati, vel

ADDITIO.

a ¶Ad istam, & seq quæstionem vide Gabr.de fideic.q.4.Menoch.toto cons.135.vo.2.& vberius Hyer.Zanch.in rep.§.cũ ita l.hæredes mei.ff.ad treb.par.7..

vel nasci turi ex ipso filio meo, instituto pariter sine filiis decesserint, volo, vt restituant hæreditatē meam eidem Titio, quo casu, vt verū fateamur, opi. Bar. videtur magis conformis menti testatoris, & etiam æquior. Dico ergo, ꝙ aut isti filij sunt ex descendentib. ipsius testatoris, & tunc teneo opi. Bar. ꝙ censeantur vocati, ex quo in illis consideratur ordinata affectio testatoris, vt sui descendentes illi succedant. Aut sunt extranei, s. qui non sunt descendentes testatoris, & tunc absolutè teneo opi. contra Bart. ꝙ non censeantur vocati, sed ꝙ quantum ad ipsos grauamen reiiciatur. Tertius autem est casus, quando grauamen nō est expressè iniunctum ipsi filio instituto, neque etiam eius filij in conditione positis, sed simpliciter testator dixit, si filius meus sine filiis decesserit, vel etiam eius filij sine liberis decesserint, volo, vt hæreditas mea perueniat ad Titium: & hoc casu pariter est tenenda opi. cōtra Bar. quæ (vt dixi) proculdubio est magis communis, vt, s. tales filij in conditione positi non censeantur vocati, nec grauati, sed censeatur iniunctum grauamē filio instituto sub duplici conditione, vt s̄. dixi. Bene verum est, ꝙ si tales filij essent ex descendentibus testatoris, & vltra grauamen adesset aliqua alia etiam leuis cōiectura mentis testatoris, de facili inclinarem in sententiam Bar. & secundum hanc dist. si casus contingeret, intrepidè consulerem & iudicarem.

QVAESTIO LXXIX.

1 *Successiuè tractatur quid si testator in tali substitutione apposuerit verbum masculis?*

2 *Et quid si sint ex descendentibus ipsiusmet testatoris?*

3 *Et quid si testator digressus sit ad plures gradus substitutionum?*

4 *Et quid si testator adiecerit, quia vult bona sua in familia conseruari?*

1 PRosequendo alias coniecturas, ex quib. colligi possit mentē testatoris fuisse, vt filij in conditione positi censeantur vocati: Reperio, ꝙ Guido Papæ decis. 184. dicit sibi videri optimam coniecturam, si testator in conditione ipsa apposuerit verbum, masculis, puta quia dicat, si filius meus sine liberis & descendentib. masculis decesserit, substituo Caium: nam hoc casu, secundum eum, illa qualitas masculinitatis adiecta operabitur vt censeantur vocati. Sed tu tene cōtrarium. Eadem enim ratio vtroque casu militat, & propterea ista coniectura communiter non recipitur, vt attestatur Ripa in d. l. Centurio, n. 162. & in d. l. j. nu. 8. C. de pact. quem refert excellens Doctor & multæ eruditionis d. Hiero. Manfred. li. j. attentatorum, in 6. parte. n. 2. vbi & ipse fateri videtur cōtra Guido. Papæ esse communem Doctorum opi. Hanc etiam opi. contra Gui. Papæ, dicit esse magis communem Paris. cons. 31. n. 22. li. 2. & cons. 44. n. j. e. vol. Soc. iu. cons. 118. n. 15. li. j. & cons. 177. n. 10. & seq. lib. 2. & ita contra istam coniecturam in facti contingentia iudicauit curia parlamenti Delphi. vt ipsemet Guido Papæ refert in d. decis. 184. & decis. 600. & licet Dec. cons. 546. circa prin. dicat, ꝙ illud dictum Papæ non est contra communem opi. & quòd imò non habet contradicētem. Tu tamen ipse per te videre potes in loc. præal. an Dec. verum dicat, & ideo cōsulendo, aut iudicando nullo modo adhæreas dictæ opi. Guid. Papæ, quia caret substantia veritatis.

2 Tertia coniectura allegatur, quando isti filij positi in conditione sunt ex descendentibus ipsius testatoris: & secundum hanc coniecturam conclusio gl. in d. l. Lucius, esset limitanda, vt non procederet in descendentibus, & hæc fuit opi. Sal. in l. j. n. 5. C. de cond. insert. pro qua facere videntur ea, quæ dixi s̄. §. substitutio. Sed tamen hæc fallentia communiter damnatur, vt dicit Ripa d. l. Centurio, post nu. 159. ver. Tertiò verba: & dicit Soc. cōs. 116. post n. 8. co. fi. ver. Ex quibus patet, quòd communis opi. est in contrarium. & ita inter authores s̄. allegat. in q. 77. potes videre multos in specie loquentes de descendentib. & attestantes etiam in illis, opi. gl. esse magis communem. & de hoc non est dubitandum.

3 Quarta allegatur coniectura, quando testator digressus est ad plures gradus substitutionum, semper adiecta illa conditione, si sine filiis, &c. quo casu, cùm testator toties posuerit istos filios siue descendentes in conditione, videtur eos maximè dilexisse, & consequenter sumendam esse coniecturam, ꝙ eos vocare voluerit: & hęc fuit opi. Pet. de Anc. cons. 74. n. 2. in fi. vbi subdit, ꝙ hæc modificatio ad dictam glo. sibi videtur iustissima & æqua. Hæc tamen coniectura ita simpliciter deducta cōmuniter reprobatur, vt dicit Ripa, in d. l. Centurio, n. 165. & reuera multi ex Doctorib. sequentibus opi. gl. & attestātibus illam esse communem, loquūtur in casu in quo testator fuerat digressus ad plures gradus substitutionum: & tamen eo nō ob. transeunt cum opinio. ipsius gl. Ideò propter hanc solam coniecturam non esset in practica à communi opi. recedendum.

4 Quinta est coniectura, quando testator expressit rationem, quia, s. volebat bona sua in masculis, & familia conseruari, nam eo casu vtique censetur voluisse inter ipsos descendentes inducere fideicommissum, & cōsequenter etiam, si tantummodò sint in conditione positi, tamen censentur vocati. & hæc est communis & firma conclusio, vt attestatur Paris. cons. 6. num. 16. libr. 3. Sed in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi s̄. §. substitutio.

In his tamen omnibus coniecturis maximè versabitur religio iudicare debentis, qui secundum suam conscientiam diligenter æstimabit, an testator verisimiliter ipsos filios siue descendentes in conditione positos, vocare voluerit, licet singulę fortè non prodessent, secundum communes sententias superius relatas: si tamen duæ vel plures concurrant, & conscientia ita suadeat, poterit intrepidè iudicare cōtra opi. illius gl. Præsupposito tamen semper, ꝙ isti in conditione positi, sint ex descendentibus ipsius testatoris: aliàs non esset à communi opi. aliquo modo recedendum, vt s̄. sæpius dixi.

QVAESTIO LXXX.

1 *Quando plures simul sunt instituti, vel substituti, an censean*

seãtur vocati simul, & semel, an autem ordine successiuo?
2 *Et quid si vocati sunt copulatiuè?*
3 *Et quid si in eo casu cadat inter ipsos non solùm ordo charitatis, sed etiam necessitas instituendi?*
4 *Et an censeantur vocati per fideicommissum, an vulgariter substituti?*
5 *Et quid si sint vocati per alternationem?*
6 *Et quid si per dictionem CVM?*
7 *Et quid si sub nomine collectiuo?*

1 ALia nunc est quæstio absoluenda circa testatoris mẽtem interpretandam valdè vtilis, & quotidiana? Quando plures simul sunt instituti, vel substituti, an cẽseantur vocati simul, & semel, an autem ordine successiuo? Et quia materia est satis confusa, procedemus per conclusiones, ita vt quantum fieri possit, clarior reddatur. Sciendum tamen in primis, ꝙ inter personas à testatore vocatas, duplex ordo potest considerari, charitatis, s. seu affectionis, & necessitatis. Ordo charitatis seu affectionis est, quando personæ vocatæ sunt positæ in diuersis gradibus ab intestato: puta, quia instituo fratrem meum, & eius filios, vel huiusmodi. Certum est. n. ꝙ frater meus est mihi in gradu proximior, quàm eius filij: neque erga istas personas à testatore institutas, potest considerari aliqua necessitas eas instituendi, sed tantummodo voluntas, & sic charitas, vel affectio. Ordo autem necessitatis est, quando personæ, quas testator instituit, erant de necessitate ab ipso testatore instituendæ. Intelligo de necessitate causatiua, quia, s. eis non institutis, testamentum posset esse nullum, puta, quia testator instituit filium suum in potestate, & nepotem ex eo natum, vel nasciturum. Quo casu videtur, non solùm filium de necessitate instituisse, quem omnino instituere tenebatur, vt dixi s. q. 38. sed etiam nepotem, ne testamentum rũperetur, casu quo filius esset præmortuus, & ipse nepos qui primum locum teneret, reperiretur præteritus.

2 Hoc præmisso, Prima sit conclusio: ꝙ quãdo plures vocantur per copulam inter quos solùm cadit ordo charitatis & affectionis, absque vlla necessitate instituendi, vel substituẽdi, puta, instituo Titium fratrem meum, & eius filios, tunc tales personæ censentur vocatæ simul, & semel, nõ autem ordine successiuo. & licet Bart. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posthu. tenuerit contrarium, hæc tamen conclusio magis communiter tenetur, vt dicit Ale. cons. 129. n. 7. li. 5. Dec. cons. 95. n. 2. & dicit Cæp. consil. ciui. 52. post n. 4. ꝙ ita tenent communiter Doctores, Legistæ, & Cano. Hanc etiam conclu. attestantur esse communem Scribentes in d. §. quidam rectè: & in specie Imo. post nu. 20. ver. Interdum verò, & d. Iac. Put. doc. clarissimus & conciuis meus: & Ias. n. 22. & seq. & Rubeus, pariter conciuis meus, n. 37. & seq. Idem etiam dicit Ale. cons. 22. post n. 8. li. 3. quod est duplicatum in cons. 13. li. 4 Corn. cons. 229. in litera I. li. 3. Soc. cons. 90. n. 1. li. j. & cons. 113. n. 1. e. volu. quod est duplicatum in cons. 238. lib. 2. Guido Papæ cons. 122. n. 1. & cons. 135. post n. 1. ver. Sed circa præmissa, & cons. 136. post nu. 1. ver. Sed an dubium. Ias. cons. 206. n. 2. li. 2. Dec. cõs. 205. post n. 2. & cons. 236. post nu. 1. co. 2. ver. Sed an illa, & cons. 248. n. 2. & cons. 253. post n. 3. & in fi. consi. & in cons. 291. n. 1. Rui. cons. 168. n. 9. lib. 2. Bertr. cons. 9. num. 1. lib. 1. in 2. parte, & cons. 215. nu. 5. li. 2. in 2. parte. Curt. iun. cons. 22. n. 4. & cons. 128. post n. 1. ver. aut quæro, Boer. decis. 185. nu. 6. Io. Dile. de arte test. ti. 4. caut. 6. n. 1. Berous in c. Raynutius, num. 82. & seq.

3 Quando inter eos qui vocantur per copulam, cadit non solùm ordo charitatis, sed etiam concurrit necessitas instituendi, saltem causatiua, vt est quando instituuntur filius, & nepos ipsius testatoris:[a] eo casu non censentur vocati, simul, & semel, sed ordine successiuo, scilicet filius solus in primis, deinde nepos post eum: & hęc est communis opi. vt attestantur scribentes in d. §. quidam rectè, & in specie Ale. post num. 6. ver. In ea. gl. ibi, & Ias. num 20. Idem dixit Alex. cons. 14. num. 10. libr. 1. Cor. cons. 159. in litera H. lib. 4. Bertran. in d. cons. 9. num. 1. lib. 1. in 2. parte, & cons. 82. num. 2. eod. vol. & cons. 182. num. 1. lib. 3. in 2. parte. Cur. iun. in d. cons. 128. n. 1. Berous in c. Raynutius, n. 68. & seq. de testam.

4 Sed quæro, an hoc casu censeantur isti filij & nepotes vocati ordine successiuo per fideicommissum, ita vt filij censeantur grauati fideicommisso, vt restituant hæreditatem nepotibus, an autem solummodo cẽseantur vocati per vulgarem substitutionem, scilicet nepotes vulgariter substituti in casu in quo filij non sint hæredes? Resp ꝙ solũmodo censentur vocati per vulgarem substitutionem, non autem per fideicommissum. & hæc est communis opi. vt attestatur Dec. cons. 205. post num. 9. & cons. 248. post num. 6. Paris. cons 82. n. 11. lib. 2. Aemil. Ferret. cons. 10. numer. 1. Vtilitas autem est euidens & maxima, quia si censeretur inductum fideicommissum, non posset filius de ipsa hæreditate liberè disponere & testari, sed teneretur illam restituere ipsis nepotibus: si verò tantummodo est vulgaris substitutio, filio adeunte, statim expirat, iuxta ea quæ dixi s. §. substitutio.

5 Quando plures personæ, inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per alternatiuam, puta, instituo Titium, vel eius filios, tunc videntur vocati non simul, & semel, sed ordine successiuo, scilicet, primò Titius, & deinde eius filij per fideicommissum: & in hoc Doctores omnes cõueniunt, vt dicit Dec. cons. 95. n. 4. circa fi. Et ideo, si quis substituat filios, vel nepotes Titij, hæc alternatiua posita inter personas, inter quas cadit ordinata affectio stat propriè, & non resoluitur in coniunctã, & donec vnus ex filiis superest, nullus ex nepotibus admittitur. ita communiter cõcluditur, vt dicit Paris. cons. 21. n. 1. li. 3.

6 Quando plures ꝑsonæ inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per dictionem, CVM, puta, instituo Titium cum Mæuio eius filio: hoc casu Titius & Mæuius admittuntur simul, & semel, non autem ordine successiuo. & hæc est communis conclu. vt attestantur Scribentes in d. §. quidam rectè

ADDITIO.

a ¶Hac nec putaueris esse verum quando filius & nepos ex altero filio præmortuo instituuntur vt rectè monet Rol. à Vall. cons. 68. n. 34. vol. j.

recte: & in specie Ias. n. 30. vbi dicit, ꝙ cum ista decis. omnes indifferenter tenent.

7 Quando plures personæ vocantur sub nomine collectiuo cum aliis sub duplici denominatione, puta, instituo Titium, & nepotes Mæuij, isti plures, dicuntur quò ad Titium haberi pro vno tantùm, & ideò faciendæ sunt duæ partes, nulla habita ratione, ꝙ nepotes Mæuij sint plures numero. & hæc est communis concl. vt dicit Soc. Iu. consi. 104. nu. 25. li. j. & hæc omnia nota, quia quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO LXXXI.

1 *Præteritione filij an testamentum annulletur?*

1 Explicatis qq. quæ ad testatoris voluntatem interpretandam pertinent, vidēdum est, quibus modis testamenta infirmentur: & in primis, quæro, an præteritione filij, testamentum ipso iure annulletur? dixi latè s. q. 42. & seq.

QVAESTIO LXXXII.

1 *Præteritione parentum, vel collateralium, an testamenta annullentur?*

1 Quæro etiam, an propter præteritionem parentum, vel collateralium, testamēta annullentur? dixi s. q. 48. & seq.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *Exhæredatione filiorum, vel parentum, an testamētum rumpatur?*

1 Quæro, an propter exhæredationem filij testamentum rumpatur? dixi s. q. 40. & 41. dixi ex quibus causis filius à patre exhæredari possit.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Legitimatione filij naturalis, vel spurij, an testamentum rumpatur.*

1 Quæro an legitimatione filij naturalis vel spurij testamentum rumpatur? Resp. ꝙ sic, [a] perinde ac si ipse post testamentum legitimus natus fuisset: & ideò si pater post conditum testamentū filium naturalem legitimauerit, vel etiam iam legitimatum præterierit, vel sine causa exheredauerit, rumpitur testamentum, poteritque talis filius legitimatus, si fuerit præteritus, dicere testamentum nullum, vel contratabulare, & si sit exhęredatus, habet querelam, & hæc est communis concl. vt attestatur Ale. in Rub. ff. de lib. & posth. post n. 3. cons. 139. n. 1. lib. 2. quem refert Dec. in l. posthumo, in addi. ad j. lec. n. 17. in fi. Soc. cons. 126. n. 5. li. 2. prout illum refert, & sequitur Paris. cons. 7. n. 2. li. 2. & cons. 55. n. 2. li. 3. Ias. in d. rub. ff. de li. & post. num. 5. & seq. & cons. 202. ver. 2. Stat ergo, lib. 2. Dec. cons. 52. & cons. 343. post n. 2. ver. Nec obst. si dicatur, & cons. 365. post n. 7. ver. Quartò concludunt, & cons. 366. n. 5. Regulariter enim legitimatus æquiparatur legitimo, vt dixi s. lib. 2 §. filius. & ideo omnia iura loquentia de filiis legitimis, habent etiam locum in legitimatis, & hæc est communis concl. vt dicit Soc. in alleg. cons. 226. post numer. 5.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Testamentum an rumpatur per ingressum religionis?*

1 Quæro, an per ingressum religionis testamentum rumpatur? dixi s. q. 28. ver. Sed retenta.

QVAESTIO LXXXVI.

1 *Testamentum an rumpatur resurrectione testatoris?*

1 Quæro, si testator moriatur, & deinde resurgat, an rumpatur eius testamentum? Est pulchra quæstio, sed de rarò contingentib. si tamen contingeret prout in Lazaro, quem Christus Dominus noster à mortuis suscitauit, tenendum est, ꝙ Lazarus à mortuis resurgens, hæreditatē suam de iure recuperauerit, & ruperit testamentum, si quod prius condiderat, vel tanquam ipsemet (nō enim videtur defunctus qui tam citò reuixit) vel tanquam posthumus, qui de nouo natus esset. Ita tenuit gl. in l. ex his. in gl. j. ff. de leg. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Alb. in d. l. ex his, n. j. Ale. in l. si marito, in pr. n. 5. ff. so. mat.

QVAESTIO LXXXVII.

1 *Testamentum conditum per metum an sit ipso iure nullum?*

1 Quæro, nunquid testamentum conditum per metum sit ipso iure nullum, an autem veniat rescindēdum ex capite metus? dixi j. li. 7. §. metus.

QVAESTIO LXXXVIII.

1 *Vltima voluntas an vitietur falsa latinitate?*

1 Quæro, nunquid vltima voluntas, vel fideicōmissum, vitietur mala grammatica, vel falsa latinitate? dixi s. hoc eod. lib. §. substitutio.

QVAESTIO LXXXIX.

1 *Testamentum in quo debitæ solennitates non interuenerunt, an sit ipso iure nullum?*

1 Quæro, an testamentum, in quo non interuenerunt debitæ solennitates, sit ipso iure nullum? Resp. ꝙ sic. tex. est in l. j. ff. de iniust. rup. Quæ autem sint solennitates in testamento requisitæ, dixi s. q. 35. & seq. Hanc tamen concl. intellige, vt procedat regulariter. Sed si sit testamentum priuilegiatum, puta conditum à milite, vel inter liberos, vel ad pias causas: Istis casib. etiam si solennitates à iure aliàs requisitę deficiant, testamentum sustinetur, vt latius dixi s. q. 68. & 15. &c.

ADDITIO.

a ¶Adde Rimin. Curt. iu. Zuccard. l. posthumo C. de bon. poss. contr. tab. Vasq. de succes. p. 1. lib. 2. §. 20. n. 31. & part. 2. lib. 1. §. 6. nu. 3. Burs. cons. 15. n. 2.

QVAESTIO XC.

1 *Ex testamento minus solenni an oriatur naturalis obligatio?*
2 *Et quid in legatis?*
3 *Et an si legatarius eo casu possit retinere rem legatam, ope exceptionis?*
4 *Et an hæres teneatur in foro conscientiæ persoluere legata in huiusmodi testamento relicta?*
5 *Et quid in hæreditate?*
6 *Et an hæres scriptus possit eam retinere in foro conscientię?*
7 *Et quid si hæres aliquibus ex legatariis legata persoluit, an possit cogi etiam aliis præstare?*

Sed

1 SEd quæro, an testamentum minus solenne, vel
aliàs inualidum sit adeò nullum, vt aliquem iu
ris effectum producere non possit? Resp. ꝙ lex a-
deò fauet defunctorum voluntatib. sustinendis,
vt non patiatur eorum dispositiones etiam nul-
las, & inualidas omni prorsus effectu carere, sed il
lis etiam præstat aliquod iuris fomẽtum: & in pri
mis quidem videmus, ꝙ licet testamẽtum sit nul-
lum ex causa præteritionis, vel exhæredationis, su
stinentur tamen omnia in ipso testamento con-
tenta præter institutionẽ, de quo latè dixi s̃.q. 52.
Præterea ex testamento, vel vltima voluntate mi
a nus solenni, oritur naturalis obligatio. [a] ita tenet
gl. in l.j. in gl.j. ff. de cond. indeb. & est communis
opin. vt attestatur Alb. in l. cum quis, circa prin. C.
de iur. & fac. ig. Bal. in l. si post diuisionem facti, in
fi. C. de iur. & fa. ig. Cor. consl. 261. in litera Q. li. 1.
& cons. 119. co. 8. in litera G. li. 2. in quib. consiliis
all. Pau. de Ca. idem attestantem in l.j. C. de fideic.
qui tamen in libro meo hoc non dicit, Soc. in d. l.
j. co. 2. ver. Circa secundum. ff. de cond. ind. Alc. in
c. nouit, post n. 30. extra de iud. Dicit etiam Io. An
ni. in rep. l. nemo potest, n. 3. ff. de leg. j. ꝙ ita dicunt
communiter Doctores.

2 Sed hæc quidem cõclusio intelligenda est, vt pro
cedat in legatis, nam illa, licet in testamento mi-
nus solenni relicta sint, debentur legatariis natu-
raliter. & ita loquitur gl. in d. l. j. & est communis
opi. vt dicit Ias. in d. l. cùm quis, nu. 1. & seq. & in l.
planè. §. si coniunctim. post n. 15 ff. de le. j. & cons.
82 co. pe. li. 3. quem refert Didacus in c. cũ esses,
n. 5. de testa.

3 Hinc infertur, ꝙ si legatarius possideat ipsam rem
sibi legatam in huiusmodi testamento minus so-
lenni, poterit illam retinere ope exceptionis: ita
tenet Bar. in l. nemo potest, n. 18. ff. de leg. j. quem
omnes doctores sequuntur, vt dicit Capic. decis.
89. n. 2 Et ita communiter tenetur, vt dicit Ias. in
d. l. nemo potest, in 2. lect. nu. 84. quem refert Io.
Dilect. de ar. test. ti. 3. caut. 3. nu. 3. & Didacus in d.
b c. cùm esses, [b] post n. 10. ver. 3. ex hoc. Hanc etiam
opi. dicit esse communem Bertr. cons. 212. n. 19.
lib. 1. in 2. parte.

4 Secundò infertur, ꝙ hæres tenetur in foro con-
scientiæ persoluere legata in huiusmodi testa-
mento minus solenni relicta. Ita tenet Abb. in d.
c. cùm esses, nu. 10. & seq & est communis opi. vt
attestatur Didac. in eo. c. cùm esses, post n. 5. Quæ
tamen opi. fortissimis argumentis conuincitur à
Didaco in loco præall. vt per te videre potes: &
certè si casus contingeret, facilè posset sustineri
contrarium.

5 Cæterùm in hæreditate secus est, illa enim si reli-
cta sit in testamento minus solenni, non debetur
hæredi scripto, neque naturaliter: & ideò non po
test neque ad illam consequendam intentare ali
quam actionem, neque si illam possideat, retine-
re ope alicuius exceptionis, si hæredes ab inte-
stato illam petant, sed tenetur omnino eam illis
restituere. & hęc est communis opi. vt dicit Ias. in
d. l. nemo potest, in 1. lect. num. 75. & in d. l. si post
diuisionem. nu. 5. & seq. Bertr. in d. cons. 212 nu.
21. in fi Rip. in d. l. nemo potest, n. 202. Regulari-
ter enim lex multò plus fauet sustinendis legatis
quàm institutioni hæredis, vt de hoc multa exem
pla congerunt Doct. in locis præall.

6 Sed quid si iste hæres scriptus hæreditatem ipsam
possideat, & hæredes ab intestato eum non mole
stent, nunquid poterit illam retinere, & erit tutus
in foro conscientiæ? Resp. ꝙ sic: & ita concludũt
Doctores, vt dicit Capic. in d. decis. 89. nu. 3. Hanc
etiam opin. dicit esse communem Ripa in d. l. ne-
mo potest, n. 99. quæ tamen (vt verum fatear) mi-
hi nunquam placuit, neque etiam placet Didaco
in d. c. cùm esses, post n. 10. ver. sextò nõ possum.
de testa. Si enim talis hæreditas non est illi, neque
naturaliter debita, non video, quo iure posse de-
beat illam retinere, & hoc multo magis, si esset in
mala fide, quia, s. haberet scientiam nullitatis testa
menti, & certè non auderem pro hac parte consu
lere, saltem ante factum. Bene post factum posset
teneri communis opi. vt excusaretur ipse hæres à
restitutione perceptorum, maximè si fuisset in bo
na fide. Cogita.

7 Sed hic occurrit vna q. super qua proximis dieb.
fui interrogatus. Pone, testator condidit testamẽ-
tum minus solenne & consequenter inualidum,
in quo plurib. personis diuersa legata reliquit. Hę
res scriptus, adita hæreditate, nonnullis persoluit
legata à testatore relicta. Cùm deinde alius ex le-
gatariis peteret etiam ipse legatum sibi relictum,
hæres opponebat testamentum esse inualidum,
quærebatur, an talis exceptio illi prodesset? Resp.
ꝙ sic: & consequenter, ꝙ non potest cogi ad alia
c legata præstanda. [c] ita tenet gl. in l. non dubium, in
gl. fi. C. de testa. & est communis opi. vt dicit Ale.
in ea. l. non dubium, n. 3. Quod nota, quia de faci
li, quis responderet prima facie contrarium.

QVAESTIO XCI.

1 *Testamentum contraria voluntate reuocatur.*
2 *Et an requiratur, quòd fiat aliud testamentum solenne?*
3 *Et quid si concurrat cursus decennij?*
4 *Et à quo tempore computandum sit huiusmodi decennium?*

1 DIctum est, ex quib. causis testamenta annullẽ-
tur, vel rumpantur. Nunc videndum, quem-
admodum testamenta reuocentur. Et in primis
quidem sciendum est, ꝙ testamentum à testatore
conditum contraria voluntate reuocatur, idque
rationi est valdè consentaneum: sicut. n. in testa-
mentis condendis voluntas testatoris maximè
cõsideratur: ita etiam in illis reuocandis eiusdem
testatoris voluntas præcipuè consideranda est, vt
iuxta communes regulas, eo genere quodque dis
soluatur, quo colligatum est, vulgata l. nihil tam
naturale. ff. de reg. iur.

2 Sed quæro, nunquid ad reuocationem testamen
ti sufficiat, ꝙ testator etiam coram septem testib.
dicat testamentum condidisse, & ꝙ non vult tale
testamẽtum valere, sed illud reuocat, & annullat,
&c. resp. ꝙ non, sed requiritur, ꝙ faciat aliud testa
mentum solenne, cum institutione hæredis, & a-
liis in testamento requisitis. ita tenet Bar. in l. si iu
re, n. 3. de le. 3. cuius opi. cõmuniter approbatur,

ADDITIONES.

a ¶Bar. in l. nõ dubium C. de testa. & ibi Ale. n. 2. Ias. n. 70. Rip. n.
97. Vin. li. j. opi. 146 Eman. Soar. inter com. opi. vo. 1. in ver. te-
stamento minus solenni.

b ¶Latè Did. sententiam impugnant Fern. Vasq. in j. tract. li. j.
§. 2. n. 6. & 9. Hud. Zunt. resp. pro vxore n. 41.

c Ac ne quidem si vni partem legati ex soluerit compelletur
ad reliqui solutionem Corn. in l. non dubium §. illud n. 8. &
9. C. de testa. Ceph. cons. 377. n. 51. 52. 53. 54. & seq. vol. 3.

vt dicit Nat. in rep. auct. hoc inter, n. 10. C. de testa. Et est communis opi. vt dicit Alex. cons. 159. post n. 8. li. 7. Rui. cons. 6. n. 1. li. 2. Rub. cons. 12. n. 4. & 5. Soc. iu. cons. 42. n. 1. li. 3. Non enim potest testamentum solenniter conditum infirmari, nisi aliud testamentum conditum sit, ex quo hæreditas adiri possit.

3 Bene verum est, ꝙ si cum huiusmodi reuocatione coram testibus saltem tribus facta, concurrat perseuerantia longi temporis, & sic cursus decennij, vtique his concurrentibus, censebitur reuocatum primum. tex. est sing. in l. sancimus. C. de testa. & est communis opi. vt dicit Ale. in d. l. sancimus, post n. 8. vers. extra glos. Bertr. cons. 213. n. 3. lib. 1. in 2. parte.

4 Sed nunquid istud tempus decennij est computandum, vt currat à die conditi primi testamenti, an autem à die reuocationis? Resp. ꝙ est computandũ à die conditi primi testamenti: ita ꝙ si talis reuocatio fiat intra decennium à die conditi primi testamenti, nihil operabitur. ita dicit gl. in d. l. sancimus, in gl. fi. quam Doct. magis communiter sequuntur, vt dicit Ias. in ead. l. sancimus, n. 15. Et hanc opi. communiter teneri attestatur Rui. in d. cons. 6. nu. 2. Illam etiam dicit esse magis communem Gul. Ben. in 1. parte rep. c. Raynutius, fol. 158. nu. 8. in fi.

QVAESTIO XCII.

1 *Si testator coram septem testibus reuocet testamentum, quia dicat se velle intestatum decedere, an id sufficiat?*

1 QVæro, quid si testator coram septem testibus dicat: Reuoco, & annullo testamẽtum à me prius conditum, quia volo decedere intestatus, nũquid hoc sufficiet ad reuocationem testamenti? Resp. ꝙ sic: ex quo enim testator asserit se velle intestatũ decedere, censetur instituere venientes ab intestato, iux. tex. in l. j. §. si hæres. ff. si ta. te. nul. extab. & ita tenet Bart. in d. l. si iure, post n. 3. ff. de le. 3. & ita præcedens concl. communiter limitatur, vt dicit Bertr. cons. 12. post n. 2. lib. 2. in 2. part. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Ale. in d. l. sancimus, n. 9. & cons. 30. n. 3. li. 3. quem refert Dec. cons. 582. n. 1. & Bertr. cons. 25. in pr. li. 3. in 1. par. & Io. Dilect. de ar. test. ti. 10. caut. 3. n. 2. & Didac. in rub. de testa. in 2. par. post n. 21. vers. sexta conclusio, Natta in d. auct. hoc inter, nu. 11.

QVAESTIO XCIII.

1 *Si testator testamentum à se conditum incidat, vel cancellet, annullatur illud testamentum.*

2 *Et an eo casu hæreditas applicetur fisco, vel venientibus ab intestato?*

1 QVæro, quid si testator voluntatem suam non verbis, sed facto declaret, puta, quia testamentum à se prius conditum incidat, vel cancellet. nunquid tale testamentum annullabitur? Resp. ꝙ sic. tex. est in l. nostram. C. de testam. & ita concludunt communiter Doct. vt ait Crauet. cons. 228. n. j. Hãc tamen intelligo vt procedat in testamento cõdito in scriptis: sed si esset testamentum nuncupatiuum in scriptis redactum, prout hodie cõmuniter testamenta conduntur, & testator fortè habens à Notario exemplum auctenticum, illud incideret, vel cancellaret, non crederem hoc solùm sufficere ad annullandum vel reuocandum ipsum testamentum. Bene verum est, ꝙ si testator ipsum exemplar seu originale existens apud Notarium cancellari faceret, crederem tale testamentum prorsus reuocatum & annullatum censeri debere, dummodo legitimè appareret cancellationem coram septem testibus factam fuisse ex iussu ipsiusmet testatoris.

2 Sed quæro, an in casu huiusmodi cancellationis, vel incisionis testamenti per testatorem factæ, hæreditas transeat ad venientes ab intestato, an autem applicetur fisco, tanquam si hæredes à testatore fuissent reputati indigni, & cõsequẽter fiscus eam ab illis auferre posset? Resp. ꝙ si apparet de voluntate testantis, illa attendi debet. ita communiter dicitur, vt ait Im. in c. cùm esses post nume. 30. vers. an quando. de testa. Si verò non apparet de voluntate testatoris, tunc in dubio tenendum est, ꝙ hæreditas vadit ad venientes ab intestato, non autem ad fiscum. & hæc opi. est magis communis, vt dicit Ale. in d. l. nostram, n. 3. dicit etiam Ang. Aret. in §. ex eo. post n. 2. vers. 2. principaliter, insti. quib. mod. te. infir. ꝙ ita dicunt communiter Doct. Intellige, quando testator totum testamentum incidit: sed si tantummodo deleat nomina hæredum, videtur illos reputasse indignos, & ideo fiscus ab illis auferre poterit hæreditatem, exclusis venientibus ab intestato.

QVAESTIO XCIIII.

1 *Regulariter primum testamentum reuocatur per secundũ.*

2 *Et quid in testamento condito coram Imperatore?*

3 *Et quid si in primo testamento appositum sit iuramentum?*

4 *Et an eo casu, facta reuocatione, testator dicatur periurus?*

5 *Iuramentum in testamento appositum habet vim clausulæ derogatoriæ.*

1 QVando testator post conditum primum testamentum condit aliud, & sic secundum testamentum validum, & solenne, nulla est inter Doct. controuersia quin regulariter primum tollatur per secundum: [a] tex. est in §. posteriore. inst. qui. mo. te. infir. & hæc est communis reg. vt dicit Dec. cons. 264. nu. 1. circa fi.

2 Et hæc quidem conclusio locum habet non solùm in testamentis priuatim confectis, sed etiam in testamento facto coram Imperatore, vel etiam auctoritate ipsius Imp. confirmato: adhuc enim per aliud testamentum etiam sine consensu imp. postea conditum, reuocatur: ita dicit Bar. in l. omnium, n. 3. C. de testa. qui in hoc est communiter receptus, vt ait Didac. in rub. de test. in 2. par. post nu. 2. Faciunt quæ dixi s̃. lib. 1.

Sed

ADDITIO.

a ¶Hoc est verum ẽt si primum coram 20. testib. factum foret posterius aũt coram legitimo numero testium Ale. cons. 146 n. 12. vo. 2. Burs. ꝯs. 47. n. 7. 8 quinetiam coram 7. testib. ad pias causas conditum per factum coram duob. testib. reuocatur Ias. in l. si ita scriptum, n. 29. de le. j. Ale. l. hac consultissima, §. si quis aũt, C. de testa. Tiraq. de priu. piæ cau. priuil. 2. Ceph. cons. 32. & 33. vo. j sed an per secundum inter liberos iure & priuilegio patris factum tollatur prius solenne Rom. cons. 179. n. 17 & cons. 385. Ale. cons. 146. vo. 2. Soc. iu. cons. 134. n. 32. & 33. lib. j. Gabriel. de testam. concl. 7.

3 Sed quid si testator in primo testamento apposuit iuramentum, promittendo,& iurando, ꝙ illud non reuocaret, nunquid si posteà condat secundum testamentum, illud primum censebitur reuocatum, non obstante illo iuramento? Resp. Aliqui dixerunt, ꝙ secundum testamentum factum post primum iuratum non valet. & dicit Alb.in l.j.cir.fi.C.de sacrosf.ecc.ꝙ ita tenent communiter can. Tu verò tene contrarium, s.ꝙ non obstante iuramento, primum testamentum per secundum reuocatur. & ita tenet glo.in c.vltima voluntas.in gl.vnic.post med.13.q.2. & ita concludunt omnes, vt dicit Alex. in l.stipulatio hoc modo concepta.nu.5.ff.de verb.ob. quem refert Dida.in rub.de testa.parte 2.post nu.15. dicit Im. in c.cùm contingat.n.31.de iureiu.ꝙ in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit esse communem determinationem doc.Pau.de ca.cons.339. post n.j.lib.j.Ale.in l.pactum,quod dotali. n.3.C. de pact.& cons.18.nu.2.lib.2. Mayner.in l.nemo potest mutare.co.25.& 26.ff.de reg.iu. quem refert episc.Loazes in suis alle.pro Marchio.Velez. fol.384.n.160.Alc.in d.c.cùm contingat. nu.77. Cotta in ver.Testatorem inducere.col.j.& sic vides,ꝙ hæc est magis communis opi.Legist & cano.quæ etiam optima ratione fundatur,quia nemo potest sibi legem indicere,quo minus disposi tionem suam in tempus mortis collatam, ante mortem quandocunque mutare possit.

4 Sed nunquid testator reuocando illud primum testamentum erit periurus? resp.Bar.in d.l.si quis in principio testamenti.in pr.n.14.ff.de leg.3. tenuit,ꝙ non.& dicit Ale.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.col.2.ꝙ ita tenent communiter Legistę,quem refert Cot.in d.ver.Testatorem inducere.co.2.& Didac.in d.2.parte.post n.15. ver.secunda opinio.Sed contrarium est verius,s.ꝙ imò est periurus, & ideò debet petere absolutionem à iuramento. & hæc est communis opin. vt dicit Ale.in d.cons.18.n.2.Alc.in d.ca.cum contingat. n.78.Nat.in d.auc.hoc inter. n.83. & de hoc non videtur dubitandum.

5 Vnum tamen nota in hoc proposito,ꝙ tale iuramentum appositum in primo testamento, habet vim clausulæ derogatoriæ:& sic operatur,ꝙ non poterit per aliud testamentum reuocari,nisi in ipso secundo testator apposuerit reuocationem ipsius iuramenti. ita dicit Bart.in d.l.si quis in principio testamenti.in pr.n.15. post Io.An. in Merc. in c.quod semel.de reg.iur.in 6.quem sequuntur communiter doc. vt dicit Bertr. cons.143.n.2.li. 3.parte 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Soc.in d.l.si mihi & tibi.§.in legatis.col.pen.vers. sextò infertur. Nat.in d.auc.hoc inter.n.56. C.de testa.

QVAESTIO XCV.

1 *Donatio facta in pœnam mutationis testamenti, an valeat?*

2 *Et quid si hæres promittat legatariis legata præstare?*

1 QVæro etiam,quid si testator in actu condendi testamenti dicat, se ita testari, & nolle ipsum testamentum aliquo modo reuocare, & ꝙ si illud aliquando reuocaret,eo casu ex tunc donat omnia bona sua hæredi scripto,&c.Nunquid talis donatio facta in pœnam mutationis testamenti valebit,ita ꝙ testator non possit illam per aliam posteriorem voluntatem reuocare?Resp.Dyn.in c.quod semel.in fi.verbis.de reg.iur. in 6. tenuit, ꝙ talis donatio irreuocabiliter valeat. & hanc opi.dixit esse communem Bal.cons.338.li.2.prout illum refert Io.Dil.de arte test. ti.10.caut.2.nu.1. contrariam verò sententiam, s.ꝙ imò talis donatio non valeat,tenuit Cy.in l.j.C.de sacrosf.ecc.& hæc opi.est magis communis, vt dicunt Scribentes in d.l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de ver.ob.& in specie Ale.n.3.& Ias.n.7. Crot.n.13. & Butigella.n.7.Idem dicit Rom.cons.181.in pr. Maria.de oblatio.in libello 13.nu.17.qui dicit,ꝙ ita concludunt communiter doc.Ale.cons.25.n. 6.lib.3.& cons.156.n.5.lib.7.vbi dicit,ꝙ ita communiter concluditur, Dida.in rub.de testa.par.2. nu.17.Apost.ad Dy.in d.c.quod semel.in fi.Nam lex, vt dixi, noluit reperiri aliquem modum, per quem tolli possit libera testandi facultas, cùm ambulatoria sit hominis voluntas vsque ad mortem.

2 In hoc tamen proposito nota cautelam, ꝙ si testator faciat, ꝙ hæres promittat legatariis, vel fideicommissariis præsentib.vel si sint absentes,notario eorum nomine stipulanti,pręstare illis legata,vel fideicommissa in testamento relicta:eo casu talia legata transeant in vim contractus, & poterunt probari per duos testes tantùm: & ita poterit hæres ex tali promissione conueniri.ita colligitur ex dictis Bart. in l.nemo potest. circa prin. ver.contra hoc.ff.de le.j. quem Scrib.communiter sequuntur, vt dicit Cotta in d.ver.testatorem inducere.co.2.hanc etiam dicit esse communem opi.Crot.in repe.d.l.nemo potest.nu.19.Quæ tamen decisio præsupposita reuocatione testamenti mihi non placet, quia hæres videtur promisisse tanquam hæres,non autem de proprio,arg.eorum quæ not.Bart.in l.cùm quis decedens. §.qui testamento.ff.de le.3.& fortè etiam intentio Bar. in d.l.nemo potest. non fuit hæc ad quam allegatur.Cogita.

QVAESTIO XCVI.

1 *Vbi ex secundo testamento non fuerit adita hæreditas,nunquid primum censebitur nihilominus reuocatum?*

1 DIxi s. ꝙ primum testamentum reuocatur per secundum. Quæro, quid si ex secundo testamento non fuerit adita hęreditas,nunquid nihilominus primum testamentum censebitur reuo-
a catum?Resp.ꝙ sic.satis enim est,ꝙ contigerit[a] hęreditatem ex ipso testamento adiri potuisse, licet adita non fuerit.& ita communiter tenetur, vt dicit Ale.cons.37.nu.3.lib.j.& cons.87.nu.7.lib.2. quem refert Didac.in d.parte.post nu.21.vers.septima conclusio. Quinimò, etiam si illud secundum testamentum non fuisset à principio validum,neque postea conualidatum fuisset, sed bene potuisset aliquo casu reconualidari, prout potes videre exempla s. quæstion.43. versicul. sed quid si ipse.& quæstion.45.versicul.sed pone.adhuc tamen primum testamentum censetur per illud secūdum reuocatum,& annullatum. & hanc dicit

ADDITIO.

a ¶Sed pone, incapaces scriptos in secundo, qui nunquam adire potuerunt,non secus tamen prius antiquatum,& abrogatum censebitur. l.cum quidam. ff.de his quib.vt indig. Ceph.cons.73.nu.15.& 16.volu.j.

dicit esse communem opi. Ruin.cons.8.nu.8.lib. 3.Ego tamen nō credo hanc opi.esse magis communem,neque veram.Omnes enim ferè Doct.in hac materia loquentes concludunt, ad hoc vt primum testamentum reuocetur, requiri, ꝙ secundum sit validum, & solenne, ita ꝙ ex eo aliquando potuerit hæreditas adiri: Propterea opin.illa quam Ruin. dicit communem, non esset iudicio meo in practica tenenda.& ita etiam Ruin.ipse in loco præalle.super ea se non fundat,sed transit ad alia fundamenta.

QVAESTIO XCVII.

1 *Quandoque etiam per secundum testamentum minus solenne reuocatur primum solenne, nonnullis concurrentibus de quibus in l.hac consultissima.§.si quis autem.C.de testamen.*

2 *Et quid si in huiusmodi secundo testamento esset præteritus vnus ex filiis testatoris?*

3 *Et an ex hac vltima voluntate dicatur succedi ex testamento,an autem tanquam ab intestato?*

1 VNus tamen est casus, in quo testamentum perfectum &solenne,tollitur per secundum testamentum licet imperfectum & minus solenne:Quando.s.hæc tria concurrunt. Primùm,ꝙ in illo primo testamento fuerint instituti extranei. Secundùm, ꝙ in secundo testamento fuerint instituti venientes ab intestato. Tertium, ꝙ in secundo interuenerint saltem quinque testes. Est de hoc tex.sing.in l.hac consultissima.§.si quis autem.C.de testam.

2 Scias tamen, ꝙ dispositio d.§. si quis autem, non habet locum,quando in 2.testamento esset præteritus aliquis ex filiis ipsius testatoris.ita tenet Bar. in l.si ex duobus,j §.si prius,n.2.ff.de bo.pos.contra tab. & est communis opi. vt dicit Ale.in d.§.si quis autem,n.8.Faciunt in hoc proposito,ea quæ dixi s.q.8.vers.sed quæro.

3 Item scias,ꝙ hæc vltima voluntas,quæ validatur ex dispositione d. §. si quis autem, non est testamentum, sed defertur ex illa successio ab intestato.Ita dicit Bald.in d.§.si quis autem,ante nu.1.& ita communiter tenetur, vt ait Corn.consil.172. col.3.in litera H.lib.2. Quod nota, quia est mirabile quòd causa intestati trahat ad se causam testati, contra regulam quam posui j. §.fi. Et ex hac conclus. resultare potest maxima vtilitas, vt dixi s.q.13.

QVAESTIO XCVIII.

1 *Testamentum inter liberos an posteriore testamento reuocetur?*

2 *Et quid si in eo sint pariter instituti filij?*

1 REtenta prædicta concl. ꝙ primum testamentum reuocatur per secundum, Quæro nunquid locum habeat in testamento condito inter liberos,ita vt,&ipsum testamentum inter liberos conditum, simpliciter confecto alio posteriore testamento,reuocetur?Resp.ꝙ non,nisi in hoc secundo testamento duo cōcurrant. Primùm ꝙ sit confectum coram septem testibus.Secundum,ꝙ in eo pater expresè dicat, se primum testamentum reuocare: est de hoc text. expressus in auct. hoc inter.C.de testa.& ꝙ de primo testam.condito inter liberos debeat in secundo fieri mētio specialis: aliàs non censeatur reuocatum per secundum,est communis opi.vt dicit Gomes in c.1.n. 171.de const.in 6.Boer.decis.240.post nu.10.

2 Hoc tamen intellige, vt procedat, quando in secundo testamēto est institutus hæres extraneus: nam eo casu vtique illa duo requiruntur, de quibus s. Sed si in secundo testamento pariter essent instituti filij,& illud secundum esset ipsis filiis magis fauorabile, non modò primum non solenniter conditum reuocatur per secundum solenne sed quod plus est, etiam si primum esset perfectum & solenne, & illud secundum magis fauorabile esset imperfectum & minus solenne, primum intelligitur reuocatum per istud secūdum. ita dixit gl.in auct.de testam.imperf.in pr.ver.per fecta,quę est communiter approbata,vt dicit Ias. in d.auct.hoc inter,n.1.in fi.Soc.iu.cons.145 nu. 58.lib.2. Hanc etiam opi. dicit esse commenem Rim.in d.auct.hoc inter,col.1.quem refert Paris. cons.35.n.23.lib.2. Crot.in c.1.col.8.de const.in 6.quem refert Didac.in rub.de testa.2.par. post n. 19.vers.sextò deducitur,Soc.iu.cons.127.nu.10. lib.1 subdens, ꝙ cum hoc sit in iure nostro exploratissimum,non est super eo hæsitandum.

QVAESTIO XCIX.

1 *Primum testamentum, in quo adsit clausula derogatoria, an tollatur per secundum?*

2 *Et quid si talis clausula erat derogatoria potentiæ, non voluntatis?*

3 *Et quid si vnum tantùm testamentum præcesserit?*

4 *Et quid si primi testamenti derogatorij testator in secundo specialem mentionem fecit?*

5 *Et quomodo dicatur facta illius specialis mentio?*

6 *Et an hæc locum habeant in testamento inter liberos?*

7 *Et quibus modis dici possit facta mentio clausulæ derogatoriæ?*

8 *Et quid si appareat testatorem omninò voluisse secundum testamentum præualere?*

9 *Et quid si inter ipsa duo testamenta effluxerit spacium decem annorum?*

10 *Et quid si in secundo testamento appositum sit iuramētum?*

11 *Et quid si secundum testamentum conditum fuerit apud acta?*

12 *Et quid si in clausula derogatoria non expressa à testatore, sed à lege subintellecta?*

1 QVæro, tu scis, ꝙ eo ipso, ꝙ testator facit secundum testamentum, censetur reuocasse primum,etiam si de eo nulla mentio facta sit.Pone modò, ꝙ testator in primo testamento apposuerit clausulam derogatoriam, puta, quia dixerit, & hoc meum testamentum volo valere, non obst.quocunque testamēto per me posthac condendo:vel nolo aliud testamentum per me in futurum faciendum valere, nisi in eo sit descripta tota oratio Dominica, vel Aue Maria, vel huiusmodi. Nunquid si deinde testator condat aliud posterius testamentum,illud primum censebitur reuocatum,& annullatum? resp.hæc est valdè in-

a tricata quæstio, [a] in qua Scrib. variè loquuntur. Propterea, pro intelligentia distinguendi sunt nonnulli casus.

Primus casus est, quando testator in secundo testamento nullam mentionem fecit primi testamenti, neque clausulæ derogatoriæ in eo insertæ. & hoc casu omnes concordant, ꝙ per huiusmodi testamentum sit reuocatum primum habens clausulam derogatoriam, intellige, quando est derogatoria voluntatis, vt statim dicam. Præsumitur enim in secundo testamēto defectus voluntatis, & ideo firmum remanet primum. & in hoc nulla est controuersia inter Doctores.

Secundus est casus, quando testator in secundo testamento apposuit clausulam generalem reuocatoriam omnium testamentorum à se prius conditorum, puta, quia dixit, cassans, & reuocans omnia, & quæcunque testamenta à me hactenus condita: quæ clausula communiter solet à Notariis apponi in omnibus testamentis: & in hoc pariter omnes concordant, ꝙ illa non sufficiat ad reuocationem primi testamenti, habentis clausulam derogatoriam. Talis enim reuocatoria generalis, etiamsi expressè posita non sit, tacitè tamen inest ex natura actus, meritò expressa nihil operatur.

2 Hoc tamen nō ita absolutè procedit: debes enim scire, quòd clausula derogatoria potest dupliciter cōcipi, vt declarat Bar. in l. si quis in principio testamenti, in pr. n. 4. in fi. ff. de le. 3. Primò per verba respicientia potentiam, puta, nolo me posse condere aliud testamentum, vel, nolo posse hoc testamentum reuocare. Secundò concipi potest per verba respicientia voluntatem, puta: si condidero aliud testamentum, nolo illud valere. D. c ergo, ꝙ si quidem est concepta per verba derogatoria voluntatis, procedit conclusio, vt nō sufficiat generalis reuocatio: sed si esset concepta per verba derogatoria potentiæ, vtique sufficeret. Et hoc dictum est magis commune, vt dicit Corn. consi. 86. litera B. li. 3. & cōs. 21. litera P. li. 4. Hanc etiam sententiam fatetur esse communem Did. in rubr. de testam. in 2. parte, post num. 19. vers. secunda conclusio. Cùm enim nemo possit sibi auferre liberam facultatem testandi, talis clausula derogatoria potentiæ nihil operatur, & pro non apposita habetur.

3 Et hæc quidem concl. de plano procedit, quando duo testamenta, vel plura præcesserunt illud vltimum testamentum, in quibus omnibus, vel altero eorum essent appositæ clausulæ derogatoriæ: nam eo casu proculdubiò generalis reuocatio nō sufficit, sed necesse est fieri mentionem ipsius clausulæ derogatoriæ, secundùm magis communes conclus. vt dicit Alex. in l. 2. num. 2. ff. de lib. & posthum.

Sed quid si vnum tantùm testamentum præcesserit, in quo sit inserta clausula derogatoria, nunquid sufficiet, ꝙ irritans omne aliud meum testamentum, &c. Resp. Bart. in d. l. si quis in principio testamenti, in pr. n. 9. tenuit, ꝙ hoc casu talis reuocatio generaliter facta sufficiat: quæ tamen verba Bar. aut in meo codice sunt corrupta, aut à Doc. non fideliter recitata. & dicit Guido Papæ, consi. 65. nu. 20. & consi. 125. post nu. 3. vers. & hanc vltimam, quòd determinant Doctores omnes indistinctè.

Sed quidquid dicat Guid. Papæ, illa opi. Bar. communiter reprobatur, vt dicit Ias. in l. sancimus, post nu. 14. vers. quartò fallit. C. de testam. Rub. consi. 24. nu. 12. Nat. in d. auct. hoc inter, nu. 35. Et dicit Ruin. consi. 5. post nu. 9. vers. Nec obstat, libr. 2. ꝙ contra Bar. in hoc tenent communiter Doct. & ideo, etiam si vnum tantummodò testamentum præcesserit, tenendum est, ꝙ non sufficiat generalis reuocatio: sed requiratur, ꝙ de ipsa clausula derogatoria fiat specialis mentio. & hæc opi. contra Bart. est magis communis, vt dicit Alex. consi. 25. nu. 4. lib. 3. & consi. 7. lib. 4. quod est duplicatum consi. 44. e. vol. Idem Alex. consi. 156. nu. 3. lib. 7. & consi. 163. post nu. 7. e. vol. & consi. 172. in pr. eo. vol. quem refert Fel. in c. nonnulli, nu. 5. de rescr. & Tiraq. de leg. connub. gl. 7. n. 131. Rui. consi. 10. circa fi. lib. 2. Apost. ad Bar. in d. rub. de testam. 2. parte, post nu. 19. vers. Tertium hanc. passus est arduus, & multæ sunt auctoritates Doct. hinc inde, vt videri potest apud Ias. in d. l. 2. nu. 11. de lib. & posth. qui multos refert tenentes cum Bart. & subdit, ꝙ si d. Alex. vidisset illas auctoritates, non ita passim dixisset communem sententiam Doct. esse contra Bart. Sed certè negari non potest, quin opi. contra Bar. sit magis communis, propterea consulendo aut iudicando non esset ab ea recedendum. Illa enim clausula derogatoria in primo testamento apposita, facit præsumi secundum testamentum, in quo non sit illi clausulæ derogatum, fuisse confectum potius ad suggestionem, vel importunitatem alterius, quàm ex voluntate ipsius testatoris: quę ratio eodem modo militat, siue vnum testamentum tantùm, siue plura præcesserint.

4 Tertius est casus, quando in secundo testamento testator fecit specialem mentionem primi testamenti derogatorij, & illud reuocauit: & tunc concludunt Doct. ꝙ primum sit reuocatum, & annullatum. Ita tenuit Dy. in c. quod semel, col. fi. de re. iur. & ita se habet communis opi. vt dicit Salic. in d. l. sancimus. post nu. 6. q. 5. C. de testam. quem refert Ale. consi. 7. nu. 18. lib. 4. quod est duplicatum consi. 44. e. vol. Ale. in d. l. sancimus, nu. 5. Corn. in d. consi. 86. litera B & in litera R. lib. 3. Nat. in rep. auct. hoc inter, num. 23.

5 Sed quæro, quomodo dicatur facta specialis mentio seu reuocatio primi testamenti derogatorij? Resp. Bar. in d. l. si quis in principio testamenti. in pr. nu. 8. tenet, quòd tunc dicitur fieri specialis mentio primi testamenti, quando testator facit mentionem de clausula derogatoria in ipso testamento inserta, puta, quia dicat, non obstante alio testamento habente clausulam derogatoriam

ADDITIO.

a ¶Derogatoria in testamento mulieris rustici, minoris nullius est momenti, ideoq; sufficit in secundo renunciatio generalis Barb. consi. 89. vol. 4. & consi. 72. vol. 3. Paris. consi. 10. n. 10. vol. 3. Did. in rub. de test. par. 2. nu. 19.

gatoriam. & dicit Corn.in d.conf.86. in litera M. quòd ista opinio Bart.est communis. Et quòd requiratur specialis mentio clausulæ derogatoriæ dicit esse communem Soci.conf.163. post nu.7. ver.2.præmitto,& post nu.14.lib.2. Guido Papæ conf.64.nu.2. subdens, quòd hanc communem opi.approbat communis vsus in iudiciis,& obseruantia.Ruin.in d.conf.10.nu.3.li.2.Soci.iu.conf.124.nu.3.lib.1.quem refert Didac.in d.rub.de testa.in 2.par. post nu.15.verf.3.conclusio. Hæc tamen opinio, quòd scilicet non aliter dicatur fieri specialis mentio primi testamenti,nisi facta mentione clausulæ derogatoriæ in eo insertæ, mihi semper visa fuit dura, & contra omnem æquitatem.Non enim video, qua ratione non debet dici facta specialis mentio primi testamenti derogatorij, quando testator in secundo testamento diceret, non obstante alio testamẽto per me condito, in quo institui talem, vel de quo fuit rogatus talis:quæ demonstratio saltem respectu testamẽti,videtur esse non modò specialis, sed etiam singularis, & indiuidua. & ita credo fuisse de mente Gl.in l.si mihi,& tibi,§.in legatis.ff.de le.1.& in d.l.si quis in principio testamenti. in prin.in verbo, Accipiat, & Dy.in d.ca.quòd semel: prout etiam videtur fateri Bart.in d.l.si quis in principio testamenti.n.8.&hanc sententiam multi Doctores secuti sunt. Nihilominus, quia contraria opi.fortè est magis communis,posset ita distingui etiam ex mente Bar.in loco preal.quòd aut clausula derogatoria in primo testamento inserta, erat simpliciter concepta:puta, si fecero aliud testamẽtum, nolo illud valere. & hoc casu sufficit quòd fiat eiusmodi singularis,& indiuidua mẽtio testamenti, etiam si non fiat mentio de ipsa clausula derogatoria. Aut verò dicta clausula derogatoria habet insertam aliquam specialẽ formam, puta,nolo aliud testamentum per me faciendum valere, nisi in eius principio sit posita oratio dominica, vel huiusmodi: & hoc casu procedat communis opi.quòd scilicet debeat fieri mentio ipsius clausulæ derogatoriæ.Cogita, quia articulus propter varietatem opinionum est valdè dubius: & dicit Soc.in d.§.in legatis.col.4 ver.4.infertur,quòd in hac q.Iudex ex variis circunstantiis posset aliquãdo in vnam,aliquando in alteram partem moueri.& ideò bonum esset habere iudicem fauorabilem:distinctio tamen per me posita iudicio meo, sapit magnam æquitatem,& credo, quòd iudex, qui illam sequeretur,non erraret.

6 Hæc tamen cõclusio, quòd in secundo testamẽto debeat fieri specialis mentio clausulæ derogatoriæ[a] in primo testamento insertę,locum habet siue primum testamentum conditum sit inter extraneos, siue inter liberos: nam si in testamento inter liberos sit apposita clausula derogatoria expressa, non sufficeret in secundo testamento dicere non obstante testamento cõdito inter liberos, sed opus etiam esset addere,& non obstante clausula derogatoria in eo inserta.ita dicit Pau.de ca. in auct.hoc inter,n.5 C.de testa.& est communis conclusio vt dicit Rub.conf.24. Dilect.de arte testan.ti.x.caut.1.post n.3.Didac.in dicta 2.par.post nu.19.ver.Hinc scribit Pau.

7 Sed in hoc proposito scire debes,quòd tripliciter potest fieri mentio clausulæ derogatoriæ scilicet generaliter, specialiter,& in indiuiduo,Generaliter,puta,si testator dicat, cassans & reuocãs quodcunque testamentum à me prius cõditum,& omnia in eo cõtenta.Specialiter,puta,si dicat,cassans & irritans omne testamentum à me prius conditum,non obstante aliqua clausula derogatoria in eo inserta.in indiuiduo,puta,si dicat, non obstante illa clausula derogatoria in primo testamento inserta:quòd scilicet nolebam illud posse reuocari,nisi in secundo testamento apposuissem orationem dominicam, vel huiusmodi. Quæro ergo, qualis reuocatio in isto secundo testamẽto requiratur,ad hoc, vt sit derogatum illi clausulæ derogatoriæ,in primo testamento insertę?Resp.si tantùm sit facta generalis reuocatio,sine vlla mẽtione clausulæ derogatoriæ,ferè omnes in hoc conueniunt. quòd illa non sufficiat, sed necesse sit, ꝙ sit specialis mentio ipsius clausulæ. & hæc procul dubio est communis opi.vt dicit Corn.in d.conf.86.in litera R.lib.3.Guid.Papæ in d.conf.64.post n.2. Ias.in d.l.si mihi & tibi.§.in legatis.n.12.Rub.conf.24.n.4.Natta in d.auc.hoc inter,n.29.&seq. Aemil.Ferret.conf.45.n.3. Didac.in d.2.par.post n.15.ver.Secundum non esse. Punctus est, an sufficiat specialis derogatio,an autem requiratur, ꝙ in indiuiduo fiat mentio verborum ipsius clausulæ derogatoriæ. Dic, quòd sufficit specialis mentio,non autem requiritur indiuidua, & ideo satis erit si dicatur, non obstante aliqua clausula derogatoria in ipso testamento inserta.& hanc opi.dicit esse magis communem Ale.conf.134. post n.15.ver.& ex prædictis,& in fi.conf.lib.1.Soc.in d.§.in legatis,co.3.ver.Ex quib.patet.Ias.d.§.in legatis.nu.12.Rub.in d.conf.24.post nu.4.& post n.9. Paris.conf.24.nu.9.lib.2.vbi dicit, quòd ita communiter concluditur. Apostil.ad Dy.in d.c.quòd semel,col.fi.

8 Cæterum hæc conclusio, quæ habet, primum testamentum,in quo adsit clausula derogatoria,nõ reuocari per secundum,nisi in isto secundo etiam sit facta mentio ipsius clausulæ derogatoriæ, limitanda est,vt nõ procedat, nisi ex verbis in vltimo testamento appositis,vel aliter appareret testatorem ex aliqua causa mutasse voluntatem, & voluisse illud vltimum[b] testamẽtum prȩualere.nam eo casu, etiam si ipsius clausulæ derogatoriæ nulla sit facta mentio, adhuc tamen secundum testamentum præualeret primo.ita dicit Bal.in d.l.sancimus

ADDITIONES.

a ¶ Non potuit sine lata culpa præteriri tum non esse derogatoriæ faciendam mentionem cum secundum est inter liberos Ale.conf.134.li.j Dec.conf.475.Soc.iu.conf.124. n.31.li.1.Gram.dec.62.n.37.idemq; iuris esse cum in secundo pia cã est instituta Oldr.conf.129 Ale.conf.103 volu.4.Bero conf.3.vo.2.Couar.de test.rub.par.2.nu.20.& totiens hoc esse verũ quotiens in secundo magis dilectus testatori scriptus est Anan.conf.66 Rom.conf.179.co.pe.Soc iu.in l.si quis filio.n.27.de le.3.& latius Burf.conf.47.n.11. & Mandos.apud Rom.conf.179.in ver. requiri itemque ex aliis clausulis congestis per Porc.conf.33.& Burf.conf.47.

b ¶ Hęc volũtas per duos testes probatur Vasq.de suc.li.2.§.2.n.10 vel ex clausula omni meliori modo Bal.conf.389.vol.5. Soc.iu.l.si quis filio n.25.de le.3.Paril.cõf.10 n.23 vo.3 Neuiz.conf.63.n.15 vel ex protestatione hoc vltimum testamentum ex certa animi & iudicij scientia factum esse Brun.tract. de form.ti.de prob.& præl.form.co.antep.Gabr.de clauf.conclus.1.nu 21.& 23.

cimus, post n.6.C.de testam.quem attestatur esse communiter receptum Did.in d.2.par.post n.29. ver.Quarta conclusio: & est communis conclusio,vt dicit Soc.cons.2.post nu.12.vers.Præterea, lib.2.Paris.cons.24.nu.32. & seq.li.2.& cons.34. nu.57.e.vol.& cons.x.n.21.li.3.Soc.iu.cons.116. nu.6.lib.1. & cons.124.nu.52.e.vol.Io.Dilect.de arte testan.tit.x.caut.1.post nu.3.Semper enim in vltimis voluntatib. ipsius testatoris voluntas ante omnia spectanda est.

9 Scias etiam,quòd si inter primum & secundũ testamentum effluxerit tempus 10.annorum, validum erit secundum, [a] etiam si in eo non sit facta mentio clausulæ derogatoriç,in primo testamento insertæ.ita dicit Bal.in d.l.Sancimus, nu.6.in fi. loquẽdo per verbum fortè.& est communis opi. vt ait Paris.in d.cons.10.nu.17.lib.3.quem refert Didac.in d.2.par.post nu.19.ver.Nono non erit. Rubeus in d.cons.24.nu.7. Nam per lapsum decennij inducitur presumptio obliuionis,vt dixi ĵ. lib.7.§.possessio.& ideo non præsumitur in secundo testamento omissa reuocatio clausulç derogatoriç ex voluntatis defectu,sed potius ex defectu memoriæ: & sic non obstante tali omissione, testamentum sustinetur.

10 Item scias, quòd si in secũdo testamento iurasset testator,se velle illud esse suum vltimũ testamentum, eo casu hoc secundum præualeret, etiam si in primo fuisset inserta clausula derogatoria. ita tenet Bal.in d.l.Sancimus,post n.6.& est communis conclusio,vt ait Natta in d.auct.hoc inter,nu. 41.& seq.Habet enim iuramentum vim clausulç specialis derogatoriæ, vt dixi ĵ.lib.7.§.iuramentum, ad quod faciunt quæ dixi s̃.q.94.ver.vnum tamen.

11 Vlterius scias, quòd si testator condiderit secundum testamentum apud acta,hoc casu istud ex vi actorum præualet primo , etiam habenti clausulam derogatoriam.ita dicit Bald.in d.l.Sancimus, post nu.6.& est communis sententia,vt ait Natta in d.auc.hoc inter,n.47.Non enim est præsumendum, quòd testator voluerit coram publicis personis actum elusorium facere.

12 Præterea scias, quòd prædicta omnia locum habent siue clausula derogatoria in primo testamẽto posita sit expresse à testatore,vel sit tacitè à lege subintellecta. Sunt enim aliqui casus, in quib. etiam si testator non apposuerit clausulam derogatoriam,tamen lex illam vult haberi pro apposita:& ideo etiam illis casib. opus est speciali reuocatione ipsius clausulç.Et potest poni exemplum in testamẽto inter liberos,in quo lex semper subintelligit clausulam derogatoriam.& ideò,nisi in secundo testamento sit de ipso facta mentio specialis,non censetur reuocatum per secundum,iuxta no.in auc.hoc inter. C.de testa.& dixi s̃.q.proxi. Potest etiam poni exemplum in iuramento, quia si in primo testamento appositum sit iuramentum,habet à lege vim clausulæ derogatoriç, &ideo non tollitur per secundum testamentum, nisi de eo fiat specialis mentio,vt dixi s̃.q.94.ver. Vnum tamen nota.

QVAESTIO C.

1 *Si producantur duo testamenta eodem die confecta quod eorum præualebit?*

1 QVæro , pone quòd producantur duo testamenta eodem die confecta,quodnã eorum præualebit?Resp.si quidem ex lectura ipsorum testamẽtorum,aut aliter apparere potest,quod fuerit posteriore loco conditum, illud præualebit. si verò non apparet de prioritate vel posterioritate , eo casu propter incertitudinem neutrum valet. [b] ita dixit Gl.in l.fi.in verbo,Missus est.C.de edic.D.Adri.tollen.vbi dicit,quòd hæc est quçstio Sabbatina.& hæc est communis opi.vt dicit Bertran.cons.223.lib.1.in 1.par.quem refert Boer.de cis.311.nu.2. Idem dicunt Scribentes in d.l.fi. & in specie Sapia,nu.148. & Curt.iu.nu.89. & hæc in præsentia sufficiant.

ADDITIONES.

a ¶Adde Ale.cons.570.n.3. Vasq.de suc.li.2.§.17.n.72.& de cõtrou.illustr.conclus 61 n 6.Tiraq.de præscript.§.j.gl.4.Natt. trac.de claus.derog.vers.circa quartum.

b ¶Nisi in altero quid legati vel institutionis nomine piæ causæ sit relictum illud enim præualebit Tiraq.de priu. p.caus. pri 35. vel in altero scriptus sit veniens ab intestato, vel is q in bonor.possessione reperitur Villalob. vo.1.commun.opi. lib.18.in ver.testamenta duo.

ILLVSTRISS. PRINCIPI CONSALVO

Ferdinando à Corduba, Duci Sueſſæ, &c. ac Insubrum Moderatori,

Iulius Clarus S. D.

QVæ res in hac vita omnibus hominib. iucundissima esse solet, Gloria & laus rectè factorum, Magnanime Consalue, illam dij immortales nulli sine labore ac periculo contingere posse voluerunt. Eo quidem (vt opinor) consilio, vt humanæ mentes sua natura laudis auidæ, hoc veluti proposito premio, ad virtutis studia ardentius incenderentur. Neque enim ea quæ communi ratione mortalium animos ab otio & inertia ad virtutem alliciunt, priuata scilicet aut communis vtilitas, aut voluptas, tantam vim in nobis habent, quantam amor ipse virtutis ac gloriæ. Quis enim vnquam ob publica, aut priuata commoda vitam contempsit? qua nihil homini solet esse carius. Quis filiorum salutem, qui nostri corporis imaginem quandam præ se ferunt, cæteris rebus non anteposuit? At hæc omnia & si quid præterea nobis iucundius esse potest, cogimur desiderio veræ laudis non curare atque contemnere. Huius autem rei si quis fortè exempla desideret, illa iam non ex antiquis Imperatoribus, sed ex te vno, Princeps Illustriss. petenda sunt. Qui siue cum hoste cominus est pugnandum, siue inimicorum propugnaculis, aut muris succedendum, inter hostium tela adeò intrepidus versaris, simul & militis fortissimi, & egregij Imperatoris obiens munera, vt nemo iam sit, qui tuo exemplo vitam, parentes, liberos, fortunas omnia denique humana præ virtute non dispiciat, & pro nihilo putet. Tu certè (quod nullus negare ausit) munitissimis hostium oppidis expugnatis, omnium Imperatorum in hac prouincia primus, vinci posse Gallos docuisti, ita vt plerique suspicentur illos non modo Philippi inuicti regis nostri (à quo superiore anno, exercitu, castris, oppidis, exuti fuerant) sed etiam tua virtute ac fortitudine planè perterritos, ad satis æquas pacis conditiones descendisse: ne quas nunc in hac regione vrbes atque oppida ex fœdere sponte restituunt, illa tu armis vendicares, totisque præterea Italiæ finibus arces. Non solum autem militaris hæc vestra laus, sed illa etiam, quæ ex bonarum literarum eruditione proficiscitur quamuis minore periculo, multo tamen sudore ac labore studiosis quærenda est. Nemo vnquam somniculosus atque iners, bonus orator aut philosophus euasit. Nemo iuris scientiam, quæ apud omnes gentes summo semper in precio, fuit, sine maximis laboribus ac vigiliis est assecutus. Neque verò hoc à me dictum quis putet, quòd literarum studia bellicæ virtuti comparare, aut præponere velim, vetus iam nimis, & trita est sententia: quam hoc loco in disceptationem quæstionemque vocare nihil attinet, præsertim apud te, qui non modo fortissimus imperator, sed etiam orator disertissimus, id quod hac ætate paucis adhuc contigit mactus es, vt in te Dij immortales eruditionem atque eloquentiam cum fortitudine atque animi magnitudine coniungerent. Cedant pacis tempore legibus arma, vos vicissim dum belli vigebit furor, iurisconsultis ac philosophis Imperatores ac milites anteponi æquo animo feremus. Illud verò quod à principio dicere orsus fueram: sine controuersia vtriusque commune est, scilicet neque pace, neque bello, veram virtutis laudem sine labore ac periculo parari, aut acquiri posse. Memini ego patrem meum virum clariss. hoc argumento sæpè me ad virtutis studium, propositis maiorum meorum exemplis incitare solere. Ille omnibus turpe esse dicebat in otio inertem vitam ducere, iis autem præcipuè quibus deorum munere felicia ad bona artes capessendas ingenia contigissent: mihi verò turpissimum fore cuius Auus, frater, auunculus, in sua patria iuris vtriusque scientia præ cæteris floruissent. Pater etiam, Mediolani Senator, Proauus apud Siculos consiliarius, amplissimos essent dignitatum gradus consecuti. Quibus ego stimulis concitatus, ita me totum literarum studiis tradidi, vt nihil aliud dies noctesque haberem in animo, quàm vt maiorum meorum gloriam aliquo modo possem non solum æquare, sed etiam superare. Itaque cum primum in iurisconsultorum ordinem fui cooptatus, summo quidem labore corporis atque animi, magnum hoc & arduum opus, & omnium fortè eorum, quæ hoc scribendi genere hactenus tractata fuerunt, longè maximum efficere sum aggressus, vt scilicet inter dubias & controuersas iuris quæstiones receptiores interpretum sententias septem libris explicarem. Horum ego cum particulas quasdam (vulgo Paragraphos appellamus) in lucem mittere decreuissem, illas tibi dedicare constitui Princeps Illustriss. tum vt hoc quamuis leui munusculo, testatum erga te animum meum omnibus facerem, tum etiam vt libellus ipse amplissimi nominis tui ornamento auctus, illustrior in publicum prodiret. Tu itaque illum humaniter accipe: neque enim minor est animi magnitudo, exigua aliorum munera magni æstimare, quàm aliis multa & magnifica largiri. Vale. M. D. LIX.

IVLII CLARI, ALEXANDRINI,

I. C. CLARISS. AC REGII SENATORIS:

Ex Libro iiij. Sententiarum receptarum.

§. Donatio.

1 Haec donationum materia antiquis temporibus frequens erat & quotidiana: nunc autem, cùm liberalitate prope extincta, mentes hominum auaritia occuparit, non ita, vt solebat, in iudiciis foroq́ue versatur. non tamen propterea omittendæ visæ sunt nonnullæ ex quæstionib. quæ ad hunc tract. pertinent.

QVAESTIO I.

1 *Donatio vnde dicatur?*
2 *Donatio an sit contractus nominatus vel innominatus?*
3 *Et an sit de sui natura contractus reuocabilis?*

1 Quæro, vnde dicatur donatio? Resp. Donatio dicta est à dono, quasi doni datio. ita dicit iurisconsultus in l. Senatus. §. donatio. ff. de dona. cau. mor.

2 Item quæro, nunquid donatio sit contractus nominatus, vel innominatus? Resp. Gl. in l. in ædib. §. j. in ver. ex rebus. ff. de don. & alibi sæpè, videtur tenere, ꝙ olim esset contractus innominatus, hodie verò sit nominatus. Et certè in hoc ꝙ hodie sit contractus nominatus, non est magna inter docto. controuersia. & ita esse hanc communem opi. attestatur Corn. cons. 101. cir. prin. lib. j. Ripa in l. fi. nu. 120. C. de reuo. don. Tu verò tene indistinctè, ꝙ & olim, & hodie, donatio sit contractus a nominatus.[a] & hanc opi. tenuit Bar. vbique, quam dicit esse communem Ale. in l. iurisgentium. in princ. num. 6 ff. de pact. Ias. in d. l. iurisgentium. in prin. nu. 8. & in l. fi. n. 13. ff. de cond. caus. da. Gom. in §. in personam. post nu. 40. insti. de act. Habet enim speciale & elegans nomen, meritò debet inter contractus nominatos connumerari, iuxta ea quæ dixi s. hoc eo. lib. §. j.

3 Et ex hac conclus. infertur, ꝙ sicut cæteri contractus nominati non possunt per pœnitentiam reuocari, ita etiam donatio est de sui natura contractus irreuocabilis, & in quo pœnitentia non admittitur: & ad hoc solet allegari tex. in l. Aristo. ff. de don. & hanc opi. dicit esse communem Bertac. in ver. donatio reuocatur. vers. 27. & ꝙ donatio perfecta regulariter reuocari non possit, dicit esse communem reg. Im. in c. fi. post nu. 25. vers. secundò potest. de don. Quam limita, & declara, secundum ea quæ dixi j. q. 21. & seq.

QVAESTIO II.

1 *Donatio conditionalis an sit propriè donatio?*
2 *Donatio reciproca an sit propriè donatio?*

1 Quæro, an donatio conditionalis sit propriè donatio? Resp. gl. in l. j. in pr. in ver. secutum. ff. de don. tenuit, quod dicatur propriè donatio. & illam glo. dicit esse communiter approbatam Cur. iu. in l. j. nu. 73. ff. si cer. pe. Licet enim aliqua dispositio habeat cōditionem annexam, illa conditio non est qualitas, q̄ mutet substantiam actus, & ideo non desinit esse vera, & propria donatio.

2 Item quæro, nunquid donatio reciproca siue vicissitudinaria dicatur propriè donatio? resp. non: quod ita dicit gl. in l. licet. ver. mortis causa. C. de pact. quæ est communiter ab omnib. approbata. vt ait Cur. iu. cons. 82. n. 5. Nam propter vicissitudinem dicitur habere onus annexum, quia tantum quis dat, quantum habere sperat. & ideo non potest propriè dici donatio: & ex hoc infertur, ꝙ non indiget insinuatione, vt dixi j. q. 17. ver. sed nunquid.

QVAESTIO III.

1 *Donatio remuneratoria, an sit propriè donatio?*
2 *Et an valeat, etiam si de meritis aliter quàm per assertionem donantis non appareat?*
3 *Et an ad hoc vt talis donatio valeat, requiratur quòd merita æquiualeant donationi?*
4 *Et quando dicantur merita æquiualere donationi?*

1 Quæro, an donatio remuneratoria, vel antidoralis sit propriè donatio? Resp. ꝙ non potest propriè dici mera donatio, vel mera liberalitas. ita probat expresse tex. in l. Aquilius Regulus ff. de don. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Soc. iu. cons. 94. nu. 13. lib. 2. Hanc etiam dicit esse communem, Didac. in c. cum in officiis. post nu. 10. de testa. Licet enim fiat nullo iure cogente, non tamen negari potest, quin saltem naturali ratio

ADDITIO.

a ¶In contrariam partem inclinarunt Fulg. & Rom. in d. l. iurisgentium, asseuerantes ibi donationem semper fuisse contractum innominatum.

ratione, qui beneficium accepit, beneficianti sit obligatus: & hæc concl. est maximi effectus. nam ex ea sequitur, ꝙ talis donatio non indiget insinuatione. item non reuocatur propter superuenientiam filiorum, vt dixi ĵ. q. 23. vers. item quæro. Item valet etiam inter patrem & filium, vt dixi ĵ. q. 8. ver. hæc tamen, & huiusmodi.

2 Sed hic occurrit pulchra q. An scilicet talis donatio, quæ fit propter merita, valeat, etiam si de ipsis meritis aliter, quam per assertionem donantis non appareat? Resp. ꝙ sic: neque est necesse ad ipsius validitatem, ꝙ merita ipsa probentur. [a] Et hanc dicit esse communem concl. Bertr. cons. 118 post nu. j. lib. 2. in 2. parte. Episc. Loazes in suis alleg. pro Marchione Velez, fol. 133. nu. 37. Quam tamen intellige, vt procedat, quando donatio fit à persona, quæ potest liberè donare, licet nulla merita subessent. Et ita dicit esse communem opi. Cur. iu. cons. 142. nu. 3. quem refert Bellon. in cons. 74. post n. 17. secundum quàm in facti contingentia iudicauit parlamentum Delphin. vt attestatur Guid. Pap. decis. 95. Secus autem si ipsa donatio fieret inter personas prohibitas: nam eo casu non statur assertioni donantis, sed requiritur probatio meritorum. ita dicit gl. in l. si donatione. gl. fi. C. de coll. quæ ad hoc propositum solet semper allegari, & quam dicit esse communiter approbatam Bellon. in d. cons. 88. nu. 5. Illam etiam omnibus approbari attestatur Ale. in d. l. si donatione. nu. 5. Et ita communiter teneri affirmat Bertr. cons. 138. nu. 22. lib. 2. in 2. par. Et hanc esse communem opi. attestatur Pau. de cast. cons. 345. post n. 4. ver. tertio videtur. lib. j. Corn. cons. 144. in litera H. lib. 2. Si n. standum esset assertioni donantis, semper posset eludi prohibitio legis, attestante donatore merita præcessisse, quod nullo modo est dicendum. Dicitur autem donatio fieri inter personas prohibitas, puta inter patrem & filium, inter virum & vxorem, & huiusmodi, de quibus ĵ. suis locis dicemus.

3 Sed nunquid ad hoc, vt talis donatio remuneratoria valeat, requiritur, ꝙ ipsa merita æquiualeant donationi? Resp. ꝙ sic. ita sentit Bart. in l. si quis pro eo. §. j. in fi. ff. de fideiuss. & est communis opi. vt ait Dec. in l. petens. nu. 17. C. de pact. Intellige, quando fit inter personas prohibitas: nam limitata causa, limitatum producit effectum: & ideo non possunt merita plus operari circa validitatem ipsius donationis, quàm ascendat valor ipsorum meritorum, in residuo igitur non reputabitur tanquam donatio remuneratoria, sed erit donatio simplex. & hæc est communis concl. vt dicit Bertr. cons. 164. n. 2. lib. 2. in 2. par. Vide quæ dixi ĵ. q. 8. ver. sed pone. Si verò sit facta inter personas non prohibitas, non attenditur, an merita æquiualeant donationi, vel ne, ex quo etiam nullis subsistentibus meritis donatio valuisset. & in hoc nulla est controuersia.

4 Sed quæro quomodo dicantur in his casib. merita æquiualere donationi? Resp. ꝙ in hoc, & an attentis meritis donatio dicatur moderata, vel ne, non potest dari certa, & determinata reg. sed standum est arbitrio iudic. ita concludunt communiter scrib. vt attestatur Ias. cons. 154. num. 5. libr. 2. quem refert episc. Loazes in suis alleg. pro Marchione Velez, fol. 193. num. 3. Regulariter enim vbicunque aliquid non est à lege certò determinatum, statur arbitrio iud. vt dixi s. lib. 2. §. iudex. Quod nota, quia si casus contingeret, bonum esset habere iudicem fauorabilem.

QVAESTIO IIII.

1 *Donatio causa mortis quid sit?*
2 *Et an donatio in dubio debeat iudicari causa mortis, vel inter viuos?*
3 *Et quid si fiat ab infirmo?*
4 *Et quid si in donatione sit facta mentio mortis?*
5 *Et quid si donator promittat donationem non reuocare?*

1 QVæro, quid sit donatio causa mortis? Resp. mortis causa donatio est, cùm quis habere se mauult, quàm eum cui donat, magisque eum cui donat, quàm hæredem suum. Sunt verba iurisc. in l. j. ff. de don. cau. mor.

2 Sed quæro, nunquid in dubio donatio iudicari debeat inter viuos, an causa mortis? Vtilitas autem huius q. est maxima: nam si est donatio inter viuos, non poterit postea reuocari: secus autem si est donatio causa mortis, vt est in iure notissimum. Dic ergo, ꝙ si quidem in donatione non est facta mentio mortis, quia scilicet non est collata in tempus mortis, hoc casu tenendum est in dubio, ꝙ sit donatio inter viuos, non autem causa mortis. ita tenet glos. in l. apud Celsum. §. Iulianus. ver. spopondisset. ff. de doli mal. except. & est communis opi. vt dicit Ias. in l. quæ dotis. nu. 26. ff. sol. ma. hæc enim qualitas, ꝙ sit causa mortis, in dubio præsumi non debet: ideo qui illam allegat, debet eam probare, aliàs standum est in regula, ꝙ quicunque donat, censetur velle dominium in donatarium transferre, & consequenter inter viuos, & irreuocabiliter donare.

3 Et hæc quidem concl. de plano procedit, quando donatio fit ab homine sano, vel non minus grauiter infirmo. Sed quid si facta sit ab infirmo, præsertim existente in articulo mortis, & quem verisimile sit de morte ipsa cogitasse, licet fortè in ipsa donatione nulla mentio mortis facta fuerit? resp. Ant. de Bu. in c. 2. de consue. tenuit quod censeri debet donatio causa mortis. Sed in hoc Ant. de Bu. communiter reprobatur, vt dicit Gul. de Bened. in repe. c. Raynutius. ver. Testamentum, 4. n. 22. & ideo tenendum est, quod imò etiam hoc casu iudicari debeat donatio inter viuos, non autem causa mortis. & ita tenent communiter doctores, vt ait Rip. de peste, in priuil. contractum. post nu. 175. Hanc etiam opin. dicit esse communem Rip. lib. 3. resp. c. 9. post nu. 7. & eod. lib. c. 11. nu. 7. Nam, vt dicit tex. in l. Seia. §. si ff. de don. cau. mor. talis videtur potius moriens, quàm mortis causa donare. Quam opi. ego etiam sequor, dummodo talis donatio sit facta in forma contractus: sed si esset facta in testamento, vel codicillis, ab infirmo, præcipue existente in mortis articulo, crederem tutius esse adhærere opi. Ant. de Bu.

4 Cæte

ADDITIO.

a ¶Ita not. Bart. in l. si fortè, ff. de cast. pecu. cuius contrarium vult in l. per diuersas, ver. iuxta hæc quæro, C. mand.

4 Cæterùm si in donatione sit facta mentio mortis, tunc proculdubio tenendum est, ꝙ sit donatio causa mortis, non autem inter viuos. & hæc conclusio communiter tenetur, vt ait Dec. in l. fi. nu. 20. C. de pact. illam etiam dicit esse communem Paris. cons. 16. nu. 4. libr. 2. Non enim debemus in dubio à vi & proprietate verborum aliquo modo recedere. intellige tamen, quod non sufficit, ꝙ simpliciter sit facta mentio mortis, sed duo copulatiuè requiruntur, scilicet, ꝙ in donatione sit facta mentio mortis, & ꝙ sit collata in tempus mortis. ita concludunt docto. omnes, vt dicit Sigismund. cons. feud. 5. post nu. 4. quod nota perpetuò.

5 Sed pone, quod aliquis dicat se donare causa mortis, & in donatione ipsa promittat illam non reuocare: Quæro, an dicatur donatio inter viuos, an autem causa mortis? Resp. ꝙ ex illa promissione de non reuocando, debet censeri donatio inter viuos, non autem causa mortis. Tex. est expressus in l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor. Et est communis opi. vt ait Didac. in rub. de testa. in 2. parte. post nu. 11. Et dicit Nat. cons. 104. nu. 6. & seq. ꝙ in hoc neminem repetit contradicentem. Hæc enim qualitas, scilicet, ꝙ sit irreuocabilis, adeò repugnat ipsi donationi causa mortis, vt sit illi incompatibilis, & ideo necesse est hoc casu interpretari illud verbum, causa mortis, positum in donatione, vt dicamus, donantem potius motum fuisse ad donandum propter causam mortis, quàm voluisse mortis causa donare, vt dicit iurisconsultus in d. l. vbi ita donatur.

QVAESTIO V.

1 *Donatio causa mortis, an magis comparanda sit contractib. quàm vltimis voluntatibus?*
2 *Et an quantum ad confirmationem?*
3 *Et quid si donatio causa mortis facta sit in testamento?*

1 QVæro, nunquid donatio causa mortis magis comparanda sit contractui, quàm vltimæ voluntati? Vtilitas autem huius q. est euidens: nam ex hoc scire poteris, an donatio causa mortis debeat regulari secundum leges, & statuta loquentia de vltimis voluntatib. an autem secundum loquentia de contractib. In hoc autem articulo, magna fuit aliquando inter Doctores controuersia. Quidam enim simpliciter dixerunt ꝙ donatio causa mortis magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati. & hanc dixit esse communem opi. Boer. cons. 34. nu. 12. Alij verò simpliciter dixerunt, ꝙ est magis vltima voluntas, quàm contractus. & hanc dicit videri magis
a communem Mars. sing. 136. longa. Tu dic, ꝙ donatio causa mortis quo ad modum, & ordinationem, scilicet, dum in esse deducitur, æquiparati contractui, sed postquam est in esse deducta, quo ad effectum, & efficaciam, censetur vltima voluntas. & ita intelligenda est gl. ord. quæ ad hoc propositum semper allegatur in l. 2. in prin. ver. legatum. ff. de dote præle. quam dicit esse communiter approbatam Soc. cons. 150. nu. 9. libr. 1. quod est duplicatum cons. 235. lib. 2. Ias. in l. cum antiquitas. nu. 2. C. de testa. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. in l. 2. nu. j. ff. de lega. 1. & in l. Senium. nu. 8. in fi. C. qui test. face. pos. Rip. in d. l. 2. nu. 15. Alci. in l. 2. in prin. nu. 10. ff. de verb. obl. & ideò si statutum disponat, ꝙ in contractib. conficiendis debeant interuenire duo Notarij, ita seruandum erit in donationib. causa mortis: si verò aliud statutum disponat, ꝙ vltimæ voluntates habeant executionem paratam, pariter donatio causa mortis habebit paratam executionem. Quia illud statutum disponit circa contractus, prout sunt in fieri, merito comprehendit donationem causa mortis. Hoc autem disponit de vltimis voluntatibus iam in esse deductis, ideò locum habet etiam in donatione causa mortis. Econuerso autem si statutum disponeret, ꝙ in vltimis voluntatib. conficiendis deberent interuenire duo Notarij, non comprehenderet donationem causa mortis, &c.

2 Scias tamen, ꝙ licet donatio causa mortis, quò ad effectum & efficaciam æquiparetur vltimis voluntatib. vt s. dictum est, non tamen illis æquiparatur quoad confirmationem. Nam vltimæ voluntates non confirmantur nisi adita hæreditate. Donatio autem causa mortis confirmatur sola morte donantis, etiam eius hæreditate non adita. ita colligitur ex gl. in l. post legatum. §. qui mortis. ver. legatario. ff. de his quib. vt ind. & est communis opi. vt dicit Ale. in l. illud. post nu. 4. vers. tamen donatio. C. de colla. Picus in rep. l. in quartam. co. 21. quem refert Didac. in rub. de testa. 3. parte. nu. 22. Rip. in d. l. 2. nu. 18 ff. de le. 1. Rub. in cons. 11. nu. 6. Statim enim secuta morte donantis, donatio ipsa, quæ in tempus mortis erat collata, suam recipit perfectionem, non expectata hæredis aditione: secus autē in testamento, quod non recipit perfectionem, nisi hæres adeat hæreditatem, neque legata, quæ pariter de manu hęredis sunt accipienda.

3 Sed pone, ꝙ aliquis fecerit donationem causa mortis in testamento, nunquid censebitur tanquam legatum, vel tanquam donatio causa mortis? Respon. si est facta præsenti, censetur donatio causa mortis: sed si est facta absenti, valet in vim fideicommissi. ita dicit Bart. in l. j. cir. fi. ff. de don. cau. mor. cuius opi. communiter tenetur, vt dicit Im. in ea. l. 1. num. 1. quem refert Deci. cons. 196. nu. 2. in fi. Bertr. cons. 168. nu. 6 libr. 3. in 2. parte. Paris. cons. 88 nu. 98. libr. 3. qui dicit, ꝙ ita tenent communiter Scrib. quem refert & sequitur Soc. iu. cons. 67. n. 17. li. 3. Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat, modo talis donatio facta sit ab eo, qui haberet facultatem testandi: aliàs enim non valeret, neque vt donatio, quia facta absenti

ADDITIO.

a ¶ Vbi allegat Lud. Rom. cons. 75. nescio, &c. ibi tamen Rom. in lib. meo de communiori verbum nullum. bene dicit ꝙ mortis causa donatio quo ad essentiam & sui validitatem per omnia vltimæ voluntati comparanda est. alleg. l. vnic. ad fi. C. de cad. tol. & l. quæ sub conditione. §. hoc edictum, ff. de cond. instit. & l. fi. C. de don. cau. mort.

ſenti,neque vt fideicommiſſum,quia qui nõ po-
teſt teſtari,non poteſt facere fideicommiſſum. &
ita loquuntur Bar.& Doc.in loc.prę̨al.& dixi j̃.q.
prox.ver.Sed quæro. & hanc conclu.nota pro de
claratione ad concl.quam poſui j̃.q.12.ꝙ ſcilicet
donatio facta abſenti non valet,&c.

QVAESTIO VI.

1 *Filiusfamilias an poſſit donare?*
2 *Et an inter viuos?*
3 *Et an cauſa mortis?*
4 *Et an cum patris conſenſu?*
5 *Et an talis conſenſus interuenire debeat reſpectu ſui pręiudi*
cij,an autem ad integrandam perſonam filij?
6 *Et an debeat expreſsè interponi?*
7 *Et an filiusf.poſſit donare cauſa mortis ipſimet patri ſuo?*
8 *Et an clauſula codicillaris ſuſtineat donationem cauſa mor-*
tis factam per filiumfa.in teſtamento?
9 *Et quid ſi expreſsè non dixerit, ꝙ volebat valere in vim do-*
nationis cauſa mortis?

1 NVnc videndum eſt, quæ perſonæ donare poſ
ſint,vel non:& in primis quæro,an filiusfami
lias poſſit donare?Reſp.ꝙ non,etiam ſi habeat pe
culium.tex.eſt in l.filiusfamilias.ff.de don.Sed ꝗa
hęc materia eſt aliquantulum intricata,& Docto
res in ea multũ variè loquuntur,ideò diſtinguen-
dum eſt hoc modo.
2 Aut quæris,vtrum filiusfamilias poſſit donare in
ter viuos,& tunc vtique procedit concluſio ſupe
rius facta,ſ.ꝙ regulariter non poteſt donare. & ra
tio eſt,quia cùm pater habeat in bonis filij vſum-
fructum, non debet poſſe filius, in præiudicium
a paterni vſusfructus,de bonis ipſis diſponere.[a] Ex
hac ratione infertur,ꝙ ſi filius haberet aliqua bo
na,in quib.patri non quæreretur vſusfructus,poſ
ſet illa donare inter viuos,etiam ſine conſenſu pa
tris.& in hoc Doctores communiter cõueniunt,
vt dicit Crauet.conſ.84.n.9.& conſ.92. poſt n.1.
ver.Sed poſito. vbi dicit, ꝙ in hoc nemo eſt, qui
dubitet.
3 Aut verò quæris,vtrùm poſſit donare cauſa mor
tis:& tunc rurſus eſt diſtinguẽdum,Aut.n quæri-
tur an poſſit donare cauſa mortis ſine conſenſu
patris:& eſt expeditum apud omnes,ꝙ nõ poteſt
donare,neque etiam bona aduentitia, & quæ ad
ipſum ſpectant pleno iure. & hanc opi. dicit eſſe
communem Ab.conſ.40.in fi.li.2. Rub.conſ.46.
n.2.& ſeq.Et dicit Soc.conſ.112.n.1.li.j.quod eſt
duplicatum in conſ.172.lib.2.ꝙ hanc opi.arbitra
tur indubitanter eſſe de mente Doctorum com-
muniter,prout re vera eſt magis communis,quid
quid dixerit Crot.in rep. l.frater à fratre, poſt nu.
32.ver.Sextò quæritur. ff.de cond.ind. quem re-
fert Did. in rub.de teſta.in 3.part.n.8.& licet Bar.
in auc.vt li.ma. & auię.n.7.tenere videatur ꝙ imò
poſſit filiusf.huiuſmodi bona donare cauſa mor-
tis,etiam ſine patris conſenſu,non tamen propter
hoc eſſet à prima opi.recedendum, quæ (vt dixi)
proculdubio eſt magis communis, tantò magis
cùm non parua ſit controuerſia inter Doctores,
an illa lectura ſuper auctẽticis ſit Bart. vt dixi j̃.li.
7.Bene verum eſt,ꝙ Doctores multùm laborant
in inuenienda ratione,cur potius ſit ei permiſſum
huiuſmodi bona donare inter viuos, quàm cau-
ſa mortis:ſed hæ diſputationes in practica parum
vel nihil proſunt.
5 Si autem quæritur, vtrũ poſſit donare cauſa mor
tis cum patris conſenſu,dicendum eſt,ꝙ ſic:& eſt
de hoc tex.in d.l.filiusfam.& hanc conclu.tenent
omnes.vt dicit Iaſ.in l.Senium,n.8. C.qui teſt.fa.
poſ.Crot.in rep.l.frater à fratre,n.74.Quæ autem
ſit ratio,cur filiusf.non poſſit etiam cũ patris con
ſenſu teſtari,vt dixi s̃.lib.3.§.Teſtamentum.q.18.
poſſit tamen donare cauſa mortis, non ſatis bene
Doctores ſe explicant.Communiter tamen dici-
tur,ꝙ teſtamentum,cùm ſit vltima voluntas, nõ
poteſt ex alieno arbitrio pendere.& hanc dicit eſ
ſe communem rationem Iaſ.in d.l.Senium,nu.9.
vbi multa in hoc propoſito congerit.
5 Habes ergo,ꝙ in donatione cauſa mortis,quæ fit
per filiumfa.requiritur patris conſenſus.Sed quę
ro, an huiuſmodi conſenſus requiratur ratione
præiudicij,quod ipſi patri fit reſpectu ſui vſusfru-
ctus in donatione, quam filius facit alteri, an au-
tem etiam requiratur ad integrandam perſonam
ipſius filij?Hæc eſt ardua quęſtio,& in qua Docto
res inter ſe multum diſcordant. Aliqui.n.tenue-
runt,ꝙ non requiratur ad integrãdam perſonam
filij,ſed ſolummodò fauore patris,& ſic pro inter
eſſe ſui præiudicij.& hanc opi. dixit eſſe commu-
nem Io.Maria Ruffi.in d.l.ſenium,prout illum re
fert Rubeus conſ.127.nu.1.Et dicit Ale.in d.l.j.§.
fuit quæſitum,poſt n.8.ff.ad Treb.ꝙ Bar.& doct.
communiter reprehendunt gl. in l.fi. §.neceſſita-
te.C.de bo.quæ li.tenentem,ꝙ requiratur ad inte
grãdam perſonam filij.Idem dicit Ripa in d.§.fuit
quæſitum.nu.3.Contrariam autem ſententiam,ſ.
ꝙ imò requiratur patris conſenſus,non modò re
ſpectu eius præiudicij, ſed etiam ad integrandam
perſonam filij,& ſic ad ſolennizandum actum,ple
rię; alij tenuerũt.& hanc dicit eſſe cõmunem So-
ci.in d.conſ.112. poſt n.8. ver.Hoc etiam voluit,
& in d.l.j.§.fuit quæſitum.ff.ad Treb.quem refert
Did.in d.Rub.in 3.parte,nu.6.in fi.Rubeus conſ.
49.n.5.& conſ.127.n.8. & hæc opi. tanquam ve-
rior & magis communis tenenda eſt. Nam ſi pa-
tris conſenſus requireretur ſolummodò reſpectu
eius præiudicij,ſequeretur,ꝙ poſſet filius donare
cauſa mortis,aduentitia ſibi pleno iure quæſita,ſi
ne eius conſenſu, qđ tñ eſt falſum, vt dixi s̃.verſi.
Aut vero quæris : vel ſaltem ꝙ poſſet illa donare
ipſi patri cum eius conſenſu:cuius cõtrarium ma
gis communiter tenetur, vt dixi j̃. ver. Quæro e-
tiam:& tamen hoc caſu nullum prorſus præiudi-
cium patris conſiderari poteſt,itaq; potius euidẽs
vtilitas,vt patet ad ſenſum.
6 Succeſſiuè quæro, an huiuſmodi conſenſus pa-
tris, qui in donatione cauſa mortis per filium fa-
cienda requiritur, debeat expreſsè interponi, an
autem ſufficiat,ꝙ pater ipſi donationi ſimpliciter
aut tacitè conſentiat? Reſpond. quòd requiritur
expreſſus conſenſus patris. ita dicit glo. in l. qui
in poteſtate. in princ. in verbo , Nihilo magis. ff.
de teſta.& in hac nullus cõtradicit,vt ait Soc.in d.
conſ

ADDITIO.

a ¶Nec etiam ipſo patre conſentiente,poterit tamẽ de huiuſ-
modi bonis teſtamentũ facere,cùm ad pias cauſas illud cõ-
dit,vt per Vaſquinum de ſucceſ.lib j.ti.qui teſtari poſ. §.j.n.
50.Vide Fran.Viuium li.j.com.opi.opi.121.

conſ.112.n.7.in fi.quē refert Tiraq.de legib.connubial.in gl.8.nu.9. & ex hoc etiam confirmatur cōcluſio ſuperius facta,ꝙ,ſ.talis conſenſus requiratur ad ſolennitatem actus, non autem reſpectu præiudicij.Quia vbicunque agitur de præiudicio alicuius, tunc ſola præſentia, aut ſcientia, & taciturnitas, inducit conſenſum ſufficientem ad conualidandum actum,vt dixi ĵ.lib.7.§.conſenſus.

7 Quæro etiam,nunquid filiusf. poſſit donare cauſa mortis ipſi patri,cuius conſenſus (vt s̄.dictum eſt)in ipſa donatione requiritur?Reſp.in hoc quoque articulo magna eſt controuerſia inter Doctores,adeò, vt cùm aliquando in facto fuiſſet hæſitatum,quæ opi.eſſet magis communis, opus fuerit maxima librorum reuolutione.In primis autē multi tenuerunt,ꝙ poſſit pater conſenſum ſuum interponere filio ſibi donanti cauſa mortis.&hāc opi.dicit eſſe communem Ale.in d.l.j.§.fuit quæſitum.ff.ad Treb. prout illum refert Guli.Bened. in rep. c.Raynutius, in ver. Matrem inſuper Cleram,n.46.Ego tamen non reperio Ale.ibi, maximè,nu.8.vbi tractat hunc articulum, atteſtari de communi opi.niſi fortè Gul. ſenſit de verbis Ale. q̄ ego ſuperius retuli in ver.Habes ergo.Idē dicit Bertr.conſ.156.nu.10.li.j.in 2.parte,& conſ.162. poſt n.1.lib.j. in 2.parte. Iaſ.in d.§.fuit quæſitum, nu.3.qui dicit, ꝙ ita magis communiter tenetur. Ripa in d.§.fuit quæſitum,n.2.Cōtrariam autem ſententiam,ſ.ꝙ imò pater non poſſit interponere conſenſum ſuum filio ſibi donanti cauſa mortis, tenuit gl.in l.j.in pr.in ver.Rem acquirit.ff.de aucto.&conſenſ.tut.& dicit Soc.in d.§.fuit quæſitū, co.4.ver.Poſtremò,ꝙ ita tenent communiter doctores.Hāc etiam opi. dicit eſſe communem Bal. conſ.62.n.3.lib.4.quem refert Soc.in d.cōſ.112. poſt n.4.ver.Vnde in tanto.& Dec.in d.l.ſenium, n.56.C.qui teſt.fa.poſſ.& conſ.245.n.6.circa fi.& conſ.612.circa fi.& Tiraq.de legib.connubial.in gl.8.n.115.Im.in d.§.fuit quæſitum,co.fi.ver.extrà gl.adde qui dicit,ꝙ illa gl.ordinaria in d.l.j.cōmuniter approbatur,quem refert Soc.conſ.23.n. 15.li.4.& Did.in d.Rub.de teſtam.in 3.parte,n.7. Cor.conſ.294.circ.prin.lib.j.quem refert Io.Dile. de arte teſt.ti.j.cau.2.n.4.& Dec.conſ.279.n.5. Et dicit Pariſ.conſ.97.n.21.li.3.ꝙ iſta opi. reputatur communis.& ſic vt vides,ex prædictis non eſt dubitandum,quin opi.gl. ſit magis communis, & etiam verior,maximè præſuppoſito pro conſtanti, ꝙ conſenſus patris in donatione filij interuenire debeat,non tantùm ratione præiudicij,ſed etiam ad ſolennitatem actus,& ſic ad integrandam perſonam filij, vt dixi s̄.ver.Habes ergo. Videtur ergo potius præſtatio auctoritatis, quàm ſimplex conſenſus,quam quidem auctoritatem nemo poteſt in ſui commodum impartiri, vt in ſimili dixi s̄.li.j.Et ab hac opi.non recedas in iudicando.& ſi patres volent à filiis ſuis ſibi fieri facere huiuſmodi donationes,poterunt adhibere auctoritatē Iudicis,& ſufficiet,ſecundum ferè omnes in locis ſuperius allegatis.

8 Sed quæro,Tu ſcis,ꝙ filiusf.non poteſt teſtari,vt dixi s̄.li.3.§.teſtamentum, q.18.Pone, ꝙ in teſtamento aliquid relinquat alteri interueniente conſenſu patris, & ꝙ in ipſo teſtō appoſita ſit clauſula codicillaris,ꝙ ſi non valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorum,vel donationis cauſa mortis,&c. nqūuid tale relictū ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis? Reſp.aut tale relictum eſt factum abſenti,nō interueniente nuntio,vel epiſtola, neque aliquo recipiente nomine ipſius abſentis: & tunc proculdubio non poteſt valere in vim donationis cauſa mortis, cùm ad validitatē donatiōis requiratur ſtipulatio, vel pactū, vt dixi ĵ.q.12.& 14.& in hoc vidētur cōcordare omnes Doctores,vt dicit Soc.in d.conſ.112.n.5.li.j.Aut verò ille cui relinquitur eſt præſens,& tunc bene valet in vim donationis cauſa mortis:&in hoc pariter vidētur cōcordare Doctores, vt dicit Soc.in loco præal.ver.Aliquādo,& ſecūdò,& hoc etiam ſi expreſsè non acceptet, nā talis præſentia donatarij cum taciturnitate,inducit eius cōſenſum, & ꝯñr valet donō,vt dixi in d.q.14.verſi.Sed pone.

9 Et hæc quidem ſine difficultate procedunt,qñ expreſsè filius dixit, ꝙ volebat etiam valere in vim donōis cauſa mortis : ſed quid ſi ſolummodo dixit,ꝙ volebat valere in vim codicillorum, vel cuiuſcūque vltimæ vol. Reſp.ꝙ adhuc ſuſtinebitur in vim donōnis cauſa mortis. & hæc eſt communis concl.vt dicit Soc.in cōſ.125.ante n.1.li.3. Latè.n.ſunt verba interpretāda,vt actus ſuſtineatur.

QVAESTIO VII.

1 *Vſurarius manifeſtus,an poſſit donare cauſa mortis?*

1 QVæro,tu ſcis,ꝙ vſurarius manifeſtus[a] nō poteſt teſtari,niſi pręſtita cautione iuxta formā
a c.quanquā,de vſur.in 6.vt dixi s̄.lib.3.§.teſtamentum,q.26.Nūquid poterit donare cauſa mortis? Reſp. variæ ſunt in hoc art.opi.Doctorum:Nam Bal.in l.executorem,n.11.C.de exec.rei iud.videtur tenere,ꝙ ſic(licet dicat ſe tremulentius id aſſerere,& ſupponat ſe iudicio ſanctę Eccleſiæ)& affirmat, ꝙ multi valētes Doctores venerabilis collegij Mediol.pro hac parte conſuluerunt, quā dicit ſibi videri magis communem Ripa in l.2. n.7. ff.de le.j.quem refert Did.in Rub.de teſtam. in 3. parte,n.11. Contrariam tamen ſententiam, ſ.ꝙ imò vſurarius manifeſtus nō poſſit donare cauſa mortis,multi tenuerunt.Et dicit Ale. in d.l.diſcretis.n.2.C.qui teſta.fa.poſſ.ꝙ hæc opi. videtur eſſe magis communis,quem refert Curt.iu.l.eius qui in prouincia,n.4.in fi.ff.ſi cer.pe.refert etiam,& ſequitur Io.Dil.de arte teſtan.lib.j.cautela 7.n.4. Et hanc ego etiam ſequor tanquam tutiorem,&magis communem:aliter enim facilè eludi poſſet diſpoſitio d.c. quanquam. Quæ opinio multò magis ꝓcederet, vbi huiuſmodi donatio cauſa mortis eſſet facta in teſtamento, vel eſſet de omnibus bonis,vel eorum maiori parte,prout etiam fatentur illi,qui tenent contrariam partem: tunc enim proculdubio appareret illam eſſe factam in fraudem. & ab hac opin. quæ fauorabilior eſt animæ non recedas in iudicando.

ADDITIO.

a ¶Adde ꝙ vſurarius manifeſtus is tunc dici poteſt, quādo in iudicio illud crimen fuerit confeſſus.gl.in c.j.in ver.manifeſtos.quam communiter omnes ſequuntur.de vſu.in 6. quod amplia etiam ſi in confeſſione dixerit ſe ſimpliciter vſurarium,ſecundum Fran.ibi.& ita etiam tenent Ab. Ant.de Bu. &alij in c.quia in omnibus.de vſur.Nota tamen ꝙ teſtes ſingulares non probant quem vſurarium manifeſtum.ſecundū Ab.in c.cum in diœceſi.vbi hanc dicit communem.de vſur.

QVAESTIO VIII.

1 *Pater an poſſit donare filio in poteſtate?*

Et an

2 *Et an in remunerationem meritorum?*
3 *Et an requiratur quòd merita æquiualeam donationi?*
4 *Et quid si non æquiualeant in totum, sed excedant dimidium eius quod donatur?*
5 *Et an valeat donatio facta per patrem filio in præmium emancipationis?*
6 *Et an ex causa studij?*
7 *Et an donatio facta à patre filio, morte confirmetur?*
8 *Et an confirmetur iuramento?*

1 QVæro, nunquid pater possit donare filiosa. in eius potestate existenti? Resp. ꝙ regulariter donatio inter patrem & filium nihil valet. tex. est in l. donationes quas parentes. C. de do. inter vir. & vx. & hæc opi. communiter per Doct. approbatur, vt dicit Alb. in l. si pater. circa pr. C. de inof. te. Illam etiam dicit esse communem Paris. cons. 16. nu. 19. lib. 2. Cùm enim regulariter quidquid acquirit filius, acquirat patri, impossibile est iuris impossibilitate, quòd pater aliquid donare possit filio, ita vt dominium in illum transferatur, cùm neque momento apud ipsum remanere possit, sed omnino sit in ipsum patrem donantem illico reuersurum.

2 Hæc tamen concl. intelligenda est, vt procedat in simplici donatione, s. quæ nullam causam habet annexam, nisi puram, & meram liberalitatem: cæterùm si donatio innitatur alicui causæ, facilè sustinetur. Hinc infertur, ꝙ si filius in patrem aliqua beneficia contulerit, poterit pater illi donare in remunerationem huiusmodi meritorum, & donatio ipsa valebit. Ita tenet gl. in l. si donatione, in gl. j. C. de collat. cuius opi. communiter approbatur, vt ait Dec. in ea. l. si donatione, nu. 10. Rimin. cons. 240. n. 3. talis enim donatio, quæ fit in remunerationem meritorum, nõ est propriè donatio, vt dixi s. q. 3. Sed aduerte, quia in hoc non statur assertioni patris attestantis de meritis, etiam si illa exprimeret in specie, sed merita ipsa probanda sunt per filium. ita communiter tenetur, vt dicit Ias. in rep. l. frater à fratre, post n. 44. vers. secundò limita. ff. de cond. inde. Corn. cons. 289. col. fi. litera D. lib. 4. Hanc etiam conclus. dicit esse communem Rui. cons. 44. circa fi. lib. 5. Vbicunque enim donatio fit inter personas prohibitas, semper est necessaria probatio meritorum, vt dixi in alleg. q. 3. vers. sed hic occurrit.

3 Scias etiam, ꝙ non sufficit subesse aliqua merita, sed requiritur, quòd ipsa merita æquiualeant donationi, aliàs autem donatio ipsa non valebit, nisi quatenus capiunt merita: pro residuo verò censebitur donatio simplex, vt dixi in ead. q. 3. vers. sed nunquid.

4 Sed pone, ꝙ merita non æquiualeant in totum donationi, excedant tamen dimidiam eius, quod donatur, nunquid sufficiet ad hoc, vt merita dicantur æquiualere donationi? Resp. Bald. in auct. ex testamento. col. 2. vers. sed contra hoc facit. C. de collat. videtur tenere, ꝙ sufficiat, ꝙ merita saltem non sint intra dimidiam iustæ mensuræ, arg. l. 2. C. de resc. ven. sed in contrarium est communis opi. vt attestatur Soc. cons. 19. nu. 9. lib. 1. ꝙ hoc nõ sufficiat. aliàs enim facile esset facere fraudem legi, si pater faceret aliquam rem magni valoris sibi per filium donari, vt ipse deinde posset illi duplum donare. quod nullo modo est dicendum. Veritas igitur est, ꝙ in hoc, an. s. merita æquiualeant donationi, vel ne, standum est arbitrio iudicis, vt dixi in d. q. 3. vers. sed quæro.

5 Secundò infertur, ꝙ si pater aliquid donet filio in præmium emancipationis, talis donatio valet, vt traditur in l. vt liberis. C. de colla. & ita communiter concluditur, teste Soc. cons. 127. n. 13. lib. 3. Et si dicas, ꝙ imò talis donatio dicitur donatio simplex, non autem ob causam, quia in emancipatione filius dicitur potius acquirere, & sic fieri melioris conditionis, & ideò impropriè videtur dici huiusmodi donatio fieri in præmium emancipationis: & ꝙ sit donatio simplex, attestatur communiter teneri Ale. cons. 21. post n. 9. lib. 3. quam etiam opi. dicit esse communem Rim. cons. 409. num. 8. Resp. ꝙ satis potest dici talis donatio fieri præexistente causa emancipationis, vt. s. filius emancipationi consentiat. Nam filius non potest à patre inuitus emancipari. §. generaliter, in auct. quib. mo. nat. eff. sui. cum simil.

6 Tertiò infertur, ꝙ si pater, libros, vel aliquid aliud filio donauerit ex causa studij, talis donatio facta præexistente dicta causa, sustinetur, nec potest à patre reuocari. Ita tenet Ang. in l. j. in vlt. ver. ff. so. mat. & est communis opi. vt ait Ias. in ea. l. 1. n. 52. subdens, ꝙ ab ea non esset recedendum. Hæc tamen decisio non transit sine difficultate. Multi. n. Doct. & magnæ auctoritatis tenuerunt contrarium, s. ꝙ imò talis donatio non valeat: & hanc dicit videri magis communem Rip. in d. l. 1. n. 140. Dicit etiam Ale. in l. in quartam. n. 22. in fi. ff. ad l. Falc. ꝙ magis communis concl. videtur esse, ꝙ si filius est in potestate, & non sit doctor, talis donatio non valeat. Sed quidquid sit, ego si casus contingeret, non recederem à prima opi. modò donatio non esset immodica, neque aliàs vlla suspicio fraudis subesset. Est. n. hæc causa studiorum valdè fauorabilis, vt. s. adolescentes erudiantur, ꝙ reip. maximè interest. an autem si pater tradiderit filio libros ex causa studij, censeatur eos illi donasse, & an filius illos habeat præcipuos, an autem sint cum fratribus conferendi, dixi s. lib. 3. §. collatio.

7 Scias etiam, ꝙ hæc concl. quæ habet, ꝙ pater non potest filio donare, intelligẽda est, vt procedat ab initio: stante. n. iuris impossibilitate, de qua superius dixi, non potest huiusmodi donatio aliquo modo in vim contractus simpliciter sustineri, sed si pater donationem ipsam nõ reuocauerit, bene eius morte cõfirmatur. & hæc est communis opi. vt dicit Alb. in l. si pater, circa pr. C. de inof. test.

8 Sed quæro, tu scis quanta sit virtus iuramenti, de quo latè dixi j. lib. 7. §. iuramentum. Pone, ꝙ pater in donatione quam fecit filio, apponat iuramentum, nunquid ex virtute iuramenti[a] donatio ipsa cõfirmabitur: ita quòd statim ab initio valida sit? Resp

ADDITIO.

a ¶Quod hæc donatio non confirmetur iuro, tenuit Bal. in c. cum contingat, de iureiu. Pau. de Cast. cons. 345. inc. circa bona. vol. 1 Fulg. cons. 199. Corn. cons. 9. lib. 2. cons. 188. in pr. li. 4. Contraria tamen opi. q. s. firmetur iuramento, videtur magis communis. de hoc vide per Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de donat. conclus. 4.

Resp. super hoc artic. aliquando fuit controuersia inter Doct. Nunc autem ferè omnes transeunt cum hac sententia, quòd cõfirmetur iuramento. quam in primis tenuit Bal. in l. fi. nu. 8. C. de vsuc. pro do. & dicit esse communem Ale. cons. 8. li. 2. prout illum refert Rui. cons. 121. post n. 1. li. 1. licet in libr. meo Ale. n. 3. & vbi attestatur de communi, loquatur de dona. inter vir. & vx. Cor. cons. 289. li. 4. prout illum refert episcopus Loazes in suis alleg pro Marchione Velez, fo. 84. post n. 20. Soc. cons. 91. n. 8 li. 1. & cons. 107. n. 1. li. 3. & cons. 131. n. 3. li. 4. Ias. in lect. l. frater à fratre, col. pe. & fi. ff. de condi. inde. & cons. 184. col. fi. vers. præterea talis, li. 2. & cons. 118. n. 1. li. 4. Dec. in l. si donatione, n. 33. C. de colla. & cons. 216. n. 2. & cons. 239. nu. 1. & cons. 414. n. 12. & cons. 432. n. 5. & cons. 631. post nu. 5. & cons 688. post n. 11. Bertr. cons. 39. nu. 1. li. 1. in 2. par. & cons. 89. n. 2. e. vo. & cons. 144. n. 1. e. vo. & cons. 173. n. 3. e. vol. & cons. 206. num. 7. in fi. e. vol. & cons. 8 nu. 1 lib. 2. in 2. parte, & cons. 138. nu 4. e. vo. & cons. 97. post nu. 1. vers. præterea li. 3. in 2. par. & cons. 203. nu. 5 eo. vo. & cons 208 nu. 6. e. vol. & cons. 208. n. 6. e. vol. Ripa in l. si vnquam. nu. 35. C. de reu. do. & lib. 3. resp. c. 5. n. 4. post n. 8. Rubeus cons. 130. n. 5. & cons. 145. nu. 10. Paris. cons. 53. nu. 3. lib. 1. & cons. 33. n. 35. lib. 3. Alciat. in c. cum contingat, n. 207. de iureiu. & in l. probrum, ver. non natura. ff. de ver. si. Bello. cons. 15. post nu. 12. Crauet. cons. 19. n. 1. & cons. 102. post n. 1. vers. sed præmissis, & cons. 136. n. 2. Gratus cons. 7. nu. 8. li. 2. & cons. 603. n. 23. e. vol. Io. Dil. de arte test. ti. 3. caut. 2. n. 2. Duen reg. 219. in 2. ampl. vers. pro qua opi. Neuiz. cons. 8. post n. 3. vbi recenset auctoritates. Apostil. ad Riminal. cons. 383. sub n. 14. Et secundum hanc opi. in facti contingentia iudicauit perlamentum Delphin. vt per Guid. Papæ decis. 146. Hæc enim incapacitas, quę est in contractibus inter patrem & filium, est à iure ciuili introducta, & sic non impedit oriri naturalem obligationem, qua præsupposita, non videtur dubitandum, quin iuramẽto confirmetur. Et quia hęc res in practica nullam solet habere difficultatem, ineptus esset aduocatus, qui illam vellet in disceptationem deducere. faciunt quæ dixi ĵ. q. proxima, vers. sed quid si in ipsa.

QVAESTIO IX.

1 *Donatio inter virum & vxorem, an valeat?*
2 *Et quid in donatione causa mortis?*
3 *Et quid si appositum sit iuramentum?*
4 *Et quid si talis donatio sit simulata, vel præsumpta?*
3 *Et quid si facta sit in compensationem senectutis, vel ignobilitatis?*
6 *Et an confirmetur morte donantis?*
7 *Et an eo casu retrotrahatur ad tempus factæ ipsius donationis?*
8 *Et quid si excedat summam quingentorum solidorum?*

1 QVæro, nunquid donatio inter virum & vxorem valeat? Resp. ꝙ regulariter non valet. l. j. ff. de do. inter vi. & vx. Quod optima ratione introductum fuit, ne scilicet coniuges mutuo amore se spoliarent, vt dicit tex. ibi.

2 Et hæc quidem concl. locum habet, non solùm in donatione inter viuos, sed etiam in don. causa mortis, nam & ipsa inter coniuges facta nihil valet. ita dicit gl. in l. 2. in pr. verb. legatum, ff. de do, præle. quam dicit esse ab omnibus probatam Didac. in rub. de testa. in 3. par. nu. 2.

3 Sed quid si in ipsa donatione appositum sit iuramentum nunquid ex virtute ipsius iuramenti talis donatio confirmabitur? [a] Resp. ꝙ in hac q. variæ fuerunt Scrib. opi. nam Bar. in l. qui testamentum. ff. de prob. tenuit, ꝙ talis donatio non confirmatur iuramento. Et dicit Soc. cons. 66. nu. 12. & seq. lib. 1. ꝙ longè plures, & excellentiores Doct. & longè maioris auctoritatis tenent hanc partem. Contrariam autem sententiam, s. quòd imò huiusmodi donatio inter virum & vxorem confirmetur iuramento, tenuit Bar. sibi contrarius in l. Seius, & Augurius, in fi. ff. ad l. Falc. Et dicit Soc. pariter sibi contrarius cons. 77. post nu. 15. vers. Nec obstat septima. lib. 1. ꝙ ita concludunt communiter Doct. Hanc etiam opi. dicit esse communem Im. in c. cùm contingat, post n. 89. de iureiur. Ale. cons. 8. nu 3. lib. 2. & cons. 157. n. 17. e. vol. & cons. 152. n. 6. li. 6. & cons. 54. n. 8. lib. 7. Aret. cons. 74. n. 6. quem refert Soc. iu. cons. 44. n. 6. li. 2. Rui. cons. 132. nu. 3. li. 4. & cons. 137. n. 2. e. vol. Corn. cons. 163. litera B. lib. 1. & cons. 37. litera C. lib. 4. Abb. in c. fi. nu. 9. de do. inter vir. & vx. vbi dicit, ꝙ hæc opi. communiter tenetur, & cons 96. n. 1. li. 2. quem refert Gram. deci. 103. n. 73. Ias. in l. pacta q̃ contra, nu. 5. C. de pact. Dec. in d. l. pacta quæ contra, n. 7. & cons. 202. post n. 2. & cons. 222. post n. 6. & cons. 240. nu. 1. Claud. in l. is cui bonis, n. 24. ff. de ver. ob. & in l. si diuortio, n. 11. e. ti. Rui. cons. 190. nu. 3. lib. 1. & cons. 179. n. 3. e. vol. Bertr. cons. 175. n. 3. libr. 1. in 2. par. & cons. 163. post n. 1. li. 2. in 2. par. & cons. 208. n. 5. li. 3. in 2. par. Rube. cons. 25. n. 5. & cons. 54. n. 3. Paris. cons. 86. n. 14. li. 3. Ripa lib. 3. resp. c. 4. n. 6. & c. 6. per totum, & c. 17. n. 1. Alciat. in d. c. cùm contingat, nu. 196. & in l. probrum, ver. Non natura, ff. de ver. sig. Bello. cons. 4. n. 2. in fi. & cons. 87. n. 3. Crauet. cons. 81. post n. 1. vers. sed præmissis, & cons. 229. post n. 4. vers. quæ conclusio, & cons. 245. post n. 12. vers. Nec dicatur, Soc. iu. cons. 47. n. 15. lib. 3. Duen. reg. 219. in 2. ampl. vers. secus tamen. Alba cons. 4. n. 12. Did. in rub. de testam. in 2. par. n. 10. & ab hac opi. tanquam apud Doct. nostri tẽporis indubitabili, non esset iudicando, aut consulendo recedendum. Potest enim hoc casu iuramentum ipsum obseruari sine interitu salutis æternæ, ideo seruandum est, cùm non sit præstitum super promissione, quæ dici possit esse contra bonos mores. Faciunt quæ dixi s. q. proxima, vers. sed quæro.

Hæc

ADDITIO.

a ¶Contrarium, quòd scilicet non firmetur iuramento, tenet Bar. in l. j. ff. de do int. vi. & vx. & ib. Ful. & Sal. Bal. in l. si quis inquilinos. § si ff. de leg. 1. Sal. in l. cum multæ. C. de don. ante nupt. Vide Gabriel. libr. 3. commun. opin. titul. de donat. conclus. 3.

4 Hæc tamen conclusio, quæ habet, ꝙ donatio inter virum & vxorem confirmatur iuramento: intelligēda est, vt procedat in vera donatione, nam si esset donatio simulata, vel præsumpta, puta quę resultat ex confessione dotis receptæ, in casibus in quib. præsumitur facta animo donādi, talis donatio non confirmatur iuramēto. ita dixit Cy. in
a l.j. in fi. C. de sacr. ecc.[a] & est communis opi. vt ait Soc. conf. 61. co. 3. li. 1. prout illum refert, & sequitur Didac. li. 1. resolut. c. 7. n. 5. Curt. iu. conf. 95. n. 4. Gratus conf. 55. nu. 40. li. 1. Cùm enim inter cętera, iuramētum, ad hoc vt valeat, debeat habere comitem veritatem, præsupposita simulatiōe cōtractus, nihil potest operari. Bene verum est, ꝙ huiusmodi donatio simulata & præsumpta, confirmatur morte mariti, vt dixi ĩ. vers. Scias autem, & in hoc proposito, quando confessio dotis receptæ censeatur facta animo donandi, vidēda sunt ea quæ dixi ĩ. §. Dos.

5 Sed pone, ꝙ maritus ignobilis, aut senex, ducat puellam, vel nobilem in vxorem, nūquid ipse poterit in compensationem suæ ignobilitatis, vel senectutis aliquid illi donare? resp. ꝙ sic, & talis donatio valebit: ita videtur sensisse Gl. vnica, ĩ l. si voluntate. C. de do. promis. & est communis opi. vt attestatur Bal. nouel. de dote, in x. par. nu. 8. & seq. Ias. in l. si diuortio. ff. de ver. ob. prout illum refert Paris. conf. 86. n. 18. lib. 3. licet ego non reperiam Ias. ibi id attestantem, Tiraq. de nobilitate, c. 18. n. 19. & dicit Bar. in d. l. si voluntate, in fi. ꝙ ita obseruat consuetudo, prout illum refert Ias. in d. l. si diuortio, post n. 13. quāuis Bart. in lib. meo hoc non dicat: & hæc conclusio, licet in puncto iuris non transeat sine magna difficultate, esset tamē tenenda propter auctoritatem Doctorum, & communem obseruantiam. item quia est fauorabilis mulierib. quib. in dubio semper fauendum est in reb. honestis, & reuera nō potest negari, quin hæc donatio aliquo modo dicatur remuneratoria. illam tamē ego intelligo, vt procedat in ipso actu dotis constituendæ: sed si fieret post cōstitutam dotem, crederem de illa esse iudicandum, prout de cæteris donationib. simplicib. quas mariti faciunt vxorib. aliàs puellæ, & iuuenes, quæ maritos habent senes, facilè ab illis huiusmodi donationes extorquerent ad earum libitum: solent enim viri, qui sunt ad venerem minus validi, nihil non concedere vxoribus suis, vt quod ex vna parte deficit, ex alia suppleatur.

6 Scias autem, quòd hæc conclusio, quæ habet, ꝙ donatio inter virum & vxorem non valet, declaranda est vt procedat quantum ad hoc, vt ab initio sustineatur, ita quòd reuocari non possit. Cæterùm si post factam donationem maritus voluntatem non mutauerit: eo casu donatio ipsa morte mariti confirmatur. l. donationes quas parentes. C. de don. inter virum & vx. & sustinetur in vim relicti, potius quàm in vim contractus: & ideo de illa detrahit Falcidia, sicut de legatis, &c. Sed hoc intellige, vt ꝓcedat, dummodò ante mortem mariti interuenerit traditio vera, vel ficta, & sic aliquid, quod fungatur vice traditionis: aliàs verò si interuenisset sola promissio, non confirmaretur morte. ita dicit Bar. in l. Papin. ff. de dona. inter vi. & vxo. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Cepol. conf. ciuili 8. nu. 3. Dicit etiam Corn. conf. 124. in litera B. lib. 4. quod in hoc Doctores omnes concordant. Hanc etiam dicit esse communē Pau. de ca. conf. 138. n. 1. lib. 1. vbi attestatur quòd ita Doctores communiter tenēt, quem refert Didacus in d. rub. de testa. in 3. part. nu. 3. Paris. conf. 128. nu. 8. lib. 1. Et in hoc proposito, quando scilicet aliquid dicatur fungi vice traditionis, duo possunt exempla adduci. Primū, quando in donatione est appositum constitutum: illud enim habet vim fictę traditionis. vt dixi ĩ. lib. 7. & ideò operatur, ꝙ donatio ipsa morte donantis confirmetur. & hæc conclusio communiter approbatur, vt dicit Soci. in l. 1. §. si vir. col. 3. ver. quarta, & vltima. ff. de ac. po. & dicit Cæpolla in d. conf. 8. n. 4. quòd ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit esse communem Paris. in d. conf. 128. n. 19. Secundum exemplum poni potest, quando non est vera donatio, sed præsumpta, seu simulata: puta, quia maritus constante matrimonio confessus fuerit se recepisse dotem: nam huiusmodi confessio præsumitur facta animo donandi, vt dixi in d. §. dos. Et confirmatur morte mariti, ex quo ipsa confessio receptionis habet vim fictę traditionis. ita dicit mirabiliter Gl. sin l. quòd de suo. in Gl. fi. C. de dote cau. non numera. quam dicit esse communiter approbatam Soc. conf. 79 post n. 1. lib. 4. Hanc etiam dicit esse communem Bal. nouel. de dote. in x par. nu 7. Soc. in l. 1. n. 71 ff. so. ma. quem refert Didacus li. 1. resolu. c. 7. post n. 4. vers. Quòd si confessio. Quæ omnia nota, quia sæpè contingunt in practica.

7 Sed quæro, nunquid hęc confirmatio, quę fit per mortem mariti, operetur, ꝙ donatio ipsa censeatur facta tempore mortis ipsius mariti, an autem retrotrahatur etiam ad tempus factę donationis? resp. quòd respectu dominij non retrotrahitur ad tempus factæ donationis, sed bene trahitur retro respectu fructuum perceptorum. ita dicit Gl. in l. talis scriptura, in Gl fi. ff. de leg. 1. & hæc opi. communiter tenetur, vt dicit Paulus de Ca. in d. l. talis scriptura, n. 4. & seq. Alc. in d. l. talis scriptura, n. 8. Hāc etiam opi. dicit esse communem Crottus in rep. l. si is qui pro emptore, n. 15. ff. de vsuc. vbi subtiliter examinat hunc articulum. Didacus in rub. de testa. in 3. par. nu. 5.

8 Quæro etiam, nunquid huiusmodi donatio confirmetur morte mariti, etiam si excedat summam quingentorum solidorum, dato quòd non sit insinuata? dixi ĩ. q. 17. ver. Sed quæro.

ADDITIO.

a ¶Adde Bar. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de le. 3. Bal. in l. j. ver. ex prædictis. C. de inof. don. Crot. in l. si cōstante. ff. sol. ma. Contrarium tenet Ang. in l. pe. §. mulier. ff. so. ma. Ancha. consil. 307.

QVAESTIO X.

1 *Ea quæ socer vel maritus mittunt sponsæ an censeantur donata?*
2 *Et quid in his quæ ei donantur à consanguineis vel affinib.*
3 *Et quid de annullis, iocalibus, & vestibus, quas mariti faciunt vxoribus?*

1 Circa hanc materiam donationis inter virum & vxorem occurrit alia quæstio quotidiana, nunquid si maritus, aut eius pater, mittat aliquid spõsæ prout quotidie fieri videmus, præsumatur illud ipsi sponsæ donatum? Resp. Aut expresse dictum est, quòd donatur: & tunc vtique censetur donatum. Aut simpliciter missum est, nulla facta mentione donationis: & tunc in dubio censetur tradita causa ornamenti, non autem animo donandi. ita distinguit Ang. cons. suo inci. Nicoletus de Tartagnis, quod est sub num. 251. in consiliis compilatis & correctis per D. Nicolaum Gambarutum auum meum maternum, de qua compilatione mentionem facit, & ipsum appellat præstantissimum doctorem, Dominus Paulus de Montepico in rep. l. Titia. ff. de leg. 2. post nu. 56. in consiliis autem Ang. secundum impressionem, quam ego habeo, illud consilium est sub n. 339. Hæc autem distinctio Ange. est per Doctores approbata, vt dicit Cagnol. in l. contractus, n. 35. ff. de reg. iu. ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Corn. cons. 65. in litera A. libr. 3. & dicit Alex. cons. 155. nu. 10. lib. 7. quòd ita magis communiter concluditur.

2 Sed nunquid ea, quæ donantur sponsis à consanguineis, vel affinib. censentur donata contemplatione mariti, an autem contemplatione vxoris? Resp. Aut sunt donata à cõsanguineis ex parte viri, & censentur donata contemplatione viri: aut sunt donata à consanguineis vxoris, & censentur donata contemplatione vxoris. ita distinguit Bar. in l. sed si plures. §. in arrogato, n. 4. ff. de vul. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. vt liberis, nu. 17. C. de col. Hanc etiam sententiam dicit esse magis communiter receptam Cagnol. in d. l. contractus, nu. 38.

3 Successiuè quæro, quid de annullis, iocalibus, & vestibus, quas maritus facit vxori, nunquid censeantur donatæ vxori, an autem illi concessæ ad vsum, & ornamentum tantùm? Resp. Aut istæ vestes, siue iocalia, sunt vilia, & ad quotidianum vsum, & censentur donata: & sic fiunt propria vxoris. Aut verò sunt preciosa, & non censentur donata, sed concessa ad vsum tantùm. ita tenet Bar. in l. in his reb. quę est l. pe. §. j. n. 2. ff. so. ma. & est communis opi. vt dicit Corn. cons. 81. in litera L. lib. j. Bertr. cons. 24. ante n. 8. lib. j. in 2. par. & cons. 208. nu. 2. lib. 2. in 2. par. Soc. iu. cons. 134. nu. 40. lib. 1. & quòd vestes preciosæ & alia ornamenta festiua tradita vxori, vel sponsæ per spõsum, vel maritum, non censeantur donata, est communis ferè omnium sententia, vt dicit Corn. cons. 114. in litera G. libr. 4. Videmus enim, quòd mariti illas fieri faciunt potius honoris sui causa, vt scilicet vxores ornatiores cõspiciantur, quàm ĩ gratiam, siue beneficium ipsarum vxorum. & ab hac opi. nullo modo esset in practica recedẽdum, & multò magis hoc tempore quo infelices mariti obsequentes ambitioni vxorum, plus expendunt in earum ornamẽtis, quàm recipiant pro earum dote. Mortuo igitur marito, si inter vxorem, & inter hæredes mariti sit controuersia de vestibus, dic, quòd aut constat, quòd maritus eas voluit concedere ad vsum vxoris tantùm, & sunt hæredum viri. aut constat, quòd voluit donare, & sunt vxoris, quia talis donatio fuit ipsius mariti morte cõfirmata. Aut verò sumus in dubio, & tunc vestes necessariæ ad vsum remanent mulieri, alię verò remanẽt hæredib. viri. & hæc est communis conclusio, vt dicit Ale. in l. si is qui quadringenta. §. dos legata, nu. 2. ff. ad l. falc. à quo consulendo, aut iudicando recedi non solet.

QVAESTIO XI.

1 *Donatio propter nuptias, an hodie sit in vsu?*

2 *Et an censeatur ipso iure constituta, an autem agendum sit, vt constituatur?*

1 Postquam hoc loco de donationib. inter virũ & vxorem tractari cæptum est, non impertinẽs erit aliquid de donationibus propter nuptias breuiter attingere.

Scias ergo quòd de iure communi dos data donationem propter nuptias meretur, & sic maritus cogitur dare tantum vxori ex causa donationis propter nuptias, quantum ipse ex causa dotis ab vxore recepit: & hoc ex dispositione auct. dos data. C. de don. propter nup. Dispositio tamen illius auct. scilicet ꝙ fiat contra dos, siue donatio propter nuptias vxori, hodie non est in vsu, vt attestaꝛ Gl. in auc. æqualitas. in Gl. fi. C. de pac. conuentis. quam refert Paris. cons. 95. n. 35. lib. 2. & Canar. de nisinuat. in 2. par. in 6. q. Bal. in d. auc. dos data. n. 2. in fi. Alba cons. 22. nu. 8.

2 Sed quæro, retẽta dispositione iuris communis, nunquid huiusmodi donatio propter nuptias cẽseatur esse ipso iure constituta, an autem vxor teneatur agere, quòd cõstituatur? Resp. Azo, quem refert Gl. in d. auc. dos data. in Gl. 1. in fi. tenuit, ꝙ huiusmodi donatio censeatur ipso iure constituta, æquiualens doti. Et dicit Apostil. ad Bal. in eadem auc. dos data, sub nu. 3. quòd ista videtur esse communis opin. Sed certè ego credo, quòd opinio Azo. non sit communis, nec vera: quinimò si donatio propter nuptias nõ fuit petita constitui constante matrimonio, non potest postea soluto matrimonio peti. & ita tenet Gl. in d. auc. dos data. in verb. Exactio, quam dicit esse communiter approbatam Afflic. decis. 242. nu. 1. Gramma. decis. 97. nu. 4. Bene potest peti, quòd constituatur constante matrimonio, licet tempore datę dotis, vel promissæ non fuerit petita, neque constituta: & ita communiter seruatur, vt dicit Alb. in d. auc. dos data.

QVAESTIO XII.

1 *Donatio facta absenti non valet, nisi nuntius vel epistola interueniat.*

2 *Et an requiratur, quòd talis nuntius sit ad id specialiter destinatus?*

3 *Et quid si donatarius apprehenderit possessionem rei donatæ?*

4 *Et quid si facta sit præsenti, & tacenti?*

5 *Et quid si facta sit absenti, coram quinque testib. an sustineatur in vim fideicommissi?*

6 *Et an donatio ad pias causas facta absenti valeat?*

1 Præcedentibus quæstionibus visum est, quæ personæ donare possint, vel non: Nunc videndum

dum est quæ in ipsa donatione requirantur, & in hoc scire debes, quòd donatio debet fieri præsenti, aliàs si fiat absenti, non valet.[a] tex. est in l. absenti. ff. de don. & ita volunt Doctores communiter omnes, vt dicit Corn. cons. 73. in litera C. libr. 3. Hanc etiam dicit esse communem Paris. cons. 88. nu. 15. lib. 3. Intellige nisi interueniat nuntius, vel epistola: nam nuntio, vel epistola interueniente, potest donatio fieri absenti: ita colligi videtur ex Gl. in l. nec ambigi, in Gl. 1. C. de dona. & est communis opi. vt dicit Card. cõs. 254. col. 3. prout illũ refert Capic. decis. 180. nu. 8. licet ego illum non inuenerim.

2 Scias tamen, quòd ad hoc vt valeat donatio facta absenti cum interuentu nuntij, requiritur, ꝙ talis nuntius sit ad hoc specialiter à donante destinatus, aliàs non perficitur donatio, neque sufficeret, quòd aliquis motu proprio illam donatario notificaret. ita tenet Glo. s. allegata in d. l. nec ambigi, quam sequit communis Doctorum sententia, vt ait Rom. cons. 295. n. 1. & seq. quem refert Corn. cons. 254. in litera A. lib. 3. quem fortè voluit allegare Capic. vbi s. Et dicit Mars. in l. si qs ne quæstio. nu. 69. ff. de quæst. quòd illam Gl. sequuntur communiter Doctores. Hanc etiam esse communem conclusionem attestatur Guido Papæ decis. 222. nu. 2.

3 Sed pone, quòd non solùm donatio absenti facta sit verbotenus, sed etiam postea ipse donatarius acquisiuerit possessionem rei donatæ, nunquid valebit donatio? Resp. ꝙ adhuc non dicitur perfectus contractus donationis, quoad acquisitionem dominij, nisi nũtius vel epistola interueniat, & hæc videtur esse communior opi. vt dicit Capic. in allegata dec. 180. post nu. 9. Cùm enim donatio nõ possit perfici nisi interueniẽte pacto, & sic consensu vtriusque. s. tam donantis, quàm donatarij, non potest dici inter absentes consensus efficax interuenisse, nisi vel nuncius, vel epistola intercedat, vt s. dictum est.

4 Sed quid si donatio facta sit præsenti, sed tacenti? dixi j. q. 14. ver. Sed pone.

5 Quæro etiam, quid si donatio facta sit absenti coram 5. testib. an sustineatur in vim fideicommissi? dixi s. q. 5. ver. sed pone.

6 Item quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet, quòd donatio facta absenti non valet, habeat locum etiam in donatione, quæ fit Ecclesiæ, vel piæ causæ, vel pauperib. absentib. resp. ꝙ sic: & ideo si aliquis pro ipsis nõ acceptet, donatio nihil valet. ita dicit Gl. in l. illud, in verbo, Alia causa, C. de sacros. eccl. quam communiter approbant Doct. vt ait Ruin. cons. 13. nu. 10. libr. 4. & cons. 37. n. 14. e. volu. Quod nota, quia de facili quis responderet contrarium.

QVAESTIO XIII.

1 *Donatio facta absenti, Notario stipulante, an valeat?*
2 *Et an possit reuocari, priusquam ab illo absente acceptata sit?*
3 *Et an possit reuocari ante acceptationem?*
4 *Et quid si donatarius decessit ante ratificationem?*
5 *Et quid si donatio facta sit præsenti, cum pacto, quòd transferatur in aliquem tertium, qui sit absens?*
6 *Et an hæres donatoris possit tale pactum reuocare?*

1 Dictum est in præcedenti quæstione, quòd donatio facta absenti non valet. Pone, ꝙ aliquis donet absenti, cum interuentu Notarij, qui pro ipso absente stipulatus fuerit, & acceptauerit. nunquid donatio valebit? Resp. ista est ardua quæstio, in qua magna est confusio inter Scribentes, proptereà pro faciliori intelligentia scire debes, ꝙ dupliciter potest considerari donatio collata in absentem. Primò, quando ego dono aliquam rem Titio absenti. Secundo, quando ego dono aliquã rem Titio præsenti, hac conditione adiecta, vt aliquo casu adueniente res perueniat ad Caium absentem. Certum est enim in iure, ꝙ licet regulariter alter alteri stipulari non possit, potest tamen donator in donatione apponere legem rei suę, vt aliquo casu adueniente perueniat in tertium, l. in traditionibus. cum ibi nota. ff. de pac. & ex huiusmodi pacto seu stipulatione acquiritur illi tertio actio vtilis sine cessione. l. quoties, C. de don. quæ sub mo. & ita tenet Bart. in l. stipulatio ista. §. si stipulet. nu. 3. in fi. ff. de verb. obl. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Soc. cons. 115. n. 1. lib. 4. & licet tex. in d. l. quoties, loquatur quando appositum est pactum, vt aliquid ex re donata præstetur, tamen intelligendus est etiam, vt procedat, quando donatur species, & apponitur pactum de danda pecunia. & hæc opi. est communis, & tenẽda, vt ait Soc. cons. 236.

2 Primo ergo casu, quando aliquis donat Titio absenti, medio Notarij stipulantis & acceptantis, nõ videtur dubitandum, quin donatio ipsa valeat, & quæratur actio sine cessiõe: potest enim notarius alteri stipulari, &c. vt latè dixi j. hoc e. lib. §. stipulatio. Et ita hanc conclusionem esse in iure receptissimam attestatur Soc. iu. cons. 67. nu. 4. libr. 3. Sed difficultas est, nũquid antequam Titius ratificet, vel acceptet, ipsa donatio dicatur perfecta, ita ꝙ ab ipso donante non possit postea reuocari? resp. aut donator ante acceptationẽ vel ratificationẽ donatarij, simpliciter donationem ipsam reuocauit, & reperio, ꝙ Pau. de cast. in vulgato suo cons. 195. post n. 3. ver. Sola verò reuocatio. li. 2. tenet, quòd talis simplex reuocatio facta per donãtem, non impedit, quo minus subsequi possit ratificatio per donatarium, & sic donatio ipsa perfici, tali reuocatione non attenta, licet à multis illa decis. Pauli de ca. in contrarium allegetur: & in hoc credo ꝙ opi. Pau. d. ca. sit vera & communis. quamuis plerique attestentur communem opi. esse in contrarium, sc. quòd imò potest ante ratificationem donatarij per donãtem reuocari, & in specie Cag. in l. quo tutela, §. nec paciscendo. in fi. ff. de reg. iu. quem refert Tiraq. de constituto. in 30. limita. n. 9. Alba cons. 36. nu. 1. Quinimo Alciat. in c. cùm contingat, nu. 324. & seq. vsque ad nu. 331. tenet, quòd

ADDITIO.

a ¶Hac intellige, nisi donatio facta absenti vallata sit traditione, vt sentit gl. j. in l. nec ambigi. C. de don. & ita intelligitur dictum Azonis in summ. C. de don. vers. cui possit donari. & hoc voluit Bal. & Cy. in l. illud. C. de sacros. eccl.

quòd talis donatio ante ratificationē non valeat. & quòd ſi donatarius ante ratificationem moriatur, nō poſſunt eius hæredes illam ratificare. & dicit, quòd eſt magis communis opi. Et idem tenet in l.2.§.ex his, n.3.ff.de ver.obl. ſubdens, quòd ſecundum hanc opi. pluries conſuluit, & oſtendit illam eſſe communem, & de iure veram. Sed certè, vt dixi, contraria opi. eſt magis communis, ſ. ꝙ nō poſſit reuocari. prout illam eſſe magis communē atteſtatur Gozad.conſ.87.circa fi. & ex j̃. dicēdis magis apparebit.

3 Aut verò, donator non tantùm ſimpliciter donationem ipſam adhuc non acceptatam reuocauit, ſed etiam rem donatam in alium cū effectu tranſtulit: & tunc multi adhuc allegāt Pau.de ca.in all. conſ. tenere, ꝙ prima donatio per ſecūdam reuocari poſſit. Tamen ni fallor, Pau.de ca. loquitur in aliis terminis, prout j̃.dicam. Bene verum eſt, ꝙ ex eius verbis colligitur, ꝙ ipſe fuit ĩ hac ſen. dum ait, ꝙ ſuperueniens ratificatio, ſeu acceptatio non præiudicat iis, quib. medio tempore fuit ius quæſitum: & ſecundùm hanc opi. ꝙ ſecunda donatio præiudicet primæ non ratificatæ, cōſulit Dec.ɔſ. 226. & eam dicit eſſe communem, Cag.in l.fi.nu. 272.C.de pac. Contrariam tamen ſententiam, ſ. ꝙ imò per huiuſmodi donationem, intercedēte ſtipulatione Notarij abſenti factam, ſit quæſitum iꝰ donatario irreuocabiliter, etiam ante ratificationem, ita ꝙ non poſſit deinde donator rem ipſam in alium transferre, tenuit Soci.iu.conſ.118.poſt n.12.ver. Nō obſtat tertia, li.2. vbi dicit, ꝙ licet ſit magna auctoritas Pauli de caſt. & Decij, tamen in hoc eorum opi. non videtur tenenda: & de iis dici poſſet illud: quādoque bonus dormitat Homerus. & ibidem poſt num.16. dicit, ꝙ contra eos eſt communis opi. quem refert Dida.in rub.de teſta. in 3.par.poſt n.13. licet non ſatis perfectè iudicio meo. Hanc etiam opin. ſentit eſſe magis communem Soc.iu.conſ.121.nu.8.& ſeq.li.3. Et dicit Apoſtil.ad Dec.in l.contractus, ſub n.22.ff.de re.iu. ꝙ hæc opi. de iure erat verior, & communis. licet Apoſtil.ad Ale.conſ.31.ſub n.16.li.6. dicat, ꝙ hodie opi. Decij eſt crebrior, & regia conſtitutione in regno Franciæ confirmata, quam refert Tiraq. de conſtituto, in 30.lim.nu.9. Ego verò in hoc ſecundo caſu conſiderabam, ꝙ aut præfatus donatatius ante ſecūdam donationem adeptus erat poſſeſſionem rei donatæ, & tunc, cùm adipiſcendo poſſeſſionem videatur ratam habuiſſe donationem, non eſt dubitādum, quin prima donatio præualeat ſecundæ. Omnes enim conueniunt, ꝙ in iſtis terminis, etiam tacita duntaxat ratificatio ſufficiat ad hoc vt donatio irreuocabiliter perficiatr̃. Aut verò primo donatario nō fuit tradita poſſeſſio, ſed ſecundo, & tunc puto, ꝙ res careat omni difficultate: nam etiam ſi prima donatio fuiſſet facta præſenti, & acceptanti, adhuc eſſet præferendus ſecundus donatarius, cui fuiſſet tradita res, ſecundum regulam l.quoties.C.de rei ven. Aut nō fuit tradita res primo, neque ſecundo donatario, & tunc in pari cauſa cenſerem primum eſſe præferēdum, etiam ſi ſecundus prius acceptaſſet, licet hoc nō trāſeat ſine ſcrupulo etiam præſuppoſita pro vera illa opi. ꝙ ſimplex reuocatio donatoris non ſufficiat, quam etiam tenuit Pau.de ca.in all. cōſ. vt s̃.dixi. & re vera hic paſſus eſt valdè dubius & periculoſus.

4 Tertius eſt caſus, quando donator donationem non reuocauit, neque rem in alium trāſtulit. ſed antequam donatarius acceptaret, vel ratificaret, deceſſit. & hoc caſu ɔſuluit Pau.de ca. (ſi bene aduertatur) ꝙ hæredes donatarij non poſſunt ratificare huiuſmodi donationem in p̃iudicium hæredis donantis (quia in caſu ſuo etiam donator erat mortuus quib. vt ipſe dixit) iam erat iꝰ quæſitum, eo quia per mortem donatoris erat in eos trāſlatum dominium ipſorum bonorum. Sed certè licet magna ſit auctoritas Pau.de ca. illa ſua opi. mihi nunquam placuit: ex ea enim ſequitur vnum, quod regulariter eſt maximè abſurdum, ſ. ꝙ hæres, qui repræſentat perſonam defuncti, poſſit eius facto cōtrauenire. Prætereà, ſi (vt ipſemet Pau.ibidem tenuit) ipſe donator viuens non potuiſſet ſola reuocatione impedire ratificationem donatarij, vt dixi s̃.ver. Primo ergo caſu, quāto minus dicendum eſt, ꝙ potuerit illam impedire ſola morte, quæ in hoc caſu nō infert expreſſam, neque tacitam tranſlationem? nam acquiſitio quæ fit per hæredem, non dicitur propriè fieri per viam alienationis à defuncto, ſaltem reſpectu alicuius rei particularis, cùm ſit alienatio neceſſaria legalis, ex qua non poteſt in propoſito inferri aliqua reuocatæ voluntatis declaratio. & ſi caſus cōtingeret, credo, ꝙ non erraret iudex, qui contra opi. Pau.de ca. ſentētiam in hoc caſu proferret, quæ etiam expreſsè cōuincitur ex traditis per Doctores, quos allegaui j̃.ver. Sed pone.

5 Secundus eſt articulus, quando quis donat alicui præſenti, cum pacto, ꝙ aliquo caſu aduenięte, res perueniat in aliquē tertium abſentem: & hoc caſu non eſt pariter dubitandum, quia talis conuentio valeat, & illi abſenti quæratur actio ſine ceſſione, ſiue Notarius, ſiue etiam ipſemet donator ſtipulatus fuerit pro ipſo tertio abſente, vt dixi s̃.in prin.q. Pariter etiam non eſt dubitādum, quin ſecuta ratificatione illius tertij, ſit perfecta donatio, ita ꝙ irreuocabiliter ſit abſenti ius quæſitum. Difficultas eſt, nunquid poſſit donator poſtea huiuſmodi pactum reuocare, antequam fuerit ab ipſo tertio abſente acceptatum. Dic ergo ꝙ ſi quidem Notarius pro abſente acceptauit, non poteſt amplius illud pactum reuocari ĩ præiudicium abſentis, cui mediante ſtipulatione notarij fuit ius quæſitum, etiamſi donator, & donatarius cōcorditer vellent illud reuocare. & in hoc omnes concordant, vt dicit Soci.iu.in d.conſ.118.n.13.li.2. Hāc etiam opi. communem eſſe atteſtatur Did.li.1.reſolu.c.14.n.11. Sed quid ſi nullus pro ipſo abſente acceptauit, nūquid poterit reuocari? Reſp.Bar. ĩ l.qui Romæ §.Flauius, n.1.ff.de ver.ob. tenuit, ꝙ poſſit donator tale pactum remittere in præiudicium ipſius abſentis. & opi Bar. dicit eſſe communem Soc.in d.§.Flauius, n.6.& conſ.115.n.12.lib. 4. Iaſ.in d.§.Flauius, n.14.& ĩ l.2.n.66. C.de iu.emphy. quem refert Cag.in d.l.id quod noſtrum, nu. 12.ff.de re.iu. Ruin.conſ.182.poſt n.21.verſ. Nec obſtat, libr.1. Extra in rub.de pact.nu.144. Et dicit Did. in d.c.14.nu.17. quòd communiter Doctores ſequuntur Bartol. idem dicit Gratus, conſ.25. poſt nu.39.verſ. Non obſt.libr.1. Contrariam au-

tem

tem sententiam,s.ꝙ imò non possit hoc casu tale pactũ in præiudicium ipsius tertij absentis,etiam ante eius acceptationem remitti, dicit esse communem Gul.de Ben.in rep.c.Rayn. ver.si absque liberis,2.nu.23.Rod.Xuarez in rep.l.quoniam in priorib.in declara.l.regni,q.8.n.2.vbi plures enu merat tenentes hanc opi. & dicit, ꝙ ferè omnis schola Scrib.tenet contra Butr. Idem etiam dicit Xuarez alleg.19.Duen.reg.216.in fi.& certè non potest negari,quin propter varias rationes,& auctoritates Doct.hincinde,passus non sit valdè arduus, & periculosus. Ego tamen,si casus contingeret, non auderem consulendo aut iudicando recedere ab opi.Bart.quam credo esse veriorem, & magis communem,modo tamen res esset integra,quia.s.res adhuc tradita non esset per donatarium illi tertio, vel etiam nõdum euenisset casus, in cuius euentum donatio in illum tertium collata fuerat:nam iis casib.crederem non posse reuocari,prout etiam fatentur omnes, teste Did. in d. c.14.post num.13.vers.principaliter & quinto,in quo c.ipse Didac.multùm eleganter tractat hanc materiam.

6 Sed pone, ꝙ donator ipse dum viueret, hoc pactum in fauorem tertij absentis appositum non reuocauerit, nunquid eo mortuo poterit ipsius hæres illud reuocare?Resp.ꝙ nõ.est commu.opi. vt attestatur Soc.in d.§.Flauius,nu.19.Ex ea in d. rub.de pact.n.174. Did.in d.c.14.nu.17.Videtur quodammodo donatio ipsa confirmata morte donantis,itavt res nõ possit amplius dici integra, & consequenter non possit donatio reuocari.

QVAESTIO XIIII.

1 *Donatio hodie etiam nudo pacto perficitur.*
2 *Et quid in donatione causa mortis?*
3 *Et quid in donatione remuneratoria?*
4 *Et quid in donatione præsumpta?*
5 *Et quid si donatio facta sit præsenti,& tacenti?*
6 *Et quid in pacto siue promissione de donando?*

1 DE iure fforum in donatione requirebatur, ꝙ interueniret stipulatio,vel traditio:hodie vero ex dispositione l.si quis argentum. § sinautem hoc,C.de don.donatio non requirit stipulationẽ, vel traditionem,sed nudo pacto perficitur.

2 Et hæc quidem concl.de plano procedit in donatione inter viuos,prout loqui videtur text.in d.l. si quis argentum. sed punctus est vtrum habeat locũ etiam in donatione causa mortis,vt.s.etiam ipsa nudo pacto perficiatur? Resp.ꝙ sic. ita tenet gl.in l.cùm pater.§.Mæuio.ver.donabat.ff.de le.2. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Cor.cons.226.litera B.lib.3.& cons.237.litera C. lib.4.Soc.cons.125.n.1.li.3.Et dicit Rui.cons.54. nu.4 li.1.ꝙ cum illa gl.concordant communiter Doct.Hanc etiam opi.dicit esse communem Ale. cons.113.nu.5.lib.6.& in l.2.n.7.ff.de le.1.& in l. cùm ex causa. quam legit cum l.tempus, nu.2. & post n.4.ff.de re iu.quem refert Bertr.cons.168.n. 5.lib.3.in 2.par.Ias.in §.in personam,n.61.insti.de act.Dec.cons.245.cir.fi.Bertr.cons.156.nu.11.& 12.li.1.in 2.part.cons.207.post n.1.e.vol.Gomes inst.de act.§.in personam,post n.43.vers.item circa illud,quem refert Did.in rubr.de testa.3.parte, nu.14. Nulla enim subest ratio diuersit.cur aliud hoc casu dici debeat in donatione causa mortis, quàm in aliis donationibus statutum sit.

3 Quęro,an dispositio d.l.si quis argentum.habeat locum in donatione remuneratoria? Resp.ꝙ nõ. ita tenet Bar.in l.iurisgentium.§.quinimò.nu.20. de pac.& hanc opi.dicit esse communem Ias.in d. §.quinimò,n.19.& seq.Cùm.n.hæc donatio non possit propriè dici liberalitas,vt dixi s̃.q.3.non videntur illi conuenire verba d.l. si quis argentum. Ego tamen si auderem, facilè inclinarem in contrariam sententiam, quæ etiam æquior videtur. Magis enim fauendum videretur huic donationi quæ fouetur præexistẽte causa bene meritorum, quàm simplici donationi, quæ soli liberalitati innititur. in iudicando tamen non recedas à communi,quia lex magis fauet liberalitati.

4 Item quæro, nunquid dispositio d.l.si quis argentum,habeat locũ in donatione præsumpta?Resp. ꝙ non:ita dicit Bar.in d.§.quinimò,post n.20.qui in hoc communiter approbatur,vt ait Alex.in l.si aliquam.in vlt.verb.ff.de acq.pos.Hoc enim casu duæ improprietates seu duo specialia concurrerent. Primum,ꝙ præsumeretur donatio vbi non esset. Secundum, ꝙ ex pacto nudo daretur actio. Exemplum autem hius donationis præsumptæ poni potest in confessione dotis facta constante matrimonio vt dixi ĩ.§.dos.

5 Sed pone,ego dono alicui qui est præsens, & tacet,nunquid talis præsentia cum taciturnitate inducit consensum, ita ꝙ censeatur inductum pactum:& cõsequenter valeat donatio,iuxta dispositionem d.l si quis argentum? Resp. ꝙ sic: & est communis opi. vt ait Cagn. in l. semper qui non prohibet,n.3.ff.de reg.iu. Ex ea in rub.de pact.nu. 98.quem refert Did.in rubr.de testa.3.parte, post n.13.vers.verùm si donatarius.& si dicas,ꝙ secundum communem concl.de qua s̃. dispositio d.l.si quis argentum. non habet locum in donatione præsumpta? Resp. ꝙ hoc casu non est consensus præsumptus:nam promissio facta præsenti,est verè & propriè pactum,vt dixi ĩ.hoc eo.lib.§.pactũ.

6 Dispositio d.l.si quis argentnm, proculdubio locum habet in donatione. sed quid in pacto, siue promissione de donando?Resp in hoc artic.Doc. sunt varij: nam aliqui tenuerunt, ꝙ non. & hanc opi.dixit esse communem Alc.in l.1.in pr.post n. 16.ff.de verb.obl. Aliqui verò tenuerunt contrarium,s.ꝙ imò etiam si non interueniat stipulatio, neque traditio, talis promissio valet, & obligat promittentem, etiam solo pacto nudo interueniente. & hanc opi. dicit esse communem Soc.in cons.102.post n.4.lib.3.Gomes.in §.in personam. n.39.& seq.inst.de act.Ripa lib.3.resp.c.14.n.1.& seq.& hæc opi.tanquam verior,& magis communis mihi magis placet: nam considerato effectu, & substantia verborum, nihil aliud est promissio donandi,quàm donatio:& in dubio semper inclinare debemus in sententiam,per quam actus efficax reddatur.

QVAESTIO XV.

1 *Donatio excedens summam quingentorum solidorum debet insinuari.*
2 *Insinuatio quid sit?*
3 *Et quomodo fiat?*
4 *Et an requiratur,quòd fiat in loco iudicij?*
5 *Et an in insinuatione requiratur decretum iudicis?*

1 SCiendum est etiam, ꝙ ex dispositione l. sancimus. in pr. C. de don. cautum fuit, ꝙ omnes donationes excedentes summã 300. solidorum deberent insinuari, sed deinde summa fuit aucta per l. pe. §. fi. C. de don. vsque ad summam 500. solidorum. Fac ergo regulam, ꝙ in quacunque donatione excedente summam 500. solidorum, necessariò requiritur, ꝙ donatio ipsa insinuetur, aliàs nõ valet. Isti autem 500. solidi hodie faciunt summã 700. scutorum istius temporis. & ita interpretatur communis opi. vt dicit Bellon. conſ. 84. n. 22. imò Duen. in reg. 224. limi. 19. in fi. dicit ꝙ hodie valet etiam vltra mille aureos. Et in proposito, quomodo intelligatur solidus legalis, dixi ȷ̃. li. 7. §. solidus. Quod no. ne fortè tibi eueniat, prout illi iudici Mõtis Pulciani, qui reuocauit quandam donationem factam vltra 300. libras, quatenus excedebat summam 25 librarum: de quo mentionem facit Io. An. in addi. ad Spec. ti. de don. §. porrò, in vlt. apostil. cir. fi. vbi refert Ros. de illo dicentem, ꝙ nõ erat iurista, licet gustasset de brodio iuris. Et quia hoc loco incidit mẽtio insinuationis, cuius materia multoties contingit in practica, nõ solùm propter statuta, quæ in multis locis disponunt insinuationes donationum vel testamentorum fieri debere, non impertinens erit aliqua præmittere ad intelligentiam terminorum.

2 Quæro ergo, quid sit insinuatio? Resp. ꝙ est per superiorem auctoritatis præstatio: licet hæc non sit bona neque congrua diffinitio, neque descriptio, tamen consuetudo videtur hanc descriptionem admittere, vt dicit Alb. in l. illud, post n. 2. C. de sacros. ec. & in hoc non insisto, quia plerunque in huiusmodi diffinitionibus tempus conterere, est prorsus inutile.

3 Quæro etiam quomodo fiat insinuatio, & an possit fieri vnico cõtextu cum ipsa donatione? Resp. ꝙ sic, & ideo practica insinuationis faciendæ est, ꝙ donatio redigatur ad scripturam, & postea coram iudice publicetur, & registretur apud acta, vel etiam sufficit, ꝙ donatio ipsa scribatur, & publicetur coram iudice absque alia scriptura, vel registratione. & ita apud nos seruari attestatur Io. An. in addi. ad d. §. porrò, sub n. 4. in fi. Hanc etiam esse communem opi. & ita communiter seruari attestatur Guid. Papæ conſ. 23. n. 11. Im. in c. cùm contingat, nu. 9. de iureiu. quem refert Cor. conſ. 36. litera A. lib. 3. ita etiam apud nos seruari dicit Ant. Canar. de insinuat. in 1. parte nu. 4. & seq.

4 Vlterius quæro, nunquid requiratur, ꝙ insinuatio fiat in loco iudicij? Resp. ꝙ non, sed sufficit, ꝙ fiat coram iudice, etiam alibi, quàm in loco iudicij. & ita communiter obseruatur, vt dicit Io. An. in add. s. all. Im. in d. c. cùm contingat, post nu. 93. Est enim hic actus, qui nõ requirit plenam causæ cognitionem, prætereaque est actus voluntariæ iurisdictionis, vt tenent Doct. teste Canar. de insinuatio. in 1. parte. num. 14. meritò potest vbique exerceri, intellige modò sit locus honestus, & carens suspitione.

Item quæro, an in insinuatione requiratur decretum iudicis? Resp. ꝙ non, ita tenet Bar. in l. Modestinus, post n. 3. ff. de don. & est communis opi. vt dicit Cor. in d. conſ. 36. litera B. li. 3. Cùm enim donatio ipsa dependeat ex sola donantis voluntate, non est opus neque causæ cognitione, neque decreto, sed sola ipsius iudicis præsentia sufficit.

QVAESTIO XVI.

1 *Insinuatio an requiratur in dona. tacita, vel præsumpta?*
2 *Et an in pacto gratuito, vel simplici liberatione?*
3 *Et an in pacto de non petendo?*
4 *Et quid in cessione facta ex causa donationis?*
5 *Et quid in donatione reciproca?*
6 *Et quid in donatione ob causam?*

1 HIs sic præmissis, redeo ad conclu. superius factam, s. ꝙ in quacunque donatione, quę excedat summam 500. solidorum, requiritur insinuatio, aliàs nihil valet: & in primis quæro, an hæc conclus. habeat locum etiam in donatione tacita vel presumpta? Resp. ꝙ etiam in illa requiritur insinuatio. ita colligitur ex doct. Bar. in l. 1. n. 2. ff. de donat. quam dicit esse communiter approbatam Cur. iu. cõs. 122. cir. fi. potuisset all. Bar. hoc clarius dicentem in l. fi. in pr. n. 3. C. de iu. do. vbi infert ad confessiones quas mariti faciunt de dotibus receptis, quæ habent vim donationis tacitæ, seu præsumptæ. & est valdè no. decisio, & quæ aliquando mihi magnum honorem fecit in practica.

2 Item quæro, an etiam in pacto gratuito, siue liberatione simplici facta, non expressa causa requiratur insinuatio? Resp. ꝙ sic, si excedit summam 500. solidorum. ita tenet gl. vulgatissima in l. si quis obligatione. ff. de re. iur. & est communis opi. vt dicit Ale. in l. creditori, nu. 4. C. de pact. quem refert Dec. ibi. n. 12. & in d. l. si quis obligatione, n. 10. & Soc. in d. l. creditori, no. 2. Calc. conſ. 25. n. 23. Iaſ. conſ. 199. col. 2. ver. sexto istam. li. 2. Cur. iu. conſ. 47. n. 3. Cagn. in d. l. si quis obligatione, n. 4. quem refert Duen. reg. 224. in 1. ampl. Alc. in l. dedisse. ff. de ver. sig. qui dicit, ꝙ hoc communiter approbatur. Did. li. 2. resol. c. 4. nu. 8. & ꝙ in pactis liberatoriis requiratur insinuatio. dicit communiter teneri Clau. in d. l. creditori, nu. 1. Cùm enim appareat de animo donãdi, ex quo nulla causa subest, idem iudicatur, quòd de donatione expressa.

3 Eademque ratione habebit locum concl. etiam in pacto de non petendo: nam si debitum sit liquidum, & excedat summam 500. solidorum, erit necessaria insinuatio: & ita magis communiter tenetur, vt dicit Ale. in l. Nesennius. §. fi. in fi. ff. ad l. Fal. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ripa in l. si vnquam, nu. 39. C. de reuoc. do.

4 Idemque si sit facta cessio ex causa donationis pariter erit necessaria insinuatio. & hæc est communis conclus. vt ait Cur. iu. conf. 126. paulò ante fi. Nam vbi appareat de intentione, non est curandum quomodo verba concepta fuerint. & generaliter, ꝙ remissio vel renunciatio, vel indebita solutio scienter facta, sit donatio, & insinuatione indigeat: dicit esse magis communem opi. Calc. conſ. 25. post nu. 23. verſ. sed potest.

Sed

ADDITIO.

a ¶In donatione insinuatio propter duo requiritur, ne. s. donatio clam fiat, sed publicè, ne donans fraudetur, item ꝙ insinuatio fiat apud iudicem, cùm metus & dolus abesse præsumantur in his quæ coram iudice fiunt, & propterea iudex decretum interponit. vt per Guid. Pap. decis. 325.

5 Sed nunquid in donatione reciproca seu vicissitudinaria requiritur insinuatio? Resp. ꝙ non: ita consuluit Old. cons. 139. nu. 13. & hæc opi. est per omnes approbata, vt ait Cur. iu. cons. 81. nu. 5. Talis enim non dicitur proprie donatio, vt dixi s. q. 2. vers. item quæro.

6 Sed quid dicendum in donõe ob causam? Resp. ꝙ in illa non requiritur insinuatio, præsertim si est facta animo remunerandi. ita tenet Bar. in l. Aquilius regulus, nu. 3. ff. de don. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. iu. cons. 77. n. 152. li. j. Idem etiam dicendum est, vbi facta esset donatio ob causam vel causas de futuro, maximè si essent onerosæ, & tendentes ad diminutionem patrimonij, vel bonorum futurorum, secundum Bar. in loco præall. & est communis opi. vt dicit Ale. cons. 113. n. 31. li. 6. Huiusmodi enim donationes, cùm aliam habeant causam quàm liberalitatis, propriè donationes dici non possunt, vt dixi s.

QVAESTIO XVII.

1 *Insinuatio an requiratur in donatione facta Ecclesiæ?*

2 *Donatio non insinuata nunquid annulletur in totum, an autem solummodò quatenus excedit summam quingentorum solidorum?*

3 *Et an donatio inter virum & vxorem, quatenus non est insinuata confirmetur morte?*

4 *Et quid si in donatione apposita sit clausula, ꝙ vult censeri plures donationes non excedentes summam quingentorum solidorum?*

5 *Et an possit per pactum renunciari insinuationi?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid prędicta concl. quę habet, insinuationem requiri in quacũque donatione, excedente summam 500. solidorum, habeat locum etiam in donatione facta Ecclesiæ, vel piæ causę? Resp. ꝙ non. Illa enim valet absque insinuatione: & licet per dispositionem l. illud, C. de sacros. eccl. solummodò concederetur donari ecclesiæ sine insinuatiõe, vsque ad summam 500. solidorum, quo tempore non licebat priuatis donare sine insinuatiõe, nisi vsque ad summam 300. solidorum, tamen ex quo post illam l. superuenit dispositio l. pe. C. de donat. quæ concessit etiam priuatis donari sine insinuatione vsque ad summam 500. solidorum, pariter etiam extendi debuit priuilegium Ecclesiæ vltra illam summam. & sic hodie tenendum est, ꝙ valet donatio facta Ecclesiæ vltra 500. solidos, sine insinuatione. Ita tenuit Bar. in d. l. illud, nu. 4. & ita communiter teneri attestatur Fel. in c. Ecclesia S. Mariæ, post nu. 82. de const. Hãc etiam opi. dicit esse communem Ias. cons. 169. n. 8. li. 3. Rip. lib. 3. resp. c. 11. n. x. Pet. Rebuf. de priu. schol. priu. 64. quem refert Duen. reg. 224. in 6. limi. Cùm enim necessitas insinuandi proueniat ex dispositione iuris ciuilis, illa attendi non debet in præiudicium Ecclesiæ, vel piæ causæ, vt dixi s. lib. 1.

2 Sed quæro, ego feci donationem alicui de summa mille aureorum, & non feci illam insinuari, nunquid donatio vitiabitur in totum, an autem solùm quatenus excedit summam 500. solidorum? resp. ꝙ solummodo vitiatur, quatenus excedit summam 500. solidorum, text. est in l. sancimus, in prin. C. de donat.

3 Sed hic incidenter quæro, tu scis, ꝙ donatio inter virum & vxorem confirmatur morte, vt dixi s. q. 9. vers. scias autem. scis etiam, ꝙ si excedit summam 500. solidorum, ad hoc vt confirmetur morte, requiritur, ꝙ sit insinuata, aliàs verò si non sit insinuata, non confirmatur, vt est tex. expressus in l. donationes, j. C. de do. int. vi. & vx. Nunquid talis donatio excedens 500. solidos, & non insinuata, non confirmabitur in aliquo, & sic prorsus corruet, an autem sustinebitur vsque ad summam 500. solidorum? resp. Sal. in d. l. donationes, j. post n. 3. tenuit, ꝙ in nihilo confirmabitur, ex quo hoc casu est defectus in re, & in persona: in re, quia nõ fuit insinuata: in persona, quia inter coniuges nõ valet donatio. Tu verò teneas contrarium, prout etiam expresè sonant verba d. l. donationes, dum dicit amplioris quantitatis, &c. & ita illud dictum Sal. est magis communiter reprobatum, vt dicit Bello. consil. 4. post num. 11. & hæc etiam opi. est æquior.

4 Sed pone, aliquis fecit donationem quę in totum excedat summam 500. solidorum, sed in instrumento apposuit clausulam, ꝙ volebat censeri plures donationes non excedentes pro singula summam 500. solido. nunquid hæc cautela proderit, ita vt donatio ipsa propter defectum insinuationis non vitietur? Resp. ꝙ nihil proderit tanquam facta in fraudem legis insinuationem requirentis, & ideò donatio ipsa nihilominus vitiatur. ita dicit Bart. in d. l. Modestinus, n. 10. ff. de don. cuius opi. communiter approbatur, vt dicit Ale. in l. si filiosfam. §. fi. post n. 25. vers. sed certè Bal. ff. sol. ma. quem refert Did. lib. 2. resol. c. 16. post n. 4. Rom. cons. 26. post n. 2. vbi dicit, ꝙ hęc est omnium opi. Hanc etiam opi. dicit esse communem Soc. cons. 77. post n. 19. lib. 1. Canar. de insinua. in 2. parte q. 25. Aliàs facilè posset eludi dispositio legis, apponendo in donatione cuiusuis summæ illam clausulam, quod nullo pacto est dicendum.

5 Sed nunquid poterunt partes renunciare [a] insinuationi? dixi j. hoc cod. lib. §. renunciatio.

QVAESTIO XVIII.

1 *Iuramentum an suppleat defectum insinuationis?*

2 *Et quid si non fuerit renunciatum insinuationi?*

3 *Et quid si facienda sit insinuatio intra aliquod tempus post contractum?*

1 QVæro, nunquid conclusio superius facta, ꝙ. s. quæcunque donatio excedẽs summam 500. aureorũ debeat insinuari, aliàs sit nulla, habeat locum etiam in donatione iurata, & sic nunquid iuramẽtum suppleat defectum insinuationis? Resp. in hoc artic. magna fuit quandoque controuersia inter Doct. adeò vt vix discerni posset, quæ opi. esset magis communis, nam Bal. in d. illud, n. 9. C. de sacros. ec. tenuit, ꝙ donatio non insinuata non confirmetur iuramento. Et hanc opin. dixit esse communem Barb. cons. 16. col. 10. libr. 2. & cons. 52. lib. 4. & inter consi. Cur. Se. cons. 66. in fi. Idem dixit

ADDITIO.

a ¶Non inconueniens videri debet, qm̃ non extat d. §. renunciatio hic alleg. subiicere, ꝙ de insinuatione renunciari per partes non potest per homines priuatos, ex mente Cyni in l. si quis pro redemptione. C. de don. all. l. quidam, ff. de adm. tu. & l. semper. § conductores. ff. de iu. immu.

dixit Calc.conſ.19.in fi.vbi etiam refert Proſdoc. idem atteſtantem in c.cùm contingat.de iureiur. Contrariam autem ſententiam,ſ.ꝙ imò confirmetur iuramento,& ſic,ꝙ iuramentum ſuppleat defectum inſinuationis,tenuit Io.And.in addi.ad Spe.in ti.de inſtr.edi.§.porrò,in vlt.apoſtil.& hęc eſt communis opi. omnium ferè Cano. vt dicit Corn.conſ.221.litera L.li.1.&conſ.186.litera H. li.2.quem refert Rub.conſ.59.nu.2.&Pariſ.conſ. 33.n.45.li.3.Soc.conſ.77.cir.fi.li.1.& conſ.80.n. 11.e.vol. quem refert Dec.conſ.536.n.14.Bertr. conſ.22.n.6.li.2.in 2.par.conſ.120.n.6.&ſeq.li.3. par.2.Rui.conſ.51.n.18.libr.1.Et dicit Cor.conſ. 36.litera E.lib.3. ꝙ ita ſolet communiter teneri, maximè per Can. Ita etiam tenere communiter Can. atteſtatur idem Corn.conſ.69. litera Y.li.2. Hanc etiam opi. eſſe magis communem affirmat Clau.in l.nemo poteſt.n.21.ff.de le.1.Io.de Compe.in d.l.nemo poteſt.quem refert Bertr.conſ.30. poſt nu.1.lib.3.in 2.par.Iaſ.conſ.51.nu.3.lib.1.& conſ.118.n.2.li.4.& conſ.169.nu.9.e.vol. quem refert Tiraq.in rep.l.ſi vnquam.in præfat. n.143. C.de reuoc.do. Dec.conſ.239.poſt nu.3.& conſ. 414.poſt nu.14. verſ.Tertiò,non obſtat, & conſ. 432.nu.17. & conſ.488.poſt n.5. verſ.poſtremò. quem refert Soc.iu.conſ.117.n.11.li.2.& Io.Dil. de ar.teſt.ti.2.caut.10.n.3.Bertr.conſ.173.poſt n. 3.verſ.ad ſecundum. lib.1.in 2.par.& conſ.138.n. 8.li.2.in 2.parte,conſ.90.n.5.li.3.in 2.par.& conſ. 97.poſt nu.1.e.vol. & conſ.209.poſt n.12.e.vol. Curt.iu.conſ.34.n.1.& conſ.47.poſt n.8.& conſ. 81.n.6.Pariſ.conſ.26.n.60.lib.3.&conſ.69.n.97. e.vol.Rui.conſ.159.n.15.li.4.& conſ.182.poſt n. 13.verſ.tertio,ad hoc.lib.1.& conſ.180.nu.14.& ſeq.e.vol. Gratus conſ.70.nu.28.li.1.Bello conſ. 60.n.19. Soc.iu.conſ.69.n.39.li.1.& conſ.67.nu. 20.li.2.& conſ.130.nu.19.li.3.Lud.Teſſera in l.ſi inter virum,col.5.ff.de re.du. quem refert Duen. reg.224.in 5.limit. Alc.in c.cùm contingat, poſt n.172.de iureiu.Crauet.conſ.118.nu.1.Apoſt.ad Ale.conſ.4.ſub n.10.li.1.Alba.conſ.4.n.20.& ſic, vt vides,hæc opi.proculdubio eſt magis communis,à qua conſulendo,aut iudicando non eſſet aliquo modo recedendum.eſt enim maxima virtus iuramenti ideoq; regulariter eſt ſeruandum, vbicunque poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis ęternę. licet,& aliàs fortè magis communis opi.Legiſtarum eſſet, ꝙ iuramentum non ſupplet defectum inſinuationis, prout atteſtatur Soc.in alleg.conſ. 77.circa fi.li.1. Hodie tamen vtraque ſchola tam Legiſtarum,quàm Can.in hoc concordant,ꝙ iuramento confirmetur.& ita hanc eſſe communē, & apud Legiſtas,& can.canonizatam opi.atteſtatur Ripa lib.1.reſp.105.poſt nu.2.

Retenta igitur concl. ꝙ.ſ.donatio non inſinuata confirmetur iuramento, ſcire debes,ꝙ illa intelligenda eſt, vt procedat, quando in ſpecie fuit ipſi inſinuationi renunciatum:poteſt enim cum iuramento illi renunciari,vt dixi ſ.hoc eo.lib.§.renunciatio. Sed ſi non fuit renunciatum inſinuationi, tunc donatio ipſa non cōfirmatur iuramento. & hæc eſt opi.Legiſt.& can.vt dicit Cor.conſ.69.litera O.lib.2.à qua licet fortè conſulendo,aut iudicando non eſſet recedendum,tamen in puncto iuris non tranſiret ſine difficultate:videtur enim pariter militare idē fauor animæ ſuper quo ſe principaliter fundare videntur Doct.ſuperius alleg.

3 Scias etiam, ꝙ hæc concl. ꝙ.ſ.donatio iurata valet,non obſt.defectu inſinuationis, procedit vbicunque inſinuatio ex forma legis vel ſtatuti,deberet interuenire in ipſo actu donationis : ſed ſi lex vel ſtatutum requireret donationem ipſam inſinuari intra certum tempus, puta,infra menſem à die celebrati contractus, vel huiuſmodi, eo caſu iuramentum appoſitum contractui non confirmaret donationem, vbi non eſſet inſinuata infra illud tempus à ſtatuto præfixum. Ita dicit Fed.de Se.in vulgato ſuo conſ.181.& eſt communis conclu.vt atteſtatur Cur.iu.cōſ.141.n.22. Nam iuramentum regulatur ſecundum tempus cōtractus, & ideò ſi poſtea ſuperueniat cauſa, ex qua contractus annulletur, non poteſt virtus iuramenti ad illius confirmationem extendi.

QVAESTIO XIX.

1 *Donatio omnium bonorum non valet.*

2 *Et quid in donatione bonorum præſentium tantùm?*

3 *Et quid in donatione facta ſimpliciter bonorum ſuorum?*

4 *Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum?*

5 *Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum mobilium, & immobilium?*

6 *Et quid in donatione ſuæ hæreditatis?*

7 *Et quid in donatione cauſa mortis omnium bonorum ſuorum præſentium & futurorum?*

8 *Et quid ſi donans reſeruauerit ſibi aliquid de quo poſſit teſtari?*

9 *Et quid ſi reſeruauerit ſibi vſumfructum?*

1 QVæro,nūquid valeat donatio omnium bonorum? Reſp.ꝙ donatio omnium bo.præ-
a ſentium,& futurorum nihil valet. [a] Solet ad hoc all.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de ver obl. & eſt communis opi. vt dicit Bald.in c.in præſentia,n.36.de prob. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis alleg.pro Marchione Velez, fol.210.nu.4. Imo.in rub.extra de teſta.poſt nu.15.ver.quid autem.Ro.conſ.171.nu.1.vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opi.ſiue huiuſmodi,donatio fiat in actu teſtandi,ſiue per viam contractus.Idem dicunt ſcri. in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.ob. & in ſpecie Ale.nu.16.&Iaſ.nu.20.Aret.conſ.54. poſt nu.2.ver.circa ſecundum. Ab.conſ.48.nu.1. in fi.lib.2.Cor.conſ.176.litera N.li 1.& conſ.238. litera L.lib.3.& conſ.252.in pr.e.vol. Guid.Papæ conſ.214.nu.4.Iaſ.in l.licet,nn.25.C.de pact.Dec. in d.l.fi.nu.30.C.de pact.& in d.c.in preſentia.no. 7.de prob.& conſ.30.nu.1.& 2.& conſ.203.poſt nu.2.&conſ.251.nu.1.& conſ.655.nu.7.Purp.in d.l.fi.n.238.in fi.Cur.iu.conſ.25.n.1.Gratus conſ. 70.nu.1.lib.1.Rip.lib.3.reſp.c.14.nu.1.Io.Dilect. de ar

ADDITIO.

a ¶Vt per Bart.Ale.& Iaſ.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.Bar.in l.fi.nu.12.C.de pact.Felin.in c.in præſentia, nu.5.de prob.Rom.conſ.271.nu.1.Et ratio eſt, quia per eam aufertur libera teſtandi facultas.Soc.Iu.conſ.21.n.9.vol.2.Nec etiam firmatur iuramento. ſecundum Bart.in d.l.ſtipulatio.quem ſequitur Panor.conſ.48.nu.2.vol.2. Purp.d.l.fi.nu.240. & ibi Curt.Iun.qui communem dicit, nu.57. C.de pact.& ibidem Cagnol.nu.220.Vide Michael.Graſſ.communium opin.libr. 1.c.8.q.1.& 2.

de ar. test. ti. 10. caut. 2. post n. 2. Duen. reg. 216. in pr. ratio est, quia ex tali donatione, quis sibi ipsi adimeret facultatem testandi, quod leges maximè abhorrent, sicut etiam in simili videmus, ꝙ donatio facta in pœnam mutationis testamenti non valet, vt dixi s. li. prox. §. testamentum. q. 95.

2 Et ex hac ratione in primis infertur, ꝙ vbicunq; ex donatione omnium bonorum quis non adimeret sibi facultatem testandi, talis donatio vtique valeret, puta si quis non donauerit omnia bona sua præsentia, & futura, sed bona sua præsentia tantum. & ita communiter concluditur, vt ait Rui. cons. 178. n. 3. li. 1. & cons. 13. n. 3. li. 2. Hanc etiam concl. dicit esse communem Ale. in d. l. fi. post n. 3. Clau. in l. pactum. n. 4. C. de pac. Poterit enim donator aliqua bona post donationem acquirere, & de illis testari.

3 Eademque ratione, si quis simpliciter donauerit bona sua, valebit talis donatio; & ita tenent omnes, vt ait Cor. cons. 152. litera D. lib. 3. In huiusmodi enim donatione simpliciter facta, non veniunt bona postea quæsita, secundum opinionem omnium Doct. vt dicit Bello. cons. 5. in pr. subdens, ꝙ hæc opi. est adeò firmata, vt quasi videatur audax temeritas velle contrarium tenere. Poterit ergo donator de istis bonis postea quæsitis disponere, & testari.

4 Idem dicendum est, vbi quis etiam verbis vniuersaliter conceptis donasset omnia bona sua, ad huc enim in tali donatione non veniunt bona futura, & ideo valebit donatio. Ita sentit gl. in d. l. fi. ver. accommodauerit, quam sequuntur communiter Doct. vt ait Deci. cons. 215. nu. 4. in fi. & hanc conclus. dicit esse communem Ias. cons. 5. col. 2. vers. sed præmissis, lib. 3.

5 Pariter etiam, si quis donauerit omnia bona sua mobilia, & immobilia, valebit talis donatio. est communis opi. vt dicit Ias. in d. cons. 5. col. 3. ver. secundo pro ista, lib. 3. Dec. cons. 414. n. 10 Nam præterquam ꝙ in huiusmodi donatione non veniunt bona futura, certum est, ꝙ secundum magis communem sententiam, in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium non veniunt iura, & actiones, vt attestatur doc. preal. & sic nō est donatori adempta facultas testandi.

6 Sed quæro, nunquid valeat donatio ab aliquo simpliciter facta suæ hæreditatis? Resp. in hoc artic. variæ fuerunt opi. Doct. nam aliqui tenuerũt, ꝙ talis donatio valeat. & hanc opi. dicit esse communem Purp. in d. l. fi. nu. 245. C. de pact. Contrariam autem sententiam. s. ꝙ imò talis donatio non valeat, tenuit Bar. in d. l. fi. n. 14. Et hanc dicit esse magis communem Cagn. in d. l. fi. nu. 223. & seq. Duen. in d. reg. 219. in 4. ampli. Quæ mihi etiam magis placet. Cùm enim nomen hæreditatis comprehendat omnia bona quæ quis tempore mortis suæ relinquit, nō video quomodo dici possit per hanc donationem non adimi donatori facultatem testandi.

7 Sed quid si quis faciat alteri donationem causa mortis omnium bon. suorum præsentium & futurorum, nunquid talis donatio valebit? Resp. ꝙ valet donatio omnium bonorum, post mortem collata. ita tenet gl. in d. l. fi. ver. accommodauerit, quam sequuntur communiter Doc. vt ait Deci. cons. 578. nu. 7. in fi. Ita etiam communiter teneri attestatur Im. in rub. extra de testa. n. 5. Ias. in d. cons. 5. co. 6. ver. Non ob. tertium, lib. 3. Cur. iu. cons. 81. nu. 3. Poterit. n. donator, ipsa donatione nō obstante, alium hæredem instituere, qui licet teneatur postea donatario dare iuxta conuenta in donatione, poterit tñ retinere Falcidiam, &c. Secũdò principaliter ex ratione superius posita, ꝙ. s. donatio, omnium bonorum non valet, ne quis eo modo amittere possit facultatem testandi, infertur, ꝙ si donator in huiusmodi donatione reseruauerit sibi aliquid pro facultate testandi, donatio ipsa valebit. ita dicit Bar. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 6. & est communis opi. vt dicit Soc. iu. cons. 142. nu. 39. lib. 1. Talis enim donatio non tollit in totum; sed solummodo restringit testandi facultatem. intellige tamen, vt illud quod reseruatur non sit quid minimum, sed saltem excedat vigesimam partem illius patrimonij, quod donatur.

8 Sed pone, ꝙ donator sibi reseruauit vsumfructum bo. suorum, nunquid stante hac reseruatione donatio sustinebitur? Resp. aut testator reseruauit sibi vsumfructum, hoc expresso, vt de eo posset in vita disponere, & non valet donatio. ita consuluit Bar. cons. 76. inci. pater filio. & ita frequentiore calculo receptum est, vt ait Did. lib. 3. resol. c. 12. n. 3. Ad hoc enim vt donatio omnium bonorum valeat, oportet, ꝙ illud quod donator sibi reseruat, sit eius conditionis, vt de eo testari possit. & hæc est communis omnium sententia, vt ait Didac. in c. 12. cir. fi. Aut verò donator sibi simpliciter reseruauit vsumfructũ, & tunc communis est opi. ꝙ donatio ipsa valeat. Et licet Pau. de cast. in d. l. fi. nu. 10. C. de pact. tenuerit contrarium, s. ꝙ imò non valeat: tamen contra eum est communis sententia, vt attestatur Did. in d. c. 12. n. 4. quam etiam dicit receptam esse apud Regni Hispaniæ suprema tribunalia. Quæ multò magis procederet, vbi expresè donator sibi vsumfructum reseruaret, cum facultate de eo disponendi tam inter viuos, quàm in vltima voluntate.

QVAESTIO XX.

1 *Donatio omnium bonorum an valeat si sit iurata?*

2 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum nunquid annulletur in totum, an autem pro parte tantum?*

3 *Donatio omnium bonorum facta Ecclesiæ an valeat?*

4 *Donatio reciproca omnium bonorum facta inter fratres, vel socios, an valeat?*

1 RESTAT nunc, vt nonnullas qq. in hoc proposito occurrentes breuiter explicemus, & in primis quæro, an conclus. in proxima q. superius facta, ꝙ. s. donatio omnium bonorum nihil valet, habeat locum etiam, si talis donatio sit iurata? Resp. quòd sic: nam huiusmodi donatio, cùm auferat homini liberam testandi factionem, censetur contra bonos mores, & ideo non confirmatur iuramento. ita dicit Bart. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, n. 3. & ita tenent communiter omnes Doct. vt dicit Guid. Papæ cons. 214. nu. 5. Bertr. cons. 181. nu. 1. lib. 2 in 2. part. Hanc etiam dicit esse communem Dec. in l. pactum quod dotali. n. 1. & seq. C. de pact. quem refert Grat. cons. 19. nu. 12. lib. 1. Ripa libr. 3. resp. c. 14. nu. 2. Cur. iun. in d. l. fi. nu. 57. C. de pactis, quem refert Episcop

ſcopus Loazes ĩ ſuis alle. pro Marchione Velez,
fo.219.n.42.& Did.in rub.de teſta.in 2.par.nu.4.
Cag.in d.l.fi.n.220.Soc.iu.conſ.44.n.35.li.2. Cra
uet.ↄſ.139.n.8.& ſeq.Duennas in d.reg.219.in 2.
amplia.& ita etiam in ſimili videmus,ꝙ teſtamen
tum iuratum poteſt, non ob.iuramento,quādo-
cunq; contraria voluntate reuocari,vt dixi s̃.li.3.
§.teſtamentum,q.44.ver.Sed quid ſi teſtator.

2 Item quæro, nũquid huiuſmodi donatio omniũ
bonorum præſentium, & futurorum annulletur
in totum,an autem pro parte tm̃? reſp.ꝙ annullat̃
in totum:& hæc eſt communis opi. vt ait Bal.ĩ d.
l.fi.n.19.in fi.Curt.iu.in d.l.fi.poſt n.61.ita ꝙ non
ſuſtinet̃,neq; reſpectu bonorum præſentium tm̃,
neq; reſpectu futurorum tãtùm.&hanc opi.dicit
eſſe communem Guid. Papæ conſ.114. poſt n.5.
Purpur.in d.l.fi.n.247.quem refert Duennas in d.
reg.219.in 5.amplia. Facilè poſſet diſputando te-
neri contrarium,ſicut etiam videmus,ꝙ donatio
nulla ex defectu inſinuationis ſuſtinetur vſq; ad
quingẽtos ſolidos,vt dixi s̃.q.17.ver.Sed quæro.
in iudicando tamen non recedas à communi.

3 Vlterius quæro, nũquid cõcluſio locum habeat,
etiam ſi huiuſmodi donatio eſſet facta Eccleſiæ?
a reſp.ꝙ nõ.ſed ſpeciale eſt in eccleſia,[a] vt valeat do
natio omnium bonorum præſentium & futuro-
rum illi facta.ita tenet Bart.loquẽdo per verbum
fortè,in d.l.fi.n.13.& eſt communis opi.dicit Fel.
in c.in præſentia.de prob.prout illum refert Epi-
ſcopus Loazes ĩ ſuis allegationib. pro Marchio-
ne Velez.fo.246.n.27.ego tamen nõ reperio Fel.
d.c.in præſentia,atteſtantem de communi,licet i-
pſe teneat hanc ſen.ibi,nu.5.& 6.vbi loquitur de
hoc articulo. Bene atteſtatur hãc eſſe communẽ
Purpur.in d.l.fi.n.242.Pariſ.in d.c.in præſentia, n.
21.Cag.in d.l.fi.n.203.quem refert Did.in rub.de
teſta.in 2.par.n.5.in fi.& Duennas in d.reg.219.in
1.limit.Si.n.poteſt quis perſonam ſuam dedicare
Eccleſiæ,multo fortius debet etiam poſſe dedica
re Eccleſiæ omnia bona ſua præſentia, & futura.
Nõ tamen poteſt negari, quin etiam magnæ ſint
auctoritates tenẽtiom ↄtrarium, & fortè in pun-
cto iuris illa eſt verior, nihilominus ſi caſus ↄtin-
geret, propter fauorem eccleſiæ, non auderem à
communi opi.recedere iudicando aut ↄſulendo.

4 Sed pone, ꝙ duo fratres faciant ſibi inuicem mu-
tuam donõem omnium bonorum,vel ineant ſo-
cietatem, ſiue fraternitatem reciprocam,nũquid
talis donatio valebit?reſp.ꝙ ſic,fauore agnationis
ↄſeruãdæ.& ita communiter tenetur,vt ait Boer.
dec.355.n.3.& de hoc non eſt dubitandum,quia
non ſolùm inter fratres,ſed inter quoſcunque va
let donatio omnium bonorum poſt mortem col
lata,vt dixi s̃.q.proxima,ver.Sed quid ſi quis.

QVAESTIO XXI.

1 *Donatio poteſt propter ingratitudinem reuocari, & hoc ex diſpoſitione l. fi. C. de reuo.dona.*

2 *Et an propter alias cauſas quam illas quinque expreſſas in d.l.fi.*

3 *Et an ſi donatarius donatorem egenum alere recuſet?*

4 *Donatio ob cãm an poſſit propter ingratitudinem reuocari?*

5 *Donatio facta eccleſiæ an poſſit reuocari propter ingratitudinem prælati,vel capituli?*

6 *Et an prælatus qui alicui contulit beneficium poſſit huiuſmodi collationem ex cauſa ingratitudinis reuocare?*

7 *Et an valeat pactum, quòd donatio non poſſit propter ingratitudinem reuocari?*

1 NVnc de reuocãdis donõib.videamus:&in pri
mis ſcire debes, ꝙ licet donatio pfecta de ſui
natura ſit ↄctus irreuocabilis,vt dixi s̃.q.j.verſ.Et
ex hac. Tñ tres ſunt prin.cãæ pp quas p̃t donatio
reuocari.Prima,pp ingratitudinẽ donatarij.Scd̃a,
pp ſuperuenientiam liberorum.Tertia,qa donatio
ſit inofficioſa,de quib.oĩb.ſigillatim tractandum
ẽ. Dixi ãt primò,ꝙ donatio p̃t reuocari pp ingra
titudinem donatarij:& de hoc eſt tex.in l.fi. C.de
reuo.dona. Quod quidem optima ratione ſanci-
tum fuit,ne liceat alicui bona aliena capere,& po
ſtea irridere donatorem,& ei malefacere.

2 Huius ãt ingratitudinis multa poſſent exempla ꝓ
poni,quorũ 5.ab Imperatore in ipſa l.fi.recẽſent̃.
Sed nũqd ẽt ob al's ingratitudinis cãs in ipſa l. nõ
exp̃ſſas poterit donatio reuocari? Rñ.ꝙ ſic:& ita
tenet Gl.in d.l.fi.in ver.Voluerit.&eſt cõis opi.vt
dicit Ripa ibi q.41.poſt n.144.vbi ẽt poſt n.164.
atteſtat̃ ita cõiter teneri.Pro qua opi.facit,qa in ſi
mili videmus, ꝙ poteſt filius à patre exhæredari,
etiam ob cauſas à iure non expreſſas, quæ tamen
ſint ſimiles,ſeu maiores expreſſis,vt dixi s̃.lib.3.§.
teſtamentum,q.41.ver.Sed quæro.

3 Quid ergo,ſi donatarius donatori indigẽti alimẽ
ta denegauerit?cũ.n.negãs alimenta quodammõ
necare videat̃,l.necare.ff.de lib.agn.negari nõ p̃t,
qn hæc legitima cã ſit, pp q̃ donatio p̃textu ingra
titudinis poſſit reuocari:& ita tenuit Gl.in d.l.fi.ĩ
ver.Voluerit,& hæc eſt commu.opi.vt atteſtatur
Sal.in d.l.fi.ꝓut illum refert Ripa,in d.l.fi.q.49.q̃-
uis in lib.meo ego nõ reperiam illum atteſtari de
cõi:& licet Gl.in l.in ↄdemnõe.in gl.1.ĩ fi.ff.de re.
iu.teneat, ꝙ r'r donatarius nõ tenet̃ alere dona-
tem.& illam ſeq cõiter Doc.atteſtet̃ Bal.ĩ d.l.fi.n.
7.quem refert Ep̃s Loazes in ſuis illegat. ꝓ Mar-
chione Velez,fo.172.n.30.nõ tñ eſſet à prima o-
pi.recedẽdum, q̃ ꝓculdubio eſt magis cõis, & æ-
qor.Quæ tñ intelligẽda eſt vt ꝓcedat ꝓ mõ facul
tatum vtriuſq;.ſ.tam donatoris,q̃ donatarij, & ꝓ
mõ etiam rei donatæ,& ſi petantur,non autem a-
liter,vide quæ dixi ĩ.hoc eo.lib.§.Feudum.q.23.

4 Sed quæro,an hæc ↄcluſio quæ habet,ꝙ donatio
p̃t propter ingratitudinem reuocari, procedat ẽt
in donatione ob cãm?Rñ.ꝙ nõ:ita tenet Gl. in d.
l.fi.in ver.Inueniatur, q̃ ſequuntur cõiter Doc.vt
dicit Ripa d.l.fi.q.43.Nam donatio ob cauſam nõ
eſt ꝓpriè donatio,neq; liberalitas,ſed potius quę
dam permutatio,meritò vbi cauſa ſequatur, non
debet propter ingratitudinem reuocari.

5 Item quæro,nunqd donatio facta eccleſiæ poſſit
reuocari propter ingratitudinem pręlati,vel capi
tuli?Rñ.ſi quęrat̃ de ingratitudine pręlati tm̃, vel
capituli tm̃,res minus habet difficultatis,certum
eſt.n.ꝙ neq; ſolus prælatus, neq; ſolum capitulũ
pñt præiudicare eccleſiæ,vt dixi s̃.lib.2.§.Prælat⁹.
Maior eſt dubitatio, quãdo cõcurrit ingratitudo
prælati,& capituli ſimul:& hoc caſu Abb.in c.ve-
rum,n.3.de cond.appo.tenuit,ꝙ poteſt reuocari.

Tu ve

ADDITIO.

a ¶Idem in pio loco dicendum ſecundum Bal. in l. iubemus. C.de ſacroſ.eccl. Idem etiam in donatione ob cauſam dotis dicendum eſt ob fauorem matrimonij.Oldr.conſ.5.Boer.deciſ.333.nu.10.Fel.in c.in præſentia.nu.5. de prob.& eam dicit communem Purpur.in l.fi.n.242.C.de pac.Soci.reg.69.fal.4.

Tu verò tene contrarium, ꝙ, s. non potest aliquo modo reuocari, quia donatio facta Ecclesiæ censetur facta Deo, d.c. verum, qui non potest esse ingratus, cùm sit omnium gratiarum liberalissimus largitor. & ita hanc sent. dicit esse communem Ripa li. 2. resp. c. 28. n. 20. & in d.l. fi. in 52. q. vbi loquitur etiam in casu, in quo donator expresse in ipsa donatione apposuit pactum, ꝙ posset propter ingratitudinem reuocari.

6 Sed hic quæro, tu scis, ꝙ prælatus conferens alicui beneficium ecclesiasticum videtur quodammodo donare, nunquid si ille cui contulit beneficium, commiserit aliquam ingratitudinis causam in personam conferentis, poterit ipse ea ex causa collationem reuocare? Resp. ꝙ non. Ita tenet Io. An. & communiter Doc. vt dicit Ab. in c. fi. nu. 9. de don. Nam collatio beneficij non potest dici donatio, ex quo prælatus illam facit potius ex necessitate officij, quàm ex liberalitate. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter Doctores Ripa in d. l. fi. n. 158. & seq.

7 Quæro etiam, nũquid valeat pactum appositum in donatione, ꝙ non possit propter ingratitudinẽ reuocari? dixi j. hoc eo. li. §. Pactum.

QVAESTIO XXII.

1 *Donatio propter superuenientiam liberorum reuocatur ex dispositione l. si vnquam. C. de reuo. don.*

2 *Et quid si testator tempore donationis de liberis cogitauit?*

3 *Et quid si tempore donationis habebat filios, quibus deinde mortuis alij superuenerint?*

4 *Et quid si pater in donatione renunciauerit dispositioni d. l. si vnquam?*

5 *Et an dispositio d. l. si vnquam, locum habeat etiam in donatione partis bonorum, vel rei alicuius particularis?*

1 SVbsequens causa reuocandę donationis à iure tradita, est superuenientia liberorum, quæ quidem materia videbitur fortè nõnullis omitti potuisse, cùm de ea extent duæ repetitiones amplissimæ in l. si vnquam, C. de reuoc. don. altera quidẽ Ripæ, altera verò Tiraquelli, in quib. nihil ferè omissum est. Nolui tamen videri aliqua in re in totum defecisse. Attingam igitur solummodo aliqua capita earum quæstionũ quæ in practica frequentius occurrunt, easque quàm breuissimè fieri poterit explicabo. Reliquas studiosus Lector in prædictis repetitionib. diffusissimè tractatas inueniet. Facienda est ergo in primis conclusio, ꝙ si post factam donationem, superueniant liberi ipsi

a donatori, donatio reuocatur,[a] ex dispositione d. l. si vnquam, de reuo. don. secundum communem intellectum, vt attestatur Ruin. cons. 107. n. 22. li. j. Licet n. illa l. loquatur de donatione facta libertis, est tamen generaliter intelligenda, vt, s. locum habeat non solùm in donatione facta libertis, sed etiam facta cuilibet extraneo. ita dicit gl. in d. l. si vnquam: & ita communiter tenetur, vt ait Im. in c. fi. n. 12. circ. fi. de don. Hanc etiam opi. dicit esse communem Cor. cons. 4. in litera A. circ. fi. li. 3. & cons. 12. in litera Z eo. vol. Ripa in d. l. si vnquam, in 2. q. vbi dicit, ꝙ hæc est communis opi. Legistarũ & Can. Et dicit Tiraq. in d. l. si vnquam, in ver. Libertis, n. 84. ꝙ hæc opi. est humanior & receptior, & ꝙ eam practica, & vsus ita mordicus retentat, vt ab eius faucibus eruere nemo queat. Non enim est verisimile, ꝙ quis velit in sua successione extraneum filiis præferre: & sic vtroque casu militat eadem ratio, super qua fundatur dispositio d. l. si vnquam, quæ est verisimilis mens donãtis, quia, s. si tempore donationis de filiis cogitasset, huiusmodi donationem non fecisset, vt dicũt communiter Doct. teste Cor. cons. 206. in litera P. lib. 3.

2 Ex qua quidem ratione in primis infertur, quòd si tempore donationis donator de liberis cogitasset, non esset locus dispositioni d. l. si vnquam. & ita communiter tenetur, vt ait Soc. cons. 53. n. 7. lib. 4. Ias. cons. 125. co. 2. & 3. li. j. quem refert Soc. iu. cons. 67. n. 51. li. 2. ita etiam communiter concludi attestatur Alba cons. 102. n. 2. Puta (secundũ aliquos) si donatio esset facta in contractu matrimonij: nam eo casu vtique præsumitur donator de liberis cogitasse, quorum suscipiendorum causa solent matrimonia contrahi, ideò talis donatio non reuocatur ex dispositione d. l. si vnquam. ita dicit Signorol. cons. 69. post nu. 12. ver. Prætereà cùm mater. & est communis opi. vt dicit Tiraq. in d. l. si vnquam. in præf. n. 71. quem refert Boer. decis. 159. n. 9. licet illum corruptè al. in ver. Prius, n. 62. cum seq. Hæc tamen conclusio mihi non multum placet, & videtur apertè repugnare communi regulæ, ꝙ s. debet expresse constare, ꝙ donator de liberis cogitauerit, & ꝙ in dubio præsumitur non cogitasse: quæ regula colligitur ex dictis Bar. in d. §. Impera. n. 8. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. in l. 2. in pr. co. j. ff. so. ma. & si opi. Signor. vera esset, idem & multò fortius esset dicendũ in quocunque coniugato habili ad prolem suscipiendam, quod iudicio meo esset valdè absurdum.

3 Secundò infertur, ꝙ si donator tempore donationis iam habebat filios, etiamsi alij filij deinde superueniant, nõ debet donatio reuocari: & ita colligitur ex verbis ipsius l. si vnquam, ibi, filios non habens, à contrario sensu. sed quid si pater habens filium iam natum, illi donationem fecerit, nũquid si postea alij filij superueniant, donatio ipsa reuocabitur? Resp. hic casus non est comprehensus in dispositione d. l. si vnquam, sed cadit sub dispositione l. si totas. C. de inof. don. & ideo dicimus, ꝙ talis datio facta filio reuocatur propter superuenientiam aliorum filiorum, non quidem in totũ, sed tanquam inofficiosa reuocatur solummodo vsq; ad legitimam partem bonorum filiis postea natis competentem: & ita tenent cõmuniter doc. vt dicit Cor. cons. 11. in litera Z. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ber. cons. 163. post nu. 4. li. 2. in 2. parte. Ripa in d. l. si vnquam, q. 47. Soc. iu. cons. 83. n. 20. li. 3. licet postea nu. 28. videatur inclinare in contrariam sententiam, Tiraq. in d. l. si vnquam, in ver. Libertis, n. 75. & seq. Did. li. j. resolu. c. 19. n. 1. Si autem esset facta extraneo, bene reuocaretur in totũ, vt dixi j. q. 24. ver. Aut verò.

Tertiò

ADDITIO.

a Ratio huius est præsumpta voluntas donantis, qui si de filiis tunc cogitasset, vtique non donasset. vt per gl. in d. l. si vnq. in gl. j. Bar. in l. Titia. §. Imperator. ff. de le. 2. Bal. in l. j. C. de inof. don. Roman. cons. 26. Oldr. cons. 238. & cons. 278. in 3 dub. Et intellige ꝙ reuocatio fit in totum. licet Ale. cõs. 142. vo. 2. Bertr. cons. 39. vo. j. Affl. super const. in ti. de reuoc. alien. n. 76 videantur tenere reuocationem fieri vsque ad legitimam tantum.

4 Tertiò infertur, ꝙ si pater in donatione ipsa renũciauerit beneficio l. si vnquam, donatio ipsa non reuocatur, ex quo proculdubio pater renunciando ipsi legi censetur de liberis cogitasse. Hoc autem de plano procederet, præsupponendo, ꝙ pater posset in præiudicium filiorum renunciare dispositioni d.l. si vnquam: sed hic articulus est adeò dubius, vt vix discerni possit quæ opin. verior sit, aut magis communis, vt dicit Grat. cõs. 50. n. 65. li. j. ꝙ super hac q. est tanta disputatio, ꝙ indigeret constitutione Imperatoria. cum hincinde sint infiniti Doctores attestantes hincinde esse communem opi. In primis autem Bart. in l. Titia. §. Imperator. n. 7. ff. de le. 2. tenuit, ꝙ potest pater in præiudicium filiorum renunciare beneficio d. l. si vnquam. Et hanc opi. dicit esse cõmunem Soc. consi. 147. n. 17. li. j. & cons. 263. n. 13. li. 2. quem refert Natta cons. 125. nu. 1. & Ias. in l. si quis in conscribendo, n. 8. C. de pac. & cons. 125. co. 3. li. j. Dec. in d.l. si quis in conscribendo, n. 24. Bertr. cons. 192. ante fi. li. 2. in j. parte, & cons. 32. co. 2. li. 3. in j. parte, & cons. 179. n. 1. li. 2. in 2. parte, & cons. 220. n. 8. li. 3. in 2. parte, Ripa in d.l. si vnquam, q. 51. & li. 3. resp. c. 15. circa fi. Tiraq. in d.l. si vnquam, in præfat. n. 174. Contrariam verò sententiam, s. ꝙ imò non possit pater renũciare dispositioni d. legis in præiudicium filiorum, multi quoque tenuerunt, & dicit Soc. in l. cùm auus, co. 19. ff. de cond. & demon. ꝙ hæc est communis opi. Mod. Hanc etiam opi. dicit esse communem Alc. in l. pacta quæ cõtra, C. de pac. Paris. cons. 73. n. 32. li. j. vbi recenset auctoritates, Soc. iu. cons. 137. n. 2. li. 2. & sic vt vides, hic articulus tam propter auctoritates, quàm propter rationes hincinde adductas, est valdè dubius, & periculosus, & reuera connumerando decisiones doctorum, suspicor opi. Bar. ꝙ, s. possit renunciare, esse magis communem. Sed contraria opi. mihi semper magis placuit, nunquam enim potui mihi persuadere, ꝙ dispositio dictæ l. si vnquam, non sit inducta tam fauore filiorum, quàm ipsius donantis. Hæc etiam opin. est proculdubio magis æqua & benigna, & secundum eam pluries fuisse iudicatum, attestantur Doctores s̃. all. & in hanc pariter inclinauit senatus in causa D. Hieronym. Leonati. Tamen pro concordia posset ita distingui: Aut nõ constat, ꝙ donator voluerit renũciare dispositioni dictæ l. si vnquam, quia, s. in genere tantùm renunciauit omnib. legibus, & omni iuris auxilio, vel huiusmodi, nulla facta mẽtione dispositionis d.l. si vnquam, & hoc casu intrepidè tenendum est cũ opinione negatiua, ꝙ nullo modo censeatur renunciatum d. legi, & sic, ꝙ tali renunciatione non obst. donatio ipsa superuenientib. liberis reuocetur. Aut verò fuit renunciatum in specie dispositioni d.l. si vnquam. & tunc si quidem donans erat maior 25. an. posset teneri opi. Bar. ꝙ potuerit renunciare, & ꝙ donatio propter superuenientiam liberorum non reuocetur. Aut erat minor, & tunc teneo, ꝙ talis renunciatio nihil prorsus operetur, neque in hoc facio vim, an in donatione sit appositum iuramentum vel nõ: sicut enim donatio etiam iurata reuocatur ex dispositione l. si vnquam, vt dixi j̃. q. 23. Idem dicendum est, etiamsi addita sit renunciatio d.l. Qua n. facilitate minor inducitur ad donandum, eadem etiam inducitur ad renunciandum & iurandum, maximè attento, ꝙ hodie in omnibus instrumentis passim, & indistinctè notarij apponunt iuramentum, cuius virtutem plerique cõtrahentium ignorant, sed vbi donans est maior, & in specie renunciauit dispositioni l. si vquam forte tutius esset, vt dixi, tenere cum Bar. nam dispositio l. si vnquam, fundatur in præsumpta mente donantis, quæ cessat, vbi de contraria eius mente expresse apparet: & hoc multo magis procederet, si donatio esset iurata, & maximè si iuramentum esset in specie appositum ipsi renunciationi: & secundum hanc dist. si casus contingeret, consulerem, & iudicarem.

5 Quartò infertur, ꝙ ad hoc vt sit locus dispositioni d.l. si vnquam, necesse est donationem esse tantæ importantiæ, quam verisimiliter donator non fecisset, si de filiis cogitasset. Habebit ergo proculdubio locum dispositio d.l. in donatiõe omnium bonorum, sed in donatione maioris partis bonorũ, imò etiam in donatione cuiuslibet partis bonorum, etiam infra dimidiam. & hæc est communis opi. vt ait Ripa in l. j. n. 6. C. de pac. & in d.l. si vnquam. q. 7. quem refert Arelaten. in Apostil. ad Alcia. de præsump. in j. reg. præsump. 13. n. 2. Tiraq. in d.l. si vnquam, in ver. Omnia, vel partem aliquam, n. 24. quem refert Did. li. j. resolu. c. 19. circa fi. Fortius etiam (secundum aliquos) locum habet in donatione alicuius rei particularis. & hanc esse communem opi. attestatur Rui. cons. 173. n. 13. in fi. li. j. Rip. in d.l si vnquam, q. 8. quem refert Arelaten. in loco proximè allegato. Soc. iu. cons. 83. nu. 19. lib. 3. Et ꝙ dispositio d.l. locum habeat etiam in donatione rei particularis, quæ sit magni valoris, dicit esse communem Claud. in l. ex facto, post n. 11. ff. de vulg. Cæterùm si esset donata res modici momenti, certè talis donatio minimè propter superuenientiam liberorum reuocatur. ita tenet Im. loquendo per verbum forte, in c. fi. n. 21. de don. & est communis opi. vt ait Dec. cons. 181. num. 3. Non enim est verisimile, ꝙ donator, etiam si de liberis cogitasset, ab huiusmodi donatione abstinuisset: & hoc casu bonum esset habere iudicem fauorabilem. Nam quæ donatio dicatur magna, vel parua, inspecta qualitate personarum, standum est iudicis arbitrio, iuxta ea quæ dixi s̃. lib. 2. §. iudex.

QVAESTIO XXIII.

1 *Dispositio l. si vnquam. an locum habeat etiam si in donatione appositum fuerit iuramentum?*

2 *Et an locum habeat in donatione facta Ecclesiæ?*

3 *Et an locum habeat in donatione ob causam?*

4 *Et an habeat locum in legatis?*

5 *Et an habeat locũ in legitimatione filij spurij, vel naturalis?*

6 *Et an habeat locum si post donationem nascatur donanti filius naturalis tantùm?*

7 *Et quid si natus esset ante donationem, sed fuerit post ipsam donationem legitimatus?*

8 *Et an reuocatio quæ fit ex dispositione d.l. si vnquam. fiat ipso iure?*

9 *Et quid si liberi post donationem nati moriantur viuo testatore, an donatio reconualescat?*

10 *Et an si donator viuens nihil dixit, possint eius hæredes donationem ipsam reuocare?*

1 Stat ergo firma conclusio, quòd propter superuenientiam liberorum donatio reuocatur. Quæro

Quæro nunc, an hæc conclusio locum habeat, etiam si in ipsa donatione appositum sit iuramentum, vt scilicet adhuc non obstante iuramento reuocetur? Resp. quòd sic. ita tenet Bar. in d. §. Imperator. nu. 11. & est communis opin. vt dicit Corn. cons. 30. in fi. lib. 4. Soc. cons. 215. n. 2. lib. 2. quod est duplicatum in cons. 22. nu. 7. libr. 4. Bert. cons. 175. post num. 12. lib. 1. in 2. par. Ripa in d. l. si vnquam, in 3. q. & lib. 3. responsorum, c. 15. num. 17. Paris. cons. 72. n. 15. lib. 1. Nam iuramentum semper debet intelligi rebus sic stantibus, meritò vbi cunque post dispositionem iuratam tale quid superuenit, quod tempore iuramenti præstiti verisimiliter dispositionem ipsam impediuisset, nō debet iuramentum aliquid operari: & hoc proculdubio procedit, vbi in tali donatione iurata non fuerit in specie, nec in genere renunciatum dispositioni. l. si vnquam. & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Tiraquel. in præfa. d. l. si vnquam. nu. 174. Si verò fuerit renunciatum, dixi s. ver. Tertiò infertur.

2 Quęro etiam, an dispositio d. l. si vnquam, habeat locum etiam in donatione facta Ecclesiæ? Resp. quòd sic. verùm cùm Ecclesia regulariter sit loco filij, vt dixi j. libr. 7. §. ecclesia. non reuocatur nisi vsque ad legitimam filiis postea natis competentem, vt in donatione facta vni ex filiis, dixi s. qu. proxima, vers. Sed quid si pater. ita tenet Bar. in §. Imperator, nu. 6. & est communis opi. vt ait Soc. cons. 53. post n. 6. li. 4. Ripa in repe. d. l. si vnquam, q. 49. Rub. in rep. d. §. Imperator, nu. 226. Fortun. in tract. de vltimo fine, illatione 16. Didac. libr. 1. resolut. c. 19. post n. 5. ver. Quæstioni. Hæc tamen opin. mihi semper visa fuit dura: nā monasterium non habetur loco filij, nisi in casibus à iure expressis, vt dixi in allegat. §. Ecclesia. tamen in practica credo, quòd ecclesia obtineret, nisi Episcopus vellet secundum conscientiam restituere totam donationem: & iudicio meo, si id faceret, bene & laudabiliter faceret, vt notatur in capit. final. 17. quæst. 4.

3 Item quæro, an dispositio dictæ l. si vnquam locum habeat etiam in donatione ob causam? Respond. quòd non: & est communis opinio, vt dicit Soc. in l. 2. in princ. col. 1. ver. Secundò respon. ff. solut. mat. Ias. cons. 171. num. 1. in fi. lib. 4. Nam huiusmodi donatio cùm habeat causam annexam, non autem fundata sit in sola liberalitate, nō debet propter aliquid aliud quod superueniat, reuocari. Sed hoc intellige, quatenus causa æquiualet donationi. Nam eo quod excedit, non censetur donatio ob causam, sed donatio simplex. Eademque ratione dispositio d. l. si vnquam, non habet locum ī donatione remuneratoria. ita tenet Bal. in d. l. si vnquam, in 2. lec. Et est communis opi. vt ait Dec. cons. 366. num. 10. & dicit Ias. cons. 154. nu. 2. in fi. lib. 2. quòd ab ista sententia nemo discrepat. Ripa in d. l. si vnquam, q. 14. Talis enim non dicitur propriè donatio, vt dixi s. q. 3. intellige tamen, quatenus merita æquiualent donationi, iuxta ea quæ statim dixi.

4 Vlterius quæro, an dispositio d. legis habeat locū etiam in legatis? dixi s. lib. 3. §. legatum.

5 Successiuè quæro, an habeat locum etiam in legitimatione filij spurij, vel naturalis: vt scilicet talis legitimatio per superuenientiam filiorum legitimorum, & naturalium reuocetur? dixi s. lib. 2. §. filius.

6 Sed quæro, nunquid dispositio d. l. si vnquam. locum habeat, non solùm quādo post donationem nascuntur filij legitimi, & naturales, sed etiam quando nascitur filius naturalis tantùm, qui post ea legitimatur. ita vt etiam eo casu donatio iam facta reuocetur? resp. quòd sic: ita tenet Io. An. in addit. Spe. de suc. ab intestato, circa fi. in Apostil. magna. Et est communis opi. vt dicit Paris. cons. 72. n. 21. lib. 1. Huiusmodi enim filij ęquiparantur legitimè natis: & ideo disposita in legitimis, etiam in istis locum habent.

7 Sed quid si filius naturalis iam esset natus tempore donationis, sed post donationem fuerit legitimatus, nunquid donatio reuocabitur propter illius legitimationem? Resp. quòd non. Et est communis opi. vt dicit Paris. in allegat. cons. 72. n. 24. Hoc enim casu nulli dubium esse potest, quin de ipso filio iam nato, & etiam de eius legitimatione verisimiliter testator cogitauerit.

8 Præterea quæro, nunquid huiusmodi reuocatio donationis, quę fit ex dispositione d. l. si vnquam, fiat ipso iure immediatè ꝙ nascuntur filij? Resp. quòd sic: ita expresè colligitur ex verbo, Reuertatur, posito in ipsa l. quod importat dispositionem legis, nullo hominis ministerio interueniente, ita tenet Gl. fi. in dicta l. si vnquam, & ita communiter ferè ab omnibus tenetur, vt dicit Corn. consilio 4. circa princip. libro 3. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Corne. consilio 11. in litera R. libro 3. Rub. in repet. d. §. Imperator, numero 182.

9 Vltimò quæro, pone, quòd donator susceperit liberos, illi tamen liberi ipso adhuc superstite moriantur. nunquid propter illorum mortem donatio ipsa reconualescet? respond. Bartol. in dicto §. Imperator, nume. 10. tenuit, quòd non: sed in contrarium est magis communis opinio, vt attestatur Rub. in repetit. dict. §. Imperator, numer. 249. & sequen. Cessat enim ratio coniecturatæ mentis donatoris, super qua fundatur dispositio d. l. si vnquam. Quæ quidem conclusio intelligenda est vt procedat, quando pater mortuis filiis donationem ipsam tacitè, vel expresè non reuocauit, aliàs secus.

10 Sed quid si pater quidem donationem non reuocauerit, imò permiserit semper donatarium res donatas possidere, nunquid poterunt eius hæredes donationem ipsam reuocare? resp. quòd non: & hæc est magis communis opi. vt ait Rub. in d. §. Imperator, nu. 253. & seq. Videtur enim hoc casu donator satis declarasse voluntatem suam, ꝙ nolebat donationem reuocare, ideò illi non possunt eius hæredes contrauenire.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Donatio inofficiosa facta vni ex filiis, vel etiam extraneo potest per alios reuocari.*

2 *Et quid si sit inofficiosa re tantùm, vel consilio tantum?*
3 *Et quid si sit iurata?*
4 *Et an filius cui pater aliquid reliquit, possit donationem inofficiosam extraneo factam in totum reuocare?*
5 *Et quid si pater alienauit bona titulo oneroso, an sit locus reuocationi?*

1 Dixi etiam, aliam esse causam, propter quam donatio posset reuocari, quādo scilicet esset inofficiosa. Hæc est pulchra, & subtilis materia. & aliàs intellexi, quòd Magnificus D. Camillus frater meus adhuc valdè iuuenis, cùm ego nondum natus essem, disputauit in hac materia in ciuitate Alexandriæ centum cōclusiones, per decem dies continuos: argumentantibus Doctoribus venerandi nostri collegij, qui eo tempore excedebant, nu. 39. de qua disputatione mentionem facit, & illum appellat Iureconsultum acutissimum D. Rubeus Alexandrinus conciuis meus, in epistola nūcupatoria posita ante repetitionem, quam edidit super d. §. imperator, vbi eleganter tractat hanc materiam, & dicit, quòd in illis circulis orta fuit contentio inter ipsum dominum Rubeum, & patrem meum, quem appellat senatorem dignissimum, & Iureconsultum præstantissimum. Scire debes quòd ad reuocandam donationem, vltra remedium l. si vnquam, de quo in præcedentibus quęstionibus, est etiam à iure prodita querela inofficiosæ donationis, de qua toto titulo C. de inof. don. & in d. §. Imperator. Vt ergo bene intelligas hanc materiam, distinguendi sunt nonnulli casus. Aut enim quis donat extraneo omnia sua bona, vel eorum partem, quam verisimiliter si de filiis cogitasset, nō donasset: & hoc casu per remedium d. l. si vnquam, ipsa donatio superuenientibus filiis donatori, in totum reuocatur, vt dixi in præcedenti quæst. per totam q. Aut verò pater habēs vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam verisimiliter non donasset: si alios filios suscipere cogitasset: & hoc casu si alij filij superueniant, reuocatur vsq; ad legitimam tantùm: & ita procedat tex. in l. si totas. C. de inof. donat. vt dixi s. q. 22. ver. Secūdò infertur: & hæ duæ reuocationes fundantur super verisimili mente donantis.

2 Aut verò quis non agit ad reuocationem donationis, sub prætextu, quòd verisimiliter donans si de ipsis filiis cogitasset, donationem non fecisset, sed tanquam quòd donatio ipsa sit inofficiosa. & intellige, quòd donatio tunc dicitur inofficiosa, quando donans non retinet in patrimonio tantum quantum capit legitima filiorum, & hoc casu adhuc est distinguendum: nam aut talis donatio est facta vni ex filiis, & tunc siue donatio sit inofficiosa re tantùm, siue sit inofficiosa re, & consilio, nunquam reuocatur, nisi vsque ad legitimam aliorum filiorum, l. si liqueat. C. de inof. don. ita tenet Bart. in d. §. Imperator, nu. 1. & est communis opinio. vt ait Picus in l. post contractum, post nu. 3. ff. de don. Bertr. cons. 179. post nu. 8. libr. 2. in 2. par. faciunt quæ dixi s. q. proxima. in d. ver. Secundò infertur. Aut verò est facta extraneo, & tunc si est inofficiosa re tantùm, reuocatur solummodo vsque ad legitimam. text. est in l. 1. 2. & 3. C. de inoffic. dona. Si verò est inofficiosa re, & consilio, reuocatur in totum. ita tenet Bar. in d. §. Imperator, post nu. 1. & est communis opi. vt dicit Are. cons. 47. post nu. 3. Soci. inter consilia Curtij Sen. cons. 2. nu. 1. Iasin auct. vnde si parens, circa fi. C. de inoffic. testa. Picus in d. l. post contractum, num. 6. Curt. Sen. cons. 1. num. 39. Paris. cons. 72. nu. 28. & seq. li. 1. & cons. 73. nu. 26. & seq. e. vo. Natta cons. 126. n. 3. Soc. iu. cons. 67. n. 55. li. 2. Dicitur autem donatio inofficiosa re, & consilio, quando pater ex ꝓposito illam facit ad præiudicium filiorum, & sic vltra læsionem, quæ re ipsa interuenit, concurrit etiam animus. & consilium paternū in damnum filiorum. & hæc nota ad intelligentiam terminorum, quos multi ignorant.

3 Hæc autem omnia, quæ superius dicta sunt de inofficiosis donationibus reuocandis, locum habent, non solùm in donatione simpliciter facta, sed etiam in donatione iuramento confirmata, adhuc enim potest non obstante iuramento reuocari. ita dicit Barto. in dicto §. Imperator, num. quinto. & est communis opinio, à qua nemo discrepat, vt ait Cur. Sen. in dicto cons. 1. numer. 15. quem refert Didac. libr. 1. resolut. ca. 19. vers. Cæterùm. Cùm enim dispositio tituli de inoffic. donat. sit introducta fauore filiorum, non debet patris iuramentum in eorum præiudicium aliquid operari.

4 Sed quid si pater ipsi filio aliquid reliquit, nunquid poterit adhuc donationem inofficiosam extraneo factam in totum reuocare? Respon. quòd non: sed hoc casu solummodo reuocat vsque ad legitimam. ita dicit Bar. in d. §. Imperator, post nu. 1. & est communis opin. vt attestatur Bertr. cons. 38. nu. 3. li. 1. in 2. part. Sicut etiam videmus, quòd filius, cui aliquid est titulo institutionis relictum etiam minus legitima, non potest testamentum impugnare, sed tantummodo petere ipsius legitimæ supplementum, vt dixi s. li. 3. §. testamentum, quæst. 38.

5 Et hæc quidem conclusio locum habet in his tantùm, quæ pater donationis titulo in alium transtulit. Sed si pater aliquid alienauerit titulo oneroso, eo casu non est locus reuocationi: & licet Bart. in l. non vsque adeò, post numerum primū. ff. si quis à paren. fuer. man. tenuerit contrarium, scilicet, quòd imò potest reuocare saltem vsque ad legitimam, tamen magis communis opinio est, quòd nullo modo potest reuocare, neque vsque ad legitimam. & ita hanc opinionem contra Bartol. dicit esse communem Rub. in dicto §. Imperator, numero 30. & seq. ff. de leg. 2. Picus in d. l. post contractum, numero 13. circa fi. & nume. decimoquinto. loquitur etiam quando fraus patris in ipsa alienatione interuenit. Quę tamen conclusio mihi semper visa fuit nimis rigorosa, & ideò vbi appareret, quòd ille tertius fuisset particeps fraudis, libenter inclinarem in sententiam Barto. vt scilicet esset locus reuocationi, saltem vsque ad legitimam. & hęc opinio æquior est, vt omnes fatentur.

Quæst

QVAESTIO XXV.

1 *Donatio ob causam, causa non secuta, ipso iure reuocatur.*
2 *Donatio causa mortis potest quandocunque reuocari.*
3 *Et quid si post reuocationem donator sine hærede decesserit?*
4 *Et an propter conualescentiam donantis censeatur reuocata donatio causa mortis?*

1 PRæter has reuocationis causas, de quibus præcedentibus quæstionibus tractatum est, scire etiam debes, quòd donatio ob causam, si causa non est secuta, ipso iure reuocatur, & donanti competit rei vendicatio. tex.est in l. n C.de don. quæ sub mod.&c. & est communis conclusio, vt dicit Cur.iu.cons. 126.num. 14. Vulgata enim est iuris regula, quòd cessante causa, cessat effectus.

2 Sciendum est etiam, quòd donatio causa mortis
a potest à donatore quandocunque reuocari. [a] l. mortis causa.la 4.ff.de don.cau.mor.& hoc est in iure notissimum: potest autem donatio causa mortis, non solùm expressa, sed etiam tacita voluntatis demonstratione reuocari, puta, si donator rem quam donauerat, voluntariè in alium alienauerit.ex hoc enim donatio ipsa reuocatur. l.illud.ff.de don.caus.mor. & fuit opi.Dy.in l.Stichum qui meus.ff.de leg. 1. quam dicit esse communem Alci.in l.non omnis.ff.si cer.pe.Didac.in rub.de testa. parte 3.post nu. 18. vers.quartò his. videtur enim ex hoc colligi donatorem ipsius donationis pœnituisse, & maluisse alium quàm donatarium rem donatam habere.

3 In hoc tamen proposito, nota mirabilem decis. Ang.in sua dispu. inci. Astensis miles. quòd licet donator voluntatem mutauerit, si tamen postea contingat illum decedere sine hærede ex testamento, vel ab intestato, donatio non censetur reuocata. Et mouetur per tex.in l. 1.ff.qui sine man. ad lib.perue. & hanc opi. Ang. dicit esse frequentius receptam Didac. in d. 3. parte. nu. 24. quæ licet, vt ipse subdit, in puncto iuris non satis bene sustineri possit, non tamen putarem ab ea esse in practica recedendum.

4 Sed nunquid ob conualescentiam donantis, reuocata censetur donatio causa mortis, etiam si aliunde expressè aut tacitè illum donationis pœnituisse non appareat? Resp. si quidem donatio facta fuit nullo instante mortis periculo, non reuocatur ob donantis conualescentiam, sed si facta fuit instante periculo, vtique reuocatur: ita intelligi debet tex.in l.si mortis causa res donata. ff.de don.caus.mor.& est communis opin. vt ait Alci.in d.l.non omnis.quem refert Didac.in rub. de testa. parte 3.post nu.23.ver.secundò reuocatur. Et hæc hactenus.

ADDITIO.

a ¶ Fallit si in ea appositum sit pactum de non reuocando, quia tunc transit in contractum inter viuos, per text. in l. vbi ita donatur, ff.de don.cau.mor.& ita expresse consuluit Ale.cons. 14.nu. 2.vol. j. Eandem opin.tenet Ias. in l.quæ dotis, nu. 3 ff.sol.ma.Bald.l. 2. C.de iur.dot.

IVLII CLARI, ALEXANDRINI,

I. C. CLARISS. AC REGII SENATORIS:

Ex Libro iiij. Sententiarum receptarum.

§. Emphyteusis.

BReuior erit hic tractatus (vt opinor) omnium expectatione. Est enim hæc emphyteusis materia ferè vbique frequens & quotidiana. Sed huius rei duo præcipuè in causa fuere. Primùm, quòd ex his quæ ad hanc materiam pertinent, aliqua in feudalibus quæstionibus à nobis tractata sunt. Alterum (quod alicui fortè mirum videbitur) quòd Alexandriæ nulla ferè est domus, nulla area, fundi verò paucissimi, hoc emphyteusis vinculo obstricti, atque inde euenit, vt cùm in hac materia nunquam de facto consultus responderim, aut iudicauerim, in hoc Paragrapho ea tantum scripta sint, quæ in tumultuaria lectione obiter occurrerunt. at verò in hac Mediolanensi vrbe nihil aliud sonant ius dicentium palatia, quàm emphyteuticorum canonum solutiones, & potestates, superinde caducitates.

QVAESTIO I.

1 *Quid differat contractus libellarius ab emphyteusi?*
2 *Et quid contractus censualis?*
3 *Et an in dubio censeatur contractus censualis, vel emphyteuticus?*
4 *Et quid differat simplex locatio ab emphyteusi?*
5 *Et quid si præstetur magna pensio, & correspondens fructibus?*
6 *Et quid si in instrumento promiscuè facta sit mentio de emphyteusi & locatione?*

1 PRo intelligentia itaque terminorum, scire debes, ꝙ nonnulli sunt contractus emphyteusi valdè similes, & affines, puta contractus libella-
a rius, *a* censualis, & locatio. Quæro ergo, quid ab emphyteusi differant huiusmodi contractus? Respond. contractus libellarius dicitur, quando vasallus vel emphyteuta concedit alteri pro certa annua pensione prædium, quod ipse habuerat ab alio in feudum, vel emphyteusim: & sic, quando concedens non est dominus, s. directi dominij, & hoc est quod vulgò appellamus emphyteusim subalternatam, Quando verò concedens est dominus, tunc propriè dicitur contractus emphyteuticus. & ita firmant communiter doc. vt dicit Ias. in l. j. post nu. 29. C. de iu. emph. Quicquid tamen sit, ex proprietate dictionum, hodie contractus emphyteuticus, & libellarius (saltem ex communi vsu loquendi) idem sunt: & in hoc omnes conueniunt, vt ait Dec. cons. 146. nu. 2. quem refert Paris. cons. 77. nu. 22. libr. 3. & ita video indistinctè obseruari in hac prouincia, in qua passim hæc duo pro synonymis reputantur. Et dispositum in vno, absque controuersia locum habet etiam in altero. Hodie enim abutimur istis vocabulis, vtendo illis promiscuè, & ponendo vnum pro alio, vt dicit Ang. cons. 184. num. 3. Tiraq. de retract mun. §. 33. gl. j. nu. j.

2 Contractus autem censualis differt ab emphyteutico: nam in censuali transfertur in recipientem dominium, tam directum, quàm vtile, in emphyteusi autem non transfertur nisi vtile, directum verò remanet apud concedentem. ita dicit gl. in c. constitutus. ver. iuxta ratam. in fi. de re. do. quam sequuntur communiter doc. vt dicit Abb. ibi. n. 20. & ita dicit firmare communiter doc. Ias. in d. l. j. nu. 39. C. de iur. emph. & sic censum soluimus de re nostra, pensionem verò de re aliena. Propriè enim canon, qui soluitur ab emphyt. dicitur pensio: ille verò, qui soluitur à censuali, dicitur census: licet hodie promiscuè vtamur etiam iis vocabulis, vt attestatur Ab. in loco præal. & ex hac differentia infertur ad vnum, quod est maximæ importantiæ, quia scilicet, si censuarius cesset in solutione canonis per biennium, non cadit ipsa re censuali, vt dixi s. §. census. Secus autem in emphyteuta. de quo latè dixi j. q. 8.

3 Sed pone, ꝙ ego acceperim aliquam domum, vel feudum pro annua pensione, seu canone, nunquid in dubio censebitur contractus censualis vel emphyteuticus? Resp. Doc. dicunt, ꝙ si vniformiter solutum fuerit quot annis certum quid, præsumitur potius solutum iure emphyteutico, vel coloniæ perpetuæ, quàm iure census. Hoc enim est in minus præiudicium concedentis. & ita tenet communis schola scribètium, vt attestatur Berous q. 14. nu. 1. Quod ego intelligo, vt procedat tam in concessione facta à priuato, quàm in concessione facta ab ecclesia: nam vtroque casu militat eadem ratio. Bene verum est, quòd si ex verbis concessionis expressè apparere posset, de quo contractu ipsi contrahentes sensissent, non esset à verborum proprietate recedendum. in

dub

ADDITIO.

a De huiusmodi contractibus, & eorum conuenientia & differentia, vide per Euer. loco à feudo ad emphyteus. num. 54. & sequentib. item in loco ob emphyteus. ad censum. n. 1. & 2.

dubio autem standum esset in regula, quòd præsumeretur emphyteusis, vel locatio perpetua, potius quàm census.

4 Quid autem differat simplex locatio ab emphyteusi, sunt termini omnibus notissimi.

5 Et aduerte, quia si prestatur modica pensio, & in pecunia, debet potius iudicari emphyteusis, quã locatio: nam pro contractu emphyteutico soluitur, quid minimum pro recognitione. & hæc est propriè eius forma, & in hoc omnes cõsentiunt, vt dicit Nat.cons.49.post nu.7. si verò præstatur magna pensio, quæ, s. fructibus correspondeat, vel quasi vel præstatur aliqua pars fructuum, debet potius iudicari locatio quam emphyteusis, & ꝙ quando pensio quæ præstatur correspondet fructibus, debeat de tali contractu iudicari tanquam de locatione, potius quam de emphyteutica concessione, dicit concludere communiter Scrib.Cagn.in l.2.nu.202.C.de resc.ven.

6 Vnum scias, ꝙ si in aliquo contractu sit promiscuè facta mentio de emphyteusi & locatione,
a vel contractu libellario, debent attendi[a] conuentiones, & pacta, de quibus in ipso instrumento, cui scilicet contractui magis conueniant, & secundum illa debet iudicari, in quam speciem cõtractus cadat: illa enim denominatio nihil facit, sed potius attenditur effectus rei. & hęc est communis opi. vt dicit Bello.cons.21.nu.5.

QVAESTIO II.

1 *Emphyteusis an sit contractus nominatus?*

1 QVæro, nunquid emphyteusis sit contractus nominatus? Resp. ꝙ sic: habet enim elegans nomen. & ab aliis distinctum, vt dicit Ang.in l.1. nu.1.C.de iu.emph. & ita communiter concluditur, vt ait Ias.in prælu.feu.nu.24.in fi. Vtilitas autem est maxima, quia in contractib. nominatis, non est licita pœnitentia, licet secus sit in contractibus innominatis, vt dixi s.hoc eod.libr.§.j.

QVAESTIO III.

1 *In contractu emphyteutico, vel libellario, an requiratur, ꝙ à principio præstetur certa quantitas?*

1 QVæro, nunquid in contractu emphyteutico, vel libellario de necessitate requiratur, ꝙ à principio præstetur certa quantitas? Resp. in hoc variæ sunt Doctorum opi. nam Iac.de Aren. in l.j.C.de iu.emph. tenet, ꝙ de substantia, & forma cõtractus emphyteutici requiratur, ꝙ à principio præstetur certa quantitas pro primo ingressu. & dicit Alber.in d.l.j. ꝙ hæc opi. communiter approbatur. quem refert Deci. in c. in præsentia, n.48.in fi.de prob. Contrariam verò sententiam, ꝙ. s. non requiratur, ꝙ à principio præstetur illa certa quantitas, videtur sensisse Bart.in l.si mihi, & Titio.n.4.ff.de ver.ob. vbi dicit, ꝙ emphyteusis dupliciter haberi potest, s. titulo lucratiuo, & titulo oneroso, i. quando præstatur certa quantitas: & hanc dicit esse communem Pet.in d.l.j. vbi etiam subdit, ꝙ ita seruatur de consuetudine. Idẽ dicit Cy.in d.l.j. quem referunt Sal.ibi, n.3.& Ias. nu.3.& Paris.cons.77.n.13.li.3. Dicit etiam Abb. in c.potuit, n.6.in fi.de loca. ꝙ ita dicunt communiter Doct. Vnde cùm hæc opi. quæ etiam de iure verior videtur, sit indubitata consuetudine comprobata, non esset ab ea iudicando, aut consulendo recedendum.

QVAESTIO IIII.

1 *In contractu emphyteutico, an requiratur scriptura?*

1 QVæro, nunquid de substantia contractus emphyteutici requiratur à principio scriptura? Resp. ꝙ sic, aliàs contractus ipse non valet. ita tenet gl.in l.j.ver.alienationis. C.de iu.emph. Et ita communiter tenetur, vt ait Sal.in d.l.1.nu. 5.quem refert Aret.in §.adeò, nu.8.insti.de loca. Hanc etiam dicit esse communem opi. Imo.in c.
b potuit.[b] post nu.7.vers.item differt à contractu, &c.de locato. subdens, ꝙ esset etiam seruanda in practica. Soc.cons.169.nu.12.lib.2. quod est duplicatum in cons.120.lib.4. Ias.in d.l.1.nu.61.& seq. C.de iu.emph. Afflict.decis.72.ante n.8.& ꝙ contractus emphyteuticus non possit probari nisi per scripturam, dicit esse communem Ale.cõs. 50.nu.4.lib.5. Contrariam tamen sententiam, ꝙ scilicet possit etiam sine scriptis celebrari contractus emphyteuticus, tenuit gl.in d.l.1.ver.scriptura. & hanc approbat consuetudo, vt dicit Bart. in d.l.1.nu.6. Ang.in l.d.1.nu.3. Paris.cons.77.n. 16.& seq.lib.3. vbi dicit, ꝙ licet contraria opi. videatur magis communis, tamen quia illa est approbata per cõsuetudinem, esset seruanda. Idem dicit Soc. in d.cons.169. nu.12. Ego tamen non puto ita absolutè verum esse, ꝙ hæc opi. sit recepta à consuetudine. & multi etiam Doc. attestantur se vidisse contrarium obseruari, præsertim Aret.in d.§.adeò, nu.8. propterea crederem melius esse in practica adhærere communi opi. quę etiam tutior est & æquior, nisi in specie appareret in eo loco, in quo contingeret hoc deduci in controuersiam, contrarium obseruari: hoc enim casu non esset ab huiusmodi consuetudine, & obseruantia recedendum.

QVAESTIO V.

1 *Vasallus an possit rem feudalem alteri concedere in emphyteusim?*

1 QVæro, nunquid vasallus possit rem feudalem concedere alteri in emphyteusim? dixi j.hoc eod.lib.§.feudum, q.33.vers.idem etiam.

QVAESTIO VI.

1 *Prælatus potest concedere in emphyteusim bona Ecclesiæ quæ solita sunt in emphyteusim concedi.*

2 *Et an si concedantur alio modo, quàm solita sint concedi vitietur in totum concessio: an autem quatenus excessa est forma solita?*

3 *Et vsque ad quam generationem possit res Ecclesiæ in emphyteusim concedi?*

4 *Et an possint concedi etiam pro hæredibus extraneis?*

1 QVæro, nunquid prælatus possit concedere bona ecclesiæ in emphyteusim? Resp. siquidem bona ipsa sunt ipsius ecclesiæ pleno iure, non

ADDITIONES.

a ¶Imò tu dic ꝙ in dubio pretium & mercedis quantitas faciunt discerni quis contractus sit. vt per Io.de Im. sing. in l.cotem ferro.§.qui maximos.ff.de pub. no. per Pau.de Ca. in l.insulam.ff.de præscrip.ver.

b ¶Et ibi latè declarat in quo differant cõtractus emphyteuticus, & contractus locationis. & in quo differt à contractu venditionis.

non potest prælatus ea in emphyteusim concedere, nisi subsistente legitima causa, & debitis solennitatibus interuenientibus: & de hoc non est dubitandum, quia cōcessio in emphyteusim est species alienationis. & si prælatus à iure prohibetur locare res ecclesiæ ad longum tempus, vt dixi ȷ̃. hoc eod. libr. §. locatio. multò minus dicendum est ei concedi, vt possit eas dare in emphyteusim, quæ plus est, quàm locatio. Si verò res ecclesiæ solitæ essent in emphyteusim concedi, bene posset prælatus, si ad ecclesiam aliquo casu reuerterentur, illas concedere in emphyteusim, absque solennitatibus in rei ecclesiasticæ alienatione requisitis. ita colligitur ex text. in c. 2. de feud. quem ita communiter Doct. interpretātur, vt ait Did. lib. 2. resol. c. 17. nu. 4. & hæc est communis concl. vt dicit Soc. cōs. 169. n. 9. li. 2. quod est duplicatum in cons. 120. li. 4. & in hoc proposito videnda sunt ea quæ dixi in d. §. feudum. q. 13.

2 Scias tamen, ꝙ debet huiusmodi concessio in emphyteusim fieri eo modo quo solita est, aliàs non valet. & quidem, quantum ad id in quo excessa est forma solita, nullus est qui dubitet, quin concessio ipsa corruat. Punctus est an vitietur in totum, an autem sustineatur quatenus facta est intra solitam formam. Aliqui. n. dixerunt, ꝙ non vitiatur in totum, sed sustinetur, quatenus est solita cōcedi. & fuit opi. Bal. in auct. si quas ruinas, n. 2. C. de sacr. ecc. vbi vult, ꝙ si res ecclesiæ est solita concedi in emphyteusim, vsque ad tertiam generationem, & concedatur in quartam, concessio sustineatur vsque ad tertiam tantùm, & in reliquo vitietur. & hanc opi. dicit esse communem Iaf. in auct. qui rem, n. 21. C. de sac. eccl. Dec. in d. auct. qui rem, n. 22. quem refert Tiraq. de retra. conuen. in fi. operis, n. 144. Clau. in l. 1. §. sed si mihi, n. 3. ff. de ver. ob. Cur. iu. de feu. in ȷ. secundę prin. q. 6. Alc. in d. §. sed si mihi, n. 20. Et dicit Did. li. 2. reso. c. 6. n. 5. ꝙ hęc sententia est frequentiori calculo recepta. Contrariam verò sententiam, s. ꝙ imò vitietur in totum, videtur tenuisse Bar. in d. auct. qui rem, nu. 7. & reperio, ꝙ Ale. cons. 143. n. 3. li. 7. dicit, ꝙ hæc est magis communis concl. saltem quando est vnica cōcessio, quod esset magnum verbum, si esset verum. Ego tamen credo proculdubio contrariam opi. esse veriorem, & magis communem, etiam in casu quo vnica tantùm concessio facta esset: non enim debet vtile per inutile vitiari, quando recipit commodam diuisionem. Sed si esset dare casum in quo vtile ab inutili non posset commodè diuidi, bene crederem, ꝙ tota concessio vitiaretur. vide quæ dixi in d. §. feudum. q. 13. in fi.

3 Quæro vsque ad quam generationem possint res ecclesiæ in emphyteusim concedi? Resp. tex. in §. emphyteusim. in auc. de non alie. videtur innuere, ꝙ non possint concedi nisi in accipientis persona & in duobus eiusdem personę hæredib. & sic nisi vsque in tertiam generationem. Nihilo minus tenenda est contraria opi. ꝙ. s. possint concedi vltra filios, & nepotes. & videtur tex. in §. licentiam. in auc. de alie. & emph. & hanc opi. dicit esse communem Alc. cons. 110. nu. 19. lib. 3. & ꝙ possit cōcedi pro omnib. descendentib. vsque in infinitum, dicit esse communem Ziliol. de Cautellis inter cons. Anch. cons. vlt. n. 8. Goza. cons. 25. post nu. 20. vers. ad decimum. & in hoc non est dubitandum.

4 Sed nunquid poterunt etiam concedi in emphyteusim pro hæredibus extraneis? [a] Resp. in hoc artic. Doc. variè loquuntur. Aliqui enim tenuerūt, ꝙ possit concedi etiam pro hęredibus extraneis. & hāc opi. dicit esse magis communem, maximè Mod. Soc. cons. 226. nu. 33. lib. 2. Alij verò multi tenuerunt contrarium, s. ꝙ imò nō potest etiam expressè concedi, ita vt transeat ad extraneos hæredes. & hanc opi. dicit esse communem Im. in l. ex facto. la grande, n. 14. in fi. ff. de hæ. insti. prout illum refert Ale. in l. etiam, post n. 3. ff. so. ma. licet reuera Im. ibi loquatur solummodo, quādo emphyteusis est simpliciter cōcessa, vt retuli ȷ̃. q. 28. vers. tertius est. idem dicit Rub. in l. Gallus. §. quidam rectè, nu. 197. & nu. 203. Sed aduerte, ne æquiuoces, aliud enim est quærere, an res ecclesiæ possit concedi in emphyteusim, hoc expressè acto, ꝙ transeat etiam ad extraneos hæredes, & non est iudicio meo dubitandum, quin possit, modo subsit legitima causa, & debitæ solennitates interuenerint. Et ita hanc esse communem opi. attestatur Grat. cons. 128. nu. 6. lib. 2. Si enim (vt superius dixi) his duobus concurrentibus, possunt res ecclesiæ alienari pleno iure, multò magis debent posse alienari solummodo respectu vtilis dominij. & in istis terminis procedat consilium Soc. superius alle. Aliud verò est quęrere an emphyteusis ecclesiastica simpliciter cōcessa alicui pro se, & hæredibus, transeat etiam ad hæredes extraneos: & isti sunt alij termini, de quibus latius dictum est suo loco ȷ̃. q. 28. in d. vers. tertius est casus, cum seq.

QVAESTIO VII.

1 *Ius emphyteuticum quanto tempore præscribatur?*

1 Quæro, ex quanti temporis præstatione præscribatur ius emphyteuticum? dixi ȷ̃. libr. 7. §. præscriptio.

ADDITIO.

a ¶ Emphyteusis ecclesiæ de sui natura solummodo transit ad filios & descendentes, & nō ad extraneos, vt attestatur Mat. de Affl. dec. 100. nu. 1. nisi expressè hoc dicatur. sicut. n. potest ecclesia in casu à iure permisso in totum alienare, & sic ꝙ transeat ad extraneos hæredes, ita quoque potest in emphyteusim cōcedere, vt transeat ad extraneos hęredes, vt per Ale. cons. 9. vol. 2. & cons. 189. e. vo. & hanc dicit communem opi. Porc. inst. de loca. §. adeo.

QVAESTIO VIII.

1 *Emphyteuta cessans in solutione canonis per triennium, cadit ab emphyteusi.*
2 *Et quid si in contractu appositum fuerit iuramentum?*
3 *Et quid si sit res magni valoris, & pensio sit minima?*
4 *Et quid si pensio non erat minima, sed in parte tantum cessatum fuerit?*
5 *Et quid si emphyteuta non possidebat rem ipsam emphyteuticam?*
6 *Et quid si emphyteuta propter bellorum calamitates nullos fructus percipere potuit?*
7 *Et an propter sterilitatem facienda sit remissio emphyteutę?*
8 *Et quid si in re emphyteutica contingat damnum casmate, vel corrosione fluminis?*
9 *Et quid si emphyteuta ignorabat rem esse emphyteuticam?*

Et an

10 Et an oblatio canonis sufficiat ad euitandam pœnam caducitatis?

11 Et an solutio canonis facta per procuratorem prosit emphyteutæ?

12 Et quid si in contractu emphyteusis fuerit propter cessationem apposita aliqua pœna, an adhuc poterit propter cessationem expelli?

13 Et quid si emphyteuta plures hæredes reliquerit, & vnus tantùm cessauerit in solutione canonis, an tota res emphyteutæ cadat in commissum?

14 Et an cessatio facta per patrem, noceat eius filiis vocatis in inuestitura?

15 Et an emphyteuta, qui canonem non soluit, possit purgare moram?

1 NOtissima est conclusio, quòd Emphyteuta tenetur soluere domino directo canonem, siue pensionem illi debitam, & promissam, aliàs si
a cessauerit in solutione canonis, cadit à toto iure,[a] quod habet in ipsa re sibi in emphyteusim concessa, ita, ꝙ vtile dominium consolidatur cum directo. & sic applicatur ipsi domino directo. & intellige, ꝙ non per simplicem cessationem vnius anni cadit ab emphyteusi, sed requiritur, ꝙ cesset per triennium integrum, si sit emphyteuta priuati: si verò sit emphyteuta ecclesiæ, requiritur, ꝙ cesset per biennium integrum. & de hoc sunt tex. aperti in l. 2. C. de iur. emp. in c. potuit, de loc. in quib. locis ordinariè tractatur hæc materia.

2 Et hoc quidem absq; dubio procedit, vbi in contractu ipso emphyteutico non est appositum iuramentum. Sed quid si contractus inuestituræ sit iuramento confirmatus, nũquid adhuc procedit conclusio, vt non incurrat caducitatem, nisi per triennium integrum cessauerit? resp. Bal. in c. querelam. de iureiur. tenuit, ꝙ statim, ꝙ cessauerit per annum, efficitur periurus, & cadit à iure suo. & hanc opi. dicit esse communem Gul. de Bened. in rep. c. Raynutius, in ver. Testamentum, el 3. n. 27. Gozad. cons. 57. post n. 19. vers. Non obstant allegata. Est magna deci. maximè iis temporib. in quibus Notarij in omnib. instrumentis inserunt iuramentum, & per simplicem tactum cuiuscunque scriptura, illaqueant animas contrahentium, qui pro maiori parte nesciunt, quid illud importet: & propterea hęc opi. mihi nunquam placuit. Debet enim iuramentum semper intelligi secundùm naturam contractus super quo interponitur, nõ quidem vt ampliet eius naturam, sed vt cõfirmet, vt dixi ĵ. lib. 7. §. iuramentum. Et ad hoc per tenentes communẽ opi. non accommodatur iudicio meo aliquod concludens responsum: & certè si casus contingeret (saluo semper iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ) de facili inclinarem in cõtrariam sententiam, quæ æquior est: & fortè illam etiam sequeretur Senatus noster, qui semper innititur æquitati, & qui quotidiè solet dispensare contra caducitates, pro vna vice tantùm tanquam introductas à mero rigore iuris.

3 Sed pone, quòd quis habeat ĩ emphyteusim rem magni valoris, puta scutorum mille, pro minima annua pensione, puta vnius scuti, nunquid si cessauerit per triennium, incurret pœnam caducitatis? Resp. quòd sic: ita allegatur tenere Gl. in auct. qui rem, in verbo, Repelli potest. C. de sacr. ecc. licet reuera arguat pro, & contrà, & nihil determinet, imò potius videatur residere in contraria opin. Sed quidquid sit, hanc opi. sequuntur omnes Doct. vt dicit Apostil. ad dictam Gl. Et dicit Bart. in d. auc. qui rem, nu. 5. ꝙ ita tenent omnes Doct. idem dicit Ripa in rep. l. fi. n. 130. C. de reuoc. donat. Hanc etiam opin. dicit esse communem Dec. in d. auc. qui rem, n. 3. subdens, ꝙ ita seruat cõsuetudo, quem refert Afflict. decis. 80. n. 7. in fi. propterea in practica non esset ab ea recedẽdum. nam in constituenda pensione, quę soluitur ab emphyteuta, potius habetur in consideratione recognitio directi dominij, quàm emolumentum ipsius concedentis. Et ideò in hoc proposito eadem ratio militat in parua pensione quæ in magna, imò fortè maior est contemptus in modica summa quàm in maiore.

4 Hoc autem de plano procedit, quando (vt dixi) pensio ipsa cõsistit solummodo in vno nummo: sed quid si pensio consistebat in decem scutis, & per triennium cessatum fuerit in solutione quatuor vel quinque scutorum, nunquid dicendum est, ꝙ cadat à tota emphyteusi, an autem cadat tãtùm ꝓ rata eius in quo cessauit? Resp. Spe. de emphy. § nunc aliqua, qu. 29. tenet ꝙ licet cessauerit tãtùm pro parte, nihilominus cadat à toto. & hãc opi. dicit esse magis communem Ias. in l. 2. nu. 54. C. de iu. emph. quem refert Apostil. ad Rim. cons. 281. sub nu. 5. ipsemet tamen Speculator ibidem in seq. q. quę est questio 30. videtur tenere totum contrarium, quod. s. solummodo pro rata incidat in caducitatem, vt ponderat Ias. in loco prædallegato, dicens mirum esse, quod Speculator ita festinanter fuerit sibi contrarius. Ego tamen al quando dicebam ita posse distingui, vt illæ duæ decisiones Spe. ad concordiam reducerentur. Aut pẽsio erat vnius nummi, & cessans in illo nummo non excusatur à caducitate, vt dictum est s. ver. proximo. & in istis terminis nõ loquitur Spe. in 29. nec in 30. q. Aut pensio erat maioris summæ: & tunc, aut emphyteuta cessat in parte notabili, puta dimidia, aut tertia, aut quarta parte: & si quidem cessauit per errorem, vel paupertatem, excusatur nõ solùm pro parte, qua soluit, sed etiam pro toto. Aut verò non apparet de paupertate, neque de errore, & tunc cadit à toto, secundùm opinio. Spec. in d. q. 29. quæ etiam est communis, vt superius dixi. Quam tamen ego intelligo vt procedat, quando præstabatur vnica pẽsio super tota re, puta decem aurei super vna domo, vel fundo, &c. secus autem si pẽsio præstaretur ad ratam, puta pro quinquaginta perticis terræ, ad rationem solidorum decem, pro singula pertica: nam hoc casu inclinãdo in mitiorem partem, teneo, ꝙ ex quo quęlibet pertica habet quodammodo ꝯstitutam suam pẽsionem, nõ caderet Emphy. nisi pro illis perticis, pro quib. nõ persoluisset pẽsionem, vt quis nõ puniat, nisi eatenus quaten⁹ deliquit. Regulariter. n. quis puniri non debet nisi in eo in quo deliquit. l. resc

ADDITIO.

a ¶ Intellige non ipso iure sed ita demum si dominus declaret velle se ꝙ res incidat in commissum. nam tunc statim absque aliqua sententia declaratoria iudicis, ipso iure priuatur, secundum Bart. in l. 2. C. de iu. emph. & ibi Ias. n. 10. & 12. dicit hanc communem opi. Ale. cons. 6. vol. 3.

rescriptum.ff.de his qui.vt indi.& est communis regula,vt ait Io.Monach.in ca.11.nu.2.de hæret. in sextò. Faciunt quæ dixi ŝ. hoc eod. libr. §. feudum.q.31.vers.Sed pone. Aut verò emphyteuta cessauit in minimo, puta, quia si pensio erat sex, aut octo scutorum,cessauit in vno:& hoc casu esset excusandus à caducitate ꝓ rata.& ĩ istis terminis loqui videtur Spe.in d.q.30.Ego tamen de facili inclinarẽ,ꝙ excusaretur in totum,maximè vbi non appareret illum cessasse propter contumaciam vel contemptum.quod in dubio presumendum non est.&ita in facti contingentia iudicauit Senatus in publica audientia, in causa cuiusdam Dionisij Garenzani,qui ex facto florenorum 16. cessauerat in tribus libris imperialium.

5 Sed quæro quid si emphyteuta per illud tempus quo in solutione cessauit,rem ipsam emphyteuticam, non possederit, nunquid hoc non attento adhuc incurrit caducitatem? resp.Spe.in d.§.nunc aliqua,ver.82.tenuit.ꝙ sic.Tu tamẽ tene contrarium.Non enim potest dici emphyteuta esse in aliqua culpa, ex quo rem ipsam non possidebat:& vbi non est culpa, non debet imponi pœna.& ita secundùm hanc opi.quæ etiam æquior est, & tutior consuluerunt Soc.iu.& Dec.inter cons.Soci. iu.in 1.vol.cons.70.vbi multas recensent auctoritates.& n.16.dicunt,ꝙ cùm tot tantique iuris vertices ita firmauerint,nefas esse arbitrantur ab eorum sententia recedere,quæ numero, & auctoritate ipsorum consideratis communior, & verior dici potest.Quam tamen intellige vt procedat,nisi emphyteuta fuissẽ ĩ culpa,quominus possessionem ipsius rei emphyteuticæ adeptus esset, vel nisi postquam illam possidere cœpisset,dolo desiisset illam possidere.His eñ casib. non esset à caducitatis pœna excusandus.

6 Sed quid si emphy.rẽ quidem possederit, sed propter bellorum calamitates nullos fructus ex ea ꝑcipere potuerit,nunquid tenebitur etiam ad solutionem pensionis, pro eo anno quo nihil percepit? resp.quòd non: ita tenet Iac.de Arena, quem sequitur Bar.in l.fi.C.de iur.emph.& hæc est communis opi.Legistarum, vt dicit Abbas ĩ c.potuit. n.18.de locato.Hanc etiam opi.dicit esse communem im.in d.ca.potuit,nu.42.& seq.quem refert Alex.in l.interdum.§.quod ex naufragio, nu.5.& seq.ff.de acq.pos.Cor.cons.181.co.15.in litera F. lib.2.Guarner.in d.l.1. quem refert Ias.ibi, post n. 91.vers.Ad idem textò,Ias.cons.54.post n.2.vers. Non obstat vltimum,libr.1.Corset.in repertorio Abb.in verb.Emphyteuta. Claud.in d.§ quod ex naufragio,nu.3.Sigismund.cons.feudali 2.post n. 11.Breuiter in hoc proposito,si quæramus an emphyt.qui tempore belli nullos potuit fructus percipere, excusetur à caducitate, si canonem debitum non persoluit, teneo,quòd proculdubiò excusetur, etiam si per mille annos, quibus propter bellum nihil percipit, semper cessauerit. Ex quo enim non percipit fructus, non potest propriè dici possedisse,meritò excusandus est à pœna propter cessationem incursam, à qua regulariter quælibet causa colorata,etiam iniusta excusat,vt dixi ŝ.lib.5.§.fi.q.60.ver.Et generaliter. Si verò quæramus an excusetur à solutione canonis, mihi placet opi.venerandi Collegij Mediolanensis,quam refert Cuma.in d.§.quod ex naufragio,vt scilicet distinguamus,an pẽsio sit magna, vel parua, si est magna, teneo, quòd excusetur: si verò est parua, non excusatur:& intelligo paruam pensionem illam, quæ præstatur potius in signum recognitionis directi dominij,quàm ad rationem fructuum, puta,quia sit decima pars,vel minor, eiꝰ quod regulariter ex ipsa re emphyteutica percipit. & hæc opinio iudicio meo est valdè æqua.& in iudicando sequenda. Aduerte tamen,quia Doctores ferè omnes in hac materia loquuntur, quando nihil prorsus percepit: nam si emphyteuta aliquid etiã modicum percepisset, etiam si sit minus dimidia eius quod ipse soluit pro pensione, crederem nõ esse excusandum à solutione. Bene posset à caducitate propter cessationem incursam excusari.Sẽper enim debemus,quantum possumus,inclinare in eam partem,vt caducitati locus non sit.

7 Sed nunquid propter sterilitatem facienda est remissio emphyteutæ? resp.quòd non:ita tenet Gl. in d.c.potuit,in verbo,expelli potuissent.de locato.& ita communiter tenetur, vt ait Ias.in l.1.nu. 18.C.de iur.emph.quem refert Gratus cons.118. nu.9.lib.2.Hanc etiam dicit esse communem sententiam Abb.in c.propter sterilitatem,nu.3.de locato. quem refert, & sequitur Bello.cons.21.n.5. Natta cons.49.n.12.vbi dicit,quòd hæc est communis sententia scribentium in vtroque iure, à qua nullus discrepat, & cons.194.n.5 dicit,quòd ita omnes indistinctè concludunt. Ratio autem differentię inter bellum & sterilitatem potest cõsiderari,quia tempore sterilitatis Emphyteuta nõ desinit possidere colendo,& fructus ex re emphyteutica, licet modicos, percipiendo, secus autem quando tempore belli non potest ad culturam bonorum, neque ad collectionem fructuum accedere. Est etiam intelligenda hæc conclusio vt procedat,etiam si emphyteuta ex ipsa re non potuerit tantũ recipere,quantum soluit pro pensione: neque etiam eius dimidium, nisi tamen pensio correspondeat fructibus:tunc enim cùm emphyteusis ferè in omnibus æquiparetur locationi, iudex poterit arbitrari circa remissionẽ faciẽdam,iuxta ea quæ dixi ŝ.hoc eo.lib. §.locatio.nisi tamen bona tempore quo fuerunt cõcessa in emphyteusim, fuissent sterilia, vel inculta, nam hoc casu nunquam propter sterilitatem esset facienda remissio. Bene verum est, quòd si annis sterilibus emphyteuta cessauerit à solutiõe, putarem illum ex ea causa excusandum à caducitate, vt in simili dixi suprà vers.Prox. licet deinde posset per dominum directi compelli ad integrã solutionem pensionis.

8 Quæro etiam,quid si in re emphyteutica contingat aliquod damnum, puta corrosione fluminis, vel casmate,vel huiusmodi, nunquid emphyteuta excusabitur à solutione pensionis? Resp.si damnum sit tale, propter quod res funditus perierit, vtique excusatur, sed si damnum solummodò sit pro parte,non liberatur emphyteuta, neque in totum,neque etiam pro parte. Et hæc opi. est communior, vt dicit Abb.in dicto ca.potuit,num.16. de locato.Et quòd dummodo aliquid supersit de re emphyteutica, non liberetur Emphyteuta, dicit communiter teneri Ias.in d.l.1.nu.77.C.de iure emphyt. & solent de hoc decantari duo versus vulgatissimi:

Si penit

Si perit tota, non dolet emphyteuta
Sed si pro parte, nulla se liberat arte.

Cùm enim pensio, quę soluitur pro re emphyteutica, soluatur potius in recognitionem directi dominij, quod est indiuisibile, quàm ad rationem bonorum, meritò licet pro parte res pereat, non debet emphyteuta liberari. in vno tamen casu ego ab hac opi. communi recederem, quando scilicet duo concurrerent. Primùm, ꝙ pensio correspõderet fructib. vel quasi. Secundum, ꝙ pensio ipsa esset constituta ad ratam bonorum, puta ad rationem solid. 10. pro singula pertica, vel huiusmodi: nam hoc casu æquum esset, vt pensio detraheretur ꝓ rata, sicut ẽt pro rata fuisset constituta.

9 Prosequendo materiam conclusionis superius factæ, ꝙ scilicet emphyteuta cessans à solutione canonis cadit à iure suo: Quæro, nunquid locum habeat, etiam si emphyteuta ignoraret rem esse emphyteuticam, puta, quia successisset in ius alterius, vel huiusmodi? resp. ꝙ sic, de rigore iuris, sed de æquitate datur hic hæredi (etiam si sit maior 25. annis) ex capite probabilis ignorantię, restitutio in integrum, aduersus canonem non solutum, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. ita dicit gl. in l. 2. ver. legem. C. de iur. emphy. quam sequuntur communiter doc. vt ait Deci. cons. 58. in fi. & ita communiter tenetur, vt dicit Im. in d. c. potuit. n. 56. Hanc etiam dicit esse communem opi. Sal. in d. l. 2. n. 25. Corn. cons. 165. in litera Q. & R. lib. 2. Ias. in d. l. 2. nu. 184. & in l. cùm filiusfamilias. §. in hac stipulatione. n. 7. ff. de ver. ob. Soc. iu. cons. 70. n. 23. lib. j. & super hoc in practica non solet vlla fieri difficultas, nisi dominus directi velit probare scientiam. hoc enim casu cessaret causa restitutionis in integrum, & consequenter, ipsa restitutio. in dubio autem heres habet fundatam suam intentionem, quia scientia est quid facti, & non præsumitur, nisi probetur, vt dixi j. lib. 7. §. præsumptio.

10 Pone, ꝙ emphyteuta non soluerit debitum canonem, sed accesserit ad dominum directi, & illi obtulerit pecunias debitas, nunquid talis oblatio sufficiet ad euitandam pœnam caducitatis? Resp. ꝙ sic. ita tenet gl. in d. l. 2. ver. secundum legem. & ita communiter tenetur, vt ait Sal. in d. l. 2. in fin. verb. Hanc etiam dicit esse communem opi. Soc. cons. 118. in vlt. verbis. libr. 4. Quòd intellige, vt procedat, modò talis oblatio fiat loco & tempore congruo, aliàs secus. Item intellige, quod talis oblatio sufficit, quò ad euitandam pœnam caducitatis, sed quò ad hoc vt emphyteuta consequatur plenariam liberationem, requiritur oblatio, consignatio, & depositio. & ita se habet communis opi. vt dicit Ias. in d. l. 2. nu. 181. Item intellige, ꝙ talis oblatio fiat realiter, non autem verbo tantùm: quia, vt dici solet, vbi opus est facto, verba non sufficiunt. licet Soc. in loco præall. loquatur de verbali tantùm oblatione, cuius opin. posset procedere, vbi dominus recusaret velle recipere. sed si dominus offerat se paratum recipere, mihi non placet, ꝙ propter huiusmodi verbalem oblationem emphyteuta excusetur.

11 Sed quid si ipse quidem emphyteuta canonem non soluit, sed aliquis eius procurator, nunquid talis solutio facta per procuratorem proderit ipsi emphyteutæ? Resp. ꝙ sic, maximè si procurator fuit ad id constitutus. Et hæc est quasi omnium sententia, vt dicit Cors. in repert. Abb. in ver. emphy. col. 2. ver. quinto, vbicunque.

12 Vlterius quæro, Pone, ꝙ in contractu emphyteutico apposita sit pœna propter cessationem solutionis canonis, nunquid si emphyteuta cessauerit, poterit non obstante tali appositione pœnæ expelli? Resp. ꝙ sic. ita tenet gl. in d. l. 2. ver. repellere. cum qua tenent omnes indifferenter, vt dicit Ias. in ea. l. 2. nu. 139. Quod tamen intellige, secundùm gl. ibi, non vt possit vtrunque facere, sc. petere pœnam, & expellere, sed potest eligere illud quod magis ei placuerit.

13 Quæro, quid si emphyteuta plures hæredes reliquerit, & vnus ipsorum soluerit partem suam canonis, vel pensionis, alius non: nunquid res emphyteutica cadit tota in commissum, an autem solummodo pro parte non soluentis? Resp. Hæc est sabbatina quæstio, vt dicit gl. in l. communi diuidundo. ver. confundetur. ff. com. di. quæ in hoc artic. tenuit, ꝙ omnes cadant à iure suo. & illam gl. sequuntur communiter doc. vt dicit Affli. decis. 153. nu. 4. Rip. in l. 4. §. Cato. nu. 44. ff. de verb. obl. Cùm enim prima obligatio esset in solidum in persona emphyteutæ, non potest mutari facto hæredum, sed transit in omnes cum illa obligatione solidi. Reperio tamen Alb. in d. l. communi diuidundo. in princ. dicentem, ꝙ imò communis opi. est in contrarium, & potest esse, ꝙ secundùm sua tempora verum dixerit: sed hodie proculdubiò opi. gl. est magis communis, vt scilicet omnes cadant: & licet videatur aliquantulum rigorosa, esset tamen seruanda in practica: aliàs enim de facili multæ emphyteuses ad nihilum reducerentur.

14 Sed hic quæro, aliquis accepit emphyteusim pro se, & filiis, & descendentib. Modo vnus ex filiis, ipsius recipientis cessauit in solutione canonis per triennium, ita ꝙ res cecidit in commissum, & sic propter caducitatem applicata est pleno iure domino directi. Quæro, nunquid hæc cessatio, & consequenter caducitas ea de causa incursa, obesit eius descendentibus, vel agnatis vocatis ex tenore primæ inuestituræ? Resp. ꝙ sic. ita tenet Spe. de emphy. in d. §. nunc aliqua. q. 78. & est communis opin. vt attestatur Ias. in d. l. 2. num. 58. & seq. quem refert apost. ad Rim. cons. 381. sub nu. 4. & Ruin. cons. 168. num. 6. lib. 1. Dominus enim, qui rem suam in emphyteusim concedit sub annuo canone, videtur apponere solutionem canonis pro conditione, perinde ac si diceret, concedo si solueris. & ideò cessante conditione, resoluitur concessio. Mihi tamen (vt verum fatear) hæc opi. nunquam placuit: videtur enim iniquum, vt factum, siue delictum, siue negligentia alicuius, prę iudicet suis successoribus in re quæ ad eos peruenire debet, non ex facto aut iure ipsius delinquentis, siue negligentis, sed ex facto, & prouidentia primi inuestiti. Non tamen propter hoc auderem in practica recedere à communi opi. dummodo talis cessatio non esset facta in fraudem descendentium, vel agnatorum, qui vocati essent ex tenore inuestituræ: nam hoc casu crederem illis (euueniente casu) succurrendum esse in beneficium restitutionis in integrum. & ita si casus contingeret consulerem, & iudicarem.

15 Item quęro, nunquid emphyteuta, qui canonem
a non soluit, possit purgare moram?[a] Resp. ꝙ secundùm rigorem iuris ciuilis non potest moram purgare: sed secundùm dispositionem iuris canonici quod maximè innititur æquitati, potest illam celeri satisfactione purgare. & de hoc est tex. expressus in c. potuit. de loc. §. sæpius al. Quando autem dicatur purgare moram celeri satisfactione, varij varia dicunt: sed magis communiter doc. concludunt, ꝙ in hoc stetur iudicis arbitrio, vt attestatur Rip. in l. si insulam. n. 35. ff. de ver. ob. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. cons. 139. post n. 7. ver. ex quibus omnibus. Hoc igitur casu maximè versabitur religio iudicare debentis, & in dubio antequam dominus declarauerit velle esse locum caducitati, iudex debet semper inclinare in sententiam, per quam caducitas ipsa euitetur, tantò magis procedendo secundùm æquitatem canonicam. Scias autem ꝙ dispositio d. c. potuit. procedit solummodo in emphyteutis ecclesiæ, non autem in emphyteutis laicorum, & priuatorum: & ita communiter concluditur, vt dicit Ripa in d. l. si insulam. paulò ante nu. 38. Si tamen esset iudicandum secundùm æquitatem, & sola facti veritate inspecta, posset seruari dispositio d. c. potuit. etiam in terris imperij & emphyteutis laicorum, quæ æquissima est, & ita illam seruat Senatus, omisso rigore iur. ciuil.

QVAESTIO IX.

1 *Emphyteuta qui cessauit in solutione canonis, an cadat ipso iure, vel requiratur sententia?*

1 SVccessiuè quæro, an emphyteuta, qui cessauit in solutione canonis cadat ipso iure, an autem requiratur aliqua sententia, vel declaratio? Resp. aut quæris an requiratur declaratio domini directi, & tunc stante regula, ꝙ pœna caducitatis non habet locum nisi domino volente, quam dicit esse communem Cur. iu. cons. 109. nu. 11. & cons. 110. nu. 23. tenendum est, ꝙ propter cessationem emphyteuta non cadit ipso iure ab emphyteusi, sed ita demum, si dominus directi declaret velle esse locum caducitati: ita tenet Bart. in d. l. 2. nu. 2. C. de iu. emph. quem sequuntur communiter doctor. vt dicit Paris. cons. 108. n. 33. lib. j. Dicit etiam Cæp. cons. ciuili 25. nu. 2. ꝙ ita concludunt communiter Scrib. & dicit Cur. iu. cons. 149. post n. 3. ver. cùm igitur. quòd in hoc omnes conueniunt. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ias. in d. l. 2. nu. 10. aut verò quæris, postquam dominus voluntatem suam declarauit, ꝙ scilicet velit locum esse caducitati, nunquid requiratur sententia, aut declaratio iudicis, an autem cadat ipso iure: & tenendum est, ꝙ statim facta declaratione per dominum directi, cadat ipso iure, neque requiratur iudicis sententia, vel declaratio. & ita communiter teneri attestatur Ant. de Bu. d. c. potuit. quem refert Ias. in d. l. 2. nu. 12. & seq. & Ruin. cons. 153. nu. 6. lib. j. & cons. 57. nu. 2. lib. 4. Cor. cons. 165. in litera X. lib. 2. Ale. cons. 6. post nu. 22. libr. 3. Deci. cons. 146. nu. 7. in fi. Cæp. in d. cons. 25. nu. 3. in fi. & nu. 6. subdens, quòd ita communiter obseruatur. Et licet in puncto iuris multa dici possent, non tamen esset in practica ab hac opinio. quam communis Doctorum sententia, & consuetudo approbauit, aliquo modo recedendum.

QVAESTIO X.

1 *Dominus directi, qui post incursam caducitatem recepit pensionem ab emphy. an censeatur illi remisisse caducitatem?*
2 *Et an dominus, qui propter cessationem expulit emphyteutam possit ab eo petere pensionem temporis præteriti?*
3 *Prælatus recipiens pensionem ab emphyteuta ecclesiæ, an censeatur illi remisisse caducitatem?*
4 *Cui incumbat onus probandi, an emphyteutæ dicenti se soluisse, an autem domino id neganti?*

1 SEd hic occurrit alia q. nunquid dominus directi, qui post incursam caducitatem recepit solutionem pensionis ab emphyteuta, censeatur illi remisisse caducitatem? Resp. in hoc artic. distinguendi sunt aliqui casus, aut enim expresè constat de mente ipsius domini pensionem recipientis, quia scilicet in receptione canonis reseruauit sibi expresè ius caducitatis, vel protestatus est per hoc non remittere caducitatem vel huiusmodi, & tunc proculdubiò non censetur remisisse caducitatem, stante eius expressa declaratione in contrarium. ita tenet gl. in c. potuit. in gl. 3. de loca. quam dicit esse communiter approbatam per Legistas & can. Ias. in l. fi. inci. si post moram. post nu. 4. ver. confirmo per illud ff. de eo quod certo loc. vbi etiam refert Alb. in d. l. 2. dicentem, ꝙ ita communiter tenetur. ita etiam tenere communiter Doc. attestatur Corn. cons. 40. in litera I. lib. 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando dominus recepit pensionem solummodo temporis præteriti, s. elapsi ante incursam caducitatem: hoc enim casu prodest talis protestatio, quia stat simul, ꝙ dominus prouideat sibi pro præterito, recipiendo pensionem debitam, & reseruet etiam ius de futuro, propter caducitatem incursam: secus autem, si recipiat pensionem etiam pro tempore futuro, id est, decurso post causatam caducitatem: nam isto casu, licet protestetur se illam recipere saluo iure caducitatis, &c. censetur tamen, non obstante protestatione, vel reseruatione, caducitatem ipsam remisisse. ita concludunt communiter doc. quicquid dixerit Bart. in d. l. 2. nu. 8. in fi. vt dicit Gig. de pensionib. q. 73. in fi. Hanc etiam opi. contra Barr. attestatur esse communem Rui. cons. 110 nu. 4. lib j. & cons. 151. nu. 12. eod. vol. Videtur enim incompatibile, quòd recipiatur pensio pro tempore post caducitatem decurso. & quòd saluum sit ius caducitatis: & sic, quòd quis eodem tempore habeatur pro emphyteuta, & pro non emphyteuta. vnde cùm huiusmodi protestatio, siue reseruatio sit contraria facto, nihil releuat, iuxta ea quæ dixi j. lib. 7. §. protestatio. Et ita superioribus annis reuocata fuit sententia cuiusdam Doctoris, qui iudicauerat contrarium, fretus authoritate Bartol. in d. l. 2. neque

aduer

ADDITIO.

a ¶ In hac q. maximè in emphyteuta priuati magna est inter doct. controuersia. Aliqui enim putant ꝙ absque moræ purgatione ob cessationem solutionis canonis intra triennium res emphyteutica cadat in commissum, vt per Ale. cons. 102. vol. 3. & Mod. in l. 2. C. de iur. emphyt. & hæc est communior opi. secundum quam iudicatum in cons. Neap. refert Afflic. decis. 174. num. 2.

aduertit, ꝙ in hoc Bar. communiter reprobatur, vt superius dixi. aut vero sumus in dubio, quia. s. dominus, sine aliqua protestatione vel reseruatione caducitatis pensionem ipsam recepit, & tunc si quidem recepit etiam pensionem temporis futuri. i. decursi post caducitatem, res non habet difficultatem, quin censeatur remissa caducitas, vt in fortiorib. terminis dixi s. statim. Sin autem recepit pensionem temporis præteriti tantùm, adhuc idem est dicendum, ꝙ. s. censeatur remisisse caducitatem. Et licet Bar. in loco præalle. contrarium tenuerit, communis tamen opi. est contra Bart. vt dicit Gigas de pensionibus, q. 73. n. 3. à qua non esset in practica recedendum, maximè quia æquior est, & humanior. & in hac q. caue à Sal. in d. l. 2. nu. 14. qui dicit, ꝙ dist. Iac. de Are. quam sequitur Bart. communiter approbatur, quia neque ipse fideliter refert verba Bar. neque (vt potes ex prædictis colligere) opi. Bar. nec sua communiter approbatur.

2 Quæro nunc, quid è conuerso, nunquid dominus directi, qui declarauit caducitatem propter cessationem solutionis & emphyteutam expulit, possit ab eo postea petere pēsionem pro tempore præterito sibi debitam? Resp. in hoc etiam artic. Doct. varia scribunt. Tu verò dic, ꝙ aut dominus expellendo emphyteutam, expresè reseruauit sibi ius petendi pensionem pro annis cessatis: & hoc casu talis reseruatio siue protestatio vtique illi conseruat facultatem petendi ipsam pensionem. & hæc est communis opi. vt dicit Boer. decis. 309. n. 5. in fi. Aut verò non est protestatus, & tunc expellendo emphyteutam ob canonem non solutum, non potest ab eo petere pensionem temporis præteriti, quidquid dicat Bar. in d. l. 2. nu. 8. contra quem in hoc etiam est communis opi. vt dicit Gigas de pens. q. 75. post nu. 6. & hæc omnia no. in practica, quia propter varietates opinionum de facili quis decipi posset. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in emphyteuta priuati, sed in emphyteusi ecclesiastica speciale est fauore ecclesiæ, vt possit ecclesia vtrunque consequi, s. pensionem exigere, & emphyteutam expellere, vt est text. in auct. qui rem. C. de sacros. eccl.

3 Sed nunquid ea quæ dicta sunt de emphyteutis laicorum, habent etiam locum in emphyteutis ecclesiæ, vt. s. si prælatus recipiat pensionem ab emphyteuta, qui per triennium cessauerat, & sic ceciderat à iure suo, præiudicet ecclesiæ, ita vt censeatur remissa caducitas? Resp. hæc q. pendet ab alia. nunquid Prælatus possit expresè remittere caducitatem emphyteutis ecclesiæ. In quo quidem artic. Doct. ita distinguunt, Aut ecclesia non est collegiata, & potest solus prælatus remittere caducitatem. Aut verò ecclesia est collegiata, & non potest sine capitulo. & hęc est communis opi. vt dicit Card. Alc. in c. 1. in pr. n. 17. de his qui feud. da. pos. Dico ergo in hoc proposito eadem ratione, ꝙ aut ecclesia non est collegiata, & recipiendo pensionem præiudicat ecclesiæ, aut est collegiata, & non potest sine capitulo illi præiudicare. ita colligitur ex gl. in d. c. potuit, ver. expelli. quæ in hoc est communiter approbata. vt dicit Alc. cons. 5. n. 18. li. 5. Rui. cons. 70. post nu. 14. li. 5. Et dicit Im. in d. c. potuit, n. 34. cir. fi. ꝙ ita tenent communiter Doct. quem refert Alc. cōs. 105. n. 15. lib. 3. Cæpol. consil. ciuili 46. post n. 3. & Dec. cons. 329. nu. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. in d. l. 2. nu. 130.

4 Sed pōe, dominus dicit emphyteutam cecidisse, quia per triennium non soluit, econtrà verò emphyteuta dicit se soluisse, quæro cui incumbat onus probandi? Resp. ꝙ dominus habet intentionem fundatam ex instrumento inuestituræ, meritò non ipsi, sed emphyteutę incumbit onus probandi. Ita tenet gl. in d. l. 2. verb. repellere, ibi: item quis probabit. C. de iu. emphyt. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Soci. iun. cons. 91. n. 15. li. 2. Ita etiam tenere omnes Doct. attestatur Ias. in d. l. 2. nu. 132. & seq. quem refert Gigas, de pens. q. 76. in fi.

QVAESTIO XI.

1 *Dominus directi post declaratam caducitatem, an possit propria auctoritate ingredi rem emphyteuticam?*

1 NVnc videndum est, nunquid possit dominus directi post declaratam caducitatem ingredi propria auctoritate rem emphyteuticam? Illa est ardua q. & in qua Doc. varie locuti sunt, adeò vt tot penè sint sententiæ quot capita, vt dicit Ias. in d. l. 2. nu. 100. & seq. C. de iu. emph. vbi omnes opi. recenset. Aliqui autem tenuerunt, ꝙ dominus non possit post caducitatem, propria auctoritate ingredi possessionem rei emphyteuticæ, & inde expellere emphyteutam, nisi cum auctoritate iudicis. [a] & hanc opi. quæ iudicio meo

a æquior est, & tutior, dicit esse communem Alb. in d. l. 2. col. 1. vers. ex hoc oritur, quem refert Ias. in loco præall. & illam seruat parlamentum Delphi. teste Guid. Papæ decis. 107. n. 1. Contrariam verò sententiam, ꝙ s. possit dominus post caducitatem expellere emphyteutam propria auctoritate, tenuit gl. in d. l. 2. ver. repellere, in primis ver. & hanc opi. dicit esse communem Alc. cons. 117. n. 11. li. 4. Cor. cons. 271. litera B. lib. 3. Dec. cons. 146. nu. 7. Sigism. cons. feudali 37. post n. 3. & sic (vt vides) hæc opin. gl. proculdubio est magis communis. Quæ quidem satis de plano procedit, quando emphyteuta ipsi domino propria auctoritate ingredi, & illum etiam expellere volenti, non resistit, licet tam gl. s. alleg. quàm multi ex Doc. qui illam sequuntur, indistinctè loquantur. Sed quid si resistat? Resp. si quidem verbis tantùm resistat, adhuc dicendum est, ꝙ potest dominus illum expellere. & hanc esse magis communem opi. attestatur Corn. cons. 193. litera C. li. 3. Si verò factis resistat, crederem non licere domino illum propria auctoritate expellere. & hæc opi. tanquam æquior & tutior, quæ minus scandalis viam aperit, tenenda esset in practica: & nisi esset multitudo & auctoritas Doctorum tenentium opin. gl. mihi indistinctè placeret contraria opi. ꝙ scilicet nullo casu liceat domino expellere emphy

ADDITIO.

a ¶ Adde & parte vocata & audita, pro quo facit c. licet episcopus. cum gl. in ver. vocato. de præben. li. 6. alias restitueretur tanquam spoliatus in sua pristina possessione emphyteusis. moram enim potest purgare emphyteuta. vt habetur in d. c. potuit. de loc. pro quo vide Guid. Pap. q. 123 nu. 1.

emphyteutam propria, auctoritate: & ita semper consulerem amicis, & reuera omnes etiam tenẽtes opi. Gl. & etiam ipsamet Gl. fatentur tutius & melius esse id facere iudicis auctoritate.

QVAESTIO XII.

1 *Quo tempore anni emphyteuta debeat soluere canonem domino directi?*

3 *Et quid si velit pro plurib. annis futuris soluere, an teneatur dominus acceptare?*

1 PRo complemento huius materiæ, quæro quo tẽpore anni teneatur emphyteuta soluere debitum canonem domino directi? Resp. ꝙ qdquid
a sit de iure, consuetudo seruat,[a] ꝙ in fine anni soluatur integra pensio, vt attestatur Guarner. de Castel. in d. l. 2. quem refert Ias. in e. l. 2. nu. 180. & ita quotidie videmus obseruari.

2 Sed pone, ꝙ emphyteuta velit soluere domino canonem seu pẽsionem pro trib. aut quatuor annis futuris, nũquid cogetur dominus illam recipere, etiam si nolit: vel ipso recusante, nunquid poterit emphyteuta illam deponere, & sic erit liberatus? resp. ꝙ nõ. ita tenet Spe. in d. §. nũc aliqua, ṽ. sępius allegato, q. 42. & seq. & est communis opi. vt attestatur Ale. in l. stipulatio ista. §. inter certam, quem legit cum §. si quis dolum. post nu. 5. ff. de ver. ob. quem refert Dec. in l. cùm tempus, n. 8. ff. de re. iu. Are. in l. qui Romæ, in pr. ff. de ver. ob. Ias. in l. 2. n. 66. & seq. C. de iu. emph. Potest. n. domin⁹ directi dicere, sua interesse pecunias suis tẽporib. recipere: nam (vt experientia docet) pecunia facilè è manib. dilabitur. & hæc cõcl. multò magis locum haberet, si pẽsio nõ in pecunia deberetur, sed in fructibus qui possent cursu temporis deteriorari.

QVAESTIO XIII.

1 *Emphyteuta an possit alienare rem emphyteuticam?*

2 *Et an eam alienando cadat ipso iure, an autem requiratur sententia?*

3 *Et an ex ipsa alienatione incurrat caducitatem, etiam si non sit secuta traditio?*

4 *Et quid si in contractu apposita sit clausula constituti?*

5 *Et quid si in alienatione protestetur, quòd ipsam alienationem facit saluo & reseruato consensu domini?*

6 *Et quid si post alienationem, & traditionem illã recuperet?*

7 *Et quid in emphyteusi concessa pro se, & quibus dedeirt?*

8 *Et quid si in inuestitura prohibeatur alienari maioribus.*

9 *Et quid si conuentum fuerit, quòd liceat emphyteutæ illam rem vendere?*

10 *Et an emphyteuta alienãs partem rei emphyteuticę, cadat à tota emphyteusi?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta possit alienare rem emphyteuticam? resp. de hoc habemus tex. expressum in l. fi. C. de iu. emph. quod non potest illam alienare irrequisito domino, aliàs cadit à iure suo, vt ibi. & est communis regula, vt dicit Soc. iu. cons. 70. n. 14. lib. 3.

2 Adde, ꝙ emphyteuta alienãs rem emphyteuticã ꝯtra formam d. l. fi. cadit ipso iure, nec aliqua sent. requiritur. ita tenet Gl. in d. l. fi. in ver. Cadat, circa prin. quam dicit Ant. de Bu. cõs. 22. n. 1. à nemine esse reprobatam, & ꝙ nõ reperit illam per aliquẽ esse in dubium reuocatam: quem refert, & sequitur Ias. in d. l. fi. nu. 103. & seq.

3 Sed nũquid, ad hoc vt emphyteuta cadat ab emphyteusi, sufficit, ꝙ celebratus sit contractus alienationis, etiamsi secuta nõ sit traditio? resp. ꝙ nõ, sed requiritur, ꝙ post ipsam alienationem subsecuta sit traditio ipsius rei emphyteuticæ. ita dicit Spe. ĩ d. §. nũc aliqua, ver. 95. & ita communiter tenẽt, vt dicit Im. ĩ d. c. potuit, n. 49. in fi. de loc. Hãc etiam opi. dicit esse communem Ale. in l. si à me, post n. 4. ver. Secundò limitari, ff. ad l. Fal. Ias. in d. l. fi. n. 132. Cur. Sen. cons. 8. n. 10. Mar. sing. 412. plures sunt: & dicit Tiraq. de retract. municip. §. 1. ĩ gl. 2. nu. 43. ꝙ hanc opi. tenet vniuersa prope cohors scribentium. Nam ante traditionem non dicitur alienatio perfecta, neque consummata, ideo alienans non debet ex ea pœnam pati. Faciunt quæ dixi ĩ. hoc e. lib. §. Feudum. q. 31. ver. Sed nunquid.

4 Sed quid si nõ interuenerit vera quidem & actualis traditio, sed tamen in cõtractu alienationis apposita sit clausula ꝯstituti, vel precarij, nũquid talis ficta traditio possessionis, quæ fit per constitutum, sufficiet ad hoc vt emphyteuta priuetur iure suo? resp. ꝙ sic: ita tenet Pau. de ca. in l. 1. §. si rem, nu. 2. ff. dep. & est communior opi. vt dicit Tiraq. de cõstituto, in 26. lim. n. 5. & 6. Non. n. potest negari, quin per constitutum vera possessio transferatur, licet modus trãsferendi sit fictus. Bene verũ est (vt dixi in d. §. feudum, q. 21. ver. Sed qd si non) ꝙ licet hæc opi. de rigore iuris sit verior, cõtraria tamẽ opi. ꝙ requiratur actualis traditio, est æqor. & ideo teneri posset in iudicãdo, maximè si esset iudicãdum sola facti veritate inspecta. & ita seruatur ĩ curia Delph. vt attestatur Guid. Papæ deci. x.

5 Item quæro, quid si emphyteuta in ipsa alienatione protestetur, ꝙ ipsam alienationem facit, saluo & reseruato consensu domini, vel saluo iure directi dominij, nũquid talis protestatio illum excusa
a bit, vt non cadat ab emphyteusi? Resp. ꝙ non:[a] & est communis opi. vt dicit Ias. ĩ 2. lec. rub. ff. so. ma. n. 25. Dec. cons. 160. post n. 4. vers. Præterea dato, quem refert & sequitur Ripa in c. cum M. Ferrariens. n. 80. de cõst. Est. n. talis protestatio cõtraria facto, & ideò nõ releuat iuxta ea quæ dixi ĩ. li. 7. §. protestatio. Bene verum est, ꝙ si protestetur se alienare, saluo, & reseruato cõsensu domini, & nõ aliter, neq; alio modo, talis protestatio verbis geminatis concepta operatur, ꝙ emphyteuta propter alienationem ipsam non cadat ab emphyteusi, etiam si secuta sit actualis & vera traditio. ita tenet Bal. loquens in vasallo, in c. j. §. fi. n. 5. in fi. quæ fue. 1. cau. benef. amit. quem etiam ĩ emphyteuta sequuntur communiter Can. vt dicit Ripa libr. 3. resp. c. j. n. 3. & hanc restrictionem dicit esse communem Ripa in d. c. cum M. post n. 80. ver. Secundò intellige, vt dixi in d. q. 31. vers. item quæro, & hanc etiam ego sequor, licet fortè dici posset, ꝙ empyteuta alienando, & tradendo rem emphyteuticam domino irrequisito, dupliciter dominũ offen

ADDITIONES.

a ¶De cõsuetudine generali totius regni Franciæ omnes cẽsus seu pensiones dominorum soluuntur in Martio, in die Annũtiationis Beatæ Mariæ virginis, vt attestatur Chassan. in consuetud. Burgund. in ti. des censes. §. j. in prin.

b ¶Contrarium disputando firmauit egregie Feli. in c. quæ in ecclesiarum de constit. & hanc quoque opi. tenet Bal. in c. j. §. hoc quoque. de suc. feu. Alb. in l. fi. C. de iur. emph. idem firmat Ias. in l. 2. eo. ti. vbi dicit id non procedere si simpliciter dicatur, saluo consensu domini. ista enim verba nõ releuãt.

offendit, scilicet ratione contemptus, & ratione præiudicij. vnde licet illæ clausulæ videantur tollere contemptum, non tamen tollunt præiudicium, quod sequitur ex traditione, nihilominus non recederem in iudicando à communi opi. præsertim vbi res tradita esset facilis recuperationis: sed si esset facta alienatio in personam potentiorem, vel de re difficilis recuperatiōis, puta castro, vel huiusmodi, fortè magis placeret cōtraria opi. ꝙ scilicet etiam non ob. huiusmodi geminata protestatione caderet ab emphyteusi.

6 Sed quid si emphyteuta post alienationem & traditionem recuperet ipsam rem emphyteuticam, nunquid propterea euitabit pœnam priuationis? Resp. ꝙ non. ita dicit Bar. in l. sequitur. §. item Labeo, in fi. ff. de vsuc. qui ī hoc communiter approbatur, vt dicit Rom. in d. §. item Labeo. Ripa in l. cum bona, post num. 20. ff. de pri. credit. ita etiam communiter teneri affirmat Imo. in d. §. item Labeo. circa fi. Et dicit Ale. in l. si à me, n. 3. ff. ad l. fal. ꝙ ita communiter concluditur. idem etiam dicit Ale. in l. si insulam, n. 40. ff. de ver. obl. Hanc etiam opi. dicit esse communem Im. in d. c. potuit, n. 48. in fi. de loc. quem refert Guid. Papæ cons. 192. n. 1. & Grat. cons. 133. n. 21. lib. 2. Dec. cons. 161. nu. 6. Ias. ī d. l. fi. n. 135. C. de iu. emph. quem refert Soci. iu. cons. 20. n. 38. lib. 1. Ripa in l. in quartam, n. 55. ff. ad l. Fal. Ex quo enim ꝓpter alienationem emphyteuta ipso iure cadit ab emphyteusi, non potest illud ius domino quæsitum ab eo sine eius facto auelli. Faciūt quæ dixi in d. q. 31. ver. Sed quid si vasallus.

7 Vlterius quæro, quid si emphyteusis sit concessa alicui pro se, & quibus dederit, nunquid poterit emphyteuta illam alienare domino irrequisito? Resp. ꝙ sic. ita tenet Alb. in d. l. fi. co. 2. ver. sed nūquid hæc lex. C. de iu. emph. & est communis opi. vt ait Dec. cōs. 164. post n. 3. ver. secūdò respondetur. Videtur enim ex illis verbis dominus vsque à principio concessisse, vt sine vlteriori requisitione posset emphyteusis ipsa in quemcunque alienari. Vide quæ dixi in dict. quæst. 31. ver. Vlterius quæro.

8 Sed quæro, quid si in inuestitura dominus non prohibeat emphyteusim alienari minoribus vel æqualibus, sed tantùm maioribus, &c. nunquid per huiusmodi exceptionem personarum, censebitur concessa licentia alienandi in minores, vel æquales, ita quòd tempore alienationis alia specialis licentia non requiratur? Resp. Ruin. cons. 213. nu. 6. lib. 1. refert Ale. in quodam cons. tenere, quòd stante hoc pacto possit emphyteuta alienare domino irrequisito. & dicit, quòd hęc opin. est verior, & communior. Ego tamē credo Ruin. in hoc decipi, & sic quòd ista opin. non sit magis communis, nec vera. Cùm enim hoc pactū communiter apponi solitum sit in fauorem domini directi, non debet operari in eius præiudicium, & sic tutius esset tenere, quòd non obstante huiusmodi pacto, teneatur emphyteuta in alienatione per eum facienda requirere cōsensum domini directi: sed pro nunc nihil determino.

9 Sed pone, quòd in ipsa inuestitura siue concessione emphyteusis conuentum sit, quòd liceat emphyteutæ vēdere rem emphyteuticam, nunquid poterit hoc casu illam vendere etiam domino nō requisito? Resp. quòd sic, & est communis opi. vt dicit prętantissimus legum interpres, & mihi vti pater honorandus Hiero. Torniel. in rub. de ver. ob. nu. 156. aliàs enim illa clausula nihil operaretur. Nam certum erat, quòd domino reqsito potest emphyteuta vendere rem emphyteuticam, Et licet Spec. in d. §. nunc aliqua, ver. 84. tenuerit, quòd adhuc in isto casu requiritur consensus domini: tamen illa decisio Spe. communiter reprobatur, vt ait Ias. in d. l. fi. nu. 6. circa fi.

10 Non omittam etiam vnum, super quo superioribus diebus fui interrogatus, an scilicet emphyteuta alienans partem rei emphyteuticæ cadat à tota emphyteusi, an autem solummodò à parte alienata. Certè ego nō inueni hactenus aliquem Doctorem attestantem in hac q. quæ sit magis communis opi. Tamen enumerādo auctoritates, proculdubio communior opi. est, quòd cadit tātùm à parte alienata, quæ etiam æquior est, & secundum illam iudicauit cōsilium Neapolitanum, vt per Grammat. decis. 49. Vide quæ dixi in d. §. feudum. q. 31. ver. Sed pone, & s. hoc eod. §. q. 8. vers. Hoc autem.

QVAESTIO XIIII.

1 *Plures emphyteutæ an possint rem emphyteuticam inter se diuidere?*

1 QVæro, nunquid plures emphyteutæ possint rem emphyteuticam domino irrequisito inter se diuidere? Resp. ꝙ sic: ita tenet Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres, n. 24. ff. de ver. ob. & est communis opi. vt attestantur Scribētes in d. §. duo frater, & in specie Are. col. pe. vers. Circa quartam, & Ias. n. 75. & Crottus, n. 64. & Ripa nu. 86. Ias. in l. fi. C. de iur. emphy. & dicit Bald. cons. 122. libr. 4. secundum antiquam impressionem, ꝙ ita communiter seruatur, quem refert Dec. cons. 263. in fi. refert etiam Apostil. ad Bart. in d. §. duo fratres, sub n. 24. ita etiam communiter seruari attestatur Ale. in d. §. duo fratres, post n. 60. ver. circa primum. In hoc enim non agitur de aliquo præiudicio domini directi, & ideò possunt ipsi emphyteutę non modo rem emphyteuticam diuidere, sed etiam

a inter se alienare, [a] alio quocūque titulo, domino ipso irrequisito, vt dicit Bar. in loco præallegato. & est communis opin. vt dicit Ias. in d. §. duo fratres, n. 77. Gozad. cons. 20. n. 9. Cùm enim dominus directi illos omnes habeat pro Emphyteutis, respectu ipsius non dicitur alienatio, ex quo noua transfertur in personam, in qua opus sit noua recognitione, neque ipsius interest, apud quem eorum res ipsa reperiatur, cùm ꝓpterea illi qui alienant non desinant esse insolidum obligati versus ipsum dominum pro ipsa emphyteusi, prout erāt ante alienationem seu diuisionem.

ADDITIO.

a ¶Ias. in l. fi. nu. 4. C. de iur. emphyt. dicit ꝙ ex tali alienatione aut diuisione nō debeatur laudemium vel quinquagesima. & hanc dicit communem.

QVAESTIO XV.

1 *Emphyteuta an possit ius suum alteri legare, vel donare?*
2 *Et quæ in tali legato vel donatione requirantur?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta possit sine domini consensu ius sum alteri legare, vel donare? Resp. hæc est satis trita quæstio, & in qua doctores aliquando variè locuti sunt: nam Bart. in l. si domus. §. fi. nu. 2. ff. de lega. 1. tenuit indistinctè, quòd non, tam in emphyteuta priuati, quàm in Emphyteuta Ecclesiæ. Et dicit Ang. in dict. l. fi. sæpius allegata. C. de iur. emph. ante n. 1. quòd istud obseruat consuetudo. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet emphyteuta possit ius suum sine domini consensu alteri donare, tenuit Gl. in dict. l. fi. in verbo, Aliis vendere, quam sequuntur communiter Doct. vt dicit Im. in d. l. si domus. §. fi. ver. Extra Gl. quem refert Are. in cons. 41. nu. 1. Et illam dicit esse communiter approbatam, Rui. cons. 42. nu. 1. & ita communiter teneri affirmat Ruin. cons. 160. n. 22. lib. 4. Iac. in trac. de Roiidis, siue operis, nu. 24. qui nescio quomodo inaduertenter fuerit separatus à præcedente tractatu de Homagiis, cùm re vera author prosequatur vsq; ad finem lib. 1. materiam Homagij, licet in illo loco incidenter aliqua dicat de ipsis Roiidis, siue operis. Hanc etiam opi. dicit esse communem Bal. in d. l. si domus. § fi. n. 1. vbi dicit, loquendo in emphyteuta Ecclesiæ, quòd secundum omnes Doctores potest donare ius suum, dummodò id faciat saluo iure ecclesiæ. & in l. vsufructu. ff. so. ma. prout illum refert Im. ibi nu. 6. licet reuera Bal. solummodò dicat, ꝙ fuit opi. Antiquorum. Hanc etiam esse communem opi. dicit Im. in d. l. vsufructu, n. 7. Card. Florent. in d. c. potuit, de loca. quem refert Im. in eo. c. potuit, post nu. 11. Pau. de ca. in d. l. si domus. §. fi. nu. 4. Ias. in d. l. fi. post nu. 61. Gratus cons. 86. nu. 7. lib. 1. Io. Dilect. de art. testan. lib. 6. caut. 46. nu. 1. vbi dicit, quod opi. Gl. communiter à Doctoribus comprobatur. Quę opinio non solùm in emphyteuta priuati locum habet, ĩ quo illam esse communem affirmat Card. Florent. in d. c. potuit, & post eum Cæpolla cons. ciuili 8. nu. 10. & quam communiter teneri affirmat Ias. in d. l. fi. nume. 71. circa fi. Sed etiam in emphyteuta principis. & ita tenere omnes Doctores, tam Legistas, quàm Canonistas, attestatur Cępolla in allegato cons. 8. nu. 11. Quinimò etiam in emphyteuta Ecclesię, illam dicit esse magis communem Soc. iu. cons. 124. nu. 70. libr. 1. Ias. in d. l. fi. post nu. 72. licet Bartol. vbique tenuerit absolutè contrarium, quòd scilicet emphyteuta ecclesiæ proculdubio non possit ius suum donare sine consensu ecclesiæ. Tenenda est ergo hæc opi. quòd scilicet possit emphy. ius suum legare, vel donare, domino irrequisito, quam etiam magis cõmunem simpliciter & indistinctè attestatur Ale. cons. 189. nu. 13. libr. 2. Cor. cons. 166. col. 7. in litera. D. libr. 2. Bertr. cons. 98. nu. 1. libr. 3. in 2. par. Natta cons. 114. post num. 15. In specie autem, in emphyteusi concessa à priuato ita attestatur Ale. in l. si patroni, in princ. paulò ante nu. 16. ff. ad Trebel. & in d. l. si domus. §. fi. num. 5. Ias. in d. l. si domus. §. fi. post nu. 32. Et in emphyteusi concessa ab ecclesia, vt possit ea non requisita donari, & legari, pariter dicit esse communem Ale. cons. 17. n. 11. li. 5. Ias. in d. l. si domus. §. fi. n. 34. & in d. l. fi. n. 72, Cur. iu. cõs. 130. n. 8. Grat. cons. 79. n. 18. li. 1. & dicit Alc. in l. in conuentionibus, circa fi. ff. de ver. si. quòd ita crebrius approbatum est, dummodò fiat saluo iure domini, & citra fraudem: & ita teneas. cessat enim ratio denũciandi domino, an velit eodem precio emere, ex quo nullum precium interuenit: neque esset ęquum, vt teneret emphyteuta ius suum domino donare, vel legare, qui fortè in eum benemerita aliqua non contulit: Vel saltem nõ est emphyteuta erga illum ita affectus, vt est erga eum cui vult donare, vel legare.

2 Arbitror tamen quinque requiri, ad hoc, vt huiusmodi legatum, vel donatio valeat, neque emphyteuta cadat à iure suo. Primò, quòd non fiat in personam, in quam vel de iure communi, vel ex conuentione ipsa res emphyteutica prohibita sit alienari. Secundò, quòd nulla subsit fraus: nam si effectualiter emphyteuta venderet, sed ne posset dominus vti iure prælationis, conciperet contractum in formam donationis, in fraudem ipsius domini, crederem illum esse re emphyteutica priuandum. Tertiò, quòd donetur vel legetur res ipsa tanquam emphyteutica, nõ autem pleno iure, aliàs enim esset quodammodo velle priuare dominum iure suo, & ideo caderet emphyteuta à re emphyteutica. Quartò, quòd priusquam transferat possessionem rei donatę in donatarium, requirat domini assensum, qui proculdubio tenetur illum præstare, modò donatarius sit habilis & idoneus ad soluendum, & promittat ipsi domino soluere fictum emphy. & in hoc omnes cõcordant, vt dicit Ias. in d. l. fi. n. 68. Non enim debet donatarius sine consensu domini apprehendere possessionem rei emphyteuticæ, prout tenent communiter Docto. & in hoc conueniunt, vt dicit Bertr. cons. 60. n. 2. li. 2. in 2. par. qui etiam cons. 124. n. 1. li. 1. in 2. par. attestatur hanc esse communem opi. secundum quam aliàs iudicatũ fuit in parlamento Delphi. vt refert Guid. Papæ decis. 46. Prætereà & quintò, soluendum est etiam ipsi domino directo laudemium pro noua inuestitura, vt dixi ĩ. q. 23. ver. Sed quæro, & quantum ad hoc, s. vt dominus nouam inuestituram concedat, & assensum præbeat donationi, debeat domin⁹ expectari per duos menses, iuxta dispositionem d. l. fi. & in hoc omnes concordant, vt ait Ias. in d. l. fi. n. 68. in fi. Et hæc omnia procedunt, vbi non subesset consuetudo, quòd res emphyteutica non posset donari vel legari domino irrequisito, illa enim esset proculdubio obseruanda: & certè valdè æqua est illa opi. quòd teneatur emphy. volens donare vel legare ius suum, requirere consensum domini, & volente domino illud acquirere precio æstimando, & ipse preferatur donatario, vel legatario, quã ego aliquando sustinui in circulis. Tamẽ propter auctoritatem tenentium contrarium, fortè durum esset in practica contra eos obtinere.

QVAESTIO XVI.

1 *Pater an possit filiis in re emphyteutica præiudicare?*
2 *Et quid in emphyteusi accepta pro filiis, & hæredibus?*
3 *Et an in emphyteusi antiqua seu paterna?*

Sue

1 SVccessiuè quæro, nunquid pater habens filios possit in re emphyteutica illis præiudicare, disponendo, aut testando, aut vni ipsorum prælegando? Respon. hic articulus, multum confusè à Scribentibus tractatur, propterea ad intelligentiam præmittere debes, quòd emphyteusis aliquando dicitur noua, aliquando dicitur antiqua. Noua est, quæ habet originem in persona ipsius emphyteutæ, qui vult de ea disponere quia scilicet ipse illam acquisiuit. Antiqua verò est, quæ habet originem, ab alio ascendente, prout in simili dixi de feudo ĵ. hoc e. li. §. Feudum, q. 8. item præmitte, quòd aliqua est emphyteusis hereditaria, & aliqua non hæreditaria, & aliqua mixta, prout etiam in simili dictum est de feudo, in d. §. Feudum, qu. 9. Emphyteusis hæreditaria est illa quam acquirens stipulatus est pro se, & hæredibus quibuscunque, vel pro se, & quibus dederit, vel etiam pro se & hæredibus si est accepta à priuato. In hoc enim differt emphyteusis priuati à feudo, quia cum emphyteusis accepta à priuato de sui natura transeat ad quoscunque hæredes, etiam extraneos, illa verba pro se, & hæredibus, intelliguntur etiam de extraneis, vt dixi ĵ. q. 28. vers. Tertius est casus. secus autem est in feudo: nam cùm feudum de sui natura non transeat in extraneos, illa verba verificantur solummodo in descendentibus hæredib. vt dixi in d. §. feudum, q. 83. ver. Sed quid si feudum. Quid autem in emphy. ecclesiastica accepta pro se, & hæredibus dixi in d. ver. Tertius est. Emphyteusis non hereditaria est quam acquirens stipulatus est pro se, & filiis, vel pro se, & descendentibus, vel huiusmodi nulla facta mentione hæredum: hęc enim transit ad ipsos filios, seu descendentes: etiam quòd non sint hæredes secundum opinionem quam ego tenui ĵ. q. 27. licet multi in emphyteusi concessa à priuato teneant contrarium. Mixta est quam acquirens stipulatus est pro filiis & hæredibus, & sic in qua succedere non potest filius, nisi sit hæres neque hæres nisi sit filius vel descendens. sed vtraque qualitas requiritur, vt dixi in d. q. 37. licet multi etiam teneant, quòd in hac emphyteu. concessa pro filiis & hæredibus à priuato succedunt etiam extranei hæredes, quod mihi nunquam placuit.

His præmissis dico, quòd aut quæritur de emphyteusi noua, an possit pater in illa filiis suis præiudicare: & tunc (si quidem emphyteusis est hæreditaria, scilicet acquisita pro se, & hæredibus quibuscunque, vel pro se, & quibus dederit) omnes concludunt, quòd potest pater in ea filiis præiudicare, neque vlla in hoc est apud Scribẽtes controuersia. Nam huiusmodi bona potius censentur tanquam libera, & allodialia, quàm emphyteutica, vt in simili de feudo ita concesso dixi in d. §. feudum, q. 9. Aut verò loquimur in emphyteusi non hæreditaria, & sic acquisita pro se, & filiis, & tunc variæ sunt opi. inter Scribentes. Aliqui enim tenent, quòd ex stipulatione patris sit ius quæsitum filiis, ita vt non possit pater in ipsa emphyteusi illis præiudicare. & hanc opi. dicit esse magis communem Ale. conf. 106. n. 8. & conf. 107. in prin. lib. 4. quem refert Ruin. conf. 43. nu. 4. lib. 1. & conf. 48. post nu. 8. e. vo. & conf. 154. n. 4. e. vo. & conf. 213. nu. 4. e. vo. & Ias. in l. 2. n. 209. C. de iur. emphyt. licet corruptè alleget: refert etiam & sequitur Dec. conf. 239. n. 6. quem (vt arbitror) allegare voluit Gratus conf. 1. post nu. 5. lib. 1. Hanc etiam dicit esse communem Apostil. ad Ale. conf. 8. sub n. 15. lib. 3. vbi multa congerit. Gratus conf. 12. nu. 9. lib. 1. & conf. 132. nu. 4. eo. vo. Bertr. conf. 138. nu. 3. lib. 2. in 2. par. quem refer Apostil. ad Alci. de præsump. in prima regula, præsump. 31. nu. 3. eandem sententiam vti communem sequitur Did. lib. 2. resolu. c. 18. n. 2. Cass. conf. 53. nu. 59. Apostil. ad Rimin. conf. 437. sub nu. 2. Rubeus in l. Gallus. §. quidam rectè, n. 186. & seq. Contrariam autem sententiam plerique etiam tenuerunt, quòd scilicet possit pater in huiusmodi emphyteusi filiis suis præiudicare: ipse enim pater stipulando pro se, & filiis censetur stipulatus ordine successiuo, scilicet primò sibi, deinde post mortem suam filiis. cùm ergo nõ videatur filiis ius aliquod quęsitum, nisi post ipsius patris mortem, meritò posse debet de ipsa emphyteusi ad libitum suum disponere: & hanc sententiam dicit magis communiter teneri idem Ale. sibi contrarius conf. 124. n. 8. lib. 5. quem refert, & sequi videtur Gozad conf. 25. n. 18. Hanc etiam dicit esse communem idem Ale. in l. apud Iulianum §. si quis alicui, post num. 4. ff. de leg. 1. quem refert, & sequitur Soci. conf. 122. nu. 10. li. 3. & Tiraq. de retractu munic. §. 11. Gl. sexta, nu. 25. Hanc etiam dicit esse communem Ias. conf. 213. n. 4. lib. 2. Et reuera hęc opi. mihi semper magis placuit, vt scilicet illud quod ego acquiro, possim etiam meo iure alienare. Et si in feudo nouo acquisito pro se, & filiis, potest pater de eo ad libitum suum disponere, in præiudicium filiorũ, modò domini consensus accedat, secundùm opinionem quam ego tenui in d. §. Feudum, q. 41. versic. Et hæc quidem. multò magis idem dicendum est in emphyteusi, quę proculdubio facilius potest alienari, quàm feudum. Bene verum est, quòd si in inuestitura, siue concessione emphyteutica, esset proprio nomine nominatus aliquis ex filiis, vel aliter apparere posset, quòd emphyteusis esset concessa, non solùm intuitu recipientis, sed etiam contemplatione filiorum, eo casu vtique transirem cum alia opinione, quòd non posset de ea pater in ipsorum præiudicium disponere, quæ multis auctoritatibus fouetur.

2 Sed quid si sit emphyteusis mixta, puta quia accepta sit pro filiis, & hęredibus? Resp. si teneamus opi. quam ego teneo, quòd scilicet etiam si sit acquisita pro se, & filiis simpliciter, possit tamen acquirens de ea liberè disponere, multò magis tenẽdum erit hoc casu, quòd etiam in hac emphyteusi quæ partim est hæreditaria, possit filiis præiudicare. Sed certè etiam si in ea quæ non est aliquo modo hæreditaria, teneamus cõtrariam sententiam, quòd non possit de ea pater acquirens disponere, adhuc tamen in hac specie tenendum est, quòd possit. Cùm enim hoc casu appareat, quòd pater non simpliciter stipulatus est filiis, vt filiis, sed etiam vt hæredibus, poterit pater de ipsa emphyteusi ad sui libitum disponere, neque

poterit filius hæres illam reuocare, nisi secundum aliquos adiret paternam hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij: quo casu vtique admitteretur ad reuocandum, vbi penes eum non remaneret tantum, quantum valeret ipsa emphyteusis. Ego tamen absolutè teneo, & semper tenui, quòd pater acquirens emphyteusim siue pro se & filiis, siue pro se, & filiis & hæredibus siue alio quocunque modo concepta sit concessio, potest de ea liberè disponere, vt superius dixi.

3 Et hæc quidem omnia locum habent in emphyteusi noua: si verò loquimur in emphyteusi antiqua seu paterna, tunc distinguè, quòd aut est simpliciter hæreditaria, puta quia accepta pro se, & hæredibus, vel pro se & hæredib. quibuscunque, vel pro se, & quib. dederit, vel huiusmodi, & tunc (vt s. dixi) ex quo talia bona iudicantur potius tanquam libera, quàm tanquam emphyteutica, nemo dubitat, quin possit emphyteuta, domini accedente consensu, in quemcũque de eis disponere. Aut est simpliciter, & absolutè non hæreditaria, puta quia concessa pro se & filiis, & tunc, cùm sit filiis & descendentib. ius quæsitum ex beneficio primi acquirentis, & sic virtute primæ inuestituræ, non potest emphyteuta eis in aliquo præiudicare, neque hoc casu reperitur, quòd aliquis contrarium teneat, vt dicit Alex. cons. 116. post n. 8. lib. 4. Hoc etiam dicit esse indubitatissimum Gratus cons. 22. n. 9. lib. 1. Aut est mixta, scilicet concessa pro filiis, & hæredib. & tunc breuiter ego teneo in emphyteusi, illud quod tenui in feudo huius qualitatis in d. §. Feudum, q. 42. in fi. Vide etiam in hoc proposito ea, quæ dixi j. q. 37. & nunc pendet hæc q. de facto.

Hæc autem omnia intellige, vt procedant quantum ad præiudicium filiorum, sed quantum ad præiudicium domini recurrendum est ad ea quę dixi s. q. 13. & seq.

QVAESTIO XVII.

1 *Emphyteuta an possit sine consensu domini rem emphyteuticam permutare?*

1 QVæro, nunquid possit emphyteuta rem emphyteuticam sine consensu domini permutare? Resp. inter vocatos in inuestitura siue concessiõe emphyteutica, vtique potest fieri permutatio. si enim permissa est inter ipsos omnis alienatio, vt dixi s. q. 14. censetur etiam permissa permutatio. Sed nunquid poterit illum transferre in extraneum titulo permutationis? Resp. quòd sic: ita dicit Bal. in l. si domus. §. fi. ff. de le. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres, n. 86. ff. de ver. ob. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodò talis permutatio fiat bona fide, sed si aliqua fraus subesset, puta quia in effectu emphyteuta rem ipsam venderet, sed in contractu ipso assereret se permutare, vt priuaret dominum iure suo prælationis, talis fraus domino nõ obesset, quominus posset vti suo iure prælationis. ita dicit Bald. in d. l. si domus. §. 1. & est communis opin. vt attestatur Ripa in l. 2. in prin. n. 38. ff. si cer. pe. & fortè etiam de iuris rigore dici posset, quòd hoc casu emphyteuta propter huiusmodi alienationem caderet à re emphyteutica, quod multi etiam tenuerunt, hoc tamen pro nunc non affirmo.

QVAESTIO XVIII.

1 *Emphyteuta an possit sine consensu domini rem emphyteuticam hypothecare?*

1 QVæro, an possit emphyteuta rem emphyteuticam sine domini consensu hypothecare, vel pignorare? Resp. quòd sic, ita dicit Gl. in d. l. fi. in verbo, Aliis vendere, C. de iur. emphy. quæ in hoc communiter approbatur, vt ait Ias. in ea. l. fi. nu. 78. & seq. quem refert Grat. cons. 55. nu. 14. li. 1. Idem dicit Gratus cons. 54. nu. 5. lib. 1. Et dicit Ripa in l. filiusfamil. §. diui, nu. 90. ff. de le. 1. quod ita tenent communiter Scribẽtes. Pignoris enim obligatio nõ est propriè alienatio, & ideo etiam in generali hypoteca, siue obligatione omnium bonorum veniunt bona emphyteutica, vt dixi j. hoc e. lib. §. hypotheca.

QVAESTIO XIX.

1 *Emphyteuta an possit sine consensu domini rem emphyteuticam alteri locare?*

1 QVæro, nunquid possit emphyteuta sine domini consensu alteri locare rem emphyteuticam? resp. quòd si quęris de locatione ad modicum tempus, nulla est difficultas quin possit illam locare: talis enim locatio non est species alienationis. In locatione autem ad lõgum tempus, aliqui etiam idem sentiunt. & dicit Apostil. ad Alexandr. cons. 119. circa fi. lib. 3. quòd ita communiter obseruatur. & licet fortè hoc de iure non procederet, cùm locatio ad longum tempus sit species alienationis, vt dixi j. e. lib. §. locatio. Tamen vbi vigeret talis obseruãtia & consuetudo, vtique esse attendenda, & sic excusaret emphyteutam à pœna priuationis, vt in simili dixi j. hoc e. lib. §. feudum, q. 33. ver. Scias tamen. Sed cessante consuetudine, ego semper inclinarem in contrariam sententiam.

QVAESTIO XX.

1 *Emphyteuta an possit irrequisito domino rem emphyteuticam alteri in emphyteusim concedere?*

1 QVæro, nunquid possit emphyteuta irrequisito domino rem emphyteuticam alteri in emphyteusim concedere? Respon. quòd non, & ita de consuetudine obseruatur, vt ait Spec. in d. §. nunc aliqua, q. 125. quem refert Ias. in d. l. fi. nu. 110. C. de iu. emph. Est enim concessio in emphyteusim proculdubio species alienationis, vt est omnibus notissimum.

QVAESTIO XXI.

1 *Emphyteuta an possit sine domini consensu constituere seruitutem in fundo emphyteutico?*

1 QVæro, nunquid possit emphyteuta sine domini consensu constituere seruitutem, in fundo emphyteutico? Resp. quòd sic, quantum ad sui præiudicium, non tamen quantum ad præiudicium domini directi: & ideo finita emphyteusi erit etiam finita ipsa seruitus. ita tenent communiter doc. vt dicit Cæp. lib. 1. de seruit. c. 14. col. 1. vide quæ dixi in d. §. feudum. q. 37.

QVAESTIO XXII.

1 *Res emphyteutica in casibus in quib. potest donari, an possit indistinctè alienari in quodcunque genus personarum?*

1 QVæro, an in casibus in quibus potest res emphyteutica per emphyteutam alienari, possit indistinctè alienari in quodcunque genus personarum? Resp. vulgaris est, & notissima regula, quòd non potest emphyteusis alienari in potentiorem, quæ licet iure non probetur, tamen in practica non solet in dubium refricari. & hanc esse communem conclusionem attestatur Ale. in l. si finita. §. si de vectigalibus. post nu. 36. vers. nec obstat, quòd emphyteusis. ff. de dam. infec. Ias. in d. l. fi. nu. 90. & 97. C. de iur. emph. vbi dicit, quòd ita concludunt communiter docto. quem refert Grat. cons. 80. nu. 2. libr. 1. Personæ autem potentiores intelliguntur illæ, quæ sunt magis priuilegiatæ, puta clerici, curiales, & milites: vt habetur per doc. in locis præal.

QVAESTIO XXIII.

1 *In alienatione rei emphyteutica soluendum est laudemium domino directi.*
2 *Et an etiam si donetur alteri?*
3 *Et quid si in concessione emphyteutica permissa sit emphyteutæ ipsius rei alienatio?*
4 *Et quis teneatur soluere laudemium, emphyteuta an acquirens?*
5 *Et quid si vnus habeat proprietatem, & alter vsumfru. ipsius proprietatis, cui soluendum sit laudemium?*

1 DIctum est de alienatione rei emphyteuticæ, quibus casibus permissa sit: Nunc scire debes quòd in quacunque alienatione rei emphyteuticæ, soluendum est domino directo laudemium, id est quinquagesima pars precij, pro quo res ipsa alienatur, & sic ad rationem duorum scutorum pro quolibet centenario.

2 Sed quæro, an soluendum sit huiusmodi laudemium solummodò de rebus venditis, aut permutatis, an autem etiam de donatis? [a] Resp. quòd etiam de donatis soluendum est. & hæc est communis opi. vt dicit Bertr. cons. 123. nu. 1. libr. 1. in 2. parte. Et dicit Ias. in d. l. fi. post nu. 68. ver. sequitur postea, quòd in hoc nemo discrepat. Huiusmodi enim laudemium soluitur propter nouam inuestituram, quæ à domino conceditur. quæ ratio militat tam in donatario, quàm in emptore, aut alio acquisitore, cui opus sit noua inuestitura.

3 Sed quid si in ipsa concessione, seu inuestitura emphyteutica conuentum sit inter dominum, & emphyteutam, quòd possit ipse emphyteuta ius suum vendere cui voluerit, nunquid si deinde vendat, adhuc soluendum est laudemium? Resp. quòd sic: ita tenet Sal. in d. l. fi. col. 1. vers. sed iuxta primum. & est communis opin. vt dicit Soc. iu. in cons. 70. nu. 11. post nu. 27. lib. 3. Nam, vt dixi, solutio laudemij fit propter nouam inuestituram: & ideo nihil refert an primus emphyteuta potuerit vendere domino irrequisito, vel non, sed solummodò an nouus acquisitor opus habeat noua inuestitura, vel recognitione à domino directi.

4 Vlterius quæro quis teneatur ad solutionem laudemij, an emphyteuta qui alienat, an autem acquirens ipsam rem emphyteuticam? Resp. quòd generaliter nouus emphyteuta, vel feudatarius, vel acceptor, est ille qui tenetur soluere laudemium domino directo. ita tenet glo. in d. l. fi. ver. accipere. & ita obseruatur, vt dicit Ias. in d. l. fi. nu. 41. C. de iur. emph. quem refert Goz. cons. 15. nu. j. Soluitur enim propter nouam inuestituram, vt s. sæpius dixi.

5 Sed pone quòd dominus directi decesserit, relicta hæredi proprietate, alteri verò vsufructu ipsius proprietatis. Quæro si durante vsufructu contingat rem emphyteuticam alienari, cui debeatur laudemium, proprietario, an vsufructuario? Resp. quòd laudemium debetur vsufructuario, non autem domino proprietatis. ita dicit Io. An. in addi. ad Spec. de emphy. vers. 93. in verbo, qui tabernas. post med. & est com. opi. vt ait Soc. iu. in d. cons. 70. nu. 31. libr. 3. Cum enim fructus sit vtilitas ex re vel propter rem proueniens, meritò hoc emolumentum quod propter rem ipsam peruenit ad vsufructuarium pertinere debet. & ita vidi seruari.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Emphyteuta an propter alienationem rei emphyteuticæ cadat à iure suo?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta propter alienationem rei emphyteuticæ factam irrequi

ADDITIO.

a ¶Et quid de datis in dotem, an debeatur laudemium? vide per Chassan. in commentar. ad consuetud. Burgund. tit. des mains mortes. §. 10. nu. 47. Boer. in consuet. septen. Bituricen. tit. de consuetud. feudor. §. 20. Guid. Pap. decis. 48. nu. 2. vbi & alios casus enumerat, ex quib. non debetur laudemium domino. & idem Guid. Pap. sing. 465. de remissione, vel cessione inter socios facta laudemium non deberi affirmat. alleg. Bart. in l. fiue. circa fi ff. de cond. furt.

quisito domino cadat à iure suo? dixi s.q.13.

QVAESTIO XXV.

1 *Emphyteuta qui interuertit possessionem domini, an cadat à iure suo, possitque ab ipso domino propria authoritate expelli?*

1 QVæro, an emphyteuta qui interuertit possessionem domini cadat à iure suo? Respon. quòd sic. Sed nunquid poterit hoc casu ab ipso domino propria auctoritate expelli? Resp. quòd non: ita tenet glo. in d.l.2.ver. repellere. cum qua omnes tenent, vt ait Ias. ibi num. 117. & ratio est, quia tunc incipit emphyteuta in totum suo nomine possidere, & spoliare dominum sua ciuili possessione: & ideo via iuris, non facti contra eum agendum est. Hoc tamen intellige, quando ex interuallo, secus autem si incontinenti: tunc enim vtique posset pro defensione suæ ciuilis possessionis illum propria auctoritate expellere, ad quod videnda sunt, ea quæ dixi j. li.7.§. possessio.

QVAESTIO XXVI.

1 *Emphyteuta an propter deteriorationem expelli possit?*
2 *Et an emphyteuta possit incidere arbores fructiferas?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta possit expelli propter deteriorationem? Resp. si loquamur in emphyteuta ecclesiæ, certum est, quòd potest expelli. tex. est in auc. qui rem. C. de sacros. ec. Sed quid in emphyteuta priuati? resp. quòd pariter etiam expelli potest propter deterioratione͂. ita tenet Petr. in d. auc. qui rem. & est communis opi. vt dicit Ias. in ea. auc. qui rem. nu. 5. & seq.
2 Hinc infertur, quòd non potest emphyteuta incidere arbores fructiferas. ita tenet Bart. in l. diuortio. §. feudum. nu. 3. ff. sol. ma. cum quo transeunt indifferenter omnes doc. antiqui, & moderni, vt dicit Ias. in eo. § si fundum. num. 12. & dicit Ang. in l. si colonus. ff. arb. fur. cæsar. quòd ab hac conclusione nullus vnquam discrepauit. Et ideo si illas incidat cadit à iure suo, & potest expelli, & priuari. ita tenet Bal. in d. §. si fundum. & est communis opi. vt ait Ias. in d. §. si fundum. nu. 4. Pic in l. Titia. §. Titia. post nu. 96. ff. de le. 2. Quæ licet videatur nimis rigorosa, tamen tenenda esset in practica, vt emphyteutæ metu caducitatis, & priuationis, bene versentur in rebus sibi in emphyteusim concessis. Faciunt quæ dixi j. hoc eo. libr. §. feudum. quæst. 47. hæc tamen omnia intellige, quando esset notabilis deterioratio, secus si esset modica, vel minima.

QVAESTIO XXVII.

1 *Emphyteuta cessans à solutione canonis emphyteutici, an cadat ab emphyteusi?*

1 QVæro, an emphyteuta cessans in solutione canonis cadat emphyteusi? dixi s.q.8.

QVAESTIO XXVIII.

1 *Emphyteusis an transeat ad extraneos hæredes?*
2 *Et quid si concessa sit nulla temporis præfinitione adiecta?*
3 *Et quid si concessa sit vsque ad certam generationem?*
4 *Et quid si concessa sit in perpetuum pro se, & filiis?*
5 *Et quid si concessa sit expresse etiam pro extraneis hæredibus?*
6 *Et quid si concessa sit simpliciter pro se, & hæredibus?*
7 *Et an emphyteusis ecclesiastica de sui natura sit transitoria ad extraneos hæredes?*
8 *Et quid si tempore concessionis non constabat bona esse ecclesiæ?*
9 *Et quid si emphyteusis ecclesiastica concessa sit pro se, & hæredibus quibuscunque?*
10 *Et quid si sit concessa pro se, & quibus dederit?*

1 QVæro, nunquid emphyteusis transeat ad extraneos hæredes? Hæc est intricata, & ardua quæstio, in qua Doctores adeò variè loquuntur, vt veritas vix discerni possit. Tu igitur pro intelligentia terminorum, debes præsupponere, quòd quatuor modis potest aliqua res in emphyteusim concedi. Primò quidem simpliciter, id est nulla temporis præfinitione adiecta: puta, concedo tibi hanc rem in emphyteusim. Et hoc casu tenendum est, quòd talis emphyteusis (quam nonnulli appellant informem) transeat ad filios, seu descendentes recipientis, etiam quòd de illis in concessione nulla mentio facta sit: censetur enim facta concessio, non solùm pro ipso recipiente, sed etiam pro illis hæredibus, qui ex natura emphyteusis succedere solent. & ita tenuit Petr. de Bellaper. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de le. 1. cuius opi. dicit esse communem Ias. in d. §. si quis alicui. nu. 9. qui licet loquatur in emphyteusi concessa à Papa vel principe, idem tamen dicendum esset in concessa à quolibet priuato, & etiam ab ecclesia, modò concessio sit legitimè facta: semper enim in dubio concessio debet potius censeri realis quàm personalis, nisi aliter de mente contrahentium appareat. Faciunt quæ dixi j. hoc eo. lib. §. feudum. q.9. ver. sed quid dicendum. Transibit ergo huiusmodi emphyteusis proculdubio ad filios, siue descendentes ipsius recipientis, & hoc siue concessa sit à laico, siue ab ecclesia. Ad extraneos autem transibit, si sit concessa à laico. sed si concessa sit ab eccles. transibit solummodo ad filios, & descendentes. & hoc omnes fatentur vt dicit Goza. cons. 75. post nu. 9. Quę quidem conclusio modicam habet difficultatem, tenendo illam opi. quòd emphyteusis ecclesiastica de sui natura non transeat ad extraneos hæredes, de quo j. latè dicemus. Bene verum est, quòd de stricto iure fortè verior est opinio, quòd emphyteusis ecclesiastica simpliciter concessa, nulla facta mentione filiorum, nec hæredum, finitur in persona accipientis, vt est tex. rotund. in § emphyteusi. in auc. de non alie. sed in practica non recedas à communi.
2 Secundo modo potest res in emphyteusim concedi vsque ad certam generationem, puta secundam, tertiam vel quartam, & hoc casu cum certa sit dispositio non est tractandum an transeat ad extra

extraneos hæredes, ex quo solummodò ex tenore concessionis vel inuestituræ sunt vocati descendentes recipientis, vsque ad generationem expressam in ipsa concessione. & hoc indistinctè procedit, siue emphyteusis sit concessa à Principe, siue ecclesia, siue priuato. Quomodo autem intelligatur secunda vel tertia generatio, dixi ĵ. q. 34.

3 Tertio modo concedi potest emphyteusis vsque ad certum annorum numerum, puta, ad viginti vel triginta annos, &c. & hoc casu si quæratur an transeat ad extraneos hæredes, dicendum est quòd sic, vsque ad illum numerum annorum præfinitum. & hoc proculdubio procedit in emphyteusi concessa à priuato, sed in emphyteusi ecclesiastica, si nulla esset facta mentio hæredum extraneorum, de stricto iure idem fortè dicendum esset, quod s̃. dictum est, quando emphyteusis concessa est, nulla temporis præfinitione adiecta, æquius tamen & tutius est tenere quòd vsque ad illum numerum annorum transeat in quoscunque.

Quarto modo potest concedi emphyteusis in perpetuum: & in hoc artic. pro clariori intelligentia, distinguendi sunt tres casus.

4 Primus casus est quando emphyteusis perpetua concessa est expresè pro se, & filiis, & hoc casu nlla est difficultas: hæc enim solummodo transit ad descendentes, iuxta tenorem ipsius concessionis, non autem transit ad extraneos. neque facio differentiam, an concessa sit pro se, & filiis, an autem pro se, & filiis & hæredibus, quia licet illa qualitas, hæredibus, adiecta verbo, filiis, operetur, quòd emphyteusis non possit transire ad filios, nisi etiam sint hæredes recipientis, vt dixi ĵ. q. 37. Tamen quantum ad hoc propositum, de quo in præsentia tractamus, paria sunt, vel quòd concessa sit pro se, & filiis, vel pro se, & filiis, & hęredibus, vel pro se & descendentibus, & hæredibus, vel huiusmodi: nam iis omnibus casibus nunquam transit ad extraneos hæredes. & hoc indistinctè locum habet, tam in emphyteusi concessa à priuato, quàm ab ecclesia. & ita puto tenendum esse. licet nonnulli teneant contrarium.

5 Secundus est casus, quando emphyteusis perpetua concessa est expresè etiam pro hæredibus extraneis. puta, quia in inuestitura seu concessione dictum sit, pro se, & hæredibus quibuscunque, vel pro se, & hæredibus, & quibus dederit. Nam ex proprietate huiusmodi verborum veniunt etiam extranei hæredes, vt in simili dixi ĵ. hoc eo. libr. §. feudum. q. 9. vers. hoc præmisso. Et hoc quidem casu distinguendum est inter emphyteusim concessam à priuato, vel concessam ab ecclesia. Nam si est concessa à priuato, proculdubio transit ad quoscunque hæredes, etiam extraneos, ex tenore ipsius inuestituræ. Si verò est concessa ab ecclesia, tunc aut agitur de noua concessione, quia scilicet huiusmodi res non erat solita concedi in emphyteusim, & tunc si debitæ solennitates requisitæ in alienatione rei ecclesiasticæ ex dispositione c. sine exceptione. 12. q. 2. interueniant in tali concessione, proculdubio poterit talis concessio fieri etiam pro hæredibus extraneis, vt dixi s̃. q. 6. vers. sed nunquid. & ideo etiam ad ipsos transibit, vt dixi ĵ. ver. sed quęro. Sicut enim potuisset ipsa res in totum alienari, subsistente causa legitima, & debitis solennitatibus interuenientibus, vt dixi ĵ. §. emptio. Multò magis potuit concedi in emphyteusim, etiam pro extraneis hæredibus, & sic alienari solummodo respectu vtilis dominij: & hoc iudicio meo nullam habet difficultatem. si verò debitæ solennitates non interueniant, concessio est ipso iure nulla. Et ideo superfluum est tractare, nunquid transeat ad extraneos, quia nō valet, neque etiam in persona ipsius recipientis.

Aut verò erat solita concedi in emphyteusim, quo casu, quando propter cessationem, alienationem vel deteriorationem, vel aliter finita est emphyteusis, & sic res ipsa est ad ecclesiam reuersa, potest prælatus, etiam debitis solennitatibus non interuenientibus, illam in emphyteusim iterum concedere: & tunc, aut non erat solita concedi pro extraneis, & si quidem interuenerunt debitæ solennitates, & legitima causa, valet concessio etiam in extraneos, vt s̃. sæpius dixi: si verò non interuenerunt, nulli dubium est, quòd non potest in hac renouatione concedi, ita vt transeat ad extraneos. Nam prælatus non potest in huiusmodi renouatione alterare formam, secundum quam res ipsa solita est in emphyteusim concedi, & si id faciat, vitiatur concessio, saltem quatenus forma solita excessa est, vt dixi s̃. in d. q. 6. vers. scias tamen. Aut verò erat solita concedi etiam pro extraneis hæredibus, & hoc casu si quidem interueniant debitæ solennitates, potest iterum concedi etiam pro extraneis: militat enim eadem, imò fortior ratio, quæ in proximo casu, vbi verò non interuenirent debitæ solennitates, mihi magis placet, quòd non possit concedi nisi pro descendentibus recipientis, non autem pro extraneis. ad quod videnda sunt ea, quæ dixi ĵ. vers. prætereà posset.

6 Tertius est casus, quando emphyteusis est simpliciter concessa pro se, & hæredibus: & hoc casu pariter est distinguendum inter emphyteusim concessam à priuato, & emphyteusim concessam ab ecclesia. Nam siquidem est concessa à laico, transit in hæredem extraneum, & potest cuicunque legari, & donari, etiam irrequisito domino. & ita communiter tenetur, vt dicit Cald. cons. 6. sub rub. de loca. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Ale. in l. si patroni. in fi. ff. ad Treb. quem refert, & sequitur Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. in rub. de pœnis, q. 6. num. 6. Idem etiam dicit Ale. in l. quod dicitur. nu. 26. ff. de ver. obl. quem refert Soc. iu. cons. 59. numer. 8. libr. 2. & in hoc nulla est inter Doctores controuersia. Punctus est, quid in emphyteusi ecclesiastica. multi enim tenuerunt, quòd illa ad extraneos hæredes non transeat, licet simpliciter pro se & hæredibus concessa sit. Fundamentum autem istius opi. est, quia licet verbum, hæredibus, de sui proprietate comprehendat tam extraneos hæredes, quàm descendētes, tamen vt ipsi præsupponunt, regulariter emphyteusis ecclesiastica de sui natura non transit nisi ad descendentes, non autem ad

extraneos hæredes,secundum opi.quam dicit esse magis communem Imo.in l.ex facto.nu.14.in fi.ff.de hær.insti.quem refert,& sequitur Ruin.in cons.23.nu.34.libr.5.& cons.68.nu.10.eo.volu. Ale.cons.23.n.4.lib.j.& cons.9.libr.2.& cons.38. nu.4.e.vol.& cons.89.nu.j.lib.4.& cons.21.n.11. li.5.& cons.22.nu.5.eo.vol. & cons.129.nu.j.eo. vol. & in d.l.si patroni.in prin.num.6.ff.ad Treb. quem refert apostil.ad Cors.in ver.contractus.in sing.inci.contractus.Soc.cons.121.nu.18.libr.4. quem refert Grat.cons.55.nu.8.lib.1.Ruin.cons. 48.nu.10.lib.j.& cons.117.nu.j.eo.volu.& cons. 148.nu.4.eo.vol.& cons.161.num.6.eo.volu.& cons.162.nu.11.eo.vol.& cons.168.nu.2.e.vol. & cons.24.nu.12.lib.5.& cons.25.nu.12.eo.vol. Rip.in l.cum bona.nu.14.ff.de priuil.cred. Goza. cons.75.n.9.Rim.cons.437.nu.3. Et ideo secundum ipsos,illud verbum,pro se & hæredibus,positum in concessione,vel inuestitura,ratione subiectæ materiæ,debet intelligi solummodo de descendentibus,non autem extraneis. Regulariter enim, in quacunque materia, quæ de sui natura non est transitoria ad extraneos,appellatione hæredum non veniunt extranei,secundum communem opi.de qua attestatur Deci.in d.cons.171.n. 2.faciunt quæ in simili dicunt doc.de feudo concesso pro se, & hæredib. vt dixi in alle.§.feudum. q.83.in fi.

Et in specie, quòd emphyteusis ecclesiastica simpliciter accepta pro se,& hæredibus, transeat solummodò ad descendentes, non autem ad extraneos hæredes, vltra præallegatos doctores dicit esse communem sententiam Comen.cons.57. n. 1 & seq.quem refert,& idem affirmat Goz cons. 39.nu.6.& seq. Ant.Oldoinus inter cons.Rapha. Comen.cons.11.nu.1.Ale.cons.56.nu.3.lib.2.& cons.83.nu.1.libr.7.& in l.quædam.§.nihil interest.nu.6.ff.de eden. & in l.etiam.post nu.3.ff.sol. ma.prout illum refert Soc.iu.cons.11.nu.1.lib.3. Bolog.cons.84.dub.j.Barb.cons.63.quasi per to. cons.lib.1 Dec.in c.in præsentia post nu.48.vers. ex suprà dictis.de proba. quem refert Berous ibi. nu.386.Bertr.cons.173.nu.47.lib 3.par.2.Afflic. decis.100.num.1.vbi etiam dicit ita fuisse iudicatum in illo sacro consilio, quia in illa concessione emphyteutica non interuenerant debitæ solennitates.quod not.Rube.in l.Gallus.§.quidam rectè.nu.192.& seq.ff.de lib.& post.Paris.in d.c. in præsentia.nu.104.Berous q.19.nu.1.& seq. Et dicit Soc.iu.cons.71.nu.3.lib.j.quòd ita communiter determinatur.Dicit etiam Im.in c.potuit.n. 14.cir.fi.de loc. quòd de consuetudine communiter istud seruatur, quem refert Corne.cons.76. in litera B.lib.2.& cons.165 col.3. in litera G.eo. vol. & ita iam pluribus annis in facti contingentia consuluit collegium Papiense inter Abbatem sanctæ Mariæ de Procalia, & quendam Beneuenutum Notarium, cuius consilij exemplum manuscriptum ego habeo, in quo pluries dicitur hanc opin.proculdubio esse magis communem. contrariam verò sententiam, scilicet, quòd imò emphyteusis ecclesiastica transeat etiam ad extraneos hæredes,multi etiam tenuerunt,& quod plus est,Im.in d.l.quod dicitur.post nu.8.ver.circa primum verò.ff.de ver.ob.sibi ipsi contrarius, dixit quòd hæc est communis opin.gl.& doctor. quem refert & sequitur Corn.cons.131.in litera Q.lib.2.& cons.173.in litera L.eo.vol.idem sensit Ziliolus deCauirellis inter cons.Anc.cons.vlt. num.8. quod est subscriptum à multis illustribus viris illius temporis. Idem attestatur Ale. pariter sibi contrarius cons.189. post nu.19. vers.secundò respondetur.libr.2.Hanc etiam opin.dicit esse communem Corne. cons.13. in litera B. libr.3. quem refert compater meus Crauet. cons.251. nu.3.in fi.licet ipse nihil firmet.refert etiam,& sequitur Paris.cons.84.nu.4 lib.4. Et dicit Paris. in cons.85 nu.17.libr.4. quòd ita firmant communiter doc.Et dicit Soc.cons.226.nu.33.in fi.lib.2. quòd hęc est magis communis opi.maximè modernorum doctorum,sed aduertendum est quòd ferè omnes doctores proximè allegati loquuntur in casu,in quo emphyteusis ecclesiastica esset concessa subsistente legitima causa, & interuenientibus debitis solennitatibus,quæ in rei ecclesiasticæ alienatione requiruntur ex dispositione d.c.sine exceptione. 12.q.2. Tunc enim, ex quo res ecclesiæ de sui natura possunt illis interuenientibus alienari in totum,& in quoscunque vi debatur dicendum, quòd emphyteusis ita concessa transire deberet etiam ad extraneos. & ita vltra præallegatos hanc opin. dicit esse communem Porc.in §.adeo.insti.de loca.prout illum refert Cur.iu.cons.4.nu.1. refert etiam Grat. cons. 55.num.28.libr.1.& Didac.in d.c.17.vers.quarta conclusio.licet ego illum non inueniam ibi attestantem in hoc artic.de communi opi.præsertim num.3.vbi loquitur in hoc proposito.idem dicit Paris.in d.c.in præsentia.num.108. Et secundum hanc opi.dicit Affli.decis.386.post num.7. quòd vidit in consilio Regis Ferdinandi primi iudicatum, quòd emphyteusis ecclesiastica concessa seruatis seruandis, & canonicè pro se, & hæredibus transiret ad hæredem institutum in testamento exclusa ecclesia. Quod est notabile verbum, propter authoritatem illius sacri concilij. Et sic vides quanta in hoc articu. sit controuersia inter Scribentes.Breuiter,quando in concessione emphyteusis ecclesiasticæ non sunt adhibitæ debitæ solennitates, quæ in totali alienatione requiruntur,proculdubio tenendum est, quòd huiusmodi emphyteusis ad extraneos hæredes non transeat.& in hoc omnes concordant,vt dicit Cur.iu. in cons.130.nu.4.in fi. Quando verò interuenerunt debitæ solennitates, non potest negari,quin passus sit valdè periculosus. Ego tamen in iudicando aut consulendo etiam hoc casu non auderem recedere ab illa opi.quòd non transeat ad extraneos, quam absque controuersia arbitror esse magis communem, licet in puncto iuris fortè contraria sit verior.

7 Et certè ego non video quomodo Doctores tenentes hanc opi.quòd scilicet emphyteusis ecclesiastica concessa pro se, & hæredibus, non transeat ad extraneos hæredes, probent illud suum præsuppositum,adeò per omnes decantatum,& super quo fundatur tota eorum conclusio, quod scilicet de sui natura emphyteusis ecclesiastica non sit transitoria ad extraneos hæredes: nam de iure canonico hoc nullibi dispositum reperitur,sed so lum

lummodo prohibetur cōcessio in emphyteusim perpetuam sine debitis solennitatib. sicut & aliæ alienationes, vt in c. nulli, de reb. eccl. non alie. & in c. hoc consultissimo, e. ti. lib. 6. quæ prohibitio generalis est, & vniformiter prohibet illius concessionem in descendentes, sicut in extraneos. tex. autem in §. emphyteusim, in auc. de non alie. super quo omnes se videntur fundare (pace tantorum patrum) non meretur allegari in hoc proposito. Cùm enim sit dispositio principis secularis circa res ecclesiasticas, certum est quòd etiam si sit ecclesiæ fauorabilis, non est attendenda, vt est indubitata & communis omnium Doctor. opi. in c. ecclesia S. Mariæ. de constit. de qua dixi s. lib. 1. §. 1.

Nec dicatur, quòd imò lex imperialis fauens ecclesiis valet, & censetur approbata per Papam, nisi canon sit in contrarium, licet secus sit in constit. inferioris, quia hoc procedit, quando lex esset generalis, simpliciter aliquid disponens. sed quando in ipsa l. specialiter aliquid prohibetur, vel disponitur, circa personas vel res ecclesiasticas, tunc omnes concordant, ꝙ non valet, neque ligat ex notorio defectu potestatis, vt dixi in d. §. j. & ideo nemine discrepante cōcluditur in dicta ecclesia S. Marię, ꝙ totus ti. C. de sacros. ecc. & de epis. & cle. est nullus, ex quo disponit circa personas, & res ecclesiasticas, in quibus Imper. nullam habet potestatem: & tamen ille ti. continet leges imperiales & non principis inferioris, prout etiam hanc esse communem opi. attestatur Grat. cons. 110. nu. 36. lib. 1.

Et si dicatur, vt dicit Aret. ꝙ ille § emphyteusim, videtur receptus, & canonizatus per Papam in alle. c. nulli, vbi etiam comminatur pœnas à constitutione Leonina comminatas, quæ constitutio Leonina dicitur esse l. iubemus. C. de sac. ecc. ad cuius interpretationem præsupponitur factā fuisse constitutionem Iustiniani positam in auctenticis, in qua est §. ille, emphyteusim. dico quòd hæc consideratio Aret. (cum reuerentia tanti doctoris) videtur nimis subtilis, nec potest meo iudicio sustineri. In primis enim dici posset, quòd imò illa constitutio Leonina de qua loquitur text. in d. c. nulli. non est l. iubemus, sed constitutio Leo. Papæ de qua 12. q. 2. & hoc dicere non esset peccatum, vt dicit Io. And. in d. c. nulli, in vltimis verbis, sed posito quòd Papa senserit de l. iubemus, vt ego etiam suspicor, certè illam non dicitur approbasse, nisi simpliciter comminando sacerdotibus pœnas ab illa lege laicis impositas, non autem approbando eius dispositionem. Prętereà dato, quòd illa l. iubemus, esset expresè, & in totum canonizata, non per hoc potest inferri ad §. emphyteusim, qui positus est in alia constititutione prorsus separata, & aliud disponente, & quæ videtur emanasse non ad interpretationem, vt dicit Areti. sed potius ad correctionem constitutionis Leoninæ, vt probatur ex verbis ipsius constitutionis in princ. vbi dicit, sed eo ꝙ non generaliter posita sit in omnib. egere etiam eam quadam correctione credimus. licet gl. exponat correctionem pro suppletione. Si ergo non reperitur iure cautum, quòd emphyteusis ecclesiastica de sui natura non sit ad quoscūque hæredes etiam extraneos transitoria, & consequenter si nihil in emphyteusi speciale constitutum est aliter quàm in aliis alienationibus rerum ecclesiasticarum, videtur dicendum, ꝙ sicut si esset interuenientib. debitis solennitatib. vendita, seu donata res ecclesiæ alicui pro se, & hæredib. proculdubio etiam ad extraneos transiret, ita etiam, si eo modo res ecclesiæ in emphyteusim concedatur alicui pro se, & hæredibus, debet etiam ad extraneos hæredes transire.

Et si dicas (prout etiam nonnulli Doc. in hoc proposito considerant) quòd ex quo emphyteusis ecclesiastica concessa in perpetuum sine debitis solennitatibus est ipso iure nulla, vt est tex. in d. c. nulli, non videtur tractandum, an eo casu transeat ad extraneos hæredes, quia cùm sit inualida, non transit neque ad filios, imò neque etiam valet in primo recipiente, & ideò consideratio eorum, qui in hoc proposito distinguunt inter emphyteusim concessam cum debitis solennitatib. & concessam sine solennitatibus debitis, videtur esse insipida. Posset responderi, quòd solennitates de quibus in c. sine exceptione, licet de iuris rigore essent seruandæ in concessionibus emphyteuticis, tamen hodie non seruantur, & nihilominus de consuetudine valent ipsę concessiones. ita in specie dicit, & de ipsa consuetudine attestatur Spec. de emphyt. in d. §. nunc aliqua. ver. sextò quæritur. subdens, quòd ecclesia Romana talem consuetudinem dissimulat, & patitur. & hoc videtur sufficere ad hoc vt teneat contractus. Attestatur etiam Azo in summa. C. de sacr. eccles. in fi. dicens, quòd hodie de consuetudine Abbates cum suo collegio tradunt indistinctè res ecclesiasticas in emphyteusim. quem refert Apostil. ad Abb. in d. c. in præsentia, sub num. 28. quæ verba Spec. & Azo. qui & in practica, & in Theorica sint apud omnes maximæ auctoritatis, iudicio meo sunt valdè notanda in hoc proposito. Posset enim dici, quòd si quidem interuenerunt debitæ solennitates iuxta tex. in d. c. nulli. & d. c. sine exceptione, transibit ad extraneos hæredes: si verò non interuenerunt, quo casu nihilominus valet ex generali consuetudine, iuxta doctrinam Specul. & Azo. suprà allegatam, non transibit ad extraneos. Neque obstat, quòd solennitates requisitæ in alienatione rerum ecclesiasticarum, non possunt consuetudine tolli, nec diminui, vt dixi in d. §. emptio, quia illud procedit, in totali alienatione, secus autem in concessione emphyteutica, quæ est minoris præiudicij, vt de se patet: & ideò Spec. loco præallegato tenet, quòd talis consuetudo valeat, tanquam vtilis ecclesiæ, vt cum minori solennitate possint facilius contractus facere, quod est multum rationabile, præsertim cum ex tolerantia summi Pontificis, videatur consuetudo ipsa per tantum temporis spacium sedis apostolicæ auctoritate roborata.

Præterea posset etiam aliter poni exemplum de emphyteusi ecclesiast. quæ sit concessa sine debitis solennitatib. & tamen valeat, puta, quando est res solita concedi in emphyteusim, quę ad ecclesiam est reuersa: nam omnes Doct. hoc casu concordant, quòd potest illam Prælatus de nouo in emph

emphyteusim concedere, etiam non adhibito consensu capituli, neque seruatis aliis solennitatibus in rei ecclesiasticæ alienatione requisitis, vt dixi s. in d.q.6.

Quidquid tamen disputando dici posset, transeo indistinctè cum sententia magis communi, ꝙ s. emphyteusis ecclesiastica concessa pro se, & hæredibus, siue cum debitis solẽnitatibus, siue sine illis cõcessa sit, nunquam transit ad extraneos hæredes, sed tantummodo ad filios siue descendentes ipsius recipientis, nisi vltra debitas solennitates expresè concessa fuerit etiam pro hæredibus extraneis, vel in ipsa inuestitura apposita sint talia verba quæ hoc importent, puta pro se, & quibus dederit, vel pro se, & hæredibus quibuscunque, &c. vt inferius dicam.

8 Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ si fortè non constabat bona in emphyteusim concessa fuisse ecclesiæ, & per ipsam concessionem recognita sunt ab ecclesia, eo casu vtique etiam si concessio esset simpliciter facta pro se, & hæredibus, trãsiret etiam ad extraneos hæredes: & hoc absque aliquo contradictore procedit, vt dicit Grat. in alle. cons. 55. n. 29. lib. 1. Debet enim ecclesia contentari, ꝙ senserit commodum ipsius recognititionis, cùm aliter probare non posset bona ad se pertinere, absque eo, ꝙ velit ea ab hæredibus recipientis, licet extraneis, auferre.

9 Sed quæro, quid si ab ecclesia concessa sit emphyteusis alicui pro se, & hæredibus quibuscunque, nunquid huiusmodi emphyteusis transibit ad extraneos hæredes? Resp. ꝙ si debitæ solennitates in concessione interuenerint, transibit etiã ad extraneos hæredes. & hæc est communis opi. vt ait Didac. in d.c. 17. post n. 5. vers. quin & si emphyteusis. qui ad hoc propositum multos allegat, qui tamen loquuntur in feudo, de quo plenius dixi in d.q.9. vers. hoc præmisso. Conclusio tamen est in se vera, & communis, quia nulli dubium est, quin verbum quibuscunque, comprehendat etiam extraneos, in quacunque materia positum sit. & hoc omnes penè fatentur.

10 Idemque & multò fortius dicendum esset, vbi cõcessio facta fuisset pro se, & hæredibus, & quibus dederit. Nam hæc verba, & quibus dederit, comprehendunt non modo extraneos hæredes vniuersali titulo venientes, sed etiam singulares successores. & ita hanc opi. dicit esse communem Curt. iu. cons. 4. post num. 1. ver. sed quoniam, & cons. 130. nu. 2. vbi dicit, ꝙ ita concludunt communiter Scrib. & in auct. res quæ, nu. 24. C. com. de leg. Et hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica. Vbi tamen in ista materia aliquis casus de facto tibi contingat, recurre semper ad consuetudinem ciuitatis, vel prouinciæ in qua concessio ipsa facta est, & secundum illam iudicando non errabis. Illa enim præcipuè est attendenda. & ita dicunt omnes Doct. vt ait Fel. in d.c. in præsentia, nu. 27. in fi. licet non sit omnino expeditum, ꝙ consuetudo possit inducere, vt res ecclesiæ possint in emphyteusim concedi absque iusta & rationabili causa, si tamen esset consuetudo, ꝙ emphyteusis legitimè concessa, non transiret ad extraneos, vel ad fœminas, vel huiusmodi, deberet talis consuetudo proculdubio obseruari. & hæc est communis opi. vt ait Berous in d.c. in præsentia. nu. 391. in fi.

QVAESTIO XXIX.

1 *Emphyteusis an veniat in confiscatione bonorum, & consequenter an transeat in fiscum?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid confiscatis bonis emphyteutæ, emphyteusis transeat in fiscum? Resp. aliqui simpliciter dicunt, ꝙ bona emphyteutica non transeunt in fiscum: & hanc opi. dixit esse communem Boer. decis. 378. n. 7. Bar. autem in l. si finita. §. si de vectigalibus, num. 6. ff. de dam. infec. distinguit, ꝙ aut agitur de emphyteusi ecclesiastica, & tunc ecclesia potest illam à fisco repetere indubitanter. Aut agitur de emphyteusi concessa à priuato, & tunc si quidem ex natura conuentionis, siue inuestituræ, est transitoria, etiam ad extraneos hæredes. transit etiam in fiscum: si verò non transiret ad extraneos hæredes, non transit in fiscum. & hanc opi. Bart. dicit esse communem Apost. ad Ang. de Malef. in ver. & eius bona, nu. 36.

Tu dic, ꝙ si quidem emphyteusis est simpliciter concessa à priuato, non videtur dubitandum, quin transeat in fiscum, sicut & alia bona ipsius delinquentis. Illa enim proculdubio de sui natura transit ad quoscunque hæredes etiam extraneos, vt dixi s. q. prox. vers. tertius est, & ideò transit etiam in fiscum: si verò in ipsa concessione apposita sunt aliqua verba ex quibus appareat contrahentes noluisse emphyteusim ad extraneos hæredes transire, tunc nõ transibit in fiscum, qui est loco extranei hæredis. & ita communiter cõcluditur, vt dicit Ale. cons. 32. n. 5. lib. 1. quod est duplicatum cons. 88. lib. 3. quem refert Apost. ad Rimi. cons. 21. sub nu. 7. Idem dicit Ale. cons. 89. n. 2. li. 4. in emphyteusi autem ecclesiastica, aliqui simpliciter tenent, ꝙ illa non transit in fiscum. & dicit Rui. cons. 161. n. 7. lib. 1. ꝙ ita communiter concluditur. Hanc etiam opi. dicit esse communem Soc. cons. 121. n. 18. lib. 4. Cùm enim secundum magis communem opi. emphyteusis ecclesiastica de sui natura non transeat ad extraneos hæredes, vt retuli s. q. prox. meritò non debet in fiscum transire. Regulariter enim quæ non transeunt ad extraneos hæredes, non transeunt in fiscum, vt tenent omnes. teste Soc. in d. cons. 121. n. 17. Aliqui verò tenent, ꝙ imò emphyteusis ecclesiastica ex ipsa bonorum confiscatione transeat in fiscum, sed quod deinde sit in arbitrio ipsius ecclesiæ, an velit rem ipsam apud fiscum dimittere, an autem ab eo auferre. & hanc dicit videri magis communem sententiam Rui. cons. 23. nu. 33. lib. 5. quam in effectu videntur tenere Bar. & alij in d. §. si de vectigalibus.

Breuiter si emphyteusis sit concessa tali modo, quòd non sit transitoria ad extraneos hæredes, res nullam habet difficultatem. Nam argumentum optimè ꝓcedit negatiuè, scilicet si emphyteusis non transit in extraneum hæredem, neque etiam transit in fiscum, qui est loco extranei hære-

hæredis,vt dixi j.li.7.§.fiscus. & hoc siue sit concessa ab ecclesia, siue à priuato. Si verò emphyteusis sit ad extraneos trāsitoria, tunc si quidem est concessa à priuato, procedit argumentum etiam affirmatiuè,vt.s.si transit in extraneum,transeat etiam in fiscum,vt s̄.dictum est:sed si est concessa ab ecclesia,mihi magis placet illa opi.quòd fauore ecclesiæ in fiscum non transeat. Certum est enim, ꝙ ex eo efficeretur conditio ipsius ecclesiæ lōgè deterior, cùm proculdubio fiscus sit potentior quàm priuatus, non solùm difficultate cōueniendi, sed etiam ex infinitis priuilegiis, quæ habet, præsertim quia nunquam esset spes caducitatis, cùm semper fisco competat in integrum restit.neque ꝙ propter finem lineæ res ad ecclesiam reuerteretur,quia fiscus nūquam moritur:neque est aliquo modo verisimile,ꝙ ecclesia eo animo aliquam rem in emphyteusim concedat, vt possit casus euenire, propter quem ad ipsam res emphyteutica vlterius nō reuertatur, quod esset in maximum ipsius ecclesiæ detrimētum. Teneo ergo, ꝙ emphyteusis ecclesiastica nullo modo in fiscum trāseat. & licet in puncto iuris multa dici possent,hæc opi.iudicio meo est tutior & æquior,& etiam magis communis,&in omnem casum,dato,ꝙ verior esset cōtraria opi. ꝙ,s.emphyteusis ecclesiastica in casibus in quib. transit ad extraneos hæredes, transeat etiam ad fiscum, quam multi etiam tenent, non est dubitādum,quin ecclesia possit intra biennium illam à fisco repetere,si velit.vt est text.expressus in §.j. in auct.de alie.& emphy.& est magis communis opi.vt superius dixi. & licet ille tex. videatur loqui in emphyteusi concessa ab ecclesia Constantinopolitana,tamen communiter intelligitur vt disponat in concessa etiam à quacunque alia ecclesia, teste Ale.in d.§.si de vectigalibus, post nu. 30.& si dicatur ꝙ ille tex.cùm sit constitutio Imperatoris,disponens specialiter circa res ecclesiasticas, non est attendenda, iuxta ea quæ dixi s̄.q. proxi.vers.nec dicatur. Resp ꝙ quantum ad hoc propositum bene potuit Imp. disponere concedendo ecclesiis priuilegium in præiudium sui fisci:Nam etiam circa res ecclesiæ possunt quicunque principes laici disponere, priuilegium concedendo, vt omnes concludunt in c. ecclesia S. Mariæ,de constitu.

QVAESTIO XXX.

1 *Filij naturales an succedant in emphyteusi?*

1 QVero,an filij naturales succedāt in emphyteusi? Resp. aut emphyteusis est acquisita ab ecclesia,& non succedunt naturales:ita tenet Bal.in l.generaliter.§.cùm autem,nu. 1.C.de inst. & subst. & est communis opi.vt dicit Rip.in l.ex facto.§.si quis rogatus,j.n.62.ff.ad Treb.Paris.in c.in præsentia,n.86.de prob. Huiusmodi.n.filios ex illegitimo coitu conceptos ecclesia maximè abhorret, & ideò non videtur de illis cogitasse. Aut verò est acquisita à priuato,& tunc vtique filij etiam naturales admittuntur. ita dicunt Doc. in locis præal. & est communis opi.vt ait Dec.in d.c.in præsentia,n.46. Rip.in d.l.ex facto.§.si quis rogatus,j.n.58. Rub.in l.Gallus.§.quidam rectè, nu.154.& seq.Paris.in d.c.in præsentia, num.87. Regulariter enim in contractibus filiorum appellatione veniunt etiam naturales, vt dixi s̄. lib.2.§ filius.

QVAESTIO XXXI.

1 *Legitimati an succedant in emphyteusi?*

1 QVæro etiam,an filij legitimati succedant in emphyteusi? Resp.in emphyteusi concessa à priuato,admittuntur etiam legitimati.ita tenet Bal.in d.§.cùm autem, alle.in præcedenti q.& est communis opi.vt dicit Rub.ī d.§.quidam rectè, post nu.160.Si enim admittuntur etiam naturales,vt dixi s̄.q.prox.multò magis admittēdi sunt legitimati, qui regulariter æquiparantur legitimis, vt dixi in d.§. filius. Si verò sit emphyteusis concessa ab ecclesia, non admittuntur legitimati,vt tenet Bal.in all.§.cùm autem.n.2.& est communis opi. vt dicit Ias.in eo.§.cùm autem. nu.9. Grat.cons.79.cir.n.14.li.1.Licet.n.æquiparentur legitimis,non tamen dici possunt verè legitimi.

QVAESTIO XXXII.

1 *Filiæ fœminæ an succedant in emphyteusi?*
Et quid si concesso sit pro se,& hæredibus?
2 *Et quid si concessa sit pro se,& filiis?*
3 *Et quid si extet statutum quòd extantibus masculis fœminæ non succedant?*

1 QVæro,nunquid filiæ fœminæ succedant in emphyteusi? Resp.in hoc artic. variæ fuerunt aliquando Doct.sententiæ. Tu verò dic, ꝙ emphyteusis de sui natura est transitoria in fœminas,sicut in masculos. non enim reperitur iure cautum, ꝙ fœmina non debeat succedere in emphyteusi, vt masculus: & licet aliqui in hoc proposito distinguant inter emphyteusim ecclesiasticam, & emphyteusim concessam à priuato, vt.s.hæc transeat etiam in fœminas, illa verò in masculos tantùm:verior tamen est opi. ꝙ etiam emphyteusis ecclesiastica de sui natura est transitoria ad fæminas,sicut ad masculos.quam etiam dicit esse communem Bero.in c.in præsentia,nu. 401.& seq.de prob.

2 Hæc tamen conclus.intelligenda est vt procedat quando verba ipsius concessionis de sui proprietate apta sunt comprehendere tam fœminas, quàm masculos, puta,quia concessa sit pro se,& hæredib. hæc enim proculdubio transit ad descendentes fœminas sicut masculos.& ita tenent magis communiter doct.vt ait Bero q.18.in pr.

3 Sed quid si fuerit concessa pro se,& filiis?Resp ꝙ hoc casu non veniunt filiæ fęminæ:ita dixit Gui. de Suz.in l.veteribus.ff.de pact. Quæ decis.communiter approbatur, vt ait Dec.in d.c.in præsentia,post n.46.Hanc etiam dicit esse communem Ias.in l.si quis id quod,n.23.ff.de iur.om.iu. Dec. in l.2.nu.104 ff.de reg.iur quem refert Apost.ad Rimin.cons.121.sub n.4. Did.lib.2.resol.c.18.n. 1.in contractibus enim masculinum non concipit fœmininum,vt j.lib.7.Et ideò generaliter in contractibus, appellatione filiorum nō veniunt fœminæ.vide tamen ea quæ dixi co.li.2.§ filius.

Quia

Quia reuera hæc decis. mihi nunquam placuit.
3 Sed pone, stat statutum in loco, ꝙ extantib. masculis fœminæ non succedant: Modò aliquis accepit emphyteusim pro se, & filis masculis, & fœminis, nunquid admittentur simul fœminę cum masculis, ad huiusmodi emphyteusim? Resp. ꝙ non, sed prius admittuntur masculi, & in defectum masculorum fœminæ. ita dicit Bart. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi, n. 5. ff. de ope. li. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. iun. cons. 171. post n. 3. Et dicit Brun. de stat. exclud. foe. in 8. artic. q. 21. col. 2. ꝙ hæc conclu. tanquam communis est tenenda. Semper enim censentur contrahentes cōformare se dispositioni statutorum, secundum concl. quam dicit esse commmunem Cur. iu. in d. cons. 171 n. 2. Faciunt ea quæ dixi s. li. 3. §. testamentum. q. 76. reg. 6. ver. scias tamen.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Si emphyteuta ingrediatur religionem nunquid emphyteusis transeat in monasterium?*

1 QVæro, nunquid si emphyteuta ingrediatur religionem, emphyteusis transeat in monasterium? Resp. Ias. in l. 2. nu. 200. C. de iu. emph. dicit, ꝙ solet communiter concludi, ꝙ quando emphyteuta ingreditur religionem, emphyteusis accepta à priuato transit in ecclesiam: sed si sit emphyteusis concessa ab alia ecclesia, tunc si illa ecclesia quę est domina directi, vult illam à se reuocare, potest hoc facere, aliàs transit in ecclesiam. ego teneo indistinctè in emphyteusi quæ non sit absolutè & simpliciter hæreditaria, ꝙ siue sit concessa ab ecclesia siue à priuato, non transeat in monasterium: efficeretur enim valdè deterior conditio domini directi, cùm non subesset spes vlla caducitatis, neque ꝙ propter finem lineæ res amplius ad ipsum reuerteretur. Et ꝙ emphyteusis etiam concessa à priuato non transeat in monasterium, dicit esse communem opi. (ni fallor) Paris. in d. c. in præsentia, nu. 196. de prob. vel saltem dicendum est, ꝙ in omnem casum ecclesia tenebitur illam vendere infrà annum alteri priuato: & ita seruari de consuetudine attestatur Spec. in d. §. nunc aliqua. q. 117.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Quomodo intelligatur in inuestituris emphyteuticis tertia & quarta generatio.*

1 TV scis, ꝙ quotidie in inuestituris emphyteuticis solēt apponi illa verba, vsque in tertiam generationem, vel vsque in quartam, vel huiusmodi. Quæro, quomodo intelligatur ista tertia vel quarta generatio? Resp. in hoc secundum aliquos cōsideranda sunt verba ipsius inuestituræ, vt si quidem illa simpliciter concepta sunt, puta, cōcedo tibi hoc feudum in emphyteusim in tertiam generationem, computetur etiam persona ipsius acquirentis, & sic ipse faciat primam, filius secundam, & nepos tertiam generationem, ideo quę mortuo nepote sit extincta emphyteusis. Si verò apposita sint aliqua verba, ex quibus appareat esse distinctam personam acquirentis ab aliis descendentibus, puta, quia dictum est, concedo titio in emphyteusim vsque in ipsius tertiam generationem, eo casu filius faciat primam, nepos secundam, & pronepos tertiam. & ita in facto consuluit Bar. vt dicit Bal. in auc. l. si quas ruinas, n. 3. vers. iuxta hoc quæro. C. de sac. ec. quem omnes indifferenter sequuntur, vt ait Bello. cōs. 80. nu. 7. vbi etiam dicit, ꝙ hoc casu hæc opi. est communis & indubitata. Sed certè licet hoc vltimo casu, proculdubio opi. Bar. sit vera, tamē hæc differentia mihi nunquam placuit, quia illud verbum, ipsius, vtique erat necessariò subintelligendum, etiam si expressum non fuisset, cum nemo generet seipsum, vt etiam considerauit Paul. de ca. cons. 338. n. 1. & 2. li. 2. vbi dicit, ꝙ mirandum est de illa determinatione Bart. & si bene connumerentur auctoritates, fortè etiam opin. contra Bar. est magis communis, s. ꝙ inter generationes expressas in cōcessione emphyteusis, nunquam computetur persona ipsius recipientis, quocunque modo concepta sint verba inuestituræ.
2 Idemque, & multò fortius dicendum est, vbi concessa esset emphyteusis Titio vsque in tertiam generationem expletam: hoc enim casu proculdubio comprehenduntur etiam pronepotes. & ita communiter tenetur, vt ait Rui. cons. 166. n. 6. lib. 1. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Ale. cons. 125. li. 5. prout illum refert Gozad. cons. 25. nu. 17. & in hoc nulla est difficultas.

QVAESTIO XXXV.

1 *Quo ordine succedatur in emphyteusi concessa pro se, & filiis, & nepotibus?*

1 QVæro, pater acquisiuit emphyteusim pro se & liberis, vel pro se, & filiis, & nepotibus suis, &c. quo ordine erit succedendum in huiusmodi emphyteusi? Resp. ꝙ pater censetur stipulatus ipsam emphyteusim ordine successiuo, s. primò sibi, deinde filiis, deinde post filios nepotib. suis. ita tenet Bart. in l. ꝙ dicitur, n. 6. ff. de ver. ob. & ita interpretatur communis obseruatio, vt dicit Corn. cons. 46. litera D. li. 3. quem refert Dec. cons. 239. post n. 3. ver. tertiò principaliter, & cōs. 607. n. 10. & cons. 662. post n. 2. Vide in hoc proposito ea quæ dixi s. lib. 3. §. testamentum, q. 80.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Nepos ex filia fœmina an succedat in emphyteusi concessa vsque in tertiam generationem?*
2 *Et an filius masculus ex filia fœmina admittatur ad emphyteusim concessam pro se, & filiis masculis, vel pro se, & descendentibus virilis sexus?*

1 QVæro, concessa est alicui emphyteusis vsq; in tertiam generationem, nūquid in ea succedet nepos ex filia fœmina? Resp. ꝙ sic: ita consuluit D. Mari. Soc. Sen. in quodam suo consilio, quod arbitror non esse impressum, vbi attestatur hanc esse communem opi. quem refert & sequitur Corne. consil. 219. in litera G. libr. 2. & cum hac sententia, ego quoque transeo, vbi verba inuestituræ essent apta comprehendere fœminas, sicut masculos. sed si emphyteusis esset concessa

cessa pro se,& filiis,& nepotib.masculis,vsque in tertiam generationem, crederem hoc casu non comprehendi nepotem masculum ex filia fœmina. Nam vbicunque aliquid conceditur pro descendentib.masculis,non sufficit,ꝙ volens admitti,sit descendens,& masculus,sed requiritur etiã, quòd descendat ex masculo, vt eleganter declarat Pau.de ca.cons.190.nu.4.lib.2.

2 Pone ergo, ꝙ quis acceperit emphyteusim ꝓ se, & filiis masculis,vel pro se,& descendẽtib.suis,virilis sexus,vel per virilem sexum, nunquid comprehendetur nepos, masculus ex filia fœmina? resp.ꝙ nõ:ita tenet Spe.in d.§.nũc aliqua, q.146. & est communis opi.vt dicit Ias.in l.Gallus.§.nũc de lege,n.10.ff.de lib.& post.Gratus cons.120.n.16.li.2.Apparet enim his casib.concedentem habuisse respectum ad lineam masculinam tãtùm, & ideò neque fœminæ,neque masculi ex eis descendentes sunt admittendi,vt s̃.statim dixi.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Emphyteusis concessa pro se, & filiis, nunquid transeat ad ipsos filios,etiam si non sint hæredes patris?*

2 *Et quid si sit concessa pro filiis,& hæredibus?*

3 *Et quid si repudient patris hæreditatem,an possint retinere emphyteusim?*

4 *Et quid si concessa sit simpliciter vsque in tertiam,vel quartam generationem?*

1 QVæro, nũquid emphyteusis accepta pro se, & filiis transeat ad ipsos filios, etiam si non sint hæredes patris? resp.aliqui distinguunt inter emphyteusim ecclesiasticã & emphyteusim concessam à priuato,vt scilicet ista,quę de sui natura transit etiam ad extraneos hæredes, cẽseatur cõcessa filiis & hæredib.illa verò quæ de sui natura non transit ad extraneos, censeatur cõcessa filiis, vt filiis, non autem vt hæredib.& hanc opi.dicit esse communem Ale.cons.129.n.2.li.5. Tu dic, ꝙ aut emphyteusis est concessa simpliciter,&absolutè pro se,& filiis, nulla hæredum mẽtione facta, & tunc indistinctè tenendum est, ꝙ transeat ad filios,etiam si non sint hęredes patris,prout etiam indistinctè ita dicit Bar. in d.l.vt iurisiurãdi, §.si liberi,n.4.ff.de op.lib.&est communis opi.vt dicit Ale.cons.8.n.1.li.3.& cons.119.nu.4.lib.5. quem refert Ias.in l.quòd dicitur, n.29. ff.de ver. ob.& Io.Dilec.de arte testan.ti.11.caut.x. post n. 1.& Ruin.cons.48.n.4.li.j. & cons.169 n.7.e.vol. Cur.iu.cons.88.n.3.& seq. Did.li.2.resolut.c.18. post nu.2.ver.quinta conclusio.Et licet multi ex præallegatis Doctoribus loqui videantur in emphyteusi ecclesiastica, ego tamen in hoc nullam facio differentiam, an talis emphyteusis sit concessa ab Ecclesia, vel à priuato, vt latè dixi j̃.li.7. §.filius,in illa q.an in dubio pater præsumatur stipulari filiis,vt filiis,an autem filiis vt hæredibus.

2 Aut verò est cõcessa pro se,& filiis,& hæredib.[a]

a & tunc non transit ad ipsos filios, nisi etiam sint hæredes: & sic vtraq; qualitas requiritur,s.ꝙ sint filij,& ꝙ sint hæredes.ita tenet Bar.in d.§.si liberi, n.4.& est communis opi. vt dicit Ale.cons.128. post n.6.ver. Et illa verba,lib.1.quem refert Sigismun.cons.1.feud.post n.60.Ias.in l.si nõ sortem. §.libertus,n.35.ff.de cond.inde. & cons.57.col.1. li.j.Et pariter hoc casu nulla est facienda differentia,an emphyteusis sit concessa ab ecclesia,an autem à priuato,iuxta communem omnium interpretationem,vt ait Did.li.2.resolu.c.18.n.3.

3 Ex hac conclusione infertur, ꝙ in primo casu,sc. quod emphyteusis est concessa simpliciter pro se,&filiis,licet filij repudient hæreditatem patris, poterunt nihilominus succedere in emphyteusi. ita tenent communiter Doc.vt ait Sali.in auc.vnde si parens,n.5.C.de inof.testa.quem refert Ale. in l.quod dicitur,post n.19.co.15.ver.illud tamẽ intelligas. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Ias.in l.2.n.188. C.de iu.emph. Alc. de præsumpt.in prima regula,præsumptione 31. n.1.In secundo autem casu,s.quando emphyteusis est concessa pro filiis, & hæredib.non poterũt filij renuntiare hęreditatem, & emphyteusim retinere.& hæc est communis opi.vt dicit Ias.in d. §.libertus,post nu.35. Vide in proposito ea,quæ dixi j̃.hoc e.lib.§.feudum,q.76.

4 Sed pone, ꝙ emphyteusis concessa fuerit vsque in tertiam vel quartam generationem, & sic nulla expressè mentione facta filiorum,nec hęredũ? Resp.ꝙ ex natura verbi generationem,videntur contrahentes potius considerasse successionem sanguinis,quàm successionẽ hæreditatis, & ideò in huiusmodi emphyteusi admittendi sunt nepotes,etiam si non sint hæredes:& hæc est communis opi.vt ait Corn.cons.100.in litera D.lib.4.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Emphyteusis an transeat ad institutum in re certa.*

1 QVæro,nunquid emphyteusis transeat ad institutum in re certa?resp.si quidem est institutus alius hęres vniuersalis, ꝓculdubiò emphyteusis non transit ad eum,qui est in re certa institutus.Et hoc inter omnes conuenit, vt ait Did.li. 2.resolut.c.18.post n.5. hoc enim casu institutus in re certa habetur loco legatarij, vt dixi s̃. li.3.§. institutio. Aut verò non est datus alius cohæres vniuersalis,& tunc,cùm totum accrescat ipsi instituto in re certa, vtique transit in ipsum etiam emphyteusis, simul cum reliquo hæreditatis, & in hoc non est difficultas,loquendo de emphyteusi hæreditaria, quam.sc.filius habere non potest, nisi etiam sit hæres,vt dixi s̃.q.proxima.Sed si esset emphyteusis non hæreditaria,puta acquisita pro se,& filiis,tunc filius institutus in re certa,æqualiter cum aliis succedet in emphyteusi. & ita procedit decisio Bar.in l.vt iurisiurandi.§.si liberi,n.6.ff.de op.li.quam dicit esse commuem Cur. iu.de feud.in 2.par.1.partis,3.par.prin.q.5. Cùm enim filius habeat emphyteusim hoc casu nõ iure hæreditario,sed ex tenore inuestituræ,non attenditur dispositio paterna, intellige nisi sit emphyteusis, in qua pater possit filiis præiudicare. de quo dixi s̃.qu.16.Vide etiam quæ dixi j̃.§.feudum,q.76.

ADDITIO.

a ¶Si autem concessa sit pro se & legitimis hæredibus, non veniunt ad illam nisi illi qui soli censentur vocati tãquam ab intestato successuri,&non in testamẽto instituti.de quo per Ale.in l.ex facto.§ si. circa fi.ff.ad Tre.nisi tales fuissent in testamento instituti,qui aliàs fuissent ab intestato vocati, qui non minus dicuntur hæredes legitimi secundũ Bar. in l.3.ff.de leg 1.vide Gul.Bened.in rep.c.Raynutius.in præ lud.nu.75.de testa.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Ius accrescendi an habeat locum in emphyteusi?*
2 *Et quid si à principio concedatur pluribus simul?*
3 *Et quid si concessa emphyteusi pro se, & filiis, alter filiorum decedat, an accrescat alteri filio?*
4 *Et quid si concessa sit emphyteusis ab ecclesia duobus fratrib. ita vt post mortem eorum & filiorum, & nepotum suorum reuertatur ad ecclesiam, nunquid si alter eorum sine filiis decesserit, accrescet alteri fratri superstiti?*

1 QVæro, nunquid in emphyteusi habeat locũ ius accescendi? resp. ꝙ regulariter in emphyteusi non est locus iuri accrescendi. ita tenet Bar. in l. si mihi & Titio. n.4. ff. de ver. ob. quẽ sequuntur communiter Doc. vt dicit Ale. in e. l. si mihi & Titio. co.4. prout illum refert Dec. cõs. 326. post
a n.1. Regulariter. n. in contractib. non habet locum ius accrescẽdi, vt dixi s. li.3. §. ius accrescẽdi.
2 Scias tamen, ꝙ hæc conclusio intelligenda est, vt procedat si à principio concedatur emphyteusis plurib. personis simul. Tunc. n. vno mortuo alteri nõ accrescit: & in hoc omnes concordãt, vt dicit Anc. cons. 246. n.2. Quẽ refert Dec. cons. 263. n.2. Sed quando vni concessa est tãtùm pro se, & filiis, vel pro se, & descendẽtib. suis, vtique inter ipsos descendentes à primo inuestito habet locũ ius accrescendi. ita tenet Bar. in d. l. si mihi, & Titio, & est communis opi. vt ait Corn. cons. 131. in litera A. li.2. saltem post ius quęsitum vni ex filiis ipsius stipulatoris. & ita tenent communiter omnes, vt dicit Corn. cons. 285. in litera M. li.3. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Ale. cons. 21. n.5. li.5. quem refert Dec. in d. cons. 273. co.2. Corn. cõs. 122. in litera V. li.3. & hoc casu impropriè dicimus esse locum iuri accrescendi: nam re uera isti descendẽtes primi acquirẽtis, nõ veniũt ex iure accrescẽdi, sed ex iure primæ inuestituræ.
3 Pone ergo, ꝙ pater acquisiuerit emphyteusim ꝑ se, & filiis, deinde decesserit relictis duobus filiis, quorum vnus sine liberis decedat: certè emphyteusis non reuertetur ad concedentem, sed accrescet alteri fratri. ita volunt communiter Doct. vt ait Berous q.70. n.2. Hãc etiam esse communem opi. attestatur Ias. in d. l. si mihi & Titio, n.12.
4 Econtrariò pone, ꝙ ecclesia concesserit emphyteusim duob. fratrib. ita vt post mortem eorum & filiorum, ac nepotum suorum reuertatᷣ ad Ecclesiam. Certè si vnus eorum decedat nullis relictis filiis, emphyteusis nõ accrescet fratri superstiti, sed reuertetur ad Ecclesiam. ita videtur tenere Bar. ĩ d. l. si mihi, & Titio, cuius opi. dicit esse communem Ale. ↄs. 167. n.4. li.7. Vide in hoc proposito ea quæ dixi ĩ hoc e. lib. §. Feudum, q.77.

QVAESTIO XL.

1 *Filius an teneatur de emphyteusi creditoribus paternis satisfacere?*

1 QVęro, nũquid filius teneatur de emphyteusi creditorib. paternis satisfacere? dixi in d. §. Feudum. q.43.

QVAESTIO XLI.

1 *Augmentum contingens in re emphyteutica, an sit domini, vel emphyteutæ?*
2 *Et an propter augmentum augenda sit pensio?*

1 QVæro, ad quem pertineat augmentum contingens in re emphyteutica? Resp. puto esse distinguendum inter incrementum latens vel incrementum apparens, vt in simili dixi de incremento eueniente in re feudali. in d. §. Feudum, q.88. vet. item quæro.
2 Sed, nunquid propter augmentum contingens in re emphyteutica, augebitur etiam pensio, seu canon soluẽdus ab emphyteuta? resp. ꝙ non: sed omne augmentum, quod pertinet ad emphyteutam, cedit illi sine onere pensionis: ita communiter tenetur, vt dicit Io. And. in addit. ad Spec. in §. nunc aliqua, sæpius allegato ad 136. q.

QVAESTIO XLII.

1 *Emphyteusis finitur finita generatione emphyteutæ.*
2 *Et quid si concessa sit simpliciter, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum?*

1 QVæro, quando finiatur emphyteusis? Resp. emphyteusis trib. mod. finitur. Primò, propter culpam emphyteutæ: quia malè versatus est ĩ re emphyteutica, vel illam irrequisito domino alienauit, vel cessauit per tempus à lege ĩ canonis solutione præfinitum. Nam his omnib. casib. emphyteuta cadit à iure suo, & vtile dominium cõsolidatur cum directo. & sic finitur emphyteusis, vt suis locis s. declarauimus. Secundo modo finitur emphyteusis cursu temporis, quando. s. concessa est aliqua res in emphyteusim ad certũ tempus præfinitum, puta 30. vel 40. vel 100. annos: nam eo casu, finito illo tempore finitur emphyteusis, & in hoc non est difficultas. Tertio modo
b finitur emphyteusis extincta generatiõe ipsius emphyteutæ. Est tamen in hoc aduertendum, ꝙ aliquando emphyteusis est concessa pro se, & filiis, vel ꝑ se, & descendentib. suis, proculdubiò deficiente generatione ipsius emphyteutæ, finitur emphyteusis. Aliquando est concessa in 3. vel 4. generationem, & tunc finita illa 3. vel 4. generatione, finitur emphyteusis. & in hoc etiam nõ est dubitandum. Aliquando est cõcessa pro se, & hæredib. & hoc casu si est concessa à priuato, est absolutè hæreditaria, & ideò non finitur cum generatione ipsius emphyt. sed transit etiam ad extraneos hæredes, iuxta ea, quæ dixi s. qu. 28. Si verò est concessa ab ecclesia, non transit ad extraneos heredes, vt ibidem dixi, & ideò finitur simul cum generatione recipientis.
2 Sed quid, si cõcessa sit simpliciter, nulla nec filiorum, nec hæredum facta mentione, puta cõcedo Titio hanc domum in emphyteusim nũquid finita generatione Titij, erit finita emphyteusis? resp. Aut est cõcessa à priuato, & nõ finitᷣ. Talis. n. emphyteusis est de sui natura trãsitoria, etiam ad extraneos hæredes, vt dixi in d. q.28. in pr. aut est ↄcessa ab ecclesia, & tũc finitur finita generõe. & hãc dicit esse communẽ opi. & ↄsuetudine communiter approbatam Cor. cons. 76. in litera H. li. 2. de

ADDITIONES.

a ¶Fallit in vsufructu etiam inter viuos constituto. l.1. §. fi. ff. de vsufr. accresc. Item fallit quoties ea quæ indiuidua sunt in contractu versantur, vt sunt seruitutes & cætera indiuidua, quæ cum plurib. auferuntur sui natura cuilibet insolidum debentur, & effectualiter acquiruntur. l.2. §. ex his, & l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. ob.

b ¶Notandum tñ ꝙ eo casu descendentes petendo illius cõfirmationẽ, facilè impetrare solent, & si non impetrant, possunt de iure canonico appellare ad superiorem vt cogatur cõfirmatio fiat. tex. est in l. j. §. permittitur. & ibi Bar. & alij. ff. de aq. quot. & æst. de hac materia vide ample Ant. Gabr. lib.3. commun. opi. ti. j. concl. j.

2. de quo pariter dixi in d.q.28.s. sæpius allegata.

QVAESTIO XLIII.

1 *Finita emphyteusi, an possit emphyteuta vel eius hæredes, petere à domino directi, vt illum renouet in eorum persona?*
2 *Et quid si sint transuersales ipsius emphyteutæ?*
3 *Et quid in emphyteusi ecclesiastica?*

1 a Sed hic occurrit alia quæstio, a nunquid si finita est emphyteusis sine culpa ipsius emphyteutę, puta cursu temporis, vel finita generatione, possit ipsemet emphyteuta si viuit, vel eius filij, petere à domino directi, vt emphyteusim in eorum persona confirmet, seu renouet? Resp. quòd sic. & si non fiat renouatio, fit ei iniuria. & ideò possunt appellare ad superiorem, vt cogat, quòd talis renouatio fiat. ita dixit Bar. qui ad hoc propositum quotidie solet allegari, in l. 16. permittitur. ff. de aqu. quot. & æsti. & est communis opi. vt ait Rom. cons. 22. nu. 5. quem refert Dec. cons. 327. post n. 3. ver. quib. tamen. & Gratus cons. 86. post n. 7. lib. 1. Ale. cons. 80. n. 11. lib. 1. quem refert Ias. cons. 24. col. 2. ver. Quinto facit, lib. 3. & Gozad. cons. 39. n. 2. & Grat. cons. 79 n. 2. lib. 1. Barb. in c. 1. co. 6. de locato. & in c. ex rescripto, co. 3. ver. Vtrum autem, e. ti. de loc. quem refert Boer. decis. 107. in fi. Cur. Sen. cons. 47. n. 7. & seq. vbi subdit, quòd ita in pract. obseruatur, quem refert Ripa de peste, in 1. c. de remed. præser. post n. 260. Dec. cons. 131. nu. 1. quem refert Mars. sing. 419 licet in re, & Ruin. cons. 12. n. 18. li. j. & Apostil ad Rimin. cons. 100. sub nu. 12. & cons. 124. sub n. 18. Cur. iu. de feud. in prima secundæ princ. q. 2. Gozad. cons. 86 post n. 4. vers. Non obstat quòd illa. Ripa in l. cùm bona, n. 6. ff. de pri. cred. Apostil. ad Alexand. in d. cons. 80. sub n. 11. lib. 1. Tiraq. de retract. municip. in præfa. n. 41. & seq. Gratus cons. 96 li. 1. & cons. 110. n. 31. e. vo. Apostil. ad Abb. in c. bonæ. el 2. sub nu. 28. de postula præla. Faciunt quæ dixi ĩ hoc e. lib. §. Feudum, q. 87.

2 Et hæc quidem conclusio satis de plano procedit in descendẽtib. ipsiusmet emphyteutæ, prout loquitur Bar. in loco præalleg. sed quid in transuersalibus? nunquid, & ipsi poterunt petere, vt in eorum persona emphyteusis ipsa confirmetur? Resp. in hoc certè negari non potest, quin magna sit varietas inter Scribentes, & quidem Dec. in d. cons. 131. col. fi. ver. & quamuis Bar. dicit, ꝙ habet locum etiam in aliis proximioribus, etiam ꝙ nõ sint descendentes, & quòd ista est communis opi. Contrariam tamen sententiam, vti veriorem, tenuit Soc. iu. cons. 9. n. 20. lib. 3. dicens, ꝙ Doctores magis communiter loqui videntur in descendentib. non autem in transuersalibus. Mihi magis placet opinio Decij, ꝙ scilicet procedat etiam in agnatis proximioribus, & ita expresse loquuntur multi ex Doctorib. præallegatis. bene verum est, ꝙ intelligo de agnatis tantùm, non autem de cognatis. & hæc proculdubiò videtur esse communis declaratio, vt dicit Soc. iu. d. cons. 9. n. 23. in fi.

3 Sed quæro, nunquid hæc conclusio locum habeat, non modò in emphyteusi concessa à priuato, sed etiam in ea, quæ est concessa ab ecclesia? Resp. quòd sic: & ita hanc esse communem opin. attestatur Gozad. in d. cons. 86. nu. 24. Deci. in d. cons. 131. col. 2. quem refert Soci. iu. in d. cons. 9. nu. 12. in fi. licet dicat, ꝙ ipse non auderet hoc firmare, sed certè quum opi. Bar. & communis fundata sit in æquitate, illa multò magis ab ecclesia, quàm ab aliis est obseruanda, & licet Gratus in d. cons. 110. n. 63. in fi. li. 1. dicat contrariam sententiam, quòd scilicet non habeat locum in ecclesia, videri communiorem, fallitur tamen proculdubiò, vt potest facilè cognosci ex dinumeratione authorum, qui in supradictis locis citantur, & ideò non esset ab illa iudicando, aut consulendo recedendum.

Sed pone, ꝙ post finitam generationem, aliquis extraneus fuerit de ipsa emphyteusi inuestitus, nunquid si descendens primi emphyteutæ petat huiusmodi renouationem, erit adhuc audiẽdus? resp. quòd non, sed solummodò re integra: ita tenet Roma. cons. 70. post nu. 3. vers. Certum. & est communis opi. vt dicit Gozad. cons 71. nu. 1. Est enim iam illi tertio ius quæsitum, ideò sibi imputet, qui non præuenit.

Quinimò, etiam si alius inuestitus nõ fuerit, si tamen talis descendẽs siue agnatus, ĩ. annum, à die quo sciuit emphyteusim esse finitam, non petierit talem renouationem, sibi præiudicat ita ꝙ elapso anno vlterius non auditur. ita dicit Roma. in d. cons. 22. n. 6. & est communis opi. vt attestatur idem Goza. in alle. cons. 71. nu. 2. Hanc etiam vti magis communem sequitur Soci. iu. in d. cons. 9. nu. 17. in fi. lib. 3.

Sed quid si ecclesia vel dominus directi, velit rem emphyteuticam pro se retinere nõ autem illam in emphyteusim concedere, nunquid adhuc locum habebit conclusio Bar. vt teneatur illam descendentib. vel proximiorib. agnatis in emphyteusim confirmare? resp. Abb. in d. c. bonæ, el 2. n. 28. de postul. præl. tenuit, quòd hoc casu non possit compelli ad emphyteusim renouandam, nihilominus Dec. in allegato cons. 131 post n. 3. ver. Secundò non obstat. dicit, ꝙ hoc dictum Ab. videtur contra communem opin. Doctorum, qui generaliter loquuntur: & certè licet hæc opi. videatur aliquantulum dura, durius tamẽ esset fortè in practica obtinere cõtrarium, propter auctoritatem Doctorum, qui (vt ait Dec.) simpliciter, & absolutè sequuntur opi. Bar. Ego tamen libenter inclinarem in sententiam Abb. quæ etiam æquior videtur.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Finita emphyteusi, nunquid possit dominus propria auctoritate ingredi possessionem rei emphyteuticæ?*

1 Quæro, finita emphyteusi, nũquid possit dominus directi ingredi propria auctoritate possessionem rei emphyteuticæ? resp. Gozad. cõs. 39. n. 25. & cons. 86. n. 11. simpliciter dicit communem opi. esse, quòd potest ingredi propria auctoritate, & emphyteutam expellere. Tu autem vide quæ dixi s. q. 11. & q. 25.

ADDITIO.

a ¶Ad hanc q. vide per Ant. Gabr. lib. 3. commun. opi. ti. 1.

QVAESTIO XLV.

1 *Finita Emphyteusi an melioramenta remaneant Emphyteutæ?*
2 *Et an transeat ad ipsius emphyteutæ hæredes, etiam extraneos?*
3 *Et quid de ædificiis per emphyteutam constructis in solo emphteutico?*

1 QVæro, finita emphyteusi cuius sint melioramenta facta per emphyteutam in ipsa re emphyteutica? resp. si quidem emphyteuta propter culpam suam cadit ab emphyteusi, puta, quia nõ soluit canonẽ, vel malè versatus est in re emphyteutica, vel illam irrequisito domino alienauit, tunc omne ius suum acquiritur domino directi, & sic etiam melioramenta illi applicantur. Si verò emphyteusis finitur sine culpa emphyteutæ, puta propter cursum temporis, vel generationẽ
a finitam, tunc emphyteuta non perdit [a] melioramẽta. ita dicit Bal. in l. Senatus. §. Marcellus, ff. de le. 1. & est communis opi. vt attestatur Dec. cõs. 518. n. 1. & seq. & in auc. qui rem, n. 14. C. de sacr. eccl. Et dicit Bal. in l. fi. §. fi. post n. 6. C. com. de le. ꝙ ita seruatur de consuetudine, quem refert, & sequitur Cum. cons. 57. post n. 5. & hæc locum habent tam in emphyteuta ecclesiæ, quàm in emphyteuta priuati. & ita seruari etiam in emphyteuta ecclesiæ attestatur Bal. in dict. §. Marcellus, quem refert, & sequitur Are. ibi, col. 2. ver. Ex his quæ s. diximus.
2 Adde, ꝙ huiusmodi melioramẽta non solùm debentur ipsi emphyteutæ si viuit, sed etiam eius filiis, & descendẽtib. tam masculis, quàm fœminis, quinimò etiam hæredib. extraneis. & hanc conclusionem dicit esse ab omnib. communiter receptam Berous q. 16. per totum, præsertim circa fi. cùm enim illa sint propria ipsius emphyteutæ, nulla est ratio quare in omnes hæredes ab ipso transmitti non debeant.
3 Sed quid de ædificiis, si quæ fortè emphyteuta cõstruxit in solo emphyteutico? resp. ꝙ & illa reseruantur ipsi emphyteutæ, vel eius hæredib. & ita seruat consuetudo, vt attestatur Bal. in l. 2. n. 2. in fi. C. de rei ven. quem refert Ias. in d. l. 1. post n. 47. ver. Sed pulchrum, C. de iu. emph. & Dec. in d. cons. 518. post nu. 2. Quomodo autem hoc casu fieri debeat, s. an dominus teneatur pati, ꝙ ædificium tollatur, vel soluere eius æstimationem, & quomodo debeat fieri æstimatio, vide quæ dixi ȷ̃. hoc e. lib. §. feudum, q. 87. in prin.

QVAESTIO XLVI.

1 *Quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteuticis, dominus directi, vel emphyteuta?*

1 QVæro, quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteuticis, an dominus directi, vel emphyteuta? resp. ꝙ emphyteuta teneatur ad collectas. ita consuluit, dicens hanc esse communem opi. Curt. Sen. cons. 36. præcipuè in fi. verbis. Sed hoc intellige, vt procedat quando præstatur modica pensio, sed si præstatur magna pensio, & sic correspondens fructib. vel quasi, crederem, ꝙ dominus directi pro sua portione deberet sustinere onera, & emphyteuta pariter pro sua portione, habita ratiõe fructuum, qui ex ipsa re emphyteutica percipiũtur: & hoc maxima suadet æquitas, & ita seruat Senatus.

QVAESTIO XLVII.

1 *Quæ actio competat pro emphyteusi?*

1 QVæro, quæ actio competat ꝑ emphyteusi? Resp. ꝙ competit condictio ex lege. & hæc est communis opi. vt attestatur Bar. in l. vnic. n. 7. ff. de condi. ex lege. licet ipse teneat contrarium, Ias. in l. iurisgentium. §. quinimo. n. 17. ff. de pact. & in l. 1. n. 68. C. de iu. emph. & in d. l. vnica, n. 8. ff. de cond. ex lege, Iac. de Nigris in l. 1. post nu. 4. ver. Alia autem. ff. de le. 1. Non enim erat potens contractus emphyteuticus per se ad producendum obligationẽ, nisi vires accepisset à lege Zenonis, quę est l. 1. C. de iu. emph. meritò ex ipsa lege, non autem ex ipso contractu datur actio.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Iura loquentia de emphyteusi, an habeant locum etiam in emphyteusi ecclesiastica?*

1 QVæro, nunquid iura ciuilia loquẽtia de emphyteusi, habeant locum etiam in emphyteusi ecclesiastica? Resp. ꝙ non: & est communis opi. vt dicit Gratus cons. 110. n. 36. li. 1. Leges. n. laicorum non possunt ligare personas, neque res ecclesiasticas. Bene verum est, ꝙ statuta laicorum disponentia super bonis emphyteuticis habẽt locum etiam in bonis emphyteuticis ecclesiasticis, quò ad præiudicium laicorum ea bona habentium in emphyteusim, & quò ad laicos tantùm: & hęc est communis opi. vt ait Bru. de statuto excludẽte fœmin. in octauo artic. prin. q. 22. quem refert Paris. cons. 1. n. 146. li. 2. & cons. 21. n. 61. e. vo. & cons. 82. nu. 25. eo. vol. Idem dicit Rochus Cur. in rep. c. fi. co. 81. de consuet. Nam, & personæ, & bona, respectu vtilis dominij, sunt laicis subiecta, ideoq; eorum legib. & statutis ligantur.

QVAESTIO XLIX.

1 *Bona emphyteutica an possint propriè dici allodialia?*

1 QVæro, nũquid bona emphyteutica possint propriè dici allodialia? Resp. quòd nõ: & est communis conclusio, vt dicit Curt. iu. cons. 111. nu. 1. Nam allodium propriè est, quod à nemine præterquam à Deo recognoscitur. Bona autem emphyteutica recognoscũtur à domino directi, præterea bona emphyteutica non sunt libera tũ respectu solutionis canonis, tum etiam, quia nõ potest emphyteuta de eis liberè disponere, meritò non possunt dici allodialia.

QVAESTIO L.

1 *Argumentum de feudo ad emphyteusim, & è contra an valeat?*

1 QVæro, nunquid valeat argumentum de feu
b do [b] ad emphyteusim, & ecõtrà? Dixi ȷ̃. hoc e. lib. §. Feudum, q. 3. ver. Et hæc quidem.

ADDITIONES.

a ¶Quinimo mortuo emphyteuta eius hæredib. cedunt. secundũ Burs. ꝯs. 80. n. 34. & 35. li. 1 vbi dicit hác esse cõem opi.
b ¶De hoc argumento vide la. è per Euerard. in suis locis argument. legalib. in loco à feudo ad emphyteus. & in loco de emphyteusi ad feud.

IVL

IVLII CLARI, ALEXANDRINI,

I. C. CLARISS. AC REGII SENATORIS:

Ex Libro iiij. Sententiarum receptarum.

§. Feudum.

HAec materia feudorum est valdè vtilis, & quotidiana, super qua nonnulli iuris interpretes integra Commentariorum volumina perscripserunt.

QVAESTIO I.

1 *Feuda à quo tempore originem habuerint?*

1 a PRo intelligentia terminorum, in primis quæro, à quo tempore a ius feudorum originem habuerit, an scilicet fuerit etiam tempore Romanorum, an autem processerit ex consuetudinib. de quibus in libro Feudorum? Resp. Zas. de feud. in 1. par. in prin. dicit, quòd trahit originem ab ipsis consuetudinibus, licet communiter doc. contrarium senserint. & hæc opi. Zas. vera est, quam etiam tenuit And. de Isern. in procœ. feud. q. 4. Fallitur tamen ipse Zas. dum dicit communiter doc. contrarium sensisse, quia imò communiter omnes doc. idem sentiunt, vt enumerando authoritates demonstrant Mod. Paris. in consue. Paris. ti. j. in prin. num. j. & seq. subdens, quòd hæc opi. nedum est crebrior, sed vnica, & concors omnium doctorum. Hanc etiam opin. quòd vasallus non esset de iure Romano ante vsus feudorum, dicit esse communem Aluar. in prælu. feu. q. 7. & in c. j. in princ. nu. 3. de conten. inter dom. & vas. Et hæc conclusio, iudicio meo, modicam habet difficultatem.

QVAESTIO II.

1 *Ius feudorum an hodie dicatur ius scriptum, vel consuetudo?*

1 QVæro, certum est, quòd ius feudorum fuit compilatum ex consuetudinibus, quæ deinde fuerunt in scriptis redactæ, nunquid hodie dicetur consuetudo, an autem ius scriptum? Resp. quòd adhuc dicetur consuetudo. & ita est communis opi. vt dicit Caccial. de feud. cog. art. 5. n. j. quam etiam approbare videtur communis obseruantia iurisperitorum, qui allegando aliquam rub. feudalem, solent addere, in vsib. feudorum.

QVAESTIO III.

1 *Ius feudorum an allegari possit ad decisionem causarum?*

1 a QVæro, an liber feudorum sit authenticus, & possit allegari ad decisionem a causarum? Resp. Host. in sum. de im. ec. §. quantum. ver. si verò. tenet, quòd imò possit allegari ad decisionem causarum, est magis communis, vt attestatur Cur. iu. de feud. in j par. prin. q. j. Zas. de feud. in præfa. ver. antequam. Maran. in suo Specu. 3. par. nu. 84. Et dicit Ias. in prælu. feu. nu. j. & seq. quòd hæc est communis sententia Scrib. vbique. Dicit etiam Iac. de Belui. in c. j. §. fi. col. fi. de his qui feu. da. pos. quòd communis opin. ita tenet. Et quòd ita tenent omnes doc. tam vltra montes, quàm citra montes. Et dicit Albe. de Ros. in repert. iuris can. in verb. feudum col. 4. quòd ita communiter doctores tenent, & quòd ita seruatur in practica. Et dicit Aluar. in prælu. feu. col. 3. ver. quæro tertiò. quòd ita se habet communis opi. in omnibus studiis, tam vltra montes, quàm citra montes, & omnes doc. ita sentiunt & tenent, & nos tenere debemus. Dicit etiam Præpos. in prælu. feu. nu. 9. in fi. quòd ita se habet communis opi. in omnibus studiis tam vltra montes, quàm citra montes, & omnes doc. ita sentiunt. & dicunt Mod. Paris. in consue. Paris. feu. in prin. nu. 46. quòd hæc est ferè omnium hac in re scribentium opinio. Ex quo enim iste liber fuit pro authentico obseruatus, & allegatus per tanti temporis spatium, cuius initij memoria non extat in contrarium, non videtur dubitandum quin possit ad decisionem causarum allegari, cùm vsus tanti temporis, secundum communes regulas, vim habeat priuilegij.

Et hæc quidem conclusio de plano procedit in materia feudali. Sed quæro, an possit etiam allegari ad decisionem causarum extra materiam feudalem? Resp. quòd non: ita dicit sing. Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. post nu. 5. ff. de ope. lib. & est communis opi. vt dicit Cur. iu. cons. 64. n. 15. & in trac. feu. j. par. prin. q. 3.

Dicunt etiam Mod. Paris. in consue. Paris. §. j. gl. 2. num. 27. quòd hæc est verior & receptior opi. ius enim consuetudinarium non debet trahi in consequentiam. Bene verum est, quòd vbi non reper

ADDITIONES.

a ¶ Vide ad hanc q. Gul. Bened. in repet. c. Raynutius, in verb. & vxorem nomine Adelasiam, in 3. decis. nu. 3. & seq.

b ¶ In hac q. adde quòd iura feudalia non valent in his quæ reperiuntur aliter à iure ciuili decisa in alia materia. gl. est not. iuncto tex. in c. j. de feu. cog. & ibi Bald. eam commendat. & vide ample de hac re per Euerard. in loc. à feudo ad emphyteus. nu. 44. & seq.

periretur contrarium à iure communi decisum, argui posset, puta, de feudo ad emphyteusim, secundum Spe. de feu. §. quoniam. ver. 40. & ita esse communem opi. attestatur Soc. cons. 167. nu. 24. libr. 2. & ꝙ in dubio valeat argumentum de feudo ad emphyteusim, dicit communiter teneri Soc. iu. cons. 72. n. 57. lib. j. Sed hoc argumentum non semper procedit, vt inferius in suis locis demonstrabimus.

Sed nunquid liber feudorum ligat etiam ecclesias, & ecclesiasticas personas? Resp. ꝙ sic. ita tenet Aluar. in c. j. col. 8. vers. sed vtrum. de his qui feu. da. pos. & est communis opi. vt ait Cur. iu. de feud. in j. par. prin. q. 2. & cons. 177. n. 10. ita etiam communiter teneri attestatur Marant. in d. suo Spec. par. 3. nu. 93. sicut etiam videmus, ꝙ ratione feudi ecclesia & clerici dño laico subiiciuntur, vt dixi j. q. 90. ver. & hæc quidem.

QVAESTIO IIII.

1 *Feudum quid sit?*

1 QVæro, quid sit feudum? Resp. secundum aliquos, ꝙ feudum est beneficium ex beneuolentia datum, proprietate domino retenta, vsufructu translato in suscipientem, eiusque hæredes siue masculos, siue fœminas, si de iis, scilicet fœminis, actum sit, ad hoc vt ille suscipiens, & sui hæredes seruiant, siue seruitium sit certum, siue incertum. & hæc definitio colligitur ex tex. in c. j. §. beneficij. in qui. cau. feu. amit. & dicit Afflic. in prælu. feud. nu. 69. ꝙ hanc definitionem sequuntur communiter Doc. Aliam etiam defini. tradit Raynud. in rep. c. imperialem. de prohib. feu. alie. per Frid. scilicet, quod feudum est beneuola, libera, & perpetua concessio rei immobilis, vel æquipollentis, cum translatione vtilis dominij, proprietate retenta, sub fidelitate, & exhibitione seruitiorum. & dicunt Moder. in consue. Paris. ti. j. in prin. n. 52. ꝙ hęc definitio est verior, & receptior. iudicio meo, neutra harum definitionum transit sine difficultate, sed secunda magis placet.

QVAESTIO V.

1 *Feudum vnde dicatur?*

1 QVæro, vnde dicatur feudum? Resp. ꝙ feudum dictum est à fide, seu fidelitate. ita probat tex. in c. j. §. fi. in fi. per quos fiat inuesti. Et hæc est communis sententia, vt ait Cur. iu. de feu. in j. par. princ. q. 7. Licet enim in quocunque contractu requiratur fides, tamen in feudo fidelitas vasalli exuberantius, & principalius consideratur, meritò ab ea nomen adsumpsit.

QVAESTIO VI.

1 *Feudum an sit contractus nominatus?*
2 *Et an bonæ fidei?*

1 QVæro, nunquid feudum sit contractus nominatus? Resp. ꝙ sic: ita tenet Bart. in l. iurisgentium. §. quinimò. post nu. 19. ff. de pact. & est communis sententia, vt attestatur Cur. iu. de feu. in j. par. prin. q. 9. Habet enim singulare nomen, & formam à cæteris contractibus differentem.

2 Quæro etiam, an feudum sit contractus bonæ
a fidei? Resp. ꝙ non. [a] ita tenet Alua. in c. j. de feu. co. & hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Zas. de feu. in j. par. cir. fi. tum quia non est ex enumeratis in §. actionum. inst. de act. tum etiam quia est contractus à consuetudine inuentus quæ est stricti iuris. & hæc ratio magis satisfacit, quia reuera non potuit connumerari in §. actionum. cum tempore confecti illius §. nondum esset inuentus contractus feudi, vt dixi s. q. j.

QVAESTIO VII.

1 *Feudum quotuplex sit?*

1 QVæro, quotuplex sit feudum? Resp. Doctor. multas enumerant species feudorum. Tu dic, ꝙ aliud est feudum regale, vel dignitatis: aliud non dignitatis. & de his j. dixi q. 10. aliud est nobile, aliud burgense. Item aliud francum, aliud non francum, de quo dixi j. q. 12. Item aliud est feudum antiquum, seu paternum, aliud nouum, de quo dixi j. q. 8. Item aliud est feudum rectum, aliud conditionatum. Item aliud est feudum ligium, aliud non ligium, de quo dixi j. q. 11. Item aliud est feudum hæreditarium, aliud ex pacto, & prouidentia, aliud mixtum, de quo dixi j. q. 9. alię etiam diuisiones feudorum traduntur per Scribentes, quas vide per te in præludiis feudorum.

QVAESTIO VIII.

1 *Feudum antiquum, vel nouum, quod dicatur?*
2 *Et quid si reuera sit feudum nouum, sed concedatur iure feudi antiqui in omnibus & per omnia?*
3 *Et qui si non sint apposita illa verba vniuersalia?*
4 *Et an illa verba operentur etiam in præiudicium ipsius inuestiti?*
5 *Et quid econuerso si vasallus accipiat inuestituram feudi antiqui pro feudo nouo?*
6 *Et quid si feudum antiquum ex culpa vasalli deuoluatur ad dominum qui ei culpam remittat, an iudicabitur nouum vel antiquum?*

1 INter alias diuisiones feudorum, quæ communiter traduntur à Doctoribus, ista est maximi effectus, & sæpè versatur in practica, quia scilicet aliud est feudum antiquum, & aliud est feudum nouum. Feudum nouum est, quod de nouo conceditur, & habet initium in persona illius, qui de eo fuit inuestitus. Feudum autem antiquum est illud, quod est acquisitum ab aliquo ascendente, qui fuerit parens communis agnationis. Et licet aliquando etiam dicatur feudum paternum, id quod est acquisitum ab ascendente intra quartum gradum, tamen hæ duæ species, s. antiquum & paternum, sępenumero pro eodem ponuntur. & ita hæc omnia sequuntur communiter doc. vt dic

ADDITIO.

a ¶ Et propterea quicquid est in eo omissum, censetur non comprehensum, nec aliquid in eo venit extrinsecus. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. & l. quicquid astringendæ, ff. de verb. obl. Vide G . l. Bened. in repet. c. Raynutius, in verb. & vxorem, decis. 3. de testa.

dicit Cur.iu.de feu.in j.pat.prin.q.8.co.2. ver.sub hac prima. Effectus autem huius differentiæ inter feudum nouum & antiquum, poteris videre in discursu huius §.

2 Sed hic occurrit not.q. Pone, princeps [a] inuestit aliquem de feudo, & in inuestitura dicit se illud concedere iure feudi antiqui & paterni. Quæro, nunquid istud feudum regulabitur tanquam feudum nouum, an autem tanquam feudum antiquum & paternum? Resp.in hoc artic.variæ fuerunt doc.opi. nam Oldr.cons.178.nu.3. tenet, ꝙ non obst.illis verbis,censebitur feudum nouum. & hanc opi.aliquando dixit esse communem Ias. cons.152.post nu.j.lib.2.Contrariam autem opi. ꝙ.sc.censeatur feudum antiquum, & debeat tanquam feudum antiquum regulari,tenuit Bald.in c.j.nu.2.de alie.feud.pa. quem cæteri sequuntur, vt ait Iac.de feud.ver.Nobiles Agasi.in fi.Et hanc opi. dixit esse magis communem Ias. sibi contrarius in cons.j.col.3.ver.2.principali.lib.3.& cons. 136.col.4.ver.specialius.lib.4. & in prælud.feud. nu.90.cir.fi.Deci.cons.144.num.3.in fi. Cur.sen. cons.49.post nu.58.ver.respondemus enim.Rui. cons.5.in prin.libr.j.& cons.14.n.5.e.vol.& cons. 45.nu.4.eo.vol.Crot.in rep.l.si is qui pro emptore.nu.25.ff.de vsuc.Hanc etiam opi.videtur fateri esse communem Cur.iu.cons.j.post n.13. licet dicat ꝙ non transit sine difficultate, cum plures etiam contrarium tenuerint, illam tamen tanquam communem apertè sequitur, dicens non esse ab ea recedendum consulendo, aut iudicando.idem Cur.iu.de feu.in j.par.prin.q.8.co.2.Eandem opi.dicit esse communem Paris.cons.5.n.xj. lib.j.Alc.de presump.3.reg.presum.28.nu.4.Moder.in consue.Paris.feu.§.5.nu.84. Et hanc opi.ego etiam semper secutus sum, tanquam veriorem & magis communem. Vt enim ipsa concessio feudi procedit ab absoluta voluntate principis, ita etiam ipsius feudi constitutio, & natura pendet à tenore inuestituræ, secundum quam Princeps feudum ipsum concedit.semper tamen intelligendo in Principe qui de ipso feudo liberè & absolutè disponere potest, prout in hac materia præsupponunt communiter doctores.

3 Et hæc quidem conclusio locum habet, non solùm quando Princeps in concessione vtitur verbis vniuersalib. puta quia concedat iure feudi antiqui in omnib. & per omnia. prout aliqui dixerunt, sed etiam si non sint apposita illa verba vniuersalia. & ita volunt communiter doc. vt dicit compater meus honorandus, & hac tempestate inter iuris interpretes clarissimus D. Crauet. de antiq.temp.par.5.sect.vlt.post nu.16.

4 Sed circa hanc conclus. puto esse aduertendum, quia ex hac differentia,ꝙ feudum censeatur iure feudi noui, vel iure feudi antiqui, oriuntur varij effectus, quorum aliqui concernunt præiudicium ipsius domini concedentis:puta, quia si vasallus propter aliquam culpam,seu delictum non concernentes directo personam domini, priuetur feudo, tunc quando feudum est nouum, reuertitur ad dominum:sed quando est antiquum, remanet apud eius filios,saltem quando est acceptum expressè pro se,& liberis,vt dixi j.q.66.ver. & hæc quidem, & huiusmodi,& in his casib.procedere potest communis opin.vt scilicet quando sunt apposita illa verba tale feudum censeatur iure feudi antiqui, vt verba ipsius Principis concedentis (iuxta vulgares regulas) latissimè quantum fieri potest, in eius præiudicium operentur. Alij verò sunt effectus in quib. versatur præiudicium ipsius vasalli suscipientis feudum,puta,quia si est feudum nouum,vasallus potest illud alienare ad sui libitum,interueniente consensu domini in preiudicium filiorum,vt dixi j.q 41.ver.& hęc quidem.& illud etiam vni ex filiis suis prælegare, secundum opi. quam ego tenui j.q.40.vers.quæ omnia,& similes. quod tamen facere non potest de feudo antiquo: nam in eo, vltra consensum domini, requiritur etiam consensus eorum qui sunt vocati ex tenore ipsius inuestituræ. Et in his casib. forte teneri posset, feudum ita concessum non debere censeri iure feudi antiqui,in præiudicium ipsius suscipientis,ne verba apposita in eius fauorem (contra communes reg.) in eius odium retorqueantur. Cogita,quia si posset sustineri in practica,esset not.declaratio: & secundum illam ego consului anno præterito in causa magni ponderis in Regno Neap.& lætatus sum,quia reperi, ꝙ secundum eam prius consuluerat Rimin.cons. 96.nu.51.& seq. cuius consilia impressa fuerunt post primam publicationem huius §.

5 Quæro nunc, quid econuerso:pone,vasallus habens feudum antiquum,accepit inuestituram de ipso, tanquam de feudo nouo, nunquid tale feudum mutabit naturam, ita ꝙ censeri debeat feudum nouum,non autem feudum antiquum?Respon.ꝙ quantum ad ipsum dominum concedentem,& quantum ad ipsum vasallum recipientem proculdubio censebitur feudum nouum,ex quo vterque ipsorum potuit sibi pacto in inuestitura apposito præiudicare: & hoc est indubitatum. quò verò ad filios siue agnatos ipsius recipientis quib.ex tenore primæ inuestituræ,erat ius quæsitum, non potuit dominus, neque vasallus in eorum præiudicium aliquid facere: & ideo talis inuestitura eis non præiudicat.ita tenet Bal.in c.j.n. 20.an agna.vel fil. quem cæteri sequuntur. vt ait Iac.in verb.ita quod ipsi inuestiti. post nu.14.ver. sed ponamus. Quod tamen intellige procedere, nisi etiam ipsi filij vel agnati consensissent: nam eo casu etiam illis præiudicaret. & ita loquuntur omnes doc.in hoc proposito.

6 Sed pone,vasallus ex aliqua causa incidit in priuationem feudi,quod erat antiquum, puta propter feloniam, ingratitudinem, vel huiusmodi, ita ꝙ feudum ipsum aperiebatur domino, de quo tamen vide quæ dixi j.q.61.modo dominus remisit hanc culpam ipsi vasallo. Quæro,an remaneat feudum antiquum,an autem censeatur tanquam feudum nouum? Resp. ꝙ remanet feudum antiquum.ita tenet gl.in c.imperialem.§.insuper.ver. priuetur.de prohi.feu.alie. per Frid. quem cæteri Scribentes sequuntur,vt dicit Iac.in ver.dictique vasalli el j.nu.64. Idem tenuit Bar.in l.quod dicitur.la j.in prin.nu.9.ff.de impen.in reb.do.fa. Hanc tamen conclusionem intelligo, vt procedat, quando non esset adhuc contra ipsum vasallum

ADDITIO.

a ¶ Ad hanc q.adde quæ latè dicit Ant.Gabriel. lib.3. titul.de feud.conclus.j.

lum secuta sententia super priuatione, vel quando culpa non erat talis, propter quam vasallus ipso iure feudum amisisset: nam eo casu vtique remanet feudum antiquum, prout erat antea, secus autem, si iam fuisset priuatus ipso iure, vel per sententiam. ita dicit Bal. in d. §. insuper. nu. 8. & ita communiter distinguunt omnes Scribentes, vt per Mod. in consue. Paris. feud. §. 30. nu. 105. credo etiam quòd si posset apparere de aliqua fraude, quia scilicet dominus & vasallus simul collusissent, vt agnatos à suo iure excluderent, esset eis ex æquitate succurrendum.

QVAESTIO IX.

1 *Feudum quando dicatur esse ex pacto & prouidentia, & quando hæreditarium?*

2 *Feudum simpliciter & absolutè hæreditarium an transeat ad quoscunque hæredes, etiam extraneos?*

3 *Feudum concessum pro se & filiis vel liberis, an dicatur hæreditarium?*

4 *Feudum concessum pro se, & filiis, & hæredibus, an requirat quòd filij sint etiam hæredes?*

5 *Et an hoc casu requiratur quod sint hæredes vasalli vltimo loco defuncti, an autem sufficiat, quòd sint hæredes primi acquirentis?*

6 *Et quid si feudum concessum sit alicui, nulla facta mentione filiorum nec hæredum?*

7 *Feudum concessum pro se, & hæredibus, an dicatur hæreditarium?*

8 *Et quid si concessum sit pro se, & filiis, & hæredibus ab eis legitimè descendentibus?*

9 *Et quid si concessum fuerit pro se, & hæredibus masculis?*

1 Valde vtilis & quotidiana est illa quæstio qualiter intelligatur aliquod feudum esse ex pacto, & prouidentia, & qualiter hæreditarium: in qua materia Doctores multum intricatè loquuntur. Præmitte ergo, quòd dupliciter intelligi potest feudum esse hæreditarium, primò scilicet, quò ad hoc, vt tale feudum de sui natura sit transitorium ad quoscunque hæredes: & sic, quòd eo ipso, quòd qui est hæres vasalli admittatur ad feudum. Secundò verò quò ad hoc, vt de natura ipsius feudi non possit aliquis in eo succedere, nisi etiam sit hæres, & sic in primo casu qualitas, ꝙ sit hæres, sufficit ad succedendum in ipso feudo: in secundo autem casu non sufficit, sed bene requiritur quòd concurrat.

2 Hoc præmisso, dic, quòd tria sunt in hoc proposito genera feudorum. aliquod enim est feudum simpliciter, & absolutè hęreditarium, puta, quando concessum est pro se, & hæredibus quibuscunque. & ad hoc, vt quis in tali feudo succedat, sufficit, quòd sit hæres, nec alia qualitas requiritur: & ideo tale feudum transit ad quoscunque etiam extraneos hæredes. ita dicit Bal. in l. cum virum. post nu. 21. C. de fideic. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Gig. de pensio. q. 19. n. 13. idem etiam tenet Bal. in c. imperialem. in prin. n. 19. de prohi. feu. alie. per Frider. Et est communis opi. vt ait Soc. inter cons. feu. Brun. cons. 19. n. 2. Cur. iu. cons. 83. nu. 6. & in trac. feu. vlt. parte 3. par. princ. q. 2. Rip. in l. ex facto. §. si quis ita. post nu. 16. vers. ex quibus constat. ff. ad Treb. & in l. quæsitum. §. si quis cum tutor. nu. 4. & seq. ff. de priui. cre. Crauet. cons. 256. post n. 8. ver. his tamen. Paris. cons. 23. nu. 170. lib. 1. Soc. cons. 103. nu. 28. lib. 2. Et dicunt Mod. in apostil. ad Ale. cons. 30. sub n. 11. lib. 1. in fi. apostil. quòd hæc est crebrior & verior opi. licet in prin. apostil. dicat, quòd in hoc puncto, quanto plura legit, tanto minus discernere potuit, quæ sit crebrior opi. adeò Doctores Doctoribus, imo iidem sibi ipsis contradicunt. sed quicquid dicant Mod. opi. Bal. tanquam magis communis obseruatur in practica.

3 Quandoque verò, & secundò, feudum est simpliciter, & absolutè ex pacto, & prouidentia, puta, quando concessum pro se, & filiis, vel pro se, & liberis, nulla facta mentione hæredum, & hoc quidem feudum non dicitur hæreditarium, secundùm Andr. de Is. in c. j. §. hoc quoque. qui feu. da. pos. & est communis regula, vt ait Deci. cons. 445. nu. 8. sed ad hoc vt quis in tali feudo succedat, sufficit quòd sit filius, vel descendentes ab illo primo acquirente, non autem requiritur, ꝙ sit hæres. & hæc est communis opi. vt dicit Ias. in l. si post mortem. in prin. num. 3. ff. de le. 1. & cons. 56. co. fi. in prin. ibi, ergo, lib. 3. Bene verum est, quòd in hoc casu secundum aliquos est differentia inter filios & agnatos: nam multi tenent, quòd in hoc feudo locum habeat dispositio c. 1. an fil. vel agna. de quo ĩ suo loco dicemus, in q. 76.

4 Quandoque & tertiò, feudum non est neque simpliciter hæreditarium, neque simpliciter ex pacto, & prouidentia, sed participat de vtroque, puta, quando est concessum pro se, & filiis, & hæredibus: nam eo casu requiritur, quòd ille, qui vult in tali feudo succedere, sit filius, & sit etiam hæres, & sic, quòd in eo vtraque qualitas concurrat. ita tenet Iac. de Belui. in c. 1. de eo qui sibi, & hær. &c. Bene verum est, quòd in hoc fuit aliqua controuersia inter scribentes: nam contrarium videtur tenuisse Bal. in eo. c. 1. nu. 6. quòd scilicet sufficiat ius sanguinis, neque requiratur ius hæreditatis. Sed huic opi. Bal. non adhærent communiter doc. vt dicit Ale. cons. 19. n. 16. lib. 5. Et dicit Ale. cons. 10. nu. 8. lib. 3. quòd conclusio Iac. de Belui. est communiter approbata, quem refert Paris. in cons. 2. nu. 26. lib. j. & cons. 3. nu. 17. e. vol. & cons. 4. nu. 28. eo. vol. & cons. 106. nu. 25. eo. vol. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Ias. cons. 57. nu. 1. lib. 1. & cons. 61. co. 1. libr. 3. Ruin. cons. 16. nu. 6. libr. 1. Cur. iu. cons. 1. nu. 11. Paris. cons. 16. nu. 13. lib. 1. & cons. 23. nu. 17. eo. vol. & cons. 1. nu. 134. lib. 2. & cons. 48. nu. 9. & 10. lib. 4. Crauet. cons. 197. post n. 5. ver. hoc tamen fundamentum. Soc. iu. cons. 114. post nu. 12. lib. 2. Grat. cons. 4. nu. 42. libr. 1. Et hanc opi. tanquam veriorem, & magis communem semper vidi obseruari in practica: aliàs enim necesse esset fateri, quòd illa verba, & hæredibus, essent superflua.

5 Sed quæro, an oporteat eum qui vult in huiusmodi feudo succedere, esse hæredem vasalli vltimo loco defuncti, an autem sufficiat eum esse hæredem primi acquirentis? Resp. ꝙ in hoc etiam est altercatio inter Doctores: nam aliqui tenent, oportere quòd sit hæres vasalli vltimo loco defuncti. & hanc dicit esse communem opi. Cur. iu. cons. 138. post nu. 24. quem refert Soc. iun. cons. 188. nu. 15. libr. 2. Aliqui verò tenent sufficere ꝙ mediante persona suorum antecessorum sit hæres

res primi inuestiti. & hanc dicit esse communem Ale. in d. conf. 10. n. 8. li. 3. prout illum refert Gozad. conf. 8. n. 2. Et reuera Ale. ibi expresse dicit, ꝙ sit hæres primi recipientis, idem etiam videtur sensisse Ale. & plures alij in locis s. alleg. dum loquuntur alternatiuè, s. ꝙ sit hæres vel primi acquirẽtis, vel vasalli vltimo loco defuncti. Et hæc opi. magis mihi placet. Cùm enim descendentes illius primi acquirentis succedant in ipso feudo virtute primæ inuestituræ, in qua fuerunt vocati ipse, & eius filij, & hęredes, non est consideranda successio illius, apud quem feudum vltimo loco repertum est; sed tantummodò illius, cuius beneficio descendentes ipsi ad feudum admittuntur. Et ita secundum hanc opi. in facti contingentia iudicauit Senatus.

6 Sed quid dicendum est, quando feudum est concessum simpliciter alicui, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum: puta, concedo tibi tale castrum in feudum: nunquid tale feudum (quod aliqui nominant informe) transibit ad hæredes, an autem censebitur concessio personalis, quæ non transeat ad descendentes, vel successores? Resp. ꝙ tale feudum ita concessum nihilominus trãsit ad hæredes, s. ad eos, qui aliàs ex natura feudi succedunt. ita tenet Pet. de Bellap. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de le. j. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. §. si quis alicui, n. 9. Sunt enim beneficia Principum (iuxta vulgares regulas) latissimè interpretanda, non tamen in huiusmodi feudo succedunt hæredes extranei, quia hoc esset contra naturam feudorum, in quibus regulariter non succedunt extranei hæredes, vt dixi s. q. 83. Et sic vides, ꝙ hoc feudum ita simpliciter concessum, perinde est, ac si cõcessum esset expresse pro se, & filiis suis masculis tantùm: & ad hoc allegatur gl. quę tamen in libro meo hoc non dicit, in c. j. qui. mo. feu. const. po. vbi Bal. nu. 4. refert gl. ita expresse dicere: subdens, & tene menti in corde tuo, quia est notabile. Et illam gl. dicit esse communiter receptam, Did. li. 2. resol. c. 17. num. 3. in fi. vbi etiam dicit quod hoc videtur magis receptum apud eos, qui de feudis tractauerunt.

Et in hoc proposito no. ꝙ in feudis potest considerari duplex prouidentia, scilicet legis & hominis: Prouidentia legis est, vt feudum de sui natura nõ transeat nisi ad descendentes, & ideò siue feudum sit concessum simpliciter (vt superius dixi) nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, siue concessum sit pro se, & hæredibus, nihilominus tale feudum ex prouidentia legis non transit nisi ad descendentes masculos, non autem ad extraneos hæredes. Prouidentia autem hominis est, quando ex tenore ipsius inuestituræ, vocantur expresse sũmodò descendentes ipsius recipientis, puta, quando concessum est pro se, & liberis, vel pro se, & filiis, vel huiusmodi. & hoc propriè videtur dici feudum ex pacto, & prouidentia, quia & pactum hominis, & prouidentia legis in hoc concurrunt, vt solùm descendentes ipsius inuestiti, non autem hæredes extranei in ipso feudo succedant.

7 Nunc prosequendo eandem materiam, quæro, an feudum receptum pro se, & hæredibus, dicatur hæreditarium? Resp. si intelligas hæreditariũ, simpliciter & absolutè, i. ꝙ transeat ad quoscunque hæredes, etiam extraneos, certum est, ꝙ non est hæreditarium, vt ex prædictis apparet, & latius dixi s. in dict. q. 83. sed si intelligas hæreditarium, s. in quo nõ possit succedere nisi qui sit hæres, dico, ꝙ est hęreditarium. & ita tenuit And de Iser. in c. j. §. hoc quoque. de his qui feu. da. pos. & est communis regula, vt ait Dec. cons. 445. nu. 8. Hanc etiam conclu. dicit esse communem Campeg. inter cons. feudal. Brun. cons. 11. nu. 3. & seq. Brun. cons. 24. n. 1. Licet. n. in materia feudali, verbum hæredibus, intelligatur de descendentib. & sic ratione subiectæ materiæ trahatur vltra propriam significationem, retinet tamẽ adhuc suam propriam significationem, & sic includit vtrunque, s. descendentes, & hęredes, alterum ex natura ipsius verbi, alterum ex natura rei super qua pronunciatur.

8 Sed quid si feudum acceptum sit pro se, & filiis, & hęredibus ab eis legitimè descendentib. Resp. pariter dicendum est, ꝙ censeri debet hæreditarium, & ita se habet magis communis opi. vt Paris. cons. 4. n. 27. li. 1. Afflic. dec. 195. post n. 7. subdens, ꝙ ita pluries fuit iudicatum, & ideo in tali feudo filij vel eorum descendentes non succedent, nisi etiam sint hęredes: & ista est communis opi. vt dicit Sigism. cons feudali. 52. nu. 15.

9 Item quæro, quid si acceptum fuerit feudum pro se, & hęredibus masculis? Resp. aliqui tenuerunt, ꝙ illa qualitas masculinitatis adiecta operatur, ꝙ feudum ita receptum, non dicatur hæreditarium. & fuit opi. Rayn. in sua q. inc. quidam habebat duos filios. & ita tenent omnes, vt dicit Ias. in l. Gallus. §. etiam si parente, nu. 22. ff. de lib. & post. quem refert Rub. cons. 110. n. 5. & in repe. l. Gall. §. quidam rectè, col. 68. ver. dubitatur igitur quintò. & est communis opin. vt attestatur Bello. cons. 33. nu. 2.

Sed tu hic diligenter aduerte, quia si dictum Rayner. intelligatur, ꝙ feudum ita receptum non sit hæreditarium, quia. s. non transeat ad omnes qui iure hæreditario succedunt, etiam extraneos, sed solũ in descendentes masculos, hoc nullam prorsus habet difficultatem, quia etiam si nõ esset apposita illa qualitas masculinitatis, tamen ex natura feudi, id erat expeditum, vt sæpè dixi. Et dicit Soc. iu. cons. 188. n. 7. li. 2. ꝙ est cõe dictum, & nõ habet contradictorem. Et ita in hanc sñiam expresse illum refert Ias. in loco s. all. adeò ꝙ ita intelligendo decis. Ray. quæ fundatur super illa dictione masculis, erit inanis, & sine succo. Si verò intelligatur, ꝙ illa qualitas masculinitatis operetur, ꝙ feudum nõ sit hæreditarium, quia. s. descẽdentes masculi ad ipsum feudum admittantur, etiam si non sint hæredes. Ego credo illam decis. Rayn. esse falsam: & ꝯ eum esse magis cõem opi. prout etiam attestatur Rub. cons. 18. per totum cõs. Did. li. 2. resol. c. 18. ante n. 4. Certè passus est arduus, & aliqñ cum causa penderet de facto, ab vtraque parte requisitus, consulere recusaui.

QVAESTIO X.

1 *Feuda regalia vel dignitatum quæ dicantur.*

1 QVæro, quæ dicantur feuda regalia, vel feuda dignitatum? Resp. ꝙ ad hoc vt aliquod feudum dicatur regale, vel dignitatis, duo requiruntur. Primùm, ꝙ in feudum concedatur Regnum

gnum, seu dignitas, puta Ducatus, Marchionatus, vel comitatus. Secundum, ꝙ concedatur ab Imperatore, aut Rege, vel supremo principe. ita declarant communiter Scrib. vt dicit Cur.iu.de feud.in 1.parte, q. 8.col. 1.

QVAESTIO XI.

1 *Feudum ligium quod dicatur?*

2 *Et an possit quis esse homo ligius duorum dominorum?*

1 QVæro, quod dicatur feudum ligium? Resp. ꝙ feudum ligium est, in quo tria concurrunt. Primum, ꝙ in inuestitura expresse dicatur, ꝙ sit ligium. Secundum, ꝙ vasallus subiiciat principaliter potestati domini personã suam, & pro omnia bona sua, etiam non feudalia. Tertium, ꝙ iuret illi fidelitatem, nulla alterius fidelitate reseruata. Et ista est communis opi. vt dicit Cur.iu. de feud.in 1.parte, q. 8.vers.quinto sub hac.

2 Hinc infertur, ꝙ non potest aliquis esse homo ligius duorum[a] dominorum, vt dicit gl.in cle.pastoralis.§.denique, ver.homoque ligius, de re iu. quę in hoc communiter approbatur, vt dicit Iac. de homag.nu.6.

QVAESTIO XII.

1 *Feudum francum quod dicatur?*

1 QVæro, quod dicatur feudum frãcum? Resp. ꝙ feudum francum dicitur in quo duo cõcurrunt. Primum ꝙ in inuestitura expresse dicatur, ꝙ sit francum. Secundum, ꝙ inuestitus non teneatur, nisi ad seruitia, quæ sunt expressa in inuestitura: & ista est communis mens Doct. vt dicit Cur.iu.de feu.in 1.par.q. 8.ver.scda principalis.

QVAESTIO XIII.

1 *Prælatus an possit concedere in feudum bona Ecclesiæ?*

2 *Et quid in feudo decimarum?*

3 *Et quid in feudis apertis tempore prædecessoris sui?*

4 *Et quomodo dicatur res ecclesiæ solita, vel non solita infeudari?*

5 *Et an possit prælatus infeudare tales res, etiam consanguineis suis?*

6 *Et an in tali infeudatione interuenire debeant solennitates requisitæ in alienatione ecclesiæ?*

7 *Et an possit prælatus eo casu alterare, aut mutare consuetudinem secundum quam tales res solitæ erant in feudum concedi?*

8 *Et an si illam alteret, infeudatio vitietur?*

1 QVæro, nunquid prælatus[b] possit in feudum concedere bona ecclesiæ? Resp. ꝙ non, nisi essent res solitæ infeudari. Nam illas vtique posset prelatus, postquam essent ad ipsam ecclesiam reuersæ aliis in feudum concedere: ita colligitur ex tex.in c.j.de his qui feu.da.pos.

2 Sed quæro, nunquid hæc conclu.locum habeat, etiam in feudo decimarum, quod solitum sit laicis infeudari, vt.s.si ad ecclesiam reuertatur, possit prelatus illud alteri laico in feudum concedere? Resp. ꝙ sic: & ad hoc alle.gl.in c.prohibemus, ver.laicos, de deci. quæ tamen hoc non dicit. Sed hanc opi.clarius tenuit Flor.quem refert Imo.in c.ex parte, post n.39.de feu. Subdens, ꝙ hæc opi. communiter seruari videtur. Et post eum ita dicit communiter teneri & obseruari in practica Ias.cons.155.in fi.li.2. & in d.c.1.n.13.de his qui feu.da.pos.illum etiam refert Cur.iu.de feu.in 2. parte prin.q.8.Dec.cons.131.paulo ante fi. Licet enim regulariter decimæ apud laicos esse nõ possint: tamen ex quo erant solitæ laicis infeudari, præsumitur eas licite apud ipsos laicos fuisse, & consequenter etiam aliis laicis concedi posse.

3 Sed nunquid poterit prelatus infeudare, nõ solũ feuda, quæ tempore suæ prælaturæ aperiuntur, sed etiam ea, quę tẽpore prædecessoris sui aperta fuerunt? Resp. gl.in d.c.j.in pr.ver.feudum dare, tenuit ꝙ non: sed illa gl.in hoc communiter reprobatur, vt dicit Guid.Pap.decis.154. post n.2. Bene verum est, ꝙ si aperiatur feudum tempore vnius prælati, & ille prælatus tale feudum apertum, & solitum infeudari, non infeudet, sed recipiat fructus, & decedat, si deinde successor suus reperiat illud feudum inter bona mensæ, non poterit illud inconsulto Romano Pontifice infeudare, si tenuerit per annum inter bona mensæ suæ, & non infeudauerit. ita sentiunt omnes, vt dicit Guid.Pap.in d.decis.154. post nu.3.ver.sed si dicta. & secundum hanc concl.in facti contingentia iudicauit parlamentum Delphin. vt in eadem decis.in princ.

4 Nũc pro intelligentia quæro, quomodo dicatur res ecclesiæ solita vel non solita infeudari? Aliqui dicunt, ꝙ dicitur solita infeudari, quando reperiuntur duę infeudationes illo modo factæ, simul cum cursu 40.annor.& fuit opi.Iac.de Belu. in d.c.1.de his qui feud.dare pos. quam dicit esse communem Ias.cons.155. col.pe. vers.Non obstat secundum, lib.2. vbi etiam col.2. vers.quarta facit, dicit, ꝙ ab hac conclu.non discrepat. Multi etiam dicunt sufficere: ꝙ præcesserit vna tantùm infeudatio solenniter facta sine aliquo temporis cursu, vel pluralitate actuum. & hanc opi. dicit esse communem Cur.iu.de feu. in 1.parte 2.partis prin.q.4.Rui.cons.35.n.30.li.1. Sed hæc opi. non transit sine difficultate, ideo prima esset tenenda, tanquam tutior, & quæ minus fauet alienationi rerum ecclesiasticarum. Ad hoc autem, vt dicatur non solita amplius infeudari, requiritur, vel ꝙ expresse prælatus eam describi faciat inter bona mensæ Ecclesiæ, vel ꝙ per multum tempus collegerit fructus ipsius rei solitæ infeudari, prout solitum est facere de aliis rebus incorporatis. Et hanc opi. ꝙ.s. requiratur huiusmodi declaratio expressa vel tacita, dicunt magis esse communem quidam Mod. quos refert Curt.iu. in d.1.parte 2.partis princ.q.5.

5 Vlterius quæro, nunquid possit prælatus huiusmodi res, postquam ad ecclesiam reuersæ sunt, infeudare nõ solum extraneis, sed ẽt cõsanguineis, & affinib.suis? Resp. ꝙ sic, dummodò talis infeudatio non sit multum onerosa ecclesiæ, vel aliàs suspecta. ita tenet Bal.in d.c.1.n.9.& est cõis snĩa, vt ait Cur.iu.in 1.par.2.partis prin.q.7. quẽ refert Ripa

ADDITIONES.

a ¶Adde Spe.ti.de feu.§.qm̃ super homagiis, ver.x.quæritur. & Bal.in præiud.feu.in 6.diuis.in fi. quod secus est in homine non ligio qui duob. homagium facere potest. c.grandi. ibi, vel cuicunque alteri personæ, de sup.neg.pl.li.6. De feudo ligio vide Gul.Ben.in rep.c.Raynutius.ver.mortuo itaque testatore.2.de testa. & in ver.& vxorem nomine Adelasiam.in 3.decis.

b ¶In hac q.Doct.variè loquuti sunt, crebrior tamen opi.est & verior ꝙ prælatus rem antiquitus infeudari solitam possit infeudare non solùm extraneis, sed etiam consanguineis suis & affinibus. Bal.l.1.q.25.ff.de rer.diuis. Aluar.in c.j.si de inuest.inter dom.& vas.lis oriat.

Rip.de peste in 2.c.de remediis præserua. n.170. Iaſ.in d.c.j.poſt n.19.de his qui feu.da.po.Zaſ.de feud.in 5.parte, verſ.quarto, concluſio. Et ita de conſuetudine obſeruari videtur, quia hodie potius agnatis, quàm aliis beneficia à prælatis conceduntur, vt dicit gl.in c.1.in pr.in ver.in clericorum, ſi de inueſt.inter do.& vaſ.& c.quę quidem conſuetudo non eſt prorſus improbanda, modo iſti agnati ſeu affines ſint aliàs probi, & idonei. Sed caueant prælati, ne dum proximos ſuos immeritò bonis eccleſiaſticis ditare contendunt, ipſi eorum, & ſuas animas illaqueent in æternam damnationem.

6 Item quęro, an in tali renouatione infeudationis interuenire debeant illę debitę ſolennitates, quę in rei eccleſiaſticæ alienatione requiruntur? Reſp. ꝙ non, ita tenet Bar.in auc.qui rem, n.4.C.de ſac.ec.Abb.in c.vt ſuper, n.11.de reb.ecc.non alie.& eſt communis ſententia, vt dicit Cur.iu.de feu.in 1.parte 2.partis prin.q.1. Et ꝙ poſſit prælatis ſolus, & ſine conſenſu capituli, huiuſmodi res ſolitas infeudari, aliis in feudum cõcedere, dicit eſſe communem concl.Doct. Soc.conſ.120.n.23.li.3.Clau.in d.c.j.de his qui feu.da.poſ.Et ita etiam communiter de conſuetudine teneri atteſtatur Zaſ.de feu.in 5.parte verſ.ſecunda concluſio. Et in hoc modica eſt inter Doct.controuerſia.

7 Scias tamen, ꝙ ſicut prælatus non poteſt infeudare res eccleſiæ non ſolitas in feudum concedi, ita etiam in tali renouatione infeudationis non poteſt alterare, aut mutare conſuetudinem, ſecundum quam erant ſolitæ cõcedi. ita dicit Bar. in d.auc.qui rem, nu.8. & eſt communis concl. vt dicit Alex.conſ.9.nu.2.lib.3.

Sed quid ſi alteret aut mutet ipſam conſuetudinẽ, nunquid infeudatio vitiabitur? Reſp. ꝙ quatenus in hac renouatione exceſſit formam conſuetam, proculdubio vitiatur.& in hoc nemo diſcrepat.& hanc concl.dicit eſſe communem Cur.iu. in d.1.parte 2.partis q.6.col.1.& 2. quatenus autem ſolitæ ſunt concedi, ſuſtinetur. & ita dicit eſſe veram, & communem ſententiam Cur.iu.in d.6.q.col.pe. Tu vide quæ dixi ſ.§.emphyteuſis. q.6.verſ.ſcias tamen.

QVAESTIO XIIII.

1 *Dominus an poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto?*

1 QVęro, an dominus poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto, ſ. ꝙ adhuc per alium vaſallum legitimè inueſtitum poſſidetur? Reſp. ꝙ ſic, dummodò inueſtitura ſit concepta ſub conditione, puta ſi ille vaſallus ſine deſcendentibus aut agnatis ad feudum ipſum vocatis deceſſerit, vel in tempus, puta quando ipſum feudum ad dominum iure medio deuoluatur.& ita concludunt communiter Doct. vt dicit Clau.in l.fi.n.13.C.de pact.Sed ſi inueſtitura eſſet concepta purè, eſſet penitus nulla, adeò ꝙ etiam ſi poſtea eueniat caſus ꝙ tenens feudum moriatur ſine hærede, non tamen poteſt aliquem effectum ſortiri.ita probat tex.in c.j.hic poteſt eſſe titulus, qui ſucceſſores teneant:& eſt communis opi. vt dicit Aluar.in eo.c.poſt nu.1.verſ.in text.ibi.Debent tamen Imp.& principes abſtinere ab huiuſmodi inueſtituris concedendis: ne inducant votum captandæ mortis, vt audiui cõtigiſſe noſtris temporib.in quodam Marchione ex primatibus Italiæ, cuius nomen tacetur.

QVAESTIO XV.

1 *Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura?*

1 QVæro, nunquid feudum rectum poſſit conſtitui ſine inueſtitura, ita vt habeat propriã naturam feudi, & ſit tranſitorium ad hæredes? Reſp. in vſib.feudorum ſunt duo tex.in hac materia, qui inter ſe pugnare videntur: nam in c.1. qui.mo.feu.conſt.po.expreſsè dicitur non poſſe feudum ſine inueſtitura conſtitui, etiam ſi quis domino iubente alicuius rei tanquam feudalis poſſeſſionem nanciſcatur. Cõtrarium autem decidi videtur in c.j. de conſuet.re.feu. vbi dicitur, paria eſſe ꝙ concedatur inueſtitura, vel ꝙ domino iubente quis poſſeſſionem feudi nactus ſit.iudic ſecundum Aluar.ꝙ illi tex.ita poſſunt ad concordiam rectè reduci. Aut talis inſtus eſt factus coram paribus curiæ, & tunc habet vim inueſtiturę, prout expreſsè loquitur tex.in d.c.j de conſue.re.feud. Aut fit abſente curia, & nihil operatur.& ita procedat tex.in d.c.j.qui.mo.feu.conſt. po. Et hæc cõcordia communiter tenetur, vt ait Zaſ.de feud.in 6.parte, col.1.verſ.Nec te lateat.

QVAESTIO XVI.

1 *Feudum an poſſit acquiri mediante precio?*

2 *Et an tale feudum dicatur propriè feudum?*

1 QVæro, an feudum poſſit acquiri mediante precio? Reſp.gl.in c.j.de ben.fratr.in gl.j.tenuit, ꝙ à domino nõ poſſit feudum concedi mediante pecunia. Contraria tamen opi.ſ. ꝙ feuda poſſint emi, obtinuit, vt dicit Zaſ.de feud.in 12. parte ver.3.concluſio, ſubdens ꝙ eam Doct. plerique omnes ſequuntur, & ꝙ hæc opi.notiſſima conſuetudine recipitur.dicit etiam Bal.in c.1.§. ex eadem lege, nu.2.de l.Corra.ꝙ ita eſt per conſuetudinem vſurpatum, & ꝙ ita quotidie videmus caſtra & villas emi & vendi cum mero & mixto imperio, &c.

2 Sed quæro, nunquid tale feudum emptum dicatur propriè feudum? [a] Reſp. ꝙ non dicitur habere propriam naturam feudi, ex quo non eſt gratuitum, vt in c.j.de feu.non hab.propr.na.feu.tamen eſt verum feudum, & regulatur ſecundum oẽs leges & conſuetudines feudi.Ita generaliter volunt omnes Feudiſtæ, vt dicunt Mod.in conſuet.Pariſ.feud.§.30.nu.110.in fi. ſed de hoc aliquid attingemus in diſcurſu materiæ.

QVAESTIO XVII.

1 *Conceſſio feudi per verbum donamus, an dicatur donatio, vel feudalis conceſſio?*

1 QVæro, princeps concedit alicui feudum, & in conceſſione vtitur verbo donamus, vel alio ſimili importante donationem, nunquid cenſebitur libera donatio, vel feudalis conceſſio? Reſp. quòd cenſebitur libera donatio: & ita in ſpecie conſuluit Oldra.conſ.159.nu.3. & hoc dictum

ADDITIO.

a ¶In hoc articulo vide Ant.Gabr.lib.3.commun.opin.tit.de feud.concluſ.2.

dictum Oldr.videtur communiter receptum,vt ait Grat.conſ.9.n.78.lib.1.Hanc etiam eſſe communem concl.Doct.atteſtatur Soc.iu.conſ.102. nu.9.& ſeq.lib.2.Non enim debemus à proprietate verborum recedere,maximè cùm beneficia principum latiſſimè ſint interpretanda.

QVAESTIO XVIII.

1 *Res an in dubio præſumatur allodialis,vel feudalis?*

2 *Et quid ſi inueſtitura ſit de caſtro,& pertinentiis,an dominus habeat intentionem fundatam pro omnibus bonis, quæ vaſallus poſſidet in territorio illius caſtri.*

1 CONtingit quandoque, ꝙ dominus aſſerit aliquam rem, quam vaſallus poſſidet, eſſe feudalem, è conuerſo autem vaſallus cõtendit eam eſſe allodialem: quæro an præſumatur feudalis, vel allodialis? Reſp.ꝙ in dubio quælibet res præ-
a ſumitur allodialis,[a] & non feudalis.hæc eſt vulgata regula, quam omnes Scrib. ſequuntur tam legendo,quàm cõſulendo, vt dicit Bellon.conſ. 10.nu.9.Eſt enim feudum ſpecies ſeruitutis quæ in dubio non præſumitur.

2 Sed quid, ſi vaſallus habeat inueſtituram de caſtro,& pertinentiis,nũquid eo caſu dominus habebit intentionem fundatam,ita ꝙ omnia bona, quæ vaſallus reperitur poſſidere in territorio illius caſtri,præſumantur feudalia,& vaſallo incũbat onus probandi,ꝙ ſint allodialia? Reſp.ꝙ nõ, ſed præſumuntur allodialia,niſi dominus probet ipſas res eſſe de pertinentiis.ita dicit Hoſt.in c.nimis.de iu.iu. & eſt communis opi.vt ait Bello.in d.conſ.10.poſt nu.11.& ita in facti contingentia iudicauit conſilium Neapolit. vt refert Afflict. deciſ.207. Et ſuperioribus annis, dum ſimilis q. verteretur in cauſa magni ponderis,fuit pronunciatum pro vaſallo,non obſtante,ꝙ bona,de quibus agebatur, eſſent ſita intra confinia territorij deſcripta in inueſtitura.

QVAESTIO XIX.

1 *Ex præſtatione ſeruitiorum perſonalium per longum tempus an præſumatur titulus vaſallagij?*

2 *Et an ex eo,ꝙ quis per decennium poſſedit aliquam rem vti feudalem,præſumatur præceſſiſſe feudalis conceſſio?*

1 QVæro, aliquis ſeruiuit mihi, vt vaſallus longo tempore, i.per decennium præſtãdo ſeruitia perſonalia, nunquid ex hoc præſumetur titulus vaſallagij, ſiue homagij? Reſp.ꝙ nõ,ſed requirur tempus 30.anno.ita tenet Bar.in l.ſolent. §.fi.n.9.ff.de of. procon.& in l.litib.n.3.C.de agr. & cenſ.li.11.Et eſt communis opi.vt dicit Bal.de præſcr.in 3.parte prin.10.q.1.partis,n.34.& in 2. quartæ prin.q.6.n.1.in fi.Eſt enim magni præiudicij, vt quis efficiatur vaſallus alterius, ideo requiritur curſus 30.annorum.

2 Sed pone,aliquis diuturno tempore,i.per decennium,poſſedit aliquam rem vt feudalem,nunqd præſumetur præceſſiſſe ſolennis conceſſio feudalis? Reſp. ꝙ ſic, & iſta eſt communis opi. vt dicit Bal.in d.10.q.1.partis,poſt n.35.verſ.&ex ibi notatis,quem refert Pariſ.conſ.23.nu.3.lib.4. Nam hoc quidem caſu agitur de longè minori præiudicio,quàm in ſuperiori,quãtum.ſ.intereſt inter perſonam,&res,meritò etiam minoris temporis curſus ſufficit ad inducendam præſcriptionem.

QVAESTIO XX.

1 *Vaſallus dicens pacta quæ dominus vult apponere in inueſtitura,eſſe inſolita,an teneatur illa probare?*

2 *Et an recognitio per impreſſionem vel errorem facta aliter quàm more ſolito noceat poſteris?*

1 QVæro,tu ſcis,ꝙ in reuocatione inueſtituræ quandoque apponũtur pacta inſolita:Modò vaſallus dicit,quod pacta quę dominus appoſuit,vel vult apponere in inueſtitura,ſunt inſolita, vel econuerſo, nunquid erit illi credendum? Reſp. ꝙ non: ſed alleganti pacta eſſe inſolita incumbit onus id probandi. ita volunt omnes Do. vt dicit Iac.in verb.qui quidem inueſtiti,nu.65.

2 Sed pone, ꝙ per impreſſionem vel errorem ſit facta recognitio feudi, aliter quàm more ſolito, nunquid talis recognitio nocebit poſteris? Reſp. ꝙ non:ita eleganter dicit Bal.in c.1.§.fi. poſt n.2. de feu.guar.quem cæteri Doct.ſequuntur, vt ait Iac.in d.ver.qui quidem inueſtiti, n.70.in fi.& in verb.dictique vaſalli,nu.13.dicit,ꝙ illud dictum Bal.ſequuntur omnes poſteriores,& ibidem nu. 21.dicit, ꝙ omnes ſequuntur. Sit tamen cautus vaſallus, vt ſemper accipiat renouationem iuxta formam primæ inueſtituræ, quia ſi illa deperderetur,poſſet illa reuocatio maximum præiudicium afferre ſuis deſcẽdentib. Præterea intellige hanc concl.vt procedat in feudo antiquo ex pacto, & prouidentia, in quo vaſallus non poteſt præiudicare vocatis ex tenore inueſtituræ:ſed ſi eſſet feudum de quo vaſallus poſſet liberè diſponere,vtique talis recognitio poſteris obeſſet.

QVAESTIO XXI.

1 *Vaſallus tenetur dominum adiuuare, & defendere contra omnes:ſed an propriis ſumptibus?*

2 *Et quid ſi ſit inhabilis ad pugnam?*

3 *Et an teneatur præferre ſalutem domini propriæ ſaluti?*

4 *Et an teneatur illum adiuuare contra proprium patrem, fratrem,vel filium?*

5 *Et an contra ſeipſum?*

1 TV ſcis,ꝙ vaſallus tenetur dominum adiuua-
b re & defendere contra omnes.[b] De quo habes tex.in c.j.qui.mo.feu.amit. Quæro nunquid teneatur vaſallus id facere ſuis propriis ſumptib. Reſp.ꝙ ſic,niſi tamen de proprio impotens eſſet, ita communiter concluditur, vt dicit Alexand. in l.reculare.§.ſi quis alio,n.10 ff.ad Treb. Nam regulariter qui eſt obligatus ad aliquid faciendum,tenetur id facere ſuis ſumptibus.

2 Item quęro,an vaſallus inhabilis ad pugnãdum, puta, quia habeat brachia abſciſſa, teneatur adiuuare dominum,& ſi aufugerit ex prælio,ſit feudo priuandus? Reſp.ꝙ non:ita tenet gl.in d.c.j.in gl.j quib.mo.feud.amit.quam dicit eſſe communiter approbatam Iac.in verbo,& promiſerunt. poſt nu.18.verſi quartus eſt caſus. Et illam ſequi communiter Doct.atteſtatur Curt.iu.de feud.in quarta

ADDITIONES.

a ¶Vide ſex limit.per Ant.Gabr.li.3.com.opi.ti.de feu.cõcl.3.

b ¶Non tamen contra ſeipſum, cum illud non videatur cautum in promiſſione facta domino.per gl.in c.petitio. de iureiu.& quæ dicit Cy.in l.cum acutiſſimi.C.de fideic.Pariter nõ tenebitur iuuare dominum contra filium proprium ſecundum Bal.in c.j.de no.for.inueſt.& in l.1.23.q.ff de rer. diu.& in l.1.§.ne autem.C.de cad.tol.vide Euerard.in loco de ſeruo ad monach.nu.11.

quarta parte, in prima causa amissiõis feudi,ver. 6.circa pdicta,quem refert Io.Iac.de Leon. inter ɔſ.feudal.Bru.ɔſ.117.n.199.Nemini.n.eſt imputandum,ꝙ non faciat id,quod facere non poteſt.

3 Sed quęro nũquid debet vaſallus,vt adiuuet dominum,præponere ſalutem ipſius domini, ſaluti ſuę proprię?reſp.ꝙ non.ita tenet gl.in d.c.1.in gl. 1.in fi.Et licet gl.in l.j.§.eodem autem tecto.ff.ad Sylla.per illum tex.qui loquitur de ſeruis,arguat contra vaſallos,vt teneantur ſalutem dominorũ pprię ſaluti anteponere:tamẽ illa gl.eſt communiter reprobata, vt dicit Paris Puteus de duello, li.5.q.12.poſt n.2. Et hanc opi.dicit eſſe communem Epiſcopus Loazes in allegatio.ꝓ Marchione Velez,fol.174.nu.15. Nihil.n.cuique vita ſua charius eſſe debet, ſi loquamur ſecundum carnem,licet ſecundum ſpiritum aliud ſit.

4 Sed nunquid tenebitur vaſallus adiuuare dominum,etiam contra proprium patrem,vel filium, vel fratrem ipſius vaſalli?Reſp.ꝙ ſic:& de hoc eſt tex.expreſſus in §.fi.in ti hic finitur lex,&eſt communis opi.vt ait Zaſ.de feud.in 7.par.c.4.nu.10. quem refert Io.Iac.de Leon.in d.conſ.117.n.9.

5 Sed an tenebitur illum adiuuare etiam contra ſe ipſum? Reſp.ꝙ non.ita tenet Gl.in d.§.fi. quæ eſt communiter approbata,vt dicit Iac.in d.§ ver.Et promiſerunt eidem,poſt n.13.Semper enim prima charitas incipit à ſeipſo.

QVAESTIO XXII.

1 *Vaſallus an poſſit eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidij redditus?*

1 VLterius quæro,tu habes tex.ĩ c.imperialem. §.firmiter, de prohib.feudi alien. per Frider. ꝙ vaſallus tenetᷣ ire,vel mittere cũ domino ad expeditionem bellicam, vel ipſi domino ſubminiſtrare dimidium reditus vnius anni.Modò vaſallus vult ire perſonaliter ad præſtandum auxilum domino, domin⁹ autem potius vellet habere dimidium reditus feudi, cuius erit electio? Reſp.ꝙ ſpectabit vaſallo. ita dicunt communiter Doct. vt ait Iac.in verb.Et promiſerunt,n.26.quidquid diſtinguendo dixerit Iaco.de Belui.in c.1.§.fi. de pace iura.firm.vt ibi per eum.

QVAESTIO XXIII.

1 *Vaſallus an teneatur alere dominum egenum?*

1 QVæro nũquid vaſallus teneatur alere domi-
a num egenũ?reſp.Bar.in l.alimenta.[a]§.Imperatoris.n.2.ff.de li.ag videtur tenere,ꝙ ſic, prout etiam clarius tenuit in tract.ſuo alimẽtorum, n. 45.Contrariam autem opi.ꝙ ſc.non teneatᷣ eum alere,tenuit Iac. Ardizo.ĩ ſum.qui,mo.feu.amit. ſub Rubrica l.an vaſal.ten.dñm ege.&c. Et hanc dicit eſſe communẽ Alua.in c.licet,n.6.ſi de feu. fuer.contro. quem refert Eps Loazes in alle.pro Marchi.Velez,fo.171.n.29.Quam tamen ego ſi ɔtingeret de facto, in duob.caſib.nõ ſequerer,in iudicando. Primus eſt,qñ dominus ex facto,aut culpa ipſius vaſalli ad inopiam peruenisſet,prout expreſsè ſentiunt Doct.in hac materia loquẽtes. Secundus quando vaſallus ſuperabundaret diuitiis, & maximè, ſi diuitiæ prouenirent ex ipſa re feudali.Sed intellige,ꝙ ad id cogi poteſt,non autem quòd amittat feudum ſi non fecerit.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Vaſallus an teneatur liberare dominum è carcere?*

2 *Et quid ſi ſit iuſtè carceratus?*

1 QVęro,an teneatur vaſallus dominum carceratum è carcere liberare?reſp.ꝙ ſi eſt carceratus pro debitis,nõ tenetur vaſallus eum liberare,niſi debita fuiſſent à domino ɔ̃cta ex facto aut culpa ipſius vaſalli.& hãc doctrinã dicit eſſe communiter receptam Zaſ.de feu.ĩ 7.par.ver.Si porrò dominus,quem refert Epiſcopus Loazes in allegatio.pro Marchio.Velez,fo.171.n.29. Cæterum regula videtur eſſe in cõtrarium,per tex.ĩ c. j.§.item ſi delator,quæ fuer.prima cauſa benef.amit.ꝙ ſ.ſi nõ pecuniam,ſaltem operam teneatur vaſallus exhibere, pro liberatione domini, aliàs priuatur feudo. Et licet tex.in d.§.ſecundũ vnam lecturam,ſolummodò dicat, ꝙ nõ euitabit indignationem domini,tamẽ intellige,ꝙ illa verba important priuationem feudi. & ita ſentit Gl. mag. ibi ĩ primis verbis:& ita etiam volunt ibi Doc.vt dicit Iac.in ver.Dictiq; vaſalli,n.36.in fi.imò vulgata lectura habet præciſe,ꝙ feudum perdit. Bene verũ eſt,ꝙ Mod.ĩ cõſuet.Pariſ.feu.§.30.n.146. in fi.dicit,ꝙ nõ obſeruatur,ꝙ ad hoc cogi poſſit, nec quòd amittat feudum ſi non fecerit.Sed ego nunquam vidi contrarium ſeruari:& ſi caſus cõtingeret,neſcio quomodo poſſet vſallus defendi contra expreſſam diſpoſitionem illius tex.

2 Sed quid ſi dominus ſit iuſtè carceratus,nũquid tenebitur vaſal⁹ curare eius liberationem ? reſp. ꝙ non : & ita limitatur diſpoſitio d.§ Item ſi delator,ſecundum Andr.de Iſer.ibi, ver.Vel ſi cognouerit, quem cæteri Docto.ſequuntur, vt dicit Iac.in verbo,Dictique vaſalli,n.37.Qui enim iniuſtè deliquit,iuſtè plectitur.

QVAESTIO XXV.

1 *Vaſallus ac poſſit dominum in ius vocare ſine venia?*

2 *Et an poſſit contra eum intentare interdictum vnde vi?*

1 TV ſcis,quod vaſallus tenetur domino reuerẽtiam exhibere. Quæro nũquid poſſit vaſall⁹ dominum in i⁹ vocare ſine venia?Videtur ꝙ nõ, exemplo liberti.Regulariter.n.valet argumentũ de liberto ad vaſallum,& ècontra, vt tenent cõiter Doc.teſtib.Mod.in cõſuet. Pariſ.feud.§.1.Gl. 4.poſt nu.36.Sed tu dic contrarium,ſ.ꝙ imò poteſt illum ſine venia in ius vocare.Nam in cõſuetudinib. feudorum, non eſt locus his ambagib. Ita tenuit Gl.in c.1.in ver.Reuerentia,de mili.vaſal.qui contumax eſt.Et eſt communis opi.vt at-
b teſtatur Ale.[b] in l.generaliter,n.7.ff.de in ius vo. Et ita ſemper vidi ſeruari.

2 Item quæro,pone, ꝙ dominus ſpoliauerit vaſallum feudo de facto,vel aliter vim ei intulerit,nũquid poterit vaſallus contra eum intẽtare interdictum vnde vi?dixi j̃.lib.7.§.actio.

ADDITIONES.

a ¶Adde Spe.in ti q fil.ſint legit.§ j.ver.ſed nunq.d dominus. & Bal.in l.vnic.§.ſed ſcimus.C.de latin.liber.tol.Et hoc ad exemplum liberti qui tenetur patrono egenti præſtare alimenta qñ ipſi liberto aliquid ſupereſt.l.j. cum ibi not.in gl. C.de ope.liber.vide Euerard.in loc.à liber.ad vaſal.

b Idem dixit Iaſ.in l.ſi non ſortem.§ libertus ff.de cond.inde. & Nicol.Euerard.in Topic.legal.loc.59.vt refert Miſing.ob ſer.92.cent.3.

QVAESTIO XXVI.

1 *Duplicem eſſe inueſtituram propriam,& abuſiuam.*

2 *Et an dominus qui inueſtiuit per inueſtituram abuſiuam,teneatur etiam tradere præciſè poſſeſſionem rei feudalis?*

3 *Et quid ſi tantummodò feudum promiſerit?*

4 *Et quid si vasallus ab ea ceciderit?*

1 DEbes scire, ꝙ duplex est īuestitura, aliqua est inuestitura propria, realis, & corporalis, quā do. sc. dominus inducit aliquem corporaliter in possessionem alicuius rei, & eam illi dat in feudū: & per hāc inuestituram plenè transfertur in vasallum dominium, & possessio rei feudalis. ita volunt omnes Scribentes, vt dicit Iac. de feu. in ver. inuestiui talem, n. 1. Alia verò est inuestitura quę vocatur abusiua, qñ. s. dominus inuestiuit aliquē per traditionem annuli, vel ensis, & per hanc nō transfertur possessio feudi in vasallum, sed censetur illi data licentia, vt eam apprehendat propria auctoritate. ita volunt omnes Scribētes, vt dicit Iac. in d. verbo, inuestiui talem, nu. 3.

2 Quæro nūc, dominus inuestiuit aliquem de feudo per inuestituram abusiuam, nunquid tenebitᵗ etiam præcisè illi tradere possessionem rei feudalis? resp. ꝙ sic: c. 1. §. si facta, si de feu. defun. fue. cōtro. nisi tamen dominus post factam huiusmodi inuestituram abusiuam, inuestiuisset aliū de feudo, & tradidisset illi actualem possessionē. Nam eo casu iste secundus præfertur, & dominus præstando interesse illi primo liberatur. ita dixit Gl. in d. c. si facta, quam dicit esse communiter approbatam Iac. in d. verbo, inuestiui talem. nu. 4.

3 Sed pone, domin⁹ solummodò promisit feudū, non tamen fecit aliquam inuestituram, nunquid tenebitur præcisè tradere possessionē ipsius feudi? resp. ꝙ non, sed tantùm erit obligatus ad interesse. ita eleganter dixit And. de Iser. in d. §. si facta, quem cæteri Scribentes sequuntur, vt ait Iaco. in d. verbo, inuestiui talem, n. 8.

4 Sed quæro, pone, dominus inuestiuit vasallum per inuestiturā abusiuam, deinde tradidit ei possessionem feudi. Modò contingit, ꝙ vasallus ex interuallo cecidit à possessione ipsius feudi, & ꝙ possessio reuersa est ad dominum, nunquid tenebitur domin⁹ illam iterum tradere ipsi inuestito? resp. ꝙ sic: ita tenet Bal. in d. §. si facta, n. 4. & ita determinant omnes, vt dicit Iac. in d. verb. inuestiui talem, n. 6. Ad duo enim tenetur dominus vasallo, s. ad tradendum, & ad præstādum patientiam, exemplo eius qui debet seruitutem.

QVAESTIO XXVII.

1 *Dominus feudi an teneatur defendere vasallum, sicut vasallus dominum?*

2 *Et an etiam contra patrem, filium, vel fratrē ipsius domini?*

1 QVæro, nunquid dominus feudi teneatur defendere vasallum, sicut vasallus dominum: a vt dixi s. q. 21. resp. ꝙ sic. *a* ita vult Gl. in c. j. §. fi. in ver. Fratrem, hic finitur l. quam dicit esse communiter approbatam Dec. cons. 469. n. 4. Et dicit Aluarot. in d. §. fi. n. 5. ꝙ illa Gl. communiter per omnes Scribētes tenetur. idem dicit Io. Iac. de Leon. inter consilia feudal. Bru. cons. 117. n. 152.

2 Sed nūquid tenebitur illum adiuuare, etiam cōtra patrem, filium, vel fratrem ipsi⁹ domini? Resp. ꝙ sic: & ita concludit Gl. superius allegata, in verbo, Fratrem, quam dicit esse communiter approbatam Iac. de feudis in verbo, Et promiserunt, n. 15. Cùm. n. hoc sit statutum in vasallo erga dominum, vt dixi in s. allegata q. 21. idem etiam dicendum est in domino erga vasallum: tenetur. n. dominus reddere pares vices vasallo. quæ tamen regula non est absolutè, vera, neque ab ea fortè esset arguendum, nisi in casib. à iure feudorum expressis.

QVAESTIO XXVIII.

1 *Dominus an possit alienare vasallos inuitos in alium?*

2 *Et quid si eos alienet cum toto territorio?*

3 *Et an si eos alienet contra iuris dispositionem priuetur eorum proprietate?*

4 *Dominus an possit inuito vasallo pignori obligare directum dominium feudi?*

1 QVæro, an dominus possit alienare vasallos b suos inuitos, ᵇ & contradicentes in alium, & ipsos cogere, vt tali alienationi ꝯsentiant? Hęc quæstio sæpè ꝯtingit in practica. Et habes Gl. no. quæ semper ad hoc solet allegari in l. inuitus, in Gl. 1. ff. de fideic. lib. dicentem, ꝙ dominus nō potest in alium alienare ius vasalli vel feudi inuito ipso vasallo. Et illa gl. communiter est approbata, vt dicit Episcopus Loazes in suis alleg. pro Marchio. Velez. in prima dubitatione in 4. fundamento partis aduersæ. Et dicit Cur. iu. de feu. in 6. par. principali. in 2. q. ꝙ ista est communis conclusio. idem dicit Gratus cons. 147. nu. 5. & seq. lib. 2. Et pro hac conclusione videtur tex. expressus in c. j. §. ex ea. l. de lege Conradi.

2 Scias tamen, ꝙ conclusio d. gl. intelligenda est vt procedat, qñ dominus vellet separatim ipsos subditos ad alium transferre, sed si ꝯcederet feudum vnà cum toto territorio, & vniuersitate s. cum aliis castris vtique posset etiam ipsis inuitis hoc facere. ita dixit gl. in d. §. ex eadem lege, in verbo totum: & hanc dicit esse communem cōclusionem Paris. cons. 23. n. 103. li. 1. Et dicunt Mod. in consuet. Paris. feud. §. 1. Gl. 3. n. 25. quòd ita tenent omnes Doctores, subdens quòd hæc opin. vsu approbatur. Multa enim transeunt cum vniuersitate, quæ separatim transferri non possunt.

3 Sed quæro, an dominus alienans subditos suos contra iuris dispositionem, debeat priuari proprietate ipsius feudi, prout etiam vasallus alienās feudum cōtra iuris dispositionem cadit à feudo, vt dixi ĩ. q. 31. Resp. Bal. in c. 2. n. 1. quo temp. miles. tenet, ꝙ non. Cōtrariam autem opi. ꝙ imò debeat feudo priuari, tenet Aluarot. in d. c. 2. Et hāc dicit esse vēram, & magis communem opi. Cur. iu. cons. 174. post nu. 34. A pari enim iudicantur dominus, & vasallus, vt dixi s. q. 27. ver. Sed nunquid. Sed hęc de facto malè per dominos obseruantur.

4 Item quæro, nunquid possit dominus inuito vasallo pignori obligare directum dominium, & iurisdictionem feudi? Respond. quòd sic. Et hanc sententiam dicit esse communem Ripa in l. obligatione, n. 50. ff. de pign. & hoc est vnum in quo differt dominus à vasallo: nam vasallus nō potest pignorare vtile dominium feudi sine domini consensu, vt dixi ĩ. quęst. 35. Dominus autem inuito

ADDITIONES.

a ¶ A pari enim iudicantur dominus & vasallus, vt est tex. in dicta gl. in c. j. de form. fidelitat. & ibi Bal. & Alua. ita no. Bar. in procem. Digest. §. 1. nec in plus tenentur valli & subditi domino quàm dominus ipsis subditis, nisi quo ad reuerentiam secundum Gul. Bened. in rep. c. Raynutius. in verb. condidit. j. de testam.

b Et est ratio, quia sicut interest non perdere subditos, ita etiam interest subditorum non mutare dominum suum, secundum Inn. in c. auditis. de præscrip.

uito vasallo pōt suum directū dn̄ium pignorare.

QVAESTIO XXIX.

1 *Dominus an possit subditis suis collectas imponere?*
2 *Et quid ex consuetudine, vel pacto?*

1 QVæro, nūquid dominus possit subditis suis taleas, siue collectas imponere? resp. ꝙ Barones, & alij domini inferiores qui superiorem recognoscunt, non possunt subditis suis taleas, vel collectas imponere, etiam ꝙ habeant merum imperium, & omnimodam iurisdictionem. ita tenet Sal. in l. 3. post n. 3. ver. Et ex his. C. vec. noua institui non posse. & ita communiter concluditur, vt dicit Paris. cons. 25. n. 2. li. 1. Nam huiusmodi onerum impositio est de regalib. & sic est reseruata supremo Principi in signum superioritatis.

2 Bene verum est, ꝙ ex cōsuetudine, pacto, vel cōuentione, possent (secūdum aliquos) subditi per dominum collectari, in quatuor casib. s. pro militia domini, pro filiab. maritandis, pro trāsmarino voto, & pro ipsius domini ab hostib. capti redemptione. Et ita se habere communem opi. attestat Boer. decis. 126. n. 1. & seq. vbi latè. Quinimò Hostiens. sum. de immu. eccles. §. 1. paulò post principium, tenet, quod subditi tenētur domino seruire, & ab eo possunt collectari in sex casib. Primò, pro exercitu Imperatoris. Secūdò, pro correria, quando s. Imperator facit transitum per illum locum. Tertiò pro filia maritāda. Quartò, pro militia pro se, vel filio suo. Quintò pro captiuitate ipsius domini. Sextò, pro terra quam ipse Comes, vel Baro vult acquirere. & dicit, quod generalis consuetudo quasi vbiq; ita seruat. Et Host. refert Iac. de feud. in verbo, Qui quidem inuestiti, n. 75. vbi n. 78. sequitur opi. in vno casu tātūm, s. pro filia domini maritāda, & dicit, ꝙ in hoc casu ita se habet generalis consuetudo. Sed quicquid dicāt Host. & Iac. ego non puto esse verum. Ideo teneo indistinctè communem opi. ꝙ nullo casu potest dominus inferior subditis suis collectam imponere, nisi hoc habeat ex pacto, vel consuetudine illius loci in specie. Et ita in indiuiduo, quòd non possit vasallus pro dote filiæ suæ, quam maritare intendit, grauare subditos suos, tenuit Bal. in c. 1. §. similiter, n. 1. de capi. Corradi. Et hanc dicit esse veriorem & magis communem opi. Brun. cons. feu. 32. n. 7. vbi multas auctoritates allegat, & est valdè rationi consentaneum. Nam si neque mater filiam, neque frater sororem regulariter dotare tenentur, multò minus debet cogi vasallus ad dotandum filiam domini sui. Et si casus contingeret ita iudicarem, nisi appareret de speciali cōsuetudine in contrarium, vt s. dixi.

QVAESTIO XXX.

1 *Dominus an possit cogere subditos suos ad molēdum in suis molendinis?*

1 QVæro, nūquid dominus possit cogere subditos ad molendum in suis molēdinis? resp. ꝙ non: & ista est vera, & communis opi. vt ait Boer. decis. 125. circa fin. quem refert Crauet. de antiq. tempor. in 4. par. §. circa præmissa. post n. 3. vbi latè. Bene certum est, ꝙ si domin⁹ haberet ius molendinorum ex consuetudine, vel priuilegio, credo, ꝙ alia molendina in eo loco cōstrui non possent, & consequenter ꝙ posset dominus cogere subditos ad molendum in suis molēdinis. Et superiorib. annis cùm quidam feudatarius haberet in suo castro, ius, & datium hospitij, & alius priuatus vellet in eo loco aliud hospitium erigere, fortè ad æmulationem illius domini fuit iudicatum, quòd licet domino eum prohibere ab huiusmodi erectione hospitij.

QVAESTIO XXXI.

1 *Vasallus non potest alienare feudum sine consensu domini, & si alienet, cadit à feudo.*
2 *Et quid si alienatio erat ex alio capite nulla?*
3 *Et quid si non sit secuta traditio rei feudalis?*
4 *Et quid si apposita sit clausula constituti?*
5 *Et quid si vasallus protestetur se alienare saluo, & reseruato consensu domini?*
6 *Et quid si vasallus post alienationem recuperet feudum?*
7 *Et quid si alienet solummodò vnam partem feudi, an cadat à toto?*
8 *Et quid si feudum sit acquisitum pro se, & quibus dederit?*
9 *Et an possit vasallus alienare commoditates feudi?*
10 *Et an si vasallus alienet omnia bona quæ habet in tali loco, censeatur alienasse etiam feuda quæ ibi possidet?*
11 *Et quid si vasallus sit in magna necessitate constitutus?*
12 *Et an valeat consuetudo quòd vasalli possint alienare feuda sine consensu dominorum?*
13 *Et quid si vasallus alienet feudum, domino sciente, & tacente, an id sufficiat pro consensu?*

1 VVlgaris est conclusio in materia feudorum, ꝙ vasallus non potest feudum ipsum alienare sine ꝯsensu domini. [a] De qua est tex. expressus in c. Imperialem, de prohib. alien. feudi per Fride. & si alienauit, alienatio ipsa nihil valet, ipse autē alienans, priuatur feudo, vt ibi.

2 Sed quæro, quid si contractus ipse alienationis fuit ex aliquo alio capite nullus, & inualidus, nūquid habebit locum etiam hoc casu pœna priuationis? resp. ꝙ non: & est communis sententia, vt dicunt Mod. in consue. Paris. feu. §. 21. n. 32. Nam ex actu nullo, ex quo domino præiudicium non infertur, non debet vasallus pœnam pati. & hæc opi. mihi placet, quando non esset secuta actualis traditio rei feudalis, sed solummodò ficta traditio, puta per constitutum. Nam quādo contractus est nullus, etiam constitutum in ipso contractu appositū est nullum. Sed si esset secuta actualis, & vera traditio, nō crederem vasallum hoc casu debere excusari à priuatione. Nam Doc. in hac materia loquentes considerant præiudicium domini, potius in traditiōe ipsius rei feudalis, quàm in alienatione, vt statim dicam.

3 Sed nunquid ad hoc vt vasallus alienans feudo priuetur, requiritur vltra alienationem, quod etiam subsecuta sit traditio ipsi⁹ rei feudalis? resp. ꝙ sic. aliàs autem, non facta traditione, non cadit feudo. ita tenet And. de Iser. in d. c. Imperialem. §. callidis, ver. Pœna in istis. Nam qui alienat, & tradit, facit quicquid potest, vt feudū in alium transferat, ideò pœnam meretur, tanquā de actu prorsus consummato: secus autem qui alienat, & non tradit. Faciunt quæ dixi s. hoc e. lib. §. emphyteusis, q. 13. ver. Sed nunquid.

Sed

ADDITIO.

a ¶Adde ꝙ hæc conclusio adeo est vera, vt talis alienatio ēt longissimo tempore præscribi non possit. ita tenet Andr. de Iser. in d. c. imperialem. ver. nulli⁹ temporis præscriptionē. quem Doct. ibi cōiter sequuntur. vt firmat Marian. Soc. iun. cons. 115. nu. 4 vol. 2. Paris. cons. 23. nu. 185. vol. 1.

4 Sed quid si non interueniat vltra alienationem, vera & actualis traditio rei feudalis, sed tantummodò ficta, puta per clausulam constituti vel precarij? resp. ꝙ talis traditio ficta sufficit ad hoc, vt ipse alienans priuet ur feudo. ita tenet Pau. de Ca. in l. 1. §. si rem depositam, n. 2. ff. dep. & hęc est crebrior sententia, vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feud. §. 13. gl. 5. n. 4. Tiraq. de constituto in 37. lim. nu. 5. & 6. Licet. n. constitutum sit fictus modus transferendæ possessionis, tamen per ipsum constitutum trāsfertur vera possessio. Nihilominus quidquid sit de rigore iuris, mihi de æquitate magis placeret alia opi. vt scilicet requiratur vera & actualis traditio. Nam qui fictè tradit, verè dici non potest fecisse quidquid potuit.

5 Item quæro, quid si vasallus in alienatione feudi protestetur se alienare saluo & reseruato cōsensu domini, vel saluo iure directi dominij, nūquid talis protestatio illum excusabit, vt non cadat à feudo? resp. ꝙ talis ꝓtestatio eū nō releuat, si post talē alienōem secuta sit traditio. ita dixit no. Bal. in l. vnic. n. 56. C. de his quæ pœn. no. & hæc conclusio communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. nō solùm. §. morte, n. 27. ff. de op. no. nun. Et eam dicit esse communem Dec. cons. 44. n. 4. Videtur enim hoc casu factum contrarium protestationi, quod magis attenditur, quàm ipsa protestatio.

Bene verum est, ꝙ si protestetur se alienare saluo consensu domini, & non aliter nec alio modo, talis protestatio verbis ita geminatis concepta, releuat, ita ꝙ vasallus feudum nō perdit: etiam si secuta fuerit traditio. ita singulariter dixit Bal. in c. 1. §. fi. post n. 3. ver. Sed pone. quæ fuer. prima causa benef. amit. quē sequuntur communiter Can. vt dicit Ripa li. 3. respōsorū c. 1. n. 3. Quia illa verba, & nō aliter, nec alio modo, sunt prorsus resolutiua ipsius alienōis, adeò vt nō accedēte ɔsensu domini, nō possit dici vasall⁹ feudū ipsum alienare voluisse. Vide quæ dixi in d. q. 13. vers. itē q̄ro.

6 Sed quid si vasallus, post alienationem recuperet feudum, nūquid propterea euitabit pœnam priuationis? resp. ꝙ non. ita tenet Bar. in l. sequitur. §. item Labeo. ī fi. ff. de vsuc. & ita communiter cōcluditur, vt dicit Ale. in l. si à me. n. 3. ff. ad l. Fal. & dicit Bertr. cons. 2. n. 6. lib. 2. in 2. par. ꝙ ita intelligunt communiter Doct. & hanc conclusionem dicit esse communem Cur. iu. de feu. ī 4. par. principali, in vltima causa amissionis feudi, in 1. regula, q. 15. Cum. n. vasallus propter alienationem cadat ipso iure à feudo, statim facta alienatione, & secuta traditione, est i⁹ domino quæsitum, quod deinde sine facto ipsius domini ab eo auelli non potest: dixi in d. q. 13. ver. sed quid si emphyteuta.

7 Sed pone, vasallus habens feudum alienauit sine cōsensu domini solummodò vnam partem feudi. Quæro an cadat à toto feudo, an autē solùm ab ipsa parte, quam alienauit? Resp. Bal. in c. 1. §. si verò, n. 1. quali. olim feu. alie. po. tennit, ꝙ totum

a amittat. Sed cōtra Bal. tenent omnes Doc. vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feu. §. 12. Gl. 5. n. 1. gl. autem in c. 1. §. calidis, in verbo, amittant. de prohib. feudi alie. per Frid. tenuit, ꝙ cadit solum à parte alienata, & dicit Cor. cons. 67 in litera K. lib. 2. ꝙ ita tenent communiter Doc. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Curt. iu. in d. 4. par. in 1. dubitatione posita post tres regulas amissio. feudi propter alienationē. Quod videtur satis rationabile, vt quis eatenus puniatur tantum, quatenus deliq̄t. Et hanc in hoc ꝓposito cōmunem rationem appellat Igneus in l. 3. §. si quis tabulas, n. 8. ff. ad Syl. Et hæc opi. est etiam magis ęqua, licet in pūcto iuris fortè opi. Bal. obtineret.

8 Vlterius quęro, quid si feudum esset acquisitum pro se, & quib. dederit, nūquid poterit vasallus id sine ɔsensu domini alienare? resp. ꝙ sic. est de hoc tex. in c. j. in prin. de feudo non hab. propr. na. feu. & est communis conclusio, vt dicit Cur. iu. in d. 4. part. in 2. regula q. 5. Dec. ɔs. 193. post n. 5. vers. Nō ob. fundamentum. Videtur. n. dominus concedendo feudum cum illa clausula, vsque à principio præstitisse consensum cuique alienationi, quam de ipso feudo faceret vasallus.

9 Successiuè quæro, nūquid possit vasallus alienare commoditates ipsius feudi? resp. ꝙ sic, ita dicit Bal. in c. j. §. aut si libellario. n. 3. in fi. quib. mo. feu. amit. & est communis opi. vt attestatur Ruin ɔs. 176. n. 13. li. j. Quod tamen intellige, vt talis alienatio valeat, durante tantùm vita ipsius alienantis, nō autem in præiudicium eius qui est successurus in feudo. & ita sentire videntur ferè omnes Doctores de hac materia loquentes.

10 In proposito huius materiæ quæro, si vasallus alienauit generaliter omnia bona, quę habet in tali loco, nūquid in huiusmodi generali alienatione veniant etiam bona feudalia? resp. ꝙ non: tex. est in c. 1. de capita. qui curiam vend. & ita dicunt communiter Docto. vt ait Curt. iu. de feu. in d. 4. parte in vltima causa priuationis feudi in 3. regula, co. 6. ver. restat etiam. Ex quo enim vasallus alienando bona feudalia, incideret in pœnam, succedit iuris cōclusio vulgata, ꝙ nemo censetur facere actum, propter quem incurreret ī pœnam. Aduerte tamen si casus de facto cōtingeret, quia aliud esset quærere, an bona feudalia venirent in huiusmodi generali alienatione, quātum ad hoc vt vasallus caderet in pœnam, aliud autem esset quærere an venirent quātum ad hoc, ne emptor remaneret decept⁹, quia scilicet putasset se etiam illa acquirere, ignorās ea esse feudalia: hoc enim casu considerata qualitate precij, & valore bonorum, deberet iudex cogere venditorem ad restitutionem precij, quod verisimiliter emptor credebat erogare in acquisitionem illorum bonorum, quæ reperta sunt esse feudalia: ne quis cum aliena iactura locupletetur.

11 Pone, vasallus reperitur in magna aliqua necessitate constitutus. Quæro, nunquid poterit eo casu feudum alienare sine domini consensu, propter illam magnam necessitatem, præsertim si esset fame oppressus? res. quòd non: ita tenet Bal. in ca. 1. num. 3. qualiter olim feud. pote. alien. & est communis conclusio, vt dicit Curt. iun. de feud. in 4. parte princ. in vltima causa amissionis feudi in prima regula, quæst. 16. Quæ licet prima facie videatur nimis rigorosa, tamen esset seruāda. Cùm

ADDITIO.

a ¶Pro hac communi adde Matt. de Afflic. in d. ca. imperialē. n. 28. Bal. in c. j. §. hoc quoq;. n. 13. de suc. feu. & eam communem dicit Tho. Grammat. decis. 49. n. 2. And. Tiraq. in l. si vnquam. verb. omnia n. 14. C. de reuo. don.

Cùm enim ſupremum dominium rei feudalis ſit apud dominum, non debet licere aliquo caſu vaſallo, de ipſa re feudali diſponere, ſine eius cõſenſu. Bene credo, ꝙ ſi ĩ caſu, quo. ſ. vaſall⁹ fame periret, dominus ab eo requiſitus nollet, vel ipſe acquirere vtile dominium, vel eius alienationi cõſentire, poſſet per ſuperiorem ad id cogi.

12 Quæro nunc, an valeat cõſuetudo, ꝙ vaſalli poſſint alienare feuda ſine ꝯſenſu dominorum? reſp. ꝙ ſic: ita dicit Io. Raynu. in c. Imperialem. §. habito, co. 24. de prohib. feu. alie. per Frid. Et hæc videtur eſſe magis communis ſententia, vt dicit Cur. iu. conſ. 158. n. 8. Sicut etiam videmus, ꝙ in cęteris omnib. quæ reſpiciunt feuda, conſuetudo vincit legem, & ipſa pro lege habetur.

13 Præterea quæro, dictum eſt, ꝙ vaſallus nõ poteſt ſine cõſenſu domini feudum alienare: modò cõtigit, quod vaſallus alienat feudum, domino ipſo ſciente, & tacente, nunquid hoc ſufficiet pro conſenſu? reſp. ꝙ ſic. ita tenet gl. in c. 1. in verbo, Ipſorum permiſſu, de prohib. alien. feud. per Lothar. quam ſequuntur communiter Doc. vt ait Hiero. Schur. conſ. 134. n. 3. inter conſilia feudalia Brun. Aluarot. in c. 1. §. præterea, n. 4. qui. mo. feu. amit. quem refert Iac. in verb. Et cum pacto de non alien. n. 20. Et dicit Dec. conſ. 144. in primis verbis, ꝙ illa gl. eſt communiter approbata. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Curt. iu. de feud. in 4. part. in vltima cauſa priuationis feudi, in ſecunda regula principali, co. 1. Hanc eandem opi. tenuit Gl. in d. §. Præterea. in verb. regreſſum, quam pariter dicit eẽ communiter approbatam Clau. in l. quæ dotis, n. 35. ff. ſo. ma. Nam vbicunque quis poteſt contradicendo actum impedire, præſentia cum taciturnitate operatur cõſenſum, quam tamen ego intelligo vt procedat, quando dominus ſciens, per notabile tempus tacuit, puta per annum, aliàs ſecus.

QVAESTIO XXII.

1 *Vaſallus poteſt ſine conſenſu domini alium ſubinfeudare de feudo, quod ipſe habet.*

2 *Et quid ſi ſit feudum eccleſiaſticum?*

3 *Et quid ſi ſit feudum decimarum?*

4 *Et quæ requirantur, ad hoc vt talis ſubinfeudatio valeat?*

5 *Et an talis ſubinfeudatio fieri poſſit in præiudicium agnatorum?*

6 *Et an ſi ſecundus vaſallus velit tale feudum alienare, requiratur conſenſus prioris, vel immediati domini?*

1 QVæro, nunquid poſſit vaſallus ſine domini conſenſu alium ſubinfeudare de feudo q̄d ipſe habet? reſp. ꝙ ſic. ita tenet gl. in c. quę in eccleſiarum, in ver. Alienandi feudum, de conſt. quam dicit eſſe communiter approbatam Gozad. cõſ. 62. n. 5. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Cur. iu. de feud. in q. 4. principali, in vltima cauſa priuationis feudi, in 1. q. primæ regulę. Et hoc vetuſtis, & noſtris moribus receptum eſt, vt dicit Zaſi. de feud. in 9. par. ver. ſecundo fallit. Non tamen potui hactenus reperire, apud Doc. aliquam bonam rationem, cur ſtante generali prohibitione alienationis feudi, ſit permiſſa ſubinfeudatio, cùm tamen nulla videatur ſubeſſe cauſa ſpecialitatis ſatis concludens.

2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit in feudo ſeculari, ſed q̄d in eccl'aſtico? reſp. Bal. ĩ c. j. §. prætereà, de cap. Corrad. loquẽdo per verbum fortè, tenet ꝙ non poſſit ſubinfeudari. Contrariam autem opi. ꝙimò poſſit ſubinfeudari, tenuit Iac. de Beluiſ. in c. 1. in prin. qui feudum dare poſ. & hæc opin. eſt magis communis, vt dicit Soci. conſ. 66. poſt n. 3. li. 3. Zaſ. de feu. in 4. par. ver. 11. fallit. Licet enim eccleſia in multis ſit priuilegiata, in hoc tamen nõ videtur poſſe allegari probabilis ratio diuerſitatis inter eccleſiam, & priuatum, meritò eodem iure cenſeri debet.

3 Sed quid ſi ſit feudum decimarum, nunquid laicus canonicè inueſtit⁹ ab eccleſia de aliquib. decimis, poterit aliũ laicũ de ipſis decimis, ĩfeudare? Reſp. ꝙ non, etiamſi accederet auctoritas, & conſenſus Epiſcopi. ita tenet Inno. in c. prohibemus, de decimis, & ita ſentiunt communiter Doct. vt ait Abbas in e. c. prohibemus, n. 4. quem refert Ia. in verb. In feudum. poſt n. 40 Ratio autem differentię inter feuda decimarum. & alia feuda eccleſiaſtica, eſt, quia laici non poſſunt decimas retinere ſine periculo animarum ſuarum, ideò Eccleſia omni ſtudio conatur eas ex eorum manib. extirpare, quæ cauſa non militat in aliis feudis, quæ licitè etiam à laicis retineri poſſunt. In cõtrarium tamen facere videntur ea, quæ dixi ſ. q. 13. verſ. Sed quæro.

4 Scias tñ, ꝙ ad hoc vt huiuſmodi ſubinfeudatio q̄ ſit per primum vaſallum, valeat, tria requirũtur. Primum ꝙ vaſallus hoc faciat bona fide, & ſine fraude. Secundum, ꝙ ille cui ſubinfeudat̃, ſit eiuſdem conditionis & qualitatis, cuius eſt ipſe vaſallus. Tertium, ꝙ ſubinfeudet cum eiſdem pactis, & conuentionib. cum quib. ipſe tale feudum tenebat. ita dicit gl. in d. c. j. §. præterea, in gl. magna, circa fi. quę in hoc eſt communiter approbata, vt atteſtatur Iac. in ver. & cum pacto de non alien. poſt n. 2. & in verb. ita etiam ꝙ ipſũ, poſt n. 3. & dicunt Mod. in conſuet. Pariſ. feud. §. 35. n. 18. ꝙ omnes Doctores illam ſequuntur.

5 Sed circa huiuſmodi ſubinfeudationem eſt aduertendum, quia principaliter cõcernere poteſt, & præiudicium domini & etiam præiudicium agnatorum, puta ſi vaſallus non habens filios, inueſtiat alium habentem filios, quo caſu, cum per eius mortem eſſet aperiẽdum feudum domino, vel agnatis, iuxta qualitatem feudi, nulli dubium eſt, quin talis ſubinfeudatio reſultet in eorũ omnium præiudicium, & ideò aliqui dicebant, ꝙ feudum ſubinfeudatum non debet remanere penes ſecundum vaſallum, & eius deſcendentes, pluſquam remanſiſſet penes primum vaſallum, & eius deſcendẽtes: & hoc ſiue feudum eſſet aperiẽdum domino, ſiue agnatis. Alij dicebant, ꝙ quatenus tractaretur de preiudicio domini, feudum deberet remanere penes iſtum ſecundum vaſallũ, etiam poſt finitam lineam primi: ſecus autẽ quatenus concerneret præiudicium agnatorum. & ꝓ hac opi. videtur tex. expreſſus, quẽ ad hoc ponderat Cur. iu. in loco ſ. allegato, in c. 1. quali. olim feu. po. alie. vbi dicitur, ꝙ quomodocunque primus vaſallus eſſet feudo priuãdus, nõ poteſt feudum, adimi ſecundo vaſallo, ſi ſit paratus illud ab ipſo domino recognoſcere, & illi ſeruire. In practica tamen credo, ꝙ non poſſet ſuſtineri. Quantum

tum verò fit ad præiudicium agnatorũ, omnes ferè conueniunt, quòd quando feudum est antiquum siue paternum, non durat apud secundum vasallum, nisi donec viuit vasallus qui subinfeudauit, vel eius descendentes. Eo autem mortuo, resoluitur subinfeudatio, venitque proximior agnatus ad feudum. ita dicit Spec. de feu. §. quoniam, ver. 39. & est communis opi. vt dicit Ale. cons. 15. n. 9. li. 5. quem refert Ruin. cons. 37. n. 18. li. j. & cõs. 213. post nu. 2. e. vo. Cùm. n. feudum istis agnatis debeatur ex pacto, & prouidentia primi ꝓcedentis, meritò nõ potest vasallus aliquo modo eis ꝑiudicare per huiusmodi subinfeudationem. & ita volunt cõmuniter Doc. vt dicit Berous q. 95. n. 5.

6 In proposito huius conclusionis quæro. Pone quòd iste secundus vasallus, cui feudum fuit subinfeudatum, velit illud alienare, nũquid reqretur consensus prioris, & supremi domini. an autem ꝯsensus domini immediati, qui subinfeudauit? resp. quòd requiritur consensus prioris & supremi domini, non autem cõsensus domini immediati: ita dicit Gl. in c. imperialem. §. illud, in verbo, Nisi requisitus, de prohib. feudi alie. per Frid. & est magis cõmunis opi. vt attestatur Iac. in ver. Et cum pacto de non alie. n. 21. & seq. Cag. in l. consilij. n. 9. ff. de re. iu. Zas. de feu. in 9. part. ver. Sed occurrit. Nam apud primum vasallum, post factam subinfeudationem, non remanet neque directum neque vtile dominium, sed solummodò quædam reliquiæ vtilis dominij quæ tãquam modici momenti, nõ attenduntur, sed attenditur prima & potior causa quæ est dominium directum remanens apud primum dominum. Quod nota, quia cùm hæc q. semel contigisset de facto, aliqui, qui prædicta non viderant, responderunt contrarium.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Vasallus an possit sine consensu domini feudum alteri locare?*

2 *Et an dare ad libellum?*

3 *Et an concedere in emphyteusim?*

4 *Et quid de consuetudine?*

1 QVæro, an vasallus possit sine cõsensu domini feudum alteri locare? Resp. de locatione ad modicum tempus, res omni caret difficultate.

a Sed de locõe ad longum tempus, [a] dicẽdum est quòd nõ potest vasallus id facere absq; consensu domini. & ad hoc allegatur Bal. in c. j. §. aut si libellario. quib. mo. feu. amit. quem omnes sequuntur, vt dicit Iac. in ver. Et cum pacto de nõ alie. n. 15, & est communis cõclusio, vt dicit Cur. iu. de feu. in 4. par. in vltima causa amissionis feudi, in 1. regula, q. 3. Bertr. cõs. 2. n. 4. li. 2. in 2. part. Est. n. talis locatio species alienationis, vt dixi ȷ̃. §. Locatio.

2 Pariter etiam, nõ potest vasallus sine domini cõsensu rem feudalem dare alteri ad libellum. text. est clarus in c. imperialem, in prin. de prohib. feu. alie. per Frid. & ita expressè determinant Doct. vt dicit Iac. in verb. ita etiam quòd ipsi, n. 9.

3 Idem etiam dicẽdum est in emphyteusi, eadem ratione, vt scilicet non possit vasallus sine cõsensu domini rem feudalem dare alteri in emphyteusim. ita tenet gl. in c. imperialem, ĩ prin. in ver. seu alienare, circa fi. Et est magis communis opi. vt dicit Cur. iu. in d. 4. par. in 2. q. 1. regulæ.

4 Scias tamen, quòd quicquid sit in pũcto iuris, hodie ex generali consuetudine vasalli pascua, terras incultas, & eremos feudales in emphyteusim concedunt. Et de hac consuetudine attestatur Pe. Iacob. & post eum Io. Raynald. in d. c. imperialem. §. 1. Io. Fabr. in §. adeò. instit. de locat. quem refert Cur. iu. in d. 2. q. Quod no. quia hęc consuetudo, ita tolerata excusaret vasallum à pœna priuationis, quam de iure incurrisset, propter talem concessionem emphyteuticam factam de re feudali.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Vasallus an possit renunciare feudum in manib. domini ipso inuito?*

2 *Et an post talem renunciationem possit offendere dominum?*

3 *Et an possit talem renunciationem facere in præiudicium agnatorum?*

1 QVæro, an vasallus possit renunciare feudum in manib. domini, ipso domino inuito? resp. quòd super hoc articulo variæ sunt Doctorum opiniones. Aliq enim tenent, quòd vasallus possit, etiam inuito domino, feudum renuntiare, dũmodo id ipsius domini non intersit: & videtur tex. in c. 1. de vasallo, qui contra consti. Lothar. & dicit Ab. in c. quæ in ecclesiarum, n. 19. de consti. quòd ita communiter tenent Doct. Hanc etiam esse communem conclusionem attestatur Curt. iu. de feu. in 4. part. in vltima causa amissio. feu. in 31. q. primæ regulæ. Quia cum principaliter feudum cõcedatur fauore inuestiti, meritò videtur ei licere debere fauori suo renuntiare. Contrariã autem opi. scilicet, quòd imò non possit, tenet Bar. in l. is cum quo, circa principium. ff. de aqu. plu. arc. & dicit Ale. in l. si qs vi. §. fi. n. 14. in fi. ff. de ac. pos. quod ita magis communiter tenetur, licet super isto articulo multa scribantur: & hæc opin. mihi magis placet. Cùm enim feudum sit contractus nominatus, & vltro citroque obligatorius, non debet esse in facultate vnius, alio inuito, ab eo recedere. Esset tamẽ fortè tutius tenere distinctionem quam censuit gl. in c. 1. in gl. fi. de ca. qui cur. vend. vt scilicet dicamus quòd quando pro feudo præstatur certum seruitium, eo casu non possit vasallus inuito domino ipsi feudo renuntiare: si verò feudum sit concessum simpliciter ad seruitium incertum, tũc possit renuntiare. & illam gl. in hoc esse communiter approbatam, attestatur Iaco. in verbo, qui quidem inuestiti, nu. 29. & in verbo, Et vnus ex dictis, nu. 1. ita etiam communiter teneri affirmat Albertus in l. cùm fructuarius. ff. de vsufruc. Fel. in dict. cap. quæ in ecclesiarum, nume. 78. & sequen. dicunt etiam Modern. in

ADDITIO.

a ¶Hæc est opi. Mat. de Afflic. in d. c. imperialem. n. 61. Ias. in l. fi. n. 112. C. de iur. emph. Cur. iu. ĩ trac. feu. 4. part. vl. cau. amis. feud. reg. q. 3. locatio enim ad longum tempus parum distat ab alienatione, & ideo prohibita alienatione, censetur etiã prohibita locatio ad longum tempus.

in consuet.Paris.feu.§.1.gl.5.n.3.quod ita distinguunt communiter Doct.idem dicit Zas.de feu. in 10.parte,in prin.2.partic.qui etiam in 12.partic. vers.secunda conclusio, dicit hanc esse communem opi.& ideo licet vasallus derelinquat rẽ feudalẽ,non tamen propterea liberabitur à præstatiõe seruitij,quod pro ipsa re præstare tenebatur. & ita esse communem opi.attestatur Alb.in l.sed an vltro.§.is aũt,ver.item alleg.ff.de ne.ge.

2 Sed posito,ꝙ possit renunciare:quæro,nunquid poterit vasallus post talem renunciationẽ offendere dominum? Resp.ꝙ nullo modo debet eum offendere, propter reliquias præcedentis vasallagij,& amicitiæ. & si secus faciat, debet puniri.ita dicunt omnes Doct. vt dicit Ias. in verb. & vnus ex dictis,nu.1.in fi.

3 Et hæc quidem omnia procedũt, quatenus ipsa renunciatio potest cõcernere interesse ipsius domini directi, vel præiudicium ipsius vasalli renũciantis:sed nunquid talis renunciatio præiudicabit agnatis ipsius vasalli,quando.s.feudum est antiquum,seu paternum?Resp.ꝙ nõ pręiudicat.ita tenet Bal.in c.1.in pr.n.3.de alie.feu.pater. quem omnes sequuntur,vt dicit Iac.in verb.& vnus ex dictis.post n.8.ver.addit inquantum. Non enim potest vasallus tollere agnatis ius illis quæsitum ex tenore primæ inuestituræ, proueniens ex pacto.& prouidentia primi acquirentis, vt sæpius dixi.& ideo dato etiam, ꝙ huiusmodi renunciatio feudi valeret, non tñ amplius durat in præiudicium agnatorum, quàm ea non facta feudum remansisset penes ipsum renũciantem. & in hoc omnes concordant vt dicit Cum.cons.167.n.2. Et sic eueniente casus,feudum nihilominus aperitur agnatis, quàm si per illum vasallum aliqua renunciatio facta non fuisset.

QVAESTIO XXXV.

1 *Vasallus an possit rem feudalem sine consensu domini pignorare,vel hypothecare?*

1 QVæro,nunquid vasallus possit rem feudalẽ alteri pignorare,vel hypothecare sine con-

a sensu domini?Resp.ꝙ nõ:[a]tex.est clarus,in c.Imperialem.de proh.feud.alie.per Frid.& licet aliàs licita esset pignoratio feudi, vsque ad dimidiam, vt habetur in c.1.in pr.de alie.feu.pater.hodie tñ indistinctè,& in totum est ꝓhibita.& in hac sñia resident communiter Doct.vt dicit Aluar.in d.c. 1.in pr.n.2.de alie.feu.pa. Intellige tamen ꝙ propter simplicem pignorationem, seu hypothecam feudi,non incidit vasallus in caducitatem, nisi etiam procedat ad traditionem, vt etiam dictum est in alienatione,s̃.q.31.vers.sed nunquid.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Feudum an possit dari in dotem sine consensu domini?*

1 QVæro, nunquid feudum possit dari in dotẽ sine consensu domini? Resp. Hæc q.potest dupliciter contingere. Primò, quando vasallus habẽs filiam,vult ipsi filiæ,vel potius genero,dare in dotem ipsum feudum.& de hoc est text.expressus,in c.j.§.donare, quali.olim feu.alie.pot.ꝙ non potest illud dare in dotem. & hæc est communis Doc.sententia,vt dicit Zas.in feu.in 9.parte, nu.40. quem refert Io.Iac.de Leo.inter cons. feu.Bru.cons.114.n.68. Si enim non est permissum vasallo alienare feudum propter propriam necessitatem,etiam famis, vt dixi s̃.q.31.ver.pone vasallus, multo minus debet ei licere illud in alium transferre pro filia sua dotanda. Secundo modo potest contingere,si ipsamet mulier, quæ est vtilis domina feudi,velit seipsam de feudo dotare,& de hoc pariter videtur tex.in c.j.de inuest. quam Titius accepit,&c. quod possit ipsam dotare de feudo,& hęc est cõis ꝯcl.modo duo concurrant.primò,ꝙ det feudum in dotem inęstimatam:secundò,ꝙ non apponat pactum de lucrando.& ita esse communem concl.attestatur Curt. iu.de feu.in 4.parte prin.in 1.reg.q.4.Reuera,vbi etiam hæc duo concurrerent in dotatione filiæ facienda per patrem, difficile esset allegare concludentem rationem diuersitatis. Tamen in practica sequenda esset communis opi.Pro qua forte posset dici in hoc differre patrem à filia, quia filia dans in dotem nõ videtur alienare feudum, sed tñ commoditates ipsius feudi, quarum alienatio est vasallo permissa, vt dixi s̃. q.31.ver.successiuè. quibus tamen etiam ipsa fruitur,ex quo deseruiunt oneribus matrimonij. Præterea licet propriè possess.rei dotalis dicatur esse apud maritum,tamen etiam mulier dicitur quodammodo possidere fundum dotalem, secus autem est in patre.Sed quidquid sit,tutius esset in vtroque casu requirere domini consensum. prout fieri debere consuluit Aluar.in d.§.donare.quem refert Cur.iun.in loco præallegato.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Vasallus an possit sine consensu domini constituere seruitutem in re feudali?*

2 *Et an possit constituere vsumfructum?*

1 QVæro,nunquid possit vasallus sine consensu domini constituere in re feudali seruitutem,vel aliquod aliud onus imponere?Resp.aut loquimur quantum ad præiudicium ipsius constituentis,& res non habet difficultatem. Potest enim proculdubio vasallus ad sui præiudicium constituere seruitatem realem in re feudali, sine cõsensu domini,vt est tex.expressus in c.j §.quid ergo,de inuest.de re ali.fa. Et est communis concl.vt attestatur Cur.iu.de feu.q.14.& seq.Quò verò ad præiudicium domini, non potest vasallus seruitutem,vel aliquod onus feudo imponere, & ideo eueniente casu quo feudum domino aperiatur, extinguitur omne onus illi impositũ per vasallum. Idem etiam dicẽdum est quantum ad præiudicium agnatorum, qui successuri sunt in feudo. Non enim potest vasallus aliquam seruitutem,vel onus constituere super feudo in pręiudicium eorum qui succedere debent in feudo ex prouidentia primi acquirentis. & ad hoc per Doct.alle.gl.quam tamen ego in libro meo non reperio,in c.j.in ver.alienationes. de ca.Conrad. & illam gl. dicit esse communiter approbatam Alex

ADDITIO.

a ¶Pro hac opi.adde Aug.Bero.decis.94.n.11. Chass.in consuet.Burgun.ti.des fieds,reg.3.§.8.n.11. Soc.cons.19 n 12.vol. 1.vbi omnes dicunt hanc esse communem. Fallit tamen qñ feudum pignoraretur pro seruitio militari,vt per Io.Tigr. sing.50.nu.3.vbi alleg.Bal.in l.2.col.1.C.com.de leg.

Alc.conſ.18.poſt n.5.li.5. quem refert Pileus in rep.§.Titia,poſt n.99.Pariſ.cõſ.88.n.4.li.2. Et hãc opi.dicit eſſe magis communem Bero.q.95.n.1.

2 Sed nunquid poterit vaſallus ſine domini conſenſu conſtituere alteri vſumfructum in re feuda li? Reſp.ꝙ nõ. Et ad hoc pariter alle.illa gl.quam ego non inuenio, vt ſ.dixi. & ita eſt communis concl.vt atteſtatur Curt.iu.in d.4.parte,q.15.Eſt enim vſusfructus pars dominij, merito cũ vaſallus prohibitus ſit alienare vtile dominium, neq; etiam poſſe debet alienare eius partem.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini de feudo trãſigere?*

1 QVæro, an vaſallus poſſit ſine domini conſenſu de feudo tranſigere? reſp.ꝙ aut vaſal-
a lus tranſigendo trãsfert feudum in alium,& hoc facere nõ poteſt ſine licentia domini,aut retinet feudum penes ſe,& tunc poteſt tranſigere.ita diſtinguit Bal.in c.1.n.6.de contr.inter vaſ.& ali.& in hanc ſententiam inclinat communis mens doctorum,vt ait Cur.iu.de feu.in 4.parte,in vl.cau. amiſ.feud.q.7. Hanc etiam opin.dicit eſſe magis cõem Pari.conſ.j.n.134.li.j donec enim vaſallus retinet feudum penes ſe, non dicitur inferre domino aliquod præiudicium.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Vaſallus an poſſit facere compromiſſum de re feudali ſine conſenſu domini?*

1 SVcceſſiuè quæro, nunquid poſſit vaſallus de re feudali facere compromiſſum ſine domini cõſenſu? Reſp.reſpectu compromiſſi faciendi in arbitratorem,omnes conueniunt,quod vaſallus id facere non poſſit. Procedit enim Arbitrator nullo iuris ordine ſeruato,merito non debet vaſallus, cui interdicta eſt omnis feudi alienatio, poſſe facere actum ex quo reſultare poſſet alienatio. Hæc autem ratio non videtur militare in Arbitro,qui tenetur ſequi iura.Et ideo multi tenuerunt, ꝙ in arbitros poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere. quod etiam expreſsè cõcedere videtur tex.in c.1.§.ſi inter,de l.Conra. Et licet per diſpoſitionem c.Imperialem, de prohi. feu.alie.per Frid. videatur prohibita omnis alienatio feudi,tamen ex quo in ſpecie non fit in eo tex.mentio de compromiſſo, non videbatur dicendum, quòd text. in dict.§.ſi inter, cum ſimil. eſſet correctus, & ita quod per d.c. Imperialem, non ſint correcta in hoc iura antiqua,dicit videri communem mentem Feudiſtarum Curt.iu.de feu.in 4.parte,in materia alienationis feudi, q.8. ſubdens ꝙ ita ſentiunt communiter Scrib.in materia iuriſdictionis feudalis.Dicit tamen Cur.ibi, in fi.ꝙ hæc deciſ.eſt multum dubia, & periculoſa,& bene dicit.quia reuera contraria opi.ꝙ.ſ.vaſallus nõ poſſit etiam in arbitros facere compromiſſum de re feudali,eſt iudicio meo tutior, & etiam magis communis, prout atteſtatur Soci.iu. conſ.77.n.76.& ſeq. lib.1. Pro qua facit,quia ilľr de qua re non poteſt quis liberè diſponere,neq; etiam poteſt de ea facere compromiſſum. Poſſet tamen, & fortè non impertinenter ad hanc q.accommodari diſtinctio facta in præcedẽti q. vt.ſ. poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere, modo ex tali compromiſſo,vel arbitramento ſu perinde ferendo, non poſſit ſequi, ꝙ feudum in alium transferatur, vt dictum eſt de trãſactione, cui etiam iuxta communes iuris regulas æquiparatur compromiſſum ſiue arbitramentum.

QVAESTIO XL.

1 *Vaſallus an poſſit in ſuo teſtamento de feudo diſponere?*
2 *Et quid in feudo ſimpliciter hæreditario?*
3 *Et quid in feudo communi?*
4 *Et an poſſit illud legare pro anima?*
6 *Et an poſſit plus aſſignare vni ex filiis ſuis,quàm alteri, de ipſo feudo?*
6 *Et quid in feudo nouo?*

1 QVæro,nunquid poſſit vaſallus in ſuo teſtamento de feudo diſponere? Reſp.ꝙ diſpoſitio teſtatoris de feudo nullo modo valeat.tex.in c.j.de ſucc.feu.ibi, nulla ordinatione defuncti in feudo manente,vel valẽte.& hæc eſt communis regula,vt dicit Soc.iu.cõſ.72.poſt n.40.li.1.Cur. iu.de feu.in 4.parte prin.in 1.reg.q.pe.Cum.n.vaſallus non ſit dominus feudi, niſi donec vixerit, merito nõ debet poſſe de eo diſponere,in præiudicium eorum, quibus ex prouidentia primi acquirentis,poſt eius mortem feudum debetur.

2 Sed quia hæc materia à Doct.aliquantulum confusè tractatur,ideo diſtinguẽdi ſunt aliqui caſus pro eius intelligentia. Aut.n.loquimur in feudo ſimpliciter, & abſolutè hæreditario, & tunc dicendum eſt,ꝙ poteſt teſtator de eo diſponere ad ſui libitum, & illud relinquere cui voluerit: Ex quo tale feudum eſt alienabile & tranſitorium ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos, nihil prohibet quò minus etiam de eo in ſpecie poſſit vaſallus in teſtamento ſuo diſponere. Vide quæ dixi ſ.q.9.verſ.Hoc præmiſſo,& ſ.q.31.ver.vlterius quæro. Aut verò, & ſecundò, loquimur in feudo mixto, ꝙ.ſ.eſt hæreditarium, & eſt etiam ex pacto & prouidentia, prout eſt feudum receptum pro ſe,& filiis,& hæredib.& hoc caſu dicũt aliqui,ꝙ ex quo filius nõ poteſt habere feudum, niſi etiam ſit hæres, vt dixi in eadem q.9. verſic. quandoque, & tertio, hæres autem non poteſt cõtrauenire facto defuncti, propterea diſpoſitio teſtatoris de ipſo feudo valebit, quia per ipſum hæredem infringi non poterit. Sed hic eſt aduertendum,quia hæc concl.dato ꝙ eſſet vera,procederet ſolummodo,vbi ageretur de præiudicio filiorum vel agnatorum, ſed quo ad præiudicium ipſius domini directi, non habetur in conſideratione, an feudum ſit ſimpľr ex pacto, & prouidẽtia,an mixtũ, vel an ſit nouum,vel antiquum: & ideo modo feudum non ſit ſimpliciter & abſolutè hæreditariũ,tene, ꝙ oĩs diſpoſitio de feudo facta per vaſallum teſtantem,quo ad præiudicium domini eſt nullius valoris & momẽti.præterea hæc concl.etiam quo ad præiudicium filij, vel

ADDITIO.

a ¶Tex.in c.j.de contro.inter vaſ.& alium. videtur dicere ꝙ quo ad ius feudi põt vaſallus cum litigante tranſigere, & præiudicat domino, vt teneatur obtinentem ex cã tranſactionis habere in vaſallum. Et idem dicendum in compromiſſo, de quo in q.ſeq.cùm compromiſſum ſit trãſactio. Et ſic videtur ibi eſſe deciſum id de quo dubitauit Spec.in ti. de arbit.§.poteſt.ver.ſed nunquid vaſal.ſ.ꝙ vaſallus ẽt ſine conſenſu ſuperioris poteſt de feudo compromittere.

vel agnati,nõ videtur vera, saltem quando filius vel agnatus adiuissent hæreditatẽ vasalli, de feudo testantis,cum beneficio inuentarij.Nam talis confectio inuentarij conseruat filio vel agnato hæredi iura sua,vt possit, non ob.aditione,alienationem de feudo factam per defunctum reuocare, etiam quod tale feudum esset hæreditarium, secũdum vnam opi.quam ego tenui j.q.42.ver. successiuè.Tertiò etiam hæc concl.nõ satisfacit. nam solummodo haberet locum in filio vasalli qui omnino cogitur acceptare hæreditatem patris,si vult feudum retinere:de quo tamen dixi j. q.76.secus autem in agnato,sufficit.n.quod agnatus sit hæres primi recipientis, neque requiritur, quod sit hæres vasalli vltimo loco defuncti,vt dixi in s̃.alleg.q.9.vers.sed quæro,& sic in eo cessat fundamentum conclus. Facienda est ergo generalis regula, ꝙ siue feudum sit simpliciter ex pacto & prouidẽtia, siue mixtum non potest vasallus in præiudicium agnatorum de feudo testari. Bene verum est,ꝙ si filius vel agnatus adirẽt hæreditatem vasalli, qui de feudo testatus est, sine beneficio inuẽtarij, non possent talem alienationem in testamento factam reuocare,quia eo casu non possent facto defuncti ꝯtrauenire,& hoc, non quia alienatio per aditionem conualidetur, sed quia iste adeundo sibi præiudicasset. Et nota, quia hoc est maximi effectus: nã cum ista aditio nõ prẹiudicet,nisi adeunti,posset filius,vel agnatus adeuntis, ad quem feudum spectaret virtute inuestituræ,ipsa aditione non obstante alienationem ipsam reuocare.

3 Sed quæro,nunquid hæc cõcl.ita declarata,quæ habet,quod vasallus non potest de feudo testari, habeat locum generaliter in omni feudo.s.siue sit antiquum, siue sit nouum,i.acquisitum ab ipso vasallo testante?Resp.ꝙ quantum ad præiudicium domini, vt s̃.dixi, non habetur in consideratione,an feudum sit antiquum,vel nouum.qa vtroque casu non potest per vasallum alienari sine consensu ipsius domini,sed quantũ ad præiudicium filiorũ, vel agnatorum multum interest: nam si est feudum antiquum,vel paternum,non poterit vasallus de eo testari in præiudicium eorum qui sunt vocati ex tenore inuestituræ. Si verò sit nouum, vtique poterit de eo testari, interueniente consensu domini.Est enim generalis regula,ꝙ potest vasallus de feudo nouo ad libitum suum disponere,sub quocunque tenore receptũ sit,etiam in præiudicium filij,vel agnati,vel ex tenore inuestituræ successurus fuisset in feudo, vt dixi j.q.41.vers.& hæc quidem.

4 Ex hac concl. ꝙ vasallus non potest de feudo testari:Primò infertur, ꝙ non poterit testator illud
a legare,etiam pro anima.[a] tex.est in c.j.§.donare, qual.olim feu.alie.po. Sed quæro,an legato feudo, debeatur saltem æstimatio, prout debetur quando legatur res aliena? Resp. ꝙ non debetur neque res, neque æstimatio. ita tenet Bal.in d.§. donare,n.3.& est communis opi.vt dicit Soc.iu. cons.72.n.60.lib.1.& cons.74.n.20.& seq.c.vol. Quando enim aliquis habens ius in re, quod est morte periturum, illam legat alteri, censetur legasse solummodo illud ius quod habebat:neque debetur aliqua æstimatio, vt dixi s̃.lib.proximo. §.legatum.

5 Secundò infertur, ꝙ non poterit pater habens plures filios,plus assignare in feudo, vni ex filiis, quàm alteri.& ita est communis opi.vt dicit Zas. de feu.in 8.parte,in 3.partic.ver.& hanc partem. Est enim ex prouidentia legis constitutum, vt omnes filij æqualiter in feudis succedant.Multo minus ergo poterit totum ipsum feudum prælegare vni ex filiis suis.Dicit Ale.in l.apud Iulianũ. quam legit cum l.cum seruus.§.si quis alicui,n.4. in fi.ff.de leg.1. ꝙ magis communis opi.videtur inclinare in hanc partem.Et hãc opi.tenere communiter Doct. attestatur Io.Rayn. in c.imperialem.§ habito.col.7.de proh.feud.alic.per Frider. quem refert Iac.in verb. & cum pacto ꝙ de ipso feudo, nu.2.in fi. Hanc etiam dicit esse communem Ruin.cons.25.nu.13.lib.1.

6 Quæ omnia de plano procedunt in feudo antiquo,& paterno:illud enim proculdubio non potest pater vni ex filiis suis prælegare. & ita esse communem opi.dicit Rui.cõs.9.in fi.li.1.& hoc pro indubitato præsupponit Soc.iu.cons.160.n. 44.li.2.Cum enim tale feudum virtute inuestituræ,debeat ad omnes eius filios æqualiter peruenire ex prouidentia concedentis,merito non potest vasallus per suam dispositionem alterare naturam feudi,in præiudicium aliorum,& sic illud relinquere vni ex filiis suis, etiam si sit ex cõprehensis in inuestitura.& ita solet cõmuniter concludi,vt dicit Soc.iu.in cons.72.nu.33. Sed quid in feudo nouo,i.acquisito per ipsummet vasallũ testantem pro se, & filiis, vel pro se & liberis? Et in hoc variæ sunt Doct.opi. quas latè refert Cur. iu.de feu.in 4.parte,in vlt.cau.amis.feu.q.30.ver. ex prædicta regula. Aliqui enim dicunt,ꝙ etiam feudum nouum nõ potest pater vni ex filiis prẹlegare.& hãc opi.dicit videri magis communem Soc.iu.in d.cons.72.n.35. & cons.160.n.44.li.3. Alij verò dicunt, ꝙ põt:& hanc dicit videri communem Barb.inter cõs.Ale.cons.55.col.pe.vers. & si quispiam,li.4. quæ etiam mihi magis placet. Est.n.valde rationabile, vt q̃d iure meo quæsiui, etiam arbitrio meo alienare possim.Et certè mirum est, quod Doct.in hoc artic.adeo inter se repugnẽt:nam aut loquimur quo ad præiudicium domini,& certum est, quod quando prælegatur vni ex comprehensis in inuestitura, non dicitur agi de aliquo præiudicio ipsius domini. Aut loquimur quãtum ad præiudicium aliorum,& pariter non videtur agi de aliquo eorum præiudicio. Si enim vera est decis.And.de Iser. quam retuii in d.q.61.ver.& hæc quidem,ꝙ s.vasallus de feudo nouo possit cum consensu domini ad sui libitum disponere, nescio videre qua ratione, si vasallus posset tale feudum alienare,etiam in extraneum, non possit etiam illud vni ex filiis suis prælegare.Et ita,si casus contingeret,cõsulerem, & iudicarem. Vide tamen in hoc proposito ea quæ dixi s̃.hoc eod.lib.§ emphyteusis.q.16.

Quæ

ADDITIO.

a ¶Illud intellige de iure ciuili,secus de iure can.secundum Host.in ti.de immun.eccl.§ inquantum. vers.sed nec illa.& ratio est,quia magnũ præiudicium fieret domino,quia ecclesia nunquam moritur,& propterea nunquam esset spes quod reuerteretur ad dominum. Vide Lu.Rom.sing 533 & ibi addition.Gabriel.Sarayn.

QVAESTIO XLI.

1 *Vasallus an possit cum consensu domini alienare feudum in præiudicium agnatorum?*
2 *Et quid si feudum sit antiquum?*
3 *Et quid si sit hæreditarium?*

1 DIxi s̃.q.31.in pr.ꝙ non potest vasallus feudũ
a alienare [a] sine cõsensu domini. Quæro nũc, an possit vasallus cum consensu domini feudum alienare in præiudicium agnatorum? Resp. ꝙ nõ: & est communis conclu. vt attestatur Cur.iu.de feud.in 4.parte, in vlt.partic.in 1.reg.col.3.vers. stat ergo ex præmissis.

2 Et hæc quidem regula de plano procedit in feudo antiquo, seu paterno. Nam tale feudum proculdubio non p̃t per vasallum alienari in præiudicium agnatorum, etiam cum domini consensu. & hæc est communis opi. vt attestatur Aluar. in c.1.post nu.4.vers.oppono ab extra. quemad. feu.ad semp.per. Et clarius post eum Collegium Bon.inter cons.Cur.Se.cons.50.n.21.refert & sequitur Paris.cons.17.n.16.li.1. Cum enim sit ius quæsitum descendentibus ex tenore primæ inuestituræ, merito non potest tolli per aliquem ex successoribus primi inuestiti. & hæc est communis omnium concl. vt dicit Cur.iu.cons.171.n.5. Et est valde rationabile, vt in huiusmodi feudis, quæ à maioribus suis proueniunt, non possit vasallus aliquo modo filiis suis præiudicare, qui ad feuda ipsa veniunt, non ex facto ipsius patris, sed ex antiquorum suorum prouisione. Ita dicit An. de Iser.in c.j.§.quid ergo, de inuest.de re ali.fa. Et hæc est verissima, communis & ab omnibus approbata concl. vt dicit Soc.iu.cons.112.n.1.li.2. subdens, ꝙ hoc est apud Doct. nostros indubitatum. Sed in feudo nouo secus est: nam feudum nouum sub quocunque tenore receptum sit, nisi fuisset expresse receptum contemplatione alicuius filij specialiter & proprio nomine in ipsa inuestitura nominati, semper potest ad libitum alienari per feudatarium cum consensu domini, nec requiritur consensus filij primogeniti, vel alterius agnati, q successurus esset in feudo. Et hæc est decis. An.de Iser.in c.1.n.5.de ali.feu.pa. quam dicit esse per omnes approbatam Sigism. cons. feud.52.nu.1. vbi etiam subdit, ꝙ omnes eam sequuntur nemine discrepante. Quia id quod ego acquiro, possum pro mea voluntate alienare. & hæc decis. semper mihi placuit, licet Doct. super hoc articulo variè scripserint.

3 Sunt autem nonnulli, qui non ita passim admittunt hanc concl. ꝙ vasallus non possit de feudo antiquo, seu paterno disponere, in præiudicium agnatorum: sed putant distinguendum esse inter feudum hæreditarium, & feudum non hæreditarium, dicentes: ꝙ in feudo non hæreditario bene procedit supradicta conclu. & ideo si feudum sit receptum pro se, & descendentibus masculis, ꝙ non poterit vasallus de eo disponere in præiudicium descendentium masculorum. & hanc dicit esse communem omnium conclus. Cur.iu. in d. cons.171.n.6. Sed in feudo hæreditario, etiam si sit antiquum, tenent, ꝙ possit vasallus preiudicare agnatis, & sic, ꝙ in feudo recepto pro se, & hæredibus, factum vnius ascendentis, tempore quo feudum est apud ipsum, preiudicet non solùm sibi, sed etiam posteris suis hæredibus, cum censeatur quid hæreditarium. Et dicit Ale.cons.13.nu.11.li.5. quod hæc est communis concl. Doc. vbique: quam etiam post eum dicit esse cõmunem Paris.cons.16.n.44.lib.1. Ias.cons.56.col.fi.vers. secundò respondetur, lib.3. Tu verò hic aduerte, nã si loquimur in feudo simpliciter & absolutè hæreditario, puta recepto pro se, & hæredib. quibuscunque, vel pro se, & quibus dederit, vera est concl. ꝙ potest alienari etiam in extraneum sine consensu domini, & sine consensu agnatorum: quia tale feudum æquiparatur bonis allodialib. & transit ad quoscunque hæredes, vt sæpius dixi. Et in tali feudo non consideratur vtrum sit antiquum, vel nouum. Si vero loquimur in hæreditario mixto, puta recepto pro se & filiis, & hæredibus, non est hæc concl. absolutè vera, per ea quæ dixi s̃ q.40.ver.sed quia. quæ hoc loco non repeto, quia optimè possunt accommodari ad hanc conclusionem.

QVAESTIO XLII.

1 *Alienatio feudi fuit facta per vasallum in præiudicium agnatorum an sit ipso iure nulla, vel detur agnatis reuocatio?*
2 *Et quid in feudo mere hæreditario?*
3 *Et quando feudum dicatur alienari iure permittente?*
4 *Et quid si alienatio fiat in agnatum proximiorem, & qui omnino erat in feudo successurus?*
5 *Et quid si fiat in remotiorem?*
6 *Et nunquid agnatus proximior possit reuocare etiam vno alienante?*
7 *Et an eo casu teneatur precium emptori restituere?*
8 *Et quid si vasallus alienans habeat filios?*
9 *Et quid si alienatio facta sit in penitus extraneum.*
10 *Et infra quantum tempus possit hoc casu fieri reuocatio?*
11 *Et an pendente hoc termino ad reuocandum stet etiam in pendenti tempus petendi inuestituram à domino?*
12 *Et quid si agnatus proximior consentiat alienationi, an talis consensus præiudicabit eius filiis?*
13 *Et an præiudicet agnatis in sequenti gradu?*
14 *Et an filius vel agnatus ipsius vasalli admittantur ad huiusmodi reuocationem, etiam si sint hæredes ipsiusmet vasalli alienantis?*

1 DIxi s̃.q.j. ꝙ non potest vasallus alienare feudum antiquum in præiudicium proximioris agnati, sine ipsius consensu. Quæro modò, nunquid si illud alienet, talis alienatio sit ipso iure nulla? Resp. ꝙ quatenus alienatio rei feudalis est in præiudicium domini facta sine eius cõsensu, nulla est difficultas, quin sit ipso iure nulla. tex.in c.Imperialem.de proh.feu.alie.per Frider. Sed quatenus respicit præiudicium agnatorum, non est ipso iure nulla, sed bene potest per filios vel agnatos alienantis reuocari. & in hac materia habemus tex.no.in c.j.§.Titius filios, si de feu.defun.cont.fue. quod filius vasalli p̃t alienõem feudi per p̃rem factam, reuocare ẽt ipso patre viuo, sed teneẽ eo casu restituere p̃cium emptori. agnatus aũt nõ tenetur p̃cium restituere: sed sine precio reuocat, mortuo tamen prius alienãte, vt ibi. Sed

ADDITIO.

a ¶Fundi alienatio licet prohibita sit licitè tamẽ fieri potest irrequisito domino, si in proximiorem fiat, dummodo tamẽ illud feudum antiquum sit, aut paternum, vt per Tiraq. in præfat.lib.1.num.52.

2 Sed quia hæc materia habet plura capita, ideo distinguendum est: aut loquimur in feudo merè hæreditario, & non datur aliquo modo reuocatio, quia, vt sæpius dixi, tale feudum est alienabile ad instar bonorum allodialium. Aut loquimur in feudo simpliciter ex pacto, & prouidentia, vel etiam mixto, & tunc, aut feudum est nouum, & non datur reuocatio, quia licitè potest per vasallum in quemcunque alienari, vt dixi s. q. proxima, vers. & hæc quidem. Aut est feudum antiquum, seu paternum, & hoc casu potest per agnatos alienantis reuocari: & sic habes pro absoluto in hac materia præsupponere, ꝙ nũquam admittitur agnatus, vel filius, ad reuocationem alienationis feudi, nisi hæ duæ qualitates concurrant, scilicet quòd feudum sit ex pacto, & prouidentia, vel absolutè, vel mixtim: & quòd sit feudum antiquum.

3 Est etiam pro intelligentia prẽmittendum, quòd feudum aliquando dicitur alienari iure permittente, aliquando verò dicitur alienari iure non permittente. Iure permittẽte alienatur feudum, puta, si interueniat consensus domini: nam hoc casu valet alienatio ipsius feudi. Item alienatur iure permittente, quando vasallus illud alteri in feudum concedit, quod quidem facere potest etiam sine domini consensu, vt dixi s. q. 32. Item quando vasalla nubens dat feudum in dotem, quod pariter ei permissum est, vt dixi s. q. 36. Iure autem non permittente, dicitur feudum alienari, quando alienatur sine domini consensu, in casibus à iure vel consuetudine feudorum non permissis.

4 Hoc prẽmisso, explicãdi sunt plures casus, prout plurib. modis potest hęc q. contingere. Aliquando. n. vasallus alienat feudum in agnatum proximiorem, & qui omnino post mortem alienantis esset in feudum successurus, & tunc aliis agnatis non datur reuocatio: quia eorum nihil interest, ex quo etiam non facta alienatione, feudum erat peruenturum in illum. ita dicit Iac. de Belu. in c. Imperialem, de prohi. feu. alie. per Frider. & hanc concl. firmant Doct. vt dicit Iac. de feu. in ver. & cum pacto, de non alie. nu. 13.

5 Aliquando, & secundò, vasallus alienat feudum in agnatum remotionem, & tunc distinguendũ est: nam aut iste vasallus alienans habet filios, & possunt ipsi talem alienationem reuocare. Sed si volunt eam reuocare viuo patre, tenentur pretium emptori restituere. Mortuo autem patre, possunt etiam sine pretio feudum recuperare, d. §. Titius filios. Si vero vasallus non habeat filios, potest agnatus proximior reuocare talem alienationem, vt ibi.

6 Sed nunquid poterit agnatus proximior huiusmodi alienationem reuocare, etiam viuo agnato qui alienauit? Resp. ꝙ si alienatio est facta iure permittente, non potest illam reuocare, nisi post mortem ipsius alienantis. Si verò sit facta iure non permittente, poterit agnatus eam reuocare etiam ante eius mortem, vt in d. §. Titius filios: quando autem dicatur facta alienatio iure permittente, vel non, dixi s. versic. est etiam. & hæc conclus. procedit sine difficultate, tenendo illam opi. quod feudum antiquum propter alienationem non aperiatur domino, sed agnatis, quam ego tenui tanquam veriorem, j. q. 66. versic. sed quid si vasallus.

7 Sed an in præmissis casibus tenebitur iste agnatus proximior pretium emptori restituere? Resp. ꝙ non, d. §. Titius filios. Ex quo enim in omnem casum feudum ad ipsum agnatum deuoluebatur ex prouidentia primi inuestiti, non videretur æquum, vt ipse teneretur rem suam pretio redimere.

8 Sed pone, ꝙ iste vasallus, alienans feudum in remotiorem agnatum, habet filios: Quæro, quis erit præferendus in huiusmodi reuocatione, an filius ipsius alienantis, an verò alius agnatus proximior? Resp. ꝙ si alienatio facta fuit iure permittente, tunc filius præfertur agnato: si verò facta fuit iure refragãte, agnatus præfertur filio. & ista concl. approbatur à Doct. vt dicit Iac. in d. ver. & cum pacto de nõ alienando, n. 35. & dicit Curtiu. de feu. in 4. parte, reg. 3. vers. quartò, circa præmissa. ꝙ ita intelligũt & declarant communiter Feudistæ. Et sic vides, ꝙ quando alienatio est facta iure permittente, melior est conditio filij, quàm agnati. nam vt dixi, filius potest, etiam viuo patre, eam reuocare restituto pretio, agnatus autem non potest, nisi secuta morte alienantis. E conuerso autem, quando alienatio est facta iure nõ permittente, melior est conditio agnati, quàm filij, quia agnatus in reuocatione prefertur filio, vt s. dictum est. & harum decisio. difficile est, iudicio meo, assignare aliquam cõcludentem rationem: nisi quia ita vetustis feudorum morib. receptum est, licet Doct. in hoc multum laborent.

9 Aliqñ, & tertiò alienatio fit in penitus extraneũ, & tunc dicẽdum est, ꝙ pariter admittũtur filij, & etiam agnati, ad reuocandum huiusmodi alienationem, prout quando facta est in agnatum remotiorem. Et in hoc proposito intellige extraneum, eum qui non sit ex comprehensis in inuestitura, dato ꝙ aliàs est agnatus ipsius alienantis.

10 Scias tamen, ꝙ in vno differt hic casus ab illo, qa qñ alienatio fit in agnatum remotiorem, tunc si proximior agnatus taceat per annum, penitus excluditur ab ipso feudo: sed si alienatio facta sit in extraneum, tunc ad hoc, vt proximior agnatus excludatur, requitur cursus saltem 30. ann. ita tenet gl. in d. §. Titius filios. ver. per annum, quæ in hoc est cõiter approbata, vt dicit Alc. cons. 15. n. 10. li. 5. Dec. cõs. 395. in fi. Iac. in ver. & cum pacto de nõ alien. n. 18. Balb. de præsc. in 4. parte prin. q. 12. n. 19. in fi. Et dicit Dec. cons. 328. n. 4. ꝙ Doct. illam cõiter sequuntur. Dicit etiam Aluar. in d. §. Titius filios, post n. 4. ver. oppo. cum gl. fi. ꝙ ita tenetur per doct. cõiter. idem dicit Præp. in d. §. Titius filios, col. 3. ver. oppo. cum gl. facilius. n. præsumit ꝯsensus inter ꝯiunctos, q̃ inter extraneos.

11 Quæ autem sit ratio, cur sit præfixum tp̃s anni agnato proximiori ad reuocãdum alienationem feudi factam in remotiorem, & non maius, vel minus tp̃s, multa dici possent. Sed forte melior ratio est, vel saltẽ magis colorata, qa intra illud tp̃s anni, tenetur vasallus petere à dño inuestituram, vt dixi j. q. 49. vñ, ex quo intra illud tp̃s non reuocat, neque petit inuestituram, merito excluditur à feudo. Sed quæro, an pendente hoc tp̃e reuocandum, stet etiam in pendenti tempus ad petendam inuestituram à domino? Resp. quòd non

non. sed omnino debet petere inuestituram à domino intra annum à die alienationis, aliàs cadit à feudo. ita sentire videtur Bald. in d. §. Titius filios, in fi. verbis. Et hanc opi. dicit esse communem Gozad. cons. 71. n. 3. Quæ tamen mihi semper visa fuit dura, tanto magis, quia regulariter tempus anni ad petendum inuestituram, non currit nisi possidenti, vt dixi ȷ̃. q. 49. versic. item quid si forte vasallus. & forte etiam intentio Bal. non fuit hæc ad quam allegatur. Sed pro nunc nihil determino.

Dixi, ꝙ si agnatus proximior tacuerit per annum, vel per 30. annos, quando alienatio est facta in extraneum, excluditur per hanc taciturnitatem, ex qua resultare videtur tacitus consensus. Certè multo magis si agnatus expresśe alienationi consenserit, censebitur à feudo exclusus, neque poterit illam alienationem reuocare. Et hoc parum habet difficultatis, & ideo cautela est, ꝙ vasallus volens feudum alienare, faciat quòd agnati consentiant alienationi.

12 Sed quæro, pone, ꝙ agnatus proximior consenserit alienationi feudi factæ per vasallum, nunquid talis consensus præiudicabit filio ipsius consentientis, quominus possit ipsum feudum recuperare? Resp. aut iste filius est hæres patris, qui consensit, vel est aliquid habiturus ex eius hæreditate. Et hoc casu cum non possit retractare defuncti voluntatem, non poterit talem alienationem reuocare: si verò non est hęres patris, neque aliquid est habiturus ex eius hæreditate, vtique poterit, non obstante consensu per patrem præstito, feudum alienatum recuperare. ita solent Feudistæ communiter distinguere, vt dicit Curt. iu. in d. 4. parte, in vltima causa amissionis feudi, in 3. reg. vers. secunda cadit. quod tamen intellige, vt dicam ȷ̃ in vers. successiuè.

13 Sed maior videtur dubitatio, si extēt agnati proximiores, remotiores, & medij gradus ipsius alienantis, & agnatus proximior consentiat ꝙ feudum alienetur in remotiorem, an talis cōsensus præiudicet agnatis medij gradus, quominus possint ipsi talem alienationem reuocare? Est ardua quæstio, in qua aliàs inter se contrarium consuluerunt Collegium Mediolan. & Collegium Bonon. sed tenenda est opi. quòd talis consensus eis non præiudicet: cum enim eis sit ius quæsitum ex tenore primæ inuestituræ, non debet posse illis auferri sine eorum culpa, aut facto. & hæc est magis communis. vt dicit Curt. iu. in d. 4. parte, in vltima causa amissionis feudi, circ. pr. 3. reg. subdens, quòd iudicio suo non habet multum dubitationis.

14 Successiuè quæro, nunquid filius vel agnatus ipsiusmet vasalli alienantis, admittatur ad huiusmodi reuocationem, etiam si sint hæredes ipsius vasalli? Resp. quòd si adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, non poterit talem alienationem reuocare, tunc enim proprie repræsentat personam defuncti, & ideo non potest eius facto contrauenire: sed si fecit inuentarium, bene poterit reuocare. Ita tenent communiter Feudistæ vt dicit Cur. iu. in d. 3. reg. col. 3. vers. limitare prædictam, quem refert Paris. cons. 10. nu. 8. lib. 1. Nam beneficium inuentarij conseruat hæredi omnia iura sua, & actiones, perinde ac si non adiuisset hæreditatem. Et hęc quidem conclusio de plano procedit, quando feudum nō est hæreditarium: nam eo casu proculdubio potest filius vel agnatus hæres, facto inuentario, reuocare huiusmodi alienationem. Et ita concludunt omnes, vt dicit Dec. cons. 185. nu. 1. circa fi. nam hoc casu vasallus habet feudum ex simplici prouidentia primi inuestiti, non autem tanquam hæres. Sed quid si sit hæreditarium, quo casu non potest habere feudum, nisi tanquam hæres? Resp. quòd in hoc doc. sunt varij: nam aliqui tenent, quòd inuentarium nihil prosit, ad hoc vt possit alienationem ipsam reuocare. Et hanc opi. tanquam communem sequitur Grat. cons. 9. nu. 18. li. 1. vbi etiam refert Cur. iu. cons. 138. col. 6. attestantem illam esse magis communem. Sed ego non reperio Cur. in alle. cons. maximè, nu. 16. vbi loquitur in hoc proposito, attestantem de communi. Aliqui verò tenent, quòd imò etiam in tali feudo hæreditario, possit filius vel agnatus hęres vasalli cum beneficio inuentarij, reuocare alienationem feudi per eum factam. & hanc opi. videtur admittere tanquam veriorem, & magis communiter approbatam Soc. iu. cons. 112. n. 13. li. 2. Reuera si loquimur in feudo mere hæreditario, credo, ꝙ cōfectio inuentarij nihil prosit ad reuocandum: quia (vt s̃. dixi) in tali feudo non datur reuocatio, ex quo de eo iudicatur, vt de alia quacunque re hæreditaria. sed si loquimur in feudo, quod est partim hæreditarium, & partim etiam est ex pacto, & prouidentia, mihi magis placet secunda opi. ꝙ scilicet confectio inuentarij conseruet ius reuocandi alienationem. Vocatur enim eo casu agnatus ad feudum non simpliciter tanquam hæres vasalli, qui alienauit, sed etiam ex facto, & prouidentia primi inuestiti. Quæ opin. multo magis tenenda esset, vbi iste agnatus, qui vult feudum alienatum reuocare, posset dicere se hæredem primi acquirentis, aliter quàm mediante persona illius vasalli, qui alienauit, quod sufficeret secundum opi. quam tenui s̃. q. 9. ver. sed quæro: nunc enim ex quo posset habere feudum alia via, & sic tanquam hæres istius alienantis, crederem omnino confectionem inuentarij ei prodesse debere.

QVAESTIO XLIII.

1 *Filius penes quem est feudum paternum, vel emphyteusis, an teneatur creditoribus paternis satisfacere de ipso feudo, vel emphyteusi?*

2 *Et quid si adiit paternam hæreditatem?*

1 QVæro, nunquid filius, penes quem est feudum paternum, vel emphyteusis, teneatur creditoribus paternis satisfacere de ipso feudo vel emphyteusi? Resp. ꝙ si quidem filius paternam hæreditatem non adiit, non teneatur illis satisfacere, & hoc est iudicio meo indubitatum.

2 Sed quid si adiit? Resp. ꝙ hoc casu distinguendum est inter feudum vel emphyteusim, quę sint hæreditaria, & inter non hæreditaria. Nam filius accipiēs feudum aut emphyteusim nō hæreditariam

riam, & simul etiam hæreditatem patris adiens, cum beneficio tamẽ inuentarij, nõ tenetur vltra vires hæreditatis paternæ creditorib. satisfacere ex ipso feudo, vel emphyteusi, quia habet feudũ ex pacto, & prouidẽtia primi acquirẽtis, non aũt tanquã hęres. Nec aditio hæreditatis debet ei obesse, ex quo cõfectio inuẽtarij omnia iura sua integra conseruat, vt dixi in q. præcedenti, ver. Successiuè. Secus autem si feudum aut emphyteusis sit hæreditaria: nam eo casu, ex quo illam habet tãquam hætes, meritò etiam si solẽniter inuentarium cõfecerit, tenet̃ ipsis creditorib. ex ipso feudo, vel emphyteusi satisfacere. & ita communi omnium consensu receptum esse, attestatur Dida. li. 2. resolutionum, c. 17. post n. 4. vers. Octauò infertur. Et hæc quidem cõclusio, si intelligatur, vt procedat in feudo simpliciter, & absolutè hęreditario, mihi satis placet: nam cùm tale feudum sit ad instar aliorum bonorum hereditariorum allodialium, certum est, ꝙ in bonis hæreditarijs confectio inuentarij nihil prodest hæredi. Sed si esset feudum nõ absolutè hæreditarium, sed etiam ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, teneo, ꝙ cõfectio inuentarij prodesset hæredi, prout ẽt tenui in q. præcedenti, in allegato ver. Successiuè.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Feuda an possint diuidi?*

2 *Et quid de consuetudine obseruetur?*

1 a QVero, nunquid feudum possit diuidi? a resp. ꝙ feuda maiora, prout est feudum ducatus, marchiæ, vel comitatus, quod habet dignitatem annexam, non possunt diuidi, etiam consentientib. consortib. & ita se habet communis opi. vt attestatur Soc. cons. 67. post n. 25. vers. Tertiò ꝯfirmatur. li. 1. quod est duplicatum in cons. 165. li. 2. Idem etiam dicit Soc. cons. 278. n. 1. li. 2. Et dicit Cur. iu. de feud. in 4. par. princ. in vltima causa priuationis feudi, q. 30. in pr. ꝙ ita concludunt omnes in hoc absque disputatione. Et videtur tex. in c. 1 §. preterea ducatus, de prohib. feu. alie. ꝑ Frid. Inferiora autem feuda, quæ non habẽt dignitatẽ annexam, vtique diuidi possunt, vt est text. in d. §. præterea ducatus, & hoc etiam, si huiusmodi feuda inferiora sint feuda iurisdictiõis. ita tenet Spe. de feudis. §. quoniã, ver. 34. & est communis opi. vt dicit Soci. in allegato cons. 67. post nu. 45. ver. Septimo dato. Et hoc videtur inductum in fauorem, & honorem imperij, ne. s. feuda maiora, quorum dignitatis titulus prouenit ab Imperatore, diminuantur, & ad destructionem deducantur, quæ ratio non militat in feudis inferioribus, non habentibus dignitatem annexam.

2 Scias tamẽ, ꝙ quicquid sit de iure, communiter in Italia, & in certis partib. Alemaniæ, & cæterarum prouinciarum, omnia feuda, etiam dignitatum, præter regales, diuiduntur: de qua ꝯsuetudine attestatur Io. And. in ad. ad Spe. de feud. super Rub. co. pe. ver. Non omittam. quem refert Gramus cons. 4. n. 29. li. 1. Et hæc consuetudo seruãda esset, in illis tamen feudis, quę solita essent diuidi, non autem in aliis.

QVAESTIO XLV.

1 *Feudum an præscribi possit?*

2 *Et an contra dominum?*

3 *Et quid inter priuatos?*

4 *Et quid si sit alienatum sine consensu domini?*

1 b QVæro, an feudum præscribi b possit? Hæc est intricata quæstio, propterea procedẽdo per singulos casus, dic, aut quæritur de præscribẽdo directo dominio, vel per vnum dominium ꝯtra alium, vel per priuatum contra dominum, & in hoc remitto te ad ea, quæ dixi s̃. lib. 7. §. præscriptio. Aut quęritur de præscribẽda cõcessione feudali, per priuatum contra dominum, & dico, ꝙ si quis diuturno tempore, id est, per decẽnium, possedit aliquam rem, vt feudalem, præsumitur per talem cursum decẽnij præcessisse solẽnis concessio feudalis, vt dixi s̃. q. 19. ver. Sed pone. Aut verò quęritur de pręscribendo titulo vasallagij, per dominum contra priuatum, & non sufficit cursus decennij, sed requiritur tempus 30. an. vt dixi in alle. q. 19. in prin.

2 Si autem quęritur de pręscribẽdo vtili dominio contra dominum, puta, quia vasallus habẽs feudum, illud alienauit, & ille in quem feudum fuit alienatum, illud possedit, nunquid si postea dominus velit recuperare feudum, tanquam sibi apertum propter alienationem sine suo ꝯsensu factã, poterit iste vasallus possessor feudi opponere decursam esse pręscriptionem? Resp. ꝙ alienatio est adeò nulla, ꝙ non potest feudum etiam longissimo tempore præscribi. ita colligitur ex text. in c. Imperialem, ibi nullius temporis præscriptione, de prohib. feu. alie. per Frid. vbi hoc exp̃sè tenet And. de Iser. quem sequunt̃ communiter Doc. vt ait Cur. iu. de feu. in 4. par. in vltima causa amissionis feu. co. 1. vers. Prima ergo, & in l. j. in fi. verbis. C. de ser. fu. & licet Gl. in c. j §. præterea, in verbo, Præscriptione, de cap. Conra. tenuerit, ꝙ illa verba, nulla præscriptione obstante, non comphendant præscriptionem 40. an. tamẽ illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Afflic. ibi n. 24. & seq. & sic tene ꝙ possessio rei feudalis alienatę irrequisito domino, non potest illam præscribere contra dominum, nisi cõcurrat tempus 100. an. & ratio est, Quia possidens, cui ius commune resistit, nõ est audiẽdus, etiam si alleget præscriptionem, nisi de legitimo titulo constet.

3 Sed quid inter priuatos, nũquid poterit vnus priuatus contra alium præscribere vtile dominium ipsius feudi? Resp. ꝙ sic, modò ꝯcurrat t̃ps 30. an. & bona fides præscribẽtis. & ad hoc pariter allegatur gl. in d. §. præterea. in ver. Præscriptione. Et dicit Paris. cons. 15. n. 13. li. j. ꝙ in hoc omnes Scribentes illam sequuntur. Quam etiam opi. attestatur esse communem, idem Paris. cons. 27. n. 91. li. 1. & cons. 1. n. 123. e. vo. vbi dicit, ꝙ ita communiter ꝯcluditur, & refert Balbũ de præsc. pariter attestãtem hãc esse communem opi. vt ibi ꝑ eum.

Vt

ADDITIONES.

a ¶Feudum vt iurisdictio potest diuidi, vt per Ale. cons. 7. li. 5. vide Boer. in li. consuetud. Bituric. ti. de feu. §. j. & 2. qui refert ita decreto Senatus iudicatum in causa dominæ Frãc. de lane, & Gastonis de lisle eius filium, ꝯ magistrum Io. de Poncat die 29. Nouemb. 1537. vide eundem Boer. decis. 46.

b ¶Dominum posse præscribere aduersus vasallũ tenet Bal. in c. j § si quisper triginta. ver. & ista q. est vtilis. si de feud. conten. sit inter dom. & agn. volens feudum ad dñm reuersum, & bona fide sine cõtradictione vasalli possessum, posse ratione directi dominij, quod habet in feudo, præscribere titulo pro suo spatio 30. an. alle. l. si hæres. 2. ff ad Treb. & Gul. de Cu. in l. si q̃s emptionis. in 2. q. C. de p̃sc. 30. vel 40. an.

4 Vt vides Doctores in hoc articulo variè loquuntur.aliqui.n.intelligūt illam gl.loqui inter dominum & priuatum, aliq inter duos priuatos,cùm tamē appareat eam loqui,quādo priuatus opponit præscriptionem contra dominum,'aliàs.n.nō posset applicari ad illum tex.qui loqtur de reuocatione alienōum facienda per dominos. Quidquid sit, mihi placet hæc resolutio, quam etiam credo esse magis communem, ꝙ s.contra dominum non possit vtile dominium alienatum præscribi spacio 30. nec 40. an. sed solummodo per cursum 100.annorum:sed inter priuatos, ꝙ currat præscriptio feudi interueniente bona fide, cū spacio 30.annorum,cum aliis requisitis in c.j.§.si quis per triginta, si de feudo defuncti, &c. Quæ conclusio non multum haberet difficultatis,vbi feudum peruenisset in istum vasallum,cum consensu domini. Sec⁹ autem si sine domini ꝯsensu. Nam cum eo casu prohibita sit omnis alienatio, & præscriptio rei feudalis,nō videtur audiendus allegās præscriptionem, siue agat inter dominū, & priuatū,siue inter priuatos. & ita videtur iudicasse ꝯsilium Neap.vt per Afflict.decis.2 54. Ego tamen prima facie sentio cōtrarium:nam illa cōstitutio annullās omnem alienōem & præscriptionem rei feudalis sine ꝯsensu domini,fuit facta in fauorem domini, nō autem in fauorem priuatorum,& ideò videm⁹, ꝙ alienatio feudi sine cōsensu domini,licet sit nulla,quo ad præiudicium ipsius domini,valet tamē in prçiudicium agnatorum,nisi intra debitū temp⁹ illā reuocauerint, vt dixi s̄.q.42.Meritò omni casu crederē teneri posse, ꝙ inter priuatos vtile dominium feudi possit spacio 30.annorum præscribi,vt s̄.dixi.

QVAESTIO XLVI.

1 *Feudum an imputari debeat filio in legitimam?*
2 *Et quid si sit ex pacto,& prouidentia?*

1 QVæro,nūquid feudum imputetur filio in legitimam?resp.Hæc q. potest dupliciter ꝯsiderari. Primò, an filius cui feudum defertur, puta, quia ex tenore inuestituræ feudū spectet primogenito, teneatur illud imputare in legitimam.siue portionem sibi ꝯtingentem ex hereditate,seu bonis paternis.Secundò,an feudū sit computandum in bonis defuncti, quādo tractatur de assignāda legitima,siue eius supplemēto, alicui ex filiis,cui nō debeatur pars feudi,an autem sit detrahendum,prout etiam detrahitur æs alienū,quod habebat defunctus. Dicūt ergo Doct. ꝙ si feudū est paternum,s.acquisitum ab ipso patre de cuius hæreditate agitur, tenet̄ filius illud in legitimam imputare.Si verò feudum prouenit ab auo, tunc ex quo censetur quid aduentitium , non debet imputari.& hanc conclusionē dicit esse communem Ruin.in rep.l.in quartam,post n.17.ver.Prima conclusio.ff.ad l.Falc.

2 Quæ quidem conclusio de plano procedit, vbi feudum fuisset cōcessum patri simpliciter pro se, & heredib.quo casu dicitur feudū hereditarium, & proculdubiò est in legitimam imputādum. Et ita sentit Bar.in l.j.§.sed nec castrēse,n.6.ff.de col. bon. & dicit esse communem sent. Ripa in d.l.in quartā,nu.178.& seq.Sed quid si fuerit ꝯcessum pro se,& liberis, quo casu dicitur absolutè ex pacto & prouidentia?resp.ꝙ nihilominus si est quęsitum à patre,debet in legitimam imputari,& de eo debetur legitima, secundùm magis communem opi.vt attestatur Alex.cons.29.post n.4.li.5. dicēs,ꝙ ita etiam est de mente Bar.in d.§.sed nec castrense,si bene aduertatur,&ratio est:nam cum feudum acquisitum à patre, dicebatur feudū nouum , & sic de eo pater libere disponere poterat etiam in extraneum , siue esset quæsitum pro se, & hæredib.siue pro se, & filiis vt dixi s̄.q.41.ver. Et hæc quidem, meritò filij illud habere dicūtur beneficio paterno,&sic debent illud in legitimā imputare.Qua ratione etiam dicēdum est, ꝙ si esset feudum simpliciter, & absolutè hæreditariū, puta, quia esset quæsitum pro se & hæredib.quibuscunque, vel pro se, & quib.dederit, esset proculdubiò imputādum in legitimam,& de eo detrahenda ltīma, qa de huiusmodi feudo iudicat̄, vt de cæteris reb.hæreditariis, & allodialib.vt sæpius dixi, & hoc siue esset quæsitum à patre. siue ab auo,vel etiam superiori ascendente:quia in vtroque casu militat eadem ratio.

QVAESTIO XLVII.

1 *Vasallus an possit incidere arbores fructiferas in fundo feudali?*

1 QVæro,nūquid vasallus possit incidere arbores fructiferas in fundo feudali? resp.ꝙ non: ita tenet Bart.in l.diuortio.§.si fundum,in fi.verbis.ff.sol.ma. Et cum Bar.tenent omnes antiqui, & Moderni,vt dicit Ias.in d.§.si fundum,post nu. 3.ver.Circa secundam.Licet.n.vasallus sit dominus vtilis rei feudalis,non tamen est absolutè, & irreuocabiliter dominus,quia post mortem tenetur feudum restituere successori, q ex tenore inuestituræ vocatus est ad feudum, & hinc infero, ꝙ in casu, in quo vasallus posset absolutè de feudo disponere, puta, quia feudum esset absolutè, & simpliciter hæreditarium,vel quia esset feudū nouum,posset etiam īcidere arbores fructiferas. nam cui licet quod est plus , multò magis licere debet quod est minus. Et hæc omnia intellige, quantum ad præiudicium filiorum vel agnatorum,qui successuri essent in feudo.Sed quo ad p̄iudium domini directi , caueat vasallus, ne malè versetur in re feudali,quia ex ea causa poterit feudo priuari,vt dixi j̄.q.56.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Vasallus committens adulterium cum vxore domini priuatur feudo.*
Et quid si post mortem domini cum ipsa vidua stuprum committat?

1 TV scis, ꝙ vasallus committēs adulterium cū
a vxore domini directi, priuatur feudo. a text. est expressus in c.j.§.1.qui.mo.feu.amit. Quæro, quid si post mortem domini committat stuprū cum eius vxore vidua,an pariter sit feudo priuādus?resp.ꝙ sic:ita tenet And.de Iser.in d.§.j.& est magis communis opi. vt dicit Io.Gato. in l.1. C. de sec.nup.in tex.n.61. Videtur enim ipsa adhuc esse in primo matrimonio. Propterea dicunt Doctores , quòd si transisset ad secunda vota, & vasallus cum ea coiret , non caderet à feudo, cessat enim

ADDITIO.

a ¶Fallit si nesciat eam esse vxorem domini sui,quia non priuatur feudo,vt per Ale.in ad.ad Bar.ī l.item apud. §.si quis virgines.ff.de iniur.

enim eo casu ratio reuerentiæ, quam vasallus domino præstare tenetur.

QVAESTIO XLIX.

1 *Vasallus tenetur infrà annum & diem à morte domini, petere renouationem inuestituræ.*
2 *Et quid in militibus vasallis?*
3 *Et an hoc tempus currat à die sententiæ?*
4 *Et an currat impuberi?*
5 *Et an minor aduersus lapsum huius termini possit petere restitutionem in integrum?*
6 *Et an requiratur sententia declaratoria?*
7 *Et quid si dominus inuestituram concedere noluerit?*
8 *Et quid si vasallus eo tempore non possidebat feudum?*
9 *Et an vasallus possit purgare moram?*
10 *Et quid si dominus post annum & mẽsem recepit vasallum ad solita seruitia, an censeatur illi remisisse?*
11 *Et quid si dominus reliquerit plures hęredes an teneatur vasallus ab omnibus petere inuestituram?*
12 *Et an ille qui prius habebit partẽ feudi, si aliam acquirat, teneatur pro ea nouam inuestituram petere?*
13 *Et an iuramentum fidelitatis possit præstari per procuratorem?*

1 MOrtuo domino, tenetur vasallus intra annũ & diem à morte ipsius domini, petere ab eius successore renouationem inuestituræ, & debitum fidelitatis iuramẽtum exhibere, aliàs priuať feudo. Idemq; si domino superstite vasallus moriatur, teneť eius filius intrà dictum temp⁹ idem facere, aliàs cadit à feudo. tex. est expressus in c. 1. ĩ prin. quæ fue. pri. cau. benef. amit. & est communis conclusio, vt dicit Cur. iu. de feu. in 4. par. ĩ 23. causa amis. feu. Quæ tamen non seruatur in hoc ducatu Mediolani, vt ibi. Ratio autem huius cõclusionis est, secũdùm communiter Scribẽtes, vt dicit Curt. ibi. quia petere inuestituram est signũ deuotionis, & reuerẽtiæ, quam vasallus domino debet. Ego verò alia ratione dicebam illud fuisse introductum, quia s. virtus iuramenti non transit ad hæredes, neq; egreditur personam iuratis, ideò hæc renouatio iuramenti, & recognitionis fuit necessaria, ad hoc vt specialius, & magis efficaciter ex proprio iuramẽto filius domino obligaretur. Nam licet vasallus mortuus iurasset fidelitatem pro se, & successorib. suis, adhuc esset necessaria renouatio iuramenti fidelitatis, & ita tenent communiter Can. vt dicit Cur. iu. in d. 4. par. in 24. causa priuationis, vers. Secundò extẽde. sic etiam respectu successoris in directo dominio, nisi specialiter præstetur iuramentum domino, & eius successorib. non obligatur vasallus successori, nisi renouetur iuramentum. Bene verum est, ꝙ si iuramentum fuisset præstitum domino, & successorib. non esset necessaria renouatio iuramenti, sed bene esset renouãda inuestitura in signum recognitionis, vt s. vasallus agnoscat illum in dominum, & iste illum in vasallum. Ratio autẽ cur præfixum sit temp⁹ anni, & diei, nõ autem maius nec minus tempus, nulla potest iudicio meo melior assignari, quàm, quia ita morib. receptum ẽ.
2 Intellige tamen illud, quod dictum est de termino anni, & diei, quia locum habet solummodo in priuatis vasallis. Milites autem vasalli habent annum, & mensem. tex. est expressus in c. j. quo tempore miles: & ita concludunt omnes Scribentes, vt dicit Cur. in d. 23. causa, ver. Tertiò limitanda. Et dicit Aluarot. in d. c. j. post n. 7. ver. Oppo. cum gl. 4. quòd ita tenent Doct. communiter omnes.
3 Scias etiam, ꝙ hoc tempus nõ incipit currere, nisi à die scientiæ probabilis. ita tenet Gl. in d. c. j. in Gl. 2. quo tempore miles, quam omnes sequunť, vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feu. §. 1. gl. 7. n. 4. & sic iste annus à principio est vtilis, & post scientiam continuus. Addunt etiam dicti Mod. ꝙ non currit, nisi à die hæreditatis aditæ, sed hoc Gl. illa non dicit, neque credo ꝙ sit verũ, licet multi hoc teneant, maximè si essemus in feudo, ꝙ agnatus, vel etiam filius posset habere, etiam si nõ esset hęres vasalli vltimo loco defuncti. Propterea ego dicerem, hunc annum & diem esse computandũ à die quo vasallus adept⁹ est possessionem ipsius rei feudalis. & probabiliter sciuit, vel scire potuit ipsam rem esse feudalem: & nisi hæc duo concurrerent, facilè eum excusarem ab amissione feudi, ob non petitam inuestituram.
4 Item scias, ꝙ hoc tempus nõ currit impuberi. tex. est in c. si minori, secundum communem intellectum, si de feudo defuncti, &c. & sic requiritur, ꝙ vasallus sit maior 14. an. Sed quid in fœmina, nũquid hoc tempus illi currere incipiet statim post pubertatem, & sic post 12. an. resp. ꝙ non: sed solùm post 14. an. sicut in masculo. ita dicit Bal. in c. Imperialem. §. præterea si quis. n. 2. de ꝓhib. feu. alie. per Frid. cuius opi. sequuntur cæteri Scribentes, vt ait Iac. de feu. in verb. Qui quidem inuestiti, n. 43. Debet enim latior fieri interpretatio, vbi agitur de euitanda pœna priuationis.
5 Sed quæro, pone, ꝙ vasallus minor 25. an. nõ petierit huiusmodi renouationẽ inuestituræ intra tempus debitum, nunquid poterit petere restitutionem in integrum, aduersus lapsum huius termini, à lege præfixi? Resp. ꝙ sic. ita tenet gl. in d. §. præterea si quis. in verb. Annis, & est communis opi. vt attestatur Brunus cons. feudali 100. n. 1. & dicunt Mod. in consuet. Paris. feuda. §. 1. Gl. 7. n. 2. quòd ita tenent omnes.
6 Item quæro, an ex hac causa non petitæ renouationis inuestituræ, vasall⁹ cadat ipso iure à feudo, an autem requiratur sententia declaratoria? resp. ꝙ requiritur sententia. ita tenet Pau. de cast. cons. 84. n. 3. li. 2. Et dicit Cur. iu. cons. 242. n. 11. quod ita tenent communiter Feudistæ. Hanc etiam opi. dicit esse magis communem, Soc. iu. cons. 115. n. 22. li. 2. Guid. Papę cons. 38. n. 14. in fi. vide quę dixi ĩ. q. 62.
7 Sed quid si vasallus intra debitum tempus petierit à domino renouationem inuestiturę, domin⁹ autem illam facere noluerit, nunquid hoc oberit vasallo? resp. ꝙ non. ita tenet Gl. in c. j. in gl. 1. in fi. ver. Quid ergo. per quos fiat inuestitura, vbi ꝑlus dicit, ꝙ fortè dominus propter hoc priuabitur proprietate feudi. Et hanc opin. ꝙ dominus hoc a casu priuetur feudi proprietate, [a] omnes sequuntur

ADDITIO.

a ¶ Intellige nisi sit aliqua mista causa, ex qua ipse dominus sit motus ad differendum, cùm ad paria iudicentur. vt in c. j. de form. fidelit. in fi. vt per Guid. Pap. hic alleg.

tur, vt dicit Guid.Papæ deci. 168.n.2. dicit etiam Iaco.de feu.in verbo, Qui quidem inuestiti, post n.40.quòd hæc est communis conclusio, quæ tamen mihi videtur nimis rigorosa, tantò magis, cùm pœna priuationis, secundùm communes regulas, non debeat imponi, nisi in casibus à iure expressis.

8 Item quid si fortè vasallus intra dictum tempus anni & diei non possideat feudum, an si non petierit inuestiturã, erit nihilominus feudo priuandus? Resp. ꝙ non. ita determinat Gul.de Arimi.in l.solennibus.C.de rei ven. quem sequuntur communiter Scribentes, vt ait Curt.iu.in d.23.causa, vers.Septimò limitanda. Et pro hac opin. videtur facere tex.in c.j.per quos fiat inuestit. qui expressè loquitur in possidente. Vide tamen quæ dixi s̃.q.42.ver.Quæ autem.

9 Sed nũquid vasallus, qui per annum & diem fuit negligens in petenda renouatione inuestituræ, poterit breui tempore purgare moram ad exemplum emphyteutæ? Respondeo, quòd non. ita tenet Bal.in d.c.1. in prin.n.3.quo tempore miles, cuius opi. cæteri sequuntur, vt dicit Iaco.in verb. Qui quidem inuestiti, nu.37. Ego tamen si casus contingeret, facilè inclinarem in contrariam partem, quæ est æquior, & ex quacunque causa excusationis admitterem vasallum, ad purgandam hanc moram intra breue tempus, non obstantibus argumentis, quibus Bald. mouetur, ad quæ faciliter posset responderi tanto magis presupposito, quòd pœna priuationis hoc casu non incurratur ipso iure, sed requiratur sententia, vt dixi s̃. ver.Item quæro.

10 Sed pone, quòd dominus post annum, & mensem recipit vasallum ad solita seruitia, & secundum vsum consuetum, nũquid censebitur illi remisisse hanc quasi ingratitudinem? Respõ. quòd sic. ita tenet Gl.in d.c.1.in verbo, & mensem. & in Gl.fi.quo tempo.miles: & ita tenent communiter Doctores. vt attestatur Aluarot. in eo.c.co.4. quem refert Curt.iu.in d.23.causa, vers.Sexto limitatur. & in d.cons.142.n.14. Hanc etiam gl. dicit esse communiter approbatam Alex.cons.14. post n.10.ver.Ergo quæstionem, lib.2. Soc.cons. 67 post n.19.ver.Sexto ista, lib.3. Et hanc opi. dicit esse communem Soci.iu.in d.cons.115.n.12. libr.2. Videtur enim dominus illum recipiendo vti vasallum, tacitè iuri suo renunciasse.

11 Quæro nunc in proposito huius materiæ. Pone, dominus feudi decessit relictis pluribus hæredibus, nunquid tenetur vasallus ab omnibus petere inuestituram, & omnibus præstare iuramentum fidelitatis? respon. in hoc articulo variæ fuerunt opiniones: nam Gl.in l.si cuius §.1. qui in libro meo nõ est §.sed lex, incipiẽs, si vsusfructus. in verbo, Oportere, ff.de vsufruct. tenet quòd omnibus hæredibus domini faciendum sit iuramentum fidelitatis. & hanc opinionem dicit esse communem Zasius de feud.in 7.par. vers.Cæterum si dominus, dicẽs, quòd illam cum Pyleo tenet Glo.in c.1.§.omnes filij, si de feudo defuncti, &c. Sed in hoc iudicio meo fallitur, quia imò gl. in d.§.omnes, in fi. residet in alia opin. quòd scilicet nõ tenẽtur facere fidelitatem, nisi vni, quam dicit esse communem Alberic. in d.l.si cuius, in prin.ver.vltim. Et hanc sententiam, quòd non teneatur, nisi vni iurare, & qđ sit in electione vasalli cui iuret, dicit Aret.in l.2.§.ex his, in 2.nota.ff. de verbo.obl. quod sequeremur in practica, quia est communis, quem refert, & dicit esse magnum verbum Ias.in l.de pupillo. §.si plurium, nu.6.ff. de oper.nou.nunc. dicit etiam Iacob.in d.verbo, Qui quidem inuestiti, n.28.quòd hæc sententia, quòd vni tantùm ex pluribus hæredibus sit præstandum iuramentum fidelitatis, tanquam magis communis, seruatur in practica. Hanc etiam dicit esse communem Apostil.ad Dec.in l.ea quę in partes.ff.de reg.iur. Et dicunt Modern.in consuet.Paris.feud.§.2.Gl.4.nu.53.in fi. quòd ita obseruamus. Et ita etiam seruari in specie apud germanos attestatur Zasius in loco s̃. allegat. Ego semper vidi seruari, quòd vasallus vnum tantùm habet dominum, neque plures habere cogi potest, vt dicit tex.in ca.Imperialem.§.Præterea ducatus, de prohib.feud.alien. per Fride. quia vt plurimum illi domini supremi, vel vnum ex pluribus filiis relinquunt hæredem in eorum titulo supremo, & iure superioritatis, vel si plures relinquunt, adiudicant singulis suas prouincias, vel ciuitates, cum iure superioritatis eis spectãte, occasione illius prouinciæ, vel ciuitatis, ita quòd quilibet eorum vasallus habiturus est suum certum dominum, & nunquam vidi plures hęredes possidere tale ius superioritatis pro indiuiso, si tamen casus contingeret, credo quòd posset vasallus ab eis petere, quòd vnus tantum ex ipsis sibi assignaretur in dominum, & si id non facerent, posset deinde ipse, quem mallet ex eis sibi in dominum eligere, & ei iurare, iuxta communem opi. de qua s̃. Sed quòd ipse, nulla præcedente requisitione, possit vnum ex pluribus, quem ipse malit eligere, non credo esse in iure verum, neq; seruari in practica, saltem in istis regionib. tamen vbi ita seruaretur, non esset recedendum à communi obseruantia.

12 Prætereà quæro, pone, ꝙ vnus agnatus transfert partem suam feudi antiqui in alium agnatum habentem partem feudi, nunquid iste tenebitur à domino petere inuestituram pro ea parte quam de nouo acquisiuit? Resp. aut iste agnatus acquirit portionem alterius agnati per ius accrescendi, puta, quia agnatus nondum agnita sua portione feudi decessit, vel ob non petitam intra debitum tempus inuestituram, illam amisit: & hoc casu non tenetur pro ista portione facere se inuestiri. Ex quo enim est potius augmẽtum, quàm noua portio, idẽ iudicari debet de augmento, quod de principali. Aut verò isti duo agnati iam receperant à domino inuestituram de eorum portionib. & præstiterant domino iuramentum fidelitatis, & hoc casu acquirens partem consocij, tenetur ĩ annum & diem pro ea petere nouam inuestituram? est enim noua portio: & ideò pro illa etiam est præstandum iuramentum fidelitatis: & hæc distinctio traditur communiter per Scribentes, vt dicit Curt.iun.in d.4. parte, in vltima causa amissionis feudi, in tertia regula, co.3.vers.Circa hanc tertiam. Quæ quidem mihi placet, quantũ ad hoc, vt vasallus post factum excusaretur: sed ante factum consulerem, quòd vasallus, qui pro parte tantum fuisset à domino recognitus, & pro ea iurasset, quomodocunque ei noua portio

defer

deferretur pro ea procuraret tempore debito recognosci, & inuestiri, & offerret nouum fidelitatis iuramentum pro ea domino præstare.

13 Successiuè quæro, an iuramentum fidelitatis possit præstari domino à vasallo per procuratorem?
a Resp. ꝙ sic.[a] ita tenet Bal. in c. j. §. 1. nu. 6. quo tempore mil. & est magis communis opi. vt dicit Iac. ĩ ver. Qui quidem inuestiti, n. 10. Quã ego etiam sequor dummodò iste ꝓcurator habeat ad hoc speciale mandatum ab ipso vasallo, prout est de mente omnium Scribentium in hac materia, & prout etiam dicit esse magis communem opin. Iac. in d. verb. Qui quidem inuestiti, n. 22. in fi. & ita vbique obseruatur.

QVAESTIO L.

1 *Vasallus alienans feudum sine consensu domini, an priuetur feudo?*

1 QVæro, an vasallus alienans feudum sine domini consensu, priuetur feudo? Resp. quòd sic. dixi latè, s. q. 31.

QVAESTIO LI.

1 *Vasallus cessans per triennium à solutione pensionis an cadat à feudo?*

1 QVæro, aliquis habet feudũ, pro quo tenetur præstare certam pensionem, nunquid si cessauerit per biennium vel triennium à præstatione huius canonis, vel pensionis, cadet à feudo, ad exemplum emphyteutæ? resp. ꝙ non. ita tenet Spe. de emphy. §. nunc aliqua. vers. 85. Est communis opi. vt dicit Ale. cons. 9. n. 3. li. 3. quem refert Mars.
b sing. 446.[b] magna profectò. & Cassiodor. deci. 2. de iurei. n. 6. licet in lib. meo ambo illum corruptè sub alio numero allegent. Hanc etiam dicit esse communem, Deci. in auc. qui rem, n. 7. C. de sacros. ecc. & cons. 138. n. 5. Cur. iu. de feu. in 4. par. in 23. causa priuationis feudi, in 4. lim. Ias. in præludiis feudorum, n. 57. & seq. Hęc enim causa priuationis non est à iure posita in vasallo, cùm ergo ita non sit iure cautum, neque nos id dicere debemus. Est enim feud. de sui natura concessio gratiosa, & species beneficij, quod his caducitatis regulis recipientem non adstringit.

QVAESTIO LII.

1 *Vasallus non alens dominum, an priuetur feudo?*

1 QVæro, nunquid vasallus non præstans alimenta domino egeno, vel eum in carcerib. vel captiuitate existentem liberare non curans, priuetur feudo? dixi s. q. 23. & 24.

QVAESTIO LIII.

1 *Vasallus faciens contra iuramentum fidelitatis priuatur feudo.*
Et quid si habeat feudum à pluribus, & delinquat tantum contra vnum?

1 TV scis, quod vasallus qui delinquendo facit contra contenta in iuramento fidelitatis, potest feudo priuari. ita dicit Gl. in c. 1. §. similiter, in verb. Sciens, quib. mo. feu. amit. quæ est communiter approbata, vt dicit Ale. cons. 18. n. 16. lib. 6. Modò vnus vasallus habẽs rem in feudum à plurib. delinquit contra vnum ex dominis. Quæro, an cadat in totũ à feudo, an autem pro parte tantum? resp. ꝙ cadit pro parte tantum. ita colligitur ex tex. in c. 1. de vasal. qui contra constitutionem Lothar. &c. & ita communiter dicitur, vt ait Ale. in l. communis, nu. 10. ff. de in ius voc. Videtur enim solum pro parte deliquisse, ex quo eum tantum offendit, quem pro parte duntaxat in dominum recognoscit, & ideo vbi teneret feudũ à plurib. in solidum, res non transiret sine difficultate.

QVAESTIO LIIII.

1 *Vasallus an possit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini?*

1 QVæro, an vasallus possit priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini? Resp. ꝙ sic. ita dicit gl. in c. 1. in verb. Cõcubuerit, qui. mo. feu. amit. & in l. 1. §. cùm patronus, in verbo, Cum inimicis. ff. de of. præf. vrb. quas glossas sequuntur communiter Doc. vt ait Gratus cons. 1. n. 81. libr. 1. Non enim videtur domino fidelis, qui cum eius inimicis amicitiam contrahit. Hãc tamen conclusionem intellige, vt procedat, quãdo talis amicitia fuit per vasallum contracta in perniciem domini, aliàs autem propter solam amicitiam contractam cum inimico domini ad alium effectum, non esset vasallus feudo priuandus. ita dicit Gl. in c. 1. §. porrò, in verb. Assalierit, quæ fuer. prima cau. benef. amit. & in c. 1. in verb. Scienter, hic potest esse ti. qui. mo. feu. amit. quã sequuntur communiter Feudistę. vt dicit Cur. iu. de feu. in 4. par. in 15. causa priuationis feudi.

QVAESTIO LV.

1 *Vasallus relinquens dominum in prælio, an priuetur feudo?*

1 QVæro, an vasallus relinquens dominum in prælio, priuetur feudo? Resp. ꝙ sic. si dominus non sit mortuus, nec ad mortem vulneratus, tex. est in c. j. in prin. qui. mod. feu. amit. tenetur enim vasallus dominum adiuuare. dixi s. q. 21.

QVAESTIO LVI.

1 *Vasallus deteriorans rem feudalẽ, an possit feudo priuari?*

1 QVæro, si vasallus notabiliter abutatur re feudali, illam deteriorando, nunquid erit sufficiens causa, vt possit feudo priuari? Resp. ꝙ sic: & ita tenent omnes, vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feu. §. 80. nu. 166. moti exemplo emphyteutæ, qui propter deteriorationem potest à re emphyteutica expelli. Hæc tamen conclusio nunquam mihi placuit, quia argumentum de emphy. ad vasallum non procedit ad infligendam pœnam priuationis, vt dicunt omnes Doc. per me allegati s. in q. 51. ideo nisi vasallus dissiparet, vl dilapidaret maiorem, vel meliorem partem rei feudalis, tenerem ꝙ non posset feudo priuari. Est enim feudum quasi donatio, saltem respectu vtilis dominij, meritò non debet esse in cõsideratione etiam notabile detrimentum, quòd vasallus faciat in re feudali, citra tamen præiudicium ipsius directi domini.

ADDITIONES.

a ¶Contrarium tenet idem Bal. in l. j. ff. de rer. diuis. & probatur in c. 1. de statu regular. li. 6. vide Bouer. in sing. in ver. iuramentum. n. 1.

b ¶Adde eundem Marsil. sin. 95. contractus censualis. alle. tex. cum gl. in c. constitutus. de relig. domib. & no. Bar. in l. 1. § 1. ff. de public. & Bal. in ti. de pac. cõstan. ver. persoluere fictũ.

QVAESTIO LVII.

1 *Vasallus sciens imminere periculum domino si eum non*

certiorauerit, an cadat à feudo?

2 *Et quid si non potuit illum certiorare?*

3 *Et quid si potuit obuiare periculo domini, & non fecit?*

1 Quæro, nũquid vasallus sciens imminere periculum domino, siue circa personam siue circa grauem iacturam bonorum, si dominum non certiorauerit, possit feudo priuari? resp. ꝙ sic: & de hoc est tex. expressus in c. 1. §. præterea, quæ fuerit prima causa bene. amit.

2 Hæc tamen conclusio intelligenda est, vt procedat, quando vasallus potuit dominum certiorare, & non fecit: aliàs autem si non potuit dominum certiorare, non est puniendus. ita colligitur expressè ex verbis illius tex. dum dicit, quàm citius potest. Et ita ꝯcludit gl. ibi in ver. certiorare, quam dicit esse communiter approbatam Curt. iu. de feu. in d. 4. par. in 26. causa, ver. Secũdo lim. valde enim iniquum esset, vt pro eo ꝙ quis absq; culpa facere omisit, puniretur.

3 Sed quid si tunc quidem cum sciuit, non potuit certiorare, posteà verò potuit facere resistẽtiam, & obuiare huiusmodi periculo, aut damno domini, & non fecit? resp. ꝙ hoc casu non est excusand' à priuatione feudi: ita dicit gl. in d. §. præterea, in verb. Certiorare. & ita sublimitant communiter Scribentes, vt dicit Cur. iu. in d. 26. causa, in fi. Videtur enim quodammodo cõsentire delicto, qui cùm posset delinquere volenti resistere, non resistit. & licet regulariter quis non teneatur[a] obuiare delicto, tamen quãdo id commodè facere potest, & sine sui periculo, vtique tenetur, vt dixi ĩ. li. 5. §. fi. q. 87. ver. Dictum est. & in proposito huius conclusionis videnda sunt quæ dixi in ead. q. 87. circa prin.

QVAESTIO LVIII.

1 *Vasallus occidens seipsum, an priuetur feudo?*

1 Quæro nunquid vasallus occidens seipsum, priuetur feudo? resp. ꝙ non: ita determinat Bal. in c. j. qui. mo. feu. ami. prout illum refert Iac. de feu. in ver. Dictique vasalli promiserunt, el 1. n. 19. vbi dicit, ꝙ cæteri Doctores eum sequunt. Est. n. hoc delictũ vasalli nullo modo concernẽs offensionem domini, meritò propter illud non debet vasallus neque eius heredes feudo priuari.

QVAESTIO LIX.

1 *Vasallus an possit priuari feudo sine causa?*

2 *Vasallus negans tenere feudum à domino, illud amittit.*

3 *Et quid si neget tantùm partem, an cadat à toto?*

4 *Et quid si simpliciter negauit narrata prout narrantur?*

1 Quæro, an vasallus possit feudo priuari sine causa? resp. ꝙ non etiam de plenitudine potestatis. & ita est communis resolutio Doctorũ, vt dicit Crauet. de antiq. temp. in 1. part. sectione 1. num. 17. Cùm enim vasallus sit vtilis dominus feudi, nõ potest princeps, etiam Imperator, illud dominium sine causa ei auferre, tanto magis, cũ feudum sit contractus: & secundum communes regulas, princeps ex contractu obligetur, sicut priuatus.

2 Vndecim autem causas propter quas potest vasallus feudo priuari, vidisti s. in proximis q. Adde ꝙ vasallus negãs tenere feudum à domino amittit feudum. text. est in ca. 1. §. vasallus si feudum. si de feu. defunct. conten.

3 Sed quid si vasallus neget tantum partem feudi, vel certa prædia, nunquid cadet à toto feudo, an aũt tm̃ à parte negata? resp. ꝙ cadat tantum à parte, vel re negata. ita tene gl. in d. §. vasallus si feudum, in ver. Scientia, Et licet Pet. de Ceruo. tenuerit contrarium, ꝙ. s. cada à toto feudo, tamẽ eius sententia ab omnib. Feudistis reiicitur, vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feu. §. 30. n. 6.

4 Sed quæro, pone, vasallus non negauit in specie feudum, sed litem contestando, negauit narrata, prout narrantur, &c. vt solet fieri, nunquid dicetur negasse feudum, ita ꝙ incidat in pœnam priuationis? Resp. ꝙ non. argumento eius, quod dicit Bar. in l. si dubitetur. §. ita demum, in fi. ff. de fideiuss. & ita tene Iac. de feu. in ver. Dictiq; vasalli, el j. n. 35. & ita practicatur, vt dicunt Mod. Paris. in d. §. 30. nu. 8.

QVAESTIO LX.

1 *Quot testes requirantur ad probandum ingratitudinem, siue feloniam contra vasallum.*

1 Quæro, quot testes requirantur ad probandũ ingratitudinem, siue feloniam contra vasallum? resp. de hoc habemus tex. expressum in c. 1. quot testes sint neces. ad prob. & c. ꝙ requiruntur quinque, qui sint omni exceptione maiores. Sed punctus est, quia Mod. Paris. in d. §. 30. in consue. Paris. post nonnullos alios dicũt, ꝙ ille tex. nõ est auctenticus, & non seruatur. Tu dic, ꝙ imò est auctenticus, & est lex, & pro lege seruari debet, & ita tenent omnes Scribentes, vt dicit Iac. in verb. Dictique vasalli, el 1. n. 55. Et dicit Bertr. cõs. 115. n. 31. li. 2. in 2. par. ꝙ ita tenent communiter Doc.

QVAESTIO LXI.

1 *Vasallus qui coactus aliquid fecit contra dominum, an debeat feudo priuari?*

2 *Et quid si illud fecit per metum?*

1 Quæro, vasallus fecit aliquid propter quod est feudo priuandus, nunquid si illud fecit coactus, debet nihilominus feudum amittere? Resp. ꝙ non. ita dicit Gl. in c. j. §. porrò, in ver. Perdit, quæ fue. prima cau. benef. amit. quam sequuntur communiter Scribentes, vt dicit Grat. cons. 5. n. 13. lib. 2. Non enim dicitur delinquere, qui aliquid coactus facit.

2 Sed quid si illud fecerit per metum? Resp. ꝙ pariter excusabitur. ita sentit Gl. in c. 1. §. similiter. in ver. Priuabitur, de ꝯsuet. recti feu. quam sequuntur communiter Doc. vt ait Gram. cons. 13. n. 30. Quod tamen intelligo, vt procedat in iusto metu, & qui cadit in constantem virum. Dico etiam, ꝙ si cessaret vis, aut causa metus, & vasallus nihilominus perseueraret in offensione domini, tũc reputaretur voluntariè delinquere, & ideo non esset excusandus à priuatione feudi.

ADDITIO.

a ¶ Adde Io. Igneum in l. j. § serui. n. 91. & seq. ff. ad Syl. Apostil. ad Dec. ĩ c. j. de of. dele. Alb. in l. metum. § sed licet. ff. q̃d met. cau. Felin. in d. cap. j. ver. conclude ergo. Ias. in l. vt vim. ff. de iu. & iur. Sunt tamen casus traditi per Bart. & alios in d. l. vt vim. in quibus quis tenetur obuiare delicto.

QVAESTIO LXII.

1 *Vasallus propter ingratitudinem vel aliam causam priuationis, an cadat ipso iure à feudo, vel sit per sententiam priuandus?*

Quæ

1 QVæro, an in casibus, in quibus vasallus incurrit pœnam priuationis feudi, priuetur feudo ipso iure, an autem requiratur sententia? Resp. quod regulariter non priuatur feudo ipso iure, sed post conuictam culpam, & sic secuta sententia. ita tenet gl. in c. j. ver. iure feudi, quib. mo. feu. amit. quę in hoc est communiter approbata, vt dicit Alex. cons. 124. n. 1. lib. 1. Et est communis opi. vt ait Cur. iu. de feu. in 4. parte, in vlt. partic. in j. dubit. Zas. de feu. in 10. parte in fi. j. partic. Et dicunt Mod. consue. Paris. feu. §. 30. n. 23. hanc esse communem, & veram omnium sententiam, quod propter quamcunque causam amittendi feudum, siue propter negationem, siue propter nō petitam inuestituram infra tempus debitum, siue etiam propter feloniam, nunquam admittitur feudum ipso iure, sed tātum post sententiam, excepto solo casu alienationis & traditionis factę, domino irrequisito, quo casu feudum amittitur, & ad dominum reuertitur ipso iure.

QVAESTIO LXIII.

1 *Dominus recipiens seruitia à vasallo, an censeatur illi remittere caducitatem, quam prius incurrerat?*

1 QVæro, nunquid dominus, qui post ingratitudinem vasalli recepit ab eo seruitium, censeatur illi remisisse ingratitudinem, & pœnā? Resp. ꝙ si ignorabat vasallum à feudo cecidisse, non censetur illi remisisse caducitatem. & hoc approbant communiter Doct. vt ait Grat. cons. 2. li. 1. nam ignorantis nulla est voluntas. Si vero sciebat eum cecidisse, tene, ꝙ censetur remisisse, nisi in receptione seruitij fuerit protestatus, se id recipere saluo iure caducitatis. Vide in hoc proposito quæ dixi s̄. q. 49. vers. sed pone.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Ius priuandi vasallum feudo, an transeat ad hæredes domini?*

2 *Et quid si culpa erat talis, propter quam vasallus ipso iure cecidisset à feudo?*

1 POne, vasallus cōmisit causam propter quam poterat feudo priuari, dominus autem priusquam querelaret, decessit: Quæro nunquid ius priuandi vasallum transeat ad hæredes ipsius domini? Resp. quòd si dominus in vita non querelauit, tale ius non transit ad hæredes. ita dicit gl. in c. j. §. j. ver. concubuerit, quib. mod. feu. amit. & est communis Doct. sententia, vt dicit Cur. iu. de feu. in 4. part. in vlt. partic. in 2. dubit. Hanc etiam sententiam dicit esse communiter receptam Ripa in l. fi. n. 237. C. de reu. do. Quæ tamen intelligenda est, vt procedat quando dominus sciuit culpam vasalli, & de ea conquestus non est: secus autem si non sciuisset: nam eo casu vtique transit ad hæredes. & hæc fuit opi. doct. Iac. de Bel. in d. §. j. quam omnes Doc. sequuntur, vt ait Iac. in verbo, dictique vasalli, j. nu. 51. faciunt quæ dixi s̄. q. præcedenti.

2 Sed quid si culpa erat talis, pro qua vasallus esset ipso iure priuatus feudo? Resp. quòd idem dicendum est: adhuc enim si dominus sciens querelam non fecerit, sed tacuerit, non transmittit ad hæredem ius reuocandi feudum. & ita tenent omnes scrib. vt dicunt Mod. in consuet. Paris. feu. §. 30. n. 127. in fi. nam conclusio Doct. solummodo fundatur in coniecturata mente domini, qui ex quo non querelauit, videtur remisisse, quæ pariter ratio militat siue ipso iure, siue per sentētiam priuetur feudo. Et ideo vbicunque appareret de voluntate domini in contrarium, puta, quia reuocasset iniuriam ad animum, vel huiusmodi, tenendum esset, quòd transmitteret ius priuationis ad hæredes.

QVAESTIO LXV.

1 *Ius priuandi vasallum feudo, an transeat contra hæredes vasalli?*

1 QVæro nunc quid econuerso. Pone, vasallus commisit feloniam, vel aliquid aliud, propter quod ceciderit à feudo, sed tamen priusquā dominus querelam contra eum institueret, decessit, nunquid poterit dominus huiusmodi querelam proponere contra hæredem ipsius vasalli, & eum feudo priuare? Resp. ꝙ non, nisi essemus in casibus, in quibus vasallus priuatur feudo ipso iure, vel ex dispositione iuris, vel ex forma pacti appositi in inuestitura, tunc. n. bene posset querela proponi contra hæredem. ita dicit Bal. in c. Imperialem. §. insuper, nu. 7. de prohib. feu. alie. per Frid. quem omnes sequuntur, vt dicit Iac. de feu. in ver. dictique vasalli, j. nu. 53. circ. fi. Quam opi. ego sequerer, vbi delictum esset adeo notorium, & inexcusabile, quòd nullo pacto negari aut defendi posset. Sed si egeret aliqua probatione, vel posset aliquo colore excusari, mihi nunquam placuit, quòd feudum posset hoc casu ab hærede vasalli reuocari: est enim valde iniquum vt de delicto mortui, qui se defendere non potest, agatur ad præiudicium hæredis, qui nō deliquit. Et cùm semel iste casus in facto contigisset, ita consului. Dicebam etiam, quòd licet ille esset casus, in quo vasallus erat ipso iure priuatus feudo, neque requirebatur sententia, tamen ex quo agebatur contra hæredem, vel agnatum qui erat vocatus ex tenore inuestituræ, non poterat ab eo auferri feudum, nisi præcedente sententia, & processu, ex quo iste est tanquam tertius possessor: & tandem post longam litem res fuit composita, feudo remanente apud filium ipsius vasalli, qui deliquerat.

QVAESTIO LXVI.

1 *Feudum priuato vasallo, an aperiatur domino, vel agnatis?*

2 *Et quid in feudo nouo?*

3 *Et quid si sit antiquum?*

Et quid in agnatis collateralibus ipsius vasalli delinquentis?

4 *Et quid si feudum sit concessum plurib. æquè principaliter?*

5 *Et quid si vasallus priuetur feudo, ex aliquo delicto non concernente directò personam domini?*

6 *Et an aperiatur omnibus agnatis indistinctè?*

7 *Et quid si priuetur propter alienationem ipsius feudi domino*

mino irrequisito factam?

8 *Et quid si priuetur ex eo, ꝙ fuerit contumax in associatione Imperatoris Romam proficiscentis ad suscipiendam coronam Imperij?*

1 QVæro, quando vasallus priuatur feudo, cui aperiatur ipsum feudum, s. an domino, vel agnatis? Resp. debes scire, ꝙ quatuor modis principaliter feuda finiuntur, s. morte vasalli, siue fine lineæ, renunciatione, delicto, & alienatione. Si feudum finitur morte vasalli, quia s. eius linea, seu progenies in ipso deficiat, nulli dubium est, quod aperitur domino. An autem agnati proximiores vasalli, defuncti possint petere se de ipso feudo inuestiri, dixi j. q. 87. Si finitur renunciatione vasalli, cui eo casu feudum aperiatur, dixi s. q. 34. Restat ergo vt videamus quando feudum finitur delicto, vel alienatione cui applicetur: & hoc casu secundum Doct. distinguendum est inter species delicti: nam si culpa aut delictum propter quod vasallus priuatur feudo, est tale quod de directo offendat dominum, tunc feudum reuertitur ad ipsum dominum, exclusis filiis vel agnatis ipsius vasalli delinquentis.

2 Et hæc quidem conclu. de plano procedit, quando feudum est nouum. Nam hoc casu proculdubio aperitur domino, exclusis agnatis & descendentibus ipsius vasalli. & in hoc consentiunt omnes Doct. vt dicit Aluar. in c. 1. §. denique, post n. 8. vers. & prima conclusio. quæ fue. pri. cau. ben. amit. Et dicit Iac. de feu. in ver. dictique vasalli. j. n. 58. ꝙ hanc concl. communiter sequuntur doc. dicit etiam Cur. iu. de feu. in 5. parte, in 1. concl. ꝙ in feudo nouo hæc conclusio est per omnes indifferenter approbata, quem refert Paris. cons. 1. nu. 17. lib. 1.

3 Sed si feudum sit antiquum, tunc si quæratur de filiis, aut descendentib. ipsius vasalli delinquentis, fere omnes in hoc conueniunt, ꝙ eis exclusis, feudum reuertatur ad dominum, & est magis communis opi. vt attestatur Ale. cons. 30. n. 4. li. 6. quod est duplicatum cons. 60. li. 3. Sed in agnatis collateralibus vasalli delinquentis, Doct. sunt varij: nam multi tenuerunt ꝙ hoc casu feudum non aperiatur domino, sed agnatis. & ita tenuit And. de Iser. in d. §. denique. Multi verò tenuerũt contrarium, ꝙ. s. etiam huiusmodi feudum, hoc casu aperiatur domino, non agnatis. & hæc est communis concl. vt attestatur Cur. iu. in d. j. conclus. quem refert Grat. cons. 2. nu. 15. lib. 1. Hanc etiam esse communem & veram doctr. affirmat Io. de Anan. cons. 32. n. 5. Dec. cons. 44. n. 30. Gozad. cons. 84. n. 3. Hęc tamen opi. mihi nunquam placuit. Videtur enim iniquum ꝙ vasallus possit delinquendo excludere agnatos à feudo eis debito, virtute primæ inuestituræ, absque aliquo eorum facto aut culpa. Nihilominus in practica forte propter auctoritatem Doct. illa obtineret.

4 Sed in omnem casum ista concl. non haberet locum, quando tale feudum ita esset cõcessum Titio, & eius hæredib. vel de vno ad alterum reuertendo, vel Titio, Seio, & Caio. omnibus principaliter, vel in solidum, vel attentis meritis singulorum: nam his casibus, ex quo vnusquique de per se perincipal. consideratur, vnius culpa aliis nocet. ita sensit Bal. in d. §. denique, nu. 1. quem post omnes sequuntur, vt ait Iac. in d. ver. dictique vasalli, post nu. 58. versi. quarto limitabitis. Et post eum dicit Zas. de feu. in 10. parte, in 2. partic. con clus. 4. ver. tertiò fallit, ꝙ hanc doctr. tenent communiter Doctores.

5 Aut vero vasallus priuatur feudo ex alio delicto vel culpa non concernente directo personam domini, & hoc casu si feudum est nouum, applicatur domino, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Cur. iu. in d. 5. parte, in 2. conclus. Si verò est antiquum, reuertitur ad agnatos, non autem ad dominum. ita tenet And. de Iser. in d. §. denique. Et ista concl. est per omnes approbata, vt dicit Cur. iu. in d. 5. parte, in 3. concl. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Ale. in l. si finita. §. si de vectigalibus. col. 15. ff. de dam. infe. prout illum refert Dec. cons. 252. post nu. 6. licet ego non reperiam Ale. ibi hoc attestãtem. ita etiam dicit communiter teneri Præpos. in d. c. 1. §. pe. quem refert Zas. de feu. in d. 10. parte, in 2. partic. conclus. 5.

6 Sed quæro, an hoc casu aperiatur omnibus agnatis indistinctè? Resp. ꝙ non, sed excluduntur filij, & omnes descendentes: item etiam transuersales agnati, intra quartum gradum. ita tenet Iac. de Bel. in c. 1. §. si vasallus culpam, si de feud. fue. contro. Et est communis opin. vt dicit Rui. cons. 23. n. 32. lib. 5. Quæ opinio mihi semper visa fuit dura, vt dixi s. ver. sed si feudum. Tamen præsupposito, quod sit vera, recipit vnam sing. limitat. vt. s. non procedat, nisi in feudo simpliciter recepto, quod aliqui appellant informe: puta, concedo tibi hoc castrum in feudum: Secus autem si feudum fuisset receptum à patre vel auo ipsius delinquentis expresse pro se, & liberis, vel pro se, & filiis, vel huiusmodi, nam eo casu admittuntur indistinctè omnes agnati, & filij ipsius delinquentis. ita tenet Cy. in l. 2. C. de lib. & eor. lib. quem in hoc cæteri Scrib. sequuntur, vt dicit Ale. in d. §. si de vectigalibus, nu. 29.

7 Sed quid si vasallus cadat à feudo, eo quod ipsum feudum irrequisito domino alienauerit, nũquid hoc casu feudum deuoluetur ad dominum, an autem ad agnatos? Resp. in hoc artic. variæ fuerunt Doct. opi. nam aliqui simpliciter dicunt, ꝙ defertur domino, non autem filiis, vel agnatis. & hanc opin. dicit esse magis communem Aret. cons. 14. post num. 11. vers. venio ad secundum, quem refert Soc. iu. cons. 77. n. 139. lib. 1. Alij verò distinguunt inter filios & agnatos, & dicunt, ꝙ factum vasalli alienantis irrequisito domino nocet filiis, sed non nocet aliis agnatis. & hanc opin. dicit esse communem Rui. cons. 214. nu. 16. lib. 1. & cons. 112. nu. 10. lib. 4. Alij vero aliter distinguunt, scilicet inter feudum nouum, & feudum antiquum, & dicunt, ꝙ si feudũ est nouum, reuertitur ad dominum: si verò antiquum, reuertitur ad agnatos. Et hanc opi. dicit Cur. iu. in d. 5. partic. in 4. conclus. quod tenet gl. in cap. 1. §. hoc quoque, de succes. feud. quam dicit esse per omnes approbatam. & hæc quidem distinctio satis bona ratione sustinetur. Nam in feudo nouo ex quacunque causa vasallus eo priuetur, etiam si non concernat iniuriam domini, tamen ipsum feudum semper ad dominum reuertitur, exclusis descendẽtibus, & agnatis omnibus. & hæc est clara

clara & expedita concl. vt dicit Cur.iu.in d. 5.par. in 2.conclu.subdens, ꝙ ab ea nullum inuenit discrepantem. Pro qua facit conclu. And.de Iser.de qua s̃. pluries facta est mentio, maximè in q.41. ver.& hæc quidem. ꝙ.s.de feudo nouo potest vasallus ad sui libitum disponere in præiudicium agnatorum, ergo, & delinquendo vel alienando poterit eis præiudicare. Secus autem est in feudo antiquo, in quo vasallus non potest agnatis alienando aut delinquendo præiudicare, vt dixi s̃. Ideo si illud alienet, non domino, sed ipsis agnatis deferri debet. & hanc opi. ꝙ.s. deferatur agnatis, non autem domino, quam vt dixi tenuit gl.in d §.hoc quoque. dicit esse veram & magis communem Bal.in d.c.j.§.denique.quæ fue.pri.caus. be.ami.prout illum refert Rui.cons.166.n.5.li.1. Ego tamen non reperio Bal. ibi attestari de communi, licet dicat, ꝙ hæc opi.vera est. Hanc etiam opi.dicit esse magis communem.Io.Ray.in c.imperialem, § pœna, de proh.feu.ali.per Frid.quem refert Iac.de feu.in ver.& cum pacto de non alie. n.30.Alc.cons.30.n.17.in fi.lib. 1. quod est duplicatum, cons.2.vol. 5.quem refert Rui.cons.7.nu. 12.li.1.& cons.65.n.19.e.vol.Cur.iu.in d.4.conclus.in fi.ver.Rui.cons.2.post n.2.li.1.Zas.de feu. in 10.parte, in 2.partic.ver, quarta conclusio, vbi dicit, ꝙ ita communiter tenetur. Et hæc conclus. nedum habet locum, si talis alienatio facta sit per vasallum in actu inter viuos, sed etiam si facta sit per viam legati. & ita hanc opin.dicit esse magis communem Alc.in d.cons.30.n.17.Hanc etiam opi. ꝙ.s.deferatur agnatis, sequitur Soc.iu.cons. 112.n.2.li.2.dicens istam esse communem, & verissimam concl. ꝙ feudum antiquum alienatum per vasallum sine consensu domini, non ipsi domino aperitur, sed filiis aut agnatis ipsius vasalli, vt sic ipsi saltem post mortem alienantis possint illud recuperare. Quam concl.attestatur esse magis communiter approbatam idem Soc.iu. in d. conf.77.n.121.lib.1.conf.101.n.6.lib.2.

Ego aliàs in illa causa, de qua s̃.mentionem feci, consului, ꝙ indistinctè & ex quacunque culpa vasallus feudo priuetur, tam alienationis, quam feloniæ, vel alia, si feudum est tale de quo vasallus possit libere disponere in præiudicium agnatorum; semper feudum aperitur domino, non autem filiis, vel agnatis. Si verò vasallus non potest de feudo in preiudicium agnatorum disponere, nunquam feudũ aperitur domino, sed ipsis agnatis, quibus iam ex tenore inuestituræ erat ius quæsitum. Neque scio videre aliquam bonam rationem differentiæ, cur qui non potest mihi præiudicare alienando, etiam cum consensu domini, debeat posse mihi præiudicare alienãdo sine eius consensu, vel aliter deliquẽdo: & tex.in d.§.denique, posset euitari, tenendo, ꝙ procedat solummodo in feudo antiquo informi, s.concessio simpliciter alicui nulla facta mentione filiorum, aut descendentium. Secus autem in feudo antiquo quod esset expresse ex pacto, & prouidentia. Et hæc opin.iudicio meo est verior, & æquior, licet forte propter communem opi.doc.difficile esset illam sustinere in practica.

8 Non omitto etiam, ꝙ est vnus casus in quo delictum siue iniuria non respicit principaliter dominum, & tamẽ vasallus priuatur feudo, & feudum deuoluitur ad dominum exclusis agnatis omnibus: quando.s.vasallus requisitus, vt associet Imperatorem proficiscentẽ Romam pro suscipienda corona Imperij, fuit cõtumax & inobediens. ita dixit gl.in c.j.§.fi.in gl.fi.de pa.iu.fir. licet in libro meo sit sub rub.de allodiis, & malè. quam gl. sequuntur communiter omnes scribent. vt dicit Cur.iu.in d.5.part.in 1.concl.col.2.ver.hanc primam. quam tamen ego non sequerer in feudo antiquo, quod esset ex pacto, & prouidentia, vt s̃.dixi.

QVAESTIO LXVII.

1 *Ingratitudo prælati, an noceat ecclesiæ?*

1 QVæro, an propter ingratitudinem prælati feudum concessum ecclesiæ reuertatur ad dominum? Resp. ꝙ sic, solummodo tamen ad vitam ipsius prælati ingrati, & quatenus spectabat ad eius mensam. ita tenent omnes Scrib. vbique, vt per Mod.in consue.Paris.feud.§.30.nu.62.vbi etiam dicunt, ꝙ ita obseruatur. & est iudicio meo ratione consentaneum, ne ecclesia & successor sine culpa ob alterius ingratitudinem damnum patiantur.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Dominus qui non facit iustitiam vasallo, an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, nunquid dominus, qui non facit iustitiam vasallo, priuetur proprietate feudi? Resp. ꝙ sic. ita tenet gl.in c.j.§.item qui domino, ver.iustitiam.quæ fuit pri.cau.ben.amit. & illam gl.Doct.sequuntur, vt dicit Iac.de feud.in ver.dictique vasalli, j.nu.24. Ex quo enim ex tali causa vasallus priuatur feudo, vt est tex.expressus in d. §.item qui domino, pariter etiam dominus debet proprietate priuari. quod tamen argumentum mihi non placet, vt sæpe dixi.

QVAESTIO LXIX.

1 *Dominus negans inuestire vasallum de feudo, an cadat à proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus denegans inuestire vasallum, qui tempore debito petiit ab eo inuestituram, cadat à proprietate feudi? dixi s̃.q.49 vers.sed quid si vasallus.

QVAESTIO LXX.

1 *Dominus an teneatur iurare fidelitatem vasallo, sicut vasallus domino?*

1 QVæro nunquid dominus teneatur iurare fi-
a delitatẽ vasallo, vt vasallus domino? Resp. ꝙ non: & ita tenent communiter Doct. vt dicit Iacob.de feu.in verbo, qui quidem inuestiti, nu. 16. licet enim dominus æquiparetur vasallo, tamen hæc æquiparatio non semper procedit, vt in

ADDITIO.

a ¶Licet dominus & vasallus sint correlatiua, & quod statuitur in vno intelligatur etiam statutum in alio, hoc tamen fallit in homagio & fidelitate, quam præstat vasallus domino, secundum Boer.in comment.ad consuet.Biturig. in ti.de feud.§.15.in gl.vlt.

vt in nonnullis exemplis ibi demonstrat Iac. Cũ ergo non reperiatur iure cautum, ꝙ dominus vasallo fidelitatem iuret, neque nos id dicere debemus. & ita seruat totus mundus.

QVAESTIO LXXI.

1 *Dominus alienans vasallos inuitos in alium an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus alienans vasallos inuitos in alium priuetur proprietate feudi? dixi s.q.28.vers.sed quæro.

QVAESTIO LXXII.

1 *Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur?*

1 QVæro, quando dominus propter aliquam eius culpam priuatur proprietate feudi, cui illa applicetur, an vasallo, an superiori domino, agnatis ipsius inferioris domini? Resp. ꝙ in hoc variæ fuerunt opi. Doct. sed gl. in c.j. in gl.j. quali. do.feu. prop.priue.tenet, ꝙ directum dominium consolidetur cum vtili. & sic, ꝙ applicetur vasallo. Et dicit Sylu. de feu. recog. q.32. quod hæc videtur receptior opi. Ego credo, ꝙ hæc opi. nõ sit vera, & fortè etiam non sit communis, neque obseruetur in practica, & ideo semper tenui, ꝙ si iste dominus habet alium dominum superiorem, applicetur domino superiori. nisi adessent agnati istius domini inferioris, qui essent vocati ad ipsum feudum ex tenore inuestituræ: nam eo casu crederem feudum ad ipsos deuolui. Si verò non adessent neque agnati, neque dominus superior, bene posset procedere illa opi. ꝙ s. cõsolidaretur directum cum vtili. Et superioribus annis cum quidam Marchio fuisset priuatus feudo, propter iniustitiam erga subditos, consuluerunt multi Doct. ꝙ feudum erat applicandum agnatis qui erant vocati ex tenore inuestituræ, non autem Cæsari. & ita credo fuisse iudicatum per consilium Cæsareum.

QVAESTIO LXXIII.

1 *Fœmina an succedat in feudo?*
2 *Et quid si bona non sint feudalia habent tamen annexam dignitatem, & iurisdictionem?*
3 *Et quid si expresse sint vocatæ fœminæ in inuestitura?*
4 *Et quid intersit, an inuestitura concepta sit per verba, masculis, & fœminis, vel masculis cum fœminis?*
5 *Et quid si feudum fuerit à principio concessum fœminis?*
6 *Et quid in feudo empto?*
7 *Et quid in feudo pro quo nullum seruitium præstatur?*
8 *Et quid si seruitium ita possit præstari per fœminam, sicut per masculum?*
9 *Et quid si statuto, vel consuetudine introductum fuerit, vt fœminæ in feudis succedant?*

1 QVæro, an fœmina succedat in feudo? Resp.
a ꝙ regulariter non succedit,[a] tex. est in c.j. §. hoc autem, de his qui feu. dar. pos. & est communis reg. vt dicit Dec. cons. 139. vers. sed tamen. & ita morib. feudorum receptum est, vt ait Zas. de feu. in 8. parte, vers. super secunda particul. Ratio autem quare fœmina reputatur inhabilis ad feudum, est, quia non potest dominum iuuare, nec pugnam facere, ita dicit gl. in d. §. hoc autem, ver. à successione feudi, quæ in hoc est communiter approbata, vt ait Alc. cons. 10. post n.6. li.5. cons. 98. n.9. li.6. Rui. cons. 18. n.13. li.1. quę tamen ratio mihi planè non satisfacit, prout etiam non satisfecit ipsi gl. quæ propterea subdidit, quod fuit pro ratione voluntas.

2 Sed quæro, quid si bona non sint feudalia, hẽant autem annexam dignitatem, & administrõnem cum mero & mixto imperio, nunquid fœmina erit eorum capax? Resp. ꝙ nõ, ita tenet Bar. in l.2. cir. me. ff. de reg. iur. & est communis opi. vt dicit Soc. iu. cons. 68. n.26. li.1. Rui. cons. 99. post n.15. ver. solum igitur, li.j. Sed tamẽ quicquid sit de iure, videmus de consuetudine contrarium obseruari, quia mulieres quotidie succedunt in comitatibus, & aliis dignitatibus, & etiam in regnis.

3 Item quæro, quid si fœminæ expresse sint vocatæ in inuestitura, quia. s. feudum cõcessum sit pro masculis, & fœminis? Resp. quod hoc casu deficientibus masculis fœminæ admittuntur. & ita omnes communiter concludunt, vt dicit Paris. cõs. 12 n.33. li.1. & hoc modicam habet difficul.

4 Et in hoc proposito aduerte ad vnum super quo proximis dieb. cõsului, quod plurimum interest, an inuestitura sit concepta, pro masculis, & fœminis, an autem pro masculis cum fœminis, quia si feudum concessum sit pro masculis cum fœminis, veniunt ad successionem feudi, masculi & fœminæ simul, & semel: si verò sit concessum pro masculis & fœminis, veniẽt ordine successiuo, s.
b prius masculi, deinde masculis deficientib.[b] fœminæ. ita dixit no. Bal. in l. quoties, n.5. C. de suis, & le. & dicit Ias. in l. Gal. §. quidam rectè, n.32. ff. de li. & post. quod ita tenent omnes. Et hanc opi. dicit esse cõem Paris. in d. cons. n.17. & seq. lib.1.

5 Præterea quæro, quid si feudum sit maternum, siue fœmineum, s. à principe concessum vni fœminæ, nunquid postea ad tale feudum etiam aliæ fœminæ admittentur? Resp. ꝙ sic, ita probat tex. in c.j. de na. suc. feu. Sed hoc intellige vt procedat vbi masculi non extarent. & ita procedat tex. qui videtur apertè contrariari, in c.1. de be. fœm. ſm communem intel. vt dicit Cur. iu. de feu. in 3. parte prin. in 1. reg. vers. secundò singulariter limitate. & Zas. de feu. in 8. par. in 2. partic. vers. supradicta conclusio. subdens, ꝙ ita tenent communiter Doc. Et ratio est, quia ex quo tale feudum in fœminis originem habuit, non est inconueniens, ꝙ successiuè etiam fœminæ ad illud admittantur.

6 Sed quid in feudo empto, nunquid fœmina succedit? Resp. ꝙ in hoc sunt opi. inter doc. nam An. de Is. in d.c.j. §. hoc autem. tenuit, ꝙ etiam in feudo empto fœminæ non succedant. & hanc esse communem opi. attestatur Bru. cons. feu. 18. n.9. Contrariam autem sententiam, ꝙ imo à successione huiusmodi feudi fœmina non excludatur, tenuit Odof. in sum. qui pos. suc. in feu. & hanc dicit esse cõem Dec. cons. 390. n.7. Pari. cõs. 4. n.39. li.j. referens Cur. iu. ita attestari in d.j. reg. ver.6. limitate. Et hæc opi. Odofr. mihi magis placet: q̃ etiam

ADDITIONES.

a ¶De iure communi fœminæ succedunt in omnibus bonis immobilib. seu hæreditariis, & in regnis, ducatib. comitatibus, iurisdõnib. feudis, &c. secũdum consuetudines diuersorum locorum, vt no. Im. Pe. de Anc. Philip. Fran. in c. grandi. de sup. negl. præl. & Bal. & Card. Ale. in c.j. §. hoc autem. qui feu. da. pos. Vide Boer. cons. 10. nu.3.

b ¶Nam quandiu superest masculus fœmina non admittitur secundum communem per Bursat. cons. 63. n.7. & 9. lib.1.

tiam credo esse magis communem,& veriorem: quia reuera tale feudum emptum nō habet propriam naturam feudi, vt dixi s̄.q.16.ver.sed quæro. Quam tamen intelligo vt procedat, nisi ex inuestituræ ipsius tenore essent expresse vocati masculi, non autem fœminę: nam eo casu crederem fœminas esse excludendas, etiam si masculi non extarent, principaliter enim in successione feudorum attendimus tenorem inuestituræ, in qua si solum essent nominati masculi, appareret de mente concedentis, ꝙ fœminæ non admitterentur. Addunt alij, ꝙ ad hoc vt fœmina possit in feudo empto succedere, duo requiruntur. Primum, ꝙ feudum fuerit iusto pretio emptum. Secundum, ꝙ pro ipso feudo nullum seruitium sit præstandum. & hanc dicit esse communem opi. Soc.iu.cons.65.post n.16.vers.vel tertio, li.1.sed hæc declaratio in secundo requisito mihi non placet, quia eam tenendo, redditur omnino superflua, & inanis prædicta conclus. nam fœmina semper est capax feudi, quando pro eo nullum seruitiuum præstatur, siue sit emptum, siue non, vt statim dicam.

7 Vlterius quæro, an mulier sit capax feudi, pro quo nullum præstatur seruitium? Resp. ꝙ sic: ita tenet Bal.in c.j.§.& quia, nu.19.qui feu.da.pos.& hāc opi.dicit esse communem Curt.iu.in d.j.reg. ver.quintò limitate.prout illum refert Paris.cōs. 4.n.19.lib.1.& cons.12.n.27.e.vol.& cons.24.n. 30.eod.vol. nisi tamen verba inuestituræ repugnarent.

8 Item quid si feudum concessum sit pro certo seruitio, quod ita potest præstari per fœminam sicut per masculum, nunquid ad tale feudum fœmina admittetur? Resp. ꝙ sic: ita tenuit Iac.de Bel.in c. j.§.quinetiam, in ti.epis.vel abb.quem sequuntur omnes Feudistæ, vt dicit Gozad.cons.56.nu.18. Et est communis limitatio, vt dicit Cur.iu.in d.j. reg. vers.nonò fallit. Et licet hæ duæ concl.fortè in puncto iuris paterētur aliquam difficultatem, ex quo non sola præstatio seruitij est causa excludendi fœminas à successione feudorum, tamen in practica non esset ab eis recedendum, nisi (vt dixi) verba inuestituræ repugnarent, vel consuetudo contrariam interpretationem recepisset, à qua, præsertim in causis feudalibus, nullo modo est recedendum, vt statim dicam.

9 Sed quid si adsit cōsuetudo in aliqua prouincia, vel statutum disponens, ꝙ feminę possint in feudis succedere, nunquid in ipsa prouincia fœminæ erunt ad successionem feudorum admittendæ? Resp. ꝙ sic, & ita communiter concluditur, vt ait Paris.cons.21.n.13.li.1. Nam in successione feudorum potissimè attendimus consuetudinē: cùm enim feuda ipsa à principio introducta fuerint per consuetudinem, merito debent etiam ab ipsa consuetudine regulari. Sed pone ꝙ princeps vel Imperator velit dispensare, ꝙ fœmina possit in feudo succedere, quæro an possit hoc facere in præiudicium agnatorum, qui successuri essent in feudo? Resp. ꝙ non. & ita communiter concludunt Doct. vt dicit Soc.iu.cons.76.n.18.li.1. non enim potest princeps auferre ius alteri quæsitū, sed dato ꝙ posset, saltem non deberet hoc princeps facere.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *Filius exhæredatus an succedat in feudo?*

1 QVæro, an filius exhæredatus possit in feudo succedere? Res. secūdum Iac. Ardiz. in sum. de suc.feu.sub rubric.an fi.exhæ.suc.in feu. ꝙ si filius fuit iniustè exhæredatus, potest in feudo succedere, rumpedo testamentum per querelam inofficiosi: si verò sit iustè exhæredatus, non succedit in feudo. & hanc opin. dicit esse communem Cur.iu.de feu.in 3.parte prin. in materia success. descen.q.3.quem refert Paris.cons.1.n.7.lib.1.& in proposito facere videtur qđ dicit Zas.de feud. in 8.par.ver.de exhæredato, quod est consequentia in feudis recepta, ex quibus causis filius potest exhæredari, ex eisdem potest etiam feudo priuari.c.j.§.prædictis modis, quę fuit pri.cau.be.amit. Resolutio huius q. pendet ab illa, nunquid filius possit feudum retinere sine hæreditate paterna, propterea dic, aut exhæredatio est nulla, & non est in cōsideratione, aut est valida: & tunc aut sumus in casib.in quib.filius potest habere feudum etiam si non sit hæres patris: & pariter exhæredatio non est in consideratione quo ad successionem feudi. aut sumus in casibus in quibus requiritur, ꝙ sit etiam hæres ipsius patris, & tunc iste filius iustè exhæredatus non potest in feudo succedere. Neque.§.prædictis modis, facit in ꝓposito, quia aliud est dicere, ꝙ dominus potest vasallum feudo priuare, ex omnibus causis, ex quib. pater potest filium exhæredare, vt ibi, aliud est dicere, ꝙ pater potest exhæredando priuare filium feudo, quia si esset feudum ex pacto, & prouidentia maiorum suorum acquisitum, non posset vasallus de eo aliquo modo in testamento disponere, vt dixi s̄.q.40.

QVAESTIO LXXV.

1 *Filij fratrum in feudis an succedant in stirpes, vel in capita?*

2 *Et quid si vocentur sine patruis?*

1 QVæro, vltimo loco moriens reliquit nepotes ex multis eius fratribus prædefunctis, nunquid isti filij fratrum succedent in capita, an autem in stirpes? Hæc q. in aliis successionibus ab intestato multum inter Doct. controuertitur, vt dixi s̄.lib.3.§.1. vbi tenui magis communem opi. esse ꝙ succedant in stirpes, & non in capita. Sed quid dicemus in feudis? Resp. ꝙ si isti filij fratrum veniant ad successionem feudi simul cum patruo, s. cum fratre vasalli defuncti, veniunt in stirpes, & non in capita: idemque si veniant ad successionem aui simul cum patruo. & hoc est indubitatum secundum omnes, vt attestatur Aluar. in c.1.in prin.nu.2.de succ.feu.

2 Difficultas est quando vocantur sine patruis, & hoc casu sunt opi. inter Doct. nam Iac. Ardizo. in summa, tenuit, ꝙ succedant in capita. & dicit Bal. in d.auct.cessante, post n.2. vers.sed hæc ratio.C. de le.hæ. ꝙ ita communiter determinatur. quem refert Iac.de feu. in verb. præsentes, & recipientes, nu.13. Hanc etiam conclus. ꝙ in feudis diuisio fiat secundum capita, dicit communiter teneri Raph.Comen.in auct.post fratres.l.a 2.C.de

le hæ. & post eum Corn. ibi in fi. verbis. Contrariam autem opi. scilicet, quòd imò succedant in stirpes, tenuit Bal. in c. 1. §. his vero, nu. 2. de succ. fratr. vel de grad. suc. in feu. & hanc opi. dicit esse communem Præp. in c. j. §. & quia, de his qui feu. da. pos. prout illum refert Ruin. cons. 8. in fi. verbis lib. 1. Sed ego non reperio Præp. ibi, maximè post nu. 73. vbi tractat hunc articulum, attestari in specie de communi opi. in materia feudali, licet ipse teneat hanc opi. & referat etiam aliquos attestantes de communi opi. in successionib. allodialib. Tamen reuera ego credo, quod Bald. in d. auct. cessante. errauerit, dicendo communiter determinari in feudis ꝙ succedant in capita, & ita eum deridet Barb. in consil. suo posito inter consilia Ale. in 4. vol. cons. 55. nu. 28. vbi dicit ꝙ sciret libenter, quis spiritus reuelauerit Bald. ꝙ Doct. ita communiter tenent, &c. Ego dico, ꝙ si feudum esset hęreditarium, procederet de plano secunda opi. scilicet, quòd succederent in stirpes, quam in hoc casu videtur attestari esse magis communem Ruin. cons. 25. nu. 23. lib. 1. & intelligo simpliciter hæreditarium: nam tale feudum reputatur pars hæreditatis, & de eo iudicandum est, vt de reliquo hæreditatis. Sed si esset feudum ex pacto, & prouidentia, vel absolutè, vel mixtim, forte esset verior opi. Iac. Ardiz. quia ad illud veniunt nepotes, non iure hęreditario, sed virtute inuestituræ, & sic cessat fundamentum tenentium contrarium. Hoc tamen absolutè pro nunc non affirmo, quia eget pleniori discussione.

QVAESTIO LXXVI.

1 *Filius, vel agnatus, an possit repudiare hæreditatem, & retinere feudum?*
2 *Et quid in feudo simpliciter recepto?*
3 *Et quid in feudo mixto?*

1 PONE, aliquis vasallus decedit relicto feudo, & etiam relictis aliis bonis allodialibus, quæro nunquid poterit eius filius vel agnatus retinere feudum, & repudiare hæreditatem, quæ fortè esset onerata ære alieno? Resp. quòd in hoc est differentia inter filium, & agnatum: nam agnatus potest repudiare hæreditatem vasalli, & retinere feudum. Filius autem cogitur vel acceptare vtrunque. s. hęreditatem, & feudum, vel vtrunque repudiare. & de hoc est tex. expressus in c. 1. an agnat. vel fi. Et sic in hoc sunt deterioris conditionis filij, quàm agnati. Doct. multum laborant circa intellectum illius c. Sed breuiter tu scis quòd varia sunt genera feudorum. Aut ergo feudum de quo agitur, est feudum nouum: & tene, quòd siue sit agnatus, siue sit filius, nunquam poterit repudiare hæreditatem, & retinere feudum, quia cum vasallus de huiusmodi feudo possit liberè disponere, vt s. multoties dixi, maximè in q. j. ver sic. & hæc quidem. successor dicitur habere feudum ex mero beneficio ipsius vasalli acquirentis, & hoc siue huiusmodi feudum ex tenore inuestituræ sit hæreditarium, siue ex facto & prouidentia, merito non potest repudiare eius hæreditatem, & feudum retinere.

2 Aut est feudum antiquum, sed mere, & simpliciter hæreditarium, & pariter dicendum est, quòd non poterit neque filius, neque agnatus hæreditatem repudiare & retinere feudū, quia de huiusmodi feudo idem iudicatur, quod de cæteris allodialibus bonis vasalli, vt s. sæpius dixi, aut est feudum antiquum informè, scilicet receptum simpliciter nulla facta mentione filiorum neque hæredum: & hoc casu dicēdum est, quòd habeat locum distinctio d. ca. vt scilicet filius non possit retinere tale feudum, & repudiare hæreditatem, agnatus autem possit. Et ita ab omnibus receptum esse attestatur Didac. lib. 2. resolut. c. 18. post nu. 4. ver. primum simpliciter. & intellexi aliàs in Senatu conclusum fuisse, dispositionem illius c. non habere locum nisi in huiusmodi feudo informi. & ita tenendo cessarent fere omnes difficultates in hoc articulo per Doct. excitatæ.

3 Aut verò feudum antiquum est mixtum, scilicet hæreditarium, & ex pacto, & prouidentia, puta, quia est concessum pro se, & hæredibus, vel pro se, & filiis, & hæredibus: & hoc casu videtur, ꝙ non possit habere locum dispositio d. cap. nam huiusmodi feudum, siue sit filius siue sit agnatus, non potest habere, nisi etiam sit hæres. nam in vtroque qualitas requiritur, vt dixi s. in d. q. 9. ver. quandoque. & tertiò.

Et propterea Andr. de Iser. in d. c. 1. tenuit, quòd dispositio illius text. procedat etiam in feudo nō hæreditario, & sic absolutè ex pacto, & prouidentia, vt scilicet filius non possit illud retinere, repudiata hæreditate patris. & hāc opi. dicit esse communem Curt. iu. cons. 38. nu. 29. Brun. cons. 24. in pr. Didac. lib. 2. resol. c. 18. post nu. 4. vbi etiam vers. 2. subdit, quòd Salyc. & Imo. in locis, de quibus paulò post mentionem faciam, falsò testantur communem opi. esse in contrarium. Bal. autem in d. c. 1. n. 8. tenet contrarium, scilicet, quod imo dispositio illius ca. solummodo locum habeat in feudo hæreditario, vel simpliciter recepto, non autem in feudo absolutè ex pacto, & prouidentia. Et dicit Sal. in l. 2. nu. 5. in fi. C. de li. & eor. libe. quòd ita se habebat communis opin. Idem dicit Imo. in c. ex parte, nu. 29. de feu. quem refert, & sequitur Iac. de feud. in ver. ita quod ipsi inuestiri, nu. 2. Et hanc ego sequor, tanquam veriorem. Neque obstat fundamentum tenentium contrarium, quia scilicet (vt ipsi dicunt) aliter intelligendo, dispositio illius cap. esset elusoria, ex quo in feudo hæreditario, siue sit filius, siue sit agnatus, semper requiritur, quòd sit hęres, ad hoc vt possit habere feudum: quia licet verum sit, ꝙ in tali feudo requiratur, quòd volens succedere sit etiam hæres, non tamen est verum, ꝙ requiratur volentem in tali feudo succedere, esse hæredem vasalli vltimo loco defuncti, sed sufficit, ꝙ sit hæres primi acquirentis, vt dixi in d. q. 9. vers. sed quæro. & sic dispositio illius cap. operabitur, quòd in tali feudo pro se, & filiis, & hæredibus recepto, quod est hęreditarium, & ex pacto, & prouidentia, filius non poterit repudiare hæreditatē paternam, & retinere feudum. Agnatus autem poterit retinere feudum, & repudiare hæreditatem vasalli vltimo loco defuncti, mō aliàs possit ex aliqua parte esse hæres primi acquirentis. Et hæc

hæc nota in practica, quia ista est notab. & quotidiana q.

QVAESTIO LXXVII.

1 *Ius accrescendi, an habeat locum in feudis?*
2 *Et an in feudis concessis ab Imperatore?*
3 *Et quid si concessa sint pluribus insolidum?*
4 *Et quid in feudis concessis ab aliis Principibus?*
5 *Et quid in feudis antiquis?*
6 *Et quid si in diuisionibus totum feudum obuenit vni ex fratribus, qui deinde decesserit sine liberis, an accrescet fratri?*

1 QVero, an in successione feudorum locum habeat ius accrescendi? hæc est quotidiana q. & valde vtilis: pro cuius resolutione fac regulam, ꝙ a in successione feudorum non habet locum [a] ius accrescendi. ita probat tex. in cap. j. §. & quia vidimus. ver. sin autem vnus. de his qui feu. da. pos. & hæc est communis concl. vt attestatur Cur. iu. de feu. in 2. par. prin. cir. fi. in 3. dubitatione principali circa materiam acquisitionis feudi. Nam feudum est contractus, vt dixi s. q. 6. in contractibus autem non est locus iuri accrescendi, vt dixi s. 3. lib. §. ius accrescendi.

2 Scias tamen in primis, ꝙ secundùm aliquos, hæc concl. non habet locum in feudo concesso ab Imperatore: nam in eo multi tenent, ꝙ habeat locum ius accrescendi. Et hæc limi. per eos colligi videtur ex tex. in l. vnic. C. si lib. imp. soc. lib. x. vbi Imperator generaliter statuit, ꝙ si quis ex his, quibus communiter aliquid ab eo donatum est, nullo hærede relicto decesserit, ad consortem potius quàm ad personam aliam, pars decedentis perueniat. de quo tex. dixi in d. §. ius accrescendi. Sed punctus est videre, an dispositio d. l. vnic. quæ simpliciter loquitur in donationib. Imperatoris, habeat locum etiam in feudis quæ communiter à principe aliquibus concessa sunt: & in hoc variæ sunt opi. doc. Nam Bal. in l. vnic. nu. 15. C. de cad. tol. tenet ꝙ sic. & hanc opi. dicit esse communem Ias. in l. si mihi, & Titio. nu. 6. ff. de ver. ob. & cons. 117. col. 6. ver. & tenendo. lib. 4. & cons. 136. n. 4. eo. vol. Cur. iu. in d. 3. dubi. Grat. cons. 4. nu. 14. li. j. Soc. iu. cons. 73. nu. 22. & seq. lib. j. contrariam tamen sententiam, ꝙ scilicet etiam in feudo à principe pluribus simul concesso, non habeat locum ius accrescendi, tenuit Cy in l. vnic. cir. fi. C. quan. non pe. par. quem multi sequuntur, quos recenset Apostil. ad Ale. cons. 30 sub n. 8. li. j. affirmans, qimò quicquid dixerint alij, hęc est crebrior opi.

3 Sed certè credo, ꝙ j. opi. sit magis communis, & etiam verior, ꝙ scilicet in feudis à principe simul concessis habeat locum ius accrescendi. cùm enim in aliis concessionib. Principum, ita reperiatur cautum de iure communi illi standum est etiam in feudis, ex quo expresse non reperitur iure feudorum dispositum in contrarium. Quia tamen q. non est sine difficultate, ad euitandas opi. aliquando consului, ꝙ in inuestitura apponerentur illa verba, & cuilibet eorum insolidum. Vbicunque enim inuestitura concessa est duobus, & vnicuique, vel cuilibet eorum, eo casu proculdubio vno deficiente, alter habebit totum. ita decidit Bal. in c. j. §. fi. n. 4. de suc. feu. & est communis conclus. quæ non habet contradicentem, vt ait Cur. sen. cons. 49. nu. 54. quem refert Bello. cons. 20. nu. 3. Et dicit Sigism. cons. 15. feud. nu. 4. ꝙ ita præcedens concl. ab omnib. Doctorib. limitatur.

4 Et hæc quidem conclus. satis de plano procedere videtur in feudo concesso ab Imperatore, de quo loquitur tex. in d. l. vnic. C. si lib. imp. soc. vt scilicet in eo locum habeat ius accrescendi. Sed quid si fuerit concessum ab aliis Principibus? Resp. ꝙ idem dicendum est etiam in feudo concesso à regibus, secundùm Bal. in c. j. nu. 2. de duo. fra. à cap. inuesti. & etiam ab aliis Principib. non recognoscentib. superiorem. & ꝙ dispositio d. l. vni. procedat in quocunque Principe, qui superiorem non recognoscat, dicit esse communem sententiam Cur. sen. in d. cons. 49. post nu. 50. ver. modò sic. & ita etiam communiter teneri attestatur Soc. iu. in d. cons. 73. nu. 7. & hæc opi. mihi placet. Quia quilibet princeps non recognoscens superiorem, habet in suo dominio idem ius, quod habet Imperator in toto orbe, vt dixi s. lib. 2. §. princeps. Quando autem quis dicatur sine hærede decedere, ad hoc vt in feudo sit locus dispositioni d. l. vnic. dixi in d. §. ius accrescendi.

5 Secundò principaliter scias, ꝙ ista concl. quæ habet, ꝙ in feudis non habet locum ius accrescendi, est intelligenda, vt procedat in feudo nouo. Nam in tali feudo verum est, ꝙ non habet locum ius accrescendi: & ista est communis reg. vt ait Paris. cons. 16. nu. 2. lib. 4. Grat. in d. cons. 4. n. 51. li. 1. Sed quando feudum est antiquum, tunc inter descendentes à primo acquirente procedit successio, non quidem ex iure accrescendi, sed ex iure inuestituræ paternæ. ita colligitur ex tex. in c. j. vbi gl. in ver. patris vel aui. de feu. marc. & est communis opi. vt dicit Ale. cons. 21. nu. 5. lib. 5.

6 Sed pone, duo fratres successerunt in feudo paterno, & in diuisionibus tale feudum obuenit totum vni ex eis, qui deinde decessit sine liberis, quæro, nunquid feudum ipsum accrescet alteri fratri? Resp. Bald. in l. vnic. nu. 33. C. quan. non pe. par. tenet, quòd non accrescet fratri, ex quo apud eum nulla portio feudi reperiebatur. contrariam tamen opi. tenuit idem Bal. in l. j. n. 8. ver. 11. quæritur. ff. de rer. di. & hæc opi. est magis communis, vt attestatur Aret. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. pen. vers. pro decisione huius q. ff. de ver. obl. quem refert & sequitur Ruin. cons. 8. post nu. 11. lib. j. & cons. 11. nu. 14. eo. volu. Ego credo Bal. in d. l. vnic. bene dixisse, quod scilicet feudum alteri non accrescit: nam in iure accrescendi portio accrescit portioni, non personę, vt dixi in d. §. ius accrescendi. Sed bene verum est, ꝙ frater hoc casu nihilominus succedit in feudo, licet non per ius accrescendi, sed tenore inuestituræ. & ita procedit secunda opinio.

Sed

ADDITIO.

a ¶Intellige in feudis ab inferiore concessis, in quib. non habet locum ius accrescendi, secus in concessis à principe superiorem non recognoscente, vt in Rege Franciæ. c. per venerabilem, qui fil. sint leg. per quem tex. dicit Bal. in l. vnic. §. in primo, C. de cad. tol. & in c. j. de duo. fra. de no. be. inuesti. ꝙ si feudum concedatur à principe plurib. vno repudiante, vel sine hærede mortuo, portio sua accrescit socio. Vide Gul. Bened. in rep. c. Raynucius, in prælu. n. 147. ext. de testa.

Sed quid si frater in diuisionib. renunciasset omni iuri,&c. nunquid hoc casu, non obst. renunciatione, poterit venire ad feudum, si frater sine liberis decesserit? dixi j. hoc eo. lib. §. renunciatio.

QVAESTIO LXXVIII.

1 *Clericus vel monachus, an succedat in feudo?*
2 *Et an ad hoc vt transeat perpetuò in ecclesiam?*
3 *Et quid in feudis maioribus?*
4 *Et quid si præstetur seruitium personale?*
5 *Et quid in clerico constituto in sacris?*

1 QVero, an clericus[a] succedat in feudo? Hęc q.
a à doctorib. satis confusè tractatur, non distinguendo casus, in quib. posset in practica contingere: potest.n. esse, ꝙ habens feudum efficiatur monachus, aut clericus, vel ꝙ feudum ipsum ad aliquem iam clericum iure inuestituræ, vel aliter deuoluatur. dic ergo, ꝙ quando vasallus efficitur monachus, aut seruitium, quod præstatur pro ipso feudo, est reale, quia.sc. præstatur res, vel pecunia, siue etiam est personale, quod tamen potest à clerico honestè præstari per se, vel per idoneum substitutum: & tunc feudum durat, & transit in monasterium, aliàs autem feudum non durat, sed finitur, & ad dominum directum reuertitur, & ingressus à sacramento fidelitatis absoluitur. & hæc dist. tenent communiter doc. vt attestatur Sal. in auc. ingressi. n. 11. C. de sac. ec. quem refert Afflic. decis. 320. n. 2. & 3. & Dec. in c. in præsentia. n. 74. de prob. & Cur. iu. de feu. in 2. par. 3. par. prin. q. x. & Iac. de feu. ver. & quibuscunque hæredib. n. 4. dicit etiam Ale. cons. x. n. 8. lib. 5. ꝙ ita tenent omnes, quod cons. est duplicatum in cons. 98. lib. 6.

2 Quæ tamen opi. intelligēda est, vt procedat, non ad hoc, vt feudū ipsum perpetuò remaneat apud monasterium, sed tātùm ad hoc, vt monasterium illud habeat durante vita feudatarij, quoad commoditates ipsius feudi. ita dicit Bal. in c. j. nu. 2. de mil. vas. qui arm. bel. &c. & in hac opi. non datur contradictor, vt ait Cap. decis. 10. nu. 10.

3 Sed hæc concl. mihi nunquam placuit, ꝙ.sc. feudum transeat in monasterium, si vasallus efficiatur monachus: quia hoc esset distrahere monachos ab instituto suæ religionis, quod est seruire Deo, & abstinere à negociis & administrationib. secularib. propterea dicerem, ꝙ si superessent alij vocati ex tenore inuestituræ, illi deberent succedere in feudo, perinde ac si vasallus esset naturaliter mortuus: & si isti non superessent, ꝙ feudum reuerteretur ad dominum directum. & licet gl. in c. j. §. j. ver. postposuerit. de feu. vel benefi. fœm. absolutè dicat, ꝙ hoc casu feudum ad dominum reuertatur, tamen illa gl. debet intelligi, vbi agnati non superessent: vel vbi feudum esset nouum. & ita illam intelligunt communiter docto. vt dicit Cur. iu. in d. q. 10. in fi. Si tamen vellemus tenere com. opin. illa esset, iudicio meo, restringenda, vt procedat solummodo in feudis inferiorib. i. non habentib. dignitatem annexam. sed si filius regis, Ducis, Marchionis, aut Comitis, efficeretur monachus, non crederem, ꝙ regnum Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus acquireretur monasterio. & ita etiam de facto seruari, attestatur Spe. de sta. mo. §. j. nu. 15. saluo tamen semper iudicio sanctæ matris ecclesiæ, cui in omnibus ne subiicio.

4 De clerico autem non videtur dubitandum, quin feudum capere possit: sunt.n. de hoc tex. aperti in c. vtrum. & in c. ex transmissa. de for. compe. & ita communi opi. obtentum est, vt dicit Zas. de feu. in 5. par. circa fi. dicit etiam Card. in c. j. §. & quia. post prin. de his qui feu. da. pos. ꝙ multi doc. & in specie Mart. Laud. ibi, inquiunt hanc esse communem opi. Quam tamen intellige, vt procedat, modò pro tali feudo præstetur seruitium reale tātùm: nam eo casu vtique clericus est capax feudi. & ita est de mente omnium, vt ait Ruin. cons. 42. n. 10. lib. j. Sed si præstetur seruitium personale, non modò clericus non succedit in feudo ad eum deuoluto post clericatum, sed si post deuolutum feudum vasallus efficiatur clericus, amittit feudum. Et hæc est verior, & magis communis opi. vt dicit Rui. in d. cons. 42. n. 9. sed hoc rursus ego intelligo, vt procedat quando huiusmodi seruitium personale non posset explicari per substitutum, secūdùm dist. de qua s. in monacho dictum est. & ita dicit esse communem opi. Crau. cons. 303. post nu. 10. ver. secundò respondeo.

5 Et hæc omnia de plano procedunt in clerico, qui sit tantùm primæ tonsuræ, & non in sacris constitutus. Nam talis proculdubiò succedat in feudo. ita dicit Bal. in c. j. §. qui clericus. n. 7. si de feu. fue. contro. quem sequuntur communiter doc. vt dicit Cur. iu. in d. q. 10. col. pen. ver. secundò limita. Et hanc opi. ꝙ clericus in minoribus constitutus non priuetur feudo, dicit teneri in practica iudicando & consulendo, Barb. de præstan. Card. q. 5. basilic. j. par. nu. 5. quem refert Crauet. in d. cons. 33. post nu. 7. Cæterùm communiter seruatur, ꝙ Episco. & Cardi. retinent feuda eis deuoluta iure successionis, ne dignitas potius decrementum, quàm incrementum eis attulisse videatur: & sine controuersia admittuntur ad pręstandum quodcunque seruitium per substitutum. alij autem clerici, vel in sacris constituti, vel etiam in minorib. si sunt beneficiati, non retinent feudum, pro quo sit præstandum seruitium personale: si verò sunt in minorib. constituti, & non beneficiati, admittuntur ad feudum sicut merè laici. Et ita etiam videtur esse communis mens doctorum in hac materia Scribentium, à qua recedendum non esset in practica.

QVAESTIO LXXIX.

1 *Collaterales an succedant in feudo?*
2 *Et quid in feudo nouo?*
3 *Et an succedant vsque in infinitum?*
4 *Et quid si concessum sit sacerdoti pro se, & hæredibus?*

1 HAbes regulam in materia feudorum, quòd quandiu sunt descendentes, ipsi in infinitum succedunt. est tex. in cap. 1. de succes. feud. & hæc

ADDITIO.

a ¶Nota ꝙ clerici in feudis succedunt in his casib. in quib. fœminæ feudi sunt capaces, secundum Barb. in tra. de præstan. card. q. 5. in fi. Io. Fab. inst. de leg. patr. tut. in fi. idem esset per illum tex. vbi feudum esset paruum & exiguum, secundum Bald. vbi s. & in c. j. §. est & alia. quæ fue. prima cau. be. amit. vide per Gul. Bened. in repet. c. Raynutius, ver. duas habens filias, num. 34. de testam.

hæc conclu.est ab omnib.recepta, vt dicit Zas.de feu.par.8.ver.secunda conclusio.

Si verò non extant descendentes, tunc admittuntur transuersales agnati, progeniti à primo ascendente. Est communis opi. consuetudine firmata, vt attestatur Zas.in d.8.parte.ver.tertia conclus.

2 Sed quæro, an simpliciter, & indistinctè verum sit, ꝙ collaterales in feudo succedant? Resp. ꝙ est distinguendum, tam respectu qualitatis feudi, quàm gradus agnationis. aut enim loquimur in feudo nouo, & non succedunt collaterales, nisi id expressè actum sit. & ita tenet gl.in ca.si quis miles.in gl.vnic.consti.feud.Loth.&c. quæ gl.tenetur communiter per Scribentes, vt dicit Aluar.in e.c.si quis miles.nu.2. Et ideò, si duo fratres fuerint inuestiti de feudo, pro se & filiis, &c. & vnus eorum decedat sine liberis, superstite filio alterius fratris prædefuncti, portio istius fratris non pertinet ad dictum nepotem superstitẽ, quia ipsi fratres videntur prospexisse sibi tantùm, & vnusquisque eorum filiis suis, non autem filiis alterius fratris. & hanc dicit esse communem concl. Cur.sen. cons.49.nu.11. Aut vero loquimur in feudo antiquo, & tunc bene procedit conclusio, quòd agnati collaterales in feudo succedant.

3 Difficultas est, an succedant solummodo vsque ad septimum gradum, an etiam vsque in infinitum. Nam in hoc art. videntur esse duo tex.contrarij, quia in c.j.§.& quia. de his qui feu.dar.pos. expressè videtur probari ꝙ agnati succedant solummodò vsque ad septimum gradum. text. autem in c.j.§.j.de na.suc.feu.videtur probare, quod succedant etiam in infinitum. Sunt etiam inter doc.variæ opi.nam Iac.de Belui.in c.j.de feu.mar. dicit, ꝙ vbi agnati sint descendentes primi inuestiti, debent in infinitum succedere in ipso feudo, ex beneficio primæ inuestituræ.& hanc opi.ꝙ inter descendentes primi vasalli, procedat successio, etiam vltra decimum gradum, dicit esse communiter receptam Did.lib.3.resol.c.5.post nu.4. ver quinto hinc.quidam autem doctor antiquus appellatus Ioan.Fasoli, tenuit contrariam opi.ꝙ scilicet non admittantur collaterales vltra septimum gradum ad successionem feudi.& dicit Bal. in d.c.j.nu.4.de feu marc.ꝙ ita communiter tenetur, quem refert Ias.in l.certum.post nu.3.ver.secundò principaliter.C.vnde legi.& Soci.iu.cons. 76.nu.73.lib.j. Hanc etiam opi.dicit esse communem Mart.Laud.inter cons feud.Brun.cons.119. post nu.8.Paris.cons.23.nu.262.lib.j. Mihi autem placet prima opin. ꝙ scilicet succedant vsque in infinitum, & secundùm illam, si casus contingeret, consulerem, & iudicarem. Nam hoc casu non potest propriè dici, ꝙ agatur de successione collateralium, sed de successione ascendentis, delata virtute primæ inuestituræ. & credo, ꝙ ita etiam indistinctè obseruetur, maximè in feudis regalib. & in specie de corona regni Franciæ attestatur ita se habere consuetudinem Boer. cons.10. nu.16. vsque ad fi.cons.

4 Sed hic occurrit pulchra quæstio, pone, Princeps concedit feudum alicui existenti in sacris, pro se, & hæredib. certum est, ꝙ illud verbum, hæredib. quod in materia feudali intelligitur de filiis, siue descendentib.non potest hoc casu verificari in filiis, quia talis constitutus in sacris, nisi eos suscepisset ante clericatum, nõn posset habere filios habiles ad successionem feudorum. Nunquid ergo hoc casu censebitur feudum concessum etiam pro agnatis collateralib. ipsius inuestiti? Resp. ꝙ sic.ita dicit Bald.in c.j.§.naturales.post nu.8. si de feu.fuer. contro. quem sequuntur communiter doc. vt dicit Cur.iu. de feu. par.3. in materia successionis descendentium. reg.j.q.17.in fin. quod nota, quia de facili quis responderet prima facie contrarium.

QVAESTIO LXXX.

1 *Fœmina semel admissa ad feudum, an postea superueniente masculo excludatur?*

2 *Et quid è conuerso, an fœmina semel exclusa per existentiam masculi, semper remaneat exclusa?*

1 POne, duæ sorores nullis existentib. masculis, successerunt in feudo, intellige in casu in quo poterant de iure succedere, de quo dixi s. q. 73. per totam q. Modò vna ipsarum suscepit filium masculum. Quæro, an ille masculus stante inuestitura, quæ velit masculos excludere fœminas, excludat etiam sororem matris suæ, quæ semel admissa fuit ad feudi successionem? Resp. And.de Iser.in c.j.de eo qui sibi, & hær.suis.tenet, ꝙ illam excludat. Sed communis opi. est in contrarium, scilicet, ꝙ imò fœmina semel admissa ad successionem feudi propter non existentiam masculorum, si postea masculi superueniant, non excludatur. & ita esse communem opi. attestatur Alua.in d.c.j nu.5 quem refert Iac.de feu.in ver.& fœminis.nu.17.Zas.de feud.in 8.part.2.partic. vers.sed quæras de casu. Cur.iu.in j.reg.3.par.princ.q.28. Nam lex regulariter non patitur, quod dominia rerum stent in suspenso.& ad hoc faciunt quæ dixi s.lib.j. §.statuto. In casu statuti excludentis fœminas extantibus masculis.

2 Sed quæro, quid è conuerso, nunquid fœmina semel exclusa propter existentiam masculi, semper remanebit exclusa, ita quod etiam mortuo masculo, qui eam exclusit, adhuc admitti non possit?

a Resp. ꝙ sic.[a] & ad hoc alle.tex.in c.j §.quinetiam. episc.vel abb.secundùm intellectum And.de Iser. quem communiter doc.sequuntur, vt ait Cur.iu. in d. j. reg. q. 27. subdens, hanc esse communem opin. quæ tamen mihi semper visa fuit dura, saltem quando agitur inter fœminam ipsam, quæ sola superest ex progenie primi inuestiti, & dominum. Bene posset procedere text. in d. § quinetiam. & communis opin. quando ageretur inter fœminam, & alium agnatum, in casu, in quo masculi & fœminæ essent vocati in inuestitura, secundùm gradus proximitatem, vt proximis annis contigit disputari in quodam feudo in partib. Pedemontium, sed quoad ipsum dominum, crederem absolutè, ꝙ existente fœmina, licet per masculum semel exclusa, quæ esset ex vocatis in inuestitura, feudum non aperiretur domino. nec facit

ADDITIO.

a ¶ Adde Burs.cons.63.nu.17.lib.j. qui hanc dicit communem, etiam si masculus incontinenti decedat.

cit argumentum, ꝙ ita etiam statutum sit in successione bonorum allodialium, quia longa est ratio differentiæ: nam illa portio, à qua fœmina excluditur, stante statuto, efficitur patrimonium masculi excludentis, & incorporatur eius bonis, ita ꝙ non dicitur amplius agi de hæreditate illius ascendentis, sed successoris. in feudis autem secus est. Nam vbi tractatur de vocatis in inuestitura, semper dicimus agi de successione primi inuestiti. cogita.

3 Sed præsupposita communi opin. pro vera, quæro, quid si ille masculus excludens statim moriatur? Resp. ꝙ hoc casu fœmina est admittenda. & ita prædictam concl. limitat gl. in d. §. quinetiam. ver. non admittuntur. & dicit Cur. iun. in d. q. 27. col. 2. vers. retenta igitur. ꝙ doc. communiter sequuntur hanc limit. Non enim videtur extitisse, qui statim defecit.

QVAESTIO LXXXI.

1 *In feudis dignitatum, an requiratur noua concessio?*

1 QVæro, an in feudis dignitatum, puta, Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, requiratur noua concessio, ad hoc, vt descendentes inuestiti in ipsis feudis succedant? Resp. ꝙ de iure vtique requirebatur noua concessio, ex quo huiusmodi feuda potius electione, quàm successione obueniunt. & ita colligi videtur ex tex. in ca. j. de feu. mar. sed tamen consuetudo contrarium vsurpauit, quia hodie in istis feudis sicut in aliis habet locum successio. & hęc est communis doctr. doc. vt dicit Zas. de feu. par. 8. vers. super tertio principali. hanc etiam dicit esse communem sent. Iac. de feu. in ver. dux. ver. quid si rex. nu. 2. & seq. Intellige quando huiusmodi feudum conceditur alicui in proprietatem, aliàs secus, & intellige etiam, vt transeat ad primogenitum tantùm, & non ad alios hæredes. & ita quotidie obseruatur, vt dicit Iac. in loco præal.

QVAESTIO LXXXII.

1 *Filius naturalis an succedat in feudo?*
Et quid si sit legitimatus ad feuda?
2 *Et quid si talis legitimatus sit spurius?*
3 *Et quid si legitimatio facta sit à Comite Palatino?*
4 *Et quid in legitimato per subsequens matrimonium?*
5 *Et quid si feudum receptum sit pro se, et filiis legitimè natis?*

1 FIlius naturalis non succedit in feudo, etiam si sit legitimatus. tex. est expressus in c. j. §. naturales. si de feu. defun. & c. Sed quæro, quid si à Principe sit legitimatus expressè ad feuda? Resp. ꝙ talis bene succedit in feudo, & excludit cæteros agnatos remotiores. & ita dixit gl. in d. §. naturales. ver. legitimi. quam dicit esse communiter approbatam Paris. cons. j. nu. 76. lib. 2. Rui. cons. 36. nu. 18. libr. j. Cur. iun. cons. 136. nu. 1. & est magis communis opi. vt attestatur Boer. decis. 123. nu. 6. Cur. iu. cons. 167. nu. 28. illam etiam gl. dicit esse per omnes communiter approbatam Cur. iu. de feu. par. 3. in materia successionis descendentium. q. 17. in prin. subdens quòd secundum communiter doc. sufficit ꝙ Princeps legitimet in genere, ad successionem feudorum, licet non exprimat in specie, ad talia & talia feuda.

2 Et nota, ꝙ licet gl. in d. §. naturales. loquatur tantùm de naturalibus simpliciter, tamen idem est etiam in spuriis, & in aliis illegitimis, secundùm omnes, vt dicit Cum. cons. 168. nu. 4. vbi etiam subdit, quòd ita quotidie de facto seruatur.

3 Et hæc quidem conclus. de plano procedit, quando talis legitimatio est facta ab ipso Principe, penes quem est plenitudo potestatis. Sed quid si facta sit à Comite Palatino, habente priuilegium legitimandi? Resp. ꝙ idem est dicendum, modò talis Comes habeat in priuilegio expressam potestandi legitimandi ad feuda. ita dicit Signo. cons. 220. nu. 4. & seq. & est communis opi. vt dicit Paris. in d. cons. j. nu. 123. lib. 2. Mod. in consue. Paris. feu. §. 8. gl. j. nu. 38.

4 Item quæro, quid in eo, qui est legitimatus per subsequens matrimonium? Resp. ꝙ iste vtique succedit in feudo. ita tenet And. de Iser. in d. §. naturales. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ale. in l. ex facto. §. si quis rogatus. el j. nu. 18. in fi. ff. ad Treb. quem refert Ias. in l. generaliter. §. cùm autem. post nu. 10. C. de insti. & substi. Hanc etiam esse communem concl. attestatur Cur. iun. cons. 136. nu j. Deci. cons. 155. post nu. 3. quem refert Paris. cons. 13. nu. 44. & seq. lib. 2. vbi etiam refert Soci. idem attestari cons. 3. nu. 2. libr. 3. quem tamen ego in libro meo non reperi hoc attestantem, licet in eo cons. nu. 6. videatur transire cum hac opi. quam ego etiam sequor: quia huiusmodi legitimati ferè in omnibus reputantur legitimi.

5 Sed quid si feudum sit receptum pro se, & filiis legitimè natis, nunquid talis legitimatus per subsequens matrimonium succedet in feudo? Resp. ꝙ sic. & ita tenet Ab. in c. tanta. nu. 7. qui fil. sint leg. vbi etiam dicit, ꝙ ita tenent communiter doc. & est communis opin. vt dicit Car. Ale. in d. c. tanta. Rip. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. el j. post nu. 48. quia vt dixi æquiparantur legitimè natis in omnibus, & per omnia.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *Extranei hæredes an succedant in feudo?*
2 *Et quid si receptum sit, pro se, & hæredibus?*

1 QVæro, an in feudo succedant extranei hęredes? Resp. Omne feudum quod potest alienari sine consensu domini, vel agnatorum, transit ad extraneos hæredes, quia de tali feudo idem iudicatur, quod de aliis bonis allodialib. & ideò si feudum sit nouum, ex quo potest liberè per vasallum alienare interueniente consensu domini, vt dixi s. q. 41. ver. & hęc quidem. poterunt etiam in eo cum licentia domini succedere extranei hæredes. Si verò sit concessum pro se, & hæredibus quibuscunque, tunc poterunt etiam sine licentia domini in eo succedere extranei. Idemque si sit concessum pro se, & quib. dederit, potest. n. de eo vasallus liberè disponere. Si verò feudum sit simpliciter receptum, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, tunc ex prouidentia legis non vocantur ad feudum, nisi filij, & descendentes ipsius inuestiti, vt dixi s. q. 9. ver. sed quid dicend. & ideo

ideo in tali feudo extranei hæredes non succedunt. Aut vero feudum est receptum pro se, & filiis, vel pro se, & liberis, vel pro se, & descendentibus, & in hoc non est difficultas, quia extraneus hæres ad illud non admittitur. Aut est receptum pro se, & filiis, & hæredib. & idem est dicendum, scilicet, quòd extraneus hæres non succedat. ad hoc enim, vt quis in tali feudo succedat, requiritur, quòd in eo vtraque qualitas concurrat, vt s. in d.q.9. ver. quandoque, & tertiò.

2 Sed quid si feudum sit concessum simpliciter pro se, & hæredib. nunquid in tali feudo admittentur extranei hæredes? Resp. quòd licet in hoc art. inter doc. variæ fuerint opin. tamen tenendum est, quòd extranei hæredes in tali feudo non succedant. & ista est communis opin. vt dicit Bal. in l. etiam. in fi. prin. ff. solu. ma. quem refert Dec. cons. 175 post num. 3. ver. vlterius etiam. & cons. 395. nu. 8. & Goza. cons. 9. nu. 52. & Soc. iu. cons. 112. nu. 8. libr. 2. & cons. 72. nu. 26. lib. j. Hanc etiam opi. dicit communiter teneri Cald. cons. 15. sub ti. de ver. sig. quem refert Grat. cons. 4. nu. 32. libr. 1. Et dicit Paris. cons. 2. nu. 23. lib. j. quòd ita concludunt communiter omnes. & dicit Soci. iun. cons. 108. nu. 6. lib. 2. quòd istud est commune dictum. hanc etiam dicit esse communem opi. Goz. cons. 26. nu. 30. & ratio est, quia verbum, hæredibus, in materia feudali recipit à lege hanc interpretationem, vt intelligatur solùm de descendentibus. ita est communis opin. vt attestatur Rub. cons. 164. nu. 13. Grat. cons. 29. nu. 41. lib. 2. Bero. q. 17. n. 8. & dixi s. sæpius.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Fiscus an succedat in feudo.*

1 QVæro, an fiscus succedat in feudo, & sic an publicatis bonis vasalli confiscetur etiam
a feudum? Resp. quòd non. [a] ita tenet Bar. in l. si finita. §. si de vectigalib. nu. 3. ff. de dam. infec. & est communis opi. vt dicit Rom. in d. §. si de vectigalib. quem refert Apostil. ad Ang. de malefi. in ver. præsente Caio. post nu. 40. Ale. in eo. §. si de vectigalib. nu. 30. Iac. de feud. in ver. dictique vasalli j. nu. 61. & seq. Rui. cons. 23. num. 31. libr. 5. Cur. iu. cons. 4. nu. 20. Rub. cons. 134. num. 3. Boer. decis. 284. nu. 9.

Ego verò aliquando dicebam, in hoc proposito considerari posse tria genera feudorum. Primum est, de quo vasallus non potest liberè disponere sine licentia domini, & sine consensu agnatorum cuiusmodi est feudum antiquum ex pacto & prouidentia: & tale feudum, etiam quòd vasallus delinquat, & eius bona fisco applicentur, nunquam venit in confiscatione bonorum, cuiuscunque generis sit delictum: nam, vt dixi s. q. 66. mihi semper visum fuit iniquum, & absurdum, quod vasallus possit delinquendo præiudicare domino, aut agnatis, quib. non posset præiudicare alienando, & cum ad huiusmodi feuda non admittatur extraneus hæres, vt dixi q. proxi. ergo nec fiscus, qui hoc casu habetur loco extranei hæredis, quę consequentia apud me habet difficultatem. Quis autem hoc casu præferatur in ipso feudo, an dominus directus, an autem filij, vel agnatis? dicendum est, quòd si quidem delictum est tale, propter quod dominus non possit priuare vasallum feudo, semper præferuntur agnati. Si verò propter illud delictum vasallus posset feudo priuari, tunc vt scias quis præferatur, vide quæ dixi s. in d. q. 66. Secundum autem genus feudorum est, de quo vasallus potest cum consensu domini liberè disponere, etiam in extraneum, in præiudicium filiorum, vel agnatorum. & huiusmodi est quodcunque feudum nouum, sub quocunque tenore receptum sit, vt dixi s. q. 12. ver. & hęc quidem. & hoc casu teneo quòd si vasallus delinquat, nullo modo feudum confiscetur, sed absolutè & indistinctè consolidetur vtile cum directo, & sic applicetur domino, neque in hoc filij, aut agnati, qui non poterant ad feudum venire, nisi ex persona ipsius patris delinquentis, poterunt ius aliquod in feudo ipso pretendere, sed dominus iure suo, ex quo feudum est nouum, erit illis præferendus, prout etiam esset, si vasallus sine cōsensu domini illud alienasset, vt dixi in d. q. 66. ver. sed quid si vasallus. vel aliter esset feudo priuandus, vt dixi in ea. q. ver. & hęc quidem. Aut vero (& hoc est tertium genus feudorum) feudum erat tale, de quo vasallus, tam in pręiudicium domini, quàm in præiudicium agnatorum, poterat liberè disponere, puta, quia erat concessum pro se, & quibuscunque hæredibus, vel pro se, & quibuscunque daret, &c. quæ omnia feuda possunt sine domini licentia, in quoscunque etiam extraneos transferri, vt s. sępius dixi. & tunc, aut fiscus, cui reliqua bona vasalli applicantur, est idem qui & fiscus domini directi, proculdubio tenendum est, quod etiam feudum vnà cum reliquis bonis vasalli illi applicatur. Aut vero est alius fiscus diuersus à fisco domini directi, & tunc aut delictum pro quo bona vasalli confiscantur, est tale, propter quod dominus potest vasallum feudo priuare. & hoc casu dominus directus præfertur, & feudum illi applicatur. Aut non erat tale, propter quod posset feudo priuari, & tunc prefertur alius fiscus, qui tanquam hæres extraneus, ita in ipso feudo, sicut in aliis bonis vasalli delinquentis succedere potest: & licet hæc prima facie videatur noua distinctio, tamen si rectè ponderentur rationes & auctoritates Doc. in hac materia scribentium, reperies, quòd ista est mera veritas.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Fideicommissarius an succedat in feudo?*
2 *Et quid in feudo hæreditario?*
3 *Et quid si fideicommissarius sit ex vocatis in inuestitura?*

1 QVæro, nunquid fideicommissarius succedat in feudo, & sic, an feudum veniat in restitutione fideicommissi? Potest autem casus in facto proponi, puta, quia vasallus habens plures filios, rogauerit vnū ex eis, vel plures, vt partem suam restituāt vni ex ipsismet filiis, vel alicui extraneo, vel agnato, an talis grauatus fideicommisso tenea

ADDITIO.

a ¶ Nec etiam commoditates feudi, quæ non transeunt ad extraneos hæredes, fiscus consequi non potest, secundum Burs. cons. 43. num. 16. lib. j.

neatur restituere, etiam partem suam feudi, illi, cui reliquum hæreditatis grauatus est restituere? Resp. ꝙ regulariter feudum non venit in restitutione fideicommissi. ita tenet Bar. in l. si patroni. in princ. nu. 3. ff. ad Treb. & ita tenent communiter doc. vt dicit Rip. in l. ex facto. §. si quis ita. n. 17. ff. ad Treb. Et est communis opin. vt dicit Cur. iu. conf. 171. nu. 10. Et dicit Ias. in prælu. feu. nu. 46. quòd ita communiter concluditur.

2 Scias tamen in primis, ꝙ hæc concl. intelligenda est, vt procedat in feudo ex pacto & prouidentia, secus autem in hæreditario. Nam illud transit etiam in fideicommissarium. & ita solet communiter distingui, vt ait Cur. iu. de feud. par. 4. in materia alienationis feudi. q. 30 vers. secunda decidi potest. quem refert Paris. conf. 2. num 43. libr. j. & conf. 3. nu. 27. eo. vol. Sed hoc intelligo in feudo simpliciter & absolutè hæreditario, quod vt sæpius dixi, transit in extraneos hæredes, & potest liberè alienari. Secus autem in hæreditario mixto. & ita in proposito attestatur esse magis communem opi. Soc. iu. conf. 72. nu. 22. lib. j.

3 Item scias, ꝙ conclusio non habet locum, quando fideicommissarius esset ex comprehensis in inuestitura, & sic esset habilis ad succedendum ex tenore ipsius inuestituræ: nam eo casu feudum venit in restitutione fideicommissi. & ista lim. videtur communiter approbata, vt dicit Soc. iun. in d. conf. 72. nu. 6. lib. j. Quam tamen non ego credo veram, nisi quatenus ageretur de præiudicio domini, cuius non interest apud quem ex vocatis sit feudum: sed si fideicommissarius esset ex remotiorib. agnatis, non videor cur non posset proximior agnatus talem restitutionem impedire. propterea, iudicio meo, hęc q. potest ita diffiniri, vt dicamus, ꝙ in casib. in quib. vasallus potest de feudo testari, in illis potest etiam de feudo facere fideicommissum. Quando autem possit testari, dixi s̃. q. 40.

QVAESTIO LXXXVI.

1 *Institutus in re certa, an succedat in feudo?*

1 QVero, vasallus habens plures filios, instituit vnum ex eis in re certa, nunquid iste filius institutus in re certa, succedat ęqualiter cum aliis vniuersaliter hæredib. institutis? Resp. ꝙ sic. ita allegatur tenuisse Bar. in l. vt iurisiur. §. si liberi. n. 6. ff. de ope. lib. qui tamen loquitur in emphyteusi. & dicit Cur. iu. de feu. 2. par. j. par. 3 par. princ. q. 5. ꝙ ita decidunt communiter doc. Dicit etiam Didac. lib. 2. resol. c. 18. nu. 5. ꝙ in hoc doc. communiter consentiunt. Hæc q. iudicio meo, pendet ab illa, an vasallus possit de feudo testari, de qua dixi s̃. q. 40.

QVAESTIO LXXXVII.

1 *Finito feudo, an proximiores ipsius vasalli sint inuestiendi?*

1 QVæro, fuit concessum feudum Titio, vsque in quartam generationem: Modo finita est quarta generatio Titij, nunquid poterunt filij, vel proximiores agnati vasalli, vltimo loco defuncti petere sibi confirmari feudum? Resp. ꝙ sic: & si non fiat refirmatio, fit eis iniuria: & ideo possunt appellare ad superiorem, vt cogat, ꝙ refirmatio fiat. & hæc est famosa doc. Bar. in l. j. §. permittitur. ff. de aq. quo. & æsti. & est communis opi. vt dicit Rui. conf. 12. n. 18. & seq. lib. j. Cur. iu. de feu. in 2. par. prin. partic. j. q. 15. Sed hoc nunquam vidi in feudis seruari in practica, & forte durum est obtinere, licet in emphyteusi aliquando viderim iudicari secundùm illam doc. Bar. Vide quæ dixi s̃. hoc eo. lib. §. emphyteusis. q. 43.

QVAESTIO LXXXVIII.

1 *Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta?*
Et an sit in electione domini, pati quòd ædificium tollatur, vel soluere eius æstimationem?
2 *Et an eo casu æstimandus sit valor ædificij, vel ipsa materies tantum?*
3 *Et an incrementum contingens in re feudali sit vasalli, vel domini?*
4 *Et quid de seruitutib. quas vasallus precio acquisiuit ad beneficium rei feudalis?*
5 *Et an habens castrum in feudum sine iurisdictione, si acquirat iurisdictionem, accrescat feudo?*

1 POne, finita est inuestitura feudalis, vel per cursum temporis, vel per generationem finitam, vel aliter, absque tamen dolo, vel culpa ipsius vasalli: Quæro, cui remanere debeant melioramenta facta super ipsa re feudali? Resp. si ipsa melioramēta sunt facta industria ipsius vasalli, puta quia domum fabricauit in re feudali, vel huiusmodi, eo casu talia melioramenta spectant ad ipsum vasallum. & hanc conclu. sequuntur omnes doc. vt dicit Aluar. in c. j. §. si quis de manso. post nu. 5. de contr. inuest. Erit tamen hoc in electione domini, vel soluere vasallo ęstimationem ipsorum melioramentorum, vel pati, ꝙ ædificium tollatur. de hoc est tex. expressus, in c. j. §. vasallus. ti. hic fi. lex.

2 Sed quæro, nunquid erunt æstimanda melioramenta iuxta valorem ædificij consistentis, an autem debeant æstimari rudera, & materies, quę ex ipso ædificio diruto vendi posset? Resp. Bald. in d. §. si vasallus. nu. 4. in simili q. tenet, ꝙ debet æstimari valor ipsorum meliorametorum, non autem ædificij diruti. & subdit, ꝙ ita seruat consuetudo. idem etiam dicit Bal. in auc. excipitur. post nu. 2. C. de bonis quæ lib. quem referunt Mod. in consue. Paris. feu. §. j. gl. 5. nu. 98. Reperio tamen Bero. q. 96. post nu. 4. vers. si vero feudum. dicentem, ꝙ magis communis opi. est, ꝙ ęstimentur rudera & ædificium dirutum. Sed dubito, ꝙ in hoc ipse Berous verum non dicat. & ita Mod. in d. gl. 5. nu. 98. dicunt, ꝙ Scribentes sequuntur Bal. cuius opi. iudicio meo, æquior est. Et illam ego sequerer in iudicando, si casus contingeret.

3 Item quæro, an incrementum contingens in re feudali sit ipsius feudatarij, an autem domini directi? Resp. distinguendum esse inter incrementum discretum, & incrementum latens: nam si sit incrementum discretum, puta, insula in flumine nata è regione fundi feudalis, hoc acquiritur domino directi. Si verò est incrementum latens, puta, id quod per alluuionem accedit fundo feudali, hoc pertinet ad vasallum. ita dicit glos. in d. §. si quis de manso. ver. reseruauerit. quæ est communiter approbata, vt dicit Rui. conf. 7. nu. 12. in fin. lib. 1. Hæc tamen resolutio mihi non multum satisfacit, quia cum proprietas feudi sit domini di-

recti, quicquid illi accedit, deberet accrescere domino, nisi aliter ex tenore ipsius inuestiturae appareret: propterea forte aequius esset dicere, ꝙ omne incrementum accedens feudo, absque industria vasalli, respectu proprietatis acquiritur domino directi, respectu vero vtilis dominij acquiritur vasallo. cogita.

4 Sed quid de seruitutib. quas ipse vasallus precio acquisiuit in beneficium rei feudalis? Resp. ꝙ seruitutes, & alia iura inseparabilia, accedunt, feudo & rem feudalem sequuntur, & consequenter finito feudo, vna cum illo ad dominum directum pertinent, non autem ad haeredes vasalli, ad quos feudum non transit. & in hoc omnes cõueniunt. vt ait Bero. in d. q. 96. nu. 6. & dicit Aluar. in d. §. si quis de manso. post nu. 5. ꝙ hanc conclu. sequuntur omnes doc.

5 Sed pone, Princeps habens castrum sine iurisdictione, illud concessit Titio in feudum, postea Titius acquisiuit iurisdictionem ab alio, nunquid ipsa iurisdictio accrescit feudo? Resp. ꝙ non, sed finito feudo erit vasalli, vel eius haeredum. ita dicit Bal. in c. j §. econtrario. nu. 4. de inuest. de re al. fac. & est com. opi. vt ait Rui. cons. 14. post princ. lib. j. Est enim iurisdictio quid separatum ab ipso castro, & quod per se subsistere potest, ideo feudo non accrescit.

QVAESTIO LXXXIX.

1 *Quae actio competat pro feudo?*

1 QVaero, quae actio competat pro feudo? Resp. ꝙ pro feudo datur condictio ex lege, vel ex consuetudine: & ad hoc allegatur Bar. in l. j. n. 11. C. de iu. emph. qui tamen loquitur in emphyt. & ita communiter teneri attestatur Ias. in l. iurisgentium. §. quinimo. nu. 17. ff. de pac. Tu dic, ꝙ si vasallus fuit inductus in actualem possessionem feudi, competit ei vtilis rei vendicatio nedum contra extraneum, sed etiam contra ipsum dominum directum: si vero illi tantum facta est promissio de inuestiendo, tunc si est vallata stipulatione, competit actio ex stipulatu: si autem non est vallata stipulatione, competit condictio ex morib. & ista est communis opi. vt ait Cur. iu. de feu. in j. par. princ. q. 10.

QVAESTIO XC.

1 *Quis sit iudex competens in causis feudalib. inter dominum & vasallum?*
2 *Et quomodo eligantur pares curiae?*
3 *Et an pares curiae cogi possint ad iudicandum?*
4 *Et an pares curiae cognoscant inter dominum laicum, & vasallum clericum?*
5 *Et quis sit iudex inter ipsos vasallos super feudo litigantes?*
6 *Et an iurisdictio domini inter vasallos sit ordinaria, vel delegata?*
7 *Et quid si alter eorum neget se esse vasallum?*
8 *Et quid si dominus sit laicus, & vasalli sint clerici?*
9 *Et quid si inter ipsos agatur tantummodo de possessione ipsius feudi?*
10 *Et an vasalli litigantes super feudo, possint prorogare iurisdictionem alterius, vt sit iudex inter ipsos sine licentia domini?*
11 *Et quis cognoscat in causa appellationis interpositae a sententia inter ipsos lata per dominum.*

1 QVaero, quis sit iudex competens in causis feudalibus? Resp. quod si est controuersia super feudo inter dominum & vasallum, eo casu eliguntur pares curiae, qui in causa ipsa iudicant. tex. est in c. j. §. praeterea si inter. de prohi. feu. alie. per Frid.

2 Sed quomodo eligentur isti pares curiae? Resp. ꝙ primo dominus eliget vnum, vel plures quot voluerit, & deinde vasallus eliget totidem iuxta numerum a domino comprobatum. ita dicit glo. in d. §. praeterea si inter. ver. pares curiae. & Bal. in c. 1. in primis verbis. de contr. feu. apud par. termi. Et ita volunt communiter doc. vt dicit Iac. de feud. ver. & dicti vasalli. post nu. 10. ver. quaero etiam.

3 Sed an isti pares curiae poterunt cogi ad iudicandum? Resp. ꝙ sic. & ita volunt omnes doc. vt ait Iac. in ver. & dicti vasalli. nu. 14.

4 Sed quid si dominus sit laicus, & vasallus sit clericus, nunquid pares curiae poterunt cognoscere an ipse clericus sit priuandus feudo occasione feloniae vel delicti? Resp. ꝙ sic. ita tenet In. in c. verum. de fo. comp. quem sequuntur communiter scrib. vt dicit Ale. cons. 79. cir. prin. lib. j. Rip. in c. decernimus. post n. 21. ver. intellige. de iudi. nam respectu feudi, vt inferius dicam, clericus & ecclesia, laicis subiiciuntur.

5 Si vero sit quaestio inter ipsos vasallos super feudo, tunc aut isti vasalli sunt Duces, Comites, aut Barones, & sic immediate subiecti imperatori, & solus Imperator inter eos iudicat. tex. est in ca. 1. apud quem vel quos controuer. feu. &c. Et dicit Cur. iu. de feu. in 7. par. j. reg. ꝙ omnes feudistae ita determinant. Aut vero est contentio inter vasallos inferiores, & si quidem controuersia non est super ipso feudo, vel re feudali, dominus non est iudex inter ipsos. ita dicunt communiter can. vt ait Cur. iu. in d. 7. par. 2. regu. ver. septimo fallit. Si vero sit contentio super feudo, tunc dominus directus est iudex competens inter ipsos. Tex. est in d. c. j. §. praeterea si inter.

6 Sed nunquid hoc casu iurisdictio ipsius domini inter vasallos dicitur ordinaria, vel delegata? Respond. quod respectu causae concernentis ipsam rem feudalem, dominus habet inter vasallos iurisdictionem ordinariam. & ista est communis opin. vt dicit Cur. iu. in d. 7. par. 2. reg. q. 8. cum enim talis iurisdictio sit a lege collata, merito dici debet ordinaria.

7 Sed pone, quod contra dominum volentem inter vasallos de feudo cognoscere, vnus ex ipsis opponat declinatoriam, puta, quia conuentus neget se esse vasallum, nunquid ipse dominus poterit cognoscere, an sua sit iurisdictio? Resp. quod non, sed super hoc cognoscet iudex ordinarius, qui deinde comperto, quod iste conuentus sit vasallus, remittet causam ipsi domino decidendam. ita tenet glos. in cap. j. in glos. fi. de inuesti. in mari. fac. & est communis opin. vt dicit Cur. iu. in d. 7. parte, in 2. regul. quaestio. 7. Quae tamen in puncto iuris non transit sine difficultate. Et videmus, quod de iure communi, iudex coram quo opponitur declinatoria, semper cognoscit an iurisdictio sit sua, vel ne: tamen propter authoritatem glos. & Doctor. difficile esset in practica obtinere

con

contrarium, maximè, quia reuera maius est interesse domini, qui cognoscere & iudicare debet, an aliquis sit suus vasallus, quàm iudicis ordinarij, qui non tractat nisi de commodo sportularum. Quicquid sit, vbi iste excipiens esset in quasi possessione vasallagij, omnino inclinarem in sententiam, quòd dominus ipse cognosceret, vel saltem pares curiæ, non autem iudex ordinarius.

8 Et hæc quidem conclusio, quòd scilicet inter vasallos de feudo litigantes dominus sit iudex ordinarius, de plano procedit, quando vasalli sunt laici. Sed quid si vasalli sint clerici, & dominus sit laicus? Resp. quòd adhuc ipse dominus est eorum iudex ordinarius. & ista est communis opi. vt dicit Maria. in c. ex transmissa. lim. 5. de fo. com. Fel. in c. verum. post nu. 3. ver. tenent Modern. de for. comp. Cur. iu. de feud. in ver. & dicti vasalli. nu. 3. Nam, vt dixi, ratione feudi, ecclesia & clerici domino laico subiiciuntur: prout etiam esse communem opi. attestatur Dec. in c. ceterum. n. 20. de iud. Et ita de consuetudine seruatur, quòd iudex laicus cognoscit de re feudali inter clericos, prout de ipsa consuetudine, attestatur Arc. in c. vnic. de cle. coniu. in 6. Et ita seruat parlamentum Delphinale, vt refert Guid. Pap. decis. 139. nu. j. in fi. Bene verum est, quòd hæc opin. aliquando non placuit doctoribus canonistis, quorum multi tenuerunt, quod clerici non mutant forum in causa feudali. & ita hanc esse communem opin. doc. can. attestatur Guid. Pap. in alle. decis. 139. in primis verbis. sed hodie alia opi. est magis communis legist. & cano. & ideò sequenda, saluo semper iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ. & ita seruat Senatus.

9 Quæ quidem opi. modicam habet difficultatem, quando inter istos vasallos clericos agitur de proprietate ipsius feudi, & sic de ipso feudo. Sed quid si agatur possessorio, & sic solùm de possessione ipsius feudi? Resp. Glo. in d. c. cæterum. ver. quandiu parati. de iudi. tenuit, quòd eo casu iudicium spectet ad iudicem ordinarium ecclesiasticum, sed tamen illa gl. in hoc communiter reprobatur, vt dicit Bald. in eo. c. cæterùm. quem refert Iac. in ver. & dicti vasalli. post nu. 5. & ideò tenenda est contraria opin. quòd scilicet vtroque casu cognitio spectet ad dominum directi, quam dicit esse communem Aret. in d. cap. cæterùm. col. 4. & post eum Dec. ibi, post nu. 66. ver. an autem si agatur. Cur. iu. in d. 2. regu. q. 6. Regulariter enim ille debet esse iudex in causa possessionis, qui est iudex competens in causa proprietatis.

10 Sed quæro, nunquid poterunt vasalli de feudo litigantes, prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine licentia ipsius domini? resp. quòd non. ita tenet Bar. in l. j. num. 2. ff. de iudi. & est communis opin. vt dicit Ale. in l. j. §. & post operis. nu. 2. ff. de no. ope. nun. Iac. in ver. & dicti vasalli. nu. 32. Cur. iu. in d. 2. reg. q. 5. Sap. in d. l. j. nu. 23. ff. de iud. Maran. in suo Spe. 4. par. prin. in 12. diuis. num. 19. Ex quo enim talis iurisdictio domino est à lege specialiter tributa, non potest consensus partium, contra priuilegium à iure concessum quicquam operari, vt in simili dicitur de clericis, qui non possunt, etiam si velint, consentire in iudicem laicum in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando causa est super re feudali, sed si esset super alia re, tunc bene possent vasalli prorogare iurisdictionem alterius domini, non modò si essent simpliciter subditi ipsi domino ratione iurisdictionis & subiectionis, sed etiam si tenerent ab eo feudum. ita allegatur tenere Bar. in d. §. & post operis. nu. 8. & in d. l. j. nu. 4. ff. de iud. quod dictum Bart. omnes sequuntur. vt dicit Cap. decis. 9. nu. 11.

11 Successiuè quæro, si dominus iudicauit in causa feudali inter suos vasallos vertente, à quo sit appellatum ad proximiorem dominum qui sit superior illius feudi, & si deinde etiam à proximiore domino, qui sit superior illius feudi contingat appellari, erit appellandum ad dominum magis superiorem. ita sentit Ioan. Rayn. in repe. c. imperialem. §. præterea si inter. de prohi. feu. al. per Fride. & est communis conclus. Doctorum, vt dicit Cur. iu. in d. 7. par. reg. 2. q. 11.

QVAESTIO XCI.

1 *Tempora appellationum statuta à iure communi, an sint etiam seruanda in causis feudalibus?*

1 QVæro, an tempora appellationum statuta à iure communi, sint etiam seruanda in causis feudalibus? Resp. quòd sic. Et est communis conclus. Doctorum, vt dicit Cur. iu. de feu. in 7. parte, reg. 2. q. 13. Vbi enim non reperitur aliquid specialiter in feudis constitutum, semper seruandum est ius commune.

SEREN

SERENISS. POTENTISSIMOQVE PHILIPPO AVSTRIO, Regi Hispan. Neap. Sicil. Sardin. Balear. Noui orbis, &c. Ducis Mediolani, &c. Comiti Flandriæ, Burgundiæ, &c. Domino suo, Iul. Clarus S.D.

Solent, qui veteri more, atque instituto libros, quos edunt, aliis nuncupant, duobus præcipuè niti: quorum alterum in operis ipsius ratione versatur, alterum ad laudes eius pertinet, cui liber est inscriptus. Ego verò de opere ipso pauca præfatus, eam partem, quæ ad laudationem tuam spectat, tacitus præterire constitui: ne quod homini eloquentißimo longa oratione, imò verò iusto volumine exequi difficile esset, id ego breui hac epistola concludere voluisse videar. quis enim est, Philippe Rex Regum maxime, qui de te verba facturus, commemorare vniuersa, nedum singula persequi oratione facilè poßit? Primum, si generis claritatẽ, nobilitatemq; maiorum tuorum is sibi laudandam proponat: tot me hercule illi occurrent Reges, tot Imperatores, vt nuda eorum nomina, nedum egregia facta, recensere vix longo queat tẽporis interuallo. Vnus pater tuus, Carolus maximus, qui (vt cæteros omnes præteream) & rerum gestarum magnitudine, & virtutum gloria non modò eorũ, qui hoc sæculo fuerunt, Imperatorum, sed etiam omnem antiquitatis memoriam superauit: doctißimũ quenque, ac facundißimum à dicendo deterrebit. Deinde si amplitudinem imperij tui describere aggressus fuerit: non minor erit labor, tot regna, tot vrbes, vel potius tot orbes, qui nutu, ac ditione tua gubernãtur, dinumerare. Hispaniam, parentem virorum fortium, altricem equorum generosorũ, eandem magnitudine pastionis, & excellentia rerum quæ exportantur, nulli secundam. Neap. regnum optimũ, ac fertile, bonis omnib. affluens. Siciliam, vbertate agrorũ, ac varietate fructuum fæcundã. Mediol. prouinciam, florem Italiæ, orbis delicias. Flandriam adiacentesq; regiones, insignium oppidorũ multitudine, artificio, & mercatura nobiles. Indiam illã, quæ trans Oceanũ est, auri, & arg. feracißimam: in qua tot planè Reges tuo parent imperio, quot hactenus victricia tua signa conspexerunt. Prætereo, quas in Africa vrbes, quæ oppida poßides? mitto portus, insulas, littora, maria. Ad hæc, si idem ad enarranda corporis bona, quib. aliis omnib. excellis, orationem suam conuerterit, quanto, quæso tempore explicabit, quæ sit formæ dignitas, quæ oris pulchritudo, quæ compositio membrorũ, quæ coloris suauitas? Præterea, si ad animi virtutes recensendas accesserit: an non pondere rerũ pressus, neq; initium, neque finem dicendi inueniet? Quis enim antiquorũ regum te liberalitate superauit? quis fortitudine æquauit? quis res magnas, & excelsas maiore animi amplitudine, aut splendore administrauit? quis iustius remp. rexit? quis religionẽ, quis pietatem sanctius coluit? quis hostib. clementius pepercit? ad quem vnquam non modò regem, sed magistratũ, quam ad te faciliores aditus priuatorũ fuerunt, cuius vnquã tanta fuit in dicendo grauitas? tãta in oratione maiestas? Postremò, si res bello, paceq; fortiter ac fœliciter gestas, exornandas susceperit: quem sibi terminum laudandi constituet? dicturus, quas leges condideris, quos magistratus constitueris, quot bella confeceris, quas hostium copias pugnando deleueris, quot oppida expugnaris, quas victis leges dederis, quot socios & amicos præsenti ope, claßib. & exercitib. ex hostium faucib. eripueris, quot vi atque armis in paternam ditionem restitueris, quot populos iisdem armis ab hæreticorũ impia labe ad veram religionẽ reuocaueris? Sed aliter, atque initio institui, facio: qui in tuarũ laudũ patentißimũ campum à me summa ratione præteritũ planè imprudens, atque consilij mei immemor, ingredior, adeò me virtutũ tuarũ amor, atque admiratio tenet: vt nihil mihi unquã dulcius sit, aut suauius, quã de te loqui, aut scribere. Contrà verò id, de quo dicere institueram, mihi hoc loco omittẽdum esse video: nempe vt de toto opere Sententiarũ receptarum, deq; hac ipsa operis parte quæ nunc tuis auspiciis prodit in lucem, consilij mei rationem tibi exponerẽ. vereor enim ne longiore, quã par sit, epistola tibi sim molestus inter maximas istas tuas occupationes, quibus implicatus, vt Atlas humeris cælum, ita orbem ipse Christianum religione ac virtute tua sustines. Quare multò satius fuerit ea, quæ hac de re tibi dicenda erant ocioso lectori enarrare. interea tamen Deum precabor, ut te, Rex omnium Regum maxime, victoriis ac triumphis ornet, nobisq; & vniuersæ rei publicæ diu seruet incolumem. Vale.

IVLIVS CLARVS LECTORI S. D.

EXistimaui aliquando, amice lector, posse me, & promisso meo, & expectationi tuæ satis facere: hoc est, totos, atque integros septem hosce Sententiarum libros edere, in lucemque proferre; quod quidem ego dum eorum fragmenta quædam publicarem, pollicitus eram breui præstaturum: sed quoniam plerunque fit, vt quæ magis optamus, ea difficilius consequamur: quotidie aliud ex alio impedimento non modò moram attulit properanti, sed penè spem etiam omnem eripuit mihi rei conficiendæ. Primum quidem opere toto iam ita disposito, vt nihil ei deesse videretur, nisi vt locorum numeros percurrens, extremam illi manum adderem: in Mediolanensem Senatum Philippi Regis iussu cooptatus, in maximis illis, molestissimisque negociis hæc studia intermittere sum coactus, totumque me ad rempub. transferre. Tertio tandem anno post, quàm Senator fueram creatus, cum opus ipsum senescere, nouosque quotidie eiusdem argumenti libros à doctissimis viris conscriptos, in lucem prodire viderem: mihi amplius cunctandum non esse ratus, statui aliquid mihi de somno detrahere: & quod interdiu per assiduas occupationes non licebat, nocturnis horis consequi. Ita factum est, vt intra paucos menses particulam quandam absoluerem quæ ad feudalem materiam pertinet. hæc cum in manus studiosorum peruenisset, non omnino displicuisse visa est. Hortantibus igitur amicis, præcipuè verò Atrebatensi Episcopo, viro amplissimo: quem ob egregias virtutes, singularemque in rebus agendis prudentiam Pius eius nominis iiij. Pont. Max. summa cum totius christianæ reip. lætitia, in amplissimum Cardinalium collegium cooptauit: eo, inquam, non modo auctore, sed prope impulsore, paulo post alias quasdam particulas, de Testamentis, de Donationibus, de iure Emphyteutico, publicandas curaui. Sumpsi deinde in manus quintam totius operis partem, in qua de variis, ac diuersis criminibus eorumque pœnis agitur, prætereaque explicatur, quemadmodum puniendorum maleficiorum iudicia exercenda sint: quam vt emendare cœpi, idem Philippus Rex me ex Senatore Præsidem Quæstorum extraordinarium, Præfectum annonæ, ac Curatorem aquarum publ. constituit: quarum rerum procuratio adeò me implicatum, constrictumque tenebat, vt vix quidquam ocij superesset ad aliquid aliud agendum. Quicquid tamen dabatur temporis, id omne in his studiis consumebam. Erat autem iam in eo statu quintus liber hic, vt prope diem edi posse videretur: cum ecce, dum quasdam neotericorum criminales tractatus, quas practicas appellant, legendos mihi propono, repente affertur nuncius, me iussu Philippi Regis in Hispaniam acciri, atque in supremum Italicarum rerum consilium cooptari. Tum verò abieci propè spem omnem operis absoluendi. Videbam enim, non modò multos annos me patria abesse oportere; sed etiam eam esse huius magistratus conditionem, vt à Regis curia nunquam discedere liceat, sed quocunque ipse eat, illò eundum sit. In hoc autem vitæ genere quod à perpetua quadam peregrinatione non ita multum differre mihi videtur, quis est, qui credat aliquem studiis vacare posse: & præsertim iuris ciuilis, quę non nisi summa animi corporisue quiete, nec sine magna librorum copia tractari posse ignorat nemo, quorum librorum vti mihi erat satis lauta supellex, ita ad eam circumferendam, neque paruo labore, neque exiguo sumptu opus fuisset. Hunc tamen quintum librum, iam penè, vt dixi, absolutum, vt seponerem, nulla me potuit difficultas adducere, sed mecum in Hispaniam delatum, non ita quidem, vt cœperam, diligenter, sed vtcunque potui, emendaui, permisique vt in manus studiosorum exiret. Reliquos sex libros, cum me aliquando corrigere posse planè desperem, in arcam coniectos, perpetuo carceri mancipaui. nihil iam est, quod eos à me quisquam efflagitet, aut (quod nonnulli aiunt) tanquam ex pollicitatione coram iudice mecum agat, vt eos in lucem proferam. Mihi plus, quam aliis, dolendum est, cui sine fructu perit tot vigiliis, ac laboribus institutum, ac congestum opus: alij in tanta voluminum multitudine, ac copia paruam iacturam faciunt paucorum librorum: neque adeo præclarorum, vt qui illos non legat, damni aliquid facere videatur, præsertim cum paucis abhinc annis eodem argumento communes doctorum sententias, in vnum volumen redegerint viri doctissimi, quos ego semper honoris causa nomino, Villalobos, Turzanius, Viuius, Ioan. Baptista, Hispanus, & fortasse aliquot etiam alij, quorum commentarij hactenus in manus meas non peruenerunt. horum lectione desiderium suum explere facilè poterunt studiosi, & quos ex meis scriptis fructus sperabant, ex illis vberiores, & præstantiores percipere. Ego verò, humanissime lector, tametsi culpa omnino carere non videtur, qui id pollicetur, quod pręstare non potest, non tamen mihi opus esse arbitror, à te veniam petere, aut mihi, vt ignoscas postulare. non enim mea ignauia cessatum est, qui autem quantum in se erat, fecit, omni se prorsus crimine liberauit. Regis voluntati parendum fuit, relinquenda non modò studia, sed etiam carendum Italia, patria, domo, vxore, atque liberis, peragranda Hispania, Gallia, Flandria, quid facerem? Huius ego rei, in qua nullum erratum meum agnosco, si à te impunitatem mihi dari postulem: vtique videbor alienam culpam deprecari. Tu verò hanc, quantulacunque est operis partem læta fronte accipe, bonique consule inhumaniter certè facit, qui quod minus accepit, quàm vellet amico id, quod potest, danti, gratiam non habet. Ego quidem eo animo ad scribendum accessi, vt studiosis prodessem, potius quàm vt scribendo laudem illustrarem meam. si susceptus labor reipub. non inutilis est futurus, satis pręclarè mecum actum puto. Habes igitur, amice lector, hoc in libro criminalium rerum materiam hoc ordine dispositam. Primo libri paragrapho præmittuntur nonnulla, quæ ad terminorum (ita nostro vocabulo appellamus) intelligentiam pertinent. Subsequuntur breues de insignioribus aliquot delictis tractatus, singulis paragraphis alphabetico ordine collocati. Postremo loco posita est practica criminalis, in qua de criminalium iudiciorum forma disseruimus. Vale, neque quicquam amplius de hisce libris expecta: sed si quid fortè aliquando prodierit, id in lucro deputa. Iterum vale.

TOtum opus Sententiarum Receptarum in ſeptem libros à nobis diuiſum eſt.

Eorum eſt primus de legibus, ac conſtitutionibus: in quo tum præmiſſis iis quæ generaliter ad leges ac ſtatuta condenda ſiue interpretanda pertinent, ſingulis ſtatutis diuerſas quæſtiones applicauimus: tum nonnulla non ſpernenda de conſuetudine ſubiecimus.

Secundus liber eſt de iure perſonarum, in quo non ſolùm de ipſo ſtatu hominum, ſed etiam de ſingulorum officiis ac dignitatibus, tractatur.

Tertius ſucceſſionum, & vltimarum voluntatum materiam complectitur, cuius particula eſt §. Teſtamentum, iam pridem in lucem editus.

Quartus verò contractus omnes explicat: ex quo excerpti ſunt tractatus de Feudis, de Donationibus, de iure Emphyteutico. quos iam ante aliquot annos publicauimus.

Quintus maleficia continet, in quorum calce de criminum ipſorum proceſſibus conficiendis, ac delinquentium pœnis ſatis accuratè diſſeruimus: quem librum integrum, atque abſolutum typis excudendum nunc primum curauimus.

Sextus liber is eſt, quo tota ciuilium iudiciorum tela continetur.

Septimus verò ac poſtremus non libri tantum, ſed indicis etiam loco eſſe poteſt: in quem congeſſimus quicquid ſuperiorum librorum materiæ, haud ſatis conuenire videbatur: ſuis quoque locis inſeruimus alphabetico ordine capita rerum, quæ præcedentibus libris tractatæ ſunt. ita, vt quiuis, vel imperitus ſtatim quæ res quo operis loco, quo, ſcilicet libro, paragrapho, quæſtione, verſiculo poſita ſit, facillimè reperire poſſit.

IVLII CLARI, PATRITII ALEXANDRINI, I. C. CLARISS.

& Serenissimi Philippi Hispaniarum Regis supremi Consiliarij, ac Regentis dignissimi,

Liber v. Receptarum Sententiarum, integer.

In quo omnium criminum materia sub receptis sententiis copiosissimè tractatur, ita vt nil vlterius desiderari posit, quod, cum ad Reorum persecutionem, tum ad ipsorum defensionem, faciat.

§. Primus.

1 *Delicta publica quæ dicantur?*
2 *Et an delicta commissa in offensam Dei, dicantur publica?*
3 *Et an commissa in offensam principis?*
4 *Et an accusatio cuiuslibet falsi instrumenti, dicatur publici iudicij?*
5 *Priuata delicta quæ dicantur?*
6 *Et an de iure canonico sit aliquod delictum priuatum?*
7 *Delicta quæ sint mere ecclesiastica, merè secularia, & quæ communia?*
8 *Delicta quæ sint nominata, & quæ innominata?*
9 *Delicta quæ sint leuia, quæ grauia, & quæ atrocissima?*
Iudex in atrocioribus potest iura transgredi.
10 *Delictum quod committitur faciendo grauius est, quàm illud, quod committitur omittendo.*
11 *Delictum, quod committitur verbo, an dicatur propriè maleficium?*
Bannitus ex contumacia an dicatur bannitus ex maleficio.
12 *Contumacia habens annexum contemptum iudicis, dicitur delictum, & potest criminaliter puniri.*

1 SVperiore libro dictum est de Contractibus, sequitur nunc, vt de Maleficiis videamus. Pro intelligentia autem terminorum præmittendum est, delictorum quædam esse publica, quædam autem priuata. Publica sunt, quorum accusatio, vel persecutio permissa est cuilibet de populo. & potest poni exemplum in crimine læsæ Maiestatis, Adulterij, Homicidij, Parricidij, Peculatus, falsi testamenti, vis publicæ, vel priuatæ, Ambitus, Repetundarum, Annonæ, quæ omnia pro publicis delictis connumerantur in l.j.ff.de publ.iu. Et hæc est communis opin. doctorum, vt attestatur Ant.Gom.c.j.delict.post nu.j.

2 Item omne delictum, quod principaliter fit in offensam Dei, dicitur publicum, & quilibet de populo potest accusare. Ita colligitur ex tex. in l. Manichæos. C. de hære. & tenent communiter doc. teste Ant.Gom. in d.c.j.nu.j. Illud enim, quod fit in offensam Dei, ad omnium offensam pertinere videtur, cùm ipse omnium sit Pater, & Dominus. Et potest poni exemplum in blasphemia, & deturpatione ecclesiarum, vel imaginum, & similibus.

3 Præterea etiam omne delictum commissum in offensam Principis, dicitur publicum. & ita tenent communiter doc. vt dicit Anto.Gom. in loco præal.num.4. Est enim & ipse princeps à Deo positus vti pater & dominus subditorum, meritò eius offensa etiam ad omnes eius subditos pertinet.

4 Sed nunquid accusatio falsi, alterius instrumenti quàm testamenti, dicenda est publici iudicij? Respon. aliqui dixerunt quòd non, ex quo in d.l.1. specialiter nominatur lex Cornelia. de testa. contrariam tamen sententiam, quòd scilicet de quocunque instrumento falso fiat accusatio, dicatur publicum iudicium, tenuit Azo. Et hanc partem tenent gl. & doc. vt attestatur Bar. in d.l.j.nu.2. Et ita communiter teneri attestatur Aret. in §. item lex Cornelia, ante num. 1. insti. de pub. iud. Hanc etiam dicit esse communem opin. Rub. cons. 12. nu.7. quem refert Prac.Conr.fol.401.nu.36.

5 Priuata autem delicta sunt ea, quorum accusatio vel persecutio regulariter non permittitur, nisi parti læsæ, prout est furtum, damnum, iniuria, arborum furtim cæsarum, bonorum raptorum, & huiusmodi. ita tenent communiter Doctor. teste Ant.Gom. in d.c. 1.num.9. vbi etiam num.6. allegat satis elegantem rationem, cur in delictis priuatis quilibet ad accusandum non admittatur. Et scias, quòd hæc differentia est maximi effectus

in multis. nam regulariter condemnatus de crimine publico efficitur infamis, non autem condemnatus de crimine priuato, vt dicit tex. in l. infamem. ff. de publ. iudi. præterquam in nonnullis casibus, vt ibi. Et dixi j. hoc eo. lib. §. fi. q. 72. vers. Damnatus. Item in crimine priuato, non admittitur ad accusandum, nisi ille cuius interest, vt statim dixi. quod tamen intellige secundum ea, quę dixi j. hoc eo. lib. §. fi. q. 17. vers. Sed quid si pro aliquo.

6 Hæc tamen omnia procedunt de iure ciuili, sed de iure canonico secus est. nam secundum ius canonicum, omnia crimina sunt publica, vt tenet Glo. in c. infames, in verbo, Fures, 6. q. 1. Et ita dicunt Canonistę, vt ait Bal. in rub. C. qui accu. non poss. n. 10. in fi. & dicit Host. quem refert Anan. in c. statuimus, post n. 19. de maledicis. quòd ita cōmuniter dicitur. Et ex hoc infert Prac. Millei. fol. 147. n. 32. quòd hodie titulus de priuatis delictis non est in vsu. Et secūdum hoc pro quolibet crimine priuato posset procedi etiam ex officio, & sic per inquisitionem, saltem ad imponendam pœnam extraordinariam, vt dixi in loco prælegato. Sed certè hæc materia delictorum adeo est immutata à statutis & consuetudinib. locorum, vt hodie vix distinguantur publica crimina à priuatis. Nam in regno Neapol. non admittitur aliquis ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt dicit Maranta in suo speculo fo. 43. n. 48. Et sic videtur quòd ibi omnia crimina dici possint priuata. Ecōuerso in regno Frāciæ nemo potest criminaliter accusare, etiam si prosequatur suam vel suorum iniuriam, vt dixi j. hoc e. lib. §. fi. q. 3. vers. Sed certè. Et sic ibi nullū crimen est publicum neque priuatum quo ad accusandum. propterea in hac cōfusione tutius est adhærere statuto vel consuetudini, quæ viget in eo loco, in quo delictum est commissum, & secundum illam declarare, quæ dicantur priuata, & quæ publica delicta.

7 Præmittendum est etiam, delictorum esse aliqua merè ecclesiastica, aliqua merè secularia, & aliqua communia. Merè ecclesiastica sunt illa, quorum cognitio reseruata est tantummodo iudicibus ecclesiasticis, etiam si commissa sint per laicos, vt est crimen hæresis, & simoniæ, vt dixi j. hoc e. lib. §. hęresis, ver. Hoc crimen, & §. simonia. vers. Hoc crimen. Merè secularia sunt ea, de quibus, si à laicis committantur, soli iudices seculares cognoscūt, vt est homicidium, furtum, & huiusmodi.

Communia autē sunt ea, de quib. si à laicis committantur, vterque iudex cognoscere potest scilicet ecclesiasticus, & secularis, prout est Adulterium, Concubinatus, Sodomia, &c. de quib. dixi j. hoc e. lib. §. fi. q. 37. per totum.

8 Habes etiam, quod quædam sunt delicta nominata, & quædam innominata. Delicta nominata sunt quæ à lege habent particulare nomen iuris, vt est Furtum, Adulterium, & huiusmodi. nam ex cōtrectatione rei alienæ, lex inducit delictum, quod appellauit furtum, ex concubitu vxoris alicuius cum alio viro, facit oriri delictū, quod vocauit adulterium. Delicta verò innominata sunt, quę non habent speciale nomen iuris, sed tantūmodò facti, vt est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia, quæ quidē fieri quādoque possunt sine maleficio: quandoque verò fiunt cum crimine, & ideo dicuntur delicta innominata. Sed ea, quæ sunt nominata, non possunt fieri sine maleficio. semper enim furtum, adulterium, raptus, &c. sunt maleficia. Et hæc est distinctio Bar. in l. nunquam plura. n. 4. ff. de pri. delict. quā communiter Doct. approbāt, vt dicit Blanc. in prac. cri. fo. 52. n. 3. Effectum autem huius differentiæ vide apud Bar. ibi.

9 Sunt etiam delictorum quædam leuia, quædam verò grauia, seu atrocia, & quædam atrocissima. In hoc autem non traditur à Doctoribus certa regula, sed aliqui dicunt standum esse arbitrio iudicis. Et hanc dicit esse communem opi. Alciat. in c. cum non ab homine, post n. 28. de iudic. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera D. n. 56. Alij verò dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoscitur qualitas, & quantitas delicti. Et ideò tantò grauius delictum iudicari debet quanto grauior pœna pro eo imposita reperitur. Et hæc fuit opi. Bar. in l. leuia circa prin. ff. de accu. Et hāc dicit esse communem & regularem Theoricam Soc. cons. 157. n. 5. lib. 2. Circa quod tamen vltra illud elegans consilium Soc. videndum est etiam cons. Barb. 48. libr. 2. & Dec. cons. 65. Superioribus diebus Senatus noster interrogatus à serenissimo Rege, quæ viderentur delicta atrocia, resp. sibi videri atrocia hæc quæ sequuntur, rebellionis, Læsæ maiestatis, Homicidij ex proposito cōmissi, Falsificationis monetæ, Tertij Homicidij. s. commissi ab eo, qui alia duo homicidia prius cōmisisset, etiam si pro eis condemnatus non fuisset. Vulneris illati proditoriè cum sclopo rotato, etiam si mors non sequatur. Tertiæ tonsationis seu diminutionis monetarum: Raptus virginis honestis parentibus ortæ, etiamsi copula non sequatur: Vsus venereus cum sacra virgine in habitu intra monasterium degente, Sodomia, Famosorum latronum in viis grassatio, & Falsificatio sigilli Principis, aut Senatus. Et hæc opi. Senatus placuit Regi nostro, & ideo in hac prouincia seruanda esset pro lege. Ego autem dico, quòd omnia delicta pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel ciuilis, scilicet triremium perpetuò, & talis pœna est in vsu, vt à iudicibus imponatur, & exequatur, dicuntur grauia & atrocia. Atrociora autem siue atrocissima dicuntur pro quibus lex vel statutum imponit pœnam grauiorē, quàm simplicis mortis, puta quia vult pro talib. delictis reos in sui culeo, vel igne comburi, vel in frusta scindi, vel rotę inseri, vt trahi ad caudam equi, vel huiusmodi, vt in crimine hæresis, parricidij, assassinij, latrocinij ad viam publicam, sodomiæ, incendiarij, falsæ monetę, &c. Vel quando addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt quando extendit pœnam etiam in filiis, vt in crimine læsæ maiest. Vel concedit aliqua specialia aduersus delinquentes, vt in crimine raptus virginum, & mulierum honestarum. Vtilitas autem huius differentiæ potest esse maxima: nam plerunque statura concedunt Iudicibus latiores habenas in atrocioribus. Quinimò etiam secundum ius commune dici solet, quod plerunque propter enormitatem delicti

licitum est iura transgredi:prout ab omnib. allegatur tenere Inn. quamuis id expresse non dicat in c.1.de const.quem sequuntur omnes Legistæ & Canonistæ,vt dicit Marſ.in l.1.in prin.n.59.ff. ad l.Corne.de sicar. & conſ.52.nu.16.& in l.1.in prin.n.23.ff.de quæst.propter quod dictum Inn. fuit tempore Bal.suspectus quidam, qui iuxta Papam dum ingrederetur Perusium,alium interfecerat:fuit enim statim suspensus contra formam statuti, vt recenset Paris Put.de synd.fo.288.nu. 19.Illud autem dictum Inn.aliqui intelligunt,vt procedat in puniendo,non in procedẽdo.In quã sentẽtiam inclinasse Curiam Neap. refert Gram. voto 34.circa fi. Sed certè apud nos contrarium seruatur.Nam in enormibus,& atrocioribus criminib.permittitur iudicib.iura transgredi,etiam in procedendo, quia scilicet deuenitur ad torturam, etiam si indicia non sint in totum sufficientia, neque probata per testes omni exceptione maiores,&c.vt de iure videtur regulariter requiri,& plerunque etiam non edita copia processus informatiui.

10 Est etiam communis regula,ꝙ semper grauius reputatur delictum, quod committitur faciendo, quàm illud, quod committitur omittendo. Ita colligi videtur ex Gl.in l.si mora,in ver.ne facto, ff.sol.mat.quam dicit communiter approbatam Alb.in l.præscriptione,col.2.verſ.Item ex prædictis,C.si cõtra ius vel vtil.pub. Iaſ.in d.l.præscrip. nu.9. quem refert Illustris vir,& consiliarius Regius D.Ant.de Padilla in l.transigere,post n.107. C.de transac.

11 Sed quæro, nunquid maleficium dicatur etiam illud delictum,quod committitur verbo, prout est blasphemia, iniuria verbalis, & huiusmodi? resp.Bar.in l.aut facta.in pr.n.1.ff.de pœ.tenuit ꝙ non,ex quo maleficium dicitur à malè faciendo, & ideo non comprehendit maledictum vel scriptum.& infert ad statuta,quę duplicãt pœnas maleficiorum commissorũ de nocte,vt non habeãt locum in blasphemantibus, vel dicentib. verba iniuriosa, & hanc opin.dicit frequentius probari Alc.in l.verbum facere,ff.de verb.si.Contrariam verò sentẽtiam scilicet,ꝙ imò etiam delicta,quę committuntur verbis,dicantur maleficia, tenuit Bal.super instit.in tit.de oblig. quæ ex delicto, in principio, vbi dicit, ꝙ cùm quadam vice practicasset opi.Bar.fuit sibi oppositum tempore syndicatus, & ꝙ vix euasit.Et hanc opi.cõtra Bar.dicit esse communem Alex.in Apost.ad eundem Bar. ibi dicens, ꝙ ita etiam communiter practicatur, quẽ refert Blãc.ĩ prac.cri.fo.48.n.51.Et hæc opi. mihi magis placet:nam,& qui maledicit,malefacit, imò, & qui malè cogitat, quandoque etiam dicitur malè facere,& ex mala cogitatione punitur,vt dixi ȷ̃.hoc e.lib.§.fi.q.91.

12 Quæro etiam,nunquid contumacia dicatur delictum?resp.quod contumacia de per se nõ potest propriè dici delictum.Et hanc conclusionem dicit esse communem Fel.in ca.ex literis. nu.27.de constit.quem refert Foller.in pract.crim.can.fo. 145.n.7. Et ex hoc infertur ad statuta loquentia de delictis seu maleficiis,& de ꝯdẽnatis,siue bannitis ex delictis vel maleficiis,vt non comprehẽdant bannitos vel cõdemnatos ex contumacia. Nam ille dicitur damnatus de maleficio,qui fuit præsens,& fecit suas defensiones,& tamẽ fuit(eis non attentis)condemnatus: non autem ille qui fuit contumax, & in contumaciam condemnatus. Et ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bal.conſ.113.li.2. Ita etiam magis communiter concludi attestatur Ale.in l.si mora, post n.13.ff. so.ma.quem refert Rol.conſ.45.n.66.lib.1.Hanc etiam opinionem dicit esse communem Claud. in d.l.si mora,post nu.18.Aug.ad Ang. de malef. in ver. Qui dominus iudex videns,n.26.Alc.cõſ. 362.post n.6.Sed certè licet hæc opi.sit communis, credo ꝙ cum difficultate posset obtineri in practica. nam stantibus statutis vel consuetudine,ꝙ contumax habeatur pro præsente,& confitente,credo ꝙ bannitus pro delicto in contumaciam, possit propriè dici bannitus ex maleficio, non enim eo casu bannitur vel condẽnatur reus propter contumaciam,sed propter delictum,cuius plena probatio resultat ex contumacia, tantò magis, quia videmus, quòd communis vsus loquendi ita interpretatur, vt ille dicatur bannitus de maleficio, qui citatus pro maleficio non comparet,prout attestatur Sal.in rub.C.de crim. stellio. circa fi. Et ita pluries vidi iudicari: & ego etiam,si casus cõtingeret,ita iudicarem.Scias autem, ꝙ vbicunque contumacia alicuius haberet admixtum contemptum iudicis,eo casu talis cõtumacia diceretur esse delictum, & posset ex ea criminaliter puniri.Ita dicit gl.in l.vnica.§.fi.glo. magna in fi. ff.si quis iusdi.non obtem. quam dicit esse communiter approbatam Claud. in d.l.si mora,n.19.Contemptus enim iudicis,dicitur delictum,& potest puniriri.Et hæc generaliter præmissa sufficiant:nunc de singulis criminibus specialiter videamus.

§.Adulterium.

1 Adulterij accusatio multipliciter proponi potest.
2 Adulterium quot modis committi potest?
3 Et an cum meretrice nupta dicatur adulterium committi?
4 Et an adulterium sit crimen priuatum?
5 Et an in crimine adulterij lata culpa æquiparatur dolo?
6 Et an possit puniri etiam per iudicem Ecclesiast.
7 Et quæ sit pœna adulterij?
8 Et an habeat locum in sponsa?
9 Et quid in Iudæo?
10 Et an pluries cum vna adulterium committens,dicatur plura adulteria commisisse?
11 Adulter in actu adulterij à patre deprehensus potest impunè occidi?
12 Propter adulterium potest agi ad separationem thori.
13 Et an teneatur eo casu maritus vxori dotem restituere?
14 Et quid si deinde compertum fuerit matrimonium fuisse nullum?
15 Vxor propter adulterium amittit dotem & bona parapher nalia.
Et an in præiudicium patris vel filiorum suorum. numero 19.
16 Et an vxor amittat dotem propter osculum?
17 Et an facta separatione thori, maritus teneatur alere vxorem?
18 Maritus, sciens vxorem esse adulteram, si cum ea se carnaliter

naliter commisceat, an videatur adulterium illi remisisse?
19 *Exceptio adulterij in causa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi possit?*
20 *Crimen adulterij præscribitur quinquennio?*

1 ADulterij crimen multis modis in iudicium deduci potest. Quandoque.n.maritus accusat vxorem de adulterio, vt in casu in quo consuluit Bal.cons.310.li.1.& Rom.ɔs.451.& Bolog. cons.24.& Grat.cons.50.li.2.Mant.cons.44.li.1. Quandoque econuersò vxor accusat virum de adulterio cum alia muliere commisso, vt in casu in quo consuluit Rom.ɔs.167. Quandoq; maritus accusat vxorem, & adulterum, in casu in quo consuluit Bal.cons.6.lib.5.& Io.de Amicis, cons. 127.& est decis.Gram.31.& Boer. decis.217.& sequ. Quandoque mulier agit ad separationem thori, vt in casu Soc.iu.cons.32.lib.2.

2 Tribus autem modis adulterium committitur. Primò, inter virum cōiugatum, & fœminam nuptam. & hoc dicitur duplex adulterium, nā vterque ipsorum violat proprium thorum, & alienū. Secundò, inter virum coniugatum, & mulierem solutam. Tertiò, inter virum solutum, & mulierē nuptā. Propriè verò adulterium in viro est, quando violat alienum thorum, licet ipse non sit coniugatus. in muliere autē, quādo violat proprium thorum, etiamsi adulter non sit matrimonio copulatus. Cæterùm quando vir cōiugatus coit cū soluta, tunc de iure ci. neque ex parte viri, neque
a ex parte mulieris dicitur adulterium. adeoq; nō possunt puniri ea pœna, qua adulteri puniunt. Et hæc est indubitata Doctorum sententia, vt dicit Rol.cons.74.n.12.li.1. Hāc etiam dicit esse communem Caccialup.in rep.l.si qua illustris.nu.58. C.ad Orficia. licet dicat, ꝙ potest vxoratus eo casu puniri pœna stupri, quem refert Placa li.j.delictorum, c.xlj.n.45.Did.sup 4.decr.fol.172.n.16. in fi. Et ꝙ talis coitus appelletur stuprum, colligi videtur ex tex.in l.1.C.de adult. Communiter tamen nō punitur. De iure autē canonico vbicūq; maritus vel vxor habeat rem carnalem cū alio, q̄ cum proprio coniuge, appellatur adulterium, c. nemo, 32.q.4.cum simili. Quinimò secundū aliquos, grauius peccat laicus cōiugatus violās thorum propriæ vxoris, & sic aliam mulierem carnaliter cognoscens, quàm presbyter adulterās. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ab.in c.clericorum, n.6. de vita & honest.cle. prout illum refert Caccialup.in d.l.si qua illustris.post n.13. Hanc etiam dicit esse communem opi. Cors.in repertorio Ab.in verb. Coniuges, quam tamen ego non credo veram: quia licet magnum sit sacramentū matrimonij, magnum est etiam sacramentum sacerdotij. sed hæc disputatio in practica parum, vel nihil valet.

3 Quæro, nunquid dicatur committi adulterium cum muliere nupta, quæ tamen sit meretrix, seu inhonesteæ vitæ? resp. Aut talis meretrix, quæ virum assumpsit, cessauit à meretricia vita, & honestè cū viro vixit: & hoc casu adulterium cū ea cōmissum, ꝑt accusari & puniri. aut verò postquam matrimonium cōtraxit, perseuerauit in meretricali vita, & tunc vir illam carnaliter cognoscens, non debet aliqua pœna puniri. Et hæc opi. hodie communiter obseruatur, vt dicit Ang.ī l.si vxor. §.sed in ea, n.1.ff.de adul.& ī l.si ea.C.de adul. quē refert Anan.in c.1.nu.6.de adul.& Rim.cons.17. n.20. quod est pro maiori parte duplicatū in ɔs. 439.n.23. Quo verò ad ipsam meretricem adulterium committentem, Cons.Neap.in facti ɔtingentia videtur sensisse, ꝙ in ea sit punibilis, vt per Capic.deci.44.& refert Amad.de synd.n.74.& ita seruauit in practica D. Baptista de Corneto tunc potestas Recanati, qui cōdemnauit publicā meretricē de adulterio, & mortua est in carcerib. Sed certè iudicio meo contraria sententia verior est, q̄ etiam sequi videtur Amad. in loco præall. nam tex.in d.l.si ea, expresè dicit, ꝙ crimē adulterij in ea cessat: & ideo, si casus ɔtingeret, ita iudicarem. Quæ aūt dicatur meretrix, dixi s̄.li.2.§.meretrix.

4 Est autem hodie adulterium crimen priuatum, nam non nisi certis personis eius accusatio permittitur, vt est text.in l.quamuis, la 2.de adult. Et hanc dicit esse sententiam communiter per maiores nostros approbatam Ful.cons.135.post n. 2. quam etiam communē appellat Ant. Gomez super l.80.Tauri, nu.49.

5 Quæro etiam, nunquid in crimine adulterij, lata culpa æquiparetur dolo? Dixi j̄.hoc e.li.§.fi.q.84. ver. Dixi etiam.

6 Hoc crimē est communis fori, & ideo potest puniri per iudicem secularem, & etiam per iudicem ecclesiasticum, vt dixi j̄.hoc eo.lib.§.fi.q.37.ver. Quæro nunquid.

7 Sed quæro quę sit pœna adulterij secundùm ius commune? resp. De iure diuino secūdùm legem Mosaicam in adulterio, tā masculo quàm fœminæ erat imposita pœna mortis, genus autē mortis erat lapidatio, Exodi c.20. Deuter.c.22. De iure autem canonico pro adulterio laicus tam masculus q̄ fœmina excommunicatur, ca.intelleximus, de adult. Prætereaque fœmina in monasterium detruditur: & si maritus eam nolit recipere, ibi cogitur toto tempore vitæ suæ permanere, & pœnitentiam agere, c.gaudemus, de conuersion. ɔiuga. Et nota, quia iste est vnus ex casib. in quib. episcopus ꝑt punire laicos, vt dixi in d.q.37.ver. Quæro nūquid. Clericus autem de iure can. pro crimine adulterij deponitur, & vlterius in monasterium toto tempore vitę suę detruditur. Ita voluit expresè gl.in c.latior, in gl.1.3.q.7. Et est cōmunis opi. vt dicit Gril.de diuer.crim.li.3.q.2.n. 1.& seq.q.6.n.1. Diaz.in prac.cri.can.c.79. quem refert Duennas reg.101.in 2.lim. Et prac. Cōradi fol.384.in 5.lim. Did.super 4.decr.fo.145.nu.19. quē refert Villalob.in sua collecta communium opi.in litera C.n.82. Bermond.de concub.fo.87. n.16. Dicebat tamen Alc. ꝙ si hodie clerici propter adulterium detruderentur in monasteria, pauci eorum ambularent per vias. De iure autem ciuili magna est varietas inter Scribentes, an secundum ius fforū, adulterium puniretur pœna mortis naturalis. Magis tamen cōis opi. videtur esse, ꝙ olim puniretur tātummodò pœna depotationis

ADDITIO.

a ¶Intellige ꝓpriè & strictè sumpto vocabulo, sed largo modo dicitur adulterium secundum Pan.in ca.transmissæ. de eo qui cogno.consang.vxor.suæ. Rol.cōs.20.li.1. Guid.Pap. cons.159. de probatione adulterij vide per Rom.cons.91. Visis ac percunctatis.n.6. Fran.Marc.decis.Delphi.513.n.14.& decis.897.n.10.in 1.par.

nis.Et hãc esse communem opi. attestatur Cum. cõs.154.post n.2.Mars.in prac.cri. §.opportunè, n.40.quem refert Did.super 4.decre.fo.144.post n.16.Secũdùm verò ius Codicis omnes consentiunt,ꝙ punitur pœna vltimi supplicij. Et est tex. in l.quãuis,la 2.C.de adul. Et hanc dicit esse communem Ale.cons.13.post n.3.li.7. Cum.in loco præal.& hoc tã in masulo,quàm in fœmina. Hãc ẽt dicitesse communem opi.Legistarum Aug.ad Ang.de malef.in verb.Che hai adulterato, n.44. quẽ refert Ant.Gomez.super l.80.Tauri,nu.47. & pract.Conradi,fo.484.n.21. Sed hodie secundum ius auctẽticorum in fœmina propter sexus fragilitatem commutata est pœna: virginis.n.cęditur,deinde detruditur in monasterium,& si intra biennium maritus illam ad se non reuocet,ipsa cogitur habitum monachalem suscipere,&ibi perpetuò permanere.tex.est in auc.sed hodie, C. de adul. Et ita volunt omnes Doc.vt dicit Sal.in l.qui sepulchra,post n.7.C.de sep.vio.Et hãc opi. dicit esse communem Im.ĩ l.cum mulier, post n. 18.ff.so.ma.quem refert Nicellus in concord.gl. c.8.Et reperio,ꝙ secundum dispositionem illius auctenticæ iudicauit in facti ꝯtigentia Curia Burdegalensis,vt refert Boerius decis.297.n.12. Idẽ etiam seruauit parlamentumParisiense,in quadã Maria Quatreliure, & alia adultera, vt refert Papo li.22.ti.9.Arresto j.&2.pariter ẽt Curia Neap. quãdam mulierem ob adulterium detrudi iussit in monasterium, teste Gram.decis.31.in Senatu autem ego nunq̃ vidi seruari hanc pœnam detrusionis in monasterium.sed quãdoq; mulieres de adulterio conuictæ, fuerunt condemnatæ in fustigationẽ,& exilium arbitrariũ.x.Februa.1558. P.N.Quinimo quędam Margarita China confessa adulterium cum incestu, nõ fuit nisi biduo virgis cæsa.20. Martij 1559.P.N.in masculo aũt firma manet dispositio d.l.quamuis,ꝙ.s.propter adulterium puniatur pœna vltimi supplicij.Et ita tenẽt communiter Legistæ, vt dicit Im.in c.tuæ, n.13.de proc. Hanc etiam dicit esse communem opi.Alex.in d.cons.13.n.3.quem refert Rol.in d. cons.74.n.8.cõs.35.n.3.li.2. Aug.ad Ang.de malef.in verb.Che hai adulterato,sub n.44.Afflic.super 3.parte constitution. Regni rub.47.in princ. post n.7.vbi dicit,ꝙ ita tenent omnes Doct.& ꝙ ita vidit pluries iudicatum:sc.ꝙ adulteri fuerunt ad mortem condẽnati, & sententiæ fuerunt executæ quẽ etiam refert Carer.in pract.cri.fol.449. n.264.in fi.Mitius tamẽ actum fuit per parlamentum Parisien.cũ quodam adultero, qui citra sanguinem fuit punitus, vt refert Papo in d.Arresto 2.licet deinde Arresto 4. referat fuisse furcis suspensum quẽdam famulum, qui cum domina adulterium commiserat. de quo fit etiam mentio in placitis Gallię li.12.ti.6.placito primo.Sed quicquid sit secundum iuris communis dispositionẽ, hodie videmus in omnib. fere prouinciis immutatam esse pœnam mortis pro adulterio, & impositam esse pœnam pecuniariam.&ita communiter obseruari ex statutis Italiæ attestatur Anan. in c.fi. post n.11.de collus.detegen. quem refert Tiraq.de legib. connub.lege 13.n.23. Quinimo in Gallia ex consuetudine adulteri non puniuntur.vt dicit Io.Fab.in l.cõsuetudinis,co.fi.C.quæ sit longa consue.& alij plurib.in locis,quæ refert Boer.in d.decis.297.n.26.&decis.317.n.13.in fi. & Tiraq.in d.l.13.nu.24.& Igneus in l.lege Cornelia.§.hoc edicto,nu.65.ff.ad Syll.& Gul.de Bened.in 2.par.repe.c.Rayn. in verb.cuidam Petro tradiderunt nu.63.fo.138. Et certè maximè dolendum est his temporibus, in quibus passim fere apud omnia tribunalia adulteri impunè euadunt, imo de ipso crimine gloriantur: illi verò quorum vxores adulterę sunt accusationem proponere non audent ne in perpetuam infamiam, ita volente praua consuetudine, incurrant. Quapropter ego semper fui in sententia, quòd principes huius temporis, qui hoc grauissimum crimẽ seuerissimis legibus non coercent, illasque exequi non faciunt, grauissimè peccent. Et iudicio meo iste est vnꝰ ex casib.in quib. Christiana resp. indigeret reformatione.

8 Sed hæc omnia locum habent in vxore, adulterium committẽte. Sed quid in sponsa?resp.quòd etiam cum sponsa alterius dicitur committi adulterium.ita dicit Glo.in c.discretionem, in verbo, Reatum adulterij,de eo qui cogn.consang. vxoris suæ. quam Glo. tenent omnes, vt attestatur Mantua in l. Transigere, num.52.C.de transact. Quod tamen intellige,vt procedat in sponsa per verba de præsenti.nam in ea locum habet pœna adulterij,etiam si à viro cognita adhuc nõ fuerit, secus autem si sit tantummodo sponsa per verba de futuro. Et ita tenẽt communiter Doctores.vt attestatur Anto.Gomez super d.l.80.Tauri,post n.47.ver Dubium tamen faciunt quæ dixi ĵ.hoc e.lib.§.Homicidiũ,ver.Sed quid dicendũ.circa fi.

9 Pone stat statutum in aliqua ciuitate, quod pro adulterio imponit pœnã pecuniariam, vt in multis locis videmus:Quæro, si Iudæus in illa ciuitate committat adulterium cum muliere Christiana,nunquid erit puniendus pœna iuris communis,quę vt dixi est pœna mortis,an autem erit puniendus pœna statuti,&sic pecuniaria?resp.Ang. in cons.114.lib.1.& Ale.cons.99.li.6.& Bar.cõs. 63.li.4.in facti contingentia,consuluerunt,ꝙdebet puniri pœna statuti, nõ autem pœna mortis. Et hanc opi. dicit esse communem Bermond.de concub.fo.40.post n.32.& n.40.Ego vero in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, vtiq; sequor opi.Ange.& communem ex quo debent Iudæi iudicari secundum leges, quib. iudicantur alij de ciuitate,vt dixi s̃.li.2.§.Iudęus.Et pœna imposita à statuto tollit pœnam iuriscommunis,vt dixi ĵ.hoc e.li.§.fi.q.85.vers.Debet etiam. Sed in Iudæo committente adulterium cum Christiana, secus dicerem: nam coitus Iudæi cum Christiana etiam soluta, & meretrice est punibilis, vt dixi ĵ.hoc e.li.§.Fornicatio,ver.Cum Iudæis. Propterea cum in hoc casu sit duplex crimen, debet grauius puniri,quam disponat statutum simpliciter loquens in adulterio. Ego itaque huiusmodi Iudæum censerẽ esse ad triremes perpetuò transmittendum.

10 Sed pone,quòd ex statuto imposita sit pœna pecuniaria,vel ẽt corporalis,quę reiterari possit,puta fustigationis vel huiusmodi: nũquid si aliquis cum vxore alterius pluries rem carnalem habuerit ẽt ex interuallo dicetur plura adulteria cõmisisse

ſiſſe, & ſic erit pœna multiplicãda? reſp. ꝙ licet talis dici poſſit pluries adulterium commiſiſſe, nõ tamen debet puniri niſi pro vnico adulterio. Ita tenet Gl. in l. vulgaris, in verbo, Fur erit. ff. de fur. quæ opi. communiter omnium calculis recipit, vt ait Did. li. 2. reſolu. c. x. n. 8. circa fi. Et ita in facti contingentia conſuluit Bar. conſ. 222.

11 Habet etiam adulterium aliam pœnam, quia ſcilicet ſi adulter fuerit in ipſo actu adulterij deprehenſus, poteſt à patre mulieris impunè occidi, vt dixi ĩ. hoc e. li. §. Homicidium, ver. Dixi etiam, & aliis ſeq.

12 Alia quoque eſt pœna adulterij de iure canonico: nam propter hoc crimen agi poteſt ad ſeparationem thori, necnon & ad dotis, & donationis propter nuptias priuationem. Et eſt communis opi. vt dicit Bermon. de concub. fo. 35. poſt n. 32. Et hinc colligi poteſt tantam eſſe immanitatem huius criminis, vt licet de iure diuino cautum ſit, vt quos Deus ꝯiunxit, homo non ſeparet, nihilominus ex cauſa adulterij conceditur ipſius matrimonij ſeparatio, vt eſt tex. ĩ c. ex literis, de diuor. cum ſi. Quinimò ſi crimẽ adulterij eſſet notoriũ, poſſet maritus abſq; aliqua ſentẽtia aut declaratione epiſcopi, vxorem adulteram propria auctoritate expellere. Et hanc dicit eſſe communem opi. Barb. in Apoſt. ad Ab. in c. fi. ſub nu. 6. de adul.

13 Et ſcias, ꝙ hoc caſu ſi matrimoniũ ſeparatur propter adulterium commiſſum à viro, tenetur ipſe vxori dotem ſuam reſtituere. Et ita firmãt Doct. omnes, vt ait Pariſ. conſ. 54. n. 42. li. 4. Si verò ſeparatur propter adulterium commiſſum ab vxore, ipſa amittit dotẽ, neque poteſt illam amplius repetere. Et hoc tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, tex. eſt in c. plerũque. de don. inter vir. & vxo. & ĩ l. cùm mulier. ff. ſo. ma. Et eſt communis opi. vt dicit Bermon. de concubinis fo. 43. poſt n. 42. Bal. nouel. de dote in 11. par. §. hactenus. n. 36. Did. ſuper 4. decr. fo. 135. n. 1. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opi. in litera A. n. 68. Prac. Conradi fo. 384. n. 23. Bolog. in rub. C. de eden. n. 29. quem refert Viuius in li. communium opi. fo. 318. ver. Vxor perdit. Et no. ꝙ licet Bart. in l. mulier. §. ſocer. in vltimis verbis, ff. de adult. tenuerit, ꝙ niſi maritus criminaliter accuſet vxorem de adulterio, nõ lucratur dotem. veritas tamen eſt in contrarium: ꝙ ſ. etiam ſi eam ciuiliter conuincat de adulterio, lucratur dotem. Et ita contra Bar. eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. conſ. 189. n. 10. li. 6. Apoſt. ad Bar. in d. §. ſocer.

14 Sed quid ſi aliquis ducat ĩ vxorem aliquam mulierem, quam ſiue propter conſanguinitatem ſiue propter aliud legitimum impedimentum nõ poterat de iure vxorem ducere, & illa commiſerit adulterium, propter quod fuerit priuata dote, deinde matrimonium fuerit declaratum nulliũ, nunquid poterit mulier dotem ſuam repetere, ex eo ꝙ ſtãte nullitate matrimonij non potuerit dici adulterium, & conſequenter neque ipſa dote priuari? reſp. ꝙ non poterit illa repetere. ita tenet Gl. in d. c. plerunque, in verbo, non valebit. Et eſt communis opi. vt dicit Bal. nouel. de dote, in 11. part. in d. §. hactenus, n. 36. quem refert Did. ſuper 4. decr. fo. 135. n. 1. Ant. Gomez ſuper d. l. 80. Tauri. poſt n. 48. ver. 2. infertur. Bermon. in loco præallegato fo. 44. n. 43. Io. Lupus de don. inter vi. & vxo. §. 36. n. 3. quem refert Villalob. in loco prealegato. Conſiderandus enim eſt ſtatus matrimonij, qui erat tempore commiſſi criminis, ſaltẽ putatiuè, & mala intẽtio ipſius mulieris, quæ ex nullitate matrimonij deinde declarata excuſari non debet, ſaltem poſtquam iam ſuper ipſa dotis priuatione fuit pronunciatum.

15 Adde, ꝙ propter adulterium vxor non modò amittit dotem, ſed etiam bona paraphernalia. ita tenuit gl. in d. c. plerunque. in verbo, Dotalitium. Et eſt communis opi. vt atteſtatĩ Boer. deciſ. 338. n. 2. Did. in loco preallegato, n. 2. Bermond. in loco preallegato fo. 46. n. 49. Pariter etiam maritus committens adulterium, punitur & ipſe in donatione propter nuptias, quam vxor eo caſu lucratur, ita tenet Gl. in c. j. in Gl. 1. vt lite non conteſt. Et eſt communis opi. vt dicit Bermon. ĩ loco præallegato, n. 56. & ſeq.

16 Scias etiam, ꝙ mulier amittit dotem non ſolùm propter adulterium, ſed etiam propter ſolũ oſculum alteri viro, quàm marito datum, vel quia ille ſibi manus ad mamillas poſuit. ita tenet Bal. in c. tuæ. n. 4. de pe. Et eſt communis opi. vt dicit Bello. in rub. C. de eden. n. 81. quem refert Did. in loco preallegato, n. 3. Cùm enim adulterium ſit difficilis probationis, & oſcula dicantur proxima, & ferè immediata preparatoria adulterij, optimè ſtatutum eſt, vt mulier eo ipſo, ꝙ conuincitur oſculum amatori dediſſe, dicatur etiam de adulterio conuicta. Quod intellige, vt procedat nõ modò quantum ad proceſſum ciuilem, ſed etiam ad puniẽdam eam criminaliter de adulterio. Et hoc dicit eſſe de mente omnium, Ant. Gomez ſuper d. l. 80. Tauri, n. 50. quam tamen opi. ego non ſequerer in iudicando ad imponẽdam pœnam ordinariam delicti. & multi etiam cõtra Bal. tenuerunt, quorum opi. communem eſſe atteſtatur Bero. in rub. de iudi n. 22. quem refert Don Ant. de Padilla in l. tranſigere. n. 87. de tranſac.

17 Facta autem thori ſeparatione propter vxoris adulterium, tenetur nihilominus maritus illam alere. Et ita tenent communiter Doct. vt ait Car. Alex. in c. ex parte, col. fi. ver. Sed operæ precium. de ſponſalib. Licet enim vxor ſit adultera, nõ propterea deſinit eſſe vxor, etiam poſt thori ſeparationem, c. 2. de diuor. Tenetur etiam maritus caſtitatem ſeruare, aliàs ſi fornicetur, tenetur ipſam vxorem iterum in conſortium admittere. Et eſt communis opi. vt dicit Ab. in d. c. ex literis, n. 11. de diuor. Et ad hoc cogi poteſt nõ ſolùm officio iudicis, ſed etiam ad actionem ipſius vxoris. Et ita communiter tenetur, vt dicit Fel. in ca. lator. poſt n. 9. ver. Limita, 2. de re iud. Did. in loco præallegato, nu. 5.

18 Caueat etiam maritus, ne ſciens vxorem eſſe adulteram, ſe cum ea carnaliter commiſceat: nam ex eo videtur illi adulteriũ remiſiſſe. ita tenet Gl. in c. fi. in gl. vnica, de adul. quam dicit ab omnib. receptam Did. in loco preallegato, n. 7. Cenſetur enim ex hoc mores ſuos approbaſſe. Quinimò vir, qui rem habet cum vxore adultera non facta prius pœnitentia, peccat mortaliter, vt notatur in c. coniugio. 32. q. 1. Sed certè adulteri hodie ad hoc non aduertunt: & malè, vt dicit Bertachi. in ſuo reper. in verbo, Adulter. n. 3.

19 Et hæc quidem de adulterio criminaliter in iudi-

cium deducto sufficiant. Cæterum an vxor committens adulterium amittat dotem in præiudi-
a cium etiam patris & filiorum suorũ, & quandiu[a] hæc exceptio adulterij in dotis repetitione opponi possit, & cõtra quas personas, & an necesse sit ꝙ maritus prius iudicium criminaliter proposuerit, cum hæc omnia magis iudicium ciuile, quàm criminale respicere videantur, suo loco tractauimus s̃. lib. proximo. §. Dos.

20 Vnum tamẽ volo vt scias, ꝙ licet regulariter crimina nõ præscribantur minori temporis spatio quam 20. an. vt dixi j̃. hoc e. li. §. fi. q. lj. circa principium, nihilominus accusatio adulterij præscribitur quinquẽnio, vt est tex. in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adul. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse refert Papo lib. 24. tit. 2. Arresto 2. Quod intellige, vt procedat in simplici adulterio, secus autem in adulterio cum incestu: illud enim non præscribitur minore spacio, quam 20. an. prout & cætera crimina, de quib. dixi in loco præallegato.

§. Assassinium.

1 *Quis dicatur assassinus, in materia c. 1. de homic. lib. 6.*
2 *Et an ad hoc, vt quis dicatur assassinus, requiratur, quòd cõstet occisum fuisse Christianum?*
3 *Et an episcopus assassinus comprehendatur dispositione dicti c. primi?*
4 *Quæ sit pœna assassinij?*
Et an assassinus sit tutus immunitate ecclesiæ, si ad eam confugiat?
5 *Et an in crimine assassinij requirantur plenæ probationes, vt in aliis criminibus?*
6 *Et an in hoc crimine puniatur affectus etiam si non sit secutus effectus?*
7 *Et an clericus assassinus possit puniri à iudice laico?*

1 Assassinus est ille, qui aliquem Christianum occidi precio mandat alteri, siue infideli siue Christiano. Et hæc est communis opi. vt dicit Aret. cons. 163. post n. 17. vbi subdit, ꝙ forte etiam est cõsuetudine approbata, quem refert Placa li. 1. delictorum, c. 19. n. 2. & Viuius lib. Commun. opin. in verbo, Assassini omnes, Capic. decis. 155. Gram. voto 8. & 9. Et dicit Prac. Conradi fo. 237. n. 1. ꝙ in hoc Doctores omnes cõueniunt. Exemplum autem poni potest in casib. in quib. consuluerunt Bal. cons. 330. li. 2. & cõs. 383. li. 2. & Rim. cons. 55. & Rol. cons. 24. in primo dubio lib. 1. & Gram. cons. 44. & cons. 66. & est deci. Capic. 112. & 155. Et scias, ꝙ licet aliqui tenuerunt, ꝙ dispositio c. 1. de homic. in 6. puniẽtis assassinos, habeat locum solummodo in certo genere hominum qui appellãtur assassini: tamen in contrarium, s. ꝙ imo comprehendat omnes, vt dixi, est communis opi. vt attestatur Bos. in ti. de mand. ad homi.
2 nu. 16. Bene verum est, vt dixi, † ꝙ ad hoc vt quis propriè dicatur assassinus, & consequenter in eo locum habeat dispositio d. c. requiritur, ꝙ ille interfectus esset Christianus. ita dicit Io. Andr. in d. c. 1. quem sequuntur communiter Doct. vt attestatur Ale. cõs. 66. in fi. li. 7. & Prac. Carer. fo. 290. post nu. 15. Et hęc sententia est omnium consensu stabilita, vt dicit Placa in d. c. 19. nu. 8. Nam vbi agitur de imponenda pœna alicuius constitutionis specialis, requiritur ꝙ concurrãt omnes qualitates, de quib. in ipsa cõstitutione, vt dixi j̃. hoc e. li. §. fi. q. 85. ver. vbi agitur. Et subdit Io. An. propter hoc se euasisse quẽdam imputatum de assassinio, ex eo, ꝙ in processu non fuerat probata illa qualitas, ꝙ ille occisus esset Christianus. Et dicit Io. Arno. cautela 23. Vos scitis, quod ipse ita in facto semel iudicauit. Sed certè credo, ꝙ hęc defensio apud nos parum prodesset, modo ille fuisset occisus in territorio Christianorũ. licet enim verè non nascatur Christianus, tamen cùm à communiter contingentib. infideles non sint soliti inter Christianos conuersari, ille qui in territorio Christianorum reperitur, habendus est pro Christiano, presertim in hoc tam graui delicto, in quo non est super huiusmodi subtilitatib. insistẽdum. Vbi tamen reus probaret illum fuisse infidelem, tunc vtique esset ab hoc crimine assassinij absoluendus.

3 Quęro nũquid etiam episcopus, qui sit assassinus, sit comprehensus in dispositione d. c. 1. resp. ꝙ sic. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Soc. inter cons. Curtij senioris cons. 20. post n. 43.

4 Sed quæro, quæ sit pœna assassinij? Resp. ꝙ tales sunt diffidati à toto populo Christiano, & possunt impunè offendi, &c. vt est tex. in d. c. j. Debet autem assassinus puniri pœna mortis, & secundum aliquos debet trahi ad caudam equi, prout in plurib. locis vsu ac consuetudine receptum esse attestatur Soc. quem refert Placa, in d. c. 19. n. 5. dicit tamen Prac. Carer. fo. 294. n. 35. ꝙ hodie assassini per frusta scinduntur, & quòd iudices hac pœna vtuntur propter criminis immanitatem, & ad terrorem aliorum.

5 Item licet assassinus confugiat ad ecclesiam, non tamen est tutus eius immunitate, de qua dixi j̃. hoc e. li. §. fi. q. 30. sed potest inde extrahi per quẽcunq; iudicem secularẽ. Et hæc est crebrior apud omnes recepta opi. vt dicit Plac. in d. c. 19. nu. 24.

6 Præterea quamuis regulariter in criminalib. requirãtur probationes luce meridiana clariores, tamen in hoc delicto propter eius immanitatem sufficiunt probabilia argumenta, etiã ad condemnandum, ita expresse dicit tex. in d. c. j. & est communis opi. vt dicit Bos. in ti. de conuict. n. 55. & in ti. de indic. n. 201. Quod intellige non solum ad condemnãdum pœna extraordinaria, sed etiam ad condemnandum pœna corporis afflictiua. Et hoc constitutissimum esse attestatur Placa in d. c. 19. nu. 16.

7 Scias etiam, ꝙ quamuis regulariter ex generali consuetudine Italiæ nõ puniatur affectus, nisi sequatur effectus, vt dixi in d. §. fi. q. 92. tamẽ in crimine assassinij punitur conatus etiam si effectus secutus non fuerit. Et ita in facti cõtingentia consuluit Ang. cons. inc. in q. pręmissa. & hoc frequẽtissimo omnium cõsensu receptum esse ait Did. in rep. cle. si furiosus, f. 180. ver. secundò proponitur. Hanc etiam dicit esse frequentiori calculo receptam sententiam Gonius de Imm. eccles. fol. 143. 15. fall. post num. 8. quem refert Placa, in d. c. 19

ADDITIO.

a ¶ Exceptio adulterij contra mulierem dotem repetentem durat in perpetuum, secundum Balb. in trac. præscrip. in 4. par. q. 2. nu. 9.

c.19.n.9.Et obſeruatum fuiſſe in facti contingentia per Cur.Neap.refert Afflict.ſuper j parte conſtit.regni.rub.7.nu.11.in fi. in quodam aſſaſſino, qui cum dardo balliſtę dedit in arzone ſellæ equi illius,quem volebat interficere, nec tamen eum offendit. quem refert, & in eandem ſententiam conſuluit Gram.vo.9.Idem etiam ſeruauit conſ. Neapo.in cauſa cuiuſdam notarij Marci, qui fuit furcis ſuſpenſus, licet mors vulnerati per aſſaſſinum ſecuta non fuiſſet, teſte Capi.deciſ.155.Notarius Marcus.Idem etiam ſeruatũ fuiſſe Mediolani refert Chaſſ.qui tunc ſe dicit fuiſſe vicarium Capitanei iuſtitiæ ſuper conſuet.Burgun.fol.14. poſt n.7.& fol.44.n.11.licet idem Gram.vo.8.referat aſſaſſinum non ſecuta morte cõdemnatum fuiſſe in pœnam pecuniariam,de quo etiam mẽtionem facit,idem Gram.ſuper conſti.regni,fol. 14.col.2.& pariter etiam voto 20.refert aſſaſſinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe ad triremes perpetuò.Et licet forte circa hoc loquẽdo ſecundum diſpoſitionem iuris cõmunis,multa dici poſſent,tamen ſtante conſuetudine,& cõmuni Doct.opi.credo,ꝙ non erraret iudex,qui illam in iudicando ſequeretur. nam vt dicit Ang. in l.non ſolum,§.ſi mandato,n.2.de iniur.licet de iure communi aſſaſſinus non videatur teneri in plus quam mandator,id tamen de conſuetudine non ſeruatur. Et merito, quia plus delinquit faciens per pecuniam, quam qui gratis. In ſenatu tamen vidi ſecundum qualitatem facti,& perſonarum diuerſimodè iudicari, quandoque pœnã ordinariam infligendo,&quandoque mitius puniendo,vt dixi in alleg.q.92.verſ.ſcias autem.Et ideo putarem hoc eſſe arbitrio iudicis relinquendum.

Videndum eſt etiam,nunquid clericus aſſaſſinus poſſit per iudicem ſecularem puniri,& an requiratur degradatio,de quibus omnibus dixi j.hoc eo.lib.§.fi.q.36.verſ.item quæro,& ſeq.

§.Blaſphemia.

1 *Omnis contumelia in Deum, vel ſanctos prolata, eſt braſphemia.*
2 *Et an dicere,Al diſpetto di Dio,ſit blaſphemia?*
3 *Quæ ſit pœna blaſphemiæ?*
4 *Et an in crimine blaſphemiæ admittatur repulſa teſtium?*
5 *Iudæus blaſphemans an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum?*
6 *Blaſphemans per iracundiam,an excuſetur?*
7 *Et an propter conſuetudinem prouinciæ?*

1 OMne conuitium,contumelia, vel maledictũ prolatum in Deum, vel Sanctos,eſt blaſphemia.ita dicit Bart.in l.item apud Labeonem,quã legit cum l. iniuriarum. §. ſed adiicitur, quem legit cum § ait prætor,n.4.ff.de iniu.Et eſt communis opi.vt dicit Ang.ad Ang.de malef.in ver.verba iniurioſa, nu.13. quem refert Prac.Conr.fol. 400.nu.25. Did.in rep c.quamuis. fol.57.n.8.de pac.& poteſt poni exemplum in iudæo,qui dixerat,*Naſca,il vermo cane al Papa,et à chi il fe Papa, Iddio non potrebbe far che eſſo non foſſe Papa, Et ſe io haueſſi Iddio, il Papa, e'l Veſcouo nelle mani tarrei loro gli occi.* ſuper quo cõſuluit Cald.conſ.2.de iudæ. Et in alio iudæo,qui dixit, *La voſtra fede è fede de cazzi*,ſuper quo conſuluit Soc.conſ.119.li.4. Et alio iudæo, qui dixit,*Nol potrebbe fare Iddio, che l'haueſſi ſcambiata,io*,ſuper quo cõſuluit Soc.conſ.102.li.j.& Ale. conſ.15.li.3.Et in alio,qui dixit,*De aſina di Dio*,ſuper quo conſuluit Bal. in quodã ſuo conſ.paruo, quem refert Catal.de ſyn.poſt nu.104.Et in alio, qui dixit,*Se Iddio il diſſe,io direi,ch'il mentiſſe per la gola*, ſuper quo conſuluit Cæpo.conſ.77. Et in eo, qui dixit, *S'el ſe appontaſſe noſtra donna, tu mi renderai quello che m'hai tolto*,vt in caſu Cor.conſ.181.lib.1. Scias autem,ꝙ licet Bar.in d.§.ait prętor,ſenſerit, ꝙ etiam in homines poſſit dici blaſphemia:tamẽ hoc nõ admittit communis vſus loquendi,vt dicit Boſſ.in ti.de inquiſ.poſt nu.181.Et ideo in eo, qui aliquod malum imprecaretur alteri,non haberet locum pœna blaſphemiæ.

2 Sed nunquid dicere,*Al diſpetto di Dio*,eſt blaſphemia?Reſp.Bal.in conſ.476.li.3.tenuit ꝙ nõ.Contrarium verò,ſ.ꝙ imo dicatur blaſphemia, iudicauit in facti contingentia curia Burdegal. vt per Boer.deciſ.301.vbi in principio dicit ꝙ hæc opi. eſt verior tam ſecundum Theologos, quàm ſecundum Can. & Legiſtas. Idem etiam iudicauit conſ.Neapol.vt atteſtatur Gram.dec.50 & ſuper conſt.regni,fol.114.col.3.quem refert Did.in loco præal.n.9. Apud nos autem non modo reputatur blaſphemia, ſed etiam connumeratur inter atroces: ita declarante ſenatu, 2.Aug.1556.B.P. & 14.Iunij 1550.P.N.

3 Sed quæro,quæ ſit pœna blaphemiæ?Reſp.de iure diuino eſt pœna mortis, Leuit.c.24.genus autem mortis erat lapidatio, vt ibi. De iure autem can. cogitur ad publicam pœnitentiam ante fores eccleſiæ faciendam,modo,& forma poſita in c.2.de maled. quæ tamen pœna nõ habet locum in clericis,ne propter huiuſmodi publicam ſatiſfactionem, vileſcat clericalis ordinis auctoritas. Et ita communiter teneri atteſtatur Abb. in d.c. 2.n.8.quem refert Siman.de hær.c.8.n.12 De iure ciuili pœna blaſphemiæ eſt pœna mortis. tex. eſt clarus,in auct.vt non lux.contra na.in fi.& ita affirmant &concludunt doc.vt dicit Iod.in prac. crim.c.61.n.26. Sed hæc pœna licet diuina & humana lege conſtituta fuerit,hodiernis tamen tẽporib.ob defectum religionis & iuſtitiæ non ſeruatur,vt dicit Luc.de Pen.in l.omnes,col.3.verſ. 2.quæritur.C.de delat.li.10.& dicit Bal.in l.2.circ. fi.C.de re.cre.ꝙ hodie pœna illius auct.de cõſuetudine non ſeruatur, prout illum refert Aug. ad Ang.de malef.in ver.verba iniurioſa,poſt nu.14. relatus & ipſe per Nun. de los corregidores, fol. 153.n.14.& per Prac.Conr.fol.409.co.2.Refert etiam Gram.ſuper conſt.Regni,fol.114.col.2.in fi.Bal.tamen in libro meo id non dicit, Dicit etiã Zaſ.conſ.19.n.37.li.1.ꝙ hæc pœna de conſuetudine nõ ſeruatur,niſi eſſet magna & enormis blaphemia, quæ ex deliberato, maligno, & doloſo propoſito,& ore execrabili ad pernicioſum exẽplum Dei &hominũ proferatur.Et proculdubio ſi oẽs blaſphemi decapitarẽtur,pauci ſupereſſent qui poſſent blaſphemare, vt dicit Bellon.cõſ.69. n.6.Sed certè hæc eſt peſſima cõſuetudo,& iudicio meo grauiter peccant principes Xr̃iani,& eorum magr̃atus,q hoc crimen ſeueriſſimè nõ puniunt

niunt, Et in hoc respublica Christiana magna indigeret reformatione. Refert autem Boer. in d. decis. 301. quod quidam pro blasphemia fuit per illam curiam, lingua prius perforata, ꝯdemnatus ad ignem, & alius decapitatus. Afflic. super 3. parte const. Regni rub. 54. n. 7. dicit, ꝙ licet ex illa institutione imponatur blasphemis pœna amputationis linguæ, vidit tamen aliquando eis perforari tantum linguam cum ferro. Et hoc ex causa. Idem fere iudicauit parlamentum Delphi. vt refert Marcus decis. 508. Iodoc. in d. auc. c. 61. n. 17. dicit, ꝙ de consuetudine blasphemans gloriosissimam Virginem, vel Sanctos, punitur in amputatione linguæ, & vlterius exilio, vel alia pœna arbitraria. Et ideo seruanda in hoc sunt statuta, vel consuetudo locorum. Cæterum senatus, cui à constitutionibus permittitur pœnas ordinarias blasphemis impositas augere, solet præsertim in atrocibus, plerunque arbitrari graues pœnas, quandoque ictuum funis, vt in Gulielmo Casasco, qui dixerat, *Ne tu, ne quell' asino di Christo, &c.* Et quandoque triremium. Et recordor quod quidam Barbinus, qui dixerat, *Venga in cancaro à quel traditor di Domenedio, & à colui che l'ha dipinto, & à chi crede, che'l sia da bene, à far piouer' adesso*, fuit per biennium transmissus ad triremes 13. Septem. 1560. P.N. Et nisi rusticitas, & ira illum excusassent, fuisset laqueo suspensus. Et quidam Antonius Zanza propter atroces blasphemias, iussus fuit, si erat aptus remo, transmitti ad triremes perpetuò: sin minus, furcis suspendi 18. Aprilis 1549. P.N.

4 Reperio etiam, ꝙ Par. de Put. de syn. fol. 210. post n. 13. tenuit, ꝙ imputatus de blasphemia non sit admittendus ad probandum contra personas testium, quia. s. sint infames, vel aliàs inhabiles ad testificandum, attento, ꝙ in hoc crimine grauissimo, quod est læsæ Maiestatis diuinæ admittūtur testes etiam inhabiles, prout fit in crimine læsæ Maiestatis humanæ. Sed certè hæc decis. Paridis apud nos nō seruatur, prout etiam non seruatur in supremis curiis Franciæ, teste Boer. in d. decis. 301. nu. 11. in fi. Et ideo semper admittitur imputatus de blasphemia ad probandum contra testes quicquid vult, prout in aliis criminibus.

5 Hoc crimen blasphemiæ est communis fori. Et ideo potest laicus blasphemans puniri tam per iudicem ecclesiasticum, quàm per secularem, vt no. in d. c. 2. de maled.

6 Sed pone, ꝙ Iudæus blasphemauerit, nunquid & ipse poterit puniri per iudicem ecclesiasticum? Resp. ꝙ non, sed debet iudex secularis super tali blasphemia per iudæum prolata cognoscere. & hanc dicit esse communem opi. Alc. in quodam suo consi. quem refert Soc. consi. 119. post nu. 16. Vnde ponderandum. lib. 4. nam iudæi sunt de foro seculari, vt dixi ȷ. hoc eo. lib. § fi. q. 35. ver. Modo quæro. Bene verum est ꝙ si iudex secularis esset negligens, eo casu posset iudex ecclesiasticus de ipsa blasphemia cognoscere, & iudæum punire. Et ita magis communiter concludunt Doct. vt dicit Ale. consi. 99. n. 15. li. 6. ꝙ consil. credo esse illud, de quo loquitur Soc. in loco preal. prout etiam considerat Marq. qui illum refert in tract. de iudæis. fol. 33. post nu. 5.

7 Excusari potest quandoque ille, qui ira motus blasphemat, vt dixi ȷ. hoc eo. lib. §. fi. q. 60. ver. est etiam ira. in rustico, qui faciendo computa cum domino suo iratus dixit, ꝙ Deus non potuisset facere, ꝙ esset debitor tot operarum. Dicit etiam Bal. in l. accusationem. n. 11. C. qui ac. non pos. ꝙ in illis qui blasphemant per lasciuiam, & ebrietatem, prout faciunt Perusini, non est tantum scelus: puniendi tamen sunt, sed mitius, vt dixi in d. q. 60. vers. præterea quæro.

8 Item pt excusari propter cōsuetudinem prouinciæ, non quidem, vt in totum impunitus euadat, sed vt nō puniatur pœna ordinaria blasphemantibus imposita. Nam, vt dicit Nunius de los corregidores, col. 152. n. 13. vbi in aliqua prouincia est frequens vsus dicendi, *Al dispetto di Dio*, vel huiusmodi, licet in effectu sint verba blasphemiæ: tamen propter multitudinem hominum ita loquentium, consuetudo interpretata est, vt non pro blaphemis, sed tantum pro sceleritatis & maledictis iuramentis talia verba puniantur. Senatus tamen noster hoc nō admittit, quinimò plerunque iussit reiici capitula in quib. quandoque imputari de blaphemia, volebant huiusmodi consuetudinem probare. talis enim non consuetudo, sed abusius potius dicendus est, cuius nulla ratio haberi debet.

§. Falsum.

1 *Falsi crimen est publicum?*
2 *Falsitas circa multa committi potest.*
3 *Falsitas circa testes multis modis committitur.*
4 *Subornans testes an dicatur falsum committere?*
5 *Et an credatur testibus dicentibus se ad preces alicuius falsum deposuisse?*
6 *Producens falsos testes, an dicatur falsum committere?*
7 *Et an statuto puniente producentem falsos testes puniri debeat producens vnum tantummodo testem falsum?*
8 *Testis falsum deponens dicitur falsum committere.*
9 *Et quid si deponat in iudicio contrarium eius quod prius dixerat extra iudicium?*
10 *Et quid si deponat contrarium eius quod dixerat in alio iudicio?*
11 *Et quid si duo testes inuicem sibi contradicant, an sint de falso puniendi?*
12 *Et an dicta testium sint inter se concordanda, vt euitent falsum?*
13 *Testis deponens super negatiua est suspectus de falso.*
14 *Testis deponens falsum non circa factum principale, sed circa alia extrinseca, non potest puniri de falso.*
15 *Si testis neget dixisse prout scriptum reperitur, cui magis credendum sit notario, an testi?*
16 *Testis qui falsum deposuit sine iuramento, an possit puniri de falso?*
17 *Ad hoc vt testis dicatur falsus, an requiratur, quòd probetur ipsum fuisse corruptum?*
18 *Et quid econuerso, nunquid sufficit probare, ꝙ fuit pecunia corruptus, absque eo quòd probetur falsum deposuisse?*
19 *Pœna testis falsi quæ sit?*
20 *Vtens dicto falsi testis dicitur falsum committere.*
21 *Frabricans falsum instrumentum dicitur falsum cōmittere.*
22 *Et quæ sit pœna notarij fabricantis falsum instrumentum?*
23 *Producens falsum instrumentum dicitur falsum cōmittere.*
24 *Vtens falso instrumento scienter dicitur falsum cōmittere.*
25 *Et quomodo hoc casu conuinci posset de scientia?*
26 *Et an puniatur eadem pœna, ac si illud fabricasset?*

27 No

27 *Notarius ponens in instrumento, ꝙ interuenit pretij numeratio, licet reuera pecunia non fuerit numerata, incidit in pœnam falsi.*
28 *Notarius scribens in instrumento, rogauit Titius, spopondit Mæuius, cum tamen Titius esset absens, incidit in pœnam falsi.*
29 *Notarius conficiens instrumenta super re illicita, incidit in pœnam falsi.*
30 *Notarius negans se rogatum de instrumento, de quo reuera fuit rogatus, punitur pœna falsi.*
31 *Falsificans literas principis punitur pœna falsi.*
32 *Abradens instrumentum, dicitur falsum committere.*
33 *Aperiens literas alienas, & illas ostendens aduersario, incidit in pœnam falsi.*
34 *Ascribens sibi legatum in testamento alieno, punitur pœna falsi.*
35 *Et quid in testamento nuncupatiuo?*
36 *Prohibens aliquem testari incidit in crimen falsi.*
37 *Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falsi.*
38 *Suspicio falsi pro veritate habetur.*
39 *Et quid an puniendum criminaliter?*
40 *Quæ sit pœna falsi?*
41 *Falsitatem committens circa testes, instrumenta, vel acta causæ, an causam amittat?*
42 *Falsitas an possit committi sine dolo?*
43 *Falsum non dicitur id quod adiuuatur primordio veritatis.*
44 *Falsitas nemini præiudicans, an sit punibilis?*
45 *Iudex omni studio, & interpretatione curare debet, vt falsum euitetur.*
46 *Falsificans monetam qua pœna puniatur?*
47 *Radens aut minuens monetam qua pœna puniatur?*
50 *Expendens falsam monetam qua pœna puniatur?*

1 FAlsi crimen grauissimum est, & propter eius frequentiam solet à legibus, & statutis grauiter puniri: & connumeratur inter publica delicta, non modo si agatur de testamento falso, sed etiam, de quocunque alio instrumento, & ideo quilibet de populo, etiam si particulariter eius non intersit, poterit de falso accusare. dixi s. hoc eo. lib. §. j. vers. sed nunquid.

2 Sciendum est quòd falsitas circa multa & multis modis committi potest. Potest enim committi circa testes, circa instrumenta, & scripturas, circa monetam, &c.

3 Et in primis quidem circa testes potest falsitas committi. Primò, subornando testem ad dicendum falsum testimonium. Secundò, producendo in iudicio testem falsum. Tertiò, dicendo falsum testimonium. Quartò, vtendo dicto ipsius testis falsi.

4 Subornans autem testes ad dicendum falsum dicitur falsum committere, sicut & ipse testis falsum deponens.

5 Sed nunquid est danda fides ipsis testibus dicentibus se precibus alicuius falsum testimonium perhibuisse? Resp. ꝙ non. & est communis opi. vt dicit Dec. cons. 189. post n. 8 ver. primò quia, quem refert Rol. cons. 16. nu. 7. lib. 1. & Boss. in ti. de inquisit. nu. 42. secundum quam in facti contingentia consuluit Rui. cons. 146. 147. libr. 5. & Natta cons. 298. Sunt enim socij criminis, & periuri, merito non debet eorum dictum, neque etiam sufficere ad inquirendum, iuxta ea quæ dixi j. hoc eod. lib. §. fi. q. 21. vers. dictum socij. & vers. scias tamen. Sed quidquid sit de iure, consuetudo obseruat contrarium, quòd scilicet creditur huiusmodi testibus ita dicentibus, quo ad hoc vt contra eos à quibus asserunt se subornatos, procedatur ad inquisitionem, vt attestatur Boss. in loco præalleg. post nu. 46. Et practica est, quòd confirment eorum dictum in tortura, deinde procedatur contra nominatos. Quinimo idem Boss. in ti. de iudic. num. 156. circa fi. dicit, quòd creditur etiam ad torturam, modo aliquod aliud adminiculum concurrat. Et subdit, quòd ita communiter seruatur. Et ita ego etiam multoties vidi seruari.

6 Producens falsos testes scienter, dicitur & ipse falsum committere, vt declarat Bal. cons. 106. in 2. dub. lib. 3. & cons. 446. lib. 5. Et reperio, ꝙ senatus in facti contingentia iussit poni ad catenam infamem quendam Blasium Axcardum, qui produxerat testem falsum pro filio suo, etiam grauiter vulnerato 11. Decemb. 1543. P.N.

7 Sed pone, stat statutum, quod punit producentem falsos testes, modo aliquis producit tantummodo vnum testem falsum: nunquid dicetur incidisse in pœnam statuti? Resp. ꝙ sic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. Gallus. §. quòd si is, in 2. lect. ff. de lib. & posth. & ita practicatur, vt dicit Ang. in l. prætor. §. homines, in fi. ff. vi bo. ra.

8 Testis, qui falsum testimonium deponit in iudicio, dicitur falsum committere. l. 1. ff. de fals. c. 1. de crim. fal. & si quidem dolo malo deposuit contra innocentem, punitur tanquam homicida. l. 1. in pr. ff. ad l. Cor. de sicar. & ita in facti contingentia senatus iussit furcis suspendi quendam Certutum, & alium testem, qui in causa criminali falsum testimonium ad offensam deposuerat 27. Septembr. 1548. P.N. quod etiam pluries seruatum fuisse per parlamentum Parisiense refert Papo, lib. 22. tit. 13. arrest. 1. Non tamen semper senatus solet in hoc hac seueritate vti, sed quandoque etiam mitius agitur, prout in quodam Beltramino de Beluardo, qui transmissus fuit ad triremes per decennium. 30. Ian. 1555. D.P. Et Francisco Pineta qui fuit tantummodo fustigatus, 27. Octob. 1558. P.N. Si verò deponat ad defensam incidit in pœnam falsi, quæ est deportatio cum publicatione bonorum, vt dixi j. versic. sed quero. Sed quia hodie vt ibi dixi deportatio non est in vsu, debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. Et ita in facti contingentia consuluit Alex. cons. 55. libr. 7. Et secura est iudicando Curia Neapolit. quæ condemnauit ad triremes ad tempus, quendam, qui falsum deposuerat ad defensam, vt refert Gram. voto 5. & super constitut. Regni fol. 116. col. 3. vbi in hac materia valde eleganter loquitur. Testibus autem falsum deponentibus in causa ciuili quandoque amputatur lingua, plerunque etiam fustigantur, secundum causæ, & personarum qualitatem. Conuincitur autem testis de falso, in primis si ipsemet fateatur falsum deposuisse, nulla enim maior est probatio, quam proprij oris confessio. Item si ipsemet contraria dixerit.

9 Et in hoc proposito scire debes, quòd aut testis deponit in iudicio contrarium eius quod dixerat extra iudicium. Et tunc non dicitur falsarius, & consequenter etiam neque potest de falso puniri. Et est communis opi. vt dicit Alex. cons. 74. n. 8. lib. 1. Did. in rep. c. quamnis, fol. 55. post n. 5. ver

vers.sed & si quis, Et late dixi ỹ.hoc eo.lib.§.fi.q. 54.vers primus casus.

10 Aut verò deponit in vno iudicio contrarium eius quod dixerat in alio iudicio. Et hoc casu debet puniri tanquam falsarius. Et est communis opi.vt dicit Camerar.in suo consil.matrimoniali posito post cons.Zabarel.n.3.aut deponit in vno iudicio contrarium eius, quod prius dixerat in eodem iudicio,& pariter puniendus est de falso. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac.lib.2. resolu.c.13.post nu.8. vers.cæterum,ibi,tertium est.Sed in hoc proposito videnda sunt ea quæ dixi in d.q.54.vbi diffusius scripsi,& hic non repeto.Conuincitur etiam testis de falso per alios testes numero plures,qui contrarium deponant.

11 Sed pone, quòd duo testes tantum inter se contradicant,nunquid erunt puniendi de falso?Respond. aliqui tenent, quòd sic. Et hanc dicit esse communem opi.Aret.cons.71.n.3.quem refert Boss.in ti.de tortura test.nu.35.& in ti.de fals.nu.20. Sed certè ego non credo, quòd hæc opin.sit neque communis,neque vera, quia si neutri eorum creditur,quo ad hoc vt probent,secundum communem opi.vt dixi s̃.lib.2.§.testis,multo minus erit vni credendum contra alium, vt ille puniatur de falso.Bene potest & debet iudex hoc casu super ipsa contrarietate diligenter inquirere, quis eorum falsum dixerit.Et etiam vbi tales testes essent aliàs suspecti vel malæ condit. possent subiici torturæ, prout se vidisse practicari affirmat Boss.in ti.de fals.nu.24.Quod tamen intelligendum est cum grano salis,vt scilicet iudex priusquam ad talem actum torturæ deueniat, diligenter animaduertat, ne destruat intentionem fisci,vel indebitè lædat ius partis,& videat an dictum vnius ex ipsis testib. coadiuuetur aliis præsum.& similia in quibus versabitur multum religio ipsius iudicare debentis.

12 Scias tamen,ꝙ dicta testium sunt inter se, quantum fieri p̃t, concordanda, vt euitetur falsum,vt dixi in d.§.testis.&hoc non modo si plures testes inter se contradicant, sed etiam si vnus testis videatur sibi ipsi contrarius.

13 Solet etiam dici quòd testis deponens super negatiua est suspectus de falso:nam regulariter negatiua est improbabilis, vt dixi ỹ.hoc eo.lib.§.fi. q.52.ver.scias autem.Scias tamen,quòd testis ex eo solo, quòd deponat super negatiua non potest puniri de falso.Et est communis opi.vt attestatur Boss.in tit.de defens.reor.nu.34.Quod intellige nisi per alias probationes conuincatur falsum deposuisse, potest tamen puniri pœna extraordinaria ob temerariam assertionem. Et ita tenent communiter scrib. vt dicit Cagn.in l.vni. nu.38.ff.si quis ius dic.non obtemp.

Scias etiam, quòd in dubio verba testis sunt intelligenda,vt talis falsitas,quam incurrit testis deponens super negatiua,euitetur.Ita colligitur ex gl.in l.iurisgentium. §.quod fere.ver.cõtrarium probetur.ff.de pac. quam dicit esse communiter approbatam Cur.iu.in d.l.vnic.in pr.n.9.Faciunt quæ dixi ỹ.vers.item debet.

14 Sed quid si testis non deposuerit falsum circa factum principale, nec circa qualitates substantiales, sed circa alia extrinsiseca, nunquid poterit puniri de falso? Resp.quòd non.ita dicit Bal.in l. si ex falsis,cir.fi.C.de transact. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex.cons.38. nu. 19.lib.5. Potest tamen puniri pœna Stellionatus, secundum Iac.But.in l.Lucius.ff.de his qui not.infam. Et idem dicunt omnes Doct. teste Marsil.consil. 70.num.11.

15 Pone,testis negat se dixisse,prout notarius scripsit,notarius verò asserit testem ita dixisse,vt scriptum est,cui magis est credendum?Resp.quòd regulariter magis creditur notario, vt dixi ỹ. hoc eo.lib.§.fi.q.53.vers.quintus est casus.Sed quantum ad hoc, vt notarius vel testis puniantur de falso non creditur neque notario contra testem, neque testi contra notarium. ita tenuit Specu.in tit.de teste.§.1.ver.sed pone iudex.Et ita concluditur per omnes, vt dicit Ale.cons.74.nu.12.lib. 1. ita etiam communiter concludi attestatur Rimin.cons.56. nu.2. Et ita reperio decisum fuisse in facti contingentia per cons.Neapol. teste Capyc. decis. 94. in causa Ioan. Pauli. Dicit autem Pract.Millei fol.83.n.46.quòd hodie de consuetudine ad abundantiorem cautelam Iudices solent, imò tenentur acta, & processus criminales signi sui,aut chirographi munimine comprobarevnà cum scriba,seu notario.Sed hoc apud nos non seruatur.Bene solent quandoque iudices in causis arduis facere, quòd testes ipsi post eorum depositionem, manu sua attestationes suas subscribant.quod satis placet.Hæc autem omnia intellige, vt procedant, quando in ipso examine nullus præsens fuisset, præter ipsos notarium & testem. Sed si vltra notarium fuisset etiam præsens iudex, tunc absolutè statur ei, quod reperitur scriptum,quicquid testis postea dicat.

16 Tu scis, quòd dictum testis non probat, nisi sit iuratus,vt dixi in d.§.testis.modo aliquis dixit falsum testimonium non iuratus, nunquid poterit argui de falso?Resp.quòd poterit puniri de falso, perinde ac si iurasset. ita dixit Bar.in l.si quis legatum,nu.3.& seq.ff.de fal.Et est communis opi.vt dicit Alex.in l.edi.§.cùm autem,nu.6.ff.de eden. Cur.Se.in tract.de testib.concl.15. nu.34.licet enim testis non iuret, non tamen propterea dicitur eius depositio esse sine forma,vt declarat Bar. ibi,merito est puniendus. Quo ad hoc tamen an iuramentum sit de forma, vel ne, videnda sunt ea, quæ dixi in d. §. testis. Et est intelligenda hæc concl.vt procedat, modo talis falsitas, quam deposuit testis non iuratus,sit nocibilis: aliàs enim non esset de falso puniendus,saltem pœna ordinaria,iuxta ea,quæ dixi ỹ.vers.item excusatur.

17 Quæro nunquid ad hoc, vt testis dicatur falsus, sufficiat probare, quòd dixit falsum in sua depositione, an autem debeat etiam probari, quòd fuerit corruptus? Resp.quòd sufficit probare testem falsum dixisse, absque eo, quòd probetur, quòd pecunia vel alio modo corruptus falsum deposuerit. ita dicit gl. in c.licet causam, in gl.2. circa me.de prob.Et hæc opi.communiter tenetur,vt dicit Imo.in l.Diuus.col.1.in gl.in ver.corruptis.ff.de re iud.Hanc etiam dicit esse communem opin.Soc.iun.cons.40.num.9.lib.2.Mench. controuers.vsu frequentium. capit.36. numero 10. nisi tamen pars vtrunque simul dixerit, scilicet

cet quòd testes corruptis falsum dixerint: nam eo casu vtrunque probare tenetur, secundum communem opi. vt ibi per Mench. cui tamē hæc differentia non placet, prout neque etiam placet mihi. Si verò pars non vtrunque simul, sed copulatiuè deduxerit: quia scilicet dixerit testes corruptos fuisse, & falsum deposuisse, eo casu sufficit alterum probare. Et hæc est communis opi. vt attestantur scrib. in d. l. diuus, quos refert Mench. in loco præalleg. nu. 14.

18 Sed quid è conuerso, nunquid sufficit probare quòd testes acceperunt pecuniam pro testimonio dicendo, absque eo, quòd probetur ipsos falsum deposuisse? Resp. Bart. in l. 1. in pr. post gl. in ver. aduocationem. ff. de fal. & in d. l. diuus, nu. 7. ff. de re iud. tenuit, quòd eo ipso, quòd probatur testem accepisse pecuniam pro testimonio ferendo, possit puniri de falso. Et hanc opi. dicit sequi communiter Doct. Anan. in c. 1. nu. 15. de falsis. Mench. controuers. vsu frequen. c. 36. nu. 6. illam etiam dicit esse magis communem, Did. in rep. c. quamuis, fol. 57. col. 3. licet dicat illam sibi non placere, idem attestatur Nunius de los corregidores. fol. 238. n. 18. in fi. Alij dicunt, quòd ex eo non probatur falsitas testis, quò ad illum, qui dedit pecuniam. Et ait Dec. in d. c. licet causam, nu. 20. de prob. & cons. 189. paulo ante nu. 12. quòd ita tenent communiter Doct. quem refert Boss. in ti. de fals. nu. 168. & in ti. de opp. contra testes, num. 148. & Viuius in lib. communium opi. fol. 299. vers. testium solam. Ego verò sic dico: Aut apparet testem, qui pecuniam accepit, falsum deposuisse. Et superfluum est quærere, an sit propter corruptionem de falso conuictus. cum sit de falso testimonio puniendus. Aut apparet ipsum veritatem dixisse: & hoc casu ego nō video quomodo possit puniri de falso, ex quo constat ipsum non dixisse falsum. Et ideo dicerem posse puniri aliqua pœna extraordinaria, ex quo turpiter accepit pecuniam, pro eo quod tenetur gratis facere. & hoc, nisi accepisset pro suis expensis vel operis: nam eo casu potuit licitè accipere. aut verò dubitatur nunquid falsum, aut verum dixerit. Et eo casu negari non potest, quin sit valde suspectus, quod falsum dixerit: & ideo crederem, ꝙ posset iudex illum torqueri facere super falsitate principalis depositionis, & deinde etiam illum punire extra ordinem, propterea ꝙ pecuniam turpiter accepisset, vt s. dixi.

19 Pœna autem testis falsum deponentis, de iure can. est in clerico depositio, & detrusio in monasterium. c. si episcopus, 50. dist. De iure ciuili est pœna falsi, de quo dixi j. vers. sed quæro. Item testis falsus tenetur versus partem de omni damno contingente propter illud falsum testimonium, secundum regulam, quam tradit gl. in c. presbyterum, in gl. fi. de homic. Hoc tamen intellige, vt procedat in foro contentioso: secus autem in foro conscientiæ, nam in hoc foro non tenetur nisi de falso testimonio: nō autem de damno ex illo subsequente. Ita sing. dixit Vincen. in c. 1. de cust. eucha. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Corser. in sing. 377. ver. testis. 23. inc. si aliquis quod no. quia de facili quis responderet contrarium.

20 Vtens dicto falsi testis, dicitur falsum committere. Quod intellige, si sciens testimonium esse falsum eo vtatur, aliàs secus. Et quia scientia est difficilis probationis, ideo inuenta est illa practica, qua quotidie vtuntur aduocati, & procuratores, quia faciunt partem, quæ producit testem, interrogari, an velit vti dicto ipsius testis cum termino ad deliberandum. Et si in termino respondeat se velle vti, tunc habetur pro sciente, vt dixi j. vers. vtens falso. Et istud interrogatorium est de consuetudine. vt dicit Rim. cons. 569. n. 5. vbi consuluit, quòd iudex inquirens nō potest hanc interrogationem facere. Quod nota.

21 Fabricans falsum instrumentum dicitur falsum communiter.

22 Pœna autem notarij fabricantis falsum instrumentum de iure communi est pœna falsi, de qua dixi j. vers. sed quæro. De iure autem Longobardorum erat pœna amputationis manus dextræ. Et hæc pœna etiam hodie seruatur, vt attestatur Gand. de malef. in rubr. de falsar. n. 3. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. falsario. post n. 48. & Rol. cons. 38. n. 16. lib. 1. & Cap. decis. 153. n. 5. licet dicat, ꝙ ille notarius fuit suspensus propter constōes vtriusque regni, q puniunt hoc crimen vltimo supplicio. In hoc tamen Ducatu pro prima falsitate notarij vt plurimum puniuntur citra mortem: sed si plures committant, igne comburuntur: prout vidi in facti contingentia condemnatum ad ignem quendam Ant. Gayanellum. 6. Iun. 1545. & alium de Aplaniis 27. Aug. 1548.

23 Producens falsum instrumentum dicitur falsum committere, si sciebat illum esse falsum.

24 Vtens falso instrumento dicitur falsum committere. l. maiorem. C. de fal. Et in facti contingentia consuluit Barb. cons. 54. maximè, nu. 16. & seq. li. 3. Scias tamen, quòd ille, qui vtitur falso instrumento, non punitur, nisi sciens illud esse falsum, eo vsus fuerit.

25 Et quia scientia difficilè probari potest, nisi per coniecturas, vt dixi j. li. 7. §. probatio, ideo in practica inuentus est modus ad illam probandam saltem præsumptiuè. s. interrogando producentem, an velit vti ipso instrumento, cum termino ad respondendum. & si in eo termino responderit velle vti, punitur de falso tanquam scienter producens, vt dixi s. vers. vtens dicto. & scias, ꝙ statuto dicto termino tenetur clarè respondere, & sine vlla conditione, vel actione, an velit vti vel non. Et hoc siue sit factum proprium, siue alienum, & siue possit de eo verisimiliter esse instructus, siue non. Et hæc est communis opi. vt dicit Boss. in ti. de falsis, nu. 155. Bene verum est, quòd si agatur de facto alieno, de quo non sit verisimiliter instructus, iudex debet illi si eam petat concedere longiorem dilationem ad respondendum, quam si ageretur de facto proprio. Et ita vsu obseruatur.

26 Scias etiam, ꝙ ille, qui vtitur falso instrumento, mitius punitur, quam ille, qui illud fabricauit, vel fabricari fecit, nam solummodo punitur pœna relegationis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Sal. in l. si veteris, n. 4. C. de fi. inst. Fabricans autem punitur pœna falsi ordinaria, quæ est deportatio cum publicatione bonorum.

27 Notarius autem non modo fabricando falsa instrumenta dicitur falsum committere, sed etiam si in

si in instrumento aliquid apponat,quod verum non sit, puta si in instrumento mutui apponat verbum numerauit, cum tamen tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata. Et ideo debet puniri de falso.ita dicit gl.in l. si ex cautione. in glo.magna.C.de non nu.pe. quam sequuntur omnes,vt dicit Ale.in l.prædia,n.4.ff. de acq. pos. Hanc etiam dicunt esse cõem opin. Scrib.in l.singularia.ff.si cer.pe. & in specie Ias.n. 48. qui dicit quod totus mundus eam sequitur, & Dec.nu.33.quem refert Diaz.reg.492.Et licet Bart.in d.l.prædia,nu.3.post Iac.But.videatur tenere,quod illud verbum numerauit,possit etiam verificari in actu ficto,illa tamen opi.communiter damnatur,vt dicit Alex.in d.l.singularia,post nu.33.quem refert Dec.ibi post nu.33.&Foller. in pract.crim.fol.162.nu.66.Idem dicit Cur.iun. in ead.l.singularia,nu.36.Non enim debet notarius conficere instrumentum,nisi de his quæ sensu corporis tunc percipit,secundum doct.Bar.in auct.si quis in aliquo.circ.fi.C.de eden.quam dicit esse communiter approbatam Cur.iun.in d.l. singularia.post nu.36.

28 Sic etiam si notarius scripserit in instrumento, rogauit Titius. spopondit Mæuius, & probetur ꝙ tempore confecti instrumenti Titius erat absens:proculdubio incidit in pœnam falsi. ita sentit Bar.in l.iurisgentium.§.ꝙ fere,ff.de pac.quem sequuntur communiter Doct.vt attestatur Ripa in l.1.in pr.n.3.ff.de ver.ob. Licet enim quis possit interrogare, & alius respondere ex interuallo,tamen cum in instrumento apponatur locus, & tempus præcisum,non debet notarius vt dixi ponere in instrumento, nisi ea quæ percipit sensu corporis tempore confecti instrumenti, aliàs incidit in crimen falsi.

Pariter etiam notarius omittens apponere solennitates requisitas in instrumento, de quo est rogatus, incidit in pœnam falsi. Et ita magis communiter tenetur,vt dicit Corn.cons.53.litera G. li.4.Scias tamen,quòd propter hoc non punitur de falso,nisi in casibus à iure expressis.Et hæc est communis opi. vt dicit Augu. ad Ang.de malef. in verb.falsario,in fi.quem refert Pract. Conrad, fol.393.nu. 10.

29 Adde, ꝙ notarius conficiens instrumentum super re illicita,extra casus à iure permissos, incidit in pœnam falsi. ita tenet Bart.in l.j.vers.venio ad tertiam,C.de pe.bo.sub.lib. 10.cuius opi.ab omnibus approbatur,vt dicit Ang.de malef.in d.verbo,falsario,nu.6. quem refert Pract.Conrad.fol. 393.nu.9.in fi.

30 Item notarius negans, se esse rogatum de instrumento,de quo reuera fuit rogatus,punitur pœna falsi.ita tenent communiter Scrib. vt dicit Curt. iu.in l.qui accusare,post nu. 12.C.de eden.Quod intellige nisi notarius esset vir bonæ opinionis, & factum esset iam ante longo tempore ipsum instrumentum , nam eo casu esset excusandus, quia ex cursu lõgi temporis præsumitur obliuio, vt dixi ꝭ.li.7 §.possessio.Bene verum est,ꝙ si pars faceret statui notario terminum ad respondendum,an esset de eo rogatus, & negaret,dicerem illum non esse à pœna falsi excusandum.

31 Sunt etiam alij casus, in quibus falsum committitur,puta falsificando literas Papæ, Regum,&c. Et nota,ꝙ clericus committens crimen in literis Apostolicis statim est degradandus, & tradendus curiæ seculari, vt dixi ꝭ.§.fi.q.36.vers.scias etiam,& vers.videmus etiam.

32 Abradens instrumenta, dicitur falsum committere. Et scias, quòd de abrasione facta in literis confirmationis principis,vel in literis de iustitia, idem iudicatur, quod de rasura alicuius instrumenti. Et est communis opi.vt dicit Afflict.dec. 404.post nu.4.

33 Aperiens, & desigillans literas alienas vt illas ostendat aduersario, committit crimen falsi. ita tenet Bart.in l.Titio,nume.3.ad Municip. Et est communis opi.vt dicit Aug.ad Ang.de malef.in verb.falsario,nu.10. quem refert Pract.Conrad. fol.292.col.2.in prin.

34 Ascribens sibi legatum in testamento alieno,punitur pœna l.Cor.de falsis,quæ est deportatio & bonorum publicatio.l.1.§.fi.ff.ad l.Cor.de falsis. l.Senatusconsulto.C.de his qui sibi ascrib.Et hoc ex dispositione Senatusc. Liboniani, vt ibi. Hoc autem Senatusc.de plano procedit,quãdo testamentum de quo agitur,fuit confectum in scriptis,& sic per ipsam solam scripturam potest veritas voluntatis probari,prout etiam apertè loqui videntur verba ipsius Senatusc.

35 Sed quid in testamento nuncupatiuo,quod conficitur coram testib.proptereaque videtur cessare suspicio,ex quo voluntas potest etiam per ipsos testes probari?Resp.ꝙ etiam in tali testamento locum habet dispositio dicti Senatusc. Ita tenuit Cy.quem communiter Doct.sequuntur, vt dicit Bello.cons.30. post nu.3. Hanc etiam dicit esse communem opi.Boss.in ti.de his,qui si.ascri. numer.3. Licet enim adsint testes, quando conficitur testamentum,tamen experientia docet,ꝙ quilibet de facili obliuiscitur, præsertim ea,quæ ad ipsum non pertinent:præterea vbi quid reperitur scriptum in testamento,pauci sunt,qui contra ipsum testamentum velint deponere. Si tamen notarius probaret per testes, ꝙ testator tale legatum sibi reliquisset, credo ꝙ euitaret pœnam falsi. Et ita intelligo illud qđ dicit Ana.in c. accedens,post n.6.de cri.fal.dum attestatur communiter teneri, ꝙ quando est tale testamentum nuncupatiuum,quod probatur per testes,non tenetur notarius in eo aliquid sibi ascribens,s.ꝙ secuta probatione per testes, notarius non sit ex causa molestandus.

36 Prohibens aliquem testari, incidit in crimen falsi.l.Paulus.ff.de falsis, vt in casu Corn.cons.56. lib.1.& cons.84.eod.vol. & cons.209.libro 2.& cons.110.libr.4. & Calc.cons.91.& Ias.cons.31. lib.1.& Soc.cons.105. lib. 1. & Soc.iu.cons.148. libr.2.& punitur talis prohibens pœna extraordinaria, arbitrio iudicis. Ita tenent communiter Doct.vt dicit Boss.in ti.de his,qui prohib.aliq.testari, nu.1. & ei aufertur hæreditas tanquam ab indigno.Scias tamen quòd ad hoc,vt huiusmodi pœna locum habeat, duo requiruntur. Primum, quòd defunctus vellet testari. secundum, quòd fuerit prohibitus testari.Et hoc est commune dcm̃,vt attestatur Soc.iu.in d.cõs.168.n.1.li.2.

37 Vendens eandem rem duob.incidit in crimẽ falsi.si verò alienat duob.alio contractu quam venditionis, punitur tantum pœna stellionatus,tex. est in

eſt in l.qui duobus.ff.de fal.Sed certè illis iuribus derogatum eſt per generalem cõſuetudinem, vt atteſtatur Prac.Pap.in forma libelli in actione hypotecaria,ver.Sub ead. col.fi. quem refert Prac. Conradi fo.396.n.22.

38 Trita eſt concluſio apud omnes, quòd ſuſpicio falſi pro veritate habetur, & fuit dictum Archid. in c.in memoriam.19.diſtinctione. Scias tamen, ꝙ hæc concluſio ita ſimpliciter intellecta, nõ eſt vera,imò in contrarium eſt communis opi.vt atteſtatur Gratus conſ.60.n.16.lib.2.Soci.iu.conſ. 45.n.8.li.3.quem refert Herculan.de proban.nega.nu.131.

39 Eſt igitur diſtinguendum, nam aut loquimur in criminalibus ad puniendum aliquem de falſo,& tunc ad probandã falſitatem nõ ſufficiunt coniecturæ,neque ſuſpitiones:ſed requiruntur probationes legitimæ,& quę de neceſſitate concludãt. Et eſt communis opi.vt dicit Soci.iu.conſ.39.n. 44.& n.77.lib.2.& conſ.61.n.9.e.vo.Boſ.in ti.de off.corrup.pec.n.14. Aut loquimur in ciuilib.ad elidendam aliquam probationem, & eo caſu vtique talis ſuſpicio falſi pro veritate habetur.& ita intelligendo illud dictum Archid. eſt communiter approbatum,vt dicit Curt.iu.conſ.132.n.10. & conſ.166.n.6.

40 Sed quæro,quæ ſit pœna falſi?reſp.ꝙ eſt deportatio cum publicatione bonorum,hæc tamen pœna hodie nõ eſt in vſu,neque imponitur alicui de conſuetudine, vt dicit Gand.in tit.de falſa. nu.3. quem refert Ang.de malef.in verb.Falſario, poſt n.48.nam(vt ipſe ait)hodie non vtimur deportationib.vt dixi etiam ĩ.hoc e.li.§ fi.q.67. verſ.Deportatio.Et ideo ſecundum eum vbi adſunt ſtatuta ſuperinde diſponentia, imponenda eſt pœna expreſſa in ipſis ſtatutis, vbi verò nõ ſit à ſtatutis aliqua pœna impoſita,tunc imponenda eſt pæna conſueta, quaſi hoc arbitrio iudicis relinquatur. Et dicit,quod ita ſentiunt Iac.de Aren.& multi alij Doctores. Vide quæ dixi ſ.verſ.Teſtis falſum, & ver.Pœna autem,& ver.Fabricans, & in d.ver. Deportatio.

41 Item propter falſitatẽ commiſſam in cauſa, pars ipſa falſitatẽ committens cauſam amittit.Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Boer.deciſ.291.n. 2. prout illum refert Villalobos in ſua collecta commun.opi.in litera F.nu.4. Tu verò dic,quòd aut commiſſa eſt falſitas circa teſtes, aut inſtrumenta, & hoc caſu non amittit cauſam, ita dicit Bar.in l.in fraudem,§.quoties,ff.de iur.fiſc.Et eſt communis opi. vt dicit Dec. in c.cùm venerabilis, nu.21.de excep.Boer.in d.deciſ.291. poſt nu. 2.quem refert Turzan.in ſuis communibus opi. c.81. Aut verò eſt commiſſa falſitas circa acta ipſius cauſæ,& tunc cauſam amittit.ita dicit Bar.in loco præallegato,& ita communiter tenetur, vt ait Dec.in d.c.cùm venerabilis,poſt nu.21. Hanc etiam opinio.dicit eſſe commun.Ale.in l.Diuus, nu.6.quem refert Did.in repe.c.quamuis, fo.56. poſt nu.6.ver.Item punitur,& Pract.Conradi.fo. 398.nu.31. Boer.in loco præallegato, vbi etiam ſubdit,quod ita ſeruatur in practica,,quem refert Vantius de nullitatibus, fol.334. nu.141.Ruin. conſ.15.n.3.lib.5. Et licet aliqui tenuerunt iſtud tantummodo locum habere quando cauſa eſt cum fiſco,nihilominus magis communis opi.eſt quòd habeat locum etiam quando eſt cum priuato,vt atteſtatur Ruin.in loco præallegato.

42 Excuſatur autem à crimine,& pœna falſi ille qui non eſt in dolo: nam vera eſt iuris concluſio, ꝙ falſitas ſine dolo cõmitti non poteſt.Et eſt communis opi.vt ait Soc.iu.cõſ.39.n.83.li.2.Faciunt quæ dixi ĩ hoc e.lib.§.fi.q.84.circa prin.

43 Prætereà excuſatur, quando illud, quod dicitur falſum, adiuuatur primordio veritatis. Eſt enim certa iuris concluſio, quod non poteſt dici falſum illud, quod iuuatur primordio veritatis, l. cùm filius.§.Hæres meus,ff.de le.2. Et hanc concluſionem dicit eſſe communiter approbatam Foller.in pract.cri.fo.183.nu.35.

44 Item excuſatur, ſi falſitas nemini præiudicat, nã regulariter nemo incidit in pœnam falſi niſi falſitas commiſſa ſit notabilis,quia ſcilicet alicui prę iudicet, aut potuiſſet præiudicare. ita colligitur ex Gloſſ. in l.damus, in verbo Priuatus. C.de fal. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Ale.conſ.145.co.1.ver.Confirmo per id.libr. 6.Et illam Gl.eſſe ſingularem,& communiter approbatam atteſtatur Bar.conſ.52.n.4.lib.3.Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Soci.conſ.103. nu.1.& 2.li.1. quod eſt duplicatum in conſ.135. lib.2. quem refert Did.in repet.d.c.quamuis,fol. 56.poſt nu.6. verſ. Pœnæ verò ſtatutæ, & Pract. Conradi,fo.399.poſt n.33.& Foller. in pract.cri. fol.346.nu.102.& Viuius in lib.communium opin.in verbo,Falſitas quę nemini,& fo.268.verſ. Teſtis falſam,in fin. Turzanus in ſuis communibus opi.c.80.Plottus in repet.l.ſi quando,n.716. in fi.Et dicit Curt iun. de feud.in 4.part.in prima cauſa amiſſionis feudi, q.x.ꝙ hæc eſt communis practica, qua aduocati ſæpe vtuntur. Item dicit Ana.in c.1.poſt nu.14.de fal.Et ita reperio ſeruatum fuiſſe per ſenatum in quodam errore commiſſo per quendã Trouanum notarium 28.Nouembris 1543.P.N.Hinc infertur,quòd quando ſcriptura,quæ dicitur falſificata, deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, & ſic erat nulla, neque ex ea poterat alicui præiudicium inferri, eo caſu ille, qui in ea falſitatem dicitur commiſiſſe, non poteſt de falſo puniri.ita dicit Bar.in l ſi quis legatum,nu.2.ff.de fal.Et ita communiter tenetur,vt dicit Alber.in 2.part.ſtatutorum,q.147. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opin.Soci.conſ. 104.poſt nu.3.ver.Tertius caſus,libr.1.quem refert Franc. de Mariano inter conſ. crim. diuerſorum conſ.100.nu.1.libr.2. Sic etiam teſtis,cuius depoſitio erat nulla,vel aliàs nemini præiudicare poterat,non poteſt de falſo puniri. Intellige pœna falſi ordinaria.Sed bene poteſt extraordinem puniri pœna ſtellionatus. & ita communiter tenetur,vt dicit Alber.in 2.par.ſtatutorum q.246. Cotta in memorial. in verbo, Mendax, circa fin. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Gand. de malefic.in tit.de falſar. nu.21. prout illum refert Aug.ad Ang.de malefi.in verbo,Falſario, nu.21. Relatus & ipſe in pract.Conradi,fo.395.poſt nu. 20. Ego verò in hac materia ſolitus ſum diſtinguere duos caſus. Primus eſt, quando ſiue teſtis

diceret verum, siue falsum, & siue probaretur illud quod deposuit, siue non, in omnem casum non poterat alicui nocere, ēt si falsitas detecta nō fuisset. Et hoc casu Bal. in l. fi. nu. 20. C. si ex fal. instru. tenuit quòd talis testis inutilis falsum deponens puniatur de falso. Sed contrarium communiter tenetur, vt dicit Soc. in d. cons. 103. nu. 1. li. 1. vbi etiam in fine consilij dicit hanc opi. contra Bal. esse communem quasi omnium opi. subdēs non esse ab ea in iudicando recedendum. Et ita procedat Gl. in d. l. damus, cum similibus. Addit Soc. in d. cons. 104. n. 2. li. 1. idem esse dicendum, quando aliquis committeret falsitatem in scriptura, quæ de se nullam faceret probationem, puta si quis ī libro suo scriberet aliquem esse suum debitorem. Et dixit, quòd Sal. in l. 1. n. 6. C. de sep. viol. qui tenuit, quòd hoc casu debeat puniri de falso, malè locutus est, & contra commun. opin. Et ita, quod talis falsitas puniri non possit, dicit esse communem opi. Plot. in repet. l. si quando. nu. 722. Sed certè, iudicio meo, hoc non transit sine difficultate, quia doctores, in hac materia loquētes considerāt non solùm, quod falsitas possit nocere eo tempore, quo fit, sed etiam quod in futurum sit apta aliquo casu nocere prout nocere potest scriptura vel liberi priuatus viri probi post eius mortem producta, iuxta ea quæ dixi ʃ. libr. 7. Propterea ego hoc casu dicerem, quòd aut talis falsum committens, vsus est etiam illa re falsificata, puta eam producēdo in iudicio, vel huiusmodi, & tunc debet puniri de faso, iuxta opi. Sali. saltem pœna extraordinaria, aliàs autem posset teneri opin. Soci. tanquam mitior. Secundus est casus, quando scriptura falsificata, vel dictum testis falsi poterat alicui præiudicare, vbi falsitas detecta non fuisset. Et hoc casu aut actus de se erat validus in substātia, & forma, sed in aliis deficiebat, & tunc punitur falsarius pœna falsi, perinde ac si fuisset omnino validus, & ita finaliter concludere Doctores attestatur Mars. cons. 70. nu. 12. Aut verò actus peccabat in substantia, & forma, & hoc casu, ex quo non poterat nocere, non debet puniri pæna falsi ordinaria, sed extra ordinem pæna stellionatus. Et ita intelligo doctrinam Bar. in d. l. si quis legatum, & Gand. in loco præalle. Et in hoc proposito generaliter concludo, quòd licet falsitas non nocibilis non sit punienda pœna falsi ordinaria, debet tamen puniri pœna extraordinaria, secūdùm qualitatem facti, & personarum, arbitrio iudicis. & hęc est communis opi. vt dicit Plot. in rep. d. l. si quando, post nu. 721. An autem testis non iuratus possit argui de falso, dixi s. ver. Tu scis, quod dictum.

45 Item debet iudex omni studio laborare, vt reos à pœna falsi excuset. & ideò debet, quantum fieri potest, studere, vt dicta testium contraria deponentium, ad concordiam reducat, vt dixi s. lib. 2. §. Testis. Pariter etiam instrumentum iuuare debet omni interpretatione, & distinctione, ne falsum iudicetur, vt colligitur ex Glo. in l. iurisgentium. §. quòd ferè. in ver. Contrarium probetur. ff. de pac. quam dicit esse communiter approbatam Cur. iu. in l. singularia, post n. 36. ff. si cert. pe. Hanc etiam dicit esse communem opi. Cæpolla cōs. crim. 22. ver. & quòd hoc sit. Faciunt quæ dixi s. ver. solet etiam.

Dixi etiam, quòd circa monetam potest committi falsitas. Et scias, quòd multis modis potest quis falsum committere circa monetam. Primò, fabricando falsam monetam. Secundò, adulterando. Tertiò, diminuendo. Quartò, illam sic falsificatā, vel adulteratam, vel diminutam expendendo.

46 Falsificās autem monetam Imperatoris punitur pœna ignis, vt est tex. in l. 2. C. de fal. mo. secundū interpretationem. quam dicit esse communem Viuius in lib. communium opi. in verbo, Monetam falsam Imperatoris, & Did. in li. prac. fo. 339. nu. 3. In Gallia autem falsificantes monetam Regis, in aqua feruente siue bulliente suffocātur, vt dicit Igneus in rep. §. non aliàs, nu. 597. ff. ad Syl. Falsificans autem monetam ciuitatis punitur pæna capitali, vt est tex. in l. 1. C. e. ti. de fal. mo. Illa tamen pœna capitalis non est intelligenda de pœna mortis, sed deportationis. Et ita intelligunt communiter Doctores, vt attestatur Alex. cons. 121. nu. 1. lib. 7. referentes Io. Glosatorem defendisse in facti contingentia quendam à pœna amputationis capitis, qui falsificauerat monetam cu iusdam ciuitatis. Hanc etiam opi. dicit esse communem Viuius in loco præal. & Did. etiam pariter, loco præall. dicit hanc frequentissimam iuris vtriusque interpretationem. Faciunt quæ dixi ʃ. hoc e. lib. §. fi. q. 67. circa prin.

47 Radens autem, aut minuens monetam auream, si liber est, bestiis subiicitur: si seruus, vltimo supplicio punitur. l. quicunque. ff. de fal. & est communis opi. vt dicit Viuius in lib. communium opin. in ver. Monetam radens. Did. in loco præallegato, nu. 5.

48 Expendens autem falsam monetam, si quidem nummi sunt plumbei, vel stannei, incidit in pœnam legis Corneliæ de falsis: si verò nō appareat, quòd essent plumbei, vel stannei, punitur tātummodò pœna extraordinaria iudicis arbitrio. Ita dicit Bar. in l. lege Cornel. in prin. ff. ad l. Corn. de fal. subdens se dixisse propter hoc plures euasisse à pœna legis Corneliæ. Et ita tenēt etiam Doctores, vt dicit Ale. in d. cons. 121. nu. 3. libr. 7. vbi in facti contingentia ita consuluit. Sal. autem in l. 2. n. 6. C. de fal. mo. tenet indistinctè imponendam esse pœnam falsi ordinariam. Et dicit Mars. in l. qui falsam, n. 64. ff. de fal. quòd hæc opi. seruatur in practica, quem refert Did. in loco pręal. n. 4. & Viuius in lib. communium opi. in ver. Monetam falsam scienter. Mihi magis placet opi. Bart. tanquam mitior, & secundùm illam, si casus contingeret, consulerem & iudicarem.

§. Fornicatio.

1 *Fornicatio simplex an sit omni iure prohibita?*
2 *Et an cum meretrice?*
3 *Quæ sit pæna fornicationis?*
4 *Notorius fornicator an sit ipso iure suspensus ab officio?*
5 *Qui sint coitus damnati?*

Concu

6 *Concubinatus an sit de iure prohibitus?*
7 *Et quæ sit pœna tenentis concubinam?*
8 *Et an possit puniri per Iudicem secularem?*
9 *Et an tenens eodem tempore duas cõcubinas, vel vxorem & concubinam sit infamis?*
10 *Plura requiri ad hoc, vt dicatur concubinatus.*
11 *Coitus cum virgine est punibilis?*
12 *Et quid si sit cum puella nondum viripotente?*
13 *Coitus cum puero an sit punibilis?*
14 *Coitus cum nupta an sit punibilis?*
15 *Coitu cum vidua an sit punibilis?*
16 *Coitus cum affine an sit punibilis?*
17 *Coitus cum moniali an sit punibilis?*
18 *Mulier si coierit cum presbitero, an dicatur committere sacrilegium?*
19 *Vasallus commiscens se cum domina an puniatur?*
20 *Coitus mulieris cum proprio seruo an sit punibilis?*
21 *Dominus commiscens se cum subdita, an puniatur?*
22 *Officialis carnaliter cognoscens mulierem sibi subditam an puniatur?*
23 *Tutor cognoscens carnaliter pupillam an puniatur?*
24 *Custos carcerum, cognoscens carnaliter mulierem carceratam punitur.*
25 *Iudæus cognoscens carnaliter mulierem Christianam, an sit pœna mortis puniendus?*
26 *Christianus cognoscens carnaliter Iudæam, vel aliam mulierem infidelem, qua pœna puniatur?*
27 *Coitus cum bruto animali qua pœna puniatur?*
28 *Coitus cum mortua an sit punibilis?*
29 *Mulierum inter se concubitus quæ pœna puniatur?*
30 *Raptus qua pœna puniatur?*
31 *Vxores duas, vel duos maritos, vel plures ducens, qua pœna puniatur?*
32 *Et quid si vxor credens virum suum mortuum esse, alium ducat?*
33 *Coitus cum violentia commissi grauius sunt puniendi.*

1 Fornicatio simplex de iure ciuili non est prohibita, neque etiam in concubinario, secundum aliquos, vt dixi j. vers. Et in primis. De iure autem canonico vtique est punibilis, quum eo iure prohibitus sit omnis coitus preter matrimonialem, vt dixi in loco preallegato. De iure etiam diuino fornicatio simplex est prohibita, adeò quod est proculdubio peccatum mortale. & ita omnes sancti Theologi, vt attestatur Afflic. super j. parte consti. Regni, Rub. 1. nu. 21. Et qui aliter diceret, vel crederet, esset hæreticus, vt dixi j. hoc e. lib. §. Hæresis, circa principium. De iure autem ciuili, vt dixi, simplex fornicatio, siue coitus soluti cum soluta non est punibilis, quinimo neque etiam coniugati cum soluta, vt dixi s. hoc e. lib. §. Adulterium, circa principium.

2 Hoc autem multò magis locum haberet, si talis mulier soluta esset meretrix: nam fornicatio, vel coitus cum meretrice, non est de iure ciuili punibilis. Et hanc opi. dicit esse communem Ang. in l. si vxor. § sed & in ea, n. 1. ff. de adult. Et hoc adeò verũ est, vt etiam si per vim quis stuprauerit meretricem, non potest puniri, neque etiam crimine iniuriarum, quicquid dixerit Bal. in l. fi. n. 3. ff. de rer. di. cuius opi. est communiter reprobata, vt dicit Alc. consi. 469. n. 1. Et hæc quidem cõclusio in meretrice non nupta, non habet multum difficultatis. Sed quid si sit nupta? Dixi s. hoc eo. lib. §. Adulterium, versic. Sed nunquid. Quæro etiam, quid si meretrix sit carcerata, an illam carnaliter cognoscens, sit puniendus? Dixi j. vers. Cum carcerata.

3 Sed quæro, quæ sit pœna fornicationis de iure canonico? resp. In laico est pœna arbitraria, in clerico autem variæ fuerunt opiniones inter Scribẽtes. nam aliqui tenuerunt, quòd propter simplicem fornicationem clericus incurrat pœnam impositionis. Et hanc dixit esse communem opi. Aret. in c. cùm non ab homine, co. x. de iud. Contrariam autem sentẽtiam, quòd scilicet clericus propter simplicem fornicationem non incurrat pœnam depositionis, sed solummodò suspensionis, dicit communiter teneri Gl. in c. Maximianus, in verb. Remoueantur, 81. distinctione, quam refert & sequitur Abb. in c. ex parte. n. 1. in fi. de testib. Hanc etiam opi. dicunt esse communem Scribẽtes in c. at si clerici, de iud. & in specie Im. n. 11. & Fel. post n. 14. ver. Vtrum autem, quem refert Fol ler. in prac. cri. cano. fo. 221. nu. 6. & Dec. in e. c. at si clerici, nu. 36. & Berous n. 165. & seq. Corse. in suis sing. in verbo, Fornicatio, ver. propter. Sylua. de beneficio, fol. 140. nu. 7. Duennas reg. 101. in prin. Bermon. de concub. fo. 251. nu. 10. Bos. in ti. de coitu damnato, nu. 10. Et ab hac opi. tanquam veriori, & magis communi nullo modo esset in practica recedendum: quam etiam dicit esse forensibus vsibus receptam Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. nu. 48. & seq. Bene verum est, quòd pro fornicatione, quæ habet insignem deformitatẽ, clericus est deponendus. Et est communis opi. vt attestatur Menchiaca in loco preallegato, post n. 49. Vide quæ dixi s. hoc e. lib. §. Adulterium, ver. Sed quero, & j. §. Incestus, ver. Sed quero, & §. Sodomia, versi. Sed quæro, & §. Stuprum. versi. Sed quæro.

4 Cæterùm coitus, qui fit inter clericum & mulierem solutam, non est neque incestus, neque sacrileg. vt dixi j. ver. Cum presbytero, & j. hoc e. li. §. Incestus, vers. Sed nunquid, sed simplex fornicatio, prout etiam inter laicum solutum, & solutã. Clericus autem notorius fornicator est ipso iure suspensus ab officio. Et est communis opi. vt dicit Ab. in c. cum non liceat, nu. 4. de præscr.

5 Frequenter dubitari cõtingit quis dicatur damnatus coitus. Scias igitur, quod damnatus coitus, dicitur ille, qui aliqua lege exteriori & humana punitur. ita dicit Bar. in l. fi. n. 4. ff. de his, qui. vt indi. atque ita ab omnib. receptum videtur, vt ait Did. super 4. decr. fo. 172. post n. 15. Videamus igitur, qui coitus sint à lege punibiles. Et reperio, quòd à lege puniri videntur hi, qui sequuntur:

Cum concubina.
Cum virgine.
Cum puella nondum viripotente.
Cum puero.
Cum nupta.
Cum vidua.
Cum affine.
Cum moniali.
Cum presbytero.

Cum domina.
Cum subdita.
Cum pupilla.
Cum carcerata.
Cum Iudæis vel infidelibus.
Cum animali bruto.
Cum mortua.
Mulierum inter se.

His accedit Raptus, & Violentia, & is coitus, qui plures vxores eodem tempore ducẽdo committitur, de quibus omnibus sigillatim videamus.

6 Et in primis quæro, nunquid concubinatus sit à iure prohibitus? resp. hæc q. de iure canonico nullam habet difficultatem: nam omnes coitus, præter matrimonialem, est prohibitus in foro conscientiæ, secundum canones, vt tenet Gl. in clem. vt nostrum, in verbo, Non est, de hæret. quam sequũtur omnes, vt dicit Caccialup. in rep. l. si qua illustris, n. 30. in fi. C. ad Orfic.

7 Sed de iure ciuili magna fuit altercatio inter scribentes: nam aliqui tenuerunt, quòd de iure ciuili coitus cum concubina non sit improbatus. Et hanc opi. dixit esse communem Ale. in l. ex facto, §. si quis rogatus, n. 13. ff. ad Treb. quem refert Io. Garon. in rub. C. de sec. nup. in 28. poena. versi. ex qua conclusione. & in l. j. in textualibus, nu. 37. e. ti. & Bermon. de concub. fo. 39. n. 2. Soc. in l. cùm auus, post nu. 65. ver. magis tamen, ff. de condi. & de. Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd imò concubinatus hodie sit reprobatus, etiam à iure ciuili, dicit cõmuniter teneri Ale. sibi contrarius cons. 59. n. 3. in fi. lib. 4. Fel. in c. cùm sit generale, nu. 13. de for. comp. Ripa in l. fi. n. 38. in fi. C. de reuoc. don. Did. super 4. decr. in 1. par. c. 4. fo. 5. prout illum refert Nunius de los corregidores, fo. 223. n. 1. in fi. Ego certè suspicor in pũcto iuris veriorem esse opi. ꝙ concubinatus non sit de iure ci. prohibitus, atq; ita videmus seruari de consuetudine, quæ est optima legum interpres, quia iudices regulariter hoc crimen non puniunt, nisi quatenꝰ requisiti ab ecclesiasticis brachiũ suum impartiuntur, vt dixi ĵ. hoc e. li. §. fi. q. 37. ver. quæro etiam, propterea ego ab hac sententia in iudicando non recederem.

8 De iure autem canonico laicus tenens concubinam punitur arbitrio iudicis, clericus autem concubinarius est priuandus beneficio, & tenetur ad restituendum fructus perceptos. Et est communis opi. vt dicit Bell. cons. 56. nu. 3. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera C. nu. 85. Sed certè Bello. ibi attestatur de communi in alio proposito prout ego fideliter retuli ĵ. hoc e. lib. §. fi. q. 73. ver. Pariter etiam.

9 Idem de iure tenens eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas cõcubinas simul, efficitur infamis, sicut ille, qui duas vxores habet eodem tempore, secundum Gl. in §. si verò effusa, in ver. Consistente. in auc. qui. mo. nat. effi. sui, col. 6. Sed hoc non obseruatur de facto, vt dicit Bal. in l. neminem, quæ est l. 2. n. 1. C. de incest. nup. quem refert Barb. de Testi. in 4. par. post n. 9. & Caccialup. in rep. l. si qua illustris, n. 35. C. ad Orf. & Bermon. de concub. fol. 188. n. 3. & fo. 399. in prin. & Rol. cons. 64. nu. 18. lib. 2.

10 Vnum tamen scias in hac materia, quòd ad hoc, vt dicatur concubinatus, plura de iure requiruntur, quæ si non concurrant, transit in crimen stupri, qđ est omni iure punibile, prout in facti contingentia iudicauit Curia Neap. vt per Gram. voto quarto. quæ relegauit per triennium quendã qui diu mulierem vt concubinam tenuerat, deficientib. aliquib. ex dictis requisitis, quæ ibi enumerat, nu. 6. & aliis sequentibus.

11 Cum virgine, proculdubiò punibilis est coitus, & appellatur stuprum, de quo dixi ĵ. hoc e. libr. §. Stuprum.

12 Cum puella nõdum viripotente coitus est punibilis, vt dixi in d. §. Stuprum, vers. Fuit aliquando.

13 Cum puero pariter est punibilis coitus, vt dixi ĵ. hoc e. lib. §. Sodomia.

14 Cum nupta est punibilis coitus, vt dixi s̄. hoc e. li. §. Adulterium.

15 Cum vidua est punibilis coitus, vt dixi ĵ. hoc eo. lib. §. Stuprum.

16 Cum affine vel cõsanguinea est punibilis & damnatus coitus, vt dixi ĵ. hoc e. lib. §. Incestus.

17 Cum moniali est prohibitus coitus, & punit̃ poena capitis, vt est tex. in §. pe. in auc. de sanctis. epis. Et ita etiam cautum est per constitutiones huius Ducatus in ti. de poe. cap. Carnali copula. Et idem etiam dispõnũt communiter statuta per Italiam, vt dicit Mars. in l. vnica. n. 40. & seq. C. de rap. vir. vbi in hoc proposito eleganter loquitur.

18 Cum presbytero autem mulieris fornicatio proculdubio est prohibita, prout cũ cęteris. Punctus est, nũquid concubina vel alia mulier soluta concumbens cum presbytero, dicatur committere sacrilegium? resp. ꝙ non, sed tantùm dicitur committere simplicẽ fornicationem. Et est communis opi. vt dicit Caccial. in rep. auc. si qua Illustris, post n. 31. C. ad Orfi. prout illum refert Bos. in ti. de coitu dam. n. 15. licet Caccial. in lib. meo id nõ dicat. sed ꝙ coitus clerici cum soluta non habeatur pro adulterio, neque pro stupro, neq; pro incestu, sed tãtummodo pro simplici fornicatione attestatur esse communem opi. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. n. 50. Bos. in ti. præal. de coitu damnato, n. 10. Vide quæ dixi ĵ. hoc e. lib. §. Incestus, ver. sed nunquid. Et secundum hanc ꝯclusionem necesse est dicere, ꝙ gl. in c. per venerabilẽ, in ver. Adulterinus, qui filij sin legi. quæ appellat hunc coitum adulterinũ, impropriè loquatur, licet illam communiter receptam esse asserat Did. super 4. decr. fo. 172. co. 4. ĩ fi. & Plac. li. j. delic. c. 41. n. 31.

19 Cum domina punitur vasallus se commiscẽs vt dixi s̄. lib. prox. §. Feudum, q. 58. Item seruus cum domina coiens flammis est comburendus, vt dixi ĵ. ver. Mulieris etiam.

20 Mulieris etiam cum proprio seruo coitus inter damnatos connumeratur, & grauissimè punitur ex dispositione l. pe. C. de mulie. quæ prop. seruis se iunxerunt: nam mulier ipsa capite punitur, seruus autem flammis cõburitur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomes, super l. 80. Tauri, nu. 23. Non tamen è contra si ancilla rem habeat cum domino, punitur, imò remuneratur, vt est tex. in l. fi. C. com. de man. vnde sumit argumentum Cy. in d. l. 1. quòd amatores debent

donare

donare amasiis suis, nō ècontra subdēs, Et crede experto, ꝙ donum magis valet quàm suspirium. imò suspirium nihil valet sine dono. ferrum tamen præponitur auro, nam secundùm Iuuen. Ferrum est quod amant. Quòd (vt ipse ait) quidā exponunt. i. ferreum membrū, propter cuius ferri fortitudinem insignes etiam mulieres seruis vilissimis se exponunt. Quæ verba D. Cyni sunt notanda. quia licet esset excellens Doctor, fuit etiā maximus amator, & egregius poeta, vt Fran. Petrarcha attestatur in iis carminib. in quib. ipsius mortem deplorat. Et extant adhuc cantiones, & & alia carmina amatoria Cyni non insulsa.

21 Cum subdita punitur etiam coitus in domino feudi.

22 Item in officiali cognoscente carnaliter mulierem sibi subditam.

23 Cū pupilla punitur tutor, vel curator se carnaliter commiscens pœna deportationis, & cōfiscationis omnium bonorum, vt est tex. in l. vnic. C. si quis eam cuius tutor fue. &c Et ita tenent communiter Doct. teste Ant. Gomes, super l. 80. Tauri, nu. 24. Et licet ille text. loquatur in eo, qui iam desiit esse tutor, vel curator, nihilominus multò magis locū habebit eius dispositio in eo, qui adhuc durante tutela, vel cura eam stuprauerit. & ita esse de mēte omnium attestatur Ant. Gomes, in loco præallegato.

24 Cum carcerata coiēs custos carceris grauiter punitur, & de consuetudine Regni Franciæ suspenditur, vt attestatur Io. Fab. §. item lex Iulia, n. 6. instit. de pub. iud. quem refert Paris Put. de synd. in verb. Adulterium, c. 1. post nu. 2. & Ant. Gomes, super l. 80. Tauri, nu. 25. Sed hoc apud nos non seruatur. Habemus enim cōstitutionem in ti. de cust. reor. c. si prætores. §. Custodib. per quam imponitur pœna trium ictuum funis, & vltrà, arbitrio Senatus. Sed quid si mulier cognita à commentariensi esset meretrix? Resp. ꝙ licet coitus cū meretrice sit impunitus, etiam si per vim fiat, vt dixi s. ver. sed nūquid, nihilominus ratione loci & custodiæ non est impunitus dimittendus. Et ideò in facti contingentia parlamētum Burdegalense iussit fustigari quendam custodem carcerum, qui meretricem carceratam per vim cognouerat, vt refert Boer. decis. 317. n. 9. de quo Arresto mentionem facit Papo li. 22. ti. 8. Arresto 1. Si verò alius ex carceratis cognoscat meretricē pariter carceratam, non videtur propter hoc molestandus. & ita seruatum fuisse per eādem curiam Burdegal. attestatur Boer. in d. decis. 318. n. 10. vbi etiam n. 14. dicit hanc esse communem opi.

25 Cum Iudæis etiam coitus est prohibitus. Potest autem hoc dupliciter contingere. s. si Iudæus cognoscat mulierem christianam, & econuerso si

26 christianus cognoscat mulierem Hebrȩam. Quȩro igitur, qua pœna puniēdus sit Iudæus cognoscens mulierem christianam? resp. ꝙ nō debet puniri pœna mortis, sed alia mitiore. & hanc esse communem opi. attestatur Boer. decis. 316. n. 5. quem refert Did. super 4. decr. fol. 112. n. 3. Mantua centuria 1. nu. 30. Erit ergo puniendus pœna extraordinaria, arbitrio iudicis, citra mortem. Et dicit Alc. cons. 458. n. 1. ꝙ Doctores magis communiter sentire videntur, ꝙ puniri debeat pœna pecuniaria: & ita in facti contingentia consuluit Alc. cons. 13. lib. 7. & Corn. cons. 107. li. j. Oldr. autem in cons. suo vltimo dicit, ꝙ in facti cōtingentia vidit iudicatum, ꝙ cuidam Iudæo qui carnaliter cognouerat quādam mulierem christianam, amputarentur virilia, & dicit se illa vidisse ante Palatium. Et ego vidi Iudæum de hoc crimine accusatum, transmitti ad triremes per decennium, etiam ꝙ mulier, cum qua ipse se carnaliter commiscuerat, esset publica meretrix. Hoc autem intellige, vt procedat, quando talis coitus Hebræi cum christiana esset simplex fornicatio. Sed si esset adulterium, vt in casu Ias. cons. 22. li. 1. & aliorum quos retuli s. hoc e. libr. §. Adulterium, vers. Pone, stat statutum, vel alius coitus qui esset punibilis pœna mortis crederem non esse debere meliorem conditionem Iudæi, quàm christiani. Refert etiam Boer. in d. decis. 316. n. 5. ꝙ Parisiis fuit combustus quidam Io. Alardus, qui ex quadam Iudæa, quam in domo retinuerat, susceperat plures liberos.

27 Cum animali bruto coitus inter nefandos connumeratur, puta si vir coierit cum asina, vt in casu in quo consuluit Rol. cons. 7. li. 1. dicitur enim talis coitus fieri contra naturam humani generis, c. hoc ipsum, §. j. 33. q. 2. & punitur pœna mortis, vt est tex. in c. mulier, 15. q. 1. & ita tenent cōmuniter Docto. vt attestatur Ant. Gomes, super l. 80. Tauri, n. 35. Et ita fuit in facti contingentia ad mortem damnatus per curiam Burdegal. quidam, qui nixum fecerat coeundi cum bruto animali, licet impeditus opus non consummasset, vt refert Boer. decis. 316. vsque ad n. 5. & Papo libr. 22. ti. 7. Arresto 1. Et certè secundum legem Mosaicam, tale facinus committentes puniebantur morte, Exodi 23. & etiam mādatur occidi pecus, cum quo ipsum scel⁹ committitur, prout etiam seruatum fuisse per prædictam curiam in nonnullis casib. refert Boer. in allegata decis. 316. post n. 6. in quib. dicit viros, prius strangulatis animalib. combustos fuisse. Vide in hoc proposito quæ dixi j. hoc e. lib. §. fi. q. 99. ver. Quæro etiam.

28 Cum mortua quoque coit⁹ est punibilis, & hoc faciens videtur grauiter puniendus, tāquam contractor cadauerum, iuxta dispositionem l. fi. C. de sep. viola. prout etiam sentit Boer. in allegata decis. 316. nu. 13.

29 Inter mulieres cadit etiam coitus punibilis quādo inter se actum venereum faciunt, fricando, & se corrumpēdo. de quo in facto propositam fuisse accusationem contra duas mulieres, refert Boer. in d. decis. 316. circa fi. Est autem à iure pro hoc crimine imposita pœna mortis, vt est tex. in l. fœdissimam. C. de adul. & est communis opi. vt dicit Ant. Gomez. super l. 80. Tauri, nu. 34. quam tamen ipse intelligit, vt procedat quando simul coeunt, non simpliciter fricando. sed imponēdo aliquod instrumentum materiale. puta ligneum vel vitreum. Et ibi recenset multos casus, qui in hoc proposito contigerunt, & dicit sibi relatum fuisse, ꝙ quædam moniales, quȩ ita simul coibāt, fuerunt combustæ. Quando verò simplex fricatio interuenit, debēt secundum eum puniri citra mortem. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse refert in ciuitate Granatȩ, quȩ opi. tāquam mitior mihi satis placet.

30 Raptus etiam inter maximè damnatos coitus con

connumeratur, & punitur vltimo supplicio, vt dixi ỹ. hoc e.lib. §. Raptus.

31 Dicitur etiam damnatus, & punibilis coitus illius, qui eodem tempore duas vel plures ducit vxores. Scias autem, quòd sanctis patrib. ex diuina reuelatione permissum fuit plures vxores habere, & hæc est cõis opin. vt dicit Floren. in 3. part. ti. 14. c. 10. nu. 2. quem refert Did. super 4. decre. fo. 124. n. 2. hodie verò est prohibitum viro duas vxores ducere, & mulieri pariter duos maritos habere. Pœna autem viri accipiẽtis duas vxores, & mulieris accipientis duos maritos, de iure canonico est, vt mulieris capilli, & pãni anteriores, & posteriores scindantur, vt habetur in ca. de benedicto, 32. q. 1. secundum expositionem quam dicit esse veram, & approbatam Pe. de Bagarotis inter consilia criminalia diuersorum cons. 85. in fi. li. 2. De iure autem ciuili variæ sunt opi. sed magis communis opin. videtur esse, quòd puniatur pœna stupri, quæ est publicatio dimidiæ partis bonorum, vt in facti contingentia consuluit Ale. cons. 156. li. 7. Præterea tales ducentes duas vxores sunt infames, vt est tex. in l. 2. C. de incest. nup. & ita tenẽt communiter Doct. vt attestatur Ant. Gomez, super l. 80. Tauri, n. 27. Sed hodie vt ait Ant Gomez. ibi, & Did. super 4. decr. fo. 126. n. 8. praxis recepit, vt contrahentib. binas nuptias cãdenti ferro fronti imprimatur litera Q. Ceterùm hoc fortè apud Hispanos seruatur. Nos autem habemus constitutionem disponentẽ, ꝙ puniantur in scutis 500. vel tribus ictibus eculei, & vlterius arbitrio Senatus. Solet autem Senatus, quando quis plures quàm duas vxores habet eodem tempore, grauius in eos animaduertere, prout factum fuit in quodã Barth. Comensi, qui quatuor mulieres eodem tempore viuentes in vxores duxerat: fuit enim publicè fustigatus, & ad triremes per triennium transmissus 2. Decembr. 1531. C. Gram. autem voto 17. refert, ꝙ quidam q eodem tempore quinque vxores duxerat, fuit propter delictum toties reiteratum, vltimo supplicio affectus ex iudicio illius curiæ Neap.

32 Sed pone, quòd mulier virum suum, qui longo tempore absens fuerat, esse vita functum arbitrata, alium duxerit in maritũ, nunquid erit punienda? Resp. quòd si quidem talis mulier certum nũcium de mariti morte acceperit vel etiam aliter fama publica interueniente probabiliter credere potuerit illum defunctum esse, debet excusari, aliàs verò punitur de adulterio, & hæc est communis opi. vt attestatur Ant. Gom. super d. l. 80. Tauri, nu. 31.

33 Omnes autem coitus cuiuscunque generis sint, si per vim committantur, grauius puniri debent. Et ideò cognoscẽs carnaliter mulierem per vim, punitur pœna capitis, vt dixi ỹ. hoc e. li. §. raptus, circa prin. & ita etiam cautum est per constitutiones huius Ducatus, quas tamen Senatus nõ semper obseruat, licet grauissimè puniat, & memini, quòd quidam Hieronymus de Lomatio pro violentia illata mulieri, etiam quòd haberet pacem, fuit transmissus ad triremes per quinquennium, 28. Septembr. 1559. P. N. Et potest poni exemplum in adulterio per vim commisso, vt in casu in quo consuluit Grammat. cons. 45. item in Sodomia perpetrata cum violentia, vt in casu, in quo consuluit Mantua cons. 213. libro primo.

§. Furtum.

1 *Furtum quid sit?*
2 *Furtorum genera quæ sint.*
3 *Domino rei an liceat rem furatam perquirere in domibus aliorum.*
4 *Et an possit proponi edictum vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam?*
5 *Et an ille, apud quem reperitur res subtracta, præsumatur fur?*
6 *Et an furtum sit graue delictum.*
7 *Furti pœna quæ sit?*
8 *Et quid in furibus famosis?*
9 *Et an pro vno furto magno possit quis suspendi?*
10 *Et an stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur si quis commiserit duo furta extra territorium, & vnum in territorio an possit suspendi?*
11 *Et an fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, possit in eo puniri ratione contrectationis?*
12 *Et quid si fur pro duobus primis furtis fuerit iam punitus?*
13 *Et quid si fuerit absolutus?*
14 *Et quomodo dicantur esse duo furta?*
15 *Fures an possint capite puniri?*
16 *Et an puniantur pœna quadrupli?*
17 *Fur deprehensus in flagranti crimine potest impunè occidi.*
18 *Contra furem potest in litem iurari.*
19 *Quando dicatur constare de furto?*
20 *Fur an excusetur à pœna furti, si probet illum, cui furatus est, esse suum debitorem?*
21 *Et quid si ille, cui res furata fuit, protestetur quòd illam accepit de eius voluntate, vel consensu?*
22 *Furta domestica an sint punienda?*
23 *Furtum de re modici valoris an sit puniendum?*
24 *Propter necessitatem an licitum sit furari?*
25 *Et an si postea fur ad pinguiorem fortunam perueniat, teneatur restituere?*
26 *Emens rem furtiuam an teneatur ad eius restitutionem?*
27 *Quemadmodum procedatur pro furto aduersus nautas, caupones, stabularios.*
28 *Et an quando familia furtum fecisse dicitur, punitio vnius liberet alios.*

1 FVrtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri faciẽdi gratia, vel vsus rei, vel etiam vsus eius possessionis. Et ita definit Iurisc. in l. 1. §. Furtum, ff. de furt.

2 Furtorum autem duo sunt genera, manifestum, & non manifestum, l. furtorum, ff. de fur. Fur manifestus, est ille qui cum ipso furto deprehenditur, l. fur manifestus, eo. tit. Sed quid si non fuerit quis cum furto deprehensus, fuerit tamen visus furari, nũquid dicetur fur manifestus? resp. quòd sic. ita tene gl. in d. l. fur manifestus. in verbo, Deprehensus, quę in hoc communiter approbatur, vt dicit Alb. in ead. l. fur manifestus, in fine principij. Vide in hoc proposito quæ dixi ỹ. hoc e. lib. §. fi. q. 82. stat. 6. ver. Quæro stat. & seq.

3 Quæro, nunquid liceat domino rei, qui dicit illam sibi furto subtractam fuisse, accedere ad domos aliorum, & talem rem sibi furatam perquirere

rere? Resp. quòd sic, dummodò id faciat cum auctoritate iudicis. Et est communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem cęlestem, nu. 34. Pract. Conra. fol. 366. post nu. 14. & ita seruatur de stylo, vt attestatur Boer. decis. 184. post nu. 20. & secundum hanc opi. iudicatum fuisse refert Papo lib. 23. tit. 6. Arresto 3. Contrariam tamen sententiam, scilicet, quòd non sit concedenda perquisitio, dicit tenere communiter Doct. Abb. in c. qui cum fure. nu. 6. de furt. quem refert Pract. Conr. in loco præall. Sed certè practica videtur approbasse, quòd concedetur. Beneverum est, quòd in hoc Ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipsismet dominis, ne sequantur scandala, sed mittunt ipsi executores suos, siue consules viciniæ, qui perquirant, præsentibus etiam quandoque ipsis dominis. & dicit Alc. cons. 462. in 1. dubio, quòd ita videmus quotidie fieri per iudices, & quòd minimè mutanda sunt, &c.

4 Solent etiam plerunque proponi edicta, vel impetrari literæ, quas vocant monitorias, quibus sub pœna excommunicationis committitur scientibus rem furatam, vt illam indicent, de quo dixi ŷ. hoc eod. libr. §. fi. q. 27. versic. sed quæro, & seq.

5 Sed nunquid ille, apud quem reperitur res subtracta, præsumitur fur? Resp. quòd (secundum aliquos) si est persona malæ famæ, præsumitur fur, secus autem si esset persona bonæ famæ, & conditionis. Et hoc videntur approbare communiter omnes Doc. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem cælestem. post n. 19. Ex hoc tamen non oritur indicium sufficiens ad condemnationem, sed bene ad torturam, vt dixi ŷ. hoc eo. lib. §. fi. q. 21. vers. si res furata.

6 Quero, an furtum dicatur graue delictum? Resp. quòd si est factum in re magna, dicitur graue delictum. & hęc est communis concl. vt dicit Abb. cons. 25. nu. 1. in fi. lib. 1.

7 Sed quæro, quæ sit pœna furti? Resp. quòd de iure communi pro furto non est imposita pœna mortis, & est communis opi. vt dicit Gom. in §. ex maleficiis, nu. 12. inst. de act. & licet in c. 1. §. si quis quinque solidos. de pa. ten. videatur constitutum, quòd pro furto quinque soli. quis debeat suspendi, tamen illud erat, quia cum furto concurrebat etiam violatio pacis. & hæc est communis opi. vt dicit Gomes. in d. §. ex maleficiis, n. 2. & 3. & in omnem causam illa pœna imposita cōtra fures in d. §. si quis quinque. non seruetur de consuetudine, vt attestatur Gand. de malef. in ti. de furib. nu. 10. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem cælestem, nu. 12. idem dixit gl. in c. j. §. iniuria, ver. legitimè, de pac. iur. fir. Hoc idem attestatur Bald. in d. §. si quis quinque, nu. 1. & in auc. sed nouo iure, post nu. 3. C. de ser. fug. quem refert Ias. in d. §. ex maleficiis. n. 3. Rom. in l. cum seruus, nu. 14. ff. de cond. cau. da. Cæp. in ead. auc. sed nouo iure, nu. 8. & 71. & dicit Ana. in c. ex literis, post nu. 9. de fur. quòd omnes hoc sequuntur. Quinimò dicit Paris Put. de syn. fo. 224. post nu. 5. quòd proles Federici imperatoris, qui statuit in illa l. quòd fur 5. solidorum suspenderetur, & sic, quòd homo ad Dei imaginem creatus propter bona occideretur, & alij Reges successiuè, qui secuti sunt hanc l. eorumque ministri, non regnauerunt super terram, & malè vitam finierunt, nec generatio eorum ad tertium gradum peruenit. Ego tamen credo, id potius eis contigisse propter bella, & indebitas vexationes, quibus sanctam Dei ecclesiam perturbabant, quàm propter illam l. quę etiam (vt arbitror) nunquam fuit vsu recepta.

8 Scias tamen, quòd hæc concl. locum non habet in furibus famosis, siue infamatis de pluribus furtis, tales enim laqueo suspenduntur: & ita de consuetudine seruari, attestatur Vital. de malefic. in rub. de fur. nu. 10. Fur enim qui furari consueuit, dicitur famosus latro. & ita obseruatur, vt dicit Pract. Conr. fol. 357. n. j. In hoc autem proposito plura furta dicuntur tria. Et ideo de generali consuetudine pro trib. furtis fures laqueo suspēduntur, prout de hac generali consuetudine attestatur Chass. super consuet. Burg. fol. 42. nu. 17. in fi. & ante eum Bald. in d. auct. sed nouo iure, nu. 3. quem refert Ias. in d. §. ex maleficiis, nu. 12. & Ign. in l. 1. §. hoc rescriptum, nu. 32. ff. ad Syll. & Bolenc. in repe. l. capitalium, §. famosos, nu. 46. ff. de poe. & Ana. in d. c. ex literis, nu. 6. in fi. de fur. Cęp. in d. auct. sed nouo iure, nu. 82. vbi etiam, nu. 84. dicit, quòd hæc est communis opi. gl. & Doctor. ꝙ fur pro tribus furtis debet mori, s. furca suspendi. & nu. 85. subdit, quòd ita communiter practicatur de quadam consuetudine generali. Quinimo videtur, quòd (secundum aliquos) ex duob. furtis dicatur quis famosus fur, & laqueo suspendi debeat. & ita generali consuetudine obseruari refert nonnullos attestantes Ful. consil. 157. nume. 1. quos tamen in libro meo id dicentes non reperio. Ego puto in hoc seruanda esse statuta locorum, quibus non extantibus, non crederem furem etiam propter multa furta esse pœna mortis afficiendum, sed obseruari debere ius commune, vt citra mortem puniatur. Et hoc nisi in aliquo loco esset specialis consuetudo vt fures suspenderentur: nam eo casu minimè mutanda essent, &c. Fures autem incendiarij etiam pro primo furto de consuetudine suspenduntur, vt attestatur Prac. Iod. c. 114. n. 2. quod tamen apud nos non seruatur. Posset etiam esse locus, in quo furtum committeretur, adeo insignis, vt etiam pro primo furto quamuis exiguo esset fur suspēdendus. Quod quidem seruatum fuit per parlamentum Paris. in quodam, qui crumenam cum 60. solidis tantum, inciderat in camera ipsiusmet Parlamenti 22. Ianu. 1549. vt refert Papo lib. 23. ti. 6. Arresto 1. & Placita Galliæ ti. 4.

9 Sed an pro vno furto magno poterit quis suspendi? Resp. Bald. in d. auct. sed nouo iure, post nu. 3. tenuit quòd sic. & dicit Ang. de maleficiis, verb. & vestem cælestem, nu. 13. quòd ita semel practicauit Perusij, dum ibi assideret. & hanc opi. ex consuetudine inualuisse in Hispania attestatur Diaz, in pract. cri. cano. c. 84. post num. 2. Sed certè contra Bal. est communis opi. vt dicit Ang. de Vbald. inter consilia criminalia diuersorum. cons. 71. n. 21. lib. 2. & Greg. Lopez, quem refert Don Ant. de Padilla, in l. transigere. post nu. 12. C. de transac. neque hæc opinio Bald. seruatur in

pract

practica: vt dicit Alc. in d. auct. sed nouo iure, n. 4. quem refert Chass. in loco praeal. fol. 42. nu. 15. & Rol. cons. 51. cir. fi. lib. 1. Et dicit Caccialup. in d. l. cum seruus. ff. de cond. cau. da. ꝙ vidit quendam, qui commiserat furtum mille 200. aureorum, qui euasit pęnam mortis, & fuit solummodò punitus pro primo furto.

10 Sed pone, stat statutum, quòd pro tertio furto quis suspendatur, modò aliquis commisit duo furta extra territorium, & vnum in territorio: Quaero, nunquid illa duo furta commissa extra territorium, sint computanda, ad hoc vt pro isto tertio furto sit suspendendus? Resp. quòd sic, & ita iudices feroces faciunt eos suspendi, vt dicit Io. And. in add. ad Spe. super rub. de fur. Ita etiam seruari de consuetudine dicit Ang. in l. si cui. §. fi. nu. 4. ff. de acc. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem caelestem, post nu. 13. & post nu. 14. & in ver. existens Florentiae. post n. 1. Nell. de ban. in 2. parte 1. temp. q. 6. & Apost. ad Dec. in l. bona fides, sub n. 11. ff. de re. iu. Chas. super consuet. Burg. fol. 41. nu. 17. quem refert Didac. lib. 2. resolut. c. 9. post nu. 7. vers. idem erit obseruandum. & dicit Caepol. in d. auct. sed nouo iure, nu. 89. in fi. quòd haec est communis opi. Mod. Alij verò distinguunt quod aut statutum respicit factum, puta qui fecerit tria furta, moriatur, & tunc secundum delictum aggrauatur à primo. Aut verò respicit pęnam, puta pro trib. furtis fur moriatur, & tunc nõ grauat. & hanc opi. dicit esse communem Alc. in c. cum non ab homine, nu. 35. de iud. prout illum refert Villal. in sua collecta communium opi. litera S. n. 108. qui tamen hoc non dicit, licet ita teneat. Mihi placet prima opi. quã etiam consuetudo approbauit dummodò fur, de quo agitur, sit subditus ratione originis, vel domicilij illi iudici, in cuius territorio tertium furtum commisit, aliàs verò illam non seruarem, prout etiam se illam non seruaturum, si esset iudex maleficiorũ, dicit Aug. in d. ver. existens Florentiae. Sed distinguerem, quòd aut statutum dicit pro tribus furtis, & tunc non facerem illum suspendi, quia non potest dici commisisse tria furta ex quo illa duo fuerunt extra territorium commissa, pro quibus non potest hic puniri. Aut verò statutum dicit pro tertio furto, & hoc casu, cùm statutum puniat tertium furtum, & istud cõmissum in territorio, sit proculdubio tertium, transirem cum opi. praedicta, quam vsus recepit, prout ego etiam vidi multoties in practica obseruari. Caeterum si statutum diceret, quòd famosus, vel publicus fur suspendatur, vtique illa furta extra territorium commissa aggrauarent, ita vt pro tertio in territorio cõmisso, esset suspendendus. & ita tenẽt communiter Doct. vt dicit Caep. in d. auct. sed nouo iure, nu. 88. nam ex interpretatione facta à consuetudine ille dicitur fur famosus qui tria furta commmisit, vt dixi s̃. vers. scias tamen, neque in hoc sit vlla distinctio, an consuetudo furandi sit in vno territorio tantùm, an in pluribus. Et ideo stantibus huiusmodi verbis statuti, dicerem illum esse omnino suspendendũ. Vide quae dixi j̃. hoc e. lib. §. fi. q. 40. ver. pro complemento.

11 An autem fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, possit in eo puniri ratione contrectationis, dixi j̃. hoc eo. lib. §. fi. q. 38. ver. tu scis quòd furtum.

12 Quaero etiam, stante statu praedicto, si quis commiserit duo furta, & pro illis fuerat punitus, deinde commiserit tertium furtum, nunquid erit pro tertio suspendendus, nõ obstante, ꝙ pro illis duobus fuerit iam punitus? Resp. ꝙ sic, ita tenuit Vb. de Bob. & hanc opi. approbat consuetudo vt attestatur Apost. ad Vital. de malef. in rub. de fur. sub n. 3. illa enim duo furta non computantur ad ea puniendum, sed ad aggrauandum tertium furtum. & ita in hoc Ducatu seruatur.

13 Sed quid si pro illis duobus primis fuerit absolutus per gratiam principis, nunquid nihilominus erunt computanda, ad hoc vt pro isto tertio suspendi possit? Resp. ꝙ sic. Et haec est communis obseruantia, vt attestatur Chass. super consue. Burg. fol. 41. nu. 23. quem refert Didac. lib. 2. resolut. c. 10. nu. 2. circa fi.

14 Vnum tamen not. in hoc proposito, ꝙ ad hoc vt dicantur esse tria furta, debent esse distincta non solùm re, sed etiam tempore. & ita tenent communiter Doct. vt dicit Caepol. in d. auct. sed nouo iure, nu. 105.

16 Est igitur poena furum, vt furca suspendantur, & ideò non debet eis caput amputari, ex quo haec poena propriè est contra eos à consuetudine introducta. & ita concludunt cõiter Doct. vt dicit Chassan. super consuet. Burgund. fol. 47. nu. 3.

16 Poena autem quadrupli à iure communi imposita pro furto, hodie non est in consuetudine, sed poena corporalis tantum, vt attestatur Caep. in d. auc. sed nouo iure, n. 59. Et dato ꝙ adhuc vigeret haec poena quadrupli, volo vt scias quòd in foro conscientiae fur non tenetur ad talem poenam, sed tantummodò ad restitutionem rei furatae. & haec est communis sententia, teste Gomez. in d. §. ex malef. nu. 14. insti. de act. quem refert Benincassius de pauper. fol. 103. nu. 9. Faciunt quae dixi j̃. hoc eodem libr. §. fi. q. 80. vesic. sed hic incidenter.

17 Potest etiam fur deprehensus in flagranti crimine impunè occidi, vt dixi j̃. §. Homicidium. vers. vltima est.

18 Item contra furem iuratur in litem, & est communis opi. vt dicit Paris. cons. 109. nu. 30. libr. 3. quem refert Plottus in rep. l. si quando, nu. 189. circa fi. C. vnde vi. Gratus cons. 61. nu. 16. libr. 2. Plottus in d. l. si quando, nu. 129. Phanuccius de in lit. iur. fol. 72. nu. 73. Et ideo constito de furto, si non appareat de quantitate rerum furatarum, neque ea facilè probari possit, statur in hoc iuramento illius, cui furtum est factum, & ita quotidiè practicatur, vt dicit Boss. in ti. de rapin. nu. 36. Et dicitur in hoc proposito concurrere talis difficultas probationis vbicunque res furata non extet. & haec est communis opi. vt attestatur Bos. in loco praeal. nu. 37. Sed in hoc proposito videnda sunt quae dixi j̃. libr. 7. §. iuramentum, vbi diffusè tractaui hunc articulum.

19 Quando autem dicatur constare de furto, dixi j̃. hoc eo. lib. §. fi. q. 4. & q. 76. circa prin.

20 Excusatur autem fur à pęna pro furto imposita, si probet, ꝙ ille cui furatus est, erat eius debitor, & ꝙ ab eo creditum suum cõsequi non poterat. licitum est enim ei qui nõ potest à suo debitore pecu

pecuniam vel rem aliquam consequi, æquiualentem rem, seu quantitatem ei subripere. & hęc est communis opi. vt ait Did. lib. 1. resol. c. 2. post nu. 15. vers. quartò eodem.

21 Item excusatur, si probet, qđ rem ipsam, de cuius furto imputatur, accepit de voluntate domini, cuius erat, ad hoc enim vt dicatur furtum, requiritur quòd contrectetur res aliena inuito domino. & propterea Iac. de Are. tradit cautelam furi, vt sciat quod dominus protestatur, quòd illam accepit de eius voluntate. Sed certè hæc excusatio in practica parum prodesset: nam illud dictũ Iac. de Are. de consuetudine non seruatur, vt dicit Ang. in l. inter omnes, §. rectè, nu. 5. ff. de furt. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. comparent, & produxerunt instrumentum pacis post nu. 12. & Ana. in rub. de furt. nu. 4. Et contrarium tenuit Bar. in d. §. rectè. n. 1. quod scilicet hæc protestatio domini non excusaret furem quominus esset de furto condemnandus, quæ doctr. Bar. est communiter approbata, vt dicit Cur. iu. in l. 1. n. 5. C. de fur. quem refert d. Ant. de Padil. in l. transigite. nu. 105. C. de transa. illam etiam teneri per oēs attestatur Villalp. in rep. l. 22. c. 23. n. 5. nisi tamen, vt subiicit Bart. ibi, vltra talem protestationem concurrerent etiam aliæ coniecturæ, & veri similitudines, puta quia esset eius cõsanguineus, vel amicus, vel solitus talia donare, vel quod res esset modici valoris, vel huiusmodi, tunc enim posset excusari. & sic videtur dicendum, ꝙ hoc relinquatur arbitrio iudicis. & ita esse communem opi. attestatur Fel. in c. nulli, n. 5. de præsum. quem refert Publ. super consuet. Aluer. 26. col. 1. in fi. & Boss. in ti. de fur. post nu. 58.

22 Posset etiam allegare furtum esse domesticum, & ideo non debere puniri, per text. in l. respiciendum, §. furta, ff. de pœ. Sed certè hæc etiam excusatio parum prodesset: nam hoc de cõsuetudine non seruatur, nisi in leuibus. & ita fuit laqueo suspẽsus quidam famulus, cui dominus pecuniam tradiderat, vt alteri mutuaret, & ipse illam in vsus suos conuerterat, pro quo famulo fuerat aduocatus d. Io. de Imo. prout ipsemet Imola recenset in l. si tibi dederim. ff. de don. & in l. Cassius, ff. de sol. quem refert Ign. in l. 1. in pr. n. 91. & seq. ff. ad Syl. subdens, ꝙ ita etiam Rothomagi fuit pluries iudicatum hoc idem recenset Ias. in l. eius qui, §. quas verò, nu. 7. ff. si cer. pe. idem etiam seruatum fuit in quadam ancilla, quę furata fuerat domino suo certam quantitatem auri, & argenti, & fuit laqueo suspensa, vt refert Chass. super consu. Burg. fol. 48. n. 37. Et alia de ancilla idem seruatum fuisse in ciuitate Neapolis attestatur Afflict. super j. parte constit. Regni rub. 63. nu. 12. & Boer. decis. 316. post nu. 7. refert, quòd quidam famulus pro furto fuit transmissus ad triremes perpetuò. refert etiam Papo lib. 23. tit. 5. arresto 2. quod quidam mulaterius qui domino suo furatus fuerat notabilem quãtitatem pecuniarum, fuit laqueo suspensus. Tales enim fures non modò sunt corporaliter citra mortem puniendi, vt pluries vidi seruari in hoc ducatu, sed debent furcis suspendi tanquam grassatores, seu famosi fures, vt dicunt præal. Doct. & in aliis prouinciis seruatum fuisse attestantur. Quinimò etiam furta domestica vidi ego aliquando puniri quando sunt multiplicata, vt in quodam Io. Iacob. Cremon. 7. Nouem. 1558. P.N.

23 Pariter etiam posset fur allegare rem furatam esse modici valoris, nam de re minima non videtur curandum, vt est tex. in l. scio, ff. de in integ. resti. & est communis reg. vt dicit Gomez. in §. pœnales, post nu. 4. inst. de act. Sed certè hæc etiam defensio esset multum periculosa: nam actio furti datur etiam de re minima, puta pro gallina, vel pro ansere, imò etiam pro ouo, vt dicit gl. in §. gallinarum, ver. qui lucrandi animo, inst. de re. diuis. quam sequuntur omnes, vt dicit Tiraq. in tract. de iud. in reb. mi. exi. fol. 50. col. 2. vers. 10. & hæc opi. est frequentissimo omnium calculo recepta, vt ait Did. lib. 1. resol. c. 3. nu. 12. licet dicat sibi nũquam hoc placuisse. ita tamen seruatur in practica, licet soleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari. Faciunt quæ dixi j. eod. lib. §. iniuria, vers. item condemnatus.

24 Quandoque etiam excusatur quis à pœna furti propter necessitatem: nam tempore extremæ necessitatis licitum est furari. & est communis opi. vt dicit Maria. in c. si quis propter. post nu. 12. de furtis. Cagn. in l. quæ propter necessitatem, nu. 3. ff. de reg. iu. quem refert Benincas. de pauper. fol. 55. nu. 22.

25 Sed vidi dubitari, nunquid iste, qui tempore necessitatis aliquid furatus est, teneatur, si postea ad pinguiorem fortunam peruenerit, illud restituere? Aliqui dicunt quòd sic, & dicit Maria. in d. c. si quis propter. in vlt. verbis, quòd ita tenent commun. Doct. Hanc etiam opi. communem appellat Benincas. in loco præal. n. 37. Multi verò contrarium tenuerunt. & hãc dicit esse communem opin. Summa Siluestr. §. furtum, q. 5. quem refert Did. in repe. in c. peccatum, fol. 70. Prima opi. tutior est: in foro contentioso non recederem à secunda opin. Cum enim factum fuerit iure permittente, non est vlterius de restitutione tractandum.

26 Sed hic incidenter quæro, nunquid emens rem furtiuam, teneatur ad eius restitutionem? Resp. quòd sic, etiam nullo reddito precio, vt est tex. in l. ciuilem. C. de furt. Et reperio, quod Natta cons. 436. in facti contingentia consuluit, quòd etiam si tempore, quo eam emit, protestatus fuerit se illam emere, vt eam restitueret domino suo accepto precio, tenetur nihilominus absque precio illam restituere, quod ego pro nunc nõ affirmo. Scias tamen, ꝙ si illam acquisiuit bona fide, tenetur ipsam restituere, si extat: si verò bona fide cõsumpta est, tenetur solum quatenus est factus locupletior. Et hanc conclus. dicit esse frequentissimo Theologorum, & Can. consensu probatam, Didac. in rep. c. peccatum, fol. 33.

27 Pro complemento huius materiæ, quæro quid iuris, quando in caupona aut naui furtum commissum fuisse dicitur, de quo est titulus in ff. furt. aduersus nau. caup. stab. Et quotidie contingit, ꝙ hospites consignant eorum valisias cauponibus. Dubitatur itaque quid agendum, si reddatur valisia aperta vel desigillata. Et in hoc articulo variæ fuerunt opi. inter scrib. nam aliqui dicunt, ꝙ non creditur iuramẽto hospitis, dicẽtis quod aliquæ res, q̃ erant in valisia, fuerint sibi furto subtractæ, sed debet Prætor torquere familiares, vel domesticos

sticos domus, & alios, qui erant in domo. Et hæc fuit opi. Bar. in l. j. §. fi. nu. 5. ff. si fa. furt. fec. dic. vbi subdit, ꝙ cum Pisis ei occurrisset, ita de facto obseruauit. Et dixit Alex. ibi in apost. hoc esse not. & ꝙ quotidie ita seruatur. Alij verò dicunt, ꝙ imò statur iuramento ipsius hospitis. & hanc opi. dicit esse communem Ias. in l. in actionibus. nu. 41. ff. de in lit. iu. quem refert Paris. cons. 74. nu. 11. & seq. lib. 1. & Diaz. reg. 186. & Phanuc. de in li. iur. fol. 70. nu. 62. Mihi placet opi. contra caupones, vt s. stetur iuramento hospitis: nam vt experientia docet, huiusmodi genus hominum est furacissimum, ideo ad reprimendam eorum improbitatem puto, ꝙ in practica bonum sit seruare hanc opin. quæ etiam est magis communis. Et scias, ꝙ hoc casu ad hoc vt sit locus iuramento, non est necesse, quòd hospes aperuit valisiam cauponi, ita quòd caupo sciret quæ res essent in valisia, quicquid dixerit gl. in l. 1. §. fi. ver. in naui. ff. naut. cau. stab. nam illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ias. in loco præall. nu. 43.

28 Non attingam hoc loco materiam ti. si fa. fur. fe. dic. quia ille ti. dum disponit, ꝙ si plures serui furtum committant, dominus soluendo pęnam pro vno, liberatur pro omnibus, & omnes etiam serui liberantur, non habet locum si criminaliter agatur. Et hæc est communis opi. vt attestatur Rimin. in l. si familia. nu. 6. ff. de iu. om. iu. Boss. in tit. si fa. fur. fe. di. nu. 2. præsertim si imponenda esset pœna corporalis. Et hoc tenent omnes communiter, vt dicit Ang. in rub. ff. si fa. fur. fe. di. n. j. Vide quæ dixi j. lib. proxi.

§. Hæresis.

1 *Quis dicatur propriè hæreticus?*
Et quid si quis asserat, fornicationem non esse peccatum mortale?
Et quid si contendat, periurum non esse mortale peccatum?
2 *Quæ requirantur ad hoc, vt quis dicatur hæreticus?*
3 *Et an ore negans Christum, & corde credens, dicatur hæreticus?*
4 *Hæresis crimen est merè ecclesiasticum, & in eo solus iudex ecclesiasticus est competens?*
6 *Et quis inter ecclesiasticos sit iudex competens?*
Et an solus inquisitor, vel episcopus possit inquisitum de hæresi absoluere?
7 *Et an iudex ecclesiasticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis?*
8 *Hæretici igne sunt comburendi.*
Et quid si pœniteat?
9 *Et an liceat pœnitere etiam post condemnationem?*
10 *Et quid si dicat se nunquam fuisse hæreticum, & tamen testibus conuincatur de hæresi?*
11 *Et quid si non faciat emendam, ad quam est condemnatus?*
12 *Bona condemnatorum de hæresi confiscantur.*
13 *Et cui fisco applicentur?*
14 *Et an confiscentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum?*
15 *Matrimonium propter hæresim separatur.*
Et an viro redeunte ad fidem, teneatur vxor ad virum redire?
16 *Clericus hæreticus, & eius filij priuantur omnibus officiis & beneficiis ecclesiasticis.*
17 *Et an pœnæ statutæ contra filios hæreticorum, habeant locum etiam contra illos qui nati sunt antequam pater esset hæreticus?*
18 *Hæreticis non est seruanda fides.*
19 *Aduocatus, & procurator an possint pro hæreticis interuenire?*
20 *In causa hæresis sufficiunt minores probationes, quam in aliis criminibus.*
Et an sufficiant testes singulares?
21 *De crimine hæresis potest etiam post mortem inquiri, & defuncti memoria damnari.*
22 *Papa potest de hæresi accusari, & condemnari.*
23 *Hæreticus occultus an incidat in pœnas hæresis?*
24 *Quæ facta sapiant hæresim manifestam?*
25 *Sortilegia an sapiant hæresim, & possint ab inquisitoribus puniri?*
26 *Et quæ sit pœna sortilegij?*

1 PRo intelligentia terminorum quæro, quis dicatur propriè hæreticus? Resp. ꝙ hæreticus propriè secundum aliquos dicitur in duobus casibus tantum. Primò, quando sentit de articulis fidei aliter, quàm sentiat Romana eccles. Secundò quando malè sentit de sacramentis ecclesiæ, & ita tenere communiter Doct. dicit Boss. in tit. de hæret. nu. 1. Tu verò dic, ꝙ non modò est verè hæreticus ille qui malè sentit de articulis fidei, vel de sacramentis ecclesiæ, sed etiam ille qui habet peruersum dogma, vel gignit nouas opin. falsas, aut veteres falsas & ab eccles. damnatas sequitur. ita dicit gl. in cle. vnica. in gl. pe. de vsur. & ita tenent Doct. vt dicit Franc. Squilla. in tract. de fide cath. c. 14. Hinc infertur, ꝙ si aliquis asserat simplicem fornicationem non esse peccatum, erit iudicandus hæreticus. & ita fuit decisum in curia Tholos. teste Aufrer. deci. 346. Item fuit quęsitum, quem refert Mantua cons. 239. nu. 8. lib. 2. Pariter etiam si quis dicat periuriũ non esse mortale peccatum, censebitur hæreticus. & ita tenẽt communiter Doctor. vt attestatur Bellon. cons. 78. nu. 6.

2 Ad hoc autem vt aliquis dicatur hæreticus, primò requiritur, ꝙ sit baptizatus: nam Iudæi, Pagani, vel Mahumetani non sunt Hæretici. Et hoc receptissimis Doct. sententiis comprobatur, vt dicit Siman. de hæret. c. 38. nu. 3. Item requiritur, ꝙ scienter erret in fide catholica, approbando falsa pro veris, incerta pro certis, vel è cõuerso. & hæc est omnium Doct. concors, & vnanimis sententia, vt dicit Simanc. in alleg. c. 31. nu. 5. Item ꝙ sit pertinax in sua opin. aliàs nunquam dicitur hæreticus. Et in hoc omnes concordant. Fortius dicit Inn. in c. j. in vlt. ver. de sum. Trin. ꝙ si quis habet fidem implicitam, quia. s. credat illud, quod credit sancta mater ecclesia, sed falsò opinetur, motus ratione naturali, quod patet sit maior, vel prior filio, vel ꝙ in Trinitate tres personæ sunt tres res ad se inuicem distinctæ, nõ est hæreticus, neque peccat, dummodò hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum credat, quia credit ecclesiam sic credere, & suam opinionem fidei ecclesiæ supponat. Et hæc dicit esse famosa verba Lupus in alleg. hæresis, § 4. col. 3. vbi subdit, ꝙ alij Doct. hoc sequuntur, & dicit esse valde not.

Ad

Aduerte etiam, quia illud, quod dicitur, ꝙ dubius in his, quæ sunt fidei, est hæreticus, intelligendũ est vt procedat quando in tali dubitatione habuit firmitatem animi, & quandam pertinaciam, propter quam perseuerat in illa dubitatiõe, aliàs secus. ita dicit Io. And. in c. j. de hære. quem alij sequuntur vt dicit Lup. in loco præal. §. 5. in prin.

3 Sed nunquid ille, qui metu mortis, vel tormentorum, vel alia ex causa ore Christum negat, credit tamen corde, censendus est hereticus? Resp. ꝙ talis quidem mortaliter & grauissimè peccat, vt dicit gl. in c. non solum, in fi. 11. q. 3. Doct. tamen illum non iudicant hæreticum, vt attestatur Cal. cons. 4. de hær. solent tamen tales reconciliari ecclesiæ per episcopum, & absolutionis, ac reconciliationis literas ab eo impetrare.

4 Hoc crimen hæresis est merè ecclesiasticum, & ideo eius cognitio ad solos iudices ecclesiasticos spectat, neque potest iudex laicus aliquo modo in eo se intromittere. & cum hac concl. trãseunt omnes indifferenter, vt dicit Alc. in c. 1. nu. 73. de of. or. Dicit tamen Prac. Mil. fo. 75. n. 38. ꝙ hodie etiam iudex secularis cognoscit de crimine hæresis, & ꝙ ipse vidit plures cremari propter hoc crimen, iudicatos à præposito Parisiensi ex indulto summi Pontificis. Verùm apud nos hoc non seruatur, sed cognitio spectat ad ecclesiasticum, & punitio ad laicum, prout etiam in practica obseruari attestatur Lupus, de dona. int. vir. & vxo. fol. 184. post nu. 22.

5 Et scias, ꝙ hęc conclus. adeò vera est, vt neque etiam possit iudex secularis, postquam ei traditus est à iudice ecclesiastico aliquis de hæresi condemnatus, super ipso crimine aliquo modo cognoscere, neque pœnam à iure impositam commutare, vt dixi ĵ. hoc eo. lib. §. fi. q. 96. vers. quæro etiam. Bene potest iudex laicus detineri facere suspectos de hæresi, vt deinde eos tradat iudici ecclesiastico competenti. Et ita rescripsit Senatus Prætori Cremonæ 18. Iunij. 1557. P. N.

6 Sed quis inter ecclesiasticos est iudex competẽs in causa hæresis? Resp. in hac causa episcopi sunt iudices ordinarij: Delegati autem sunt inquisitores hæreticæ prauitatis. Et potest vterque eorum procedere simul & diuisim, non tamen possunt aliquem condemnare, nisi vterque interueniat. Sed nunquid poterunt absoluere? Resp. gl. in cle. j. in verb. contra eos. tenet, ꝙ sic, ex quo ius antiquum solummodo correctum est in condemnatione. Et opi. illius gl. dicit esse communem Practic. Carer. fol. 601. nu. 72.

7 Scias tamen, ꝙ licet iudex ecclesiasticus de hoc crimine solus cognoscat, non tamen ipse condẽnat ad pœnam ignis, sed tantummodo declarat reum esse hæreticum, & remittit iudici seculari puniendum. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Boss. in ti. de fo. comp. post nu. 61.

8 Sed quæro, quæ sit pœna hæresis? Resp. Si hæreticus nolit ad fidem ecclesiæ redire, tunc de consuetudine igne comburitur, vt attestatur Vitalis de malef. in rub. de cri. hęr. nu. 6. in fi. quem refert Chassa. super consuet. Burgun. fol. 46. nu. 3. in fi. idem dicunt scribent. in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & in specie Aret. nu. 11. & Purpur. nu. 90. Grilan. de crimin. lib. 1. q. 3. nu. 3. Et dicit Bertran. cons. 212. nu. 3. lib. 2. in 1. parte, quòd ita interpretata est generalis consuetudo. Idem dicit Gundis. de hær. q. 15. nu. 3. quem refert Prac. Conradi, fol. 346. circa prin. Pract. Carer. fol. 630. nu. 132. Simancas de hæret. c. 45. nu. 9. quem refert d. Ant. de Padilla in l. transigere. nu. 98. C. de transact. Pract. Iod. c. 61. nu. 56. Cæterum si hæreticus pœniteat, & paratus sit redire ad fidem ecclesiæ, & abiurare suam hæresim, euitat pœnas, de iure hæreticis impositas, est tamen ad perpetuos carceres condemnandus. Et hanc dicit esse communem sententiam Legistarum & Can. Ignæus in l. 1. §. cum dominus, nu. 32. ff. ad Syll. Bene verum est, quòd hodie ista pęna potest per superiorem, & etiam per inquisitorem in aliam commutari. vt est tex. in c. vt commissi. de hære. in 6. Intellige per superiorem ecclesiasticum: nam iudex secularis nõ posset illam commutare, vt dixi in d. q. 96. vers. quæro etiam. Item intellige, nisi esset relapsus, tunc enim omnino est igne cremãdus, etiam si velit pœnitere, & ad fidem ecclesiæ redire. Et nota, quòd quando hæreticus non relapsis, ante sententiam pœnitere, & abiurare paratus est, non modò euitat pœnam mortis, sed etiam confiscationem bonorum, licet ipso iure à die commissi delicti sit imposita. Et hæc est magis communis opin. vt attestatur Paris. cons. 2. num. 185. & seq. libro 4.

9 Sed vsque ad quod tempus erit admittenda hæc pœnitentia? Resp. Aliqui dicunt, quòd non admittuntur, nisi statim post deprehensionem erroris spontè ad ecclesiæ veritatem redierint. Et hãc opin. tenere communiter Can. affirmat Grill. in tract. de hæret. q. 5. quem refert Siman. de hæret. c. 46. nu. 8. licet subdat, quòd ipse ferè nullum inuenit qui hoc teneat. Alij verò dicunt, quòd non sunt admittendi nisi vsque ad sententiam, & ita in Hispania obseruatur, vt tradit Simanc. in d. c. 46. nu. 11. Alij verò dicunt, quòd semper admittitur etiam post condemnationem. Et hæc opin. est mitior, & etiam magis communis, vt dicit Boer. decis. 343. nu. 5. & 4. Idem dicit Carer. fol. 462. post nu. 159. Et dicit Boss. in ti. de fo. comp. post nu. 137. & in ti. de hær. nu. 20. quòd ita seruatur, prout etiam aliàs obseruatum fuisse attestatur Cardin. in c. ad abolendam, col. 1. de hær. nam ecclesia nulli gremium claudit, nisi his, qui sunt in hæresim relapsi. Et secundum hanc opi. in facti contingentia consuluit Bertr. cons. 212. lib. 2. in prima parte.

10 Et nota in hoc proposito vnum, quod prima facie videtur mirabile, quòd si aliquis imputatus, & conuictus de hæresi, puta quòd dixerit, seu tenuerit aliquod hæreticum, & contra fidem sanctæ ecclesiæ, & paratus sit abiurare hæresim, & fateri illam opi. esse hæreticam, & erroneam, nolit tamen confiteri ꝙ ita dixerit, sed dicat se semper credidisse, & credere illud quod credit, & tenet sancta mater ecclesia, talis non admittitur ad abiurationem, nisi fateatur se ita dixisse, prout conuictus est. Et si perseueret in negando, est igne cremandus, tanquam impœnitens. ita decisum fuit per Do. de Rota decis. 875. Accusatus. quam decisio. ego didici à Reuerendissimo Vida episcopo Albensi viro clarissimo, & mihi amicissimo, & postea reperi Rebuffum in pract. benef. fol. 469. num. 20. & seq. qui idem tenet, præter eaque

eaq; attestatur se ita vidisse seruari contra quendam astutum hæreticum. Et hanc sententiam receptam esse affirmat Simancas de hære. c.47.nu. 20.& seq. Mihi certè hæc opi. semper est visa rigorosa, non enim video quomodo iste possit dici hæreticus, cùm non sit pertinax in errore, vt eleganter considerat Boer. decis. 341. num.4. Me tamen remitto determinationi Sanctæ Matris Ecclesiæ.

11 Idem etiam (secundum aliquos) esset dicendum, si hæreticus nollet facere emendam, ad quam esset cōdemnatus, puta vt publicè incederet cum aliquo signo pœnitentiæ: nam eo quoque casu esset igne comburendus, prout se vidisse Parisiis practicari contra quendam Ioan. Quin attestatur Milleus in pract.crim.fol. 10.nu. 112. & fol. 148. num. 55. Et ita vsu comprobatum esse attestatur Siman. de hær. in d.c.47.nu.23. licet contrarium in facto consultum vidisse attestetur Cald. in c. literas. de præsumpt. in quodam Senensi, cui pro pęnitentia siue emenda iniunctum fuerat, vt per sex menses non ingrederetur ciuitatem, quod etiam refert Franc. Squilia. in d.tract. de fide cath. c.19. Quæ opi. mitior est, & iudicio meo tenenda, nisi cum tali contumacia cōcurrerent aliquæ aliæ coniecturæ, per quas appareret illum adhuc non bene sentire de ecclesia, hoc enim casu fortè dicerem hunc tanquam verè relapsum, flammis esse comburendum.

12 Vnum tamen scias, ꝙ isti impertinentes non statim debent relinqui iudici seculari: non enim dicuntur relapsi, sed monendi, & hortandi, non semel tamen, sed pluries, vt ad fidem reuertantur, & vbi pæniteant, sunt ipsi quoq; ad reconciliationem admittendi, vt tenuit Cal. cons. 2.n.2. de hæ. & ita vtimur, vt attestatur Siman. in d.c.47.n.24.

13 Item bona condemnatorum de crimine hæresis, de iure communi confiscantur. Et ita dicunt communiter Doct. vt dicit Brunus cons. feudali, 31.nu.17. Et scias, quòd non modò bona hęreticorum sunt confiscata ipso iure, sed ipsi statim à die commissi criminis, amittunt administrationem omnium bonorum suorum, vt est text. in c. cùm secundum. de hære. in 6. Punctus est cui applicentur: nam secundum dispositionem iuris canonici videtur expressum, ꝙ bona clerici hæretici habentis beneficium ecclesiasticum pertinent ad ecclesiam, in qua est beneficiatus, & si non habet beneficium, pertinent fisco ecclesiæ cathedralis. Bona autem laici hæretici applicantur fisco seculari. ita disponit tex. in ca. excommunicamus, §. dānati. de hær. Dicit tamen Fel. in c. irrefragabili, §. cæterum, n.5. in fi. de of. or. ꝙ talis constitutio sublata fuit per quasdā extrauagantes pontificias, disponentes, ꝙ bona hæreticorum diuidantur æquis portionibus inter Roman. eccles. Episcopo. & Inquisitorem. Sed hoc etiam in practica non seruatur, vt ait Didac. libr. 2. resolut. c. 9. n.12. saltem in Hispania, vbi bona tam mobilia, quàm immobilia hæreticorum etiam clericorum, & habentium beneficia ecclesiastica applicātur fisco Regio, subdens, ꝙ ita praxis obtinuit. In hoc autem Ducatu seruatur, ꝙ bona hæreticorum diuiduntur æquis portionibus inter fiscum Ducalem, & episcopum, & inquisitorem, & in hoc seruanda est consuetudo locorum. vnum tamen scias in hoc proposito, quod in hoc Ducatu licet, vt dixi, pars bonorum applicetur episcopo & pars officio inqsitionis, nihilominus liquidatio bonorum fit per procuratores fisci Regij, & sic per hunc Magistratum. Et ponuntur bona ad proclama, & omnia fiunt perinde ac si in totum essent applicata fisco Regio, & deinde facta liquidatione, datur vnicuique sua portio. Et ita fieri debere declarauit Senatus, consentiente etiam Reuerend. Inquisitore 30. Iunij, 1559. A.C.

14 Et scias, quòd licet bona damnatorum regulariter conseruentur filiis ex dispositione auct. bona damnatorum, C. de bo. proscrip. & dixi ꝭ. hoc eo. lib. §. fi. q.78. cir. prin. & ver. videndum est etiam, nihilominus bona hæreticorum confiscantur, etiam existentibus filiis ipsorum hæreticorum catholicis, & orthodoxis, vt est text. in c. vergentis. de hęre. qui est approbatus etiam de iure ciuili, per tex. in auct. Gazaros. C. de hæret. Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol. 635. nu. 140. hanc etiam dicit esse communem sententiam, & vsu etiam comprobatam Simanc. de hæret. c.9 nu.2.

15 Item propter hæresim separatur matrimonium. Scias tamen, ꝙ vxor, quæ recessit à viro lapso in hæresim, siue ex iudicio ecclesiæ siue non, si ipse reuertatur ad fidem, compellitur ad eum redire, nisi velit ingredi religionem: nam eo casu si fuit separata iudicio ecclesiæ, potest illā ingredi, nec tenetur ad virum redire. Et est communis opi. vt attestatur Abb. in c. de illa. circa fi. de diuort.

16 Item clericus hæreticus priuatur omni officio, & beneficio ecclesiastico, c. ad abolendam. §.1. de hæret. & amittit omnem ecclesiasticam potestatem. & hæc est concors sanctorū patrum sententia, vt dicit Pighius de eccl. Hierar. c.8. quem refert Siman. de hære. c.45. nu.18. Quinimò etiam filij hæreticorum, & eorum receptorum priuantur ipso iure beneficiis obtentis tempore commissi criminis. & est communis opi. vt attestatur Io. Lup. de regno Nauarræ in 5. parte, §.8. quem refert Did. lib.2. resol. c.8. post n.4. ver. cæterum, quòd filij. Dicit tamen Siman. in tract. præalle. c. 29. nu.7. ꝙ pia consuetudine obtentum est non modò, quòd sint priuati ipso iure, sed etiam, ꝙ neque per sententiam priuentur. & hæc opi. mitior est atque benignior.

17 Quæro nunc, an pœnæ statutæ contra filios hæreticorum comprehendant eos tantùm, qui nati sunt postquam parentes hæreticam labem contraxerunt, an autem etiam eos, qui prius nati erant? resp. quòd indistinctè comprehendunt omnes filios tam natos antè, quàm post. Et hāc opi. dicit esse communem Galind. in Regia disputatione. §.18. quem refert Siman. in tract. præall. c. 29. nu.3. licet ipse teneat contrariam sententiam, quam vt ipse ait, multi viri sequuntur, neque numero, neque auctoritate aliis inferiores. Et hæc etiam opin. tanquam æquior, & benignior mihi magis placet. Vide quæ dixi ꝭ. hoc eod. lib. §. læsæ Maiest. vers. fuit etiam.

18 Præterea hæreticis non est seruanda fides à priuatis, ita allegatur tenere Bart. in quæst. incip. Lucanæ ciuitatis, & est frequentiori Doctorum calculo

culo recepta sententia, vt dicit Simancas de hæret.c.45.nu.14.Placa li.1.delictorum.c.37.n.11.

19 Vlterius pro hæreticis non potest aduocatus neque procurator præstare patrocinium. & hanc conclusionem dicit esse ex mente Doctorum Afflic.super 1.const.Regni.rub.1.nu.43. Hoc tamē intellige, vt procedat, quando constat illum esse hæreticum, & persistere in hæresi, secus autem si aduocatus vellet probare, quod ex processu non appareret illum esse hęreticum, vel quòd esset paratus redire ad catolicam fidem. Cęterum solent Episcopi, & Inquisitores semper concedere veniam aduocatis in quibuscunque causis hæreticorum, vt pro eis intercedant, qua venia impetrata, non est vlterius quærendum.

Sunt etiam alię hæreticorum pœnæ tam à iure ciuili, quam à iure canonico constitutæ, quas copiosè, & eleganter tractat Prac. Carerij in trac.de hæreticis, num.132.& aliis seq. & Simancas in d. trac.& alij qui de hoc crimine integros tractatus scripserunt.

20 Habet etiam hoc crimen multa specialia, quæ pariter recenset Pract.Carer.in tract.pręallegato.& inter cætera in causa hæresis sufficiunt minores probationes, quam in aliis, & hoc non modò ad inquirendum, de quo aliquid dixi j.hoc e.li.§.fi. q.6.versi.item scias, sed etiam ad faciendum plenam probationem criminis, vt videtur tex.in ca. in fidei, de hæret. in 6.quia ita intelligunt communiter Doc.vt dicit Bos.in ti.de hære.n.5.Et ex hoc apparet non esse veram opi.eorum, qui dixerunt, q̄ ad cōuicendum aliquem pro crimine hęresis, requirātur saltem tres testes, quia imò duo sufficiunt.& hæc opi.est communis, teste Ana.in c.excommunicamus.§.Adiicimus, n.1.de hæret. quem refert Simancas de hæret.c.50.nu.3. Et in proposito circa testes de hæresi deponentes, videndum est cons. Crauettæ 262. Et an plures testes singulares sufficiant, dixi j.hoc e.li.§.fi.q.53. vers.Dixi etiam.

21 Item de crimine hæresis potest inquiri etiā post mortem, & defuncti memoria damnari, & ita in facto practicatum fuit contra memoriam Bonifacij Papæ, qui ad instantiam Regis Franciæ fuit post mortem accusatus de hæresi, vt refert Albe. in rub.C.de hær.n.2.& 3.licet Boer.decis.341.in fi. dicat se hoc non inuenisse in vitis Pontificum. Et scias, quod de cōsuetudine Regni Franciæ corpus illius, qui post mortem damnatur de hæresi, relinquitur brachio seculari, & per brachium seculare comburitur. Hæc autem conclusio, quòd in crimine hæresis possit contra defunctum procedi, & eius memoria damnari, habet locum nō modò in hæretico vero, & qui per veras probationes est de hæresi conuictus, sed etiam in hęretico pręsumpto, scilicet illo qui citatus in causa fidei fuit cōtumax per annum, & deinde mortuus est, vt per Bellameram decis.677.in tali processu. Et in hoc proposito videnda sunt ea quæ idem Bellamera ponit ī seq. deci.678.679.680.688.& 689. vbi multa eleganter tractat in hac materia, & præsertim an hoc casu sint vocandi hæredes defuncti, &c.

22 Item licet Papa non possit pro aliquo crimine accusari, vt dixi j.hoc e.lib.§.fi.q.35. ver.Videndum igitur, potest tamen pro crimine hęresis accusari, & condemnari, vt ibi dixi.

23 Quæro an occultus hæreticus, scilicet ille, qui solum corde deuiat à fide catholica, non tamen verbo, scripto aut facto aliquod signū hæresis ostendit, incidat in pœnam excommunicationis, & alias pœnas à iure impositas hæreticis? resp. q̄ nō, & hæc est Theologorum ferè omnium receptissima sententia, vt attestatur Simancas de hære.c. 42.n.1.& seq.nam (vt vulgò dicitur) Ecclesia nō iudicat de occultis.

24 Sed hic incidenter quæro, quæ sint facta, quæ sapiant hæresim? Resp. quòd illa quæ de sui natura præ se ferunt aliquid, quod manifesta est hæresis, dicuntur sapere manifestam hæresim, puta baptizare imagines, rebaptizare pueros, & huiusmodi.& hæc est peritorum omnium sententia, teste Simanc.in tract.præal.c.30.nu.9.

25 Successiuè quæro, nunquid inuocatio dæmonū sapiat hæresim manifestam? resp. aut inuocantur dæmones vt quis sciat futura, & hoc sapit hæresim manifestam, quia tribuit diabolo id, quod est proprium Dei, scilicet ventura præscire. Aut inuocantur ad alium finem, puta ad tentandam pudicitiam mulieris, vel huiusmodi, & non sapit hęresim, quia aduocatur diabolus ad id, quod ei maximè cōuenit, cum sit tentator animarum. Ita declarat eleganter Gem.cons.54. vbi in pulchro casu ita cōsuluit, & ita distinguunt Doctores, vt attestatur Affli.super j.par.constitutionum Regni, rub.j.nu.17. Et hoc secundo casu iurisdictio non spectat ad Inquisitores, sed ad ordinarium, qui in hoc crimine potest esse tam secularis, quàm ecclesiasticus: nam crimen sortilegij est communis fori, ita quòd vterque iudex potest procedere. vt tenuit Abbas in c.1.n.3.& 4.de sortileg. quem sequuntur communiter Docto. vt dicit Nunius de los corregidores, fo.259.n.1. Quod nota, quia in parlamentis Franciæ fuit super hoc diuersimodè iudicatum, vt refert Papo lib.22.ti.3.Arresto j.& 2.Et dicit Alb.in rub.de hæret.n.13.q̄ ita fuit determinatum in Romana Curia in causa cuiusdā Io.de partinico, q̄ huiusmodi incātationes, quæ fiunt ex causa amoris, non essent hæreticæ.& ita etiam refert Old.cons.210.in fi.relatus & ipse per Tiraq.de pœnis causa 4.n.3.quod in facti contingentia fuit absolutus quidam, qui fecerat sortilegia propter amorem cuiusdam mulieris. Faciunt quæ dixi j.hoc e.lib.§.fi. q.60.vers.Est & amor.& ex his credo malè consuluisse Barb.cons.55.li.1. quod sortilegia, quæ fiunt ad scienda furta commissa, sapiant hæresim manifestā, & quod eorum cognitio spectet ad Inquisitores.

26 Pœna autem de iure communi imposita huiusmodi sortilegis, diuinatorib.& maleficis, est mortis, & confiscationis bonorum, vt est tex.in l.3.C. de malef.sed de consuetudine hæc pœna non seruatur, sed imponitur pœna fustigationis, vt attestatur Nunius de los corregidores, fo.259.nu.2. vel (secundum aliquos) ducūtur in publicum cū mitra depicta in capite, & deinde eiiciūtur, vt attestatur Berb.in viatorio iuris in rub.de sortil.circa fi.& ideo cum superiorib.annis in causa cuiusdam Angelę Cornerane imputatę de sortilegiis, maleficiis, & incantationib. dibitatum fuisse, an esset imponenda confiscatio bonorum, Senatus censuit, q̄ non, 20.Augu.1563.P.N. Quod nota.

§. Homicidium.

1 *Quotuplex sit homicidium?*
2 *Et quod dicatur homicidium casuale?*
3 *Et quod homicidium culposum?*
Et qua pœna puniatur homicidium culpa commissum?
4 *Et quid si aliquis citra animũ occidendi alium percusserit?*
5 *& quid si putans interficere vnum occiderit alium?*
6 *& quod dicatur homicidium dolosum?*
7 *& quod dicatur homicidium cõmissum animo deliberato?*
8 *& quod dicatur homicidium commissum ex proposito?*
9 *& quod dicatur homicidium commissum ex insidiis?*
10 *& quod dicatur homicidium commissum proditoriè?*
11 *& quod dicatur homicidium commissum per assassinium?*
12 *Quibus modis homicidium committatur?*
13 *Et quid in eo qui venenum alteri dedit?*
14 *Et quid si mors secuta non fuerit an sit puniendus pœna mortis?*
15 *& quid in iudice, qui innocentem condemnauit?*
16 *Et quid si aliquem indebitè torsit?*
17 *& quid in medico, qui mortis causam infirmo præbuerit?*
18 *Quæ sit pœna homicidij de iure ciuili?*
19 *Et an valeat statutum, imponens pro homicidio pœnam pecuniariam?*
20 *Et quæ sit pœna homicidi de iure canonico?*
21 *& an clericus homicida priuetur ipso iure beneficio, an autem requiratur sententia?*
22 *& an homicida priuetur successione eius, quem interfecit?*
23 *& an teneatur ad interesse animæ occisi, & expensas factas in medicinis, & æstimationem operarum?*
24 *Homicida, qui alium interfecit ad sui defensionum, excusatur.*
25 *& quid si pro defensione bonorum suorum?*
26 *& quid si pro defensione proprij honoris?*
27 *Et quid si pro defensione coniunctorum suorum?*
28 *& quid, si pro defensione alicuius extranei?*
29 *& quid si volens offendere, sit clericus?*
30 *& quid, si sit Papa vel Imperator?*
31 *& an liceat occidere alium non insultantem, si aliter me ab insultante defendere non poteram?*
32 *& quid, si fugiendo poteram me saluare?*
33 *& quomodo probetur factum fuisse ad necessariam defensionem?*
34 *& quid si excessum fuerit in defensione?*
35 *& an si quis neget se occidisse, postea vult fateri & probare, quòd ad sui defensionem id fecerit?*
36 *& quid si occidi aliquem qui in insidiis me expectabat, vt me offenderet?*
37 *Quando plures interuenerunt homicidio, & ignoratur quis fuerit interfector, an sint omnes puniendi?*
38 *& qui si vnicum tantum vulnus sit illatum?*
39 *& quid si appareat quis fuerit auctor rixæ?*
40 *Et quomodo sit formanda inquisitio, quando non apparet quis fuerit homicida?*
41 *Et quid si sint illata plura vulnera, sed nescitur ex quo vulnere decesserit?*
42 *& quid si reus probat vulneratum non ex vulnere decessisse, an sit à pœna homicidij excusandus?*
43 *& an in hoc standum sit iudicio medicorum?*
44 *& quid si vulneratus intra breue spacium decesserit, an præsumatur mortuus ex vulnere?*
45 *Et quid si reus velit probare contrarium eius, quod medici dixerunt?*
46 *Et quid, si post illatum vulnus lethale alius superuenit qui vulneratum examinauit, nunquid primus vulnerans excusetur?*
47 *Fur an possit licitè occidi?*
48 *Adulter an possit impunè à patre occidi?*
49 *Et an à marito?*
50 *& quid in foro conscientiæ?*
51 *& an pater, vel maritus id possint alteri mandare?*
52 *Banniti an possint impunè offendi?*
53 *& an valeat statutum disponens, quòd possint impunè offendi?*
54 *& an stante tali statuto, possint offendi etiam in foro conscientiæ?*
55 *& an etiam occidi?*
56 *& an mulier bannita adulterari?*
57 *& an bannitus censeatur hostis ciuitatis à qua est bannitus?*
58 *& an æquiparetur deportato?*
59 *Et an stante hoc statuto possit filius occidere patrem bannitum?*
60 *Et an eum quem prius promiserat, non offendere?*
61 *& an liceat bannitum proditoriè interficere?*
62 *& quid si bannitus habuerit gratiam à principe, nondum tamen fuerit de albo cancellatus?*
63 *& quid si bannum sit nullum?*
64 *& an pendente appellatione à sententia banni, possit bannitus impunè occidi?*
65 *& an bannitus captus per familiam officialis, possit licitè offendi?*
66 *& an liceat occidere bannitum extra territorium, à quo est bannitus?*
67 *Et an occidens eum, quem ignorabat esse bãnitum, gaudeat beneficio statuti?*
68 *Si statutum permittat occidi bannitum in lib. centum, an liceat occidere eum, qui est bãnitus in plurib. minorib. summis quæ cumulatæ excedunt centum libras?*
69 *Exceptio proueniens ex hoc statuto, an sit peremptoria?*
70 *Et an possit opponi per procuratorem?*
71 *Bannitus, stante hoc statuto, an possit se defendere?*
72 *Stante hoc statuto si bannitus offendatur, an possit iudex ex officio inquirere?*
73 *Casus in quibus quis potest alium licitè interficere.*
74 *An in crimine homicidij puniatur affectus etiam non secuto effectu?*

1 HOmicidij materia malo nostro fato frequẽs est. Quotidie enim videmus, etiam ex leuissimis causis, homines trucidari: qua propter in hoc deflenda est hominum conditio, quòd cùm cætera eiusdem generis animantia inter se non sæuiant, soli homines sibi inter se insidiãtur, & crudeliter mortem inferunt. Pro intelligentia autem terminorum præmittendum est, quòd homicidij duæ sunt species, scilicet homicidiũ simplex, & homicidium deliberatum, & ad duas species reduci possunt omnes aliæ species homicidij. Simplex homicidium est illud, quod committitur sine qualitate animi deliberati. Deliberatum verò est, quòd committitur ex proposito cum illa qualitate. Homicidium autem simplex altero ex quatuor modis committi potest, scilicet, Necessitate, Casu, Culpa, Dolo. Necessitate, cùm quis ad sui necessariam defensionem alium interficit, & de hoc latè diximus j. ver. Excusatur autem, & aliis seq.
2 Casu autem dicitur committi homicidium, cùm quis

quis alium occidit sine culpa, aliud facere cogitans.& potest poni exemplum in eo, qui cum luderet ad iaciendum palum in loco solito, hominem interfecit, vt in casu in quo consuluit Soci. cons.16.lib.1.

3 Culpa dicitur homicidium committi, quādo qs non dolosè, neque animo occidendi sed inaduertenter alium interficit:& hoc homicidium licet sine dolo commissum, potest nihilominus puniri criminaliter, non quidem pœna ordinaria, & sic pœna mortis, sed debet puniri pœna pecuniaria, vel exilio, pro modo culpæ.& ita seruari attestatur Bos.in ti.de defens.reorum, nu.68.&dixi ſ. hoc e.libr.§.fi.q.84. circa princ.& quandoque etiam pœna triremium ad tempus, vt seruatum fuit in quodam Laurentio Moreno, qui propter homicidium culposum fuit ad triremes per triennium condemnatus 9.Iunij 1557.P.N. Semper autem mitius punitur homicidium commissum sine dolo, & sine animo occidendi, quam illud quod committitur dolo. Et hæc est communis sententia Scribentium, vt dicit Cæpolla cons.crimin.37.col.1. & in hoc nemo discrepat, vt dicit Maran.in suo spe.fo.26.post n.59. Quinimò stante statuto, quòd homicida decapitetur, debet intelligi quādo homicidium est dolo commissum non quando culpa, vt dixi in d.q.84. Hæc tamen conclusio, vt scilicet homicidium culposum possit criminaliter puniri, intelligenda est vt procedat, quando fuit lata culpa commissum: talis enim lata culpa valdè proxima est dolo. vt communiter dici consueuit, sed si non fuerit lata culpa, sed leuis aut leuissima, tunc non debet criminaliter puniri. Et hæc est communis opin.vt attestatur Boss.in ti.quomodo procedatur per actionem, nu.38. nam talis culpa potius æquiparatur casui, & sic dicitur potius homicidium casuale, quàm culposum. Huius autem homicidij ex culpa commissi possunt poni exempla, puta si quis versus turbam hominum proiiciat lapidem, ex quo hominem interfecerit, certè non adfuit dolus in illo homine interficiendo, sed tantum culpa in proiiciendo lapidem, & ideo non erit puniendus pœna ordinaria, sed tantum extraordinaria. Et hæc est communis opi.vt attestatur Mēchiaca controuers.Illustr.c.x. nu.22. Item potest poni exemplum in illo architecto, qui ascēderat machinam, & eam non ligauerat sufficienter, & machina tota cecidit sup caput existentis sub ea, & occidit eum, refert Ang.in l.lex Corn.ff.de sic. dicens, quòd fuit punitus pœna arbitraria. Item in eo, qui culpa sua causam dat homicidio, puta in portitore, qui noluit in portum recipere currus onustos, vt eos transfretaret, & dum ipsorum curruum vectores per aquas transirent, vnus eorum submersus fuit, pro quo tamen portitore consuluit Crauetta cons.80.

4 Dicitur etiam culposum homicidium, quando quis citra animum occidendi alium percussit, ex qua tamen percussione ille mortuus est, cuius rei vt plurimum solet sumi coniectura ex genere armorum vel instrumenti, cum quo illata fuit percussio, puta si cum baculo, prout contigit in illa muliere, quæ percussit baculo super capite ancillam, quam credebat esse ex viro suo prægnātem, ex qua percussione ista decessit, & illa fuit per ɔs. Neap.deportata per septennium in insulam, vt refert Gram.voto 23.idem si cum manaria: vt in casu in quo consuluit Bal.cons.136. li.2.vel cum ligone, vt in casu Io.de Anicis cons.23.vel pugno etiam armato, vt in casu Are.cons.146.vel calce, vt in casu Signoroli cons.63. Item si quis habet ensem,& percutiat cum pomo ensis, non autem cum ipso ense punctim, nec cæsim, vel si habeat roncam, & percutiat eum hasta, non dicitur habuisse animum occidendi. & ita dicunt Doct.teste Mars.cons.67.n.18. Idem etiam,& multo magis dicendum est, si quis non animo percutiendi alium percutiat, ex qua percussione mors deinde sequatur, prout in eo, qui volens se defendere à cane proiecit lapidem aduersus canem, & hominem transeuntem occidit.de quo per Signo.cōs. 27.dicentem ita fuisse iudicatum.

5 Dicunt etiam aliqui, q̄ si aliquis volens occidere Titium, occidit Sempronium, nō tenetur pœna ordinaria homicidij, sed tantum extraordinaria, ex quo respectu Sempronij non fuit animus occidēdi. Et sic videtur hoc homicidium potius culpa quàm dolo commissum. Et hanc opi.dicit tenere Doctores plures numero. Placa lib.1.delictorum.c.27.n.1.quam etiam communem appellat Alba cons.30.n.12. & Menchiaca controuers.Illustr.c.96.post n.32.&secundum illam cōsuluit Gram.cons.5. & fuit etiam in facti contingentia iudicatum per cons.Neap. teste eo.Gram. super const Regni, fo.14.n.21.vbi dicit, quòd decisio Bar.qui contrarium determinauit, in l.respiciendum.§.delinquunt, in fi ff.de pœ ponit iudices maleficiorum in magno discrimine, dum volunt illam seruare. Vide quæ dixi ſ.hoc e.lib.§.fi. q.77.vers.sed quid si aliquis. Sed certè ego, si casus contingeret, illi facerem caput amputari. Bene verum est, quòd respectu istius homicidij cessat qualitas animi deliberati, & ideò non esset reiiciendus, qui pro eo gratiam reportaret, habita legitima partis remissione. Et ita in simili casu decisum fuit per Senatum, quòd licet factus fuerit insultus contra aliquem animo deliberato illum occidēdi, si tamen aliquis alius superueniat ad rixam, & occidatur, iste dicitur occisus in rixa, & non animo deliberato:& homicida est admittendus ad beneficium decreti gratiosi, 2. Augusti. 1559.P.N.

6 Dolosum autem homicidium dicitur, quando quis animo aliquem occidendi illum interficit: dicitur tamen simplex homicidium, quando hęc deliberatio illum occidendi, nō ex interuallo pręcessit, sed in rixa, vel calore iracundię superuenit, vt dixi ſ.ver.Ex proposito.

7 Deliberatum autem homicidium quatuor etiā modis committi potest.s.ex proposito absque alia qualitate, secūdò ex insidiis, tertiò proditoriè, quartò per assassinium.

8 Ex proposito dicitur committi homicidium, quando quis aggreditur alium præuia animi deliberatione ex interuallo pręcedente,& illum interficit. Et dixi ex interuallo, quia si quis casu obuium habuerit inimicum suum, & ita commotus illum interfecerit, non dicitur homicidium animo deliberato commisisse, nisi appareat quòd antea deliberasset illum interficere, & ambulasset armatus animo illum occidendi, eo enim casu, e-

tiam quòd illum casu obuium habuerit, & occiderit, dicitur animo deliberato illum occidisse. Et ita pluries vidi in Senatu seruari. Et licet Prac. Casonij, fol. 13. n. 8. dicat, quòd conclusiuè secundum omnes, non dicitur homicidium ex proposito commissum, nisi industria, & insidię intercesserint, iudicio tamen meo non est eius opi. tenēda: nam etiamsi quis absque insidiis, vel industria alium præuia animi deliberatione insultando interfecerit, dicitur homicidium ex proposito cōmissum, vt patet ad sensum, & omnes fatentur post Bart. in l. respiciendum. §. delinquunt in primis verbis. ff. de poen. Illud verò, quod commissum est ex insidiis, ab hoc longè differt, vt dixi ĩ. versic. Ex insidiis. Et hæc omnia nota, quia hoc, quando. s. dicatur homicidium commissum animo deliberato, vel nō, valdè vtile est scire in hoc Ducatu, in quo non solent principes concedere gratiam homicidiorum, animo deliberato commissorum. Item committēs homicidium animo deliberato, non est tutus immunitate ecclesiæ, secundum opi. magis communem, quam ego tenui ĩ. hoc e. lib. §. fi. q. 30. Punctus est. Animus autem deliberatus occidēdi, cum ea, quæ in animo consistunt, à solo Deo videri possint, non nisi per coniecturas colligi potest, quarum multæ recensentur per Scribentes practicas criminales, & per Mantuam, cons. 152. lib. 1. & cons. 236. eo. vol. & cons. 294. n. 5. & seq. e. vo. & cons. 314. n. 7. & seq. e. vo. & cons. 325. n. 5. & seq. e. vo. & cons. 173. li. 2. puta si præcedant inimicitiæ, minę, tractatus, & huiusmodi. item dicit Pract. Casoni fo. 37. n. 2. ꝙ (secundum iuris peritos) præsumitur tractatus, quando committitur homicidium cum multitudine personarum, nisi ex accidenti, seu casu tales personæ superuenerint. Sed ego in hoc proposito puto esse diligenter aduertendum: nam aliud est præsumere animum occidēdi, aliud præsumere animum deliberatum: nam animus deliberatus ex nullis coniecturis argui potest, nisi ex his, ex quib. verisimiliter colligitur ex interuallo, pręmeditatio homicidij committendi. Et ideo verū quidem est, quòd ex loco corporis, in quo facta est percussio, vel illatum vulnus. Item ex genere armorum: Item ex multitudine vulnerum, & huiusmodi, præsumitur animus occidendi, sed non deliberatus. Et ideo etiam si quis post acceptam iniuriam, statim congreget multitudinem sociorum, armorum, reuersus interficiat eum, qui sibi intulit iniuriam, illum multis vulneribus confodiendo, certè ex quo durabat calor iracundię, nō dicetur homicidium animo deliberato commisisse, sed in rixa. Et hoc pluries per Senatum decisum fuit. Sed quando sedato calore (& vt vulgò apud nos dicitur) *à sangue freddo*, post acceptam iniuriam quis alium interficit, tunc recurritur ad coniecturas quæ sunt præparatio armorum, congregatio sociorum, & huiusmodi, ex quibus verisimiliter colligitur, ꝙ antea ex interuallo cogitatum, & deliberatum fuit homicidium illud committere.

9 Ex insidiis dicitur homicidium committi, quando aliquis expectat alium, positus in loco, qui ab illo præuideri verisimiliter non poterat, animo eum occidendi, illumque ex improuiso venientem aggreditur, & interficit. Et hoc vtile est scire, quia interficiens alium ex insidiis, si confugiat ad ecclesiam, nō gaudet eius immunitate, vt dixi in d. q. 30. ver. Hoc autem.

10 Proditoriè verò dicitur committi homicidium, quando aliquis nulla præcedente inimicitia aliū interficit, puta quia veniens tecum tanquam socius itineris, nulla interueniēte rixa te percutio, vel dum sederes mecum in mensa, vel si cùm me tibi amicum esse fingerem, te à tergo percutio: nam his casib. dicor te proditoriè interfecisse: ita dicit Bar. in d. l. respiciendum. §. delinquunt, nu. 1. ff. de poe. cuius doctrinam omnes qui Bar. posteriores sunt, transcribunt, vt dicit Igneus in l. si certus, §. si vnus ex dominis, post n. 1. ff. ad Syl. Et hoc etiam vtile est scire: nam in homicida proditorio omnes conueniunt, ꝙ si confugiat ad ecclesiam, non gaudeat eius immunitate, vt dixi in d. q. 30. ver. scias tamen.

11 Per assassinium autem dicitur committi homicidium, quando fit pecunia inueruenіente, de quo latius dixi s. hoc e. lib. §. Assassinium.

12 Pluribus autem modis potest committi homicidium, aliquādo enim quis propriis manib. alium interficit: & de hoc principaliter tractam' in hoc §. Aliquando mandat alteri, vt homicidium committat: quo casu tenet de homicidio propter mādatū, perinde ac si ipse interfecisset, vt dixi ĩ. hoc e. li. §. fi. q. 80. Aliquando dat auxilium vel consilium alteri ad homicidium committendum, de quo dixi in d. §. q. 88. & q. 90. Nec minus punitur vt homicida, ille qui seipsum interficit, vel vult interficere, de quo dixi ĩ. hoc e. li. §. fi. q. 68. ver. se ipsum occidere. Dans etiam aliquid mortiferum alicui ad comedendum, vel bibēdum dicitur homicida. l. 2. §. præterea. ff. de sica. Item dans poculum amatorium, ex quo illud accipiēs moriatur, l. si quis aliquid. §. qui abortionis, ff. de poen. Item falsum testimonium dicens ad offensam contra aliquem, de quo dixi s. hoc e. li. § Falsum, ver. Testis qui falsum. Sic etiam dicitur homicida ille, ꝗ misit aliquem per viam, in qua sciebat esse eius inimicos, vt occideretur. vt est tex. in l. 3. §. Item si quis auctor, ff. de sica. Et ita in facti contingentia iussit Senatus, homicidam vltimo supplicio affici prætorem Caluationi, qui quēdam hominem inimicis suis trucidandum tradiderat, 23. Septēb. 1542. P. N.

13 Punitur etiam vt homicida, venenū malum sciēter faciens, aut dans ad aliquem occidendum, l. 1. l. 3. in prin. ff. de sica. vt in casu de quo per Cæpollam cons. vl. Gram. cons. 36. 38. voto 3. 30. 31. 38. deci. 2. 33. 38. Albam cons. 72. Et certè quādo ex veneno sequitur mors, non videtur dubitādum, quin illud dās sit poena capitis puniendus. Et hæc est communi consensu recepta sententia, vt attestatur Placa lib. 1. delictorum, c. 20. post n. 1. Et ita iudicauit Senatus in causa cuiusdam medici, qui vxori venenum dederat, & fuit ei caput amputa-

14 tum. † Punctus est, an si mors ex veneno secuta non fuerit, debet nihilominus puniri poena ordinaria, non obstante generali consuetudine, præsertim cùm hoc crimen videatur esse ex atrocissimis, iuxta ea quæ dixi ĩ. hoc e. lib. §. fi. q. 92. versi. scias tamen. Sed certè magis communis opinio videtur esse, quòd non puniatur poena ordinaria, vt attestatur Pract. Carer. fol. 190. numer. 29.

vbi dicit, ꝙ ita concludunt magis communiter doc. quem refert Dida. in repe. cle. si furiosus. fol. 281. n. 11. de homic. idem dicit Gram. super consti. Regni, fol. 107. col. 4. n. 5. & ita se pluries iudicasse refert Bertac. in ver. venenatio. nu. 6., quem refert prac. Contra. fol. 338. nu. 11. refert Gram. in loco præal. se ita bis vidisse iudicari in sacro cons. in duabus ancillis, quæ dominis suis vehenum porrexerant, quarum altera fuit condemnata ad fustigationem, altera verò vt inseruiret infirmis, & languentib. hospitalis. Et de illa condemnatione mentionem facit idem Gramm. decis. 2. Vidi etiam ego in facti contingentia, quod quidam Thomas Francus, pro veneno propinato fuit transmissus ad triremes per decennium, 23. Martij, 1560. A. C.

15 Item iudex qui innocentem ad mortem condemnauit, punitur pœna capitis vt homicida, si id fecit pecunia corruptus, vel ira commotus, vt est tex. in l. lex iulia. §. fi. ff. ad l. iul. rep. idemque si dedit operam, vt accusatus, vel inquisitus aliquid falsò confiteretur, per quod innocens postea damnaretur ad mortem. tenetur enim l. Corn. de sicar. vt est text. in l. j. in princ. & l. 3. §. qui falsa. ff. de sicar.

16 Item si aliquem posuit indebitè ad torturam, vel adeò modum excessit in torquendo, vt mortuus sit, punitur pœna capitis vt homicida: de quo dixi j. hoc eod. libr. §. fi. q. 64. ver. antequam ante. & ver. iudex autem.

17 Item medicus, si malè medicamentum scienter adhibeat, vt infirmus moriatur, tenetur vt homicida. l. Corn. de sic. vt colligitur ex tex. in l. necessario § fi. ibi, medicus insidus. ff. ad syl. Et memini ego superiorib. annis, ꝙ fuit in non modico crimine quidam Mag. Laurentius de Luciferis chirurgus, qui fecit vnam incisionem cuidam rustico, propter quam ille ex nimia profusione sanguinis statim decessit: cùm tamen nulla subesset suspicio, ꝙ animo illum occidendi id fecisset, fuit solummodo iussus exulare arbitrio Senatus, 13. April. 1562. P. N. Reperio etiam, ꝙ quædam Rosa, quæ medicamentum non malo animo dederat, ex quo secuta erat mors, non fuit punita, quia fuerat tolerata vt ita mederetur, sed fuit illi solummodo interdicta in futurum ars medendi, 30. Aug. 1558. P. N. Tenetur etiam medicus qui propter imperitiam vel culpam infirmo præbet causam moriendi, ad damna & interesse, prout in facti contingentia consului Chassa. cons. 48. in quodam medico, qui cuidã testiculos inciderat.

18 Sed quæro quæ sit pœna homicidij? Resp. de iure communi homicida punitur pœna l. Corn. de sic. vt est tex. in l. j. ff. ad l. Corn. de sic. quæ pæna est in nobili deportatio, & bonorum omnium confiscatio, vt est tex. in l. 3. §. legis Corneliæ. eo. ti. de sica sed hodie illa pœna l. Corn. non est in vsu, vt dicit Ang. in d. § legis Corneliæ. nu. j. ff. ad l. Corn. de sica. quem refert Affl. super j. par. const. Regni, rub. 13. nu. 2. Idem dicit Marsi. in d. §. legis. nu. 1. & 2. quem refert Plac. lib. j. delic. c. 10. post nu. 2. Vide quæ dixi j. hoc e. lib. §. fi. q. 67. vers. deportatio. Pœna ergo homicidij hodie est pœna mortis. Et hæc est communis opi. vt dicit Bos. in ti. de hom. nu. 109. Et hodie locum habet hæc pœna tam in nobili committente homicidium, quàm in plebio. Et hanc opi. recepit practica, vt dicit Bolenc. in rep. l. capitalium. §. famosos. n. 64. ff. de poen.

19 Sed nunquid valet statutum, vel consuetudo, disponens, ꝙ pro homicidio imponatur pœna pecuniaria? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ sic. Et hanc opin. videtur tenuisse Bar. in l. j. post nu. 10. ver. vlterius quæro. de publ. iu. quam etiam dicit tenere communiter doc. Prac. Carer. fol. 515. nu. 12. Contrariam autem sententiam, ꝙ scilicet tale statutum non valeat, multi tenuerunt. Et hanc dicit esse cõmunem opi. Ana. in c. fi. nu. j. de deli. puer. Deci. in c. 2. post nu. 2. de consti. quem refert Public. super consue. Aluer. fol. 159. nu. 4. Dida. lib. 2. resol. c. 9. nu. 2. & hanc ego semper secutus sum vti veriorem, & magis communem. & reperio etiam, ꝙ Ign. in l. lege Cornelia. §. ex hoc edicto. nu. 62. & seq. ff. ad syll. refert, ꝙ suis temporib. ita fuit iudicatum per Senatum contra Nouarienses, apud quos vigebat huiusmodi consuetudo, vt pœna homicidij esset centum aureorum. Bene verum est, ꝙ Alb. in 2 par. stat. q. 122. dicit, ꝙ totus mundus seruat contrarium. & illum refert August. ad Ang. de malefi. in ver. & ex interuallo. post nu. 7. Sed certè illud potuit fortè seruari temporib. Alberici: nostris autem temporib. semper vidi obseruari, ꝙ talia statuta non valeant, nec sint obseruanda. & ita teneas, & serues in practica. Sed posito, ꝙ valeant, quæro, pone ꝙ Perusij extet statutum disponens, ꝙ si forensis ibi occidatur, puniatur pœna pecuniaria, nunquid si Perusinus alibi occidatur, erit puniendus occisor solummodò pœna pecuniaria, vt scilicet tale ius reddatur, &c. Resp. ꝙ non, sed debet huiusmodi homicida, eo non obstante, puniri pæna mortis. & hæc est communis opi. vt dicit Sap. in l. j. in princ. col. j. vers. ex istis præcedentib. ff. quod quis. iu.

20 De iure autem can. laicus pro homicidio excommunicatur, clericus autem deponitur, prætereaque priuatur beneficiis.

21 Est tamen non leuis controuersia inter docto. an clericus homicida sit priuatus ipso iure beneficio, an autem veniat priuandus per sententiam. & in hoc artic. Inn. in c. cum nostris. de conc. preb. tenuit ꝙ non est priuatus ipso facto titulo beneficij, nec perdit ipso iure beneficium, sed venit priuandus per sententiam. Et dicit Ana. in c. inquisitionis. nu. 3. de accus. ꝙ ita tenent communiter do. Ita etiam communiter teneri attestatur Cors. in suis sing. in verb. sententia. ver. clericus. Hanc etiam dicit esse communem opi. Fel. in d. c. inquisitionis. nu. 2. quem refert Foller. in prac. cri. can. fol. 276. nu. 37. Diaz in prac. cri. can. c. 88. Gom. in c. j. post n. 7. de rescr. in 6. Alc. in c. cum non ab homine. post nu. 16. de iud. Ferrat. caut. 44. can. constitutionib. Did. in rep. cle. si furiosus. fol. 302. nu. 6. in fi. de hom. Plac. lib. j. delic. c. 11. nu. 2. Et quidem in simplici homicida, s. qui animo deliberato homicidium non perpetrauit. hæc opi. Inn. ab omnibus recipitur, vt dicit Igo. in l. necessario. §. non alias, in lectura. nu. 13. ff. ad syl. Sed in homicida deliberato, siue qualificato aliqui contrarium tenuerunt: nihilominus dicit Igne. in loco præal. ꝙ omnis penè canonistarum & legist. schola in hanc sententiam declinat.

22 Priuatur etiam homicida successione eius quem interfecit, vbi ex testamento, vel ab intestato ta-

lis successio ad eum pertinet.& ita volunt doc.vt attestatur Marſ.conſ.93.n.8.& hoc non,vt ab ea excludatur, tanquam incapax, ſed vt admittatur ad ſuccedendum, & deinde fiſcus illam auferat, tanquam ab indigno.tex.eſt in l.cum ratio. §.fi.ff. de bon.dam. Et quod filius occidens patrem illi ſuccedat,& fiſcus ab eo auferat hæreditatem,tan quam ab indigno, dicit eſſe cõmunem opin.Bur. conſ.63.in primis verb. Sed pone,quod filius interficiat patrem, nunquid nepotes, & ſic filij homicidæ poterunt auo ſuccedere? Reſp.Bal.in l.ſi quis inceſti.n.4.C.de inceſt.nup.loquendo in terminis ſtatuti,tenuit,ꝙ ſic.ſed in contrariũ eſt magis cõis opi.vt atteſtatur Boer.deciſ.25.n.8.& 17. vbi etiam refert ita iudicatum fuiſſe per illam curiam,prout etiam prius iudicauerat parlamẽtum Pariſienſe, teſte Aufr.in 4.par.de Arreſtis,q.130. & Ioan.Gal.q.146. Idem etiam dicendum fuiſſe in caſu,in quo frater fratrem occiderat,vt ſcilicet fiſcus præferretur in ſucceſſione fratris occiſi, filius ipſius fratris occidentis atteſtatur Albe.in 3. part.ſtat.q.58.ſi frater occidit, quem refert Barb. conſ.8 poſt nu.4.li.3.& conſ.70.nu.45.li.4. Aliàs autem ſequendo opi. Bal. daretur improbis facilior occaſio delinquendi. Si verò non extent filij occiſori,res nullam videtur habere difficultatem ꝙ fiſcus venit de iure communi ad ipſam ſucceſſionem.& hanc dicit eſſe communem opi.& ſententiam Barb. qui in his terminus ita conſuluit in alle.conſ.8.lib.3.dub.j.

Sed quid ſi maritus interficiat vxorem, nunquid lucrum dotis applicabitur fiſco, an autem hæredib.ipſius mariti, vel vxoris? Reſp. ꝙ Bart.in l.fi.in fi.de his qui.vt indi.loquendo generaliter diſtinguit quod aut lucrum defertur ex pacto,ſeu conuentione, & in eo ſuccedunt hæredes vxoris ſimul cum reliquo eius patrimonio, aut defertur ex diſpoſitione ſtatuti,& applicatur fiſco.Sed certè hæc diſtinct.Bart.communiter reprobatur per doc. qui volunt, ꝙ indiſtinctè tranſeat ad hæredes ipſius vxoris,vt atteſtatur Rui.& in facti contingentia ita conſuluit conſ.11.in fi.libr.5. quam ſententiam vti communem ſequi videtur Rol.in ſuo eleganti trac. de lucro dotis, q. 61. Et ſecundum illam conſuluit Dec.conſ.525. quæ mihi etiam magis placet, vt viri facilius à delinquendo abſtineant. & hæc concl.locũ habet etiam quando maritus vxorem occidit iure,vel conſuetudine id permittente,puta,propter adulterium:nam neque eo caſu lucratur dotem,iuxta formam ſtatuti,vel pacti,quicqd dixerit Bar.in l.ſi ab hoſtib. §.ſi vir.n.5.ff.ſo.ma.contra quem tenent ferè omnes,vt dicit Iaſ.in d.§.ſi vir.cir.fi.& contra Bar.eſſe communem opi.atteſtatur Gom.Ari. ſuper l.80. Tauri.nu.j.quòd nota.

23 Tenetur etiam homicida ad intereſſe animæ occiſi,ſc.ad dandum vt pro ea fiant orationes, ieiunia,eleemoſynæ,& huiuſmodi, ſecundùm facultates ipſius homicidæ,pretereaque ad mercedes, & expẽſas factas in medicis,medicinis,& aliis ad eius curationem pertinentib.nec non ad æſtimationem operarum, quas interfectus exercere potuiſſet, ſi vixiſſet eo tempore quo naturaliter viuere poterat. & has conclu.vti communes refert Rol.conſ.39.per tot.li.2.& ita in facti contingentia conſuluit Bertr.conſ.217.li.8. ꝙ de iure fiſcus tenetur ex bonis confiſcatis ſoluere filiis occiſi æſtimationem operarum, &c. ſed hoc in practica malè obſeruatur, nam fiſcus rapit omnia bona delinquentis,virtute confiſcationis,& nulla prędictorum ratio habetur. in hoc tamen propoſito videndum eſt conſ.Crauet.119.

24 Excuſatur tamen homicida pluribus ex cauſis,& a primis quidem,ſi probet, *a* ꝙ homicidium ipſum commiſit, ad ſui neceſſariam defenſionem. eſt enim indubitata iuris concluſ. ꝙ homicidium factum ad ſui defenſionem, non eſt punibile, cùm licitum ſit vnicuique vim vi repellere, quod quidem eſt vulgatiſſimum,& commune,vt dicit Ca tald.conſ.53.in primis verb. inter conſ.cri.diuer. lib.j.& eſt tex.in l.vt vim.ff.de iuſt.& iu. vbi eſt locus ordinarius huius materiæ. & hanc ſent. dicit eſſe frequentiori doc.calculo receptam Placa li.j. delic.c.28.nu.3.in fi.& ita,omnium gentium more,& conſuetudine,receptum eſſe, ait Cæp.conſ. cri.42. verſ.& profectò. quæ quidem procedit etiam in foro conſcientiæ.& eſt communis opi.vt dicit Nicel.in concord.gl.c.56. & ait Did. in rep. cle.ſi furioſus.fol. 323. poſt nu. j. ꝙ hæc eſt apud Theologos receptiſſima ſententia.

25 Hæc autem concluſio, ꝙ pro ſui defenſione liceat alium interficere, locum habet, non ſolum pro defenſione vitę & corporis ſui,ſed etiam pro defenſione rerum ſuarum & hæc eſt communis opi.Legiſtar.vt dicit Prac.Carer.fol.371. n.29.& ſeq.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Clau. in d.l.vt vim.n.43.& ſeq. Deci.in d.l.vt vim.n.31. Iaſ.in d.l.vt vim.nu.23.& ſeq. quem refert Diaz. reg.507.Did.in loco præal.fol.325.nu.6. Plac.in d.c.28.n.52.Plot.in rep.l.ſi quando.n.109.Menc. controuer.illuſt.c.18.n.5. nam (vt vulgò dici ſolet)bona & res vitæ æquiparantur,vt dicit gl.in l. aduocati.C.de aduo.di.iudi.prout illam refert,& dicit eſſe communi conſenſu approbatam, Plac. in loc.præal.verſ.adnotanda vtique. Dicit tamen Fel.in c.2.poſt nu.4.de homic. ꝙ omnes concludunt,ꝙ de iure cano. non licet furem interficere, pro rebus tantùm ſeruandi. ſed vide quæ dixi ſ. ver.vltima eſt.

26 Idemque & multò magis dicendum eſt, ꝙ liceat alicui alterum interficere,pro defenſione proprij honoris: nam periculum famæ æquiparatur periculo vitæ.l.iuſta.ff.de manu.vin.Et eſt commune dictum,teſte Bolenc.in repe.l.capitalium.§.famoſos poſt nu. 161.ff.de poe.& ideò,ſi immineat periculũ alicuius iniuriæ perſonalis, poterit quis licitè aggreſſorem interficere. ita dicit Bart.in l.j. nu.8.C.vnde vi. & dicit Ang.in l.is,qui aggreſſorem.nu.2.in fi.C.de ſicar. ꝙ hoc practicauit in ciuitate Venetiarum,& defendit quendam accuſatum de homicidio. & illum refert Marſ.conſ.81. nu.16.Vide quæ dixi ſ.ver.atque adeò.

Item

ADDITIO.

a ¶Niſi enim probaret ad ſui defenſionem perpetraſſe homicidium,haberetur pro confeſſo,& capitaliter puniretur,ſecundùm gloſ.& Panor.in c.cum veniſſet,de inſtit.Bart.in l. Aurelius,§.idem quæſiit,ff.de lib.leg. Bald.in l.j. C.de confeſ. Contrarium tamen tenet Marſ.ſingul.185. caſu quo non conſtet de homicidio commiſſo.reus enim ex hac ſua confeſſione non venit puniendus pœna mortis. alleg.Abb.in c. auditis,de præſcr.Vide Ant.Trigon.ſing.70.nu.3.Thom.Fer. caut.5.qui per eadem & alia iura idem tenent.

27 Item locum habet, non solùm pro defensione proprij corporis, sed etiam pro defensione eorum, qui sunt sanguine coniuncti. & ita tenent communiter doc. vt dicit Gram.cons.68.num.4. Hanc etiam dicit esse communem opi.Pet.Calefa.inter cons.cri.diuers. cons.89.nu.10. libr.2. & in facti contingentia, quidam Ant. Persicus, qui vt auxiliaretur fratri suo, interfecerat alium cum eo rixantem, fuit absolutus 24.Nouembr.1548. P.N.

28 Imò etiam pro defensione alterius extranei, secundùm Bart.in d.l.vt vim. & in l.si quis in seruitute.nu.3. ff.de fur. & est communis opi. vt dicit Dec.in ea.l.vt vim.post nu.32.ver.subiicit Bar. & dicit Alc.cons.475.φ hæc concl.est ab omnibus doc.approbata.

29 Præterea etiam generaliter & indistinctè intelligenda est hæc concl.ita vt pro salutis propriæ defensione, licitum mihi sit alium interficere, etiam si ille, qui me vult offendere sit clericus: nam & ipse potest à me impunè occidi pro mea defensione, imò non solùm pro mea, sed etiam propinquorum meorum, imò etiam extraneorum. & ita tenent can.indistinctè, vt dicit Claud.in lect.d. l.vt vim.n.85. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ab.in c.si verò.el j.nu.11.de pœ.quem refert Did.lib.2.resol.c.10.post nu.8.ver.quartum si eiusdem.

30 Quinimò etiam si sit Papa, vel Imperator, adhuc poterit licitè occidi, & dicit Placa in d.c.28.post nu.7.ver.3. Illud, quod hoc est constitutissimum inter vtriusque classis literatos. Quod tamen puto intelligendum esse cum grano salis, scilicet, si Papa, vel Imperator contra omne ius volebat eum offendere, neque iste poterat se vllo modo saluare ab imminenti morte, neque etiam fugiendo. & adhuc si casus contingeret in practica, nescio an possit obtineri hæc opin. in inferioribus autem cuiuscunque dignitatis existant, credo quòd posset sustineri. Et reperio, quòd in facti contingent. Rim. cons.44. consuluit pro quodam, qui percusserat prætorem, à quo prius fuerat ipse percussus. & nota in hoc proposito, quòd ille qui percutit clericum, se defendendo, non incidit in excommunicationem, etiam si in defendendo modum excedat, dummodo id ex proposito non faciat. ita dicit gl.in c.significasti, el.2.in ver.tutelæ.de hom. quam dicit esse communiter approbatam Soc.inter cons. Cur.sen.cõs.20. post nu.41.ver.confirmantur prædicta.

31 Adde quod non solum licet insultato occidere ipsum insultantem, sed etiam licet occidere alium non offendentem, si ab illo insultante se aliter defendere non poterat, nisi istum interficeret. ita dicit gl. in l.familia, in verb.poterat. ff.si fami. fur.fe.di.& est communis opi.vt ait Dec. in d.l.vt vim.post nu.9.vers.& quod dictum. Sed pone, ego fui aggressus à Titio, & Caius se interposuit vt rixam diuideret, & ego ne interficeret, opposui Titio me insultanti, istum Caium mediatorem, qui ab eo fuit occisus, nunquid ego teneor de homicidio? Resp. Hæc quæstio fuit disputata per Ang.Are. in sua q.inci.Atholus. & concludit ibi Ang.quòd non teneor. & eius opin.dicit esse commun.Cors.in sing.173.in verb.metus. prout illam refert Prac.Carer.fol.422.numer.174.relatus & ipse per Placam in d. capit. 28. numer. 26. Menchiaca controuers.illustr.cap.19. nume.19. Quod est notandum contra eos, qui de facili se interponunt rixis, vt diuidant inter se rixantes, quorum multos vidi ego remanere vulneratos, & quandocunque etiam interfectos, ipsis principalibus rixæ saluis permanentib. Quinimò quocunque modo ego me defendendo percutio alium, non debeo puniri, quia videor dare operam rei licitæ. Et ita fuit absolutus per Senatum quidam Ant. Dauerius, qui dum se ab alio insultante defenderet, percussit quendam saxo, qui mortuus est, iussus tamen fuit ipse Dauerius exulare per annum, 24.Octob.1543.P.N.

32 Atque adeò vera est hæc conclusio, quòd etiam si insultatus posset se fugiendo saluare, potest nihilominus ipsum insultantem impunè interficere. & est communis opi. vt dicit Ias.in d.l.vt vim. num.38.Dec.in ea.l.vt vim.num.35.Prac.Carer. fol.403.num.131.Riminal.cons.44.num.13.Io. de Amic.cons.77.numer. 5.Bos.in ti.de homicid. numer. 86. Et quod insultatus ab aliquo non teneatur fugere, etiam quod posset sine periculo illud facere, dicit esse communem opinio. Ale.in cons.109.numer.4.lib.1.& cons.119.numer.12. lib.7. Ale.de Neuo inter cons.crim.diuers.consil. 77.numer.7.lib.1. Feli.in cap.suscepimus.de homicid. attestans hanc esse communem opinionem, siue insultatus sit persona, cui sit dedecori fugere, siue non. Tiraquell.de Nobilitat.capit. 20.numer.64. Bertr.cons.290.numer.10. libr.3. in prima parte. & cons. 128. numer.1. libr.7. Didacus in repe.clem.si furiosus.fol.323.post num. 4.Menchiaca controuers.illustr.cap.18. num.20. Placa in d.cap.28.numer.10.& sequent.Et quòd aggressus ab æquali, non teneatur fugere, dicit esse communem opinio. Petrus Calephatus inter consilia criminalia diuersorum cons.103.nume. 11.libr.1.

33 Sed quomodo probatur, quòd fecit ad sui necessariam defensionem? Respon.non quidem est necesse, vt probetur in specie ista necessitas defensionis, sed satis est, quòd probet simpliciter, quòd fecit ad sui defensionem. ita sensit Bal. in l. solam.post nu.11.C.de testib. & ita communiter teneri attestatur Prac.Carer.in loco præallegato. nume.126.quem refert Placa in d.cap.28.nu.20. Hanc etiam dicit esse communem opi.Deci.in d. l.vt vim.nu.17. à qua non puto esse in practica recedendum, quamuis contrariam sententiam receptiorem esse affirmet Menchiaca in d. cap. 18. n.6. Hinc infertur, quòd ad probandum aliquem fuisse in periculo vitæ, sufficit probare, quòd eius aduersarius veniebat armatus contra ipsum, ita tenet glos.in l.1.in verb.moderatione.C.vnde vi. quam dicit esse communiter approbatam Bertr. in d. cons. 128. numer.3. Claud. in lectura d.l.vt vim.post numer.54.Gram.cons.56.numer.6.Dicit etiam Anchar.in cle.1.post numer.5.de hom. quòd communiter gl.ita tenent. prout illum refert Riminal.cons.13.numer.30.& cons.23. post numer.12.versicul.vnde succedit.& Bertrand.in cons.84.numer.5.libr.2.in secunda parte. & consil.35.numer.5.libr.4.& cons.146.nume.6. lib.6. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Placa in d.cap.28. numer.15. Non enim tenetur

quis

quis expectare, ꝙ priùs ab alio percutiatur, vel offendatur, sed si ille sibi mortem minetur, potest ipse statim illum percutere. ita allegatur tenere Bal.in l.j.nu.18. C.vnde vi. & ante eum ita tenuit gl.præal. in ea.l.j. quam sequuntur communiter doc.vt dicit Pe.de Barbobus inter cons.cri.diuer. cons.97.nu.21.lib.j.& Pet.Caleph.inter cons.cri. diuers.cons.88.nu.21.libr.2. & cons.89.nu.3.eo. vol.& cons 90.nu.4.eo.volu.& ita firmant communiter omnes, vt dicit Io. de Amic. cons. 116. nu.5. & ita in facti contingentia, absolutum fuisse quendam nobilem, qui alium sibi minantem interfecerat, refert Affl.super j.par.consti.Regni, rub.9.n.33.& rub.13.n.30.licet (vt ipse ait) aliqui intelligerent illud dictum Bald.procedere, quando quis facto minatur, non autem quando verbis tantùm.est enim iusta causa timoris, quod veniat animo percutiendi, etiam si non expectetur percussio, vt dicit gl.in c.si perfodiens. ver.secularib.de homic.seq.commu.Doct.vt dicit Ale.de Neuo inter cons.cri.diuers.cons.77.nu.4.& in eo qui præparabat offendere, dicit fuisse in facti contingentia iudicatum, ꝙ potuerat impunè offendi.Ias.in d.l.vt vim.post nu.9.referens id attestari Bald.in l.in lege.ff.loc. in quadam lectu.antiqua, quam ego non habeo. & illum refert Prac.Care. fol.391.nu.91.Vide quæ dixi j.ver.potest etiam. & j.hoc e.lib.§.fi.q.60 ver.nunc quæro.

34 Scias tamen, ꝙ talis defensio, propter quam quis, iuxta prædicta, excusatur ab homicidio, debet esse facta cum moderamine inculpatę tutelę quod quidem moderamen circa tria consistit, sc. modum, tempus, & causam. & ita dicunt omnes doc. vt ait Blanc.in prac.cri. fol. 246.nu.2. vbi ea omnia declarat. & ante eum ita dixit Bologn. cons. 36.col.5. ver.verùm si dicatur. aliàs autem si aggressus excedat modum. in se defendendo, vtique erit puniendus. Bene verum est, ꝙ hoc casu non debet puniri pœna ordinaria homicidij, sed solùm de excessu pœna extraordinaria, & mitiore arbitrio iudi. Et hoc non solum quando excessisset modum ex culpa, secundùm opin. aliquorum, quam dicit esse communem Soci.iun.cons. 36.nu.10. libr.2. sed etiam si excessisset modum ex dolo.& ita communiter concluditur, vt dicit Prac.Carer. fol.409. nu.152.& seq. quem refert Plac.in d.c.28.nu.14. Bertr.cons.274.nu.2.lib.2. par.j.Did.in rep.cle.si furiosus.fol.323.post nu.3. Hinc est, ꝙ si aliquis insultet me cum baculo, non licet mihi illum percutere cum gladio, si aliter me defendere poteram. Et ita tenent communiter doc.vt dicit Gram.cons.63.n.2.& 3. Sic etiam si post sedatam rixam vulneratus ex interuallo insultum faciat in vulnerantem, non videtur id fecisse causa defensionis, sed vindictæ. & hæc est cõmunis theorica doctorum, vt attestatur Cæp. cons.cri.43.cir.princ. Sed in omnem casum occidens aggressorem, se defendendo, nunquam tenetur de occiso. & ita tenent communiter doc. vt dicit Gram.in d.cons.56.n.7. Sed debet mitius quàm capitali pœna puniri. Et hanc esse receptissimam ab omnib. sententiam, attestatur Soci. iu. cons.117.nu.17.lib.3. Faciunt quæ dixi in d.ver. nunc quæro.

35 Sed hic occurrit alia q. pone, ꝙ reus, in suo examine, negauerit se Titium occidisse, deinde habita copia processus, cùm videret se esse de ipso homicidio conuictum, vult probare, ꝙ illum interfecit ad sui defensionem, nunquid erit admittendus? Resp. ꝙ sic. ita tenet Bart.in l.nemo ex his. ff. de re.iur.& est communis opi.vt attestatur Deci. in c.pastoralis.nu.15.in fin.de except.Boer.decis. 164.nu.12.Cagn.in d.l.nemo ex his.nu.4. Bos.ti. de defens.reor.num.4. nam reus non prohibetur proponere diuersas, & etiam contrarias exceptiones, vt dixi j.lib.prox.

36 Potest etiam homicida se excusare, si probet illum, qui ab ipso interfectus est, fuisse in insidiis positum, & ipsum expectasse vt interficeret: nam licitum est tales insidiatores præuenire, & eos interficere. ita colligitur ex glo.præal.in l.j.ver.moderatione.C.vnde vi. Et hanc sen.approbant communi consensu doctores, vt dicit Plac.lib.j.delic. c.21.num.2. Quod tamen intellige, vt procedat, dummodo ex huiusmodi insidiis tale periculum, & adeò præsens immineret, vt non satis tutò vitari posset, nisi insidiator occideretur: sed si aut ipse insidiator comprehendi, aut vitari potuisset, crederem, non esse homicidam ab aliqua pœna extraordinaria, excusandum. Vide quæ dixi s.ver. sed quomodo.

37 Alia etiam est defensio, quæ ad euitandam pœnam homicidij proponi potest, oriturque ex incertitudine eius, qui homicidium perpetrauit, quando ipsi homicidio, plures interuenerũt, quo casu, propter talem incertitudinem, videtur omnes esse absoluendos. Quæro igitur, quando aliquis est à plurib.interfectus, & ignoratur[a] quis eorum illum interfecerit, nunquid omnes propter incertitudinem sint excusandi, an autem omnes sint puniendi? Resp. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ quando vnicum est tantùm vulnus lethale, & ignoratur quis illud intulerit, omnes absoluuntur à pœna ordinaria l. Corn. & condemnantur pœna pecuniaria.& dicit Nat.cons.211.n.9 ꝙ in hoc concordant Legistæ & can. Hanc etiam dicit esse communem opi.Bos.ti.de hom.n.26.& dicit Rimin.cons.23.cir.fi. ꝙ Bar.in l.si in rixa.post n.10. ff.ad l.Cor.de sic. qui tenuit, ꝙ omnes puniantur pæna homicidij, cõiter damnatur. Idemque si plura sint vulnera lethalia, & ignoratur, ex quo vulnere mortuus sit, pariter enim (secundùm eos) sunt omnes absoluendi à pœna mortis, & condemnandi pœna pecuniaria arb.iud.vt allegatur tenere gl.in l.item Mela.§.sed si plures.ver.percusserint.ff.ad l.aqu.& ita cõi calculo receptum esse attestatur Rol.cons.63.n.10.lib.2. Hanc etiam dicit esse cõem opin. Ang.de malef. in verb.& Andreas.n.21. Alc.de præsump.reg.3.præsumpt.44. nu.4. Hæc est ardua quæstio, in qua, vt dicit Placa libr.j.delic.c.12. pauci nauigauerunt sine periculo. Tu igitur, pro veriori resolutione, fac tres casus. Primus est, quando homicidium est deliberatum, & ex proposito.& tunc absolutè facienda est conclusio, quòd omnes qui ipso homicidio interuenerunt, tenẽtur pœna ordinaria homicidij,

ADDITIO.

a ¶ Hoc casu nullus est ad mortem damnandus propter incertitudinem, vt per Ale.cons.15.col.2.in fi.lib.j. pro quo vide Anch.cons.216. Dyn.in c.in pœnis, & in c.in obscuris, de reg.iur.in 6.Cagn.in l.fauorabiliores, & l.semper in obscuris, ff. de regul.iur.

siue

siue defunctus ex vnico tantùm vulnere, siue ex pluribus decesserit. Et siue vnum tantùm vulnus esset lethale, cætera verò non lethalia. Et siue appareat, quod omnes vulnerauerint, siue appareat non omnes vulnerasse, siue sit dubium quinam vulnerauerint, vel ne. & hanc esse frequentiori Doct. calculo receptam sentẽtiam dicit Placa in d.c. 12.nu. 1.& ante eum dixit hanc esse communem opi. Did. in rep. cle. si furiosus, fol. 292. nu. 3. de hom. & licet Placa in loco preal. subdat, quod hæc concl. debet intelligi, quò ad torquendum, non autem quò ad condemnandum. Ego teneo, ꝙ omnes sint cõdemnandi non autem torquendi: non enim potest negari, quin etiam illi, qui nõ occiderunt præstiterint auxilium occidentib. ex quo resultat alia iuris indubitata cõclusio, ꝙ præstans auxilium ei qui committit homicidium animo deliberato, debet puniri pœna mortis, vt dixi ĩ. hoc eo. lib. §. fi. q. 90. cir. pr. Puto tamen in hoc casu aduertendum esse, vt omnino appareat certè, vel præsumptiuè, quòd omnes fuerint conscij ipsius homicidij committendi. potest enim esse, ꝙ idem homicidium respectu vnius dicatur commissum animo deliberato, & respectu alterius dicatur commissum ex improuiso, puta, si quis sciens inimicum suum alicubi esse, & deliberans eo accedere ad illum interficiendum, cõuocet amicos suos, prætextu quod vellet ire deambulatum per ciuitatem, & deinde illos, nihil tale cogitantes conducat ad illum locum, & illum interficiat, vt quandoque vidi in facto contingere. & hoc quidem casu si esset dubium super scientia, sequerer opi. Placæ tanquam tutiorem. ꝙ.s. deberent super ipsa scientia torqueri, & vbi illam negarent, condemnari in pœnam extraordinariam pecuniariam: vbi verò, vt dixi, constaret de scientia, omnes essent capite puniendi. Secundus est casus, quando liquidò non apparet, homicidium fuisse animo deliberato patratum, sed bñ adsunt aliquæ suspiciones. & tunc, stante dicta incertitudine, pariter sunt omnes torquendi, super illa qualitate animi deliberati. & vbi nihil fateantur, tunc debent omnes de ipso, tanquam simplici homicidio in pœnam extraordinariam condemnari, ratiõe incertitudinis, iuxta ea quæ ĩ. statim subiiciam. Tertius autem est casus, quando certò, apparet homicidium ipsum ex improuiso & in rixa commissum. Et tunc est etiam distinguendum, prout etiam multis modis potest hæc incertitudo considerari.

38 Aut enim vnicum vulnus est illatum ex quo vulneratus decessit, & ignoratur, quis ex plurib. illud intulerit, & tunc omnes puniuntur de occiso, nõ tamẽ pœna ordinaria homicidij sed tantùm pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda. & est communis opi. vt ait Paris. cons. 148. n. 3. lib. 4. Pract. Carer. fol. 210. nu. 75. vbi dicit, quod ita tenent communiter Doctores, quem refert Placa in d.c. 12. nu. 6. Didac. in d. cle. si furiosus, fol. 294. nu. 5.

39 Bene verum est, ꝙ hoc casu, si appareat quis fuerit principalis auctor, siue inceptor rixæ, contra eum ex hoc insurgit adeo valida iuris præsumptio, vt ipse solus habeatur pro homicida, & possit fortè, secundum iuris rigorem capite puniri, iuxta text. in l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi public. & ita à legum verticibus receptum esse, ait Rol. cons. 63. n. 3. lib. 2. Hoc tamen apud nos nõ seruatur: rarò enim propter homicidium in rixa commissum, condemnamus aliquem ad pœnam mortis.

40 Sed hic incidenter quæro: hoc casu, quomodo debeat formari inquisitio, ex quo non apparet, quis vulnus intulerit, & ꝯñr quis fuerit homicida? Resp. Ang. in d. l. si in rixa, n. 7. ff. de sica. refert, ꝙ ista q. cõtingit de facto Perusij. & dicit, ꝙ si esset par pœna homicidij & auxilij ad homicidium, posset iudex vnum inquirere de homicidio, & alios de auxilio. & ita seruari attestatur Boss. in ti. de delicto. n. 24. Plus dicit Ang. in loco præall. ꝙ etiam quando pœnæ sunt diuersæ, puta, quia pro homicidio sit pœna capitis. & pro auxilio pœna pecuniaria, iudices maleficiorum nõ curant, sed vni imponunt ictum & homicidium, & aliis auxilium & fauorem. licet secundũ eum, salua conscientia, nullum sit remedium. Sec certè ego semper vidi seruari cõtrarium: vbi. n. vnicum est vulnus, & ignoratur quis ex pluribus illud intulerit, solent iudices inquirere omnes æqualiter de homicidio, narrando factum, & dicendo, ꝙ vnus eorum vulnerauit, & alij auxilium præstiterunt, neminem nominando pro homicida, & si sint contumaces, omnes condẽnantur in contumaciam, in pęnam homicidij, prout etiam expresè declarauit Senatus faciendum esse 27. Iun. 1547. & 8. Iannua. 1558. P. N. Si verò compareant, tunc vel omnes torquentur, vel condemnantur pœna pecuniaria, vt s̃. dixi.

41 Aut verò plura sunt illata vulnera, & certi sunt vulneratores, & certa etiam vulnera ab ipsis singulis illata, sed ignoratur ex quo vulnere in specie mortuus sit. Et tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & oẽs tenentur de occiso. & in hoc non videtur dubitandum. Aut verò vnum, vel plura erant lethalia, & aliqua nõ lethalia. & tunc illi tñ qui intulerunt lethalia, tenẽtur de occiso, alij verò de vulneribus tñ. & hæc est omnium ferè cõmunis opi. vt ait Did. in loco præal. fol. 292. vers. secundus casus. Hanc etiam dicit esse omnium consensu receptam opi. Placa in d.c. 12. nu. 5. puniendi tñ sunt hoc casu vltra pęnam ordinariam vulnerum, etiam pro auxilio ad homicidium, pęna pecuniaria, iudic. arbitrio. Aut verò sunt certi vulneratores, sed ignoratur, quæ vulnera à singulis eorum illata fuerint: & tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiso, vt s̃. dixi. Aut erat vnum tantùm vulnus lethale, & alia non lethalia: & hoc casu omnes quidem de occiso tenentur, non tamen sunt puniendi pœna ordinaria, sed tantùm extra ordinem, iudicis arbitrio. & ita tenent communiter Doct. vt dicit Vital. de malef. in rub. quid sit accusatio. n. 71. Hanc etiam opin. dicit esse communem Carer. in loco præall. nu. 75. Et hæc omnia bene no. quia quotidie contingunt in practica.

42 Quandoque etiam solet ad excusandum eum q̃ de homicidio imputatur, proponi alia defensio, ꝙ.s. vulneratus non ex ipso vulnere, sed ex alia causa decesserit. Et in hoc, vt habeas perfectam resolutionẽ, debes distinguere tres casus. Primus casus est, quãdo certum est, vulnus illatum fuisse mortale. Et tunc si mors superueniat, procul dubiò

vuln

vulnerans tenetur de occiso,& puniendus est pęna ordinaria homicidij,iuxta text.in l.ait lex.§.ꝙ si mortifero, ff.ad l.Aquil.& ita communiter tenent vbique Doct. vt attestatur Soci. cons.178. col.2. vers.pro cuius conclusionis fundamento, lj.2.subdens se putare, quòd hoc casu non defenderetur vulnerans, ex eo, quia nullus medicus fuisset adhibitus,vel quia fuisset adhibitus imperitus, neq; propter aliquam aliam culpam commissam ab ipso infirmo,seu vulnerato,quia licet forte ꝑpter ista mors fuisset accelerata, tenetur tamen vulnerans de homicidio,iuxta tex.in l.ita vulneratus,in pr.ff.ad l.Aquil.& quamuis Vital. de malef.in rub.de insultu. nu.16.dicat, quòd licet vulnus sit mortale, tamen alia causa, quæ superuenit, poterit probari ad excusationem vulnerantis. Contrarium tamen omnes alij tenuerunt,vt dicit Blanc.in pract.crim.fol.135.nu.97. Secundus est casus,quando certum est,quod vulnus non erat mortale,& tunc ex quo constat,vulneratum mortuum fuisse ex alia causa, quàm ex ipso vulnere, non tenetur vulnerans de occiso. ita dicit Bald.in l.qui occidit,§.fi.ff.ad l.Aquil. & ita etiam tenent Doct.vt ait Soc.in all.cons.178. co.2.& dicit Riminal.cons.281.n.7.quòd in hoc nemo est qui discrepet. Tertius est casus, quãdo sumus in dubio,an vulnus esset lethale, vel non, & tunc aut non apparet de aliqua negligentia, seu culpa vulnerati,& eo casu, ex euentu secuto, pręsumitur decessisse ex vulnere,& punitur vulnerans de homicidio.Aut apparet de aliqua negligentia,seu culpa, & tunc vulnerans non tenetur de occiso, iuxta tex.in l.si ex plagis,in pr.ff.ad l.Aquil. Ita tenet Gand.de malef.in ti.de homic. post nu.24.vers.sed pone, quòd aliquis. Et ponit exemplum in rustico, qui in capite vulneratus, iuit ad laborandum cum bobus ad solem. Et per illud dictum Gand.dicit Signor.cons.264. nu.6. quòd ter ita iudicari obtinuit in curia prætoris Mediola. Hanc etiam opi.dicit esse communem Blanc.in loco prælle.post nu.96.Ex quo itaque talis vulneratus non tenetur de occiso, nõ debet puniri pœna ordinaria homicidij, sed alia pœna extra ordinem. Et ita reperio iudicatum fuisse in facti contingentia per consil. Neapolita. teste Gram.cons.2.& ita etiam in hoc Ducatu pluries vidi obseruari.

43 Scias autem,quòd in hoc,an vulnus fuerit lethale,vel ne,standum est iudicio medicorum.& hãc sententiam dicit esse omnium consensu receptam Placa lib.1.delict.c.13.nu.6. Pariter etiam in hoc, an vulneratus decesserit ex vulnere, an autem ex malo regimine, statur iudicio medicorum & peritorum. Et ita dicit se obtinuisse, & vidisse obseruari Alber.in prooe.ff.nu.14.& in 2. parte statut.q.36.

Item quid si aliquis, quem refert Ang.de malef. in ver.& ex interuallo.post nu.3.Ita etiam in practica,attestatur Boss.in ti.de homic.post nu.115. Et isti medici debent esse duo, secundum communem opi. vt attestatur Pract.Conr.fol.414.n. 7.Et hoc loquendo de iure: nam de consuetudine,statur dicto vnius,vt attestatur Pract.Cas.fol. 10.n.6. Idem intellige,quod requiruntur duo,si adsint: nam si vnus tantùm medicus esset in eo loco, illius solius dictum sufficeret. & est communis opi.vt dicit Ana.in c.significasti,nu.14.in fi.de homic.& tales medici non debent de necessitate esse doctores.Et hæc est passim recepta sententia,vt dicit Placa in d.c.13.nu.19. nam ad curam huiusmodi vulnerum solent adhiberi chirurgi,& barbitonsores, & ita seruatur in praxi,vt dicit Boer.decis.323.post nu.21. debent tamen huiusmodi medici, seu periti, deponere cum iuramento. & est communis opi. vt dicit Crot. de testib.post nu.22. vers.quartò extenditur,quem refert Didac.libr.2.resol.c.13.post nu.4. Fel.in c. proposuisti,nu.15.de prob. Afflict.super 3.parte const.Regni,rub.52.nu.8. Blanc.in pract.cri.fol. 33.nu.90.Intellige,quòd tenentur iurare de credulitate,& iudicio suo,non autem præcisè de veritate. & est communis opi.vt attestatur Ana. in d.c.significasti.post nu.13.de homic. Ias.in rep.l. admonendi,nu.237.ff.de iureiu.Dec.in d.c.proposuisti.nu.17.de prob.Bene verum est,ꝙ si tales medici essent specialiter destinati ad hoc officiũ visitandi, non tenerẽtur iurare in qualibet visitatione,vel relatione quam facerent,dummodò semel in initio officij iuramentum præstitissent, prout de consuetudine seruari attestatur Pract. Millei,fol.13.nu.2.Sed certè apud nos non seruatur,quòd absolutè standum sit in hoc iudicio peritorum,quinimò sæpius vidi, nullam fidem adhibitam fuisse huiusmodi peritis, præsertim deponentibus ad defensam, ꝙ vulnus non erat lethale, vel ꝙ vulneratus decesserat ex malo regimine. solent enim id de facili deponere, tum vt faueãt inquisitis,tum etiam vt ipsi effugiant culpam malæ curationis.& vt dicit Prac.Pap.in for. inquis. ver.ex quibus percussionibus. nu.2.videmus ꝙ circa tales protestationes medicorum,solent committi fraudes: cùm multi corrupti pecunia,vel gratia, protestentur contra veritatem, propterea tutius est dicere, quòd in hoc, an vulneratus decesserit ex vulnere vel non, standum est arbitrio iudicis, qui considerata qualitate, & loco vulneris, & relatione medicorum, præsertim illa quæ fieri solent,quando denunciant vulnera illata ex debito eorum officij,considerata etiam longitudine temporis, quo vulneratus superuixit post vulnus illatũ, & aliis probationib. æstimabit an ex ipso vulnere, an autem ex alia causa decesserit. & ita tenent Doct.omnes communiter,vt dicit Mars.in pract.crim.§.& quia,nu. 16.& cons.7.nu.27. quem refert Apost.ad Rim. cons.281.sub nu.1.

44 Cæterùm si vulneratus,post illatum vulnus,processit de malo in peius, & intra breue spacium mortuus est,eo casu præsumitur mortuus ex vulnere,& vulnerans tenetur de occiso.& hanc sententiam videntur sequi omnes Canonistæ,& Legistæ,vt dicit Bolog.cons.5. col.2. vers.secundò pro eadem.& dicit Cæpol.cons.cri.41.vers.Tertiò veniens, quòd ita omnes concludunt. Sed quantum in hoc proposito dicetur longum interuallum? Resp.Ang.in l.vnica.C.de emend.ser. dicit, quòd secundùm sententiam medicorum, nullus lethaliter vulneratus, potest viuere vltra 40.dies,quem refert Rimin.in d.cons.281.nu.2. vbi etiam subdit, quòd ita obseruat communis stylus.Blan.in pract.cri.diuers.fol.135.nu.221.Si tamen vulneratus, post illatum vulnus,ambulauit

nit per triduum, eo casu, etiam si posteà moriatur, non præsumitur ex vulnere decessisse, secundum gl. in d.l.vnica, ver.depulsa, C.de emen.ser. quam approbant & sequuntur omnes Doct. vt ait Mars.in l.si in rixa,n.59.ff.ad l.Cor.de sic.& in pract.crim.§.& quia,nu.16.& cons.7.nu.26.in fi. quem refert Don Ant.de Padilla in l. transigere, nu.30. C.de transact. Io.Arno. in soliloquio 39. Prosperè quædam.

45 Sed pone, ꝙ fuerit lata sententia cõtra aliquem, in pęnam homicidij, ex relatione peritorum, qui dicunt, vulnus fuisse mortale, modò iste vult probare contrarium, nunquid retractabitur talis sententia? Resp. ꝙ sic, & est communis opin. vt dicit Afflict.super 1.parte consti.Regni, rub.13.n.47. nam tales sententiæ latę ex cõsilio peritorũ nunquam trãseunt in rem iud. Et ideò possunt quandocunque retractari, ex cõsil.aliorum magis peritorum, vt dixi ĵ.li.prox. Sed certè apud nos nõ admitteretur talis opi. post condemnõem cum aduersus sentẽtiam latã in causa criminali, sublatum sit omne remedium à constõibus huius Ducatus. Admitteretur tamen reus ad hoc probandum ante sententiam, non ob.relatione iam facta per huiusmodi peritos, siue ita retulissent ex necessitate officij, prout tenentur ex forma statutorũ, vel consuetudinis quę viget in multis ciuitatibus, siue etiam ita retulerint ex iussu iudicis, qui illos miserit ex officio ad inspicienda vulnera, secũdum practicam Vltram.de qua attestatur Blan.in pra.cri.fo.131.n.72. In aliquib.etiam locis seruatur, ꝙ iudex ad instãtiam ipsius imputati mittit peritos, qui referãt, an vulnera sint mortalia vel nõ. Et ita seruatum fuisse attestatur Spe.in ti. de prob.§.vidẽdum, ver.quoque, quem refert Afflic.super 3.parte const.Regni, rub.52.n.7.vbi subdit, ꝙ ita faciunt cauti aduocati. Foll.in pract. cri.fol.375.n.22. Sed hoc apud nos nõ seruatur, nisi reo cõstituto in carceribus, & esset hoc casu facienda à iudice talis electio peritorum, citato fisco, ac parte offensa, qui essent extra omnem suspicionem.& cum magna causæ cognitione, nisi fortè, si aliter fieret destrueretur intentio fisci, & delinqens euaderet impunitus.

46 Sed quid si reus probet, ꝙ vulneratus non decessit ex vulnere per eum illato, quia.f.alius superuenit, qui illum alio illato vulnere in totum exanimauit? Certè videretur excusandus, ex quo apparet, ꝙ ipse non fuit verus homicida. & dicit Rom.sin.158.quidam fuit vulneratus, ꝙ ipse ex hoc quẽdam liberauit, & lucratus est cappam sericeam, quem refert Tiraq.de pœ.caus.61.& referunt Doct.de quodam aduocato, qui cõsuluit cuidam, qui alium lethaliter vulnerauerat, ꝙ deberet mittere statim alium, qui eum prorsus interficeret, quia ipse teneretur tantum de vulnerato, & ille alius de occiso. Sed certè hæc fuit pessima & abominabilis cautela. & rectè dixit Bal.in d.l.ita vulneratus, in 1.lect. ꝙ præmium illius aduocati, qui ita consuluit, erat, quod laqueo suspenderetur. Tu verò dic, quod aut iste secundus illum prius vulneratum interemit de mandato aut voluntate primi vulnerantis: & tũc vterque est puniendus pœna ordinaria homicidij: aut verò non interuenit illius mandatum neque volũtas, & tunc aut primum vulnus non erat lethale, vel licet esset lethale, nõ erat tale, ꝙ omnino esset certum, quod vulneratus fuisse ex eo periturus, & tunc primus tenetur tantum de vulnerato, secundus autem de occiso. Aut erat indubitatum, quòd ex primo vulnere euadere non poterat,[a] & tunc etiam primus vulnerans tenetur de occiso. Et hãc opi.dicit esse communem Boer.decis. 323.post n.10. Did.in rep.d.cle.si furiosus, fo.292. n.4.de homic. Placa lib.j.delic.c.12.n.8. Blanc.in pract.crim.fol.134.post nu.69.

47 Vltima est defensio, quam reus proponit, licuisse sibi impunè eum, quem occidit interficere, cui⁹ rei tria possunt afferri exempla, scilicet furis, adulteri & banniti, qui omnes videntur impunè occidi posse. de his ergo singulis videamus, & in primis de fure, in quo quidem est distinguendum inter furem nocturnum & diurnum. In fure nocturno facienda est conclusio, quòd licet impunè illum occidere, vt est text. in l.furem nocturnum, ff.ad l.Cor.de sic. scias tamen, quòd ad hoc, vt licitum sit occidere furem nocturnum, multa requiruntur. Primò, quòd istud fiat pro defensione sui ipsius, vel rerum suarum, aliàs non potest quis occidere furem, si recedat sine rebus suis. Secundò requiritur, quòd volens occidere furem nocturnum clamet. Tertiò requiritur, ꝙ eum nõ cognouerit. neque habuit testes, qui potuerint illum cognoscere, & contra eum deponere de furto. Quartò requiritur, quòd eum capere non potuerit. Et hæc omnia requiri secundum communem opi. attestatur Bolenc.in rep.l.capitalium.§. famosos.nu.164.ff.de poe. Pract. Iodoc.c.78.nu. 2. In diurno autem fure pariter facienda est conclusio, quòd liceat illum interficere, si telo se defendat. Et est communis opi.vt ait Bolenc.in loco prælleg.nu.165. Quod intellige vt procedat quando quis dubitat an venerit ad furandum, vel ad occidendum, neque potuit ei parcere absque proprię vitę periculo, hoc enim casu, vtique potest illum impunè interficere. Et hoc fatentur omnes, vt ait Didac. in repet.d.clem. si furiosus, fol.327.vers.primus si.de homic. Idem etiam est dicendum, quando reperitur à domino exportare res suas, & cum illis aufugere, neque aliter poterant recuperari, quia scilicet, nolebat eas restituere, & telo resistebat. Et est communis opi. vt dicit Alex.cons.138.nu.9.lib.6. Didac.in loco præal.fol.327.vers.secundò proponitur. Et quòd liceat impunè occidere furem pro defensione rerum suarum, quando aliter non possunt recuperari, dicit esse communem opi. Ias.in l.vt vim, nu. 25.ff.de iust.& iu. quem refert Villal.in sua collecta commun.opi.litera O.n.10. Vide quæ dixi s. vers.hæc autem.

48 Dixi etiam posse adulterum impunè occidi, scias itaque ꝙ licet patri impunè occidere adulterum, deprehẽsum cũ filia in adulterio, vt est tex.in l. patri, ff.de adult. Quod intellige vt procedat, dummodò

ADDITIO.

a ¶ In hoc vide Cæp.in l.ꝙ si nolit.§.si mancipium.ff.de ædil. edi.ꝙ medicus mortale vulnus sanare non potest, quia non est in potestate medici semper vt releuetur æger. C. ad aures.de ætat.& qual.& l.illicitas § sicuti.de off.præsid.

modò concurrant ea, de quib. in d.l.patri,& aliis seq.s.ꝙ pater eodē impetu occidat etiam filiam. Secundò,ꝙ filia sit in ipsius patris potestate. Tertio,ꝙ illum occidat in domo sua,vel generi,non autem alibi. Quartò,ꝙ filia sit nupta. Quintò,ꝙ illum deprehendat in ipsa turpitudine. His autē oībus nō concurrentib. nō liceret patri impunè adulterum interficere.Et hæc omnia locum hn̄t, etiam si talis adulter sit clericus:potest.n.pater illum ita deprehēsum,citra excōicationem percutere,neque incurret in pœnas,c.si quis suadente, 17.q.4. & est cōis opi. vt dicit Berm.de concub. fo.267.n.5.in fi.In iudice aūt vel magistratu multi dubitant, an si deprehensus fuerit in adulterio, possit impunè occidi,& Gram.siue Blasius super consti.Reg.fo.110.n.18. refert Bar.in l.marito.§. illud.in pri.verb.ff.de adul.attestantem cōiter teneri ꝙ nō, ex quo magistratus nō pn̄t accusari iure mariti, licet in libr.meo Bart.nullum verbum faciat de cōi opi. ipse tn̄ Bar.tenet ꝙ possit occidi.& hæc sn̄ia mihi magis placet,& iō caueāt officiales à thoris alienis,ne aliquid tale eis ꝯtingat.

49 Sed quid dicendum in marito, nūquid ei licebit adulterum, cū propria vxore deprehensum,impunè interficere?Resp.si quidem adulter sit vilis persona,tunc p̄t à marito impunè interfici in domo ꝓpria,non tn̄ alibi,vt est tex.in l.marito.ff.de adul.Si verò adulter nō sit vilis persona,nō licet illum impunè occidere. Bene verum est,ꝙ si illū occidat,non punitur pœna vltimi supplicij,propter iustum dolorem,sed mitius:nam si est humilis persona,damnatur in metallum:si verò est honestior,relegatur ī insulā.ita dicit tex.in l.si adulterium cū incestu.§.Imperatores,ff.de adult. Vel mittitur in exiliū,l.Gracchus,C.e.ti.de adul.& licet aliqui dicant,ꝙ nullo casu licet marito, adulterum cū vxore deprehēsum interficere, tn̄ cōis opi Legist.est,ꝙ liceat iuxta declarationem prædictam, vt attestatur Paris.cons.154.n.12. li.4.& ita in facti cōtingentia cōsuluit Soc.iu.cōs.34.li.2.Maritus clericum cū vxore in adulterio deprehēsum percutiens, nō incidit in pœnam d.c.si qs suadēte,vt ēt in patre,s̄.dcm̄ est. Et est tex.in c.3. in fi.de sent.exc.& ita tenent cōiter Doct.vt dicit Ant.Gom.super l.80.Tauri,n.55.Quod tn̄ intellige,vt procedat in marito, secus autem in spōso, ꝑ verba de futuro. ita videtur sensisse gl. in d.c.3. ver.cum vxore,quam dicit esse ab omnib.approbatam Did.super 4.decr.fol.3.n.12.qui tn̄ tenet, ꝙ hoc casu sufficeret habere absolutionē, à proprio epō,nō aūt teneretur illam impetrare à summo Pōtifice,qd̄ & mihi placet. Faciūt ꝑuæ dixi s̄. hoc eo.lib.§.adulterium,ver.sed hæc omnia.

50 Sed hæc quidem omnia procedunt in foro contentioso. Cæterùm in foro conscientiæ nō licet patri neque marito,neque filiam, neque vxorē, neque adulterum in adulterio deprehēsos interficere.ita dixit gl.in c.inter hæc.in gl.j.cir.me.33. q.3.& est communis opi.vt ait Did.super 4.decr. fo.142.n.8.& seq. quem refert Villal.in sua collecta com.opi.litera M.n.23.Mench.li.1.de test.in j parte,post n.7.ver.vnde data,& controuers.vsu frequentium,c.8.n.2.Et ideò peccant mortaliter eos occidendo.Hæc tamen opin.mihi nunquam placuit, impium est.n.iudicio meo, dicere apud nos vigere aliq̄ legē, quæ peccatum mortale cōmitti permittat,vt etiam dixi j̈.ver.sed nunquid.

51 Dubium est,nunquid possint pater, vel maritus alteri mandare,vt adulterum in domo sua deprehensum(in casibus tn̄,in quibus de iure licitè occidi potest)interficiat:nam aliqui dixerunt,ꝙ nō, & fuit opi.Bal.in c.si quis verò,post n.3.de pa.iu. fir.in vsib.feu.quam dicit esse communem Aug. ad Ang.de malef.in ver.che hai adulterato.n.64. quem refert Gram.super const.Regni,fo.110.n. 9.Clau.in d.l.vt vim,n.124.Rol.cons.24.n.29.li. 2.Cùm enim casus sit valdè exorbitans à regulis iuris communis,vt.s.possit quis propria auctoritate vindictam sumere non videtur ad alias personas extendendus.Bene verum est,ꝙ licet patri, vel marito illud mandare proprio filio, & ita tenuit Bal.in d.l.Gracchus,n.5.& hanc opi.dicit frequentissimam esse Did.super 4.decret.fo.140.n. 5.Ita etiam tenere communiter Doct. attestatur Ant.Gomes, super l.80.Tauri,nu.61. Quinimò multi tenuerunt,ꝙ potest etiam aliis mandare.& hæc opi.seruatur in practica, prout in facti contingentia reperio iudicasse Curiam Neapol.teste Afflic.super 3.parte const.regni.rub.46.n.4.quē refert Prac.Carer.fol.445.n.240. secundum quā se etiam in facto obtinuisse attestatur Cęp.de ser. vrb.c.23.cir.fi. Vide quæ dixi j̈.hoc eo.lib.§.fi.q. 60.vers.solet dubitari,circa fi.

52 Plerunque etiam,vt dixi,excusant se homicidæ, allegando,ꝙ offensus erat bannitus. Et ideò potuit impunè offendi.Sed certè hæc exceptio quatenus habet fomētum à solo iure communi, parum vel nihil prodesset imputato:nam secūdum dispositionem iuris communis bannitus non potest impunè offendi. ita dicit Bar.in l.vt vim,n.1. ff.de iust.& iur. Et ita determinant communiter Doct. vt ait Clau.in ea.l.vt vim,in lectura,n.8.& in rep.n.17.vbi dicit, ꝙ omnes illum sequuntur. ita etiam dicit se vidisse communiter obseruari Alb.in 4.parte stat.q.16.cir.fi. Habet autem hæc conclusio maximam æquitatem, ne homines ea ex causa inter seipsos sæuiant.Et si dicatur,ꝙ banniti sunt hostes ciuitatis, à qua exulant, meritò deberent impunè offendi posse? Resp.ꝙ imò regulariter non licet hostes interficere,sed speciale est in trāsfugis ad hostes,qui propter periculum reuelationis secretorum impunè occidi possunt, iuxta tex.in l.3.§.transfugas. ff.ad l.Corn.de sica. ita dicit Bar.in loco præall.quem cæteri communiter sequuntur,vt ait Clau.in ea.l.vt vim.in lect. nu.9. Sed quia communiter per Italiam extant statuta,ꝙ banniti possint impunè offendi,vtique stante huiusmodi statutorum dispositione,occidens bannitum erit à pœna homicidij liber, & prorsus immunis. Et hæc sententia est frequentiori interpretum calculo recepta, vt dicit Placa. lib.1.delict.c.36.nu.1.

53 Valet enim tale statutum disponens,quòd bannitus possit impunè offendi, vel occidi,vt dicit Io. And.in add.Spe.in ti.de consti.§.1.cir.fi.& Bar.in l.omnes pupuli,nu.23.ff.de iust.& iu. & est communis opi.vt dicit Alex.cons.2.cir.fi.lib.2.quem refert Dec.cons.327.post nu.3. Idem dicit Alex. cons.65.nu.2.lib.3.& in l.si plagij,nu.2.in fi.ff.de verb.obl. prout illum refert Ias.in ead. l.si plagij, nu.3.Viuius in lib.commun.opi.fol.204.vers.statutum disponens,quòd bannitus possit.in princ.

Ant.Gomes,super l.76.Tauri, post nu.15. Et dicit Fabius in pract.arb.fo.535.n.39.quòd ita per omnes magis communiter tenetur. Videntur enim talia statuta introducta pro quiete communi, vt dicit Bar.in l.2.n.1.C.quan.lic.vnic.sine iud. vind. adde,quòd huiusmodi statutum valet non modò si simpliciter disponat licere bannitum offendere, sed etiam si illum offendēti aut occidenti præmium constituat. Et est communis opi. vt dicit Alc.in d.l.si plagij,prout illum refert Dec.in d.cōs.327.n.3.in fi.Dec.in c.quæ in ecclesiarum, n.14.de const.quem refert Viuius in loc.præall. non enim est inconueniens,vt ad ea quæ licitè ꝑmittuntur,homines etiam propositis pecuniis alliciantur. Hæc tamen omnia intelligenda sunt vt procedant,modò tales banniti,qui à statuto permittūtur impunè occidi,ex aliquo graui delicto bāniti fuerint,propter quod iusta causa dici possit,vt ad eos interficiendos alij inuitentur. Sed si ex leui causa banniti essent,eo casu nō valeret statutum, permittens eos impunè offendi. Et ideò statutum disponens,quòd banniti pro debito pecuniario possent impunè offendi,non valeret. Et est communis opi.vt ait Dec.in d.c.quæ in ecclesiarum,post n.14.ver.Excipiuntur plures, vbi tamen refert Nellum tenentem cōtrarium in trac. de bannitis,in 2.par.secundi temporis q.7.vbi etiam dicit,quòd ita communiter tenetur, & seruatur,quem tamen aliter referre videtur Cæpol. cons.ciuili,48.n.5. in fi. quod est duplicatum inter eiusdem consilia criminalia,cons.5.Menchiaca controuers.vsu frequentium,c.8.nu.9. Sed caueant banniti, ne confidant super illa communi opin.per Deci.relata, quia stante statuto, illi qui eos occiderent,proculdubiò impuniti euaderēt, inhumanum enim esset, vt sub fide publica deciperentur.

54 Sed nunquid stāte hoc statuto, licitum erit tales bānitos offendere & occidere, etiam in foro cōscientiæ? Resp. variæ quidem in hoc sunt Doctorum opi. nam Io.An.in rub.de const.tenuit ꝙ nō, alij verò tenuerunt ꝙ sic. Et hanc opi. esse magis communem sentire videtur Alex.in d.l.si plagij, n.2.quem refert Gomez,super inst.de ac.in prin. post n.54. vbi has opi.concordat, & vt ipse dicit, etiam ex mente Doctorum, ꝙ.s.aut iste qui bannitum interficit, id facit zelo rei pub. & tunc excusatur etiam in foro conscientiæ,aut verò id facit ob priuatam vindictam, vel animo effundendi sanguinem humanum. Et eo casu in foro poli non excusatur : non tamen explicat,an in dubio si non appareat quo animo id fecerit, dicat mortaliter peccare. Menchiaca autem de test.in j.par. §.7.post nu.22.ver. Vnde data, dicit receptiorem opin. esse, quòd etiam in dubio occidens bannitum,vel adulterum lege permittēte,peccet mortaliter, idemque attestatur controuers.Illustr.ca. 49.nu.4. Ego verò excusarem à peccato mortali eum qui bannitum, lege, vel statuto permittēte, interficeret, ne dicamus, apud Christianos permitti leges nutritiuas peccati mortalis, vt dixi s. vers.Sed hæc quidem. Cæterùm in foro contentioso.proculdubiò excusatur etiam ille qui bannitū causa vindictæ interficit. Et ita obseruari attestatur Boss.in titul.banniti quid amittant,num. 1.in fin.

55 Est tamen diligenter aduertendum, quomodo concepta sint verba statuti: nam si absolutè disponant, quòd bannitus possit impunè occidi, non est dubitandum, quin illum interficiens sit à pœna homicidij excusandus. Sed quid si statutū simpliciter dicat, ꝙ possit impunè offendi, nunquid hoc casu poterit etiam impunè occidi? Respō. ꝙ sic,& est communis opi. vt dicit Ias.in l.in suis,n. 26.ff.de lib.& posth. Alc.de verb.si.lib.2. fol.44. versic. Præterea igitur. Et dicit Albe.in 4.par.statutorum,q.18.in fi.quòd ita obseruat consuetudo. Dicit etiam Gand.de malefi.in titu.de multis quæst.nu.38.in fi. quòd consuetudo generaliter ita interpretari videatur, & talis sit omnium opin.quòd possit occidi,non est ab hac opin.recedendum.

56 Sed an stante huiusmodi statuto, si mulier sit bānita, poterit quis eam impunè adulterare? Resp. Nellus de bannitis in 2.part. secundi temporis q. 46.tenuit quòd sic. Contrarium tenuit Bald.in l. fi.post nu.4. C.si contra ius, vel vtil.pub.cuius opi.communiter approbatur, vt attestatur Dec.in d.c.quæ in ecclesiarum,n.16.quem refert Gigas de pensio.q.18.nu.2.& Don Ant.de Padilla in l. transigere,n.73.C.de transac. Et hoc mihi magis placet, cùm enim statutum conditum fuerit pro quiete publica, vt s. dixi, certè adulterium commissum cum muliere bannita, nihil pertinet ad quietem publicam. Et ideò cùm sit commissum extra mentem statuti, non est impunitum relinquendum.

57 Stante hoc statuto, censetur bannito in dictum bellum à banniente,&ipse factus hostis ciuitatis à ciuitate à qua est bannitus. Et hæc est communis opi.vt dicit Corn.cons.104.col.1.ver. His tamen.li.j. vbi etiam subdit quòd ita obseruatur in practica.

58 Item secūdum aliquos virtute huius statuti bannitus æquiparatur deportato, de quo dixi j.hoc e.lib.§.fi.q.71.ver. Dixi autem.

59 Sed hic quæro, nunquid stāte hoc statuto possit filius occidere patrem bannitum? Resp. Bar.in l. si adulterium cum incestu,§.liberto,ff.de adul.tenuit quòd sic.& est communis opin. vt ait Mars. in l.1.§.præterea, nu.33.ff.de quæst. Gomes in §. rursus,n.22.insti.de act. Berous.in d.c.quæ in ecclesiarum,n.114.quem refert Viuius in loco præallegato,in 2.ampliat. & ita determinatum fuisse per collegium Perusij refert Ang.de malef.in verbo,Et ex interuallo,n.17. Ex quo enim pater, virtute dicti statuti, censetur effectus hostis patriæ, vt dixi s.ver.Stante hoc statuto, meritò etiam videtur licere filio eum interficere, iuxta text.in l. minimè. ff.de reli. & sumpt.fun. Mihi quidē hæc opinio nunquam placuit,sed semper visa est crudelitatis, & impietatis plena : licet enim pater sit bannitus,non tamen desinit esse pater, neque iura naturalia amittit : propterea ego, tali filio patrem occidenti, censerem caput amputandum, neque aliquid mouet, quòd virtute talis statuti, pater bannitus censeatur effectus hostis patriæ: id enim est propter fictionem, quæ in re tā enormi,non debet veritatem patriç potestatis adumbrare, posset fortè tolerari communis opin. vbi talis pater bānitus, esset verè hostis patriæ, id est, actualiter arma contra patriam inferret : nam eo

casu filius qui in eo actu patrem occideret, esset excusandus. Et ita loqui videtur Claud. qui ita communiter concludi attestatur in l. 1. § ius gentium,nu.13. ff.de iust.& iure. Sic etiam videmus quòd stante hoc statuto, non potest vasallus impunè offendere dominum suum. Et dicit Alb.in 4.par.statutorum,q 27.quòd ita tenent communiter Doct.quem refert Cæpol.cons.cri.5.ver.Septimò pro hoc.& tamen nemo sani capitis negabit, maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm vasallum domino suo.

60 Quæro,aliquis fecit pacem cum inimico suo,& promisit eum non offendere sub pœna, nũquid si talis inimicus fuerit post pacẽ bannitus,poterit ab eo qui pacem fecit virtute huius statuti impunè offendi?Resp.quòd sic,& est communis opin. vt dicit Alex. in l.qui seruum, quam legit cum l. qui insulam,post nu.2.versi.In tex.ibi,interest,ff. de verb.ob.quem refert Ias.ibi,nu.5.& Nouel.in pract.cri.fol.197.nu.54. Ripa in l.fi. nu.86. C.de reuoc.do. quem refert Viuius in loco præallegato.fol.205.in 1.amplia.Plus dicit Nellus de ban. in 3.part.secundi temporis,q.52.quòd siue tempore pacis esset bannitus,siue post,semper potest impunè offendi,& ꝙ ita seruatur.quę opinio,mihi quoque placet in eo qui nondum esset bannitus, dummodo tale bãnum secutum fuerit ex alia causa,quam ex ea, propter quam fuit contracta pax inter ipsos. Sed si esset bannitus tempore initæ pacis, vel bannum postea secutum esset ex eadem causa, pro qua fuerat contracta pax, non putarem illum esse excusandum.

61 Sed an licebit virtute huius statuti bãnitum proditoriè interficere? Respond. quòd sic. ita tenet Dec.in c.quæ in ecclesiarum. nu. 14.in fi.de constit.Et ita seruari attestatur Boss.in ti.banniti quid amittant,nu. 1.vbi etiam dicit,quòd licet eos occidi facere per pecuniam, & sic per assassinium, subdens, quòd ita seruatur. Contrariam tamen sententiam,scilicet, quòd imò non liceat bannitum proditoriè interficere, multi tenuerunt. Et dicit Mantua cons.200.libr.2.nu.29.quòd illa opin.Dec.communiter reprobatur, quòd est magnum verbum,si est verum. Dicit etiam Ang. in l. fi.C.de delator.lib. 10. relatus per Alex.in apostillis ad Barto.in ead.l.fi quòd in facti contingentia fuit Perusij quidam vltimo supplicio affectꝰ, qui socium suum bannitum proditoriè interfecerat. Et illum refert Igneus in l. 3. §.si ex stipulatu, nu. 54.ff.ad Syl.vbi etiam narrat,n.48.quòd dum ipse esset Senator Mediolani,contigit,quòd quidã, qui dederat inimico suo bãnito fidem de non offendẽdo,addita etiam cautione, deinde illum interfecit. Et dicit,quòd super illo casu fuit dubitatum.& multis diebus in Senatu disputatum,non tamẽ dicit quod fuerit decisum. Certè quicquid sit de iure,apud nos seruatur,quòd bannitus qui potest impunè interfici, potest etiam prodiroriè occidi. Si tamen aliquis fidem expressè dedisset bannito eum non offendendi,& illum interficeret,ego illum decapitari facerem,nam etiam hosti fides seruanda est.

62 Item quæro, pone quòd bannitus habuerit gratiam à Principe,sed nondum sit cancellatus de albo,seu numero bannitorum,nũquid poterit impunè offendi?Respon.quòd sic,& est communis opi.vt dicit Ias.in l.si creditoris, nu.2.& seq.C.de fideicommiss. prout illum refert Boss.in d.ti.Banniti quid amittant,post n.3.vbi etiam dicit,quòd ita pluries vidit in facto obseruari. Idem attestatur Mars.sing.340. Cautè agatur, Blanc.in pract. cri.fol.101.nu.125.& aliis seq.max.nu.165.in fi. Hoc tamẽ intellige,vt procedat,modò nulla culpa ipsi offendenti ascribi possit.Ita dicit Ang.in l. filio quem,in prin.ff.de lib.& post.prout illum refert,& dicit magis communiter approbari Ale.in ea.l.filio quem,in prin.n.6.& seq. Ego tamen nõ reperio in libro meo,Ang.ibi hoc dicentem. Mihi placet in hoc art. distinctio, quam ponit Cæp. consil.39.crim.col.pen. dicens illam esse ex omnium sententia,quòd scilicet,Aut constat, quòd occisores sciebant bãnum fuisse sublatum,& sunt proculdubiò pœna ordinaria puniendi. Aut constat,quòd ignorabant,sed tamen perquirendo,illud facilè scire potuissent. Et tum ex hac culpa, sunt etiam pœna aliqua extraordinaria condemnandi. Antequam enim quis ad huiusmodi actũ homicidij de sui natura dolosum, & ab omni lege reprobatum deueniat, debet curiosè inquirere,& non precipitanter currere ad illum committendum.Et hæc opi.æquior est, & tenenda in iudicando, in qua, vt dicit Nellus de ban.in 1.part. tertij tempor.q.2.omnes concordant, quicquid dicat Blanc.in loco præallegato, n.164.affirmãs, quòd contrarium tenent communiter Doct.Caueant tamen banniti, quia nisi probetur præcisè scientia occidentium, nunquam condemnantur in pœnam homicidij.Et quando probatur scientia per coniecturas, puniuntur tãtùm in pœnam extraordinariam. Et ideò curent quamprimum de albo deleri, postquam à Principe gratiam impetrarunt.

Sed quid si bannitus priusquam occidatur, protestetur quòd habet gratiam,nunquid adhuc poterit impunè occidi? Resp. quòd sic, si aliter non fecerit fidem de ipsa gratia.Et est communis opi. vt dicit Ripa in ca.cùm M.nu.56.de consti.Et dicit Mars.cons.55. nu.5.in fi. quòd ita tenent Doctores. Et dicit Gozad.cons.61.nu.9. quòd hanc opi.sequuntur omnes Doctores Antiqui, & Moderni. Non enim tenetur quis illi credere, nisi ostendat.

63 Maior est dubitatio,quando bãnum est nullum, nunquid excusetur occidens ipsum nulliter bannitum? Aliqui dicunt, quòd nullo modo debet impunè euadere, sed si habebat notitiam huiusmodi nullitatis, debet puniri pœna ordinaria. Et hanc dicit esse communem opin. Alex.cons.77. nu.5.lib.3.quem refert Gomes Arias super l.74. Tauri, nu.35.& pract.Conradi. fol.317.in octaua ampl. & Blanc. in pract. crim. fol.98.nu.96.in fi.Mars.cons.10.nu.16.prout illum refert Viuius in loco præallegato,in quarta limitatione,qui tamen in libro meo hoc non dicit. Si verò non habebat notitiam talis nullitatis, tunc debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. & hæc est communis opi. vt dicit Vantius de nullit. nu.44. Sed certè in hoc secundo capite, hæc opin. mihi non placet:nam qui occidit bannitum cõdemnatum, & positum in albo, id facit sub fide publica statuti,id permittentis, meritò si probabiliter ignorauit nullitatem bãni, iudicio meo est in totũ

excusandus. Et credo, ꝙ si casus ꝯtingeret, ita seruaretur in practica, & sibi imputet ille q̃ est nulliter bānitus, neq; curat facere reuocari bannum, & nomen suum de albo bannitorum deleri.

64 Successiuè quæro, vtrum pendēte appellatione à sententia bāni, possit bannitus impunè offendi? resp. ꝙ non. & ita tenēt omnes, vt dicit Ang. Are. in l. 1. in prin. ff. nil noua ap. pen. Hanc etiam dicit esse communem opi. Soc. ĩ l. 3. §. si seruus, ver. prima conclusio. ff. de ac. pos. Ias. in d §. si seruus. n. 8. quem refert Villalo. in sua collecta communium opi. in litera B. n. 4. Idemq; pendente causa nullitatis ipsius banni, vt dixi ĩ. hoc e. li. §. fi. q. 94. vers. Scias autem. Quinimò neq; etiam potest impunè offendi, pēdente tempore ad appellādum, ab ipsa sententia bāni. Et hanc opi. dicit esse communem Blanc. in prac. cri. fo. 99. n. 108. & seq. Apost. ad Fel. in c. quærenti. sub n. 2. de of. del. Sed in hac prouincia non ꝯtingit super his dubitari, cùm in causis criminalibus sublata sit omnis appellatio.

65 Quæro etiam, pone, ꝙ bannitus fuerit captus per familiam officialis, nunquid adhuc poterit impunè offendi? resp. ꝙ nō. ita tenuit Bar. in l. 3 §. transfugas. ff. ad l. Corn. de sicar. Et dicit Afflic. super 2. par. const. Regni. rub. 3. n. 51. ꝙ hæc limita. communiter tenetur. Idem dicit Ant. Gomes, super l. 76. Tauri, post n. 17. ver. Item adde, ꝙ postquam. Ita etiam communiter seruari, & approbari attestatur Alb. in 4. par. statutorum, q. 36. Adhuc quęro, in fi. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo. Fama publica, post n. 58.

66 Vlterius quæro, nunquid occidens bānitum, extra territorium, à quo est bannitus, debeat decapitari? resp ꝙ non. ita dicit Bal. in l. cunctos populos, n. 9. C. de sum. Tri. referens, ꝙ ista q. fuit de facto, in quodam Pico Tacone, & dicit, ꝙ ipse consuluit, ꝙ non poterat puniri, & fortè est cōsilium de quo mentionem facit, & attestatur eius opi. esse magis commun. Gomes, in c. 2. §. statuto, n. 42. de cōst. in 6. Et ita iudicauit Senatus in quodam, qui interfecerat bannitum extra territorium, & in ecclesia, vt refert Bos. in d. ti. banniti quid amittant, n. 6. Quæ quidem conclusio absque difficultate procedit, quando iste qui bānitum offendit, captus est in loco statuti, permittentis bānitum impunè offendi posse: non. n. potest ibi puniri, ex eo, ꝙ bannitū extra territorium offenderit. Et ita loquitur Bal. in loco præalle. Et ita seruari attestatur Nellus de bannitis, in 2. par. secūdi temporis, q. 57. quem refert Ias. in l. fi. n. 22. ff. de iur. om. iu. & Cagn. in e. l. fi. n. 18. & Mars. cōs. 57. n. 35. Quinimò reperio etiam, ꝙ Senatus in facti contingentia declarauit, ꝙ quidam Soncinates, & sic subditi huic Ducatui, qui Laurentium Vallotum, bannitum à dominio Venetorum, blanditiis conduxerant in agrum Brixiensem, vbi fuit occisus, nō poterant in hoc dominio puniri. 19. Decembris 1559. P. N. Quod est notandum, quia fortè multi prima facie dicerent contrarium. Fuit etiam decisum per Senatum, in causa cuiusdam Ludouici Pōteuici, ꝙ quidam Brixienses bāniti à dominio Venetorum, q̃ habitabāt in hoc Ducatu, potuerant impunè interficere, etiam proditoriè, quendam Tamburinum pariter bannitum à dominio Venetorum, quem in territorio Brixiensi interfecerant. 2. Martij 1549. P. N.

67 Fuit etiam aliquando dubitatum, nunquid occidēs bānitum, quem ignorabat esse bānitum, gaudeat nihilominus beneficio huius statuti. & concludēdum est ꝙ sic. ita dixit Bar. in l. inter omnes. §. rectè, n. 4. ff. de fur. Et ita communiter tenetur, vt ait Nell⁹ in loco præal. q. 25. quem refert Dec. cons. 327. n. 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quantum ad hoc, vt iste occidēs bānitum, euadat pœnam homicidij. sed si vltra impunitatem, statutum constitueret præmium occidenti, seu præsētanti bannitum, talis ignorāter occidens, aut præsentans non consequitur illud præmium, ita dixit Bar. in l. 3. §. vtrum, n. 3. ff. ad Syl. & in l. genero, post n. 2. ff. de his qui no. infam. Et hæc limitatio communiter tenetur, vt dicit Afflic. in d. rub. 3. n. 53. Et dicit Ang. in d. §. rectè, n. 2. quòd ita vidit iudicari, in ciuitate Perusij.

68 Sed quęritur, pone, ꝙ statutum dicat, ꝙ bannitus in centum possit impunè offendi. Modò aliquis est bannitus ex vna causa in quinquaginta, & ex alia causa, in alia quinquaginta, nunquid talis dicetur bannitus in cētum, ad hoc, vt dicatur comprehensus in statuto, & consequenter possit impunè offendi? resp. ꝙ nō. ita dicit Bar. in l. vbi fideiussor, n. 1. ff. de sol. cuius opi. ab aliis Doctoribus comprobatur, & tenetur ĩ practica, vt dicit Ang. de malef. in ver. Dictum Sempronium, n. 1. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ias. in l. si idem cum eodem, in prin. n. 4. ff. de iur. om. iud. nam regulariter in materia odiosa non fit cumulatio, vt dixi ĩ. li. 7. § Cumulatio. Si tamen iudex ipse, pro multis maleficiis separatis illum cōdemnasset in vnica summa, quæ omnes summas comprehenderet. & summam centum excederet, esset illum occidēs excusandus. Et ita communiter tenetur, vt attestatur Nellus de bannitis in 1. part. secundi temporis, q. 9.

69 Sciendum est autem, ꝙ defensio & exceptio proueniens virtute huius statuti, est peremptoria, & impedit litis contestationem. ita dicunt communiter Doct. vt ait Gand. de malef. in ti. vtrum procurator, n. 15. vbi etiam subdit, quòd ita communiter obseruatur.

70 Item scias, ꝙ si officialis stāte hoc statuto, procedat ꝯ huiusmodi occidētem bānitum, potest hęc exceptio non modo opponi per eius procuratorē, iuxta ea, quæ dixi ĩ. hoc e. li. § fi. q. 32. ver. quæro modò, sed ēt per quemlibet de populo, q̃ compareat, & ostēso bāno petat, ꝙ vlterius nō procedatur, [a] sed absoluatur. ita dicit Bar. in l. vbi pactū, n. x. C. de transact. quem sequuntur Doct. vt dicit Mars. in l. si quis ne quæstio. n. 125. ff. de quæst. & in sing. 372. capias vnum, & in prac. cri. § ꝯstante, n. 38. Quod tamen intellige secūdum ea, quę dixi in loco pręal. q. s. bannum sit adeò notorium, vt nullam aliam probationē requirat, quam exhibitionem ipsiusmet banni, &c. Hoc tamē apud nos

ADDITIO.

a ¶Prædicta non haberēt locū qñ talis bannitus interfectus, fuisset bānitus per ꝯtumaciam & nō ex veris probationib. delicti. nā statutū pmittens bānitū posse impunè occidi, nō ꝯprehēdit bānitum p ꝯtumaciam, nec de illo intelligitur, sed solū de bannitis ex veris probōib. delicti, vt p Ale. sing. in l. omne delictū ff. de re mil. vbi all. hoc voluiss. Bal. & Io. de Im. in l. si mora. ff. so. ma. vide Hyp. Mars. sing. 372.

nos,in prac.non ſeruatur,vt ibi dixi.

71 In hoc etiam propoſito quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto, poſſit bãnitus ſe defendere aduerſus eum,qui vult illum interficere?reſp.ĩ hoc articulo varij varia ſenſerunt, adeò vt nulli diſcernere potuerint, quænam eſſet crebrius recepta opi.vt dicit Pla.lib.1.deliĉtorum,c.18.poſt n.3.ver.Tertiò ſuffragari,nihilominus reperio,ꝙ Clau.in l.vt vim,in lectura,n.23.ff.de iu.&iu.dicit communẽ opi.eſſe,ꝙ nõ liceat illi ſe defendere,& ꝙ ſi defenderet & occideret ſuum aggreſſorem,deberet puniri.Sed certè hæc opi.mihi ſemper viſa eſt dura, & ſi caſus contingeret,illum non punirem, ſaltẽ pœna mortis:nam propriæ vitæ,& ſalutis defenſio,eſt de iure naturali,vt omnes fatẽtur. Et ideo lege humana aut ſtatuto,tolli poſſe non debet.

72 Alia quoque eſt quæſtio,nunquid ſtante hoc ſtatuto,poterit iudex ex officio inquirere cõtra aliquem offendentem bannitum?reſp. Si ſtatutum dicat,ꝙ bannitus poſſit licitè offendi,res non habet difficultatem: certum eſt.n.ꝙ de eo, ꝙ licitè committitur, non poteſt iudex inquirere. Et eſt communis opi.vt dicit Are.in c.nulli,n.6.de acc. Sed quid ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, ꝙ bannitus non audiatur,vel ꝙ non reddatur ei ius,nunquid ſi fuerit offenſus aut occiſus, poterit iudex ex officio procedere?reſp.ꝙ nõ,& eſt communis opi.vt dicit Are.in loco præal.poſt n.8.lex enim, quæ prohibet aliquem,de offenſa ſibi facta accuſare,videtur ꝑmittere,illum impunè offendi,poſſe.Vide q̃ dixi j̃.hoc e.li.§.fi.q.lj.ver.Poſſet etiam.

73 Sunt etiam alij caſus, in quib.licitum eſt propria auctoritate alium interficere, puta ſi ille, contra quem decreta eſt captura,reſiſtat familiæ officialis,neque aliter capi poſſit, licet enim eo caſu familiæ illum interficere,vt dixi j̃.hoc e.libr.§.fi.q.28.circa prin.&c.

74 Vltimò quæro,nũquid in hoc crimine puniatur affectus,etiam ſi non ſequatur effectus? Reſp.de iure clarum eſt,ꝙ ſic,vt eſt tex.expreſſus ĩ l.is qui cum telo, C.ad l.Cor.de ſic.nihilominus de conſuetudine generali illa lex,& omnes aliæ punientes affectum,ſunt ſublatę,vt dixi j̃.hoc e.li.§.fi.q.92.Et ideo inferens vulnera,etiam animo deliberato occidendi,non punitur pæna homicidij,ſed tantùm de vulnerib.ex prędicta cõſuetudine generali, vt atteſtatur Vital.de malef.in rubr.de inſul.n.15.& in rub.de inquiſ.n.58. dicit tamen Igneus in l.j.§.occiſorum,n.41.ff.ad Syl.ꝙ in latronib.graſſatorib.quandoque vidit contrarium obſeruari.Faciunt,quæ dixi s̃.ver.Punitur etiam,dixi plenius in d.q.92.Et hæc ſufficiant in materia Homicidij.

§.Inceſtus.

1 *Inceſtus inter quas perſonas committatur?*
Et an committatur cum moniali?
Et an cum presbytero?
2 *Inceſtus pæna quæ ſit?*
Et an hodie pro inceſtu,imponatur pæna publicationis bonorum?
3 *Diſpoſitio, auc.inceſtas nuptias, an habeat locum etiam in nuptiis,quæ ſunt inceſtæ de iure canonico?*
4 *Et an locum habeat tantummodò in nuptiis inceſtis, ratione conſanguinitatis,an autem etiam in aliis.*
5 *Inceſtas nuptias contrahentes,ſunt ipſo iure excõmunicati.*
6 *Et quid ſi fuerit in contractu matrimonij appoſita cõditio, Si Pontifex diſpenſauerit?*
7 *Et an hæc pœna locum habeat in ſponſalibus?*
8 *Inceſtas nuptias contrahentes excuſantur,ex eo,quòd ignorarent factum.*
9 *Et quid ſi poſtquam detecta eſt affinitas perſeuerauerint in matrimonio?*
10 *Iudæi contrahentes inceſtas nuptias,in gradu permiſſo à lege Moſaica,ſed ꝓhibito à iure communi,an ſint puniẽdi.*

INceſtus committitur inter perſonas ſanguine coniunctas,vt in caſu, in quo cõſuluit Barb.cõſ.23.li.2.puta, ſi quis propriam filiam cognouerit, vt ĩ caſu deciſ.Boer.318.vel materteram,vt in caſu Cæp.conſ.cri.69.vel filiam ſororis vxoris ſuæ, vt in caſu Alc.conſ.229.li.6. Vidẽdum eſt etiam in hoc propoſito elegãs conſ.Crauet.321.in quo defendit, à ſuſpicione inceſtus, fratrem, qui per biennium cum ſorore ſuo eodem lecto iacuerat. Sed nũquid committitur inceſtus, carnaliter cognoſcẽdo monialem?reſp.ꝙ ſic. & ita concludũt communiter Canon.vt dicit Bermon.de cõcub. fo.75.n.2. in fi. Quinimò etiam aliqui tenuerũt, ꝙ ſi mulier rem carnalem habeat cum clerico, in ſacris conſtituto, ſit inceſtus,ita dicit Gl.in l.2.in ver.Filij,C.de epi.& cle.Et dicit Bal.ibi,n.2. ꝙ cũ queſtio fuiſſet de facto,ita fuit determinatum,ꝙ eſſet inceſtus. Hoc idẽ communiter à Doctorib. receptum eſſe ait Grilland. de diuerſ.crim.li.3.q. vl.prout illum refert Pract.Conradi,fo.375.n.11. qui etiam fo.341.poſt n.13.dicit,ꝙ hæc eſt communis regula.Sed certè veritas eſt in cõtrarium: nam dicitur ſimplex fornicatio,vt dixi s̃.hoc eo. lib.§.Fornicatio,ver.cum presbytero.

1 Sed quæro,quæ ſit pœna inceſtus?Reſp.aliqui dicunt,ꝙ de iure ciuili eſt pœna mortis.Et hanc eſſe communem opi.atteſtatur Grilland.de diuerſ. crim.li.3.q.3.n.5. prout illum refert Pract.Conradi,fol.376.n.15.Et eſt verum,quando inceſtus committitur cum aliqua alia ſpecie fornicatiõis, puta,adulterio,vel ſtupro.& ita ſenſit Gl.in l.ſi adulterium cum inceſtu, in prin.in gl.1.ff.de adul. quam dicit eſſe communiter approbatam Grill. in loco præalleg.Bermon.de concub.fol.87.ver. Sum modò. De iure autem canonico in clerico pro crimine inceſtus, eſt pœna depoſitionis. Et hanc opi. ſequuntur communiter Doctor. vt atteſtatur Didac.ſuper 4.decr.fol.91.n.3.Vide quæ dixi s̃ §.Fornicatio,ver.Sed quæro. Si verò committitur contrahendo inceſtas nuptias, tunc punitur iuxta formam auct. inceſtas nuptias, C.de nup.Ego vidi in facti contingentia, per Senatum diuerſimodè puniri inceſtuoſos. nam Margarita Cella ꝓ inceſtu commiſſo cum ſororio ſuo, iuſſa fuit fuſtigari,17.Nouem.1548.P.N. Et Comina de Raynerio, faſſa ſe cum genero ſuo carnaliter commiſcuiſſe,pariter fuit fuſtigata,15.Martij 1559.P.N.Et Vincẽtius Maldurus,qui fatebatur cognouiſſe carnaliter eius priuignam, fuit tantummodo condemnatus in pœna ſtatuti pecuniaria, 24.Iunij 1554.A.C.Quidam autem Io.de Corſis, q filiam ſuam an.16.violauerat, fuit furcis ſuſpẽſus.6.Octob.1548.P.N.Et refert Papo libr.22.ti. 9.Arreſto 7.ꝙ quidam notarius, qui carnaliter cognou

gnouerat matrem & filiam, fuit per parlamentum Tholosæ, vltimo supplicio affectus, 9. Nouemb. 1548. Et ibid. Arrest. 8. refert, ꝙ fuit ad triremes perpetuas condemnatus quidam, qui in vxorem duxit quãdam mulierem, cuius neptem prius grauidam reddiderat.

2 Et scias, ꝙ dispositio d. auc. incestas nuptias. quatenus imponit pœnam confiscationis bonorum, non est hodie sublata, ex dispositione auc. bona damnatorum. C. de bo. proscr. & hęc est communis opi. vt dicit Boer. decis. 264. nu. 12. Quinimò contrahens tales incestas nuptias, ipso iure amittit dominium bonorum suorum, neque vlla sententia, aut declaratio requiritur. ita tenet gl. in d. auc. incestas nuptias. ver. mox. & est communis opi. vt dicit Berm. de concub. fol. 84. n. 11. & seq.

3 Quæro, nunquid dispositio d. auc. incestas nuptias. locum habeat tantummodo in nuptiis, quę sunt incestę secundùm ius ciuile, an autem etiam in his, quæ sunt incestæ secundùm dispositionem iuris canonici? Resp. in hoc art. variæ fuerunt scriben. opi. Aliqui enim tenuerunt, ꝙ habet locum etiam in nuptiis, quæ sunt incestæ de iure can. licet non sint incestæ de iure ciuil. & hanc dicit esse communem opi. Dec. cons. 158. n. j. cir. fi. quem refert Diaz, in prac. cri. ca. 178. & Prac. Contra. fol. 376. n. 9. & Did. super 4. decr. 98. nu. 18. relatus & ipse per Villalo. in sua collecta communium opi. litera N. nu. 48. Bello. cons. 34. nu. 5. Aliqui verò tenuerunt contrarium, ꝙ scilicet non habeat locum, nisi in nuptiis incestis de iure ciuili, & sic quæ dicebantur incestæ, tempore conditæ illius legis. & hanc opi. dicit esse communiorem, probabiliorem, & magis consonam veritati Folle. in prac. cri. can. fol. 63. post nu. 95. vbi ait, ꝙ Dec. qui dixit opi. Abb. esse communem, deceptus est. certe negari non potest, quin magnæ sint auctoritates hinc inde, quas etiam recenset Fol. in loco prę al. Ego verò, si casus contingeret, libentius adhærerem opin. contra Abb. quæ mitior est, & benignior, & quam etiam credo esse in puncto iuris veriorem, nihilominus (vt dixi j. lib. 7. §. opinio) in istis casibus in quib. est varietas opi. & in quib. sunt ex vtraque parte doc. attestantes de communi, ante omnia recurrendum esse puto ad consuetudinem & videndum secundum quam opi. solitum sit iudicari. & illa est sequenda, quia consuetudo optima est legum interpres, &c.

4 Item quæro, an dispositio d. auc. locum habeat solummodo in nuptiis, propriè incestis ratione consanguinitatis, an autem etiam in nuptiis largo modo incestis, scilicet inutilibus vel illicitis, puta cum cognata spirituali, vel Iudæa, seu infideli, & huiusmodi? Resp. glos. in ea. auc. in gl. j. tenuit, ꝙ habeat locum in quibuscunque nuptiis. sed certè contrarium tenent communiter doc. vt ait Sal. in ea auc. incestas n. 4. quem refert Deci. in d. cons. 158. post n. j. ver. & hoc confirmatur. Hanc dicit esse communem opi. Boeri. in d. decis. 264. nu. 13. Pœnæ enim sunt molliendæ, non autem extendendæ.

5 Præterea incestas nuptias scienter contrahentes, sunt ipso iure excommunicati, vt est tex. in clem. eos. de consan. & af. & declarat Gem. cons. 71. qui in facti contingentia ita consuluit.

6 Sed quid si aliquis contrahat matrimonium cum consanguinea, sub conditione, si summus Pontifex dispensauerit, nunquid tale matrimonium valebit? Resp. in hoc art. variæ sunt scrib. opin. nam Inn. in c. super eo. de cond. app. tenuit, quòd non. & hanc opi. dicit esse comm. Are. in l. apud Iulianum. §. constat. col. 3. ff de le. j. prout illum refert Dida. super 4. decre. fol. 31. post nu. 7. & Viuius in libr. communium opin. ver. matrimonium contrahentes. Contrariam autem, scilicet, quòd sub ea conditione possit matrimonium contrahi, tenuit Anto. de Butr. in d. cap. super eo. & hæc opin. de consuetudine obseruatur, vt attestatur Boeri. decis. 264. num. 27. & reuera quotidie videmus, in hac forma contrahi matrimonia, propterea ab hac opi. nullo modo esset in practica recedendum.

7 Hæc autem pœna incestarum nuptiarum non habet locum in sponsalibus, sed requiritur, ꝙ matrimonium sit carnali copula consummatum. Et hanc dicit esse communem opi. Viuius in d. vers. matrimonium contrahentes. lim. j.

8 Excusatur incestum committens, vbicunque appareat, quòd ipse ignoraret factum. & hæc est communis opi. vt dicit Bald. Nouel. de dote, in j. par. 11. par. prin. nu. 8. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opi. litera P. nu. 68. Dida. super 4. decre. fol 99. post nu. 22. Quinimò pœna amissionis bonorum non habet locum, vbi in ipsis contrahentib. fuisset ignorantia iuris, vel facti, etiam ex crassa, & lata culpa. ita dixit Bar. in l. si adulterium cum incestu. in prin. nu. 11. ff. de adul. & est communis opi. vt attestatur Dida. in loco præal. nu. 21.

9 Sed pone, quòd aliqui à prin. bona fide incestas nuptias contraxerint, deinde fuit detecta consanguinitas, ipsi verò (eo non obstante) perseuerauerunt: nunquid dicentur incidisse in pœnas à legibus, & canonibus impositas his, qui incestas nuptias contrahunt? Resp. quòd non. ita tenuit gl. in cle. vnic. ver. scienter. de consangui. quam approbant doc. vt ait Dida. in loco præal. nu. 19.

10 Quæro etiam, an Iudęi contrahentes inter se nuptias, in gradu prohibito secundùm ius ciuile, sed permisso à lege Mosaica, puniendi sint pœna incestus? Resp. quòd non: nam quicquid sit de iure, Iudæi non seruant dispositionem. l. nemo. la. j. C. de iud. vt attestantur scrib. in ea. l. nemo. & in specie Fulg. & Angel. prout illos refert Barb. qui ita consuluit in cons. 13. nu. 2. lib. 4.

§. Iniuria.

1 *Iniuriam pluribus modis fieri.*
Quid intersit inter verberare & pulsare?
2 *Intrans in agrum meum, causa venandi, me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere?*
3 *Iniuria facta vxori, an censeatur facta viro?*
4 *Ex iniuria duplex actio oritur, ciuilis & criminalis.*
5 *Et an in libello iniuriarum ponendus sit mensis et annus, & locus illatæ iniuriæ?*
6 *Et an requiratur, quòd in libello taxetur iniuriæ æstimatio?*
7 *Iniuriæ pœna quæ sit?*
8 *Et an condemnatus actione iniuriarum efficiatur infamis?*

9 *Actio iniuriarum an præscribatur anno?*
Et an ille annus sit continuus?
10 *Iniuria an tollatur per mutuam conuersationem?*
11 *Et an tollatur per remissionem?*
12 *Iniuriam faciens an possit se excusare, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi?*
13 *Et quid si in eodem actu, quo iniuriam intulit fuerit protestatus, quòd nolebat iniuriam facere?*
14 *Et quid si fuerat primò ipse prouocatus?*
15 *Et quid si probet iniuriam fuisse veram?*
16 *Et quid si dicat se iniuriam intulisse calore iracundiæ, & protestetur se pœnitere?*

1 INiuria pluribus modis committitur, facto scilicet, & verbo. Facto, puta si quis alterum percusserit alapa, vt in casu Gram.decis.14.vel cubito, vt in casu Paris.cons.165.lib.4. vel cum manu sub mento, vt in casu Guid.Pap.cons.224.vel baculo, vt in casu de quo per Gramm.voto 15.28. cons.2. decis.16.17. & Bertr.cons.161.libr.6. & cons.142.eo.vol. & cons.164.lib.7. & Nat.cons. 254.vel vulnerauit, vt in casu Io.de Amic. cons. 77.85.& Mant.cons.41.lib.j.& Gram.voto j.22. & cons.56.62.68.& 69.& decis.16.& 94.& Marsil.cons.31.& 34.& Boer.decis.323.& Nat.cons. 44. Verbo, puta, si quis alteri minatus fuerit, vt in casu Bal.cons.144.lib.2.& Crauet.cons.13.& 53.Vel si appellauerit aliquem falsarium, vt in casu, in quo consuluit Rom.cons.96. vel vsurarium, vt in casu Crauet.cons.145. vel proditorem, vt in casu Bal.cons.361.lib.4. & Butr.cons. 44.vel infamem, vt in casu Bertr.cons.131.lib.5. vel bastardum, vt in casu Bertr. cons. 179. libr.6. Vel si dixerit alicui, Tu es bonus homo, quæ verba communiter intelliguntur, quòd est cornutus, vt in casu, in quo consuluit Soci.in quodam cons. de quo mentionem facit Carauita super ritu 311.magnæ curiæ. num.22. vel alicui dixerit, quòd produxerit chartam falsam, vt in casu Rimin. cons.49. vel quòd vendebat potestarias, vt in casu Soc.cons.146 lib.j. & Corn.cons.80.libr. 3. vel quòd fecerat monetam falsam, vt in casu Soc.cons.118.libr.j.vel aliquem diffamauerit de aliqua re, ex qua eius opinio læderetur, vt in casu, in quo consuluit Rom.cons.97. puta, quia dixerit mulieri, Ego te desponsaui, vt in casu Bald. consil. 230. libr. 3. vel quòd illam appellauerit, *Sozza, idola mal fatta, incendiosa, puttana, che te ho tratto tre hæredi dal corpo*, vt in casu Bart. consil. 108. vel quòd ei dixerit, *Tu sei vna puttana, che te ho lauorata cinquanta volte*, vt in casu Nat. cons.60. vel dixerit alicui, Tu mentiris, vt in casu Bald.cons.45.libr.j. & Soc.iu.cons.81.lib.3. Vel aliquem accusauerit de aliquo crimine, & succubuerit, vt in casu Ang. cons.95.Soc.cons.118.libr.j. vel fecerit aliquem indebitè carcerari, vt in casu Bal.cons.212. lib.3, & Guid.Pap.decis.324.Si quis Titium.vel opposuerit alicui crimen, de quo habebat gratiam, vt in casu Crauet.cons.168 Dicitur etiam iniuriam inferre si quis vitauerit aliquem tanquam excõmunicatum, vt in casu in quo consuluit Rom. in cons.387. vel si prædicator concionando, maledixerit de aliquo vicino suo, illum non nominauerit, vt in casu Ale.de Neuo, cons.82.

Scias autem in hoc proposito, quòd magna est differentia inter verberare, & pulsare: nam verberare est cum dolore cædere, pulsare sine dolore, l.lex Corn.§.j.ff.de iniur.& ita declarant doc.vt dicit Ana.in rub.de cle.percus.post nu.4.

2 Quæro, nunquid si quis intret in agrum meum, causa venandi, possum ego contra eum agere actione iniuriarum? Respon. de iure dicendum est, quòd non, sed contrarium vsurpatum est, & obtentum de consuetudine, scilicet, quòd possum prohibere, ne quis intret in agrum meum, & si intret me inuito, tenetur iniuriarum. de hac consuetudine attestatur Ana. in c.omnibus. nu.4.de cler.vena.

3 Item iniuria facta vxori, censetur facta viro. & ideo si statutum disponat, quòd faciens iniuriam magistratui, puniatur in centum, habebit locum etiam in faciente iniuriam eius vxori. Et dicit Pla. lib.j.delic.c.6.nu.25. quòd hæc sententia adeò recepta est à Doctorib. vtriusque classis, vt impugnari non posse videatur.

4 Scire debes, quòd ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis.sc.& criminalis. Ciuiliter agitur, quando petitur æstimatio iniuriæ. & hoc dixi j.libr.7.§.actio. Criminaliter autem petitur iniuriantem puniri pœnis iuris, &c.

5 Vlterius quæro, nunquid in libello iniuriarum sit ponendus annus & mensis, & locus illatæ iniuriæ? Resp.quòd sic. Et est communis opi.vt dicit Ale.cons.212.nu.j.lib.j. Bertr.cons.257.nu.j.libr. 6.Vide quæ dixi j.hoc eo.lib.§.fi.q.12. vers.adde quòd.

6 Sed nunquid in libello iniuriarum requiritur, quòd querelans taxet iniuriam sibi illatam cum iuramento? Resp.quòd non, sed sufficit, quòd in libello exprimat aliquam summam, ad quam æstimet eius iniuriam, salua taxatione iudicis, qui postea edoctus de iniuria, ante sententiam moderatur, & taxat: & deinde defert iniuriam passo iuramentum cui permissum est iurare vsque ad summam taxatam, vel minus, non autem vltra illam summam. & hæc est theorica, quam ponunt doc.in hac materia, vt dicit Bertr.cons.74.nu.6 lib.8.

7 Sed quæro, quæ sit pœna iniuriæ? Resp. quòd regulariter est arbitraria iudici inspecta facti, & personarum qualitate, vt est tex.in §.in summa.inst.de iniur. An autem possit iudex aliquo casu arbitrari pœnam mortis, dixi j.hoc e.lib.§.fi.q.83.vers.sed quæro.

8 Item condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis. Quod tamen intellige, vt procedat modò iniuria sit atrox, aliàs enim non efficitur infamis.& ita tenent omnes doc. vt dicit Ang.in l.infamem.in primis verb.ff.de pu.iu.prout illum refert Aug.ad Ang.de malef.in ver.dictum Sempronium.sub n.4.& in ver.verba iniuriosa.post n.17. sed certè Angel.ibi non ita dicit, sed primo ait, quòd damnatus pro graui iniuria secundum omnes efficitur infamis, deinde subdit, sed & pro modica videtur damnatus infamis, & sic apertè inclinat in sententiam, quòd etiam damnatus pro modica iniuria efficiatur infamis. quam etiam sequitur, & dicit esse communem Fel.in c.cum te.nu.9. de re iud.Cors.de minimis, par.2.vers.26. quem refert Prac.Conr.fol.408.nu.21.faciunt quę dixi s.hoc eo.lib.§.furtum.ver.pariter etiam.

9 Tollitur autem actio iniuriarum per lapsum anni.tanto enim temporis spatio præscribitur.ita tenet

net gl.in l.si non conuicij.in gl.fi.C.de iniu.quam dicit esse communiter approbatam Rui.cons.21. n.5.lib.4. Hanc etiam dicit esse communem opi. Pla.in d.c.6.circ.fi.Hoc tamen intellige,vt procedat in actione iniuriarum criminali: nam ciuilis est perpetua,vt dixi in d.§.actio.Et hanc esse communem opi.attestatur Bald.de præscri. 4.par.4.q. prin.q.j.nu.3. quem refert Rol.cons.39.n.15.lib. 2.scias etiam,quòd iste annus,intra quem potest agi criminaliter actione iniuriarum, est continuus,& est communis opin. vt dicit Cuma.cons. 74.post nu.5.Cur.iu.in l.j.in princ.nu.20.ff.quod quis.iur.

10 Item tollitur per conuersationem habitam cum offensore. censetur enim ex hoc iniuriam tacitè remisisse.& hæc sententia ab omnib.iuris professorib.recepta est, vt attestatur Pla.in loco præal. nu.43.

11 Tollitur etiam per remissionem expressam: An autem per remissionem iniuriæ factam in foro conscientiæ, sit sublatum ius accusandi,& an qui remisit iniuriam, censeatur etiam remisisse damna,& expens. dixi j.hoc eo.lib.§.fi.q.58.ver.quæro modo & ver.sed in propos.

12 Quæro nunc, an ille, qui iniuriam intulit, possit se tueri,dicendo,ꝙ non habebat animũ iniuriandi? Resp.ꝙ non,quia omnis iniuria in dubio præsumitur facta animo iniuriandi, nisi contrarium probetur.& ita concludunt communiter omnes doc.vt dicit Soc.cons.146.post nu.7.ver.citra tertiam.libr.1. Hanc etiam dicit communem Paris. cons.149.nu.19.lib.4.

13 Sed pone,ꝙ in eodem actu,quo quis iniuriam intulit,fuerit protestatus,ꝙ nolebat ex eo iniuriam facere, puta quia dicat alicui, Tu mentiris, saluo honore tuo,vel salua reuerentia tua?Resp.ꝙ talis protestatio non releuat, quò minus teneatur actione iniuriarum. ita dixit Bar. in l. si quis extraneus.in prin.n.3.& seq.ff.de ac.hæ. & in l.non solùm.§.morte.n.47.ff.de oper.no.nun. & ita in facti cõtingentia,iudicatum fuisse attestatur Guid. Pap.decis.465 ex iniuria.Quę tamen concl.intelligenda est,vt procedat,quando apparet,ꝙ habebat animum iniuriandi verè, vel præsumptiuè, prout in casu, in quo loquitur Bart. nam illa verba,Tu mentiris,sunt ex consuetudine inducta,vt habeant vim iniuriandi,vt est omnib.notum.Cęterum si subessent coniecturæ,per quas talis protestatio adiuuaretur,ꝙ sc.non habuisset animum iniuriandi,certè talis protestatio prodesset,vt dicit Old.cons.53.post nu.3 cuius doctri.dicit esse communiter approbatam.Soci.cons.118.n.5.in fi.li.j.& ponit exemplum in magistro,qui loqueretur cum discipulo,vel similia.

14 Quæro etiam, nunquid si aliquis ab alio prouocatus,dicat illi,Tu mentiris,teneatur ex eo actione iniuriarum, non obstante ipsa prouocatione, etiam si dicat verum? Resp.ꝙ sic.& est communis opi.vt dicit Boeri.cons.4.nu.27.& seq.vbi etiam subdit,ꝙ ita obseruatur in practica.& ita reperio, in facti cõtingentia, decisum fuisse per cõs.Neap. teste Capy decis.58.in causa Nicolai. regulariter enim in delictis prouocatio non excusat, vt dixi j.hoc eo.lib.§ fi.q.60.vers.nunc quæro. sed bene prouocatus,regulariter mitius punitur,vt ibi dixi. Senatus tamen aliter iudicauit in causa Nicolai Fodrij, quem in totũ excusauit, ꝙ dixisset cuidam, Tu mentiris, qui ei prius dixerat, ꝙ non fecerat da gentil huomo,9.Ianuarij,1557.P.N.Sed fortè erat iam inter ipsos secuta pax, quo casu,in huiusmodi iniuriis verbalib.Senatus semper solet clementer agere.

15 Item quæro,nunquid dicens alicui iniuriam quę vera sit,teneatur actione iniuriarum? resp. Aliqui simpliciter dicunt ꝙ sic.Et hãc dicit communem opi.Cur.iu.in l.fi.n.3.ff.quod quis.iu.Tu verò dic ꝙ aut interest reipublic. ꝙ illud delictum sciatur, puta ꝙ ille sit homicida, vel latro,&c. & non tenetur: aut non interest, puta, quia sit cæcus, vel claudus,& tenetur. ita dixit Bar.in l.eum qui nocentem.in prin.ff.de pœ. & est communis opi. vt dicit Ale.in l.3.in prin.n.6.ff.de lib.& post. quem refert Villalob.in sua collecta communium opi. litera A.nu.9. Apostil.ad Ang.in d.l.eum qui nocentem.sub n.j.Pla.lib.delic.c.j.post n.3. Scias tamen opus esse,ꝙ tale crimen, quod interest reip. sciri,probetur:nam eo quidem casu non tenetur, sed si non probauerit,vtique tenetur. Et est communis opi.vt attestatur Boer.in d.cons.4.n.36. in fi.& n.46.& 48.& hoc etiam si tale crimen fuerit oppositum in iudicio excipiendo,puta contra testes vel huiusmodi, vt dixi j.hoc eo.lib.§.fi.q.53. ver.caueant tamen.Præterea etiam illa distinctio non procedit,de iure cano. nam eo iure,alteri iniuriam dicens, licet vera sit, non excusatur, cum prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio & est communis opi.Doc.vt attestatur Ale.de Neuo,cons.82.n.5.in fi.

16 Quæro,quid si iniuriãs dicat se pœnitere:& quod dixit,aut fecit calore iracundiæ, nunquid erit excusandus? Resp.Aliqui dicunt,ꝙ verba iniuriosè prolata per iracundiã,non sunt punienda.& hanc dicit esse communem omnium sentẽtiam Ioan. Arn.epito.58. cum sit communis. Sed certè ego credo,ꝙ hæc opi.non sit communis, neque vera: nam in delictis commissis non excusatur calor iracundiæ,vt dixi j.hoc eo.lib.§.fi.q.60. ver.est etiam. licet quandoque prosit, vt quis mitius puniatur.& ita semper vidi in practica obseruari.Pariter etiam pœnitẽtia,post delictum commissum non excusat, vt dixi in d.§.fi q.16.vers.item quæro.&q.60.ver.fuit quandoque.& ita in facti contingentia decisum fuit per curiam Tholos. teste Aufre.decis.409.Item Titius, quem refert Mant. qui idem consuluit,cons.77.lib.2.

§.Læsæ Maiestatis crimen.

1 *Læsæ Maiestatis crimen pluribus modis committitur.*
2 *Læsæ Maiestatis crimen committitur non modò contra personam Papæ, vel Imperatoris, sed etiam contra Reges, & Principes, vel ciuitates, quæ superiorem non recognoscunt.*
3 *Et an contra Principes, vel ciuitates, quæ superiorem recognoscunt?*
4 *Et an offendens Cardinalem incurrat crimen læsæ Maiestatis?*
5 *Et an offendens consiliarium principis?*
6 *Et an ille, qui non est subditus, dicatur committere crimen læsæ Maiestatis?*
7 *Et quid in clerico?*

8 Crim

1 Læsæ Maiestatis crimen plurib. modis committitur, quos eleganter, & copiosè recenset Gig. de cri. læ. ma. in rub. qualiter, & à quib. &c. & Franc. Luc. de priuil. fisci, in 2. par. princ. in rub. de cri. læ. maie. & potest poni exemplum in subdito qui fecerit tractatum contra personam domini, vt in casu, in quo consuluit Soc. iu. cons. 105. li. 3. & Alc. cons. 456. vel contra statutū principis, vel reipubl. vt in casu Bal. cons. 58. & seq. lib j. & Alc. cons. 13. li. 6. & Ias. cons. 86. li. 3. Alc. cons. 453. vel qui ciuitatis ipsius dominium tyrannicè occupauerit, vt in casu Soc. cons. 22. lib. j. vel patriam oppugnauerit, vt in casu Soc. cons. 275. lib. 2. vel armatus venerit in bello contra principem suum, vt in casu Alc. cons. 467. vel quia cum hostib. domini pacem & amicitiam ꝯxerit, vt in casu Dec. cons. 604. 605. & 690. & Gram. cons. 13. & 31. vel quia tentauerit tanquam hostis, occupare castra vel ciuitates ipsius domini, prout contigit in quodam Io. de Landriano, qui dum inseruiret Gallis, decreuerat occupare oppidum Abbatis Crassi, & tam ipse cum sociis, quàm Gabriel Burrus, qui sciens eos receptauerat, & auxilium eis dederat, fuerūt capite truncati, & in frusta scissi 7. Septēb. 1535. C. C. vel ꝙ castra ipsa inuaserit, & occupauerit, vt in casu Rui. cons. j. & 2. lib. 5. Item potest poni exemplum in custode arcis, seu castri, qui illud tradat hostib. prout in quodam Gallo castellano castelletti Genuensis, qui vendidit ipsum castellettum Genuensib. & fuit propterea capite truncatus, a & rotæ ligneæ insertus, vt refert Boer. de custod. clauium. n. 25. vel etiam si non vendidit, sed illud hostib. tradidit, vt in casu Corn. cons. 96. lib. 4. Potest etiam exemplum poni in eo, qui destruxit manu armata pontem, existentem in territorio domini sui, ꝙ tamen si factum fuerit sine dolo, excusationem meretur, vt in facti contingentia, eleganter consuluit Ceph. cons. 75. & seq. li. j. vel quia reuelauerit secreta principis, vt in casu Mars. cons. j. Item secundum aliquos, potest poni exemplum in eo, qui de principe, ob domino suo ob locutus fuerit. in quo tamen videnda sunt ea, quæ in facti contingentia, scripsit Ruin. cons. 145. lib. 5. & Crauet. cons. 6. & 9.

2 Committitur autem crimen lęsę maiestatis, non modò contra Papam, & Imperatorem, sed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ superiorem non recognoscunt. Et ita concludunt doctor. omnes, nemine excepto, vt dicit Gig. de cri. læs. maie. fol. 30. q. 28. Hanc etiam attestatur esse communem opi. Bos. ti. de cri. læs. maiest. nu. 51.

3 Dubium est, nunquid crimen læsæ maiest. dicatur committi etiam contra principes inferiores, & ciuitates, quæ superiorem recognoscunt. & certè de iure loquendo, iste art. magnam habet difficultatem: & multi tenēt, ꝙ dispositio l. quisquis. non habeat locum contra committentes crimen læsæ maiest. contra huiusmodi Principes, vel ciuitates superiorem recognoscentes. & hanc opi. dicit esse communem Soc. cons. 275. post n. j. li. 2. quem refert Rui. cons. 3. post n. 12. lib. 5. Sed certè quicquid sit de iure, dicit Pau. de cast. in l. 3. n. 6. in fi. C. de epi. au. ꝙ de facto seruatur videre suo, ꝙ etiam in istis ciuitatib. attentātes contra earum statum, puniuntur de crimine læsæ maiest. siue recognoscant superiorem, siue non. Et hoc dictum Pau. de cast. refert Brun. cons. feud. 28. n. 3. & Gig. in trac. præal. fol. 30. q. 29. ita etiam de consuetudine in Italia seruari attestatur Cæp. cons. cri. 17. nu. 19. quem refert Soc. iu. cons. 105. nu. 24. lib. 3. & Bos. in loco præal. post n. 51. prout etiam de facto seruatum fuisse refert Guid. Pap. decis. 344. pone, aliquis in quodā, qui conspirauerat in necem Amadei Ducis Sabaudię. de quo Arresto mentionem facit Papo lib. 22. ti. j. Arrest. 1. Quinimò etiam de iure loquendo, hanc opin. dicit esse communem Ale. cons. 13. nu. 2. libr. 6. prout illum refert Rol. cons. 78. nu. j. lib. 2. Barb. cons. 70. n. 34. libr. 4. Alc. cons. 456. in primis verb. Et stante consuetudine, ita seruandum esset, quo ad ipsum principalem delinquentem, licet quo ad filios aliud sit, vt dixi j. ver. vnum tamen.

4 Quæro, nunquid offendens Cardinalem, incurrat crimen læsæ maiestatis? Resp. ꝙ sic. & est communis opi. doc. vt ait Gig. in tracta. præal. fol. 7. q. 5. n. j. sunt enim Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ipsius.

5 Quæro etiam, nunquid offendens consiliarium principis incurrat crimen læsæ maiestatis? Resp. Hæc q. contigit de facto in personam excellentis Doc. & magni feudistæ, D. Andr. de Isern. qui fuit trucidatus in ciuit. Neap. tempore Reginæ Ioannæ, eius nominis vndecimę, cuius ipse erat consiliarius, & fuit determinatum, ꝙ sic, vt dicit Paris Put. de synd. fol. 124. nu. 14. & refert Affl super j. par. consti. Regni, rub. 29. nu. 6. & ita in facti contingentia consuluit Rub. cons. 145. Et licet aliqui distinguant, an id fiat in odium principis, vt, s. priuetur illo consiliario, an ob priuatū odium ipsius consiliarij: ego tamen indistinctè teneo, ꝙ committatur crimen læsæ maiestatis: nam consiliarij sunt pars corporis ipsius Principis, & ideo illos offen

ADDITIO.

a ¶ Et hoc ei contingit loco pretij, quod Lugduni cum literis cambij recipere debebat. milites enim de generali consuetudine non suspenduntur etiam pro delicto pro quo plebeius suspenderetur, secundùm gl. in l. desertorem, §. pœna militum, ver. torquentur, ff. de re mil. Bal. in c. j. § si rusticus, in fi. de pa. tenen. Capitaneus namque aut custos castri cum nemine debet verba proditoria habere, sine licentia domini qui eum commisit, per tex. in l. 3. in princ. ff. ad l. Iul. ma. & ibi gl. in ver. tenuerit. & in ver. aut castra.

offendens indistinctè censendus est principem offendere, semper tamen intelligo de consiliariis residentibus apud personam principis, & sedentibus in eius supremo consistorio, & non aliter.

6 Vidi quandoque dubitari, nunquid ille, qui non est subditus principi, dicatur ꝯ eum committere crimen læsæ maiesta. Et dicendum est, ꝙ non. ita probat tex. in cle. pastoralis, vbi gl. in ver. non subfuit, de re iu. & est communis Doct. sententia, vt ait Rol. cons. 4. n. 1. & ideo licet aliquo particulari iure, puta feudi, vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius principis, si tamen ratione originis, vel domicilij ei non sit subditus, non dicitur cõmittere contra eum crimen læsæ maiestat. & ita sentiunt communiter Doct. vt dicit Gig. in tract. præal. fol. 54. q. 68. post nu. 2. & ita vidi pluries in facto iudicari, & in specie, in causa D. Cornelij Bentiuoli 4. Nouem. 1557. P.N. Reperio etiam, ꝙ Senatus rescripsit Regi 17. Aprilis, 1561. A.C. in causa Scipionis Vicomercati, ꝙ illegitimè natus extra dominium, ex subdito bannito propter rebellionem, & muliere extera, non dicitur rebellis, etiamsi sit legitimatus, quæ est magna decis.

7 Hinc infertur, ꝙ licet clerici nati in terris subditis alicui principi laico, dicantur naturaliter, siue originariè esse de dominio, & ditione illius principis, prout tenere communiter Doct. attestatur Gigas de cri. læsæ maiest. fo. 50. q. 63. n. 2. nihilominus cùm reuera post clericatum iam non possint verè dici subditi ipsius principis, nõ possunt dici ꝯ eum committere crimen læsæ maiestat. & hanc dicit esse communem opi. Car. Alex. in c. in primis. §. de persona, col. 5. ver. Non obest, opi. 2. q. 3. quem refert Gomes in §. rursus, post nu. 24. instit. de act. Et ita in facti contingentia, Senatus censuit quendã Lauren. Vicomercatum, cui imputabatur, ꝙ inseruisset Gallis, absolutum fuisse, constito, quòd esset perpetuus Commẽdatarius cuiusdam Abbatiæ, 19. Septem. 1554. B.P. Reperio tamen ꝙ Senatus in causa cuiusdam presbyteri, appellati Don Iacobi Pigocij, qui conduxerat hostes ad oppugnandum quoddam oppidum, huius Dominij, & consilia, & auxilia eis dederat, inclinauit in contrariam sententiam, ꝙ s. videretur incidisse in crimen lęsę maiest. & hortatus est vicarium episcopalem Cremonæ, apud quem ille presbyter reperiebatur detentus, vt viriliter ꝯ eum procederet & admitteret Prætorem ad perficiendum processum. Sed credo, ꝙ propter decretum gratiosum statim ferè subsecutum, fuerit relaxatus. Caueant tamen in omnem casum clerici, ne talibus se immisceant, quia licet hæc conclu. sit de iure vera, tamen principes seculares de facto seruant contrarium, vt dixi ĩ. hoc e. lib. §. fi. q. 36. vers. quæro nunquid. & in ciuitate Florentiæ fuit aliàs propter hoc crimen suspensus quidam archiepiscopus.

8 Sed quæro, quæ sit pœna committentis crimen læsæ maiest. Resp. ꝙ est pœna mortis. Et de consuetudine solent huius criminis rei, viui in frusta scindi, & appendi in locis eminentib. ciuitatum, seu castrorum, in quibus deliquerunt.

9 Præterea, licet hodie, secundum ius commune, bona damnatorum non confiscentur, & hoc ex dispositione auct. bona dam. C. de bo. proscri. in hoc tamen crimine bona confiscantur, vt dicit gl. in ead. auct. bona dam. in verb. fisco, quam sequuntur Doct. vt dicit Cæpol. cons. cri. 17. in 4. dubio. Dixi ĩ. hoc eo. lib. §. fi. q. 78. circa pr. Quinimò rei huius criminis statim perpetrato delicto amittunt dominium, & administrationem bonorum suorum.

Et ideò non puto verum esse id, quod aliqui dicunt, s. quòd in hoc crimine bona confiscantur ipso iure, quam etiam dicit esse cõem opin. Boss. in tit. de sent. n. 48. quia imò à lege confiscantur, ipso iure, licet confiscatio non sortiatur effectũ, nisi secuta sententia hominis, per quam declaretur reum incurrisse in crimen læsæ maiest. Scias autem, ꝙ licet de iure, hæc pœna confiscationis bonorum, non habeat locum, quando committitur crimen læsæ maiest. contra principem inferiorem, nihilominus de consuetudine in Italia seruatur contrarium: nã quilibet princeps, etiam recognoscens superiorem, publicat bona suorum rebellium, vt attestatur Cæp. in all. cons. 17. ver. præterea licet etiam.

10 Hæ autem pœnæ & aliæ, quæ impositæ sunt à l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. filiis eorum, qui committunt crimen læsæ maiest. quantum fieri potest, restringi debent, cùm sint contra iuris regulam, qua cauetur, vnum pro alio in delictis puniendum non esse, vt dixi ĩ. hoc eo. lib. §. fi. q. 86. Et ideo tales pœnæ non habent locum contra filias fœminas. & est communis opi. vt dicit Gigas in tract. præal. fol. 150. q. 14. post nu. 15.

11 Sed nunquid habent locum in filiis naturalibus tantum? Resp. ꝙ sic. Ita tenuit Cy. in d. l. quisquis, & ita etiam tenent cõmuniter Doc. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. & hai tradito, n. 5. Hanc etiam dicit esse magis communem concl. Clau. in l. ex facto § si quis rogatus, n. 11. ff. ad Treb.

12 Fuit etiam aliquando dubitatum, an dictæ pœnę locum hẽant, solummõ in filiis natis post delictũ patris, an autem etiam in natis ante delictum? Et in hoc variæ fuerunt Doct. opi. nam aliqui tenuerunt, quòd habeant locum etiam in natis ante delictum. & hanc opi. dixit esse cõmunem Clau. in l. si quis id, quod. n. 14. ff. de iu. om. iu. Gigas in tract. præal. fo. 144. q. 5. post n. 2. Contrariam autem sententiam, quòd. s. non habeant locum in natis, vel conceptis ante delictum patris, tenuit Cy. in d. l. quisquis. & hanc dicit esse communem Alc. cons. 467. n. 7. & hæc opi tanquam mitior, & benignior mihi magis placet. Faciunt quæ dixi s. hoc eod. lib. §. hæresis, ver. Sed hic quæro. In filio autem concepto post bannum, ex hoc crimine patri datum, certum est, quòd locum habent, & ideo ei non est danda legitima. & hæc est communis opi. vt attestatur Boss. in tit. de crim. læsæ maiest. n. 138.

13 Præterea quæro, nunquid dictæ pœnæ statutæ contra filios, habeant locum etiam contra nepotes? Resp. ꝙ sic. & est communis opi. vt dicit Sal. in d. l. quisquis, n. 12. quem refert Did. lib. 2. resol. c. 8. n. 3. in fi. Bene verum est, ꝙ non extenduntur nisi vsque ad secundum gradum descendẽtium, ex masculis inclusiuè, & vsque ad primum gradum descendentium ex fœminis. & est communis opi. vt dicit Sal. in loco preal. quem refert Ias. cons. 106. n. 5. lib. 4.

Quæro etiam, nunquid dispositio d. l. quisquis, quaten

quatenus loquitur de filiis, habeat locum nõ solum in patre committente hoc crimẽ, sed etiam in matre? Resp. ꝙ sic. ita tenuit gl. in ea. l. quisquis, ver. minus ausuras. & ita communiter tenetur, vt dicit Ang. de malef. in ver. & hai tradito, n. 12. dicens, ꝙ licet videatur inusitatum, ꝙ mulier tale crimen committat, illud tamen vidit semel de facto Bon. & illum refert Marſ. conſ. 53. poſt n. 8. quod no. pro limitatione eorum, quæ dixi s. li. 1. quòd in pœnalibus non fit extensio, &c.

14 Vnum tamen non omitto, ꝙ dispositio d. l. quisquis, quatenus loquitur de filiis, non habet locũ, nisi quando crimen læsæ maiest. est commissum contra Imperat. vel Remp. Romanam. & est cõis opi. vt atteſtatur Gig. in tract. præal. fo. 161. q. 23. n. 9. & dicit Alc. in d. cõſ. 467. n. 6. in fi. ꝙ hæc conclus. est approbata indiſtinctè ab omnib. & ꝓ hac parte consuluit Soc. conſ. 275. ſ. alleg. Neque est hoc loco pretermittendum id quod dicit Ang. in l. fallaciter. n. 4. C. de abol. ꝙ ſ. pœna d. l. quisquis. respectu filiorum non seruatur, q̃d verbum Ang. tanquam viri excellentiſſimi, & magni practici, multum esse à iudicib. ponderandum, dicit Soc. in d. conſ. 275. nu. 3. in fi. li. 2. illud etiam refert, & idem atteſtatur Alc. in d. conſ. 467. n. 6. & reuera apud nos nunquam vidi tales pœnas in filiis obseruari, loquitur tamẽ ibi Ang. in eo, qui hoc crimen committit contra propriam ciuitatem. & ideo, si commiſſum eſſet contra Papam, Imp. vel Regem, qui superiorem non recognoſceret, fortè aliud eſſet dicendum.

15 Scias autem, ꝙ in hoc atrociſſimo delicto, lex nõnulla specialia introduxit, & in primis, licet r'r in aliis criminibus non puniatur affectus, nisi sequatur effectus, vt dixi ſ. hoc eod. lib. §. fi. q. 92. in a hoc tñ crimine punitur solus affectus, etiam si effectus secutus non fuerit. & est cõis opi. vt dicit Boer. de seditiosis in 7. præsuppoſito, n. 42. & ita hodie de consuetudine obseruari atteſtatur Soc. iu. conſ. 105. n. 37. li. 3. presertim si deuentum fuerit ad actum proximum. Et hoc cõi omnium sententia receptum vr̃, vt ait Did. in rep. cle. si furiosus, fol. 278. ver. primò infertur, de homic. Quinimò, quod plus est, in hoc crimine punitur ex sola scientia ille, qui tractatum non reuelauit, vt dixi in d §. fi. q. 87. ver. punctus est.

16 Item licet regulariter morte delinquentium crimina extinguantur, vt dixi ſ. hoc eo. li. §. fi. q. 51. verſ. quæro nunc, est tamen speciale in hoc crimine, vt de eo etiam post mortẽ cognosci, & procedi poſſit, & defuncti memoria damnari, vt est text. in l. fi. C. ad l. Iul. maie. & ita tenuit gl. in § per ꝯrium, ver. damnata. inſt. de hæ. quæ ab inte. defe. quam dicit eſſe not. & approbatam Ferret. conſ. 31. n. 8. vbi refert multa exempla, in quib. ita seruatum fuit. In quo propoſito videnda sunt, quæ in facti contingentia consuluit Cep. conſ. cri. 17. & Rui. conſ. 3. li. 5. Quod tamen intellige, vt procedat, quando crimen hoc committitur contra principem, vel remp. Romanam, sed q̃n committitur ꝯ alios principes inferiores, vel ciuitates, vtique extinguitur morte. & hæc est vera, & cõis opi. vt dicit Boer. de sedit. in 7. præsupp. n. 20. quẽ refert Gig. in trac. præal. fol. 74. n. 24. Hanc ẽt eſſe cõem opi. atteſtatur Alc. in d. cõſ. 467. n. 1. Et intellige, ꝙ sit commiſſum ꝯ personam ipsius Imp. vel directò ꝯ ipsam remp. Et sic in primo capite, non autem in aliis. Et ita in facti contingentia, iudicauit conſi. Neap. vt refert Gram. decis. 6. Scias etiam, ꝙ hoc casu in ius accusandi, & damnandi memoriam defuncti, præscribitur quinquennio. & est communis opi. vt dicit Gig. in loco præall. fol. 73. q. 23. nu. 1.

17 Hinc infertur, ꝙ rebellis poterit impunè occidi, & deinde probari, & declarari, ꝙ erat rebellis. ita dixit Bar. in extrauag. qui sint rebel. ver. rebellando, n. 22. & est cõis opi. vt dicit Boſſ. in ti. de hær. poſt n. 29. & in ti. de cri. læ. maie. n. 119. Et ita seruatum fuit in Duce Vrbini, q̃n interfecit Cardi. Papiensem, super quo casu consuluit Ruin. conſ. 4. lib. 5. & Ferret. conſ. 31. Sed certè hæc opi. mihi semper visa est periculosa, neque consulerem amico meo, vt illud faceret, poſſet fortè hoc fieri præcedente consensu, & voluntate principis, vel vbi huiusmodi rebellis reperiretur in actu, seu exercitio ipsius rebellionis. Bene verum est, ꝙ in omnem casum, vbi postea probaretur, ꝙ ille erat rebellis proculdub. homicida eſſet liberandus.

18 Item quamuis regulariter de iure communi, nõ poſſit absens pro aliquo crimine condemnari, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. fi. q. 44. cir. pr. est tamen speciale in hoc crimine, vt poſſit contra absentem procedi, & si fuerit contumax, ad mortem condemnari, vt est text. in extrauag. ad repri. & ita tenent communiter Doc. vt atteſtatur Ant. Gom. super l. 76. Tauri.

§. Ludus.

1 *Ludum esse prohibitum.*
2 *Et quid in ludis, in quib. est mixtura ingenij, & fortunæ?*
Et quid in ludo scaccorum?
3 *Et an ludus scaccorum sit permiſſum clericis?*
4 *Et an hastiludia, & torneamenta licita sint?*
5 *Et quid in sortibus, quas scommeſſas vulgo appellant?*
6 *Quæ sit pœna ludentis ad ludos prohibitos?*
7 *Vincens in ludo prohibito, an teneatur lucrum victori restituere?*
8 *Mutuans in ludo reprobato, an poſſit repetere?*
9 *Transactio occasione ludi, an sit permiſſa?*

1 IN hac materia facienda est generalis concluſ.
b ꝙ ludus[b] est de iure prohibitus, vt videtur tex. in l. alearum vſus. C. de reli. & sum. fu. & est communis opin. vt dicit Maluet. de ludo taxillorum, nu. 4. prout illum refert Pract. Conr. fol. 420. nu. 1. in fi. & in facti contingentia consuluit Corn. conſ. 101. lib. 2.

2 Hæc autem concluſ. locum habet, non modò in his ludis, in quib. sola sors versatur: sed ẽt in his, in quib. est mixtura ingenij, & fortunæ, puta taxillorum, & tabularum, & chartarum: nam omnes pariter sunt prohibiti. & est communis opin. vt atteſt

ADDITIONES.

a ¶ Idem in crimine oppugnatæ patriæ. in his. n. duob. criminibus non expectatur euentus, sed sufficit simplex conatus, q. a ferò pararet vindicta crimine consummato, secundum Ang. & Paul. in l. 5. §. fi. ff. quod quisq. iu. quos sequitur Alex. ibi, & Iaſ. & Matt. Laud. in tract. de crim. læſæ maieſt. §. 19.

b ¶ De materia ludi vide Fran. Viu. lib. 2. commun. opin. opin. 163. 164. 165. & 166.

atteſtatur Im.in c.clerici.2.poſt n.16.de vi.& ho. cle.Vbi verò ſolum modo verſatur ingenium,ta lis ludus eſt permiſſus. Et hinc infertur, ꝙ ludus
a ſcaccorum eſt de iure licitus,& ita dicunt Doct. vt ait Roſell.de Roſel.inter conſ.cri.diuerſ.conſ. 46.nu.5.lib.1.

Scias tamen, ꝙ etiam, ad huiuſmodi ludos permiſſos,nõ licet ludere vltra vnum aureum,vt eſt tex.in d.l.alearum vſus.Bene verum eſt,ꝙ in hoc videtur derogatum à conſuetudine diſpoſitioni d.l.vt nonnulli atteſtantur,quos refert Augu.ad Ang.de malef.in loco præal.poſt nu.4.

3 Quæro nũquid clerici poſſint ludere ad ſcaccos? Reſp.ꝙ ſic.Et ita tenent communiter Doct.vt di cit Abb.in d.c.clerici,2.n.4.Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Aug.ad Ang.de malef.in verb. Meritore de mali dadi,n.3.Bertach.in tract.de epiſc.in 1.parte cauſæ ſi.q.7.

4 Item quæro, nunquid laici poſſunt licitè facere torneamenta,& ſimilia? Reſpon.ꝙ ſic. & eſt cõis opi.vt ait Soc.cõſ.16.n.3.5.& 6.li.1.prout illum refert Prac.Conr.fol.426.in pr.licet Soc.in libro meo nõ atteſtetur de communi.In his enim verſatur corporis agilitas,& ingenium,neque in arbitrio fortunæ aliquid eſt poſitum.

5 Quæro etiam, nunquid iſtæ ſortes, quas vulgò ſcommeſſas appellamus,ſint licitæ?Reſp.ꝙ ſic.& eſt cõmunis opi.vt ait Dec.conſ.115.n.4.quem refert Didac.in rep.c.peccatum,fol.122.in fi.dubius enim euentus fortunæ, contractus illicitos non facit.

6 Sed quæro,quæ ſit pœna ludentis ad ludos prohibitos? Reſp.de iure ciuili,non videtur impoſita certa pœna. Et ideò videtur dicendum,ꝙ luſores ad ludos prohibitos ſint puniendi extra ordinem arbitrio iudicis,ſecundum facti,& perſonarum qualitatem.

7 Item vincens in ludo reprobato,tenetur lucrum victori reſtituere, ita dicit gl.in l.fi.in gl.fi.ff.de alea.quam omnes Doct.indiſtinctè approbant, vt dicit Aug.in loco præall.nu.23.Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Caccia.de lu.n.40. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Augu.ad Ang.in loco præal.n.17.& ideò ſtante conſuetudine permittẽte,vt poſſit ludi ad aleas,talis ꝯſuetudo excuſat etiam victorem,vt non teneatur ad reſtitutionem lucri, dummodo in ludo fraus nõ interuenerit. & eſt communis opin.vt atteſtatur Barb.conſ.66.n.7.li.3.quem refert Roch.de con ſuet.fol.23.n.6.dicit tamen Card.quem multi ſequuntur,ꝙ tutius eſt animæ, pecuniã ipſam pauperibus erogare.& ait Roch. in loco præall.ꝙ ita dicunt communiter Doct.Ego tamen nunquam vidi hoc in practica ſeruari,nam, vt dicit Barb.in loco præall.illud ꝙ dicitur de erogando pauperibus,eſt de conſilio,&non ligat.valet autem talis cõſuetudo,vt denegetur victo repetitio eius qđ amiſit. & ita tenent communiter Can. Legiſtæ, Theologi,& Sancti viri, vt atteſtatur Caccial.de ludo,nu.79.

8 Item mutuans in ludo, nõ poteſt repetere,vt eſt tex.in d.l.alearum vſus. Scias tamen ꝙ quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur in pract.eſt enim conſuetudo vt poſſint huiuſmodi pecuniæ repeti,vt atteſtatur Aug.ad Ang.de malef.in ver. Meritor de mali dadi, n.15.& ſeq.& talis conſuetudo valet ſecundum communem opi.de qua atteſtatur Did.in rep.d.c.peccatum.fol.124.& eſt obſeruanda non ſolùm inter laicos, ſed etiam inter clericos.& ita magis communiter receptum eſt, vt ait Didac.in lo.præal.fol.125.

9 Prætereà in ludo,vel occaſione ludi,non eſt licita tranſactio.ita tenent communiter Doct. vt dicit Ab.in d.c.clerici,n.16. Coſta de ludo art.5.n.1.Cùm enim occaſione ludi nõ poſſit eſſe lis,pariter etiam non cadit tranſactio,licet attenta conſuetudine,aliter dicendum ſit,per ſ. dicta.

§.Parricidium.

1 *Parricidium quando committatur?*
2 *Et an occidens patrem naturalem tantùm, dicatur parricida?*
3 *Et an occidens alium,quàm patrem,vel filium ex aſcendentibus vel deſcendentibus?*
4 *Et an occidens tranſuerſalem?*
5 *Parricidij pœna quæ ſit?*

1 Parricidium committit,qui patrem,vel filium proprium interficit, vt eſt tex.in l.vnic.C.de his,qui par.vel fil.occid.

1 Quæro, nunquid occidens patrem naturalem tantùm,dicatur parricida,& cõſequenter puniatur pœna legis, vel ſtatuti, parricidium punięntis? Reſp.ꝙ ſic,ita communiter concluditur,vt dicit Ale.in l.2.n.10.ff.de in ius vo.Hanc etiam opi dicit eſſe communem Villal.pand.in rep.l.22.c.42. poſt n.3.quem refert Plac.li.1.deli.c.41.poſt n.5. ver.& primo fortiſſimum, Pla.eo.li.1.c.22.n.12. Conſideratur.n.ſubſtantia filiationis, non qualitas.& dicit Bal.in c.naturales.n.12. ſi de feu.fue. contr.ꝙ fuit in facti contingentia combuſta quędam monialis,quæ filium ſuum occiderat,& illũ refert Prac.Carer.fo.232.n.134.& Apoſt.ad Bal. in l.cum acutiſſimi,ſub n.8.C.de fideic.

3 Scias etiam, ꝙ licet tex.in d.l.vni.videatur loqui tantummodo in his qui patrem aut filium occiderunt,nihilominus pœna parricidij.& ſic d.l.vni.locum habet etiam in his,qui aliquem ex aliis aſcendentib.&deſcendentib.ſuis interficiunt.Ita tenet gl.in l.j.ver.pœna. ff.ad l.Pomp.de parri.& in §.alia,ver.ſuſtinebit,inſt.de pub.iud.quas dicit eſſe frequentiori Doct.calculo receptas Pla.in d. c.22.poſt nu.3.

4 Sed quid dicendum in trãſuerſalibus?Reſp.ꝙ pariter locum habet in occidente fratrem, aut ſororem,aut alium tranſuerſalem intra quartum gradum, vt videtur colligi ex d.l.1. ff.ad l.Pomp. de parri.& ibi gl.præal.in ver.pœna. quam dicit eſſe frequentius receptam Pla.in d.c.22.nu.4.

5 Sed quæro quæ ſit pœna parricidij?Reſp.ꝙ parricida viuus inſuatur corio,vnà cum gallo gallinaceo,cane,vipera,& ſimia.& proiiciatur in mare, vel in flumen,vt eſt tex.in d.l.vnic. Sed certè pœna illius l.hodie non eſt in vſu,vt dicit Bal.in d.l. vnica. quem refert Ana. in c.1. poſt nu.5. ex his, qui ſi

ADDITIO.

a ¶Adde gl.not.in auct.interdicimus.C.de epiſc.& cle.

qui fil.occ. & Pract.Conra.fol.335.& Sal.in ea.l. vnica,post nu.1.subdens, ꝙ de consuetudine decapitantur,& fortè carere debent sepultura.& illud dictum Sal.refert Ang.de malef.in ver.ex interuallo,nu.16. & Pract.Carer.fol.236. nu.147. Idem dicit Cæpol.cons.crim.5.col.fi.ver.ego tamen credo.& dicit Prac.Iodo.c.87.n.2.ꝙ secundum consuetudinē parricidæ damnantur, vt trahantur ad caudam equi, & deinde decollentur, & rotæ affigantur,dicit tamen Plac.in d.c.22.nu. 7.in fi.ꝙ in regnis Hispaniæ dantur canibus lacerandi,& eculeo insuuntur,& proiiciuntur in flumen. & dicit, ꝙ praxis ita obseruat. Ego dum essem in Hispania, vidi quandoque huius criminis reos prius strangulatos includi dolio, &in flumē proiici. Apud nos autem decapitātur, prout alij homicidæ.Et deinde eis non denegatur ecclesiastica sepultura.& ita pluries vidi obseruari in mulieribus, quæ proprios infantes post partum occiderant,vel suffocauerant.Et aliquas etiam vidi furcis suspendi,& in specie quandam Luciam de Rouedotis, quæ filiam propriam, infantem, in puteum proiecerat,ex quo suffocata remanserat 3.Ian.1556. P.N. Nam in hoc Ducatu seruatur, ꝙ etiam mulieres furcis suspenduntur,quicquid aliqui in cōtrarium dixerint,quos refert & idem Neapoli seruari attestatur Gram. super const. Regni,fol.121.col.1.n.10.A constitutionib.autem huius Ducatus imposita est occidentib. liberos, pœna,vt trahantur ad caudam equi,& deinde rotæ ligneæ intexantur, quod tamen nunquam vidi in practica obseruari,sed,vt dixi,decapitantur, vel furcis suspenduntur, prout etiam fuit suspensus quidam Bernardinus de Ripa, matricida, 2, Iun.1558.P.N.

§.Periurium.

1 *Periurium quid sit?*
2 *Pœna periurij quæ sit?*
3 *Et an periurus efficiatur infamis?*
4 *Et an clericus propter periurium amittat beneficium ipso iure,an autem veniat per sententiam priuandus?*
5 *Et an periurus incidat in pœnas l.si quis maior?*
6 *Et an repellatur ab agendo?*
7 *Et an à testificando?*
8 *Et an periuro deferatur iuramentum in supplementum probationis?*
9 *Periurium non committitur sine dolo.*
10 *Difficultas excusat à periurio.*
11 *Periurium non nocibile non punitur.*
12 *Periurium in nonnullis casibus,non punitur in foro contentioso.sed solum Deum habet vltorem.*
13 *Et quid si delatum sit iuramentum à parte parti?*

1 PEriurium est mendacium, iuramento firma-
2 tum. Sed quæro,quæ sit pœna periurij?Resp.
3 ꝙ in primis periurus efficitur†infamis. Scias tamen,ꝙ de iure ciuili, periurus non efficitur infamis ipso iure,nisi in casu l.si quis maior.C.de trāsac.de quo dixi ȷ̃.lib.7.§.iuramentum. Regulariter autem periurus nō efficitur infamis, infamia iuris. & hæc est cōis opin. vt dicit Feli.in c.testimonium,n.20. de testi.quem refert Pract.Conr. fol.84.ver.amplia etiam. Turz.in suo libel.com. opi.c.1. Item scias, ꝙ ad hoc, vt quis ex periurio incurrat infamiam, requiritur, ꝙ veniat contra promissionem,& contra iuramentum:si verò veniat contra iuramentum tantùm,non efficitur infamis. ita tenuit gl.in l.Lucius, §.quæro. ver.debet autem,ff.de his,qui not.infa. quam dicit esse communiter approbatam Cagnol. in d.l. si quis maior,post n.181.C.de trāsa. & ideò vbicunque aliquis cum iuramento asserit aliquid de præterito,vel de præsenti,quod est falsum, non efficitur infamis,ex tali periurio commisso, super illo iuramento assertorio. Sed si promiserit cum iuramento aliquid de futuro, & illud non fecerit,tūc ex tali periurio commisso, super iuramento promissorio,vtique efficitur infamis.ita expresse distinguit gl.præal. & est communis opi.vt attestatur Lanfran.in rep.c.quoniam contra,in materia testium,nu.106.

4 Item clericus propter periurium, potest priuari dignitate obtenta, non tamen est illa priuatus ipso iure.& hęc est magis communis opi.vt dicit Gomes,in §.item si quis,post n.28.insti.de act.Et ꝙ clericus propter periurium non sit priuatus beneficio ipso iure.sed priuandus,dicit esse communem opi.Fel.in c.ex parte,j.n.2.&seq.de rescr. Dec.in c.cùm non ab homine, post nu.5.de iud. Silua.de benef.fol.137.nu.7.& seq.& in tract.de vir.iur.q.vlt.post n.3.Rebuf.de pacif.pos.fol.38. Diaz.in prac.cri.can.c.80.Ripa in d.c.ex parte,n. 13.Bene verum est,ꝙ si talis clericus periurus instituatur in aliquo beneficio, nō valet institutio, ipso iure.& est communis opi. vt dicit Lamb.de iur.patr. in 1.parte lib.2.q.9.art.15. quem refert Villal.in sua collecta comm.opi.in litera P.n.75. quod intellige,quando,ob illud periurium,effectus est infamis,iuxta ea,quæ dixi s̃.vers.sed q̃ro.

5 Incidit etiam periurus in pęnas d.l.si quis maior. C.de transa.Sed quia illæ pęnæ potius respiciunt causas ciuiles, quàm criminales, ideo materiam illius l.hic tractare visum non fuit, dixi latè ȷ̃.lib. 7.§.iuramentum.

6 Pręterea periurus repellitur ab agendo,vt dixi in d.§.iuramentum.

7 Repellitur etiam periurus à testificando, secundum gl.in c.per tuas,ver.adulteri, de simo.quam dicit esse communiter approbatam Gigas de cri. læsæ maiest.fol.104.q.11.n.1. & dicit Alb.in d.l. Lucius,nu.3.ff.de infa.ꝙ ita tenent communiter Doct.Hoc tamen intellige,vt procedat in eo,qui est periurus, super iuramento licito. Cæterùm si iuramentum pręstitum,fuisset temerarium,& illicitum, certè transgressor huiusmodi iuramenti temerarij,non repellitur à testificando.Et ita cōmuniter tenetur per Doct.vt dicit Host.quem refert Ab.in c.testimonium,post n.7.de testib.

8 Item periuro nunquam defertur iuramentum in supplementum probationis. & est communis opi.vt attestatur Soc.cons.136.post n.9. ver.quartò,& vltimò,lib.1.quod est duplicatum in cons. 155.lib.2.

9 Excusari autem potest periurus à pœna periurij, in primis si ostendat periurium fuisse sine dolo commissum: nam eo casu non punitur: vera enim

enim est iuris conclusio, ꝙ periurium non committitur sine dolo. ita allegatur tenere Bald. in l. obseruare,§.proficisci.col.3.ff.de of.procon.qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Cagno. in d.l.si quis maior,nu.185.& seq.Hanc etiam dicit esse communem opi.Ias.i l.videamus,in prin. n.7.ff.de in lit.iur.Clau.in d.l.si quis maior,n.41. Gom.Arias super l.61.Tauri,n.19.

10 Item excusatur quis à periurio propter difficultatem, vt dicit Gl.in c.breui.in Gl.1.de iurei.quã dicit esse communiter approbatam Gomez Arias,super l.65.Tauri.n.30.

11 Potest etiam excusari,si demonstret,ꝙ tale periurium nulli præiudicauit, neque poterat præiudicare:nam eo casu, etiam si quis deliberatè periurauerit,non potest de periurio puniri in foro cõtentioso,sed tã ùm in foro animæ solum Deum habet vltorem.ita dixit Gl.in c.quicunque,in gl. fi.6.q.1. & est communis opi. vt attestatur Ias.in l.si duo patroni,§.si quis iurauerit,el 2.post n.1.ff. de iureiu.Io.de Amicis,cons.109.in fi.Berous q. 134.nu.9.

12 Scias etiam alios esse casus,in quib.periuriũ non potest iudicialiter puniri,sed solum Deum habet vltorem,prout est periurium rei accusati, vel inquisiti in eius examine, quando interrogatur super crimine,vt dixi ĩ hoc e.li.§.fi.q.45. ver.Quid ergo.Item quando defertur in iudicio, iuramentum à parte parti,non potest pars iurans,de periurio iudicialiter puniri, sed solum Deum habet vltorem. Et est communis opi.vt dicit Boer.decis. 305.post n.4.ver.Quid dicendum.

§.Raptus.

1 *Raptus quando committatur.*
2 *Raptus pœna quæ sit?*
3 *Et an pœna raptus locum habeat, etiam si mulier ipsa consenserit se rapi?*
4 *Et quid si raptor illam carnaliter non cognouerit?*
5 *Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem?*
6 *Et an in muliere rapiente virum?*
7 *Et an raptor possit cum rapta matrimonium contrahere?*
8 *Et an eo casu euitet pœnas raptoribus impositas?*
9 *Et an raptor si ad ecclesiam confugiat,gaudeat eius immunitate?*

1 RAptum committit, qui mulierẽ libidinis causa de loco ad locũ conducit,vt in casu,in quo consuluit Barb.cons.71.li.2.& Pau.de cast.cons. 262.li.2.& Ale.cõs.1.li.3.Cæpol.cons.57.&seq. & Rimi.cons.17.quod videtur pro maiori parte duplicatum,cons.439.&Gratus cons.38.lib.2.& cons.48.e.vo.& cons.51.e.vo. &Soc.iu.cons.50. li.3.Crauet.cons.18. & Rol.cons.24.in 2.dubio, li.j.Et dixi de loco ad locũ, quia aliter non potest dici raptus,secundum omnes.Et hæc conductio de loco ad locum,debet esse ad effectũ abducendi,nõ autem causa commodioris coitus. Et ideo si quis puellam ex vna camera ad aliam conduxerit, & super lectum proiecerit, non est tanquam raptor puniendus,vt in facti contingentia consuluit Bertr.cons.39.lib.6.Idemque dicẽdum est in eo,qui puellam,inuentam cum bestiis in campis, cepit,& per aliquot passus abduxit,vt eam carnaliter cognosceret,vt pariter in facti contingentia consuluit Cum.cons.96.Bene verum est,ꝙetiam si non mouendo de loco ad locum,aliquis ꝑ vim cognoscat mulierem, licet nõ possit dici raptus: est tamẽ actus violentus,&punibilis ad mortem. Et ita communiter practicatur, teste Publ. super consuet.Aluer.fo.27.nu.22.Vide quæ dixi s̃.hoc e.lib.§.Fornicatio,ver.Omnes autem.

2 Sed quæro,quæ sit pœna raptus?Resp.super hoc edita fuit cõstitutio per Iustinianum,pœnam mortis,& alias graues pœnas raptorib.imponẽs,quæ est lex vnica.C.de rap.vir.Et ita tenẽt communiter doc.vt dicit Ant.Gom.super l.80.Tauri,n.36.

3 Adde,ꝙ pœna d.l.vnicæ locum habet,etiam si ipsa mulier consenserit se rapi, & hoc, siue ab initio, siue etiam ex post facto consenserit. Et hanc opi. sequuntur communiter Doc.vt dicit Alb.in l.raptores.n.7.C.de epi.& cl. Et ita declarauit Senatus in casu raptus filiæ cuiusdam Marmonte cauponis,quæ v lẽs à domo patris abducta fuerat.9.Iun.1552.P N Quinimò(secundũ aliquos) raptores etiam dicuntur illi,qui blandimentis,& verbis deceptoriis puellas,nulla vi adhibita, libidinis causa, abducunt. quam sentẽtiam dicit esse communem Berber.in viatorio iuris,in ti.de raptorib.post med.subdens,ꝙ non est mirum,attenta immanitate criminis, quod intellige modò fiat ad effectum illas abducendi, & in alio loco, contra voluntatem suorum,retinendi,vt s̃.dixi.

4 Sed quid si ille,qui rapuit mulierem, eam carnaliter non cognouit,nunquid punietur pœna d.l. vnicæ?resp.Aliqui dicunt,ꝙ sic. Et dicit Bos.in ti. de raptu mulier. n.14. ꝙ Ias.in quodam consilio dixit, ꝙ hæc erat communis opi. Et ita seruatum fuisse in Francia,refert Chassan.super cõsuet.Burgun.fo.16.in fi.Refert etiam Publ.super cõsuet. Aluer.fo.27.n.19.& fo.159.& articulo 1.n.2.ꝙ ita fuit practicatum Cunei, ipso existente iudice, dicẽs,ꝙ licet ille etiam esset accusatus de aliis criminib.hoc tamen mouit animos iudicum.Multi tamen tenent contrarium, ꝙ.sc.si eam carnaliter non cognouit,nõ debeat puniri pœna d.legis. Et hanc opi.dicit esse communem Boer.decis.316. post n.4. Quem refert Did.in rep. cle.si furiosus, fo.278.n.8.& Viuius in libr.communium opi.in ver.Raptor honestæ, & secundum illam dicit, se vidisse in facti contingentia iudicari, Io. de Ana. in c.cùm causa,in fi.de raptor.quem refert Afflic. super 1.par. constitutionum Regni rubr.19.n.7. Ego verò dico,ꝙ aut eam non cognouit,quia nõ potuit id commodè facere.& placet 1.opi.vt puniatur pœna d.l.vnicæ. Aut non cognouit, quia non voluit,&placet 2.opi.ita tamen,vt puniatur citra mortem,ea grauiori pœna,quæ iuxta qualitatem facti, & personarum iudicis arbitrio imponenda videbitur.

5 Quæro,nunquid pœna raptus habeat locum cõtra rapientem publicam meretricem?resp.Mars. in d.l.vnic.n.26.dicit, ꝙ Doctores tenent ꝙ non. Hanc etiam opin.dicit tenere communiter Scribentes Ant.Gomes,super l.80.Tauri.n.45. Et secundum hanc opi.consuluit Cephal.consil. 140. lib.1.ad defensionem cuiusdam condemnati, de

raptu mulieris, non honestæ, dicit tamen Cy.in d.l.vnic.quòd vidit aliquos vltimo supplicio puniri,qui rapuerãt publicam meretricem,& illum refert Afflict.super 1.par.const.Regni,rub.20.n.7.Refert etiam Gram.super const.Regni,fol.19.col.1.nu.2.quòd cum plures iuuenes quandam meretricem,è prostibulo violenter rapuissent,vnus ex eis Florentinus,qui fuerat principalis,fuit furca suspensus, & alij socij per triennium ad triremes condemnati. Apud nos autem cessat hæc dubitatio:nam ex dispositione constitutionum, rapientib.mulieres inhonestas,imponitur tãtùm pœna arbitraria,quam quidem Senatus arbitrari solet,in trib.ictibus funis,prout seruatum fuit, cum quibusdam Varisiensibus 9.Iulij,1558. vel huiusmodi.

6 Sed pone, quòd mulier rapuerit virum, nũquid erit punienda pœna d.l.vnicæ?Resp.Doctores in hoc variè loquuntur, nam gl.in d.l.vnica, in ver. Sponsam, tenuit,quòd etiam mulier rapiens virum causa libidinis,incidat in pœnam d.legis, Et dicit Mars.in d.l.vnica, n.223.quòd idem tenent communiter Doctores, quem refert Anto. Gomes super l.80.Tauri,n.37. Et dicit Ang.in e.l.in fi.ꝙ secundum hanc opi.vidit Florentiæ comburi quandam meretricem,quæ adolescẽtulum rapuerat.Et hæc etiam opi.practicatur in Gallia, vt dicit Papo,lib.22.ti.6.Arresto 3.Contrariam autem sententiam,ꝙ.s.pœna d.l.vnicæ,non habeat locum in muliere rapiente virum,dicit esse communem omnium Doctorum, Grillan. de diuers. criminib.lib.3.q.10.num.23. quem refert Pract. Conradi fo.370.n.3.Prac.Iod.c.95.n.17.Et hanc ego etiam sequor, tanquam tutiorem & mitiorem, nam in viri raptu cessant ferè omnia scandala, de quib. mentionem facit d.l.vnica, quæ cum valdè rigorosa sit,non videtur ita de facili extendenda.Et ideò si casus contingeret, talem mulierem dicerem esse puniendam citra mortem, graui tamen pœna, arbitrio iudicis, secundum facti, & personarum qualitatem.

Vnum tamẽ nota in hoc proposito ꝙ hodie milites seu stipendiarij, qui abducũt secum pueros, quandoque etiam inuitis parentib. non puniuntur,quinimò licitum est eis,illos etiam parentib. inuitis retinere.Et ita hodie seruari de consuetudine iuris militaris, attestatur Cæpolla in l. Marcellus,post n.6. ff.de ver.si. subdens standum esse huic consuetudini, & quòd ita aliàs vidit iudicari in ciuitate Bononiæ,per Nicolaum Picininum militum Imperatorem illustrem.Ego certè si casus contingeret,contrarium iudicarem,impium est enim aliquo casu posse filios ab inuitis parentib. abduci, præsertim cum non modica sit suspicio inhonestatis,in huiusmodi stipendiariis.

7 Quæro modò,nunquid possit raptor cum rapta matrimonium contrahere?Resp.quòd de iure ciuili non potest,vt est tex.expressus in d.l.vnic.De iure autem canonico bene potest cum ipsa matrimonium contrahere,vt est tex.in ca.fi.de rapt. Et ita tenẽt communiter Doctores vt attestatur Paris.cons.170.nu.6.lib.4.Ant.Gomes in d.l.80. nu.43.vbi etiam subdit, quòd propter huiusmo-

8 di matrimonium raptor euitat † pœnas à lege propter raptum impositas. Et refert Pau.de Cast. & Aug. de Arim. dicentes se in facti contingentia obtinuisse,& ait etiam se ita in facto iudicasse. Quod tamen ego pro nunc nõ affirmo,licet quidam Cæsar Moscatus, qui puellam, quã violauerat,vxorem duxit, fuerit per Senatum absolutus 26.Nouemb.1560.P.N.Audiui enim,in facti cõtingentia,plerunque contrarium iudicatum fuisse,& in specie per Regem Hispaniæ,qui post contractum matrimonium inter raptorem & raptã, iussit ipsum raptorem decapitari,prout refert Afflict.super 1.par.const.Regni,rub.19.num.13.& Pract.Carer.fol.462.nu.297.Ceterùm quicquid sit de pœna corporali,proculdubiò pœna confiscationis bonorum,quæ applicatur fisco temporali,locum habet contra raptorem,non obstante matrimonio, etiam de iure canonico. Et ita allegatur tenere Glo.in ca.cùm secundum, in verbo, Certoque casu.de hær.in 6.quam dicit esse communiter approbatam Marcus decis.2.n.3. Quod nota.

9 Quæro etiã,nunquid raptor si ad ecclesiam confugiat,gaudeat eius immunitate? Dixi ĩ.hoc e.li. §.fi.q.30.ver.Quæro nunquid.

§.Sacrilegium.

1 *Sacrilegium quando committi dicatur secundùm ius ciuile,& quando secundùm ius canonicum?*

2 *Mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, an dicatur committere sacrilegium?*

3 *Sacrilegium an sit crimen ecclesiasticum?*

Sacrilegij pœna quæ sit?

4 *Statutum loquens de sacrilegio, an intelligatur de sacrilegio secundùm ius canonicum,an secundum ius ciuile?*

1 SAcrilegium (secundum ius ciuile loquendo) ad hoc, vt propriè committi dicatur, duo requiruntur: primum.quòd res furata sit sacra: secundum quòd de loco sacro subtrahatur. Et ita tenẽt communiter Doctores, vt dicit Bar.in l.diui,n.1.ff.ad l.Iul.pecu.quem refert Gril.de diuers. crim.lib.3.q.1.n.5.Et ideo Senatus quendam Gerardum de Cepo, qui calicem sacrũ surripuerat, iussit tantummodo condemnari in pęnam statuti, punientis fures in pœna pecuniaria, 28. Iulij 1557.P.N.De iure autem canonico alterum sufficit,scilicet,vel quòd res sit sacra,vel quòd de loco sacro subtracta fuerit.

2 Quæro, nunquid mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, dicatur committere sacrilegium?Dixi s.§.Fornicatio, versic.Cum presbytero.

3 Hoc crimen an sit ecclesiasticum, vel seculare. Dixi s.hoc eodem lib.§.fi.q.37.versicul.Vlterius quæro.

Sed quæro,quæ sit pœna sacrilegij?Respond.De iure ci.est pœna extraordinaria, secundum qualitatem rei,personæ,temporis,& sexus, semper tamen est capitalis. Et hæc est communis opin. vt ait Sal.in rub. C.de crim.sacril.in fi.quem refert Boer.deci.254.post n.13.& Bertach.in ver.Sacrilegium,n.17.Dicit autem Pract.Iodoci, c.111.n.6.& sequ.quòd consuetudo obseruat, vt omnes

sacrilegi, siue furati sint rem sacram ĩ loco sacro, siue rem sacram in loco profano, siue rem profanam in loco sacro, semper puniantur pœna mortis. Et dicit Berta. in loco præal. quòd ipse, in facti contingentia, condemnauit quendam iuuenem pro sacrilegio, ratione minoris ætatis solummodo in amputatione membri, & alium, quem ætas non excusabat, fecit furca suspendi. Et illum refert Chassan. super consuet. Burgun. fol. 40. nu. 7. Refert etiam Foller. in pract. crim. fol. 389. n. 37. ꝙ fuit Neapoli suspensus quidam Salernitanus, qui furto subtraxerat quandam crucem, ex ecclesia S. Florentij. Posset tamen sacrilegium habere aliquas circunstantias adeo enormes, vt omnino esset talis sacrilegus etiam pro primo furto pœna mortis afficiendus, prout in eo, qui de nocte fregit hostium ecclesiæ, & accepit calicẽ, in quo seruabatur sanctissimum Eucharistiæ sacramẽtum, & prius sumpta Eucharistia, illũ furto subtraxit, vt narrat Foller. in pract. crim. can. fo. 206. in fi. dicens, quòd ille sacrilegus fuit (vt ipse ait) trãssinatus, & deinde, amputatis priùs manib. furca suspẽsus. Senatus autem in hac specie facti solet diuersimodè iudicare secundum rei, & personæ qualitatem, quandoque (licet raro) ad pœnam vltimi supplicij, quandoque ad pœnam extraordinariã, puta triremium, vel fustigationis, vt in duob. qui candelabrum ex æde sacra surripuerant, qui tantummõ fuerunt fustigati, & eiecti, 19. Iun. 1558. P.N. Et quidam Antonius de Matiellis q subtraxerat calicem in ecclesia, fuit ad triremes quinquennales condemnatus, 23. Martij, 1556.

4 Sed pone, quòd per aliquod statutum imponatur pœna pro sacrilegio, nunquid tale statutum erit intelligendum de sacrilegio secũdum ius canonicum, an autem de sacrilegio secundum ius ciuile? resp. Aut statutum est conditum à laicis, & intelligitur de sacrilegio, secũdum ius ciuile. Aut est conditũ ab ecclesiasticis, & intelligitur secundum ius canonicum. Et hęc est communis opi. vt dicit Bos. in ti. de sacrileg. n. 5.

§. Simonia.

1 SImonia est studiosa voluntas, siue cupiditas, siue vitium emendi, aut vendendi aliquod spirituale, vel spirituali annexum. ita diffiniunt Gl. & Doct. communiter, vt dicit Ana. in rub. de simo. n. 2. & potest poni exemplum in casu, in quo consuluit Alex. de Neuo cons. 64. & Bertr. cons. 251. li. 6. & Alc. cons. 2. & Natta cons. 219. & Dec. cõs. 118. Et dixi emendi, & vendendi, quia vera simonia nunquam committitur, nisi cõcurrat exactio vel promissio. Illa verò, quæ precib. & gratia fit, non est propriè simonia, nisi preces fiant illa mẽte, & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno. Et ita communiter Docto. tenent, vt dicit Gom. super regulas cano. de triennali possessione. q. 12.

2 Quæro, nũquid sit simonia recipere aliquid pro labore, pro sacramento ministrando? Resp. quòd non, dummodo non veniat in pactione rei spiritualis, & sit quid modicum. & est communis opi. vt dicit Car. Alc. in c. iud. vers. in ea. gl. ibi presbyter. 1. q. 1. quem refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera S. n. 62. Pro sacramentis autẽ ministrandis, ita vt ipsa sacramenta emãtur, non licet aliquid dare. Et hoc tam secundum sacros Doctores Theologos, quàm Can. vt dicit Foller. in pract. crim. can. fo. 214. n. 35.

3 Vlterius quæro, nunquid ille, qui recipit pecuniam pro concessione licentiæ docendi, dicatur committere simoniam? Resp. ꝙ non: dicitur tamẽ committere quasi simoniam. Et hæc est communis opi. vt attestatur Bertr. cons. 147. n. 2. li. 5.

4 Præterea quæro, nunquid pro habendo officio liceat aliquid dare? Resp. ꝙ si est officium temporale, admittitur oblatio, quæ fit palàm p eum, qui cupit prodesse, sed non præesse: Illa vero, quæ fit clam, reprobatur. Et hæc est communis opi. vt dicit Ana. in c. 1. n. 4. de simo. Quod intellige, modò talis oblatio fiat principi: in eo enim cessat crimẽ ambitus, sed si fiat alteri, tunc non modò dantes aut offerẽtes aliquid pro officiis, sed etiam ea petentes puniuntur pœna infamiæ, & centum aureorum, vt est tex. in l. vni. ff. ad l. Iul. de ambitu, licet in practica malè obseruetur. Tenẽturque officiales in principio officij iurare, quòd non dederunt, neque dabunt, nec promiserũt, aut promittent aliquid pro ipso officio. Et licet Bos. in ti. de ambitiosis, n. 6. dicat, ꝙ hoc iuramẽtum non seruatur apud nos: Ego tamen semper vidi obseruari, ꝙ omnes admittendi ad officia, id iurãt in manibus Præsidis Senatus. Et de hac obseruantia facta etiam fuit fides in scriptis per Senatum 16. Iunij, 1554. P.N.

5 Quæro etiam, nunquid Papa dicatur committere simoniam? Resp. aliqui dicunt, quòd sic, quando recipit aliquid pro collatione alicuius beneficij habẽtis administrationem ordinis, vel executionem clauium. Et hanc dicit esse communem opi. Fel. in c. 1, n. 2. de simo. Aliqui distinguunt ꝙ aut loquimur de simonia quæ est prohibita solummodo de iure positiuo, prout est vendere beneficia, & huiusmodi, & nõ dicitur Papa committere simoniam, cũ sit ipse supra omne ius positiuum. Aut loquimur in simonia, quæ etiam est de iure diuino prohibita, prout est vendere sacramenta: Et in hac vtique etiam Papa dicitur simoniam committere. Et hanc distinctio. dicit esse communem Ana. in d. c. j. post n. 7. quæ mihi etiã magis placet.

6 Item quæro, nũquid crimen simoniæ habeat lo-

cum in curia Rom. resp. ꝙ non. Et hanc dicit esse communem opi. Feli. in c. cum venissent. de iud. prout illum refert Apost. ad Ab. in rep. c. extirpādæ. §. qui verò, sub nu. 53. de præb. licet Fel. ibi in libr. meo, nihil loquatur de hoc proposito. Videtur autem dicēdum, non committi simoniam in curia Romana, cum sit ibi præsente Pontifice tolerata, sicut & crimen ambitus non dicitur committi in curia principis. Sed certè caueant sibi simoniaci, quia iudicio meo non excusantur propterea à crimine simoniæ, cùm non appareat de scientia Papæ. Imò summi Pontifices solent semper in suis Bullis, & constitutionibus hoc crimē grauissimè execrari.

7 Hoc crimen est certè ecclesiasticum, Et ideo iudex secularis nō potest aliquo modo se de eo intromittere, nec cognoscere. ita sentit gl. in c. cùm sit generale, in gl. fi. de fo. comp. quam sequuntur communiter doct. vt dicit Ana. in loco preal. n. 9.

8 Sed quæro, quæ sit pœna simoniæ? resp. ꝙ in pri-
9 mis notorius † simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio. & est communis opi. vt dicit Abbas in c. cum non liceat, n. 4. de præscr.

10 Item clericus simoniacus priuatur beneficio, c. in sinuatum. de simo. Scias tamen, ꝙ propter conditiones, & pactiones illicitas modò non ꝯtineant veram, & puram simoniam, dato, ꝙ saperent speciem simoniæ, non est quis beneficio priuandus. Et est communis opi. vt attestatur Paris. cons. 29. nu. 19. lib. 4.

11 Scias autem, ꝙ simonia est ex criminib. exceptis, etiam si sit commissa tantùm in beneficio. Et est communis opi. vt dicit Are. in c. cùm P. Manconella, n. 27. de accu. & consequenter in ea locum habent, quæ dicuntur de aliis criminib. exceptis, de quib. multa dixi in discursu materiæ, ꝟ. hoc e. lib. §. fi.

12 Item scias, ꝙ licet regulariter in criminalib. requirantur probationes luce meridiana clariores, tamen in hoc crimine sufficit probatio, quæ fit per signa & coniecturas, vt est tex. in c. sicut, de simo. Intellige tamen de signis euidentib. & reum de ipso crimine cōuincentib. vt sensit Gl. in c. insinuatum, in gl. fi. de simonia, quod sequuntur Doctores, vt dicit Ale. de Neuo cons. 64. n. 2. & seq.

§. Sodomia.

1 *Sodomia est vitium contra naturam.*
2 *Et an dicatur proprie committi, etiam cum muliere?*
3 *Sodomia crimen est communis fori.*
4 *Sodomiæ pœna quæ sit?*
5 *Et an clericus sodomita sit ipso iure suspensus ab ordine.*
6 *Et an sodomita perdat ipso iure dominium bonorum suorum?*
7 *Et an propter hoc crimen separari possit coniugium?*
8 *Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam si effectus secutus non fuerit?*

1 SOdomia, vitium nefandum, & super omnia detestandum, est coitus ꝯ naturā, vt in casu Barb. cons. 64. & cons. seq. li. 1. & Ale. de Neuo. cōs. 85. & Calcan. cons. 110. & Dec. cons. 90. & But. cons. 58. & Mars. cons. 28. & Gram. cons. 65. & Mātuæ cons. 213. lib. & Soc. iu. cons. 7. lib. 3. & Paris. cōs. 163. lib. 4.

2 Vidi quandoque dubitari, nūquid sodomia propriè dicatur committi, etiam quando quis cum muliere rem habet cōtra naturam, in quo quidē Doct. multi variè senserunt. Tu dic, ꝙ etiam cum fœmina committitur sodomia, & punitur. ita tenuit Dec. in l. si qua mulier, n. 9. C. de sec. nupt. Et hæc est communis opi. vt attestatur Viuius in li. commun. opi. in verb. Sodomiæ delictum. Et secundum hanc opi. sæpe iudicatum fuit per Senatum, & combustæ, tam ipse mulieres, quàm viri, qui ad eas præpostera Venere accesserant. Refert etiam Ant. Gom. super l. 80. Tauri, n. 33. ꝙ ī oppido Talaueræ fuit ꝯbustus quidam, qui propriam vxorem contra naturam carnaliter cognouerat.

3 Hoc crimen est communis fori, & ideo de eo cognoscere potest vterque iudex, s. ecclesiastic⁹, & secularis, vt dixi ꝟ. hoc e. li. §. fi. q. 37. ver. item q̄ro.

4 Sed quæro, quæ sit pœna Sodomiæ? resp. de iure ciui. est pœna mortis, tam in agente, quam in patiente, vt est tex. in l. cùm vir nubit in fœminam, C. de adul. & est cōmunis conclusio, vt dicit Soc. iu. in d. cons. 7. n. 3. Ant. Gom. super l. 80. Tauri, n. 32. Et not. ꝙ quamuis ille textus videatur imponere pœnam gladij, id est, amputationis capitis, tamen de consuetudine est ꝙ sodomitæ igne comburantur, vt dicit Ang. in d. l. cùm vir nubit in fœminam, quem refert Afflict. super 3. par. cōst. Regni, rub. 42. in prin. post n. 13. Pract. Iodo. c. 96. n. 12. Et ita in facto pluries vidi obseruari, & seruatum etiam fuisse per Parlamentum Parisiense refert Papo, lib. 24. ti. x. Arresto 6.

5 Item clericus sodomita, etiam occultus, atq; etiā peracta pœnitentia, suspēsus est ab ordinis executione, & ideo interim celebrans efficitur irregularis, tali irregularitate, quę nisi à summo pontifice remitti non potest. Et ita inter Doct. receptum esse, attestatur Apost. ad Diaz. in pract. cri. can. c. 80.

6 Item Sodomita perdit ipso iure dominium bonorum suorum, vt dicit Gl. in c. cùm secūdum, in ver. Naturæ contrarietas, de hær. in 6. quam dicit communiter à Doctorib. approbari Bermon. de concub. fol. 123. n. 27. Audiui tamen quòd superiorib. dieb. postquam ego fui ad hoc munus pręsidis à Serenissimo Rege assumptus, Senatus declarauit, non esse pro crimine, de iure impositam confiscationem bonorum. Et talis declaratio, in hoc ducatu, seruanda esset pro lege. Ego tamen credo contrariam opi. esse ꝓculdubiò de iure veriorem & magis communem.

7 Item propter crimē sodomiticum separatur coniugium, vt est text. in c. omnes causationes, 32. q. 7. & est communis opi. vt attestatur Lamber. de iure Patr. in 1. par. lib. 2. q. 9. art. 18. in fi. Dida. super 4. decret. fol. 132. nu. 6. Inno. autem in d. c. dicebat, quòd propter Sodomiam, quam maritus cum aliis exerceret, non poterat vxor separari à thoro viri, nisi quando maritus vellet etiam vxorem ad illam trahere. Et opin. Inn. dixit esse magis communem Floria. in ca. maritus. de adulter. quem refert Anan. ibi, numer. 3. Sed certè prima opin. est magis communis, & tenenda: si enim propter adulterium fit thori separatio, vt dixi ꝟ. hoc eo

hoc eo.lib.§.adulterium.ver.alia quoque. multò magis propter hoc crimẽ debet fieri posse, quod est multò grauius, & ex quo magis læditur matrimonium. & ita hanc opi. contra Inn. dicit esse magis cõmunem Abb. in d.c.maritus.in fi. quem refert Prac.Conr.fol.374.nu.4.Barb.cons.64.nu. 8.lib.j.vbi etiam subdit, ꝙ ita de consuetudine obseruatur.

8 Quæro, nunquid in hoc delicto puniatur affectus, etiam si non sit secutus effectus? Resp. ꝙ de iure, & fortè etiam secundùm consuetudinem generalem, de qua dixi ĩ hoc eod. libro.§.fi.q.92. cùm sit ex atrocissimis, videretur dicendum, ꝙ sic. Senatus tamen hoc non seruat, vt aliquis pro hoc crimine attentato, puniatur pœna mortis, etiam si non deuenerit ad actum proximum. & reperio etiam, ꝙ Affli. super 3 par.consti.Regni, in d.rubr.42.in princ.post nu.15. dicit vidisse, ꝙ fuit determinatum per magnos Doctores, ꝙ si quis actum non consummasset, quia, scilicet, in ipsas partes pudendas, membrum non imposuisset, sed tantùm extra eas se polluisset, non deberet puniri pœna mortis, sed alia extraordinaria, secus autem si membrum imposuisset, licet intus semen non emisisset. & ita in facti contingentia, iudicauit Senatus, in causa cuiusdam Iosephi Caualiæ, quem tantummodo virgis cædi iussit, 10. Februar. 1545.P.N.

9 Gram. super consti.Regni, fol.108. in ca.legum asperitatem, reprehendit Affl. in loco præal. & dicit, ꝙ pro nunc sileat: quia cum reuerentia errauit, licet senex. Tu tamen in practica non recedas ab opi. Affli. quæ mitior est, & quam, vt dixi, secutus est Senatus.

§. Stuprum.

1 *Stuprum pluribus modis committitur.*
2 *Stuprum an probetur per testes domesticos?*
3 *Stupri pœna quæ sit?*
4 *Et quid si stuprator dicat puellam non fuisse virginem?*
5 *Vidua committens stuprum, an perdat dotem?*
6 *Pœnæ impositæ viduis nubentibus intra annum luctus, locum habent contra viduas intra illud tempus stuprum committentes.*
7 *Viduæ inhonestè viuentes, non gaudent priuilegiis viduarum.*
Et an amittant domicilium mariti?
8 *Vasallus committens stuprum cum vidua domini sui priuatur feudo.*
9 *Deflorans virginem, nondum viripotentem, qua pœna sit puniendus.*

1 Stuprum multis modis committitur, scilicet, cum virgine, vt in casu Gram. voto 4. & decis. 107. Craue.cons.205.cum vidua, vt in casu Marsi. cons.13.Boer.deci.338.Soc.iu.cons.111.lib.3.& cum puero. Cæterùm de eo stupri genere, quod cum puero committitur, dictum est ṡ. §. sodomia. nunc de eo quod cum virgine, vel vidua cõmittitur, videamus.

2 Quæro, nunquid stuprum possit probari per testes domesticos? Resp. quòd non, sed tantummodò faciunt indicium. & est communis opi. vt dicit Alc. de præsump.reg.j.præsum.39.nu.4. prout illum refert Prac.Conr.fol.387.num.8. sed certè Alci. ibi, dum attestatur gl. in l.fi.C.de accusa. esse communiter approbatam. loquitur ad aliud propositum, an scilicet in delictis, quę clam committi solent, admittantur testes inhabiles. conclusio tamen est in se vera, & obseruatur in practica.

3 Sed quæro, quæ sit pœna stupri? Resp. De iure canonico, in foro contentioso, clericus propter stuprum cum virgine commissum, punitur pœna depositionis. & est communis opin. vt dicit Gril. de diuer.cri.lib.3.q.7.post nu.2. quem refert Diaz in prac.crim.can.c.77.Berm.de concub.fol.104. nu.18.Prac.Conr.fol.389.nu.15. & in hoc nulla est difficultas. Laicus autem committens stuprum cum virgine, tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, si ipsa & pater consenserint: vbi verò non consenserint, solummodo dotem soluere tenetur: si verò stuprator reuerit, tunc prius verberibus tractatus, in monasterium detruditur pœnitentiam acturus, ca.1.& 2.de adul. Dicit autem Papo libr.22.ti.9.Arrest.9. quòd hodie contra stuprantes virgines sine vi, non est in vsu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotent. & ita in facti contingentia consuluit Chassan.cons.40. & hoc idem etiam seruatur in Hispania, vt attestatur Anto.Gom. super l.80. Tauri.nu.7.in fi. vbi quotidie fiunt lites super huiusmodi stupris, quas lites, del virgo appellant. Ita etiam vidi ego quandoque per Senatum iudicari, licet reuera dispositio illorum capitulorum, de iure non habeat locum, nisi in terris ecclesiæ, non autem in terris imperij. & est communis opi. vt attestatur Anto.Gom. super d.l.80.nu. 7. sed quicquid sit de iure, credo, quòd vbique obseruetur, non quidem vt cogatur stuprator præcisè ad ducendum puellam in vxorem, sed alternatiuè ad eam ducendam in vxorem, vel condecenter dotandam. Et ita seruari in practica attestatur Ant.Gom. in loco præal. nu.8. Hæc autem omnia intelligenda sunt vt procedant, si puella, quæ stuprum passa est, sit honestæ vitæ, aliàs verò non haberet locum dispositio d.c.& ita illa iura intelligunt scribentes, vt attestatur Paris.cons. 100.n.14.lib.4.vbi in facti contingentia, ita consuluit. De iure autem ciuili, pro stupro cum virgine commisso, non imponitur pœna mortis. & est communis opi. vt dicit Berm. in trac. præalle. fol. 100.nu.34. sed dimidiæ partis bonorum, cum relegatione, licet, vt dixi, non seruetur. Quod intellige, si tale stuprum sine vi commissum fuerit: nam si violentia interuenerit, vtique punitur pœna mortis, vt habetur in §. item lex Iul. institut. de pub.iu.

4 Sed pone, quòd stuprator dicat puellam non fuisse virginem, tempore quo cum ea concubuit, ipsa verò dicat, quòd erat virgo, cui eorum est magis credendum? Resp. quòd in dubio præsumitur virgo, nisi ipse stuprator probet contrarium. & ita tenent communiter doc. vt dicit Ab. in c.j.nu. 5.de adul. quem refert Berm. in trac. præalle. post nu.9.

Cæterùm pro stupro, commisso cum vidua, ego nunquam vidi aliquem puniri, prout etiam in regnis Hispaniæ, de generali consuetudine, abolitam esse pænam huiusmodi stupri attestatur Ant. Go

Gom. super l. 80. Tauri. nu. 14.

5 Sed nunquid vidua committens stuprum perdit dotem? Resp. in hoc variæ fuerunt scrib. opi. nam Pau. de ca. cons. 147. li. 2. tenuit, quòd illam amittant. & hanc opi. dicit esse communem Boer. decis. 338. nu. j. Apostil. ad Abb. in c. plerunque. de don. inter vi. & vxo. prout illum refert Prac. Contra. fol. 388. nu. 12. Bellon. in rub. C. de eden. nu. 8. quem refert Arius, de bonis maternis, fol. 728. Multi verò tenuerunt contrarium, adeò quòd Soc. iu. cons. 111. nu. 7. in fi. lib. 3. dicit, quòd fortè hodie contra Paul. de ca. est magis communis opi. Quinimò Gul. Bened. in 3. par. repe. c. Raynu. fol. 15. nu. 202. dicit extra dentes, quòd hæc conclusio, quòd vidua stuprum committens, amittat dotem, communiter reprobatur. & certè negari non potest, quin sint magnę auctoritates hinc inde, credo tamen hodiernis temporibus opi. contra Pau. de castr. esse magis communem, vt dicit Soc. iu. in d. cons. 111. & Rol. cons. 87. cir. fi. lib. 2. secundùm illam, in facti contingentia, iudicauit curia Burdegal. vt refert Boer. in alleg. decis. 338. in fi. Pariter etiam secundum hanc opi. pluries iudicatum fuisse, attestatur Dida. super 4. decre. fol. 138. num. 10. & seq. etiam quando tale stuprum fuerat commissum intra annum luctus. & ideò ab hac opinione, quæ etiam benignior est, non recedas in iudicando.

6 Generaliter autem, licet omnes pœnæ impositæ, de iure communi, contra viduas, nubentes intra annum luctus, hodie sint sublatæ, vt dixi s. libr. 4. §. matrimonium. Adhuc tamen locum habent contra viduas, luxuriosè & inhonestè viuentes. & hæc est communis opi. vt dicit Ioan. Garon. in rub. de secun. nup. in 28. pœna, Io. Nic. Arela. in l. generaliter. in prin. n. 15. C. de secun. nup. & consequenter non sunt sublatę in vidua, committente stuprum, intra annum luctus. & ita tenent communiter omnes doc. vt dicit Io. Garon. in auc. eisdem pœnis. not. 3. in fi. C. de secun. nup. & ideò vidua post mortem testatoris, stuprum committens, perdit, tam ipsa quàm stuprator, omnia sibi relicta à testatore, & ea fisco applicantur. & est communis opi. vt dicit Ioan. Garon. in l. j. in textualib. nu. 58. C. de secun. nup.

7 Pariter etiam vidua inhonestam vitam ducens, non gaudet priuilegiis, quæ à iure viduis conceduntur. & ita tenent omnes, vt dicit Fel. in c. significantibus. post nu. 8. de of. dele. Quæ autem sint priuilegia viduarum, dixi s. lib. 2. §. vidua. Amittit igitur vidua luxuriosè viuens, priuilegium domicilij mariti. & est communis opi. vt dicit Claud. in l. cum quædam puella. nu. 4. ff. de iu. om. iu. quem refert Cagn. in ea. l. cum quædam. post nu. 5. vers. limita.

8 Item vasallus, committens stuprum cum vxore vidua domini sui defuncti, priuatur feudo, vt dixi s. lib. 4. §. feudum. q. 48.

9 Fuit aliquando dubitatum, qua pœna sit puniendus ille qui deflorauit, seu deflorare conatus est puellam virginem, nondum viripotentem. & in hoc reperio aliquos tenuisse, quòd debet puniri pœna mortis. & dicit Ioan. Fabr. in §. item lex Iulia. post nu. 7. inst. de pub. iu. quòd de consuetudine, tales stuprantes virgines immaturas, suspenduntur. & illum refert & sequi videtur Afflic. super j. par. consti. Regni, rub. 19. n. 14. Refert etiam Bos. in ti. de coitu damnato. nu. 67. Tu dic, quòd tale delictum, de iure communi, non punitur pœna mortis, sed humiliores in metallum damnantur, honestiores verò in insulam relegantur, vt est text. expressus in l. si quis aliquid. §. qui nondum viripotentes. ff. de pœn. & secundùm hanc opi. consuluit Signor. cons. 207. & ita reperio in facti contingentia iudicatum fuisse per consil. Neapol. à quo fuit quidam condemnatus pro hoc delicto, per septennium ad triremes, & ad dotandum puellam, vt refert Gram. decis. 22. Hanc etiam opi. pariter in facti contingentia, seruat curia Delphi. vt attestatur Guid. Pap. decis. 555. Vidi dubitari, quem refert Bermon. de concub. fol. 114. num. 39. in fi. ego in hac specie facti, vidi per Senatum diuersimodè iudicari: nam Stephanus de Alice, qui cum puella, nondum quadrienni, voluit coire, & ei fregit pudibunda, iussus fuit capite truncari, 6. Septemb. 1558. P. N. & aliàs quidam Ioan. de Rassis, qui puellam quinque annorum violauerat, fuit tantummodo condemnatus ad triremes, per decennium, 8. Iunij, 1555. I. D. P. quod etiam seruatum fuit in quodam Antonio Mutinensi, 8. August. 1557. P. N. Præterea crederem hoc relinquendum esse iudicis arbitrio, qui inspecta qualitate facti & personarum, illam pœnam imponeret, quæ ei videretur. ego tamen semper fui in voto, quòd vbi esset solum conatus ad deflorandum, non puniretur pœna mortis, sed alia, citra mortem graui, puta triremium perpetuò, vel per decennium. Vbi verò frangeret pudenda, nullo modo euadere deberet pœnam vltimi supplicij.

§. Vsura.

1 *Vsura quid sit?*
2 *Vsura quibus modis committitur?*
3 *Vsuræ an sint omni iure prohibitæ?*
4 *Et an de iure ciuili?*
5 *Et an pro vsura possit quis criminaliter puniri?*
6 *Casus in quibus vsuræ sunt à iure permissæ.*
7 *Iudæi an possint de iure communi, vsuras licitè exercere?*
8 *Vsurarum crimen est ecclesiasticum.*
9 *Vsura an probetur per testes singulares?*
10 *Vsurariorum pœna quæ sit?*
11 *Vsurarius tenetur restituere vsuras.*
12 *Et an dominium rerum, quas extorsit, ex causa vsurarum in illum transferatur?*
13 *Vsurarius manifestus an possit testari?*
14 *Et an donare causa mortis?*
15 *Et quis dicatur vsurarius manifestus?*
16 *Vsurarij sunt infames.*
17 *Vsurarius qui aliquando exercuit vsuras, & postea desiit fœnerari, an adhuc dici possit vsurarius?*

1 Vsura est lucrum ex mutuo, pacto debitum, vel exactum. & hæc est diffinitio vsuræ, tam Theologorum, quàm Iuristarum, vt dicit Alb. in l. iubemus. col. 4. vers. quid de tali. C. de sacrosan. eccles.

2 Committitur autem vsura multis modis, sed de hoc

hoc cum magis ad ciuilem contractuum materiam, quàm criminalem pertinere videretur diffusè tractaui s̃. lib. prox. vbi etiam dixi, an cambia mercatorum sint licita, &c.

3 Sciendum est autem, quòd vsuræ sunt omni iure prohibitæ, & in primis quidem de iure naturali. & est communis opi. vt ait Didac. libr. 3. resolu. c. 1. post nu. 5. dicens, quòd eam tenent frequentissimo omnium consensu Theologi. pariter etiam sunt prohibitæ de iure diuino, etiam Euangelico. & ita Theologi & canonistæ, frequentissimo omnium consensu existimant, vt ait Didac. in loco præall. post nu. 5. ver. iure diuino. item de iure canonic. toto tit. de vsur. & in hoc nemo dubitat.

4 Difficultas est, an etiam sint prohibitæ de iure ciuili. & in hoc quidem variæ sunt scribentium opi. ex quo videtur, quòd de iure ciuili, vsuræ infrà legitimum modum sint permissæ, secundùm opi. quam dicit esse communem Alc. in cap. j. nu. 78. de off. ordi. & quòd vsuras omnino non prohibeat lex ciuilis, dicit esse quasi omnium Doct. communem opin. Christoph. de Castill. consl. 36. post nu. 8. Carauita super 21. ritu magnæ curiæ. num. 5. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet, etiam de iure ciuili, per ius auctenticorum, vsuræ sint prohibitæ, tenuerunt communiter glo. Legistarum, vt ait Im. in cle. j. nu. 8. de vsur. quem refert Anan. in c. quia in omnibus. post nu. 16. de vsur. & dicit Alb. in l. cunctos populos. post num. 15. C. de sum. Trini. & fide cath. quòd ita tenent communiter doc.

Dicit etiam Imo. in l. j. col. 4. vers. & aduerte. ff. de solut. quòd hanc opin. tenent communiter doc. Legistæ, & canon. Hanc etiam dicit esse communem Ab. in c. cum sit generale. nu. 18 de for. com. quem refert Dida. in d. c. j. num. 6. Ias. in §. omnes. nu. 14. inst. de actio. & in d. l. cunctos populos. nu. 47. Berous in rub. de vsur. nu. 80. & hæc opi. apud nos seruatur, vt statim subiiciam, & ab ea tãquam veriori, & magis communi, non est aliquo modo in practica recedendum.

5 Et ex hoc infertur, quòd vsura apud omnes reputatur res illicita, & prohibita, & sic delictum, & consequenter, propter vsuram, potest etiam criminaliter puniri. & fuit hæc opi. Iac. Butr. in l. improbum. ex quib. caus. infa. irro. quam dicit videri magis communem Cor. consl. 19. litera G. libr. 3. Hanc etiam dicit esse communem Alci. in d. c. j. nu. 76. ꝙ seq. quem refert Didac. super 4. decre. fol. 78. post nu. 19. & quamuis Rol. consl. 75. nu. 29. lib. j. dicat, quòd imò opi. contra Iac. Butri. est magis communis, & quòd Alci. dicens contrariam decipitur, nihilominus si recenseantur auctoritates, nulli dubium erit, quòd comperietur Alci. verum dixisse, & ita pluries fuit iudicatum per Senatum, puniendo tales vsurarios, pæna extraordinaria, & facta etiam specialis delegatio, vt contra ipsos inquireretur, 22. Nouembr. 1555. P. N. & licet Corn. in loco præal. & aliqui alij loquantur in iudice ecclesiastico, idem tamen dicẽdum est in iudice laico, cum vt dixi, secundùm magis communem opi. etiam de iure ciuili, vsuræ sint prohibitæ. & ideò licet ipse Senatus dicatur iudex laicus, quia repræsentat personam Regis, qui est princeps laicus: tamen, vt dixi, punit vsurarios pœna arbitraria, prout etiam illos punit, & torturæ subiicit parlamentum Parisiens. vt referunt Mod. Paris. de vsur. nu. 156.

6 Casus autem, in quibus vsuræ sunt permissæ, tam de iure ciuili, quàm de iure cano. dixi s̃. libro proximo.

7 Hæc autem conclusio, quòd vsuræ sint omni iure prohibitæ, satis de plano videtur procedere, quò ad christianos. sed quid dicendum in Iudæis, nunquid ipsi de iure communi possunt licitè vsuras exercere? Resp. quòd non. & est communis opi. vt dicit Cur. iu. in l. eius qui in prouincia. post nu. 5. ff. si cer. pe. & quòd peccent Iudæi, fœnerando christianis, dicit esse communem opi. Theologorum & can. Ale. de Ne. consl. 100. nu. 1. adeò quòd ecclesia non debet, neque potest hoc peccatum permittere, nec tolerare, infligendo pœnam, neque propter aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum, quòd exinde sequi speretur. & est communis opin. cano. & Theolog. vt dicit Ale. de Ne. consl. 100. n. 9. & 13. in fi. & consl. 101. post n. 14. vbi dicit se dolere de malitiam doctorum christianorum, qui cõsuluerunt contra tam apertam veritatem. & subdit rationem esse, quia nullus est offerens mercedem, qui petat consilium, ꝙ Iudæi non possint fœnerari, nec reperitur aliquis offerens munera principibus, vt Iudæos expellant. sed veritas ista nõ dat præmia terrena, sed æterna, &c. Sed certè quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine: nam vbique tolerantur Hebræi, fœnerantes etiam in terris ecclesiæ, licet illam consuetudinem improbet Ale. de Neuo in consl. 102. n. 13. & dicat, ꝙ tanquam nutritiua peccati, non valet. Quinimo si aliquis Iudæus exerceat vsuras in Iudaismo (vt ipsi communiter faciunt) & deinde efficiatur christianus, tenebitur ad restitutionem vsurarum, quas ante baptismum extorsit, vt dixi s̃. lib. proxi.

8 Hoc crimen est merè ecclesiasticum. Et hanc dicit esse communem conclusionem Didac. super 4. decr. fol. 78. nu. 19. Tu verò dic, ꝙ est merè ecclesiasticum, quò ad cognitionem iuris, an, s. contractus sit vsurarius, vel ne, secus autem, quò ad factum, vt dixi j̃. hoc eo. lib. §. fi. q. 37. ver. quæro igitur. item quò ad pœnam est communis fori, vt ibi dixi.

9 Quæro, an crimen vsurarum possit probari per testes singulares? dixi j̃. hoc eo. libr. §. fi. q. 53. vers. dixi etiam.

10 Sed quæro, quæ sit pœna exercentis vsuras? resp. quòd punitur extra ordinem, arbitrio iud.

11 Item tenetur vsurarius restituere vsuras. Hoc autem quomodo intelligendum sit, & quib. casib. procedat, & quid si habuerit remissionem à parte. & an etiam hæres vsurarij teneatur ad earum restõem, & pleraque alia ad hoc pertinentia, cum vt dixi, ad ciuiles potius, quàm ad criminales causas facere videantur, tractauimus s̃. lib. prox.

12 Præterea dominium rerum, quas creditor extorquet à debitore, ex causa vsurarum non transit in ipsum vsurarium. & hæc opi. est apud Theologos & canonistas communi omnium consensu recepta, vt attestatur Summa Siluestrina, in §. vsura q. 6. nu. 1. quem refert & sequitur Dida. lib. 3. resol. c. 3. post nu. 6. ver. sed ad huius.

13 Item

13 Item vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione, de restituendis vsuris, vt dixi s. lib.3.§.testamentum.q.26.

14 Item neque etiam potest donare causa mortis, vt dixi s.lib.prox.§.donatio.q.7.

15 Sed hic quæro, quis dicatur vsurarius manifestus? Resp. quòd vsurarius manifestus dicitur ille, qui palàm & publicè fœneraticiam artem exercet, ita, vt ipsa facti euidentia excusari non possit, ita sentit Bar.in l.fur est manifestus. n.3. ff.de fur. & in hoc omnes conueniunt, vt Did.lib.3.resol. c.3.nu.4. Item si quis coram sacerdote & testibus publicè fateatur se esse vsurarium, & mandet restitui vsuras, dicetur vsurarius manifestus, ita dixit gl.in c.quanquam.ver.manifesti. de vsur.in 6. & est communis opi.vt attestatur Soc.cons.127. nu.j.lib.3. Item ille, qui in iudicio confessus est, se esse vsurarium, dicitur vsurarius manifestus, ita dixit gl.in c.1.ver.manifestus.de vsur.in 6. quam doc.sequuntur, vt ait Did.in d.c.3.post nu.4.ver. est item. Præterea ille, qui tanquam vsurarius est condemnatus à iudice, dicitur vsurarius manifestus, secundùm glo.in d.c.j.ver.manifestus.quam dicit esse communiter approbatam Did. in d.c.3. post nu.4.vers.quarto etiam.

16 Punitur etiam vsurarius, de iure ciuili, pœna infamiæ, vt est tex.in d.l.improbum.C.ex quib.cau. infa.irro.& scias, quòd hæc infamia irrogatur ipso iure, secundùm gl.in d.l.improbum.in gl.fi. & est communis opi.vt ait Did.in d.c.3.nu.2. Adde, quòd hac infamia notantur etiam illi qui exercent vsuras intra modum, à iure ciuili permissum, quicquid dixerit gl.j.in d.l.improbum. contra quam tenent communiter omnes doc. vt ait Salic.in d.l.improbum.nu.2. Gemi.cons.77. post nu.5. & hanc opi. contra illam gl. dicit esse communem Did.in d.c.3.post n.2. Et ex hoc infertur, ꝙ vsurarius non potest esse testis, neque etiam in causa ciuili, vt dixi s.lib.2.§.testis.

17 Vltimò quæro, nunquid ille, qui aliquando exercuit vsuras, & posteà desiit fœnerari, dicatur vsurarius? Resp.quòd sic. & est communis opi. vt ait Deci.in c.j.nu.22.de proba. Vide quæ dixi in d.§. testamentum.q.6.vers.item quæro.

PRACTICA CRIMINALIS.

§.fin.Lib.v.

Sententiarum Receptarum.

HActenus, de variis ac diuersis criminibus dictum est, sequitur nunc, vt de ipsa criminum cognitione, ac iudiciis, quæ in criminalibus negociis agitari solent, breuiter videamus. Quamuis enim, de toto iudiciorum ordine, proximo libro tractare proposuerimus: cùm tamen hæc ipsa criminalia iudicia, plerisque casib. aliter quàm ciuilia tractentur, existimauimus opportunum fore, vt statim post cognitas delictorum, species ac qualitates consequenter, quibus modis contra delinquentes ipsos procedendum esset, subnecteremus. Est autem hæc rerum criminalium materia longè omnium, quæ in foro versantur pulcherrima. Nulla enim adeò frequens est, nulla, huic vtilitate, aut grauitate comparari potest, cùm hic non de tritico, aut oleo legato, sed de hominum fortunis, existimatione, ac capite agatur, quibus rebus nihil est orbe terrarum pretiosius.

QVAESTIO I.

1 *Quæ dicantur causæ criminales, & quæ ciuiles?*
2 *Et quid si pœna partim applicetur parti & partim fisco?*
3 *Et quid si agatur ad pœnam extraordinariam?*
4 *Et quid si nulla præcedat accusatio?*
5 *Et quid si agatur per viam exceptionis?*

1 IN primis igitur, pro intelligentia terminorum, quæro, quæ dicatur causa criminalis, seu iudicium criminale? Vtilitas autem huius quæstionis potest esse maxima, puta ratione competentiæ iudicis: quia multi sunt, quorum iurisdictio est particulariter circa criminalia, vt sunt iudices maleficiorum, in multis ciuitatibus Italiæ, & multi quorum iurisdictio est solummodo circa causas ciuiles, vt sunt vicarij prætorum. & ideò multum interest intelligere, an causa sit ciuilis, vel criminalis, ad hoc, vt sciri possit ad quem eorum pertineat eius cognitio. Præterea circa modum procedendi: nam in criminalibus plerunque proceditur per capturam, secus autem in ciuilib. Item in criminalibus non admittitur procurator. Item in criminalibus infertur tortura reo, secus autem in ciuilibus regulariter. Item multi testes repelluntur à testificando in causis criminalibus, qui non repelluntur in ciuilibus. Pariter etiam circa diffinitionem ipsius causæ in criminalibus, requiruntur probationes luce clariores, in ciuilibus autem secus. Item in multis locis adsunt statuta, quòd in causis criminalibus non detur appellatio, neque reuisio, prout est generale decretum in hoc Ducatu: & alia huiusmodi, quæ per te videre poteris in discursu materiæ. Et sic vides, quòd hæc quæstio est valdè vtilis, pro resolutione multarum dubitationum, quæ quotidie circa prædicta contingunt. Scias ergo, quòd in hoc articulo variæ fuerunt Scribentium opiniones. Nam glos.in l.lex Cornelia. in princ. in verb. eorum.ff.de iniur. videtur simpliciter sensisse, quòd quandocunque agitur de crimine, dicatur causa criminalis. Sed hæc opi. communiter reprobatur per Doctores, qui ferè omnes concludunt, quòd de crimine potest etiã ciuiliter agi, vt dicit Blanc. in Prac.crim.fol.61.num.158. Secunda verò fuit

opin

opi.gl.in l.si qua per calumniam,ver.auri,C.de episc.& cler.quæ videtur tenere, ꝙ quando pro crimine imponitur pœna corporalis,causa dicatur criminalis, quando verò imponitur pœna pecuniaria, causa dicatur ciuilis. Sed hæc etiam opi. communiter non tenetur,vt ait Dec.in rub.de iudic.in decretal.nu.94.in 1.lect.illam etiam communiter reprobari attestatur Blan.in loco præal. vers.secunda opinio. nam in publicis iudiciis plerunque imponitur pœna pecuniaria,vt in §.1.instit.de pu.iu.& si.& tamen certum est,publica iudicia esse criminalia, vt est tex.in l.1.C.quan.ciu. act.crim.præiud.

Tertia fuit opi.Ab.in rub.de iud.n.5. ꝙ.s.aut agitur principaliter ad effectum, vt quis pro delicto puniatur pœna ordinaria, & tunc causa dicatur criminalis, siue pœna applicetur fisco,siue parti: aut non agitur directò,vt puniatur pœna ordinaria. & tunc semper dicatur ciuilis. Sed certè hæc etiam doct.Ab.communiter reprobatur.vt dicit Maran.in suo spec.fo.21.n.2.& videtur esse contra tex.quos alle.Aret.in ea.rub.post n.19.

2 Quarta igitur fuit opi.gl.in l.3.in pr. in ver.centum aureorum,ff.de sepul.viol.quę tenuit,quòd quando pro crimine agitur ad pœnam applicandam parti,iudicium dicatur ciuile, quando verò agitur ad pœnam applicandam fisco. tunc causa dicatur criminalis.& hanc tenent omnes vt dicit Bar.in ea.l.3.in pr. quem refert Abb.in d.rubr.de iudic.n.5.& Zas.cons.19.n.1.libr.1.& dicit Io.de Platea in l.2.in vlt.ver. C.de his qui ex pu.rat.lib. 10.ꝙista gl.communiter tenetur per Doc.quem refert Gom.inst.de act.in pr.post n.18.relatus,& ipse per Cephal.cons.141.n.21.libr.1.Idem dicit Cur.iu.in rub.ff.de iud.n.18.quem refert Duen. reg.315.in 2.ampliat.Hanc etiam opi.dicunt esse communem Can.in d.rub.de iudi.& in specie Aret.nu.19.& Dec.n.95.in 1.& 2.lect.n.51. quem refert Affl.in 3.parte const.Regni,rub.32.§.varietates,n.9.& Rip.in d.rub.n.91.& seq & Ceph. cons.35.n.31.lib.1.Barb.in tract.de testi.in 3.parte,n.2.licet in libro meo videantur esse corrupta eius verba, Corse.in reper. Abb.in ver.iudicium, Ias.in rub.C.de iud.nu.2.quem refert Apostil.ad Fel.in d.rub.de iud.ver.7.& vlt.& Villalob.in sua collecta com.opi.litera C.n.25. Bertr.cons.247. in pri.verb.lib.8.Dec.in l.2.post n.41.C.de eden. Sapia in l.imperium.n.17.ff de iu.om.iu. Maran. in suo spec.fo.21.n.2.& seq.Apost.ad Abb.in loco præal.sub n.5.ver.fortiter.Soc.iu.cons.99.nu. 26.lib.2. Don Ant.de Padilla in l.transigere,post nu.106.C.de transa.

Ex quorum omnium dictis habes, ꝙ tunc iudicium dicitur ciuile,quando agitur ad commodū priuatum,siue causa descendat ex delicto, siue ex contractu. Illud autem dicitur criminale,in quo agitur ad commodum publicum, siue sit imponenda pœna corporalis ad publicam vindictam, siue sit ex delicto imponenda pœna pecuniaria, quæ veniat applicanda fisco. Et ab hac opi. quæ communis est & vera,nullo pacto esset consulendo,aut iudicando recedendum.

Ego tamen pro clariori intelligentia, in primis volo, vt scias, ꝙ in hoc proposito possunt considerari duo genera delictorum.primum per quod offenditur publica iustitia,sine iniuria,sine offensione alicuius tertij, prout est crimen hæresis, simoniæ,& huiusmodi.Secūdum per quod offenditur non solùm publica iustitia,sed etiam fit offensio,seu dānum tertio. prout est homicidium, incendium,furtum,& similia.Ex prima specie delictorum,vna tātùm actio oritur,quæ est ad vindictam publicæ iustitię,quia cùm non agatur de offensione alicuius personæ, nulla potest alicui competere actio ad interesse. Ex secunda autem specie duplex oritur actio,vna quæ tendit ad publicam vindictam, alia quæ tendit ad resarciendum damnū seu interesse partis offensæ. Et ideo si aliquis cōmittat violentiam in bonis alicuius, potest contra eum agi ad pœnam impositam à lege, vel statuto pro vi publica, vel priuata. Et hæc actio competit cuilibet de populo, cùm sit ad publicam vindictam.Potest etiam ille,in cuius bonis commissa est violentia, agere ad emēdam damni, & interesse. Et hæc actio competit tantummodo parti offensæ, cùm tendat ad priuatum commodum.

Scias etiam duo esse genera pœnarum, quæ pro delictis imponuntur, ordinariam.s.& extraordinariam. Ordinaria dicitur,quæ à lege,vel statuto est imposita committenti illud delictum, quod in iudicio deducitur, puta pro homicidio,pœna capitis,pro furto,pœna fustigationis,vel perforationis auriculæ. Extraordinaria est,ꝙ quis propter crimen priuetur officio, beneficio,dignitate, administratione,tutela,vel similibus.

Item scias, ꝙ in casibus,in quib.oritur ex crimine duplex actio, vt s.dixi,potest offensus vtranq; proponere, s.illam quæ tendit ad vindictam publicam,& illam quæ tēdit ad interesse priuatum. Et potest vtranque intentare simul, in eodem libello, licet non æquè principaliter, vt dixi j.q. proxi.ver.& hæc quidem. Potest etiam proponere alteram actionem tantum, vel petendo simpliciter,ꝙ puniatur nulla facta mentione priuari interesse, vel petēdo simpliciter restitutionem rei, non agendo ad pœnas pro delicto à iure impositas.Præterea etiam potest proponi crimen aduersus aliquem,ad alium finem,s.neque vt puniatur pœnis iuris, neque vt damnum resarciat, sed ad pœnam extraordinariam,puta,vt priuetur beneficio vel tutela, vt s.dixi. Postremò potest etiam ad alium effectum proponi, puta ad repellēdum aliquem à testimonio, vel ad debilitandum eius testimonium, excipiendo aduersus eum, qui in testem producitur de aliquo crimine,vt dixi j.q. 19. ver.per exceptionem. Et sic colligendo omnia s.dicta, habes multos casus, in quib. diuersimodè crimina in iudicium deduci possunt.

Primus est, quando agitur ad pœnam ordinariam corporalem, nulla facta mentione priuati interesse.& hoc casu nulla est controuersia,quin tale iudicium dicatur criminale. Et in hoc nemo dubitat.

Secundus autem est casus, quando agitur ad pœnam pecuniariam tantum,fisco applicandam.

Et in hoc variæ fuerunt opin.inter Doctores, vt superius dixi, sed magis communis opi. est contra gl. in d.l.si qua per calumniam, quòd scilicet, etiam si agatur de pœna pecuniaria tantùm,nihilominus si illa est applicanda fisco, causa dicatur criminalis.

Tert

Tertius est casus, quando simul cum pœna corporali, siue pecuniaria fisco applicanda, proponitur etiam interesse partis, puta, quia aliqua pars applicetur etiam ipsi parti offensæ, vel quia pars vltra pœnam, agat etiam incidenter, ad rei restitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tale iudicium, à plerisque appellatur mixtum, scilicet criminale, quatenus concernit publicam vindictam: & ciuile, quatenus ꝯcernit interesse priuatum. & Boss. in ti. de app. n. 8. attestatur, ꝙ hæc est communis opi. prout etiam sentire videtur Ias. in d. rub. C. de iudi. & Gom. Arias super l. 81. Tauri, n. x. in fi. Sed ego puto esse aduertendum, quia si ex natura condemnationis, necessariò simul cũ pęna publicæ vindictę, venit etiam interesse partis, puta, quia idem statutum pro furto imponat pœnam scutorum 10. versus fiscum, & 5. versus partem, vel ꝙ fur fustigetur, & restituat rem furatam, certè iudicio meo absurdum esset dicere, ꝙ hæc causa dicenda esset mixta, scilicet, partim criminalis, & partim ciuilis. Et ideo proculdubio de ea tota iudicandum est secundum eius digniorem partem, & sic tanquam de merè criminali. Sed si interesse partis venit tanquam quid separatum, & non de necessitate connexum, puta, quia refectio damnorum, vel restitutio rei ablatæ, veniat non ex eadem lege, vel statuto, sed ex alia, tunc fortè posset habere locum opi. de qua per Boss. in loco præall. vt s. tale iudicium censeri debeat partim criminale, & partim ciuile. Ego tamen semper vidi per Senatum reiici appellationes à condemnationibus damnorum, vel expensarum litis, in causis criminalibus siue venirent ex eadem lege, siue ex alia, sed solummodò admittatur appellatio, siue reuisio respectu excessus.

Quartus casus est, quãdo solummodò agitur ad interesse partis, puta, rei restitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tunc nulla est difficultas, quin iudicium dicatur merè ciuile, licet agatur pro delicto quicquid dixerit gl. in d. l. lex Cornelia, contra quam est communis opi. vt suprà dixi.

3 Quintus est casus, quando agitur ad pœnam extraordinariam, puta priuationem officij, seu beneficij, & nihil applicatur fisco. Et hoc casu iudicium dicitur ciuile, non autem criminale. & in hoc omnes concurrunt, vt ait Grat. cons. 71. n. 9. lib. 2. & licet hæc concl. aliquando mihi visa fuerit dura, ex quo talis actio principaliter intentata videtur ad vindictam publicam, præsertim si officium de cuius priuatione agitur, esset publicum, nihilominus iudicando non crederem ab ea esse recedendum, intelligendo tamen, vt statim dixi, ꝙ talis pœna priuationis, non sit pęna ordinaria, quæ pro eo delicto imponeretur.

4 Adde, ꝙ hæc concl. locum habet, siue agatur ad huiusmodi priuationem officij, vel beneficij, præcedente accusatione, vel exceptione partis, siue nulla præcedat exceptio, vel accusatio partis, sed agatur tãtummodo via inquisitionis. Et ita communiter teneri, attestatur Maran. in suo spec. fol. 24. nu. 27.

6 Sextus & vltimus est casus, quando agitur per viam exceptionis, proponendo crimen contra testem, non ad effectum, vt puniatur, sed vt eius dictum non recipiatur, vel receptum, nõ noceat. Et hoc casu omnes concludunt, ꝙ ex quo agitur tantummodò ad priuatum commodum, & interesse partis, causa dicatur merè ciuilis: secus tamen esset, si tale crimen proponeretur ad puniendum vt dixi ȷ̃. q. 19. ver. per exceptionem. & hæc omnia bene no. quia sæpe contingunt in practica.

QVAESTIO II.

1 *Accusatio criminalis, & actio ciuilis, quando simul concurrere possint?*
2 *Et quid si criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter?*
3 *Et an post intentatum iudicium criminale actor possit intentare aliud iudicium ciuile, ex diuersa causa?*
4 *Et an reus conuentus, ciuiliter possit contra actorem criminaliter agere?*
5 *Et quid è conuerso, an conuentus criminaliter possit contra accusatorem intentare actionem ciuilem?*
6 *Et an accusationem criminalem?*
7 *Et an absolutio vno iudicio, scilicet ciuili, vel criminali, possit deinde agi alia via?*

1 DIxi s̃. q. proxi. ꝙ ex eodem delicto, regulariter oritur duplex actio, scilicet criminalis, ad publicam vindictam, & ciuilis ad priuatum commodum. Et hoc apud Iuris peritos pro expedito esse attestatur Pont. super cõsuet. Blesen. fol. 183. col. 1. cir. med. Quæro nunc, quomodo hæc duo remedia, simul aut separatim cõcurrere possint? Resp. Hoc potest multis modis contingere, propterea est distinguendum: nam aut quæris, an vtraque actio, scilicet ciuilis & criminalis, possint ab eodem, & contra eundem, ex eadem causa intentari. Et dicendum est ꝙ nõ. Tex. est in l. interdum. ff. de pu. iu. qui semper ad hoc propositum solet allegari. & licet ille text. loquatur, quando pendente iudicio ciuili, actor vult intentare iudicium criminale, tamen conclusio, secundum doctores, indistinctè procedit, siue ab initio intententur simul in eodem libello, siue iam cœpto & pẽdente iudicio ciuili, prius intentato, velit deinde actor, ex eadem causa intentare iudicium criminale.

2 Et hæc quidem conclus. absque difficultate procedit, quando actor vult dicta duo remedia intẽtare, æquè principaliter in eodem libello: nam eo casu nõ possunt simul cumulari. Maior enim, & dignior est causa criminalis, quàm ciuilis, & vbi vna causa est maior altera, non possunt duæ actiones simul cumulari, iuxta ea quæ traduntur per Doct. in l. edita. C. de eden. & dixi ȷ̃. lib. proxi. Sed si actor intentaret iudicium criminale principaliter, & deinde incidenter peteret etiam rem ablatam sibi restitui, eo casu, vtique talis petitio admittitur, vt dixit Bart. in l. interdum. §. qui furem, n. 5. ff. de fur. quem sequuntur communiter scriben. vt attestatur Cur. iun. in d. l. edita, n. 198. Hier. ad Ang. de malef. in ver. & ad querelam. in vl. apost. col. 3. ver. secũdo casu, quem refert Rol. cons. 30. n. 2. li. 2. Ita etiam communiter teneri ait Rom. in ea. l. edita, post n. 143. ver. non obstat sua ratio. & hanc dicit esse com. opi. Are. in c. qualiter & qñ. 2. §. ad corrigẽdos, n. 139. de ac. Et ita obseruat ꝯsuetudo, teste Bal. ĩ l. data opera. n. 6. ĩ fi. C. q acc. non

ac.non pos. Eademque ratione admittitur libellus criminalis, concludens, delinquentem de delicto puniri, & condemnari, secundum formam iuris, & statutorum, cum refectione damnorum, interesse, & expensarum, &c. Et ita practicatur, vt attestatur Ang. in l. vni. n. 6. C. quan. ac. ci. cri. præ. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem cælestem, n. 11. Amad. de syn. n. 216. Vnum tamen nota in hoc proposito, ꝙ hoc casu iudex maleficiorum, non potest condemnare reum ad rei restitutionem, vel ad damna partis, nisi quando illum condemnat per suam propriam confessionem, secus autem si illum condemnaret propter confessionem fictam, & sic in contumaciam: nam officium iudicis non deseruit, nisi veræ confessioni. & hęc est no. decisio Bal. in l. qui crimen, n. 28. C. qui acc. non pos. quam dicit esse communem Rol. in d. cons. 30. n. 18. subdens, quòd licet, quando reus per testes conuincitur, aliqui teneant contrarium, tamen quando condẽnatur ex contumacia, nullus est qui eam impugnet. Illam tamen intellige, vt procedat, quando talis condemnatio ad restitutionem rei furtiuæ non venit ex eadem lege, vel statuto, pœnam criminalem imponente: nam eo casu non potest iudex, nisi reus vel per testes conuictus sit, vel proprio ore confessus, officium suum impartiri. Sed si eadem lex imponeret pœnam criminalem, & rei restitutionem, semper vidi vtranque condemnationem simul proferri etiam contra contumaces. Non enim debet eadem dispositio diuerso iure censeri. Et illud, quod dictum est, ꝙ non potest iudex maleficiorum cognoscere de restitutione rei furtiuæ, nisi incidẽter, habet locũ non modò quando proceditur ad querelam partis, & sic per viam accusationis, sed etiam quando proceditur ex officio, & sic per inquisitionem. & est communis opi. vt dicit Boss. in ti. de decr. Mediol. nu. 31.

3 Aut quæris, an post intentatum iudicium criminale, possit accusator intentare iudicium ciuile, ex diuersa causa, & penitus separata? Et dicẽdum est, ꝙ non. ita allegat. tenere Bar. in d. l. edita, cum quo transeant communiter Doc. vt dicit Cur. iu. ibi, nu. 181. Et hæc concl. elicitur ex tex. in l. fi. C. de or. cog. secundum intellectum, qui est magis communis, teste Alex. in l. reum criminis, col. 1. ver. Bar. autem. C. de proc. quem refert Claud. in d. l. edita, nu. 68. Esset enim valdè iniquum, ꝙ per huiusmodi litem ciuilem, impediretur reus in defensionibus suis faciendis.

4 Sed quæro, quid in reo conuento, nunquid ipse poterit contra actorem aliquam actionem instituere? Resp. ꝙ si conuentus est iudicio ciuili, potest pendente eo iudicio, accusare actorem criminaliter, tã ex causa penitus separata, quàm etiam ex causa oriente ex eodem iudicio, prout quotidie fieri videmus, quando reus accusat de falso testes actoris, qui contra eum deposuerunt in causa ciuili, & etiam ipsum actorem, qui eos produxit. Et eo casu suspenditur iudicium ciuile, donec sit super iudicio criminali pronunciatum. Et ita concludunt communiter Doct. vt dicit Sigism. cons. feu. 6. n. 6. Et hoc propter præeminentiam, & maioritatem iudicij criminalis. Quod tamen intellige, vt suspendatur iudicium ciuile, quò ad hoc tantùm, ne possit super eo ferri sententia, non autem quò ad hoc, vt impediatur, quò minùs in ipso iudicio ciuili possit procedi vsque ad conclusionem in causa. Et ita reperio decisum fuisse per consilium Neap. teste Capyc. decis. 25. in causa Reuer. vbi multum eleganter tractat hunc articulum.

5 Sed quid è conuerso, nunquid pendente iudicio criminali, poterit reus conuenire ciuiliter suum accusatorem, ex alia causa, & penitus separata? Resp. ꝙ nõ, ita colligitur ex tex. in d. l. fi. C. de or. cog. secundum communem intellectum, vt dicit Clau. in d. l. edita n. 68. Et ita concludunt omnes, vt attestatur Cur. iu. in d. l. edita. n. 182. in fi. Et hoc, ne propter talem litem ciuilem, distrahatur accusator à prosecutione iudicij criminalis, in quo vertitur publicum interesse, ne. sc. delicta impunita remaneant.

6 An autem reus criminaliter accusatus possit accusare suum accusatorem, dixi ĩ. q. 14. versic. tertius est casus.

7 Vlterius quæro, nunquid absoluto iudicio ciuili contra aliquem intentato, possit postea actor intẽtare cõtra eundem accusationem criminalem, ex eadem causa, vel è contra, absoluto iudicio criminali, intentare actionem ciuilem? Resp. ꝙ si actio ciuilis, & criminalis tendunt ad diuersa, tunc potest agi altera via, non obstante, ꝙ priùs actum sit vna: si verò tendunt ad eundem finem, tunc vna intentata, altera tollitur. Et ita intelligitur tex. in l. j. C. quan. ciu. act. cri. præiu. & est communis conclus. vt attestatur Maranta in suo spec. fol. 21. nu. 5. vbi potes videre exempla. Et ista tene menti, quia malè declarantur à Doct. vt dicit Claud. in loco præal. Bene verum est, ꝙ licet hæc materia cumulationis sit subtilis, rarò tamen cõtingit in practica, secundum Alb. in d. l. edita, col. fi. vers. circa quartum, quia (vt ipse ait) aduocati nolentes intricare processus, communiter procedunt in prima causa, deinde ea expedita, proponunt ea, quæ volunt in alia instantia. Et hoc modo cessant omnes difficultates. Prætereà, cùm hodie ex quocunque crimine possit iudex ex officio inquirere, non admitteretur reus, qui contra querelam, siue accusationem contra se porrectam, opponeret huiusmodi exceptiones, ad euitandum iudicium criminale. Faciunt, quæ dixi in d. q. 14. vers. tertius est casus.

QVAESTIO III.

1 *Quibus modis criminaliter procedatur?*
2 *Et quid sit procedere per viam inquisitionis?*
3 *Accusationem esse remedium ordinarium, inquisitionem verò extraordinarium.*
4 *Et an superueniente accusatore, cesset inquisitio?*
5 *Iudex regulariter non potest de iure ciuili, per inquisitionem procedere, de iure autem canonico potest.*
6 *Et quid de consuetudine?*
7 *Accusatio, & inquisitio an possint simul cumulari?*
8 *Iudex an debeat, priusquam inquirat, statuere parti offensæ, terminum ad accusandum?*
9 *Et quid, si pars ipsa offensa id petat?*
10 *Iudex an debeat facere sibi dari licentiam ab accusatore*
proced

procedendi in causa?

1 QVæro, quibus modis criminaliter procedatur? Resp. In hac q. multi ex Doct. præcipuè Mod. multum se inuoluunt, nam aliqui dicunt, quòd tribus modis proceditur, scilicet per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, aliqui addunt, quòd etiam per exceptionem, & per notorium, & per deprehensionem in flagrãti crimine. Et ideò intricatè loquuntur, vt vix possit ex omnium dictis, haberi vera resolutio, quæ vel ad regulas iuris communis, vel ad communem practicam rectè possit accommodari. Tu ergo dic, quòd in causis criminalibus duobus modis proceditur, scilicet vel ex officio, vel ad instãtiam partis, neque ego inuenio in toto iure ciuili, aut can. neque in tota practica, quæ ex consuetudine cõmuniter obseruatur, aliquem alium modum procedendi. Et scias, quòd in hoc proposito, & in tota hac materia, ego non intendo aliquid tractare de illa inquisitione generalissima, quæ fit per officiales, & de qua (secundum aliquos) loquitur tex. in l. congruit, ff. de of. præsi. cuius loco hodie succedit illud bannum generale, contra omnes homines malæ cõditionis, & famę, quod faciunt fieri potestates per proclama, in principio sui officij, vt attestatur Ang. de malefi. in verb. hæc est quædam inquisitio, nu. 3. & Amad. de synd. post n. 30. ver. tertia propter, & Maran. fo. 81. n. 31. neque de aliis speciebus inquisitionum, de quibus per Bar. in l. 2. §. si publico, ff. de adult. & alios criminalistas in locis ordinariis, neque etiam de illa inquisitione generali, quam facit iudex, statim cõstito de delicto, ad inuestigandum delinquentem, de qua dixi ȷ̃. q. 5. ver. poterit igitur, & q. 50. ver. item quia, sed tantùm de inquisitione particulari, quam iudex facit contra aliquem. Dico igitur, quòd ad instantiam partis proceditur, quãdo pars offensa, vel alius, ad quem de iure spectare potest ius accusandi, porrigit accusationem seu querelam, & super ipsa querela proceditur. Et hoc est illud, quod scriben. appellant procedere per viam accusationis. Ex officio proceditur, quando iudex à seipso, & ex suo officio assumit informationes contra delinquentem, & contra eum procedit. Et hoc est, quod dicitur procedere per viam inquisitionis.

2 Et aduerte, quia in hoc proposito multi falluntur, putantes, quòd procedere per viam inquisitionis, sit, quando iudex transmittit reo inquisitionem. sed in hoc grauiter errant, nam (vt eleganter dicit Signorol. cons. 245. in 1. dub. presertim n. 5.) actus inquisitionis secundum communem loquelam & dispositionem iuris, baptizatur, & appropriatur primo actui, quo mediante, per viam officij iudex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actibus sequentibus processus. Et sic rectè loquendo inquirere contra aliquem, non est ei transmittere inquisitionem, sed est recipere testes, seu informationes contra eum. charta verò inquisitionis, siue libelli criminalis, qui cõtra reum formatur, atque ei intimatur cum termino comparendi, est actus communis vtique modo procedendi. & ideo indifferenter transmittitur reo absenti, tam si procedatur ad accusationem, seu querelam partis, quam si procedatur ex officio. Sic etiam formare inquisitionem contra aliquem, non est ipsam chartam, siue libellum inquisitionis ei transmittere, illud enim est potius illum citare, vt dixi ȷ̃. q. 31. sed est facere processum informatiuum, assumendo informationes, & indicia cõtra eum, super aliquo delicto: ex quibus deinde informationibus, & indiciis elicitur titulus, & series facti, quę postea narrantur in ea, quam appellamus inquisitionem, quæ sic formata, & in scriptis redacta transmittitur reo in vim citationis, & libelli, vt dixi in d. q. 31. ver. quæro nunquid, & seq. & ȷ̃. q. 28. ver. scias autem.

3 Debes autem scire, quòd ex istis duobus modis, seu remediis procedendi contra delinquentes, loquendo secundum ius commune, alerum, scilicet accusationis, seu querelæ erat ordinarium, alterum verò, scilicet inquisitionis, siue ex officio erat extraordinarium. ita dicit Inn. in c. cum oporteat. de accus. quem sequuntur communiter Doct. vt ait Diaz. reg. 336. & est communis opi. vt dicunt Can. in rub. de iudic. & in specie Dec. in 1. lect. post nu. 66. & in 2. lect. post nu. 43. Sapia in l. imperium, n. 29. ff. de iu. om. iu. Et licet aliqui tenuerint, quòd de iure can. remedium inquisitionis esset ordinarium, ex quo secundum dispositionem iuris can. super omnibus criminibus, indifferenter possunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, secũdum Arch. in c. felicis. §. fi. de pact. in 6. cuius opi. dicit esse communem Maria. in d. c. qualiter, & quando, nu. 108. in fi. nihilominus magis communis opi. videtur esse quòd tam de iure can. quàm de iure ciuili sit extraordinarium. Et ita in specie hanc esse communem opi. attestatur Alc. in c. 1. nu. 14. de of. ord. Hiero. in Apost. ad Ang. de malef. in ver. hæc est quædam inquisitio, post nu. 80. Dec. in rub. de iud. prout illum refert Boss. in tit. de inquisi. nu. 17. Et ratio huius conclus. est, de iure communi regulariter quilibet admittitur ad accusandum, vt dixi ȷ̃. q. 14. cir. prin. meritò accusatio dicitur remedium ordinarium. Ex aduerso autem, iudicium inquisitionis dicitur extraordinarium, quia de iure communi regulariter iudex potest ex officio procedere per viam inquisitionis, vt dicit gl. in d. l. 2. §. si publico, ver. sine accusatore, ff. de adul. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Alb. in l. ea quidem, post n. 4. C. de acc. prout illum refert Apost. præall. ad Ang. de malef. post n. 48. ver. in quantum Ang. & dicit Marian. in rep. d. c. qualiter, & quando, nu. 106. ꝗ hanc opi. secuti sunt omnes antiqui Doct. Illam etiam dicit esse cõem Cum. cons. 136. cir. fi. Prac. Conr. fo. 246. n. j. meritò ergo iudicium inquisitionis dicitur extraordinarium. Et quãuis de iure can. videatur iudicium inquisitionis regulariter permissum (vt s. dictum est) ex quo tamen etiam illo iure non seruantur in iudicio inquisitionis, ea quæ regulariter seruari deberent iudiciis criminalibus, vt in discursu materiæ demonstrabitur, necessariò fatendum est, veram esse communem opi. quòd scilicet tam de iure can. quàm de iure ciuili remedium inquisitionis dicatur extraordinarium.

4 Ex hac autem conclusione resultabat maximus effectus, quia cum secundum communes iuris regulas remediũ ordinariũ faciat semper cessare remed

remedium extraordinarium, necessariò sequebatur, quod pars volens accusare, esset præferenda iudici inquirẽti, prout in hoc proposito Doctores omnes fatentur, & Alb. in 3. par. statutorum, q. 57. attestatur etiam ita communiter seruari, quod s. quando adest accusator idoneus, cessat inquisitio. Dicit etiam Bal. in ad. Spe. in ti. de sen. col. 17. prout illum refert Bos. in ti. de inqui. n. 19. practicam esse, quod si plenior est accusatio, super ea proceditur,
5 & pronunciatur, † non esse procedẽdum super inquisitione. Et licet super hoc etiam articulo, an accusatio faciat cessare inquisitionẽ, magna fuerit varietas inter Scribentes, præsentim quando iam cœpta inquisitione superuenit accusator, semper tamẽ recurrimus ad longam distinctionem, quam ponit Sal. ĩ d. l. ea quidem, n. 54. C. de accu. quod s. aut accusator superuenit ante receptas probationes, aut post. Primo casu, aut potest imputari negligẽtia accusatori, & non cessat inquisitio, sed accusator repellitur. Aut verò non potest imputari, & tũc si prosequitur suam, vel suorum iniuriam, auditur, & cessat inquisitio, nisi esset suspectus de collusione. Si verò neq; suam, neq; suorũ iniuriam prosequitur, non est audiendus. Secundo autem casu, quãdo s. accusator superuenit, post receptas probationes, tunc aut delictum est probatum, & repellitur accusator: aut non est probatum, & tunc admittitur. Et hanc distinctionem Sal. dicit communiter teneri Feli. in d. ca. qualiter, & quando. §. licet autem. in fi. verbis. de accu. quem refert Marãta in suo Spe. fo. 82. n. 38. & Bos. in ti. de inqui. n. 18. Diaz. in Prac. crim. can. c. 6. ver. An autem iudex, Apost. ad Ang. de malef. ĩ d. gl. Hæc est quædam inquisitio, post n. 80.

6 Sed certè quicquid sit de iure communi, hæc omnia cessant ex consuetudine præsentis temporis: nam etiam de iure ciuili hodie in quocunque casu permissum est iudici procedere ex officio, & sic per inquisitionem prout de hac generali consuetudine attestatur Gand. de malef. in ti. quomodo cognoscatur de malef. per inquisitionẽ, post n. 6. versi. Sed hodie, vbi etiam subdit, quod ita vidit communiter obseruari, quem refert Bald. in l. ea quidem, post n. 44. C. de accus. & Car. Ale. in c. de accusatione. co. 15. post medium 2. q. 8. Io. An. in ad. Spe. in ti. de inqui. §. quãdo autem. in prin. vbi dicit, quod iudices secularis fori de consuetudine faciunt sibi regulam inquirendi, de quolibet maleficio, Io. Fab. inst. de pub. iud. in prin. vbi dicit, quod ita seruatur de facto Guid. de Suz. de malef. ĩ rub. qual. fiat inquisi. Cum. in d. cons. 136. circa fi. quẽ refert Apost. ad Ang. de malef. ĩ d. gl. Hæc est quædam inquisitio, sub n. 30. in ver. Specialis, & Bos. in ti. de inqui. n. 8. Vital. de malef. in rub. de inqui. n. 6. Blanc. de indi. n. 5. Ita etiam practicari in regno Castellæ attestatur Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 54. in fi. Et sic hac consuetudine attenta, facienda est conclusio in contrarium, quod s. inquisitionis remedium, est ita ordinarium, prout est remediũ accusationis. Et ita dixit And. de Pisis relatus per Bal. in l. 1. §. in initio, post n. 7. vers. Sed nunquid, ff. de offi. præfect. vrb. quod dictum quasi omnes sequuntur, vt dicit Ana. in d. c. qualiter & quando, §. licet autem, n. 9. Et ratio est, quia hodie de consuetudine, in quocunque crimine regulariter fiscus efficitur accusator, vt ait Pract. Millei, fo. 3. n. 31. Et aduocati, & syndici fiscales assumunt partes accusatoris, etiam si pars nõ querelet, vt quotidie videmus in practica seruari. Quinimò in aliquib. locis remedium inquisitionis factum est ordinarium, & remedium accusationis factum est extraordinarium, prout est ĩ regno Neap. in quo nullus admittitur ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt dixi j. q. 14. vers. Tertius est casus, in fi. & in Frãcia vbi (quod plus est) per ordinationes Regias prohibita est accusatio, etiam. si quis velit suam, aut suorũ iniuriam prosequi, quantum. s. ad vindictam publicam, sed dũtaxat permittitur pro suo interesse ciuili, & sic in omnib. causis proceditur per solam viam inquisitionis, vt attestatur Gul. de Ben. in 2. par. repe. c. Raynutius. fo. 95. n. 200 Pract. Millæi fo. 17. n. 53. & fo. 32. n. 45. Pariter etiam in Flãdria ex inolitis iam olim stylo, & consuetudine pars offensa nõ potest concludere ad pœnam criminaliter, sed tantùm fiscus, vt attestatur Pract. Iodo. fo. 68. n. 13.

7 Hinc infert, quod licet de iure loquendo, accusatio, & inquisitio non possint simul cumulari, vt omnes concludunt, teste Rom. in l. edita, post n. 138. C. de eden. sed accusatio facit cessare inquisitionem, vt s. dixi, nihilominus attenta hac generali cõsuetudine, vnum ex istis duob. remediis, accusationis. s. & inquisitionis, non facit cessare aliud, sed ambo simul concurrunt, seu concurrere possunt in principio, medio, & fine totius iudicij criminalis. Et ideo etiam si iudex procedat ex officio pro aliquo delicto, quãcunque superuenit pars, quæ velit querelare semper admittitur, & èconuerso si pars ab initio querelat, nõ propterea cessat iudex ex officio accipere informatiões, & examinare testes etiam nõ productos, neque subministratos à parte. Adeò, quod modus procedendi, qui hodiernis temporib. obseruatur, est quidam modus, in quo potest concurrere mixtura, seu cumulatio vtriusque remedij, s. ex officio, & ad instantiam partis, & vnũ ab altero nõ impeditur, quinimò multoties concurrunt denunciatio, inquisitio, & accusatio in eodem processu, vt j. etiam dicemus. Et hic modus procedẽdi à consuetudine introductus, conuenit opi. quam tenebat Nic. de Matarel. quod s. accusatione superueniente, procedatur super vtroque iudicio inquisitionis, & accusationis. & super vtroque simul vnica tantum sententia feratur, de qua opi. mentionem facit Aret. licet eam non sequatur, in d. c. qualiter & quãdo, in prin post n. 14. ver. Secunda fuit, referens Bur. ibi, post n. 13. dicentem, quod hæc opi. esset approbãda per Principes, & Pontifices, quia secundum eã cessant omnia incõuenientia. Nam si compareat accusator, qui suam, vel suorum iniuriam prosequatur, non excludetur à prosecutione suæ iniuriæ, pariter etiam procedente iudice super inquisitione, cessabit suspicio collusionis accusatoris, & si ipse colludet, non colludet iudex.

8 Et consequenter hodie superflua est etiam illa practica, quam tradit Ale. in Apost. ad Bar. in d. l. 2. §. si publico, post n. 2. in ver. Modum inquisitionis. ff. de adul. quod s. iudex omnino statuat parti offensæ terminum ad accusandum, quo elapso poterit deinde, vbi pars non accuset, ex officio procedere, neque poterit postea pars, etiam si velit accusare, impedire processum ipsius iudicis inqui-

rentis, quòd etiam practicari, in Regno Castellæ à peritis iudicibus, attestatur Ant. Gomez c.j. delictorum, nu. 17. Est enim de iure indubitatum, quòd potest statui parti terminus ad accusandum, & quòd vbi in eo termino nõ accusauerit, non est postea audienda, secundum Bart. in l. Papinianus, §.j.n.2. ff. de inof. testa. cuius opi. communiter tenetur, vt dicit Im. in c. tuæ. circa fi. de procur. Et hanc practicam, quam tradit Ale. sequuntur communiter Doctores, vt ait Blan. in pract. crim. fol. 6. nu. 41. Sed certè hodie, cùm ex dicta generali consuetudine possit iudex in omni casu inquirere, non est opus hac cautela, ex quo nõ potest timere, ne per superuenientiam accusatoris inquisitio impediatur. Et ita se aliquando obtinuisse in facto, attestatur Alb. in d.l. ea quidem, post n. 8. ver. Nunc aliquas, & ideo licet fortè de iure iudex, qui antequam formet inquisitionem, non statuit terminum iniuriato, ad accusandum, teneatur in syndicatu, hoc tamen in practica non seruatur, vt attestatur Amad. de syndicatu, post n. 32. quem refert Boss. in ti. de inqui. n. 68. & in ti. de cit. n. 41.

9 Cessat pariter cautela, quam tradit Cæpolla, cautel. 25. ad differendum processum inquisitionis, quòd scilicet compareat offensus, & petat sibi statui terminum competẽtem ad accusandum, quo termino durante, iudex nõ potest ex officio procedere, & illam dicit esse notabilem Blanc. in loco proximè allega. nume. 43. subdens, quòd Doctores eam communiter sequũtur. Cessat autem (vt dixi) quia, cùm ex supradicta consuetudine introductum sit, vt vnus modus procedendi, alterum non impediat, non debet iudex expectando accusatorem ab inquirendo, & procedendo desistere.

10 Superflua etiam redditur alia practica, quam ponit Bar. in l. inter accusatorem, nu. 8. ff. de pub. iu. ad euitandum, ne accusatio impediat inquisitionem, quòd s. facta, & producta accusatione, iudex faciat sibi dari licentiam ab accusatore, quòd possit procedere, subdens hanc esse consuetudinem Italiæ, quem refert Are. in ca. licet, nu. 20. de accu. & Afflict. in 2. par. const. Regni, rub. 1. post n. 28. relatus & ipse per Carauitam super ritu 21. magnæ Curiæ, post nu. 2. Hoc idem attestatur tenere omnes Doct. Bald. in l. si accusatoribus, n. 4. C. de accusat. vbi etiam dicit, quòd cauti assessores faciunt scribi, quomodo pars dat eis licentiam, [a] expediendi processum, &c. quem refert Anan. in d.c. licet, n. 6. Sed certè stante prædicta consuetudine, frustra peteret iudex licentiam à parte eius, quod ab ipsa consuetudine ei ɔceditur. Et ita hodie istam practicam Bart. non obseruari de stylo neque de consuetudine attestat̃ Blan. in d. Pract. crim. fo. 11. n. 25. Potest enim iudex ipse ad vindictam publicam ex officio prosequi iam cœptam accusationem, vel etiam nouum processum formare. & ita practicatur, vt dicit Ang. de malefi. in ver. Comparuerunt, & negauerunt totum, n. 20. quem refert Boss. in tit. de accus. nu. 14. Vide quæ dixi in hoc proposito ȷ̃. quæst. 45. versi. Facta autem, & q. 51. ver. Sed quid si accusator, & q. 58. circa princip. Bene verum est, quòd vbi non vigeret talis consuetudo, standum esset in meris terminis Iuris communis, & haberẽt locum tradita per Doctores in locis superius allegatis.

QVAESTIO IIII.

1 *Iudici, ante omnia, constare debet de delicto.*
2 *Et quomodo dicatur constare de delicto, ad effectum procedendi?*
3 *Et quomodo de delicto facti transeuntis?*
4 *Et quomodo de delicto facti permanentis?*
5 *Et quid si dubitatur, an delictum interuenerit?*

1 Dictum est, quib. modis criminaliter procedi possit. Sciendum est autem, ꝙ in omnem casum, nũquam debet iudex procedere ad aliquem actum, nisi prius illi cõstet, delictum ipsum fuisse commissum. Et ita semper faciunt practici assessores, vt dicit Catus inter consilia criminalia diuersorum cons. 99. post n. 7. ver. Secundò etiam, li. 1. Est. n. vulgaris, & trita conclusio, ꝙ ante omnia debet iudici constare de delicto, quæ colligitur ex tex. in vulgata l. 1. §. item illud, ff. ad Syll. quem tex. sciunt omnes, vt dicit Boss. in ti. de delict. n. 2. licet reuera ille tex. loquatur de tortura, vt. s. reus non subiiciatur torturæ, nisi prius constet delictũ fuisse commissum. Et hoc adeo verum est, ꝙ etiã si reus cõfiteretur delictum aliquod commisisse, non potest cõdemnari, nisi de ipso delicto aliter, quàm ex eius cõfessione appareat, vt dixi ȷ̃. q. 55. ver. Potest etiam. Sed quia Doctores in hac materia satis intricatè loquuntur, debes scire, ꝙ aliter debet constare de delicto, ad effectum torquẽdi, seu condemnandi, de quo dixi in loco præal. & q. 64. vers. Debet autem, & q. 66. circa prin. & aliter
2 quo ad effectum inquirendi, seu procedẽdi: † nã quo ad inquirendum sola querela, vel denunciatio sufficit, quinimò habita querela, seu denũciatione tenetur iudex procedere, & inquirere. Et si id nõ faciat, poterit puniri tam ex dispositione iuris communis, quàm ex forma decretorum hui' ducatus, in nouis constitutionib. in ti. de accus. c. de latis. Et dicit Bal. in l. mancipia, n. 1. C. de seru. fu. ꝙ vidit semel condemnari quendam iudicem, qui portauit ad cameram suam accusationem sibi delatam, & noluit super ea procedere. Et illum refert Amad. de synd. n. 71.
3 Scias tamen aliqua esse delicta in quib. iudex tenetur, priusquam inquirat cõtra delinquentem, inquirere de veritate delicti. aliqua verò, in quib. nõ requiritur alia inuestigatio super veritate criminis, sed immediatè procedi potest contra delinquentem. Et ideo debes presupponere, ꝙ quãdo delictum est tale, quod solo animo perficitur, vt hæresis, vel etiam tale quod licet facto committatur, eius tamen facti nulla solent remanere vestigia, vt est adulterium, & alij coitus, qui sine fractura committunt̃, furtum pariter sine fractura, percussiones, quæ fiunt à lapa, vel baculo sine liuore, iniuriæ verbales, vel similia, in istis criminib. nõ requirit̃ ad procedẽdum alia inuestigatio delicti, sed statim porrecta querela, põt, & debet iudex

ADDITIO.

a ¶ Adde ꝙ hæc datio licentiæ valet, quia hoc respicit ad fauorem partis. l. diem proferre. §. si quis litigatorũ ff. de arb. & vide Bar. in l. is qui reus. ff. de publ. iudi. Bal. in l. vt perfectius. C. de annal. excep. & in l. gesta. de re iu.

iudex inquirere contra delinquentem, assumendo cōtra eum informationes. Et habitis indiciis, illum carcerari, vel citari facere, prout qualitas delicti requiret, aliàs infinita delicta impunita ꝑ transirent, quod nullo modo est dicendum. Et su per hoc in practica nulla solet fieri difficultas.

4 Quando vero est delictum facti permanentis, cuius.s. certa remanent vestigia, puta homicidij, ipsum cadauer, incendij, locus combustus, & similia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione non dicitur legitimè constare de delicto, nisi prius iudex, seu curia corpus ipsum, seu locus incendij oculis subiiciantur. Et ita superiorib. annis cum fuisset accusata quædam Antonia de Nouello, ꝙ partum necasset, & ipsa aufugisset, Senatus rescripsit Prætori Luini, vt anteq̃ ꝯ eam procederet, prius faceret cadauer infantis perquiri. Ego tamē qñq; vidi per Senatum aliquos imputatos de homicidio cogi ad præstādum fideiussionem de se præsentando toties, quoties, &c. licet de cadauere nō appareret, prout seruatum fuit in quibusdam Marchetis de loco Aronæ. 12. Ian. 1555. & hoc ne si postea cadauer repertum fuisset, illi possent fuga impuniti euadere. Vidi etiam ꝙ Senatus iussit procedi contra quosdam de Longinis, qui simul visi fuerant cum eo, qui dicebatur interfectus, etiam ꝙ cadauer repertum non fuisset, x. Septem. 1555. P.N. Statim igitur, ꝙ ad iudicis notitiam ꝑuenit delictum fuisse commissum, puta hominem fuisse interfectum, debet iudex ipse accedere ad eius cadauer visendum, & inspiciendum. Et hæc est communis practica, vt dicit Blanc. in pract. crim. fo. 3. n. 6. vel secundum alios mittere notarium, qui cadauer ipsum inspiciat, & vulnera describat, & ita seruat consuetudo, vt ait Nouel. in Pract. cri. fol. 59. n. 2. Pract. Iod. c. 75. n. 3. hanc etiam dicit esse communem practicam totius orbis Io. de Amicis, cōs. 131. n. 7. Ita etiam obseruari dicit Bos. in loco præal. nu. 2. Et ita seruandum esse rescripsit Senatus Prætori Malei, 14. Febr. 1551. P.N. Et debet recognosci cadauer per testes, qui dum interfectus inhumat⁹ esset, illum cognouerunt, si id fieri potest: si verò cuius esset ignoratur, debet per vestis & signa describi, & particulariter annotari omnia vulnera. Et hoc modo dicetur constare de delicto. Et ita docent omnes, vt ait Foller. in Pract. crim. fol. 15. n. 4. licet. n. ignoretur nomen occisi, dummodo constet de corpore, satis dicetur constare de delicto, & proceditur etiam ad condemnationem, & hoc omnes sciunt, vt dicit Bos. in loco præal. nu. 23. Et dicit Bal. in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæ. inst. ꝙ ipse vidit de facto, ꝙ fuit facta inquisitio cōtra vnum, qui occiderat quendam, cuius nomen ignorabatur, & fuit missus ad furcas. Et illum refert Mars. in prac. crim. in prin. post n. 17. vbi etiam refert Ang. in l. 1. §. interdum, n. 1. ff. si pars hæ. pe. dicentem, ꝙ siue ignoretur nomen delinquentis, siue nomen offensi, ipse vidit vtroque casu practicari ꝙ ꝓcedatur. Et ꝙ est bona practica ne ex eo, ꝙ nomen ignoretur, delicta impunita remaneāt. Vide quę dixi ĩ. q. 52. ver. Vlterius etiā. Quinimò dicit Ang. in l. eum qui, §. si nupta, n. 3. ff. de iniur. & in l. falsus. §. quia alienum, n. 3. per illum text. ff. de furt. ꝙ procedit inquisitio contra furem, narrando, ꝙ furatus est contra voluntatem domini, licet nō sit aliquis dominus nominatus, & refert ꝙ ita fuit Perusij obtentum in contradictorio iudicio, contra quosdam, qui fuerunt suspēsi, ex eo quòd furati fuerant quosdam porcos domus sapientiæ. Et illum refert Ana. in c. qui cum fure, in vltimis verbis, de furtis, quod est summè notandum: quia de facili quis responderet cōtrarium. Et aduertat notarius, vel iudex, vt describat, seu describi faciat omnia vulnera particulariter, cū omnib. qualitatib. suis, & cum quo genere armorum illata videantur, & an pūctim, vel cæsim, &c. & in scriptis reducat mortalia pro mortalibus, & non mortalia pro non mortalib. prout dicit obseruare consuetudinem mundi, Ang. in l. si in rixa. n. 2. ff. de sic. hæc enim quandoque sunt magnæ importantiæ, ad cognoscendum, à quo sint illata vulnera, puta, ex genere armorum, quo apparet ex processu quemlibet ex vulnerantib. seu admittentib. eo tempore armatum fuisse, & similia, propter ea, quę dixi s̃ hoc e. li. §. Homicidium, versi. Alia est etiam. Et relatio huius visitationis, communiter ꝑ totam Italiam appellatur Visum, & repertum, quia notarij per illa verba eas incipiunt in actis redigere, vt dicit Mars. in prac. crim. in prin. n. 4. in fi. Et hæc quæ dicta sunt de homicidio, intelligenda sunt etiam de similibus delictis, quorum remanent vestigia, puta ĩ incēdio, vt visitetur locus incendij, & reliquiæ combustionis: in furto, vt videatur fractura facta ĩ arca, hostio, vel pariete: in stupro illato puero, vel vi illatæ puellæ, vt inspiciantur partes pudendæ per obstetrices, vel chirurgos, vel alias personas, vt quotidie fit. Et vbi tales personæ referant cum iuramento se credere stuprum illatum, vel puellam corruptam fuisse, satis dicetur cōstare de delicto quo ad hoc, vt contra delinquentem procedi possit.

5 Hæc autem omnia de plano procedunt, quando apparet in re ipsa delictum interuenisse, puta quā do in corpore inspiciuntur vulnera, vel signa violationis, vel similia. Et hoc est, quod innuit tex. in d. §. Item illud, ibi, scelere interemptum, &c. Sed quid si dubium sit an scelere, an verò alia de causa? Et potest poni exemplum ĩ eo, qui repertus est mortuus in puteo, vt in casu in quo ꝯsuluit Dec. cons. 438. potest enim esse, ꝙ quis seipsum præcipitauerit, & ꝙ ab aliis præcipitat⁹ fuerit, & etiam ꝙ casu ceciderit. Sic etiam in eo, qui dicitur habere signa veneni, potest enim esse venenum in corpore generatum, & ab aliis propinatum, & etiam ex aeris corruptione contractum, vt eleganter in facti contingentia, declarat Gram. voto 32. n. 21. Ego dico, ꝙ his casib. iudex debet omnino inquirere, & informationes assumere, non quidem tanquam de maleficio, sed vt veritatem facti intelligat, ex qua deinde apparere possit, an sit delictū, vel ne, adhibendo etiā, vbi opus sit, iudicium medicorum, vel aliorum peritorum. Et vbi ex informationib. assumptis, cōstet scelus nō interuenisse, silebit processus: vbi verò resultet aliquod indicium, poterit ad vlteriora ꝓcedere, & hoc modo nihil ei poterit imputari. Et hāc practicam seruant cauti Iudices, & assessores. Et paucis ab hinc annis vidi duos processus agitari, cōtra duos nobiles in ciuitate Papiæ, quorum alter imputabatur venenasse propriam vxorem, alter strangulasse eius concubinam. Et certè poterat dici, ꝙ vix

apparebat de delicto, & tamen fuit cōtra eos processum, etiam re in Senatu relata, cum maxima seueritate. Scio etiam plerosque viros, quos pro certo fertur proprias vxores venenasse, absque vlla molestia per vrbem ambulare: quia dictum fuit, non constare de delicto. Sed iudices qui dolosè palliant huiusmodi delicta, non euadent æterni iudicis condemnationem.

QVAESTIO V.

1 *Iudex constito de delicto, statim debet delinquentem inquirere.*
2 *Et an regulariter per inquisitionem procedi possit?*
3 *Et an sint aliqui casus, in quib. etiam de iure communi per inquisitionem procedi possit?*
4 *Aliquid præcedere debere, ad hoc vt aperiatur via iudici ad inquirendum.*
5 *Potest iudex statim constito de delicto, generaliter contra delinquentem inquirere.*

1 POstquam igitur iudici legitimè constat, delictum commissum fuisse, statim debet super ipso delicto inquirere, vt quam primum scire possit, qs delictum ipsum commiserit. Qua in re maximè necessaria est celeritas, & diligētia, ne fortè propter moram, quæ à iudice interponatur, non modò delinquens ipse fuga euadat, sed etiam detur spacium eius fautorib. & amicis, testes de negotio ipso informatos, subornandi, & à veritatis depositione deterrēdi, vt sępenumero cōtingere videmus. Sed hoc quidem loco, in quo de ipsa inquisitione tractare incipim⁹, plura essent præmittenda, quæ ad terminorum cognitionem pertinēt, s. qd sit inquisitio, ac quotuplex, & huiusmodi, quæ tamen, cùm in practica nunquam ferè tractari contingat, consulto omittere decreuimus, poterit enim studiosus lector in locis ordinariis ea omnia facile inuenire.

2 Quæro, in quib. casib. per inquisitionem procedi possit? Resp. dixi s. q. 3. vers. Debes autem scire, ꝙ regulariter de iure ciuili non potest iudex per inquisitionem contra aliquem procedere. Nemo enim sine accusatore puniri debet, vt dicit gl. in l. 2. §. si publico, in ver. Sine accusatore, ff. de adult. quam tenent communiter omnes, vt dicit Ang. ibi, n. 2. Et hoc secundum ius commune, nullam habet difficultatem. Cæterùm de consuetudine, regulariter in omnib. casib. potest iudex per viam inquisitionis procedere, vt dixi s. ea. q. 3. ver. Sed certè.

3 Scias etiam, de iure communi multos esse casus, in quib. circunscripta omni consuetudine, potest ex officio procedi, adeò vt de facili posset fieri regula in cōtrarium. Hos autem casus inuenire poteris apud eos, qui de maleficiis scripserunt sub rub. de inquisi. plerosque etiam recenset Ang. de maleficiis. in verb. Hæc est quædam inquisitio. & ibi etiam Aug. in additio. à n. 12. vsque ad nu. 48. qui non modò sunt communiter approbati, sed in eis nemo contradicit, vt attestatur idem Aug. ibi post n. 48. ver. Item aduerte. Tu per te illos videre poteris, sed aduerte ne erres, quia ad hoc vt iudex possit in aliquo casu contra aliquem inquirere, & ex officio procedere non sufficit dicere, ꝙ ille est vnus ex casib. in quib. est permissa inquisitio, neque ꝙ contra eum est aliquod indicium etiam proximum maleficio. Sed scias, ꝙ in quocūque casu, ī quo iudex siue iure communi, siue statutario, siue ex cōsuetudine potest procedere ex officio, & sic per viam inquisitionis, nūquam debet, neque potest à seipso procedere ad inquirendum, siue assumendas informationes vel indicia

4 specialiter cōtra aliquem, † nisi aliquid pręcedat, quod aperiat viam inquisitioni. s. vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiusmodi: aliter processus esset ipso iure nullus, etiam si delictum fuisset deinde plenè probatum. Et memini ego ꝙ fuit grauiter reprehensus Prętor Vallis Sicidæ, qui processerat contra quendam de incestu, ꝙ propriam filiam carnaliter cognouisset nulla præcedente querela, vel denunciatione, & ambo fuerūt absoluti 9. Nouemb. 1560. P. N. neque in hoc attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neq; illæ quæ fiunt incerto auctore & suppresso nomine notificantis: nam super huiusmodi notificationib. prohibitum est procedi, etiam si in eis essent nominati testes de ipso delicto informati. Et si super eis fieret processus, esset ipso iure nullus. Et de hoc extra decretum in nouis constitutionib. in tit. de acc. c. omnib. §. nec etiam. & omnes illi contra quos fuit processum super huiusmodi notificationib. vel denunciationib. factis per personas, incertas, fuerūt per Senatum absoluti: & in specie de anno 1561. quędam Catharina Zanetta P. N. & xx. Decemb. eiusdem anni idem fuit rescriptum Prætori Vallis Sicidæ P. N. Et ex hac causa fuit processat⁹ commissarius Masij, qui processerat contra quosdam super huiusmodi notificationib. secretis 15. Septem. 1561. P. N. Hoc autem fuit à iure introductum ad refrænandam malitiam, & propter prauitatem iudicū. Si enim daretur eis facultas procedendi ex abrupto contra omnes ad sui libitum, possent multos indebitè vexare, & ideo statutum est vt prius aliquid præcedat, ꝙ iudicem ad procedēdum inducat, & quodammodo ex necessitate officij sui impellat, puta fama, vel clamor, vel querela partis, vel denūciatio officialis, vel aliquid aliud ex his, quæ ī. proximis q. subiiciemus.

5 Poterit igitur iudex in prædictis casibus enumeratis per Doctores in locis pręallegatis ex officio procedere, & specialiter contra aliquem inquirere. Bene verum est quòd absque eo quòd aliquid specialiter præcedat contra aliquem quotiescunque iudici constat aliquod maleficium commissum fuisse, statim potest inquirere generaliter super ipso maleficio, vt inueniat personam q̄ commisit ipsum maleficium, & habito aliquo indicio contra aliquem, vocat deinde illum ad se defendendum. & ita seruat totus mundus vt dicit Inn. in c. bonæ, el 1. num. 5. de electio. subdens, quòd illud quod longam interpretationem recepit ex iteratione factorum mutari non debet. & hoc dictum Inno. refert Bald. in l. edita, in repet. Patauina, num. 30. C. de eden. & in l. ea quidem, numer. 42. C. de accusa. & Anan. in dicto cap. qualiter & quando. el 2. §. debet, num. 9. & Card. Alexand. in c. de accusat. colum. 4. versi. Inquisitio generalis, secun

secunda quæstione 8.& alij,quos retuli infrà quæstio 50.ver.Item quia.& seq.Practica igitur est,ꝙ si non sit porrecta contra aliquem querela,vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad specialiter inquirendum, sed tantùm constet delictum fuisse commissum, iudex statim ex officio inquirit generaliter, interrogãdo testes, quos putat de negotio informatos, in genere an sciant,quis delictum commiserit neminem nominando. Quãdo verò certus est delinquens, puta, quia porrecta est contra aliquem querela, vel denunciatio, tunc iudex non inquirit generaliter,sed specialiter interrogando testes,quid sciant de contentis in ipsa querela, vel denunciatione in qua ille est specialiter nominatus. Tunc autem illa inquisitio generalis transit in specialem, quando testes qui sunt in genere interrogati,secundum ea quæ statim dixi,nominant ipsi in specie delinquẽtem: nam eo casu illa nominatio aperit viam iudici ad inquirendum specialiter, contra illum nominatum,id est,ad alias informationes contra eum assumendas: nam vbicunque ex informationibus assumptis super inquisitione generali, oritur aliquod indicium de crimine contra aliquem,illud indicium, licet receptum sit parte non citata, inducit tamen præsumptionem contra eum, quæ sufficiens est ad inquirendum specialiter contra ipsum,vt dicit Bar.in d.l.2.§.si publico,nu.9.& est communis conclusio,vt attestatur Aret.in c.cùm oporteat,nu.44.in fi.de accus. Quinimò si ex dictis huiusmodi testium receptorum super inquisitione generali,resultaret sufficiens indiciũ contra aliquem,posset ille capi, vel citari absque alia speciali inquisitione.Et hoc est quod voluit dicere Inno.in loco præallegato. Et licet ipse loqui videatur in maleficio notorio, est tamen intelligenda eius doctrina in quocunque maleficio, de quo iudici legitimè constet. Satis enim in hoc proposito dici potest notorium id, de quo apparet ex actis, vt dixi infrà li.7.§.Notorium, & hæc omnia nota,quia ille locus Inn.non est ab omnibus bene intellectus.

QVAESTIO VI.

1 *Diffamationem præcedere debere, ad hoc,vt iudex per inquisitionem procedere possit.*
2 *Et quid in iudice ordinario?*
3 *Et quid si iudex ex mero officio procedat?*
4 *Et an etiam ad assumendas informationes, super ipsa fama?*
5 *Et quid in inquisitione generali?*
6 *Et quid in inquisitione, quæ fit contra officiales syndicandos?*
7 *Et quid in crimine hæresis?*
8 *Et quid si formetur inquisitio ex mandato principis?*
9 *Et quid si non fuerit de hoc oppositum?*
10 *Et an hæc conclusio de consuetudine, obseruetur?*
11 *Fama quomodo probetur?*
12 *Et an per duos testes tantùm?*
13 *Et an debeant reddere sufficientem causam scientiæ?*
14 *Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi?*
15 *Et an debeant dicere quòd illud audiuerunt publicè dici?*
16 *Et an debeant nominare eos,à quibus audiuerunt?*
17 *Et quid si non fuerint super hoc interrogati?*
18 *Et an debeant scire quid sit fama?*
19 *Fama an probetur per assertionem iudicis?*
20 *Fama an requiratur, vt sæpe ad iudicis aures ascendat?*
21 *Et an sola fama sufficiat, an autem etiam requiratur, quòd præcedat clamosa insinuatio?*
22 *Iudex quid facere debeat, post assumptas informationes super infamia?*
23 *Et an reo petenti danda sit copia indiciorum super fama assumptorum?*

DIctum est suprà quæst.proxima, posse iudicẽ procedere ex officio, siue inquirere specialiter contra aliquem, dummodo aliquod præambulum legitimum præcedat, quod aperiat iudici
1 viam ad procedendum cõtra eum.†Inter cætera autem,si præcedat cõtra aliquem diffamatio,omnes fatentur,posse iudicem procedere,& super ipso crimine contra eum informationes & indicia assumere.Talis enim diffamatio succedit loco accusationis, vt tenent communiter Canon. teste Cardin. Alexand. in d.cap.de accusat.col.14. in fi.secunda q. octaua, quasi videatur populus ipse illum,vt reum criminis,iudici deferre. Quinimò dici solet, quod de iure communi ad hoc vt possit procedi ex officio,siue per viam inquisitionis, requiritur, quòd præcedat diffamatio rei de crimine,pro quo iudex contra eum procedere intẽdit. ita colligi videtur ex verbis d.cap.qualiter,& quando.de accusat. Et hoc etiam sonant illa verba quæ solent in inquisitionibus apponi,FAMA PVBLICA PRAECEDENTE,&c.Et hęc est communis sententia Doctorum, vt attestatur Hieron.in Apostill.ad Ange.de malefi.in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post numer.68.vers. Secundò in quantum.Nouell.in practic.crim.fo.63.post nume.17. Sed certè quicquid sit de iure, totum contrarium docet practica,quæ communiter obseruatur. Iudex enim constito de delicto assumit informationes in genere, vt dixi s. quæstio proxima,ver. Poterit igitur,& interrogat primo testes, quos putat esse de negocio informatos super veritate criminis,scilicet an sciant,quis maleficiũ illud commiserit.Et si dicant se nescire, tũc interrogat eos super diffamatione neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret,vt dixi infrà ver. Sed quoniam. Et si ex eorũ dictis resultet probatio facta contra aliquem, tunc specialiter contra eum inquirit, & ad vlteriora contra eum procedit,vel per citationem,vel per capturã,iuxta qualitatem indiciorum.Et sic vides, ꝙ eodem cõtextu iudex assumit informationes super veritate criminis & super diffamatione,neque ego vnquam vidi fieri aliquem processum,qui inciperet ab huiusmodi diffamatione. Sed semper præcedit querela,vel denunciatio,vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum iuxta modos de quibus s. dictum est,& infrà etiam dicemus.

2 Sed retenta communi conclusione, quòd scilicet ad hoc vt iudex possit inquirere requiratur, quòd diffamatio præcedat, scias quòd Angel.in repet.l.si vacantia, C.de bon.vac.videtur tenere, quòd in hoc facienda sit differẽtia inter iudicem ordinarium & delegatum, vt scilicet iudex ordinarius possit absque diffamatione inquirere,non autem delegatus. In hoc tamen Ang.cõmuniter

reprobatur, vt dicit Alc. in ca. 1. num. 34. de offic. ord. Et hanc opin. contra Ang. dicit esse communem Card. Alexand. in d. c. de accusatione, col. xxv. versic. Tamen fortius, quem refert Foller. in pract. crim. fol. 86. nu. 32. Et ideo (secundum Doctores) modus procedēdi est, vt iudex antequam procedat contra aliquem, assumat à seipso informationes super infamia rei de illo crimine, deinde comperto, eum esse de ipso delicto diffamatum, examinet testes contra eum super ipso maleficio. Et aduerte, quia de iure communi, si iudex vellet procedere super veritate criminis, non facta prius inquisitione de fama posset reus appellare. Et ita dicunt communiter Doctores, vt ait Car. Alex. in d. c. de accusatione, col. 25. circa medium. Contrarium tamen vt dixi, communiter obseruatur de consuetudine.

3 Idem etiam Ang. in repet. d. l. si vacantia. nu. 177. videtur tenuisse, quòd hæc conclusio non procedat, vbi iudex nō ad postulationem partis, sed ex mero officio inquireret: nam eo casu (secundum eum) non requiritur, quòd præcedat diffamatio. Et dicit August. ad Ang. de malefic. in verbo. Hęc est quædam inquisitio, num. 57. quòd assessores cōmuniter hoc obseruant. Sed certè in hoc contra eum, proculdubio est magis communis opin. vt dicit Hier. in apostil. ad Ang. in loco præalleg. post nume. 68. versi. Quartò in quantum, quem refert Gratus consi. 57. num. 11. lib. 2. & Roland. consil. 24. circa fin. libr. 1. Boss. in titul. de ind. numer. 75. in fin. Hipp. Rimi. inter consilia criminalia diuers. consil. 105. nu. 27. libr. 1. Quæ etiam est rationi magis consentanea: nam quādo proceditur ex mero officio, tunc magis necessaria esse debet diffamatio, quæ succedit loco accusatoris, vt dicunt Scribentes in d. cap. qualiter & quando, & dixi s. in prin. q.

4 Scias etiam, quòd hæc conclusio, quæ habet requiri diffamationem, priusquā super delicto possit iudex ex officio inquirere, intelligenda est, vt non procedat in inquisitione, quæ fit contra aliquem super ipsa fama: nam ista fieri potest, modica diffamatione præcedente. Ita dicit Innocen. in ca. licet. in vltimis verbis. de accus. quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Maria. in eod. capit. licet, num. 19. Idemque dicendum est in inquisitione, quæ fit ad inueniendū ipsum crimen: nam in ea pariter etiam non requiritur, quòd infamia præcedat. Et hoc dicit omnes fateri Berous in d. cap. qualiter, & quando, nu. 34. Et ita obseruat practica, vt scilicet ad eam inquisitionē, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad assumendas informationes super fama non solum modica diffamatio sufficiat, sed imo nulla diffamatio requi-

5 ratur, intellige quando † in genere inquiritur, neminem nominando, sed in specie cōtra certam personam, nunquam vidi practicari, vt nulla pręcedente querela, vel denunciatione, assumantur huiusmodi informationes, super diffamatione, vt suprà dixi.

6 Cæterùm quando syndicatores procedunt contra officiales in syndicatu, vtique formant contra eos inquisitionem generalem, etiam nulla fama publica, vel clamosa insinuatione præcedente. Et hoc valde de consuetudine obseruatur, vt dicit Ang. in repet. d. l. si vacantia, n. 170. quem refert Marian. in Rub. de accus. nu. 9. & in repet. d. cap. qualiter & quando, post num. 167. versic. 52. quæro. & Marsil. in pract. crim. §. constante, post nu. 20. Sed certè illa inquisitio non fit ad puniendum, neque ex ea sequi potest condemnatio, nisi secundum ea, quæ dixi infrà quæst. 50. versi. Scias etiam. Et ideò nihil interest, an diffamatio præcedat, vel non pręcedat. Iudex enī qui vult aliquem syndicare, sicut dupliciter se mouet ad procedendum contra ipsum, ita etiam duo remedia proponit, quorum primum est ad beneficium priuatorum, illos excitando per edictum, quod solet in principio ipsius sydicatus publicari, quòd scilicet quicunque vult querelare, &c. neque super ipso edicto iudex aliquid vlterius facit, nisi ad ipsarum partium querelam. Aliud remediū est ex officio, & ad hoc poponit iudex illum libellū, qui appellatur inquisitio generalis, cuius forma traditur p Amadeum in suo tractatu syndicat⁹. Et super hac inquirit iudex ex officio, reuidendo libros & acta & condemnationes, &c. Et si aliquid reperiat, in quo officialis deliquisse videatur, vocat ipsum, & fit litis contestatio, &c. vt dixi in dicto vers. Scias etiam. Et sic vides, quòd vtroque casu impertinens esset requirere, quòd aliqua diffamatio pręcederet.

7 Item scias, ꝙ prædicta conclusio non habet locum in crimine hæresis: nam in eo propter delicti ipsius enormitatem, potest procedi absque eo ꝙ præcedat diffamatio, sed sufficit ad inquirendū vehemēs suspicio. ita communiter tenetur, vt dicit Felin. in d. c. qualiter, & quando. in princip. in vltimis verbis. Credo tamen, ꝙ vltra ipsam suspicionem, adhuc requiratur querela vel denunciatio, prout in aliis criminibus, aliàs darētur nimis latæ habenę inquisitoribus, si possent ex suo capite cōtra omnes inquirere, nulla notificatione vel querela, vel diffamatione præcedente, sed ex sola suspicione tantùm, quod nullo modo est dicendum. Erit tamen hoc speciale in hæresi, ꝙ licet in aliis criminibus de iure requirantur legitima indicia ad formandam inquisitionem, vt dixi infrà q. xx. ver. ad formandam. in hoc crimine sufficiat vehemens suspitio. Vide quæ dixi suprà hoc e. lib. §. Hæresis, ver. Habet etiam.

8 Præterea scias, ꝙ non habet locum, quando inquisitio formatur de mādato, aut ꝯsciētia Principis: nā eo casu nō requiritur, ꝙ ꝑcedat aliqua diffamatio, ita dixit Inn. in d. c. cùm oporteat, post n. 5. de accus. & post eum Bal. in l. nullus, n. 1. C. ad l. Iul. Maiest. aduerte tamen (secundū aliquos) quia ista doctrina simpliciter ītellecta fecit errare multos ignorantes, vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. Fama publica, post n. 5. subdens etiam, ꝙ audiuit sæpe multos peritos, & aduocatos in hoc errasse, ideo secundum eos intelligenda est, vt procedat quādo tale mandatum emanauit motu ꝓprio, secus si ad postulationē partis: nā eo casu adhuc debet præcedere diffamatio, ita tenent gl. in c. 2. in verbo, Fuerat. de accus. in 6. quę in hoc cōiter à Scribentibus approbatur, vt dicit Mars. in prac. cri. in d. §. ꝯstante, post n. 22. versic. Sed hanc tamen. Sed certè ex quo talis postulatio partis, habet vim querelæ, vel denunciationis: sicut preces super quibus impetratur rescriptum, habētur loco libelli in causis ciuilibus, vt dixi j. li. proximo.

Credo

Credo ego, ꝙ etiam sine diffamatione possit vtroque casu iudex inquirere, & informationes assumere. Et ita semper vidi seruari, quia (vt dixi) hæc practica diffamationis apud nos recessit ab aula. Item intellige, vt procedat, quando Princeps vtitur verbis assertiuis, secus autem si vtatur verbis narratiuis: hoc enim casu pariter est necessaria diffamatio. Et ita communiter tenetur, vt dicit Anan. in d. c. cùm oporteat, num. 2. Et in hoc non videtur dubitandum.

9 Vlterius scias, ꝙ si fuerit processum, non præcedente infamia, & hoc non fuerit oppositum, valet processus, & hæc est cõmunis opin. vt attestatur Aret. in c. qualiter & quando. el 1. col. 3. de accus. prout illum refert Foller. in pract. cri. canon. fol. cij. ver. Item potest opponi. Et ex hoc corruit illa opi. Host. ꝙ si pri⁹ recepti fuerint testes super veritate criminis, quàm super infamia, licet deinde probetur infamia, testes prius recepti super veritate criminis, non probant crimen, ex quo non fuit seruata forma, vt scilicet prius ꝯstaret de infamia, quàm reciperentur testes super crimine, quę quidem opinio per omnes reprehenditur, vt dicit Aret. in loco præalleg. post n. 11. valet enim processus, vt suprà dictum est, licet omissa sit inquisitio famæ, si pars non opponat. Effectus autē est maximus, nam quãdo huiusmodi præposteratio ordinis reddit processum ipso iure nullũ, potest opponi in quacunque parte iudicij: vbi verò non annullat processum, nisi parte opponente, tunc non potest opponi post litem contestatam, vt dixi infrà lib. 7. §. Exceptio. Et aduerte, quia Doctores in hac materia loquẽtes & dicentes, ꝙ omnino fama debet præcedere inquisitionem, intelligendi sunt de inquisitione, quæ fit assumendo informationes super delicto contra aliquem, cõtra quem nulla sit querela vel denunciatio, nõ autē de inquisitionis libello, qui transmittitur reo quãdo citatur, vt in iudicio compareat: nam cũ id nõ fiat nisi præcedente processu informatiuo legitimè formato, proculdubio non requiritur in specie, ꝙ fama præcedat ad inquisitionem reo transmittēdam, sed sufficit etiam aliud indicium, ꝑut

10 etiam † obseruari attestatur Boss. in tit. de inquis. n. 27. Et in hoc multi etiam docti viri æquiuocãdo decepti sunt, cum tamen nemo deberet esse ita inept⁹, vt crederet tot partes sensisse, ꝙ si adessent duo vel plures testes, qui de vsu maleficij deposuissent tempore visitationis cadaueris (vt plerunque contingit) non posset contra reum transmitti inquisitionis libellus, nisi fama præcederet, quod esset omnino absurdissimum.

11 Sed quoniam plerunque contingit, delicta occultè committi, quo casu difficile, & quandoque etiã impossibile est inuenire testes, qui de veritate criminis deponant, quod sæpe euenire solet ēt in delictis palam commissis, ex quo nõ reperitur de facili, qui velit in causa criminali cõtra aliquē ad offensam deponere, consueuerunt iudices, vt dixi iis casibus, postquam eis legitimè cõstat delictum fuisse cõmissum, neque reperitur testis, qui đ veritate criminis deponat interrogare testes super fama, vt intelligãt quis sit de ipso crimine diffamatus. Et vbi ex ipsis informationibus assumptis super infamia resultet suspicio cõtra aliquem, procedunt ad vlteriora cõtra eum super ipso crimine inquirendo. Videamus igitur, quomodo talis fama contra aliquem procedat.

12 Sciēdum est autem, ꝙ potest fama probari, etiam per duos testes tantum, ita videtur sensisse glo. in l. 3. §. eiusdem. in verbo, confirmat. ff. de testib. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Alber. in d. l. ea quidem, nu. 24. Hanc etiam dicit esse communem opi. Sal. in d. l. ea quidem. in sexta charta, ver. Venio ad septimam, prout illum refert Dec. cons. cclxxij. n. 4. Sed certè Sali. in eo loco, qui est n. 82. loquitur de probatione notorij, & in eo proposito attestatur de communi opi. vt ego fideliter retuli infrà q. ix. ver. Quæro nunc. Est tamen tenenda hæc conclusio, in qua, vt dixi, omnes concordant, ꝙ scilicet duo testes sufficiant ad famam probandam: cum in ore duorum vel trium stet omne verbum.

13 Illud tamen in primis sciendum est, ꝙ huiusmodi testes deponentes super fama, debent reddere sufficientem causam scientiæ, aliàs non probant, ita dicit Bart. in l. de minore. §. plurimũ, post n. 19. ff. de quæst. Et ita omnes cõcordãt, vt dicit Corn. in d. cons. ccxxxiij. in litera D. li. 2. & cons. ccxvj. in litera H. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem opi. Simancas de hæret. c. lxiij. nu. 16. debet enim testis deponere de his, quæ sensu corporis percipiuntur, vt dixi suprà lib. 2. §. Testis.

14 Debent enim dicere, ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi, aliàs non probãt. ita dixit gloss. præal. in d. §. eiusdem, & sequitur Bart. in d. §. plurimum, n. 19. Et ita concludere videntur Doctores omnes, vt ait Marsi. in eo. §. plurimum, n. 46. Et ex hoc infert Bar. in d. §. plurimum, n. 22. ꝙ nõ sufficit, ꝙ testes deponẽtes super fama dicant, ꝙ audiuerunt illud publicè dici. potest enim esse, ꝙ audiuerint illud dici in loco publico, sed tamen à paucis, vel etiam ab vno tantum, sed opus est ꝙ dicãt ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi. Et ita communiter teneri affirmat Im. in l. hæredes palam, in princ. n. 1. ff. de test. quem refert Alexand. cons. ccxij. n. 5. lib. 2. & cons. xx. post n. 9. li. 4. & ꝯs. 2. n. 16. lib. 7. & cons. xxxv. n. 6. eo. vol. Corne. ꝯs. lxxxiiij. in litera G. li. 1. & cons. lxviij. in litera B. li. 2. & cons. cxcviij. in litera G. eo. vol. & cons. 232. in litera D. e. vol. & consil. 216. in litera H. lib. 3. & cons. ccciiij. in litera L. eo. vol. vbi dicit, ꝙ ita aliàs obtinuit contra d. Benedictum Capram, in causa eius propria, & sæpius vidit in iudiciis hoc pro satis claro reputari. Card. Alex. in c. cùm in tua. circa fi. de spons. Dec. in c. j. n. 53. de app. & cons. 133. n. 4. in fi. & cons. cx. post nu. 9. ver. Secundo dato, Curt. sen. cons. 82. post nu. 9. Crauetta cons. xlj. n. 5. & cõs. cclxij. post n. 5. Hanc etiam conclusionē dicit esse communem Alex. cons. 123. n. 3. libr. 7. Soc. cons. 54. n. 27. lib. 4. Dec. consil. 37. post n. 10. ver. Tertius testis. Bertran. cons. lxxiiij. nu. 10. li. 8. Soc. Iun. cons. lxix. n. 24. li. 1. Gram. cons. crim. 26. post n. 14. Sed certè hæc opi. Bart. est multum aspera, & si teneretur in practica, vix reperiretur ex mille testibus vnus, qui rectè super fama publica deponeret. Et ideo Bald. in c. literas, nu. 2. de præsumptio. tenuit totum oppositum, ꝙ scilicet testis qui dicit se audiuisse aliquid publicè dici probat famam: quia intelligitur publicè, id est, publica voce à populo. Et hæc secundum eum est aptior expositio, & secundum communem intelle-

ctum

ctum loquentium. Et hæc opin. Bald. in practica seruatur, & contra Bart. est communis obseruantia, vt attestatur Cassador. deci. 3. maximè, n. 7. de probatio. Et post eum ita seruari in curia Romana attestatur Paris. cons. lij. in fi. li. 3. Hiero. Mont. in tractatu de finib. fol. 50. nu. 41. Ferret ɔs. clxviij. post n. 19. quam quidem obseruantiam Romanæ curiæ, in materia probationum omnes aliæ curiæ deberent imitari. Apud nos etiã indistinctè seruatur opi. Bal. cõtra Bar. & ille aduocatus, qui vellet super hoc insistere, reputaretur cauillosus, & proculdubio succumberet. Quinimò hanc opin. contra Bar. esse communem, & in iudicando sequendam attestatur Calcan. cons. viij. n. 1. Et dicit Alex. sibi contrarius, cons. cij. n. 17. lib. 7. videri, ꝙ magis communiter damnetur illa opi. Bar.

15 Item requiritur, ꝙ dicant se audiuisse id publicè dici, licet enim deponant, ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi, si tamen illud secretè, nõ publicè audiuissent, non diceretur probata fama, secundum theoricam Bart. quam dicit esse cõem Imola in loco præallegat. prout illũ refert Corn. cons. ccxxj. in litera C. in fi. li. 3. Sed certè iudicio meo Bar. in d. §. plurimũ, n. 20. dicit totũ oppositum. & Imola iam suprà, fuit per me fideliter relatus in ver. Debet etiam.

16 Amplius etiam debent testes, deponentes super fama, si fuerint interrogati, nominare eos, à quibus audiuerunt id, de quo deponunt esse publicã vocem & famam, aliàs non probant. Ita dixit Bar. in d. §. plurimũ, n. 23. & ante eum Inn. in d. c. qualiter & quando, n. 1. quem sequuntur communiter Doctores vbique, vt attestatur Alex. ɔs. 100. post n. 4. ver. Sextus testis. li. 1. Et dicit Aret. in d. cap. cum oporteat. post n. 58. ver. Cõmuniter tamen, quòd hæc est magis communis opinio, quæ etiam seruatur in practica.

17 Sed quid, si non sunt super hoc interrogati? Respon. ꝙ adhuc debent nominare eos, à quibus audiuerunt, vt posit iudex perpendere ex eorũ qualitate, quãta sit illis fides adhibenda. Et ita seruari attestatur Io. And. in d. c. cum oporteat. de accus. prout illum refert Mars. in d. §. plurimum. n. 50. & cons. lxxvj. n. 22. & Gram. cons. cri. xlij. n. 19. & voto 34. n. 14. quamuis ego in libro meo nõ reperiã Io. And. id attestantem. Sed certè communis practica est, ꝙ interrogentur. Et adhuc si non essent interrogati crederem, ꝙ in criminalibus non probarent, nisi nominarent eos à quibus audiuerũt. Debet enim fama habere originem à personis honestis, & fide dignis, non autem à maleuolis, vel improbis, vt omnes fatentur. quod intellige, nisi agatur de re turpi: nam eo casu non esset cõtemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus personis, puta si agatur de re commissa in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, & lenonibus, non autem à Doctoribus, vel equitibus, qui non solent ibi conuersari, sic etiam si agatur de chartis, vel taxillis falsis poterit fama ortum habere à lusorib. & barris, & non erit, vt dixi per iudicem contemnenda.

18 Postremò scias, quod huiusmodi testes super fama deponentes, debent scire quid sit fama, & si interrogentur quid sit fama & respondeant se nescire, nihil probãt. Et hæc est communis opinio, vt dicit Marsil. in d. §. plurimum, nu. 104. & seq. Et ex prædictis potes coniicere, quã sit difficilis probatio famæ, adeo vt vix sufficerent ad eam rectè probandam testes, qui essent Iurisperiti.

19 Sed quæro, nunquid fama probetur per assertionem iudicis? Dixi infrà, quæst. xxxj. in versi. Fama publica.

20 Quæro nunc, nunquid ad hoc, vt super fama possit formari inquisitio, requiratur, ꝙ fama sæpe ascendat ad aures iudicis? Resp. ꝙ sic, de iure loquendo. Et est communis opinio, vt attestatur Aret. in d. c. qualiter & quãdo, n. 75. & seq. sed (vt sæpius dixi) practica hæc non obseruatur: quia hodie (saltem apud nos) non inchoantur processus super diffamatione, nisi aliud concurrat, quod aperiat viam iudici ad procedendum.

21 Item quæro, nunquid sola fama sufficiat, ad hoc, vt possit formari inquisitio? Resp. ꝙ non, sed de iure requiritur etiã clamosa insinuatio, quæ ipsam famã ad aures iudicis sępius detulerit, ita colligitur ex tex. in d. c. qualiter & quando, ex quo videtur sumpta illa verba, quæ cõmuniter in inquisitionibus apponi solent. ET CLAMOSA INSINVATIONE SVBSEQVENTE, NON TANTVM SEMEL, SED SAEPE, ET SAEPIVS, &c. Quoties autem requiratur, ꝙ clamor, & infamia peruenerint ad iudicẽ, ad hoc, vt possit ex officio contra aliquem inquirere, non est à iure determinatum. Et ideo dic, ꝙ est arbitrarium iudici. & Ita tenent communiter Doc. vt ait Mari. in d. c. qualiter & quando, n. 119. Hæc tamen omnia intellige vt procedãt quando inquisitio fit contra prælatum: nam eo casu non sufficit simplex fama, sed reqritur ꝙ sit talis, quæ non põssit sine scandalo, vel periculo tolerari. Secus autem quando inquisitio fit contra subditũ, tunc enim sufficit, ꝙ fama præcedat etiam ꝙ non sit scandalosa, neque periculosa, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Car. Alex. in d. c. de accusatione, col. 28. in fi. 2. quæst. 8.

22 Successiuè quæro, quid facere debeat iudex post assumptas informationes super infamia? Resp. debet vocare ad se eum contra quem intendit ꝓcedere, & ei dicere. Ego intendo inquirere contra te super tali crimine, super quo es diffamatus. Et vbi ipse cõfiteatur crimen, & infamiam, poterit eum punire: vbi verò neget, poterit ad vlteriora ꝓcedere. ita dicit gl. in d. c. qualiter, & quando. in gl. j. Sed certè hæc practica cõmuniter, de consuetudine nõ seruatur, imò seruatur oppositum: quia primo fit inquisitio, & postea super ea inquisitus interrogatur & examinatur, vt dicit Ang. in repe. d. l. si vacantia, n. 197. quem refert Ang. Are. de malef. in d. ver. Hæc est quædam inquisitio, & Card. Alex. in d. c. de accusatione, col. 36. circa me. licet ipse Ang. Aret. dicat, ꝙ illa doct. Ang. procedit, quando iudex contra absentem inquirit. Sed si reus est pręsens & in fortia officialis, tũc (secundum eũ) semper iudex eum interrogat cum tortura & si nõ, in camera pluries, vt videat bene super quo possit formare inquisitionem, & post eius interrogationem format inquisitionem, de quo tamen ego dixi infrà, q. xlv. Marian. autem in repet. d. c. qualiter, & quãdo. post n. ccxij. ver. lxx. quæro, dicit & ipse ꝙ illa practica, quã ponit gl. præallegata communiter non seruatur. sed communiter citatur inquisit⁹, vt compareat ad se defenden

fendendum, & subiicit formam ipsius citationis. Ego verò s.in prin.q.dixi,ꝙ tota hæc practica diffamationis,hodie non seruatur, nisi quando alia indicia haberi nõ possunt.propterea si casus contingeret,debet iudex,habita informatione super infamia, si reus est præsens, illum interrogare,si verò est absens, debet illum citare, iuxta ea, quæ dixi j.q.31.& inter ea perquirere fortiora indicia super ipso crimine.Indicium enim famæ solum, licet sufficiat ad inquirendum,vt dixi s.in princ. q.non tamen sufficit ad torturam,vt dixi j.q.21. vers.fama sola.

Sed quid si reus dicat iudici,vt priusquam ad vlteriora procedat,det ei copiam indiciorum,quæ super diffamatiõe assumpsit? Resp.Ang.in d.rep. l.si vacantia,n.89.dicit, ꝙ cauti aduocati hoc petunt, vt possint impugnare testes diffamantes,& vt videant si fama est approbata : nam si aduocatus poterit videre famam non esse probatam,vel testes esse suspectos, obtinebit in causa. Et dicit hoc vidisse fieri, & peti in ciuitate Aretij, quod quidem proculdubio esset valde vtile ipsi reo, præsertim cùm probatio famæ sit multum difficilis vt potuisti videre s. ver.illud tamen. & seq. Sed certè mirum est,ꝙ Doct.adeo variè loquantur in hoc proposito. Si enim secundum magis communem opi. creditur iudici asserẽti famam esse contra aliquem, nec tenetur aliter de ea parte fidem facere, vt dixi in d.q.31.ver.fama publica.nõ video ego quomodo sit danda eius copia reo petenti, præsertim cùm ex consuetudine generali iudex possit etiam nõ præcedente infamia inquirere,vt s.dixi.& iõ dicit Ang.in loco præal. ꝙ hodie Perusij hoc non seruant de consuetudine,ex quo ibi secundum formam statutorum potest de omni crimine inquiri. Dic ergo ꝙ cùm ex generali consuetudine non seruetur, vt prius assumantur indicia super fama,deinde super crimine, sed omnia eodem cõtextu recipiantur:iudex circa copiam diffamationis dandam , vel denegandam reo inquisito, debet obseruare ea, quæ generaliter dicta sunt de copia indiciorum,q.49.

QVAESTIO VII.

1 DIctum est s.q.5.ver.scias etiã, multos esse casus in quibus potest iudex ex officio procedere, etiamsi nulla partis accusatio vel querela præcedat. Dictumque est etiam s. q.proxi. diffamationem inter cætera operari , vt iudex contra diffamatum inquirere possit. Nunc scias alium etiam esse modum, per quem aperitur via iudici ad inquirendum , s.si facta sit denunciatio apud acta, ꝙ aliquis maleficium aliquod commiserit. Et in hoc proposito ego omitto ea omnia , quæ de iure can.dicuntur de materia denunciationis, de quibus dixi j.lib.7.§.denunciatio.Sed tantum modo loquor de illis denunciationibus , super quibus solet criminaliter procedi. Et in hoc debes aduertere,quia licet aliqui dicant,ꝙ iste modus procedendi per denunciationem, est modus ordinarius procedendi, sicut alij,& Boss.in tit.de denunc.n.j. affirmet ꝙ ita dicunt omnes Doc.nihilominus reuera modus procedendi per denunciationem , non est modus separatus ab inquisitione:nam denunciatio nihil aliud operatur,nisi ꝙ succedit loco diffamationis,vel querelæ,& sic aperit viam iudici ad inquirendum ex officio ꝯ aliquem,quod aliàs de iure non posset,non præcedente querela, vel diffamatione, vt sæpe s. dictum est , adeò ꝙ ita dicitur procedere iudex ex officio, quando præcedit sola denunciatio, sicut quando præcedit sola diffamatio. Et ideò facta denunciatione, iudex super ea assumit informationes,& indicia,& eis assumptis, formar libellũ siue inquisitionem,in qua narrat,quomodo propter denunciam datam per talem officialem, intendit ex officio procedere contra,&c. Et ita cõmuniter seruatur in practica, teste Pract. Papien. in forma inquisit.ver.hęc est quędam inquisitio, post nu.38.Et ita etiam quotidie esse in vsu,attestatur Boss.in loco præal.n.2.Quæ omnia intelligo tam in denunciatione , quæ fit ex necessitate officij, quàm in ea quæ fit ab alio non exercente officium,vt statim dicam.

2 Quæro igitur pro intelligentia terminorum qs possit denunciare?Resp.Bar.in l.diuus.nu.7.ff.de cust.re.dicit ꝙ qui prohibetur accusare,est etiam prohibitus denunciare.Sed hæc opi.Bar.communiter in practica non seruatur : nam isti officiales qui constituuntur ad denunciandum , vt plurimum,sunt personæ pauperes,& viles,& quandoque etiam infames,& tamen admittuntur,& super eorum denunciis proceditur ad inquisitionem. & ita cõmuniter obseruari attestatur Ang. de malef.in gl. necnon & ad denunciationem, n. 4.refert Car.Alc.in d.c.de accusatione, col.65.in fi.ver.secundo quæro,2.q.8. & Maria.in d.rep.c. qualiter & quando,n.81. & Pract.Conr.fol.236. nu.9. Et reuera ridiculum esset in practica,si quis vellet aliquam exceptionem proponere contra personas huiusmodi antianorum, siue cõsulum, qui delicta denunciant. Tu igitur dic, ꝙ aut agitur de delicto , super quo ex forma statutorum, vel consuetudinis non potest procedi, nisi ad instantiam partis. Et tunc rectè procedit opi.Bart. vt qui non potest accusare , seu querelare , non possit etiam denunciare, aliàs fieret fraus legi, si ille qui non posset accusare, admitteretur ad denunciandum. Faciunt quæ dixi j.q.x.ver.scias autem. Aut verò agitur de delicto, pro quo potest iudex procedere ex officio,& sic per viam inquisitionis, siue de iure, siue de consuetudine, & tunc quilibet admittitur ad denũciandum, & ita

procedit allegata consuetudo hic, siue iste denunciet motu proprio, siue ex necessitate officij, quicquid distinguat Ang. in loco præall. cuius opi. in pract. nõ seruatur, & meritò. Publicè enim interest delicta ad magistratuum notitiam quocunque peruenire, ne impunita remaneant, & talis denunciatio modici est momenti, quia cùm nihil aliud operetur, nisi quod aperit viam iudici ad inquirendum, non potest super ipsa denunciatione iudex contra aliquem procedere ad citationem, neque ad capturam, nisi prius habitis contra eum legitimis indiciis, siue informationibus, vt inferius dicemus.

3 Habes igitur, ꝙ dictũ denunciantis maleficium sufficit ad inquirendum. Et hanc dicit esse communem concl. Boss. in ti. de denunciat. post nu. 2. quam tamen intellige, vt procedat, quo ad inquirendum, i. ad recipiendum indicia, siue informationes ꝯ eum qui pro reo nominatur in denunciatiõe, vt statim dixi. Si verò intelligamus ad inquirendum, i. ad transmittendam inquisitionem ꝯ eũ, qui de ipso delicto imputatur, tũc est distinguendum: nam aut talis denũciatio fit per ipsam partem offensam, & non sufficit, etiam si ipse denuncians ex vulnere moriatur, & in ipsa denunciatiõe vsque ad mortem perseueret, licet in hoc vltimo consuetudo contrarium obseruet, vt dixi ꞩ. q. 21. ver. assertio vulnerati. Aut fit per tertiam personam priuatam, & pariter non sufficit, quia ipse videtur in tali denunciatione fungi vice accusatoris. Et ideò super eius denũciatione, etiam iurata, nõ potest vllum fieri fundamẽtum etiam si deponat de visu. Et in hoc nullus est qui dubitet. Aut verò fit per syndicum, siue officialem deputatum auctoritate publica ad huiusmodi denunciationes faciendas: & tunc aut ipse testificatur cum iuramento vera esse ea quæ denunciat, & reddit causam scientiæ, & eo casu facit fidem, prout alius testis, qui super ipso delicto deponeret. & potest super eius dicto formari inquisitio. Aut verò non deponit ipse super delicto, sed dicit alios esse informatos, & tũc eius dictum nihil operatur, nisi quia (vt dixi) aperit viam iudici ad inquirendum, & non potest super eo procedi, nisi legitima adsint indicia. Et ita obseruat communis pract. Bene verum est, ꝙ si huiusmodi denunciator fuisset deputatus, nõ modò ad denunciandum, sed etiam ad custodiendum, puta agros, vel passus, vel ad capiendum, puta fraudantes gabellas, vel deferentes arma, vel similia, tũc ei daretur plena fides, nõ modò ad inquisitionem formandam, sed etiam ad cõdemnandum, nisi denunciatus probaret suam innocentiam. Et hoc propter iurñ, quod tales officiales prestant in prin. officij sui. Et ita de consuetudine obseruatur, vt dicit Gand. in ti. quom. malef. cog. per denun. post n. 4. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. necnõ & ad denũciationem, post n. 6. Sed hoc intellige vt procedat in causis, seu delictis leuib. Ceterum in causis grauibus, & in quibus ingeritur pœna corporalis, non credo ꝙ talis denũciator haberetur pro integro teste. sunt. n. vt plurimum viles personæ, & infames, s. Beruarij, vel similes, quos Mediolani Borlandettos appellamus. Et ideò nõ putarem eis, tanquam omni exceptione maioribus, plenam fidem adhibendam, nisi aliæ circunstantiæ iudicis animum mouerent.

4 Scias autem, ꝙ antiquis temporibus magistratus deputabant officiales, qui eis delicta denunciarent, hodie verò constituuntur syndici per parochias, siue castra, qui sunt tanquam officiales, cõstituti ad denunciandũ delicta. Et ita hodie communiter seruatur per Italiam, vt dicit Maria. in d. c. qualiter & quando. nu. 30.

5 Scias etiam, ꝙ de iure huiusmodi officiales (secũdum aliquos) nõ possunt denunciare, nisi delicta notoria. & ita tenent communiter Can. vt dicit Car. Ale. in d. c. de accusatione, co. 67. ver. quæro, an maleficia, 2. q 8. Ita etiam communiter teneri attestatur Maria. in d. c. qualiter & quando, post nu. 179. Sed quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, nam tales syndici nõ mõ possunt denunciare etiam delicta occulta, & nõ notoria, imò ex necessitate eorum officij, tenentur ea denunciare, sub pæna in statutis ciuitatum vel locorum expressa. Et hoc etiam admittit stylus curiarũ ecclesiasticarum, vt attestatur Diaz. in pract. cri. can. c. 6. quem refert Pract. Conr. fol. 235. n. 5. in fi. nisi fortè delictum esset ita occultũ, ꝙ syndicus illud nõ denuncians, excusari posset. Et ita Alb. in 2. parte sta. q. 82. dicit sæpe obtinuisse super quo in præsentia nihil determino. Bene verum est, ꝙ senatus de facili excusat huiusmodi consules, siue antianos, propter nõ factas denunciationes, vbi nõ potest in eis argui dolus, vel lata culpa, puta si fuerit aliquis percussus in agris remotis à domib. & percussus rem ipsam cõsuli nõ notificauit, prout ꝯtigit in loco Casaleti Laudensis, & fuerunt homines ipsius loci absoluti, 12. Aug. 1546. P. N. & in aliis etiam plerisque casib. similibus ita semper vidi per Senatum iudicari.

6 Sed quæro, nunquid tales syndici tenentur denunciare etiam ea maleficia, quæ sunt de iure impunita, puta si sit occisus bannitus, qui ex forma statuti possit impunè offendi, vel huiusmodi? Respon. quòd sic, nam ad ipsos non pertinet iudicare, an delictum sit punibile, vel ne, ita tenet Bar. in l. si quis in graui, §. si maritus, ff. ad Syll. & est communis opi. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. Nec non & ad denunciationem, n. 7. Et ita in practica obseruatur. Quinimò ex consuetudine tenentur denunciare quascunque offensiones, & mortes violentas, etiam si casu contigisse dicantur, puta si quis in flumine submergatur, vel è tecto decidat, plerunq; enim hæc, & similia dolosè commissa, solent casui imputari, propterea bonum est, vt ad notitiam iudicum perueniant ad effectum, vt rei veritas detegi possit, prout ego in facto multoties vidi.

7 Dixi s. ꝙ non modò officiales ad hoc deputati, sed etiam alij admittũtur ad denunciandum, quę res licet fortè de iure communi aliquam habeat difficultatem, tamen de consuetudine passim seruatur, quòd quilibet accedit ad iudicem, & denunciat iniuriam sibi, vel alteri factam, & iudices de facili procedunt, vt attestatur Alber. in d. l. ea quidem, n. 9. sumptis tamẽ priùs debitis indiciis. Et est bona practica, ne aliquo modo delicta impunita pertranseant.

8 Item quæro, nunquid monachus possit denunciare? Respon. in forma iudicij non potest denunciare, nisi proprium Abbatem, extraiudicialiter autem

autem, & ad pœnitentiam potest denunciare quemcunque. Et hæc est communis opi. vt dicit Abb.in c.ex parte.n.6.de acc.sed hoc rarò contingit in practica.

9 Quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum clericum de crimine? Resp.ꝙ regulariter non admittútur laici, ad denũciandos clericos, prout neque ad accusandum, vt dixi ĩ.q.14. ver.propter reuerẽtiam, est tamen speciale in laico parochiano, vt possit prælatum suum denunciare. & est communis opi. vt attestatur Aret.in c.illa.nu.7.de acc.Plurimum enim interest etiam laicorum habere bonos prælatos.

10 Quæro nunc, quæ sit forma huiusmodi denunciationis? Resp.syndicus, seu officialis ad hoc deputatus notificat iudici apud acta, die tali commissum fuisse tale maleficium à Titio, & esse de eo informatos Petrũ & Ioannem, &c. Et ita vsus obseruat, vt dicit Ang.de malef.in loco præall.n. 20.quem refert Pract.Conr.fo.236.n.11.Et hoc sufficit, neque tenetur denunciator vlterius aliquid facere, sed relinquit iudici faciendum, cuius partes sunt statim inquirere de delicto contra nominatum pro delinquente in denunciatione examinando testes in ipsa denũciatione nominatos, & etiam alios à quibus veritas haberi possit. Et ideò licet de iure denunciator teneatur probare vera esse ea, quæ in sua denunciatione continentur, vt est text.in d.l.diuus. & in l.ab accusatione. §.nũciatores.ff.ad Turp.tamen communis vsus, & practica hoc nõ admittit, vt dicit Ang.in loco præal.Sal.in d.l.ea quidem, nu.23. Marian.in d.c. qualiter & quando, n.179.in fi.Car.Ale.in d.c.de accusatione, col.68.ver.quæro an isti.Sed sufficit (vt dixi) ꝙ in scedula denũciationis inscribi faciãt nomina testium, qui dicuntur esse de contentis in denuncia informati. Hæc autem omnia intellige, vt procedant, quando ad notitiam ipsius denunciantis peruenit nomen delinquentis, & testium. Si verò est ei occultum, sufficit ꝙ dicat nomina eorum, à quibus illud intellexit. Et tunc iudex facit citari partem offensam, vt habeat indicia, & plerunque etiam mandat ipsimet denuncianti, vt melius se informet, & termino bidui, vel tridui veniat, de omnibus informatus, & curiæ referat.

11 Vlterius quæro, nunquid in huiusmodi denunciationibus seruandæ sint solẽnitates iuris? Resp. Luc.de Pen.in rub.de delator.col.2.vers.item dicunt aliqui, lib.10.dicit, ꝙ etiam denunciator tenetur se inscribere ad pœnam talionis, subdens ꝙ ita hodie de consuetudine obseruatur, prout illum refert Carauita super ritu 68. magnæ curiæ, n.11. cum tñ reuera loquatur in delatore, prout eum fideliter refert Gram.super const.Regni, fo. 61.nu.45. Sed Ang.in d.l.ea quidem, n.3.dicit, ꝙ imò denuncians non tenetur se inscribere ad pœnam talionis, sed in aliis solẽnitatibus quæ requiruntur in libello accusatorio, s.expressio criminis, personarum, loci & temporis, tenet ꝙ idem seruandum sit in denunciatione, quod in accusatione, subdens ꝙ ita etiam videtur obseruari de consuetudine per totum mundum. Et ita illum refert & sequitur Aug.ad Ang.de malef. in loco præall.post n.12.vbi etiam subdit, ꝙ licet denunciator non teneatur se subscribere ad pœnam talionis, debet tamen ipsa denuncia, quam vult dare iudici, esse in scriptis: & dicit, ꝙ ita volunt doc. Et idem in effectu dicit Bos.in ti.de denun. n.14. & ita etiam quotidie videmus obseruari, quia tales syndici nunquam se subscribunt ad pœnam talionis, sed tantummodo deferunt in scriptis suam denunciationẽm iuxta formam, de qua s. dictum est: aut ipsimet narrant eam notario qui ipsis dictantibus illam redigit in actis.

12 Sed nunquid si reus absoluatur, denunciator ratione calumnię erit in expensis condemnandus? Resp.ꝙ sic, ita dixit Cy.in l.seueriter, in vlt.verb. C.de excu.tu.& ita tenent communiter Doct.vt attestatur Alber.in l.sancimus, n.6.in fi.C.de iud. quem refert Grat.cons.97.n.2.li.j. & ita fuisse de facto terminatum in ciui.Regij, attestantur nonnulli, quos refert Catal.de syn.q.182.&dicit Gui. Pap.decis.269.Denunciator, n.1.ꝙ in Curia Delphi.denuncians aliquem nominatim pro aliquo delicto, si ille sit absolutus, condemnatur in expensis, si verò denunciat delictum in genere, nõ tenetur, nisi deinde subministrauerit probationes contra aliquem, vel instigauerit iudicem ad eum condemnandum.Subdens, ꝙ ita etiam vidit suis temporibus sæpe iudicari. Sed certè quicqd sit de iure, hodie de consuetudine isti syndici nõ puniuntur propter calumniam, nam ex quo denunciant ex necessitate eorum officij, cessat omnis præsumptio calumniæ. Et ita de facto seruari attestatur Alb.in d.l.ea quidem, n.9.ĩ fi.& Amad. de syn.n.85.Quod tamẽ ego intelligo vt procedat, quantum ad hoc, vt excusentur à præsumpta calumnia, quæ.s.oritur ex eo ipso, ꝙ delictum nõ probatur, vt dixi ĩ.q.62.ver.dixi suprà. Sed si appareret de vera calumnia, tunc procederet communis opi.vt deberet in expensis condemnari, & fortè ẽt grauius puniri iud.arbitrio, iuxta ea, quæ dixi ĩ.q.81.ver.sed quæro. vbi verò esset aliquis denunciator, qui non ex necessitate officij, sed sponte accederet ad denunciandum, crederem de eo iudicandum esse, prout de accusatore: & iõ ratione calumniæ illum esse condemnandum, vt de accusatore dictum est in locis præalleg.

QVAESTIO VIII.

1 ALiis etiam modis aperitur iudici via ad inquirendum, nulla querela aut denũciatione præcedente, puta si delinquens sit in flagranti crimine repertus, tunc.n.non modò iudex potest cõtra eum inquirere, sed etiam procedere vsque ad sententiam, iuris ordine non seruato.

2 Scias tamen, quòd deprehensio in crimine non facit plenam probationem, sed tantummodo operatur, vt reus possit torqueri.& ita communiter tenetur, vt ait Alb.in l.defensores, nu.2.C.de defen.ciuit. Et ideò debet iudex bene aduertere, ne statim procedat ad executionem contra eum, qui ad

qui ad prætorium ducitur, tanquam deprehensus in flagranti crimine, nisi aliter etiam constet, tale delictum ab eo commissum fuisse. Solent itaq; cauti iudices tales homines, qui ad eos conducuntur, tanquam deprehẽsi in flagranti crimine, examinare, & vbi fateantur, exequi pœnam contra ipsos: vbi verò negent, statim absque aliquo processu ducere ad torturam, vt eos cogant ad delictum confitendum. Et hac practica vtuntur assessores, vt dicit Ang. in l. interdum. §. qui furem, n. 8 ff. de fur. Et scias, ꝙ licet talis reperiatur innocens, non propterea iudex, qui illum torsit, tenebitur in syndicatu, quia illa inciuilis ductio ipsum ita ductum in illud periculum posuit, vt dicit text. in d. §. qui furem, & notat Ang. ibi, subdit tamen, vtere hac tortura velut homo discretus, secundum causam, qualitatem, & conditionem personę, ne aliàs vt iudex peruersus recipiat punitionem. Hæc autem intellige, vt procedant in grauibus delictis, pro quib. etiam pœna grauis imponitur. Cæterum in leuib. delictis potest iudex aliquem repertum in flagranti crimine ponere ad cathenam vel berlinam. vt vulgò dicitur, absque aliquo processu, & ita seruari ex consuetudine terrarum, attestatur Ang. in d. l. ea quidem, n. 1. in fi. subdens ab huiusmodi consuetudine nõ esse recedendum. & illum refert Paris Put. de synd. fol. 287. n. 8. & ita se practicasse attestatur Bar. in l. leuia, n. 12. ff. de acc. Dicit etiam Ang. in l. ictus fustium, n. 2. ff. de his qui no. infa. ꝙ videmus hodie seruari, ꝙ inuenti ad furandum vuas per officiales rectorum, absque interlocutoria, aut diffinitiua ducũtur cum vuis ad collum per ciuitatem. Et eodem modo inuenti cum armis de facto, ducuntur ad palatium, & compelluntur ad soluendam pœnam antequam recedant. Idem dicit Cagn. in l. vnic. in pr. n. 98. ff. si quis ius di. non obtemp. Adde tamen, dummodo ille deprehensus, sit persona vilis: secus autem si esset persona nobilis, vel honesta, talis enim non esset puniendus pœna infamiæ. Bene vidi aliquando etiam nobiles deprehẽsos cum armis, sine processu plecti ictibus funis publicè, & non est iudicio meo mala practica, quamuis Paris Put. de syn. fo. 339. c. 2. post n. 2. aliter sentiat, dicẽs, ꝙ tortura est maxima pœna, & c. & ego sæpe vidi illam obseruari, licet quandoque ex eo iudicibus malè euenerit.

3 Sed nunquid reo capto in flagrandi crimine debet dari terminus defensionis, aut copia indiciorum? Resp. Bal. i. l. vt vim, n. 2. ff. de iu. & iu. tenuit, ꝙ non debet ei dari copia processus, neque statui aliquis terminus ad se defendendum. & dicit Foller. in pract. cri. fo. 197. col. 1. in fi. ꝙ illud dictum Bal. quotidie practicatur, prout etiam fuisse practicatum Neapoli in illis nobilibus, qui fuerunt reperti cum scalis ad domum cuiusdam nobilis mulieris, refert Gram. super const. Regni, fol. 58. n. 15. & decis. 36. Ego, si reus confiteretur delictũ, vtique transirem cum hac sententia, sed si negaret, putarẽ illam esse valdè periculosam. Et ideò ꝯsulo iudicib. vt cautè ꝓcedant in huiusmodi casibus, neque exequantur pœnas capitales, non datis defensionibus, nisi sit reus, præter talem deprehensionem etiam per testes idoneos de ipso delicto manifestè conuictus vel confessus. Bene verum est, ꝙ vbi esset periculum maioris scandali, puta, quia delictum esset atrox, & populus magnis clamoribus postularet, eius supplicium non differri, vel quia esset concitata seditio, nec posset de facili sedari, nisi aliquis, qui esset deprehensus cõcitare populum, statim suspenderetur, tunc crederem posse iudicem excusari, qui illud faceret. Licet enim dici soleat, ꝙ vanæ voces populi nõ sunt exaudiendæ, illud tamen intelligendum est, quò ad hoc, vt innocens condemnetur, vt contigit Saluat. nostro Christo Iesu, vel vt nocens absoluatur. Sed bene quandoque exaudiuntur, vt pœna nocenti acceleretur, & non differatur, donec principi rescribatur. & hæc est cõmunis resolutio. vt dicit Saly. in l. decurionum, in fi. C. de pœ. & ita se vidisse de facto Florentiæ, attestatur Catald. de synd. q. 212.

4 Quæro, an quando reus est deprehensus in flagranti crimine requiratur sententia? Resp. gl. in l. ictus fustium, in gl. j. in pri. ver. ff. de his qui no. infam. videtur sentire ꝙ non, sed ꝙ potest ei infligi pœna, absque sententia. & illã dicit esse communiter approbatam Boss. in ti. de denunc. n. 10. Practica tamen obseruat, ꝙ collaterales nunquam faciunt executionem alicuius pœnæ, nisi sententia præcedat. possent tamen his casibus omitti solennitates requisitæ in sententiæ prolatione, & sufficeret simplex ordinatio à iudice subscripta.

5 Sed pone, ꝙ iudex oculis propriis videat aliquẽ aliquod maleficium committere, nunquid poterit illum condemnare? Resp. ꝙ non, nisi aliter probetur, & ita tenent Doct. vt dicit Alb. in j. parte statut. q. 53. Licet enim lex multùm de iudice confidat, vult tamen ꝙ secundum acta, & probata iustitia ministretur, aliàs posset iudex aliquem suspẽdi facere, & dicere, ꝙ ipse vidit aliquod maleficium ab eo committi, quod esset intolerandum. Vide quæ dixi ĵ. q. 66. ver. scias autem. & licet aliqui dixerint ꝙ poterit iudex eo casu illum torquere, tamen in hoc etiam contrarium tenetur per Doct. vt dicit Pract. Carer. fo. 108. n. 144. Bene ex eo, ꝙ iudex videat aliquem delinquere, poterit absque alia querela, aut denunciatione, statim super eo informationes assumere, & contra eum procedere, & sic iste erit vnus ex casibus, in quibus aperitur via iudici ad inquirendum, absque vlla querela, denunciatione, vel diffamatione præcedente. Et adde, ꝙ etiam hoc casu danda est reo copia processus, & terminus defensionis, prout rescripsit Senatus in causa cuiusdam M. Antonij Cribelli, qui coram prætore & fiscali blasphemauerat. 6. April. 1559. P. N.

QVAESTIO IX.

1 *Notorietatem delicti aperire viam iudici ad inquirendũ.*
2 *Et quod dicatur delictum notorium?*
3 *Et an requiratur, quòd sint etiam notoria qualitates ipsius facti?*
4 *Et an in processu, qui fit super notorio, requiratur citatio?*
5 *Et an requiratur probatio ipsius notorij?*
6 *Et per quot testes probatur notorium?*
7 *Et an in crimine notorio danda sit reo copia indiciorum, & terminus defensionis?*
8 *Et an in notoriis requiratur sententia?*
9 *Et an in notoriis admittatur appellatio?*

Sed

1 SEd quid dicendum in crimine notorio? resp.ꝙ notorietas delicti nõ modò aperit iudici viam ad inquirendum,sed ẽt facit, vt possit etiam vsq; ad executionem procedere,iuris ordine nõ serua to.Vt autem scias,quid dicatur notorium, viden da sunt quæ dixi ĩ.li.7.§.Notorium. Nam vt dicit Gl.vnic. in c.manifesta, 2.q.1. quotidie de notorio loquimur,& quid sit notorium,ignoramus.

2 In hoc tamẽ proposito,dic,ꝙ illud.dicitur crimẽ notorium,quod aliqua tergiuersatione celari nõ potest,vt illud quod fit coram populo, vel maio ri parte populi. Et ita dicunt Doct.vt ait Cy.in d. l.ea quidem,co.2.versi.Quia ergo. Et sic vides,ꝙ non modò illud, quod est facti permanentis, sed etiam illud quod est facti momẽtanei,potest trã- sire in notorium,licet aliqui cõtrarium dixerint. Et hæc est communis opi. vt dicit Tort. inter 2s. Ant.de Bu.cons.vl.post n.26 ver.Ex prædictis er go. Apost.ad Ang.de malef.in ver.Etiam per mo dum notorij,sub nu.1.

3 Sed aduerte,quia in hoc proposito nõ sufficit fa ctum ipsum esse notorium,puta,ꝙ Seius interfe- cerit Caium,nisi etiam sint notoriæ qualitates ip sius facti,s.ꝙ nulla defensio,aut excusatio compe tat Seio,quominus puniendus sit pœna homici- dij.Et hanc dicit esse communem omnium con- clusionem Colleg. Flo. inter consilia Curtij Sen. cons.21.n.13.Tortus in d.cons.vl.post n.28.vers. Nec obest text. Potest enim esse, quòd homici- dium fuerit ad sui defensionem commissum, vel ꝙ aliàs Caius impunè occidi potuerit, vel huius- modi,de quibus dixi diffusius s̃.hoc e.li.§.Homi- cidium.

4 Quæro, nunquid in notoriis requiratur citatio? Resp.ꝙ ad sententiam vtique requiritur, & in hoc null⁹ dubitat,vt dicit Alb.in d.l.ea quidem, n.14. in fi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Aret. cons.163.n.7.quem refert Bos.in ti.de denuncia- tione,nu.9.in fi.& in ti.quomodo procedatur in crimine notorio,post n.6.Quod tamen intellige iuxta ea quæ dixi ĩ.q.31.vers.Sed hic quæro. Sed ad assumenda indicia super ipso delicto notorio, non est reus citandus,quotiescunque ex tali cita tione reus instrueretur ad fugam.Et hãc dicit es- se communem opi. Ferret. cons.31.n.11.& licet Ant.de Bu.in d.c.cùm olim, de re iud.dixerit esse speciale in Papa,vt processus ꝑ eum factus in no- toriis,absque citatione valeat,nihilominus illud dictum communiter reprehẽditur,vt dicit Barb. cons.70.nu.14.lib.4.Dixi ĩ.q.31.circa prin.Bene verum est,quòd si notorium esset nullam defen- sionem competere, eo casu(secundum aliquos) posset procedi sine citatione.Et hanc opi.dicit es se communem & veram Colle.Flor. inter consi- lia Curtij Sen.cons.21.n.5. Tortus in d.cons.vlt. n.30.secus autem quando certum esset defensio nem competere,vel esset dubium, vt ibi. Et hanc distinctionem fieri per omnes attestatur Practic. Carer.fo.28.ver.Et an,& quando.Ego verò indi stinctè teneo,quòd in quocũque notorio,si reus est absens,debet citari, non modò ad processum, si non sit suspicio fugæ: nam eo casu debet(si po- test)personaliter capi.sed etiam ad sententiam,vt s̃.dixi,non enim video, quomodo constare pos- sit, nullam defensionem aut excusationem reo competere, nisi eo monito, & audito. Si verò sit presens,scilicet in carceribus detentus,crederem quòd posset procedere communis opi.quòd vbi certum esset nullam defensionem competere, nulla citatio requireretur.Sed bene reus ipse ver bo monendus, & etiam audiendus esset,si vellet aliquid ad sui defensionem deducere.

5 Item quæro,nunquid in notoriis requiratur pro batio delicti?Resp.ꝙ non.& est communis opin. vt dicit Alb.in d.l.ea quidem, n.18. Et ideo dicit Ang.in l.ictus fustium, n.4. ff.de his qui no.inf ꝙ mos hodie inoleuit,ꝙ rectores immediatè absq; aliquo processu faciunt decapitari & suspendi,& membra mutilari,de facto,malefactoribus noto riis, quibus,vt ipse ait,ita pœnas imponi subdito expedit reipub.Et licet Cy.in d.l.ea quidem,col. 2.ver.Secundò iuxta hoc, teneat,ꝙ vbi negetur, debeat probari,nihilominus secũdum Alb.in lo- co præallegato eius opi.non seruatur, nec appro batur per Doctores. Sed certè iudicio meo Alb. non refert fideliter verba Cy.Et ideò puto,ꝙ ma lè illum reprehẽdar. Propterea scire debes,quòd magna est differentia, an dicatur notoriè consta- re de crimine, vel dicatur constare de crimine es- se notorium, iuxta ea quæ dixi in d.§ Notorium, dico igitur sic, ꝙ aut quæris, an sit probanda no- torietas ipsius delicti, scilicet ipsum delictum,de quo agitur notoriè, commissum fuisse. Et dic,ꝙ sic.& ita loquitur Cy.& in hoc nemo cõtradicit, neque sufficeret, quòd notoriè de eo appareret. Potest enim esse,quòd per tres testes de visu, vel per confessionem ipsius rei,ex quib. dicimus no- toriè constare de crimine,probaretur delectum. Et tamẽ nullus sani capitis dicet delictum ita pro batum posse dici notorium ad effectum,vt super eo tanquam notorio, ex abrupto procedi possit. Aut quæris, an sit probandum ipsum crimen, ꝙ prætenditur esse notorium Et adhuc est distin- guendum,nam aut quæris,an debeat constare iu dici, ipsum crimen fuisse commissum, & tenen- dum est quòd sic,iuxta ea quę dixi s̃.q.4.aut quę ris, an debeat verè probari, quòd crimen fuerit commissum ab eo contra quem prætenditur es- se notorium. Et dic,quòd non. & ideo licet non adsint testes, qui deponant super scientia delicti, si tamen appareat de delicto, & adsint testes ido- nei,probantes concludẽter esse notorium,ꝙ Ti- tius illud crimen commisit, poterit Titius ex eo condemnari.& ita procedat opi.Alb. & commu nis, quæ tamen iudicio meo est multum pericu- losa.Et ideò rectè dicit Sali ĩ d.l.ea quidem,n.93. Caueat iudex, ne asserat delictum notorium, cũ non sit, multa enim dicuntur notoria, quæ non sunt,propterea consuluit iudici, vt maiorem par tem viciniæ, examinet super delicti commissio- ne,ne postea tempore depositi officij puniatur,si de notorio non doceret. Debet igitur iudex su- per tali notorio informationes assumere.& hæc est communis opi. vt attestatur Afflict super 2. par.constitutionum Regni.rubr.10.post n.30.& scias ꝙ debet notorium constare iudici vt iudici, ex actis, secũdum communem opi.vt dicit Prac. Conradi,fo.240.in fi.& fo.241.n.14.& ideò nõ sufficerent informationes,ab ipso iudice extraiu dicialiter assumptæ.

6 Quæro nunc, per quot testes notorium ꝓbetur? Resp.gl.in c.Deus omnipotẽs,§.quãdo autem,in

ver. iudicis. 2.q.1. dicit, ꝙ probatur per duos testes. & ita se habet communis opin.vt attestatur Sal.in d.l.ea quidem.nu.82.vt in ore duorum vel trium stet omne verbum.Faciunt quæ dixi ſ.q.6. ver.sciendum est.

7 Quæro etiam, nunquid in crimine notorio, danda sit reo copia indiciorum, aut terminus defensionis? Resp.ꝙ sic. & hanc dicit esse communem opi.Ant.Gom.c.j.delic.post nu.43.referens id attestari Sal.in d.l.ea quidem.nu.86.qui tamen in libro meo, hoc ibi non dicit. Tu ergo dic, quòd aut reus proponit aliquam exceptionem, vel defensionem ad excusandum delictum, & danda est ei defensio: aut ipse fatetur nullam excusationem habere, & non est illi danda. & hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Bos.in ti.de denuncia. nu.6.in fi.

8 Præterea quæro, nunquid in notoriis requiratur sententia? Resp.gl.in c.euidentia.ver.non indiget clamore.de accus. tenuit, ꝙ etiam super notorio ferenda sit sententia. & illam dicit esse communiter approbatam Mars.in prac.cri.§.aggredior. nu. 133.Prac.Conr.fol.238.post nu.4. & licet aliqui tenuerint, ꝙ vbi crimen est ita notorium, ꝙ nulla potest tergiuersatione celari, non requiratur sententia declaratoria: quod etiam in plerisque locis frequentissimo omnium consensu receptum esse, attestatur Dida.in repe.c.Alma mater.fol.421. nu.9.de sen.exc.in 6.nihilominus quicquid sit de iure, certè de consuetudine indistinctè obseruatur, vt etiam in criminib. notoriis requiratur declaratoria. & hanc sententiam esse in praxi receptam, fatetur idem Dida.in loco præal.

Plus dicunt aliqui, ꝙ non potest dici delictum notorium, quod excusationē non habeat, nisi priùs fuerit super hoc cognitum & declaratum per iudicem, illud esse notorium, citato etiam ipso reo. & hanc opin.attestatur esse communem Aret. in d.cons.163.quem refert Ferret. cons.31.nu.5.& 35. licet Are. in libro meo hoc explicitè non dicat. & ideo iudices in huiusmodi notoriis, cautè ambulent, ne si nimis properent, seipsos inuoluant, vt ſ. dixi. Vide etiam in proposito citationis, quæ dixi ſ.ver.quæro nunc.

9 Vlteriùs quæro, nunquid in notoriis admittatur appellatio? Dixi j.q.94.ver.solet etiam.

QVAESTIO X.

1 *Querelam partis offensæ aperire viam iudici ad inquirendum.*
2 *Et an querela successerit loco accusationis?*
3 *Promotor, seu instigator inquisitionis, quis dicatur?*
4 *Et an sit citandus?*
5 *Aduocatus, siue procurator fiscalis, qui instigant inquisitionem, an reo absoluto, sint in expensis condemnandi?*
6 *Et an fiscus debeat querelam porrigere?*

1 ALius est modus, per quem iudici aperitur via ad inquirendum, scilicet, querela partis offensæ. & licet isti duo modi procedendi, scilicet, ad querelam, & ex officio, videantur non modò diuersi, sed etiam quodammodo incompatibiles, tamen consuetudo admittit, quòd super querela partis, iudex statim incipiat inquirere, s. informationes ex officio assumere, vt dixi ſ. q.3. vers. hinc infertur.

2 Scias autem, ꝙ hæc querela multum differt ab accusatione: nam in accusatione, de iure, requiritur solennis libellus & inscriptio, vt dixi j.q.12.vers. dixi quoque. sed modus ille procedēdi, per viam solennis accusationis, abiit prorsus in desuetudinem, & loco accusationis successit hic modus querelandi. & ideò hodie per totam Italiam obseruatur, ꝙ libellus non datur, sed simpliciter fit quædam scriptura, quæ datur loco libelli, & debet talis scriptura continere nomen accusatoris, accusati, iudicis, & criminis commissi, & quo loco, anno, & mense commissum fuerit, necnon & diem dati ipsius libelli. & si hęc deficiant, non procedit talis scriptura, quæ hodie datur loco libelli, vt dicit Gand de malef. in rub.qualiter fiat accusatio.nu.6.quem refert Aug.ad Ang.de malefi.in ver.& ad querelam.nu.3.& Bos.in ti.de accus.nu. 2.& Carauita super ritu 20.magnæ curiæ.nu.4.& super ritu 202.nu.6. & Prac.Conr.fol.225.nu.5. Dum tamen ipse Bos. postea subdit nu. 6. ꝙ vsus non admittit tales querelas pro accusationibus: Tu dic, id verum esse, si sumatur accusatio in forma solenni, prout de iure requiritur. sed certè hodiernis temporibus vtique dici potest huiusmodi querelas subrogatas esse loco accusationis. & quamuis, vt ipse dicit, non disputetur super istis querelis, an habeant requisita, vel ne, hoc procedit ex eo, quia talia requisita in parte sunt à consuetudine sublata, vt apparebit j. in discursu materiæ accusationis, & præsertim q.18.per totum. & etiam quia hodie inquisitio concurrit in omnibus ferè processibus, cum ipsa querela siue accusatione, vt dixi ſ.in d.ver.hinc infertur. Et sic iudex ex officio supplet quoscunque defectus. sed in casibus, in quibus ex forma statuti, vel consuetudinis, iudex non posset procedere nisi ad querelam partis, proculdubiò ea quæ possent de iure opponi contra accusatorem, & accusationem, possent opponi cōtra querelantem, & querelam. & ita multoties vidi in facto obseruari. Plus dico, ꝙ si non esset aperta via iudici ad inquirendum aliter, quam per querelam, puta, quia non procederet denunciatio, neque diffamatio, neque aliquid aliud ex his, quæ aperiunt viam inquisitioni, non deberet iudex procedere super huiusmodi querela, nisi haberet legitima requisita, iuxta ea, quę dicit Gand.in loco pręal.licet contrarium plerunque obseruetur de consuetudine, secundùm quam iudices valdè prompti sunt ad procedendum, neque multum super istis subtilitatibus insistunt.

3 Aliquid etiam hoc loco dicendum esset de promotore, seu instigatore inquisitionis, super quo ego pauca tantummodo attingam, ne aliquid prorsus omissum fuisse videatur, cætera reperire poteris in locis ordinariis.

Scias igitur, ꝙ tria sunt genera eorum qui instigatores, seu promotores inquisitionis appellantur. aliqui.n.id faciunt ex necessitate, vel saltem ex debito eorum officij, prout sunt aduocati, & procuratores, seu syndici fiscales, ad quos maximè pertinet instare assiduè, vt iudices ꝯ delinquentes inquirant. Aliqui verò id faciunt ex præcepto, siue deputatione iudicū, qui solent deputare aliquem coadiutorem, qui loco partis seu fiscalis assistat

inq

inquisitioni:nam in quocunque casu,in quo iudex potest ex officio procedere, potest etiã creare,& constituere fiscalem,qui accuset. & ita practicatur,teste Ant.Gom.in c.j.delic.post nu. 10.j. ampl.intellige q̃ accuset,non vt aperiat hoc modo viam inquisitioni, sed vt postquã illi est aperta via ad inquirendum , assistat ipsi inquisitioni, prout faceret accusator. & hoc q̄ñ non adest aduocatus,seu procurator fiscalis ordinarius. tunc enim non solet aliquis alius deputari. Postremò aliqui id faciunt sponte,quia cõparent in iudicio & subministrant testes,& indicia ꝯ reos inq̃sitos.

4 Quæro, nunquid instigator sit citandus in causa inquisitionis? resp.de aduocato,seu syndico fiscali nulli dubium est,quin sit citandus.nam in quocunque iudicio,in quo potest ex officio procedi, fiscus est loco partis. Idemque dicendum est in eo,qui sit à iudice deputatus:nam & ille succedit loco fiscalis,& de eo idem iudicandum est in illa causa,ꝙ de fiscali.Si verò loquimur de instigatore,seu promotore voluntario, tunc dicit Bos. ti. de inquis.n.26.ꝙ si talis instigator prius querelauit,& ad eius querelam iudex inquisiuit,tenet locum partis, & ideò est citandus. & subdit, ꝙ ita concludunt doct.& ꝙ ita seruatur. & cum eo est lis contestanda, prout etiam cum accusatore, secundùm glo.in c.cum I.& A. ver.lite non contestata.de re iu. quam dicit ab omnib.approbatam Car.Ale.in c.de accusatione.col.37.in prin. 2 q. 8.Quod tamen intellige,secundum ea,quę de litis contest.dixi ỹ.q.45.cir.prin. Ego autem dico, ꝙ si querelauit, tunc non est citandus tanquam instigator, seu promotor inquisitionis, sed tanquam accusator,quia,vt dixi s̃.tales querelæ succedunt loco accusationum. Sed quãdo quis non querelat, sed tñ instigat,seu promouet inq̃sitionem,non est de necessitate citandus,nisi compareat, & petat in actis se citari, nam eo casu, licet prius non querelauit,habetur loco partis,& citatur.& vbi succumbat,condemnatur ẽt in expensis, vt accusator:prout in facti contingentia condemnatos fuisse quosdam instigatores, refert Papo lib.24.ti.j.Arrest.2.& ita seruat cõis practica.

5 Sed nunquid aduocatus,vel procurator fiscalis, qui instigant inquisitionem,& faciunt procedi ꝯ aliquem,tenebũtur ad expensas,si repertum fuerit illum non esse culpabilem?Resp.de iure [a] fortè posset dici,ꝙ sic,sed de cõsuetudine apud nos contrarium seruatur, prout etiam seruari in patria Delph.attestatur Guid.Pap.decis.269.denunciator.post n.j. & ꝙ de consuetudine procurator regius non subiiciatur expensis actiuè,neque passiuè,attestatur Prac.Mil.fol.16.n.45.Bene verum est,ꝙ si dolosè,& calumniosè persequeretur aliquem,esset in expensis,& damnis versus partem condemnandus, vti quilibet priuatus. & ita pluries seruatum fuisse per parlamentum Parisiense, attestatur Papo in d.ti.j.Arrest.4.

6 Sed quęro,Tu scis,ꝙ hodie,nemine querelante, fiscus succedit loco accusatoris,vt dixi s̃.q.3.ver. sed certè.nunquid ergo debet eo casu fiscus querelam seu accusationem porrigere,super qua iudex deinde procedat?Respon.ꝙ non,sed tantùm proceditur ad informationem,eo instante, & ita se habet communis obseruantia omnium curiarum, vt dicit Carauita super 20. ritu magnæ cur. post n.4. & dicitur semper instare fiscus,vt procedatur contra delinquentes, etiam si de huiusmodi instantia , in actis non appareat. debet tamen priùs esse aperta via iudici ad inquirendum aliter, quàm per instigationem ipsius fiscalis, iuxta sæpius dicta,vt iudicibus præcludatur via subditos vexandi indebitis impensis.

QVAESTIO XI.

1 *Inquisitio an fiat contra absentem?*
2 *Et an sit citandus ille,contra quem assumuntur indicia?*
3 *Et an pars offensa?*
4 *Iudex an debeat interrogare reum super his,de quibus contra eum intendit inquirere?*
5 *Et an ante inquisitionem danda sit reo copia indiciorum?*

NVnc videamus,quomodo procedendum sit in iudicio inquisitionis,intelligendo semper ꝙ inquirere sit ex officio testes seu informationes recipere contra aliquem,pro aliquo delicto, vt dixi s̃.q.3.in princ.

1 Et in primis quæro,an possit procedi per inquisitionem contra absentem, an autem contra præsentem tantùm? Resp.de iure loquendo regulariter non proceditur via inquisitionis,nisi contra præsentem. si verò reus sit absens,modò nõ per contumaciam se absentem fecerit, non potest inquiri, ita not.per omnes in d.c.qualiter & quando. sed certè quicquid sit de iure,hoc de consuetudine non obseruatur, sed semper fit inquisitio de delicto, siue inquisitus sit præsens, siue sit absens, & siue per contumaciam se absentauerit,siue non,vt attestatur Marian.in repe.d.c.qualiter & quando.nu.92.

2 Item quæro, nunquid priusquam iudex specialiter inquirat,& sic assumat indicia contra aliquẽ, debeat ille citari? Resp.de iure communi vtique reqritur partis citatio, aliàs testes examinari, reo non citato , nullam contra eum fidem facerent, neque ad sententiam,neque ad torturam.& hæc est communis opi.vt dicit Blanc.in prac.cri.fol.5. nu.33.Ant.Gom.c.12.delic.post n.18.Quinimò Ant.de Bu. in d.cap.qualiter & quando. §.debet. post n.40. dicit,ꝙ in receptione testium,in causa inquisitionis specialis debet reus citari , & ꝙ ita obseruat cõmunis practica. & illum refert Aret. in eo.§.debet.n.98.sed certè quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt attestatur ipsemet Blanc.in loco præal. subdens,ꝙ proptereà defensores reorum, non debent multum insistere super ista communi sententia. Hanc etiam dicit esse communem practicam omnium curiarum Foller.in prac.cri.can.fol.109.n.j.Dicit etiam Blanc.ibi,n.6.ꝙ stylus& consuetudo est in ciuitatibus Lombardię,ꝙ testes,siue super generali , siue super speciali inquisitione , & etiam super accusatione,examinantur sine citatione partis.

ADDITIO.

a ¶Vt per l.j.C.de sumpt.recup.lib.x. & tenet Cy.in l.seueriter,C.de excu.tut.Si tamen denunciatio aut inquisitio fieret generaliter contra omnes qui culpabiles potuerint reperiri, non debent in expensis condemnari , nisi probationes ministrant , vel instigent condemnationem fieri. l. ob hæc verba,in gl.in ver.irrogari,in fi.ff.de his qui no.infa.

tis. & alle. Ale. cons. 65. n. 9. in fi. lib. j. quod est duplicatum in cons. 41. libr. 7. qui dicit, ꝙ (vt verbo fertur) ita est stylus, & consuetudo in partib. Lombardiæ, ꝙ testes recipiantur sine citatione partis. & ita esse stylum Italiæ asserit Prac. Caso. fo. 103. post nu. j. dicit etiam Berber. in Viatorio iuris, in rub. de indic. col. 27. ꝙ vsus, consuetudo, & stylus hanc opi. approbant. Hunc etiam esse receptum vsum, stylum, & consuetudinem attestatur Prac. Iod. fol. 24. n. 18. Tu tamen dic, bene verum esse, ꝙ de consuetudine huius prouinciæ, testes qui assumuntur ad informationem curiæ, contra reum absentem, recipiuntur parte non citata, ad effectum procedendi ad capturam, siue citationem contra reum, & si ipse deinde vocatus fuerit contumax, faciunt fidem, etiam quò ad hoc vt super eorum attestationib. possit contra eum ferri sententia diffinitiua. & hæc practica fuit optima ratione introducta, ne si reus citaretur, statim aufugeret, vel posset facilius testes examinãdos subornare. sed si reus comparet, tunc attestationes talium testium examinatorum, absque citatione partis, nullam fidẽ faciunt, neque ad condemnationem, neque ad torturam, nisi parte ipsa presente, aut legitimè citata, seu monita deponat, vel prius per eos deposita repetant, & in eis persistant. Cæterùm qñ processus sit reo comparente, vel in carcerib. existente, semper seruatur communis opi. etiam in hac prouincia. Dixi ĵ. q. 45. ver. cæterùm si reus.

3 Sed quid è conuerso, nunquid in hac inquisitione debet citari pars offensa? Resp. de iure fortè dici posset, ꝙ sic, sed hoc de consuetudine non obseruatur, nisi Florentiæ, vt dicit Ang. in d. repe. l. si vacantia. C. de bo. vac. quem refert Maria. in rep. d. c. qualiter & quando. post n. 213. q. 71. & Ang. de malef. in ver. & ibi caput. nu. 2. Tu verò dic, ꝙ aut pars querelauit, & de necessitate citanda est, aut non querelauit, & tunc quamuis necessariò citari non debeat, tamen cauti, & iusti iudices illam semper citari faciunt ad subministrandum indicia, si quæ habet ad coadiuuandã intentionem fisci. & ita seruatur in hoc Ducatu, etiam si proceda tur per inquisitionem, vt attestatur Bos. ti. de sent. n. 81. in fi. Vide quæ dixi ĵ. q. 31. ver. Vlteriùs quæro.

4 Quæro ẽt, nunquid priusquã iudex inquirat, debeat reum interrogare super his, de quib. intẽdit ꝯ eum inqrere? Dixi s̃. q. 6. ver. successiuè quæro.

5 Vlteriùs quæro, nunquid ante inquisitionem danda sit reo copia indiciorum? Dixi in d. q. 6. ver. sed quid si reus.

Cætera autem, quæ pertinent ad formam processus criminalis, s. qũo, & à quib. assumenda sint indicia, & quid agendum sit post ipsas informationes assumptas, cùm non minùs iudicio accusationis, quàm inquisitionis cõmunia esse videantur, paucis in primis de accusationis iudicio, specialiter præmissis, ĵ suo ordine explicabimus.

QVAESTIO XII.

1 *Accusatio quid sit?*
2 *Et an sit remedium ordinarium?*
3 *Et an sit actio, vel officium iudicis?*
4 *Inquisitio an sit actio, vel officium iudicis?*
5 *Iudex procedens super accusatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili, vel mercenario?*
6 *Accusatio forma quæ sit?*
7 *Accusatio an debeat fieri in scriptis?*
8 *Et quæ in ea requirantur?*
9 *Et an si omittantur, sit accusatio ipso iure nulla?*
10 *Et quid si agatur de crimine ciuiliter?*
11 *Et quid si procedatur per viam exceptionis?*
12 *Et an locus notorius debeat per confines designari?*
13 *Et an dies exprimendus sit in accusatione?*
14 *Et quid si dies expressus non probetur?*
15 *Et an accusator teneatur se inscribere ad pœnam talionis?*
16 *Et quæ sit forma inscriptionis?*
17 *Et quid de consuetudine?*
18 *Et quid de iure canonico?*
19 *Et an accusantes de adulterio, teneantur se inscribere ad pœnam talionis?*
20 *Et an mulier teneatur se inscribere?*
21 *Et an in accusatione requiratur conclusio libelli?*

1 HActenus de inquisitione dictum est, nunc de accusatione videamus. Quæro igitur in primis, quid sit accusatio? Resp. accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniẽte subscriptione. ita diffiniunt cõiter doc. vt dicit Fel. in rub. de accus. n. 3. quem refert Gig. de cri. læsæ maiest. fol. 58. q. j. n. 4. Et dicit Maria. in d. rub. de accu. n. j. ꝙ hanc diffinitionem omnes doc. sequuntur. Mihi, vt sæpius dixi, disputatio super diffinitionib. in prac. visa est semper inutilis, propterea multa quæ contra hanc dici possent, consultò omitto.

2 Quæro, nunquid accusatio sit remedium ordinarium? Dixi s̃. q. 3. ver. debes autẽ. & ver. sed certè.

3 Item quæro, nunquid accusatio sit actio, vel sit officium iudicis? Vtilitas autem huius q. potest esse maxima, puta, si extet statutum, ꝙ non soluens collectas, non admittatur ad agendum, certè si est actio, nõ poterit accusare, si verò est officium iud. vtique poterit: nam q prohibetur agere, non prohibetur iud. offic. implorare. Præterea multæ, & magni momenti sunt differentiæ inter actionem, & officium iud. quas ponit Bar. in l. j. nu. 10. ff. de iu. om. iu. In hoc autem artic. magis communis opi. videtur esse ꝙ sit potius iudicis officium, quàm actio, prout attestatur Bero. in rubr. de accu. n. 7. in fi. licet ipse post multa teneat, ꝙ sit quędam tertia species. Ego verò semper tenui, ꝙ accusatio (prout erat de iure introducta) esset potius actio, quàm officium iud. Sed hodie cùm ex generali consuetudine sublatæ sint ferè omnes solennitates, & formę accusationum, propterea que, vt s̃. dixi, cum accusatione, seu querela partis, officium iudic. inquirentis semper ferè simul concurrat, crederem, ꝙ posset sustineri communis opi. & ideò non putarem ab ea esse in practica recedendum, quę etiam magis fauorabilis est, ne delicta impunita remaneant. Bene verum est, ꝙ si essemus in casibus, in quibus non potest ex officio procedi, fortè verius esset dicere, ꝙ esset de ea iudicandum, prout de actione. Hæ tamen difficultates rarò contingunt in practica.

4 De inquisitione verò, nulli dubium est, quin sit officium iudicis. & hoc omnes fatentur, vt dicit Berous in d. rub. de accus. nu. 10.

5 Scias aũt in hoc proposito, ꝙ iudex procedens super accusatione, dicitur procedere officio iud. nobili, non mercenario. & hæc est communis opin. vt attestantur Scribentes in l. imperium. ff. de iur.

om

om.iu.& in specie Caccial.n.11.& Gaspar.Valas. n.40.& Sapia.n.23.quod de iure potest esse vtile ad multa, licet in facti contingentia, nunquam viderim de his tractari.

6 Quæro, quæ sit forma accusationis? & in primis
7 †nunquid debeat fieri in scriptis? Resp.Saly.in l. pe.n.2.C.de acc.tenuit, quòd siue accusator porrigat libellum dictatum iudici in scriptis, vel porrigat verbalem querelam apud acta iudicis, & tabellio eam in scriptis redigat, iuxta formam l.libellorum, ff.de acc. quòd satis est solennis accusatio, seruatis tamen aliis seruandis. Contrariam autem sententiam, quòd s.libellus accusatorius debeat porrigi in scriptis, tenet Bar.in extrau.ad reprim.ver.per inquisitionem, n.33. & hanc dicit esse veram, & communem opi.Car.Ale.in d.c.de accusatione, co.6.ver.ponitur etiam.2.q.8.Cùm.n.iudicia criminalia procedant ad instar ciuilium, vbi aliter iure cautum non reperitur, & in ciuilib.debeat libellus offerri in scriptis, vt dixi ȷ̃.lib.proxi.idem etiam dicendum videtur de libello accusatorio, vt.s.in scriptis offerri debeat. Sed certè quicquid sit de iure, in practica seruamus opi.Sal.vt.s.sufficiat verbalis querela, per notarium in scriptis redacta, modò in cæteris seruentur seruanda. Et ita quotidie fieri videmus.

8 Præterea in libello accusationis requiritur dies & annus, quo porrigitur accusatio, nomen accusatoris, & accusati, & species delicti, & locus, & tempus, quo delictum cōmissum fuisse dicitur. item inscriptio accusatoris, de quibus omnib.est tex.in l.libellorum, ff.de accus. Sed certè quò ad diem, & annum Imperatoris, siue Cōsulum, quo porrigitur accusatio (quicquid sit de iure) multi Doc.dicunt, quòd hodie illud nō est in vsu, & in specie Sal.in l.pe.n.3. C.de acc. quem refert Ang.de malef.in ver.de anno præsenti, nu.13. Idem dicit Ang.in d.l.libellorum, prout illum refert Aug.ad Ang.de malef.in loco præal. Apud nos tamen vtique seruatur, quòd apponatur dies, & annus porrectæ accusationis, seu querelæ, vt dixi s̃.q.10.vers. scias autem. Et si notarius nō faceret apparere in actis, quo die fuisset porrecta querela, posset tanquam imperitus, vel suspectus officio priuari. nō tamen credo hoc esse de substantia, ita quòd si non apponatur, vitietur querela.

9 Dixi exprimendum esse locum, & tempus delicti, &c. iuxta dispositionem d.l.libellorum. Et si accusatio criminalis ea non contineat, erit ipso iure nulla, etiam si pars non opponat. Et hæc est communis opi.vt dicunt scribent.in l.edita, C.de eden. & in specie Ale.n.13.Dec.n.34.Clau.n.22. Ripa n.26. Cur.iu.n.83. Idem attestatur Aret.in d.c.qualiter & quando.§.debet, n.115.prout illū refert Villal.in lib.comm.opi. litera A.post n.13. ibi tamen Are.loquitur in inquisitione, non autem in accusatione, vt ego fideliter retuli ȷ̃.q.31. ver.quòd de anno.Soc.cons.109.post n.2.li.3.Gom. inst.de act.in pr.n.45. Bellon.cons.63.n.2.Nisi.n. exprimeretur locus, & tempus commissi criminis, proculdubiò incerta redderetur accusatio, ita vt non posset reus, probādo negatiuam coarctatā, se aliquo modo defendere, neque (si opus esset) testes, qui contra eum deponerent, de falso conuincere.

10 Adde, quòd hæc concl. procedit non modò quando agitur de crimine criminaliter, sed etiam quādo agitur de crimine ipso ciuiliter, adhuc.n.debet exprimi locus. & est communis opi. vt dicit Ma-

11 ria.in d.c.qualiter & quādo, n.200.in fi.†Et ideo etiam quando proceditur per viam exceptionis, necessarium est exprimere in ipsa exceptione lo-

a cum, & tempus commissi delicti, [a]iuxta formam d.l.libellorum. Et est communis opi.vt dicit Soc. in l.1.post nu.4.ver.quartò infertur.ff.de except. Boer.decis.321.n.2. vbi refert ita fuisse per illam curiam bis iudicatum. Et hæc quidem absque difficultate procedunt, quando actor proponit actionem ciuilem, ex qua tamen condemnatio infamat: nam eo casu proculdubiò necessaria est solennitas d.l.libellorum. & sic, quòd exprimatur in libello, locus & tempus: aliàs secus. & hæc est communis opi.vt attestatur Ale.in l.j.in pr.n.30.ff.de eden. & in d.l.edita, n.13. Soc.in d.cons.109.n.1. & seq.li.3.Maran.in suo spe.fol.24.n.30. Aug.ad Ang.de malef.in verb.& ad querelam, n.55.licet subdat, quòd hæc opi.nō obseruatur in curia Romana, est tamen tenenda, & obseruanda in practica. vbi.n.agitur actione famosa, licet ciuiliter procedatur, dicitur tamen causa grauis, & æquiparatur criminali, ex quo apud honestos, & probos viros, fama & vita æquiparantur. Quam tamen intellige, vt procedat, si opponatur à parte, nam eo casu necesse est exprimi locum, & tempus, sed parte non opponente, quando ciuiliter agitur, procedit libellus, etiam, si ea non exprimantur. & hanc opi.dicit esse magis communem Soc.in d.consi. 109. n.4. vbi in facti contingentia ita consuluit. quod nota, quia est pulcherrima limitatio.

Est autem exprimendus locus in libello accusationis, illum designando per cohærentias, vt videre potes apud Ang.ď malef.in ver.in platea communis. quod quidem optimè ꝓcedit in delictis, quæ committuntur aliquid faciendo, sed si committantur non faciendo, puta, quia accusetur syndicus, qui non denunciauit maleficium, eo casu, cùm delictum nō habeat locum determinatum, quo circunscribatur, non credo locum habere hanc conclus. nisi quis fortè vellet apponere locum palatij, in quo solent syndici referre denuncias, tanquam ibi commissa fuerit negligentia, prout seruari Florentiæ attestatur Bal.in l.in causis.n.3.C.de ac.quod est iudicio meo ridiculum.

12 Sed pone, quòd sit aliquis locus publicè notorius, prout est platea communis, vel palatium Potestatis, nunquid adhuc erit designandus per cōfines? Resp.quòd sic. ita dixit Gand.de malef.in rubr.qual. fiat ac.n.3.prout illum refert Ang.in l.hac consultiss.nu.2.C.qui test.fac.pos. subdens, quòd ita seruat consuetudo, quem etiam refert Aug. post Ang. de malef.in ver.in platea communis, post nu.11. Sed certè Gand.in libro meo hoc non dicit, bene affirmat posse sustineri libellum accusationis, in quo tātùm dicitur maleficium commissum fuisse ante domum dicti Petri, & quòd accusator poterit illum declarare, subdens ita consultum fuisse Bononiæ, per plures legum Doct.non tamen loquitur

ADDITIO.

a ¶Item & tempus sniæ super eo delicto per iudicem latæ, item & aliæ eiusdem criminis circunstantiæ. vt per Inn. in c præsentium.§.testes.de testi.li.6.& ibi Arch & Phil.Fran.

quitur Gand.quando locus est adeò notorius,vt declaratione non egeat.ideò dic verum esse,vt dicit Ang.in d.l.hac consultiss.ꝙ de consuetudine, (vt plurimùm) solent apponi cohærentiæ, etiam si locus sit notorius,sed tamen etiam si non apponantur,procedunt querelæ,& accusationes,& etiam inquisitiones,modò locus sit certus. Et hãc opi.dicit esse veram,& magis communem Menchia.lib.j.de testa.par.j.§.4.nu.33. neque ego vnquam vidi, propter hoc, annullari aliquem processum,neque dicere esse annullandum.

13 Dixi etiam, ꝙ est exprimendum tempus delicti, s.annus & mensis,vt in d.l.libellorum.Sed pone, ꝙ accusatus compareat, & petat exprimi per accusatorem diem certam delicti,quia fortè intendit ipse ad sui defensionẽ probare, ꝙ eo die erat in alio loco,remoto à loco delicti, nũquid eo casu debet iudex cogere accusatorẽ ad ipsam diem exprimendam? Resp.Bar.in l. is,qui reus. n. 10.ff. de pub.iu.& in l.arbitraria.§.si quis Ephesi. n.6.ff. de eo,quod cer.lo. & in d.l.libellorum.in prin.n. 13.tenuit,ꝙ sic.& dicit Cors.in reper.Abb.ver.accus.ꝙ illum seq.communiter doc.ita etiam communiter teneri attestatur Ias.in d.§.si quis Ephesi. post n.j.quem refert Siman.de hæ.c.4.n.4.& Bossi.de inquis.nu.92.Prac.Conr.fol.224.post nu.3. Plot.inter cons.cri.diuer.cons. 109. post n.4.lib.j. Apostil.ad Vital.de malef. in rub.quid sit accusatio.sub n.12.ver.sed anni. Viuius in lib.commu. opin. ver.accusator vel fiscus. Et hoc dicit se aliquando obtinuisse coram magnis peritis,existentib. Bergomi ad officium maleficiorum, Alb. in d.l.libellorum.in prin.n.5.ff.de accus.aliàs.n.tolleretur reo magna pars defensionis suæ, sc.facultas probandi negatiuã,quod esset inconueniens, quicquid dixerit Sign.qui in contrariũ consuluit cons.244.vbi,nu.22.dicit,ꝙ hoc dictum Bart. est falsum,& quod suæ opi.videntur multum singulares,& phantasticę,& deuiantes à cõmunib.opi. nostrorum maiorum.intellige tamen,ꝙ tenetur accusator reo,id petenti,exprimere diem,nõ aũt illum probare.Et hoc oẽs fatentur,vt dicit Bertr. cons.16.n.2.li.6.Quod tamen intellige,iuxta ea, quæ statim dicam j̃.vers.sed quid si accusator.Et subdit ibi Bertr.ꝙ sufficit, si diem exprimat accusator, tempore quo datur reo terminus suarum defensionum. est.n.ei satisfactum ex quo potest deinde probare negatiuam in suis defensionibus quod est not.scias etiam,ꝙ quamuis iudex possit cogere accusatorem ad exprimendum diem, potest nihilominus accusator dicere, ꝙ non recordatur de die,& erit excusandus. Et ita communiter practicatur,vt dicit Ang.in d.l.libellorum.nu. 5. quem refert Aug.ad Ang.de malef.in verb.de anno præsenti.post n.4.& Apostil.ad Sal.in d.l.in causis.sub n.5.C.de accu.quod ego etiam admitterem, si casus contingeret, dummodo accusator id affirmaret cum iuramento.

14 Sed quid si accusator in sua accusatione expresserit diem,cùm non teneretur,&deinde non probauerit, nunquid debet propterea succumbere, licet testes aliàs deponant de crimine? Resp.Bar. in d.l.is qui reus.n.9.ff.de pu.iu.tenuit,ꝙ sic.& dicit Bertr.cons.217.n.2.lib.6. ꝙ ita respond.communiter doc. Hanc etiam senten.vti cõem refert Aug.ad Ang.de malef.in verb.de anno præsenti. nu.4. Quæ tamen opi.mihi nunquam placuit, & credo, ꝙ cum magna difficultate posset sustineri in practica,nisi qualitas diei esset de substantia delicti, puta quia adesset statutum disponens, ꝙ tali die aliquid non fieret,vel huiusmodi:tunc.n.procuIdubiò debet probari dies, ad hoc, vt reus possit de ipso facto tanquam de delicto puniri.Sed si factum,quod proponitur,esset ita delictũ in vno die,prout in alio,non crederem probato delicto, licet dies expressus non probaretur,reum esse absoluendum. solent.n.in libello accusationis, seu querelæ apponi illæ clau.salutares, Non se astringendo,&c.Et super quib.omnib.&c.quę saluant & sustinent accusationem,& processum,etiam si non sit probata qualitas, in accusatione deducta, modò de crimine constet.vt dixi j̃.q.66.vers.sed quid,si pro parte.

15 Dixi quoque ꝙ de iure tenetur accusator se subscribere ad pœnam talionis. vt est tex.in d.l.libellorum.& in l.3.C.qui ac.non pos. & est cõis opi. vt attestatur Affl.super const.Regni,in quibusdã locis, prout illum refert Duen.reg.27.in prin. licet ego in lib.meo non reperiam Affl. ibi id attestantem.Refert etiam Maria.in c.super his,n.19. de accu.Io.An.attestari, ꝙ hæc sit cõis opi.ꝙ.s.inscriptio sit de substantia libelli[a] accusatorij.idem attestatur Bertr.cons.267.in pr.lib.2.fuitque hoc optima rõe introductum.ad refrenandam temeritatem accusatorum,vt.s.vbi accusationem non probarent, ipsi in seipsos sentẽtiam talionis,propria subscriptione susciperent.licet autem cõiter appelletur inscriptio, tamen rectè loquendo deberet appellari subscriptio, ẜm Car.Ale.in d.c.de accusatione.co.3.ver.inscriptione.& ita illam appellat Iurisc.in d.l.libellorum.ver.item subscribere.quamuis,ẜm Fel.in d.c.super his.n.10.communiter videtur,ꝙ inscribere,&subscribere non differunt.& ita videmus,ꝙ in hoc proposito doctores vtrunque ponunt indifferenter.

16 Forma autem huiusmodi inscriptionis erat,ꝙ accusator se obligaret ad similitudinem pœnæ, & promitteret de accusatione prosequenda vsque in finem. ita dicit Bar.in l.si cui.in pr.n.2.ff.de accu.Et est communis concl. vt dicit Are.in d.c.super his.n.33.Hanc etiam formam dicit communiter approbari Maria.in d.c.super his.nu. 17.

17 Cæterùm hodie, de consuetudine non obseruatur ista solennitas subscriptionis, vt dicit Spec.in ti.de accu.§.j.n.4.in fi.quem refert Foller.in prac. crim.fol.136.post nu.3.& Millius in suo reper.in ver.accusator.& Prac.Conr.fol.224.numer.4.& Marc.decis.683.quæritur qualiter.nu.6. Io.And. ad Spe.in ti.qui accu.non pos. prout illum refert Gram.super consti.Regni,fol.61.nu.11.idem dicit Gand.de malef. in rubr.qui accus.poss.nu.38. & in rubr.qualiter fiat accusatio. post nu.6. Bart. in d.l.si cui.in princ.nu.2.in fi.ff.de accus. Sal.in l. de crimine.num.4. C.qui accus.non poss.Angel. de malefic.in ver.& ad querelam.numer. 5. & ibi Aug.

ADDITIO.

a ¶Adde tex.in l.fi.C.de accusa.& c.quisquis,2.q.8.Cessat tamen subscriptio in accusatione adulterij, quando maritus accusat iure mariti.l.quamuis,2.C.de adul.item cessat in leuibus criminib.l.leuia.ff.de accusa. & aliis casib.not.per gl. in c.super his,de accus.& per Spe.ti.de accus.j.&3.par.

Aug. in Apostill. Pract.Papiensis in forma inquisitionis,in verbo, Hęc est quædam inquisitio,nu. 1.in fi. Apostil.ad Vital.de malef.in Rubr.quid sit accusatio,sub n. 12.in verbo,Inscribere,Rub.in l. pen.§.ad crimen, n. 5.ff.de publ.iud. Gigas de crimine læsę maiest.fol. 58.quæst. 1.nu.6.Boss.in tit. de inquisitione,post n. 14.Didac.lib.2.resolut.ca. 9.n. 1.Duennas in d.reg.27.ver.Est tamen notandum.Idem etiam obseruari in regno Francię,attestatur Pract.Millei,fol. 15.n.25.& fol.29.n.2.præterquam in crimine falsi,nam in eo morib.receptum est in ea prouincia,vt necessaria sit inscriptio nulla facta distinctiõe,an ille,qui vult aliquod instrumentum vel aliam scripturam de falso redarguere,sit actor,vel reus,prout etiam attestatur Igneus in l.fideicommissum,n. 155.ff.ad Syll.Ratio autem, cur hodie non obseruetur illa solennitas subscriptionis,est, quia cum hodie pariter ex consuetudine,sublata sit pœna talionis,secundum ea quæ dixi infrà,q.lxxxj.superflua est etiam subscriptio,propter quam actor ad ipsam pœnam talionis se obligabat.

18 Scias tamen, ꝙ de iure canonico, adhuc necessaria est huiusmodi inscriptio. Et ita quotidie seruamus, vt dicit Card.Ale.in c.libellorum, circa fi.2. q.8. Et ideò in curia Romana vbi quis impetrat beneficium per priuationem alterius, ex aliquo crimine non datur ei signatura quo ad priuationem nisi in forma, vt scilicet se subscribat ad pœnam talionis, & iuxta formam iuris, vt ibi, quem refert Gigas in loco præallegato,q. 1.in fin. Idem etiam loquendo per verbum fortè, dixit Bar. in d.l.si cui,n.2.in fi.

19 De iure autem ciuili talis solennitas subscriptionis,vt dixi,abiit in desuetudinem,quinimò secundum aliquos(etiam circunscripta consuetudine) talis solennitas subscriptionis nunquam fuit necessaria. Nam obligatio ad pœnam talionis, etiã si expressè non fiat,subintelligitur ex legis dispositione, prout videtur tenere gl.in d.l.in causis, in gl.fi.in fi.C.de accus.quę vult,ꝙ ex subscriptione in qua accusator affirmet, se dedisse illum libellũ, censeatur se obligasse ad pœnam talionis. Refert etiam Feli.in d.c.super his, post n. 10.ꝙ Bar.in d.l. si cui.attestatur,ꝙ hæc est communis opi. licet ego in libro meo nõ reperiam. Bar.id attestantem. Sed quicquid sit tenenda est hæc conclusio, ꝙ ẽt de iure cessante subscriptione accusator, qui accusationi se non subscripsit punitur nihilominus pœna talionis, perinde ac si subscripsisset, quam dicit esse communem Ab. in d.c.super his, nu.8. Aret.in eo.c.super his,n.21.Et ideo etiam si omissa sit, non propterea vitiaretur processus, prout etiam tenere communiter Doctores, affirmat Card.Alex.in d.c.de accus. col.3. in fin. Foller. in pract.cri.cano.fol. 50.n. 50.licet in hoc vltimo,re uera circunscripta consuetudine, fortè dici posset contrariam opi. esse veriorem, quòd scilicet omissa subscriptiõe, accusatio esset nulla, ex quo tradita videtur pro forma. Sed hæc nunquam contingunt in practica.

Sed retenta conclusione, quòd subscriptio sit necessaria: Quæro,nunquid mariti,& alij accusatores de adulterio,qui præsumuntur accusare propter immensum dolorem,& ideo excusantur à pręsumpta calumnia, teneãtur se subscribere ad pœnam talionis? Respon.quòd sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Ana.in c.cũ dil. post n.24.de calumniat. Et licet Aret.in d.c.super his, n. 19.referat Doctores communiter dicere, quòd maritus de adulterio accusans, iure mariti nõ tenetur se subscribere,sed tãtùm quando accusat iure extranei, tamen indistinctè tenendum est, quòd tenetur se subscribere. Quamuis enim excusetur à præsumpta calumnia, nõ tamen propterea debet excusari à vera, & consequenter: neque etiam à subscriptione,vt per Aret.ibi.

20 Quæro etiam, Tu scis,ꝙ regulariter mulier prohibetur accusare, vt dixi infrà q. 14.ver.Præterea dixi,nisi in quibusdam criminibus exceptis, nunquid ergo in casibus,in quibꝰ admittitur ad accusandum,tenetur & ipsa se subscribere? Resp.de iure ciuili vtiq; debet se subscribere, sed de iure canonico nõ tenetur.Ita dicitur tenere gl.in d.c.super his,quę per Doctores communiter approbatur,vt dicit Card.Alex.in d.c.de accus.col. 1. Hãc etiam opi. communiter teneri à Canonistis attestatur Hieron. in Apostil.ad Ange.de malef.in d. verbo, Et ad querelam,n.18. quam etiam cõmunem appellat Aret.in d.c.super his,nu.20.

21 Vltimò quæro, nunquid in accusatione criminali necessaria sit conclusio libelli? Respon. quod non,secundum Bart.in l.libellorum,n. 19.ff.de accus. Et est communis opin.vt attestatur Maria.in repe.c.qualiter,& quando. n.211.de accus. Et dicit Bal.in l. si quis se,in fi. C.de accus. quòd ita dicunt omnes Doctores. Ratio autem, qaare non requiratur conclusio libelli in criminalibus,vt in ciuilibus,est secũdum eum, quia in ciuilibus pars potest, diuersis modis concludendo libellum facere, vt diuersis etiam modis possit sequi sententia: nam etiam si quis sit creditor de mille, potest concludere tantummodo in centum,& iudex nõ poterit vltra illa centum condemnare,etiam si de maiori debito appareat.Sed in criminalib.ex narratione facti oritur certa iuris dispositio,q̃ pro eo delicto pœnam imponit, quæ ex diuersitate concludendi variari non potest.Et sic lex ipsa semper concludit ad commodum fisci & iustitię complementum. Sufficit ergo quòd libellus accusatiõis ita concludat.Quare peto ipsum puniri iuxta formam iuris, & statutorum,&c. Et ita est de cõsuetudine,vt dicit Alber.in l.interdum.in prin.n.2.ff. de pub.iud.Sal.in d.l.in causis, nu.22.C.de accus. quem refert August.ad Ang. de malefi.in verbo, Hæc est quædam inquisitio,n.66. Idem dicit Ange.de malef.in d.ver. Et ad querelam,n. 56.quem refert Pract.Conradi,fol.ccxxv.nu.7.Ita etiam de consuetudine seruari ait Card.Ale.in d.c. libellorum,col.2.ver.Nota,quòd non videtur, 2.q.8.Faciunt quæ dixi infrà, q.31. ver.Super quibus omnibus.

QVAESTIO XIII.

1 *Plures an possint in eodem libello accusare eundem?*
2 *Et an plures possint simul accusari?*
3 *Et an vnus possit accusari de pluribus criminibus simul?*
4 *Et an vnus possit de pluribus criminibus separatim accusari?*
5 *Et an supersedendum sit in vno, donec super alio cognitum sit?*

Dictum

Dictum est de accusatione, & forma libelli accusatorij, nunc successiuè videndum est, †an
1 in eodem libello plures accusare, vel accusari possint. Et in primis quæro, nunquid plures possint simul accusare eundem? Resp. Aut cuiuslibet accusantium interest ratione officij, puta, quia sint plures tutores, vel administratores, & tunc possint simul accusare in eodem libello, non autem in pluribus. idemque si eorum interest ratione communis iniuriȩ, puta si communis eorum seruus occisus sit. Aut nullius eorum interest, neque ratione officij, neque communis iniuriæ, & tunc non admittũtur simul ad accusandum, neque in eodem libello, neque in diuersis, sed vnus eorũ eligitur, qui sit magis idoneus. Ita dicit Salic. in l. accusatoribus, n. 2. C. de accusat. Et hæc distinctio in omnibus tribus membris communiter tenetur, vt attestatur Hieron. in Apostill. ad Ang. de malefi. in verbo, & ad querelam, n. 65. sed hoc vltimum, vt scilicet quando plures qui nõ prosequuntur suã, vel suorum iniuriã volũt accusare, debeat iudex vnum eligere, intellige vt procedat parte opponente: nam si pars nõ opponat, valet iudicium. Et hæc est communis opin. vt attestatur Aret. in c. olim, n. 10. de accusa. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera A. post n. 13. Item intellige vt procedat, nisi ipsi omnes vellent vnum procuratorem constituere, tunc enim posset procurator nomine omnium causam prosequi. Ita tenet Inn. in d. c. olim, n. 5. quem sequũtur cõmuniter Doctores, vt attestatur Imola in d. c. olim. in fi. prout illum refert Ana. in c. 1. post n. 3. ver. Quid autem si plures, de collus. deteg. dicit ẽt Aret. in loco præallegato, post n. 11. ꝙ hanc doctrinam approbant communiter Doctores, & illum refert Villalob. vbi suprà.

2 Quæro nunc è conuerso, nunquid possint plures simul accusari? Resp. ꝙ regulariter quis non potest duos, seu plures in eodem libello accusare, etiam si suam, vel suorum iniuriam prosequatur. Ita tenet Spec. in tit. de accusatore, ver. Item quòd non potest. Et dicit Marian. in c. 1. post n. 143. col. 4. ver. Est ergo vera, de libel. obl ꝙ ipse secundum hanc conclusionem consuluit, & ꝙ ita fuit iudicatum. Hæc tñ conclusio intelligenda est, vt procedat, quãdo agitur de diuersis delictis, sed quando agitur de eodem delicto à plurib simul, vel ex eadem causa commisso, tunc possunt plures in eodem libello accusari. etiam si essent mille, quicqd dixerit gl. in l. qui pupillam. in gloss. fi. ff. de adult. cuius opi. communiter reprobatur, vt dicit Marian. in loco præallegato.

3 Sed nunquid potest accusator de pluribus criminibus, in eodem libello accusationem proponere? Respon. Aut accusat vnum tantùm, & potest cõtra eum multa crimina in eodem libello deducere. Aut accusat plures, & non potest ex diuersis delictis eos in eodem libello accusare. Et hæc est communis opin. vt dicit Roman. cons. 240. post n. 1. quem refert Apostil. ad Ang. de malefi. in verbo, & ad querelam, sub n. 25.

4 Item quæro, nunquid possit quis de pluribus criminibus separatim accusari? Respond. ꝙ sic, non modò si talia crimina ex pluribus factis resultẽt, sed etiam si ex eodem facto oriantur plura crimina, & sint specie diuersa. potest enim delinquens de ipsis omnibus separatim accusari, & de plurib. quoque puniri. Et vbi super vno crimine sit conclusum in causa, adeò ꝙ sola sentẽtia expectetur,
5 †erit supersedendũ donec causa, etiam super altero crimine, expediatur. ita tenet Bart. in l. qui de crimine, ver. Venio ad fi. C. de accusa. Et hæc conclusio est communiter approbata, vt dicit Gril. de diuer. crim. lib. 3. q. 1. n. 13. Quod tamen intellige vt procedat, quando tales causæ tractarentur sub eodem iudice, secus autem si coram diuersis, nam eo casu quilibet iudex procedit alio non expectato, nisi tamen reus sit in vno loco carceratus, tũc enim debet in alio supersederi. iuxta ea, quæ dixi infrà q. 34. ver. De carcerato. Vide quȩ in hoc proposito dixi infrà q. xvj. ver. Quæro nunquid.

QVAESTIO XIIII.

1 *Accusare qui possint, vel non?*
2 *Et quid si suam, vel suorum iniuriam prosequantur?*
3 *Et an clericus possit accusare?*
4 *Et an miles?*
5 *Et an filiusfamilias?*
6 *Et an pupillus?*
7 *Et an minor?*
8 *Et an mulier?*
9 *Et an criminosus?*
10 *Et an constitutus in peccato mortali?*
11 *Et an infamis?*
12 *Et an accusatus?*
13 *Et quando dicatur nomen accusati receptum inter reos?*
14 *Et an absolutus de crimine?*
15 *Et an condemnatus de crimine?*
16 *Et an excommunicatus?*
17 *Et an inimicus?*
18 *Et quæ dicatur capitalis inimicitia?*
19 *Et an pauper?*
20 *Et quis dicatur pauper?*
21 *Et an laicus possit accusare clericum?*
22 *Et an patronus clericum in suo beneficio institutum?*
23 *Et an vasallus dominum?*
24 *Et an syndicus vniuersitatis?*
25 *Et an compater, vel filius spiritualis possit accusare de morte compatris.*
26 *Et an filij illegitimi de morte eorum parentum?*
27 *Et an spurij?*
28 *Et an spurij possint accusare de morte matrum?*

1 Nunc videamus quȩ personȩ accusare possint vel nõ. Et quia materia est satis trita, breuius, quàm fieri poterit me expediam. Plenius videri potest in titulis ordinariis, & apud Criminalistas in suis Rubricis. In primis igitur fac regulã, quòd quilibet potest accusare, qui non est à iure prohibitus: nam hoc edictum est prohibitorium, vt dicit Spe. in tit. de accus. §. j. in primis verbis, vel melius permissorium, quia scilicet generaliter omnibus illis permissum est accusare, qui exprepsè prohibiti non reperiuntur, text. est in l. qui accusare. ff. de accusat. Et hanc regulam ponunt communiter Doctores teste Anto. Gom. cap. 1. delict. nu. 31. Sunt autem aliquæ causæ, propter quas multæ personæ ab accusando repelluntur, scilicet aut propter dignitatem vt clericus, & miles, aut propter defectum concernentem statum personæ, puta, filiusfam. vel seruus, aut propter defectum

ætatis

ætatis,vt pupillus & minor,aut propter imbecillitatem sexus, vt mulier, aut propter indignitatē personæ,vt criminosus, infamis, dānatus,excōicatus,& huiusmodi, aut propter defectum fidei, quia.s.lex de eo plenè nō confidit,vt inimicus & pauper. Aliquando etiam repellitur quis ab accusando propter reuerentiam, ad quam obligatur versus eum, quem accusare intendit, puta si seruus,aut libertus, aut vasallus velint accusare dominos suos,vel si laicus velit accusare clericum. Repellitur ēt qñque propter amorem, ad quem obligatur,puta maritus versus vxorem,aut frater versus fratrem,de quibus omnibus videamus. Scias tamen ꝙ huiusmodi q̄ōes rarò in pract.occurrunt,vt quia,vt sæpius dixi,ex generali cōsuetudine in omnib.ferè casib.hodie per inquisitionem,seu ex efficio proceditur, etiam si nemo accuset.Et ideo iudices nunquam reiiciunt querelam ab alio porrectam, propter aliquam ex prædictis causis ex quo ipsi ēt sine querela partis possent ex officio procedere. Quinimò talis querela aperit iudici viam assumendi informationes, & inquirendi super illo delicto,ēt si sit porrecta ab eo q de iure accusare nō pt,vt quotidie videmus in pract. obseruari. Bene verum est ꝙ in locis in quib. seruatur ius cōe, possent hæ qq. esse valde vtiles. Pariter etiam in locis,in quib.non possunt iudices super omnib.delictis ex officio procedere,prodessent in illis casib.in quib.nō posset procedi nisi ad querelam partis, quæ hodie succedit loco accusationis,vt dixi s̄.q.x.ver.scias autem.

2 Volo etiam, vt præsupponas vnum pro absoluto in hac materia,ꝙ.s.oēs illi qui sr̄ à iure prohibiti sunt accusare, admittūtur nihilominus indistinctè ad accusandum si suam, vel suorum iniuriam prosequātur.l.hi tamen omnes. ff.de acc.& est communis Theorica Doct. vt attestatur Villalp.super l.22.c.50.post n 4. magis.n.fauendum est his,qui propriam iniuriam prosequuntur. Appellatione autem suorum in hoc proposito qui veniant, non est à iure determinatum, & Doct. multum variè loquuntur,prout refert An.Gom. in c.1.delict.n.33.vbi recēset quatuor opi. & tandem dicit,ꝙ vera & communis opin.est,ꝙ ille dr̄ accusando prosequi suorum iniuriam,qñ nō cogeretur ꝯ eum,cuius iniuriam prosequitur inuitus dicere testimonium. Tu verò dic, ꝙ in hoc proposito appellatione suorum veniunt parētes & descendētes omnes,item patroni, & patronæ, & eorum liberi frater, soror, vxor, socer, socrus, gener,nurus,vitricus,nouerca,& priuignus. Et in hoc residet cum effectu Abb.in c.de cætero, n.7. de testi. cuius opi.dicit esse communem Fel.in c. cum dilect.n.9.de acc.quem refert Maran. in suo spec.fol.84.n.62.& Carauita super 192.ritu magnæ curiæ,nu.2. Quod bene nota.

3 Dixi in primis,ꝙ aliqui propter dignitatem prohibentur accusare. Quæro,nunquid clericus possit accusare? Resp.ꝙ sic,dūmodo ex eo crimine, de quo alium accusare intendit, non ingeratur pœna sanguinis: nam eo casu si accuset,efficitur irregularis. Tex.est in c.2.& in c.postul.de homi. & est omnium communis sententia, vt ait Did. in cle.si furiosus.de homi fol.312.vers.tertio eodem. Bene verum est, ꝙ si clericus in actu ipsius accusationis protestetur, ꝙ non intendit agere ad vindictam corporalem, eo casu non efficitur irregularis, vt dixi s̄.lib.7.§.irregularitas. & hanc cautelam vidi sæpissimè in pract.obseruari. Vide tamen quæ dixi s̄.q.24.ver.sed quid si clericus.

4 Quæro etiam, nunquid miles possit accusare? Resp. de iure communi milites prohibentur accusare, nisi suam vel suorū iniuriam prosequantur,tex.est in l.non prohibentur,& in l.qui de crimine. C.de ac.debēt enim milites curare ea quæ ad militiam pertinent, non autem se criminalib. litibus immiscere. Tu verò dic,ꝙ hoc fortè poterat locum habere in militibus antiqui temporis,de quibus dixi s̄.lib.2.§.miles. Sed hodie milites nostri temporis indistinctè admittuntur ad accusandum. Et ita communiter concludunt Doc.omnes, vt dicit Nouel.in trac.ad defensam, fol.73.nu.32.

Dixi etiam, quòd propter defectum concernentem statum personæ aliqui prohibentur accusare. Exemplum in seruo, & statulibero, qui alios accusare non possunt præterquam in nonnullis casibus exceptis.

5 Sed quid in filiofam. Resp. si accedat consensus patris, nulli dubium est, quòd poterit accusare. Punctus est an possit accusare sine consensu patris. Et in hoc gl.in l.fi.§.necessitatem,in gl.mag. in ver.imponenda, C.de bo.quæ li.tenuit, quòd non. Et ita magis communiter teneri attestatur Pract.Carer.fol.617.post nu.108. Sed certè quicquid dicat Carer. illa gl. communiter reprobatur,vt dicit Card. Alex.in c.de accusatione,col.9. ver.item secundum aliquos, 2.q.8. Hieron. post Ang.de malef.in ver.& an querelam, post n.81. Dicit etiam Pract.Papien.in forma inquis.in ver. contra,& aduersus.n.3.quòd istud quòd filiusfa. non possit in iudicio criminali esse sine consensu patris, malè per iudices obseruatur. Et ita videmus quotidie contrarium seruari, quòd scilicet non requiratur consensus patris, siue filiusfa.accuset, siue accusetur de publico crimine. Et fuit opi.Bar.in l.inter liberos,§.1.ff.de adul.quam dicit esse communem Hier.in loco præal. subdens non esse in iudicando ab ea recedendum, quam dicit Carauita super 201.ritu magnæ curiæ, n.8. Hoc idem attestatur Ant.de Tremo. in addit.ad Bonac.in pract.exceptionum, in rub.quib.mod. suo no.ani.nu.13.prout illum refert Villal.in sua collecta com.opi.in litera F.nu 133. Et dicit Are. in cons.138.in primis ver. quòd illa est communis omnium sententia, quòd in criminalibus maximè vbi filius se defendit, non requiritur patris consensus. Ego certè nunquam vidi in practica dubitari in causis criminalib.an filiusfa.siue agendo, siue defendēdo posset stare in iudicio sine cōsensu patris, sed semper vidi procedi, siue ageretur de crimine publico, siue de crimine priuato. Et ideo putarem minimè mutanda esse,&c. Et licet Alb.in l.pe.§.ad crimen, n.15.ff.de pub.iu.dicat, ꝙ aduocati communiter ad tollendum omne dubium,faciunt interuenire patris cōsensum, ego tamen vidi sæpe contrarium obseruari,& nihilominus abundans cautela non nocet. Dicebā etiam, quòd propter defectum ætatis nonnulli ab accusando repelluntur, prout est pupillus qui non admittitur ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur,l.2.§.pupillus,

vbi Doct.ff.de accus. & est communis opi.vt ait Hier.in d.ver.& ad querelam,post nu.29.

7 Sed quid in maiore 14. ann. minore autem 25. Resp.si est minor 20.an.adhuc repellitur ab accusando. Et ita vñr cōcludere cōiter Doct. vt dicit Ab.in c.1.n.10.de acc.Intellige nisi suam,vel suorum iniuriam prosequatur, vt in pupillo s.dictū est. & ita hanc esse cōem opin.attestatur Ant.de Tremo in loco præall.n.6.ver.ad illos casus, put illum refert Villal.in loco præal.in litera M.n.91. Si verò est maior 20.ann. tunc etiam si sit minor

a 25.pt indistinctè accusare, [a] ēt si suam,vel suorū iniuriam nō prosequatur. ita tenet Bar.in d.l.2.§. pupillus,nu.2.& est communis opi.vt attestatur Ale.in l.de pupillo,q̄ legit cum §.præced.inc.si in publico,n.8.ff.de no.ope.nun.quē refert Nouel. in tract.ad defensam,fo.67.n.13.idem attestatur Zanet.in c.j.de ac.prout refert Hier.ī loco præal. post n.29 &Viu.in lib.com.opi.in verb.accusare regulariter. Hanc etiam dicit esse com.opi.Mod. Sal.in l.si cautiones,n.3.C.qui acc.non pos. Sed quicquid sit de iure, consuetudo indistinctè admittit minores ad accusandum, dummodo 14. ætatis ann.excesserint.

8 Præterea dixi, ꝙ propter defectum sexus mulier ab accusando repellitur, vt est tex.in l.d crimine, C.qui ac.non pos.Scias tamen,ꝙ si suam,vel suorum iniuriam prosequatur,non est ab accusando excludenda,vt dicit tex.in d.l.de crimine.Hinc infertur, ꝙ pt vxor accusare homicidam de morte mariti,& hæc est omnium receptissima snīa,vt attestatur Pla.lib.1.delict.c.40.n.2.subdens etiam, ꝙ est obseruantior quam ipse viderit: sunt enim maritus & vxor tanquam duo in carne vna.

9 Dixi quoque, ꝙ propter indignitatem personæ multi accusare prohibētur.Quæro ergo,nūquid criminosus repellatur ab accusando? Resp. Hæc q.pt multis modis cōtingere.nam aut loquimur de criminoso nondum diffamato, nec accusato, aut de iam diffamato & nōdum accusato, aut de accusato nondum cōdemnato, neque absoluto, aut de iam absoluto,aut de iam condemnato.Primo casu qn̄ loquimur de criminoso nōdum diffamato,nec accusato,distinguendum est inter forum ecclesiasticum, & seculare. nā in foro ecclesiastico talis criminosus rlr repellitur ab accusando, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, & hoc de iure can.tenetur ꝓ certo, vt dicit Car. Ale.ī c.prohibent,ver.Nota,ꝙ regulariter.2.q.1.

10 Quinimò de iure can.non mō criminosus,sed ēt simplr cōstitutus in peccato mortali de quo pœnitentiam non egerit,repellitur ab accusando.& hāc dicit esse com.opi.Bero in d.c.1.n.35.de acc. Multum autem interest inter criminosum & peccatorem, vt ibi per te videre poteris. Sed certè si peccatores non admitterentur ad accusandum nullus reperiretur q posset accusare. De iure aūt ciuili propter crimen,quis ab accusatione nō repellitur,nisi ex ea factus sit infamis,vt j.dicam.

11 Secundus est casus, qn̄ loquimur in criminoso nōdum accusato,sed tamen de ipso crimine iam diffamato.Et tunc si quidē crimen est tale ex quo non resultet infamia,non est de huiusmodi diffamatione curandum.Si verò ex tali diffamatione effectus est infamis,vidēdum est generaliter nunquid infamis possit accusare. Et in hoc scias esse distinguendū inter infamiam iuris, & infamiam facti, nam infamis infamia iuris prorsus repellitur ab accusando,tam de iure ciuili, quàm de iure can.c.infames,6.q.1.l.qui accusare,ff.de acc.& hæc est communis & indubitata conclus.vt dicit Hier.post Ang.de malef.in verb.& ad querelam, post nu. 23. Infamis autem infamia facti de iure can.repellitur ab accusando,sed de iure ciuili admittitur.& ita tenent communiter Doct.vt dicit Bero.in d.c.1.n.44.Hanc etiam opi.dicit esse communem Hier. in loco præall. quem refert Viu.in lib.com.opi.in ver.accusare non potest.Quis autem

b dicatur infamis infamia iuris, [b] & quis infamia facti,dixi s.lib.2.§.infamis.

12 Tertius est casus, quando agitur de criminoso iā accusato,& tunc est distinguendum:nam aut nomen ipsius accusati nondum est receptum inter reos, & tunc potest accusare de maiori crimine nedum quemcūque extraneum, sed etiam suum accusatorem.De pari autem seu minori crimine neminem accusare potest, nisi suam,vel suorum iniuriam prosequatur, secūdum opi.Azo. quam dicit esse communem Im.in l.is,qui reus.n.21.ff. de pu.iu.Maria.in c.1.n.67.de mu.pe.&hanc opi. quantum ad hoc,ꝙ possit prosequendo suam iniuriam reaccusare suum accusatorem,& quòd super vtraque sit procedendum,dicit seruari Bal.in l.1.post n.21.ver.dicunt ergo, C.qui ac.non pos. Odofr. autem tenuit ꝙ etiam de pari vel minori possit accusatorem suum reaccusare. & hæc opi. per totam Italiam de consuetudine obseruatur, vt dicit Gand.de malef.in ti.qui ac.pos.n.41.quē refert Aug.ad Ang.de malef.in d.verb.& ad querelam.post n.63.&ideo ab hac sententia non putarem in practica recedendum, reo tamen prius in carcerib.cōstituto,vt statim dicam.Postquam autem eius nomen est receptum inter reos, potest de maiori crimine alium quàm accusatorem suum accusare: & hanc partem sequuntur communiter Doct.vt dicit Im.in d.l.is,qui reus.n.17. Quinimò potest etiam ipsummet accusatorem suum reaccusare de maiori crimine, modò suam iniuriam prosequatur.& hæc est communis opi. vt dicit Maria.in d.c.1.post nu.73.ver.aduerte etiam. Et hoc etiam dato,quòd ille qui primo loco accusauit,pariter & ipse suam iniuriam prosequeretur, adhuc enim potest accusatus illū reaccusare, & super vtraque accusatione pariter erit procedendum, quicquid dixerit gl.in d. l. is, qui reus. vers. accusare. contra quam est communis opi.vt dicit Im.in ead.l.is,qui reus. post n.6.vers. in ead.gl. ibi, quod accipe. Marian. in d.c.1. post nu.73.ver.& prædicta procedunt. Sed si secunda accu

ADDITIONES.

a ¶Ea est ratio,s̄m Ab.in c.j.de acc. quia qui pt in criminalib. testificari, multo facilius accusare,cum maior habilitas in teste quàm in accusatore requiratur.quia crimina ꝓ testes non aūt per accusatores probātur. c.licet Heli. de sim.c.de cætero.de testi.& maior 20.annis potest in criminalib.testificari.l.in testimonium cum ibi no.ff.de testib.ergo,&c.

b ¶Infamia iuris illa dr s̄m Ab.in c.j.de acc.quæ est s̄m leges ciuiles,vel ipso iure,prout ipso iure quis infamis efficitur, vt in l.j.& seq.ff.de his qui no.infa. vel mediante snīa.l.infamem ff.de pu.iu.c.prohibentur.2.q.2.& iste infamis non potest in exceptis criminib.accusare, vt per gl. in l. qui iudicio.ff.de acc.quam sequitur Bart.ibi.

accusatio esset de minori crimine, vel æquali, tūc dicit Ang. in l. qui prior. post n. 2. ver. quandoque vtraque. ff. de iud. & in l. quoniam. post n. 1. C. de adult. ꝙ licet ordo naturalis causarum postularet ꝙ prius super prima, deinde super secunda accusatione cognosceretur, nihilominus, gratia minuendarum litium poterit super vtraque cognosci. & poni exemplum, accuso te de vulnere mihi illato, tu accusas me de falso, & ꝙ falsam accusationem institui; certè dicit ipse ista crimina inuicem se contingunt. & potest dici, ꝙ vnum non sit maius alio, & ideo ait cōsuetudide obtentum esse ꝙ super vtroque procedatur, & ꝙ ex probationibus hinc & inde factis feratur sententia super vtroque iustitia mediante. & hoc dictū Ang. refert Affli. super 2. parte const. Reg. rub. 20. n. 1. eandem opi. de consuet. obseruari attestatur idē Ang. in l. j. n. 5. C. de cal. subdens ꝙ hæc practica sibi videtur multum commendabilis, & illum refert Io. de Ana. in c. 1. nu. 10. de cal. subdens, ꝙ est bonum verbum & no. & Soc. cons. 118. n. 1. in fi. li. 1. dicens ei credendum esse de hac consuetudine attestanti. Apud nos autem regulariter nō admittitur in practica querela accusati, contra querelam accusatoris, super eodem facto, nisi reus sit personaliter in iudicio cōstitutus. Aliàs enim esset destruere totam practicam criminalem: qa per indirectum reus admitteretur ad faciendum suas defensiones extra carceres, quod non est dicendum, & ita obseruatur etiam si secunda querela sit de grauiori delicto. Vbi verò reus est in iudicio personaliter cōstitutus, semper admittitur querela contra querelam, siue de maiori, siue de minori crimine agatur, quando crimina se inuicem contingunt, vt loquitur Ang. in locis præal. & super vtraque proceditur, &c. Cæterum vbi crimina se non contingerent, fortè in aliquibus locis seruaretur communis opi. vt non admittatur reus ad reaccusandum, nisi de maiori crimine, & in quo suam iniuriam prosequatur, vt s̄ dixi. sed in hoc Ducatu, in quo pt fere de quocunq; crimine ex officio inquiri, hæc exceptio parum prodesset: nam ad instantiam fisci solent semper, & super omnibus assumi informationes ex officio, nulla habita ratione an super eo crimine posset procedere accusatio, & ita vidi pluries obseruari. Bene verū est, ꝙ si iudex videt, ꝙ accusatus reaccusauerit suum accusatorem, vt illum diuertat à prosequenda accusatione, solet quandoque accipere fideiussionem ab accusatore, de se constituendo, quotiescūque ipsi iudici videbitur, & super prima accusatiōe procedere. In Regno autem Neap. hæc omnia sunt superflua. cùm. n. nemo admittatur ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriam ꝓsequatur, indistinctè admittitur accusatus ad reaccusandum suum accusatorem, vt declarat Maran. in suo spe. fo. 43. n. 48. subdēs, ꝙ hodie in Regno nulla causa est præiudicialis alteri, sed super vtraque eodem tempore proceditur. Idem tamē Maran. ibid. n. 55. allegat quendam ritum magnæ curiæ, secundum quem dicit non admitti accusatorē ad reaccusandum, & ꝯñ correcta esse iura communia, & etiam constitutiones Regni. Tu vide Carauitam super ritu 193. Ego. n. nolo super his multum laborare, satis est ea transeundo attigisse, & ideo illa Regnicolis diffinienda relinquo. Vide tamen tu Regnicola Gram. super const. Reg. fo. 65. co. 3. in fi. vbi dicit iudicatum fuisse per cons. Neap. ꝙ quando vtraque querela oritur ex eodem fonte, potest super vtraque eodem cōtextu procedi. Et ita seruauit Magistratus in quadam causa ardua superiorib. diebus, in qua vnus, cuius famuli deprehensi fuerant cōducere bladum extra territorium, fassus est delictum, & querelauit officialem, quòd eius consensu illud conduci faceret, petens se liberari virtute edictorum publicatorum, ex quorum dispositione denuncians officialem consentientem fraudibus consequitur impunitatem: nam fuit admissa querela istius cum fideiussione scutorum mille, de comparendo q̄ńcunque visum fuisset magistratui. Et ceptum est super vtraque querela procedi, & causa adhuc pendet. Solet etiam Senatus quandoque ex causa, vbi videt secundam accusationem esse calumniosam, mandare, vt super prima prius procedatur prout factum fuit in causa cuiusdam d. Margaritæ Cribellæ 24. Octob. 1555. A. C. & aliàs sæpe.

Quando autem criminaliter accusatus possit accusatorem suum ciuiliter reconuenire, dixi s̄. q. 2. ver. aut quæris.

13 Sed hic incidenter quæro, quando nomen accusati dicatur receptum inter reos? Resp. In hoc articulo Doct. variè locuti sunt. Tu verò dic, quòd regulariter si reus est præsens in iudicio, per litis contestationem dicitur eius nomen receptum inter reos, & hæc fuit opi. Pet. quam consuetudo approbare videtur, vt dicit Bal. in l. j. post n. 31. C. qui ac. non pos. Et dicit Villal. super l. 22. c. 49. in vl. verbis, ꝙ ita magis communiter concluditur. nam (secundum eum) ex consuetudine non fit aliquis actus describēdi inter reos, tanquam actus separatus, prout etiam id non esse in vsu attestatur Sal. in d. l. 1. n. 15. in fi. sed solummodo fit litis contestatio, ideoque dicendum est, ex ipsa litis contestatione dici receptum esse nomen accusati inter reos, ita ꝙ statim ꝙ iudex interrogat reum an cōmiserit ipsum delictum, de quo imputatur, illico siue reus cōfiteatur, siue neget, facta respōsione, dicatur eius nomen receptum inter reos. Et in hoc nulla videtur esse difficultas: talis. n. interrogatio iudicis & responsio rei inducit litis contestationem, vt dixi j. q. 45. circ. prin. Si verò reus non est detentus, sed proceditur cōtra eum absentem, iuxta formam iuris communis in casibus, in quibus eo iure permissum est contra absentem procedi, vel statutorū id permittentium, tunc si quidem ex parte rei sunt propositæ exceptiones, concernentes merita causæ, & reus est contumax statim in primo termino contumaciæ, dicitur eius nomē receptum inter reos, quia ex dispositione statutorum contumax habetur pro confesso, & consequenter etiam pro præsente, & ideo contumacia quo ad hoc, succedit loco veræ confessionis & contestationis litis. Si verò opponuntur exceptiones delatoriæ, siue declinatoriæ, puta concernentes incompetentiam iudicis, vel inhabilitatem accusatoris, vel hmōi, tunc q̄ń iudex declarat super ipsis exceptionibus, & illas expressè reiicit, vel eis non obst. procedit ad vlteriora, d̄r nomen imputari receptū inter reos, & non ante. Et hæc est dist. Bart. in d. l. is qui reus.

nu. 3

n.3.ff.de pu.iu. quam dicit esse communem Ale.
in l.cùm mulier,n.6.ff.so.ma.Et dicit Ang.de ma
lef.in ver.& ad querelam,n.61.ꝙ hæc opi.Bar.in
pract.obseruatur, q̃ refert Car.Ale. c.de accusat.
col.8.cir.med.2.q.8. & Hier.in Apost.ad Ang.in
loco præal.dicit,quòd est vera,& communis.
14 Quartus est casus, qñ loquimur in accusato,qui
tñ fuit de ipso crimine absolutus.Et hoc casu ces
sat omnis difficultas,talis.n.proculdubio poterit
post absolutionẽ, etiam ipsummet accusatorem
suum accusare.& ita tenẽt oẽs doct.vt dicit Ma-
ria.in d.c.1.nu.81.de mu.pe.licet dicat,ꝙ de iure
can.quò ad ipsum accusatorẽ ñ trãsit sine dubio.
15 Quintus est casus, qñ loquimur de criminoso iã
condemnato,& tũc ẽt est distinguendum,nã aut
cõdemnatio est talis propter quam ꝯdemnatus
nõ amittat famam, nec ciuitatem,neque liberta-
tem.& hoc casu dicẽdum est,ꝙ pariter poterit ac
cusare.& ita cõcludunt Doc.vt attestatur Maria.
in d.c.1.post n.81.Aut verò propter condemna-
tionem amisit famam, sed non ciuitatem,nec li-
bertatem;& tunc aliqui dñt,ꝙ p̃t accusare suum
accusatorem ẽt si suam iniuriam non prosequa-
tur.Extraneum verò nõ p̃t accusare,nisi suam in-
iuriam prosequatur,& dicit Imo.in l.is,qui reus.
post n.13.ver.in ea.gl.ibi.n.dicit,ꝙ ita tenẽt com
muniter Doct. Hãc ẽt dicit esse com.opi Maria.
in d.c.1.nu.82.de mu.pe.Alij verò indistinctè te-
nent, ꝙ criminosus damnatus de crimine publi-
co per sñiam nõ potest accusare. & hãc dicit esse
com.opi.Bero.in d.c.1.n.25.& seq.de acc.quæ ẽt
mihi magis placet,ex quo talis proculdubio effi
citur infamis,vt dixi ĩ.q.72.vers.damnatus publi
cè.meritò est ab accusando repellendus, iuxta ea
quæ dixi s̃.ver.secundus est casus,quem tñ intel-
lige vt procedat, nisi suam vel suorum iniuriam
prosequatur: nam eo casu nõ est ab accusatione
repellendus.Adde,ꝙ hæc concl.locum habet ẽt
in criminib. exceptis:nam huiusmodi infamis ex
damnõe publici iudicij, neque ẽt in illis admitti
tur ad accusandũ,ita tenet gl.in l.qui iudicio pu-
blico,ver.mortem,ff.de ac. & est communis opi.
vt dicit Bero.in d.c.1. n.43.de acc. Aut verò per
talem condemnationem amisit ciuitatem,vel li
bertatem:& tunc non poterit de nouo accusare,
sed bene poterit accusationem iam inchoatam
prosequi,non solùm aduersus suum accusatorẽ,
sed etiam aduersus extraneum. & ita communi-
ter tenetur, vt ait Im.in d.l.is qui reus.n.15.Hãc
etiam opi. dicit esse communem Maria. in d.c.1.
n.83.de mu.pe. Et hæc omnia bene no.quia for-
tè non inuenies alibi tam clarè posita.
16 Quæro, nunquid excommunicatus possit accu-
sare?Resp.ꝙ nõ:nam excommunicatus nõ potest
stare in iudicio, vt dixi s̃ lib.2.§.excõicatus,& est
receptissima Doct.sñia,vt dicit Pla.lib.1 delict.c.
44.nu.10. Quæ quidem locum habet ẽt in foro
ciuili:nam (vt dixi in loco præall.) quamuis hoc
vt excõicatus nõ possit stare in iudicio,sit intro-
ductum de iure can.tamen seruandum est etiam
in foro Cæsareo.
17 Vlterius dixi, ꝙ nõnulli repelluntur ab accusan-
do:quia lex de eis plenè nõ cõfidit, prout est ini-
micus.Scire tñ debes,ꝙ hoc nõ omnino absolu-
tè procedit, sed est distinguendum ſm qualitatẽ
inimicitiæ. Nõ.n.ex quolibet odio quis ex prohi
bẽdus ne alium accuset,ſm Vinc.in c.repellãtur.
de ac.quem sequuntur cõiter Doc.vt dicit Hier.
post Ang.de malef.in ver.& ad querelam,post n.
37.aliàs pauci essent qui possent accusare.Certũ
est.n.ꝙ nullus amic⁹ alium sibi amicum accusat,
sed sp̃ accusationem præcedere solet aliqua ani-
morũ offensio.Cæterũ si eẽt inimicitia capitalis,
vtiq; talis inimicus esset ab accusatione repellẽ-
dus,&ita cõiter tenetur,& seruatur,vt dicit Ang.
in loco præal.n.36.vbi ẽt Hier.in apost.dicit ꝙ ita
tenent cõiter Doct. Hanc ẽt dicit esse com.opin.
Bero.in d.c.1.n.47.& seq.de acc.talis enim præsu
mitur potius accusare ad priuatam vindictam, q̃
zelo iustitiæ. hoc tamen intellige, nisi propriam
iniuriam prosequeretur, tunc enim nullo modo
esset ab accusatione repellendus.
18 Quę aũt dicatur capitalis inimicitia,vel nõ, relin
quitur arbitrio iudi.vt dixi ĩ.q.24.ver.item q̃ro.
19 Sed hic etiam quæro, nũquid pauper repellatur
ab accusando?Solet.n.lex de pauperib.nõ multũ
confidere?Resp.ꝙ rl'r pauper repellitur ab accu-
sando,qui.s.habeat in bonis minus q̃ 50.aureos,
vt dicit tex.in l.nõnulli,ff.de acc.Beneverum est,
ꝙ si talis pauper est bonæ, & honestæ fidei, & vi-
tæ,& nõ suspectus propter paupertatem non re-
pellitur ab accusando, secundùm glo.in d.l.non-
nulli. in gl.vnica, quam sequuntur omnes, vt ait
Bero.in d.c.1. post nu.54. subdens non esse ab ea
consulendo, aut iudicando recedendum. Quis
a autem dicatur pauper,[a] dixi s̃.lib.2.§.pauper.
21 Propter reuerentiam dixi ẽt aliquos repelli ab
accusando,puta si laicus velit accusare seu denũ-
ciare criminaliter clericũ de aliquo crimine:non
enim admittitur, nisi suam iniuriam ꝓsequatur.
Et hæc est cõior opi. vt dicit gl. in summa 2.q.7.
in gl.vnica,& hoc oẽs admittũt ſm Foll.prac.cri.
can.fo.48.n.43 quæ ẽt locum habet(ſm aliquos)
in clericis primæ tonsuræ,vt s.de iure,neque ipsi
à laicis accusari possint,licet hoc priuilegiũ, quo
ad ipsos ĩ desuetudinẽ abierit, vt attestatur Prac.
Casoni,fo.99.n.5.Ratio aũt huius concl.est ma-
leuolẽtia laicorũ versus clericos, pp̃ q̃ laici præ-
sumerentur potius moueri odio, q̃ zelo iustitiæ,
si clericos accusarent. Adde,ꝙ neque ẽt admitti-
tur laicus ad proponendũ crimen ciuiliter,ꝯ cle-
ricum. Et est cõis reg.vt ait Fel.in c.ex parte.n.6.
& seq.de testi.Scias tñ ꝙ qñ in accusatione versa-
tur crimen, siue ius publicum. puta, dilapidatio-
nis bonorum ecclesię,tunc quilibet laicus etiam
extraneus admittitur ad accusandum clericum.
Et ita tenent communiter Doctor. vt ait Ferret.
cons.183.n.3. Præterea scias,ꝙ quilibet laicus e-
tiam extraneus potest accusare clericum prose-
quendo suam vel suorum iniuriam corporalem,
etiam

ADDITIO.

a ¶In iure pauper multipl'r dr̃, interdum.n.is pauper dr̃ qñ
deducta opera pro alimentis nihil superest.ſm Bald.in l.ẽt.
n.17.C.de exec.rei iud.& in auct.defuncto.C.ad Tert.cir.fi.
interdum is dicat̃ pauper qui nõ habet 50. aureos in bonis.
l.qui accusare.& l.nonnulli.ff.de acc.interdũ qui est in exi-
mia paupertate.l.si quis ad declinandam. C.de epis.& cler.
Interdum etiam dr̃ pauper quo ad testimonium ferendum
qñ nõ habet bona tanti valoris, quanti est causa super qua
testificatur,secundum gl.in auct.de hæ.& fal. §.si verò ab-
sunt.super verb.substantiam. & per Spec.in tit.de teste. §.j.
vers.item quòd est pauper.

etiam criminaliter.& ita tenent omnes Doct.vbique, vt attestatur Ferret.in d.consi.183. post n.4. ver.quinto corroborantur.

22 Sed nunquid potest patronus laicus accusare clericum institutum in ecclesia,in qua est patronus? Resp. gl.in d.c.ex parte.ver.tacito.in fi. tenuit ꝙ sic,sed certè communiter tenetur oppositum,vt attestatur Are.in c.cum dilect. post nu.10. de ac. Bene verum est,ꝙ in libr.meo illa gl.dicit totum cōtrarium eius ad quod allegatur, videtur enim tenere quòd non potest accusare,sed admittatur ad denunciandum.Vide quæ dixi s.q.7.ver.quæro etiam.

23 Sed quæro,nunquid vasallus possit accusare dominum de delicto?Resp.ꝙ licet inter Doc.sit controuersia an possit illum criminaliter accusare,tamen ꝙ possit ciuiliter hoc ab omnibus communiter recipitur,vt ait Grat.consi.1.n.60.lib.1.vide quæ dixi j.lib.7.§.actio.

24 Item quæro,nunquid possit quis nomine alieno accusare?Resp.ꝙ regulariter non potest.Hinc infertur,ꝙ syndicus vniuersitatis non pōt aliquem accusare nomine syndicatorio, sed opus est,ꝙ accuset suo nomine, ad vtilitatem tamen ipsius vniuersitatis. & hæc est communis opi.Legist. vt attestantur scrib.in c.dilectus.2.de sim. & in specie Io.An.super gl.pe. & Anch. & Henr.Boich.& Ana.n.16.quos referunt Aug.& Hier.post Ang. de malef.in d.ver.& ad querelam.post nu.20. Sic etiam potest tutor nomine suo accusare ad vtilitatem pupilli, sed tenetur nomine proprio se inscribere,secūdum communem opi.vt dicit Ana. in c.2.n.20.de cal. Villalp.super l.22.c.29. n.3.in fi. Sed certè Bal.in l.1.n.35.C.de acc.tenuit indistinctè, ꝙ syndicus vniuersitatis possit in iudicio capitali comparere pro ipsa vniuersitate,tam accusando quàm defendendo.& subdit ꝙ ita tenēt omnes Doc.quę opi.mihi magis placet,& etiam videtur consuetudo illam approbare. Posset autem contraria opi. procedere loquendo, secundum dispositionem iuris communis, secundum quam accusans subiicitur pœnæ talionis. Sed postquam hodie sublata est illa pœna talionis, non video cur vniuersitas nō possit accusare per syndicum,vel procuratorem,sicut quilibet alius, iuxta ea,quæ dixi j.q.32.ver.quæro nunquid. Et idem dico in tutore.

25 Quæro, an compater vel filius spiritualis, quem vulgò filiastrum appellamus,admittatur ad accusandum pro iniuria,vel offensa facta eius compatri,vel patri spirituali? Resp.ꝙ sic.ita tenet Bal.in l.1.n.36.C.qui ac.non pos.licet dicat se nescire,ꝙ de hoc reperiatur lex,neque decretalis.Maior.n. est cognatio spiritualis,quàm carnalis. Et(ni fallor) Pla.lib.1.delict.c.40.n.11.in fi.dicit ꝙ nemo vnquam Doctorum refragatus est.

26 Quæro,an filij illegitimi admittantur ad accusandum de morte eorum patris?resp.si quidem sunt naturales,s.nati ex soluto, & soluta, non modò admittuntur ad accusandum, sed etiam preferuntur cæteris consanguineis,ita tenet Bal.in d.l.j.n. 33.C.qui ac.nō pos. Et est receptissima omnium sententia,vt dicit Pla.lib.1.delict.c.41.nu.5.

27 Si verò sunt spurij adulterini, vel incestuosi,non admittuntur. & est communis opi.vt dicit Felin. in c.nonnulli.§.sunt & alij.n.58.de rescrip.& Villal.in l.22.§.42.nu.7.prout illos refert Pla.in d.c. 41.n.26.in fi.& seq. Tales.n.filij vti à lege reprobati,pro filiis non habentur,cùm certum patrem non agnoscant.& ideò vbi certum patrem agnoscerent,fortè non essent ab accusatione repellendi. & ita concludunt communiter Doct. vt attestatur Petr.Bellus de re mil.fol.139.nu.64.

28 Sed an tales filij spurij poterunt accusare de morte eorum matrum?Resp.ꝙ sic.Et est omnium receptissima sententia,vt dicit Pla.in d.c.40.nu.29. certa est enim mater,&quò ad ipsam lex eos pro filiis accipit,vt dixi s.lib.2.§.filius.quod tamen intelligendum est, vt procedat, modò tales spurij non sint nati ex damnato coitu, & à lege punibili.vide quæ dixi j.q.58.ver.scias autem.

QVAESTIO XV.

1 *Iudex an possit ex officio repellere accusatorem non idoneum?*
2 *Et quid si accusatus contra eum aliquid opponere nō posset?*
3 *Et quid si vterque sit infamis?*
4 *Accusatore minùs idoneo,si pars non opponat,an processus valeat.*
5 *Iudex an possit cogere partem offensam ad accusandum?*
6 *Quis in accusando præferatur?*

1 Visum est, quæ personæ accusare possint, vel non: restat vt pro complemento aliquas etiam qq. in hoc proposito subiiciamus. Quæro igitur in primis nunquid iudex possit ex officio repellere accusatorem non legitimum, etiam si pars non opponat? Resp.ꝙ sic,ne si legitimus nō fuerit accusator, frustra fatigetur accusatus,vt dicit tex.in c.j.de acc.Et ita communiter dicitur,vt ait Old.consi.124.n.1.

2 Et hoc quidem de plano procedit, quando accusator ex culpa,vel defectu suo repellitur ab accusando. Sed pone, ꝙ accusatus (iure in sui odium ita disponente) non possit opponere contra personam accusatoris, puta episcopus contra familiarem suum, vt est tex.in c.nulli.de acc.nunquid adhuc poterit iudex ex officio suo illum repellere?Resp.ꝙ sic,ita sentit loquēdo per verbum fortè, gl.in d.c.nulli.in gl.fi. cuius opi.communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Cors. in repert. Abb. in ver.iudex. Potest enim iudex in his,quæ sibi vt iudici nota sunt, procedere ex officio, & consequenter proponere exceptiones, quas ipsi parti opponere non liceret.

3 Sed quæro, quid si aliquis qui non potest accusare, puta infamis vel excommunicatus, accuset alium infamem vel excommunicatum:& iste excipiat cōtra accusatorem,ꝙ est infamis nunquid erit hæc exceptio admittenda, an autem poterit accusator dicere reo,ꝙ cùm ipse sit infamis,non debet posse talem exceptionem proponere iuxta illud, quod vulgo dici solet. Nihil Iudæus Iudæo,nihil Catilina Cethego. Resp ꝙ reus potest hac exceptione repellere accusatorem, nō obst. ꝙ ipse sit infamis.ita dicit Bar.in l.seruos.ff.de ac. cuius opi.communiter tenetur per Doct. vt attestatur Hier.in apost.ad Ang.de malef.in ver.& ad querelam.post nu.69.

4 Sed pone, ꝙ aliqua persona ex his, quæ de iure

accusare prohibetur, aliquem accusauerit, & nõ fuerit cõtra eam oppositum, nunquid processus factus super huiusmodi accusatione sustinebitur, an autem erit ipso iure nullus? Resp. ꝙ talis processus factus parte nõ opponente valet, ita tenet Bar. in l. j §. accus. n. 2. ff. ad Turp. & dicit Ana. in d. c. 1. nu. 2. de acc. ꝙ ita tenent communiter Doct. Hanc etiam attestatur esse com. opi. Aret. in d. c. j. n. 21. in fi. quem refert Pract. Conr. fo. 130. n. 14. Hier. post Ang. de malef. in ver. & ad querelam. post nu. 40. Sibi enim imputare debet accusatus, qui exceptionem sibi competentem non posuit. Sed hoc rarò contingit in practica, quia cum in quocunque crimine (vt sæpe dixi) possit iudex per inquisitionem procedere, nunquàm ferè disputatur an accusator sit idoneus, vel non.

5 Item quæro, si alicui sit illata iniuria, vel facta aliqua offensio, & ipse nolit de hoc querelare, siue accusare, nunquid iudex poterit illum cogere ad accusandum? Resp. ꝙ non. ita tenet gl. in l. si quis homicidij. ver. coges. C. de acc. quæ frequẽti doc. consensu probatur, vt ait Did. li. 1. resol. c. 11. cir. fi. & licet Bar. in l. in eum. n. 1. ff. de acc. tenuerit, ꝙ specialiter in crimine homicidij, hæres possit cogi à iudice ad porrigendum querelam, siue accusationem de homicidio commisso in personam eius cui successit, tamen contra eum est communis opi. vt attestatur Sal. in ea. l. si quis homicidij. n. 10. Hier. post Ang. de malef. in d. ver. & ad querelam. post nu. 57. Bene verum est ꝙ Bal. in d. l. si quis homicidij. n. 2. dicit contrarium communiter obseruari, s. ꝙ iudex potest cogere hæredes occisi ad accusandum de eius morte, quem refert etiam Aug. post Ang. in loco præal. Sed certè neque in hac prouincia, neque alibi ego vnquam vidi hoc obseruari. Bene cogitur offensus narrare cum iuramento iudicialiter seriem rei, sed potest ipse dicere, vel cum querela, vel sine querela, prout sibi magis placet. Et ita semper vidi practicari.

6 Successiuè quæro, si multi sint qui velint accusare, ad quos etiam de iure spectet ius accusandi, quis eorum sit in accusando præferendus? Resp. ꝙ ille, qui prosequitur suam vel suorum iniuriam, præfertur extraneo accusare volenti. Inter eos verò, qui prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, proximior præfertur. Si autem omnes sint in pari gradu omnes simul admittuntur. ita tenẽt communiter Doct. test. Ant. Gom. lib. delict. c. 1. n. 35. & ꝙ proximiores defuncti sint in ipsa accusatione cæteris præferendi, dicit esse frequentiorem Doct. sententiam Pla. li. 1. delict. c. 39. n. 4. Proximus autem est, quem nemo antecedit, vt dixi s. lib. 2. §. proximus. Inter extraneos verò accusare volentes, iudex potest, & debet eligere magis idoneum. vt est tex. in l. si plures. ff. de acc.

QVAESTIO XVI.

1 *Accusari qui possint, vel non?*
2 *Et an accusatus de vno delicto, possit de alio crimine accusari?*
3 *Et an condemnatus, vel absolutus de vno crimine, possit de eodem crimine accusari?*
4 *Et an bannitus pro vno delicto, possit de alio accusari?*
5 *Et an ille, qui post delictum pœnitentia ductus est, possit de eo delicto accusari?*
6 *Officiales, an possint durante officio accusari?*
7 *Vniuersitas, vel collegium an possint accusari?*
8 *Et quomodo dicatur vniuersitas, vel collegium delinquere?*
9 *Et quomodo possit Vniuersitas puniri?*

1 SVccessiuè videamus, quæ personæ accusari possint, vel non. Et in hoc pariter facienda est conclusio, quòd regulariter omnes de quibuscunque delictis accusari possunt.

2 Quæro nunquid accusatus de vno crimine, possit eodem tempore etiam de alio crimine accusari? Resp. ꝙ sic, non modò ab alio accusatore, sed ẽt ab ipsomet, qui de primo crimine accusauerit, modo in hac secunda accusatione propriam, vel suorum iniuriam prosequatur. & ita seruatur de consuetudine, vt dicit Ang. in l. qui de crimine. post n. 5. ver. descendo igitur. C. de acc. Sed certè apud nos accusatus de vno crimine, potest à quibuscunque, etiam pluribus, de aliis quibuscũque criminibus accusari. Et ita quotidie recipiuntur huiusmodi querelæ, cùm enim (vt sæpius dixi) in quocunque crimine procedatur ex officio, & sic per inquisitionem, nõ attenditur persona, neque causa accusatoris, sed omnes querelæ solent admitti, & super omnibus procedi. An autem omnes processus sint eodem contextu expediendi, dixi s. q. 13. ver. item quæro.

3 An autem accusatus de vno crimine, possit de eodem crimine iterum accusari, dixi j. q. 57 per tot. Vnum tamen perpetuò non obliuiscaris, ꝙ si reus accusatus de aliquo crimine coram vno tribunali fuerit contumax, potest de eodem crimine ad instantiam accusatoris, coram alio tribunali accusari, & banniri, si in eo pariter fuerit contumax. ita dicit Bal. in l. 1. n. 5. C. vbi de cri. agi opor. & est in viridi obseruantia, vt dicit Carauit. super ritu 205. magnę curiæ, n. 1. neque tenetur secundus iudex, neque ad instantiam partis, neque ad instantiam primi iudicis in causa supersedere, vel causam ipsam illi primo iudici remittere. Ita dicit Bar. in l. sepulchri. n. 3. ff. de sep. viol. Et ita quotidie obseruatur, vt attestatur Carauita in loco præall. nu. 3.

4 Sed nunquid bannitus pro vno delicto poterit de alio delicto accusari, & banniri? Resp. ꝙ sic, ita dicit Spe. in ti. de acc. §. sequitur videre, nu. 23. & dicit Nell. de ban. in 1. par. 1. temp. q. 3. ꝙ ita determinant communiter Doct. quem refert Boss. in ti. de ban. nul. nu. 9. Dicit etiam Io. And. in add. ad Spe. in loco præal. ꝙ ita videmus de facto seruari. Ita etiam teneri, & seruari attestatur Alb. in rub. ff. de his, qui no. infa. post n. 8. vers. & faciunt prædicta. Bene verum est, ꝙ hoc casu potest bannitus petere sibi concedi saluum conductum ad hoc, vt possit non ob. prima condẽnatione comparere, & se defendere, qui non est illi denegandus, vt dixi j. q. 32. vers. tu scis quòd bannitus.

5 Item quæro, pone. ꝙ aliquis post commissum delictum, puta homicidium pœnitentia ductus fuerit, & pœnitentiam pro delicto fecerit, nunquid talis pœnitens poterit deinde accusari de ipso delicto? Resp. ꝙ sic. Et ita tenent communiter Doc. vt dicit Aret. in c. accusati. nu. 5. de acc. quem refert Villalob. in sua collecta com. opi. in litera A. post

post n.13.nam in delictis pnīa nō excusat,vt dixi ĵ.q.6.ver.fui qñque.Quinimò neque ēt pęna imposita in foro consciæ liberat delinquentem à pœna imponenda in foro cōtentioso,vt dixi ĵ.q.
6 57.ver.sed nunquid.† Præterea quæro,nunquid officiales possint accusari durāte eorum officio? Resp.aliqui dñt simpl'r,φ nō,sed quod debet expectari tps syndicatus.Et ita obseruari vbique locorum attestatur Vital.de malef.in rub.qui ac.ñ pos.in vlt.ver.Tu verò dic,φ aut delictum,đ quo officialis accusatur,est tale pro quo à iure imposita sit pœna priuationis officij,puta,quia fortè aliquid dedit,vt hr̄et offm̄ vel quia commiserit barattariam,vel huiusmodi: & tunc pōt accusari,& condemnari ēt durante officio, al's si esset expectandus finis officij, absurdum esset dicere φ lex imponeret pœnam, cui tpe condemnōis locus esse nō posset: aut verò pro delicto ñ imponitur pœna priuationis officij,& tunc expectādum est tps syndicatus. Et ita de facto obseruatum fuisse in ciuitatib.Florentiæ & castelli, refert Amad.de syn.n.43.in quodam capitaneo & collaterali,qui fuerunt durāte eorum offō de barataria accusati & ab offō remoti,& ita ēt ego qñque vidi seruari.Et φ p barataria,& furtis possit officialis,ēt durante offō accusari,nō expectato tpe syndicatus, dicit esse communem opi.Bos.in ti.de of.cor.pe.
7 n.34.† Vlterius quæro,nunquid vniuersitas,vel collegium possit accusari? Resp.φ pt accusari,&
a puniri criminaliter,[a] & ita cōiter tenetur,vt dicit Alb.in l.ea quidē.post n.15.C.de ac.Et φ vniuersitas collegium,siue capitulum possit cōsentiendo & ēt committendo delinquere,& ꝯñr puniri, dicit esse cōem opi.Alb.in l.si quis in tantam.col. 3.ver.quidam dñt.C.vñ vi.Paris.cōs.16.n.30.li.4. Sed hic aduerte,qa ad hoc vt ciuitas, vniuersitas, vel collegium dicatur delinquere,& possit p tali delicto puniri, non sufficit, φ totus populus,vel
8 omnes de collegio aliquid faciant,† sed necesse est,φ præcesserit ad id ꝯsilij publici cōuocatio & eius deliberatio. ita dicit Bar.in l.aut facta.§.fi.n. 9.ff.de poe.& est cōis opi.vt dicit Ab.in c.dilect°, 2.n.13.de sim.quem refert summa Siluestr.ĩ ver. exōicatio,7.in 15.excom.in 4.dub. Tortus inter consilia Ant.de But.cons.vlt.n.3.Ana.in d.c.dilectus,2.n.12.Collegium Florentin.inter cōs.Cur. Se.cons.21.n.5.in fi.Cur.iu.cōs.174.n.36.& cōs. 185.quod est cons.vlt.nu.9.Fel.in d.c.dilectus,2. n.12.prout illum refert Blan.in prac.cri.fo.26.n. 85.Pract.Carer.fol.490.n.348.& seq.in fi.Bos.in tit.ban.qui pos.n.1.& ita in facti cōtingentia,eleganter cōsuluit Corn.cōs.224.li.4. Sed si omnes de collegio,vel vniuersitate nō præuia cōsilij deliberatione committerent aliquod delictum,tūc non punitur ipsa vniuersitas, siue collegium,sed illi qui deliquerūt tāquam singuli.Et ita seruauit quidam prætor Veronę,qui processit ꝯ conuentum,& fratres S.Francisci, ex eo φ interfecissent quendam Cremonensem,q apud eos hospitatus fuerat, & fecit ipsos oēs,qui erāt vltra numerum 50.suspendi per eorum hortulanum, qui erat minus grauatus, vt refert Maria.in rep.d.c.qualiter,
9 & qñ.n.43.de acc.†Sed qūo punitur vniuersitas pro delictis quę ab ipsis de vniuersitate,& totam vniuersitatem repñtantib.committuntur? Resp. Aliqñ punitur in ademptione priuilegiorum, & iurium suorum : qñque publicantur bona ipsius vniuersitatis,& qñque ēt ciuitates ipsæ subiiciūtur aratro , vt de his oībus potes videre exempla apud Doct.in locis præal. Qñque etiam punitur vniuersitas ciuiliter,s.in publicatiōe alicuius rei, vel in pœna pecuniaria,seu mulcta. Et tūc sciendum est,φ si talis pęna pecuniaria nō æquè cadit in singulos de vniuersitate,sicut in ipsam vniuersitatē, puta, quia publicatur res ex delicto, tūc si illa res est vniuersitatis, ipsa vniuersitas punitur, & in hoc cōueniunt oēs,vt dicit Boer.de sedit.in 7.præsupp.n.16. Si verò pœna æquè cadit in singulos,tūc aut collegium est paruum, & nō punitur totum collegium,sed tm̄ delinquētes, aut est magnum,& punitur totū collegium sine vniuersitas,vt dicit Bar.in d.l.aut facta.§.fi.post n.7.ff.de poe. & hæc est com.opi. vt dicit Boer.in d.7.præsupp.n.26.Scias tñ,φ in omnem casum non euadent pœnam rectores, & gubernatores ciuitatū, qui consilium,& mādatum dederūt. Et ita fuisse practicatum attestatur Ant.Gom. c.1.deli.n.54. in fi. vbi dicit, φ qñ aliquæ ciuitates illius regni fuerunt rebelles contra Carolum Imperat. licet communi consilio deliquissent, tamen fuerunt etiam punitæ personæ particulares,& singulares quæ verè,& realiter commiserunt delictum.& similiter ipsi rectores & gubernatores culpabiles. Et ita etiam memini ego obseruatum fuisse contra ciuit.Gandensem,& eius rectores.

QVAESTIO XVII.

1 *Accusatio an de quocunque crimine institui possit?*
2 *Et an pro crimine priuato?*
3 *Et quid si pro huiusmodi crimine priuato imposita sit pœna pecuniaria,fisco applicanda?*
4 *Et an in criminibus priuatis possit per inquisitionem procedi?*

1 QVæro,an pro omni crimine licita sit accusatio? Resp.si crimen est publicum,vnicuique licet pro eo accusationē deferre:si verò est priua-
2 tum,†regulariter non admittatur ad accusandū, nisi ille cuius interest. Quæ verò sint publica vel priuata delicta,dixi s̄.hoc eo.lib.§.1.cir.pr.Et dixi regulariter:nam aliquando ratione publicæ vtilitatis lex permittit, vt etiam pro crimine priuato quilibet possit accusare. Et potest poni exemplum in suspecto tutore, qui potest accusari à quolibet de populo, vt est text.in §.consequens. inst.de sup.tu. Et tamen illud est crimē priuatum secundum communem opi.vt attestatur Sal.in l. cum rationibus.cir.fi.C.qui acc.non pos.
3 Sed quid si pro aliquo delicto priuato, puta,pro furto imponeretur pœna pecuniaria, quæ veniret applicanda fisco , nunquid eo casu propter illam

ADDITIO.

a ¶In hac q.Cy.in l.si qs in tātam.vers.sed pone φ facit homicidium. C.vñ vi. varias refert opi.finaliter tñ concludit φ teneatur criminaliter,sed alterabitur pœna p p multitudinem,s.n gl.in l.aut facta,§.nonnunquam.ff de poe. & idem tenet Ang.in l.si familia.ff.de iu.om.iud.in j fall Inn.autem in c.grauem.de sen.exc.tenet contrarium, φ vniuersitas nō puniatur, ne innocētes, vt pupilli & furiosi & similes personæ, quæ delinquere non possunt, puniantur , sed pœna transmutatur in pecuniariam,nisi ex delicto aliquid peruenerit ad ipsam vniuersitatem. l.sed si ex dolo. §.j ff.de dol. vide Boer.in tract.de seditios.num.15.

illam pœnam quilibet de populo admitteretur ad accusandum? Resp. Bar. in rub. ff. de pop. act. n. 5. tenuit ꝙ sic, & hanc esse communem opi. attestatur Aug. post Ang. de malef. in ver. & ad querelam, n. 9. quem refert Pract. Conr. fo. 226. post n. 9. ver. declara secundò. Contrariam autem sententiam. s. ꝙ imò etiam si pro crimine priuato imponatur pœna pecuniaria applicanda fisco, non admittatur ad accusandū nisi ille, cuius interest, tenuit Bal. in rub. C. qui ac. non pos. n. 9. & 10. dicens ꝙ contra Bart. tenuit communis opi. Doct. maiorum nostrorum. Et illum refert Ana. in rub. de fur. n. 10. & seq. Illam etiam opi. Bar. esse communiter reprobatam attestatur Rom. cōs. 152. n. 2. Et opi. Bal. communiter hodie in pract. seruari attestatur Blan. in pract. cri. fol. 69. n. 41. in fi. Ego verò dico, ꝙ vbicunque etiam pro crimine priuato imponitur pœna pecuniaria applicanda fisco, semper admittitur accusatio per quemlibet de populo. & hæc opi. est magis cōmunis, vt ostendit Aug. in loco præalle. & ideo obseruanda, nisi certa consuetudo alicuius prouinciæ esset in contrarium, tantò magis quia fauet iustitiæ, ne delicta impunita remaneant, & de dicto Bal. non est curandum, ex quo fuit etiam sibi in hoc contrarius, vt dicit Aug. ad Ang. in loco præall. Adde, ꝙ plerunque non modò ad querelam, siue accusationē proceditur pro priuatis delictis, sed etiam
4 ex officio, † & sic per inquisitionem, etiam ꝙ nō sit imposita pœna corporalis, nec certa pœna pecuniaria, & talis delinquens punitur extra ordinem, vt ego vidi quandoque seruari in crimine vsurarum, quæ practica fundatur super illa conclu. quæ habet, quòd pro quolibet delicto etiam priuato potest ratione interesse reip. procedi ad pœnam extraordinariam, quam dicit esse communem reg. Dec. cons. 170. post n. j. Contrarium tamen vidi seruari in furto: nam nemine querelante vidi reos absolui rebus stantib. & in specie quendam Hieron. de Lardis imputatum, ꝙ furatus fuisset examen apum, 17. Nou. 1559. Idem etiam vidi seruari in adulterio, vt dixi s. hoc eo. li. §. adulterium, vers. est autem.

QVAESTIO XVIII.

1 *Quomodo procedatur in iudicio accusationis secundum dispositionem iuris communis. Et quomodo secundum consuetudinem?*

2 *Accusator an teneatur fideiubere de lite prosequenda: & pro expensis?*

3 *Et an teneatur iurare de calumnia?*

4 *Et an teneatur simul cum accusato carceres ingredi?*

1 QVæro quomodo procedatur in iudicio accusationis? Resp. de iure communi accusator debet se corā iudice præsentare, & ei dicere, Domine ego volo accusare Titium de tali crimine, vnde postulo, vt eum citetis. ita colligitur ex tex. in l. nullus. C. de exh. re. Sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dicit Spe. in ti. de acc. §. 1. nu. 3. Debet autem iudex ei dicere, ex quo vis illum accusare, obliga te, ꝙ accusabis, & ꝙ inscribes, & ꝙ accusationem ꝓsequeris, & alia facies, quæ sunt in accusatione necessaria, & sic citabo eum. Sed hoc etiam vsus non tenet, vt dicit Spec. in d. §. j. n. 5. nam (vt ipse ait) Iudices parati ad prædam, ad nutum citant, nec clamorem expectant, tantò magis cum de consuetudine pariter sublatæ sint huiusmodi inscriptiones, vt dixi s. q. 12. ver. cæterum hodie.

Hoc facto reus citatur per edicta, vt dicitur in l. absentem, C. de acc. s. per tria edicta, cum interuallo 30. dierum pro quolibet secundum communem opi. vt dicit Sal. in ea. l. absentem, n. 5. Maria. de citat. in 27. art. princ. q. 8. n. 58. & seq. quem refert Bos. in ti. de sen. n. x. Sed neque hæc edicta hodie sunt in vsu, vt attestatur idem Sal. in d. l. absentem, n. 7. sed fiunt citationes per nuncios, vt dixi j. q. 31. Iste etiam numerus dierum, & quantitas dilationum non seruatur ex generali consuetudine, teste Spe. in ti. de citat. §. viso de temporum interstitiis, post n. j. quem refert Maria. in loco præall. post n. 59. Sed iudex in citatione habita consideratione personæ, & locorum ponit terminum arbitrio suo. Apud nos communiter in citationibus, siue inquisitionib. quæ reis transmittuntur, solet dici, ꝙ statim habito præcepto compareāt. Sed deinde si petatur dilatio, solet concedi. Puto in his (vt sæpius dixi) seruanda esse statuta, & consuetudines loci, in quo fit processus.

Reo citato nō comparente, annotantur eius bona, vt dixi j. q. 44. in pr. Si verò velit comparere, dandus est ei terminus 30. dierum ad componendum mœstos penates, vt habetur in d. l. nullus, C. de exhi. re. Sed neque hoc de consuetudine seruatur, vt quotidie videmus, sed allegatur aliqua alia iusta causa, propter quam reus impeditus sit comparere. Illud autem quod dictum est de dicto numero dierum, de facto non seruari attestatur Spe. in d. §. 1. nu. 15. in fi.

Postea accusator offert libellum accusationis, de cuius forma & solennitatib. requisitis dictum est s. in d. q. 12. Sed certè hodie non datur libellus accusationis secundum consuetudinem totius Italiæ, vt dicit Calep. inter cons. crim. diuer. cons. 52. n. 9. lib. 1. Sed datur simplex accusatio, siue querela, vt dixi s. q. 10. ver. scias autem.

2 Eodem etiam contextu tenetur accusator præstare fideiussionem de accusatione vsque ad fi. prosequenda, vt habetur in l. 3. C. qui ac. nō pos. Sed neque hoc de consuetudine obseruatur, vt dicit Vital. de malef. in rub. qd sit accusatio. n. 15. Marc. decis. 681. Quæritur qualiter, nu. 4. Et ideo cum quidam prætor consuetudinis ignarus, admitteret in causis criminalibus huiusmodi exceptiones de iurando, & satisdādo de prosequenda querela, Senatus illum seuerè monuit, ne illas admitteret, 2. Sept. 1558.

Tenetur etiam accusator satisdare de soluendis expensis in casu succumbentiæ. Sed hæc etiam satisdatio recessit ab aula, vt dicit Boss. in ti. de acc. n. 4. Reperio tamen, ꝙ Carauit. super ritu magnæ curiæ 199 n. 4. dicit, ꝙ parte accusata petente tenetur accusator præstare hanc cautionem, & subdit ꝙ ita seruatur. Sed in hoc vt in cæteris iudex debet seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit.

3 Dicit etiam Bart. in l. 1. nu. 6. C. de iuram. calum. quòd hodie secūdum communem vsum Italiæ, accusa

accusator tenetur iurare tempore quo offert libellum, ꝙ accusatio est vera, & ꝙ non animo calumniandi hoc facit. Et illum refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. & ad querelam. post n.4. & Manr. in l. transigere. post nu.23. C. de transa. & Xuar. in libr. repe. fol. 845. nu. 16. vbi etiam dicit, ꝙ stylus Hyspaniæ in hoc concordat cum stylo Italiæ. & ita de generali consuetudine seruari attestatur Alber. in l. libellorum. in prin. nu. 11. ff. de accusa. Hanc etiam dicit esse communem practicam, & consuetudinem Cur. sen. de iur. cal. in prin. nu.2. & ꝙ in causis criminalib. iurandum sit de calumnia, attestatur esse communem opin. Apostil. ad Ang. de malefi. in verb. hæc est quædam inquisitio. post nu. 68. ver. sextò quæro. Sed certè hoc apud nos hodie non seruatur in practica, prout etiam nunquam se vidisse illud obseruari, nisi petente aduersario, attestatur Foller. in prac. cri. can. fol. 50. nu. 51.

Quando deinde accusatus comparet, & est pro eo crimine in carcerib. ponendus, tenetur etiam ipse accusator carceres ingredi eodem tempore, vt si deinde non probet accusationem, possit puniri pœna talionis, vt est tex. in d. l. nullus. C. de exhib. reis. Sed neque hoc de consuetudine seruatur, vt dicit Bar. in l. fi. C. de accus. Vital. de malefi. in loco præal. nu. 14. Idem attestatur Fel. in c. super his. nu. 6. de accus. quem refert Prac. Conr. fol. 224. post nu. 4. Boer. super consuetu. Bituric. fol. 23. col. j. Bos. in ti. de tortu. accus. nu. j. Marcus decis. 707. nu. 4. Et dicit Guid. de Suz. in l. fi C. de accus. ꝙ sæpe vidit peti, ꝙ accusator in carcerem detruderetur. tamen hoc nunquam de consuetudine seruatum fuit, quem refert, & idem attestatur Alb. in ea. l. fi. n.2. & Rub. in l. pe. §. ad crimen. nu.4. ff. de pub. iud. idem etiam obseruari de consuet. regni Franciæ attestatur Prac. Mil. fol. 15. nu. 25. Et reuera, cum hodie sublata sit illa pœna talionis, vt dixi j. q. 81. superfluum omnino esset accusatorem ipsum ea ex causa in carceribus detinere.

Et hæc est forma, secundum quam proceditur de iure communi, in iudicio accusationis, quæ tamen, vt vides, tota ferè abiit in desuetudinem. Volui tamen illam non prætermittere, vt scias quid seruandum sit de iure communi, & quid de consuetudine. Cætera verò ad examen rei, & alios actus iudicij pertinentia, præsertim quomodo reo contumace procedatur, j. suis locis explicabimus.

QVAESTIO XIX.

1 *Quomodo procedatur in delictis per viam actionis.*
2 *Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter.*
3 *Et quomodo criminaliter.*
4 *Quomodo procedatur in delictis per viam confessionis.*

1 PRiusquam tamen ad vlteriora progrediamur, paucis dicendum est, quomodo in delictis procedatur per viam actionis, vel exceptionis. Tu scis, ꝙ regulariter ex quocunque delicto, vltra accusationem criminalem, quæ oritur reip. ad publicam vindictam, oritur etiam parti actio ciuilis ad interesse, vt dixi s. q.2. circa prin. Quando autem pars intentat pro crimine actionem ciuilem, ratione proprij interesse, neque veniat imponenda aliqua pœna corporalis, aut pecuniaria fisco applicanda, hoc non pertinet ad præsentem materiam, quia illud dicitur iudicium merè ciuile, vt dixi s. q. j. & & j. libr. proxi. Neque de eo aliquid hoc loco attingam, vbi de criminalib. causis tantummodo tractatur, ne materias ipsas contra operis ipsius institutum confundamus. Illud enim iudicium in omnib. & per omnia regulatur secundum formam iudicij ciuilis. & quamuis actio ipsa oriatur ex crimine, nihil habet commune cum criminalibus.

Vnum tamen scias, ꝙ hic etiam est vnus ex modis, per quos aperitur via iudici ad inquirendum: nam si iudex, coram quo agitur huiusmodi causa ciuilis, habeat iurisdictionem etiam in causis criminalib. poterit constitò ei de crimine ex probationib. factis in ipsa causa ciuili, procedere contra delinquentem ad eum puniendum, & contra eum ex officio inquirere, etiam nulla partis querela criminali præcedente. Et hoc vbi pro eo delicto posset aliàs per inquisitionem procedi. Et ita de facto seruatur, vt dicit Iac. de Belu. in pract. cri. fol. 28. in rub. de caus. crim. n. j. & 2. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili faciant fidem in criminali, dixi j. q. 54. vers. item si producantur.

2 Per exceptionem autem deducitur crimen in iudicium duob. modis, s. ciuiliter & criminaliter. Ciuiliter, puta quando excipio de crimine contra testem, vel contra instrumentum, & peto nullam fidem adhiberi. Dicitur autem hoc casu procedi per viam exceptionis ciuiliter, quia super huiusmodi processu non potest sequi sententia criminalis, etiam ꝙ constet de delicto, sed tantùm sententia ciuilis, vt testis repellatur à testimonio tanquam criminosus, vel instrumentum non probet tanquam suspectum de falso. & ideo in omnibus, & per omnia hoc iudicium reputatur ciuile, & ad instar iudiciorum ciuilium in eo proceditur, vt dixi j. lib.7. §. exceptio. Neque potest iudex talem testem, etiam si sit de crimine conuictus, punire pœna ordinaria, neque extraordinaria, secundum magis communiter doct. vt dicit Bos. in ti. quom. proced. per except. n.2. Bene verum est, ꝙ si ex probationib. factis super hac exceptione appareat de delicto, poterit iudex criminaliter procedere, & inquirere contra delinquentem, prout etiam dixi s. ver. vnum tamen. quando delictum per viam actionis ciuilis fuit deductum in iudicium. & ex hac noua inquisitione, & nouo processu poterit reus criminaliter puniri. & ita obseruatur, vt dicit Bar. in l.2. §. si publico. nu 20. ff. de adul. vide quæ dixi j. ver. vltimò non est. An autem probationes factę in hoc iudicio ciuili exceptionis, faciant fidem in iudicio criminali, recurrendum pariter est ad ea, quæ dixi j. in d. q. 54.

3 Criminaliter autem agitur via exceptionis, quando quis excipiendo, puta contra testes, petit illis tanquam falsis nullam fidem adhiberi, prætereaque eos de falso puniri. Et hoc quidem casu ita excipiens dicitur assumere partes accusatoris. & perinde proceditur contra ipsos testes, ac si fuissent accusati, seu querelati de falso, & potest contra eos ferri sententia condemnatoria crimi-

nalis,& iudicium ipsum,quamuis à principio fuerit ciuile,efficitur criminale,& in ea proceditur in omnibus, & per omnia ad instar criminalium iudiciorum.

Hinc infertur, quòd sicut in iudiciis criminalibus, in quibus vsque ab initio proceditur per accusationem,vel inquisitionem,requiritur, quòd in ipsa accusatione vel inquisitione exprimatur dies,& annus & locus commissi delicti,pariter etiam eadem sunt exprimenda, quando proponitur crimen per viam huiusmodi criminalis exceptionis,vt dixi s̃.q.12.ver.adde quòd.

Item sicut in iudiciis criminalibus non potest regulariter procurator interuenire, quando cœptum est agi via accusationis,vel inquisitionis,ita nec etiam quando agitur hac via exceptionis criminaliter intentatæ, vt dixi j̃.q.32.versi.tu scis,ꝙ in causis.

Et breuiter dic, ꝙ ea omnia quæ seruantur in iudicio accusationis, seruanda sunt in hoc iudicio exceptionis criminalis, quia (vt dixi) talis exceptio,quæ tendit ad puniendum,æquiparatur accusationi.

4 Vltimò non est omittendum, ꝙ alio etiam modo deducitur crimen in iudicio absque accusatione,vel exceptione, quando scilicet pars, seu testis incidenter confitetur se aliquod delictum perpetrasse, prout de facto quandoque vidi contingere. Et hoc quidem casu scias,ꝙ talis confessio incidenter facta non nocet confitenti, quo ad hoc vt possit ex ea puniri.operatur tamen vt ex ea aperiatur via iudici ad inquirendum super ipso crimine confessato,absque vlla partis querela.Et eo casu debet iudex inchoare nouũ processum super illa confessione, & dare suas defensiones reo, & alia facere, quæ in processibus criminalibus requiruntur. ita dixit Bar.in l.si confessus.circa fi.ff. de cust.reo.& in d.l.2.§.si publico.n.20.ff.de adul. vbi etiam dicit, ꝙ ita obseruatur, prout illum refert Boss.in tit.quomodo procedatur per except. n.4.& ego etiam s̃.retuli, versi.per exceptionem. Et ita in facti ꝯtingentia fuit iudicatum per cons. Neapol. teste Afflict.decis.176.quædam mulier, quem refert Foll.in pract.cri.fol.276.n.31.

QVAESTIO XX.

1 *Indiciorum gradus qui sint?*
2 *Et quæ indicia sufficiant ad inquirendum?*
3 *Et quæ ad inquisitionem formandam?*
4 *Et quæ ad torturam?*
5 *Et quæ ad condemnationem?*
6 *Et an ex indiciis,vel præsumptionibus,quis possit in pœnam corporalem condemnari?*
7 *Et quid in crimine assassinij,hæresis,& simoniæ?*
8 *Et quid si præsumptio sit posita à lege?*

1 Constito de delicto iuxta ea, quæ dicta sunt s̃. q.4.solent iudices recipere informationes, siue indicia contra delinquentem. Conueniens igitur est,vt de ipsis indiciis videamus.Repetẽda tamen sunt hoc loco ea,quę in hoc proposito dicta sunt s̃.q.5.ver.poterit igitur, ꝙ scilicet iudices ad indicia assumenda duobus modis procedũt,nam quando non est certus delinquens procedunt inquirendo generaliter:quando verò est certus delinquens,procedunt inquirendo,siue assumendo indicia specialiter contra eum, vt ibi declaraui. Hoc præmisso scire debes, ꝙ secundum omnes, in materia indiciorum non potest dari certa doctrina,sed totum relinquitur arbitrio boni viri,s.iudicis,qui secundum qualitatem personę,& delicti, & demonstrationum, seu suspicionum iudicabit indicium esse sufficiens, vel non. Et ita dicunt Doctores,vt attestatur Ang.de malefic.in ver.fama publica,nu.9.dicit etiam Pract.Casoni,fol.14. n.2.ꝙ ita dicunt omnes.Nihilominus vt materia ipsa distinguendo clarior reddatur,dico ego tres esse gradus indiciorum. Aliqua enim sunt leuia, aliqua grauia,&aliqua grauissima.Leuia sufficiũt ad capturam,non tamẽ,vt statim debeat reus examinari super delicto,ita vt eius nomen recipiatur inter reos,sed vt tollatur ei facultas fugiendi,iuxta ea,quę dixi j̃.q.28.circa princ.Sufficiunt etiam ad inquirendum,i.ad assumendas ex officio informationes contra aliquem de delicto, non tamen ad illi transmittendam inquisitionem,vel citationem. Et huiusmodi indicia,si non sint multum vrgẽtia,ego puto rectè appellari posse suspiciones, si verò magis vrgeant, crederem posse dici præsumptiones,siue argumenta.Grauia sufficiunt ad transmittendam inquisitionem reo absenti,vel si sit captus ad examinandum eum super delicto tã quam reum, & etiam ad torturam. Et hoc ego credo propriè in hac materia appellari posse indicium,ꝙ s.sit plusquam simplex pręsumptio,&minùs quàm semiplena probatio. Et de hoc loquitur in proposito torturæ gl.in l.cum probatio. in gl.1.ff.de probat.Et idem etiam tenent Doctores communiter omnes,teste Corn.cons.101.in litera L. libr.2. Grauissima verò sufficiunt etiam ad condemnationem. Et hæc proculdubiò debent esse, non modò plusquam semiplena probatio, sed etiã quasi plena probatio. Et sic habes in hac materia suspiciones,pręsumptiones,indicia,semiplenam probationem, & plusquam semiplenam probationem. Et in hac breui distinctione vnà cum exemplis inferius positis, facilè poterit quilibet iudex intelligere, quomodo in quocunque casu procedere debeat,præsupposita tamen semper supradicta conclusione, quæ per omnes Doctores traditur,ꝙ in hac materia indiciorum non potest dari certa regula, sed multum iudicis arbitrio committitur.

2 Ad inquirendum igitur, i. ad assumendas informatiões super delicto,dixi sufficere leuia indicia: sufficit enim aliqua probabilis suspicio, propter quam iudex rationabiliter credat delictum ab eo commissum fuisse,contra quem inquirere intendit,vt dicit Sal.in l.ea quidem.n.41.C.de accusat. Et cum eo concordat communis prac. vt attestatur Maria.in repet.c.qualiter & quando. post nu. 108.de accus. quem refert Boss.in tit.de inquisit. nu.8.Et potest poni exemplum in dicto,seu assertione morientis,vt dixi j̃.q.prox.ver.assertio vulnerati.Item in graui inimicitia,vt dixi in ea.q.ver. inimicitia.Item fama,vt dixi s̃.q.6.circa prin.Hæc eadem sufficiunt etiam ad capturam, iudicis tamen arbitrio,iuxta ea quę dixi in alleg.q.28.circa prin.considerata facti,& personarum qualitate.

3 Ad formandam seu transmittendam inquisitionem contra aliquem, i. ad eum citandum pro delicto

licto,de quo imputatur, omnes Doctor.concludunt, quòd omnino necesse est vt præcedant legitima indicia. Et ita generalis consuetudo interpretatur, vt dicit Ful.cons. 175. post nu. 1. & ideò malè faciunt iudices, qui nulla fama, vel indiciis præcedentibus formant inquisitiones, prout facere consueuisse officiales Montisferrati dicit Pract.Pap.in forma inquis.in ver.fama publ. n.2. Et Senatus grauiter reprehendit capitaneum Vicomercati, ex eo, quòd non præcedentibus legitimis indiciis formasset inquisitionem contra quosdam de Vertemate, 11.Decemb.1532.CC. Meritò igitur inquisitio taliter formata cum omnibus exinde secutis est nulla. Et ita Doctores intrepidè tenent, vt attestatur Gratus cons. 57.post num. 11.lib.2. Et hanc conclus.quòd inquisitio, non præcedente diffamatione,& non sumptis informationibus super ea, est nulla, totus mundus sequitur, vt dicit Catus inter consilia cri. diuers. cons.99.nu.1.lib.1.vbi etiam n.3.dicit, quòd ista conclusio est valdè trita, & consulentes omnes illam affirmant. sed quæ sint ista legitima indicia, doctores in specie non exprimunt,& quidem(secundum aliquos)non deberent iudices procedere ad transmissionem alicuius inquisitionis, nisi delictum esset contra reum taliter probatum, ꝙ super eo posset etiam torqueri. Vsus tamen contrarium obtinuit, nam iudices valdè prompti sunt ad huiusmodi inquisitiones formandas, etiam si nō subsint indicia legitimè probata, quos appellat malos assessores, & proteruos, & ignorantes iuris, Vital.de malefic.in tit.de inquisit.nu. 8. subdens, quòd tales non sunt iudices, sed potius canes nuncupatiui merentur. Nihilominus attenta hac generali cōsuetudine, vel potius corruptela, poterit fieri conclusio, ꝙ ex vehementi suspicione, quæ contra reum ex probabilibus argumentis resultet, poterit contra eum formari inquisitio, licet talia indicia non sint talia, vel taliter probata, quòd super eis posset reus torqueri. Et ideò dicit Bos.in ti.de inquis.nu.61. ꝙ ad formandam inquisitionem sufficiunt indicia leuia, puta diffamatio delicti. Et subdit, quòd ita seruatur, quod tamen ego non puto de iure verum, nisi vt dixi s̄.ver.ad inquirendum. Hæc autem, quæ dixi in proposito formandæ inquisitionis, intelligo vt etiam procedant in examine sine interrogationibus, quæ fiunt reo præsenti, in locis, in quibus quando reus est in carceribus, non solet formari aliqua inquisitio, prout seruatur in hoc Ducatu. Nunquam enim reo præsenti leguntur capitula, neque inquisitio, sed examinatur reus super delicto. Dico igitur, ꝙ sicut non potest contra absentem transmitti inquisitio, nisi præcedentibus indiciis legitimis, ita etiam nō debet iudex interrogare siue examinare aliquem præsentem super crim.& sic facere, vt eius nomen recipiatur inter reos, nisi præcedant talia indicia, quæ sufficerent ad formandam inquisitionem, vbi reus esset absens.

Cæterùm vbi indicia ad formandam inquisit. videntur iudici debilia, apud nos seruatur, ꝙ iudex iubet reum detineri: nam ad capturam sufficit quęcunque informatio, vt dixi j̄.q.28.circa prin. Et successiuè vbi reus non inuenitur, fit de hoc relatio apud acta, quo casu dicitur cōstare de eius fuga, quę quidem fuga proculdubiò iuncta cum aliis præexistentibus indiciis sufficit ad transmittendam reo inquisitionem, iuxta ea, quę dixi j̄.q. prox.ver.fuga delinquentis. Et est iudicio meo satis bona practica.

4 Ad torturam etiam, quæ indicia sufficiant, non potest dari certa doctrina, sed pariter relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi j̄.q.64.vers.dixi quoque. Poteris tamen videre aliqua exempla j̄. q proxi. sufficit autem minùs quàm semiplena probatio, secundum gl.in l.cum probatio, de qua dixi s̄.circa princ.q.

5 Ad condemnandum verò grauissima indicia requiruntur,&(vt Doctores appellant)indubitata, prout potest poni exemplum j̄.q.prox. ver.si aliquis,& huiusmodi.

6 Scias tamen, quòd in hoc artic. Doctores multum variè loquuntur, nam aliqui dicunt, quòd regulariter ex præsumptionibus violentis, vel indiciis quantumcunque indubitatis non debet aliquis in causa criminali condemnari. quam opin. dicit esse communem Dec. cons. 175. post nu. 8. col.fi.ver.prætereà etiam. Mars.in rub.de proba. nume.237.circ.fi.Nouel.in pract.cri.fol. 118.nu. 34. Alij dicunt, ꝙ si agatur ad pœnam pecuniariam, potest reus ex indiciis indubitatis, etiam criminaliter condemnari. Et ita communiter teneri attestatur Grat.cons.136.n.22.lib.1.secus autem si agatur de pœna corporali. Alij dicunt, ꝙ vbi ex præsumptionibus proceditur, multùm debet iudex temperare suam sententiam, & maximè ne condemnet nisi rarò, & modicè ad pœnam, nec pecuniariam, nec corporalem. Et hæc sunt verba Inn. licet non multum fideliter per Doct. relata in c.quia verisimile.n.2.de præsump. quem dicit sequi communiter doc.Mars.in l.j.§.diuus Adrianus.nu.25.ff.ad l.Corn.de sica. Cauens.super ritu magnæ curiæ 274. n.15. Hanc etiam dicunt esse communem opi.Pala.Rubios in alleg.hæresis.§. 11.& Iac.in rub.ff.de prob.n.7. prout illos refert Pla.lib.1.delict.c.14.nu.3.in fi.& Duen.reg.303. cir.me.Apost.ad Ang.de malef.in ver.fama publica, sub n.22.quem refert Villalp.in rep.l.22.c.10. post n.7.Gand.autem de malef.in ti.de pręsump. cir.fi. dicit quòd de consuetudine vidit obseruari, quòd ex indiciis quantumcunque indubitatis non imponitur pœna corporalis, sed tantùm pecuniaria. quod dictum Gand. refert, & sequitur Pau.de Cast.cons.299.nu.3.in fi.lib.2.subdens, ꝙ propter illud defendit quendam imputatum de homicidio,& Cępol.cons.crim.32.cir.fi.& cons. 39.in 1.dub.versic.nec propter dictam, & Pract. Iod.fol.143.nu.11.& Aug.ad Ang.de malefic.in ver.fama publica.nu.28.& Brun.de ind.& tortu. fol.57.n.16. & Mars.cons.96.n.10. Et ita tenere communiter Doctores attestatur Carer.in pract. crim.fol.36.n.56. Hanc etiam opi.dicit esse communem Boss.in tit.de conuictis. num.34. & seq. affirmans quòd ita seruatur in practica, & quòd iste est communis sensus Doctorum.

Hoc idem se obseruari vidisse attestatur Bald. in l.milites,n.6.C.de quæst. prout illum refert Ant. de Canar. de quæst. in 2.membro, post num.44. licet Bald. in libro meo nihil dicat de obseruātia. Alij dicunt totum contrarium, quòd scilicet etiam ex præsumptionib. reus est condemnandus

pœna

pœna ordinaria delicti, neque propterea est aliquo modo pœna mitiganda, & ꝙ illud dictum Inn. communiter reprobatur. & ita attestari videtur Bellam. decis. 689. vers. ad vndecimum dico. Alij verò dicunt, quòd quando indicia sunt indubitata, semper potest deueniri ad condemnationem, maximè in delictis occultis, & difficilis probationis, & tractatibus secretis, & in quibus veritas clarius haberi non potest, prout etiam communiter teneri attestatur Prac. Carer. fol. 72. ver. ex quibus omnium. & hæc opi. apud nos seruatur, quantum ad hoc, vt ex præsumptionibus deueniatur ad condemnationem: nam quotidie ex indiciis, & præsumptionib. rei per Senatum condemnantur, non quidem in pœnam mortis, neque pœnam ordinariam ipsius delicti, sed in pœnas etiam corporales, puta triremium, fustigationis, ictuum funis, & huiusmodi. & in specie ita seruatum fuit in quodam Antonio Maria Fayta, qui cùm esset indiciis indubitatis grauatus de homicidio, fuit per decennium ad triremes condemnatus, 2. Ian. 1557. P.N. & in aliis multis. & idem etiam seruatur in sacro cons. Neap. vt videri potest apud Gram. præsertim decis. 42. & alibi sæpe.

7 Scias etiam aliquos esse casus, in quibus etiam de iure communi ex præsumptionibus potest quis ad mortem condemnari, prout est in assassinio, vt dixi s̄. hoc eod. libr. §. assassinium. vers. prætereà, & in crimine hæresis, vt dixi s̄. hoc eod. libr. §. hæresis. vers. habet etiam, & in crimine simoniæ, vt dixi s̄. hoc eod. lib. §. simonia. ver. item scias.

8 Item scias, quòd quando præsumptio est posita à lege, tunc potest ex ea sequi condemnatio capitalis. & ita tenent omnes, vt dicit Bos. in tit. de conuictis. n. 29. ponens exemplum in ea præsumptione, de qua habetur in l. si qui. C. de adul.

QVAESTIO XXI.

1 *Fama an sit sufficiens indicium ad inquirendum, & ad torturam?*
2 *Testis de visu, an faciat indicium ad torturam?*
3 *Et quid si non viderit, sed audiuerit, & dicat cognouisse ad vocem?*
4 *Dictum, seu depositio socij criminis an faciat indicium ad inquirendum?*
5 *Et an ad formandam inquisitionem?*
6 *Et quid si sit etiam periurus?*
7 *Et an faciat indicium ad torturam?*
8 *Et quid in criminibus exceptis?*
9 *Et quid si sint plures socij criminis, qui contra alium deponant?*
10 *Et an requiratur, quòd socius criminis deponat cum iuramento?*
11 *Et an quòd confirmet dictum suum in tormentis?*
12 *Mandatarij dictum an probat contra mandantem?*
13 *Quomodo sit excipiendum contra socium criminis?*
14 *Assertio vulnerati an faciat indicium ad inquirendum?*
15 *Et an ad capturam?*
16 *Et an ad excusandum à calumnia hæredem, qui accusationem instituit?*
17 *Et an ad torturam?*
18 *Fuga an probet contra delinquentem?*
19 *Et quid si opponatur vt delictum?*
20 *Et quid si opponatur vt indicium?*
21 *Et an semiplenè probet in criminalibus?*
22 *Et an sit sufficiens indicium ad torturam?*
23 *Et quid si reus aufugiat post formatam inquisitionem?*
24 *Et quid si reuertatur?*
25 *Et quid in fuga facta à carceribus?*
26 *Et quid si non erat legitimè detentus?*
27 *Et an indebitè carceratus possit licitè aufugere?*
28 *Et quid si statim ad carceres reuertatur?*
29 *Et an fuga iudicis, qui non stetit in syndicatu, per quinquaginta dies, faciat contra eum plenam probationem?*
30 *Et an inimicitia faciat indicium?*
31 *Et an confessio extraiudicialis?*
32 *Et an confessio facta coram iudice incompetenti?*
33 *Et quid si illam deinde coram iudice competenti reuocauerit?*
34 *Et an confessio clerici facta coram iudice laico?*
35 *Et an confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali?*
36 *Et an confessio facta in tormentis, & deinde reuocata?*
37 *Et an minæ?*
38 *Et an pax facta cum offenso?*
39 *Et an mendacium, inconstantia, vacillatio, & trepidatio rei?*
40 *Et an si visus fuerit cum gladio sanguinolento?*
41 *Et quid si res furata reperta sit penes aliquem?*

1 Dictum est de indiciis in genere, nunc in specie de aliquibus indiciis videamus. Fama sola, quæ fit contra aliquem, quòd maleficium commiserit, est sufficiens indicium ad inquirendum contra eum, vt dixi s̄. q. 6. circa princ. ipsa autem fama absque aliis adminiculis non est sufficiens indicium ad torturam. & ita tenent communiter doc. vt ait Mars. cons. 3. num. 4. in fi. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Ias. in repe. l. admonendi. nu. 207. ff. de iureiur. quem refert Crauet. cons. 41. nu. 6. & Blanc. de indic. nu. 313. & Duen. reg. 300. in princip. & Villalob. in sua collecta commun. opi. in litera F. nu. 7. & Foller. in prac. crim. fol. 156. nu. 28. Crot. in trac. de testib. nu. 147. Mars. in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. ff. de quæst. & sing. 97. fama sola. quem refert Diaz reg. 333. Carer. in prac. crim. fol. 82. numer. 111. quem refert Plot. in repet. l. si quando. nu. 891. Et quamuis in hoc articulo magna sit controuersia inter Scribentes, & Io. And. ad Specul. in titu. de not. crim. §. fama. in verb. veniens. circa fin. quem refert Paris Put. de synd. fo. 446. c. 11. nu. 2. & Mars. in d. §. plurimum. nu. 30. & cons. 72. nu. 16. attestatur contrarium de consuetudine seruari, quòd scilicet fama sola sit sufficiens ad torturam: prout etiam se vidisse aliquando per assessores obseruari, dicit Gand. de malefi. in ti. de quæst. nu. 39. quem refert Aug. ad Ange. de malefi. in ver. fama publica. post nu. 41. & Carauita super 41. ritu magnæ curiæ. nu. 8. & Brun. de indic. fol. 41. nu. 32. Ego tamen semper secutus sum communem opin. & ab aliis etiam iustis iudicib. semper vidi obseruari, vt nisi cum ea concurrat aliquod aliud adminiculum, nunquam ex fama sola procedatur ad torturam, quam etiam credo tutiorem & veriorem. Fama enim in criminalibus non probat neque etiam semiplenè,

vt videtur ſentire gl. in c. veniens. el 1. in ver. illorum, de teſtib. quam ait communiter eſſe approbatam Berous in d. c. qualiter, & quando. n. 78. de accuſat. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in d. c. veniens. n. 25. prout illum refert Blancus de indic. n. 313. Et dicit Sal. in d. l. ea quidem. nu. 133. de accuſ. ꝙ ita ſe habet communis practica, quem refert & ſequitur atteſtans ita ſe habere communem opin. Bertrand. conſ. 126. nu. 11. lib. 7. Et licet (vt dictum eſt ſ. q. prox. verſic. ad torturam) videatur ſufficere ad torquendum minùs quàm ſemiplena probatio, nihilominus cùm fama ſit indicium valdè remotum à delicto, ſit etiam indicium valdè fallax, vt quotidie experientia docet, crederem tutius facere iudicem, ſi nullo alio adminiculo concurrente, reum tormentis non ſubiiceret. Cæterùm ſi cum ipſa fama concurrant aliqua alia adminicula, eo caſu vtique faceret indicium ad torturam. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Gratus in d. conſ. 57. nu. 8. lib. 2. Poſſet etiam eſſe delictum adeò difficilis probationis, vt ſola fama ſufficeret, vt quandoque etiam vidi ſeruari. Quomodo autē fama probetur, dixi ſ. q. 6. verſi. illud tamen. & ſeq. Sed pone, ꝙ reus, contra quem eſt probata fama publica de aliquo maleficio, probet in ſuis defenſionibus ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, nunquid adhuc erit torquendus? dixi j. q. 60. verſi. Frequens etiam. Scias tamen, ꝙ hæc omnia procedunt in ſola fama, quę ſit contra aliquem in ſpecie de eo delicto, de quo agitur, ſed ſi eſſet mala fama in genere, quia ſcilicet ille eſſet homo diffamatus de aliis delictis, & ſic malæ vocis, conditionis, & famæ, tunc ex qualibet leui ſuſpitione attingente delicto, de quo agitur, ſolet reus tormentis ſubiici, modò illa fama ſit in eodem genere delicti, nam ſemel malus ſemper præſumitur malus, in eodem genere mali. c. ſemel malus. cum ibi not. de regul. iur. in 6. Et hæc eſt communis regula, vt atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. vlt. cautela 14. Cæterùm ſi delicta eſſent diſſimilia, non oriretur contra eum ex ea fama aliquod indicium, nam ad hoc, vt mala fama noceat reo, debet eſſe in eodem genere mali. Et ita dicunt omnes, vt ait Pract. Caſoni, fol. 16. n. 5. Bene verum eſt, ꝙ ſi talis ita diffamatus probaret, ꝙ per triennium proximum bene vixiſſet, & fuiſſet bonæ vocis, conuerſationis, & famę, illa mala fama contra eum probata nihil ei noceret, ſed cenſeretur in totum purgata, ita dicit Sal. in l. ſi minorem, C. de in integ. reſtitut. minor. Et dicit Gramma. ſuper c. Regni, fol. 142. nu. 7. ꝙ ita concludunt omnes. Quod nota, quia poſſet tibi facere magnum honorem in practica. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi in d. ver. frequens etiam.

2 Vnus teſtis deponens de maleficio facit indicium contra reum. hoc tamen intellige, vt procedat, quo ad inquirendum, id eſt, quo ad aſſumendas ſpecialiter contra eum informationes ſuper delicto. Sufficit enim vnicus teſtis etiam aliàs inhabilis, & minus idoneus. Et ita (iudicio meo) intelligi debet dictum Bald. in l. ſeruos, C. de teſtib. quamuis aliqui illum intelligant, vt loquatur de inquiſitione generali. Et hoc appellat Bald. ibi indicium facti, quòd ſcilicet, dirigit iudicem in viā perſcrutationis ad indagandum, an ille talis qui ab eo nominatur, ſit reus illius delicti: Et ſic ad inquirendum ſpecialiter cōtra ipſum. Cæterùm ad hoc vt teſtis faciat legitimum indicium, ꝙ Bal. ibi appellat indicium iuris, requiritur ꝙ ſit integer, & omni exceptione maior, id eſt, talis contra quem nulla poſſit opponi exceptio. Et hæc eſt communis omnium ſententia, vt dicit Ruin. conſ. 147. poſt nu. 2. lib. 5. Et huiuſmodi teſtis ſufficit etiam ad torturam, ſecundum communem opinion. de qua atteſtatur Rom. conſ. 451. n. 4. Viuius in libr. communium opin. fol. 300. verſic. teſtis vnicus. Plot. in repet. l. ſi quando. n. 879. quam tamen intellige, iuxta ea quæ dixi j. q. proxim. circa prin. & ver. vnum tamen. Reperio tamen, ꝙ Pract. Caſoni, fol. 12. n. 4. dicit, ꝙ ſecundum opi. multorum, quando tractatur de inquirendo ſiue torquēdo, teſtes etiam non integri admittuntur. Et re vera multi iudices de facili etiam ſuper dictis teſtis inhabilis, & minùs idonei formant inquiſitiones, & quandoque etiam torquent, & malè faciunt, quia ſæpe vexant indebitè innocentes.

3 Sed quid, ſi teſtis non viderit committi maleficium, ſed deponat ſe audiuiſſe, puta, de nocte Titium percutientem Caium, & dicat ſe eum cognouiſſe ad vocem, nunquid faciet contra eum indicium ad torturam? Reſp. Bal. in l. ſi non ſpeciali, n. 1. C. de teſtam. loquendo per verbum fortè, tenuit, ꝙ ſic. Et dicit Cotta in memor. in verb. teſtis deponens, ꝙ hoc firmant Doctores vbique. Hoc tamen intellige vt procedat, modò teſtis ita deponens habeat veriſimiliter adeo notam vocem rei, vt decipi non poſſit, aliàs ſecus, tale enim indicium vocis eſt multum fallax, & periculoſum. Et ego multos cognoui ita propriè imitantes vocem aliorum, vt omnes etiam familiariſſimos, & domeſticos eorum facilè deciperent. Cæterùm teſtes qui dicunt ſe vidiſſe, cùm eſſet de nocte, nec dicunt, ꝙ luna lucebat, vel ꝙ lumen erat accenſum, à ſeipſis naturaliter reprobantur, & nullam fidem faciunt. Et ita dicunt Doct. vt ait Boſ. in tit. de indic. n. 172. Dicit etiam Io. Arn. dialog. 70. licet vera, ꝙ ab hac concluſione Doctorum nullus diſcrepat, quam etiam communem appellat Viuius in lib. commu. opin. fol. 255. verſ. teſtis deponens. Videntur enim deponere ea, quæ ſecundū naturam eſſe non poſſunt, vt manifeſtè patet. Dictum ſocij criminis facit indicium cōtra eum, qui pro ſocio nominatur. Debes autem ſcire, ꝙ regulariter delinquens non poteſt interrogari de ſociis, text. eſt in l. ſi. C. de accuſ. & eſt communis omnium ſententia, vt dicit Io. de Amic. conſ. 27. n. 1. præterquam in nonnullis criminibus, in quibus propter eorum immanitatem permiſſum eſt, vt interrogetur. quæ quidem dicuntur crimina excepta, & ea videre potes apud gl. in d. l. ſi. quamuis Aug. ad Ang. de malefic. in verb. Et Sempronium, nume. 5. dicat, quòd illa gl. ſimpliciter non approbatur à Doctoribus, quia multi etiā alij caſus traduntur per ſcribentes, pręter illos, quos ipſa gloſſ. enumerat, vt ibi per eum. Barto. autem in l. repeti. §. 1. ff. de quæſt. diſtinguit, quòd, aut agitur de delictis, quæ non committuntur principaliter in offenſam, vel odium alicuius, ſed in commodum ipſius delinquentis, vt falſare monetam, furari, &c. Et tunc pōt delinquens de ſociis interrogari, aut verò agitur de delictis, q̄ principaliter cōmittuntur in odiū, vel offenſam alterius, vt eſt

homić

homicidium, adulterium, &c. Et tunc non potest delinquens, licet contra se confessus, de sociis interrogari. Et dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. fama publica post n. 105. ꝙ hodie assessores communiter videntur obseruare hanc doctrin. Barto. Si tamen interrogetur, facit indicium, non quidem ad torturam, sed ad inquirendum. Et hãc dicit esse communem conclusionem Public. super consue. Aluer. fol. 25. n. 3. Alia fuit opi. Sal. in d. l. fi. qui more suo satis prolixè distinguit, & inter cetera concludit, ꝙ in iis criminibus, quæ regulariter non solent committi sine sociis, potest delinquens de sociis interrogari. Et hanc appellat communẽ opi. Ant. Gom. c. 12. delict. n. 16. in fi. & dicit Boss. in ti. de ind. n. 145. ꝙ illæ considerationes Sal. seruantur in practica. Alij verò dicunt, ꝙ quicquid sit de iure, hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu, & de hac consuetudine attestatur Gand. & Iac. de Beluis. prout illos refert Blanc. de ind. nu. 374. & Fulg. cons. 173. nu. 2. qui subdit illud intelligendum esse in eo, qui est malæ famæ, prout est quæstio proposita per Gand. in loco præalleg. Refert etiam Paris Put. de synd. fol. 460. c. 4. post nu. 1. & fol. 480. post n. 1. Pract. Cason. fol. 85. nu. 6. & fol. 86. nu. 3. Sed certè hæc consuetudo in hoc dominio non seruatur, nisi in furibus, fraudatoribus salis vel bladorum, assassinis, & latronib⁹, qui in viis publicis grassantur, in ceteris autem semper vidi seruari ius commune. Et ideò laudabile esset iudicio meo adherere iuri communi, vbi in specie non vigeret talis consuetudo. Vnus tamen est casus, in quo semper reus interrogatur, & torquetur super mandante, quando scilicet apparet, ꝙ illud delictum commisit nõ sua causa, puta, quia nihil ad eum pertinebat, tunc enim, quia tenetur pro certo, ꝙ fecit ad alterius instantiam, solet torqueri super mandante. Et ita seruari attestatur Boss. in tit. præalleg. de ind. post n. 156. ver. primò considero. Et licet ipse post Sal. loquatur in persona vili, ego tamen illud vidi in omnibus indistinctè obseruari.

4 Retenta igitur communi conclusione, & dispositione iuris communis, s. ꝙ delinquens non sit super sociis interrogandus, nisi in criminibus exceptis, secundum ius commune, vel consuetudinem loci, in quo proceditur, videamus quod indicium faciat dictum ipsius delinquentis cõtra socium ab eo nominatum. Et pro resolutione dico, ꝙ aut quæritur an dictũ socij criminis sufficiat ad inquirendum, i. ad assumendum aliàs informationes contra eum, qui ab ipso nominatur. & in hoc Rom. in l. & si cert⁹. in prin. ff. ad Syll. dicit, ꝙ communiter concluditur, ꝙ sufficiat ad fundandam inquisitiõem. quem refert & sequitur Aug. ad Ange. de malefic. in ver. Fama publica. n. 31. & Gramm. cons. 21. n. 10. & cons. 67. in fi. & Ioan. de Ami. cons. 27. n. 5. & Nouel. in pract. crim. fol. 64. n. 19. Et ꝙ sufficiat ad inchoãdam inquisitionem dicit communiter ita intelligere Doctor. Ioan. de Amic. in d. cons. 27. n. 3. Et hæc conclusio intelligenda est vt procedat, siue talis delinquens illum socium nominauerit ad interrogationem iudicis ipsum in genere interrogantis, an in maleficio committendo, aliquis alius interuenerit, siue etiam illum sponte sua nominauerit, dum contra se examinaretur, puta, quia postquam confessus est se Titium occidisse, iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit, & ipse dicat, ꝙ tali die ipse, & Petrus, tali & tali modo illum occiderunt, &c. nã vtroque casu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum, & assumẽdum alias informationes contra Petrum nominatum, etiam si prius contra ipsum nihil aliud esset in processu, neque puto faciendam esse aliquam differẽtiam, an simus in criminibus exceptis, vel non: nam etiam in criminibus non exceptis, credo, ꝙ faciat indicium ad inquirẽdum. Et ita loquendo etiam in criminibus non exceptis dicit tenere communiter Doctor. Blanc. de ind. nu. 389. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera C. n. 203. Et licet Ruin. cons. 167. n. 1. in fi. lib. 5. dicat communem opi. esse, ꝙ in casibus non exceptis nullum faciat indicium ad inquirendum, neque ad procedendum, siue id sponte dixerit, siue ad interrogationem iudicis, quem refert & sequitur Roland. cons. 73. n. 2. lib. 1. ego tamen credo contrariam opi. esse magis communem, & illam semper vidi de consuetudine obseruari. hoc enim casu dictum istius socij nõ est tanquam dictum testis, sed tanquam denunciatoris, vel notificantis, qui tantummodo aperit viam iudici ad inquirendum, prout faceret quicunque alius notificator, seu denunciator, etiam infamis, & vilis, iuxta ea quæ dixi s̄. q. 7. versic. quæro igitur, & seu quilibet alius testis etiam non idoneus, iuxta ea quę dixi s̄. ver. vnus testis. Et opi. Ruin. posset procedere in casu suo, s. ad formandam inquisitionem, de quo dixi ĩ. ver. si verò quæris. Debent tamen iudices, quantum possibile est, cauere ne reos interrogent super sociis, nisi in casibus, in quibus id sibi est à iure vel à consuetudine permissum, præcipuè verò ne in aliquibus casibus etiã permissis reos interrogent in specie de aliqua certa persona, nisi contra eam adsit aliquod indicium sufficiens ad inquirendum specialiter contra ipsam, siue simus in criminibus exceptis, siue non. id enim potius est officium suggerentis, quam interrogantis, debentque ab eo iudices omnino abstinere, ne proprias animas perdant, & alios indebitè vexent. Et hoc casu crederem, quòd totus processus, qui deinde fieret contra aliquem ita suggerendo à iudice nominatum, nõ præcedentibus aliquibus indiciis, esset ipso iure nullus, & proximis mensibus in facti contingentia ita iudicatum fuit per magistrat. & grauiter reprehensus quidam prætor à nobis delegatus, qui delinquentem, ita suggerendo, contra alium interrogauerat.

5 Si verò quæris, an dictum socij criminis sufficiat non modo ad fundandam, vel inchoandam inquisitionem, vt s̄. dictum est, sed etiam ad formandam, & transmittendam inquisitionem, seu libellum criminalem cõtra socium nominatum, ita vt teneatur personaliter comparere, & defensiones suas facere: Aliqui tenent ꝙ sufficit, & dicit Boss. in tit. de inquis. n. 44. & clarius in tit. de ind. nu. 182. ꝙ ita seruatur, in quibus locis loquitur etiam in casibus non exceptis. Et allegat in hoc proposito decis. Rom. quam ego superius retuli, versi. retenta igitur. Tu dic, ꝙ imò in casibus non exceptis non est sufficiens indicium ad formandam inquisitionem. Et hãc dicit esse communem

Doct

Doctorum sententiam Dec.conf.189.n.9.quem refert Pract.Conradi,255.in princip.Et Viuius in lib.communium opi.fol.263.vers.in testem non admittitur.Rolan.conf.16.n.7.lib.1. Sed in exceptis vtique est sufficiens,secundum Rolan.in eo.conf.16.nu.2.qui dicit,ꝙ hæc est recepta Doctorum sententia, ꝙ sufficiat ad inquisitionem, non tamen clarè explicat, an simpliciter ad inquirendum, an autem etiam ad transmittendam inquisitionem,sed ego ita semper vidi seruari.

6 Scias tamen,ꝙ hæc conclusio,ꝙ dictum socij criminis sufficiat ad inquirendum, locum non habet, quando talis socius criminis vltra illud crimen, esset etiam periurus, nam eo casu neque etiam facit indicium ad inquirendum. Et hæc est indubitata iuris conclusio, vt dicit Roland.conf.73.num.18.lib.1.quod quidem ego intelligo, vt procedat quo ad transmittẽdam inquisitionem, sed quo ad assumendas informationes certè sufficeret, quinimò etiam ad formandam inquisitionem & plerunque etiam ad torturam,consuetudo obseruat ꝙ sufficiat. Vide quæ dixi s.hoc eod. lib.§.falsum.ver.subornans.

7 Successiuè quæro,nunquid huiusmodi nominatio facta per socium criminis faciat indicium ad torturam? Respon. Si loquamur in criminibus non exceptis, in quibus non potest delinquens de cõsociis interrogari, res de iure nullam habet difficultatem,talis enim nominatio nullum facit indicium,nisi ad inquirendum,vt dixi s.ver.Si verò quæris. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Pract Carer.fol.95.n.122.Sed quicquid sit de iure,dicit Gand.de malefic.in tit.de quæst.n.28.ꝙ de consuetudine vidit torqueri. Idem etiam ferè per eadem verba dicunt Iac.de Beluis.in prac.cri. in tit.de q.col.xj.ver.iuxta hoc quæritur.& Guid. de Suz.in tract.de indic.& tort.nu.55.& Bald.in tract.de q.fol.258.nu.4.in fi.

8 Sed quid in criminibus exceptis? Resp.ꝙ adhuc talis nominatio (alia præsumptione non concurrente) non est sufficiens indicium ad torturam. Et est communis opin. vt dicit Boer.decis.319.n.1.quem refert Rolan.in d.conf.16.n.17.Gramm. voto 6.nu.7.quem refert Villalob.in sua collecta communium opin.in litera C.n.152.Rolan.in d. conf.73.n.20. Et dicit Afflict.super 1.parte cõsti. Regni,rub.27.n.34.ꝙ vidit per multos sapientes sic fuisse decisum, in facti cõtingentia,in crimine læsæ maiestatis. Et illum refert Pract.Carer.folio 320.nu.101.in fi.Bene facit hæc nominatio contra nominatum aliqualem presumptionem,vt ferè omnes fatentur. Et dicit esse communem opi. Boer.in d.decis.319.nu.4. quæ quidem aliqualis presumptio habet tantam vim,ꝙ concurrente aliqua alia suspicione potest reus tormentis subiici,ita concludit Sal.in l.fi.circa fi. vers.sed ego respondeo.C.de accus. Et dicit Bos.in tit.de ind.nu. 149.ꝙ illud dictum Salic. quotidie practicatur, & Doctores illud sequuntur. Et ita sæpius vidi seruari.

9 Sed pone, ꝙ non vnus tantùm, sed duo socij criminis contra aliquem deponant,nunquid iste dicetur conuictus, ita vt possit contra eum sequi condemnatio?Resp.ꝙ non:sed bene faciunt contra eum indicium ad torturam.Et ita in facti contingentia seruauit curia Burdeg.in quodam notario contra quem deposuerant duo testes, qui asserebant se ab eo corruptos fuisse, vt refert Boer. in allegata decis.319. vbi etiam nu.17. attestatur idem seruatum fuisse in quodam alio imputato de homicidio, contra quem deposuerant tres testes socij criminis,& tamen solummodo fuit tormentis subiectus. Et idem etiam seruari per curiam Parisien.attestatur Papo lib.22.tit.13. Arresto 2.& 3. Et nota, quòd hoc casu tales testes faciunt indicium ad torturam,etiam ꝙ sint singulares.Et ita seruari attestatur Boss.in tit.præalleg.de ind.n.159.Idem etiam seruari in Regno Neap.vt scilicet faciant indicium ad torturam, attestatur Gramm.super c.Regni,fol.120.col.1.in fi.

10 Quæro nunquid ad hoc vt dictum socij criminis faciat indicium, requiratur ꝙ illud deponat cum iuramento? Resp. Marsil.in pract.crim.§.diligenter.nu.62. tenet ꝙ sic, & narrat se propterea liberasse quẽdam furem,& dicit ꝙ in hoc totus mundus errat. Et iudicio meo verum dicit, quia licet quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit cõtra alium,fungitur vice testis,meritò non est ei adhibenda fides nisi cum iuramento,vt dixi s.lib.2. §.testis. Et ita semper vidi seruari, quicquid dicat Blan.de indi.n.384.Sed intellige,ꝙ sufficiat,quandocunque interueniat iuramentum,sc.siue antequam ponatur ad torturã, siue etiam si iuret præsente ipso contra quem deposuit, prout seruatur in confrontatione, teste Boer.in allegata decisio. 319.post nu.4.

11 Scias etiam, ꝙ dictum socij criminis, ad hoc vt fidem faciat, requiritur ꝙ fuerit confirmatum in tormentis,cum enim ex proprio delicto effectus sit infamis,nõ debet admitti in testem sine tortura,iuxta ea quę dixi s.q.25.circa princ.& ita apud nos seruatur,licet Chassan.super consue.Burgun. fol.44.post n.14.dicat,ꝙ sæpe hoc allegauit in curia, sed non voluit ad illud attendere.Dicit etiam Simancas de hære.c.62.n.6.ꝙ iudiciorum vsus illud non admittit.Ego puto nostram consuetudinem esse magis iuridicam,tu tamẽ obserua,quod ibi seruatur,vbi ius dicis.

12 Et ex hac conclusione infertur, quòd solum dictum mandatarij non facit indicium ad torturam ꝯ mandãtem,nisi alia concurrant. Et est cõis opi. vt dicit Paris Pu.de synd.in ver.tortura,el 3.prout illum refert Nouel.in prac.cri.fol.66.n.31.& seq. licet ego eum in eo loco id dicentẽ in libro meo non inueniam. Et ita in facti contingentia consuluit Signorol. conf.209. Reperio tamen ꝙ Bald. conf.429.li.3.distinguit, ꝙ aut talis mandatarius non suscepit mandatum,& facit indicium ad torturam,aut verò suscepit,& non facit sufficiens indicium ad torturam. Et dicit Boss.in tit.de ind.n. 154.ꝙ ita obseruatur.Mihi placet communis opi. vt nullo casu faciat indicium ad torturam,nisi aliqua alio presumptio,vel saltem suspicio concurrat contra eum, qui nominatur pro mandante,aliàs esset in facultate cuiuslibet scelesti, facere ꝙ quilibet vir probus subiiceretur tormentis,qđ esset impium,& absurdum.Et ita semper seruari vidi,ita tamen vt in criminibus exceptis leuiores suspiciones sufficiant,quàm in non exceptis.

13 In hoc autem proposito aduerte tu, qui vis excipere contra socium criminis, vt non dicas, excipio contra te,quia es socius criminis, ne videaris fate

fateri delictum, sed dicas excipio contra te, quia
tu hoc delictum commisisti. Et ita consuluit V-
ber. de Bob. Vel si est tale delictum, quod sine so-
cio committi non possit, vt sodomia, vel huius-
modi, dicas, excipio contra te, qa facis te socium
criminis, & ideo nihil probas, quod est iudicio
meo tutius.

14 Assertio vulnerati, dicentis se ab aliquo fuisse
vulneratum, an faciat indicium contra eum: pu-
to esse distinguẽdum: nam si quidem vulneratus
conualuerit, res nõ habet difficultatem, quia ta-
le dictum habetur loco denunciationis, siue que
relæ. & ideo nisi aliqua concurrant indicia, non
potest super eo de iure procedi nisi ad inquiren-
dum, i. assumendas informationes ↄ̃ eum, qui ab
offenso nominatur, non autem ad transmitten-
dam illi inquisitionem, siue citationem, licet mul
ti de facto ↄ̃rium obseruent, quos appellat iudi-
ces imperitos Ang. de malef. in ver. qui iudex ad
probationem. n. 9. de quo dixi s̃. q. 7. ver. dixi s̃. Si
verò vulneratus moriatur, & vsque ad mortem
in tali dicto perseueret, de iure loquendo, non fa
cit indicium. & ita tenet gl. in l. mater. in gl. j. C. de
cal. quam dicit esse communiter receptam Vil-
lalp. super l. 22. c. 61. post n. 8. nihilominus quic-
quid sit de iure, certè de consuetudine practica-
tur, ꝙ sit sufficiens indicium ad inquirendum. &
ita seruat communis stylus, & obseruantia Italię,
vt dicit Igne. in l. Caius Seius. nu. 13. ff. ad Syll. Et
quamuis ↄ̃riam sñiam, s. ꝙ neque etiam sufficiat
ad inquirendum, videatur communem afferre
Plot. in rep. l. si qñ. C. vnde vi. ver. indicium ad in-
quisitionem. prout illum refert Pract. Conra fol.
256. ver. 10. adde. licet Plot. ibi hoc explicitè nõ
dicat, ex quo tñ longo vsu obtentum est vt suffi-
ciat, non putarem ab ea esse in pract. recedẽdum.
15 Est ẽt tale dictum vulnerati morientis sufficiens
ad capturam, secundum communem opi. vt atte
statur Gom. c. 13. delict. n. 16. prout illum refert
Pla. li. 1. delict. c. 13. n. 15. subdens, ꝙ ita passim vi-
16 demus in practica seruari. † Est etiam sufficiẽs ad
excusandum à calumnia, & temeritate hæredem
mortui, qui motus est ad accusandum eum, qui
fuerat diffamatus à vulnerato moriente, ſm gl. in
d. l. mater, in gl. j. C. de cal. quam sequuntur com-
muniter Doct. vt dicit Bertr. cons. 137. n. 10. li. 2.
in 1. par. Ad condemnationem verò non est suffi
ciens: nam talis assertio vulnerati morientis non
probat plene delictum, & ideo nõ sufficit ad con-
demnandum, & est communis opi. vt dicit Pla. in
17 loco præal. † Sed nunquid facit saltem indicium
ad torturam? Resp. Ang. in d. l. si quis in graui. §. si
quis moriens. post n. 1. ff. ad Syl. tenuit ꝙ sic. Sed
eius opi. communiter nõ tenetur, vt dicit Gram.
cons. 57. n. 13. & 14. & ita ↄ̃ Ang. esse communẽ
opi. attestatur Pla. in loco præall. Pract. Conr. fol.
297. ver. 37. est indicium. Dicit ẽt Chass. cons. 58.
post nu. 28. ꝙ ita tenent omnes. Ita ẽt de stylo ser
uari, vt. s. talis assertio ad torturam non sufficiat,
attestatur Mant. cons. 118. in fi. libr. 2. subdens, ꝙ
18 minimè mutanda sunt, &c. † Fuga [a] delinquentis
a ↄ̃ eum facit indicium, sed ad hoc, vt habeas in ma
teria fugæ perfectã doctrinam, debes scire, ꝙ fu-
ga tribus modis opponitur contra fugientem.
19 Primò, vt crimẽ, puta, qñ miles in bello aufugit,
& signa deseruit. Et hoc casu probata ipsa fuga,
dr̃ probatum crimen, neque aliud requiritur, ad
hoc vt reus possit ex ipsa fuga cõdemnari. Et ita
tenent omnes, vt dicit Brun. de ind. fo. 26. n. 7. Se
20 cundò † op. fuga tanquam indicium, qñ dr̃ reum
commisso aliquo delicto aufugisse, & à loco ipso
delicti se absentem fecisse. Et hoc casu, aut est ta-
le crimen, ad cuius probationem sufficiat sola su
spicio, puta in tutore. l. impub. in fi. ff. de susp. tut.
Et tunc sola fuga facit delinquentem suspectum,
ad hoc ẽt vt possit ex ea sola sequi condemnatio,
vt ibi. & in hoc etiam cõcordant omnes, vt dicit
Brun. in loco præall. Aut verò est tale crimen, ad
cuius probationem suspiciones non sufficiant:
sed plena probatio requiratur. Et ĩ hoc casu licet
aliqñ magna fuerit inter Doc. altercatio, an fuga
21 delinquentis faciat ↄ̃ eum plenã probõem, † vel
semiplenam, & aliqui tenuerint, ꝙ solummodo
faciat ↄ̃ eum vnam probõem satis magnam, quã
opi. dixit esse communem Rom. in d. l. admonen
di. n. 70. & Cur. Se. n. 130. & Cato Saccus, n. 78. tñ
magis communis opi. est, ꝙ fuga probet semiple
nè illud crimen, ad quod probãdum plena proba
tio requiritur. & hanc esse com. opi. attestatur Ri
22 pa in d. l. admonẽdi. n. 168. † Et ideò facit ↄ̃ eum
sufficiens indicium ad torturam. Ita tenuit Dy. in
l. diuus. ff. de cu. re. & est communis opi. vt attesta
tur Ias. in d. l. admonendi. in rep. n. 158. quẽ refert
Duen. reg. 390. ĩ pr. & Blan. de ind. n. 278. & Gom.
Arias super l. 74. Tauri, nu. 18. & dicit Io. And. in
add. Spe. in ti. de præsump. §. 1. sub n. 3. ꝙ hæc opi.
Dy. de cõsuetudine obseruatur, prout illum refe-
runt Doct. in locis præal. Et ideò quamuis multi
teneant ↄ̃riam opi. ꝙ. s. fuga non sit sufficiens ad
torturam, adeò vt Cur. iu. in d. l. admonẽdi. n. 49.
& seq. dixerit illam esse magis communem, non
tñ putarem ab opi. Dy. aliquo mõ esse in practica
recedendum. Quæ tñ intelligenda est, vt proce-
dat in ea fuga, quæ fit ante formatam inquisitio-
nem, vel assumptas informões. talis. n. fuga verè
arguit consciam delicti commissi. & hæc est cõis
opi. vt dicit Bos. in ti. de ind. n. 49. Cæterũ si qs fu-
giat post trãsmissam inquisitionem, vel informa-
23 tiones assumptas per offĩn, † talis fuga nõ est suf
ficiens ad torturam. & est cõis opi. vt dicit Blanc.
de ind. n. 281. prout illum refert Villal. in sua col-
lecta com. opi. lit. F. n. 175. Rip. in d. l. admonendi.
n. 168. prout illum refert Siman. de hæret. c. 63. n.
19. Ant. Gom. super l. 76. Tauri, post nu. 12. Don
Ant. de Padilla in l. trãsigere. n. 3. C. de transa. Hoc
tñ locum habet solummõ in cãis capitalib. nam
in ñ capitalib. si cũ fuga cõcurrat fama publica, ſp
facit indicium ad torturã, siue sit añ, siue post ac-
cusationem. In capitalib. aũt qñ sumus post accu
sationem, nunq̃ facit indicium ad torturã. & hæc
est magis cõis opi. vt attestatur Io. de Amic. cons.
37. n. 5. & cõs. 131. n. 3. Scias ẽt, ꝙ qñ ille, q aufu-
24 git, † postea citatus spõte ↄparet, tũc fuga præce-
dens nullũ ↄ̃ eum facit indicium, neq; etiam le-
ue, ſm Bar. in l. quis sit fugitiuus. §. j. ff. de ædi. edi.
quem

ADDITIO.

a ¶ In hac materia fugæ vide Franc. Marc. deci. 184. n. 2. & seq. in 2. part. M. Ant. Blan. in l. fi. n. 279. ff. de q. Hippol. Mars. sing. 217. Mathes. sing. 145. & ibi Gabr. Saray. in add. Hippol. Mars. sin. 15. & sin. 215. No. tamen ꝙ ex fuga non fit regulariter condemnatio. vt per Ben. de foro sempr. in repert. Fel. ver. fuga.

quem omnes sequuntur, vt dicit Ioan.de Amic. cons.7.nu.19. subdens, ꝙ in hoc profectò nemo dubitat.Hanc etiam dicit esse communem opin. idem Io.de Amic.cons.85.nu.8.

25 Tertiò autem modo opponitur fuga delinquenti tanquam confessio, puta,quia reus è carcerib. aufugerit, videtur.n.fateri delictum, de quo imputabatur,& ideò facit plenā probationem contra eum. & ita communiter tenetur, vt dicit Rip. in d.l.admonendi.n.170. Cato Sac.in ea.l.admo. n.81.quem refert Duen.reg.389.in 2.lim.licet loquatur in fugiente effractis carcerib.Talis enim, qui ex carcerib.aufugit, habetur pro confesso,& conuicto de eo crimine,de quo est imputatus,vt est tex.in l.in eos. ff.de cust.reo. secundum communem doc.sententiam,vt attestatur Boer.decis. 215.n.9.quamuis fortè ille tex.hoc non probet. Hūc etiam fatetur esse communem intellectum illius l.quamuis illum non sequatur,Ant.Gome. c.9. delic. nu.11. & ideo potest de iuris rigore in pœnam ordinariam condemnari, licet Senatus hoc non obseruet,nisi contra contumaces: nam si quis post fugam captus sit, vel sponte reuertatur,non solet propter solam fugam è carcerib factam illum condemnare,sed tantùm grauiùs torquere,prout etiam obseruauit in facti contingentia curia Neap.vt refert Gram.vot.37. Quinimò secundum aliquos illa l.non habet locum,nisi in eo, qui aufugit fracto carcere, & ruptis ferris, & cippis cum conspiratione.& dicit Prac.Carer.fo. 88.in fi.ꝙ ita illam l.intelligunt doc.Scias autem ꝙ hæc concl.ꝙ fuga è carcerib.faciat cōtra reum plenam probationem delicti, intelligenda est, vt procedat, quando talis carceratus fuit legitimè detentus.Talis enim iustè carceratus,non potest licitè aufugere, quinimò si fuerit relaxatus cum promissione de redeūdo, tenetur promissionem seruare,& ad carceres redire.& est communis opi.vt attestatur And.de Beset.in rep.l j.post n.59.

26 C.de sacros.ec.† Sed quando fuit indebitè,& iuris ordine seruato carceratus,tunc propter talem fugam, etiam cum fractione carceris non punitur,neque habetur pro confesso.& hanc dicit esse communem theoricam doc.Rol.cons 7.n.47.

27 lib.j.Potest†enim licitè talis carceratus indebitè detentus aufugere. & ita communiter receptum esse ait Did.lib.j.resol.c.2.n.11.quē refert Duen. reg.393.lim.4.neque tenetur redire ad carceres, etiam si iurasset se redditurum, secundum gl.in cl. pastoralis.ver.per violentem.de re iu.quam dicit esse ab omnib.receptam.Dida.in d.c.2.post nu.7. Pla.lib.j.delic.c.23.num.6.subdens,ꝙ doc.etiam communiter addunt,ꝙ reus,qui verisimiliter est iniustè damnandus,tenetur fugam arripere,si potest,&c.vt ibi per eum.item intelligenda est hæc conclusio,vt procedat in eo,qui aufugit ex carcerib. pub. secus autem si quis aufugiat de carcere priuato. & hæc est communis opi. vt dicit Boer. in d.decis.215.n.13. prout illum refert Viuius li. j.commu.opi.ver.fugiens à carcere. Scias etiam, ꝙ si carcerati aufugiant nulla facta violentia,puta, quia inuenerint portam apertam negligentia cōmētariensis malè carceres custodientis,non debent capite puniri.Et hoc se pluries de facto vidisse attestatur Ang.in l.j.ff.de effra. Item scias,ꝙ si carcerati non aufugerint,sed tantummodò tentauerint fractis carcerib. aufugere, Senatus non solet ex ea causa aliquid graue contra eos decernere propter attentatam fugam, vel fracturam. & ita obseruatum fuit in carceratis Laudæ, 10. Decembr.1543.P.N.Bene solet quandoque eos publicè torqueri facere.& ita seruari vidi in duobus, qui carcerem fregerant, vt aufugerent, 16.

28 Iul.1558.P.N. Scias † etiam, ꝙ si talis fugiens è carcerib.statim ad ipsos carceres reuertatur, non est tanquā fugitiuus,vel fractor carceris puniendus.& est communis opi.vt dicit Boer.in alle.decis.215.nu.18.& 19.

29 Præterea etiam potest poni exemplum in iudice qui post finitum officium non stetit per 50. dies in loco officij, nam eo casu habetur pro confesso & conuicto omnium, de quib.est querelatus,vt colligitur ex tex.in l.consiliarios.C.de assesso sm communem doc.opi. vt attestatur Igne.in l.lege Corn.n.63.ff.ad Syl.& Viuius in loco præal.circ. fi.qui tamen tex.hoc non probat. & ideo tenendum est, ꝙ talis fuga officialis solummodo operatur, vt per querelantes possit contra eum iurari in litem,& iudicio meo in hanc sententiam videntur inclinare communiter doc.

30 Inimicitia a vigens inter offensum,& eum qui est de delicto suspectus, si quidem orta est ex causa leui, non facit indicium: si verò ex graui,& capitali,tunc ex ea resultat indicium. & dicit Nouell. in prac.cri.fol.60.n.3. ꝙ cū ista opi.pertranseunt ferè omnes doc.Et ꝙ ex inimicitia leui non oriatur indicium.dicit esse communem opin.Plot.in repe.l.si quando.n.880.in fi. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia,statuitur arbitrio iudi. vt dixi ĵ.q.24.ver.item quæro.Tu verò dic,ꝙ,aut quæritur, an inimicitia faciat indicium ad formandam inquisitionem, & placet distinctio superius relata,vt.s.non sufficiat inimicitia.nisi ex causa graui & capitali.nam vt videtur sentire Blanc.de ind.n. 175.omnes docto.indifferenter tenent,ꝙ grauis inimicitia sufficiat ad inquirendum,quod ego intelligo non modò ad assumendas informationes specialiter contra eum super delicto,sed etiam ad formandam, siue transmittendam contra reum inquisitionem. aut verò quæritur,an faciat indicium ad torturam:& dic, ꝙ sola inimicitia non facit sufficiens indicium ad torturam.& hanc dicit esse communem opi.Ant.Gom.c.13.delic.n.11. & hoc non modò si sit leuis inimicitia,sed etiam si sit capitalis.& ita communiter tenetur,vt dicit Gram.cons.cri.3.nu.16.Carer.in prac.cri.fol.90. n.118 Hanc etiam opi.ꝙ indicium inimicitiæ(vti remotum à facto)non sufficiat ad torturam,dicit magis communiter teneri Gram.vot.30. nu. 20.& vot.34.nu.7.Plot.in repe.d.l.si quando.nu. 880.& ita practicatur,vt dicit Bos.ti.de ind.n.47. Bene verum est, ꝙ si agatur tantummodo de captura,vel de inquirendo,id est procedendo ad assumendas informationes, tunc poterit iudex arbitrari,ꝙ faciat sufficiens indicium inspecta qualitate personarum,& delicti.ego tamen quandoque vidi etiam quo ad torturam idem seruari,q̄ñ deli

ADDITIO.

a ¶Quid inimicitiæ valeant in delictis, per Franc.Marc.deci. 423.nu.4.& 27.& causantur ex litigiis,vt per eundem Mar. decis.892.num.12.& 13.in j.part.

delictum fuit clàm commissum, & nullus alius imputatur, quia.s.iis cõcurrentibus, vidi aliquos propter solam inimicitiam suspectos torqueri.

31 Confessio extraiudicialis facit contra confitentem sufficiens indicium ad torturam. Ita tenet gl. in l.capite quinto in gl.fi.ff.de adult. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt dicit Marf.sing.310. credo te scire. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Fel.in c.olim,n.5.de rescr.Dec.in c.at si clerici, post n.17.vers.alia opi.principalis, de iud. prout illum refert Pub.super cons.Aluer.fol.20. n.6.vbi etiam dicit,ꝙ omnes hoc fatentur. Ferr. caut.27.circ.pr. Alc.in c.cùm non ab homine,n. 98. de iud. quem refert Villalob. in sua collecta com.opi.litera C.n.135.Blanc.de ind.n.204.& licet aliqui ex præal.Doct.teneant, quòd possit talis confessio hoc casu reuocari, etiam ad hoc vt euitetur tortura, licet non doceatur de errore, hoc certè iudicio meo nullo modo est tenendũ, nam si sola reuocatio hoc operaretur, nunquam esset locus communi conclusioni. propter hoc enim deuenitur ad torturam, quia reuocatur cõfessio, quia si reus non reuocaret, non esset opus tortura. Tene igitur, ꝙ nisi probetur error, semper talis confessio faciet indicium ad torturam. Et ita semper vidi obseruari.

32 Sed hic quæro, an confessio facta coram iudice incompetẽti faciat indicium ad torturam? Resp. ꝙ sic, & est communis opi.vt dicit Imol.in c.at si clerici,n.7.de iud. quem refert Bolog.cõs.8.col. fi.& Aug.ad Ang.de malef.in ver.necnon ad denunciationem, post n.22.& in ver.comparuerũt, & cõfitentur totum, sub n.14.relatus, & ipse per Pract.Conr.fo.282.n.10.vbi etiam dicit Ab.cõs. 25.li.1.attestari contrariam opi.esse magis communem, quem tamen in libro meo hoc attestantem non reperio. Hanc etiam conclus. dicit esse communem Ale.in l.magistratibus,n.6.ff.de iur. om.iu. quem refert Deci.in ea.l.magistratibus,n. 8.& Rui.cons.80.n.2.lib.4.Soc.in d.l.magistratibus, prout illum refert Blanc.de ind.n.218.Fel.in d.c.at si clerici, in pr.n.15.in fi. Dec.in d.c.at si clerici, post n.17.Boer.decis.90.post n.9 vbi in fi.dicit, ꝙ ita seruatur, & ꝙ ita iudicatum fuit. Iafred. decis.104. quem refert Viu. in libro com.opi.in ver.confessio facta coram.Mench.lib.3.de testa. §.23.nu.32.

33 Sed quid si reus, qui confessus est delictum corã iudice incompetenti, deinde postquam fuit constitutus coram suo iudice competenti, confessionem illam reuocauerit, nunquid nihilominus faciet cõtra eum indicium ad torturam? Resp.Bal. in l.vnic.n.96.C.de confes.tenuit, ꝙ nõ,sed contrarium in practica seruatur, vt dicit Boer.in d.decis.90.in vlt.verb Nam de facili quilibet reus talem confessionem reuocaret, & fieret fraus iustitiæ. Bene verum est, ꝙ si reus reuocando huiusmodi confessionem doceret de errore, crederem talem reuocationem ei prodesse debere, idemq́, si doceret talem confessionem non sponte, sed metu tormentorum emanasse coram illo iudice, qui erat incompetens, vt s̃.dixi.

34 Hanc tamen conclus.aliqui restringunt vt procedat, modò iudex, coram quo facta est talis confessio, non sit prorsus incompetens, sed ꝙ eius iurisdictio sit aliquo respectu prorogabilis, secus autem si esset prorsus incompetens, nam eo casu (secundum eos) talis confessio nõ operatur, neque ad condemnationem, neque ad torturam.& dicit Foller.in pract.crim.fol.270.n.1. ꝙ omnes Doct. in hoc vñr concurrere. Sed certè (iudicio meo) hęc distin.nullo modo est tenenda.si.n.confessio prorsus extraiudicialis facit indicium ad torturam, vt s̃.dixi, eadem ratione, & multò magis idẽ dicendum esse videtur, quando facta est in figura iudicij, licet coram iudice incompetenti. Et iõ videmus, ꝙ confessio clerici facta coram iudice laico, facit contra eum indicium ad torturam, secũdum communem opi. de qua attestãtur scrib. in d.c.at si clerici, & in specie Aret.& Dec. prout illos refert Bos.in ti.de confes.n.56. & Berous in eod.c.at si clerici, nu.124.in fi. Vbi etiam ipse nu. 127.& seq.affirmat illam esse communem opin. quando non metu tormentorum, sed sponte facta fuit, Boer.decis.90.n.3.vbi etiam dicit, quòd ita seruatur. referens idem attestari Aufrer.in repet.cle pe.de of.ord.in 3.reg.nu.16. quem refert etiam Carauita super ritu 236.magnæ curiæ, nu. 16.& seq. Et licet Blanc.de ind.nu.215.asserat, ꝙ in contraria sententia resident communiter Doctor. vera tamen opi.affirmatiua est magis communis, videre vt potes in locis præall. ex qua necessariò infertur: ꝙ confessio facta coram quocunque iudice, etiam prorsus incompetenti, & cuius iurisdictio prorogari non potest, vt est illa, quæ fit à clerico coram iudice laico, est sufficiens indicium ad torturam.& ita teneas. Bene verum est, quòd si talis cõfessio extorta fuisset à reo per iudicem incompetentem vi vel metu tormentorum, eo casu nullum contra eum faceret indicium. Et hanc opi. secutos esse Doct. communiter, attestatur Berous in d. c. at si clerici, nu.126. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi ĩ.q.36.ver.vltimò quæro.

35 Sed hic cadit pulchra q. Pone, ꝙ reus constitutus coram iudice tanquam priuato, confiteatur delictum, nunquid poterit ex ea confessione condemnari? Resp. ꝙ confessio facta coram iudice, non tamen in forma iudicij, sed coram eo tanquam priuato pro tribunali non sedente, non habet vim plenæ probationis, ita vt possit reus ex illa condẽnari, sed bene facit sufficiens indicium ad torturam.& est communis opi.vt dicit Rom. in l.si quis in graui, §.1.ff ad Syll. prout illum refert Boer.in d.decis.90.num.8. Idem etiam dicit Rom.cons.8.post n.2. Foller.in pract.cri.fo.271. n.7. Et ex hoc inoleuit practica assessorum, quòd faciunt reum confiteri ad tribunal, vt ibi confiteatur in forma iudicij, vt dicit Ang.in l.ictus fustium, in fi.ff.de his qui no.inf.quem refert Barb. cons.70.n.4. in fi.lib.4. Faciunt quæ dixi ĩ.q.59. ver.sed hic incidenter.

36 Vlterius quæro, quid si reus confessus sit delictũ in tormentis, & deinde ductus ad ratificandum huiusmodi confessionem extra tormenta iuxta ea, quæ dixi ĩ q.64.vers.cæterùm si reus, reuocet ipsam confessionem, & neget delictum cõmisisse, nunquid talis cõfessio facit ꝯ eum indicium, ita ꝙ possit denuo torqueri, & cogi ad perseuerandum in ipsa confessione? Resp ꝙ sic. ita dixit Bar.in l.vnius, §.reus.in vlt.ver.ff.de qq.& ita tenent communiter Doct. vt dicit Blanc. de ind.n.

219.Pract.Carer.fo.164.n.190. Hanc etiam esse communem opi.attestatur Boss.in ti.de tortura, nu.34.vbi etiam subdit, ꝙ ita practicatur vbique absque vlla hesitatione.Hanc quoque sententiam dicit esse vsu receptam Siman.de hær.c.63.n.43. Aduerte tamen,quia dum Doc.dicunt,ꝙ hoc casu potest reus reiterata tortura cogi,vt in ipsa confessione perseueret: hæc verba debent sano modo intelligi,vt s.possit de nouo torqueri,tãquam si vnum aliud nouum indicium superuenisset,nõ autẽ vt tandiu torquendus sit,donec in ipsa confessione perseueret.ꝙ nota contra eos,qui reum in tormentis confessum die noctuque torquendo fatigant, donec perseueret, quia non possunt hoc facere.Et illos grauiter reprehendit Aug.ad Ang.de malef.in ver.comparuerunt,& confitentur totum,post n.10.Quinimò si reus iterum positus in tormentis confiteatur,&deinde in ratificatione iterum neget, prout refert in facto contigisse Paris Put.de synd.fol.482. c.6. post nu.1. non esset procedendum in infinitum, sed crederem sufficere, ꝙ tormenta repeterentur vsque ad tertiam torturam, & vbi deinde ductus ad ratificandum semper negaret absolueretur rebus stantibus.

37 Minæ præcedentes delictum,faciunt indicium ꝯ eum, qui offenso minatus est. An autem faciant indicium ad torturam,est distinguendum:nam si quidem sunt minæ prolatæ per virum potẽtem, & malæ famæ in eodem genere mali,qui de facili potuisset minas suas exequi, & eas solitus erat exequi faciunt indicium ad torturam, quando.s. ignoratur quis maleficium commiserit,aliàs autem secus. Et ita communiter distingui attestatur Imo.in l.fi.n.10.ff.de hæ.insti.Carer.in pract. crim.fo.102.nu.126.quem refert Plot.in rep.l.si quando,n.885.Blanc.de ind.n.183.quem refert Duen.reg.192.in 4.ampl.cir.fi. & Plac.li.j.delict. c.28.post nu.18.ver.secundò subiiciam.Hanc etiam opi.dicit esse communem Bos.in ti.de ind. num.44. Sed apud nos non semper admittuntur huiusmodi distinctiones, nam probatis minis,& causa minarum , Senatus mandat sæpenumero reos tormentis subiici.

38 Pax seu transactio facta per aliquem cum offenso de ipsa offensione,seu iniuria facit contra eum indicium ad inquirendũ.Sed nunquid talis transactio, seu pax erit sufficiens indicium ad torturã contra eum? Resp.aut sumus in delictis,in quib. de iure licitum est trãsigere,& non sufficit : nam quod fit iure permittente , nemini obesse debet. Aut sumus in criminibus, in quibus non est de iure licita transactio : & in istis vtique facit indicium ad torturam , & hæc est communis opi. vt dicit Blanc.de indi.n.306.prout illum refert Villalob.in sua collecta com.opi.litera T.nu.121.licet Blanc. in lib.meo hoc loco id non attestetur. In quibus autem casibus licita sit transactio,dixi ĵ.q.58.ver.successiuè. Sed certè apud nos si reperitur instrumentum pacis,illud plenè probat delictum contra eum.qui pro eo pacem facit. Et iõ cautela est, quòd pax fiat per aliquẽ tertium nomine omnium,quorum interest. Talis enim pax valet, & prodest cuicunque illam producenti, non secus ac si esset in ipsa remissione specialiter nominatus, vt dixi in d.q.58. vers.dictum est. & forte etiam si ille tertius in specie pacem faceret nomine ipsius rei,adhuc non deberet ei talis pax obesse, prout in facti contingentia iudicauit curia Neap.vt refert Gram.voto 39.circa fi.

39 Mendacium,seu variatio,inconstantia,& titubatio rei faciunt contra ipsum indicium ad inquirendum , & in hoc nemo dubitat. Quò verò ad torturam solet allegari Bar.in d.l.fi.n.3.ff.de qq. vbi dicit, ꝙ ex inconstantia, & trepidatione potest haberi aliqua præsumptio contra reum,& ꝙ si repertus fuerit in mendacio, erit maxima præsumptio contra eum. Et sic videtur Bart. constituere differentiam inter eam præsumptionem, quæ oritur ex trepidatione, vt sit aliqualis præsumptio, & eam quæ oritur ex mendacio, vt sit maxima præsumptio. Et propter hoc multi allegant Bar.in eo loco tenere,ꝙ mendacium sit sufficiens indicium ad torturam.Et hanc opi.in practic.obseruari attestatur Paris Put.de syn.fo.441. post n.4.quem refert,& sequi videtur Gram.cõs. 5.n.5. Sed reuera Bar.hoc non dicit, vt bene animaduertit Paris Put.in loco præall.post nu.6.sed tantum, ꝙ erit maxima præsumptio cõtra eum, licet Boss.in ti.de ind.n.36.dicat, ꝙ quicquid ille dubitat, ipse ita vidit semper illud dictum interpretari,vt.s.faciat indicium ad torturam.Et ibi etiam dicit, nu.38. & seq.ꝙ practica seruat, ꝙ sola variatio rei,etiam sine trepidatione, modo sit circa substantialia, facit indicium sufficiens ad torturam. Et ꝙ mendacium solum sit sufficiens indicium ad torturam, dicit cõcludere communiter Doct.Nouel.in tract.ad defensam,fo.15.post nu. 5.multi tamen tenuerunt contrarium,ꝙ s.solum mendacium non sit sufficiens indicium ad torturam , sed solummodo faciat quandam suspicionem , quæ iuncta cum aliis sufficiat ad torquendum , quam etiam dicit cõmuniter teneri Pract. Carer.fol.95.nu.119.Hanc etiam dicit esse communem Gram.voto 30.nu.15.in fi. Ego verò in hac varietate opinionum crederem hoc esse relinquendum iudicis arbitrio,considerata qualitate personæ, & rei super qua est mendacium, seu variatio, an.sc.sit talis, in qua verisimiliter possit cadere obliuio,& an sit circa substantialia negocij, & an incontinenti se correxerit:nam talis variatio diceretur potius emendatio , quàm mendacium. Si tamen essem iudex vix esset , vt ex eo solo mendacio,vel variatione ponerem reum ad torturam , nisi aliquod aliud adminiculum concurreret.Et hoc puto esse tutius.

Cæterum sola inconstantia,titubatio,& trepidatio rei proculdubio non est sufficiens indicium ad torturam,sed tantùm facit contra eum aliqualem præsumptionem,vt dicit Bar.in loco præall. Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract.Carer. fol.92.n.120. Hanc etiam dicit esse veram,& receptam sententiam Simanc.de hære.c.63.nu.24. quam etiam communem appellat Plot.in repe.l. si quando,nu.886. Multi enim sunt adeo natura timidi, vt cùm ducuntur ad præsentiam iudicis turbentur,ita vt nesciant quid dicãt, etiam si sint innocentissimi,vt contigit illi nobili, de quo scribit Paris Put.de synd.fo.441.n.7.quos propterea impium esset tormentis subiicere.

40 Si aliquis visus sit exire ex aliqua domo cum gladio sanguinolento,& cum facie pallida,quæ do-

mus non habeat nisi vnicum ostium, & intus reperiatur homo mortuus, tale indicium est sufficiens ad condemnationem. ita all. tenere Ang. in l. fi. in pr. ff. quod me. cau. & est communis opi. vt dicit Blan. de ind. n. 292. prout illũ refert Nouel. in prac. cri. fo. 61. n. 8. quamuis Ang. in loco pręal. in libro meo videatur tenere contrarium, quinimo ipsemet Ang. in l. quamuis. in fi. ff. de fur. expressè tenuit contrarium, s. ꝙ imò nõ sufficiat ad condemnationem, sed tantùm ad torturam, & dicit, ꝙ ita practicatur, quem refert Brun. de ind. fo. 51. nu. 6.

Ego in practica semper vidi seruari, quòd hoc positum sit in arbitrio iudicis: nam aliquando vidi reos, contra quos extabant huiusmodi grauissima indicia, grauiter torqueri, aliquando etiam vidi eos condemnari, non tamen pœna ordinaria delicti, sed tãtùm extraordinaria, iuxta ea quæ dixi s̃. q. proxim. ver. ad condemnandum. Et ideo poterit iudex, considerata qualitate facti, & personarum, amplecti quam opi. maluerit.

4 Si res furata reperiatur penes aliquem, talis inuentio facit contra eum indicium ad torturam, nisi ipse doceat à quo habuerit. Ita dicit Bart. in l. fi. post nu. 5. ff. de qq. & hæc est communis doctr. Doct. vt dicit Marsi. cons. 130. num. 42. Rol. cons. 45. nu. 39. & seq. libr. 1. Et ita in facti contingentia consuluit Gram. cons. cri. 14. & ait fuisse executum.

Hęc tamen conclus. intelligenda est vt procedat, modo ille penes quem res furtiua reperta est, sit malæ vocis, conditionis & famæ, secus autem si sit bonæ vocis, tunc enim etiam si non doceat à quo habuerit, non facit contra eum indicium ad torturam. Ita dicunt Doct. teste Brun. de indi. fol. 25. n. 5. Dicit etiam Aug. ad Ang. de malef. in ver. & vestem cælestem, sub n. 19. ꝙ hanc dist. omnes Doc. communiter approbare videntur. Ita etiam communiter distingui attestatur Rol. in all. cons. 45. nu. 41. & secundum hanc opi. in facti contingentia consuluit Bertr. cons. 107. lib. 1. in 1. parte. Idem etiam dicendum est, si esset reperta apud aliquem, qui solitus esset emere, & vendere tales res mobiles, & illam palam teneret: nam eo casu nulla ex eo suspicio contra eum oriri posset.

QVAESTIO XXII.

1 *Indicia quomodo probentur?*
2 *Et an per vnum testem?*
3 *Et quid si non sit omni exceptione maior?*
4 *Et quid si cognouit tantummodo ad vocem?*

1 Visum est quæ sint species indiciorum, quæro nunc, qualiter indicia ipsa probentur? Resp. Io. de Amic. cons. 127. n. 10. dicit, ꝙ est indubitata in iure conclusio, quòd quodlibet indicium, seu adminiculum, maximè si sit remotum à facto, quamuis minimum & leue faciens ad causam de qua agitur, ad hoc vt de eo mentio, & ratio habeatur d̃ necessitate, debet saltem per duos teste probari. Et subdit, ꝙ in ista conclu. non legit aliquem contradictorem. Hæc autem conclusio sumpta est ex vulgata gl. in l. fi. ver. vel indiciis, C. fa. erc. quam sequuntur communiter Doct. vt dicit Ang. de Castro inter consil. crim. diuers. cons. 94. nu. 26. lib. 1. Illam etiam dicit esse communiter approbatam Soc. cons. 54. nu. 2. lib. 4. Et dicit Michellus patroc. 46. post nu. 33. quòd illam gl. passim Doct. sequuntur. Alia autem est gl. in l. si quis. ver. conuictus. C. ad l. iul. maie. quæ videtur

2 velle, † quòd per vnum testem reus dicatur conuictus, saltem semiplenè, & sic ꝙ dictum vnius testis sit sufficiens ad torturam. Et hanc gl. dicit esse communiter approbatam Boer. decis. 163. nu. 3. & Gul. de Bened. in 1. parte rep. c. Ray. fol. 217. n. 34. licet dicant, ꝙ ex ordinamentis, & stylo curiarum Franciæ contrarium seruatur, ad quod non aduertit Simanc. qui Gul. refert in tract. de hær. c. 93. n. 12. tanquam de iure communi loquentem Pla. li. 1. delict. c. 47. post n. 18. ver. 11. liber breuiter. tu dic, quòd aut adest vnus testis de veritate, deponens de ipsomet delicto, puto quia vidit Titium vulnerantem Seium, vel audiuit Sempronium blasphemantem, & tunc talis testis facit indicium ad torturam. Et ita procedat glo. in d. l. si quis, & ita etiam dicit communiter approbari Rol. cons. 7. n. 3. lib. 1. Ita etiam communiter seruari in iudiciis attestatur Alb. in d. l. si quis, n. 1. & dicit Cæpoll. cons. cri. 40. in 4. dub. ver. imò plus. quòd ita tenent communiter Doct. & dicit Paris Put. de syn. fol. 491. c. 12. in pr. quod ita communiter dicitur. Aut verò testis non deponit de visu ipsius maleficij, sed de aliquo actu vel remoto, vel etiam proximo ipsi maleficio, & tunc talis testis nõ facit indicium ad torturam, sed requiruntur duo testes ad ipsum indicium probandum. & ita procedat gl. in d. c. fi. & ita eam dicit communiter approbari Soc. cons. 54. n. 2. li. 3. Mars. cons. 59. n. 6. & hanc dist. dicit esse canonizatam in iudiciis, & in scholis Alc. cons. 455. nu. 1.

3 Vnum tamen scias, ꝙ ad hoc vt dictum vnius testis faciat indicium ad torturam, requiritur, ꝙ sit integer, & omni exceptione maior. aliàs autem vnus testis nũquam facit indicium ad torturam. Ita dicit Bar. in l. maritus. n. 1. ff. de qq. & ita concludunt omnes, vt dicit Io. de Amic. cons. 37. n. 6. Mars. cons. 101. n. 37. vide quę dixi s̃. q. prox. ver. vnus testis.

4 Sed nunquid testis non deponens de visu, sed dicens cognouisse delinquentem ad vocem, facit sufficiens indicium ad torturam? Dixi s̃. q. proxi. vers. sed quid si testis.

QVAESTIO XXIII.

1 *Indicia à quibus personis sumi debeant?*
2 *Et an ad ea sumenda debeat pars citari?*
3 *Et an sint danda interrogatoria testibus à reo?*

1 Quæro, postquam est aperta via iudici ad inquirendum, à quib. personis debeat sumere indicia siue informationes? Resp. Si quidem pars in querela, aut consul in denunciatione nominauerit aliquos, tanquã de ipso delicto informatos prout communiter fieri consueuit, vt dixi s̃.

q.7.ver.quæro nunc,tunc eorum dicta ante omnia recipi debent,sin minus,examinandi sunt illi, qui verisimiliter possunt esse informati,puta vicini,secundum practicam, quam docet Bart.in l.fi. post n.2.ff.de qq.Debet autem iudex in hoc cautè ambulare, quia sæpenumero delinquẽtes,seu agentes pro eis contrahunt secretò pacem cum offensis,& deinde facit, ꝙ ipsi vel alij eorum nomine subministrant testes, qui eorum attestationibus destruunt intentionem fisci. An autem verum,vel falsum deponant,Deus scit. Et ita solere aliquando practicari admonet Blan. in pract.cri. fol.22.post n.59. Propterea fortè bonum esset,ꝙ iudex, vel notarius,qui recipiunt testes super delicto,prius ab eis ore tenus intelligerent breuiter seriem facti,quàm eorum dicta in scriptis redigerent. Et vbi cognoscerent,ꝙ affectarent defensionem rei, possunt eos diligentius interrogare,perscrutando à quibus fuissent vocati aut instructi, aut cum quibus allocuti fuissent antequam deponerẽt,& similia, cogendo etiam eos ad fideiubendum,vbi ipsi iudici viderẽtur de subornatione suspecti. Et hoc maximè, quando tales testes superueniunt post iam fundatam intẽtionem fisci. Quod no.quia aliquando vidi super hoc fieri egregias imposturas iudicib. nõ indoctis, neque inexpertis. Nõ autem probo,imò detestor quandam practicam, quam seruant multi iudices, & notarij parum timentes Deum,qui dũ recipiunt, & in scriptis redigunt dicta testium deponentiũ, ad informationem curiæ,scribunt tantummodo ea quæ faciunt pro fisco. Et si testis aliquid dicat, quod exgrauet delinquentem, omittunt illud scribere. Malè enim faciunt, quia debent veritatem inuestigare, tam pro fisco, quàm contra fiscum,neque aliquid omittere. Sed vbi testis esset suspectus, bene potest(vt dixi)iudex illum interrogare de subornatione,& facere ꝙ de hac suspicione in actis appareat,cogendo etiam eum ad fideiubendum, vbi ita ipse expedire videatur. Et no.in hoc proposito vnum,ꝙ licet regulariter iudex non debeat cauillare dicta testiũ,sed adiuuare, nihilominus si iudex habeat testes pro suspectis,potest & debet studere, vt eos in verbis capere possit, eos interrogando etiam super circunstãtiis,s.an tempus esset clarum, vel nebulosum, quibus vestibus erat indutus ille, de quo deponunt, & quid habebat in capite, & similia. Ita dixit Azo in sum.C.de testi.nu.7.& ita(ni fallor)dicit obseruari Gram.cons.cri.1.n.9.

2 Quæro, nunquid ad recipiendum examina testium,debeat reus citari? Dixi s̃ q.11.versic.item quæro.

3 Item quæro, nunquid danda sint interrogatoria testibus ab ipso reo inquisito? Resp. Aut quæris de testibus, qui examinantur ad informationem curiæ parte absente, & res non habet difficultatem, quia reus non admittitur ad aliquid faciendum,nisi personaliter compareat. Aut verò quæris,an si recipiantur testes post litem cõtestatam, possit reus dare interrogatoria. Et dic, ꝙ de iure communi fortè dicendum est, ꝙ posset, per tex. in l.si postulauerit,§ quæstioni.ff.de adult. sed de consuetudine contrarium seruatur, quia.sc.non dantur interrogatoria per inquisitum. Et ita hodie seruari de stylo omnium curiarum attestatur Foller.in pract.cri.fo.252.n.32. Ratio autem,cur in causis criminalibus admittantur interrogatoria fisci contra reum,non autem rei contra fiscũ, quamuis in iudiciis seruanda sit æqualitas, imò fauorabilior semper esse debeat causa reorum, est secundum ipsum,quia reus deinde publicato processu potest probare cõtra personas, & dicta testium, quicquid vult, fiscus autem non solet probare contra defensiones, neque datur ei aliquis terminus ad repulsam,prout seruari attestatur Carauit.super ritu 258.magnæ curiæ,nu.3.& est omnibus notissimum. Quæ tamen ratio non militaret,quando extaret accusator:nam eo casu si petat, semper ei datur terminus ad repulsam. Sed quicquid sit, consuetudo vtroque casu obseruat, ꝙ inquisitus, vel accusatus nunquam dat interrogatoria testibus pro fisco deponentibus, non etiam dat accusator interrogatoria testibus deponentibus ad defensam, sed iudex aut fiscalis eos interrogat,prout sibi videtur. Vidi etiam dari quandoque per accusatorem interrogatoria facienda testibus,qui ad defensam deponunt,nõ quidem in forma iudicij, sed priuatim in aliqua scedula ad instructionem ipsius iudicis, vel fiscalis,quod mihi non displicet.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Testes in causis criminalibus qui esse possint?*
2 *Et an mulier?*
3 *Et an in causis capitalibus?*
4 *Et quid de iure canonico?*
5 *Et an inimicus?*
6 *Et quid si secuta sit reconciliatio?*
7 *Et an ille,qui dixit contra me testimonium in alia causa?*
8 *Et an clericus?*
9 *Et quid si protestetur,quòd non vult reum puniri in pœnam sanguinis?*
10 *Et an laicus contra clericum?*
11 *Et an pauper?*
12 *Et an affinis?*
13 *Et an infamis?*
14 *Et an meretrix?*
15 *Et quæ dicatur meretrix?*
16 *Et an constitutus in peccato mortali?*
17 *Et an semel conuictus de crimine?*
18 *Et an pupillus?*
19 *Et an in subsidium testes inhabiles aliquando admittantur?*
20 *Et an ad defensam?*
21 *Iudex an possit cogere testem ad testificandum?*
22 *Qui non possint cogi ad perhibendum testimonium?*
23 *Testis qui non debuit examinari : si fuerit examinatus, an faciat indicium?*

1 CAeterum in assumendis indiciis,siue informationibus contra reum nõ debet iudex omnes passim ad testificandum admittere. multi enim sunt, qui à testimonio dicendo repelluntur, de quibus abundè dictum est s̃.lib.2.§.testis. Et licet ibi multa dicta sint de causis ciuilib. scire tamen debes, quòd qui repellitur à testificando in causa ciuili, multo magis repellitur in criminali, in qua debent esse probationes luce meridiana clariores. l.sciant cuncti. C.de probat. prout omnes

sciunt,& dicunt,vt ait Bos.in ti.de conuictis,n.8. Quinimò multi admittuntur in causis ciuilibus, qui non admittuntur in criminalibus. Et de his hoc loco videndum est.

Quæro igitur in primis, nunquid mulier admittatur ad testificandum in causis criminalibus? Resp.Est distinguendum inter ius ciuile,& canonicum:nam de iure ciuili mulier admittitur indistinctè ad testificandum in causis criminalibus. Et ita communiter tenetur, vt dicit Gram. cons. cri.12.n.17. quem refert Viuius in lib.com.opi. fol.281. ver.testis idonea, Blanc.de indi.nu.350. Hanc etiam opi.dicit esse communem Abb.in c. quoniam, nu.2. de testib. Bolog.in addit.ad But. cons.17.post n.16.Fel.in d.c.quoniam,post nu.j. prout illum refert Rol.cons.7.n.12.lib.1.Dec.in d.c.quoniam,n.8. Bertr.cons.259.n.2.lib.3.in 2. parte.Crot.de testib.nu.57. Gratus cons.57.n.3. lib.2.Gig. de cri.læsæ maiest.fo.100.q.6.n.3.Iac. de S.Georgio in l.ex eo,nu.4.ff.de testi. prout illum refert Duen.reg.315.in 2.limit.Ant.Gom.c. 12.delict.n.13.Rol.cons.24.nu.13.lib.1.Et dicit Io.And.in addit.ad Spe.in tit.de teste.§.1.sub nu. 83. quòd ita seruatur in practica, quem refert Soc.cons.54.nu.6.lib.3.

3 Adde quòd addmittitur ad testificandum etiam in causis capitalibus, & ita communiter attestatur Alex.cons.11.nu.6.lib.1.Imola in l.qui testamento. §.mulier, circa fi. ff. de testam. quem refert August.ad Ang.de malef. in ver.comparuerunt,& negauerunt. post nu.14. & dicit Vital.de malef.in rub.de testib.n.37.quòd in hoc ius ciuile vbique seruatur.

4 De iure autem canonico mulier non admittitur ad testificandum in causis criminalibus.Et ita tenent communiter Doctores,vt dicit Bl.de ind.n. 351. Hanc etiam dicit esse communem opi.Abbas in d.c.quoniam,n.2.quem refert Dec.in l.fœminæ,nu.34.& seq.ff.de reg.iu.& Apost.ad Crot. de testib.sub n.55. & Duen.in d.reg.315.in prin. Butr.in loco præall.Dec.in d.c.quoniam,n.20.& seq. Hoc tamen intellige, vt procedat in causis criminalib. criminaliter intentatis, in illis enim vtique mulier de iure canonico à testificando repellitur. Et ita communiter teneri attestatur Io. de Imo.in d.§.mulier,circa fi.quem refert Aug.in loco præallc. Hanc etiam dicit esse communem opi.Io.de Anan.cons.17.post nu.16.Pract.Conr. fo.205.post n.75.Sed in causis criminalibus ciuiliter intentatis bene admittitur etiam de iure canonico ad testificandum.

5 Item quæro,nunquid inimicus repellatur à testificando in causis criminalibus? Resp.ꝙ si inimicitia est capitalis,repellitur,aliàs secus,&ita tenent omnes, vt dicit Ana.in c.cùm oporteat, nu.6.de acc.Fel. in eo.c.cùm oporteat,post nu.8.Hanc etiam attestatur esse communem opi.Aret.in d.c. cū oporteat.n.19. Leuis ergo inimicitia non repelleret testem à testificādo. Et ita communiter tenetur,vt dicit Alb.in auct.si testis.n.3. C.de testib. Et scias, quòd in causis criminalibus repellitur inimicus à testificando etiam in causis exceptis,puta læsæ maiestatis,& huiusmodi,vt est text. in c.per tuas,de sim.quem Doct. reputant esse in hoc proposito singularem,vt dicit Mas.cons.65. nu.20. Quis autem dicatur inimicus,statur arbitrio iudicis. Ita dicit Io. An.in d.c.cùm oporteat, quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Mars.in l.1.§.præterea,n.53.ff.de q.Pariter etiam quæ dicatur inimicitia capitalis,vel non,relinquitur arbitrio iudicis. Et ita tenent omnes Doctores,& in hoc resident, vt dicit Fel.in ca.repellantur.n.3.de accus.

6 Sed quid si secuta sit reconciliatio, nunquid adhuc,propter priores inimicitias erit quis à testificando in causa criminali repellēdus? Resp.quòd sic, talis enim reconciliatio recens & nouiter facta non tollit effectum præcedentis inimicitiæ. Ita sentire videtur Inn. in d.c. cùm oporteat, nu. 6.quem omnes sequuntur, vt ait Fel.ibi.post nu. 10.vbi etiam nu. 12. attestatur hanc esse communem opi. prout etiam attestatur Did.pract.q.18. nu.3.Plot.in rep.l.si quando, post n.880. Et ideo secundum aliquos, ad hoc, vt quis post reconciliationem possit tanquam inimicus repelli à testificando, requiritur non modo quòd inimicitiæ sint recentes,sed etiam quòd nondum sit lapsum triduum à die reconciliationis. & hanc dicit esse communem opi.omnium Doct.Sigismun.cons. feudali 46. post nu.27. quod ego non credo verum, sed puto relinquendum esse arbitrio iudicis, qui ex circunstantiis, & qualitate personarum, & inimicitiæ æstimabit, an sit repellendus, vel non.Et in omnem casum nunquam dicerem, quòd talis, qui semel fuit capitalis inimicus, etiam post mille reconciliationes posset vnquam dici integer testis, vel omni exceptione maior,licet fortè non esset in totum à testificando repellendus.

7 Sed nunquid ille, qui semel dixit testimonium contra me in causa criminali,vel ciuili,in qua ageretur de maiori parte bonorum, poterit adhuc esse testis contra me in alia causa criminali?Resp. Si sponte accedat in ista causa criminali ad testificandum, non potest examinari:si verò accedat ad deponēdum coactus,& citatus, vtique debet examinari,& ita communiter tenetur,vt dicit Paris.in c.fraternitatis,nu. 14.de testib. Hanc etiam dist. dicit esse communem Aret.in c.cum P.Man conella,nu.3.& seq.de acc. Sed certè in omnem casum talis testis, nunquam poterit dici omni exceptione maior.

8 Vlterius quæro,nunquid clericus possit testificari in causa criminali?Resp.ꝙ sic,debēt tamen clerici abstinere à testificando in causis criminalib. in quibus ingeratur pœna sanguinis: nam ex tali testificatione vbi contingat sequi mortem, aut membri mutilationem, efficiuntur irregulares, vt dixi s.lib.2. §.clericus. Et quid in hoc proposito obseruetur in Regno Neap. vide per Carauit. super ritu 144.

9 Sed quid si clericus in actu testificandi protestetur, quòd non intendit testimonium perhibere, ad hoc vt reus, pœna sanguinis afficiatur, nunquid propter talem protestationem euadet irregularitatem? Resp.ꝙ non, & ideo si reus, contra quem testimonium perhibuit, afficiatur pœna mortis,vel mutilationis membri,ipse erit nihilominus irregularis. & hæc est communis opi. vt ait Didacus in rep.cle.si furiosus,fol.314.ver.13. his omnibus,de homicid. Vide quæ dixi s.q.14. ver.dixi in primis.

Præter

10 Præterea quæro, nunquid in causa criminali possit laicus contra clericum testificari? Respon. quod in causa criminali non admittitur in testem contra clericum ille, qui non est clericus, & tale patitur corporis vitium, quod à promotione, & sacerdotio repellat. Ita colligitur ex tex. in c. 1. de excep. secũdum communem intellectum, vt ait Fel. in eo. c.j. in primis ver. & Dec. n. 13. quos refert & attest. hanc esse communem opin. Dida. practica, q. 18. post n. 2. ver. Secundo illud. Et quod si agatur contra clericum criminaliter, non admittuntur laici, nec bigami, nec mulieres, dicit esse communem opi. Old. cons. 145. nu. 3. Tu dic, quod si laicus indistinctè non admittitur in testem contra clericum in causis criminalibus criminaliter intentatis, prout est cõmunis opi. vt attestatur Did. in loco prææallegato, & Viuius in libro communium opin. fol. 285. ver. Testificari possunt, & Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. n. 73. vbi loquitur etiam in criminibus exceptis, certè illud, quod dicunt Doctores, vt repellatur ille, qui non posset propter aliquod corporis vitium esse clericus, videtur non satis bene posse procedere. Nam si intelligatur in laico, videtur superfluum, ex quo indistinctè repellitur, vt suprà dixi: si verò intelligatur in iam clerico, qui tamen patiatur aliquem defectum, propter quem non posset de nouo promoueri, non videtur communis conclusio rationabilis, vt etiam ponderat Dida. ibi. numer. 7. circa fin. nihilominus in practica difficile esset contra communem opinionem obtinere. Cæterum si clericus sit accusatus de crimine ciuiliter, vtique potest laicus contra ipsum testificari. Et ita concludunt Doctores omnes, vt attestatur Ferret. cons. 183. post nu. 5. ver. Vltimò confirmatur.

11 Quæro, etiam nunquid pauperes admittantur ad testificandum in causa criminali? Resp. Tancr. in c. si quid. de testib. dicit, quod non. Et ita tenent communiter omnes scribentes, vt ait Soc. regul. 289. pauper, quem refert Prac. Conra. f. 107. n. 8. Ioan. de Amicis, cons. 78. n. 9. quem refert Roland. consil. 64. n. 34. li. 2. Hoc tamen intellige, vt procedat in paupere, & turpi persona, secus autem si sit persona honestæ vitæ, bonæ conditionis, & famæ, argumento eorum, quæ dixi suprà q. 14. ver. Sed hic etiam. Quis autem dicatur pauper, standum est arbitrio iudicis, vt dixi suprà lib. 2. §. pauper.

12 Quæro modò, nunquid in causis criminalibus affinis repellatur à testimonio? Resp. quod sic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Corn. cons. 172. in litera T. lib. 2. Hanc etiam attestatur esse communem opi. Aret. in c. cùm oporteat, n. 11. de accus. Hoc etiam dicit esse certum secundum omnes Alber. de testi. in 1. parte, §. 1. nume. 16. Quæ quidem conclusio absque difficultate procedit, quãdo affinis, vel consanguineus accusatoris, vel partis offensæ vult contra reum testificari, nam eo casu proculdubio repellitur, cũ iniuria facta consanguineo suo censeatur etiam ipsi communis. Et ita hanc esse communem opinion. attestatur Villalpan. super l. 22. c. 33. post num. 2. Sed ad defensam ego vidi multoties examinari affines ad probandam innocentiam rei, iuxta ea quæ dixi infrà vers. Item scias, & quandoque etiam ad offensam, licet non sint integri testes, iuxta ea quæ dixi suprà quæst. 21. versic. vnus testis.

13 Item infamis infamia iuris prorsus repellitur à testificando in causa criminali. Et hoc sine cõtrouersia admittunt omnes, vt dicit Pract. Conradi, fol. 77. nu. 12. Sed quid in eo qui est infamis infamia facti? Resp. quod pariter repellitur in causis criminalibus, & est communis opi. vt attestatur Alb. in tract. de testib. li. 1. §. consequenter, n. 7. & seq. vbi etiam dicit, quod ita communiter obseruatur, quem refert Pract. Conradi, fol. 79. n. 15. Hoc tamen intellige vt procedat regulariter, sed in subsidium, s. vbi aliter veritas haberi non potest, tunc vtique admittitur testis infamis hac infamia facti cum tortura. Et ita concludunt communiter Doctores. vt dicit Aret. in c.j. n. 40. de accusat. Vide quæ dixi infrà. q. proxima. circa principium.

14 Item meretrix non potest esse testis in criminalibus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ias. in l. cunctos populos, in secunda lect. num. 54. C. de sum. Tri. & post eum attestatur hanc esse communem opinionem, pract. Conradi, fol. 80.

15 nume. 18. †Quæ autem dicatur meretrix, dixi suprà lib. 2. §. Meretrix.

16 Quæro nunquid constitutus in peccato mortali repellatur à testificando in causa criminali? Resp. Aliqui dicunt simpliciter, quod existens in peccato mortali repellitur à testimonio, vel saltem illi de fide diminuitur. Et hanc opin. dicit esse communem Alb. de testib. in 1. parte, §. consequenter. nu. xj. in fi. quem refert Bertran. cons. 203. n. 3. lib. vij. Tu dic, quod omne peccatum mortale continuum, puta cõcubinatus, vel frequentatum, puta adulterium, repellit à testimonio. Si verò est momentaneum vel transitoriũ, repellit quidem in foro ecclesiastico in causis criminalib. etiã inter laicos, sed non in foro ciuili. Et ita communiter tenetur vt ait Felin. in c. inquisitionis, post n. 13. de accusatio. Et si dicas, quòd secundũ hoc pauci poterunt in testes admitti, cùm nemo sine crimine viuat. Potest responderi, quod vbi pœnituerit de peccato, poterit admitti, quia amplius nõ dicitur in crimine constitutus. Et in dubio semper erit presumendum, quòd pœnituerit, nisi appareat quod in eo perseueret. Scias tamen quòd semel conuictus de crimine precedente accusatione, repellitur à testificando in causis criminalibus, licet postea fuerit emendatus. Et est communis opin. vt dicit Barb. in trac. de testib. in j. parte, n. 23. quem refert Practica Conradi, fo. 79. ver. Quarta est.

17 Vidi quandoque dubitari, nunquid pupillus in causis criminalibus possit testificari, & fuit cõclusum, quòd licet de iure minores 14. ann. non possint testificari, vt dixi suprà libr. 2. §. Testis, tamen consuetudo admittit, quòd possint examinari, si non vt probent, saltem vt prosint ad veritatem indagandam, & hoc præsertim in criminibus atrocioribus. Et ita tenent gl. & Doctores, vt dicit Nicellus in cõcord. gl. c. 30. & ita etiam decisum fuit per Capel. Tholos. teste Aufrer. decis. 237. An testimonium. Et ego intellexi, quod plura delicta ex depositionibus huiusmodi puerorũ in lucem venerũt. Et refert Igneus in l. excipiunt, n. 37. ff. ad Syll. quòd ex testimonio filij impuberis 12. ann. detectum fuit homicidium commissum ab eius patre in personam eius vxoris. Cæterùm illud est indubitatum, quòd postquam quis factus est pubes, potest testificari de his, quæ vidit in pupillari ætate.

te. Et

te. Et hæc est communis omnium sententia, vt dicit Calc.cons.cx.post n.8.ver. Nec obst. quòd isti. Igneus in d.l. excipiuntur, nu.36. Et hoc dummodo deponat de rebus, quas vidit tēpore, quo erat proximus pubertati, non autem ante. Et hoc dicit esse de communi omnium sententia Alber. de testibus, in prima parte, §. Videndum. n.11. vbi tamē hoc eleganter declarat. Item intellige vt procedat, modò ferat testimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere poterat, aliàs secus.

18 Habes igitur plures causas, ex quibus potest quis à testificādo in causis criminalibus repelli plures etiam explicauimus suprà lib.2.§. Testis.

19 Sciendum est tamen aliquos esse casus, in quibus etiam testes inhabiles admittuntur, puta propter immanitatem criminum, vt in causa hæresis, & læsæ Maiest. & huiusmodi, vt suis locis explicauimus. Item scias, quòd quādo veritas delicti aliter haberi non potest, tunc in subsidium testes inhabiles admittuntur, ne delicta probationum defectu impunita remaneant. Et est regula, quòd quādo ex natura facti alij testes haberi nō possunt, admittuntur testes, qui aliàs prohibentur, quam dicit esse communem Dec.cons.342.n.8. Bene verum est, quòd Ant. de But. in c. tertio loco, de probatio. dixit hoc intelligendum esse, vt procedat, quando neque actu, neque habitu potest veritas delicti aliter haberi. Et sic (secundū eum) non sufficit quòd non adessent alij testes, sed opus est ēt, quòd adesse non potuissent. Et hoc dictum reputat singulare Marsil.sing.73. vbi ait hoc esse menti tenendum quia quotidie occurrit de facto, & ꝙ ipse aliàs fecit reprobare plures testes minus idoneos, quem post alios refert, & sequitur Roland. cons.24.n.67.lib.1. Sed certe apud nos vidi pluries seruari contrarium, & iudicio meo melius: nā ratio propter quam Doctores mouentur, quę est difficultas probationis, ita militat quādo certum est alios non adfuisse, prout quando adesse non potuerūt. Et ideo in huiusmodi casib. vbi certum est, aut etiam verisimile alios nō adfuisse, Senatus solet fidē adhibere testib. inhabilib. si non ad condemnandum pœna ordinaria, saltem ad infligendam pœnam extraordinariam, vel ad torquendum, & ita teneas.

20 Item scias, quòd isti omnes, quos suprà diximus repelli à testificando in causis criminalibus, possunt nihilominus & debent admitti, si producantur ad defensam, & sic ad probandā innocentiam ipsius rei. Ita sentit Spe. in tit. de inquis. §.j.n.22. & est communis opi. vt attestatur Ant. Gomes. c.12. delictorum, n.23. Quod tamen intellige, non vt omnino plenè probent, sed vt deinde, inspecta facti, & personarum qualitate, iudicis ipsius religioni relinquatur, quanta sit eis fides adhibenda.

21 Successiuè videamus, nunquid possit iudex cogere testes ad dicēdum testimonium in causis criminalibus? Respon. de iure ciuili videtur expeditum, quòd possit eos cogere, sed de iure canonico variæ sunt opin. Doctor. nam aliqui dicunt, ꝙ non possunt cogi testes in merè criminalibus, neque etiam in criminalib. ciuiliter intentatis. Et dicit Goff. quem refert Bal. in Rub. de testib. cog. circa fi. quòd de consuetudine curiæ in mediis causis, & in criminibus qualitercunque intentatis testes non compelluntur testificari, nisi de speciali mandato Papę, dicit etiam Capella Tholos. decis. 412. quòd communiter tenetur, quòd etiam vbi obiiciuntur testibus crimina per viam exceptionis, non possunt cogi testes ad testificandum. Sed quicquid sit de iure, hodie indistinctè seruatur cogi testes: tam in ciuilibus quàm in criminalibus ad testificandum, vt attestatur Foller. in pract. cri. canon. fol.121.n.34. in fi.

22 Scias tamen, quòd sunt aliquæ personæ, quæ in causis criminalibus non coguntur testificari, & in primis frater contra fratrem non potest cogi testificari in causa criminali. Et hoc est indubitatū apud omnes, vt dicit Alber. de testib. in 2. parte, in prin. n.1. vbi etiam post n.3. hanc dicit esse cōmunem sententiā. Item clericus non est compellendus ad perhibendum testimonium in causa criminali. Et ita rescripsit Senatus pretori Laudę. 4. Ian. 1557. P.N. Sed quid in milite? Resp. quòd vtique cōpellitur testificari in causis criminalibus. Et ita conclusum fuit in Senatu xx. Iul. 1556. P.N. Bene verū est, ꝙ vbi aliter veritas haberi non potest, eo casu etiam priuilegiati possunt cogi ad testimonium perhibendū, quod quidem in ciuilibus nullam habet difficultatem, vt dixi infrà libro proxi. & illud vidi etiam in criminalibus plerunque obseruari. Debet tamen iudex, quantum fieri potest, abstinere ab examinandis testibus, qui de iure cōtra reum nō possunt compelli ad testificandum, & vbi occurreret casus, quòd veritas aliter haberi non posset, & delictum esset atrox, posset consulere principem prout factum fuit in causa quorundam fratrum de Barzaniga imputatorum de incendio, in qua Senatus permisit, quòd contra ipsos examinaretur eorum mater, & super eius dicto ambo fuerūt capti, & interrogati, & cum fuissent confessi delictum fuerunt suspensi.

23 Vidi etiam plerūque dubitari, nunquid testis, qui non debuit examinari in causa criminali, si tamen fuerit examinatus, faciat indicium. & in hac q. reperio, quòd prac. Carer. fol.cix.n.152. dicit quòd traditur per Doctores quædam magistralis doctrina lōga distinctione, vt ibi per eum. Ego verò breuiter dico, quòd, aut testis prorsus à lege repellitur, & non facit indicium, nisi ad inquirendum, id est, ad assumendas informationes super delicto specialiter contra aliquem, vel ad capturam, vbi ita iudici videatur: nam ad hos effectus quælibet suspicio sufficit, vt dixi suprà q.xx. versi. ad inquirendum. & infrà q.28. in princ. Ad transmittendam vero inquisitionem, seu citationem, neque ad torturam, non facit indicium. Aut verò testis non omnino à lege repellitur, sed illi de fide diminuitur. Et tunc si fuerit examinatus parte nihil opponente facit indicium, parte verò opponente non facit sufficiens indicium.

QVAESTIO XXV.

1 *Testes quando in causis criminalibus torqueri debeant?*
2 *Et quid si sint infames?*
3 *Et quid si sint socij criminis?*
4 *Et quid si sint varij?*
5 *Et quid in clericis?*
6 *Et quid in constitutis in dignitate?*

7 *Et quid*

7 *Et quid si testis dixit vnum extra iudicium, & postea contrarium in iudicio?*
8 *Et quid si sit vilis persona?*
9 *Et quid si interfuit delicto, & dicit se non vidisse?*
10 *Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum?*

1 SVnt etiam aliqui casus, in quibus testes inhabiles admittuntur cum tortura, talis enim tortura purgat defectum testis, adeo vt fidẽ faciat contra reum, licet aliàs sine tortura non probaret. E-
2 xemplum autem poni potest in teste, † qui sit infamis, talis enim siue sit infamis infamia iuris, siue sit infamis infamia facti, nunquam probat nisi cũ tortura. Et est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de tortura testium, nu. 3. vbi etiam subdit, ꝙ testis crimine notatus, etiam si non sit vilis persona, nõ admittitur sine tortura. Vide quæ dixi suprà quæstione proxima, ver. Quæro nunquid.
3 Item in socio criminis, de quo dixi suprà q. 21. vers. Scias etiam.
4 Item testis varius in suis depositionibus non facit fidem cõtra reum, nisi firmet dictum suum in tortura. Et ita practicatur vt dicit Bos. in loco præallegato, n. 21. in fi. Vide quæ dixi infrà q. 53. vers. Quartus est casus.
5 Sed nunquid hoc habet locum etiam in clericis, vt scilicet clericus testis vacillans, vel suspectus, ꝙ veritatem dicere recuset, possit torqueri? Resp. ꝙ sic, & est communis opi. Canon. vt dicit Foller. in prac. cri. canon. fol. 127. n. 47. Magis enim peccat clericus celans veritatem, quàm laicus. Et licet Bar. in l. ex libero. circa princip. ff. de q. tenuerit, ꝙ presbyter vacillans non sit de iure canonico torquendus, per tex. in l. presbyteri, C. de episc. & cleric. nihilominus. vt dicit Boss. in tit. de tortura testium, illa lex in hoc non seruatur. Et contra Bart. qui (vt dixi) tenet de iure can. presbyteros torqueri non posse, est communis opi. vt dixi infrà q. 64. ver. Sed an clerici. Intellige tamen, ꝙ potest torqueri à suo iudice ecclesiastico, non autem à iudice laico, etiam quod coram eo vacillet. Et ita reperio in facti contingentia decisum fuisse per cõs. regni Siciliæ teste Capic. decis. 142. Faciunt quæ dixi infrà q. 38. ver. Sed hic quæro.
6 Scias tamen, ꝙ hæc conclusio non habet locum in testibus in dignitate constitutis, tales enim, etiam si vacillent, non torquentur nisi in criminibus exceptis. Et hæc est communis opin. vt dicit Boss. in loco præal. n. 7. circa fi.
7 Sed pone, ꝙ testis vnum dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat cõtrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, nunquid poterit ex hoc torqueri? Resp. ꝙ sic. Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alex. cons. 63. circa fi. lib 1. quem refert Turzan. in sua collecta communium opi. c. cxxxiiij. Dicit etiam Alex. cons. 251. in fi. li. 6. ꝙ in hoc omnes conueniunt. Et ita practicari attestatur Boss. in loco præallegato, n. 21. in fi. An aũt hoc casu standum sit primo, vel secundo dicto, dixi ĩ. in d. q. 53. ver. Primus est casus.
8 Sed quæro, nunquid vilis persona, si testificetur in causa criminali, probet contra reum sine tortura? Aliqui dicunt, ꝙ sic. Et hanc dicit esse communem opi. Rolan. cons. 24. n. 64. lib. 1. Alij verò dicunt, ꝙ testi vili, & ignobili non creditur sine tortura. Et hanc dicit esse communem regulam Igneus in l. 1. §. serui appellatione, nu. 75. ff. ad Syll. Tu dic, ꝙ hoc relinquendum est arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem personarum, & facti poterit arbitrari, an talis testis torqueri debeat, vel non. Sed in omnem casum huiusmodi testib. nũquam tanta fides adhibetur, sicut aliis.
9 Torquentur etiam testes, qui delicto interfuerunt, & tamen dicũt neminem vidisse, aut cognouisse, ex hoc enim reddunt se suspectos, tanquam ꝙ veritatem celare velint. Ita dicit text. in l. vnius, §. iudex, ff. de quæstio. non tamen posset hoc casu iudex omnes eos, qui interfuerunt torquere, sed tantummodo duos, vel tres secundum communiter Doctores, vt dicit Boss. in tit. præal. de tort. testiũ, n. x. in fi. Sed hoc non seruatur in practica, vidi enim multo plures aliquando torqueri, præsertim quando omnes sunt suspecti, ꝙ verũ dicere nolint. Et ideo crederem hoc relinquendũ esse iudicis arbitrio, tam circa numerum, quàm circa qualitatem, & modum torturæ, quę tamen nullo modo debet esse ita grauis in testib. prout in reis.
10 Solet dubitari, nunquid quando testes sunt torquendi, debeat eis dari copia indiciorum. & processus. Et dicendum est quòd non. ita tenet Bar. in d. l. vnius. §. iudex, n. 1. ff. de q. cui nemo contradicit, vt dicit Boss. in tit. præal. n. 38. & seq. subdens, ꝙ ita etiam vidit in practica obseruari. Et certè si aliter fieret, destruerentur mille processus, talis enim tortura vt plurimum fit super inquisitione generali ad indagationem veritatis, cuius quidem generalis inquisitionis non datur copia parti, nec testibus. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Ant. de Canat. de quæst. in secundo membro, nu. 52. Bene verum est, ꝙ si testis sit torquendus propter causam, quæ aliunde quàm ex processu oriatur, puta ex eo quia sit seruus, vel infamis, vel huiusmodi, vtique prius super hoc est disputandum & cognoscendum, dato etiam illi termino ad deducendum, si quid in contrarium habet ad torturam euitandum, vt ibi. Et dicit Bossinus in titulo de mandato ad homicidium, post num. 30. quòd ita seruat vniuersus mundus. Quod tamen ego in practica nunquam vidi seruari: nam iudices semper torqueri faciunt testes absque vlla disputatione, quod quidem tutius est propter timorem subornationis. Faciunt quæ dixi infrà q. 64. ver. Quæro nunc.

QVAESTIO XXVI.

1 *Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus.*
2 *Et quid si sint personæ egregiæ?*
3 *Iudex an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium?*
4 *Id tamen sine magna causa fieri non debere.*
5 *Princeps an possit receptionem testium alteri committere?*
6 *Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitimè excommunicatus?*

1 SOlent autem in causis criminalibus testes plerũque ab ipsismet iudicibus examinari, quãdo que

que etiam per iudices notariis eorum examina committi, ſed quando deponunt ad informationem curiæ & ſtylo huius prouinciç, notarij etiam abſque vlla commiſſione iudicis eorum dicta recipiunt. Teſtes verò, qui ad defenſam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipſis iudicib. quia eo caſu maior ſubeſt fraudis ſuſpicio. Si tamē teſtes eſſent in longinquis partibus, eo caſu quandoq; eorum examina committūtur aliis iudicibus, ſub quib. habent domicilium, idq; fit conſulto prius Senatu. Cæterum in omnem caſum ſi ſubeſt aliqua cauſa propter quam iudex velit teſtem videre, & examinare, non attenditur diſtantia loci, neque committitur alteri eius examen, ſed citatur vt veniat perſonaliter ad deponendum. Et ita ſeruatur, vt ait Carauita ſuper ritu 87. magnæ curiç. nume. 5.

2 Et aduerte, quia diſpoſitio l. ad egregias, ff. de iureiu. vt ſcilicet perſonæ egregiæ examinentur in earum domibus, non habet locum in cauſis criminalibus, ſed debent venire ad deponendum coram iudice, ſi ita ei videatur. Et ita ſeruatur, vt dicit Carauita ſuper 142. ritu magnæ curiæ, nu. 1. Si tamen eſſent perſonæ, quæ aliquo iuſto impedimento eſſent impeditæ, puta honeſtæ mulieres, infirmæ, aut debilitatæ, eo caſu non coguntur ad iudicem venire, ſed ad eas accedit ipſe iudex, vel mittit notarium. Et ita obſeruatur, vt dicit Carauita ſuper ritu 155. magnæ curiæ, n. 2. & aliis ſeq.

3 Sed quæro, quid agendum ſit, ſi teſtes, qui ſunt examinandi, reperiātur abſentes, & extra territorium iudicis procedentis? Reſp. De iure nō poteſt iudex aliquid facere, niſi teſtes perſonaliter veniant coram eo ad teſtificandū, vt eſt tex. in aucten. apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrum. & eſt communis opi. vt dicit Viuius in libro cōmunium opi. fol. 265. ver. Teſtium examinationem. Sed de conſuetudine ſeruatur, ꝙ iudex poteſt, & debet concedere literas ſubſidiales, ſiue remiſſorias pro eis examinādis illi iudici, in cuius territorio ipſi teſtes reperiuntur. Et ita dicunt de conſuetudine ſeruari Scribentes, in ca. conſtitutus. de fideiuſſo. & in ſpecie Ioan. And. & Ant. de Butr. & Anch. quos refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Qui iudex ſtatuit, circa finem, & Carauita ſuper ritu 157. magnæ curiæ, n. 7. & Soc. Iun. conſil. lx. n. 7. in fi. li. 2. Idem atteſtatur ſeruari de conſuetudine etiam in cauſis capitalibus Bal. in d. auctẽn. apud eloquentiſſimum, n. 2. quem refert Anan. in c. fi. n. 3. de colluſ. detegen. & Curt. Sen. de teſtibus concl. 29. n. 61. & Gram. conſ. cri. 41. nu. 16. & Affl. ſuper 1. parte conſt. Regni, Rub. fin. in prin. poſt n. 2. & Boſſ. in tit. de oppoſ. cōtra teſtes.

4 n. 20. † Dicit tamen Ale. conſ. 462. n. 1. quòd licet plerunque ſecundum conſuetudinem tales literę remiſſoriæ concedi ſoleant, id tamen non fit niſi ex magna, & neceſſaria cauſa, quando non aliter veritas haberi non poteſt, ibique recenſet aliquos caſus, in quibus ſunt concedendæ. In hoc autem Ducatu nullus iudex inferior tales literas concedit, niſi iuſſu Senatus, qui etiam hoc niſi raro, & ex magna cauſa fieri permittit. An autem poſſit alteri committi repetitio teſtium iam examinatorum ad informationem curię, dixi infrà q. 45. ver. Cæterum ſi reus.

5 Vnum ſcias, ꝙ diſpoſitio d. auct. apud eloquentiſſimum non habet locum in principe, nam quilibet princeps tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis poteſt etiam in cauſis criminalibus receptionem teſtium alteri committere. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Nonius de los corrigidores, fol. 211. ver. Decimò fallit.

6 Sed pone, ꝙ iudex eccleſiaſticus citauit aliquem ad deponendum ſub pœna excommunicationis, qui non comparuit, neque miſit excuſatorem, & ita fuit excommunicatus, deinde comparuit, dicens ſe non potuiſſe comparere propter legitimum impedimentum, nunquid talis dicetur legitimè excommunicatus? Reſp. gl. in c. cùm ſuper, in gl. fi. de teſtib. cogen. dicit, ꝙ ille teſtis, quo ad Deum nō eſt excommunicatus, ſed quo ad eccleſiam ſic, tñ conſtito de legitimo impedimento debet de facili abſolui. Et eſt communis opi. vt dicit Fel. in eo. c. cùm ſuper, n. 7. & ſeq. Foller. in pract. crim. can. fol. 122. n. 38. Hæc tamen concluſio in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, ex quo ſtante iuſto impedimento, cum non ſit dolus, neque culpa non deberet dici excommunicatus, vt Felin. in loco præallegato, qui nihilominus ſubdit, quòd non auderet contra hanc communem opinionem conſulere.

QVAESTIO XXVII.

1 *Iudex an poſſit perquiri facere rem furatam in domo alterius?*

2 *Reus an teneatur in cauſis criminalib. edere fiſco contra ſe iura, vel inſtrumenta?*

3 *Iudex an poſſit publicare edictum, vel literas monitorias vt propaletur vbi ſit res furata?*

4 *Et an ad detegendum ipſum furem ſeu delinquentem?*

5 *Statutum dans præmium reuelanti malefactorem, an habeat locum etiam in participe ipſius maleficij?*

6 *Et an ille, qui reuelauit malefactorem, ſed non probauit, conſequi debeat præmium à ſtatuto propoſitum?*

1 VIſum eſt de indiciis, ſed quid ſi nulla reperiantur indicia? Reſp. Aliquando iudex ſolet ea perquirere in domo ipſiuſmet rei, puta ſi dicatur res furata eſſe in domo alicuius, mittit ſatellites ad eam perquirendam, vt dixi ſuprà hoc eodem lib. §. Furtum, ver. Quæro nunquid.

2 Sed hic incidenter quæro, Tu ſcis, ꝙ in cauſis ciuilibus reus tenetur edere iura, & inſtrumenta fiſco, etiam ad ipſius intentionem fundandam, nunquid idem erit dicendum etiā in cauſis criminalibus? Reſp. ꝙ non, & eſt cōis opi. vt atteſtatur Dec. in l. 2. n. 41. C. de eden. Et hoc non modo ſi cauſa ſit capitalis, vt ſentire vř tex. in l. 2. §. Item diuus, ff. de iure fiſci, ſed ẽt ſi nō ſit capitalis, ſed mere pecuniaria. Et eſt cōis opi. vt dicit Ripa in d. l. 2. n. 22. C. de eden. Quod ẽt dicit eſſe ex mente oīm Boſſ. in tit. de fiſco, n. 11. Parti verò ꝓculdubio nō tenetur edere, niſi eſſent acta cōia, non aūt tenetur edere atteſtationes, confeſſiones, repetitiones, vel confrontationes teſtium. Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Pract. Millei, fol. 28. n. 6. Aliquando ẽt facit iudex proponi edictū, vel literas monitorias, ad hoc vt reueletur delinquens.

3 Sed quæro, nunquid poſſit iudex eccleſiaſticus concedere literas monitorias, & pariter iudex laicus proponere edictum ad inſtantiā partis, vt quicunque

cunque sciuerit, apud quam personã, vel in quo loco reperiatur talis res, quæ dicitur furto subtracta, debeat reuelare? Resp. ꝙ sic. & ita pro regula infallibili traditur ab omnibus Doctoribus, vt dicit Foller. in pract. cri. can. fol. 119. n. 27. Quod intellige, vt ex eo quis obligetur ad ꝓpalandũ, dũmodo id sciat aliũde, quàm ex reuelatione ipsius furis: nã si haberet ab ipsomet, qui furtũ cõmisit, eo casu non teneretur reuelare, prout in facti cõtingentia consuluit Soc. in cons. 102. lib. 4.

4 Sed nunquid poterit iudex concedere huiusmodi literas, & edictum proponere, non modo vt reueletur res furata, sed etiam vt reueletur qui illam furto subtraxit? Resp. Legistæ distinguunt, quòd aut id fit ex officio, & põt iudex id facere: aut fit ad instantiam partis, & nõ potest. Sed quid quid sit de iure, cõsuetudo diœcesanorum, & stylus Romanæ curiæ seruat indistinctè, vt etiam ad instantiam partis concedatur, vt attestatur Neuizza. in sylua nuptiali, li. 3. n. 30. Foller. in loco præallegato, n. 28. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Neuizza. in loco præallegato, quem refert Pract. Conradi, fol. 366. n. 12. in fi.

5 In multis autem locis adsunt statuta proponentia præmium reuelanti, seu denuncianti malefactorem. Quæro, stante hoc statuto, si cõpareat aliquis ex participibus, vel cõplicibus ipsius delicti, qui illud reuelet, an gaudeat beneficio ipsiꝰ statuti? Respond. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. 3. §. si ex stipulatu, ff. ad Syll. & est communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. Nec non & ad denunciationem, n. 31. Et refert Ang. in l. quarta. §. si tibi, n. 2. ff. de cond. ob turpem caus. ꝙ cũ in nocte Veneris sancti fuisset interfectus quidam Hebreus cum filiis suis, & quidam Formolus sub spe premij quingentorum aureo. indicasset socios, & seipsum, fuit ipse Formolus laqueo suspensus. Et hoc idem refert Anan. in cap. qui cum fure, nu. 8. de furtis.

6 Sed pone, stat statutum, vel propositum est edictum ꝙ denuncians, vel detegens, vel arguens malefactorem, consequatur certum præmium, modo aliquis denunciauit, vel arguit aliquem de maleficio, sed non probauit, nunquid consequetur præmium propositum à statuto, vel edicto? Respon. quòd non, & ita interpretatur consuetudo generalis, quæ seruanda est, vt attestatur Alber. in l. diuus Adr. nu. 10. ff. de cust. reo. Intelligenda enim sunt verba cum effectu, vt s. non sufficiat denunciasse, detexisse, vel arguisse, nisi ẽt cõuincat.

QVAESTIO XXVIII.

1 *De captura reorum.*
2 *Captura an concedi debeat statim porrecta contra aliquem accusatione?*
3 *Mulieres an possint personaliter detineri?*
4 *Doctores an possint carcerari?*
5 *Clerici an possint de iure detineri?*
6 *Et an à iudice seculari?*
7 *Capi nemo debet sine indiciis commissione.*
8 *Captura an possit committi ipsi parti offensæ?*
9 *Detentus appellans an sit relaxandus?*

1 Dictum est de informationibus, & indiciis per curiam assumendis, sequitur nunc vt videamus quid facere debeat iudex post ipsas informationes assumptas. Et in primis quidẽ debet iudex diligenter considerare, quid ex ipsis informationibus contra resultet, & an ei videatur deueniendum esse ad decretum capturæ contra ipsum. in quo quidem ad tria præcipuè animaduertere debet, ne si iniustè aliquem detineri faciat, teneatur in syndicatu. Primum est, vt delictum, de quo agitur, sit tale, pro quo ingeratur pœna corporalis: aliàs enim non est reus ad carceres cõducendus. Quę autem sunt delicta, in quibus pœna corporalis ingeratur, dictum est infrà q. lxviij. & aliis seq. Secundum est, vt indicia quæ resultant ex processu, sint sufficiẽtia ad capturam, de quo aliquid dixi suprà q. xx. ver. Ad inquirendum.

2 Scias autem, ꝙ in hoc puncto aliqui tenuerunt ꝙ ex eo solo, ꝙ contra aliquẽ porrecta sit accusatio criminis, pro quo pœna sanguinis ingeratur, debet reus detineri, etiam ꝙ nulla contra eum adsint indicia. Et dicit Pau. de Cast. cons. 328. n. 1. li. 2. ꝙ ita est generalis consuetudo. Alij verò dicũt ꝙ antequam iudex procedat ad retentionem, seu carcerationem rei, necesse est vt in primis præcedant legitima indicia. Et hanc esse cõmunem Doctorum opi. affirmat Nouel. in pract. crim. fol. 23. nu. 7. Mihi non placet prima, nec secunda opin. si enim (secundum primam opin.) porrecta accusatione, statim absque alia informatione iudex deberet capi facere reum accusatum, esset in facultate cuiuscunque vilis personę carcerari facere quẽlibet probum, & insignem virum, vt rectè cõsiderat Paul. de Cast. in loco præallegato, neque verũ est hanc esse generalem cõsuetudinem: quia imò priusquã deueniatur ad capturam, solent semper examinari testes. Et hanc dicit esse communem cõsuetudinem totius Italiæ Ang. de Castro inter consilia criminalia diuersorum, cons. 94. nu. 2. lib. 1. Et ita etiam hodie seruari ait Blan. in prac. crim. fol. xxv. nu. 68. in fi. Et si iudex sine indiciis aliquẽ carcerari faceret, teneretur in syndicatu. Si verò teneamus secũdam opi. ꝙ ante capturam debeãt præcedere legitima indicia, poterit reus de facili fugam arripere, & iudicem eludere. Et ideo dic, ꝙ iudex, habita aliquali informatione, potest deuenire ad capturam rei. Et hanc esse puto veriorem opin. quam etiam dicit esse communem Blan. de indiciis, num. 6. Et cauti iudices illam obseruant, vt dicit Ang. de malefi. in verbo, Iudex commisit, quòd Caius, nu. 4. quia scilicet habita qualiquali informatione de delicto iubent reum capi, si crimen sit tale, quòd pœna sit corporis afflictiua. Dicit etiam Boss. in titu. de captura, num. 5. quòd ita decidunt communiter Doctores, subdens quòd iudices boni ita obseruant. Hanc etiam dicit esse iuridicam practicam, & quam iudices Moderni obseruant Xuarez in suo vol. alleg. fol. 685. num. 5. Et secundum hoc intelligendum esse puto dictum Salicet. in l. fin. in fin. C. de quæstio. de quo etiam aliquid dixi infrà quæst. xlv. versicul. Cæterum si reus, vbi ait quòd iudex habita informatione debet formare inquisitionem, & deinde capi facere reum, non quidem vt loquitur Salic. in inquisitione, prout est libellus, seu citatio quæ transmittitur reo, prout illum fortè intellexit Dec. cons. clxxxix. in fin. neque etiam de inquisitione generali quo ad personas, & speciali quo ad delict

ad delicta, prout illum intelligit Brun. de indic. & tort. fo. 167. n. 5. & post eum Boss. in ti. de capt. n. 82. subdens, ꝙ ita pract. obseruat. sed de processu informatiuo qui formatur à iudice assumendo indicia, & informationes contra aliquem specialiter, ex quib. iudex deinde elicit titulum crimin. qui est forma & substantia ipsius inquisitio. siue processus, iuxta ea quæ dixi s. q. 3. ver. & aduerte. Et hoc modo vtique debet formari inquisitio ante capturam, vt dicit Sal. in loco præal. nō autem debet reo transmitti ante capturam, quia illud esset verbaliter illum citare, vt dixi j. q. 31. Et certe si eo modo intelligeretur Saly. esset sibi ipsi contrarius, & esset ridiculum transmittere reo inquisitionem, priusquam iudex illum capi faceret: q͂a nihil aliud esset quam ipsum ad fugam instruere. Et quia tota materia indiciorum est arbitraria iudici, vt dixi s. q. 20. poterit iudex inspecta qualitate personæ & delicti decernere capturam contra reum, habita ea informatione, quæ sibi sufficiens videbitur. Aliter. n. procedendum est contra nobilem, & contra diuitem, qui non præsumuntur velle aufugere, quàm contra pauperem, & vilem personam. Et ideo fortiora indicia haberi debent ad carcerandum personam nobilem, & insignem quam pauperem. Præterea aliter procedendum est in delictis occultis, quàm in pub. & sic minora indicia sufficient ad decernendum capturam, q͂n agitur de crim. occulto, quàm de publi. quæ omnia, & alia multa huiusmodi discret⁹ iudex considerare debet, non. n. potest in his dari certa regula. Poterit ergo iudex capi facere reum vbi ei suspectus videatur, & de fuga & de delicto, & ad carceres cōduci præcedente aliquali informatione. & ita pract. iudices deputati ad malefic. vt dicit Sal. in d. l. ea quidem, n. 77. & in l. nullus, n. 14. C. de exhi. re. quem refert Carraui. super 34. ritu magnæ curiæ post n. 10. Nō tamen debet iudex illum examinare, neque reum facere super delicto, nisi legitima præcedant indicia, vt dixi s. q. 20. circ. prin. Et certè si in causis ciuilib. licet iudici, & quandoque etiam ipsimet parti capere debitorem, qui sit de fuga suspectus, vt dixi j. li. proxim. multo magis id licere debet iudici in causis criminalibus, quæ sunt multo maioris momenti, & præsertim vbi agatur de criminibus atrocib. Et sic vides ꝙ hæc materia informationum & capturæ est quasi arbitraria iudici. Quinimo Sal. in l. 2. n. 2. C. de cu. reo. dicit, ꝙ aliquando dicitur etiam semiplenè constare iudici per informationem ab ipso habitam à pluribus non in figura iudicij, & ꝙ hoc sufficit ad capturā. Et dicit Cauens. super 41. ritu magnæ curiæ, n. 10. quod ita hodie seruatur in delictis enormib. quod est valde not. ad excusationem iudicum, qui plerunque antequam indicia in scriptis redigantur, faciunt reos detineri, & bene faciunt, quando delictum est graue, & subest probabil. suspicio fugæ.

Tertiò debet iudex animaduertere, ne fortè persona ꝯtra quam captura decernitur, sit talis, quæ ex priuilegio detineri non possit.

3 Quæro igitur, nunquid mulieres possint de iure personaliter detineri? Resp. ꝙ non. tex. est in c. mulieres, de iud. in 6. & est communis opi. vt attestatur Boer. in rep. l. consentaneum, n. 144. C. quom. & quan. iu. quod tamen intellige, vt procedat in mulieribus honestis, secus autem in meretricib. & vilibus. Sed certe, quicquid sit de iure, hodie de consuetudine contrarium seruatur, nam indistinctè mulieres capiuntur pro delictis, & carcerantur, sed bene ponuntur in carceribus separatis à carceribus virorum. Et de hac consuetudine attestatur Imol. in c. 2. n. 16. de pign. quem refert Maria. de citat. art. 5. q. 17. vers. 16. fallit, & Gram. decis. 33. nu. 11. Idem attestatur Blan. in pract. cri. fo. 4. n. 27. Et ita etiam seruari de stylo, & consuetudine curiarum Franciæ ait Boer. decis. 349. n. 5. in fi. Bonum est tamen, quòd iudex in hoc sit valde circunspectus, quia si mulier sit nobilis, vel honestæ conditionis, non debet illam cum dedecore ad se conduci facere, neque statim in carcerem coniicere, sed poterit ei dare pro carcere domum alicuius nobilis, & honestæ matronæ sub idonea fideiussione, & hoc nisi delictum sit atrox, nam eo casu esset detrudenda in carcerem, vel in monasterium, vel in prætorio in aliquo cubiculo sub honesta custodia, & fideiussione retinenda, arbitrio iudicis, inspecta qualitate delicti, & personæ. Et ita in hoc ducatu seruatur. In regno autem Neapolitano, si delictum est tale, propter quòd reus non solet relaxari fideiussori mulieres carcerantur, aliàs non. Et ita seruari hodie in magna curia Vicariæ attestatur Grammat. in d. decis. 33. quem refert Foller. in pract. crimin. fol. 34. num. 18.

4 Item quæro, nunquid Doctores possint carcerari? Resp. ꝙ quando agitur de delicto leui, non potest Doctor carcerari, secus autem si agatur de delicto graui. ita dicit gl. in l. medicos, ver. exhiberi. C. de profes. & med. lib. 10. quam videntur sequi doc. vt dicit Marc. decis. 81. n. 1. Et ego vidi in facti contingentia plures doctores carceratos ex diuersis criminibus.

5 Quæro, nunquid clericus possit pro crimine personaliter detineri? Resp. Si loquimur in iudice ecclesiastico competenti, nulla videtur esse difficultas, quominus ab eo possit clericus propter crimen personaliter detineri. Et ita quotidie videmus obseruari. scias tamen, ꝙ de iure antequam clericus detineatur, debet constare iudici de delicto, pro quo talis clericus est detinendus. ita dicit Io. An. in c. si clericos. ver. commissos. de sen. exc. in 6. subdens, ꝙ caueant sibi prælati nostri temporis, qui capiunt statim, quia (secundum eum) incidunt in pœnam excommunicationis. & ita tenent communiter docto. vt ait Corn. cons. 325. quod est cons. vlt. in litera C. libr. 4. Quando autem dicatur constare de delicto, dixi s. q. 4. Item scias, ꝙ requiritur, ꝙ ipse clericus sit fugitiuus. ita colligitur ex text. in c. vt famæ. de sent. exc. & ita communiter intelligunt doc. vt ait Cor. in loco præal.

Scias etiā, ꝙ talis carceratio clerici debet esse ad custodiam, non autem ad pœnam. ita dicit gl. in d. c. si clericos. ver. postea. quam sequuntur omnes, vt ait Corn. in d. cons. litera E. Sed certè quicquid sit de iure, hæc omnia de consuetudine malè obseruantur hodiernis temporib. fortè quia multum creuit malitia clericorum.

6 Si verò loquimur in iudice seculari, tunc facienda est regula, ꝙ ab eo non potest clericus detineri, nisi in casibus, in quibus potest etiam ab eo puniri de

niri, de quibus dixi ſ. q. 36. Bene verum eſt, ꝙ ſi clericꝰ inueniatur in flagranti crimine, poteſt capi à familia iudicis ſecularis, nõ quidem vt puniatur, ſed vt tradatur iudici eccleſiaſtico. Et hęc eſt communis opi. vt dicit Fel. in c. ſi verò, n. 4. de ſen. exc. quem refert Villalob. in ſua collecta, cõmunium opi. in litera C. nu. 77. Viuius in lib. communium opi. in ver. Iudex laicus, quam etiam dicit eſſe conſuetudine approbatam Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 29. col. 2. verſi. 14. iudex. Publicè enim intereſt, ne delinquentes impuniti euadãt. Quinimò hoc caſu poteſt capi non ſolùm à familia, ſed etiam à quocunque laico. Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in d. c. cum non ab homine, n. 14. & ſeq. pariter etiam, vbi clericus delinquens veriſimiliter eſſet ſuſpectus de fuga, poteſt capi, vt epiſcopo ſuo conſignetur. Et eſt cõmunis opi. vt dicit Alciat. in d. c. cum non ab homine. n. 63 quem refert Villalob. in loco præallegato. Nam & hoc caſu publicè intereſt, vt talis delinquens capiatur, ne crimen impunitum remaneat.

7 Dictum eſt, quæ perſonæ detineri poſſint, vel non, Quæro nũc, quomodo decernenda eſt talis captura? Reſp. ꝙ licet in cauſis ciuilibus in verbali citatione, quilibet nuncius abſque iudicis ſpeciali mandato poſſit quemcunque citare, tamen in cauſis criminalibꝰ, ſecus eſt, nam niſi præcedat ſpecialis commiſſo iudicis, nemo debet perſonaliter detineri. Hæc tamen concluſio locum non habet quando aliqui reperiuntur in flagranti crimine facere rixam, deferre arma contra formam edictorum, portare aliquid contra deuetum extra territorium, vel ſimilia: nam in iis caſibus vtique capi poſſunt per familiã abſque iudicis commiſſione. Ita dicit Paris Put. de ſynd. fo. 188. n. 15. Et ita ſeruatur in practica, vt atteſtatur Carauita ſuper 34. ritu magnæ curiæ, poſt nu. 2. An autem poſſit quis ſine iudicis mandato citari verbaliter, dixi ſ. q. 31. ver. Vnum autem ſcias.

8 Solet autem captura cõmitti ſatellitibus, & familiæ ipſius iudicis. Sed nunquid poteſt iudex committere capturam perſonalem rei delinquentis ipſimet parti offenſæ? Reſp. ꝙ ſic, dummodo executio huiuſmodi capturæ non habeat annexam cauſæ cognitionem, & dummodo fiat ſine armis & reſiſtentia. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Cagnol. in l. non eſt ſingulis, n. 6. ff. de reg. iur. Sed certè, quidquid ſit de iure, ego conſulo quibuſcunque iudicibus, vt à talibus commiſſionibus abſtineant, ne detur occaſio ſcandalorum, quæ quidem de facili eueniunt, quando huiuſmodi actus non publica, ſed priuata manu peraguntur. qđ etiam conſilium dat Paris Put. de ſynd. f. 291. nume. 3. Poſſet fortè tolerari, ſi vnà cum familia curiæ tranſmitterentur aliqui ex offenſis, qui aſſiſtendo auxilium & fauorem præſtarent ipſi familiæ, nõ autem vt ad ipſius capturæ actum manum apponerent. Sed hoc etiam non niſi ex vrgenti neceſſitate fieri debet.

9 Quæro ſi detentus appellet, nunquid pendente appellatione ſit relaxandus? Dixi ſ. q. 45. verſ. Sed quid ſi reus.

QVAESTIO XXIX.

1 *Familia officialis an poſſit detinendum ſi reſiſtat impunè interficere?*

2 *Officiali reſiſtere an aliquando liceat?*

3 *Eximens detentum è manibus familiæ qua pœna ſit puniendus?*

4 *Et quid ſi erat indebitè detentus?*

5 *Et an eximens ſeipſum incidat in pœnam?*

6 *Iudex an poſſit ſtatuere præmium capienti delinquentem?*

7 *Capiens delinquentem recuperat à fiſco id quod expendit in eo capiendo.*

8 *Statutum conſtituens præmium capienti delinquentem, an habeat locum in officiali?*

9 *Statutum quòd villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum, quando maleficium fuit de nocte commiſſum, & claues portarum erant apud rectorem?*

10 *Delinquens ſi fugiat in aliam iuriſdictionem, ibique captus ſit à familia eum perſequente, an ſit liberandus?*

1 SAepenumero cõtingit, ꝙ delinquentes ne capiant̃, familię reſiſtũt, & ſe armis tuentur. Quæro, nunquid familia poſſit illos interficere? Reſp. ꝙ ſi familia habet mandatũ iudicis aliquẽ capiendi, & ipſe reſiſtat, neque aliter capi poſſit, poteſt illum impunè interficere. Ita colligitur ex text. in l. ſi ſeruus. C. de his, qui ad eccl. confug. Et hoc verum eſſe nullus dubitat, vt ait Bolenc. in repe. l. capitaliũ §. famoſos, n. 196. ff. de pœnis. Et dicit Bal. in l. fi. C. de exhib. reis, ꝙ vidit de facto liberari beruarium, qui vulnerauerat fugientem quem capere volebat. Et illud dictũ Bal. refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. Fama publica, poſt n. 54. Et ita etiam pluries iudicatum fuiſſe in facti cõtingentia refert Amad. de ſynd. nu. 100. & ſeq quem refert Boſſ. in ti. de captura, n. 12. Et licet Amad. in loco præal. videatur ſentire, ꝙ in prædictis caſibꝰ ſatellites ſint liberandi, dummodo captura ſit iuſta, aliàs ſecus, ego indiſtinctè puto eſſe liberandos, quia ad eos non pertinet cognoſcere, an commiſſio iudicis ſit iuſta vel iniuſta, vt dixi ſ. q. lx. verſi. Solet dubitari, ſed ſolummodo illam exequi. Et ideò, vbi ipſa commiſſio eſſet in forma fidem facientę, illos ſemper excuſarem. Admonet tamen, & rectè Amad. ibi officiales, & familiam, vt quantum fieri poteſt, caueant ab huiuſmodi vulneribus, & percuſſionibus, referens ſe vidiſſe in ciuitate Perufij populum inſurgentem contra poteſtatem, & familiam, quia vulnerauerant quẽdam captum reſiſtentem familiæ. Debẽt etiam ſatellites cautè in hoc procedere, quia ſi deinde appareret, ꝙ illum capere potuiſſent, abſque eo quòd interficerent, vel vulnerarent, non euaderent pœnam ſaltem extraordinariam, prout in facti contingentia iudicatum fuit per curiam Neapol. teſte Grammat. deciſione xlj. Item debent aduertere, vt habeant ſecum licentiã illum capiẽdi in ſcriptis, vel ſaltem habeant inſignia, ꝙ ſint ſatellites, aliàs verò poſſet reus licitè ab eis aufugere, & etiam ſe defendere, non enim tenetur eis credere. Et ita in facti cõtingentia, aliàs determinatum fuiſſe atteſtatur Ang. in l. Item apud, §. ſi quis virginem, n. 2. ff. de iniur. quem refert Aug. in loco præallegato.

2 Sed hic incidenter quæro, nunquid aliquando liceat officiali, ſeu iudici reſiſtere, præſertim ſi de facto procedat? Reſp. Aliqui tenuerunt abſolutè, quòd ſic. Et hãc ſententiam dicit eſſe frequẽtiori Doctorum calculo receptam Pla. li. j. delictorum, c. 28. n. 9. Sed hæc opi. iudicio meo periculoſa eſt.

Ideò tu dic, quòd aut iudex procedit tanquam iudex, & nullo modo debet ei resisti, nisi vellet inferre aliquod præiudiciū irreparabile: Aut procedit eo modo, quo solent procedere priuati, & tunc impunè licet ei resistere. Et hæc distinctio colligitur ex gl. in l. non videtur, §. qui iussu. in gl. vnic. ff. de regul. iur. quam dicit esse communiter approbatam Bolenc. in repe. l. capitalium, §. famosos, post n. 143. ff. de pœnis. Et dicit Claud. in lectura, l. vt vim, n. 27. & 28. & in repe. n. 48. ff. de iust. & iure, quòd ita omnes volunt, & in hoc omnes concordant. dixi latius s. lib. 2. §. iudex.

3 Eximens autem detentum è manibus familiæ, punitur pœna capitis, vt dixi j. q. 68. ver. eximens.

4 Sed quid si ille erat indebitè detentus, nunquid eximens erit puniendus? Resp. quòd non. est communis opi. vt attestatur Ias. in l. 3. §. quòd prætor, col. 3. ff. ne quis eum qui. prout illum refert Bos. in tit. de captura, n. 7. & ti. de carcere, n. 15.

5 Quæro etiam, nunquid ille, qui seipsum eximit de manib. familiæ incidat in pœnam? Resp. Bos. in tit. de captura, n. 17. & seq. refert in facti contingentia fuisse determinatū in Senatu, quòd sic, licet dicat, quòd in eo casu fugiens seu eximens se, euaginauerat ensem, & sic videbatur etiam fecisse resistentiam familiæ. Ego credo, quòd fugiēs è manib. familiæ sit puniēdus, prout ille, qui fugit è carcerib. nam et ipse dicitur detineri, mitius tamen ex quo non dicitur violare publicos carceres. Et hoc quando id facit sine violentia. Sed si defendat se cum armis, dicerem puniendum esse prout illos, qui resistunt capturæ. Non tamen omittam, quòd cum quædam Alegra Piua maritum capitaliter damnatū, exemisset è manibus satellitum, fuit diu disputatum in Senatu, an esset punienda, & tandem non fuit diffinitiuè absoluta, neque condemnata, sed dictum eam non esse molestandam, donec aliud per Senatum ordinatum fuisset, 3. Iul. 1563. P.N.

6 Sed quid si delinquens aufugerit, ita vt capi non potuerit à familia, nunquid poterit iudex seu potestas publicare edictū, & statuere præmium capientibus huiusmodi delinquentem? Resp. quòd sic, & ita cōmuniter tenetur, vt dicit Albe. in quarta parte statutorum, q. 48. quem refert August. ad Ang. de malef. in ver. Fama publica, post n. 75. Quod tamen ego intelligo, vt procedat in aliquo casu particulari, vbi delictum esset atrox, & seuera pœna dignum: nam eo casu dicēdum est licere iudici tale præmium constituere, sed non in genere cuicūque capienti malefactores. hoc enim esset condere legem, quod non permittitur nisi supremis magistratibus.

7 Vnum tamen nota in hoc proposito, quòd quicunque etiam non habens mandatum à iudice cœperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ, & in eo capiendo aliquid expenderit, poterit illud recuperare ab officiali, vel à fisco. Et hoc fatentur omnes, vt dicit Gramm. siue Petrus de Monforte, super const. Regni, fol. 54. nu. 5. dicens istud esse perpetuò menti tenendum.

8 Cæterùm in multis ciuitatibus, & oppidis Italiæ extant statuta, quæ constituunt præmium capientibus delinquentes. Quæro, nunquid officialis capiens aliquem malefactorem debeat habere tale premium à statuto propositum? Resp. quòd non, quia illud facere tenetur ex debito, & necessitate officij sui. Et ita dicunt omnes scribentes, vt ait Io. Mont. de auctoritate magni consilij, posito post decis. Boer. post nu. 146. ver. Et ibi dicunt. Et dicit Boss. in ti. de captura, n. 76. quòd ita vidit seruari in facti contingentia.

9 E conuerso etiam in multis ciuitatibus stant statuta, quòd villa teneatur capere malefactorē sub certa pœna. Pone, quòd fuit commissum maleficium de nocte, & rector, seu potestas habebat claues castri, ita quòd illi de villa non potuerunt exire, & capere malefactorē. Quæro, nunquid teneatur pœna statuti? Resp. quòd non, ita dixit Bar. in l. 3. §. subuenitur. ff. ad Syll. Et hæc conclusio approbatur à Doctorib⁹, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. Qui iudex dictum Caium, post n. 12. Cum enim facto, seu impedimēto superioris exire non potuerint, non potest eis aliquid imputari.

10 Sed pone, quòd familia vnius iudicis incipiat in suo territorio persequi delinquentem, & eum capiat, & ille aufugiat in territorium alterius iudicis, & ibi fuerit à familia eum persequente comprehensus, nunquid erit retinendus ab ipso iudice, qui capturam decreuit, & ab eo puniēdus? Resp. quòd non, sed debet relaxari, & dimitti. Et est communis opi. vt dicit Barb. cons. 26. in fi. li. j. quem refert Bos. in titul. de captura, numer. 34. & idem Boss. in tit. de fauorib. defensionis, nu. 7. in fin. dicit quòd ita vidit seruari. Ita etiam practicari attestatur Ant. Gom. c. 9. delictorum, n. 5. Non enim hoc casu attendi debet principium, sed finis. Et si casus contingeret, ita seruarem, licet contrariū in facti contingētia decisum fuisse referat Paris Put. de synd. f. 190. c. 4. n. 2. in quodam qui commiserat delictum Perusij, & fuit insecutus à familia, vsque ad ciuitatem Florentiæ, & ibi captus.

QVAESTIO XXX.

1 *Ecclesia habet immunitatem, vt delinquens qui in eam confugerit, non sit inde violenter extrahendus.*
2 *Et an ambitus, qui est extra ecclesiam per quadraginta passus.*
3 *Et an palatium episcopi?*
4 *Et an ecclesia nondum consecrata?*
5 *Et quid si ecclesia sit interdicta?*
6 *Et quid si sit destructa?*
7 *Et an oratoria priuata?*
8 *Et quid si delinquens in vna ecclesia confugiat in aliam?*
9 *Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate?*
10 *Et an raptores virginum?*
11 *Et an homicida proditorius?*
12 *Et quid in homicida animo deliberato?*
13 *Et an ille, qui ex insidiis alium interfecit?*
14 *Et an fures?*
15 *Et an illi, qui in ecclesia delinquunt?*
16 *Et an clerici?*
17 *Et an Iudæi?*
18 *Et an excommunicati?*
19 *Et quid si delinquens iam insequente familia à locis prophanis in ecclesiam se receperit?*
20 *Et an possit iudex secularis propria auctoritate delinquentem ab ecclesia extrahere?*
21 *Et an possit iudex ponere custodes, vt delinquentem obsideant?*
22 *Et an immunitas ecclesiæ prosit iam condemnatis?*
23 *Et an delinquens extractus ab ecclesia possit puniri*

corpora

corporaliter?

24 *Delinquens, confugiens ad sacerdotem portantem sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, an gaudeat immunitate?*

25 *Delinquens an possit extrahi à scholis?*

26 *Et an à domibus Cardinalium?*

27 *Et an auelli à statutis principum?*

1 CAeterum si delinquens ad ecclesiam cõfugerit, nõ est ab ea extrahendus, c.inter alia, de immu. eccl. nam in ecclesia nemo personaliter capi debet. Et hęc est communis opi. vt ait Maranta in suo Speculo, fo.105.n.29. Violatores autem huius immunitatis ecclesiarum puniũtur à iure pœna triginta librarum argenti purissimi, vt habetur in c.quisquis, 17.q.4. Bene verum est, ꝗ hæc pœna hodie non exigitur, nã per desuetudinem perdidit ecclesia ius eam exigendi, vt attestatur gl. in c.cum multæ, in ver. Connubio, 15.q.vltima, quã gl. refert & sequitur Angel. de Cast. inter consilia Pauli de Castro eius patris, cons.458.circa fi.li.2. Sed quidquid sit circa pœnam, vera est conclusio quòd delinquentes fugientes ad ecclesiam consequuntur immunitatem. Et hęc est cõmunis omnium doctrina, vt dicit Gomes, institu. de actio. in principio.n.67. quam pro regula ponunt omnes legistæ. & canon. vt ait Remig. de immu. eccl. fol. 14. in regula. Hæc autẽ immunitas in duobus cõsistit. Primum vt inde violenter extrahi non possint, secũdum vt ẽt si violenter inde extracti non fuerint, sed ab ipso episcopo, vel abbate iudicibus laicis sponte traditi, non possint amplius ex eo delicto condẽnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, vel corporis afflictiuam. Possunt tamen pecuniariter dãnari, vel alia pœna extra corpus, & cogi ad pœnitentiam agendam, & aliam satisfactionẽ. Et hanc dicit esse magis communem opi. summa Angelica, in §. Immunitas.n.16. Idem dicit tenere communiter Doctores Abb. in d.c. inter alia, n.8. Sed certè hoc apud nos non seruatur, nã illi qui post delictum aufugiunt ad ecclesiam, si sponte traditi fuerint à prælatis, vel aliter sponte exierint, vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur. Et si traditi non fuerint, solent inquiri, & citari, & si non cõpareant, condemnantur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem, iuxta qualitatem delicti. Et ita hanc partem immunitatis ecclesiarum hodie non esse in vsu, attestatur Remigius de immunit. eccles. fol.7. & seq. & fol.235. in 3.q. in fin. affirmat in specie illam in Hispania non seruari, vt dixi ĩ. ver. Successiuè quæro.

Scias autem, ꝗ etiam prima illa pars immunitatis concessæ ecclesiis, vt scilicet delinquentes, in eis capi non possint, hodie propter ingentem numerum ecclesiarum, & frequentiam delinquentium est à cõsuetudine valdè restricta, aliàs enim de facili quilibet malefactor euaderet man⁹ iustitię, cùm nulla ferè sit via in ciuitatibus, in qua nõ sit vna, & quãdoque etiam plures ecclesiæ, ita vt pri⁹ quàm caperetur, facillimè posset in aliquam earum se recipere, maximè nemine persequente, quòd tamen esset contra mentem eorum, qui ecclesiis immunitatẽ hanc tribuerunt, non quidem vt essent asyli delinquentium, & speluncæ latronum, sed vt præstarent refugium miseris, qui humana fragilitate, aut casu in aliquod crimen incurrissent.

2 Hinc est, ꝗ licet de iure communi non modò ecclesiæ ipsius ambitus gaudeat priuilegio huius immunitatis, sed etiam quidquid est per quadraginta passus circa ipsam ecclesiam si sit matrix, & per triginta si sit alia ecclesia, hoc tamen vsu non obseruatur, vt dicit Igneus in l.j. in prin.n.58.ff. ad Syll. quem refert Remigius de immunita. eccles. fo.52. in 6. ampliatione, Fab. in prac. arbit. fo.486. n.21. Bene verum est, ꝗ Senatus vltimo Octobris 1559.P.N. iussit prętori Papię, vt restitueret ecclesiæ quẽdam Pitium imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiusdam domus sitæ intra 16. passus ab ecclesia maiori, dummodo ipsa domus cohæreret ecclesiæ, & esset ipsius ecclesiæ. Et ita his concurrentibus seruandum esset in hoc Ducatu, aliàs verò non esset à communi consuetudine recedendum.

3 Scias tamen, ꝗ licet de iure communi gaudeat hac immunitate non solum ipsa matrix ecclesia, sed etiam palatium episcopi, c.id cõstituimus, 17. q.4. & fuit opi. Host. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Barb. cons.33.n.7.libr.4. & hoc non modo si sit annexum ecclesiæ, sed etiam si sit separatè constructum, & longè ab ipsa ecclesia vltra quadraginta passus, secũdum gl. in d.c.id constituimus, in gl.j. est communis opi. vt attestatur Didacus lib.2. resolutionum c.xx.n.5. in fi. Remig. de immunit. eccl. fol.70. in 15. ampliatione, vbi subdit etiam cõmunem opi. esse, ꝗ gaudeat, etiam si in eo nulla capella constructa sit, nihilominus contrariam opinion. praxis forensis frequenti omnium vsu recepit, scilicet, quòd palatium episcopi non gaudeat hac immunitate, nisi sit constructum intra dictos quadraginta passus ab ipsa ecclesia. vt attestatur Didacus in loco prędallegato.

Huiusmodi autem consuetudines maximè sunt obseruandæ, vt ait Didacus in d.c.xx. post n.4. subdens, quòd est præcauẽdum, ne hisce temporibus canones ipsos extendamus, cùm oporteat reprimere audaciam eorum, qui freti hac immunitate passim crimina committunt. Et ibi attestatur multos esse prælatos, qui in ciuitatibus suis non tutantur delinquentes hac immunitate aduersus iudices seculares, nisi in iis ecclesiis, in quibus cõtinuè seruatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum.

4 Quæro, si constructa sit ecclesia quæ tamen nondum fuerit consecrata, neque in ea sint celebrata diuina officia, nunquid talis ecclesia gaudet immunitate prædicta? Respond. ꝗ sic, modò sit auctoritate episcopi constructa. Et ita frequentiore interpretum consensu receptum est, vt ait Didacus in d. quæstione vicesima, nu.4. Ita etiam communiter teneri attestatur Remig. de immunitate eccl. fo.15. vbi etiam post Bonif. affirmat, quòd ita seruat consuetudo.

5 Idem etiam dicendum est in ecclesia interdicta. nã & ipsa gaudet ecclesiastica immunitate. Ita tenuit Goff. & sequũtur communiter Doctores, vt attestatur summa Ang. in verb. immunitas, q.27. Honos enim qui ecclesiis debetur, ob Dei reuerentiam præstatur, quæ propter hominum culpam cessare non debet.

6 Maius est dubium in ecclesia destructa, an scilicet

gaudeat ecclesiastica immunitate. Dic ergo, ꝙ si quidem ecclesia sit destructa auctoritate superioris, vel sine spe reædificationis, nõ gaudet, si vero est destructa sine auctoritate superioris, vel subest spes reædificationis, vtique retinet priuilegiũ immunitatis. Et hæc est communis opi. vt attestatur Remigius in loco præallegato, fol. 92. in 20. ampliatione.

7 Sed quid dicendum in oratoriis priuatis? Resp. ꝙ illa non gaudent immunitate ecclesiæ, etiam si in eis diuina celebrentur officia. Et hæc est communis conclusio, vt attestatur Abbas in c. fi. nu. 4. de censibus. Remigius in loco præallegato, fo. 26. n. 10. Sunt enim huiusmodi oratoria, loca priuata, nam ad voluntatem domini domus hodie potest esse oratorium, & cras erit camera, meritò non debent ecclesiarum priuilegio gaudere.

8 Quæro, nunquid generaliter omnes delinquentes, qui ad ecclesiam confugiunt, gaudeant ipsius ecclesiæ immunitate? Resp. Communis conclu-
9 sio canon. est, † ꝙ omnes delinquentes gaudeant immunitate ecclesiæ, præter latrones viarum, depopulatoresque nocturnos agrorum, & homicidam, qui ex insidiis alterum interfecit. Ita attestatur Pract. Iod. c. cvj. n. 19. vbi dicit, ꝙ in hac conclusione omnes canon. simul consentiunt. Et aduerte, quia ad hoc vt huiusmodi latrones, & depopulatores, indigni reddantur beneficio immunitatis ecclesiæ, requiritur, ꝙ in strata publica, & frequẽtata paratis insidiis obsederint, vt homines interficerent, vel agros depopularẽtur. Et ita vult tota canonistarum caterua, vt dicit Igneus in l. j. §. subuenitur, n. 107. in fi. ff. ad Syl. vbi etiam post num. 117. appellat hanc communem omnium canonistarum opinionem. Et quòd requiratur quòd insidiosè hoc fecerint, dicit esse communem cõclusionem Remig. in loco præallegato, fol. 104. in secunda fallentia. Et hæc quidem omnia secundum dispositionem iuris canonici nullam videntur habere difficultatem per tex. in c. inter alia. de
10 immunit. eccle. † Sed de iure ciuili, aliud videtur: nam etiam raptores virginum, homicidę, & adulteri, excluduntur ab hoc priuilegio, vt est text. in §. ꝙ si delinquentes, in auct. de man. prin. Bene verum est, ꝙ secundum aliquos ille text. corrigitur per ius canonicum, nam secundum iuris canonici dispositionem (vt dixi) etiam huiusmodi delictorum rei ad ecclesiam confugientes, gaudent illius immunitate. Et ita cõmuniter teneri attestatur summa Angelica in §. immunitas, nu. 17. in fi. summa Siluestrin. in §. immunitas, tertio. in prima q. nu. 2. Et hanc dispositionem iuris canonici esse consuetudine approbatam attestatur Io. Fab. in §. sed hoc tempore, post n. 2. inst. de his qui sunt sui, vel alieni iuris, quem refert Alex. conf. 145. n. 4. in fi. li. 5. vbi in contingentia facti ita consuluit, & n. 11. attestatur hanc esse communem opin. Refert etiam (sed in contrarium) Pract. Iodoci, c. 106. nu. 12. Et ita seruari à iudicibus Deum timentibus ait Boss. in ti. de captura, post num. 21. Et in specie de raptoribus virginum, ꝙ non possint extrahi ab ecclesia, attestatur esse communem opin. Henricus Boich. in c. ecclesiæ, col. 3. de immunit. ecclesiarum, quem refert Remigius in loco præallegato, fol. 197. fallentia 28. & Didacus in d. c. 20. n. 8. Vidi etiam in facti contingentia restitui ecclesiæ quendam cõdemnatum pro violentia illata cuidam mulieri 17. Maij 1567. A. C. De sacrilegis autem reperio, quòd Senatus indistinctè iussit illos ab ecclesia extrahi, 14. Nouembris 1560. P. N. Et licet aliqui distinguãt, an delictum, pro quo quis vult se tueri immunitate ecclesiæ, sit commissum stimulo naturali, vel non, eorum tamen opinio communiter damnatur, vt per Alex. in d. cõs. 145. n. 9. Quinimò Bos. in ti. de captura, n. 32. dicit conclusum fuisse in Senatu, ꝙ de iure, neq; etiam pro crimine læsæ Maiestatis potest reus capi in ecclesia, quæ tamen decisio credo, quòd non obseruaretur in practica, per ea quę dixi ĵ. q. 36. ver. Quęro nunquid.

11 Scias tamen, quòd hæc conclusio iuris canonici, non ita indistinctè procedit in homicida, vt absolutè ab ecclesia extrahi nõ possit, licet enim omnes conueniant in homicidio simplici, s. qđ commissum est casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamẽ animi deliberatione ex interuallo præcedente, vt talis simplex homicida gaudeat hac immunitate, quæ opi. ꝓculdubio est cõmunis, vt ait Dida. in d. c. 20. n. 7. in fi. Et ab omnibus indifferenter obseruatur, prout etiam illam iussit seruari Senatus in quodam Aug. Palmerio, 15. Febr. 1550. tamen in homicidio commisso animo deliberato, non modica est controuersia inter Doctores. Et quidem si vltra qualitatem animi deliberati concurrat etiam qualitas proditionis, quia s. fuerit aliquis ex insidiis, & proditoriè interfectus, in hoc ferè omnes consentiunt, vt talis proditoriè homicida nõ gaudeat immunitate ecclesiæ. Et hanc dicit esse communem opi. Did. in d. c. xx. n. 7. vbi etiam subdit, quòd est Christiani orbis consuetudine admodum recepta Anto. Gomes, c. x. delictorum, post nume. 2. ver. Quintò limita. Remig. de immu. ecclesiarum, fol. 125. n. 1. vbi etiam subdit, quòd est vsu, & praxi magis recepta, prout illum refert Pla. li. j. delictorum, c. 21. n. 6. Menchiaca li. 3. de testa. §. 22. post n. 53. ver. Illud autem. Hanc etiam conclusionem dicit ex communi omnium opi. vsu, & sententia iudicum sæpius esse receptam, Igneus in l. 1. §. si dominus, n. 7. ff. ad Syll.

12 Punctus est, quando homicidium est commissum cum qualitate animi deliberati, non tñ proditoriè. Et hoc casu multi tenent quòd talis homicida non sit ab ecclesia extrahendus, ꝙ secundum communes opin. seruari, asserit Alexan. in d. cons. 145. num. 4. 6. & 11. lib. 7. prout illum refert Pract. Conradi fol. 268. n. 6. in fi. vbi (vt dixi) Alex. in contingentia facti ita consuluit. Et hãc opinionem obseruari ait Blanc. in pract. crim. folio 4. nu. 26. Contrariam tamen sententiam dicit esse magis cõem Didacus in d. c. 20. post nu. 7. vers. In his profectò casibus, & in hanc partem apertè inclinauit Senatus in causa cuiusdam Nicolai Siluetti 7. Iulij 1561. P. N. Et licet Didac. ibi videtur sequi opi. Abb. quòd scilicet non possit extrahi, nihilominus subdit, quòd propter Doctorum auctoritatem, & eorum communem opinionem, sæpissimè tales homicidæ ab ecclesiis extrahuntur, ꝓut etiam in facti contingentia seruatum fuisse, attestatur Guido Papæ decisione 121. in camera consilij, Io. Gall. q. 172. § per arrestum, Papo lib. 1. ti. 1. Arresto 18. Boer. in d. decisio. cix. post num. 7. Ita etiã se pluries vidisse iudicari dicit May. in l. nemo

de dom

de domo,n.20.ff.de re.iur. ita etiam obseruari in tota Italia attestatur Pract.Pap.in forma inquisitionis,in verb.hæc est quædam inquisitio.nu.31. in fi.dicens,ꝙ ita bene prudenter obseruat Italia, quæ est omnium prouinciarum domina,quæ residet in monarchia, & in qua est omnis virtus scientiarum,& fructuum affluentia, & locorum, & ciuitatum pulchritudo,& magna copia,quem refert Remig.de immu.eccl.fol.6. & Alc.de præsumpt.reg.3.præsump.33.nu.4. Et quamuis hoc communiter reprobari asserat Maria.in c.j. nu.3. de homic. & in tracta.de cita.art.17.q.6.col.1.& Bos.in ti.de captura,post nume.21.tamen secundum hanc opi.tanquam magis communem,& à consuetudine approbatam vidi pluries iudicari, & in specie contra quendam Franciscum Cazusinum,qui licet captus fuisset in ecclesia, intellecto per Senatum ꝙ homicidium fuerat animo deliberato patratum, fuit vltimo supplicio affectus, 8. August. 1562. P.N. & alias etiam contra quendam Petrum Ant. del Conte, qui homicidium animo deliberato commiserat, & captus fuerat in camera cuiusdam monachi in monasterio S.Sigismundi Cremonæ,& fuit iussu Senatus illi caput amputatum,26.April.1554.P.N.neque puto ab ea in practica esse recedendum, ne spes impunitatis præbeat scelestis hominibus occasionem delinquendi.

13 Hoc autem multò magis obseruandum esset, quando tale homicidium per insidias commissum fuisset, talis enim homicida insidiosus proculdubiò non gaudet ecclesiæ immunitate. Et hæc est communis opi. quæ in practica seruatur, vt attest.Remig.in loco preal.fal.13.prout etiam in practica seruatum fuisse attestatur Mil.in prac. cri.fol.31.nu.19.

14 Quæro,an fures gaudeant immunitate ecclesiæ? Resp.De iure nulla est difficultas,quin gaudeant, sed Dida.in d.c.20.nu.13.in fi.dicit, ꝙ consuetudo consensu clericorum & laicorum instituta, obtinuit fures etiam simplices non gaudere ecclesiæ immunitate,& ꝙ ita passim ab ecclesiis abducuntur inuiti à iudicib.secularib.Hæc consuetudo apud nos non seruatur, bonum est tamen illam seruare in locis, in quibus est copia furum, prout etiam eos in Gallia abundare dixit Ign. in l.j.§.si sibi manus.nu.127.ff.ad Syl.

15 Item quæro, nunquid immunitas ecclesiæ prosit illis, qui in ipsa ecclesia delinquunt? Resp. ꝙ nòn,vt est tex.in c.fi.de immu.ecc.& in hoc omnes conueniunt,vt ait Dida.in d.c.20.nu.15.nam qui ecclesiam delinquendo offendit, non est dignus, vt eius beneficio iuuetur. Et hoc intellige etiam in furantibus in eccles. & ita communiter not.vt dicit Ange.de Castr. inter consilia Pau.de Cast.patris sui in d.cons.458.numer.j.in fi.libr.2. quem tamen aliter refert Dida.in loco præalleg. post nu.15.ver.25.prout etiam obseruatum fuisse in quodam sacrilego attestatur Pract. Mil.fol. 31.nu.21. & generaliter in quocunque delicto in ecclesia commisso, etiam si non interueniat homicidium, aut membri mutilatio, quicquid dixerit Card.contra quem est communis opi. vt attestatur Remig.in loco præall. fal.3.nu.5. Hæc tamen conclusio intelligenda est (secundum aliquos) vt procedat in his,qui delinquunt in ecclesia sub spe immunitatis ipsius ecclesiæ:sed quando apparet aliquem non sub ea spe in ecclesia deliquisse,vtique gaudet ipsius immunitate.Et hæc fuit opin.Hosti.quam dicit esse communem Remig.in loco præal.fal.3.nu.3.subdens ꝙ si non ex proposito,vel veteri odio, sed casu fortuito quis committat delictum in ecclesia, gaudebit eius immunitate. Et ꝙ ista est communis opi.quæ tamen apud nos non posset in pract.obtineri. semper enim vidi indistinctè seruari,ꝙ qui in ecclesia delinquit,reputatur indignus,vt eius immunitate se defendat.

Sed quid si aliquis in vna ecclesia delinquat, & deinde ad aliam ecclesiam confugiat, nunquid defendetur ab hac secunda ecclesia,vt gaudeat eius immunitate? Resp. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Remig.in loco præalle.fol. 123.fal.11.num.2. Cùm enim vna sit per totum orbem vniuersalis ecclesia, qui facit iniuriam vni particulari ecclesiæ, omnes offendisse videtur. Dicit tamen summa Syluestrina, in verb.immunitas. §.3.q.2. vers.tertium est, quòd de consuetudine apud aliquos contrarium seruatur.sed certè apud nos communis opi. seruaretur in practica. Quinimò (secundùm aliquos) ille qui semel deliquit in ecclesia, si iterum delinquat extra ecclesiam,& post delictum ad ecclesiam confugiat, non debet eius immunitate gaudere. & ita in facti contingentia decisum fuit per Capel. Tholos.decisio.422.item fuit quæsitum,an si aliquis,&c.

16 Vlterius quæro, nunquid clerici gaudeant immunitate ecclesiarum, ita vt ab illis inuiti extrahi non possint ab eorum iudicibus ecclesiasticis? Resp.quòd sic,non enim debent ipsi esse deterioris conditionis,quàm laici.& ita consuluit Rom. cons.224.& est communis opi.vt ait Diaz,in practic.crimi.cano.cap.115. Sed quicquid sit de iure,contrarium seruatur de consuetudine,vt attestatur Diaz, in loco præallegato, quem refert, & cum eo concordat Didac.in d.cap.20. nume.16. & Remig.in loco præallegato, folio 161. fallentia 21.

17 Præterea quæro, nunquid Iudæi confugientes ad ecclesiam gaudeant eius immunitate? Resp. quòd non, ipsi enim sua infidelitate se indignos faciunt eius beneficio.& hæc est communis opi. vt dicit Mars.in l.ex Senatusconsulto,n.7. & seq. ff.ad le.Cor.de sicar. quem refert Remig.in loco præal fall.18.Bene est verum,quòd multi tenent contrarium,quòd scilicet etiam Iudæi gaudeant hac immunitate. & dicit Didac.in d.cap.20. post numer. 11. vers. 13. quòd hæc sententia videbitur fortasse frequentiori auctorum calculo recepta.Tu verò non recedas à prima opin.tanquam veriori,& magis communi.Non enim debemus erga Iudæos perfidissimos christiani nominis hostes aliqua humanitate vti, vt dixi suprà libr.2. §. Iudæus.

18 Quæro etiam,nunquid excommunicati si delinquant,gaudeant immunitate ecclesiæ?Respond. quòd sic,&est communis opi.vt attestatur Boer. decis.110.nu.7.quem refert Remig.in loco præal.fal.19.nume.j.& Didac.in d.cap.20.nume.11. Quæ conclusio licet in puncto iuris non transeat sine difficultate,tamen propter honorem Dei

non esset ab ea in practica recedendum. Faciunt quæ dixi ȷ̃.q.77.ver.sed nunquid.

19 Pone, familia insequitur reum,& postquam ipse per loca profana aliquantum aufugit, recipit se in ecclesiam, nunquid poterit ab ea extrahi? Respond. Aliqui dixerunt, quòd sic. sed certè contraria opi. est verior, & etiam magis communis, vt attestatur Remig. in loco præallegato, folio 203. in 31.fallentia. in fi. & ita seruatur, prout etiam obseruari vidisse attestatur Boss. in ti. de captura.nu.22.& reperio Senatum ita iussisse in casu cuiusdam Alexan.Magni, 13.Februarij,1543. P.N.

Quinimò cùm semel carcerati, qui Papiæ detinebantur, è carcere ipso aufugissent,& in ecclesiam se recepissent,& iussu illustrissimi Ducis, vt dicebatur ab ipsa ecclesia, in quam confugerant extracti fuissent, senatus iussit ipsos tanquam malè extractos ecclesiæ restitui, 28.Decemb.1557.P.N. & idem quoque per parlamentum Burdegalens. obseruatum fuisse refert Papo,lib.j.ti.j.Arrest.17. & Boer.decis.110.n.9.licet contrarium aliquando iudicatum fuisse refert Chassan.super consuetud.Burgund. fol.55.num.116. de quo mentionem facit Remig.in loco præallegato.fol.199.in 29.fallen.

20 Quæro nunc, nunquid in casibus, in quibus delinquens non est tutus immunitate ecclesię, possit iudex secularis illum propria auctoritate ab ipsa ecclesia extrahere? Resp.Sal.in l.si quis ei.nu.6.C.de adulter. dicit, quòd non, sed quòd debet prius licentiam ab episcopo requirere. Sed certè in contrarium est communis opin. vt attestatur Remig.in loco præallegato.fol.217.q.j.circa fin. vbi etiam subdit, quòd seruatur in practica.& ita quotidie videmus, quòd iudices seculares extrahunt delinquentes ab ecclesiis non expectata licentia episcopi, quia prælati, & iudices ecclesiastici reddunt se in hoc valde difficiles,& dum requiritur & expectatur licentia, sæpe clerici faciunt delinquentes aufugere. & ita moribus, & praxi Christiani orbis receptum esse Dida. in d.c. 20. post nu.18.vers.34. ita etiam seruari in curia Delphi. attestatur Guid.Pap. decis.121.in fin. & ita pluries se vidisse seruari refert Gul.de Benedi. in j.parte repe.c.Raynutius.fol.81.nu.152. ita etiam de facto seruari attestatur Boeri. decis. 109. nu.2.debent tamen in hoc iudices seculares modestè se gerere,& prouidere, quòd sine tumultu, & offensa personarum ecclesiasticarum extrahãtur, & vbi aliquando comperiant, ꝙ de iure non debuissent illos extrahi facere, debent eos confestim ecclesiæ restituere.

21 Quæro modo, nunquid si delictum est tale, pro quo delinquens ab ecclesia extrahi de iure non possit, liceat iudici seculari positis custodibus ecclesiam ipsam obsideri facere,& prohibere, ne ad eum alimenta deferri possint? Resp.quòd non,& est communis opi. vt ait Dida.in d.c.20.post nu. 17.ver.31.& ita in hoc dominio seruatur. in aliis tamen locis aliquando vidi reos in ecclesiis obsideri, prout etiam in Nortmannia dicit esse hanc consuetudinem Igneus in l.j.in prin. num.9.ff.ad Syl. vbi agit, quòd per victus subtractionem eos exire cogunt cum banni impositione, & pœnæ interminatione, deinde compellunt eos abiurare patriam & in exilium ire, quòd si reuertantur, & deinde in ecclesia capiantur, non gaudent amplius ecclesiæ immunitate, sed vltimo supplicio afficiuntur, vt narrat ibi Ign. recensendo totam disputationem superinde habitam in facti contingentia, vsque ad nu. 54. Bene solent rei, qui ad ecclesiam cõfugiunt, poni in compedibus, vel cum bona custodia, donec cognitum fuerit, an gaudere debeant ipsius ecclesiæ immunitate. & ita de consuetudine obseruari attestatur Guid. Pap. in d.decis.121. cir.fi. Remig.in loco præal.fol.238. quæst.6.

22 Scias autem, quòd hæc immunitas ecclesiæ prodest non modo delinquentibus, qui post delictum in ecclesiam confugiunt, sed etiam carceratis, vt dixi s̃.ver.pone familia. quinimo prodest etiam iam condemnatis, & bannitis etiam capitaliter.& ita iussit Senatus restitui ecclesiæ quendam Io. Testam. capitaliter condemnatum, qui ab ea extractus fuerat, 11. Ianuarij, 1555. A.C. Fortius dico, quòd si aliquis condemnatus, dum ad supplicium ducitur, transeat per ecclesiam vel cœmiterium, gaudet immunitate ecclesiæ, neque potest inde violenter extrahi.& hęc est communis opi. vt attestatur Remig.in loco præal. fo. 201.fal.30.& ita se vidisse in facto iudicari affirmat Chassan.super consuet.Burg.fo.55.nu.121. quem refert Boer.decis.109.post nu.8.

23 Successiuè quæro, nunquid ille, qui ad ecclesiam confugit, si deinde extractus fuerit in casibus, in quibus licitè extrahi poterat, possit puniri? Resp. Oldr.cons.154.in fi.dicit, ꝙ extractus ab ecclesia (secundum omnes) non punitur pæna sanguinis. ego tamen in pract. nunquam vidi seruari: nam siue licitè ab ecclesia extractus fuerit, siue ipse spõte exierit, & deinde captus fuerit, semper vidi eũ puniri, perinde ac si nunquam ad ecclesiam confugisset. & ita etiam seruari de consuetudine & stylo Francię attestatur Boer.in d.decis.109.in fi. & dixi s̃.cir.prin.q.

24 Vltimò quæro, nunquid delinquens, qui confugit ad sacerdotem sacram Eucharistiam in manibus portantem, gaudeat immunitate, prout illi qui ad ecclesiam confugiunt? Resp. quòd sic, & fuit opin. Hosti. cum qua transeunt communiter Doct. vt dicit Cors.in suis sing.ver.Cardinalis.& dicit Io. Arno. soliloquio 80. Dictat capitulum, quòd illum sequuntur communiter Doct. Dicit etiam Gom.in §.pœnales.post nu.50.insti.de act. quòd ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Cagnol. in l.vinum.nu.54.ff.si cer.pet. Dida.in d.c.20.nu. 6.Remig.de immu.eccle.fol.84.Ant.Gom.c.10. delict.nume.1. quem refert Pla.lib.1.delict.c.34. nume.16. Menchia.libr.3.de testam.§.22.nu.55. Cùm enim in ipsa Eucharistia sit Christus Iesus, propter quem ecclesia gaudet hoc priuilegio, multo magis in eo idem dicendum est, quod in ecclesia. Vide quæ dixi ȷ̃.q.98.vers.sed pone. An autem si condemnato detur sanctissima Eucharistia, debeat eo die morti tradi, dixi ȷ̃.q.99.vers. sed quæro.

25 In hoc autem proposito adde, quòd sicut non licet delinquentes ab ecclesia extrahere, ita neque etiam licet scholares pro aliquo delicto è scholis extrahere. & ita de consuetudine seruari attestať

Reb

Rebuff.de priuil.schol.vbi refert ob id quosdam fuisse suspensos,& illum refert Horatius de priu. scholar.c.51.

26 Item adde,ꝙ sicut delinquentes non possunt ex trahi ab ecclesia,neque à palatio episcopi,ita neque etiam extrahi possunt à domibus cardinalium S.Romanæ ecclesiæ.& ita hodie consuetudo communis obseruat,teste Manfredo in tract. de Card.c.8.in 14.priuil.

27 Tertiò adde,ꝙ etiam fugientes ad statuas principum sunt securi,ne inde auelli possint,vt videtur tex.in l.vnica, C.de his qui ad stat.confug. & est communis opi. vt attestatur Remig.in loco præalle.fo.97.in 23.ampl.Dicit tamen Restaurus de Imperatore q.95.ꝙ hoc de consuetudine non videtur admissum,neque receptum.& certè credo, quòd vix posset in practica obtineri.

QVAESTIO XXXI.

1 *Citari debet reus ante omnia.*
2 *Et quid si princeps procedat contra subditum?*
3 *Et quid in sententia declaratoria censuræ?*
4 *Citatio in causis criminalib.debet fieri de speciali commissione iudicis?*
5 *Et an in citatione sit exprimenda causa propter quam reus citatur?*
6 *Et an in citatione possit apponi pœna?*
7 *Et an in citatione inseri debeat totus tenor libelli?*
8 *Et quæ sit forma libelli inquisitionis?*
9 *Arbitrium iudicis quid importet?*
10 *Fama an probetur per illa verba, Fama publica præcedente?*
11 *Mensis & annus an sit exprimendus in libello inquisitionis?*
12 *Scientia,& dolus,an in delictis requiratur?*
13 *Clausula,Super quibus omnibus,& c.in inquisitione quid operatur?*
14 *Iudex an teneatur se inscribere in inquisitione?*
15 *Citatio qualiter reo intimari debeat?*
16 *Et an sufficiat,quòd intimetur ad domum?*
17 *Et an sit necessaria perquisitio citandi per ciuitatem?*
18 *Et an sit illi danda copia citationis?*
19 *Et quid si citandus sit extra territorium?*
20 *Et quid si ambo territoria sint sub eodem præside prouinciæ?*
21 *Et quid si reus sit vagabundus?*
22 *Et an vnica citatio in criminalibus sufficiat?*
23 *Et an peremptoria citatio in criminalibus requiratur?*
24 *Et an fiscus sit citandus,& pars offensa?*
25 *Et an pendente termino posito in citatione possit iudex capi facere reum?*

1 VBi locus capturæ non fuerit, tunc debet iudex contra reum ad vlteriora procedere, & vbi contumax fuerit, illum condemnare. Est tamen ante omnia præmittendum,ꝙ debet omnino reus legitimè citari.vbi enim reus non fuisset citatus,vel citatio esset nulla,vel minus legitimè facta,processus & sentētia & omnia quę sequuntur,sunt ipso iure nulla,vt dicit gl.in l.si accusatoribus.in gl.fi.C.de accus. & est communis theorica,vt attestatur Rol.cons.68.n.14.lib.2. & hoc locum habet non modo in quocunque iudice, sed etiam in ipso principe, nam & ipse de ordinaria potestate non potest procedere contra aliquem non citatum. & hæc est communis opin. vt dicit Corset. in repertorio Abbatis, in verbo, princeps,vel Papa, Socin.inter consilia Curtij senioris,cons.20.num.4.& seq. Et hoc etiam,si delictum sit notorium,vt dixi suprà q.9.ver.quæro nunquid.

2 Adde, quòd hæc omnia locum habent, etiam si ille contra quem princeps procedit, esset eius subditus,adhuc enim non posset contra eum nō citatum procedere. Tex.est vulgatus in clem.pastoralis.de re iud.&est communis opi.vt ait Soc. cons.87.post num.19.ver.capio sextam, lib.3.& cons.164.num.16.in fi.lib.2.& cons.266.nu.46. eo.vol. & cons.120.post nu.10.lib.3.dicit, quòd omnes fatentur, quòd in causis criminalibus nō potest princeps, etiam de plenitudine potestatis procedere, etiam contra subditum, eo non citato. Et in hoc proposito videnda sunt ea,quæ dixi loquendo de causis ciuilibus infrà libro proximo.dicit enim Soc.in eo.cons.164.nu.15.quòd in criminalibus ita sentiunt omnes, qui hoc tenent in ciuilibus, & quòd ita consultum fuit in causa interdicti ciuitatis Florentiæ per multos Doctor.Et reuera si in ciuilibus non potest princeps procedere contra subditum non citatum,secundum opi.quam in loco præalleg. ostendi esse magis communem,idem & multo magis dicendum est in criminalibus,in quibus de maiori præiudicio tractatur. Et ita semper vidi in practica obseruari.

3 Item adde,quòd licet aliqui tenuerint,quòd hoc non habeat locum in sententia excommunicationis declaratoria, nihilominus magis communis opi.est,quòd etiam quando iudex declarat aliquem incidisse in aliquam excommunicationem, vel pœnam ipso facto, requiritur citatio etiam in sententia censuræ, & interdicti. Ita tenet gl.in clem.præsenti in verb.constiterit,de censib. quam omnes approbant,vt dicit Soc.in d.consil. 20.num.16.in fi.Ripa in l.is cui bonis, num.27. ff.de verb.ob. Hanc etiam dicit esse communem opin.Dec.in c.reprehensibilis,post num.2.de appellat. Et dato quòd aliquo casu sustineri posset illa opin. quòd ad sententiam declaratoriam censuræ non requireretur citatio, certè in ipsa discussione negotij,& causæ,propter quam peruenitur ad ipsam sententiam declaratoriam, vtique requiritur citatio.

Et in hoc nemo discrepat, vt dicit Tortus inter consil.Ant.de But.cons.vlt. col.fi. ver.sed vnum est.aliàs enim esset tollere parti suas defensiones, quod nullo modo est faciendum.

4 Vnum autem scias,quòd licet in causis ciuilibus valeat citatio sine speciali commissione iudicis, vt dixi ĵ.libr.proxi. tamen in criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis,aliàs est nulla.Et hæc est communis opin.vt dicit Ripa in c.j. n.86.de iudic.quem refert Pract.Conr.fo.267.n. 5.Blan.de indic.nu.334. prout illum refert Villalob.in sua collecta com.opi.in litera C.nu.55. Et ita seruatur de consuetudine,vt dicit Bal.in l.fi.n. 4.C.de exhib.reis.

5 Quæro nūc,quæ sit forma huius citationis,& in primis nunquid in ea exprimenda sit causa propter quem reus citatur? Resp. Abb.in c.præterea, n.8.de

num.8.de dil. distinguit,ꝙ aut citatio mittitur in partes longinquas, & tunc est inserenda causa propter quam quis citatur: aut citatio fit in partibus propinquis,& non requiritur expressio causæ, sed sufficit dicere, ꝙ compareat responsurus cuidam accusationi,seu inquisitioni contra eum formatæ.Et dicit Foller.in prac.cri.cano.fol.140. in fi. ꝙ hæc dist.Ab.seruatur in Rom.curia, & aliis.Sed certè quicquid sit de iure,apud nos indistinctè seruatur,ꝙ in citatione inseratur causa. Et hanc opi. dicit esse communem Im. in l.inter accusatorem.nu.2.in fi.ff.de pub.iu.prout illum refert Menc.controuers.vsu freq.c.24.nu.12. & ita etiam quotidie practicari attestatur idem Folle. in prac.cri.fol.36.n.2.Quinimo de consuetudine non modo causa, sed totus tenor libelli sine inquisitione inseri debet in ipsa citatione,vt dixi ȷ̃. ver.quæro nunquid.

6 Item quæro, nunquid possit iudex in tali citatione apponere pœnam pro contumacia? Resp. in hoc dominio prohibitum est per nouissimas constitutiones in ti.de accu.§.omnib. procedere præceptis pœnalibus sine licentia senatus,qui tamen aliquando concedit,vbi non adsunt indicia sufficientia ad formandam inquisitionem,præsertim in causis magnis,vt dicit Bos.in ti.quo.proc. per præcepta.n.j.sed de iure communi vtique potest iudex comminari pœnam reo non comparenti. Et hoc tam in ciuilib. quàm in criminalib. vt latius dixi ȷ̃.lib.prox. Non tamen potest reum citare sub pœna confiscationis bonorum, quicquid dixerit Bal.in c.2.in primis verbis de test.cogen. cuius opi.communiter à doctorib.reprobatur,vt dicit Cagn.in l.vnic.in prin. n.39.ff.si quis ius di.non obt. Et ita etiam videmus,ꝙ talis pœna confiscationis bonorum per contumaciam recessit ab aula,& hodie non est in vsu,vt attestatur And.de Iser. quem refert Afflic.in c.1.in ver. condemnatorum.nume.30.quæ sint reg. & Nat. cons.240.nu.2.& Rol.cons.47.nu.46.lib.2.Vide quæ dixi in loco præalle.vbi etiam dixi,an iudex possit excedere mulctando dispositionem text. in l.eos. C.de modo mulcta. & quid de facto seruetur.

7 Quæro,nunquid in citatione debeat inseri totus tenor inquisitionis, seu libelli contra reum formati?Resp.De iure communi sufficit citare reum vt cõpareat ad respondendum inquisitioni contra eum formatæ occasione talis delicti, nec requiritur, ꝙ in ipsa citatione insertus sit tenor inquisitionis,seu libelli.& ita communiter tenetur vt dicit Mari.in rep.c.qualiter & quando. n.212. in fi.de accusa.Blan.in prac.cri.fol.11.nu.22. Sed quicquid sit de iure, cõtrarium seruatur de consuetudine, vt scilicet necessario apponendus sit in citatione totus tenor inquisitionis.Et ita communiter obseruari,& practicari attestatur Maria. in loco præal.Ang.de malef.in ver.iudex commisit.nu.3.

8 Quæro,quę sit forma inquisitionis,seu libelli,cuius tenor est in citatione inserendus? Resp. Forma, quæ passim obseruatur,est illa,quam elegantissimè glossauit Ang.Aret.excellens Doctor, in suo tract.malef. & Maria.in d.repet.c.qualiter,& quando,à num.187. vsque ad n.212.& practicus Papien.in ti.de forma inquis. quæ quidem est in hunc,qui sequitur,modum.

HAEC EST QVAEDAM INQVISITIO, Reperio, ꝙ Carauita super 20.ritu magnæ curiæ circa fi.dicit, quòd iste modus dicendi in processu, Hæc est quædam inpuisitio, non obseruatur generaliter. Et verum dicit quo ad processum, sed quo ad libellum, ego credo quòd apud omnes hæc forma dicendi obseruetur. Quid autem sit inquisitio,dixi s̃.q.3.ver.& aduerte.Materiam autem inquisitionis posui s̃.q.5.& seq.& quomodo procedatur per viam inquisitionis, dixi suprà quæst.11.

SIVE TITVLVS INQVISITIONIS,Hæc verba apponuntur ad demõstrandum, ꝙ reuera iste libellus nõ est propriè inquisitio,sed est quidam titulus criminis resultans ex ipsa inquisitione,sc. ex indiciis, siue informationibus per ipsum iudicem inquirentem assumptis.

QVAE FIT ET FIERI INTENDITVR,Hæc verba significant, quòd etiam transmisso libello inquisitionis non cessat ipsa inquisitio,imò iudex semper ex officio durante processu perseuerat inquirendo, & recipit testes super delicto.an autem id facere possit post publicatas attestationes,dixi ȷ̃ q.61.ver.sed quæro.

PER DOMINVM PRAETOREM,ET D.N. EIVS IVDICEM MALEFICIORVM. Apponitur nomen iudicis, vt sciat reus coram quo debeat comparere ad se defendendum, prætereaq; titulus dignitatis,seu officij,ex quo possit cognosci ipsum esse iudicem competentem, & habere iurisdictionem in causis criminalibus.

EX EORVM ET CVIVSQVE EORVM MERO OFFICIO,AVCTORITATE,POTESTATE.Inquisitio enim propriè fit ex officio iudicis,vt dixi s̃ q.3.Illa autem verba,ex mero officio, operantur quòd non requiratur, quòd præcedat diffamatio, secundum Ang. sed eius opin. communiter reprobatur,vt dixi s̃.quæst.6. versi. idem etiam.

9 ARBITRIO, ATQVE BALIA, iudex licet habeat arbitrium, debet tamen seruare ius commune:nam arbitrium,quod conceditur officialibus super maleficiis, debet reduci,& restringi ad ius commune, nisi quo ad modum procedendi, & circa aliqua leuia. Et ita tenent communiter doc.vt attestatur Alb.in 3.par.sta.q.32.item quęro.num.j.Vide quæ dixi ȷ̃.q.64.ver.dixi etiam.Et ideo aduertant officiales, ne prætextu arbitrij eis concessi,nimis animosè procedant:nam licet datum sit à lege, vel ab homine arbitrium procedendi,non tamen propterea censetur remota cognitio, sed remissa subtilitas, secundum omnes doc.vt attestatur Catald.de synd.q.109.&Amad. de synd.nu.145.

ET AD QVERELAM N. Hodie non porrigitur accusatio solennis,scilicet cum subscriptione, & aliis inquisitis, sed tantùm simplex querela,vt dixi s̃.q.12.& potest hæc querela,quæ successit loco accusationis, concurrere etiam cum inquisitione, vt dixi s̃. q. 3. vers. hinc infertur.

NECNON ET AD DENVNCIATIONEM N. Materiam denunciationis posui s̃. q.7. & licet Angel.de malefic. in verb.necnon & ad denunciationem, dicat quòd rarò hæc tria remed

media simul concurrunt, videmus tamen quotidie contrarium in practica. nam in omnibus fere delictis pars querelat, antianus siue syndicus denunciat, & iudex ex officio inquirit. Hic autem modus procedendi per denunciationem non est modus de per se, sed est connexus cum inquisitione, vt dixi in d.q.7.in prin.

CONTRA ET ADVERSVS N. Exprimendum est nomen proprium imputati, eiusque agnatio, & patria, & habitatio, si fieri potest, ita vt omnino certa sit persona, quæ inquiritur. & dicit Maria.in d.c.qualiter & quando, n.190. ꝙ quanto plures adiiciuntur demõstrationes, tanto maior datur certitudo, subdens ꝙ laudandi sunt Senenses, qui adiiciunt nomẽ patris, aui, & familiæ, &c. Si tamen ignoratur nomen homicidę, describendus est per signa, staturam, habitationem, vestes, & alias circunstantias, quæ exprimi possunt. nam eo casu dummodo constet de corpore, potest procedi etiam ad condemnationem. Et hoc omnes sciunt vt dicit Bos.in ti.de delicto, nu.33. & dixi s.q.4.ver.quanto vero. Moneo aũt delinquentes, ne ꝯfidant super hoc, quia fortè in libello inquisitionis erratum sit in cognomine, seu in patria, quia si permiserint se banniri, & postea perueniant in fortiam iustitię, dummodo constet de corpore, & de delicto, nõ poterunt euadere executionem condemnationis. & dicit Ang.in l.his verbis, §.fi.in fi.ff.de hæ.inst. ꝙ fuit in facti contingentia decapitatus quidam Bononię, qui erat descriptus in numero bannitorum tãquam de vna ciuitate, cum esset de alia, ex quo constabat eum esse illum, qui fuerat pro illo maleficio citatus, & condemnatus, & illum etiam refert Io.Arn.Epit. 95. Quidam conciuis.

HOMICIDAM, Exprimendus est titulus delicti, vt tempore condemnationis sciri possit, quæ pœna sit imponenda. Materiam autem homicidij posui s.hoc eod.lib.§.homicidium.

ET P.AVXILIATOREM. Materiam auxiliatorum, & qua pœna sint puniendi posui ĩ.q.90.

ET F.MANDATOREM. Qua pœna puniatur mandans, dixi ĩ.q.89.

IN EO, DE EO, ET SVPER EO QVOD, Sunt verba idem significantia, quæ tamen consuetudo obtinuit, vt semper omnia apponantur.

10 FAMA PVBLICA PRAECEDENTE. Diffamationẽ præcedere dr̃e inquisitionẽ, dixi s.q.6. ibique ver. sed quoniam. & seq. posui quemadmodum fama probetur. Restat hic tãtummodo videre nunquid ex ista assertione iudicis dicentis in libello inquisitionis famam publicam præcessisse dicatur probata fama. Doct.in hoc multum se inuoluunt, nam aliqui dicunt simpliciter, ꝙ sic, & dicit Foller.in pract.cri.can.fol.87.n.33. quod ita tenent communiter Doc. aliqui distinguunt, an iudex procedat ad instantiam alicuius, an autem ex mero officio, ita quidẽ vt si ad instantiam alterius procedat, teneatur ille, qui promouet inquisitionem, facere fidem de fama: si verò procedat iudex ex mero officio, credatur ipsi iudici asserenti famam publicam præcessisse. & dicit Card. Ale.in c.de accusatione, col.25.cir.me.2.q.8.q̃d ita tenent communiter do. alij distinguunt inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt s.delegatus non possit inquirere nisi prius fama ipsa per testes probata fuerit. Et in hoc videntur concordare doct.omnes, vt dicit Bero.in d.c.qualiter, & quando, n.36. in fi. In ordinario vero vbi procedat ex mero officio sufficiat, quod extraiudicialiter ei de fama constet. & hanc dicit esse communem opi. Aret.in c.cũm oporteat, n.43. & seq.de acc.Bero.in loco præal.n.36. Et ex hoc inferunt, ꝙ potest ordinarius formare inquisitionem, non examinatis testibus super infamia, & ꝙ vbi recipiat aliquos testes super infamia, non tenetur eorum dare copiam reo petenti. Sed tamen si appelletur ad superiorem, dicunt ꝙ tenetur iudex probare reum fuisse diffamatum, aliàs processus esset nullus. & hanc attestatur esse communem opin. Ale.de Neuo, cons.86.n.1. Aret.in d.c.cum oporteat, prout illum refert Bos.in ti.de inquisitione, post num.70. vbi etiam subdit, ꝙ ita practicatur. Breuiter quicquid sit de iure can. in quo fuit inuẽta ista diffamatio, practica fori ciuilis obseruat totum contrarium, & Berous in loco pręal. refert nonnullos attestantes seruari in practica, ꝙ ordinarius non inquirit ex mero officio, si prius non appareat de fama ex dictis testium. & certè si obseruaretur illa opin. ꝙ crederetur iudici de fama asserenti, posset quilibet iudex procedere ad inquisitionem specialem criminis cõtra aliquem, asserendo ꝙ sibi extraiudicialiter constat illum esse diffamatum de ipso crimine, quod esset destruere totam practicam criminalem, secundum quam prohibetur iudici inquirere, nisi præcedat diffamatio, aut aliquid aliud, quod aperiat viam inquisitioni, vt dixi s.in d.q.6. & vers.sed retenta, & seq. & dicere, ꝙ si pars appellet, tenebitur iudex facere fidem de infamia coram superiore, mihi videntur somnia vigilãtium, cum bona venia tantorum patrum. & si quis vellet ista in practica obseruare, credo ꝙ omnib.se deridendum præberet. Tu ergo dic, & ad hoc vt iudex possit inquisitionem suam fundare super diffamatione, requiritur ꝙ de fama constet per testes iudicialiter receptos. & ideo Ang.in rep.l.si vacantia, n.182.C. de bo.va. monet iudicem vt sit cautus, ꝙ semper recipiat dicta diffamãtium ad bancum pro tribunali sedendo, ne posset obiici, ꝙ diffamatio in occulto facta sit, quod dicit esse not. Ang.de malef. in ver.fama publica. in primis ver.subdens quòd quando recipitur à iudice talis diffamatio in suo bastardello, notarius maleficiorum debet dicere. Et prædicta facta fuerũt ad bancum iuris iudice pro tribunali sedente, & dicit, hoc tene menti in practica ne erres. Sed certè neque hoc seruatur in practica: nam stante generali consuetudine, ꝙ ex omni delicto possit inquiri, hæ informationes super diffamatione amplius non sunt in vsu, quia semper ferè aliquo alio modo contingit aperiri viam iudici ad inquirendum absque diffamatione. & ideo practica obseruat, quòd constito de delicto eodem contextu assumuntur informationes super crimine, & super fama, vt dixi s.q.6. ver.vltimò scias.

ET CLAMOSA INSINVATIONE REFERENTE, Clamosam insinuationem requiri de iure vltra famam, ad hoc vt per inquisitionem procedi possit, dixi s.q.6.ver.item quæro.

NON QVIDEM A MALEVOLIS, ET SVSPECTIS, SED POTIVS AB HONESTIS, ET VER

ET VEREDICIS HOMINIBVS ET PERSONIS, Debet enim fama habere originem à personis non suspectis, vt dixi in d.q.ver.amplius etiam,& seq.

10 NON SEMEL TANTVM, SED SAEPE ET SAEPIVS AD AVRES, ET NOTITIAM DICTI D.POTESTATIS ET IVDICIS ET CVRIAE. Requiri, quod fama non semel tantum, sed sæpius ad aures iudicis ascendat, dixi suprà in d.q.6.ver.quæro nunc.

ETIAM PER MODVM NOTORII AVDITV PERVENIT, Hæc verba solent semper apponi in inquisitionibus, etiam ꝙ delictum nõ sit notorium,& fuit cõs.Ang.de malef.in ver.etiam per modum notorij,n.1.vbi dicit,ꝙ iudex habet semper in suis inquisitionibus apponere istud verbum, Et ꝙ à paucis vidit apponi, sed malè faciunt. Aug.ad Ang.ibi in addit.dicit,ꝙ imò malè faciunt iudices qui apponũt hæc verba, quando delictum nõ est notorium. Ego credo,ꝙ iudices, qui apponunt ista verba in inquisitione, bene faciunt etiam si sit dubium, an delictum sit notorium vel ne: nam dicta verba nihil reo præiudicant, cum iudici non credatur asserenti delictum esse notorium, nisi aliter đ notorietate appareat, possunt autem iudici prodesse, si aliquid omitteretur in processu, ad eum excusandũ, vbi deinde appareret, ꝙ delictum fuisset notorium, & ꝙ iudex tanquam super notorio processisset. Quod autem dicatur delictum notorium,& qũo in crimine notorio procedatur, dixi s̄.q.9.per totum.

11 QVOD DE ANNO PRAESENTI, ET MENSE OCTOBRIS, In inquisitione debet exprimi annus,& mensis, prout in accusatione, secundum Bar.in l.2.§.si publico,n.12.ff.de adul. Et ita communiter tenetur, vt dicit Car.Ale.in d.c.de accus. col.33.in fi.2.q.8.quem refert Foller.in pract.cri. can.fol.91.post nu.39. Hanc etiam opi.dicit esse communem Aret.in d.c.qualiter & quãdo.§,debet, post n.105. Bos.tit.de inq.n.90. Et ita videtur de consuetudinẽ obseruari per totum mundum vt dicit Ang.in l.ea quidem,n.3.C.de acc, Et licet Bal.in l.edita, in rep.Patauina,n.30. tenuerit contrarium,ꝙ.s.in inquisit. non requiratur expressio loci,& temporis, illud tamen dictũ Bal.communiter non tenetur, vt dicit Car.Ale.in loco præal. est enim inquisitio subrogata loco accusationis. Et quamuis lex magis confidat de iudice, quàm de accusatore, non est propterea tollenda reo facultas suæ defensionis, quæ potest resultare ex huiusmodi expressione temporis. Et quia hæc conclus.non habet in practica aliquam difficultatem, non est super ea vllo modo hæsitandum. An autem inquisitione debeat exprimi dies, recurrendum est ad ea, quæ dixi s̄.q.12.ver.dixi etiam.

EXISTENS FLORENTIAE IN HOSPITIO LEONIS. Locus de necessitate exprimi debet in inquisitione, prout in accusatine, de quo dictum est aliquid ver.præcedenti, & latius s̄.q. 12. ver. est autem,& seq.

Cæterum hoc loco ea verba, quæ pertinent ad qualitates delictorum, omittuntur, quia diuersimodè apponuntur in inquisitionibus, prout etiam variæ sunt species delictorum,& licet Ang. de malef. voluerit omnia ad materiam criminalem spectantia tractare super clausulis, & verbis vnicis inquisitionis, nobis visum est hic tantùm tractare ea quæ pertinent ad formam ipsius libelli citationis, cætera verò suis locis explicauimus.

SCIENTER, ET DOLOSE, Hæc verba in inquisitione apposita sunt maximæ importantiæ, licet iudices, vel potius notarij, qui sunt compilatores inquisitionum, illa sæpius inconsideratè apponant. In primis enim mulcta facta puniuntur scienter commissa, quæ ignoranter commissa nõ puniuntur, nam licet omnis ignorantia in delictis regulariter non excuset, vt dixi ĩ.q.40. vers. quæro nunquid, nihilominus qñ est probabilis, sæpe vel excusat in totum, vel saltem prodest ad mitigandam pœnam. Et hoc habet locum non modo sit delictum commissum est in omittẽdo, sed ẽt si commissum est in faciendo, puta, si extet statm̃,ꝙ præstans opem bannito vel nobili delinquẽti acrius puniatur, certè debet probari ꝙ sciebat illum esse bãnitum, vel nobilem, aliàs nõ hẽt locũ dispositio statuti. Et ita se in facto obtinuisse dicit Ang.in l.j.n.j.ver.videte dñi.C.de nili ag. nõ rump. quem refert Aug.ad Ang.de malefi.in ver.& ad querelam, post n.93. Præterea multum interest, an in delicto interuenit dolus, vel ne, nã videmus homicidium quod sine dolo committitur, mitius puniri, q̃ illud, quod dolosè commissum est, vt dixi s̄.hoc eod.lib.§.homicidium, ver. hæc autem. Item nemo potest corporaliter puniri, nisi dolus in ipso delicto interuenerit, vt dixi ĩ. q 84.circa princ.

SVPER QVIBVS OMNIBVS, ET SINGVLIS,&c. licet đ iure in criminalib.ñ sit necessaria cõclusio libelli, vt dixi s̄.q. 12.ver.vlti.quæro.tñ de consuetudine apponitur in inquisitionib. ista clausula, Super quib.omnib. & singulis,&c.quæ est loco conclusionis. Et ita de consuetudine seruari attestatur Bar.in d.l.2.§.si publico, n.13.quẽ refert Gom.Arias super l.74.Tauri, cir.pr.Ang.in d.l.ea quidem.post n.7.subdens ꝙ est optima practica à qua nõ est recedendum, Sal.in d.l.ea quidem,n.47. Ang.de malef.in ver.super quib.oĩb. n.2.Amad.de synd.n.32.Maria.in d.c.qualiter,& qñ.post n.209.ver.63.quæro, Duen.reg.31.n.3. Bos.in ti.de inquis.n.80. Pract.Conr.fol.258.nu. 42. Marcus decis.668.n.3. Operatur autem hæc clausula,ꝙ licet regulariter, quãdo accusatio, vel inquisitio est proposita cum aliqua qualitate, si illa qualitas non probetur, non potest sequi condemnatio, neque etiam super eo, quod est probatum, tamen si in accusatione, vel inquisitione sit apposita ista clausula, poterit sequi cõdemnatio super delicto probato, etiam ꝙ qualitas adiecta probata non fuerit, vt dixi ĩ.q.66. ver.sed quid si pro parte. Fortius dicunt aliqui, ꝙ si aliquis fuerit accusatus, vel inquisitus de mãdato,& deinde in processu non fuerit cõuictus de mandato, sed tantum de consilio, adhuc virtute istus clausulæ poterit puniri de consilio, de quo est conuictus, licet non accusatus, vel inquisitus,& dicit Pla.lib. 1.delict. c.16. quòd huic sententiæ interpretum ferè maior pars accedit. Quod tamen apud me non transit sine difficultate,& forte etiam in practica sine noua inquisitione, vel additione vix posset obtineri.

SECVNDVM FORMAM IVRIS ET STATVTORVM. Hæc clausula videtur in se

contin

continere incertitudinem,& posset etiam continere repugnantiam,vbi statuta imponerent pœnam diuersam ab ea,quæ imponitur per ius commune,nihilominus talis clausula de consuetudine admittitur,tam in accusatione,quàm in inquisitione,vt attestatur Ang.de malef.in ver.& contra formam iuris,n.1.& ibi Aug.in apost. Et fundatur talis consuetudo super gl.in l.senatus,in gl. mag. ff.de acc. An autem tali casu debeat iudex imponere pœnam statuti,vel iuris communis,dixi s̄.q.85.vers.debet etiam.

INCHOATA,FACTA,ET FORMATA FVIT DICTA INQVISITIO PER DICTVM D.POTESTATEM,&c.

14 Quæro etiam, nunquid de iure in inquisitione requiratur iudicis inscriptio, prout in accusatione requiritur inscriptio accusatoris? Resp.ꝙ non, ita dicit Bart.in d.l.2.§.si publico,n.12.& est omnium communis opi.vt ait Maria.in d.c.qualiter & quando,num.212.Iudex enim non obligatur ad pœnam talionis,ex quo inquirit ex necessitate officij. Præterea hodie ex consuetudine sublata est etiam in accusatione solennitas inscriptionis, vt dixi s̄.q.12. ver.cæterum hodie. Bene verum est,quòd ad hoc vt citatio,quæ intimatur reo cum libello inquisitionis,fidem faciat,solent iudices illam subscribere. Et ita seruat communis practica.

15 Dictum est de forma citationis,& quid continere debeat, Quæro nunc, qualiter citatio sit ipsi reo intimanda? Et in primis scire debes, quòd si adsit in loco aliquod statutum disponens super modo citandi, illud est seruandum. Potest enim iudici à statuto modus citandi præter ius cōmune,& tale statutum valet, & ita seruat consuetudo, vt attestatur Brun.de constit.in verb.absens. Sed loquendo de iure communi, quæro an citatio debeat reo personaliter intimari, an autem sufficiat citatio ad domum? Resp.aliqui dixerunt quòd ad hoc vt quis possit tanquam contumax banniri, non sufficit citatio ad domum, ex ea enim inducitur solummodo ficta contumacia,sed requiritur quòd sit verus contumax, & sic quòd fuerit personaliter citatus, & hanc opi. dicit esse communem Maran.in suo spe.fo.109.n.8.prout illum refert Rol.cons.47.n.18.lib.2.

16 Tu verò dic,quòd etiam in criminalibus sufficit quòd intimetur ad domum ipsa citatio. Et hæc est communis opi. vt attestatur Ale.in l.4.§ prætor ait.n.3.in fi.ff.de dam.infe.quem refert Boer. in rep.l.consentaneum,n.104. C.quom.& quan. iu.& dicit Gand.de malefi.in rub.de citat.nu.4.in fi. quòd ita de generali cōsuetudine obseruatur. Ita etiam seruari in pract.attestatur Blan.in pract. crim.fo.11.n.24.& quòd talis citatio ad domum sufficiat,ad hoc vt quis possit banniri,dicit seruari de consuetudine Alb.in l.1.n.22.C.de hæ.inst. & in 4.parte statut.q.51. intelligendo de domo, in qua habitat,& in qua sedem constituit, quem refert Nell.de bann.in 3.parte 1.temporis,q.3.& licet Inn.in c.fi.post nu.3.de eo qui mit.in pos.rei ser.caus.tenuerit, ꝙ non sufficiat ad hoc, vt quis possit excommunicari, citatio ad domum, sed ꝙ debet personaliter moneri,& dicit Foller.in prac. crim.can.fol.133.n.15.ꝙ illud dictum Inn.videntur sequi quasi omnes Doctores, ego tamen nō putarem esse recedendum à consuetudine, ꝙ sc. etiam quo ad hunc effectum sufficiat citatio ad domum, præsertim vbi citandus latitaret maliti osè,ita vt nō posset personaliter reperiri.in hoc autem ducatu habemus formam secundum quā rei absentes citandi sunt, traditam per decretum in nouis constitutionib. in ti.de accu.cap.procedant,quæ omnino seruanda est.Hæc autem omnia locum habent, quando reus est certus, sed quando perfectè nescitur quis delictum commiserit, tunc (secundum aliquos) debent citari per proclama cum sono tubæ. Et ita practicari attestatur Berb.in viatorio iuris in rubr.de iudic.col. 5.ver.sed pone.Quod tamen ego nunquam vidi in practica obseruari.

17 Sed nunquid requiritur,ꝙ prius fiat perquisitio, an reus possit personaliter inueniri,& postea fiat citatio ad domum? Resp.De iure vtique requiritur, ꝙ citandus perquiratur prius à nuncio per ciuitatem, an possit personaliter reperiri. & vbi non reperiatur, deinde citetur ad domum. Sed quicquid sit de iure,contrarium seruatur de consuetudine,sufficit enim,ꝙ nuncius de directo vadat ad domum citandi,nulla prius facta perquisitione, & ita tenuit Bal. in d.l.consentaneum, nu. 44.C.quo.& quan.iud. & ita seruatur vbique,vt dicit Foller.in pract.cri.fol.42.n.28.

18 Scias tamen, ꝙ ad hoc vt reus arctetur ad personaliter comparendum,danda est ei copia citationis, aliàs enim non teneretur comparere. Et ita seruat Rom.curia vt dicit Vestr.in pract.lib.4. ti. de citat.extra cur.quem refert Foller.in practica crim.can.fo.135.nu.23.& ita etiam vidi vbique seruari. Commissionis autem suæ, & relationis non debet nuncius copiam relinquere parti, idque ex vsu styloque recepto, vt attestatur practica Iod.c.13.nu.12.

19 Sed hæc quidem omnia de plano procedunt quando reus est in ciuitate vel territorio illius iudicis, de cuius mandato est citandus. Sed quid si sit in alieno territorio, quomodo poterit illi citatio intimari? Resp.Debet hoc casu iudex literas dirigere ad iudicem illius loci siue territorij,in quo citandus degit vt ibi illum citari faciat, seu permittat, & hic modus citandi communiter seruatur,vt dicit Alb.in l.1.n.2.ff.de req.re.& appellantur tales literę subsidiales siue in subsidium iuris, subdit tamen ibi Alb. se credere, ꝙ de subtilitate iuris possit iudex reum citare extra suum territorium. Sed attenta generali consuetudine non videtur circa hoc insistendum. nullus enim iudex citat extra territorium suum. Et ita de facto seruari attestatur Iac.de Bel.in pract.crim. in rub.de fuga reor.n.21.Iac.de Bel.iu.in rep.§.contrahentes,n.142.in fi.

20 Posset fortè dubitari, si vtrunque territorium esset sub eodem principe, nunquid possit iudex vnius territorij citare reum in alio territorio degentem? nam Bar.in d.l.1.§.1.nu.3.ff.de req.reis, tenuit,quòd quando sub eodem præside prouinciæ, possit iudex etiam per literas suas citare reū in alio territorio.Et hæc est communis opi.legistarum,vt dicit Aret.cons.135.col.fi. Et ita communiter teneri attestatur Ias.in l.fi.num.24. ff.de iurisdict.omn.iud. quem refert Marsil.in ead.l.fi. num.34. & Marcus decisi.401. in vltimis verbis,

Apost

Apostil.ad Abb.in c.1.sub nu.1.ff.qui matri.acc. poss. Io.Arno.Epito.71.sæpe contingit. Contrarium autem tenent communiter can. vt attestatur Aret.in cons.prævalle. Et ideo dixit Ang. in d. l.fi.nu.6.quòd in hoc articulo opus esset decisione imperatoris.quod dictum Ang.refert Foller. in pract.crim.fol.40.nu.27. In hoc ducatu seruatur opi. contra Bart. nam iudices semper citant reos existentes in alio territorio per literas subsidiales, prout etiam attestatur Boss.in tit.de citat. post nu.24.Et non est ab hac practica vllo modo recedendum.

21 Sed quid si reus nullum habeat domicilium, sed sit vagabundus, quomodo poterit citari ? Resp. Pract.Millei,fol.34.n.13.& seq.dicit, quòd sufficit illum citari per libellum lectum,& affixum in æde, vel voce præconis in publico. Et subdit, quòd ita de consuetudine solent facere seruientes,siue nuncij,qui si non inuenerint reum vagabundum citandum, referunt simpliciter se citasse reum, non dicendo vbi citauerint.

Sed certè apud nos non seruatur hæc practica, sed citatur reus in formam absentis,iuxta dispositionem constitutionum huius ducatus,de quibus suprà dixi.

22 Quæro modo,nunquid in criminalibus vna citatio sufficiat,an autem plures requirātur? Resp. De iure videtur,quòd plures requirantur,vt colligitur ex tex.in l.absentem.ibi, sæpius moniti,ff. de pœ. sed hoc de consuetudine non seruatur,vt dicit Vital.de malefic.in rub.de citatio.nu.1.subdens, quòd assessores faciunt pro suo arbitrio. Tu verò aduerte ne erres, nam, aut quæritur,an præuia tantum vna citatione possit reus condemnari, & dic, quòd non, vt ita procedat text. in d. l. absentem, nam vltra primam citationem debet etiam reus citari ad allegandum,& deinde peremptoriè ad sententiam, secundum dispositionem iuris communis,vel aliter secundum formam traditam à statutis,vel à consuetudine,quæ seruatur in loco,in quo iudicium agitur.aut quæritur,an quando citatur peremptoriè reus,requirantur tres citationes, secundum tradita in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infect.an verò vnica citatio sufficiat.

Et dicendum est, quòd etiam in criminalibus vnica citatio peremptoria sufficit pro omnibus, quicquid dixerit Cy. loquendo per verbum credo,in l.1.vers.quartò quæro,C.de req.reis,cuius opi. communiter reprobatur, vt dicit Fely. in c. consuluit,post n.13.ver.quarto fallit. de of.dele. quem refert Boss.in ti.de sent.n.4.Et hæc sententia contra Cy. est communiter recepta, vt dicit Blanc.in pract.crim.fol.10.nu.19.vbi etiam subdit, quòd ita de consuetudine obseruatur. Ita etiam communiter teneri attestatur Ale.in l.contumacia,n.14.ff.de re iud. Gul.Bened.in 2.parte repe.c.Raynutius,fol.91.n.152.Et licet gl.in cle. prima,ver.tertio,de vit.& ho.cler. sentire videatur, quòd quando lex disponit, quòd citatus incurrat pœnam ratione contumaciæ, requiratur præcisè trina citatio,& illam gl.dicat communiter approbari Alex.in d.l.contumacia,n.12.ff.de re iudic.veritas tamen se habet in contrarium,quòd scilicet etiam vbi agitur ad pœnam, sufficit vna citatio peremptoria pro omnibus. & hanc dicit esse communem opi. Afflict.decis.289.sereniss. Rex,n.7.Et in hoc non est dubitādum,præsertim stante generali consuetudine.

23 Sed hic quæro, nunquid etiam in causis criminalibus omnino necessaria sit citatio peremptoria? Resp. Aut sententia est ferenda contra reum contumacem,& de hoc dixi ſ.q.44.ver.item quæro. Aut verò reus est præsens in iudicio,& tunc sententia condemnatoria capitalis contra eum fertur non modo ipso legitimè citato, sed etiam solet in eius faciem pronunciari. Et ita obseruat totus mundus,vt dicit Ang.in l.pe.§.ad crimē, post n.4.ver.septimò fallit,ff.de pub.iud. quem refert Aug.ad Ang.de malef.in verb.qui D.iudex, post n.12. quod in ver.qui iudex commisit L. præconi,in fi.& Boss.in tit.de citat.nu.8. & in ti.de sent. n.15.& Pract.Conr.fo.441.n.7.& ita communiter fieri consueuisse dicit Barb.cons.70.nu.2.lib. 4. Ita etiam quotidie practicari attestatur Blanc. in pract.crim.fol.18. nu.40. neque hoc casu potest interuenire procurator. Et est communis opin. vt dixi ſ.q.prox.ver.item q̄ro,& in specie ita passim receptum esse in Flādria attestatur Pract. Iodoc.fol.149.n.12.Sed certè in hoc ducatu hęc pract. non seruatur. nam quando reus est in carceribus,sententia condemnationis fertur contra eum,absque eo,quòd citetur,aut conducatur ad præsentiam iudicis, sed sufficit monitio generalis,de qua dixi ſ.q.45.vers.facta autem.

Sed neque etiam sententiæ criminales in hoc ducatu pronunciantur ab ipsis iudicibus sedentibus pro tribunali, nisi quando proferuntur contra contumaces, sed notarij scribunt sententias de commissione iudicum & ipsi illas subscribunt, & deinde mittuntur executioni, & in his nullo modo est ab ipsa loci consuetudine recedendum.

24 Vlterius quæro, nunquid in causa criminali citandus sit fiscus,& accusator? Resp.In hoc ducatu habemus decretum in nouis constitutionib. in tit.de accus.c.eò amplius,disponens quòd in omnibus actibus præiudicialibus,etiam ante inquisitionem formandam debet citari pars offensa, & fiscus, & ita seruatur. De iure autem communi non reperio, quòd hæ citationes sint de substantia processus vsque ad sententiam,sed ad sententiam ipsam ferendam,dicit Boss.in ti.de sen.n.17. quòd sunt citandi omnes illi,qui sunt in causa,& cum quibus est lis contestata, alias sententia est nulla:& subdit,quòd hæc est communis opi.Sed certè quo ad accusatorē,cautela est, quòd iudex faciat sibi ab eo dari licentiam procedendi,& expediendi processum, etiam ipso absente,& eo casu poterit procedere etiam ad sententiam absolutoriam eo non citato, vt dixi ſ.q.45.vers.facta autem:de quo tamen vide quæ dixi s̄.q.3.vers.superflua igitur, vel quòd pars accusata faciat illum citari iuxta practicam, quam tradit, & seruari attestatur Carauit.super 202.ritu magnę curiæ,n.4.in fi.& n.5. Quo verò ad fiscum in hoc ducatu quando reus est præsens,consuetudo est, quòd fiscales subscribāt ipsi sententiæ,& sic potest dici,quòd snīæ criminales apud nos proferuntur nō modo fisco citato, sed etiam præsente,si verò reus est contumax non citatūr fiscus neque accusator, sed fit cōdemnatio ad sonum tubæ,vel campanæ,vt dixi ſ.q.44.ver.

item

Item quæro, quæ quidem cãpana, vel tuba habet vim citationis actoris, & rei, & omnium citandorum. Et hoc ex stylo, & cõsuetudine, vt attestatur Aug. ad Ang. de malef. in ver. Et ibi caput, post n. 2. subdens, ꝙ talis stylus, & consuetudo faciunt ius. Vide quæ dixi s. ver. Dictum est, & s. q. 11. ver. Sed quid è conuerso.

25 Vltimò quæro, Tu scis, ꝙ in citatione semper solet apponi aliquis terminus, puta tridui ad comparendũ, & respondendum inquisitioni, &c. nunquid pendente eo termino iudex poterit capi facere reum inquisitum? Resp. ꝙ sic, & ita seruatur, vt dicit Boss. in ti. de captura, nu. 10. Et ideo quando rei timent ne capiantur, cautela est, ꝙ exhibeant fideiussorem de comparendo infrà certum terminum, & præstita huiusmodi fideiussione solet tolli decretum capturæ.

QVAESTIO XXXII.

1 *Procuratorem non esse audiendum in causis criminalibus.*
2 *Et quid in criminibus priuatis.*
3 *Et quæ sit ratio?*
4 *Et quid si imponatur pœna pecuniaria?*
5 *Et quid si imponatur pœna relegationis, vel minor?*
6 *Et quid si imponatur pœna priuationis, seu depositionis ab ordine?*
7 *Et quid si pro crimine, pro quo de iure communi posita est pœna corporalis, statutum imponat pœnam pecuniariam?*
8 *Et quid si pro crimine imposita sit pœna arbitraria iudici?*
9 *Et quid si imposita sit pœna pecuniaria, quam si non soluerit, infligenda sit pœna corporalis?*
10 *Et quid si ignoretur, an vulnus sit lethale, vel non?*
11 *Et quid in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam?*
12 *Et quid si reus sit ex alio maleficio bannitus?*
13 *Et an hoc casu debeat ei concedi saluus conductus?*
14 *Et quis possit eum concedere?*
15 *Et an in casibus, in quibus potest contra mortuum procedi admittatur procurator?*
16 *Et quid si reus sit carceratus?*
17 *Et quid si procurator velit pro absente allegare tantummodo causas absentiæ?*
18 *Et quid si velit proponere, quòd reus habet in eo loco capitales inimicitias?*
19 *Et quid si velit opponere exceptiones contra personam accusatoris, vel iudicis?*
20 *Et quid si velit opponere occisum fuisse bannitum?*
21 *Et an in causa nullitatis admittendus sit procurator?*
22 *Et an quando proceditur per viam exceptionis?*
23 *Et an possit pro accusatore procurator interuenire?*
24 *Et quid si non fuerit oppositum contra procuratorem, an processus valeat?*
25 *Et an sententia ferenda sit contra dominum absentem, vel contra procuratorem præsentem?*

1 SAepenumero in causis criminalibus post intimatas reis citationes, comparẽt procuratores & excusatores, qui multas exceptiones, ꝑponũt, propterea videndum est, nunquid sint huiusmodi procuratores in iudiciis criminalib⁹ admittendi. In hac autem quæstione facienda est in primis conclusio, ꝙ regulariter in causis criminalib. non admittitur ꝑcurator, vt est tex. in l. pe. §. ad crimẽ. ff. de publ. iudic. vbi omnes notant, & in l. seruum quoque, §. publicè. ff. de proc.

2 Et hæc conclusio locum habet, non modo in criminibus publicis, prout loqui videtur tex. in d. §. ad crimen. sed etiã in priuatis delictis, & est communis opin. vt attestantur scribentes in eod. §. ad crimen. & in specie Bened. de Plumb. post n. 3. & Rubeus post num. 10. 121. & seq. Marian. in c. veniens, nu. 20. & seq. de acc. quem refert Bos. in tit. An in causis criminalibus, &c. post n. 1. ver. prima igitur. Rub. in d. §. publicè, nu. 2. in fin. Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 39. nu. 24. Et dicit Bar. in d. §. ad crimen. n. 11. ꝙ ita seruat consuetudo. Quod tamen intellige, vt procedat, quando pro huiusmodi priuatis delictis imposita est pœna à relegatione s. iuxta ea, quæ dixi j. vers. Ex hac autem, & seq.

3 Ratio autem huius conclusionis est, quia quilibet reus mitteret ꝑcuratorem, qui pro ipso compareret, & vbi ipse esset condemnandus pro delicto in aliquam pœnam corporalem, non posset fieri executio cõdemnationis. Sic etiam quilibet accusator posset constituere procuratorem, & vbi succumberet in iudicio accusationis, euaderet condemnationem, quæ contra eum facienda esset ad pœnam talionis: & sic omnia iudicia criminalia redderentur elusoria. Et hæc est magis communis ratio, vt dicit Alber. in d. §. publicè, post n. 18. Blanc. in pract. crim. fol. 15. n. 14. Bene verum est, ꝙ quantum ad accusatorem hodie cessat hæc ratio, cùm sit sublata pœna talionis, vt dixi j. q. 81. & cõsequenter respectu accusatoris cessat etiam ipsa conclusio. Et ideo ex parte accusantis semper admittitur procurator, vt dixi j. versi. Quæro nunquid.

Ex hac autem ratione infertur conclusionem ipsam intelligendam esse vt procedat in illis causis criminalibus, in quibus venit imponenda pœna corporis afflictiua, vt scilicet in illis non sit admittendus procurator. Et hęc est communis opi. vt dicit Sapia, in reper. l. imperium, nu. 42. ff. de iurisd. omn. iud. Et ideo vbi pro crimine imponeretur pœna fustigationis, vel huiusmodi, non esset procurator admittendus. Et hanc dicit esse communem opi. Menc. controuers. vsu freq. c. 17. nu. 7. Si tamen in aliquo loco esset consuetudo ꝙ admitteretur, illa seruanda esset, prout attestatur esse stylum & consuetudinem patriæ Delphi. Guido Papæ decis. 338. aliquis accusator: ꝙ scilicet in causis criminalibus non capitalibus admittitur reus per procuratorem, etiam ad media causæ.

4 Cæterùm vbi ex iuris dispositione non imponitur pœna corporis afflictiua, sed tantùm pecuniaria, eo casu vtique admittitur procurator. Et hæc est cõmunis conclusio omnium Doctorum tam iuris ciuilis, quàm canonici, vt Marian. in d. c. veniens, n. 24. Menchiaca in d. c. 17. in fi. In istis enim casib. cessat ratio conclusionis superius adductæ. nam cum executio condemnationis facienda sit in bonis, nõ autem in persona, nihil interest fisci, neque partis, an reus personaliter compareat, vel per procuratorem se defendat.

5 Hinc est, ꝙ si agatur de delicto, pro quo tantummodo veniat imponenda pœna relegationis, vel alia relegatione minor, poterit procurator interuenire. Ita tenuit gl. in d. §. publicè, in ver. datur. & est com

est communis opi.vt attestatur Scribentes in d.§. ad crimen. & in specie Benedictus de Plumbino, post n.24.& Rubeus,n.124.& seq.Idē attestantur Scribentes in d.c.veniens, & in specie Abb.n.18. & Anan.n.18.& Marian.n.41.& seq.& Berous n. 35.subdens,quòd ita seruatur in practica.Hanc etiam dicit esse communem Cy.in l.reos,col.1.vers.Secundo casu,C.de accus.subdens,quòd illam sequitur vsus causarum Italiæ,Bar.in d.§.ad crimen,post n. 4.subdens, quòd ita iudicaret.Signorol.cōs.269. n.52.Ang.in d.l.reos,post n.1.Paul.de castro in d. §.publicè,prout illum refert Ant.Gomez.lib.de.delictorum,c.j.n.13.Cæpolla,cons.crim.72.ver.De primo non videtur.Card.Alex.in c.si quando,colum.7.vers.In gl.ibi,ff.secunda q.6.Blanc.in prac. crim.fol.20.n.51.Foller.in pract.crim.fol.131.n. 6.& fol.132.post n.12.Pract.Conradi,fol.262.n. 4.Berous in d.c.veniens, num.35.& 39.quem refert Viuius in lib.communium opin.in verb.Procurator in capitalibus.Menchiaca, controuers.vsu freq.in d.cap.17.nu.6.Carauita super ritu 108. magnæ curiæ,n.2.& super 2.ritu 69.n.8.vbi dicit, quòd ita cōcludunt communiter Doctores. Hanc etiam opinionem de consuetudine seruari attestatur Alberi.in d.§.publicè, num.6.& seq.Cæpolla, cons.crim.55.versi.Secundò,non obstat. Et dicit Salic.in d.l.reos,n.4.quòd hanc opinio.consuetudine roboratam esse omnes fatentur, & licet aliqui voluerint facere differentiam,an relegatio sit ad certum locum,puta in aliquam insulam,vel ciuitatem,quam vulgò confinationem appellāt,an autem sit à certo loco,puta ab aliqua prouincia,vel territorio, quod vocamus exilium, nihilominus indistinctè tenenda est cōmunis conclusio, quòd scilicet vtroque casu admittatur. Et ita tenent communiter Scribentes,vt dicit Rubeus in d.§.ad crimen.n.146.

6 Idem etiam eadem ratione dicendum est in casibus, in quibus tātummodo imponitur pœna priuationis, seu depositionis ab ordine,seu dignitate,in his enim pariter poterit reus per procuratorem se defendere. Et est communis opin. vt dicit Benedict. de Plumb.in dict.§.ad crimen, post num.24.Marian.in d.c.veniens,nu.50.Rubeus in d.§.ad crimen,nu.150.& sequen.& in dicto §.publicè,num.44.

7 Dictum est, quòd in his criminibus, pro quibus imponitur pœna pecuniaria, admittitur procurator, modo tu scis, quòd pro homicidio de iure communi imponitur pœna mortis.Pone quòd ex dispositione statuti alicui⁹ ciuitatis imponatur pro homicidio pœna pecuniaria,nūquid poterit reus de homicidio imputatus comparere per procuratorem? Respond. quòd sic, & in hoc omnes concordant, vt dicit Bal.in d.l.reos, num.24.C.de accus.Marian.in d.c.veniens,n.24.in fi.& post n.30. vers.Sed aduertendum, quem refert Boss.in ti.an in crim.iud. in prima conclus. Et dicit Signorol. cons.2.n.15.quòd ita tenēt communiter Doctores.Idem dicit Imol.in d.§.ad crimen,post nu.20. vers.Si autem statutum.Salic.in d.l.reos,nume.9. Hanc etiam opi.dicit esse communem Rubeus in dicto §.ad crimen,nu.183. Cùm enim dispositio statuti in loco in quo viget, succedat loco iuris communis, vt dixi suprà libro primo, non est habenda in consideratione pœna iuris communis, sed tantummodo pœna statuti. Hoc tamen intellige vt procedat, quando statutum imponit simpliciter pœnā pecuniariam pro homicidio: nam eo casu vtique potest procurator interuenire. Si verò statutum imponat pœnā mortis,à qua possit se liberare soluēdo pœnam pecuniariam, tunc quia principaliter imposita est pœna corporalis, non esset procurator admittēdus. Et ita dicit cōmuniter teneri Alber. in secunda parte statutorum, q. 123. Sed certè hæc quæstio rarò poterit in practica contingere,cùm secundū magis communem opin.huiusmodi statuta imponentia pro homicidio pœnam pecuniariam nō valeant, nec sint obseruanda,vt dixi s.hoc e.li.§.Homicidium, ver.Sed nunquid.

8 Sed quæro,quid si ex dispositione iuris cōmunis, vel statutorum pœna alicuius delicti cōmissa sit arbitrio iudicis, nunquid hoc casu erit admittendus procurator? Respond.Si quidem pro eo delicto ex tali arbitrio iudices non consueuerunt imponere pœnam corporis afflictiuam, vtique poterit procurator interuenire,aliàs secus.Et ita obseruatur de consuetudine, vt attestatur Ang.in d. §.ad crimen.in vltimis verbis, quem refert Imola in d.§.ad crimen,post num.20.ver.Quid autem si pœna.Sed hoc intellige vt procedat,quando pœna sit cōmissa arbitrio ipsiusmet iudicis:sed si esset reseruata arbitrio principis, vel superioris, nō est audiendus reus per procuratorem, etiam quòd princeps pro eo delicto aliquando pœnam corporalem non imposuisset: nam ea quæ pendent à voluntate principis,nō sunt inferiorum regulis subiicienda.

9 Vlterius quæro,pone quòd lex vel statutum imponat pro aliquo delicto pœnā pecuniariam, sed in casu,in quo non solueret pœnam pecuniariam infrà certum tempus, imponeret pœnam corporis afflictiuam,nunquid poterit reus eo casu comparere per procuratorem?Resp.quòd sic.ita dicit Imola in d.§.ad crimen, num.20. & est communis opi.vt ait Maria.in d.ca.veniens,post n.32.colum.tertia,vers.Sed aduerte,Rubeus in d.§.ad crimen,n.179.& seq.Hanc tamen intellige vt procedat,dummodo principalis ipse sit notoriè soluendo,vel(vbi non sit idoneus)præstet idoneam cautionem de soluenda condemnatione pecuniaria, vbi eum condemnari contingat: aliàs verò tenetur personaliter comparere, ne forte condemnatio redderetur elusoria.Et ita seruat̄,vt dicit Blan. in pract.cri.fol.29.n.113.

10 Sed pone,tu scis,quòd ex forma statutorum pro vulnere communiter imponitur pœna pecuniaria,pro homicidio verò imponitur pœna mortis. Modo Titius vulnerauit Seium, & dubitatur an vulnus sit lethale vel non. Quæro, si procedatur contra Titium,an eo casu sit admittendus,& comPareat per procuratorem? Resp.Aliqui dicunt, quòd potest iudex hoc casu admittere procuratorem, sub conditione,quòd si Seius moriatur,habeatur pro non admisso. Et hanc dicit esse communem opinionem Alex.in l.prætor ait,in princ. numer.5.& sequ.ff.de damno infecto. Sed certè hæc practica mihi nunquam placuit, quia hoc modo, si postea sequeretur mors vulnerati, iam reus fecisset suas defensiones absque personali cōstitutione,quod esset valde inconueniens, & licet eo casu posset iudex

iudex,inhærendo admissioni procuratoris conditionaliter factæ,decernere ꝙ tales defensiões haberẽtur pro non receptis,nihilominus si ex eis appareret de innocentia rei, non video, quõ posset eum,quis contumacem,condemnare. Propterea iudicio meo tutior est practica, quæ seruatur in hoc Ducatu,ꝙ s.iudex supersedeat à procedendo, donec videatur exitus,an ex vulneribus sequatur mors,vel non.Quam etiam practicã arbitror esse iuri cõi magis conformem, nam clarum est, ꝙ etiam si aliquis alium lethaliter vulnerauerit,ita vt certũ sit illum ex eo vulnere periturum,non propterea potest inquiri de homicidio, neque puniri de occiso, antequã vulneratus moriatur, vt dicit Bar.in l.damni.§.Sabini,n.5.ff.de damno infecto, & est communis opi. vt attestatur Car.Alex.in c.1.in prin.col.2.in princ.quibus modis feud.amitt. prout illum refert Pla.li.j.delictorum,c.xij.post n.14. Non potest ergo iudex contra eum procedere, nisi de vulnere, & sic vbi mors postea sequatur,opus erit nouo processu,& noua condemnatione, & omnia prius acta erunt frustratoria, & nullius momenti.Bene verum est, ꝙ in hoc ducatu,in quo ex dispositione cõstitutionum pro vulneribus illatis animo deliberato est imposita pœna mortis, vtique posset iudex procedere, etiam non expectato euentu, saluo tamen iudicio procedendi de homicidio, vbi mors sequeretur, ex quo vtroq; casu reus teneretur personaliter comparere, & sic nullum posset sequi inconueniens. Et hoc aliquando vidi seruari in casibus atrocibus,& celeri expeditione dignis.

11 Hæc autem conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator admittendus,non videtur de iure communi multum præiudicij afferre posse imputatis de aliquo crimine, ex quo regulariter de iure communi non potest procedi contra absentem ad sententiam diffinitiuam,sed tantum modo fit annotatio bonorum,vt dixi ĩ.q.43.Sed quid dicendum in casibus, in quibus absens potest diffinitiuè cõdemnari ex forma statutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ, & aliis,disponentiũ,ꝙcontumax habeatur pro confesso,& conuicto,& possit capitaliter condemnari, nunquid istis casibus erit admittendus procurator,qui pro ipso absente interueniat?Resp.Hec est ardua quæstio, in qua doctores tam antiqui, quàm moderni variè locuti sunt, nam Cyn.in d.l.reos,col.fi.vers.Tertiò, quæritur,C.de accus.videtur tenuisse, quòd vbi absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus procurator, referens Dyn.ita consuluisse in facti contingentia. Et hanc opinionem dicit esse communem Imola in dicto §.ad crimen. nu.17.in fi.quem refert Corn. cons.17. in princip.lib.3.& cons. 122.in litera F. lib.3. & cons.325.quod est consilium vltimum. in litera G.lib.3.& Ruin.cons.118.in primis verbis,lib.5.Angel.in dicto §.ad crimen,post num.4. versiculo,Nonò fallit, vbi etiam subdit, quòd ita practicatur vbique,quem refert August.ad Ang. de malef. in ver.Qui dominus iudex, sub nu. 13. Cæpolla consilio criminali 46.ver.Preterea dico, Abb.in d.c.veniens,post numerum 19.Marian.in d.ca.veniens, n. 54.& seq. Bellamera decis.717.si clericus.Et dicit Alex.de Neuo cons.xc.n.3.quòd hæc est communis opi.legistarum, & canonistarum, qđ consilium est repetitum inter cõsilia criminalia diuersorum consilio 89.lib.1.Dicit etiam Cyn.in d.l.reos,vers.Item scire debetis,quòd hæc est cõmunis opin.maiorum nostrorum,& quòd, quidquid sit de iure, consuetudo Italiæ approbat hanc opi. & illum refert Corn. cons.273.in litera D.li.3. Contrariam autem sententiam, scilicet,ꝙ etiã in casibus,in quibus potest contra absentem procedi ad sentẽtiam diffinitiuam, non sit admittendus procurator,tenuit Ruin.in d.l.reos. Et dicit Bald.in ea.l.reos,num.25.quòd hæc est veritas secundum omnes.Hanc etiam opi.dicit esse communem Benedict.de Plumbino,in d.§.ad crimen, n.12.& seq.Alex.cons.cxvj.nu.18.lib.2.vbi etiam subdit,ꝙ omnes dicunt ita de facto seruari,quem refert Mars.in pract.crim.§.sequitur, n.27.& Rubeus in d.§.ad crimen,num.61.&Vantius de nullitatibus, fol.239.nu.177.circa fin.& Pract.Conradi, fol.262.nu.5.Ias.in l.secunda, C.qui testam. facere poss. prout illum refert Rubeus in d.§.publicè,n.26.Et dicit Pract.Papien.in forma inquisitionis,in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nu. 34.in fine,quòd iudicis maleficiorum nolunt aliquem audire quomodocunq; veniat. Mihi semper placuit opin.Rayner.quòd etiam in istis casibus non admittatur procurator,quę etiam(quicquid dicant tenentes contrarium)est magis communis,& in practica indistinctè obseruatur,vt attestatur Alber. pater practicæ in d.§.publicè,nu. 24.Aliàs autem destrueretur tota practica criminalis, cùm hodie ex consuetudine totius Italiæ, pro quocunque crimine possit absens (etiam ad mortem)condemnari,vt dixi infrà quęstione 44. sequeretur enim, ꝙ in quacunque causa procurator esset admittendus:quod esset(iudicio meo) absurdissimum.& ita tene, & serua in practica,& non errabis.Et in omnem casum doctores tenentes contrariam sententiam ferè omnes fatentur, quòd potest iudex dicere procuratori,quòd vult quòd principalis personaliter cõpareat tanquam melius informatus, & quòd assessores hoc obseruant in pract. Et hac cautelam ponit Gand.& alij, qua etiam se vti solitum fuisse dicit Ange.de malefi.in verbo,Qui dominus iudex videns,n.17.Illam etiam ponit Bart.in l.2. §.defendi, nu.2.ff.ex quibus caus.in poss.eatur, vbi dicit, quòd hæc est communis practic.Et hoc etiam videtur fuisse ex mente Bar.in l.qui bona,§.si alieno.num. 16.ff.de damno infecto.cuius opi.communiter recipitur, vt dicit Rubeus in d.§.publicè,post num.31.Et ita seruat totus mundus,vt dicit Paul.de Castro,in d.§.publicè,nu.12.subdens, quòd nisi hoc fieret, nunquã daretur aliqua sententia in criminalibus, quia semper mitterẽt procuratorẽ, qui cum suis cauillationibꝰ obuiaret, vt dixi infrà q.prox.ver. Quinimò vt dixi.Et ideò vbicunque citatio continet, quòd reus personaliter compareat, non est tractandũ,an possit admitti procurator,vel excusator, sed necesse est, ꝙ ipse reus principalis personaliter compareat, vt declarat Ruin.in allegat. consilio 118.libr.5. Bene verum est,quòd si talis procurator non vellet causam absentis defendere, sed tantummodo proponere causas absentiæ, eo casu vtiq; esset audiendus. Et in hoc vtriusq; partis fautores conueniunt, vt attestatur Menchiaca controuers.vsu frequentium, c.17.num.2.

vbi dicit,quòd hęc non modo est communis,sed
receptissima omnium opi. Vide quæ dixi j̃.versi.
Prædicta autem.
Sed nunquid admittendus saltem erit excusator,
qui pro absente cõpareat ad eum defendendum?
Dixi j̃.q.prox.ver.Sed quod plus est.
12 Tu scis,quòd bannitus pro vno maleficio potest
etiam pro alio maleficio inquiri, & banniri,vt di-
xi s̃.q.16.vers.Sed nunquid. Pone modo, ꝙ ban-
nitus pro vno citetur vt compareat pro secundo
maleficio,nunquid poterit comparere per procu
ratorem, ex quo propter primam condemnatio-
nem non potest personaliter comparere ad se de-
fendendum?Resp.ꝙ non,& sibi imputet,sĩ nõ po
test personaliter cõparere,cum id euenerit ex suo
maleficio, ex quo non debet ipse consequi com-
modum. vt effugiat executionem secundæ con-
13 demnationis, vbi veniret condemnandus. † De-
bet ergo impetrare saluum conductum respectu
primæ condemnationis, & personaliter compa-
rere pro secunda ad se defendendum,&ita practi-
catur,vt dicit Blanc.in pra.cri.fol.23.n.102.& ta-
lis saluus ꝯductus non potest ei denegari,aliàs es-
set illi auferre facultatem se defendendi. Et ita se
pluries fieri vidisse attestatur Boss.in titu.de citat.
num.36.
14 Sed hic quæro, quis possit huiusmodi saluum
conductum bannito concedere? Resp.De princi-
pe non est dubium,ꝙ potest illum concedere:sed
quid in iudice? Et dicendum est, ꝙ & ipse potest
de iure illum concedere, & est communis opi.vt
attestatur Blan.in pract.crim.fo.33.nu.15.& seq.
Quidquid tamẽ sit de iure,in hoc Ducatu iudices
nõ concedunt huiusmodi saluos conductus, sed
solus Princeps, vel Senatus,vt dicit etiam Boss.in
loco præallegato. Et reperio, ꝙ cum prætor Cre-
monæ, qui iuxta solitum erat Senator, talem sal-
uum conductum concessisset, Senatus ei rescrip-
sit,vt posthac abstineret,& permitteret,vt à Sena-
tu peterentur,26.Februarij 1554.
15 Debes scire, quòd sunt aliqua delicta, pro qui-
bus potest procedi etiam contra mortuos, & eo-
rum memoria damnari,vt est crimen hęresis,&a-
lia,de quibus dixi j̃.q.lj.versi.Quęro nunc,& seq.
Pone ergo,ꝙin aliquo ex illis delictis procedatur
contra aliquem iam defunctum, nunquid pote-
runt eius hęredes constituere procuratorem,qui
ipsum mortuum defendat?Respon.ꝙ sic,& ita in
facto obtentum fuit Romæ tempore Clementis
v.coram quo fuit accusatus de hæresi Papa Boni-
facius 8.iam mortuus, vt recenset Alber.in Rub.
C.de hære.n.15.& in d.§.publicè,n.17.in fi.quem
refert Rubeus in d.§.ad crimen,nu.83.& seq.sub-
dens, ab hac opi.tanquam communi non esse re-
cedendum. Cessat enim hoc casu ratio conclusio
nis,& regulæ,de qua s̃.ꝙ scilicet nisi reus compa-
reat personaliter, iudicium poterit reddi eluso-
rium: nam hoc casu neq; reus potest personaliter
comparere, neque in eum iam mortuum potest
fieri executio, iuxta ea, quæ dixi in d.q.lj.ver.Sed
hic incidenter.
16 Item quæro, quid si reus sit præsens in iudicio,
quia scilicet fuerit captus,vel sponte se constitue-
rit,nunquid pro eo poterit procurator interueni-
re? Respon.ꝙ sic. Et in hoc omnes doctores con-
cordant,vt dicit Bal.in d.l.reos, n.21.C.de accusa-
tio.quem refert Marian.in d.ca.veniens,n.6.Et ꝙ
quãdo reus est ex illa causa carceratus, possit pro
eo interuenire procurator,dicit esse communem
opinio.Imola in d.§.ad crimen, n.18.& seq.vbi e-
tiam subdit,ꝙita seruat consuetudo,quem refert
Ant.Gomez.c.1.delictorum, nu.14.licet dicat,ꝙ
cauti iudices faciũt actus processus cum ipsismet
carceratis, subdens ꝙ ita est cõmunis vsus, & sty-
lus in practica, quod tamen intellige secundũ ea,
quæ statim dicã. Aret.in d.c.veniens, n.74.Card.
Alexand.in c.si quando,columna quarta,ver.Sed
tenendo,secunda q.6.Rubeus in d.§.ad crimen,n.
68.& sequ.Menchiaca controuersi.vsu frequen-
tium,c.17.n.4.in fi. Ita etiam communiter teneri
& seruari attestatur Abb.in d.c.veniens, n.20. Et
dicit Bar.in d.§.ad crimẽ,n.10.ꝙ ita approbat cõn
suetudo, quem refert Benedict.Plumb.in d.§.ad
crimen,n.37.Idem dicit Bal.in d.l.reos,n.40.in fi.
Tu verò, ne erres,distingue etiam ex mente Doc
torum in locis præalleg. & dic, ꝙ aut quæritur,
an quando reus est personaliter in iudicio consti-
tutus, possit admitti pro eo procurator ad respõ-
dendum accusationi,vel inquisitioni,vel interro
gationibus, quæ ei fiunt à iudice super delicto,si-
ue in proximo examine, siue in aliis.siue in tortu-
ra.Et tunc dicẽdum est, ꝙ nullo modo potest pro
eo procurator interuenire,sed debet personaliter
duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorũ,
& per seipsum respondere.Et ita practicatur.vt di
cit Ang.in d.§.publicè,post n.5.quem refert Paul.
de Castro in eod.§.publicè, n.9.& Ang.de malef.
in verbo,Qui dominus iudex videns, ꝙ inquisiti,
n.12.Ita etiã practicari attestatur Ang.in d.l.reos,
nu.2.in fi. Aut quæritur, an possit procurator in-
teruenire ad alios actus causæ, puta ad opponen-
das exceptiones,producẽdum capitula,& alia fa-
ciendum in ipsa causa. Et dicendum est,quòd sic,
& ita dici se pluries obtinuisse, & vidisse de facto
obseruari Alberic.in d.§.publicè,post nu.18.vers.
Item quæritur an saltem. Bene verum est, ꝙ non
semper cõstituitur ad hoc procurator cum man-
dato, sed quilibet defensor pro carceratis admit-
ti solet, prout etiam in practica obseruari attesta-
tur Blanc.in pract.crim.fol.24.nu.65.quæ tamen
practica mihi nunquam placuit, quia talis defen-
sor,siue procurator,sine mandato potest quidem
prodesse reo,sed non obesse, quod est in maximũ
præiudicium fisci & accusatoris,propterea nõ de
berẽt iudices ipsos admittere sine legitimo man-
dato,& non sunt multi dies, quòd quidam carce-
ratus petebat tolli de processu quandam compa-
ritionem factam per eius aduocatum,quæ conti-
nebat quędam sibi præiudicialia,asserens,quòd il
le aduocatus nullum ab eo mãdatum habebat,li-
cet Senatus id ei concedere noluerit, Senatus ta-
men vult ita obseruari,vt scilicet admittantur hu
iusmodi defensores carceratorũ,etiam sine man-
dato: & cùm quidam prætor reiiceret quendam
defensorem ex ea causa, quia non haberet man-
datum, rescripsit illi prætori, vt omnino ei trade-
ret copiam indiciorum,neque postea aliquem ex
ea causa reiiceret, 2.Septembris 1558.P.N.Et ideo
ita seruandũ est.Aut verò quęritur an possit con-
stitui procurator ad sententiã audiendam:Et hoc
casu dicit Rubeus in dicto §.ad crimẽ,n.82.quòd
omnes concludunt, quòd non, & verum dicit
loquen

loquendo de iure,nam debet reus esse præsens ad audiendam sententiam, vt dixi s.q.prox.ver.Sed hic quæro, quod tamen in multis locis nō seruatur,& præsertim in hoc Ducatu,vt ibi dixi.

17 Prædicta autem conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator pro reo absente admittendus, intelligenda est vt procedat,quantum ad hoc vt talis procurator nō possit ipsius rei absentis defensionem suscipere,sed si velit allegare causas absentiæ,vtiq; admittitur. Et hoc tenent omnes,vt dicit Ana.in d.c.veniens, n.13.Dicit etiam Ang.in d.l.reos,circa principium,C.de accusatio. ꝙ istud tenēt omnes indifferenter.Et ita seruatur, vt dicit Carauita super ritu cv.magnæ curiæ, n.2. Neq; hoc casu facienda est differentia, an habeat in specie mandatum ad allegandas causas absentiæ,an autem habeat ad causam ipsam prosequendam:nam vtroque casu est admittendus.Et ita tenent communiter Doctores,vt dicit Ana.in loco præallegato, nu.14. Vide quæ dixi s.ver.Hoc autem,circa fi.

18 Idemque si talis procurator velit proponere, ꝙ reus citatus habet in eo loco,ad quem citatur capitales inimicitias: nam & eo casu erit cum mandato audiendus,Et est communis opi.vt dicit Marian.in d.c.veniens, post n.68.ver.Circa primam, quem refert Bos.in tit.an in cri.iud.n.12.

19 Pariter etiam est admittendus,si velit proponere aliquas exceptiones dilatorias,seu declinatorias, aut aliquas alias ex his,quæ ante litis contestationem proponi solent, puta ꝙ accusator sit infamis vel excommunicatus,vel aliàs inhabilis ad accusandum,vel ꝙ iudex sit incompetens,vel excommunicatus,vel huiusmodi.Ita dicit Bart.in d.§.ad crimen, cum quo tenent omnes, vt dicit Imola ibi,prout illum refert Boss.in ti. de carcer.fideiuss. commu.num.16.Et hęc est communis opi.vt dicit Benedict.de Plumb.in d.§.ad crimen,num.52. Hoc tamen intelligendum est vt procedat, dummodo talis exceptio nihil ad ipsum crimen pertineat, secus autem si exceptio opponeretur quidem ad processum,sed tangeret etiam ipsum delictum, puta quia diceret quòd aliàs de ipso crimine fuit absolutus, vel huiusmodi:non enim esset ad tales exceptiones proponendas admittendus. Ita dicit Bart.in d.§.ad crimen,num.19.Et est communis opin. vt ait Rubeus in eod.§.ad crimen,n. 214. nisi talis exceptio esset notoria, nam eo casu vtique esset admittendus secundum Bart.in loco præallegato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis,in secunda parte secundi temporis. q.14.quem refert Boss.in titul.præallegato de carc.fideiuss.comm.nu.26.in fi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Aret.in d.c.veniens, nu. 19.& seq. quem refert Boss. in loco præallegato, post num.13. Berous in d.ca.veniens,num.29.& seq. Quando verò talis exceptio mixta est dubia, tunc nō potest per procuratorem proponi, vt dicit Bar.in loco præal.& est communis conclusio, vt attestatur Berous in d.c.veniens,n.32.

20 Quæro modo, pone, quòd aliquis interfec.bannitum,qui ex forma statutorum poterat impunè occidi,& ex hoc homicidio contra eum proceditur, nunquid admittetur procurator ad ꝓponendam huiusmodi exceptionem banni? Resp.ꝙ sic, ita tenet Bar.in l.vbi pactum, n.10. C.de transact. quem sequuntur omnes Doctores, teste Mars. cons.73.nu.76.vbi subdit se hanc doctrinam millies practicasse,& obtinuisse.Ita etiam sentire cōmuniter Doctores attestatur Gand.de malefic.in rubr. vtrùm procurator, &c. circa finem. Nellus de bannitis in secunda parte secundi temporis,q. 14.vbi dicit,quòd ita communiter tenetur,quem refert Marian.in d.c.veniens,post n.79. Hanc etiā dicit esse communem opi. Alber.in quarta parte statutorum,q.38.n.14.Quinimò non tantum ꝓcurator, sed etiam quilibet de populo posset cōparere, & talem exceptionem banni proponere, vt dixi s.hoc e.lib.§.Homicidium. ver.Item scias. Hęc tamen intelligenda sunt vt procedant,quando ex sola productione banni efficeretur notorium, ꝙ talis offensus erat bannitus, nam eo casu vtiq; esset admittēdus ꝓcurator ad ipsum bannum exhibendum. Sed si requireretur aliqua alia extrinseca probatio, tunc non admitteretur procurator.&ita communiter tenetur,vt dicit Ruin. cons.9. post n.2. ver.Secundò prædicta ꝯfirmantur, libr.5. In hoc tamen ducatu non admittitur ꝓcurator ad exhibendum bannum,nisi reo in carceribus cōstituto, prout etiam seruatur in regno Neapol.vt videri potest apud Carauitam super ritu 269.magnæ curiæ,n.3.Et ita expressè rescripsit Senat⁹ Prætori Fōtaneti 7.Martij 1559.P.N.Multi enim sunt casus,in quibus bannitus non potest impunè offendi,vt dixi in allegat.§.homicidium, ver.Sed hic quęro,& aliis seq.Et ideo nisi homicida esset condemnandus, condemnatio illa redderetur elusoria,cogitur ipse ad personaliter comparendum, sed deinde legitimè constito de banno, citato fisco,& proximiorib⁹ interfecti,& quòd licitè offendi potuerit,statim reus liberat̄.Bene verum est,ꝙ si plures interficiant bannitum,& aliqs ipsorum personaliter compareat,& exhibito banno, ostendat illū impunè occidi potuisse,possunt deinde alij socij admitti ad comparendum, & exhibendum bannum, absque eo, ꝙ se personaliter constituāt.Et ita rescripsit Senatus Prætori Papiæ 1560.P.N. in causa cuiusdam Antonij Nosini capitaliter condemnati,& banniti.quod no.

21 Quæro, an in causa nullitatis sententiæ criminalis admittatur procurator? Respond.Benedict.de Plumb.in d.§.ad crimen,nu.99.refert quòd Bald. quem appellat doctorem suum, tenuit quòd sic, & quòd dicit ita quotidie practicari.Quam opin. etiam ipse sequitur, dummodo agatur solummodo de nullitate sententiæ,non autem de iniquitate,& dicit se ita iam obtinuisse de facto.In hoc autem Ducatu seruatur totum cōtrarium,nullus enim admittitur ad dicendū de nullitate,nisi se personaliter constituat,quando non vult demonstrare nullitatē ex ipsismet actis resultantem, sed per alias extrinsecas ꝓbationes,& hoc vt si in ipsis probationibus deficeret,possit contra eum sententia mitti executioni. Et reperio etiā, ꝙ Afflict.super secunda parte constitutionum Regni, Rubrica 3. n.27.in fine,dicit,quòd vidit pronuntiari aliquas sentētias criminales nullas, puta,quia essent latæ cōtra clericum, vel per errorem, dummodo talis nullitas allegetur per ipsummet principalem, & non per aliquem suum procuratorem, vel coniunctam personam.

22 Tu scis, quòd in causis criminalibus aliquando dicitur

dicitur procedi per viam exceptiōis, vt dixi s̄.q.x. ver. Per exceptionem. Quæro, nunquid in huiusmodi causis possit procurator interuenire? Resp. Aut exceptio criminalis tendit solūmodo ad repellendū accusatorem ab accusatione, vel testem à testificando, vel impediendā missionem in possessionem prælati ad dignitatem, vel beneficium, ad quod est promotus, vel huiusmodi. Et hoc casu vtiq; potest admitti ꝓcurator, talis enim causa non dicitur criminalis, vt ibi dixi, sed ciuilis. meritò est procurator admittendus. Et ita cōcludunt omnes Doctores, vt dicit Foller. in pract. cri. can. fol. 104. n. 3. Aut verò exceptio tendit etiā ad puniendum, puta, quia proponendo exceptionem criminis petatur non modo accusatorem, aut testē repelli, sed etiam puniri, & tunc non est admittendus ꝓcurator, quia in huiusmodi exceptione ipse est accusatus, siue excipiens assumit partes accusatoris. Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Blanc. in prac. cri. fol. 25. Vide quæ dixi in allegata q. 19.

23 Quæro, nūquid ea, quę dicta sunt in reo, habeant locum etiam in accusatore, seu denunciante, vt scilicet neque ipsi possint in causis criminalibus procuratorem constituere? Resp. Alber. in d. §. publicè, post n. 18. tenuit, ꝙ non possunt constituere procuratorē, quia quod non licet accusato, neque etiā licere debet accusatori. Et dicit Rubeus in d. §. ad crimē, n. 7. ꝙ hæc videtur crebrior, & solidior sententia. Sed quidquid sit de iure, contrariū seruatur in practica, vt dicit Carauita super ritu 108. magnæ curię, n. 3. in fi. semper enim admittuntur procuratores querelātium, siue accusatorum etiam in causis capitalibus, & meritò: cessat enim ratio cōmunis, de qua s̄. vers. Ratio autem, ꝙ scilicet iudicium redderetur elusorium, ex quo pœna talionis hodie est sublata, vt dixi ĩ. q. 81. Et ideò neq; etiam coguntur hodie accusatores ad ingrediendum carceres, vt dixi s̄. q. 18. ver. Quando deinde, non enim agi potest de aliqua executione personali cōtra ipsum accusatorem facienda. Vnum tamen nota in hoc proposito, ꝙ si ipse accusator nō posset, si esset ab alio accusatus, per procuratorem comparere ad se defendēdum, puta quia esset bannitus, vel accusatus de aliquo crimine, pro quo nō posset se per procuratorem defendere, eo casu nō posset, neq; etiam per procuratorem alium accusare. Ita allegatur tenere Bal. in l. reos. C. de accusat. Et dicit Nell. de bannitis in 3. part secundi tēporis, q. 68. ꝙ ita seruatur, prout illum refert Cæpolla cons. cri. 20. col. 2. ver. Imò plus dico. Et sic hoc casu esset seruanda in practica communis opi. quod nor.

24 Pone, ꝙ in causa criminali comparuerit procurator, & contra eum nihil fuerit oppositum, sed fuerit admissus ad defendendū reum: cùm tamen de iure admitti non deberet, nunquid processus superinde agitatus valebit, an autem erit ipso iure nullus? Resp. In hoc articulo varię fuerūt scribentium opiniōes, nam gl. in c. j. in ver. criminalis, de iud. in sexto, tenuit, ꝙ talis processus valeat, & dicit Bal. in d. §. publicè, post n. 6. vers. Vlterius quæro, ꝙ hæc opin. per omnes Canonistas approbat. Hanc etiam dicit esse communem opi. Bal. in l. ita demum, post n. 4. C. de procu. quem refert Bertr. cons. 358. circa principium, lib. 4. quòd est duplicatum in consilio primo, num. 2. lib. 5. & Feli. in c. meminimus, n. 18. de accus. & Vantius de nullitate, fol. 239. n. 177. & Dec. in l. in ambiguis, §. non est nouum, n. 11. ff. de reg. iur. & cons. 469. in fi. & Marsil. in pract. cri. §. sequitur, post n. 17. & Pract. Conradi, fol. 264. in fi. Corsetus in singul. 233. in ver. Procurator, inc. licet quis. Et dicit Imola in d. §. ad crimen, ꝙ ita seruatur in practica, prout illum refert Rubeus in eodem §. ad crimen, nu. 99. Contrariam autem sentētiam, scilicet quòd imò etiam si nō fuerit oppositum contra procuratorem, nihilominus ꝓcessus factus eo interueniente, in casibus in quibus de iure admitti non debebat, sit ipso iure nullus, multi etiam tenuerunt, adeo, quòd Gom. in d. c. j. post num. 80. vers. Quid tenendum, dixit, quòd opin. contra illam gloss. sibi videtur magis communis, quem refert Menchiaca controuers. vsu frequentium, cap. 20. post num. 5. & ante eum Aret. in d. c. veniens, post nu. 87. dixit, quòd hæc est communior opi. quod verbum pro singulari refert, & idem attestatur Rubeus in d. §. ad crimen. num. 231. Anto. Gomez c. j. delictorum, nu. 16. Ego verò dico sic, Aut delictum est tale, pro quo non potest procedi, nisi ad querelam partis, & tunc procedat opin. glos. pars enim ipsa sibi imputet, si non opposuit contra ꝓcuratorem, & fecit ipsum repelli. Aut verò ex eo delicto poterat etiam procedi ex officio, & tunc licet non fuerit oppositum, processus factus per procuratorem, qui non erat admittendus, est nullus, quia partis, aut iudicis malitia, negligētia, aut imperitia nō debet iuri publico nocere. Et dicant Doctores quidquid velint, cōsuetudo ita obtinuit, ꝙ omnia gesta per procuratorem in causa criminali, vbi agatur de pœna corporis afflictiua, sint ipso iure nulla.

25 Vltimò quæro, in casibus, in quibus procurator in causis criminalibus admittitur, an sententia ferenda sit ꝯ dominum absentem, an autem contra procuratorem præsentem? Respon. In hoc puncto variæ fuerunt Doctorum opiniones, propterea ad omne dubium euitandum vsus obtinuit, ꝙ vterq; condemnetur. Et ita de facto seruari, & secundum vsum curiarum, attestatur Iac. de Beluis. in pract. cri. in ver. Criminaliter condemnari, n. 3. Menchiaca controuers. vsu frequentium, cap. 20. post nu. 1.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Excusator an possit in causis criminalibus interuenire?*
2 *Et quid in casibus, in quibus potest absens diffinitiuè condemnari?*
3 *Et an audiendus sit excusator sine mandato?*
4 *Et an teneatur præstare fideiussionem de sistendo principali in iudicio?*
5 *Et an audiatur pater pro filio, dominus pro seruo, abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro subdito, episcopus pro clerico, vxor pro viro?*

1 HActenus de procuratore dictū est, nūc de excusatore videamus. Sciēdum est autem, ꝙ regulariter in omnibus, & quibuscunq; causis criminalibus, in quibus potest contra absentem procedi, semper admittitur excusator. Et hæc quidem conclusio de plano procedit, qñ talis excusator non pro

non proponit aliquas defensiones ipsius rei, sed tantummodo allegat eius absentiam, nam eo casu vtique admittitur. Et ita communiter seruari in iudiciis attestatur Alb. in d.§.publicè, post nu. 16. Idemque si alleget infirmitatem ipsius rei, vel carcerationem in alio territorio, vel alia impedimenta, propter quæ non posset reus, etiam si vellet, personaliter comparere, nam ad proponẽdas huiusmodi exceptiones quilibet admittitur. Ita tenet Bar. in d.§.ad crimen, n.16. & est communis opi. vt ait Maria. in d.c. veniens, n.67. de acc. Et in hoc non videtur esse difficultas, quia ad has exceptiones proponendas etiam procurator admitteretur, vt dixi suprà ver. prædicta autem. Fortius etiam sentire videtur Alber. in d.§.publicè, post nu.25. vers. de secundo genere, quòd secundum communem opinionem debeat admitti excusator etiam ad media causæ, & aliquos articulos incidentes.

2 Sed quod plus est, multi etiam tenuerunt ꝙ in omnibus casibus, in quibus absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus excusator absolutè, etiam ad probãdam eius innocentiam & hanc opi. dicit esse magis communem Aret. cõs. 146.n.6. vbi loquitur etiam quando talis excusator comparet post primum bannum, ex quo vir tute statuti contumax habetur pro confesso, & Aret. refert, & sequitur Mars. consil.39.nu.30. & cons.73.n.39. & cons.81.n.57. & cons.90.n.3. & in pract.crim.§.sequitur, n.46. relatus, & ipse per pract. Conr. fo.264. in 27. limit. & Apost. ad Ang. de malef. in verb. qui dominus iudex, sub nu.13. Hãc etiam opi. attestatur esse magis communem Cæpol. cons. cri.51. cir. me. Ias. in l. hi qui, nu.7. C. qui test. fa. pos. quem refert Rubeus. in d.§.ad crimen. n.172. & Gom. Arias super l.74. Tauri, n.49. & Nouel. in trac. ad defensam, fo.21. n.10. Refert etiam Alc. cons.4. nu.1. & seq. lib.6. ꝙ Imo. in d.c. veniens, col.27. de acc. (cuius tamen lecturas super quinto decret. ego non habeo) dat hoc pro cautela, quam dicit se tunc proximis diebus seruasse, & aliàs vidisse Bononiæ obseruari, ꝙ s. compareat aliquis ad defensionem absentis, tãquam instructor vel informator de defensionib. ipsius absentis. & dicit Alc. in d.cons.4. quod omnes fatentur talem excusatorem, qui non comparcat tanquam procurator cum mandato, sed vt quilibet de populo ad instruendum curiam, vel vti simplex defensor, posse & debere admitti, subdens, ꝙ id ipsum fecerat ipse quoque pluries seruari, & ꝙ ita communiter practicari & seruari vidit. Refert etiam Ana. in eo.c. veniens, n.22. Imo. ibi dicentem, ꝙ licet quo ad procuratorem sint opiniones, tamen in excusatore ita omnes tenẽt. & illum refert Mars. cons.60. nu.23. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter omnes Doct. legistas & can. Cæpol. cons. cri.47. circ. fi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Gram. cons. ciuili 37. n.10. quem refert Vinius in lib. com. opi. in verb. procurator in capitalib. Ratio autem huius conclus. per supradictos Doct. allegatur, quia iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei, etiam nemine petente, prout est communis opi. vt dicit Alb. in l.3. C. de his qui ad eccl. confug. ita relatus per Brun. cons. feud.69. num.2. Et hoc indubitatum esse attestatur Aret. in cons. præalle. quem refert Mars. in d.cons.60. nu.22.

Eadem igitur ratiõe dicendum videtur, vt quod potest iudex à seipso facere, idem etiam ei facere liceat, isto excusatore, aut quolibet alio subministrante testes, & indicia, ex quibus rei ipsius innocentia detegatur. Et ita hanc esse communem opi. attestatur Grat. cons.98. n.8. li.1. Et ideo Doct. præallegati dant cautelam, quòd compareat iste excusator, siue alius quilibet tertius, qui det in scriptis iudici ad partem super aliqua scedula nomina testium, qui deberẽt examinari ad probandum innocentiam rei, & dicunt, ꝙ iudex tenetur illos examinari facere.

Et hoc modo reus faciet suas defensiones absque eo, ꝙ personaliter compareat. Et hanc cautelam ponit Cæpoll. cautela 68. & dicit Blanc. in pract. crim. fol.22. nu.58. & fol.158. caut.11. quòd ita practicatur, & practicari potest. Sed certè hæc opi. mihi nunquam placuit, hoc enim modo proculdubio destrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquisitus vel accusatus compareret personaliter ad se defendendum, sed vel ex officio, vel per huiusmodi excusatorẽ faceret testes ad sui defensionem examinari, absque vllo capitis sui periculo.

Et ita nunquam reus posset examinari, neque torqueri, nec vlla condemnatio exequi: quæ omnia iudicio meo sunt valdè absurda & ridicula, & miror, quòd tot & tanti Doct. illam opi. tenuerint, aut seruauerint. quæ certè in hoc ducatu nõ modò non obseruatur, sed in omnibus curijs adeo recessit à practica, quòd si aliquis aduocatus super ea insisteret, proculdubio non sine risu exploderetur.

Quinimò, vt dixi suprà, q. proxi. ver. hæc autem, omnes ferè fatentur, quòd potest iudex dicere excusatori, se velle quòd principalis personaliter compareat tãquam melius informatus, vt etiam videatur quo vultu, & qua trepidatione loquatur, secundum not. in l. fi. C. de procu. Et hoc non negat velle, & seruare communem practicam Cæpoll. in d.cons.51. circa pr. à quo nullo modo est recedendum, quicquid ipse Cẽpol. ibi in contrarium alleget.

3 Sed nũquid excusator, qui aliquas excusationes vult proponere, est audiendus sine mandato? Respon. aliqui simpliciter dicunt ꝙ requiritur mandatum, & ꝙ talis excusator tenetur iurare, ꝙ habet in mandatis ab absente illum excusandi, aliàs non auditur. Et dicit Pract. Iod. c.25. n.4. ꝙ ita praxis ipsa vsu recepit. Alij verò dicunt, ꝙ siquidem vult proponere excusationes necessarias, puta ꝙ reus est infirmus, vel ꝙ est in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam sine mandato. sed si velit allegare alias excusationes probabiles, puta ꝙ itinera non sunt tuta, vel ꝙ reus in eo loco habet inimicitias, tunc non auditur sine mandato. Ita tenet Bar. in d.§.ad crimen, n.18. Et hanc dicit esse communem Doct. sententiam Rob. in eo.§. ad crimen. n.201. & 212. in fi. Alij autem indistinctè tenent, ꝙ excusator allegãs quascunque causas absentiæ probabiles, licet non necessarias, etiam sine mandato sit admittendus. Et in hoc opin. Bart. communiter reprobari attestatur Card. Alc. c. si quando, nu.21.2.q.6. Et hæc opi. contra

Bart

Bart.est magis æqua,& mihi magis placet,dummodo absit calumnia, & tales exceptiones concernant tantũmodo factum,secus autem si concernerent etiam ius, puta declinatoriam fori,vel huiusmodi,nam eo casu sequerer opi.Bart.vt sc. non esset talis excusator sine mandato admittendus.Et hæc omnia,nisi aliter consuetudine receptum esset,à qua(vt sæpe dixi) nullo modo arbitror esse recedendum.

4 Quæro,nunquid excusator,qui comparet,teneatur præstare fideiussionem de iudicato soluẽdo, vel de presentãdo ipso inquisito?resp.Si quidem comparet vt defendat inquisitum, tenetur satisdare,aliàs non auditur,sed si tantummodo excusat eius absentiam, non tenetur satisdare. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alb.in d.§.publicè,n.12.in fi.Hanc etiam dicit esse veriorem,& crebriorem sententiam Rubeus in d.§.ad crimen.n.114.ꝙ s.non tenetur cauere,nec de iudicio sisti, nec de iudicato soluendo, licet in ea q. videantur corrupta verba ipsius Rubei. Idem attestatur Menchiaca controuers.vsu freq. c.17. nu.8. Illud tamen, quod dictum est de defensione,cessat secundum meam opi.& practicas huius prouinciæ,quòd s.nullo modo admittatur excusator ad rei defensionem, vt dixi s̃. ver.sed quod plus est.

5 Vltimo quæro, quid si pater aut dominus pro seruo vel filio inquisitis compareant ad eorum defensionem suscipiendam,nunquid debeant admitti? Resp.ꝙ si compareant,non tanquam procuratores,aut defensores eorum,sed pro interesse suo,vtique sunt admittendi.Et ita tenent communiter can.vt dicit Riminal.cons.13.n.1.Hanc etiam dicit esse communem opi. Bald.quem refert Baptista à S.Blasio inter cons.cri.diuer.cons. 77.n.8.lib.2.Maria.in d.c.veniens,post n.87.ver. tu aduerte,& ꝙ admittatur pater pro filio, dicit esse communem opi.tam legistarum,quàm can. Ale.de Neuo,cons.90.nu.2. quod est repetitum inter cons.crim.diuers.cons.89.lib.1.Dicit etiam Cæpol.cons.crim.75.in primis ver.quòd hęc est communis Doct.sententia.& ꝙ ita communiter obseruatur & practicatur in iudicio. & cons.cri. 55.ver.dixi tertiò, dicit ꝙ hanc opin. sequuntur omnes scrib.in materia,& cons.crim.47.vers.sed prædictis, dicit quòd communiter omnes Doct. ita concludunt. Et quòd dominus admittatur pro seruo, voluit gl.in l.2.in gl.fi.C.de acc.quam dicit esse communiter approbatam Rimin.cons. 17.n.9.& generaliter dicit Bos.in ti.an in cri.iud. n.17.ꝙ dominus pro seruo, pater pro filio, vxor pro viro,abbas pro monacho, episcopus pro clerico, princeps pro suo subdito, ciuitas pro suo ciue, & similes possunt pro interesse proprio,nõ autem nomine ipsorum vocatorum ad iudicium venire, & eos defendere. Et dicit, quòd hæc est cõis omnium opi.ideo dicit Blanc.in pract.crim. fol.23.n.62.ꝙ practica est, ꝙ pater volens facere defensiones pro filio compareat coram iudice, prius sibi facto speciali mãdato per ipsum filium de confitendo delictum,& ꝙ deinde pater confitendo delictum faciat defensiones filij, probando, puta, quòd homicidium fuit casu commissum,vel ad necessariam defensionem, vel ꝙ mortuus non decessit ex vulnere, & subdit, ꝙ ita seruatur in practica. Poterit fortè hæc practica obseruari in locis,in quibus viget talis consuetudo, sed in hac prouincia hæc reputarentur somnia,si proponeretur coram iudicibus,nam (vt sæpe dixi)vbi ingeritur pœna corporalis,nullus auditur pro reo,nisi personaliter compareat,& ita seruando non errabis.Bene posset pater,si filius accusatus,aut inquisitus esset clericus,comparere,& declinare forum.Et ita dicunt Doct. vt ait Bal.in l.j. n.31.C.de acc.Credo etiam,ꝙ non modo priuilegium clericatus, sed quodcunque aliud, ex quo notoriè appareret citatum non esse subditum iudicis citantis, posset per procuratorem,vel excusatorem exhiberi.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Quæ excusationes in causis criminalibus proponi possunt?*
2 *Et quid de excusatione absentiæ?*
3 *Et quid si non allegetur in specie aliqua causa absentiæ?*
4 *Et an teneatur illam probare?*
5 *Et quid in excusatione infirmitatis?*
6 *Et quid si allegetur timor insidiarum?*
7 *Et quid de excusatione carcerationis?*

1 DIctum est de excusatore,nunc de excusationibus,quæ ab ipsis excusatoribus proponuntur, aliqua subiiciamus, & in primis quidem de absentiæ excusatione,quæ in iudiciis sæpe proponi solet. Scias autem, ꝙ multiplex est absentia, s. necessaria & probabilis simul,necessaria tantum, probabilis tm̃,& voluntaria.Necessaria & probabilis simul dicitur,qñ quis abest ex causa publica, puta principis,aut ciuitatis.Et hoc casu debet iudex supersedere à procedendo contra reum,donec causa ipsa cesset, & si(ea non attenta)procederet ad vlteriora,processus esset ipso iure null⁹.

2 Necessaria tantùm est, quando quis abest, puta quia est bannitus.Et hoc casu non est supersedendum,sed potest ad vlteriora procedi tali absentia non obst. cùm ex facto, & culpa sua processerit, & ideo sibi imputet.Bñ potest impetrare saluum conductum,iuxta ea quæ dixi s̃.q.32.ver.tu scis, ꝙ bannitus. Probabilis verò causa absentiæ est, quando quis abest, puta ex causa studiorum,vel mercaturæ,vel peregrinationis,ob deuotionem vel huiusmodi. Et tunc facta fide de absentia,debet iudex statuere terminum competẽtem iuxta distantiam loci, ad ipsum absentem certiorandũ ac præsentandum, quo elapso poterit ad vlteriora procedere, ipso reo vlterius non expectato,& processus valebit. Cæterùm si iudex negaret statuere huiusmodi terminum ad certiorãdum,siue comparendum,processus esset ipso iure nullus.

3 Sed pone, quòd excusator non alleget aliquam causam absentiæ necessariam aut probabilem, sed simpliciter dicat reum esse absentem,& petat statui terminum ad eum certiorandum? Resp.ꝙ facta fide de absentia, adhuc debet statui dictus terminus, vbi de fraude non appareret. & dicit Alb.in d.§. publicè,nu.9. se vidisse seruari, ꝙ vbi non apparet de fraude, omnes absentiæ admittuntur. Dicit autem Carauita super ritu magnæ curiæ 266.n.7.ꝙ dicitur malitiosè allegari absentia,quando apparet,quòd citatus visus fuit in loco delicti eo die,quo commissum fuit delictum,

vel die

vel dic præcedenti, vel ſequenti, ſubdens ꝙ ita ſeruatur, niſi delictum non de recenti commiſſum fuiſſet: nam eo caſu, ex quo facilè potuit deinde poſt aliquos dies ab eo loco receſſiſſe, debet dari dilatio, non obſtante ꝙ die commiſſi delicti, vel etiam poſt, in eo loco viſus fuiſſet, & ſubdit etiam quòd ita ſeruatur.

4 Sed nunquid ſufficit huic excuſatori allegare abſentiam ipſius inquiſiti, an autẽ tenebitur etiam illam probare? Reſp. ꝙ tenetur illam probare. & ita ſeruatur, vt dicit Alb. in d.§.publicè.n.10. Bene verum eſt, ꝙ ſecundum conſuetudinem huius prouinciæ, ſufficit quæcunque leuis probatio, puta iuramentum ipſius excuſatoris, prout etiam ſeruari in regno Neap. atteſtatur Foller. in practi. cri. fol. 75. n. 15. & Carauita ſuper ritu 268. mag. curię, n. j. licet dicat, ꝙ non apud omnes curias eſt in vſu, quòd deferatur huiuſmodi iuramentum.

5 Dixi etiam, ꝙ auditur excuſator allegans infirmitatem, ſeu carcerationem rei inquiſiti. Scias autem, ꝙ infirmus etiam ſi ſit inquiſitus de capitali delicto, non tenetur perſonaliter comparere, ſed ſufficit, ꝙ faciat fidem de infirmitate ſua. & hæc opi. communiter tenetur, & approbatur, vt dicit Gratus conſ. 98. nu. 2. lib. j. Hæc autem fides fit ſiue per teſtes, ſiue per atteſtationem medicorum in ſcriptis redactam, & quandoque etiam vnius medici tantùm, prout etiam in regno Neap. ſeruari atteſtatur Caraui. ſuper ritu 267. magnæ curiæ nu. 7. præſertim ſi in eo loco non eſſet niſi vnus medicus, iuxta ea quæ dixi s̃. hoc eo. libr. §. homicidium. ver. ſcias autem. & ita concludunt communiter doct. vt dicit Caraui. in loco præal. nu. 8. in fi. Debet etiam in eodem regno ſimul cum atteſtatione medici præſentari inſtrumentum publicum continens ipſam atteſtationem, &c. aliàs excuſatio non admittitur, vt atteſtatur Gram. ſuper ritibus magnæ curiæ. fol. 157. ſuper excuſationib. infirmorum. cir. fi. vbi etiam dicit, ꝙ excuſantur etiam ſenes, & ꝙ ita ipſe obtinuit iudicari in conſilio Neap. quod tamen in criminalibus apud nos non obtineretur.

6 Allegatur etiam quandoque timor inſidiarum: hoc caſu dicit Sal. in l. reos. n. x. C. de accuſ. ꝙ cautus iudex dicenti ſe venire non poſſe propter timorem inſidiarum, offerre debet ſaluum conductum, ſubdens, ꝙ ita vidit de facto ſeruari. Nihilominus dici ſolet, ꝙ fragilis eſt cautio ſalui conductus, & ideo, vbi inimici eſſent potentes & manu prompti, credo, ꝙ non teneretur citatus vitam ſuam committere huiuſmodi cautioni ſalui conductus, pręſertim ſi inimicitia eſſet cum dominis vel rectorib. loci, ad quem citatur. & hanc opi. ꝙ qui non tenetur comparere propter locum non tutum ob inſidias inimicorum, non teneatur etiam comparere ſub ſaluo conductu, communem appellat Boſſ. in ti. de cita. nu. 37.

7 De carcerato autem aliqui tenent, ꝙ poteſt citari, & ꝙ debet comparere per procuratorem, & ita videtur tenere Bar. in l. is qui reus. n. 14. ff. de pub. iu. & dicit Marſ. in pra. cri. §. attingam. n. 20. ꝙ hęc eſt communis opi. Tu verò dic, ꝙ aut reus eſt carceratus in alio loco, & hoc caſu ſemper vidi ſeruari contrarium, ꝙ ſcilicet expectatur, vt poſſit exire carceres, in quib. detinetur, niſi eſſet carceratio affectata. & hęc opi. tutior eſt, & benignior, quia carcerati in vno loco, malè poſſent ſe in alio defendere, & non omnibus eſt copia procuratorum, de quib. plenè confidant. Dicit autem Cara. ſuper ritu magnę cur. 269. nu. 16. ꝙ ex communi obſeruantia dicitur carceratio affectata, quando ſecuta eſt poſt citationem ei intimatam à iudice, quod tamen apud nos non ita abſolutè ſeruatur ſed iudicis arbitrio iudicãdum relinquitur, prout & cætera omnia, quæ à iure determinata non reperiuntur, vt dixi s̃. li. 2. §. iudex. Quinimo etiam ſi huiuſmodi exceptio carcerationis oppoſita non fuerit, & ideò ſecuta fuerit condemnatio in contumaciam, ſemper ſolet Senatus, conſtito de ipſa carceratione, condemnatum admittere ad nouas defenſiones. & ita in ſpecie cõcluſum fuit in quodam Hieronymo Caſtello, 20. Mart. 1559. P. N. Aut verò eſt carceratus in eodem loco, & tunc ſi eſt cauſa, propter quam ingeratur pœna corporalis, ita ꝙ in omnem caſum deberet ius dicere in carceribus, non ſuperſedetur à procedendo, ſed ſolet recommendari in carceribus pro ſecundo delicto, & vno eodemque tempore pro vtroque proceditur. Si verò non ingeritur pœna corporalis, ſolet expectari donec ſit perfectus primus proceſſus, ſi ipſe petat, non tamen relaxatur niſi præſtita fideiuſſione de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo ex ſecunda cauſa, & ſi opus eſt, prius examinatur. Hæc autem omnia procedunt, quando agitur de diuerſis criminibus, ſed quando agitur de eodem delicto, tunc videnda ſunt ea, quæ dixi j. q. 38. ver. eſt autem.

QVAESTIO XXXV.

1 *Declinari forum ex quibus cauſis poſſit.*
2 *De quibus criminibus poſſit Papa accuſari.*
3 *Et an concilium generale ſit ſupra Papam.*
4 *Et quis ſit iudex competens Papæ.*
5 *Et an Papa etiam volens poſſit ſe iudici laico ſubiicere.*
6 *Et quis ſit iudex Imperatoris.*
7 *Et an populus Romanus poſſit Imp. degradare.*
8 *Et quis ſit iudex regum.*
9 *Et quis ſit iudex aliorum principum ſecularium.*
10 *Et quis ſit iudex Cardinalium.*
11 *Et an poſſit ſolus Papa deponere Cardinalem abſque conſenſu collegij.*
12 *Et quis ſit iudex competens Patriarch. & Archiepiſcop.*
13 *Et quis ſit iudex competens Epiſcoporum.*
14 *Et an ſi Archiepiſcopus delinquat in diœceſi alterius epiſcopi, poſſit ab eo puniri.*
15 *Et quis ſit iudex clericorum, & monachorum regularium.*
16 *Et quis ſit iudex clericorum ſecularium.*
17 *Et quis ſit iudex famulorum & domeſticorum Cardinal.*
18 *Et an familiares ſeu famuli epiſcoporum & clericorum laici gaudeant priuilegio fori.*
19 *Et an illi qui obtulerunt ſe & bona ſua monaſterio, gaudeant priuilegio fori.*
20 *Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico.*
21 *Et quis ſit iudex competens in ſyndicatu officialium.*
22 *Et an ſyndicatores poſſint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad officium.*
23 *Et quis ſit iudex competens ſcholarium.*
24 *Et quis ſit iudex competens militum.*
25 *Et quis ſit iudex competens Iudæorum.*
26 *Et an officialis poſſit cognoſcere de iniuria illata ſibi vel familiæ ſuæ.*

Præc

1 PRęcedentib.qq.dictum est de exceptionibus quæ ad excusationem, vel defensionem ipsius principaliter pertinent, sequitur nunc vt de fori declinatione, cuius materia in iudiciis frequentissimè versatur, videamus. Scias igitur vt breui diuisione omnia capita complectamur, ꝙ hæc exceptio oritur ex triplici causa, sc.aut ratione personæ, aut ratione causæ, aut ratione loci. Ratione personæ declinatur forum iudicis, quando reus dicit se non esse ei subditum, neque ratione originis, neq; domicilij, neque delicti. item cùm dicit se clericum, seu religiosum, non posse à iudice laico puniri, vel econuerso se laicum à iudice ecclesiastico puniri non posse, vel si dicat iudicem sibi inferiorem, aut parem in eum non habere imperium, vel ꝙ ipse sit ab eius iurisdictione exemptus, vel huiusmodi. Ratione causæ declinatur iudicis forum, cùm quis laicus coram iudice laico accusatus asserit criminis illius cognitionem ad iudicem ecclesiasticum spectare, vel ꝙ propter connexitatem causæ sit ad eum remittendus. Ratione loci, puta quia prætendat delictum in ecclesia commissum ad iurisdictionem iudicis ecclesiastici pertinere, vel huiusmodi.

2 Videndum igitur in primis est de personis, & incipiendo à summo pontifice, qui in terris vices Dei gerit, & est maior omnib.hominib. Quęro, si Papa delinquat, quis sit eius iudex competens? re-
3 spon.†De iure habemus tex.expressum in c.si Papa.40.dist.qui dicit, ꝙ culpas Rom. pōtificis nullus mortalium redarguere præsumit, quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus nisi deprehendatur à fide deuius. Dicit tamen gl.fi. ibi, ꝙ ex quocunque crimine notorio, & ex quo scandalizatur ecclesia, potest Papa accusari, si admonitus sit incorrigibilis. & illam gl. dicit communiter teneri Abb.in c.significasti.n.4.de ele.& disp.sua, incip.episcopus, & rector.& in suo tract. super concil. Basiliensi, prout illum refert Card. Ale.in d.c.si Papa.col.3.in prin. & ille tract.Abb. fuit positus inter damnatos in indice librorum prohibitorum publicato tempore Pauli iiij. licet postea in indice nouiter publicato post concilium tempore sanctiss. D.N.Pij iiij. non sit descriptus inter prohibitos. Refert etiam Card.Ale. in loco præal.(licet liber sit corruptus) idem attestari Rom.cons.523.incip.quæstio discutienda. vbi post n.13.dicit, ꝙ illa gl.est sing. & ꝙ illam sciunt omnes, & ꝙ est canonizata à concilio Constant. Dicit etiam Dec.cons.151.post nu.4.ꝙ illa gl.placuit communiter can. licet sit reprobata à theologis.& ita illum refert Alb.de potesta.Papæ, in j. parte, nu 151. licet ipse teneat contrarium. & dicit Synodia de conciliis, fol.120.col.4.circ.med. ꝙ illa gl.est communiter ab omnib.approbata.& fol.124.col.3.in fi.dicit, ꝙ illæ sententiæ concilij Constantiensis mirificè canonizarunt illam glo. & hanc conclus. re ipsa comprobarunt. illam etiam communiter à canonistis receptam esse ait Io. Brunellus post relectiones Didaci, fol.338. col.4.illam etiam ab omnib.teneri attestatur Ias. in cons.95.col.7.ver.iste passus.libr.4. licet deinde de eius veritate dubitare videatur. Contrariam autem sententiam, sc. ꝙ solùm pro crimine hæresis possit Papa accusari, tenent communiter Theologi, vt dicit Zab. in eod.c. si Papa. relatus per Card.Alex.ibi. Quinimo Berous in c.at si clerici.nu.9.de iud.dicit, quòd illa glo.communiter maximè à canonistis est reprobata, & meritò secundum eum, quia est contra text.in d.c. si Papa. licet deinde, post nu.11.dicat quòd communiter Theologi illam sequuntur. idem etiam Berous in c.cùm venissent.nu.41.de iud.dicit, quòd contra illam gl.tenent magis communiter sacri doc. theologi, & post nu.43. dicit etiam, ꝙ ita videntur tenere magis communiter canonist. Hæc est periculosa quæstio, & in qua ego mallem discere, quam docere, propterea me remitto iudicio S.matris ecclesiæ, ac sanctissimi in Christo patr. atque vniuersalis ecclesiæ summi atque optimi pontificis Pij v.

4 Sed retenta conclusione, quam dicit esse ferè omnium recentium theologorum, & iurisperitorum consensu approbatam Simanc.de hær.c.41. nu.12. ꝙ scilicet possit Papa de crimine hæresis accusari, & iudicari, certè nullum habet iudicem nisi concilium generale. & ita dicunt communiter doct. vt attestatur Card.Ale.in d.c.si Papa.co. 3.in fi. & quòd quando Papa accusatur de hæresi, concilium sit iudex competens, dicit esse planum apud omnes Ias.in d.cons.90.co.5.ver.transeo ad tertium.lib.4. vbicunque enim reperitur, quòd Papa possit iudicari, semper intelligendum est à concilio.ita dicit gl.in c.sicut.in verb.hortamur.2.q.7.quam dicit esse frequentioribus votis approbatam Alba.de potesta.Papæ, in j.parte.nu. 84.& nu.173. vbi subdit, quòd in hoc nemo doctorum, quem viderit, dissentit. & practica est secundum Zaba.relatum per Card.ibi, quòd si hæresis Papæ non est notoria, moneatur Papa per Cardinales, vel per alios illis negligentibus, vt se purget ab infamia hæresis de qua est suspectus, & si se purgauerit, non est vlterius procedendum. si verò id facere recuset, & sit contra eum vehemēs suspicio hęresis, tunc Cardinales illum rogabunt vt connocet concilium, & si noluerit, congregabunt ipsi. Vbi autem hęresis est notoria, & requisitus à Cardinalib. persistat in errore, neque se emendet, tunc Cardi.conuocabunt concilium, & ipsis negligentib. prælati seipsos congregabunt. conuocato autem concilio, si Papa de hęresi conuictus fuerit, & nolit mutare sententiam, priuabitur papatu, & tradetur potestati seculari puniendus. Si verò ad pœnitentiam velit redire, nihilominus ex quo per aliquod tempus fuit pertinax in errore hæresis, priuabitur papatu, & detrudetur in monasterium. Et hoc casu solet concilium ei deferre, si velit ipsemet se ipsum condemnare: si verò ipse noluerit se condemnare, tunc concilium expediet causam, & illum degradabit. ita concludit Card.ibi, subdens, ꝙ ita etiam tradunt doctores in locis per ipsum allegatis. Hic esset videndum an concilium generale sit supra Papam, & an Papa recusante congregare concilium, possint Cardinales, vel alij Prælati, vel principes seculares concilium conuocare, de quibus dixi s. lib.2.§.Papa. ego autem in omnibus prædictis, & etiam in aliis quibuscunque me semper remitto determinationi factæ, vel faciendæ per sanctam matrem Ecclesiam, in cuius fidei gremio semper vixi, & viuere ac mori intēdo. Vnum tamen non omitto, ꝙ si Papa scandalizet vniuersalem statum

eccle

ecclesiæ, tunc talia per eum gesta in scandalum ecclesiæ non tenent,& ei resistitur per ecclesiam: neque ei est in talibus obediendum. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Card.in d.c.si Papa,co.3.ver. nec etiam obstat.

5 Sed hic quæro, nunquid possit Papa, etiam volens, Imperatori Romanorum, vel alteri laico se submittere? Resp. ꝙ quicquid sit in ciuilibus, certè in criminalib. nullo modo potest alicui laico se submittere.& ista est cōmunis resolutio theologorum, vt ait Dec.in l.est receptum,nu.5.ff.de iu.om.iu.& ita etiam tenere communiter Doct. attestatur Ale.in d.l.est receptum, post n.4. Iaf.in ea.l.est receptum,n.2. Hanc etiam dicit esse communem opin.Dec.in c.ecclesia sanctæ Mariæ,nu. 62.& seq.de const. Quinimo si Papa delegaret alicui, etiam episcopo causam criminalem contra se intentatam,non posset ab eo iudicari nec condemnari. Et hanc partem tenent magis communiter Doct. vt dicit Berous in c.cum venissent, n. 32.de iudic. Fortius dicunt aliqui,quòd Pontifex maximus (etiam si velit) non potest se subiicere concilio,vt ab eo iudicetur, & dicit Alban.in loco præallegato, num. 104.& 123. quòd ita iuris interpretes communiter affirmarunt, referens idem etiam attestari Iaf.& Dec.in locis,quæ ego supra retuli.

6 Successiuè quæro,quis sit iudex competens Imperatoris, si delinquat? Resp. Doct.communiter videtur velle, ꝙ Papa possit propter grauissimas culpas Imperatorem deponere. Et ita quandoq; fuit de facto obseruatum: vt sunt notissimæ historiæ,& est tex.in c.ad Apostolicæ.de iudi.in 6. Intellige tamen grauissimas culpas, ex quibus turbaretur vniuersalis status Christianitatis,sed propter alia delicta non posset deponi, si esset Catholicus. Et quamuis Inn.Papa in d.c.ad Apostolicæ, id fecerit cum auctoritate concilij, nihilominus secundum Io. An.potest etiam illum deponere sine concilij auctoritate, & ita cōcludunt omnes, vt dicit Car.Ale.in d.c.si Papa.in vlt.ver.tutius tamen,& laudabilius est,vt adhibeat etiam auctoritatem cōcilij. Fuit etiam depositus per principes electores Vincislaus Imperator propter ignauiã, quamuis multi Doct.teneant,quòd hæc depositio Imperatoris nō possit fieri nisi per summum Pontificem. Hic etiam videndum esset,an Imperium dependeat ab ecclesia, & an in temporalib. Papa sit superior Imperatore,de quib.dixi s.libr. 2.§.Imperator,neque ego hîc volo recensere historias super depositionibus summorum Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris profiteor explicare decisiones Doctorum, non historias, quas quilibet curiosus poterit apud auctores inuenire.

7 Sed nunquid poterit populus Romanus Imperatorem degradare,seu deponere? Resp.ꝙ nō,cùm enim semel populus Romanus omnē suam potestatem in Imperatorem transtulerit, nō potest illam amplius reuocare.& hæc est cōmunis opi. vt attestatur Are.in §.sed quod principij.n.6.inst. de iu.nat.gen.& ciu. Alex.in sua disput.inc.Sigismund.in 5.q.quem refert Restaurus de Imperat. q.81.post n.11. dicens ꝙ hoc hodie non toleraretur,ex quo potestas eligendi spectat principib. electoribus Germaniæ, & ius eum deponendi

8 spectat Papæ.†Item quæro,quis sit iudex Regū, si delinquant? Resp.ꝙ id,quod s.dictū est de Imperatore,habet etiam locum in illis Regibus,qui superiorem non recognoscunt, vt scilicet Papa sit eorum iudex competens. Et ita fuit de facto obseruatum in Rege Franciæ, quia fuit per Zachariam Pontificem depositus, vt habetur in c. alius,15.q.6.

9 Idem etiam dicendum esse de Ducibus, & aliis Principibus,quia si recognoscunt in superiorem Imperatorem,vel aliquem alium Regem,vel dominum,ab eo iudicari debent,si verò alium superiorem non recognoscunt, puniuntur à summo Pontifice. Et in his pariter possent adduci infinita exempla historiarum,quæ cōsulto omitto,ne iurisperitorum sententias cum historicorum narrationib. inuoluam. Præparaui ego quandoque volumen vniuersalis historiæ à Carolo Magno vsq; ad hodierna tempora, vnà cum genealogia omnium ferè Principum Christianorum,multo studio & labore deducta ab ipsomet Carolo Magno, sed aliis grauiorib. implicitus negotiis, illa studia intermittere sum coactus. Si tñ fortè contingeret,vt aliquid ocij nactus,illi supremam manum possem imponere(quod tamē vix vnquam cōtingere posse spero) vtique crederem lectorib. opus illud maximè vtile,ac iucundissimū futurū.

10 Quæro etiam,quis sit iudex competens Cardinalium S. Romanæ ecclesiæ? Resp. ꝙ est summus
11 Pontifex.†Sed nunquid,quando Papa vult punire aliquem Cardinalem, debet etiam adhibere collegium Cardinalium,vt simul cognoscant & iudicent? Resp.ꝙ potest Papa,si velit,hoc facere, sed non tenetur. ipse enim solus, aliis non vocatis,potest vnum ex Cardinalibus deponere,&ob eius demerita punire. Et ita concludunt communiter Doct. vt dicit episcopus Loazes in suis allegat. pro Marchione Velez impressis Mediolani, fol.394.nu.8.

12 Vlterius quæro,quis sit iudex competēs Patriarcharum, Archiepōrum,& Episcoporū? Resp. Patriarchæ,& Archiepi à solo summo Pōtifice iudi
13 cantur,c.fi.22.dist.†Episcopi verò iudicentur in criminalib. à suis Archiepiscopis, cum toto concilio Metropolitano,vt est tex.in c.quorundam, 34. dist. non autem potest Archiepiscopus solus ꝯ Epm procedere. Et ita decisum fuit in parlamēto Paris. vt refert Papo lib.7.tit.7. Arresto 45. Sed quicquid sit de iure, hodie vt plurimum Papa cognoscit de delictis Episcoporum. Et ꝙ Episcopi à solo Papa deponi possint, dicit cōiter teneri Ana.
14 in c.excōicamus,i.§.volumus,n.5.de hære.† Sed quid si Archieps delinquat extra suam diœcesim, nunquid poterit Episcopus illius diœcesis,in qua deliquit,eum punire? Resp.ꝙ sic,& ita communiter tenetur,vt Maria.in c.1.n.18.de rapt. Quod tñ intellige, nisi ille Eps esset suffraganeus ipsius Archiepiscopi delinquentis, nam eo casu nō posset ipsum punire. Et hæc est communis opi. vt dicit Abb.in c.cum inferior, post n.1. ver.similis q.de ma.& obe. Im.in d.c.cum inferior.n.11. Maria.in d.c.1.n.19 & c.postulasti,n.8.& 9.de fo.comp.

15 Quæro,quis sit iudex monachorum, & clericorum regularium? Resp. Prælati inferiores seculares non habent de iure aliquod territorium,itaꝙ habeant iurisdictionem in ibidem delinquentes,

sed so

sed solus episcopus est ordinarius in sua diœcesi. & ita communiter teneri attestatur Ab.in c.cum contingat,n.29.de fo.comp.Quo verò ad monachos dicendum est, ꝙ abbates habent in criminalibus ordinariam potestatem,& possunt illos capere,detinere,& punire.& dicit Cald.cons.20.de regu. ꝙ ita tenent communiter Doct.Bene verũ est,ꝙ(secundum aliquos)episcopus est etiam iudex ordinarius monachorum , & potest contra eos procedere,etiam non expectata negligentia abbatis.&hanc fatetur esse communem opi.Ab. in c.graue,in fi.de of.or. Sed hoc de consuetudine non seruatur , præsertim in his, quæ concernunt obseruantiam regulæ ipsius quam profitentur. & ita iudicatum fuit in parlamento Parisien. vt refert Papo libr.7.ti.7. Arrest.43.

16 Quis autem sit iudex clericorum secularium,vel aliarum personarum ecclesiasticarum, dixi infrà, q.proxima.

17 Excipiuntur tamen à potestate cuiuscunque iudicis ordinarij,etiam si esset Vicarius summi pontificis in vrbe Romana,famuli domestici familiares,& subditi Cardinalium,ij enim omnes ex cõsuetudine remittuntur ad ipsos Cardinal.puniendi.& ita quotidie videmus seruari in vrbe Romana, prout etiam se vidisse obseruari attestatur Zabarel.in cle.ne Romani. de elect. in 7.q.1.partis, quem refert Sauin. in tract.de of.& pot.cap.sede vac.in 10.q.2.par.prin.n.39.in fi. & ita etiam videmus ex hac causa permissum esse ipsis Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem:vt dixi ȷ̃. q.68.ver.priuatum.

18 Quæro, nunquid familiares, seu famuli clericorum seculares,siue laici gaudeant priuilegio fori clericorum,quorum sunt familiares?Resp.Calc. in facti contingentia consuluit,ꝙ sic,& cons.71. vbi post n.3.dicit,ꝙ hæc est conclusio secundum omnes, ꝙ famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipsorum clericorum quo ad fori declinatione nem Sed certè quicquid dicat Calcan.in contrarium est communis opi. vt attestatur Capic. decis.12.n.2.in fi. Ab hac tamen conclus.excipiuntur famuli, siue familiares episcoporũ , ipsi enim gaudent priuilegio clericali, ita vt si delinquant, non possint à iudice laico puniri. & ideo etiam si sint meri laici, debent ad iudicem ecclesiasticum remitti. Tex.est in c.fi.de off.archid.& ita tenent communiter Doct. vt ait Io.de Montesper.inter consil.Calc.cons.72. quod est subscriptio præcedentis consilij Hanc etiam opi.dicit tenere communiter Doc.Abb.in c.2.n.6.de fo.comp. quem refert Bos.in ti.de for.comp.post n.127.Capic.in d.decis.12.nu.1.

19 Sed pone, ꝙ aliquis laicus det se & sua bona alicui monasterio, aut loco religioso, non mutato habitu,&postea committat aliquod delictum,& captus sit per iudicem secularem,nunquid erit remittẽdus ad iudicem ecclesiasticum?Resp quòd non,sed debet puniri per ipsum iudicem laicum, & ita conclusum fuit in curia Tholos. vt per Aufrer.decis.8.

20 Fuit aliquando dubitatum, nunquid pœnitentes sint de foro ecclesiastico , an autem remaneant sub iurisdictione iudicum secularium, Dic,ꝙ aut loquitur de quibusdam pœnitentibus,qui profitentur quandam religionem,quam appellant publicæ pœnitentiæ. & isti sunt de foro ecclesiastico,prout & cæteri religiosi,& hęc est communis opi. vt attestatur Aret.in c.2.col.2.de foro com. quem refert Simanc.de hær.c.46.n.18.& Didac. Pract.q.34.post n.4.ver.2.intelligitur. aut loquimur de his,qui publicam pęnitentiam faciunt ex mãdato prælati,seu inquisitoris. & isti remanent de foro seculari, & refert Siman.in loco præal.n. 20.ꝙ cùm hæc controuersia contigisset de facto Granatę,pœnitens,qui hominem occiderat,fuit furcis suspensus.

21 Præterea quæro, quis sit iudex competens officialium,s.ad eos syndicandos?Resp.quòd de iure communi est princeps, qui eis concessit officia. Item præfectus prætorio,vel episcop⁹, vt est tex. in l.1.C.vt om.tam ciu.quàm mil.& in §.necessitatis.in auct.vt iud.sine quoquo suffra. Sed certè quicquid sit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc sua habet statuta & consuetudines,à quibus nullo modo est recedendum. Hodie enim non habemus istos pręfectos prætorio in Italia, vt dicit Bal.de synd.post n.1.qui tractatus est in l.obseruare,§.proficisci, ff.de of.pro. cons.& Rondinel.de synd.n.6.in fi.Pariter etiam (vt attestatur Bal.in loco præalle.)illa iurisdictio episcopi,de generali,& rationabili consuetudine apud nos recessit ab aula.Idem etiam tam in episcopo,quàm in præfecto attestatur Paris Put. de synd.fol.129.n.1.

22 Sed hic incidenter quæro, nunquid isti syndicatores possint cognoscere etiã de delictis officialium nõ pertinentibus ad ipsum officium? Resp. ꝙ quicquid sit de iure, consuetudo obseruat vt de omnibus cognoscant, modo commissa fuerint durante officio.

Cæterum de his,quæ ante vel post officium commissa sunt, non pertinet ad eos cognitio , sed ad ordinarium. & ita in practica seruari attestatur Amad.de synd.n.171.

23 Quæro nunc, quis sit iudex competens scholarium in criminalibus? Resp.de iure scholares habent in suos iudices episcopum ciuitatis, rectorem gymnasij,& lectores vniuersitatis, secũdum dispositionem auct.habita,C.ne fi.pro pa.intelligẽdo illa verba domino,vel magistro suo,vt verbum domino, significet legum præceptorem,& verbum magistro præceptorem medicinæ,vel artium, secundum interpretationem gl.ibi, quam dicit esse communem Horat.de priu.schol.c.64. col.j.Sed quicquid sit de iure,hoc de doctoribus, seu magistris non seruatur de cõsuetudine,vt dicit Bar.in d.auct.n.4. quem refert Horat.in loco præall.c.65.in 1.ampl.sed episcopus, & potestas ciuitatis in criminalib. sunt eorum iudices competentes. & ita Bononiæ seruari attestatur gl.in d.auct.habita,ver.si litem,&in §.illud,ver.professores, in proœ.fforum. Idem attestatur Cagnol. in d.§.illud,n.282. Plus dicit Abb.disput.6.Gandulphus clericus,n.9.quòd communis consuetudo,quę viget per omnia studia Italię,est ꝙ rector vniuersitatis (si est clericus) exercet iurisdictionem etiam in clericos.Ego vidi in nonnullis ciuitatibus contrarium seruari , & in specie in gymnasio Papiensi , si scholaris est clericus beneficiatus, vel in sacris, procedit episcopus & rector , si est laicus , procedit rector & potestas. Et ita pluries resc

ries rescripsit Senatus,& in specie 12.Iul.1561.P.N.& secundo Mart.1562.P.N.Propterea dic seruandã esse in quolibet gymnasio cõsuetudinem quæ ibi viget. Quod nota,qa,vt dicit Paris Put.de syn.fol.419.in ver.Scholaris, in fi.scholares sunt primi qui dant querelas ꝯ officiales in syndicatu.

24 Quęro modo, quis sit iudex competens militum in delictis? Resp. De iure communi capitanei nullam habẽt iurisdictionem, nisi in delictis militaribus, sed de more & generali consuetudine belli, capitanei de omni crimine per armigeros & pedites commisso cognoscunt & puniunt, aut puniri faciunt,& ad capitaneos recurri solet, de qua consuetudine attestatur Boer.de custodia clauium,n.29.in hoc autẽ ducatu habemus super hoc decretum conditum à senatu distinguens quomodo& per quos iudices in delictis militum cognosci debeat, quod quidẽ senatuscõsultum illustrissimus Marchio Vasti tũc gubernator iussit ab omnibus militibus obseruari, quod tamẽ non semper fuit executum. Et vidi plerunque ex iussu Senatus remitti milites delinquẽtes ad iudices loci,& è conuerso,& in specie vidi remitti ad præfectum militũ quendam militem cataphractum, qui alterum militẽ,dum esset in custodia, interfecerat,21.Ian.1557.P.N. Si verò aliquis miles reperitur cõdemnatus antequam militiam susceperit, si deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo,sed mittitur executioni condemnatio. Et ita fieri debere rescripsit Senatus in causa cuiusdam Bartholomęi Oldoini condemnati de atroci blasphemia, 5.Mar.1557. Vide in hoc proposito, quæ dixi ȷ̃.q.38.ver.Quæro etiam.

25 Modo quæro, quis sit iudex competens Iudæorum delinquentium? Resp. ꝙ iudex laicus,non autem ecclesiasticus, est eorum iudex competens. Ita colligitur ex tex.in clem.prima.de Iudęis,& ita dicunt Doctores, teste Anan.in Rub.de Iudæis.n.9. Faciunt quæ dixi s̃.hoc e.lib.§.Blasphemia, ver. Sed pone.

26 Solet etiam quandoque dubitari, nunquid officialis possit cognoscere de iniuria illata sibi, vel alicui de eius familia. Tu dic, ꝙ, Aut talis iniuria fuit illata sibi vel familiæ suę tanquam officiali,& potest de ea cognoscere: Aut est illata sibi tanquã priuato,& non potest. Ita videtur colligi ex dictis Oldr.in cons.7.vbi cõsuluit, ꝙ quidam dominus temporalis,qui condemnauerat quandam mulierem sibi subditam, ex eo ꝙ facturas seu maleficia in eius personam fecisset, tenebatur ad restitutionem, quia talis iniuria videbatur ei facta tãquam priuato. Et hanc distinctionem tenent communiter Doctores, vt dicit Alber.in l.senatusconsulto, post n.3.ff.de offi.prȩsid. Hanc etiã dicit esse communem opi. Alex.cons.13.post n.10.versi.Sextò præsuppono, lib.sexto. Roland.cons.48.n.7.li.2. Bene verum est, ꝙ si iniuria sibi illata tãquam priuato esset notoria, posset etiam super ea cognoscere. Et ita dicunt Doctores, vt ait Ana.in c.innotuit,n.8.&9.de maledicis. Dicit etiam Rolan.in d.cons.48.n.2.ꝙ ita dicunt communiter Scribẽtes.& n.14. dicit hanc conclusionem esse communiter receptam. Quod intellige vt procedat,quãdo pro tali iniuria esset pœna à iure præfixa: sed si esset arbitrio ipsius iudicis imponenda, tunc vtiq; posset vt suspectus recusari, & in omnem casum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, superior semper debet esse promptus in committẽdo cãm alteri cognoscendam, præsertim parte id petente, vel saltem in dando illi adiunctum, vt iudicia sine suspicione pertranseant. Dicit tamen Bal. in l.1. C.vnde vi, prout illum refert Paris Put.de synd.fo.275.n.5.& fo.335.n.4.ꝙ quidquid sit de iure, hodie magni domini habent hoc de consuetudine, vt possint cognoscere de propria iniuria. Bene verum est, quòd ex eorum molestia eius cognitionem plurimum committunt.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Clericos pro delictis per eos commissis non posse puniri nisi à iudice ecclesiastico.*
2 *Et an hoc priuilegium sit clericis concessum à iure diuino?*
3 *Et an valeat consuetudo, quòd clerici possint criminaliter conueniri coram iudice laico?*
4 *Et an possit clericus huic priuilegio renunciare?*
5 *Et an clericus, citatus à iudice seculari pro delicto, teneatur comparere, & allegare coram eo priuilegium clericatus?*
6 *Et an possit clericus pro crimine reconueniri coram iudice laico?*
7 *Et an clericus illegitimè natus gaudeat hoc priuilegio fori?*
8 *Et an clericus coniugatus gaudeat hoc priuilegio fori?*
9 *Et quid si sit bigamus?*
10 *Et quid si vnicam tantùm vxorem duxit, sed illam post adulterium commissum cognouit?*
11 *Et quid si post delictum effectus fuit bigamus?*
12 *Et an clericus coniugatus, qui non abstinet à negociationibus & armis gaudeat priuilegio fori?*
13 *Et an clericus coniugatus, non incedens in habitu & tonsura clericali gaudeat priuilegio fori?*
14 *Et quis sit habitus & tonsura clericalis?*
15 *Et quid si clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde post delictum reassumpserit?*
16 *Et quid si reassumat tonsuram post condemnationem?*
17 *Et quid si clericus non deferat tonsuram, quia non habeat capillos?*
18 *Et an clericus coniugatus mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniungatis competentia?*
19 *Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium antequàm sit ter monitus?*
20 *Et quid si facta sit generalis monitio in synodo?*
21 *Et quis iudex cognoscat super clericatus exceptione, ecclesiasticus an secularis?*
22 *Et quis super habitu & tonsura?*
23 *Et an clericus non deferens habitum & tonsuram, & immiscens se enormitatibus, amittat priuilegium fori?*
24 *Et quid in clerico incedente in habitu & tonsura?*
25 *Et an clericus factus à principe officialis, si in officio delinquat, possit ab eo puniri?*
26 *Et an clerici reperti cum armis possint à iudicibus secularibus puniri?*
27 *Et an clericus committens crimen Læsæ Maiestatis contra principem secularem possit ab eo puniri?*
28 *Et an clericus, deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri?*
29 *Et an clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem?*
30 *Et an hoc casu requiratur solennis degradatio?*

1 Omnium autem exceptionũ, quæ in causis criminalibus ad declinandam iudicum iurisdictionem ꝓponuntur, nulla frequentior est quàm
2 clericatus, de ea igitur in primis videamus. †Et qdem in hac materia facienda est cõclusio, ꝙ iudex secularis nullo mõ potest occasione alicuius delicti procedere cõtra clericum, aut religiosum, tex. est in c. cùm nõ ab homine. de iud. Et hoc priuilegium, ꝙ clerici non possint iudicari à laicis, est eis concessum à iure diuino. Et hæc est communis opi. vt dicit Alciat. in d.c. cùm non ab homine, n. 2. Didac. practica q. 31. n. 1. qui refert idem attestari Fel. in c. 2. col. 1. de maior. & obed. & Rochum de consuetud. fol. 51. col 4. & Rebuffum in concordat. in Rubr. de protectione, quæ tamen conclusio in puncto iuris non transit sine difficultate, saltem quo ad clericos, qui non sunt in sacris constituti.

3 Sed ea retenta infertur, ꝙ non valet consuetudo, ꝙ in causis criminalib. clerici conueniantur corã iudice seculari, vt colligi videtur ex tec. in c. clerici. de iud. & est cõmunis opi. vt ait Didacus in d.q. 31. n. 5. quam ego etiã sequor, quo ad hoc vt non valeat cõsuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibus subiicerẽtur iudicibus laicis, sed cõsuetudo particularis, ꝙ in aliquibus casibus vel causis, & aliqui clerici, puta in minoribus constituti possint puniri à iudice seculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indistinctè obseruatur. vide quæ dixi ș. q. 41. ver. Sed quid dicendum.

4 Secundò infertur, ꝙ non possunt clerici huic priuilegio tacitè vel expresè renunciare, vt est text. in c. si diligenti, vbi Doctores omnes notãt, de fo. comp. & est cõis sententia Doctorum, vt attestatur Boer. super consuet. Bituricen. fol. 26. col. 3.

5 Est autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à se ipsa proponatur, & ideo non teneatur clericus citatus per iudicem secularem occasione alicuius delicti corã eo per se, vel per procuratorem comparere, & exceptionem clericatus ꝓponere, vt dicit Archid. in c. 2. 15. q. 4. & est communis opin. vt attestatur Fel. in c. veniens, in vltimis verbis, de accusatio. Quod intellige, nisi in citatione exprimeretur talis causa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta quia esset vasallus, iuxta ea quæ dixi ș. li. 4. §. Feudum, q. xc. ver. Sed quid si dominus, & ver. Et hæc quidem. Cæterùm in casibus, in quibus clericus non potest à iudice laico iudicari, licet citat⁹ sit prorsus ꝯtumax, non potest contra eum iudex secularis procedere, & si procedat, omnia sunt nulla, neque ipse tenetur hoc allegare, neque etiam post sententiam. Et ita se consuluisse, & intellexisse, ꝙ ita fuit iudicatum, testatur Deci. consil. 241. in primis verbis. quem refert Dida. pract. q. 33. nu. 2. Et si distulit illud allegare, nõ [illegible] eterea poterit iudex laicus illum in expens[illegible] demnare, sed est remittendus ad iudicem suum ecclesiasticum, etiã respectu refectionis impensarum, vt in facti contingentia iudicauit curia Neap. teste Grammat. vot. 18. quem refert Carauita super ritu lxv. magnæ curiæ, nu. 1. Quinimo etiam si deinde cõtigerit clericum carcerari, non potest cogi vt soluat, neq; etiam pœnam ipsius cõtumaciæ, licet pecuniaria sit, sed est libere dimittendus. Et ita in facti ꝯtingentia decisum fuit in curia Delphin. vt per Guid. Papæ deci. 450. suprà quęstione. licet curia Neap. cõtrarium iudicauerit, vt per Gramm. voto 27. & malè secũdum eum. quam decisionẽ curiæ Neap. aliter refert Foller. in prac. cri. f. 63. n. 39. in fi. Scias tamẽ, ꝙ Bar. in l. non videtur. j. nu. j. ff. de iud. videtur tenuisse contrariũ, ꝙ scilicet clericus citatus coram iudice laico, si non compareat, & alleget se clericum, possit mulctari, & hoc nisi in citatione dictũ sit. Citetur presbyter talis, vel aliqd aliud, ex quo appareat, ꝙ ille esset clericus, quod tamen iudices nostri temporis non solent apponere in suis citationibus, licet secundum eum malè faciant, nõ tamen potest contra clericum contumacem perueniri ad secundum decretum, quia non dicitur latitare, ex quo non tenetur in eo iudicio respondere. Et illam opin. Bart. seruari attestatur Aufrer. in apost. ad decis. Tholos. 165. Sed certè communiter canon. tenent contra Bar. vt attestatur Gauẽs. super 235. ritu magnę curiæ, n. 11. Et ita quicquid seruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in casibus, in quibus non tenetur comparere, non mulctatur, & si mulctatus fuerit, quandocunque doceat se clericum, solet talis mulcta reuocari, & annullari. Et ita puto seruari debere à iudicibus Deum timentibus.

6 Et hæc quidem conclusio, ꝙ scilicet clericus non posset à iudice laico criminaliter iudicari, ꝓcedit, siue clericus pro crimine coram iudice laico conueniatur, siue reconueniatur, nã clericus non potest coram iudice seculari pro crimine ciuiliter neque criminaliter reconueniri. Et hæc est communis opin. vt attestantur scribentes in c. at si clerici. de iud. & in specie Imol. post nu. 5. & Dec. nu. 148. quem refert Berous ibi. nu. 150. Card. Alex. in c. multi, col. penult. vers. in fi. gl. 2. q. 1.

Hab

7 Habet etiam locum hæc conclusio,quamuis cleric⁹ sit illegitimus, licet enim illegitimè nati, sint maximè odiosi sacris canonibus, vt dixi s̃.li.2.§.Filius,tamen etiam clericus illegitimus gaudet priuilegio fori, & ita in facti contingentia decisum fuit per consf.Neap.vt refert Gram.decis.81.

8 Quæro, an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Resp.quod sic,nam propter coniugium non perditur priuilegium,quod in criminalibus non possit puniri à iudice seculari, dummodo cum vnica tantum, eaq; virgine matrimonium contraxerit, & habitum clericalem tonsuramq; deferat, vt est tex.c.vnic.de cle.coniug.in sexto, & est communis opi.vt ait Didac.prac.q.31.post n.7.ver.Prima

9 igitur.† Si verò sit bigamus,potest à iudice laico puniri, intellige tamen, si propriè sit bigamus,scilicet si duas vxores duxerit,nam alij interpretatiuè bigami dicuntur,vt dixi s̃.lib.2.§.clericus,& ideo non possunt à iudice laico puniri.

10 Sed an ille, qui vnam tantùm vxorem duxit virginem,illamq; propter adulteriū dimisit,& deinde reconciliatus est, dicendus est bigamus, quo ad hoc vt amittat priuilegiū fori? Resp.Certè clericus,qui vxorem post adulterium ab ea commissum carnaliter cognoscit, etiā si ipse adulterium ignoret,dicitur bigamus secundum communem opi.etiā si ex præcepto ecclesię illam inuitus cognouerit,vt dixi in lo.præall.Nihilominus cū talis interpretatiuè dicatur bigamus, dicendum est,quod non amittit propterea priuilegium fori. Et ita tenent concorditer omnes,vt attestatur Auf.in decis.Tholos.64. referens ita fuisse decisum in facti contingentia.

11 Sed pone, quod aliquis clericus solutus commiserit aliquod delictum, & de eo fuerit accusatus,deinde postea effectus sit bigamus,nunquid erit curię seculari remittendus? Resp. quod non, attenditur enim status,in quo erat tempore delicti.Et ita conclusum fuit ī curia Thol. vt per Aufrer.deci.377. Qua ratione pariter etiam decisum fuit per consilium Neap.quod si clericus post commissum delictum vxorem duxerit,nō potest de eo delicto cognosci per iudicē secularem, sed debet ad iudicem suum ecclesiasticum remitti,prout conclusum fuisse refert Gramma.decis.x.non obstantibus (vt ipse ait)clamoribus fisci, quē refert Carauita super ritu 66.magnæ curiæ, n.9.qui tamen de hac decisione dubitat,vt ibi per eum.

12 Hęc verò omnia procedunt,dummodo talis clericus coniugatus abstineat à negociationibus & armis, aliàs autē si ab eis non abstineret, posse nō obstante clericatu per iudicem laicum puniri. Et hæc est communis opi. vt dicit Bertr.cons.13.n.5.lib.8. Et quod clericus coniugatus debeat abstinere à negociationibus,à quibus alij clerici nō coniugati tenētur abstinere, aliàs priuilegium fori amittat,tenuit Inn.in c.fi.de vita & honest.cler.& ita firmant cōmuniter doctores, vt dicit Alex.de Neuo,cōs.lx.n.4. Quæ autem negociationes sint clericis interdictæ,dixi s̃.li.2.§.Clericus.

13 Dixi clericum coniugatum gaudere priuilegio fori,dummodo incedat in habitu & tonsura clericali,licet hodie (secundum aliquos)de consuetudine clerici coniugati non incedant in vestibus& tonsura clericali,vt fatetur esse generalem cōsuetudinem Fulg.cons.123.n.1.†Sed quęro,quis dicatur in hoc proposito habitus clericalis? Resp.Omnes concludere videntur, quod non sit à sacris canonibus determinatus clericis aliquis habit⁹ ab aliis distinctus, & ideo, quod sit attendenda consuetudo

14 regionis.†Propterea ad iudicādum an aliquis incedat in habitu & tonsura clericali, vidēdum est, an ille, qui in aliquo habitu incedit,prima facie si videatur in populo iudicabitur clericus, an autē laicus.Et certè vera est hęc conclusio,si affirmatiuè intelligatur,scilicet, quod sacri canones non constituunt specialiter clericis certum habitū,sed negatiuè nō est vera, nam multi habitus sunt per sacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri potest in locis allegatis per Foller. in pract.cri.fo.64.n.42.& seq.Quid ergo si clericus deferat biretum seu capitium bipartitū,seu virgatum aut duorum colorum? certè non dicetur incedere in habitu clericali,& ita fuit iudicatum per curiam Tholos.teste Aufrer. decis.227. idemq; si deferat colletum sic virgatum,vt eadem curia iudicauit,dec.252. Et refert Pract.Millei,fol.73.n.8. quod quidam clericus cōiugatus,eo quod habebat calligas bipartitas, Tholosæ reputatus fuit laicus,& pro crimine tanquā laicus fuit laqueo suspēsus.Et nota in hoc proposito,quod quamuis secundum opi.magis communē, cognitio, an aliquis sit clericus,vel ne,pertineat ad iudicem ecclesiasticum , de quo vidēda sunt ea,quæ dixi j̃.ver.Regulariter autem.nihilomin⁹ si dubitetur super habitu,an sit clericalis vel nō,hæc cognitio spectat ad iudicem laicum,non autem ad ecclesiasticū.Et ita decisum fuit in facti cōtingentia in parlamento Delphi.vt refert Guido Pa.decis.138.& cons.cx.n.2.vbi pariter in facto ita consuluit.

15 Sed hic quæro, quid si clericus coniugatus, qui ante tempus commissi criminis non incedebat in habitu & tonsura,reassumpserit habitum & tonsuram,& incontinenti aliquod crimen commiserit,nunquid gaudebit priuilegio fori? Resp.Ioan. And.in c.Ioannes.in 4.q.de cler.coniug.tenuit,quod sic.referens ita fuisse Paduæ determinatum, licet communiter doctoribus (vt ipse ait)non placuerit,& illum sequuntur communiter Scribētes, vt dicit Alexan.cons.8. post n.4.lib.j. & cons.149.n.7.lib.6.quem refert Mars.sing.480 Apud Doctores. Hanc etiam dicit esse communem opi.Dida. in d.q.pract.lj.post n.7. vers.Quintò potissimum, secundum quam in facti contingentia consuluit Christoph.de Castil.cons.5. Quod tamen ego intelligo vt procedat, nisi talis clericus habitum & tonsuram reassumpsisset in fraudem, vt etiam dixi j̃.statim,ver.Sed quid si clericus.

16 Sed quid si clericus coniugatus, solitus aliquando deferre tonsuram,fuerit cōdemnatus tempore quo nō habebat tonsuram pro aliquo delicto per eum commisso, nunquid si reassumat tonsuram, & deinde captus sit à iudice seculari,poterit ab eo puniri? Resp.quod non, sed est remittendus ad iudicem ecclesiasticum. Et ita fuit decisum per curiam Thol.teste Aufrer.decis.104.Hoc tamen locum non haberet,vbi appareret,quod ipse cleric⁹ reassumpsisset habitum & tonsuram in fraudem,vt pariter in facto fuit iudicatū per eandem curiam Tholos.vt refert Aufre.decis.144.vbi dicit,quòd ita tenent communiter legistæ,& decis.147.

17 Quæro nunc , quid si clericus non deferat ton-

suram, quia nõ habet capillos? Resp. ꝙ excusatur, & ita conclusum fuit in curia Thol. vt per Aufre. decis. 256. Nã ad impossibile nemo tenetur. Quod nota pro clericis, quibus morbo gallico implicitis aliquando solent capilli cadere.

18 Vnum etiam scias, ꝙ clericus coniugatus, qui vnicam tantùm, & virginem vxorem duxit, ea mortua, recuperat omnia priuilegia, quæ competunt clericis nõ coniugatis. Ita dicit Abb. in c. clericus, el 2. n. 4. de vita & honest. clericorum, cuius opinionem ferè vnanimi sententia probant omnes, vt attestatur Dida. in d. pract. q. 31. post nu. 7. ver. Quinto potissimum. in fi.

19 Hæc autem, quæ de clerico non deferente habitum & tonsurã dicta sunt, intelligi debent vt procedant in eo, qui est coniugatus. Cæterùm clerici non coniugati, licet nõ incedant in habitu & tonsura, gaudent priuilegio fori, nec possunt à iudice laico puniri, c. si iudex laicus. de senten. excomm. in sexto. Bene verum est, ꝙ si talis clericus fuerit ter monitus à suo prælato, vt deferat habitum, & tonsuram, & ipse (neglectis monitionibus) adhuc incedat sine habitu & tonsura, tũc in omnibus reputatur pro laico. Et hæc est differentia in hoc ꝓposito inter clericum coniugatum, & non coniugatum: nam clericus coniugatus, eo ipso ꝙ nõ defert habitum & tonsuram, absque alia monitione amittit priuilegium fori. Et hoc omnes fatentur, vt ait Did. pract. q. 32 post n. 1. Clericus autem nõ cõiugatus non amittit priuilegium nisi post monitionem. Et hæc est communis opi. vt ait Did. in d. q. 32. n. 1. Et ita videtur communiter practicari, vt dicit Imola in c. fi. post n. 7. ver. Aduerte tamẽ, de vita & honest. clericorum. Sed certè Alexã. de Neuo cons. lix. n. 4. dicit verum non esse, ꝙ ita seruetur, & reuera apud nos non seruatur: nam clerici, qui non sunt in sacris, neque habent beneficia, si non incedunt in habitu & tõsura, puniuntur indistinctè per iudices seculares, etiam si à suo prelato moniti nõ fuerint. Et ita rescripsit Senatus pretori Bobij, & vicario Episcopali eiusdẽ ciuitatis, qui contra huiusmodi obseruãtiam quandam inhibitionem fecerat ipsi prætori, quam postea reuocauit. 7. Aug. 1562. P.N. In regno autem Neap. seruatur, ꝙ clerici etiam in minoribus constituti, & habentes etiam solũmodo primam tonsuram, gaudent priuilegio fori, etiam si non incedant in habitu clericali, vt pluries decisum fuisse in sacro cons. refert Gramm. voto 33. in fi. & super const. Reg. fol. 4. post n. 4. Vbi tamen subdit, ꝙ post promulgatam quandam constitutionem Papæ Clementis, & deinde Pape Pauli, aliter fuit obseruatũ contra clericos non beneficiatos, neque in sacris constitutos. Quinimò Alex. in cons. præallegato, n. 6. in fin. tenuit, ꝙ quantum ad amissionem priuilegij clericalis circa forum, nulla sit differentia inter clericos in minoribus, & clericos in sacris constitutos, & allegat plures id tenentes, subdens, ꝙ hanc opinionem ꝙ clericus se gerens pro laico, deprehẽsus in crimine, possit puniri per iudicem laicum, communiter videntur tenere Doctores, fortè moti hac ratione, quia his temporibus prælati reddũt se valdè difficiles in huiusmodi monitionibus faciendis, vt etiam dicit Afflict. super 1. parte constit. Regni. rubr. 3. post nu. 29. & ne eorum iurisdictio restringatur, potius tolerant vitia clericorum eis subditorũ. Quod an bene factũ sit, Deus ipse iudicet. Cæterùm clericus beneficiatus licet incedat armatus vt miles, nõ potest à iudice laico puniri, & ita declarauit Senatus in causa cuiusdam Ludouici Scribani, 21. Maij 1554. P.N.

20 Sed quid si facta sit monitio generalis in synodo, nunquid illa vnica sufficiat pro trina monitione? Resp. ꝙ sic, modo fiat expresè sub pœna priuationis priuilegij clericatus. Ita tenuit Host. in c. j. ne clerici, vel monachi, & est cõmunis opi. vt dicit Alex. de Neuo cons. lx. n. 14. Talis enim monitio in synodo facta, habet vim constitutionis, in qua regulariter vnica sufficit monitio, neq; plures requiruntur.

21 Regulariter autem si clericus captus sit per iudicem secularem debet remanere penes eum, donec fuerit cognitum per iudicem ecclesiasticum de clericatu, & comperto ꝙ sit clericus, debet remitti ad eundem iudicem eccl. Et ita seruari attestatur Afflict. in d. Rubr. post n. 19. Hec enim probatio & cognitio, an aliquis sit clericus, siue ecclesiastice iurisdictionis, debet fieri coram iudice ecclesiastico, non autem coram iudice seculari. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in c. decernimus, post nu. 4. versi. coram quo, de iud. Hanc etiam opi. dicit esse communem Didac. in pract. q. 33. n. 1. vbi etiã attestatur ita seruari in Hispania. In hoc tamen Ducatu aliter seruatur, nam clericus, cõtra quem procedit iudex secularis pro aliquo delicto, exhibet coram ipso iudice seculari iura sua, & instrumenta, & eis visis, iudex secularis illũ remittit ad suum iudicem ecclesiasticum, vbi sit in casu remissionis. Et ita seruari debere rescripsit Senatus Pretori Laude in causa cuiusdam Bartholomei de Basilica Petri, qui faciebat se clericum beneficiatum, 5. Nouembris, 1556. P.N. Illi tamen, qui non sunt constituti in sacris ordinibus, neq; deferunt habitũ, & tonsuram, vltra clericatũ tenẽtur exhibere titulum beneficij, & probare, ꝙ sint etiã in quasi possessione ipsius beneficij, aliàs non remittuntur ad iudices ecclesiasticos, vt s. dixi. Cæterùm si sit controuersia non super clericatu, sed super habitu vel tonsura, iudex laicus ꝓcul dubio est super eo iudex competẽs, vt dixi s. ver.

22 Dixi clericum, circa fi. † Debet autẽ iudex ecclesiasticus statim ꝙ ei innotescit clericum sibi subditũ à iudice seculari detineri, illum repetere, aliàs posset tanquam negligens ab administratione deponi, & fortè etiam criminaliter puniri, prout in facti contingentia consuluit Chass. cons. 38.

23 Quæro modo, quid si clericus, qui non defert habitum, & tonsuram immisceat se enormitatibus, nunquid ẽt si à prælato suo non fuerit ter monitus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice laico puniri? Resp. Hæc est ardua quæstio, in qua Doctores multum variè loquuntur, & tota pendere videtur ab intellectu text. in c. perpendimus. de senten. excommuni. Ex quo secundum Doctores magis cõmuniter colligi videtur, ꝙ sacerdos, qui dimisso habitu & tõsura immiscet se enormitatibus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice seculari puniri. Et plures opin. recenset Cap. decis. 161. in causa Crusconi, licet non dicat quid in illo casu fuerit iudicatum. In hoc igitur arti. alii qui dicunt, ꝙ clericus, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, non ꝓpterea amittit

priuile

priuilegium fori,nisi prius etiam fuerit à suo episcopo vel prælato admonitus trina monitione, vt à prædictis desistat, & habitum reassumat. & hanc dicit esse communem opi.Rol.cons.4.n.31. lib.j.referens id attestari Ale.cons.8 lib.1.de quo j.mentionem faciam. Viuius, qui alios refert, vt ipse ait,idem attestantes,in lib.commu.opi. vers. clerici à potestate. Mench.lib.3.de testa.§.22.nu. 63.& dicit etiam Alb.in 2.par.stat.q.42.se vidisse communiter seruari, quod exigatur monitio, & si post monitionem se non correxerint, perdant tunc priuilegium clericale, & subiaceant iudici seculari. quem refert, & idem attestatur Cæpol. cons.cri.11.vers.quintum etiam requiritur. Alij, vt Card. in d.cap.perpendimus, faciunt differentiam,an talis clericus immiscens se enormitatib. interficiatur ab aliquo priuato, an autem à iudice. & dicunt, ꝙ priuatus potest illum interficere absque eo, ꝙ incurrat excommunicationem, ex quo propter delictum est ipso iure priuatus priuilegio.c.si quis suadente diabolo.17.q.j.de quo priuilegio dixi j.q.77. vers.percutiens clericum. & aliis seq.Secus autem in iudice,quia, secũdum eos, cùm puniendo talem clericum iudex violet immunitatem fori ecclesiastici, non effugit pœnam excommunicationis:& dicit Car. ꝙ illud c. perpendimus,communiter ita intelligitur,ꝙ scilicet ille comes vt priuatus, illum presbyterum interfecerit.Sed certè hoc nullo modo est tenendum, & expressè illud reprobat Ale. de Neuo in d.cons.59.num.12.dicens,ꝙ Card.in hoc verum non dicit, & ꝙ imò cæteri Doctores, nemine discrepante,tenent, ꝙ non incurratur excommunicatio propter mortem talis clerici,quia priuatus erat priuilegio fori, & quòd communiter intelligunt illum text. ꝙ comes tanquam iudex, non tanquam priuatus interfici fecerit illum presbyterum. & certè esset absurdum aliter dicere, vt demonstrat latè Ale.de Neuo in loco præal.& apertè hoc sonant verba tex.dum dicit à B.comite iussus est fustigari, qui postea eius mandato traditus patibulo expirauit, quæ verba fustigationis, & patibuli non conueniunt priuatæ vindictę,sed publicæ iustitiæ. Gofre.autem relatus per Ale.de Im.in allegato cons.8.post n.2.dicebat,ꝙ ille tex. in d.c.perpendimus,procedit in clerico constituto in minoribus, vt scilicet si dimittat habitum, &tonsuram,& immisceat se enormitatibus,amittat priuilegium fori, non autem in clerico in sacris constituto. Sed certè hoc expressè repugnat tex. in d.c. quod expressè loquitur in sacerdote, &ideo subdit Ale.de Im.ibi,quòd iste intellectus non est tenendus,sed ꝙ verior,& magis communis intellectus est,ꝙ d.c.perpendimus, locum habeat in priuilegio canonis, si quis suadente, de quo dixi j. q. 77. vers.sed an percutiens, non autem priuilegio fori. nam istud, secundum eum, non admittitur nisi præcedente monitione.& re uera negari non potest,quin iste intellectus multum applaudat literæ illius c. dum dicit, propter hoc ad obtinendam absolutionem apostolicam sedem adire cogantur, quæ verba magis videntur conuenire excommunicationi, quæ infertur ex dispositione canonis,si quis suadente.quàm illi,quæ infertur propter violatum priuilegium fori.Et ꝙ monitio requiratur,dicunt in practica seruari Alb.& Im.in locis per me s.relatis. & secundum hanc opi.Alex.de Im. in d.cons.8. dicit millies, imò semper fuisse iudicatum per curiam, & consilia Neap.Gram. super consti.Regni, fol.29. col.j.vers.decimo vbicunque. Sed tamen neque iste intellectus est communis:nam vt fatetur Card. ibi in 10.opp. scribentes indistinctè tenent, ꝙ si clericus,dimisso habitu clericali,immiscet se sæuis, perdit omne priuilegium, etiam quo ad forum,etiam si non fuerit ter monitus:prout illum refert, & attestatur hanc esse communem opin. Ale.de Neuo in allegato cons.59.post nume.20. Aliqui verò licet transeant cum hac sententia, ꝙ s.non requiratur monitio : addunt tamen,ꝙ talis clericus non modo immiscuerit se enormitatibus,& sæuis,sed diu etiam in illis perseuerauerit. & ita hanc opi.tanquam magis communem obseruari, & tempore suo obseruatam fuisse asserit Aufrer.in repe.cle.j.de off.ord.reg.j.nu.27.quem refert Boss.in tit.de foro compe.num.139.Pract. Conr.fol.247.limi.19.& Gram.in loco s.allega. Dida.pract.q.32.post nu.2.ver.tertiò his erit.vbi etiam dicit, quòd credit eam moribus receptam in clericis primæ tonsuræ. & dicit Chassan. super consuetud. Burgund. in tit. des iustices & droits d'icelles.§.5.in verb.s'il n'a grace. num.55.quod hanc opi. vidit communiter obseruari. Exempla tamen,in quibus idem Aufrer.refert d.opi.obseruatam fuisse,non sunt in clericis,qui diu in enormitatibus perseuerassent, sed in his, qui aliquod delictum enorme & sæuum perpetrassent, scilicet in clerico, qui occiderat per insidias virum, cuius vxor erat eius adultera,& in alio,qui commiserat crimen læsæ maiestatis, & huiusmodi. Hanc eandem opi.nulla facta mentione de perseuerantia, tanquam magis communem obseruatam fuisse,refert Boer.decis.69.num.16.& seq.in clerico, qui ex proposito occiderat quendam barbitonsorem,& in aliis,prout etiam multa huiusmodi exempla in primo delicto enormi, absque vlla perseuerantia, aut reiteratione refert Gul.Bened. in j.parte repe. c.Raynutius. in verb. &vxorem nomine Adelasiam.decis.2.fol.80.nu. 149.& seq. secundum quam etiam decisum fuit per Parlamentum Tholos. teste Guid.Pap.decis. 138.in camera consilij. ex quib.omnib. apparet, ꝙ secundum magis communes decis.præalleg.& consuetudine approbatas, clericus siue in sacris, siue in minorib. constitutus, qui dimisso habitu clericali aliquod enorme delictum committit,etiam nulla monitione præcedente, amittit priuilegium fori, & potest à iudice laico puniri. & ab hac opin. putarem non esse consulendo aut iudicando recedendum, salua semper determinatione S.matris ecclesiæ.Et reuera videmus,ꝙ prælati clericos criminosos,vt plurimum,leuiter castigant,&licet qñq; eos ad perpetuos carceres condemnent,tamen illos postea relaxant plerunque ac dimittũt:ex quo oritur in populo scandalum, videre clericos & laicos eiusdem delicti reos adeo diuersimodè puniri, vt.s.laicus pœna mortis afficiatur,& in frusta scindatur:clericus autem aliqua leui pœna castigatus per forum ambulet. idemque populus contra prelatos & clericos intumescit,& murmurat:vt dicit Anch.in c.ea quæ fiunt.de re.iu.in 6.& alij,quos refert Boer.d.deci.

69.nu.9.Propterea non est mirum, si quandoque iudices seculares in remissionibus clericorum ad iudices ecclesiasticos faciendis, difficiles se præstant.

24 Cæterùm si clericus incedat in habitu & tonsura, cessant hęc omnia: nam quantumcunque grauia crimina committat, & illa reiteret, in eisque perseueret, nunquam efficitur de foro seculari. & hanc dicit esse communem opin. Boss. in ti.de foro comp.post nu.134.& ita semper vidi obseruari. Bene verum est, quòd si clericus esset seditiosus, & turbaret publicam quietem, solet Senatus, etiam quòd sit in sacris, illum ad tempus eiicere ab illa ciuitate vel loco, quem perturbat, prout factum fuit proximis annis in quodam archipresbytero, 18.Aug.1559.P.N. Et potest talis prouisio tolerari, quia videtur facta non minus ad beneficium ipsius clerici, ne.s.offendatur, quàm aliorum. Vidi etiam per Senatum condemnari ad triremes per decennium quendam fratrem Desiderium ex monasterio Castellarij, qui confessus fuerat se totondisse pluries monetā, 14.Septemb. 1560. A.C. habita tamen prius fide ab eius superiore, quòd fratres habebant illum pro incorrigibili, & pro membro putrido. Faciunt quæ dixi j. ver.successiuè quæro.

25 Quæro, pone, ꝙ clericus fuit admissus per principem ad aliquod officium seculare, & in ipso officio deliquerit, nunquid poterit ab ipso principe, vel alio iudice seculari puniri? Resp. quòd non, etiam si tantùm in minoribus sit ordinibus constitutus. & hanc esse communem opi. attestatur Aufrer.in d.cle.j.nu.25. de off.ordi. quem refert Dida.in pract.q.33.post nu.6. subdit tamen Aufrer. in loco præal. quòd hæc conclusio in Gallia non seruatur in practica. & ita etiam videmus quotidie principes seculares tales clericos etiam in sacris constitutos priuare officio, & etiam mulctare pœnis pecuniariis, vbi qualitas facti hoc exigit, vt etiam dicit esse cōsuetum seruari in regno Franciæ Gul.Bene.in j.par.c.Raynutius. in d.ver. & vxorem nomine Adelasiam.decis.2.fo.81.nu. 155. licet forte de iure malè sustineri posset.

26 Vlterius quæro, nunquid clerici reperti cum armis prohibitis ex forma ordinum, & proclamationum principis secularis, possint à iudice laico puniri? Resp. Resolutio huius quæstionis videtur pendere ab illo articulo, nunquid talia edicta ligent clericos. in quo mihi semper placuit opin. affirmatiua, quæ etiam est magis communis, vt dixi s. libr. j. Et patet ex auctoritatibus allegatis per Dida.in pract.q.33.nu.7. ex quo talia proclamata concernunt publicam vtilitatem, & quietem totius populi, prætereaque armorum vsus non modo de iure ciuili, sed etiam de iure canonico est interdictus, vt ibi dixi. Hac igitur opi. retenta, dic, quòd si clerici fuerint reperti cum ipsis armis prohibitis, potest iudex laicus, seu eius familia ipsos spoliare, & arma eis auferre, neque tenentur illa eis restituere. & ita passim obseruatur, & in specie id in Hispania seruari attestatur Dida.in d.q.33.num.7. & libr.2.resolu.c.20.in fi. Pla.lib.j.delict.c.8.nu.26. Aliàs sequeretur, quòd clerici possent cum armis liberè vagari, & impunè turbare quietem ciuitatis, quod esset absurdissimum, & nullo modo tolerandum. Quo verò ad pœnam corporalem, credo ꝙ contra eos exequi non possit, sed si sit pecuniaria, bene posset exequi, non tamen potest iudex secularis ab eis illam exigere, sed sunt puniendi per iudicem suum ecclesiasticum, secundum opi. Io.de Pla.in §.item lex Iulia.insti.de pub.iud. Et ad hunc effectum iudex, & familia secularis posset & deberet talem clericum cum armis deprehensum impunè detinere, & consignare suo iudici, vt illum puniat, iuxta ea quæ dixi s.q.28.ver.si verò loquimur. & licet Dida.in loco præal.dicat, ꝙ fortè non tenebitur iudex ecclesiasticus eis imponere pœnam comminatam in edictis principis secularis, sed solùm eos punire pœna arbitraria, ego in pœna pecuniaria credo, ꝙ tenebitur eam illis imponere. non enim video quomodo dicerentur clerici ligari huiusmodi edictis, vt est communis conclusio, cum qua etiam ipse sentit, nisi ligarētur etiam pœna pecuniaria in eis imposita. Bene quo ad pœnam corporalem, teneo ꝙ nullo modo eos liget. Cæterum quicquid sit de iure, in Gallia iudices seculares puniunt clericos arma vetita deferentes, vt attestantur multi, quos refert Dida.in loco preal. Chas.super consuet.Burg.fol.52.nu.79. vbi refert etiam hic Mediolani, dum ipse esset vicarius iustitiæ, captum fuisse quendam clericum de nocte cum armis, qui fuit punitus pœna pecuniaria & euasit corporalem. in Gallia autem dicunt hoc eis licere ex priuilegio Rom. Pontificis.

27 Quæro, nunquid clericus committens crimen læsæ maiestatis posset puniri per principem, aut iudicem secularem, cui sit temporaliter subditus? Resp. De iure loquendo, quòd non. clericus enim non dicitur propriè committere crimen lęsæ maiesta. cùm non sit verè subditus, vt dixi s.§. læsæ maiestatis.ver.vidi quandoque. Et ita reperio in facti contingentia consuluisse Barb. cons. 22.dub.j.libr.3.Rol.cons.4.lib.j. Tamen de facto principes seculares pluries seruant contrarium, quia in hoc crimine, cùm agatur de ipsorum vita aut statu, non solent clericos remittere ad iudices suos ecclesiasticos, sed ipsi per suos iudices illos examinari faciunt & torqueri, & quandoque etiam suspendi, & possent fortè principes & iudices seculares hoc facientes excusari per text.in c. perpendimus. de sent.exc. & ea, quæ dixi s. vers. quæro modo. Sed nunquid clericus postquam erit iudicatus à iudice suo ecclesiastico, ꝙ commiserit tale crimen læsæ maiesta. erit deinde degradandus, & tradendus curiæ seculari? Resp. ꝙ proculdubiò est degradandus, non tamen actualiter, sed verbaliter tantùm. & hæc est communis opi. vt dicit Cur.iu.cons.159.nu.j. prout illum refert Villalob. in sua collecta commun.opin. litera E. nu.99. & licet Ab.in d.c.at si clerici.in prin.in vlt. verbis, tenuerit, quòd est deinde tradendus curiæ seculari, tamen communis opi. videtur esse in contrarium, vt ait Boss.in tit.de foro compet.nu. 137. & in ti.de crim.læsæ maiest.post nu.86. Nemo est qui nesciat hoc crimen lęsæ maiestatis esse atrox, & enorme, propterea dicerem iudicem ecclesiasticum posse talem clericum, etiam non expectata incorrigibilitate, tradere curiæ seculari, non tamen teneri, iuxta ea quæ dixi j. ver. pariter etiam.

28 Solet etiam quandoque dubitari, nunquid clericus

ricus deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri, dixi j̃.q.38. vers.sed hic quæro.

29 Item quæro, nunquid clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem? Respon. ꝙ sic: tales enim assassini sunt diffidati à toto populo Christiano, & possunt à quocunque impunè offendi, vt est tex. in c. vnic. de hom. in 6. & dixi s̃. hoc eo. lib. §. assassin. ver. sed quæro.

30 Sed quæro, Tu scis, ꝙ in casibus, in quibus clericus potest puniri à iudice seculari, requiritur solennis degradatio, & traditio curiæ seculari, vt dixi j̃. vers. scias autem. & seq. nunquid hæc etiam requiruntur, quando clericus de assassinio imputatur. Resp. ꝙ non requiratur actualis, neque solennis depositio, vel degradatio. & est communis opi. vt dicit Lambert. in c. j. q. 11. nu. 88. de hære. in 6. quem refert Viuius in libr. communium opi. in verb. iudex laicus potest. Diaz in pract. cri. can. 91. Dida. libr. 2. resolu. c. 20. post nu. 10. vers. sextò deducitur. Pla. lib. j. delict. c. 19. nu. 26. referens idem attestari Remig. Gon. de immu. eccle. fol. 144. fal. 5. nu. 10. & ita in practica obseruatur, vt ait Diaz in d. c. 91. quem refert Pract. Conr. fo. 247. ver. 18. fallit.

31 Bene verum est, ꝙ requiritur sententia declaratoria, per quam iudex pronunciet ipsum esse assassinum. & hæc est communis opi. vt dicit Prac. Carer. fol. 289. nu. 11. Cap. decis. 112. nu. 2. Pla. in d. c. 19. nu. 27. qua declaratione sic facta, non requiritur alia sententia, per quam imponantur pœnæ contentæ in d. c. vnic. sed statim illas incurrit ipso iure, & facto. & ita dicit tenere communiter omnes doc. Alex. cons. 166. nu. 5. libr. 7. Sed nunquid talis declaratoria fieri potest per iudicem secularem, an autem requiritur in primis, quòd iudex ecclesiasticus pronunciet ipsum clericum esse assassinum? resp. De iure res videtur clara, ꝙ spectat ad iudicem ecclesiasticum, sed de consuetudine ego video apud nos seruari, ꝙ si talis clericus est in fortiis iudicis secularis, non fit aliqua declaratoria super hac qualitate, neque per iudicem ecclesiasticum, neque per secularem, sed reiecta exceptione clericatus, proceditur ad vlteriora contra talem clericum imputatum de assassinio, & retinetur in curia seculari iudicandus: & deinde perfecto processu, & cõstito de assassinio, fertur per ipsum iudicem secularem sententia declaratoria vnà cum ipsa condemnatione. & ita etiam reperio in facti contingentia obseruatum fuisse per cons. Neap. vt attestatur Cap. in allegata decis. 112. nu. 4. & seq. & decis. 155. post nu. 25. ver. sed hanc sententiam. & Gram. voto 8. & 11.

32 Quæro etiam, Tu scis, ꝙ regulariter clericus propter aliquod quamuis graue delictum non traditur curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis, vt dixi j̃. ver. dixi etiam, nunquid ergo propter crimen assassinij erit tradendus curiæ seculari non expectata incorrigibilitate? Resp. ꝙ sic. est communis opin. vt dicit Gul. Bened. in q. de homicidio, quam posuit post repe. c. Raynutius. fol. 41. in fi. quem refert Pla. in d. c. 19. post nu. 26. & licet ipse videatur sentire contrarium, ex quo iste casus, vt ipse dicit, non est specialiter exceptuatus à regula, non tamen est à communi opi. recedendum, quę innititur verbis tex. in d. c. vnic. expresse disponentis, ꝙ absque vlla depositione vel sententia, ipso iure, & facto relinquatur curiæ seculari, in qua seculari parum curamus, an quis sit incorrigibilis vel ne, vt est omnibus notissimum.

33 Successiuè quæro, nunquid clericus, qui sit incorrigibilis, possit puniri per iudicẽm secularem? Resp. ꝙ regulariter licet sit incorrigibilis, non potest puniri à iudice laico, nisi prius sit degradatus, & traditus curiæ seculari. Scias tamen, quod si talis clericus sit verè incorrigibilis, eo casu vtique poterit per iudicem secularem absque vlla degradatione puniri, & hoc etiam, si sit in sacris constitutus. & est communis opi. vt attestatur Didacus pract. q. 32. post nu. 2. vers. secundò est adnotandum. Scias etiam, ꝙ quando clericus incorrigibilis non potest puniri ab ecclesia, potest ipso iure comprimi à iudice seculari, absque alia degradatione. & hæc est communis opin. Moder. vt dicit Aret. in c. cùm non ab homine. post n. 39. ver. tertia fuit opi. de iud. quem refert Diaz, in pract. cri. cano. c. 131. & ita aliquando seruatum fuisse per Senatum, dixi s̃. ver. cæterùm si clericus.

34 Sed quæritur, nunquid requiratur declaratoria super huiusmodi incorrigibilitate prius quã clericus possit per iudicem laicum puniri? Resp. Fel. in d. c. cum non ab homine. post n. 10. dicit ꝙ potestas, quæ datur iudici seculari super clerico incorrigibili, non exercetur, nisi declaretur qualitas incorrigibilitatis. & dicit, ꝙ ita colligitur ex omnibus dictis doctorum communiter, & Fel. refert, & sequitur Diaz in alleg. c. 131. Boss. autem in ti. de fo. comp. n. 132. dicit, ꝙ clericus, qui non incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, si præcessit trina monitio, ille verò, qui incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, quando primò est depositus, secundò excommunicatus, tertiò anathematizatus, & adhuc in contumacia perseuerat. Qua forma seruata, dicit ipse, ꝙ absque alia declaratione efficitur fori secularis. & subdit, ꝙ ita tenent communiter doct. licet postea dicat ꝙ ista forma raro videtur in vsu. Cæterùm Chassa. super consuet. Burg. fol. 51. post nu. 66. dicit, ꝙ in curia Parisien. obseruatur, ꝙ post binam remissionem delictis, pro quibus ingeritur pœna mortis, clericus habetur pro incorrigibili, tam in odium incorrigibilitatis, quàm in odium iudicis ecclesiastici negligentis eum corrigere. idem etiam declaratum fuisse per parlamentum Parisien. in criminib. in quib. pœna mortis non ingerebatur, refert Papo lib. j. ti. 6. Arrest. 5. quæ obseruantia mihi satis placet.

35 Scias autem, quòd regulariter clericus in sacris constitutus, non potest propter quodcunque etiam enormissimum crimen à iudice seculari puniri, nisi prius sit à iudice ecclesiastico degradatus, & traditus curiæ seculari. & hoc omnes fatentur, vt ait Dida. pract. q. 32. n. 2. Duo itaque requiruntur ad hoc vt iudex laicus possit clericum punire: primum, ꝙ sit degradatus: secundum, ꝙ sit traditus curiæ seculari. Degradatio autem est duplex, verbalis scilicet & actualis, vt dixi j̃. quæst. 74. Et effectus huius differentiæ est maximus: nam quando degradatio est tantummodo verbalis, iudex laicus nullã habet iurisdictionem in clericum ita degradatum, nisi tradatur etiam curiæ seculari, vt dixi. sed si sit actualiter degradatus potest

potest

potest iudex secularis eum punire absque alia traditione.& hæc est communis opi. vt dicit Alc.in d.c.cùm non ab homine.nu.108.prout illum refert Villalob.in sua collecta communium opi. litera C.nu.71.

36 Scias etiam, ꝙ clericus non est degradandus nisi pro tribus criminib.s.hæresis,falsi commissi in literis Apostolicis, & conspirationis in proprium episcopum. & hæc est communis theorica doct. vt ait Gul.Bened.post 3.partem repe.c.Raynu.in q.de homi.nu.3.& seq.quem refert Foller.in pra ́cti.crim.can.fol.272.nu.23.in aliis autem quantumcunque grauibus delictis sufficit sola depositio absque degradatione. & ideo quamuis clericus cōmiserit crimen enorme & grauissimum, etiamsi occidisset summum Pontificem,non debet degradari,si paratus sit se corrigere, sed debet detrudi in perpetuum carcerem, vel in monasterium. & est communis opin.vt dicit Bosl.in ti.de foro comp.nu.137. Sed certè quicquid sit de iure,contrarium obseruatur in pract.vt dixi ȷ̃.vers. pariter etiam.

37 Dixi etiam,ꝙ ad hoc vt clericus in sacris constitutus possit puniri à iudice laico,requiritur vltra degradationem ꝙ sit traditus curiæ seculari.scias autem, ꝙ regulariter clericus etiam depositus non debet tradi curiæ seculari,nisi sit incorrigibilis.& hæc est communis opi.vt dicit Ab.in d.c.at si clerici.post n.38.ver.& sic residet.de iudi.Si verò sit incorrigibilis,tunc potest iudex laicus,absque alia traditione facienda per iudicem ecclesiasticum,illum punire.& est communis opi. vt dicit Ale.de Neuo cons.59.n.28. Quinimò ibi nu. 30.dicit communem opi.esse,ꝙ etiam absque degradatione non possit clericum punire,& dicit ꝙ hanc esse communem attestatur Butr.in d.c.cùm non ab homine.

38 Hinc infertur,ꝙ licet ex dispositione c.si quis sacerdotum. 11.q.1. clericus propter calumniam, vel contumeliam illatam episcopo sit deponendus,& tradendus curiæ seculari,illud tamen intelligendum est,si sit incorrigibilis.& ita tenet gl.in d.c.cùm non ab homine.in gl.fi.de iud.cuius opi. tanquam mitior communiter approbatur, vt dicit Ab.in d.c.at si clerici. post nu.37. Summa Siluestrina, in ver.degradatio.q.2. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter docto. Aug.ad Ang.de malefi.in ver.& ibi caput.nu.42.Ana.in c.ad abolendam.post nu.19.ver.tertius casus est.de hære. Aret.in d.c.cùm non ab homine.n.71. quem refert Diaz in pract.cri.can.c.109.

39 Videmus etiam, ꝙ quamuis clericus conuictus de crimine falsi,statim sit deponendus,& tradendus curiæ seculari. c.ad falsariorum.de cri.fals.nihilominus hoc regulariter non seruatur, vt dicit Ana.in rub.de fals.circa fi.

40 Pariter etiam licet clericus condemnatus pro enormi homicidio sit deponendus, & tradendus curiæ seculari, non tamen potest statim post depositionem tradi curiæ seculari, sed debet expectari,ꝙ sit incorrigibilis. & est communis opi.vt dicit Are.in d.c.cùm non ab homine.n.80.quem refert Dec.in d.c.at si clerici.n.258.Arnal.Alber. in c.quoniam.col.124.in fi. vers.nihilominus tamen.de hære.in 6.quem refert Diaz,in pract.cri. can.c.90.relatus per Dida.lib.2.resolu.c.20. post nu.7.& Foller.in pract.cri.fol.66.nu.45. circa fi. Pla.lib.j.delict.c.21.nu.13.Berous in d.c.at si clerici.nu.181. Bosl.in ti.de foro compe.nu.141.in fin. Contrariam tamen sententiam,ꝙ.sc.clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus sit curiæ seculari, dicit esse magis communem Gul.Bened.post 3.partem repe.c.Raynu.in d.q.de homicidio.nu.40.in fi. quem refert etiam Dida.in loco præal.non bene relatus per Villalo. in sua collecta communium opi. in litera I.nu.8. refert etiam Menchia.de testa.lib.3.§.22.post nu. 52. ita etiam dicit communiter teneri Pract.Carer.fol.544.nu.59. & hæc opi.seruatur in practica, vt scilicet clericus propter homicidium proditorium,vel aliud enorme,& grauissimum delictum degradatus,tradatur curię seculari,non expectata incorrigibilitate, vt in facto quandoque seruatum fuisse refert Dec.in d.c.at si clerici.col. fi.Diaz,in d.c.90. quem refert Foller.in pract.cri. can.fol.273. & se ita aliàs practicasse refert Aug. ad Ang.de malefi.in ver.& ibi caput. post nu.43. & ego etiam aliquando vidi seruari. ego in huiusmodi casibus enormibus, stante hac varietate opinionum,crederem hoc relinquendum esse arbitrio ipsius iudicis ecclesiastici degradantis,qui secundum qualitatem facti & personarum decerneret, an esset tradendus curiæ seculari, vel non. in dubio tamen dicere non esse faciendam traditionem clerici delinquentis, qui non esset incorrigibilis nisi natura rei, & circunstantiæ criminis aliud suaderent. & hanc sententiam tanquam communem, & regulis iuris consentaneam amplecti videtur Dida.in loco præallegato.ver.hinc sanè.

41 Nunquid autem episcopus, aut clericus, committens crimen læsæ maiestatis in principem secularem,sit illi tradendus?Dixi s̃.ver.quæro nunquid.

42 Sed an iudex secularis, cui traditus est clericus degradatus per iudicem ecclesiasticum,poterit illum punire corporaliter? Resp.Si considerentur verba tex.in d.c.cùm non ab homine,videtur dicendum ꝙ non, cùm ibi expresè dicat summus Pontifex,quòd non debet puniri ad mortem,sed tantùm pœna exilij,vel alia legitima pœna.&verbum, alia, videtur intelligendum de simili,iuxta ea quæ dixi ȷ̃.lib.7.§.alius.Sed in hoc non est insistendum:nam de facto cōtrarium seruatur, quia scilicet iudices seculares illos puniunt pæna mortis:& ita vbique seruari attestatur Chassan.super consuet.Burg.fol.51.post nu.66.

43 Sępenumero contingit,quod delinquentes post commissa scelera faciunt se clericos. Quæro,nunquid clericus, qui post commissum delictum assumpsit clericatum, aut factus est religiosus,possit puniri à iudice seculari? Respond. Aliqui dicunt simpliciter, quòd non, & ita fuisse aliàs iudicatum in curia Aquensi,refert Oldrad.consilio quarto,in fine. Tu verò dic,quòd aut talis delinquens suscepit absque fraude ordinem ecclesiasticum,& tunc liberatur & eximitur prorsus à iurisdictione iudicis laici, & relinqui debet iudici suo ecclesiastico puniendus.& hæc conclusio est frequentiori doctorum calculo recepta, vt attestatur Pla.libro primo delictorum,ca.trigesimo quinto. numer. 1. Aut verò assumpsit ordinem eccle

ecclesiasticum in fraudem, vt scilicet se eximeret à iurisdictione seculari, & tunc non liberatur, sed potest per iudicem laicum contra eum procedi, & est communis opi. vt ait Imo. cons. 119. nu. 1. Didac. pract. q. 32. post n. 4. vers. secunda conclusio, Plac. in loco præalleg. post nu. 1. Bene verum est, ꝙ hoc casu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, sed tantùm in confiscatione bonorum, aut pœna pecuniaria, & sic remanet subditus ratione causę & bonorum, non autem respectu personæ. Et ita communiter tenetur, vt dicit Aufrer. in d. cle. 1. in 1. reg. nu. 19. de off. or. quem refert Didac. in d. q. 32. post nu. 4. vers. tertia conclusio, & Nunius de los corregidores, folio 137. col. 1. ver. imò fortius, & Viuius in lib. com. opi. fol. 22. ver. ordo ecclesiasticus. Hanc etiam dicit esse communem opi. Pla. in d. c. 35. n. 3. Boss. in ti. de poe. nu. 38. Pract. Conr. fol. 247. ver. vndecimò fallit. Deberet tamen iudex ecclesiasticus talem clericum, qui ecclesiasticum ordinem in fraudē suscepit, degradare & tradere iudici seculari etiā corporaliter puniendum. Hanc autem conclus. iudices seculares non obseruant, vt dicit Bart. in d. l. 1. n. 3. in fi. ff. de poe. quem refert Ign. in l. fideicommissum, post nu. 266. ff. ad Silla. Nam (vt ait Bar. ibi) ex quo iudices ecclesiastici plerunque solent in hoc se præstare difficiles, solent iudices seculares, absque hac solennitate degradationis, nihilominus eos ad mortem condemnare, & propriam sententiam exequi, licet secundum eum malè faciant.

44 Sed in hoc proposito quæro quando præsumatur delinquentem suscepisse clericatum, aut ingressum fuisse religionem in fraudem vel non? Resp. ꝙ si prius fuerat de ipso delicto delatus, vel etiam diffamatus, pręsumitur in fraudem fecisse. & ita censet maior pars interpretum, vt attestatur Pla. in d. c. 35. n. 1. cir. fi. & aliàs Senatus in causa cuiusdā Oldradi Cuticæ iudicauit beneficium in fraudem susceptum fuisse, quoniam post commissum delictum illud adeptus fuerat, 19. Nouemb. 1552. P. N. Hoc autē multò magis locum haberet in eo qui iam fuisset ꝯdemnatus. Et ideo reiecta fuit per senatum hæc exceptio in facti cōtingentia in quodam Bart. Trotto, qui dum esset vxoratus, condemnatus fuerat in pœnam pecuniariam, eo quia non præsentauerat quendam reum, pro quo fideiusserat, deinde fecit se clericum, & senatus non obstante clericatu iussit contra eum procedi per iudicem laicum. 9. Septembris. 1559. P. N.

45 Sed nunquid, si delinquens ingrediatur religionem, monasterium tenebitur pro delicto ipsius ingressi, prout etiam dixi in hærede ĵ. q. 51. vers. sed hic quæro? Resp. ꝙ tenebitur ipsum monasterium, quatenus ad eum peruenit. Et hæc est communis opi. vt dicit Alb. in auct. ingressi, n. 2. cir. fi. C. de sacros. eccle.

46 Euenit plerunque, ꝙ in eodem crimine committendo interueniunt simul clerici, & laici, & iudex ecclesiasticus procedit contra clericos, iudex verò secularis procedit contra laicos. Quæro, nunquid causa sit etiam quo ad laicos remittenda iudici ecclesiastico, & hoc, ne continentia causæ diuidatur, & ne fortè etiam diuersæ sententiæ sequantur? Resp. de iure, ꝙ sic. Ita dixit Ant. de Prato veteri in l. 1. in fi. ff. quæ sen. si app. rescin. Nam (vt ipse ait) magis dignum trahit ad se minus dignum, c. quanto. de iud. prout est communis reg. teste Gomez in c. 1. nu. 47. in fi. de rescrip. in 6. & hanc opi. dicit esse communem Boss. in ti. de foro compe. nu. 116. in fi. Et ita quandoque vidisse in practica obtineri, attestatur Soc. in l. cùm senat⁹, in fi. ff. de reb. dub. quem refert Boss. in ti. de foro comp. nu. 47. & Foller. pract. cri. fo. 75. n. 79. Ita etiam se in facti cōtingentia obtinuisse attestatur Io. Arno. soliloquio 57. Non est negligendum. Sed certè, quicquid sit de iure, hæc opi. non seruatur in practica, vt dicit Ign. in l. 1. §. si quis in villa, nu. 27. ff. ad Syll. Et ita in hoc ducatu semper vidi seruari, ꝙ iudex laicus cognoscit quo ad laicos, & ecclesiasticus quo ad clericos, & ita etiam reperio in facti contingentia seruasse consil. Neap. vt refert Capic. decis. 173. Et licet Chass. super consuet. Burgund. fol. 51. post n. 69. dicat se vidisse in hoc ducatu obseruari prædictā decis. Ant. de Prato veteri, hoc forte potuit esse suis temporib. hodie certè seruatur totum cōtrarium, prout etiam se vidisse ꝯ eam sæpius iudicari, attestatur Ign. in l. senatusconsulto, nu. 14. ff. ad Syl. Et ego pluries ita vidi iudicari, & in specie in causa quorūdam de Castelliono, 23. Martij 1553. C. R. Et hanc opi. contra Anto. in practica seruari, attestatur etiam Rebuf. ĩ rep. auct. habita. priuil. 106. & Ant. Gom. c. 10. delict. n. 6. in fi. & alij plures, quos refert Didac. in pract. q. 34. n. 1. in fi. Et ideo ab hac communi obseruantia non recedas in practica.

47 Quæro, quid si per laicum illata sit iniuria clerico, nūquid cognitio spectet iudici ecclesiastico? Resp. gl. in auc. item nulla communitas. in ver. ab ecclesia, C. de epis. & cle. tenuit, ꝙ sic: alij verò dicunt, ꝙ quando laicus offendit clericum, potest vterque iudex de ipso delicto cognoscere, & inter ipsos est locus præuentioni. Et ideo si iudex ecclesiasticus prius procedere cœperit, ipse præferetur, & è cōuerso. & ita seruari attestatur Gui. Papæ decis. 562. vtrùm officialis, n. 3. Et ita iudicatum fuisse in parlamento Gratianopol. refert Papo lib. 4. ti. 4. Arresto 6. Mihi magis placet, quòd vterque iudex procedat, & vterque condemnet, prout se in facti contingentia obseruasse attestatur Amad. de synd. nu. 171. vbi dicit, ꝙ episcopus ciuitatis procedebat contra percutientem clericum ad pœnas spirituales, & ipse procedebat ad pœnas fisco applicandas. vterque enim iudex videtur offensus, meritò vterque ad pœnam sui fori procedere debet, cùm pœna spiritualis non tollat temporalem, nec è contra, vt dixi ĵ. q. 57. ver. sed quæro.

48 Quæro, quomodo fiat remissio clericorum à iudicibus laicis ad ecclesiasticos? Respond. In aliquibus prouinciis consuetudo est, quòd fiant tales remissiones cum irrisione maxima ipsorum clericorum, & plerunque etiam cum mitra in capite, vel tubis sonantibus, quod seruatum quandoque fuisse in ciuitate Perusij refert Angel. in l. lege Iulia. circa finem. ff. ad legem Iuliam de vi public. Solent etiam aliqui iudices eos mittere ligatos in maxima populi frequentia, & alij faciunt eis radi caput, ne videatur corona clericalis, & ipsos tanquam laicos remittunt iudici ecclesiastico, vt refert Paris Put. de syndicat. folio

220.post n. 5. In hac autem prouincia tales remissiones fiunt sine aliquo ipsorum clericorum dedecore aut ignominia. Et hæc consuetudo tanquam iustior, & honestior seruanda est, & refert Paris Put. de syn. fol. 391. in ver. remissio, ꝙ quidam regens, qui remisit clericum cum catena in collo ad episcopum, fuit priuatus officio. quem refert Carauita super ritu magnæ curiæ 235. n. 7. & seq. vbi dicit hoc intelligendum esse, nisi catena illi apposita fuisset causa custodiæ potius quã causa ignominiæ.

49 Vltimò quæro, nunquid quando iudex secularis remittit clericum ad iudicem ecclesiasticum, teneatur ipse iudex ecclesiasticus stare processui facto à iudice seculari remittente? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt attestatur Dec. in c. at si clerici. de iud. prout illum refert Gram. cons. cri. 42. n. 1. & Viuius in lib. com. opi. in ver. iudex laicus, seu. Sunt enim acta facta coram iudice incompetente. Quid autem in cõfessione, dixi s. q. 21. ver. hanc tamen. Vide in hoc proposito ea quæ dixi j. q. 96. ver. quæro etiam.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Delicta communis fori quæ sint?*
2 *Et an crimen vsurarum sit communis fori?*
3 *Et an crimen adulterij?*
4 *Et an crimen concubinatus?*
5 *Et an crimen sodomiæ?*
6 *Et an crimen sacrilegij?*
7 *Et an crimen sortilegij?*
8 *Episcopus an possit capi facere laicos ob crimina communis fori?*
9 *Reus absolutus, vel punitus in vno foro, an possit etiam in alio puniri?*

1 IN hac exceptione incompetentiæ iudicis sæpe numero dubitari cõtingit ratione causæ ipsius seu criminis, de quo agitur, an. s. eius cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, an ad iudicem laicum, an etiam ad vtrunque. Et in hoc proposito scire debes, ꝙ delictorum quædam sunt merè ecclesiastica siue ad cognitionem ecclesiastici iudicis pertinentia, quædam merè secularia, siue ad cognitionem iudicis laici pertinentia, quædam mixta, s. communis fori, in quibus potest & iudex ecclesiasticus & laicus cognoscere.

2 Quæro igitur nunquid crimen vsurarum sit cõmunis fori? Resp. videtur dicendum ꝙ non, sed ꝙ pertineat solummodo eius cognitio ad iudicem ecclesiasticum. nam istud crimen est merè ecclesiasticum secundum communem opi. de qua attestatur Did. lib. 3. resol. c. 3. in pri. verb. dicens, ꝙ omnium iuris vtriusque professorum consensu in hanc itum est sentẽtiam. Et ꝙ causa restitutionis vsurarum, etiam si agatur inter laicos, spectat ad iudicem ecclesiasticum, neque in ea laicus sit iudex competens, voluit gl. in cle. 2. in ver. vsuris, de iud. secundum quam dicit esse communem opi. Alb. in rub. C. de vsur. n. 5. Ita etiam cõmuniter seruari & practicari attestatur Lap. de Castel. alleg. 56. Reuerende domine, quem refert Imo. in c. cùm sit generale, n. 6. de foro comp. Adeo ꝙ (secundum aliquos) non potest iudex secularis, neque etiam incidenter cognoscere super vsura. Et hanc opi. dicit esse communem Ale. in l. quoties, post n. 4. ver. extra gl. C. de iud. Quinimò (secundum alios) parte excipiente contractum esse vsurarium, non potest iudex secularis, neq; etiam statuere terminum, intra quem debeat coram iudice ecclesiastico probare exceptionem vsurariæ prauitatis, iuxta doctrinam Bar. in l. præses, post n. 4. C. de app. quem omnes sequuntur, vt dicit Ripa, in l. qui pro tribunali, n. 7. ff. de re iu. Tu verò breuiter dic, ꝙ, aut loquimur, quando pro crimine vsurarum agitur criminaliter, & tunc nulla est difficultas, quin vterque iudex, s. tam ecclesiasticus, quàm laicus possit pro ipso crimine criminaliter contra vsurarium procedere, vt dixi s. hoc eod. lib. §. vsura, ver. & ex hoc infertur. Et ita praxis obseruat, vt attestatur Did. in d. c. 3. post nu. 1. ver. quartò non est. aut loquimur, quando inter partes agitur ciuiliter, & tunc, aut vertitur quæstio iuris super vsura, s. nunquid contractus sit vsurarius, vel non, & tunc cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, neque potest iudex secularis in ea vllo modo se intromittere. Et ita concludunt omnes Doct. tam legistæ, quàm can. vt dicit Ias. cons. 153. n. 3. lib. 4. vbi etiam refert Bal. in l. filium eum diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. dicentem, quòd ita seruatur de consuetudine, Dec. cons. 170. nu. 3. vbi dicit ꝙ Doct. omnes ita concludunt, Rol. cons. 95. n. 44. lib. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Soc. cons. 88. n. 23. lib. 4. Ale. in c. 1. n. 77. de of. ord. Et ita etiam communiter practicari, saltem quando iudex ecclesiasticus facit inhibitionem, attestatur Marian. in d. c. cùm sit generale, n. 22. de fo. comp. aut verò vertitur quæstio facti super vsura, puta, quia non refricatur in dubium, an cõtractus sit vsurarius, vel ne, sed solummodo repetuntur vsuræ, & tunc vtique laicus est iudex competens. Ita dicit Bald. in d. l. quoties, cir. fi. C. de iud. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Blanc. de compr. fol. 94. post n. 9. Ita etiam communiter receptam esse attestatur Did. in d. c. 3. cir. prin. & super 4. li. decret. fol. 197. nu. 5. Hanc etiam dicit esse commnuem opi. Abb. in d. c. cùm sit generale. nu. 17. quem refert Afflict. super 1. parte constit. Regni, rubr. 6. c. statuimus, n. 1. & Berous in rubr. de vsur. post nu. 85. Ale. in d. l. quoties, prout illum refert Turz. in lib. com. opi. c. 90. Ale. in d. c. 1. nu. 77. Hæc tamen omnia intelligenda sunt vt procedant, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio vsurarum: cæterùm quando incidenter opponitur per modum exceptionis contractum esse vsurarium, tunc bene potest iudex laicus cognoscere, etiam super quæstione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare & rescindere, & est communis opin. tam legistarum, quàm can. vt dicit Guid. Papæ cons. 180. nu. 2. Et ita quandoque vidi seruari.

3 Quæro, nunquid causa adulterij sit communis fori, ita ꝙ in ea possit procedere tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis? Resp. ꝙ sic, & ideo ex causa adulterij poterit episcopus punire etiam laicos, vt dicit Ab. in c. intelleximus, n. j. de adult. & est communis opi. vt attestatur Alc. in d. c. 1. n. 18. de of. ord. & ipsos excommunicare, & detrudere in monasterium. & est communis opi. vt ait

Didac

Didac.super 4.decret.fol.145.n.20. quem refert Villal.in sua collecta com.opi.litera L.n.5.Cùm enim hoc delictum sit violatio sacramenti matrimonialis,merito eius vindicta non minus pertinet ad iudicem ecclesiasticum, quàm ad laicū. Scias tamen, ꝙ quando agitur ad separationem tori propter adulterium faciendam,tunc de ea solus iudex ecclesiasticus cognoscit.Et hæc est cōmunis opi.vt ait Dec.cons.212.post n.2. Did.super 4.decret.fol.137.nu.8.

4 Quæro etiam, pro crimine concubinatus quis sit iudex cōpetens? Resp.Aliqui dicunt,ꝙ de hoc crīe iudex ecclesiasticus cognoscit, cū sit merè ecclesiasticū,& ita tenuit Gof.quem refert Abb. in d.c.cùm sit generale,num.25.& hanc dicit esse communem opi.Bermon.de concub.fol.304.n.2. Et hæc quidem opi.absque difficultate procedit, tenendo ꝙ concubinatus de iure ciuili non sit delictum, de quo dixi s̃.hoc e.lib.§.fornicatio, ver.& in primis.sed tenēdo ꝙ etiam de iure ciuili concubinatus sit prohibitus, necessariò fatendum esset, ꝙ etiam iudex secularis possit super eo procedere & punire. Quod certè sensisse videntur illi,qui asserunt,ꝙ ēt concubina sacerdotis, si est notoria,potest puniri per iudicem secularem,licet si sit occulta, nō possit puniri nisi per episcopum. quam opi.dicit esse communem idē Bermon.in loc.preal.fol.305.post n.6.& reperio in facti contingentia consuluisse Euerat. consil. 202. Sed qcquid sit de iure,nos videmus,ꝙ iudices laici de concubinatus crimine puniendo parum se intromittunt, & hodie pauci etiam ex ecclesiasticis,fortè ne in aliis puniant id,in quo ipsimet delinquunt.

5 Item quæro,nunquid pro nefando crimine sodomiæ possit etiam iudex ecclesiasticus contra laicum procedere? Resp.ꝙ sic.ita colligi videtur ex tex.in c.clerici.de excess.prælat.& est communis opi.vt attestatur Bermond.in d.tract.de concub. fol.128.n.43.

6 Vlterius quæro,nunquid crimen sacrilegij sit ecclesiasticum? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ de iure eius criminis cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, & videtur tex.in c.cùm sit generale,& in c. conquestus,de fo.comp. Alij dicunt,ꝙ est crimē mixtum,quod potest ab vtroque iudice tam laico quàm ecclesiastico puniri.& ꝙ inter eos est locus præuentioni. & dicit Mantua.cons.266. nu. 80.ꝙ ita omnes cōcludunt.Sed apud nos de consuetudine iudices laici cognoscunt de sacrilegio, non autem ecclesiastici,prout etiam seruari in regno Franciæ attestatur Pract.Millei, fol.74.n.17. vbi refert se fecisse suspendi quendam,qui abstulerat ab ecclesia vas sacræ Eucharistiæ. Faciunt quæ dixi j̃.q.proxima.ver.vidi etiam.

7 Præterea quæro,an sortilegij crimen sit communis fori? Dixi s̃.hoc eo.lib.§.hæresis. vers.successiuè quæro.

8 Vnum tamen volo vt scias in hac materia,ꝙ episcopus in criminalibus communis fori, in quib. potest procedere contra laicos non potest illos personaliter capi aut carcerari facere, aut punire, sed tantūmodo potest contra eos procedere per censuras. Et ita communiter tenetur, vt dicit Io. An.in add.Spe.prout illum refert Foller.in pract. cri.can.fo.97.n.52.&seq. Aufrer.in tract.de pot. eccl.super laicis,n.1.quem refert Did.pract.q.10. n.2.licet ipsi videantur sentire contrarium,& dicant se aliquando contrarium obseruasse. Hanc ēt dicit esse com.opi.Menc.li.3.de testa.§.22.post n.17. licet subdat,ꝙ ferè tātus est numerus eorū, qui tenent cōtrarium.Sed quicquid sit,apud nos communis opi.in pract.obseruatur, neque ab illa esset vllo pacto recedendum, & secundum illā in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Parisien.refert Papo li.1.ti.5.Arrest.26. Bene verum est, ꝙ si prælatus legitimè præscripsisset hanc facultatem exequendi contra laicos, vtique posset illos capere, & carcerari facere. & hoc ab vtriusque partis fautoribus receptum esse attestatur Mench.in loco præal.nu.12.in fi. Quo ad clericos autē nulla est difficultas, quin possit episcopus eos capere & in carcerem mittere, etiam sine auxilio brachij secularis,& hęc est communis omnium opi.vt attest.Did.in d.q.10.post n.2.vers.quartò non est.& ita quotidie videmus

9 obseruari.†Vltimò quæro,si pro huiusmodi criminibus communis fori reus fuerit in foro ecclesiastico absolutus, vel punitus, an possit deinde etiam per iudicem laicum inquiri,& puniri? Dixi j̃.q.57.ver.sed hic occurrit,& ver.sed quæro.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Iudex loci delicti, an possit contra delinquentem, aliàs sibi non subditum procedere?*

2 *Et an possit reum punire,etiam secundum statuta ipsius loci delicti?*

3 *Si sint duo domini eiusdem castri,an si vnus delinquat,possit ab alio puniri?*

4 *Et quid si aliquid delinquat in exercitu vnius prætoris,posito in alio territorio?*

5 *Et an in foro pœnitentiali quis sortiatur forum ratione delicti?*

6 *Et an mandans fieri delictum sit puniendus in loco mandati,vel in loco delicti?*

7 *Et an ratificans delictum sit puniendus in loco ratificationis vel in loco delicti?*

8 *Et an ratione tractatus quis puniri possit?*

9 *Emittens sagittam in vno territorio & vulnerans in alio, in quo sit puniendus?*

10 *Delinquens in vna ciuitate, an possit puniri in alia illi fœderata?*

11 *Et quid si delictum sit commissum in confinibus duorum territoriorum quis iudex procedat?*

12 *Et quid facere debeat iudex si reus alleget delictum in alieno territorio commissum fuisse?*

13 *Iudex coram quo testis falsum deponit, an possit illum punire?*

14 *Et quid si clericus deponat falsum coram iudice laico?*

15 *Et quid si laicus deponat falsum coram ecclesiastico?*

16 *Et an furans rem in vno territorio, & contrectans in alio possit in loco contrectationis puniri?*

17 *Furta commissa in alienis territoriis an computentur?*

18 *Si laicus committat delictum in ecclesia, ad quem iudicem cognitio spectet?*

19 *Remissio an fieri debeat ad locum delicti?*

20 *Et quid de consuetudine?*

21 *Et quid si loca sint sub eodem præside prouinciæ?*

22 *Et quid si iudex à quo petitur remissio, non habeat iurisdictionem procedendi ex eo delicto?*

23 *Et an in leuibus delictis sit locus remissioni?*

24 Et

24 Et quid si agatur pro crimine ciuiliter?
25 Et an in curia Romana locum habeat remissio?
26 Et an si agatur de pluribus delictis ab eodem commissis?
27 Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem ecclesiasticum.
28 Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis sit præferendus?

1 Dictum est de iudicis competentia ratione personarum & causarum, nunc de loco delicti videamus. In hoc autem indubitata est iuris conclusio, ꝙ iudex loci in quo commissum est delictum, potest contra delinquentem procedere, etiam ꝙ ille aliàs non sit iurisdictioni suæ suppositus, eumque condemnare & punire.

2 Et hoc receptum esse affirmat Didac.pract.q.11.n.3.& dixi ꝭ.q.85.in prin. vbi etiam dixi, an possit illum punire solummodo secundum dispositionem iuris communis, an autem etiam secundum statuta ipsius loci delicti.

3 Quæro, pone ꝙ sint duo domini vnius castri, qui diuidant administrationem inter se, & vnus eorum delinquat in iurisdictione alterius, nunquid poterit ab alio puniri? Resp. ꝙ non. ita tenet Bar. in l.inter tutores, post nu.6. ff.de admi.tut.& est communis opi. vt dicit Gaspar Valas.in rep.l.imperium, post n.186.ver.ex supradictis infertur.ff. de iu.om.iud. Hoc etiam esse commune dictum attestatur Fel.in c.prudentiam, nu.4.de of.deleg. nam (vt communiter dicitur) par in parem non habet imperium.

4 Quæro etiam, pone ꝙ aliquis delinquat in exercitu Mutinensium tunc posito in territorio Bononiensi, nunquid poterit puniri à Prætore Mutinensis exercitus? resp. ꝙ sic, ita tenuit Mar.Sil.in l.cunctos populos.C.de sum.Tri. & est commune dictum, vt ait Coser.in reper.Abbatis, in verb. iudicis incompetentia, in 33.limit. Ita etiam tenere Doct.attestatur Bal.in l.3.n.3. ff.de of.præsi.& in d.l.cunctos populos, n.24.in fi.dicens, ꝙ ita est de generali consuetudine, & antè eum ita etiam seruari de cõsuetudine dixit Bart. in ea.l.cunctos populos, n.46. Idem attestatur Gram.super cõsti. Regni, fol.64.nu.6.& 7. Potest enim vniuersitas prorogare iurisdictionem, & exercitus in hoc habetur loco vniuersitatis. Et in hoc proposito nõ est omittenda mirabilis decisio facta per Senatũ contra quendam Io. Raffam militem cataphractum, qui dum esset hospitatus cum eius comitatiua in ciuitate Papiæ, commisit homicidium super territorio Placentino, & conclusum fuit, ꝙ licet ipse non esset subditus Ducatu Mediolani, neque ratione originis, neque ratione domicilij, neque ratione delicti, nihilominus poterat tanquã subditus ratione militiæ puniri, iuxta ea quæ tradit Bart.in l.1.nu.13.ff.ad Munic. Et ita perfecto processu fuit damnatus ad triremes perpetuò.11. Maij,1560.P.N. Vide quę dixi ꝭ.q.35.ver.quæro modo.

5 Quæro, nunquid in foro pœnitentiali quis sortiatur forum ratione delicti? Resp. ꝙ non, & ita tenent communiter Doct.vt dicit Abb.in c.1. n.1. de rapt.quem refert Rochus de consuet. relatus per Did.pract.q.11.nu.4. & Duen.reg.378. in 1. limit. Et ideo licet quis delinquat extra locum, in quo habet domicilium, tenetur tamen peccata sua confiteri sacerdoti, in cuius parochia tenet habitationem.

6 Item quæro, nunquid mandans fieri aliquod delictum, sit puniendus in loco, in quo fuit datum mandatum, an autem in loco, vbi secutum est delictum? Resp. ꝙ debet puniri in loco, in quo delictum fuit consummatum, nõ autem in loco, vbi mandauit. & hæc est communis opi. vt dicit Ab. in d.c.fi.n.27.de for.com.quem refert Probus in c.inquisitores, n.5.in fi.de hær.in 6.in prac.Conr. fol.251.in pr.Maria.in d.c.postulasti, nu.5.de for. comp.& in c.1.n.15.de rapt.Lancel.Dec.in l.hæres absens, §.apud Labeonem, ff.de iud.quem refert Duen.in d.reg.378.in 3.ampliat.& Pla.lib.1. delict.c.15.nu.17.Remig.de immu.eccl.fo.116. fall.5.post nu.3.

Et ratio est, quia mandans non tenetur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum secuto, vt dixi ꝭ.q.89.ver.scias autem. Dicit tamen Bal.in l. non ideo minus, in fi.C.de accus.ꝙ si mandans, & mandatarius conueniantur coram diuersis iudicibus, non possunt petere se remitti ad eundem iudicem, subdens in facti contingentia ita fuisse iudicatum, quod no.quia apud nos fortè contrarium seruaretur in practica, si vterque iudex esset subditus huic ducatui.

7 Sed pone, quòd aliquis commiserit homicidium Florentiæ, vt redderet securum aliquem Senensem qui Senensis postea Senis ratificauit dictum homicidium, nunquid talis Senensis retificans erit puniendus Florentiæ, & sic in loco commissi homicidij, an autem Senis, & sic in loco, in quo secuta est ratificatio? Resp. ꝙ debet puniri Florentiæ, vbi commissum fuit homicidium, & est communis opi. vt attestatur Marian.in d.c.postulasti, nu.5.versi.circa tertiam. Faciunt quæ dixi ꝭ.vers. item quæro.

8 Vidi aliquando dubitari, nunquid ille, qui nõ est subditus ratione originis neque domicilij, possit puniri occasione tractatus facti de committẽdo aliquo maleficio extra territorium? & post multa tandem decisum fuit per Senatum, ꝙ sic, in causa cuiusdam Catelli, 20.Decemb.1552. Et hoc licet maleficium fuit commissum extra Ducatum, neque ipse esset iurisdictioni nostræ suppositus. ꝙ nota, quia cùm sit decisio Senatus, seruanda esset pro lege in hac prouincia. Reperio tamen, quòd idem senatus in causa cuiusdam Guidonis Bombasij, qui molestabatur occasione tractatus facti in dominio, de committẽdo homicidium, quod commiserat postea extra dominium, visus est inclinare in sententiam, quod ex quo ipsemet deinde commisit homicidium, quòd tractatum fuerat, non poterat pro tractatu in hoc dñio puniri, 30.Aug.1560. licet ego contrarium de iure sentiam, per ea quæ in terminis consulendo dixit Bolognin.cons.8.in 2.dubit.vbi valdè eleganter loquitur.

9 Item pone, quòd aliquis existens in vno territorio emittat sagittam, cum qua percutiat, vel exonerat archibusium, cum quo interficiat aliquem existentẽ in alio territorio, quis erit iudex huiusmodi delicti? Resp. quòd poterit puniri in vtroque territorio, & inter ipsos iudices vtriusque territorij erit locus præuentioni. & ita communiter concluditur, vt dicit Ab.in d.c.fi.n.25.de for.

comp

comp.quem refert Pract.Conr.fol.250.in fi. Ita etiam communiter teneri attestatur Alber. in 4. parte stat. q.79. quem refert Nellus de ban.in 2. parte 1.temp.q.8.

10 Successiuè quæro, nunquid delinquens in vna ciuitate possit puniri in alia ei confœderata? resp. Bar. videtur in aliquib. locis sensisse, ꝙ sic, sed Bal. in l.executorem, n.32.C.de exec.rei iu.tenuit totum oppositum, dicens, ꝙ in hoc Bar. errauit, nec seruatur dictum suum de consuetudine. quia sapientibus non placet, & ideo illud consuetudo abhorret, & illum refert Ias. in l.à diuo Pio, §.sententiam Romæ, post n.x.ff.de re iu. Et ab hac opi. contra Bar. non recedas in pract. nisi aliter ex capitulis fœderum expressè cautum esset. Faciunt quæ dixi j.q.71.ver.quæro modo.

11 Præterea quæro, pone ꝙ aliquis committat delictum in confinib. duorum territoriorum, ita ꝙ nescitur, super quo territorio possit dici commissum fuisse, quis iudex procedet? Resp. aliq dicũt, ꝙ vterque iudex potest procedere, si tamen vnus præueniat, ille solus cognoscere debet. Et hanc dicit esse communem opi. Iac.de Bel.iun.in rep. §.contrahentes, post n.12. Sed quicquid sit de iure, vsus obtinuit, ꝙ vterque iudex procedit, & punit in suo territorio. Et ita communiter seruari attestatur Iac.de Bel.in loco præal.post n.14. Maria.in d.c.proposuisti, prout illum refert bos.in ti. de fo.comp.n.60.

12 Vlterius quæro, pone ꝙ quis accusauerit Titium de aliquo delicto, Titius comparet, & non negat delictum, sed dicit illud commisisse in alieno territorio, quid debet iudex hoc casu facere? Resp. ꝙ ante omnia potest ac debet cognoscere, an ille locus in quo delictum commissum fuisse dicitur, sit de sua iurisdictione. Et hæc est communis opi. vt dicit Maria. in c.postulasti, ꝙ est c.fi.post n. 9.ver.circa 14.de fo.comp.

13 Sed quæro, nunquid iudex coram quo testis falsum deponit, possit illum punire de falso, etiam si respectu pœnæ non sit illi iudex cõpetens? Resp. Aut est iudex ordinarius, & potest illum punire pęna extraordinaria, secundum Bar.in l.nullum, n.8.C.de testi.& est communis opi. vt dicit Bos. in ti.de fal.n.103. Et scias, ꝙ licet iste iudex puniat illum testem tali pœna extraordinaria, potest nihilominus iudex cõpetens ipsius testis procedere contra eum de falso ad pœnam ordinariam.& ita volunt communiter Doct. vt ait Boss. in tit. præall.n.104. Aut est iudex delegatus, & tunc est distinguendum, nam aut loquimur in delegato principis, & potest eum punire: aut loquimur in delegato ab inferiore à principe, & non potest. Ita dicit Io.And.in add.Spe.in ti.de teste. §.1.sub n.44. Et hæc distinctio est frequentiori suffragio iuris vtriusque interpretum recepta, vt ait Dida. in pract.q.18.n.8. Scias tamen, quòd non potest delegatus huiusmodi testem punire pœna ordinaria, sed tantum extraordinaria. Et hæc est communis resolutio, vt attestatur Sapia, in l.fi.n.8.ff. de offic.eius.

14 Sed hic quæro, quid si clericus deponat falsum testimonium coram iudice laico, nunquid poterit ab eo puniri de falso? Resp. In hoc articul. tres fuerunt opi. Prima fuit gl.in d.l.nullum, in gl.j C. de testi.quę videtur sensisse, ꝙ iudex laicus possit illum punire de falso. Sed illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Card. Alc.in c.de accusatione. col.32.versic.sed quid si clericus, 2.q.8. Secunda fuit opi. Feder.de Se.cons.93. Factum tale, ꝙ si iudex secularis non ad accusationem partis, sed ex officio potest punire clericum de testimonio falso coram eo perhibito in pęna pecuniaria.& hãc opi. dicit in Francia seruari Gul.Ben.in 1.par.rep. c.Rayn. in verb.& vxorem nomine Adelasiam. decis.2.fol.79.n.142.quem refert Chassan.super consuet.Burgun. in ti.des iustices & droits d'icelles.§.5.in verb.il en perdra la vie.nu.87. Idem attestatur Aufrer.in cle.1.de off.ord.in 2.fal.1.reg. Tertia fuit opi. Host. ꝙ iudex laicus non possit illum punire neque corporaliter neque pecuniariter. Et hanc opi. tenent communiter can. vt dicit Afflict.decis.230. quam etiam dicit esse communem Fel.in c.verùm, de fo.comp. prout illum refert Capic.decis.2.n.13.& Rol.cons.12, nu.48. lib.2. Maran.in suo spec.fol. 130.n.4. Vantius de nullit.fol.111.nu.50. Diaz, in pract.cri.can.87.in fi.quem refert Pract.Conr.fol.247.in prin.& Nunius de los corregidores, fo.232.col.2.ver.quod intellige. Didac.in pract.q.18.post num.8.quem refert Don Ant.de Padilla in l.transigere. n.112. C.de transa. Bost.in tit.de fal.nu.110. Et hæc opi. apud nos seruatur in pract. Bene potest iudex laicus in ipsa causa ciuili cognoscere super falsitate quam clericus deposuit, non quidem ad effectum puniendi ipsum clericum, sed ad effectum expediendi ipsam causam coram eo vertentem. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Didac.in d.q.18. in vltimis verbis.

15 Quæro nunc, quid è conuerso, si laicus deponat falsum testimonium coram iudice ecclesiastico, nunquid poterit eum punire? Resp. ꝙ sic, & eo casu vterque iudex, s. ecclesiasticus & secularis potest procedere contra huiusmodi testem, & inter ipsos iudices erit locus præuentioni. Et ita in facti contingentia decisum fuit per consil. Neap. vt per Afflict. decis.219.

16 Tu scis, ꝙ furtum est contrectatio rei alienæ inuito domino. Modò aliquis commisit furtum in ciuitat. Astensi, postea transtulit se cum re furtiua ad ciuit. Alexan. nunquid prætor Alex. poterit ratione cõtrectationis eum punire de furto? Resp. Bar.in l.si dñium, n.2.ff.de fur. tenuit ꝙ sic, & dicit Ang.d.l.si abducta, in lec.Perus.C.de fur. ꝙ sæpius vidit practicari opi.Bar.& multos ad furcas duci, & in lect.Patauina dicit, ꝙ assessores seruant opi. Bart. tanquam vtilem reipub. quem refert Marr. Laud.cons.61. n. 5. inter cons cri.diuers.lib.1.& Flor. d.l.si abducta, dicit ꝙ assessores tenent opi. Bar.pro Euang. Hanc etiam opin. Bart. seruari de consuetudine attestatur Bald.d.l.si dominium, in quadam lectura, quam pauci habẽt, vt dicit Aug. ad Ang.de malef.in ver.& vestem cœlestem, nu. 16. dicit etiam Pau.de Cast.in l.siue manifestus.§. 1.n.13.ff.de cond.furt. ꝙ opi. Bar. practicatur per totum mundum, & assessores & iudices habent eam pro Euangelio, quem refert Mars.in l.fi. post n.212.ff.de iur.om.iu. Dicit etiam Nell.de ban.in 2.part.1.temp.q.5. ꝙ istam partem vt plurimùm sequuntur assessores, dicentes hanc opi. sanctam, licet in fine subdat, ꝙ in hoc assessores non rectè se fundant de iure, possunt nihilominus defendi

ex varietate opin.& fortè ex consuetudine.Dicit etiam Maria.in c.j.n.15.in fi.de rapt.ꝙ hæc opin. Bar.fecit suspēdi centum millia hominum.Et dicit Boer.dec.13.nu.47.ꝙ opi.Bar.cōiter seruatur in praxi, quem refert Did.li.2.resol. c.20.n.15.in fi.& prac.q.11.n.9.& Beninc.de paup.fol.104.n.17.& Viui.in lib.com.opi.ver.iudex domicilij.in fi.tanquam attestantem ꝙ opin.Bar.sit cōis, licet ego nō reperiam in lib.meo Boer.in loco præal. id attestantem,bene inueni Affl.in §.iniuria.no.3. n.7.de pa.iu.fir.attestantem ꝙ opi.Bar.est cōis.Et dicit Cap.decis.104. in causa D.Comitis,ꝙ cons. Neap.habet illam opi.Bar.pro vera,saltem in practica, quam etiam se communiter seruari vidisse attestatur Iac.de Beluis.iu.in rep.§.contrahentes. post nu.120. Sed certè ego non credo, ꝙ in hoc Affl.verum dicat, quinimò opin.contra Bar.esse cōem attestatur Cæp.cons.cri.59.cir.fi. vbi dicit, ꝙ hæc opi.contra Bar.est verior & æquior de iure,& hodie etiam magis cōis. quem refert & sequitur Bos.in ti.de fur.n.18.& Ang.in d.l.si dominium.n.j. expresè dicit,ꝙ illa opi.Bart.de rigore iuris cōiter reprobatur,licet subdat,ꝙ illam vidit obseruari per plures assessores, & ꝙ talis obseruantia est vtilis reip.& Ang.refert Ale.in apost.ad Bar.in e.l.si dominium.& Rim.cōs.7.n.12.& Iac. de s.Georg.in d.l.si abducta.n.4.C.de fur.& Ang. de Vbal.inter cons.cri.diuer.cons.71.n.18.in fi.li.2.Et dicit Ab.in d.c.j.n.11.de rapt.ꝙ vsq; ad tempora Bar.contraria opin.fuit cōis.quem refert & deridet Anan.in c.ex literis.post nu.9.de fur.licet idem etiam dicat Maria.in e.c.j.n.15.in fi.Et dicit Pract.Pap.in for.inquis.ver.contrectando.n.3. ꝙ illa opi.Bar.non est communis,neque approbata per Mod. de iuris subtilitate, quem refert Pract. Conr. fol.368.nu.22. Quinimò Bald.cons.154. lib.j.& cons.471.lib.3. dicit,ꝙ illa opi.Bart.de facto nunquam vel rarò obseruatur, & contra illam se in facti contingentia iudicasse attestatur Cęp.in l.Marcellus.n.23.ff.de ver.sig.Illam etiam esse communiter reprobatam attestatur Hip.Riminal.inter cons.cri.diuer.cons.106.n.11.lib.j.& ita teneas.certè in hoc Ducatu non seruatur opi. Bart.vt.s.fur repertus cum re per eum furata in alieno territorio,puniatur criminaliter.Et ita contra illam opi.Bar. vidi in senatu sæpissimè iudicari,& in specie 29.Nouemb.1558.in quodam fure Cremense. Solet tamen quandoque Senatus tales fures eiicere à Ducatu sub aliqua pœna,ꝑut seruatum fuit cum quodam peregrino, 10 Mart. 1551.P.N.& secundum hanc opi.malè potuisset defendi cons.Barb.33.dub.j.lib.4.in quo consuluit,ꝙ fur,qui cum re furata aufugit ad ecclesiam, dicitur ibi ex noua contrectatione nouum furtum committere, & ideo potest ab ea impunè extrahi,quod non credo verum per prædicta.

17 An autem furta commissa in alienis territoriis computentur,[a] & faciant numerum ad effectum, vt quis possit pro pluribus furtis suspendi, dixi s. hoc eo.lib.§.furtum.ver.sed pone.

18 Vidi etiam quandoque dubitari,an si laicus committat aliquod delictum in ecclesia,eius criminis cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, an ad secularem. & reperio ꝙ Cy.in l.præsenti.vers. secundo quæro.C.de his qui ad ec.confu.tenuit, ꝙ eius cognitio,& punitio spectet ad ecclesiasticum.Contrariam autem opi.ꝙ.s.cognosci & puniri debeat per iudicem secularem,tenuit Bart.in l.si cui.§.cùm sacrilegium.n.3.ff.de accus.& hanc dicit esse magis communem opi.Rol.cons.24.n.5.& 6.lib.2.& ita reperio in facti contingentia eleganter consuluisse Bertr.cons.9.& 10.libr.7.licet enim locus ecclesiæ sit sacer, non tamen propter hoc desinit esse de territorio principis secularis. & ita indistinctè apud nos obseruatur. Faciunt quæ dixi s.q.prox.ver.vlterius quæro.

19 Est autem tantæ potentiæ locus delicti commissi,vt de iure communi teneantur alij iudices, puta originis,vel domicilij ipsum delinquentem remittere ad iudicem loci delicti,si fuerint ab eo requisiti,& hoc ad effectum,vt ibi contra eum procedatur,& puniatur.& hæc est communis opi.vt dicit Cæpo.cons.cri.59.ver.primum est an de iure,Cur.iu.in l.hæres absens.§.j.nu.5.ff.de iud. Sapia.in d.l.hæres absens.nu.10. & quòd iudex domicilij,si nondum cœpit cognoscere,omnino teneatur remittere, si remissio petatur, dicit esse communem Maria.in d.c.postulasti. post nu.14. ver.si verò iudex.de foro comp.Hanc etiam dicit esse communem opi. in atrocibus delictis Pract. Conr.fol.249.num.12. Si verò petita non fuerit remissio,non tenetur iudex remittere. & hæc est communis opi.vt attestatur Dida.pract.q.11.nu.6.& quòd vbicunque delictum remaneret impunitum,si remissio non fieret, debeat de necessitate remissio fieri, dicit esse communem opi.Ana. in c.ex his.post nu.9.ver.& primò argui.de fur.& licet aliqui voluerint, quòd iudex de remissione requisitus debeat prius ipse cognoscere,an ille sit culpabilis de delicto,pro quo imputatur,& dicat Cæp.in d.cons.54.ver.& in hoc bene consideret. ita fuisse aliquando iudicatum, tamen illam opi. praxis non admisit,vt attestatur Didac.in d.q.11. nu.8.& contrarium tenent doct.communiter, vt dicit Im.in l.interdum.§.idem autem.ver.nota argumentum.ff.de pub.& ita semper vidi in practica obseruari.

20 Sed certè,quicquid sit de iure, hodie de consuetudine communiter non fit remissio, vt attestatur Cy. in auct.apud eloquentissimum. not.3.C. de fide instru.Bart.in l.sepulchri.nume.3.ff.de sepul.viol.quem refert Abb.cons.24.num.j.lib.j.& Gramma.cons.28.in fi.& Publ.super consuetud. Aluern.fol.18.art.j.nu.3. Gand.de malefi.in rub. de cita.facien.num.8.Bal.cons.393.lib.j.& cons. 209.in fi.lib.2.& cons.238.libr.4.& in l.j.num.2. in fi.C.vbi de crim.agi opor. quem refert Afflict. super 2.parte const.Regni, rub.3.num.68. Vital. de malefi.in rub.quid sit accusatio.nu.53. Iac.de Beluis.in §.si quis verò comprehensorum. in auct.en.vt nulli iudic.quem refert Aug.ad Ange.de malefi. in verb.& ibi caput.nu.27. Abb.cons.24. numer.1.& sequen.libr.1.Ias.in l.à diuo Pio.§.1. numer.2.ff.de re iud. quem refert Pract.Conrad. fol.249.limi.8. Rimin.cons.7. numer.7. Mars.in pract. crim. §.opportunè. numer.35.& cons.32. nu.9.& cons.99.nume.21. quem refert Roland.

cons

ADDITIO.

a ¶Adde Ale.in apost.ad Bart.in l.si cui.§.fi.ff.de acc.Ias.in l.si idem cum eodem,ff.de iur.om.iu.Dec.& ibi apost.in l.bona fides.sub num.9.ff.de regul.iur.

conſ.60.nu.22.libr.2.idem Marſ.in repe.l.vnic. nu.143.in fi.C.de rap.virg. Gram.deciſ.26.nu.3. Berous in c.de his.nu.29.de accu.& dicit Ang.in l.ſolet.nu.3.ff.de cuſto.reo. quòd hodie non vtimur iſtis remiſſionibus,quia vnaquæque ciuitas ſibi ipſi præſes eſt, nec ſubſunt ciuitates eidem dominio,meritò vnus præſes alteri obedire non tenetur. & ideo in Italia in qualibet ciuitate habente iuriſdictionem ſeparatam, quilibet delinquens eſt ſecurus. & ita ſeruari de conſuetudine atteſtatur Fulg.conſ.149.n.2.Soc.iu.conſ.76.n.7. lib.3.ita etiam obſeruare praxim Galliæ,vt.ſ.non fiat huiuſmodi remiſſio, atteſtatur Ign.in l.fideicommiſſum,nu.232.ff.ad Syll.Dicit etiam pract. Mil.fol.37.n.64.& 69.& fol.63.n.2.ꝙ de conſuetudine regni Franciæ non fit remiſſio ad iudicem loci delicti,ſed ad iudicẽ ordinarium delinquentis,reſpectu originis vel domicilij,prout etiam atteſtatur Pontan. ſuper conſuetu.Bleſen. fol.168. col.j.circa med.

21 Hoc tamen, ꝙ non fiat remiſſio, intelligendum eſt vt procedat inter illos iudices, qui non ſunt ſubditi eiuſdem principis: & hæc eſt communis ſententia vtriuſque cenſuræ,vt dicit Prob.in apoſtil.ad Ioan.monac.in c.inquiſitores.ſub nu.8.de hære.in 6. Dicit etiam Chaſſ ſuper conſue.Burg. in ti.des adueuz.§.vnic.in prin.nu.14. quòd hæc eſt communis ſententia omnium,tam iuris ciuil. quàm can.quam quotidie videmus obſeruari.& ait Didac.pract.q.11.nu.10. quòd hæc ſententia communi totius orbis Chriſtiani vſu & praxi recepta eſt.& ita etiam hodie ſeruari atteſtatur Bal. in l.executorem.nu.30.in fi. C.de exe.rei iudi. & in l.requirendi.poſt nu.2.C.de ſer.fug. quem refert Marcus deciſ.400.num.9.Paul.de Caſt.conſ. 309.lib.2. Iac.de Beluiſ.iun.in repe.§.contrahentes.n.71.& 111.& aliis ſeq. vbi etiam atteſtatur, quòd hæc eſt communis opi.Doct.vtriuſque iuris,Anan.in c.j.poſt nume.8.de rapt. Mart.Laud. conſ.61.nu.2.inter conſ.crim.diuer.lib.j. Berous deciſ.29.nu.5.Aufre.ſuper deciſ.Tholoſ.319. & dicit Ang.in auct.ſi verò.C.de adul. quòd hodie iſta remiſſio non fit niſi in locis ſubditis vni præſidi.idem dicit Cæp.in d.conſ.59.ver.& prædicta procedunt.Paris Put.de ſynd.fol.190.cap.4.poſt nu.j.& ideo ſecundum Ang.in d.l.ſolet. poſt nu. 3. ſi plures ciuitates ſubeſſent vni domino, tunc deberet fieri remiſſio de vno præſide ad alium, ſubdens, quòd ita vidit practicari & obſeruari pluries,& bene. Cæterùm inter diuerſa dominia de generali conſuetudine non ſolet fieri remiſſio. Bene verum eſt, quòd de facto quandoque vidi, non obſtante tali conſuetudine, fieri remiſſiones delinquentium captorum in hoc Ducatu principibus finitimis in delictis atrocibus, & è conuerſo, quod tamen ego nunquam laudaui, quia credo quòd ſtante conſuetudine ipſi debeant eſſe ſecuri, tamen ad punitionem malefactorum Deus aliquando ita fieri permittit. Caueant ergo huiuſmodi delinquentes, & ne hoc eis contingat, procurent habere à principe ſub quo morantur,fidãtiam ſeu ſaluum conductum, quo habito, tutò poterunt ibi permanere. Sunt etiam quædam prouinciæ, quæ aliquando inierant capitula cum ducibus Mediolani de tradendis inuicem delinquentibus, ſed talia capitula non ſolent obſeruari niſi ad libitum, & cùm ſemel fuiſſet dictum in ſenatu de renouandis huiuſmodi capitulis cum dominio Venetorum,fuit allegatum id, quod dicit in hoc propoſito Chaſ.ſuper conſue.Burg.fol.365.poſt nu.14. quem omnino vide.

22 Sed quid ſi iudex,à quo petitur remiſſio,non habeat iuriſdictionem procedendi pro illo delicto, & conſequenter nec ipſum reum capiendi,nunquid habere poterit locum hoc caſu remiſſio? reſpon.Cald.tenuit quòd ſic, dicens, quòd attendi debet ſolummodo iuriſdictio iudicis id petentis, non autem eius à quo petitur remiſſio. Contrariam tamen ſententiam,ꝙ ſcilicet non habeat locum remiſſio, niſi iudex à quo petitur,habeat iuriſdictionem capiendi ipſum reum,& procedendi pro illo delicto dicit eſſe communem Boſſ. in ti.de foro compe.nu.25.& ſeq. Ego ſemper vidi de facto contrarium ſeruari,nam ſiue remiſſio petatur à iudice,qui ſit ſub eodem principe,ſeu præſide prouinciæ, ſiue petatur ab eo,qui ſit ſub alio principe, non attenditur an poſſit ab eo capi de iure, vel non, ſed ſolùm an ille,qui petit, habeat iuriſdictionem procedendi contra eum. & hoc caſu ſi remiſſio petitur à iudice,qui ſit in hoc dominio, poteſt iudex requiſitus à ſe ipſo talem remiſſionem facere. ſi verò petitur à iudice qui ſit extra dominium,non fit remiſſio,niſi principe ita iubente: nam in hoc Ducatu neque prætores, neque iudices inferiores, neque etiam Senatus facit huiuſmodi remiſſiones iudicibus extra dominium exiſtentibus, ſed ſolus Princeps ſeu Locumtenens generalis.

23 Scias tamen,ꝙ vbi agitur de leuibus delictis,non debet fieri remiſſio, & ita communiter tenetur, vt dicit Ab.in d.c.fi.nu.15. quem refert Duen.in d.reg.278.lim.3.&Dida.pract.q.11.poſt n.7.ver. octauò remiſſioni.

24 Item ſcias,ꝙ quando agitur ciuiliter pro crimine non habet locum remiſſio, neque etiam de iure, & hoc, ſiue crimen ſit leue, ſiue etiam grauiſſimum. & dicit Ab.in d.c.fi.n.15.de foro comp. ꝙ ita communiter tenetur.& ita fuit in facti contingentia iudicatum per curiam Tholoſ. vt refert Aufre.deciſ.319.quidam de Narbona.nam quando agitur ciuiliter pro crimine,non poteſt procedi ad reum puniendum,vt dixi s.q.19. meritò nõ habet locum remiſſio.

25 Scias etiam, ꝙ curia Romana nunquam in aliquo caſu remittit delinquentes ad aliam ciuitatem ſeu prouinciam: & hæc ſemper fuit ibi conſuetudo,vt atteſtatur Oldr.conſ.124.in fi.vbi dicit,ꝙ iſte caſus iam ſæpe & ſæpius acciderat.& ratio eſt,quia Roma eſt communis patria,&c.

26 Hæc autem omnia,quę de remiſſione dicta ſunt, intelligi debent vt procedant, quando agitur de eodem delicto, ſed ſi agatur de pluribus delictis per eundem reum commiſſis, ſuper quibus duo iudices procedant, vtique finito proceſſu per vnum,fit remiſſio rei ad alium,vt & ipſe ſuum proceſſum finire poſſit.& ita quotidie ſeruatur,vt dicit Boſſ.in ti.de foro comp.n.58.quod verum eſt quando ambo iudices ſunt ſub eodem præſide prouinciæ, ſed ſi ſunt ſub diuerſis dominiis, non ſolet fieri remiſſio,vt s.dictum fuit.

27 Item intelligenda ſunt vt procedant in ea remiſ-

sione, quæ inter ipsos iudices laicos fieri petitur. Cæterùm si iudex ecclesiasticus petat ad se remitti clericum delinquentem, tenetur & debet iudex laicus illum remittere. & ita sentiunt omnes, vt dicit Io. Campeg. inter cons. Alex. de Neuo, cons. 56.n.3. & ita in facti contingentia consuluit Ias. cons. 121.dub.j.lib.j. Quod tamen intellige secundum ea quæ dixi s.q.36.

28 Frequenter etiam dubitari contingit inter duos iudices loci delicti, qui pro eodem crimine procedunt, quis eorum sit præferendus? Et hoc sæpe contingit Mediolani, vbi est capitaneus iustitiæ, & Prætor, & duo eius iudices, qui omnes habent iurisdictionem in criminalib. Nos autem super hoc habemus decretum in nouis constitutionibus, in ti. de accus. §. si in eadem. per quod declaratur, ꝙ ille censeatur præuenisse, qui prius inquisitionem transmisit, nisi eodem die, quo fuerit per vnum iudicem transmissa inquisitio, alter reum capi fecerit: nam eo casu preferendus est iudex capturæ. vultque decretum in omnem casum præferri iudicem qui de grauiori delicto inquirit. Et ita in facti contingentia declarauit Senatus, 8. Iunij, 1558. ꝙ ille, qui præuenit per capturam, & procedit de grauiori delicto, præferatur. Quibus autem modis de iure communi dicatur præuenta iurisdictio, dixi j.lib.7.§.iurisdictio.

QVÆSTIO XXXIX.

1 *Delinquens an possit puniri in loco originis?*
2 *Et quid si ibi non inueniatur?*
3 *Et an quis sortiatur forum in delictis ratione domicilij?*
4 *Et an iudex originis vel domicilij possit ex officio, & si per inquisitionem procedere contra subditum, qui extra territorium suum deliquit?*
5 *Et an his casibus puniri debeat reus, secundum ius commune, an verò secundum statuta loci originis, domicilij, vel delicti?*
6 *Et an possit delinquens puniri in loco, quo assiduè conuersatur?*
7 *Et an vagabundus possit vbique puniri?*
8 *Et quis dicatur vagaburdus?*
9 *Et an banniti dicantur vagabundi?*
10 *Et an delicta commissa extra territorium noceant ad aggrauandum?*

1 DIximus delinquentem posse puniri in loco commissi delicti. Quæro nunc, an possit puniri in loco originis? Resp. ꝙ sic, & licet aliqui teneant, ꝙ hæc conclusio procedat tantummodo vbi delinquens inueniatur in ipso loco originis, 2 †aliàs verò non possit ibi puniri pro delictis commissis extra illud territorium. & hanc dicat esse communem opi. Boss. in ti. de fo. comp. n.73. hoc tamen verum non est in delictis, sed tantum in causis ciuilib. & ita loquitur Ale. in apost. ad Bar. in l. assumptio. §. filius. sub n.3. ff. ad munic. & in l. cùm quædam puella. n.5. ff. de iur. om. iud. quem refert idem Bos. in ti. de cita. n.30. & ita videmus quotidie obseruari. faciunt ea quę dixi j. ver. sortitur etiam.

3 Sortitur etiam quis forum in delictis ratione domicilij, possunt enim delinquentes puniri à iudice loci, in quo reperiuntur habere domicilium tempore commissi delicti. quæ opi. communiter approbatur, vt dicit Sal. in l.j.n.3. C. vbi de cri. agi opor. quem refert Gram. cons. 17.n.6. in fi. & dicit Affl. super 3. par. const. Regni, rub. 55.n.18. ꝙ ista est communis conclusio omnium doct. nemine discrepante, & hoc non solum si delinquens reperiatur in loco domicilij, sed etiam si sit absens. adhuc enim poterit iudex loci domicilij illum citare, & si sit contumax condemnare. Et hanc opi. dicit esse communem Ab. in c. fi. n.41. de fo. com. nam vbicunque sit, remanet semper subiectus ipsi iudici, sub quo domicilium contraxit, meritò potest ab eo citari & condemnari. faciunt ea quę dixi s. in prin. q.

4 Sed quæro, nunquid iudex originis aut domicilij possint inquirere & procedere contra subditum delinquentem extra territorium? resp. Si pręcedat accusatio seu querela partis offensæ, nullus dubitat quin possit procedere & punire. Punctus est quando pars non querelat, an possit ipse ex officio inquirere, & contra delinquentem procedere. & in hoc magna est controuersia inter doc. nam aliqui tenuerunt ꝙ non possit inquirere nec procedere, etiam si extaret statutum in loco ipso originis, vel domicilij, disponens ꝙ de omni maleficio posset iudex inquirere. & hæc fuit opin. Odofr. quam dicit tenere communiter doc. Alb. in 3. par. statu. q.36. num.6. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ale. cons. 111. lib.j. prout illum refert Paris. cons. 159. nu.6. lib.4. licet reuera Ale. id non attestetur, loquitur enim Ale. an possit imponi pœna statuti loci originis subdito delinquenti extra territorium ab ipso iudice loci originis, de qua q. ego dixi j.q.85. ver. tertius est casus. Et ideo aduerte ne æquiuoces, quia multùm interest quęrere, an iudex originis possit inquirere, an autem inquirendo seu procedendo possit imponere pœnam statuti. Hanc tamen opi. ꝙ iudex loci originis, vel domicilij non possit inquirere contra subditum delinquentem extra territorium, dicit videri magis communem Mars. in pra. cri. §. constante. n.90. quem refert Gram. deci. 26.n.9. & 11. & Apost. ad Rim. cons. 32. sub n.20. & cons. 448. sub n.j. licet corruptè alleget, & Viuius in lib. com. opin. ver. iudex domicilij. sed hic etiam aduerte, nam Mars. ibi dicit se credere, ꝙ si cæptum sit procedi per iudicem loci delicti, non potest iudex loci originis inquirere, ne de eodem delicto eiusdem hominis sæpius quæratur. & ideo hæc opi. Mars. nihil facit ad quæstionem nostram, sed magis pertinet ad illum articulum, an si per vnum iudicem cœptum sit procedi, possit alius iudex pro eodem crimine procedere, de quo dixi s.q.16. vers. an autem. & vers. vnum tamen vel ad alium articulum, an scilicet quando iudex delicti cōtra aliquem procedit, possit reus ab aliis etiam iudicibus, scilicet originis aut domicilij inquiri & condemnari, an autem sit remittendus ad iudicem loci delicti, de quo dixi s.q. prox. ver. est autem. Nos autem loquimur simpliciter, an iudex domicilij vel originis possit ꝑ delicto extra territorium commisso inquirere, præsupposito, ꝙ non appareat, ꝙ in aliquo alio loco pro eodem crimine procedatur. Hanc eandē opi. Mars. videtur sensisse Alc. in c.j.n.131. de off. ord. vbi dicit, ꝙ si delinquens non puniatur in loco delicti, poterit puniri per iudicem loci originis,

secun

secũdum statuta loci in quo deliquit,& subdit ꝙ ista est cõmunis sententia.Et illum in hoc proposito refert Diaz.in pract.cri.cano.ca.9.Ex quo expressè innuere videtur,ꝙ si procederetur in loco delicti,nõ posset iudex originis,vel domicilij pro eo crimine inquirere,nec condemnare.Cęterùm Bologn.cõs.8.col.2.ver.Capio igitur,simpliciter loquendo dicit, ꝙ secundum magis communes doctorum sentẽtias,etiamsi subditus ratione originis delinquat in alieno territorio,non potest iudex originis inquirere,nec ꝓcedere contra talem delinquentem.& illũ refert Paris.in d.cons.clix.n.7.Idem attestatur Io.de Amicis cons.lx.n.10.Rolan.cons.19.n.20.li.2. Dicit etiã Bal.in l.fi.n.17.C.si à non compet.iud.fue.iud. ꝙ consuetudo quasi generalis est, ꝙ non possit inquiri de maleficio, quod quis committit extra territorium, Et illum refert Riminal.in d.cons.32.n.20. & cons.471.n.10.& in d.cons.484.n.1.Non enim videtur(secũdum eos) offensa respu.in cuius territorio delictum non est commissum, meritò nõ debet posse procedi per inquisitionem,quę principaliter tendere videtur ad publicam vindictam.

Contrariã autem sententiam,ꝙscilicet iudex originis possit contra subditũ suum, qui extra territoriũ deliquit, ex officio inquirere & procedere, dicit esse cõmunem Bologn.sibi contrarius cons.57.ver.Sed plus dicunt. Aug.ad Ang.de malef.in ver.Hæc est quædã inquisitio,post n.83.quem refert Alc.in c.j.n.67.de off.ord.relatus per Villalobos in sua collecta cõmunium opin.in litera D.n.73.& Prac.Conradi.fo.251.n.19.& seq. Didacus prac.q.xj.post n.6.ver.Sexto in hoc,Prac.Casoni,fo.114.n.20. Idem attestatur Chas.super consuetud.Burgundiæ, in ti.des iustic.& droits d'icelles.§.5.super verb.simple larrecin.n.11. Bos.in tit.de foro compet.n.182.vbi etiam subdit, quòd hanc opi.vsus approbauit,Siluan.cons.103.Marcus decis.989.Quęritur super casu.n.6.vbi dicit,ꝙ ita tenent communiter omnes.Bomb.cons.8.n.11.Dicit etiã Cagnol.in l.fi.n.153.ff.de iurisd.omnium iud. ꝙ hæc opi.de consuetudine obseruatur, subdens, ꝙ qui vidit,testimonium perhibet.Prout etiam de facto seruatum fuisse dicit Ang. in reper.l.si vacantia,quẽ refert Ana.in c.qualiter,&quando.§.ad corrigendos,n.30.in fi.de accus.Certè negari non potest,quin magnę & multæ sint auctoritates hinc inde:nihilominus cùm hanc opi.affirmatiuam generalis consuetudo videatur approbasse, ab ea non recedas in practica, præsertim in hoc Ducatu, in quo sine controuersia ita semper fuit iudicatum & seruatũ. Licet enim ex delicto patrato in alieno territorio nõ videatur principaliter offensus locus originis vel domicilij, negari tamen non potest,quin publicè intersit,vt hi,qui origine, vel habitatione sunt subditi,rectè viuãt, & vbicunq; delinquãt, ab ipso etiam præside suo puniantur,arg.l.cõgruit,cum ibi no.ff.de offi.pręsid. Et certè si secus fieret,magna daretur occasio delinquẽdi.Quilibet enim scelestꝰ ad delinquendũ in alienas prouincias ꝓperaret,si sciret se in loco,vbi habitat puniri non posse.Bene verũ est,ꝙsi in aliqua prouincia cõtraria opi.obseruaretur,crederem illam esse sequendã,nam in omnibus causis pręsertim verò in criminalibus nunquam est à communi practica & vsu recedendum.Statim igitur cõmisso delicto omnes tres iudices. s. delicti, originis &domicilij possunt cõtra delinquentem procedere,siue ad instantiam partis,siue etiam ex officio,vt s̃.dictum est,seruatis tamẽ seruandis,& habitis legitimis indiciis,neque vnus processus aliũ impedit. Et si ipsi iudices procedentes sint sub diuersis præsidib. ꝓuinciæ,non est locus præuentioni,neq; remissioni,sed si sunt sub eodẽ pręside, solet semper reus remitti ad iudicem loci delicti, nisi aliud ex causa ipsi præsidi videatur: debentq; ipsi omnes iudices alterum adiuuare, & indicia, quę habent,ad alium transmittere,vt melius iustitię locus esse possit.Si tamen reus sit in aliquo loco carceratus, solẽt alij iudices supersedere,dummodo id per collusionem factum nõ fuerit, & in eo loco, in quo detentus est, fuerit punitus, vel absolutus, facta fide de huiusmodi punitione vel absolutione,non potest amplius per alios iudices molestari. Quæ omnia intellige semper fraude cessante,iuxta ea quæ dixi in aliis locis huius §.de quibus s̃.mentionem feci.

5 Sed nunquid poterit iudex originis, vel domicilij punire huiusmodi delinquentes secundum ius commune, vel iuxta statuta loci delicti, an originis,an verò ipsius loci domicilij?Dixi j̃.q.85.ver. Tertius est casus.

6 Quæro nunquid possit delinquens puniri in loco,in quo assiduè conuersatur?Resp.ꝙ(secũdum aliquos)vbi talis cõuersatio continuauerit per decem annos, potest in eo loco puniri.Et ita Boss.in ti.de foro comp.n.72.&ita communiter tenetur. Ego nunquam vidi apud nos aliquem non subditum puniri propter delicta extra Ducatum commissa, etiam si cõuersatus esset per decennium in Ducatu. Fortè si vltra assiduam conuersationem concurreret,ꝙhaberet familiam,& maiorem partem fortunarum,posset puniri,nam eo casu videretur in eo loco constituisse domicilium, in quo quidem nullus discrepat,vt dicit Bertr.cons.103.post n.23.lib.2.in 2.parte.

7 Cęterùm si reus sit vagabũdus,poterit de delicto cõmisso puniri in quolibet loco, in quo inueniatur,nam,vt dicit gl.hoc tenens in l.j.in gl.fi.C.vbi de crim. agi oport. vbi te inuenero, ibi te iudicabo,quam Doctores frequentissimo consensu sequũtur,vt ait Did.prac.q.xj.n.7.& per illam gl.ait Bar.in l.hęres absens,§.ꝓinde,ff.de iud.ꝙmulti ribaldi suspẽsi sunt,& quotidie suspenduntur.Et in hac quidẽ conclusione,ꝙ vagabãdus possit vbiq; puniri,omnes cõcordant. vt dicit Alb.in d.§.ꝓinde,post n.2. Hanc etiam opi.dicit esse cõmunem Bellamera cons.xj.col.j.quẽ refert Probus in Apostil.ad Io.Monach.in c.inquisitiões,n.5.de hęr.in 6.Et ita Senatus iussit quendã Brixiensem,qui dicebatur esse vagabãdus,pro furto extra Ducatum commisso fustigari,septimo Octobris,1577.P.N.

8 Sed hic quęro,quis dicatur vagabundus?Resp.ꝙ vagabundus dicitur ille, qui per mundũ vagatur. ita dicit Barr.in l.4.§.prætor ait,n.24.ff.de damno infect.& est cõmunis opi. vt dicit Marian.in c.fin.n.57.de foro compet.quẽ refert Boss.in ti.de foro comp.n.60.Supple,neq; habet alicubi certum domiciliũ in quo habitet,&dixi in quo habitet,nam in hoc proposito non consideratur,an habeat certum domicilium originis, vel non, quia (eo non attẽto)dummodo non habeat certũ domicilium

habitationis, potest vbique conueniri, & puniri. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in c. dilectus. n. 10. de rescr. & in c. fi. n. 15. de eo qui mitt. in pos. rei seruādæ causa. Et licet aliqui dixerint, ꝙ ad hoc, vt quis dicatur vagabundus, requiritur ꝙ nō habeat, neq; etiam domiciliū originis, tamen illa opin. cōmuniter reprobatur, vt attestatur Marian. in loc. præal. ea enim retētа sequeretur, ꝙ necesse esset ciuitatē, in qua ille natus esset funditus esse euersam & destructam, quod esset ridiculum.

9 Fui interrogatus quandoque, nunquid banniti dicantur vagabūdi? Resp. ꝙ non, & allegaui Alb. in 4. part. statut. q. 80. Item quæro, dicentem, ꝙ ita tenent communiter Doctores, quem etiam refert, & sequitur Cæpoll. cons. cri. lix. vers. Sed dubium est. Quod tamen intelligendum est vt procedat, quādo bannitus habet in aliquo loco certam habitationem, seu domicilium, aliàs enim si sine certa habitatione per mundum vagaretur, vtiq; habendus esset pro vagabundo, ꝓut & alij ita vagantes, ne propter bannum efficeretur in hoc melioris conditionis, quàm cæteri non banniti.

10 Pro complemento huius materię volo vt scias ꝙ ex maleficiis, de quibus, ꝓpter diuersitatē loci, vel incōpetentiam iudicis, cognosci non potest, possunt iudices aliqua maleficia de quib⁹ cognoscere possunt, aggrauare, & in maiori pœna punire. Et ita cōiter dicitur, vt attestatur Nellus de bannitis in 2. part. primi tēporis, q. 6. subdens ꝙ ita communiter seruatur per assessores, licet secundum eum malè faciant, & in animarum suarum perniciem. Vide quæ dixi s. hoc e. lib. §. Furtum, versic. Sed pone, & j. q. lj. ver. Vnum tamen.

QVAESTIO XL.

1 *Vicarius prætoris an possit cognoscere de causis criminalibus?*

2 *Et an possit imponere vltimum supplicium, aut mutilationem membri?*

3 *Vicarius Episcopi an possit de causis criminalibus cognoscere?*

1 DIctum est qui sint iudices cōpetentes in causis criminalibus, nunc de eorū Vicariis videamus. Et in primis quæro, nunquid Vicarius Prætoris possit cognoscere de causis criminalibus? Resp. ꝙ sic, potest enim de omnibus iis cognoscere, & ea omnia facere, de quibus poterat cognoscere, & quę poterat facere ille in cuius locum est constitutus, quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi s. lib. 2. §. Vicarius.

2 Sed nūquid poterit talis Vicarius imponere reo vltimum supplicium, vel mutilationem membri? Resp. ꝙ non. ita tenuit gl. in l. 2. in gl. fi. loquendo per verbū, Fortè, C. de of. eius qui vices alte. gerit, quam dicit cōmuniter approbari Alb. in l. placet, post n. 3. C. de peda. iud. Hanc etiam opi. dicit esse cōmunem Aug. ad Ang. de malefi. in ver. Hæc est quædam sententia, circa fi. Tu verò dic, ꝙ aut loquimur in Vicario pretoris, qui communiter esse solet in omnibus ciuitatibus, & deputatur quandoq; à principe, & quandoq; etiā ab ipsomet pretore, & de hoc iudicatur tanquam de iudice ordinario, & eius iurisdictio regulatur secundum statuta & consuetudinē ciuitatis in qua est Vicarius: nā in multis ciuitatibus tales Vicarij non habent iurisdictionem criminalem, in aliquibus verò habent, sed limitatā, in aliis habēt absolutam, prout ipsemet prætor. Et ideo in hoc stādum est dispositioni statutorū, vel consuetudini. Aut verò loquimur in Vicario, qui sit deputatus locum tenēs ipsius prætoris, puta ex causa absentiæ, & tunc pariter est distinguendū: nam aut est deputatus ab ipsomet pretore, sine auctoritate principis, & nō potest imponere vltimū supplicium, quia causę meri imperij non possunt alteri delegari, vt dixi j. q. prox. Aut est deputatus à principe in locū prætoris mortui, vel absentis, & potest, quicqd dicat gl. præal. Et ita videmus quotidie fieri & obseruari, vt attestatur Bos. in ti. de sentētiis, n. 22. Et hanc etiam opin. dicit esse cōem Maranta in suo Spe. fo. 33. n. 20. & seq. Et idē etiam dicerē, vbi esset deputat⁹ ab ipsomet prætore cū auctoritate principis. In hoc tamen Ducatu neq; delegati, neq; Vicarij, neq; ordinarij nō possunt imponere pœnā vltimi supplicij, neq; mutilationis mēbri, nisi facta prius relatione in Senatu, ita disponentibus decretis.

3 Item quęro, nūquid Vicarius Episcopi possit causas criminales cognoscere? Resp. ꝙ ex speciali cōmissione Episcopi, vel capituli potest de criminibus accusatorum cognoscere, & etiam diffinire. Et ita communiter seruatur, vt ait Spe. quem refert Paul. de off. & pot. ca. sede vacante. in x. q. secundæ partis principalis, n. 33.

QVAESTIO XLI.

1 *Causæ criminales an possint delegari?*

2 *Delegatus an possit causas criminales alteri subdelegare?*

3 *Et quid si sit delegatus à principe?*

4 *Delegatus an possit procedere vsque ad vltimum supplicium?*

5 *Episcopus an possit delegari laicis causas criminales clericorum?*

6 *Et an laico simul cum clerico?*

7 *Et an clerico coniugato?*

8 *Et quid in summo pontifice?*

9 *Clericus an possit esse delegatus principis laici in causis criminalibus?*

1 HActenus de iudicibus ordinariis dictū est, sequitur nūc vt de iudicibus delegatis in causis criminalib. aliquid subiiciamus, & in primis vidēdum est, nūquid causæ criminales possint delegari. Et quidē in causis, quæ non sunt meri vel mixti imperij, omnes conueniunt, ꝙ possint delegari, & in hoc nulla est difficultas. in his aūt quę sunt meri vel mixti imperij, est distinguendū, nam aut loquimur in principe, & pariter omnes conueniūt, qđ possit oēs causas criminales, cuiuscunq; generis sint, delegare. Aut loqmur in inferiore à principe, & pariter est distinguēdum. Nam si quidem est iudex ordinarius, dicendum est ꝙ regulariter non potest tales causas meri aut mixti imperij alteri delegare, & hanc esse cōem opi. attestātur scribentes in l. j. ff. de offi. eius. & in specie Dec. n. 28. & Cur. iun. nu. 21. Et ratio est, quia cum huiusmodi causæ specialiter concessæ sunt maioribus magistratibus, censetur electa industria personæ eorū, meritò delegari non possunt. Et hanc esse cōem rationem attestatur Claud. in d. l. j. in prin. n. 2. Hāc autem cōclusionem ego pluribus quæstionibus

amplia

ampliaui ȷ̃.lib.7.§.iurisdictio,quas hoc loco transcribere operęprecium non existimaui,tum quia hæc materia est multum trita in locis ordinariis, tum etiam quia est parum fructuosa, attento ꝙ quicquid sit de iure,hodie ex generali consuetudine indistinctè omnes causæ meri & mixti imperij delegantur, etiam quo ad pœnam vltimi supplicij,vt attestatur Cagn.in l.nemo potest gladij,in fi.verb.ff.de reg.iur.& in suo exercitatorio libel. fol. 68. c.11. Ideo ad ibi diffusè dicta te remitto.

2 Si verò est iudex delegatus,tunc etiam est distinguendum inter delegatum principis, & delegatum ab inferiore.nam si quidem est delegatus ab inferiore, nullo modo potest causas criminales subdelegare. Et licet aliqui dicant,ꝙ talis delegatus inferioris à principe potest post litem cõtest. subdelegare, etiam in criminalibus,& hanc opi. dicat esse communem Nunius de los corregidores,fo.10.co.4.prout illum refert Villalob.in sua collecta com.opi.litera D.nu.34.ego tamen credo id verum non esse, sed neque etiam in libro meo Nunius in loco præall.id dicit, neque aliud loquitur in hoc proposito.

3 In delegato autem à principe magna fuit aliqñ controuersia inter Doct.nam gl.in l.vnic.ver.iudicandus,C.qui pro sua iur.tenuit, ꝙ potest causam criminalem sibi commissam alteri delegare. Et illam dicit esse magis communem opi.Pau.de Cast.in d.l.vnic.n.9 quem refert & sequitur Vantius de nullit.fo.169.n.26.Idem dicit Ias.in d.l.1. n.74.Alc.in c.quod sedem,n.81.de of.ord.quem refert Villalob.in d.litera D.n.37.& Boer.deci.6. n.8.& 9.Et dicit Gui.Papæ decis.624.clarum est, n.1.ꝙ secundum hanc partem vidit vti, & seruari in illa curia Delphina. Contrariam autem sententiam,sc.ꝙ imò etiam delegatus principis non possit causam criminalem meri vel mixti imperij alteri subdelegare, tenuit Iac.de Aren.& hanc partem tanquam tutiorem tenuit Alb.in d.l.1.in pr.n.21.dicens, ꝙ illa opi.gl.in d.l.vnic.communiter per Doct.reprobatur. Et dicit Ias.ibi, post n. 64.ver.contrariam,ꝙ credit Alb.verum dixisse.s. quod hæc opin. esset magis communis ante aduentum Bar.Quicquid sit de iure,in hoc Ducatu seruatur hęc opi.Ia.de Are.& videretur apud nos res valdè absurda,si delegatus à principe in causa criminali,illam alteri subdelegaret. Nam vt rerũ experientia docet, nunquam huiusmodi causæ delegantur à principe,nisi personæ industria specialiter electa.Et ita etiam hanc opi.in Francia seruari attestatur Boer.in d.decis.6.in fi.

4 Sed nunquid in casibus,in quibus merum imperium potest delegari,poterit delegatus procedere vsque ad vltimum supplicium?Resp.Aliqui dixerunt simpliciter,ꝙ sic,&hanc esse communem opi.attestatur Alc.in d.c.ꝙ sedem,n.83.de off.or. Quam tamen ego intelligo vt procedat, si ex tenore ipsius delegationis colligeretur,aliàs tutius arbitraret facturum delegatum,si prius,quàm pœnam mortis imponeret, principi referret. Certè quando esset periculum in mora, vt in insigni latrone, vtique posset delegatus pœnam mortis imponere.Et hæc est communis opi.vt ait Curt. iun.in d.l.1.n.65.ff.de off.eius.

5 Quæro,nunquid episcopus possit delegare laico causas criminales clericorum?Resp.ꝙ non,& est communis opi.vt attestatur Rip.in c.decernim⁹, n.34.de iud.Et hæc quidem concl.de plano procedit in laico, qui solus in huiusmodi causis delegetur.

6 Sed quid si velit eas laico simul cum alio clerico delegare? Resp.ꝙ pariter non potest,& est communis opi. vt attestatur Dec.in d.c.decernimus, n.5.in fi.quem refert Rol.cons.4.n.4.lib.1.

7 Sed an poterit episcopus tales causas delegare clerico coniugato?Resp.ꝙ non,& est communis opi.vt ait Rip.in d.c.decernimus,n.64.talis enim clericus reputatur tanquam merus laicus,præterquam in duobus casibus,vt ibi.

8 Sed quid dicendum de summo Pontifice?Resp. ꝙ Papa potest etiam mero laico committere causas criminales laicorum.Ita dixit gl.in c.bene quidem,ver.præter.96.dist.quam totus mundus sequitur,vt attestatur Bero.q.7.n.1.Habet enim Papa in omnib. causis ecclesiasticis absolutam plenitudinem potestatis. Non tamen posset Papa conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos. Et hæc est communis opi.vt attestatur Menchiac.lib.3.de testa.§.22.post n.60. Quod intellige, vt procedat iuxta ea, quæ dixi s. q.36.ver.sed ea retenta.

9 Quæro,quid è cõuerso, nunquid possit clericus esse delegatus principis laici in causis criminalib. Resp.ꝙ sic,in vna causa tantùm,& est communis opi.vt dicit Ripa in d.c.decernimus,n.46. & seq. quem refert Did.in rep.cle.si furiosus.fol.315.in fi.Quæ tamen conclusio multas recipit restrictiones,vt ibi.

QVAESTIO XLII.

1 *Iurisdictio an possit prorogari in causis criminalibus?*
2 *Et quid si ille, in quem fit prorogatio, aliàs non haberet iurisdictionem in criminalibus?*
3 *Et an quando proceditur per inquisitionem, sit locus prorogationi iurisdictionis?*

1 QVæro,nunquid in causis criminalibus possit iurisdictio prorogari?Resp.ꝙ sic,& est communis opi.vt dicunt scrib.in l.j.ff.de iud.& in specie Pau.de Cast.n.20.& Sapia.n.39.& Cur.iun.n. 37.&Cagn.n.46.Et ꝙ etiam in criminalib.possit expresse & tacitè prorogari iurisdictio,dicit esse communem Doct.sententiam Aret.in c.ad petitionem,n.15.de acc.Quod intellige quo ad præiudicium partis, vel partium quæ prorogationi ipsi consentiunt, non autem in præiudicium reipub.vel iudicum,ad quos pertinet perpetrati criminis cognitio & punitio,aliàs posset mille fraudes quotidie committi.

2 Est etiam hæc conclus.intelligenda, vt procedat dummodo ille iudex, in quem fit prorogatio,aliàs etiam haberet iurisdictionem in similib.causis criminalibus,aliàs secus,& ita communiter tenetur,vt dicit Ab.in c.si diligenti,n.14.de fo.cõp. Hanc etiam opi. dicit esse com.Im. in c.P.& G.n. 48.de of.deleg.vbi.n.iudex non haberet in talib. causis iurisdictionem non esset locus prorogationi eius,ꝙ non esset,sed potius esset iurisdictionis noua collatio, quæ partium consensu in causis criminalib.tribui non potest.Sed in hoc proposito videnda sunt ea,quæ dixi ȷ̃.lib.7.§.iurisdictio.

Scias

3 Scias autem, ꝙ vbi proceditur per inquisitionem ex mero officio, nõ habet locum prorogatio. ita tenuit Bal. in l.j. in fi. C. vbi de cri. agi opor. Et hãc dicit esse com. opi. Soc. cõs. 108. n. 21. li. 4. Pet. Calcf. inter cons. cri. diuers. cons. 102. n. 4. li. 1. & cõs. 93. n. 25. li. 2. Cum. n. in hoc iudicio instituendo non interueniat aliqua partium, sed tantummodo iudex & diffamatio, quæ loco accusatoris fungitur, certè absurdum esset dicere, ꝙ ipse iudex posset à seipso iurisdictionem suam prorogare, nec minus absurdum videretur, ꝙ fama, quæ est res inanimata, possit in iudicem non competentem consentire, illique iurisdictionem tribuere. Quicquid tamen sit de iure, cùm hodie iudex inquirens sit quodammodo loco accusatoris, credo, quòd si reus consentiret in ipsum, vix posset euadere, ne censeretur facta prorogatio in ipsius quidem rei præiudicium, non autem in præiudicium iudicis competentis, vel alterius accusare volentis.

QVAESTIO XLIII.

1 *Iudex an possit in causis criminal. vt suspectus recusari?*
2 *Et quibus ex causis?*
3 *Et an contra iudicem opponi possit exceptio, quòd sit criminosus?*
4 *Et an iudex possit cognoscere super exceptionibus quæ contra eius personam opponuntur?*

1 QVæro, nũquid in causis criminalibus iudex possit tanquam suspectus recusari? Resp. ꝙ sic. ita tenent gl. in c. qualiter & quando, in gl. magna, in ver. item si ille, de accusa. quam dicit esse cõiter approbatam Car. Ale. in c. de accusa. co. 41. ver. venio ad septimum. 2. q. 8. Idem etiam tenere communiter Doc. attestatur Maria. in d. c. qualiter, & quando. n. 78. Si enim in causis ciuilibus, in quibus solummodo agitur de re pecuniaria, admittitur recusatio iudicis suspecti, vt dixi j. lib. proxi. multo magis admittenda est in criminalibus, vbi agitur de vita.

2 Ex quibus autem causis possit iudex tanquam suspectus recusari, & reliqua, quæ ad ipsius recusationis materiam pertinent, dixi in loco præall.

3 Item quæro, nunquid contra iudicem opponi possit ꝙ sit criminosus? Resp. gl. in d. c. qualiter, & quando. in gl. j. tenuit, ꝙ sic, sed certè illa gl. communiter non tenetur, neque in ordinario, neque in delegato, vt dicit Car. Ale. in d. c. de accus. col. 42. ver. item excipitur. Et ꝙ iudex non repellatur exceptione criminis, dicit esse communem opi. Maria. in d. c. qualiter & quando, post nu. 72. Et si hæc exceptio admittitur, pauci possent iudicare, cùm nemo sine crimine viuat. Vide quæ dixi s̃. q. 14. ver. dixi quoque, & seq.

4 Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ licet aliàs regulariter iudex possit cognoscere super exceptionibus, quæ contra eius iurisdictionem proponuntur, si tamen opponatur aliqua exceptio, sugillans eius personam, puta, ꝙ est infamis, vel excommunicatus, vel huiusmodi, non potest ipse super tali exceptiõe cognoscere. Et hæc est communis opi. vt dicunt scrib. in l. quidam consulebant, ff. de re iu. & in specie Im n. 15. & Ale. nam quo ad hunc articul. diceretur esse iudex in causa propria, & patet ad sensum, ꝙ nullus iudex esset qui se pronunciaret infamem, vel excommunicatum. Et ideo super tali exceptione superior debet ipse cognoscere, vel alium iudicem dare.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Quibus modis contra absentes contumaces procedatur?*
2 *Absens de iure communi non potest diffinitiuè condemnari, sed fit annotatio bonorum.*
3 *Et quid de consuetudine?*
4 *Et an possit etiam ad mortem condemnari?*
5 *Et an si reus intra annum compareat, & satisdet de parendo iuri, recuperet statim bona annotata?*
6 *Et an eo casu teneatur ipse probare innocentiam suam?*
7 *Et an quando reus est contumax, debeat eius contumacia accusari?*
8 *Et an requiratur declaratio iudicis super ipsa contumacia?*
9 *Et an sit citandus reus ad allegandum?*
10 *Et an vltra contumaciam requiratur etiam ꝙ sit per probationes conuictus?*
11 *Et an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto admittatur probatio innocentiæ?*
12 *Et an possit iudex pro reo absente aliquas probationes inducere?*
13 *Reus contumax an sit citandus ad sententiam?*
14 *Et an possit statim lapso termino peremptoriè condemnari?*
15 *Et quæ sit forma sententiæ, quæ contra absentem & contumacem profertur?*

1 VIsum est de exceptionibus, quæ contra personam iudicis eiusque iurisdictionem proponi possunt (nam ad eas proponendas plerunque et absentes seu contumaces solent per procuratorẽ admitti) de reliquis autem, quæ merita causæ concernunt, infrà in eorum defensionib. dictum est. Videamus nunc, quomodo contra contumaces procedatur.

2 †Et in primis sciendum est, ꝙ de iure communi non potest contra absentem deueniri ad sententiam diffinitiuam, siue condemnationẽ occasione delicti, de quo ipse reus absens imputatur. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Ant. Gom. super l. 71. Tauri, n. j. Certum est. n. ꝙ de iure communi contumax non potest à iudice haberi pro confesso, & conuicto, & licet Iac. de Are. tenuerit, ꝙ quando crimen est liquidatum inter præsentes, potest eo casu ferri sententia ɔ̃ absentem, tamen contra eum est communis opi. Doct. vt dicit Bal. in l. quamuis, j. n. j. C. de adult. & Boss. in ti. de req. reis, nu. 1. in fi. Et ꝙ etiam de iure can. non posset contra absentem, lite non contestata, deueniri ad cõdemnationem, neque etiam ad testium receptionem dicit esse communem opin. Abb. in c. veritatis, post n. 20. & post n. 27. de dol. & cont. Et hoc adeo verum est, quamuis in causis ciuilib. si testes sint senes, vel valetudinarij, vel in longinquas partes recessuri, possint examinari etiam parte absente ad perpetuam rei memoriã, vt dixi s̃. li. 2. §. testis, nihilominus in causis criminalibus absente parte non possunt huiusmodi testes recipi ad perpetuam rei memoriam. Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Anto. Gomez in d. l. 76. nu. 4. Hanc tamen conclus. intellige vt procedat, quando pro crimine, de quo agitur, venit imponenda pœna corporis afflictiua, sed vbi venit tantummodo imponenda pœna relegationis, vel relegatione minor, eo casu vtique absens potest etiam de iure communi condemnari. Et hæc est communis opi. vt dicit Bal. in l. absentem, in fi. C. de ac. Sal. in d. l. absentẽ,

nu.14.quem refert Pract.Conr.fol.441.poſt n.7. ver.quarto excipio.Boſ.in ti.de req.reis. poſt n.j. in illis igitur caſib.in quib.abſens non poteſt diffinitiuè condemnari, legitimè intimata reo citatione iuxta formam,de qua dixi ſ̃.q.31.ſi reus in termino ſibi ad cõparendum aſſignato non comparuerit, tunc iudex facit eius bona annotari, & deinde facit ipſum iterum vocari,& citari per edicta, vt veniat ad ſe excuſandum: illi etiam notificando qualiter eius bona ſunt annotata. & hoc caſu ſi quidem reus infra annum compareat,& ſe defendat ab imputatione ipſius criminis,abſoluitur,& in pace dimittitur,& etiam reſtituuntur illi omnia bona ſua annotata: ſi verò poſt annum etiam quandocunque compareat,adhuc ſemper audiri debet,& ſi ſe defenderit abſoluitur,ſed bona illi non reſtituuntur,ſed fiſco remanent in pœnam ſuæ contumaciæ. & hæc omnia procedunt, ſecundum diſpoſit.iuris communis, vt habetur in l.j.ff.de req.reis.

3 Sed hodie,vt inquit Gand.de malefi.in rub.quid ſit agendum reo abſente.n.3.de conſuetudine generali non ſeruatur ɔ̃ contumaces illud,quod dictum eſt de annotatione bonorum, neque ꝙ accuſatus expectetur per annum, imò cùm fuerit citatus ſolenniter. ponitur in banno communis, & poteſtatis, & poſtea ſuper illa accuſatione & banno condemnatur, & ita ſecundum eum obſeruatur per totam Italiam, quem refert Practic. Conr.fol.441.poſt n 8. Pariter etiam Iac.de Bel. in ti.de pa.ten.in prin.ver.& nota hic. dicit,ꝙ hodie non fit annotatio niſi bonorum mobilium.& ita illum refert Bal.ibi poſt n.14.& Aug.ad Ang. de malefi. in ver.qui dominus iudex videns. n.8. & Cap.deciſ.131.nu.4. licet atteſtetur repertum fuiſſe, ꝙ in regno Sicil. etiam feuda & caſtra apprehẽdi ſolent, & adminiſtrari per commiſſarios regios. Dicit etiam Bal.in d.l.abſentem.n.2.C.de accuſ.ꝙ Doct.dicunt,ꝙ iſta annotatio hodie non eſt in vſu, ſed eius loco hodie ſucceſſit bannum, quod fit reis abſentib. idem dicit Blan.in pra.cri. fol 9.n.8.In hoc autẽ Ducatu,ſtatim poſt aſſumpta indicia, ſeu informationes contra reum,quæ ſufficiant ad capturam,ſi crimen eſt tale,pro quo ingeratur confiſcatio bonorum,ſtatim tranſmittitur notarius, qui deſcribat omnia bona, tã mobilia quàm immobilia ipſius delinquentis, iuxta formam traditam in l. ſi quis intra prouinciam. C.de bon.proſcri. & illa ſic deſcripta conſignant conſulib. & ſyndicis locorum, in quib. bona ſita ſunt,& mobilia reponit etiam penes ipſos vel aliquem alium idoneum depoſitarium.Et generaliter etiam ita ſeruari atteſtatur Carauita ſuper 21. ritu magnę curię,circa fi.ita etiam dicit quotidie fieri,& practicari Ant.Gom.c.9.delict.n.2.Et ſi periculum eſt, ne bona propter moram fiant deteriora,vel pereant,ſoleãt vendi & precium eorum deponi. & ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Pract.Mil.fol.45.n.21.Hanc etiam bonorum annotationem fieri per commiſſionem criminalem executoris,ſimul atque aſſumptæ ſunt informationes ɔ̃ aliquem inolito receptoq; ſtylo, vſu & conſuetudine atteſtatur Pract.Iod.fol.41.n.7. Facta autem huiuſmodi deſcriptione,& conſignatione,proceditur ɔ̃ reum, & ſi eſt contumax,ſeruatis ſeruandis bannitur,& condemnatur diffinitiuè.& ſi deinde poſt condemnationem ĩ.annum cõpareat, ſolet plerunque per Senatũ admitti ad ſe de nouo defendendum.& ſi ſe defenderit,abſoluitur ab ipſa condemnatione,& recuperat bona, non obſt.prædicta annotatione ſeu deſcriptione, vel ẽt quacunque alia apprehẽſione facta per fiſcum,& ẽt quibuſcunque ſententiis ſuperinde ſecutis. Si verò cõparet poſt annum, nõ recuperat bona,ſed tñ,ſi defenderit, abſoluitur à condemnatione corporali,& bona remanent fiſco in pœnam eius cõtumacię.& hęc pract.ſi bene conſideretur, eſt in multis valde conformis diſpoſitioni iuris cõis, de qua ſ̃. & hæc dixi obſeruari,qñ crimen eſt tale, pro quo imponitur bon.cõfiſcatio, quia in aliis criminib.in quib.non venit imponẽda publicatio bonor.non ſunt ponenda bona ad manus curiæ,ẽt ꝙ reus ſit contumax. & propterea neq; ẽt in iſtis caſib. fit aliqua bon. deſcriptio, ita diſponente decreto in nouis conſtitutionib. in ti.de accuſ.c.rei carcerib.§.pari modo. Et licet Chaſſ.ſuper conſue.Burg.in ti.des confiſcations. ſuper rub.nu.11.dicat,ꝙ iudices noſtri temporis aliter faciunt, & pro contumacia faciunt ſubhaſtari bona, apud nos tamen ſeruatur, vt non fiat, niſi in caſibus in quibus bona confiſcantur.

4 Licet aũt de iure cõi, vt ſ̃.dixi, non poſſit abſens diffinitiuè condemnari, tñ ex generali conſuetudine totius Italiæ, proculdubio in quantũcunq; graui crimine proceditur ɔ̃ abſentes, & hñr pro confeſſis ex contumacia, & banniuntur, & condemnantur ẽt ad mortem,vt atteſt.Gand.in loco pręal.Alb.in l.ſeruum quoq̃ ie.§.publicè.n.23.in fi.ff.de proc.& l.pe.§.ad crimen.n.23.in fi.de pub. iu.& in 4.par.ſta.q.j n.3 Vital.de malef.in rub.de compar.accuſati.n.70.& ſeq.& alij oẽs criminaliſtæ,& eſt omnib.notiſſimum. Pariter ẽt in Gallia conſtito de delicto proceditur ɔ̃ abſentem ẽt ad ſent.diſſinitiuam, quatuor tamen præcedentibus cõtumaciis,vt dicit Io.Fab.in l.cunctos populos. de ſum tri.Pract.Maſ.in ti.de dila.n.25. & in ti.de contuma.n.12.quem refert Boer.deciſ.63.n.8.& ſuper conſue.Bituric.fol.25.co.j.& contumax habetur pro confeſſo & conuicto,& virtute huiuſmodi confeſſionis condemnatur ẽt ad mortem. & ita ſeruari,& quotidie tractari in curiis Francię atteſtatur Gul.Benedi.in 2.par.repe.c.Rayn. ver. mortuo itaq; teſtõre.j.n.158. Ign.in l.lege Corn. n.32.ff.ad ſyl.Pract.Mil.fol.9.n.90.&fol.62.n.21. & fol.139.n.12.& 18.Idem etiam in Hiſpania obſeruari atteſtatur Ant.Gom.ſuper l.76.Tauri.n.8. Et hæc omnia obſeruantur non modo in foro ciuili,ſed etiam in foro can.nam hodie ſi citatus eſt contumax,excõicatur,vt dicit Foller.in pract.cri. can.fol.148.n.12.in fi. & ſi perſeuerauerit in excõicatione per annum, habetur pro confeſſo & cõuicto de crimine de quo imputatur.& eſt cõis concluſio,vt dicit Ripa in c.j.nu.77.de iud.

5 Dixi, quòd de iure communi ſi reus compareat intra annum, & ſe defendat, recuperat bona iam annotata. Pone quòd reus compareat infra annum, & ſatiſdet coram præſide de parendo iuri iuxta formam d.l.j.ff.de requir.reis. nunquid ſtatim recuperabit bona, an autem remanebunt in ſequeſtro, donec ſuper ipſo crimine fuerit diffinitiuè pronunciatum? Reſpond. Gloſſ.in l.fin.in verbo, purgauerint.ff. de requiren. reis. videtur

ſen

sentire, ꝙ statim illa recuperet, & ita dicit se vidisse communiter obseruari Alb.in d.l.j.nu.4. & est hoc satis rationabile, quia talis annotatio fit tantùm ratione contumaciæ, non autem ratione delicti, meritò omnis eius effectus tolli debet statim purgata contumacia per ipsius rei comparitionem. Sed si quis admitteretur ad nouas defensiones post condemnationem, & bonorum confiscationem, tunc in hoc Ducatu seruatur, ꝙ bona descripta remanent penes fiscum, neque relaxantur reo, nisi purgato crimine, & condemnatione per contrariam sententiam sublata. talis.n. descriptio fit ratione delicti, non autem ratione contumaciæ, & confirmatur secuta confiscatione, meritò eius effectus non tollitur, nisi secuta absolutione. Quinimò si reus ad nouas defensiones admissus se constituat in carcerib. vt fieri solet, & superueniente infirmitate decedat, firma remanet eius bonorum confiscatio, nulla habita ratione probationum per eum factarum, neque earum, quas eius hæredes facere vellent ad demonstrandam eius innocentiam. & ita iudicauit Senatus in causa cuiusdam Panigarolæ. Vix tamen credo, ꝙ possit princeps talia bona retinere in foro ꝯscientiæ, vbi de innocentia rei appareret, prout etiam in fortiorib. terminis videtur sensisse Boss. in ti.de remed.insti.circa fi. Sed cùm sit sententia Senatus, non est vlterius quærendum. Quid autem sit, quando decedit pendente appellatione, dixi j.q.94. vers.sed pone. Hæc autem quæ dicta sunt de admissis ad nouas defensiones, locum habent, quando condemnatus fuit admissus ad ipsas defensiones intra annum, eo enim casu, vt dixi s.ver.facta autem, si fuerit absolutus, recuperat etiam bona, sed post annũ etiam si sit absolutus, non recuperat bona, ita disponentibus decretis huius Ducatus, prout etiam seruari attestatur Boss.in ti.de literis principis, &c.in prin.

6 Quæro, quando reus cuius bona sunt annotata, comparet infra annum ad se defendendum, nunquid teneatur ipse probare innocentiam suam, an autem accusator ipse adhuc teneatur probare delictum? Resp.gl.in l.j.in ver.purgauerit.C.de requi.reis.tenet ꝙ vtrique eorum.s.tam accusatori, quàm accusato incumbat onus probandi, tamen ꝙ accusatore non probante, reus absoluitur, & dicit Alb.in l.j.n.5.ff.de req.reis. ꝙ ita communiter seruatur, & approbatur. Mihi videtur, ꝙ hoc sit in effectu dicere, quod accusatori tantum incumbit onus probandi, ex quo eo non probante, reus etiam si nihil probet, est absoluẽdus. Sed quicquid sit de iure, in his quorum bona sunt annotata, cõtrarium seruatur in hoc Ducatu in admissis ad nouas defensiones post condemnationem. nam nisi probent ipsi eorum innocentiam, vel saltem elidant indicia, quæ contra eos sunt in processu, solet exequi condemnatio, vel saltem torquentur, aut puniuntur aliqua pœna extraordinaria arbitrio Senatus. ratio autem differentiæ est, quia admissus ad nouas defensiones, habet sententiam super delicto contra se, quæ facit ius. ille autem, cuius bona tantum sunt annotata, non habet nisi simplicem annotationem bonorum, quæ fit ex causa contumaciæ, vt s.dixi. Et cùm hoc contigisset de facto in quodã Vayrano, qui fuerat in contumaciam condemnatus in pænam ignis pro sodomia, & deinde captus, & admissus ad nouas defensiones, nolebat aliquid probare, allegando qđ nihil erat contra eum in processu, quod vrgeret, Senatus rescripsit prætori Cremonæ in hæc verba: Non dicat Vayranus sibi non opus esse defensionib. eo quod nulla eum premant indicia: Satis enim grauatur sententia condẽnatoria, quæ contra eum viget. Quare illi tempus ad se defendendum statuetis, & si quas fecerit defensiones præscribetis. Si verò nihil egerit, sententiam contra eum latam exequimini, 8 Nouemb. 1548. P.N.

7 Dictum est, ꝙ ex generali consuetudine Italiæ proceditur cõtra absentem, etiam ad sententiam diffinitiuam, & ratio est, quia cõiter per Italiam extant statuta disponentia, ꝙ contumax habeatur pro confesso & conuicto, & ideo virtute huius fictæ confessionis condẽnatur etiam ad mortem. Quæro, nunquid stante hoc statuto debet rei contumacia accusari à parte? Resp. ꝙ sic, aliàs non noceret ipsi contumaci, & ita de generali consuetudine obseruari attestatur Affli. super 2. par.consti.Regni, rub.3.n.8. quem refert Foller. in pract.cri.fol.337.nu.20. In hoc tamen Ducatu contrarium seruatur, nunquam enim pars accusat contumaciam rei: nam hodie in criminalib. iudex supplet defectum partis, & ita etiam de facto obseruari attestatur Im.in l.inter accusatorem.n. 3.ff.de pub.iu.Boss.in ti.de ban.nullit.nu.7. Dicit etiam Carauita super ritu 198. magnæ curiæ.n.3. ꝙ quando proceditur ad instantiam fisci, licet actor non compareat, procurator fiscalis accusat contumaciam rei, & fit condemnatio, subdens ꝙ ita seruatur. Sed certè super his solet dari forma in qualibet prouincia ex statutis vel consuetudine, quæ omnino seruanda est.

8 Sed nunquid debet super huiusmodi contumacia fieri declaratio per iudicem priusquam ad vlteriora procedatur? Resp. De iure fortè posset dici ꝙ sic, & ita etiam requiri ex consuetudine & stylo curiarum Franciæ attestatur Boer.in allega. decis.63.in vlt.verbis. in Italia autem practica seruat, ꝙ eodem contextu iudex declarat & pronunciat ipsum reum contumacem, & illum tanquam contumacem condemnat, vt attestatur Affl.in loco præal.n.9. & ita etiam apud nos obseruatur. & ideo tu, qui facis processum, sequere consuetudinem, quæ in eo loco obseruari solet, & ita faciendo non errabis, ita enim communiter obseruari attestatur Nel.de bannit.in 3.par.j.temp.q.j.

9 Vnum tamen scias, quòd priusquam proferatur aliqua sententia seu mulcta contra contumacem debet etiam de nouo citari ad allegandum, quare mulctari non debeat, statuto ei termino 6. aut 8. dierum, secundum consuetudinem prouinciæ, ita dicit Bar.in l.2.in prin.num.17.ff.si quis in ius vo.non ie. & ita tenent communiter doc. vt dicit Boss.in ti.de mulctis.nu.6. Hanc etiam attestatur esse communem sententiam Nicel. in concor.gl. c.325. quem refert Rol.cons.47.nu.6.lib.2. & dixi j.lib.prox.

10 Quæro, nunquid ad hoc vt possit contumax condemnari & banniri, requiratur, ꝙ vltra contumaciam sit etiam per legitimas probationes de ipso delicto conuictus? Resp. De iure fortè posset dici ꝙ sic, sed quicquid sit de iure, ꝯrium de facto seruatur, vt attestatur Gui.de Suz. quem refert Mars. in rep

in repet.l.vnic.n.129. C.de rapt.virg.& consi.82.n.40. vbi tamen subdit non esse credendum Guidoni hoc dicēti.Sed certè vniuersalis practica docet, Guid.verum dixisse, nam dummodo subsint indicia ad transmittendam inquisitionē sufficientia,de quibus dixi s̃.q.xx.vers.Ad inquirendum,si reus sit contumax, semper condemnatur absque aliis probationibus,& in hoc non videtur aliquo modo hæsitandum.

11 Quæro nunc, an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto vel consuetudine admittatur probatio innocentiæ? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ talis confessio non potest reuocari,etiam probato errore,& ita communiter seruari ait Bal. in l.seruū quoque,§.publicè,n.7.in fi.ff.de procurat.quem refert Aret.cons.146.n.3.Foller.in prac.cri.fol.336.n.18.& Menchiaca li.3.de testa.§.23.n.28.Tu verò dic,ꝙ,aut reus,qui vult probare cōtra hanc fictam confessionem, compareat antequam cōtra eum proferatur sententia diffinitiua condemnationis, & omnino debet audiri,neque hoc casu tenetur ipse probare errorem huiusmodi confessionis, sed sufficit ipsa comparatio, ex illa enim purgatur contumacia, propter quam statutum inducit illā fictam confessionem, Aut verò comparet post condemnationem,& non auditur,nisi sit à principe vel senatu admissus ad nouas defensiones.Et ita in hoc Ducatu seruatur, prout etiam ita expresse declarat Aret.cons.145.n.5.& 6.vbi attestatur communem opi.esse,ꝙetiam per excusatorē (absq; eo quod principalis personaliter cōpareat)possit hæc probatio fieri, super quo videnda sunt ea,quæ dixi s̃.q.33.versic.Sed quod plus est,& Villalpand.in repet.l.22.c.18.n.7.

12 Quæro etiam,nunquid iudex in huiusmodi processu, qui fit contra absentem,possit aliquas probationes ex officio inducere? Resp.Si vtraq; pars, s.tam accusator quàm reus sit præsens, potest iudex pro vtraque parte veritatem inquirendo nouas probationes ex officio inducere, reo autem absente, non potest nisi in casibus,in quibus contra absentem procedi potest.s.in delictis quę sunt à relegatione ĩ.Si verò accusator se absentem fecerit, & reus sit præsens, tunc non potest contra reum ex officio probationes inducere, sed debet nomen rei aboleri. Et hæc est distinctio Bart.in l.4.§.hoc autem iudicium, n.8. ff.de damno infect. quam dicit esse communem Alex.in eo.§.hoc autem iudiciū, n.29. Sed certè quidquid sit de iure, in practica seruatur totum contrarium,nam iudices ex officio recipiunt testes cōtra absentes,non autem pro ipsis,& iudex,qui produceret testes ex officio pro reo contumace,posset tanquam imperitus & fatuus ab officio remoueri. Tu vide quæ latius dixi ĩ q.61.ver.Sed quæro.& seq.

13 Item quæro, nūquid reus contumax sit citandus ad sententiam? Resp.de iure dicēdum est,ꝙ sic,vt colligi videtur ex textu in l. accusatorem, ff. de pub.iud.sed de cōsuetudine non citantur,vt dicit Ang.de malefi. in verbo, Qui iudex commisit L. præconi,n.2.& 3. & Card.Alex.in c.de accusatione.col.41.ver.& prædicta,2.q.8.qui etiam attestatur,ꝙ ꝯsuetudo est,ꝙ per preconē banniantur ad consiliū generale,vel campanā, vel cornu,vel tubā secundum statuta locorū, & dicit Prac.Millei, fol.8.n.76.qd de consuetudine citantur cōtumaces vnica citatione pro tribus,& subdit,ꝙ de consuetudine Franciæ regulariter citantur ad sonum tubæ,prout ēt seruatur in hac ꝓuincia. Vide quæ dixi s̃.q.31.ver.Quæro nunqd.Et in regno Neap. citantur non modo reus ipse ad domū, sed etiam eius ꝯsanguinei,amici & vicini ad allegandū causas,&c.ꝓut ab immemorabili tempore introductū esse de more & stylo magnæ curiæ attestatur Gram.super constit.Regni,fo.52,n.12.Ego verò puto ab omnibus iudicib.seruandum esse illud, qd seruari consueuit in locis in quib. proceditur.

14 Vidi quandoq; dubitari, nūquid statim lapso termino peremptoriè statuto ad comparēdum, possit reus condēnari? Resp.ꝙ de iure forte posset dici,ꝙsic,sed de generali ꝯsuetudine,& æquitate expectatur triduū,postquam accusata est contumacia,& deinde sequēti die fit condēnatio.Et de hac ꝯsuetudine attestatur Afflict.super secunda parte constitutionum Regni,tub.duodecima, post numerum sextum.ver.Quid autem,quem refert Carauita super ritu 198.magnæ curiæ, circa fin.subdens,ꝙ ita practicatur. In hoc tamen Ducatu hoc non seruatur, quia neque accusatur contumacia, vt suprà dixi, neque expectatur per triduum,nisi ita iudici ex æquitate videatur, sed plerunque in ipso termino peremptorij fiunt cōdemnationes.

15 Videamus, quæ sit forma proferendæ sententiæ contra huiusmodi reos cōtumaces? Resp.Et quia nobis & officio nostro cōstat ipsum esse culpabilem dicti maleficij,præsertim ex eius confessione resultante ex contumacia iuxta formam statutorum,&c.ideo ipsum cōdemnamus in amputatione capitis,& eius bona fisco regio cōfiscamus.Ita ꝙ si aliquo tempore venerit ad manus iustitiæ, ꝙ ducatur & duci debeat ad locum iustitiæ consuetum, & ibi eius caput amputetur,ita ꝙ moriatur. Et interea ipsum à toto dominio bannimus, &c. Et ita practicatur, vt dicit Angelus de malefic. in ver.qui dominus iudex videns,n.45. Hanc etiam formam seruari de stylo curiarum Franciæ attestatur Boer.decis.278.nu.12. Vide quæ dixi infrà q.93.ver.Fuit aliquando.

QVAESTIO XLV.

1 *Qualiter reo personaliter comparente procedatur?*
2 *In causis criminalibus an sit necessaria litis contestatio?*
3 *Et an cum instigatore?*
4 *Et an in criminalibus fiant positiones?*
5 *Reus comparens an sit examinandus?*
6 *Et quid si nolit respondere iudici interroganti?*
7 *Et quid si priusquam respondeat petat dilationem ad deliberandum?*
8 *Et quid si petat copiam inquisitionis & indiciorum?*
9 *Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda?*
10 *Et an si falsum dicat poterit tanquam periurus puniri?*
11 *Et quomodo iudex in examine se gerere debeat?*
12 *Et an debeant esse præsentes examini patroni ipsorum reorum?*
13 *Facto examine si reus neget, testes sunt repetendi, eo citato seu præsente.*
14 *Et quid si non sit reus citatus, sed testes cum eo confrontati perseuerent?*
15 *Iudex debet petere licentiam à reo,procedendi ipso vlterius non citato?*

Hacten

1 HActenus de his quæ fiunt reo absente, vel cõtumace dictum est, nũc videamus de his quæ ꝯtingunt reo in iudicio personaliter cõparente, siue q̃a captus fuerit, siue quia sponte cõparuerit.

2 Et in primis quæro, nunquid in causis criminalibus necessaria sit litis contestatio? Respon. Aliqui dicunt, ꝙ sic, & hanc opin. attestatur esse communem Marian. in d.c. qualiter & quando, num. 222. Alij verò dicunt, ꝙ quando proceditur ad instantiam partis, necessaria est litis cõtestatio, secus autem si procedatur ex mero officio. Et hanc dicit esse communem opinionem Abb. in c. cùm dilectus, n.3. de purg. canon. Blan. autem in pract. cri. fol. 6. n. 36. in fin. dicit, ꝙ hodie de cõsuetudine in criminalibus lis non contestatur. Tu verò dic, ꝙ Aut reus est contumax, & tunc cùm ex dispositione statutorum habeatur pro confesso, non est necessaria alia litis contestatio, quàm illa quæ fit per talem confessionem fictam à statuto, & sic cõtra ipsum proceditur (vt dixi) etiam vsq; ad condemnationem. Aut verò reus comparet in iudicio, & examinatur super delicto, & tũc responsio quam ipse facit respondendo accusationi, vel inquisitioni ad interrogationem iudicis, inducit litis contestationem, etiam absque eo ꝙ pars aduersa sit pręsens, & hoc etiam si procedatur ad instãtiam partis. Et ita seruatur in practica, vt attestatur Bart. in l. is, qui reus. n. 4. ff. de publ. iud. quem refert Aret. cons. lviij. n. 7. & Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, sub nu. 67. nam in criminalib. etiã absente accusatore, potest iudex ex officio procedere, & interrogare, vt dicit Bald. in l. j. n. 34. C. qui accus. non poss. vbi subdit, quòd ita seruat practica.

3 An autem sit lis contestanda cum instigatore siue promotore inquisitionis, dixi suprà q. x. vers. Quæro nunquid.

4 Sed hic incidenter quæro, nunquid in causis criminalibus possint fieri positiones ab vtraque parte, prout fiunt in ciuilibus? Resp. Respectu accusatoris vel fisci, satis videtur dici posse, ꝙ admittantur positiones, ex quo eorum querelæ vel inquisitioni cogitur reus cum iuramento respondere, vt infrà statim dixi. Sed quid dicendum in ipso reo accusato, nunquid poterit dare accusatori positiones, puta, ꝙ ipse tale delictum non cõmisit, vel ꝙ illud commisit ad sui defensionem vel huiusmodi? Resp. ꝙ non, & ita se habet vsus iudiciorum, vt attestatur Iacob. de Aren. in tract. positionum. §. 7. num. 1. hoc enim modo possent de facili (secundum eum) accusator & reus inter se colludere, & delicta impunita remanerent. Quæ tamen ratio parum facit, ex quo secundum consuetudinem huius temporis, etiam parte desistente, aut concordata, iudices procedunt ad expeditionem processuum, vt dixi infrà q. 58. circa prin. Verum tamen est ꝙ consuetudo ita obseruat, vt non possint per accusatum dari positiones, à qua nullo modo est recedendum.

5 Scias autem, ꝙ reo capto vel sponte comparente, solẽt iudices illum statim adhibito notario super ipso delicto interrogare, eiusque examen (q̃d vulgo Constitutum appellant) in acta redigi facere. Cæterùm secundum dispositionem iuris communis, si reus compareat & neget, nõ est vlterius examinandus, sed recipiuntur testes, & ad vlteriora proceditur ad perfectionem processus. Et hæc est communis opin. doctorum, vt dicit Marian. in d.c. qualiter & quando, post n. 217. q. 75. in fi. Hodie tamen seruatur contrarium de cõsuetudine, nam si facta inquisitione reus cõpareat, & neget, nihilominus interrogatur & examinatur super ea. Et ita communiter in practica seruari attestatur idem Marian. in loco præallegato, & in hoc non est difficultas. Et licet aliqui dixerint, ꝙ quando nulla præcedit diffamatio de crimine, non tenetur reus respondere, prout etiam ita concludere communiter Doctores attestatur Card. Alex. in c. de accusatione, col. 37. post med. 2. q. 8. nihilominus indistinctè seruatur (vt dixi) ꝙ teneatur reus super ipso crimine iudici respondere.

6 Sed pone, ꝙ reus constitutus coràm iudice nolit respondere interrogationibus sibi per reum factis, præcisè affirmando vel negando, sed vel omnino nihil respondeat, vel per verba dubia, puta, non scio, non recordor? Resp. ꝙ hoc casu potest, & debet iudex illum ponere ad torturã, & cogere vt respõdeat affirmatiuè vel negatiuè. Ita dicit Bal. in l. acusationẽ, post n. 11. ver. super hoc melius, C. qui accu. non poss. Et talis tortura (vt dicit Bald. ibi) non datur reo ad eruendam veritatem, nam ad hoc necesse esset vt præcederent indicia ad torturam sufficientia, vt dixi s̃. q. 64. versi. Dixi etiam. sed datur ad extorquendam respõsionem. Et hanc opi. Bal. in contingentia facti approbauit consilium Neapol. teste Capicio decis. 145. prout illum refert Foller. in pract. crim. fol. 308. nu. 4. Et est iudicio meo bona practica, & eã sæpe vidi obseruari non modo quando reus non vult respondere super facto principali, s. an commiserit homicidium, vel non, sed etiam super circunstantiis substantialibus pertinentibus ad ipsum delictum, quidquid dicat Foller. in loco præalle. modò sint tales, de quibus verisimile sit ipsum recordari, puta, quia interrogetur de facto proprio, de modico tempore, & de rebus de quib. alij solent cõiter recordari, prout ipse iudex cõsiderata facti & personarum qualitate poterit arbitrari, & ita serues. Et recordor, ꝙ semel quidam Mõcinus, qui dum interrogaretur super quadam rixa, in qua ipse interuenerat, nolebat respondere, neq; iurare, fuit iussu senatus affectus tribus ictibus funis publicè. deinde reductus ad carceres iurauit & respondit ad interrogata, 18. Octobr. 1554. A.C. Aduerte tamen, vt omnino aliqua subsint indicia contra reum, aliàs enim non teneretur respondere, quin imo aliqui dicunt, ꝙ si non præcedat diffamatio non tenetur reus respondere. Et dicit Card. Alex. in d.c. de accusatione, col. 47. circa fin. 2. q. 8. ꝙ ita Doctores communiter concludunt. Item dicit Aret. in c. qualiter & quando, el 2. §. debett, col. 4. versi. In foro autem. de accusat. quem refert Don Anton. de Padilla, in l. transigere, n. 5. C. de transa. Quod tu intellige, nisi præcedat diffamatio vel tale quid, quod sit loco diffamationis, iuxta ea quæ dixi s̃. q. 6. circa principium.

7 Sed hic quæro, quid si reus vtique velit respondere, sed petat dilationem ad respondendum, an velit cedere vel contendere, nunquid erit illi concedenda, prout etiam cõceditur in causis ciuilib. vt dixi infra libro proximo? Resp. Aliqui tenent, ꝙ sic, & dicit Alex. in l. j. in prin. n. 6. ff. de edẽdo, ꝙ ita conc

ita concludunt magis communiter Doctores. Contrariam autem sententiam, scilicet ꝙ imo super facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberandum, tenuit Bal. in l. cùm falsum, n.2. ff. de acquir. hær. Et hanc opi. dicit esse cõmunem Aug. ad Ang. de malef. in ver. comparuerunt dicti inquisiti, & confitentur totum, n.6. prout illum refert Prac. Conradi, fol. 280. n.2. Et hæc opi. seruatur de consuetudine, nam reus statim cogitur respondere. Et ꝙ (secundum practicam mundi) non sit dandum in criminalibus tempus reo ad deliberandum, attestatur Salic. in auct. offeratur, n.6. C. de lit. cont. Paul. de Cast. in ead. auct. offeratur, nu. 5. & 11. quem refert Prac. Conradi, fol. 32. post n. 5. Amad. de synd. nu. 184.

8 Sed quid si reus priusquam examinetur, petat copiam inquisitionis & indiciorum contra eum existentium, nunquid debet iudex illam ei dari facere? Resp. De iure fortè dici posset ꝙ sic, vt ex prædictis apparet, & ita tenet Pract. Papien. in forma inquisitionis, in ver. fama publica, n.3. vbi tamen dicit, ꝙ malè seruatur in practica per istos latrunculatores auaritiæ deditos in animarũ suarũ maximum preiudicium & detrimentum, & subdit ꝙ pessimè faciunt. Quidqd igitur sit de iure, consuetudo seruat totũ oppositum, ꝙ scilicet reus interrogetur & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum. Et ita quotidie practicari dicit Foller. in prac. cri. can. fol. 165. n.9. Pract. Conradi, fol. 255. in 6 lim. Hunc etiam dicit esse receptum stylum, vsum & consuetudinem Pract. Iod. fol. 24. n. 18. Et stante hac generali consuetudine, malè faceret iudex, qui aliter obseruaret in pract.

9 Sed quæro, nunquid in huiusmodi examine faciendo debeat iudex deferre iuramentum reo de veritate dicenda? Resp. Videtur dicendum ꝙ non, nemo enim cogi debet ad detegẽdum propriam turpitudinem, l. aliàs, ff. de iureiu. prout est communis regula, teste Dec. in l. fi. post n.6. C. de edendo. Et sic satis esse diceretur simplex interpositio fidei, prout est de consuetudine in regno Franciæ, teste Marco, decis. 674. Quæritur an in causa, in prin. In contrarium tamen est magis communis opi. ꝙ scilicet sit deferendum reo iuramentum de veritate dicenda. ita tenuit Bart. in l. inter omnes. §. rectè. in fi. ff. de furtis, qui in hoc cõmuniter ab omnibus approbatur, vt dit Ang. ad Ang. de malef. in ver. Comparuerunt, & confitentur totum. post n. 13. Bertr. cons. 322. n.3. in fi. lib. 2. in 1. part. Hanc etiam dicit esse communem opi Mars. in l. quæstionis habendæ, nu. 27. ff. de quæstio. quem refert Pract. Conradi, fol. 280. in princ. & Gom. c. 1. delict. num. 65. Et ita hodie secundum communem stylum Italiæ, tam in inquisitione quàm in accusatione, reus comparens iurat de veritate dicenda, prout de huiusmodi stylo attestatur Marian. in d. c. qualiter & quando, post nu. 227. q. 84. in fi. Ita etiam obseruare communem stylum Italiæ attestatur Bar. in l. 1. post n.6. C. de iura. calum. vbi etiam Bal. n. 8. dicit, ꝙ ita seruat consuetudo. Mihi certè hæc practica nunquam placuit, est em̃ manifesta occasio periurij. Nam rei propter metum illius iuramenti nunquam solent fateri delictũ, vt quotidie experientia docet, & tamen communis est conclusio, ꝙ vbi subest probabilis suspicio periurij nunquam est deferendum iuramentum, vt dixi ĩ. lib. 7. §. Iuramentum. Tamen (quidquid sit) non auderem in practica recedere à communi obseruantia. Et ideo in locis, in quibus seruatur, vt reo deferatur huiusmodi iuramentum, iudex debet illud deferre. nam minimè sunt mutanda, &c.

10 Quid ergo si reus in ipso examine falsum dicat, nunquid poterit ex eo tanquam periurus puniri? Resp. ꝙ in foro contentioso puniri nõ potest, sed solum Deum habet vltorem. Ita dicit Alex. in apostil. ad Bar. in l. 1. sub n. 1. ff. de bonis eorum, cui nemo contradicit. vt ait Berous q. 134. n. 3. Et dicit Bos. in ti. de periuris, n. 3. ꝙ ita practicatur. Hoc etiam vigere in practica attestatur Nunius de los corregidores, fol. 237. post nu. 17. ver. quæ dicta sunt. Bene verum est, ꝙ si reus in examine dicat aliquod mendacium, de quo deinde conuincatur, erit tale mendacium contra eum sufficiens indicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi s̃. quæ. 21. vers. Mendacium.

11 Debet autem iudex in huiusmodi examinibus faciendis recto tramite procedere ad finem veritatis indagandæ, non autem vt reum inuoluat, & inducat ad confitendũ delictum. Item secundum aliquos nõ debet reum specialiter super ipso delicto de quo agitur, interrogare, cùm id suggerẽtis potius, quàm interrogãtis esse videat. De consuetudine tamẽ contrariũ obseruatur, vt ait Prac. Casoni, fol. 84. n. 3. quando reus interrogatur de facto proprio, secus tamen esset, si interrogaretur vti testis cõtra alium, vt dixi s̃. q. 21. ver. Retenta igitur, circa fi. Præterea non debet interrogationibus suis procurare, vt auferat reo suas defensiones, puta si reus confiteat aliquem percussisse aut vulnerasse, non debet eum interrogare, an ille ex tali percussione aut vulnere decesserit, neque ab eo extorquere huiusmodi confessionem, nam ista est diabolica prac. vt dicit Signorol. cons. 163. n. 5. subdens, ꝙ super hoc multoties reprehendit iudices maleficiorum ciuitatis Mediolani, & ꝙ istud est plus quàm diabolicũ, nam fiscus satis habet intentionẽ fundatam, ex quo ille vulneratus, seu percussus mortuus est. Et hoc iudici sufficere debet absque eo, ꝙ velit per eiusmodi confessionem tollere reo facultatem probandi, ꝙ non decesserit ex percussione seu vulnere, quæ esset magna ipsius defensio, vt dixi s̃. hoc e. lib. §. Homicidium, ver. Plerunque etiam.

12 Quæro etiam, nunquid quando fit examen rei, debeant esse presentes patroni causarum? Resp. ꝙ de iure videtur dici posse, ꝙ sic, per tex. in l. custodias, ff. de publ. iud. sed certè vsus & curiarum stylus hoc non obseruat, vt attestatur Igneus in l. j. §. quæstionem, n. 19. in fi. ff. ad Sylla. & est omnibus notissimum. Faciunt quæ dixi ĩ. q. 64. versi. Quæro nunc.

13 Cæterùm si reus in examine confiteatur delictum, poterit puniri ex tali cõfessione, vt dixi ĩ. q. 65. in prin. Si verò neget debent parte citata examinari testes super veritate ipsius delicti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Car. Alexan. in loco preallegato. Et ideo dicit Salic. in l. fi. C. de quæstionib. ꝙ cauti iudices ante inquisitionem recipiunt informationem testium, & in scriptis redigunt, ne postea dicant contrarium, & habita informatione formant inquisitionem, & si pœna

ſit corporalis, faciunt citari reum re, non verbo, ne fugiat, & poſtea faciunt illum reſpondere inquiſitioni, & ſi neget, iterato examinant teſtes, eo citato ad vidẽdum eos iurare, &c. Et illud dictum Sal. refert Gramma. conſ. cri. 15. n. 1. & 2. de quo etiam aliquid dixi ſ. q. 28. ver. Scias tamen. Et valde grauiter erraret iudex, qui omiſſa tali repetitione teſtium procederet ad torturam vel condemnationem, nam teſtes recepti ante litis conteſtationem nullam fidem faciunt contra reum, cùm ſint examinati ipſo non citato, vt dixi ſ. q. 11. ver. Item quæro, & j. q. 50. ver. Item quia. Et aduerte, quia hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, vbi iſti teſtes repetendi nunq̃ fuiſſent examinati, & ideo debent de nouo iurare, aliàs nullã prorſus fidem facerẽt. Item ſi ſunt tales teſtes, quorum dictis de iure nõ ſit adhibenda fides, niſi cum tortura, puta quia eſſet ſocius criminis, non ſufficeret ꝙ prius fuiſſet examinatus in tormẽtis & ꝙ de nouo iuraret, ſed opus etiam eſſet, vt de nouo poſt iuramẽtum poneretur in tormẽtis, & perſeueraret in illo dicto. Nam illa tortura & omne id, quod fuit agitatum ante litis conteſtationem, non habetur (vt dixi) in conſideratione, quo ad pręiudiciũ ipſius rei comparentis. Quod nota, quia ad hoc aliqui iudices non aduertunt, & ſcias, quòd licet receptio teſtiũ non ſoleat committi, ſeu delegari alteri, vt dixi ſ. q. 26. tamen repetitio teſtium, qui examinati ſunt in proceſſu informatiuo, poteſt delegari, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Carauita ſuper ritu 157. magnæ curiæ, n. 11. quod tamen intellige, ſecundum ea quæ dixi in loco præallegato. In hoc autem propoſito volo vt ſcias, ꝙ quando reus permittit ſe in contumaciam condemnari, deinde petit ſe admitti ad nouas defenſiones, & admiſſus comparet, iudex non debet repetere teſtes examinatos contra eum in proceſſu informatiuo, licet. n. examinati fuerint ipſo reo non citato iuxta conſuetudinem, de qua dixi ſ. in d. q. xj. ver. Item quæro, ex quo tamen ipſe reus citatus non comparuit, habentur illi teſtes pro legitimè examinatis in odium eius contumacię, neque vlterior eorum repetitio requiritur. Et memini, ꝙ propter hoc fuit grauiter reprehenſus à Senatu Prętor Valentię, qui in cauſa Petri Nouati admiſſi ad nouas defenſiones, citauit teſtes ad repetendum, & quia non comparuerunt, eos condemnauit, cuius cõdemnationis Senatus cenſuit nullam rationem haberi debere, 7. Nouemb. 1556 P.N.

14 Sed in propoſito quæro, pone, ꝙ reus non fuerit citatus ad videndum iurare & repeti teſtes, ſed ꝙ iudex eos repetat, & confrontet cum ipſo reo, & teſtes confirment in præſentia ipſius rei ea quæ prius dixerant, nunquid iſti teſtes dicentur recepti parte citata, ita vt probent contra ipſum reum? Reſp. ꝙ ſic, & ita practicatur, vt dicit Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, rub. x. n. 20. Hæc autem confrontatio fieri ſolet, quando teſtes deponunt tale quid quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in ſuo examine, & licet de iure non ſit neceſſaria, tamen in practica obſeruatur, ad hoc vt in ipſa confrontatione veritas melius eluceſcat. Ego certè nõ credo, quòd ſit de ſubſtãtia, & ideo licet eſſet omiſſa, regulariter proceſſus non corrueret. Senatus tamen vult omnino eam fieri, quando eſt teſtis, qui cõtra reum deponit de viſu. Et ita reſcripſit Pretori Cremonę in cauſa cuiuſdam Auguſtini Botti xx. Martij 1543. Vel etiam quando teſtes ſunt inter ſe contrarij, & ita reſcripſit Capitaneo Vicomercati 29. Martij 1533. CC. Præterea quando depoſitio teſtis non poteſt certificari niſi in mediante inſpectione ipſius rei, puta quando teſtis dicit illum non cognoſcere de nomine, ſed tantùm de viſu, vel quando eum deſcribit per ſigna, nam eo caſu reus eſt illi exhibendus, vt eum recognoſcat, & ita reſcripſit Senatus Prætori Alexandriæ, in cauſa cuiuſdam Aſcanij Granarij, qui nõ fuerat exhibitus cuidam teſti, vt illum recognoſceret, 14. Aug. 1556. P.N. Debet tamẽ hoc caſu reus exhiberi teſtibus, non ſolus, quia eſſet timor ſubornationis, ſed poſitus inter alios tres aut quatuor, & illi ſimiles quãtum eo tempore fieri poteſt, veſtibus, ſtatura & etiam facie. Et ita ſeruatur in hac prouincia, prout etiam ſeruari in curia Neap. atteſtatur Foller. in prac. cri. fol. 23. n. 34. in fi.

15 Facta autem repetitione, & confrontatione teſtium, cõſueuerunt iudices priuſquam reum carceribus tradant vel fideiuſſori relaxent, facere ꝙ reus inquiſitus eis det licentiã procedendi vſq; ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè ſingulis diebus & horis, etiam eo abſente & non citato. Et eſt practica, quã tradit Bar. in l. is qui reus, n. 4. ff. de pub. iud. quam ex communi conſuetudine hodie obſeruari atteſtatur Marian. in c. qualiter & quando, poſt n. 235. ver. XC. quęro. Ita etiam quotidie fieri, dicit Bal. in l. diem proferre, in verſi. Si quis litigator, ff. de arbi. & in l. ſi quando. n. 5. C. de teſtib. dicit, ꝙ ita practicatur, & in l. vt perfectius, n. 15. C. de annali exceptio. dicit, ꝙ ita obſeruant aſſeſſores, quem refert Ang. de malef. in verb. Et ad querelam, n. 61. & Aug. ad Ang. de malefi. in ver. Qui iudex fecit ſibi dari licentiam, poſt n. 2. Et ſucceſſiuè iudices faciunt ipſis reis monitionem generalem, vt ſingulis diebus & horis adeſſe debeant pceſſui faciendo per ipſos iudices, tam circa receptiones teſtium, quàm quæcunq; alia vſq; ad ſententiam iucluſiuè, &c. Et hęc monitio (pręcedente tamen licentia, vt dicit Marian. in loco præallegato) operatur quòd non requiritur vlterior citatio, ſed ſi non præcederet licentia, tũc poſſet reus ab huiuſmodi mõnitione appellare & dicere, ꝙ imo vult ad oẽs actus citari, & monitio ipſa hoc modo per appellationem reſcinderetur, & nullius eſſet effectus. Et hæc eſt cõmunis opi. vt dicit Boſſ. in tit. de ſentent. n. 13. Et quod dictum eſt de reo, pariter locum habet in ipſo accuſatore. Solẽt enim cauti aſſeſſores ſcribi facere in actis, qualiter accuſator dat eis licentiam expediendi proceſſum, etiam ipſis abſentibus, & ita omnia expediunt, & etiam ipſam ſententiã proferunt eo non citato, vt dicit Bal. in l. ſi accuſatoribus, nu. 4. C. de accuſ. ſubdens, ꝙ ita tenent omnes Doctores. Iudicio tamen meo hæc cautela, quo ad accuſatorẽ eſt ſuperflua etiam, & q. 31. verſi. Vlterius quæro. Poterit itaq; iudex ſtante prædicta licentia teſtes recipere, & examinare abſq; alia partis citatione, & hanc eſſe hodiernam practicam, quam iudices obſeruant, atteſtatur Alexan. in apoſtil. ad Bart. in d. l. is qui reus, ſub nu. 4. Et ideo miror, ꝙ Blanc. in practic. crim. fol. 11. n. 25. ſimpliciter dicat, ꝙ iſta

pract

practica tradita per Bar. non obseruatur de stylo, neq; de cõsuetudine. Nam licet quo ad accusatorem, seu querelantem bene loquatur, vt dixi in locis præal. certè in reo quotidie in hoc Ducatu, & alibi obseruatur, nec aliquis solet facto examine carcerari, quin notari⁹ in actis scribat. Quo facto fuit consignatus, & ei facta in faciem monitio generalis, vel huiusmodi. Et credo, ꝙ si de ipsa monitione non appareat in actis, omnia acta postea facta reo legitimè non citato corruerent.

QVAESTIO XLVI.

1 *Rei perfecto examine debent carceribus commendari.*
2 *Et quid si à carceratione appellent?*
3 *Carceris fabricatio ad quem pertineat?*
4 *Custos carceris tenetur singulo mense carceratorum nomina iudici deferre?*
5 *Quid facere debeat custos carceris, si aliquis ex carceratis moriatur?*
6 *Reus quando sit fideiussoribus relaxandus?*
7 *Et quid si non ingeratur pœna corporalis?*
8 *Et quid in seruis?*
9 *Et quid in festis paschalibus?*
10 *Et quid si appareat de innocentia rei?*
11 *Et quid in dubio?*
12 *Et quid si fideiussores non sint idonei?*
13 *Et quid si detentus in vna ciuitate velit dare fideiussorem in alia?*
14 *Et quid si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem?*
15 *Et quomodo id probari possit?*
16 *Et an viri illustres dimittendi sint iuratoriæ cautioni?*
17 *Et quæ debeat esse forma promissionis huiusmodi fideiussoris?*
18 *Et an possit aliquis se obligare pro alio ad pœnam corporalem?*
19 *Et quid si pro delicto imponatur pœna pecuniaria?*
20 *Cautela recipiendi fideiussoris.*
21 *Si statutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis simpliciter fideiusserit pro imputato de vulnere, sub qua pœna teneatur illum consignare?*
22 *Et quid si ille qui præstitit fideiussorem, sit deinde ex alia causa bannitus?*
23 *Quantum tempus concedatur fideiussori ad reum præsentandum?*
24 *Si fideiussor reum non consignet, cui applicetur pœna promissa?*

1 His peractis debet iudex deliberare, an reus sit carceri seu custodię tradendus, an autem fideiussori relaxandus, vt plurimùm autem perfecto reorum examine, factisq; debitis confrontationibus testium, solent iudices ipsos reos ad carceres duci facere, prout communiter fieri consueuisse attestatur Bened. de Plumb. in repet. l. pen. §. ad crimen, post n. 69. ff. de pub. iud. Debent autem rei poni in carcere custodiendi, non autem in vinculis, & ita in hac prouincia obseruatur, prout etiam in curia Parisiensi obseruari attestatur Igneus in l. necessarios, §. non aliàs. in lectura, n. 46. ff. ad Syll. dicens, ꝙ ibi nullũ reum in vinculis tenent, sed tãtùm custodiunt, tametsi (vt ipse ait) in aliis curiis cum carcere & diligentiori custodia seruentur. Certè vbi qualitas personę & delicti hoc exposceret, posset iudex reum in arctos carceres conijcere, & prohibere ne cũ aliquo loquatur. Et ita practicari per iudices peritos & expertos, attestatur Ant. Gom. c. 9. delictorum, n. 6. in fi. Aliàs autem laudabilius est reos, qui de graui crimine delati non sunt, vinculorum asperitate non vexare.

2 Sed quid si reus qui videt se ad carceres conduci, appellet, nunquid stante appellatione adhuc erit carcerãdus? Resp. De iure fortè dici posset, ꝙ non, nihil enim innouandũ videtur appellatione pendente. Sed certè contrariũ seruatur de cõsuetudine, præsertim in hoc Ducatu, in quo in causis criminalib. non admittitur appellatio, & ita etiã seruari de stylo & consuetudine patriæ Delphi. attestatur Guido Papæ decis. 235. quẽ refert Marcus decis. 915. Quæro an pẽdente, n. 4. nec dicitur iudex qui delinquentẽ carcerari iubet, aliquid contra eũ innouare, sed potius videtur ius publicum, & suum tueri, ne illa fuga pœnã delicti euadat. Et certè si carcerãdi appellantes relaxandi essent, frustratoriũ esset carceres ædificare, quia oẽs appellarent, & sic omnia iudicia criminalia eluderentur.

3 Et quoniam hoc loco incidit mentio carceris, bonum est vt scias, ꝙ fabricatio domus ad vsum carceris, pertinet ad ciuitates seu loca in quibus de carcere est prouidẽdum, custodia autem carceratorum pertinet ad regem seu dominum, cuius est iurisdictio, & eius officiales. Et ita de iure probari demonstrat, & consuetudine etiã interpretatum esse attestatur Nunius de los corregidores, fo. 131. nu. 4. quod nota, quia sæpius vidi super hoc in facto dubitari, & in multis etiam locis vidi contrarium obseruari.

4 Scias etiam, ꝙ de iure commentariensis, siue custos carcerum tenetur singulo mense numerum ipsorum carceratorũ iudici significare vnà cum titulis delictorũ, propter quæ detinentur, eorumque qualitate & ętate, sub pœna viginti librarum auri, & iudex si in hoc etiam fuerit negligens, punitur in x. li. auri, &c. vt est tex. in l. fi. C. de cust. reorum. Et licet prac. Iod. c. 17. n. 11. dicat, ꝙ illã practicam vsus non recipit, in hac tamen ciuitate Mediolani hoc optimè seruatur. Quinimò solet singulo mense vnus ex senatoribus accedere ad carceres, & omnia prædicta diligenter exquirere, & in causis leuibus plerunq; relaxari facere detentos sub fideiussione: in grauibus autem senatui referre, cui maxima est cura, ne carcerati in vinculis macerẽtur, quod & in Hispania diligenter obseruari attestatur Ant. Gom. c. 9. delict. n. 7. in fi.

5 Sed in hoc proposito quæro, si aliquis ex carceratis in carcere moriatur, quomodo succursum erit custodi carcerum, vt non teneatur illum exhibere? Resp. poterit probare mortem illius per testes, & ea probata, non erit vlterius molestandus. l. fi. ff. de custo. reorum. Dicit tamen Ang. in d. l. fi. n. 6. ꝙ hodie custodes carcerum vtuntur hac cautela, quia scilicet, quãdo carceratus infirmatur, ducũt medicum, & de ægritudine faciunt extrahi publicum instrumentũ, & deinde postquam ille mortuus est, illum extrahunt de carcere inuolutum in quodam sacco in signum mortalitatis. Sed certè hæc cautela apud nos non admitteretur, nõ enim sufficit facere fidem de ægritudine, nisi etiam fiat fides de morte, nam oẽs qui infirmantur, non moriuntur, & si hoc admitteretur, esset cuilibet de fac

facili aperta via fugiendi. Propterea in hoc Ducatu seruatur, ꝙ quando aliquis ex carceratis infirmatur, custos monet iudicē de illius ægritudine, & deinde si moriatur, facit vocari notarium processus, qui coram testibus visitat cadauer, & illud recognoscit pro eo qui dicitur mortuus, & illam visitationem redigit in actis. Et hoc modo præclusa est via fraudibus.

6 Plerunq; verò aut ipse reus, aut eius procuratores petunt eum à carcere dimitti, ac fideiussori relaxari. Videndū est igitur, quādo reus sit fideiussori relaxādus. Et scias, ꝙ ille qui intercedit pro reo, & petit eum relaxari fideiussori, debet facere hāc petitionem poni in actis cum oblatione idonei fideiussois. nam si nō reperiatur in actis, iudex si eū non relaxet, nō tenetur in syndicatu. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse attestatur Afflic. super 2. part. const. Regni, Rub. x. n. 3. Scias etiam, ꝙ licet de iure regulariter contractus facti à carcerato non valeant, prout tenent cōmuniter Doctores, teste Marsilio in pract. cri. §. attingam. nu. 2. tamen de consuetudine carcerati solent procuratores ꝯstituere & satisdare & alios contractus facere. Et ita continuè in practica seruari attestatur Alb. in l. qui in carcerem. ff. quod metus causa.

7 In hac autem materia facienda est conclusio, ꝙ regulariter vbicunq; pro crimine imponitur pœna corporalis, reus non est fideiussoribus relaxandus. Et hæc est cōis opin. vt ait Xuares in suo vol. allegationū, fo. 693. circa fi. in qua allegatiōe valdè eleganter loquitur in hac materia. Et huic opi. applaudit cōsuetudo, vt dicit Car. Alex. in c. quisquis 2. q. 8. Vbi verò nō ingeritur pœna corporis afflictiua, nō debet reus carceribus mancipari. Et ita tenent cōiter Doctores, vt ait Ant. Gom. c. 9. delictorum, n. 8. & nos de hoc habemus decretū, in nouis cōstit. in ti. de accus. c. rei carceribus. Qđ intellige, vt procedat, modo offerat præstare fideiussorem, aliàs si non haberet fideiussorem, vtiq; deberet in carceribus detineri, & ita seruatur.

8 Et hæc quidem conclusio maximè locum habet in seruis, nam illi non relaxantur fideiussori, vt est text. in l. 2. ff. de cust. reor. & in l. lege Corn. §. præterea. ff. ad Syll. & dicit Afflic. in d. rub. x. in fi. ꝙ ita vidit fuisse iudicatum.

9 Solent etiam plerunq; iudices in festis Paschatis & Natalis Domini reos in carceribus detētos relaxari facere. & ad hunc effectū solent illis tēporibus quatuor Senatores ad visitandos carceres accedere & alios fideiussoribus dimittere, alios carceratos relinquere, & vbi negotiū est grauis momenti, senatui referre. & his relationibus solēt etiā interesse in Senatu Principes nostri, vel (absentibus) eorū in hoc Ducatu locūtenentes. De hoc autē habemus text. expressum in l. nemo, quæ est lex 3. C. de episc. aud. vbi excipiuntur etiā delicta, quorū rei non sunt eo tēpore relaxandi. Dicit tamen ibi Bar. ꝙ consuetudo interpretata est cōtrariū, & illum refert Marcus decis. 409. n. 1. & Prac. Conradi, fol. 276. Sed certè si crimen nō sit enorme, & reus non sit cōfessus, vel cōuictus, vtiq; debet in festis Paschalibus & Natalitiis relaxari, saltem data domo, vel ciuitate pro carcere. Et ita de consuetudine apud nos obseruatur, de qua etiam attestatur Bos. in ti. de carcer. fid. com. n. 27.

10 Pariter etiam, vbicunq; etiam pendente processu, apparet reum non esse culpabilem delicti, de quo imputatur, debet relaxari, vt est text. in l. j. C. de exhib. reor. Et ita Florentiæ practicatur, vt dicit Apost. ad Bal. in l. nullos, sub n. 2. C. de exhib. reis, quem refert Chassan. super consuet. Burgund. in rub. des iustic. & droits d'icelles. §. 5. in ver. s'il n'a grace. nu. 170. & Boer. super consuetud. Bituric. fol. 23. col. 1. & Gram. super const. Regni, fol. 60. post nu. 42. & Carauita super 40. ritu magnæ curię, circa princ. & super ritu 41. n. 5. & licet text. in d. l. 1. non videatur requirere fideiussores, sed simpliciter dicat illum debere relaxari, nihilominus practica obseruat, ꝙ præstetur fideiussio, & ita seruari videmus, vt dicit Bos. in ti. de sent. n. 61. subdit tamen Carauita in loco præallegato, ꝙ in Regno Neapol. hodierna practica cōmuniter & generaliter se habet, ꝙ facta publicatione processus, etiam ꝙ appareat de innocentia rei, non relaxatur fideiussori. quod ego nō laudo, nisi crimen sit valde enorme, vel speret iudex habere noua indicia. Hæc autem relaxatio operatur, ꝙ non potest reus iterum in carceres cōiici ex ea causa, nisi superuenientibus nouis indiciis. Et ita seruari attestatur Boss. in loco præalleg. quod tamen (vt vimus) non ita indistinctè obseruatur, sed iudicis arbitrio relinquitur. Preterea scias, ꝙ in omnem casum tempore, quo fit relatio diffinitiua causæ in Senatu, semper solet reus ad carceres reuocari, ne si sequatur condemnatio corporalis, possit illam fugiendo eludere.

11 In dubio autem debet iudex semper inclinare in mitiorem partem, vt scilicet reum sub fideiussione relaxet, & hoc vt subditos minus quā fieri potest, grauet impensis, licet iudices seueritatis gloriam affectantes de consuetudine seruent contrarium, ipsi enim in dubiis semper cōsueuerunt retinere reos in carcerib. mancipatos, vt dicit Bened. de Plumb. in rep. l. pe. §. ad crimen, post n. 67. ff. de publ. iud. Potest tamen iudex reum cōsignare militibus, vt illum custodiāt in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiussoribus, qui ꝓmittant eum in aliquo loco tenere, vel statuere palatium vel ciuitatem pro carcere sub fideiussione, quando personæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro certo illum non fore culpabilem, prout se vidisse infinitis vicibus obseruari attestatur Ang. in l. nullus, n. 3. C. de exhib. reis, quem refert Xuarez in suo vol. allegationum, fol. 688. n. 11. & Nunius de los corregidores, fol. 155. col. 2. in prin. Subdit tamen ibi Ang. Consulo tibi assessori, vt nūquam eum relaxes fideiussori, quia magna pericula posses incurrere. Sed in hoc iudicio meo malè loquitur, & contra æquitatem, & contra communem practicam.

12 Cæterum debet iudex diligenter aduertere, quādo facit reos sub fideiussiōe relaxari, vt dētur idonei fideiussores, aliàs ipse teneretur in syndicatu. quinimò refert Boss. in ti. de carcerato fidei. commit. n. 7. ꝙ ipse vidit in contingentia facti quendā magnū virum compelli etiam ante syndicatum ad soluendam pœnam, quam promiserat fideiussor. Propterea bonum est, quòd iudex vbi fideiussor non sit notoriè plusquam soluendo, faciat ei dari approbatorem, seu collaudatorē, qui illum collaudet & approbet pro idoneo, nā ipse collaudator tenebitur, vbi receptū fuerit fideiussorem non

non esse soluẽdo. Et hæc est bona cautela, vt dicit Marian. in d.c. qualiter & qñ. post n.236. vbi subdit, ꝙ ita etiã seruat consuetudo. dicit etiam Ang. de malef. in ver. pro quib⁹, & quolibet eorũ, n.13. ꝙ ita est cõsuetudo per Italiam, quẽ refert Bos. in loc. preal. Sed certè in hoc Ducatu seruatur, ꝙ notarij rerũ criminalium recipiunt ipsi fideiussores, & tenentur in subsidium, vbi illi non sint idonei. Qđ fuit optima ratione introductũ, quia vt plurimum iudices sunt forenses, notarij verò municipes, & ideo habẽt magis notas personas, & facultates eorũ, qui faciunt pro reis fideiussiones, propterea ipsi bene aduertant. Dicitur autem fideiussor idoneus nõ modo qui possidet bona immobilia, sed etiam qui licet nulla possideat immobilia, habet tamẽ tot bona mobilia, quæ de facili asportari non possunt, puta si haberet magnã apothecam, vel multa nomina debitorũ, arg. eius qđ dicit Bar. in l. sciendum, n. 5. ff. qui sat. cog. Et ita seruatur, vt attestatur Carauita super ritu clx. magnę curię, n.7. in fi. qui multa ponit in hoc proposito, de quibus ego dixi s. lib.2. §. fideiussor.

13 Pone, ꝙ Papiensis sit detentus Mediolani, vel è cõtra, & offerat dare fideiussores in ciuitate Papię, quia dicit eos nõ reperire in ciuitate Mediolani, quia sit forensis, nũquid erit admittendus vt fideiubeat in ciuitate Papiæ? Resp. ꝙ non, sed semper dari debet fideiussor in loco iudicij, & ita seruatur, prout etiã se vidisse obseruari attestatur Afflict. super 2. part. constitutionũ Regni, rub. x. n.6.

14 Sed quid agendum, si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem, nunquid erit relaxandus præstita ꝑ ipsum iuratoria cautione? Resp. De iure fortè esset dicendum, ꝙ sic, & est communis opin. vt ait Marsil. in repet. rub. de fideiussoribus, nu.166. & seq. De consuetudine tamen seruatur contrarium, & in specie de mulieribus, ꝙ non relaxentur cum iuratoria cautione, dicit Apostill. ad Bal. in auct. hodie, C. de cust. reorũ, ꝙ ita obseruat consuetudo. Ita etiam iudicatũ fuisse in curia Burdegalẽsi attestatur Boer. decis. 349. col. fi. ver. Tamen sunt, & in fi. illius decisionis dicit ꝙ idem etiam seruatur in viris, prout etiã in hoc Ducatu seruatur indistinctè. solent tamen quandoq; relaxari delinquentes non multũ grauati in processu cũ iuratoria cautione, & pręcepto in faciem, cum cõminatione pœnæ iudicis arbitrio, prius tamen consulto senatu, vel etiã si agatur de leui crimine, senatu non consulto. Et iudicio meo est optima consuetudo, ne rei, qui aliàs essent relaxandi, vbi fideiussorem nõ inuenirent, propter eorum paupertatem in carceribus marcescant.

15 Sed quomodo probabitur, ꝙ reus non possit inuenire fideiussorem? Resp. Eo ipso, ꝙ reus cũ iuramẽto affirmet, ꝙ non putat inuenire posse fideiussores, satis censetur probasse difficultatẽ præstandi fideiussorem, secundum gl. in l.j. in ver. Fideiussoribus, ff. qui satisd. cogan. quam dicit esse cõmuniter approbatam Socin. cõs. 79. col. 2. ver. tertiò confirmatur, li.2. prout illum refert Cotta in memoral. ver. Iuramentũ probat. circa prin. Id in practica tamen apud nos seruatur, ꝙ iudex ex officio summariè, & sine scriptis cum interuentu fisci se informat de facultatibus ipsius rei aliter quã per eius iuramentũ, & deinde fit ordinatio, ꝙ relaxetur cum iuratoria cautione cum participatione & interuentu fisci, & subscribitur à fiscali, & iudex est postea tutus in syndicatu.

16 Scias autem, ꝙ de iure loquendo, viri illustres non possunt cogi ad fideiussionem præstandam in causa criminali, sed dimitti debẽt iuratorię cautioni, vt est tex. in l. quoties, C. de digni. lib.12. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruat consuetudo, vt scilicet non modo cogantur fideiubere, sed etiam in carcerem detrudantur. Et ita dicit Fab. in prac. arb. fo.485. n.12. ꝙ dispositio d.l. quoties, recessit ab aula, & in practica non seruatur.

17 Quæro, quæ debeat esse forma promissionis fideiussoris in causa criminali? Resp. Quidã dicunt sufficere, ꝙ promittat simpliciter cõsignare reum ad oẽm requisitionem ipsius iudicis, quo casu si id nõ obseruauerit, tenebitur ad interesse. Et hoc videtur tenuisse gl. in l. fi. in ver. cõmodius, ff. de præto. stipul. Alij verò dicunt, ꝙ non sufficit illa simplex promissio, sed debet promittere de eum consignãdo sub certa & determinata pœna. Ita tenuit gl. in l. sed & si quis, §. fin. in ver. Plusquã statutum est, ff. si quis cautio. & ita cõiter seruatur, vt dicit Alb. in l. si quis reum, n.1. ff. de cust. reorum, Carauita super 44. ritu magnæ curiæ, n.8. in fi.

18 Sed nunquid poterit aliquis se obligare ad pœnã corporalem ex sua cõuentione propter delictum alterius? Resp. ꝙ non, ita tenet gl. in c. cùm homo. in ver. Suppliciũ, 23. q.5. quam dicit esse frequentissimo omnium consensu receptam Didacus li.2. resolutionum, c.8. n.8. & ita communiter seruatur, vt dicit Alb. in j. part. statu. q. lj. quẽ refert Marsil. in Rubr. ff. de fideiuss. n.208. & in l. infans, n.16. ff. ad l. Corn. de sicar. Et ideo apud nos non admitteretur in practica illud, quòd dicit Xuares in suo vol. allegat. fo.700. n.28. in fi. ꝙ scilicet aliquis recipiat custodiam carcerati, & se obliget tanquam fideiussor carcerarius.

19 Vbi verò tantummodo imponitur pro delicto pœna pecuniaria, solet reus dimitti cum fideiussione de iudicato soluendo, & secuta sententia condemnatoria contra reum, fit executio contra ipsum fideiussorem, etiam absque alio nouo processu, vt dixi ĵ. q.95. circa prin.

20 Sis tamen cautus tu, qui recipis fideiussorem, vt scias apponi clausulam, ꝙ promittit stare, & soluere quamcunq; condemnationem, quæ fiet contra eius principalem, etiam in causa appellatiõis, nam regulariter talis fideiussio expirat lata sentẽtia, & ideo fideiussor non tenetur in causa appellationis. Et hęc est communis opi. vt dicit Boer. decis. 315. n.1. Paris. cõs. 171. n.30. li.4. vbi dicit, ꝙ ita communiter concluditur. Et hanc cautelam tradit Ang. Are. in §. sed hodie, n.1. Inst. de satisdatio. Quæ tamen apud nos non practicatur, ex quo (vt sæpe dixi) in causis criminalibus non admittitur appellatio.

21 Sed quæro, pone ꝙ statutum pro vulnere imponat pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & ꝙ aliquis simpliciter fideiusserit pro alio imputato de vulnere, de eum consignando, & ꝙ deinde vulneratus decesserit, nunquid fideiussor, si illum non cõsignet, erit puniendus in centum, an autem in mille? Resp. Aut vulnus erat à principio mortale, & fideiussor debet condẽnari in mille, aut non erat mortale, & debet condemnari solummodo in centum. Et ita communiter determina

minatur. vt dicit Gand. de malefic. in rub. de multis quæstionibus. nu. 1. Hæc tamen quæstio hodie cessat in practica, cùm fideiussiones accipiantur pro certa & determinata summa, vt dixi §. versic. quæro quæ debet.

22 Quæro, pone ꝙ aliquis præstitit fideiussorem in causa criminali, deinde fuit imputatus de alio crimine bannitus, nunquid fideiussor datus in prima causa tenebitur adhuc sub pœna contenta in fideiussione illum consignare? Resp. ꝙ non, imò secuta condemnatione contra illum, remanet prorsus liberatus, nec tenetur illum amplius præsentare, & ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in 4. parte statut. q. 64. vbi etiam subdit, ꝙ ita vidit communiter seruari. Et dicit Boss. in tit. de carcer. fideiuss. relaxan. nu. 41. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Propterea iudex debet esse cautus, vt priusquam condemnet reum ex secunda causa, citet fideiussorem ad illum præsentãdum ex prima causa, & vbi non consignet, eum condemnet in pœna contenta in fideiussione, deinde procedat contra principalem ex primo & secundo delicto. Dicit autem Boss. in loco prælleg. quòd si iudex condemnat reum ex prima causa, fideiussor non liberatur. & fuit opin. Bart. in l. si quis reum. n. 2. ff. de custod. reor. Sed contrarium tenuit Bald. post Dyn. in l. qui crimen. n. 12. C. qui accus. non poss. & hæc opin. Bald. apud nos de facto seruatur. solet enim primò citari fideiussor ad cõsignandum reum, & vbi non consignet, condemnari, deinde citatur reus, & si non comparet, condemnatur. Et ita faciunt cauti iudices, vt dicit Alber. quem refert Nellus de bannitis, in 2. parte tertij temp. q. 6. & Boss. in loco præall. n. 51. in fi. Idem dicit Spec. in tit. de dolo & cont. nu. 23. vers. sed pone. quem refert Carauita super ritu magnæ curiæ 158. n. 3. in fin. vbi etiam subdit, ꝙ ita practicatur in omnibus curiis Regni, & ideo si iudex primò citaret reum, & eo non comparente illum banniret non vocato fideiussore, si post bannum vocaretur fideiussor vt illum sisteret, esset excusatus, ex facto enim iudicis videtur impeditus, ne illum consignet. Et quamuis interuenerit etiam factum & culpa ipsius rei principalis, non propterea debet fideiussor teneri, cùm tempore debito monitus non fuit, vt illum consignaret.

23 Sed hic quæro, quantum tempus habeat fideiussor ad præsentandum reum? Respon. ꝙ de iure communi videtur habere dilationem sex mensium, vt est tex. in l. sancimus, quæ est lex antep. C. de fideiuss. Et ideo dicit Angel. in l. si quis reum, post n. 6. ff. de cust. reor. quòd debet iudex facere, quod fideiussor renunciet beneficio dict. legis. & subdit, ꝙ assessores ita practicant. Sed certè apud nos non est in vsu dispositio illius l. & consequenter neque etiam practica illius renunciationis, omnes enim fideiussores expresè recipiuntur de consignando ad omnem requisitionem. & toties quoties, &c. & propterea cessant omnes difficultates, quia sumus extra casum illius l.

24 Successiuè quæro, si fideiussor reum non consignet, cui applicetur pœna promissa? Resp. ꝙ applicatur fisco, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Bartol. in dict. l. si quis reum. nume. 4. ff. de custod. reor. vbi etiam Angel. num. 7. dicit, quòd ita practicatur.

QVAESTIO XLVII.

1 De cautione de non offendendo.
2 Et nunquid à parte regulariter peti possit?
3 Et an possit iudex ex officio cogere partes ad illam præstandam?
4 Et quid si pars illam petens dederit causam inimicitiæ?
5 Et an hæc cautio præstanda sit cum fideiussoribus?
6 Et quanto tempore duret?
7 Et quid si durante promissione de non offendendo inter aliquos vnus offendat alium, an possit deinde alius illum impunè offendere?
8 Et quid in indiciis?
9 Et quid si ex noua causa secuta sit offensio?
10 Et quid si eodem tempore vnus alterum offendat?
11 Et an si quis offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam?
12 Et quid si adulterauit eius vxorem?
13 Et quomodo hæc pœna, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes?

1 FRequenter cõtingit, ꝙ postquam iudex mandat inquisitum è carceribus sub fideiussione relaxari, cõparet accusator, seu pars offensa, quæ petit illum priusquàm relaxetur, cogi ad præstandam fideiussionẽ de eum non offendendo. Nunc ergo aliquid de ipsa cautione videamus.

2 Et in primis quidem facienda est generalis conclusio, ꝙ potest pars petere ab eo, à quo timet offendi, sibi præstari cautionem de non offendendo, & tenetur iudex illum cogere ad eam præstandam, l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. præsi. Et hęc est receptissima omnium traditio, vt ait Plac. lib. 1. delict. c. 7. n. j.

3 Sed nunquid potest iudex ex suo mero & absoluto arbitrio, non præcedente aliqua causæ cognitione cogere aliquem ad præstandam hanc cautionem? Resp. ꝙ non, sed solummodo si petatur à parte, & cum iusta causa. Et hæc est communis opin. vt dicit Paris. cons. 168. n. 10. lib. 4. quem refert Pla. in d. c. 7. n. 1. in fi. Ego tamen plerunque vidi contrarium obseruari, quando subest timor scandalorum, solent enim iudices, & debent cogere partes ad inuicem fideiubendum de se non offendẽdo, omni appellatione & exceptione remota, & vbi recusent fideiubere, eiiciuntur à ciuitate, sub comminatione graui pœnarum. Et hæc practica mihi semper placuit, debent enim omni studio iudices curare, vt in ciuitate omnia sint pacata & tranquilla. Quinimò in multis locis vbi quis minatur alteri, solet illi dari in custodiam aduersario suo sub pœna vitæ. Et hãc custodiam appellamus Saluaguardam, quam senatus ex causa qñque solet concedere, pręsertim quando aduersarij sunt potentiores & manu prompti. Et hoc etiam seruari de consuetudine Franciæ attestatur Aufrer. ad decis. Thol. 489. & Marc. dec. 125. n. 2.

4 Sed pone, ꝙ pars, quæ petit sibi caueri de non offendendo, fuerit illa, quę dederit causam inimicitiæ, nunquid poterit eius aduersarius ei hoc obiicere, & recusare illam præstare? Resp. ꝙ non, sed eo non obstante, adhuc cogendus est vt eam pręstet. Ita tenet Bar. in l. qui bona fide. §. si quis iuxta. n. 1. ff. de dam. infec. & est cõis opi. vt dicit Ripa in rub. de iudi. post n. 14. ver. pręmissa ẽt. Ant. Gom. c. 12. delict. post n. 14. ver. quod etiam extende.

5 Sed quæro, quomodo præstanda sit hæc cautio? Resp. ꝙ debet præstari cum fideiussoribus, & ita ser

ita seruatur de consuetudine, vt dicit Alber. in l. non est verisimile,in pr. vers.sed vidi dubitari.ff. quod met.cau.Et ita semper vidi seruari,etiam ꝙ pars multa bona possideat. Bene verum est, ꝙ si ille,à quo petitur hæc cautio,sit pauper,ita vt verisimiliter non possit inuenire fideiussorem, tūc admittitur ad præstandum loco fideiussionis iuratoriam cautionem.Et hoc dummodo sit bonæ vocis, & famæ, aliàs enim non esset de eo confidendum. Sed debet iudex illum potius cogere, vt exulet, neque excusatio paupertatis esset hoc casu admittenda,nam homines malæ vitæ & cōditionis quanto sunt pauperiores, tanto etiam promptiores sunt ad delinquendum, cùm non timeant confiscationem bonorum, quæ non habent.

6 Item quæro, quanto tempore duret hæc cautio, & promissio de non offendendo?Resp.Aliqui dixerunt, ꝙ tantùm durat 30.diebus. & hanc dicit esse com.opi.Alb.in d.§.ne potentiores. post n.4. vers.item quæro quanto. Sed certè hoc non seruatur in practica, sed solet limitari tempus arbitrio iudicis, & si intra illud tempus non cessauerit causa suspicionis, tunc iudex potest ac debet cogere partes per aliquod tempus antequam expiret, ad illam renouandam. Et aduerte, quia ex negligentia iudicum super hac renouatione facienda,vidi ego in facto multa mala contingere. & hanc opi.quòd tempus,quo habet durare hęc cautio,relinquatur iudicis arbitr. dicit esse communem Ripa in rub.ff.de dam.infe.nu.23.quem refert Plac.in d.c.7.nu.4.& ab ea(præsertim stante consuetudine)nullo modo est in practica recedendum.

7 Sed quoniam plerunque secuta aliqua offensione post datam fideiussionem solet de variis qq. dubitari, nō impertinens existimaui de eis etiam aliquid subiicere. Quæro itaque in primis, facta per aliquos promissione de nō offendēdo,prout fit quando cōtrahitur pax,vel præstatur hæc cautio, nunquid si vnus ipsorum offendat alterum, & sic frangat pacem,possit alter impunè illum offendere?Resp.ꝙ sic.ita sentit Bart.in l.cùm pater. §.libertis.in fi.ff.de leg.2.& ita communiter concluditur,vt attestatur Alex.in l.cùm proponas.n. 6.C.de pact.Hanc etiam esse com.opi.dicit Alex. cons.115.n.7.li.4. Dec.cons.380.n.2.Paris.cons. 164.n.23.li.4.Clau.in d.l.cùm proponas.n.6.Cephal.cons.35.n.27.li.1.& dicit Corn.cons.42.litera F,lib.2.ꝙ in hoc omnes concordant.Et hoc etiam si in contractu apposita esset clausula,ꝙ pœna toties committatur, quoties contra factum fuerit,adhuc enim iste,qui posteriore loco offendit, non dicitur in pœnam incidisse. Et hanc opi. tanquam communem sequitur Ale.in alle.cons. 115.n.8.& seq.Pet.Bel.de re mil fol.136 nu.52.

8 Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ sint factæ induciæ,vel(vt nostri Doct.appellant) treuga inter aliquas partes, nunquid si vna pars frangat inducias,poterit altera pars eis contrauenire?Resp.aliqui dixerunt,ꝙ non, sed quod tenetur eam nihilominus obseruare,& fuit dictum originale Vin. in c.inter verba. 11.q.3.Et hanc opi.dicit esse communem Dec.in c.constitutus.j.post nu.2. ver.ad prædicta.de app.Gratus cons.105.n.1.& seq.li.1. Et dicit Im.in d.l.qui seruum. nu.2. quòd ita obseruatur de cōsuetudine,prout illum refert Soc. cons.262.in fi.li.2. quod est duplicatum in cons. 90.li.3.Sed certè Im.ibi hoc non dicit,sed tantūmodo refert Vinc. dicentem ita seruari in Hispania,& subdit,ꝙ illud videtur potius de consuetudine,quàm de iure.Et Vinc.id attestantem refert etiam Io.And.in addi.ad Spe.ti.de treug.& pa.super rub.& Ale.in d.l.cùm proponas.n.3. & Ias.in d.l.qui seruum.n.3.& Gom.Arias super l.36.Tauri.n.18.Ego credo contrarium de iure verius esse, scilicet ꝙ pars nullo modo teneatur obseruare treugam,quam eius aduersarius fregerit,& ita etiam semper vidi vbiq; obseruari.Et dicit Corn. in d.cons.42.litera F,se putare ꝙ illa opin.nullibi seruetur in practica,Claud.in d.l.cùm proponas. nu.4.attestatur,quòd vbique contrarium seruatur præterqaam in Hispania.

9 Quæro nunc, pone ꝙ existente inter aliquos rixa seu inimicitia, facta fuerit inter ipsos promissio de non offendendo sub aliqua pęna,& quòd deinde ex noua causa siue rixa superueniente vnus eorum alterum offendat, nunquid dicetur commissa pœna? Resp.Bar.in l.aut facta.§.causa. n.1. ff.de pœ.tenuit quòd non, & ita communiter teneri attestatur Corne.in d.cons.42.litera B. Hanc etiam dicit esse communem opi.Alex.in l. qui insulam.nu.4.ff.de ver.ob.prout illum refert Paris.in d.cons.165.n.26.lib.4.licet in libro meo Alex.id non dicat,refert etiam Taeg.in pract.cri. c.13.n.6.in fi.Soc.iu.cons.103.n.7.lib.3. Et dicit Bald.in c.1.in pr.n.2.de pa.ten.ꝙ ita tenent communiter Doct. & ita in facti contingentia consuluit Rom.cons.258.Mantua.cons.169.li.1.Hanc tamen intellige vt procedat, quando apparet de noua causa verisimili, aliàs secus. prout in facti contingentia consuluit Ceph.cons.35.lib.1.in 1. dub. Item intellige vt procedat, quando ille qui offendit,nō dedit causam vel occasionem secundæ rixæ, vel illam aliquo modo procurauit seu affectauit,aliàs enim vidi pluries iudicari,ꝙ diceretur commissa pœna, ad hoc ad euitandas fraudes quæ de facili possent hoc modo committi. quilibet enim posset facere oriri nouam causam, & ita impunè alium offendere,non obstante promissione,quod esset maximè inconueniens.

10 Sed hic quæro, pone ꝙ duo promiserunt se inuicem non offendere sub pœna. Modo contingit, ꝙ ambo se inuicem offenderunt eodem tempore,ita vt non appareat quis primò offenderit,nunquid aliquis ipsorum dicetur incidisse in pęnam? Resp.ꝙ nemo eorum tenetur, sed offensa inuicem compensatur. Ita tenet Bart.in l.cùm pater. §.libertis.n.7.ff.de le.2.& est communis opi.vt dicit Ale.in l.si seruum.§.sequitur.nu.9.de ver.obl. quem refert Boer.decis.237.post n.2. Grat.cons. 114.n.14.li.2.Ias.in d.§.sequitur.n.12.Et hæc quidem conclus. de plano procedit, quando agitur solummodo de pœna applicanda parti, sed si in promissione fuisset apposita aliqua pœna,quæ esset applicanda fisco, fortè ambo essent condemnandi.licet enim ratione incertitudinis regulariter omnes debeant absolui, tamen illud habet locum,quando agitur de pœna corporali, secus autem quando agitur de pęna pecuniaria,nam omnes puniuntur, ne delictum remaneat impunitum,vt dixi ĵ.q.60.ver.vidi ego.

11 Quæ

11 Quæro etiam, si duo promiserunt se inuicem nõ offendere sub pœna, nunquid si vnus eorum offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam? Resp. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, n. 10. ff. de verb. obl. & ita dicunt communiter Doct. vt ait Bal. in c. j. §. similiter si dominum. n. 4. quib. mod. feu. amit. Pet. Bellus de re mil. fol. 136. post n. 53. Hanc etiam dicit esse communem opi. Alex. in d. §. Chrysogonus, n. 20. & seq. Ad hoc enim vt dicatur pax rupta, requiritur ꝙ persona offensa sit talis, ꝙ propter eius offensam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine. Quod tamen intellige vt procedat, nisi manifestè appareret, ꝙ offendisset eius fratrem, vt ipsum principalem offenderet, puta quia nullam aliam causam inimicitiæ haberet cum ipso fratre, nam eo casu grauius etiam esset puniendus.

12 Sed quid si vnus ex illis, qui promisit alium non offendere sub pœna, adulterauerit vxorem alterius, nunquid incidit in pœnam? Resp. ꝙ nõ, quia præsumitur potius id fecisse causa libidinis, quã animo iniurandi. Ita tenet Bart. in l. verum, n. 4. ff. de fur. Et hoc dictum Bar. communiter à consulentibus approbatur, vt dicit Ludo. Catus inter cons. cri. diuers. cons. 99. nu. 13. lib. 1. Hanc etiam dicit esse commu. senten. Aug. ad Ang. de malef. in verb. che hai adulterato, post nu. 60. Et ideo si mulier illa esset adeo deformis seu vetula, vt verisimile esset, ꝙ potius animo iniuriandi, quàm ex causa libidinis id fecisset, fortè posset dici quòd incidisset in pœnam.

13 Quæro, quomodo hæc pœna, in quam incidit contra faciens promissioni de non offendendo, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes? dixi s. lib. prox. §. stipulatio.

QVAESTIO XLVIII.

1 *De dilationibus.*
2 *Quot dilationes dari debeant in causis criminalibus?*
3 *Et an in causa adulterij concedendæ sint dilationes prout in aliis causis?*
4 *Dilationes in causis criminalibus an sint vtrique parti communes?*

1 PErfecto processu informatiuo ex parte iudicis reoque examinato, factisque debitis repetitionibus, & confrontationibus testium, solet pars offensa citari ad subministrandum, si quid habet contra ipsum reum, præsertim vbi adest querela, & etiam eodem contextu citatur ad videndam fieri publicationem processus. Et scias ꝙ licet in causis ciuil. publicatio processus non sit de substantia iudicij, sed ea omissa, processus nihilominus valet, vt dixi j. lib. prox. tamen in criminal. si omitteretur, processus esset ipso iure nullus, quia tolleretur reo facultas se defendendi, nam secund. communem practicam, eodem contextu solent iudices publicare processum offensiuum, & eius copiam parti decernere vnà cum termino ad faciendum suas defensiones.
Sed pone, ꝙ accusator compareat, & petat sibi statui dilationem ad probandum? Resp. ꝙ iudex debet illam concedere, & supersedere à publicatione processus. Et ita vbiq; indistinctè obseruatur.

2 Quæro, quot dilationes dandæ sunt in iudiciis criminalibus? Resp. ꝙ de iude dandæ sunt accusatori duæ dilationes, & tres reo, vt dicit tex. in l. fi. ff. de fer. & licet ille text. videatur loqui in causis capitalibus tantùm, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in aliis causis criminalib. quibuscunque. Et ita illam l. intellexit gl. magna ibi, cuius opi. dicit esse communem Bal. in ead. l. fi. in vlt. ver. & illam de consuetudine obseruari attestantur scrib. ibi. & in specie Ang. post n. 1. & Pau. de Cast. post n. 3. & Alex. n. 22. & Ias. n. 50. Maran. in suo spec. fol. 118. post n. 2. In hac prouincia seruatur quòd materia dilationum in causis criminalibus est arbitraria iudicibus secundum opin. Inn. in c. ad petitionem, nu. 4. de acc. quam etiam tenent communiter can. vt dicit Alex. in l. 2. n. 8. ff. de re iud. & ideo solent iudices de facili concedere plures etiam dilationes reis, præsertim quando sunt in carceribus, nam eo casu cessat præsumptio calumniæ. Accusatoribus autem non ita de facili eas concedunt, ne rei grauentur impensis. Et no. ꝙ si iudex suspicetur partem petere dilationem per calumniam, potest illi comminari mulctam, in casum, in quo deficiat in probatione, vel etiam illam cogere ad promittendum fisco aliquam pœnam pecuniariam, si non probauerit illud, ad quod probãdum petit ipsam dilationem, & ita sæpe vidisse fieri & obseruari attestatur Cagnol. in rub. si quis di. non obtem. n. 4. Quod tamen ego nunquam vidi seruari, bene vidi quandoque accusatorem petentem tertiam dilationem ad probandum reo existente in carceribus, cogi ad fideiubendum de omnibus expensis versus partem, vbi non probet. Et hæc practica mihi magis placet.

3 Sed nunquid in crimine adulterij dandæ sunt dilationes, sicut in aliis causis criminalibus? Resp. ꝙ de iure non est danda dilatio, nisi ex iusta causa, vt videtur esse tex. in l. in crimine, ff. de adult. Sed certè quicquid sit de iure, cõtrarium seruatur de consuetudine, ita enim dantur dilationes in causa adulterij, vt in aliis delictis. Et ita practicamus in palatio, vt dicit Bal. in d. l. fi. n. 14.

4 Cætera autem, quæ pertinent ad materiam dilationum, posui j. lib. prox. & not. ꝙ sicut in causis ciuilibus dilationes cõcessæ vni parti, sunt etiam alteri communes, vt ibi dixi, ita etiam in causis criminalibus, quicquid in contrarium consuluerit Signorol. cons. 160. contra quem tenent communiter Doct. vt attestatur Apost. ibi, in summario ipsius consilij, & ita semper vidi seruari.

QVAESTIO XLIX.

1 *De publicatione processus, eiusque copia parti decernenda?*
2 *Et quid si procedatur per viam inquisitionis?*
3 *Et quid in crimine hæresis?*
4 *Et quid si pars illam non petat?*
5 *Et an pars petens copiam processus, teneatur exprimere causam?*
6 *Et quid si reus sit contumax?*
7 *Et quid si ex pluribus reis aliqui sint præsentes, & aliqui contumaces?*
8 *Et an prius fieri debeat repetitio testium?*

9 *Et an sit danda reo copia allegationum?*
10 *Et an etiam accusatori danda sit copia processus?*
11 *Et quid in processu, qui sit super inquisitione generali?*
12 *Et an facta publicatione processus possint adhuc testes recipi?*
13 *Neminem condemnari debere, nisi dato termino defensionis.*
14 *Et an Princeps possit huiusmodi terminum defensionis tollere in causa criminali?*
15 *Et quid si reus captus sit in flagranti crimine?*
16 *Et an possit reus huic termino renunciare?*
17 *Et an reus petens veniam delicti, censeatur illud fateri?*

1 VBi accusator aliam dilationem ad probãdum non petat, fit publicatio processus, decerniturque ei copia cum termino defensionis. Et ꝙ danda sit reo copia indiciorum, dicit esse communem opi. Ripa in l.2.nu.8.C.de edend. quem refert Villalob. in sua collecta com.opi. in litera I.num.22.

2 Et hæc quidem conclusio nullam habet difficultatem, si reus eam petat sibi dari, nam regulariter etiam si contra aliquem procedatur per viam inquisitionis, danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, necnon & dicta ipsorum testium (eo petente) publicanda sunt, ad effectum vt possit seipsum defendere, & suas exceptiones proponere aduersus eorum dicta & personas, vt colligitur ex tex. in c. qualiter & quando, 2.§.debet igitur, de accu. Et ita firmant scrib. omnes, vt dicit Paris. conf.2. nu.155.lib.4. Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Cæpol. conf.crim.65.circa fi.& consil.66. versic. quintò probatur.

3 Habetque locum hæc conclus. etiam in crimine hæresis, nam etiam in causa hæresis danda est reo copia indiciorum, non tamen edenda sunt nomina testium, vbi adsit suspicio periculi, fortè propter potentiam ipsius inquisiti, vt dicit gl. in c.fi. ver. indiciis, de hær. in 6.& ita firmant communiter omnes scrib. vt dicit Paris. in d.conf.2.n.164. & idem etiam eo casu seruandum esset in aliis causis. Et ideo dicit Blanc. in pract.cri.fo.38.n.80. quòd inoleuit practica, ꝙ dẽtur nomina testium confusa, & separata à dictis testium ob potẽtiam reorum, ne possint scire quid ab vnoquoque eorum dictum fuerit. Et proximis mensibus ita obseruauit Senatus in causa homicidij commissi in personam Iacobi Philippi Frascatiæ, in qua propter potentiam aduersariorum permissum fuit iudicibus in ipsa causa delegatis, vt non ederent nomina testium, nisi prout sibi videretur, 23. Aug. 1564. A.C. quod tamen nunquam aliàs vidi per Senatum concedi. Bene verum est, ꝙ in causis hæresis, cùm semper graue periculum credatur imminere, si non testibus, saltem causis fidei Catholicæ, quia pauci liberè testimonium perhiberent si nominum publicatio fieret, ideo consuetudine receptum est, vt nunquam nomina testium publicentur, vt attestatur Simancas de hæret. ca. 62.nu.9.

4 Sed nunquid tenetur iudex dare copiam indiciorum reo non petenti? Resp. Aliqui tenuerunt, ꝙ non, & dicit Blanc. in pract.crim.fol.39.n.102. ꝙ ita quotidie seruatur, ꝙ scilicet iudices dant aduocatos carceratis, & cùm proceditur in causa, qui vult indicia illa petit, & subdit ꝙ ita vidit seruari. Tu verò dic, ꝙ aut loquimur an sit danda reo copia indiciorum antequam subiiciatur torturæ, & tunc non est danda, nisi petatur, & est cõmunis opi. vt attestatur Boss. in tit. de indi. nu.79. vbi etiam subdit, ꝙ ita practicatur, si verò petatur, omnino dari debet, & est communis opi. vt dicit Nouel. in tract. ad defensam, fol.89. in prim. ver. Alex. de Neuò, conf.86.n.4. dixi ȷ̃.q.64. ver. sed quid si ille. Aut loquimur an sit danda ante condemnationem, & dic, ꝙ debet omnino dari, etiam si nõ petatur. Et hoc siue sit conuictus, siue etiam confessus, vt dixi ȷ̃. ver. est igitur, & ita seruatur in hac prouincia, non tamen intellige, ꝙ sit danda reo cum effectu ipsa copia processus expensis officij, vel partis querelãtis, sed sit tantummodo decretum copiæ, ita vt pars (si velit) possit illam habere, suis tamen impensis.

5 Sed quæro, nunquid reus petens copiam processus teneatur exprimere causam, propter quam illam petat? Resp. Fortè de iure posset dici, ꝙ sic, & ita videtur tenere Alex. conf.56.col.pe.lib.1. Sed contrarium ex communi vsu seruatur, vt dicit Blanc. in pract.cri.fol.38.nu.76.& seq. & sic satis est, ꝙ pars dicat, Peto copiam indiciorum mihi decerni. hæc enim assertio inclusam habet causam, quia scilicet volo me defendere, & elidere indicia aliter quàm per torturam.

6 Scias tamen, ꝙ hæc publicatio processus fieri nõ solet nisi quando proceditur contra reum absentem & contumacem, tunc nulla facta publicatione processus, neque data copia parti deuenitur contra eum ad condemnationem etiam capitalem, vt quotidie videmus.

7 Sed pone, ꝙ plures sint rei de vno delicto accusati, quorum vnus sit præsens, alij verò contumaces? Resp. ꝙ licet secundum aliquos non debeat differri ꝓcessus rei præsentis, donec illi, qui sunt contumaces condemnentur, & hanc dicat esse communem opi. Bos. in ti. de sent. n.85. in hac tamen prouincia seruatur totum contrarium, quia scilicet nunquam publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius contumacibus condemnatis, vt etiam fatetur Boss. in loco preall. & in ti. de delicto, n.46. Et ita omnino seruandum esse, in facti contingentia senatus expresè rescripsit prætoribus Fontanellæ, & Romanenghi, 11. Augusti 1558. Et est (iudicio meo) optima practica, ne (si publicetur processus) possint contumaces instrui de indiciis contra eos existentibus, & subornare testes, & deinde comparere. Ipsis autem contumacibus condemnatis, fit publicatio processus quo ad præsentes, datúrque eis copia, deletis tamen prius, quantum commodè fieri potest, nominibus contumacium atque his omnibus, quæ ad eos pertinent, quatenus tamen quo ad præsentes per huiusmodi deletionem non tollatur, vel in minimo facultas defensionis.

8 Item scias, ꝙ nunquam publicatur processus, neque datur copia parti, nisi prius factis debitis testium repetitionib. iuxta ea quæ dixi s.q.45. non enim datur reo copia indiciorum, q̃ iudex sumpsit super processu informatiuo, nisi postquam sunt eo citato legitimè repetita. Et ita practicatur vt dicit Maran. in suo spec. fol.80.nu.8. in fi.

Quæro

9 Quæro, nunquid sit danda reo copia allegationum, dixi ꝫ.lib.proxim.

10 Danda est autem processus copia non tantùm reo, sed etiam accusatori si illam petat, quod intellige, quando processus publicatur etiam reo, sed ante publicationem processus non debet dari copia accusatori, etiam si illam petat pro interesse fisci, vt possit alia indicia subministrare. est enim hoc casu omnino repellēdus, & ita seruatur, vt dicit Bos. in ti. de ind. nu. 82. Vidi tamen quandoque ostendi à iudicibus examina reorum accusatoribus, vt melius sciant fisci partes tueri. quod tamen ego non nisi ex magna causa, & in atrocioribus delictis, & in quibus difficilè esset habere indicia, faciendum esse consulerem.

11 Hæc autem omnia, quæ de publicatione processus dicta sunt, intelligi debent, vt locum habeant in processu, qui specialiter fit contra aliquem, contra quem tanquam culpabilem iudex inquirit. Secus autem dicendum est de processu, qui fit super inquisitione generali ad inuestigandum, quis fuerit delinquens, cùm enim in ea non sit adhuc aliquis reus certus, non est alicui danda copia indiciorum, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Ant. de Canar. de quæst. in 2. membro, n. 52. in fi. Quod nota, quia plerunque solent fieri quædam comparationes præuentoriæ, petendo copiam indiciorum, &c. cum tamen adhuc non sit formatus processus informatiuus, siue inquisitio specialis, vt eludant iudices imperitos. debet igitur iudex prius formare ipsam inquisitionem specialem, siue processum offensiuum, & deinde seruatis seruandis (iuxta dicta in q. præcedentib.) poterit dari copia inquisito.

12 An autem facta publicatione processus possint adhuc recipi testes, dixi ꝫ.q.61.ver. sed quæro.

13 Est igitur certa iuris conclusio, ꝙ in criminalib. nemo debet cōdemnari, nisi prius dato termino ad faciendum suas defensiones, etiam si fuerit delictum ipsum sponte confessus. Et hāc practicam seruat totus mundus, vt dicit Sal. in l. 2. post nu. 7. C. de cust. reo. Ang. de malef. in ver. qui iudex dictis inquisitis. in pri. ver. quem refert Prac. Conr. fol. 307. n. 3. Ita etiam seruari ex communi obseruantia attestatur Maria. in rep. c. qualiter & quando, post n. 232. de acc. Paris Put. de syn. fol. 459. c. 6. in fi. Pract. Carer. fol. 538. n. 45. Bos. in ti. de sen. n. 1. potest enim reus contra propriam confessionem multa deducere, de quibus dixi ꝫ.q.55. vt in facti contingentia consuluit Gram. cons. 16. Vide quæ dixi ꝫ.q.65. in pr. Et aduerte, quia talis terminus defensionis dandus est reo etiam non petenti, vt s̄. dixi, & hoc non modo quando tantùm est conuictus, vt aliqui faciunt, & dicit videri communem mentem Doct. Boss. in ti. de confes. n. 10. sed etiam quando est sponte confessus, vt dixi in loco præallegato.

14 Et hoc adeò verum est, vt nec etiam princeps possit etiam de plenitudine potestatis tollere in crimiinalibus suas defensiones reo, secundum Bal. in l. 3. §. si is pro quo. ver. in eadem gl. ibi, non obstante. ff. quod quisque iur. Et hanc doctr. omnes Doct. tenent, vt dicit Soc. cons. 266. post nu. 46. vers. tertius casus, libr. 2. quem refert Marsi. in pract. cri. §. expedita, nu. 76. & in §. opportune, nu. 61. & cons. 81. nu. 78. quod cons. Soc. ego retuli suprà q. 31. ver. adde quòd hæc.

15 Vlterius quæro, nunquid reo capto in flagranti crimine dandus est terminus defensionis? dixi s̄. q. 8. ver. sed nunquid.

16 Quæro nunc, an possit reus per pactum renunciare termino sibi statuto, ad faciendum suas defensiones? Resp. quòd in causis criminalibus potest reus renunciare suis defensionibus, quando agitur de imponenda pœna corporis afflictiua. Ita sentit gl. in l. pactum inter hæredes, ver. liceat, ff. de pact. quæ communiter approbatur à Doct. vt ait Duen. reg. 190. in 4. limit. Illam etiam dicit esse ab omnibus receptum Didacus super 4. decret. fol. 202. num. 16. Hanc etiam attestatur esse communem opi. Ant. Gomez c. 1. delictor. post num. 66.

Bene verum est, quòd si reus fuisset sponte confessus delictum, & iudex illi statuisset terminum ad faciendum suas defensiones, posset hoc casu reus illi termino renunciare, & posset iudex statim illum morti tradere, & ita practicatur, vt dicit Bal. in l. si accusatoribus, nu. 11. C. de acc. Hoc etiam in practica satis receptum esse attestatur Didac. in loco præalleg.

Selentq́ue iudices huiusmodi renunciationi apponi facere clausulam, quia scilicet scit nullam se habere defensionem, iuxta dictum Bal. in l. raptores, n. 4. C. de epi. & cl. quod se dicit semper practicasse Ang. de malef. in ver. qui iudex dictis inquisitis, &c. n. 8. Et dicit Ang. in l. sed si quis, §. quæsitum, post n. 3. ff. si quis caut. ꝙ hac practica hodie vtuntur assessores, quem refert Aug. ad Ang. in d. ver. qui iudex, n. 14. Consulo tamen iudicibus, vt nullo modo curent inducere reos ad renunciandum suis defensionibus, ne super eos & eorum filios conuertatur, si iniquè fecerint, vt dicit Ang. in d. §. quæsitum.

17 Sed hic incidenter quæro, nunquid reus implorans clementiam iudicis, & petens veniam delicti censeatur fateri delictum? Resp. Si quidem petat veniam delicti solenniter coram iudice, videtur fateri delictum: si verò petat veniam extraiudicialiter, illud fateri non videtur. Et hæc dist. est de mente Doct. vt dicit Gigas de cri. læsæ maiest. fol. 112. q. 23. n. 3. Faciunt quæ in hoc proposito dixi s̄. q. 21. ver. sed hic cadit.

QVAESTIO L.

1 *De nullitatibus processus.*
2 *Processus formatus contra minorem 25. annis, non dato ei curatore, est ipso iure nullus.*
3 *Quadragesimali tempore an possit procedi in causis criminalibus?*
4 *Processus factus super generali inquisitione an valeat, ita ꝙ possit reus ex eo condemnari?*
5 *Et quid in causis syndicatus officialium?*
9 *Stante statuto quòd alicui denegetur actio, an possit iudex ex officio inquirere?*

1 NVnc de reorum defensionibus videamus, & prima quidem est defensio, quæ oritur ex illis exceptionib. quæ concernunt nullitatem processus, quarū multas colligere potes ex his, quæ superius dicta & inferius dicenda sunt in discursu materiæ, & potest etiam poni exēplum, † puta si

2 process

processus fuerit formatus contra minorem 25. annis,nullo prius illi dato curatore,nam eo casu processus est ipso iure nullus.l.clarum.C.de auc. præst. & est communis opin.vt dicit Boss.in tit.si aduers.rem iu.n.22.Rol.cons.31.n.1.li.1.& dicit Pla.lib.j.delict.c.32.n.12.in fi.ꝙ ita in regnis Hispaniarum vsu receptum est,&praxis id obseruat. Sed certè iudices nostri hoc malè seruant, vt dicit Pract.Pap.in for.inquisi.in verb.contra,& aduersus,n.2. & ita in hoc Ducatu hæc exceptio in practica non admittitur, nam in delictis minor 25.an.dummodo sit maior 14. habetur in omnibus& per omnia pro maiore, maximè quando confitetur delictum, vt dixi j.q.55. vers.vlterius etiam.Et dicit Bos.in ti.de confes.n.69.ꝙ ita vidit quotidie obseruari contra d.l.clarum,& dicta doctorum,de quibus s.tam in confessione quàm in aliis actis factis per minorem in iudicio criminali,nullo dato curatore.Fortè posset ei prodesse talis defensio ad effectum minuendi pœnam iuxta ea quæ dixi j.q.16.circa prin.

3 Pariter etiam opponi posset,ꝙ processum fuerit tempore quadragesimæ:nam illis diebus inhibita est cognitio causarum criminalium, vt est tex. in l.quadraginta.C.de fer.Sed certè hęc exceptio parum prodesset,quia illa l.quadraginta.de consuetudine non seruatur, vt attestatur gl.illa fi.ibi, quam refert Marc.decis.419. Quæritur an in festis,post nu.1.An autem diebus feriatis possit inferri tortura reo,& an exequi condemnatio capitalis,dixi j.q.64.vers.quæro an tortura, & q.97. vers.quæro etiam.

4 Item quia processum fuisset per inquisitionem generalem nulla facta speciali inquisitione, quo casu non videtur sequi posse condemnatio,nam inquisitio generalis fit ad inuestigandum,non autem ad puniendum,& sic vt præparetur via inquisitioni speciali.secundum Inn.in c.bonæ,1.nu.5. de ele.vbi attestatur,ꝙita practicat totus mũdus. & illud dictum Inn.referunt scrib.in c.inquisitionis,de acc.& in specie Ana.n.4. & Fel.post n.5.& Tiraq.de poe.causa 53.nu.3.Idem dicit Ang.in d. l.ea quidem,n.5.Tu verò(ne erres)aduerte,quia si ex inquisitione generali,i.informationib. quæ assumuntur per iudicem ad inuestigandum,quis delictum commiserit, nihil emergat specialiter cõtra aliquem,nulli dubium est, ꝙ super ea non potest sequi condemnatio. Sed si resultent indicia specialiter contra aliquem, tunc ipse citatur super ipsa inquisitione generali ad se defendendum,& contra eum proceditur,vt dicit Inn.in loco præall.quem ego fideliter retuli s.q.5.ver.poterit igitur. Et hoc casu facta citatione,& secuta litis contestatione, sequi potest ex ipsa generali inquisitione condemnatio,vt dicit Bal.in l.edita, ibi per me allegatus. Et dicit Ant.de Rondin. de syndi.num.119. quòd ita communiter seruatur. Debent tamen hoc casu reo comparente repeti testes, & alia fieri, de quibus s. dictum est in discursu materiæ. testes enim qui recipiuntur super inquisitione generali, recipiuntur parte non citata, meritò non faciunt fidem contra reum, postquam comparuit,nisi ipso citato,aut præsente repetantur, vt dixi s.q.11.ver.item quæro,& q.45. ver.cæterùm si reus.

5 Scias etiam, ꝙ in causis syndicatus officialium proceditur super generali inquisitione, & super ea possunt officiales condemnari,etiam nulla speciali inquisitione præcedente.& ita obseruat consuetudo, vt dicit Ang.in d.l.ea quidem, post n.5. prout etiam se pluries in practica seruasse dicit idem Ang.in rep.l.si vacantia.C.de bo.vac.quem ego retuli s.q.5.vers.hinc est. Ita etiam communiter practicari attestatur Card.Alc. in c.de accusatione,col.56.circa me.2.q.8. Sed aduerte quia in causa syndicatus officialium, licet posset agi criminaliter pro barataria, tamen vt plurimum agitur tãtummodo ciuiliter,vt dicit Fran.Accur. de synd.relatus per Amad.pariter in tract.de syn. nu.27.affirmans, quòd ita est obtentum de longa consuetudine totius Italiæ, à qua non est recedendum. Sed si pars vellet agere criminaliter(secundum eum)esset necessarius libellus,iuxta formam l.libellorum. ff.de accus. de qua dictum est s.q.12.Et si esset procedendum ex officio necessaria esset inquisitio specialis, quod tamen ego non credo verum,sed puto,quòd in causis syndicatus posset sequi condemnatio super inquisitione generali: illud tamen intelligendo iuxta ea quæ dixi s.ver.item quia,& in d.q.5.vers.poterit igitur,scilicet quòd ad hoc vt super hac generali inquisitione possit sequi condemnatio, requiratur,quòd officiales sint citati, & lis contestata,& facta monitio super probationibus recipiendis, & data licentia procedendi vsque ad sententiam. Et hoc modo poterit sequi condemnatio, & ita seruari in practica attestatur Bald. in d.l.edita. in reper.Patauí.nu.30. quem refert idem Amad.de synd.n.15.&post n.29.Et sic vides,ꝙ nulla est differentia inter inquisitionem generalem, quæ fit ꝯ officiales,& illam quæ fit in aliis casibus,nisi ꝙ ea,quæ fit contra officiales,fit ad inuestigandum delicta per eos commissa, licet nulla adsint indicia, neque diffamatio, vt dixi s.q.6.ver.cæterùm quando. Illa verò quæ fit in aliis casibus, non fit nisi constito de delicto.Et scias,quòd licet gl.all. per Amad.in loco præalleg. nu.217.dixerit, ꝙ in syndicatibus hodie non seruatur ordo iuris,illud tamen intelligendum est,vt procedat quando officialis ipse à syndicatu aufugit,aliàs secus, vt declarat Amad.ibi.

6 Posset etiam reus ad defensionem allegare statutum disponens ꝙ illi, qui dicitur offensus, denegetur actio, prout quandoque fit in bannitis,& in illis qui onera non soluerũt,& huiusmodi, quo casu non modo non admittitur eorum accusatio seu querela, sed neque etiam potest iudex ex officio inquirere.Ita tenuit Bar.in l.non solùm,§.quamquam,ff.de iniur.cuius opi.dicit esse communem Clau.in rep.l.vt vim,n.23.in fi.ff.de iust.& iu.Bene verum est,ꝙ in hoc artic.multi tenuerunt contrarium,adeo vt Alc.in l.j §.sublata, nu.4. ff.ad Treb.dixerit, ꝙ communiter tenetur contra Bar.& illum refert Villap.in rep.l.22.c.16. post nu.5.Sed mihi semper placuit opi.Bart. Si enim ille, qui est offensus cõqueri non potest, ergo nec respub. quæ illi prohibet ne conqueratur, & solet allegari pro regula, quòd non competit actio criminalis reipub. vbi non oritur parti actio ciuilis.Faciunt quæ dixi j.q.proxima,ver. & hæc quidem. & suprà hoc eod.libr. §.homicidium,ver.alia quoque.

QVAE

QVAESTIO LI.

1 *Accusatio criminalis tollitur spacio viginti annorum.*
2 *Et an eo temporis cursu tollatur etiam inquisitio?*
3 *Et si delictum sit reiterabile, quando incipiat illud tempus currere?*
4 *Et an crimen adulterij præscribatur quinquennio?*
5 *Si statutum præfigat iudici tempus ad inquirēdum, an illud incipiat currere à die delicti, an autem à die scientiæ?*
6 *Et an iudex, qui est sub syndicatu, possit se tueri exceptione lapsus termini statuti ad querelandum, in edictis syndicatorum?*
7 *Et an huiusmodi maleficia præscripta obsint ad aggrauandum alia delicta, pro quibus procedi potest?*
8 *Perempta instantia an reus sit absoluendus?*
Et quid de iure canonico? ibid.
9 *Accusatore mortuo an extinctum sit iudicium criminale?*
10 *Et an alius volens accusare sit admittendus?*
11 *Et an possit iudex ipse processum prosequi?*
12 *Delinquente mortuo an extinctum sit iudicium criminale?*
13 *Et quid in criminibus exceptis?*
14 *Et quid in casibus, in quibus ipso iure venit bonorum confiscatio?*
15 *Et quid si reus moriatur, postquam est de crimine conuictus, vel confessus an debeat eius cadauer suspendi?*
16 *Hæres an teneatur ex delicto defuncti?*
17 *Et an vltra vires hæreditarias?*
18 *Et quid si delinquēs reliquerit plures hæredes, quorum vnus tantùm sit soluendo, an ille teneatur exonerare conscientiam defuncti?*
19 *Iudæus qui post delictum factus est Christianus, an possit pro eo delicto amplius puniri?*

1 POtest etiam reus se defendere exceptione præscriptionis, quia. sc. lapsum sit à die commissi criminis tempus viginti annor. nam eo temporis spacio præscribitur omnis accusatio criminalis. l. querelam. C. de fal. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Abb. in d. c. cùm haberet, n. 4. de eo qui du. in ma. &c. Car. Ale. in d. c. de accusatione, co. 48. ver. item opponi potest. 2. q. 8. Boer. decis. 26. nu. 6. quem refert Villalob. in sua collecta com. opi. litera D. nu. 55. licet libet sit corruptus, & Viuius in lib. com. opi. in ver. accusatio falsi, Ant. Gom. super l. 76. Tauri, n. 5. Mars. cōs. 117. n. 40. Et ita in facti contingentia quidam Io. Ant. de Vaylate imputatus de homicidio supra 25. annos commisso, de quo nisi tunc fuerat querelatus, iussus fuit in pace dimitti, 26. Iun. 1554. P. N. Idem etiam iudicatum fuit per parlamen. Burdegalen. in quadam incendiaria, vt refert Papo lib. 24. ti. 2. Arresto 1.

2 Et hæc quidem conclus. de plano procedit in accusatione, vt scilicet non possit quis post 20. an. à die criminis de eo accusari. Sed quid in inquisitione, nunquid poterit iudex ex officio de ipso delicto procedere post huiusmodi tempus 20. anno. Resp. gl. in d. l. querelam, in gl. j. loquendo per verbum, fortè, tenuit quòd non præscribatur officium iudicis inquirentis nisi spacio 30. ann. sed certè illa gl. communiter reprobatur, vt ait Ias. in l. 1. n. 8. in fi. ff. de iur. om. iu. Balbus de præscrip. in 4. q. 4. q. princ. q. 2. nu. 3. quem refert Pract. Conr. fo. 257. n. 36. Bos. in ti. quomodo procedatur per actionem, n. 17. Taeg. in pract. crim. c. 16 post n. 21. hanc etiam opi. contra illam gl. dicit esse communem Iafred. decis. 486. quem refert Viuius in loco præall. Boss. in ti. de acc. nu. 32. Et dicit pract. Iodoc. fol. 25. nu. 25. ꝙ communiter Doct. ita fixo pede tenent.

Et ratio est, quia cùm inquisitio succedat loco accusationis, vt sæpius dixi, meritò sublato iure accusandi, censetur etiam sublatum ius inquirendi. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Ang. de Castro inter cons. crim. diuers. cons. 94. nu. 16. lib. 1. Et ita etiam sentire vidētur Doct. allegati in ver. præcedenti. Vide etiam in proposito ea quæ dixi §. q. prox. vers. posset etiam. Vnum tamen scias, ꝙ licet criminalis actio, vel inquisitio præscribatur, vt dixi, spacio 20. ann. nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descendunt, durant vsque ad 30. annos. Et hæc est communis opi. vt dicit Ign. in l. in cognitione, post nu. 185. ff. ad Syll. Dixi ʃ. lib. 7. §. actio.

3 Sed hic quæro, quid si aliquis cōmittat aliquod delictum reiterabile, puta adulterium, stuprum, incestum, vel huiusmodi, nunquid hoc tempus erit computandum à die primi delicti commissi, an autem ab vltimo delicto? Resp. ꝙ est computandum à die vltimi delicti, ita dicit gl. in l. si mariti, §. sex mensium, ver. commissi criminis, in fi. ff. de adult. & est magis communis opi. vt attestatur Ang. de Cast. in d. cons. 94. n. 10.

4 Potest autem hæc exceptio in aliquibus casibus oriri non solùm ex cursu 20. annor. sed etiam ex minori spacio temporis, puta in adulterij crimine, cuius accusatio quinquennij spacio præscribitur, secundum iuris communis dispositionem, vt dixi §. hoc e. li. §. adulterium, ver. vnum tamen. vel etiam vbi ex dispositione statutorum præfixum esset breuius tempus ad procedendum in causis criminalibus, prout est in multis ciuitatib.

5 Sed quæro, si statutum expresè præfigat terminum iudici ad formandam inquisitionem pro delictis, nunquid talis terminus præfixus iudici ad inquirendum currit à die commissi delicti, an autem à die scientiæ? Resp. Aug. ad Ang. de malef. in ver. inchoata facta, & c. dicit, ꝙ iste passus est valdè dubius, cùm nedum Doct. sint varij, sed etiam illustres Doct. ipsimet variant, quia in vno loco vnum dicunt, & ipsimet in alio loco dicunt contrarium. Solet tamen in hoc artic. allegari doctrina Bar. in l. eum qui. §. in popularibus. cir. fi. ff. de iureiur. qui tenuit, ꝙ non currat nisi à die scientiæ, de qua doctrina dicit Aug. in loco præal. ꝙ vidit doctissimos aduocatos multum magnifacientes, & exclamantes in hac materia. & hanc opi. dicit esse communem Natta cons. 225. n. 2. Sed certè contraria opi. est magis communis, s. ꝙ currat statim à die commissi delicti, vt attestatur Ale. in d §. in popularibus, n. 12. quem refert Ruin. cons. 27. post n. 6. ver. secundo istud, li. 4. Mars. in pract. crim. §. constante, nu. 85. & seq. & cons. 87. nu. 15. Regulariter enim omnis præscriptio currit ignoranti, vt dixi ʃ. lib. 7. § præscriptio.

6 Hac etiam præscriptionis exceptione tueri se potest iudex existens in syndicatu, nam lapso tempore, quod præfigi solet in edictis syndicatorum ad querelandum, non potest vlterius molestari nō modo in ipso loco officij, sed neque etiam in eius propria patria. & ita communiter tenetur, vt dicit

dicit Ferrat.caut. 14.verſ.& circa iſtam. Hæc autem concluſio,quando iam ſecuta eſt abſolutio, non videtur habere multum difficultatis, prout etiam ſe obtinuiſſe in facti contingentia atteſtatur Ale.in apoſt.ad Bart.in l.2.ſub nu.6.ff.ad l.Iul. rep.prout illum refert Paris Put.de ſynd.fo.137. num.j.in fi.Sed certè idem etiam dicendum eſt,ſi non ſit ſecuta abſolutio,& ita vtroque caſu hanc eſſe communem opi. atteſtatur Boſſ.in ti.de offi. corrup.pec.nu.32. & refert idem Pa.de ſynd.fol. 142. poſt nu.7. ꝙ vidit multos officiales euaſiſſe ſyndicatum,& fuiſſe abſolutos, quia querelæ nõ fuerant porrectæ in tempore banni,& ita quotidie practicari atteſtatur Ant.Gom.c.j.delicto.nu. 23.in fi.

7 Vnum tamen ſcias in hoc propoſito,ꝙ ex maleficiis, de quib.obſtante curſu temporis, non poteſt cognoſci, poteſt iudex alia maleficia,de quibus cognoſcere poteſt, aggrauare, & in maiori pœna punire. & ita communiter dicitur,vt atteſtatur Nel.de ban.in 2.par.j.temp.q.6. ſubdens,ꝙ ita communiter ſeruatur per aſſeſſores, licet dicat ꝙ de iure id fieri non poteſt, & ꝙ rectores illud ſeruant in animarum ſuarum perniciem.Hãc etiam dicit eſſe communem opin.Iaſ.in l.ſi idem cum eo.ff.de iu.om.iu. quem refert Villalp.in repe.l.22.c.8.poſt nu.4. Vide quæ dixi ſ.q.39.verſ. pro complemento.

8 Alia etiam eſt defenſio, qua poteſt reus vti,excipiendo peremptam eſſe inſtantiam cauſæ, nam eo caſu debet abſolui.& licet in ciuilibus perempta inſtantia actor adhuc audiatur refectis impenſis,vt dixi j.lib.prox. tamen in criminalib.accuſator poſt peremptam inſtantiam non eſt vlterius audiendus.&ita communiter dicitur,vt atteſtatur Sal.in l.qui de crimine poſt n.8 C.de accu. quem refert Cap.deciſ.206.nu.4. Et ſcias,ꝙ licet regulariter de iure can.cauſæ nullam habeant inſtantiam,vt dixi j.lib.prox.illud tamen intelligendum eſt,vt procedat in cauſis ciuilib. non autem in criminalib. nam in iſtis tam de iure can.quam de iure ciuili perit inſtantia,& in hoc omnes concordant, vt dicit Ana. in d.c.qualiter & quando. el 2.§.licet autem. nu.6.de accuſa. In hoc tamen Ducatu hæc defenſio parum prodeſſet, quia in cauſis criminalib.nulla ſeruatur inſtantia, neque iuris communis, neque conſtitutionum, neque ſtatutorum , quinimò ex generali conſuetudine etiam perempta inſtantia poteſt iudex proſequi proceſſum,& ita ſeruat practica,vt dicit Boſ.in ti. de inquiſ.n.89.qui etiam in ti.de ſent.n.108.atteſtatur , ꝙ ordines huius ducatus diſponentes ſuper inſtantia cauſarum criminalium , in practica non ſeruantur,& eſt omnibus notiſſimum.

9 Pariter etiam poſſet allegare accuſatorem eſſe mortuum,proptereaque extinctum eſſe & abolitum ipſius accuſationis iudicium, neque hoc caſu audiendi eſſent hæredes ipſius accuſatoris, ſi vellent vti hæredes accuſationem ipſam proſequi.l.j. & per tot.tit.C.ſi reus vel accuſ.mor.fuer. & eſt omnium receptiſſima ſentẽtia,vt dicit Pla. lib.j.delict.c.38.nu.2.Sed certè hæc etiam defenſio non multùm prodeſſet.licet enim hoc caſu ſecuta dicatur legitima accuſationis abolitio, poteſt nihilominus iudex ipſe ex officio accuſationem ipſam proſequi, & proceſſum perficere, & ita tenet Bar.in l.libellorum § fi.n. 5.ff.de accu.& ita communiter tenetur,vt ait Corſ.in reper.Ab. ver.abolitio.Ana.in c.crimina. poſt nu. 5.ver.his autem præmiſſis.de colluſ.detegen.licet dicat.ꝙ cõtraria pars eſt mitior, humanior,& benignior. & ita ſeruat practica,vt atteſtatur Boſſ.in ti.de inquiſ. nu. 89. Quæ quidem concluſio hodiernis temporibus nullam habet difficultatem,cùm ex generali conſuetudine in omni caſu procedatur per inquiſitionem,ſiue extet accuſator,ſiue non, vt dixi ſ.q.3.ver.ſed certè. Vide quæ dixi j.q.58. ver.& ſcias.

10 Quinimò ſi accuſatore mortuo velit aliquis alius accuſationem proſequi , poteſt illud facere, dummodo compareat ad illam proſequendam intra 30.dies, & etiam poſt 30.dies,ſi velit de nouo accuſare principaliter,& per ſe,admittitur intra tempus à lege accuſationi.præfixum. ita declarat Bar.in l.libellorum.§.fi.nu.6.ff.de accuſ. & eſt communis opi.vt dicit Ant.Gom.lib.ij.delict. c.j.nu.36.

11 Sed quid ſi accuſator deſiſtat,nunquid poterit iudex procedere? Reſp. ꝙ ex quacunque cauſa accuſator deſiſtat, poterit iudex ipſe proſequi proceſſum,& finire. Ita ſentit Bart. in l.libellorum.§. fi.nu. 5.ff.de accuſa.& eſt communis opi.vt dicit Gand.in ti.de tranſa.quem refert Pract.Carer.fo. 505.nu.379.in fi. Aret.in c.licet.nu.22.de accuſ. ſubdens,ꝙ ſeruaretur in practic.Vide quæ dixi ſ. q.3.ver.ſuperflua etiam.& j.q.58.circa prin. Sed hoc intellige, vt procedat in illis caſib.in quibus iudex ab initio potuiſſet ex officio procedere, aliàs ſecus.

12 Quæro nunc, quid ſi allegetur, & probetur delinquentem eſſe mortuum , nunquid adhuc debet iudex ad vlteriora procedere? Reſp. ꝙ non, nam crimen & pœna per mortem extinguitur. l. defuncto.ff.de pub.iu. & eſt communis concluſ. vt Cag.in l.pupillum qui.§.in hæredes.poſt nu.4. ver.& prædicta.ff.de reg.iu.neque mortuo accuſato tranſit in hæredes accuſatio, vt eſt tex. in l.j. C.ſi reus vel accuſ.mor.fue.Et hanc dicit eſſe omnium receptiſſimam ſententiam Pla.libr.j.delict. c.38.nu.2.

13 Sunt tamen aliqua crimina excepta,in quibus etiam poſt mortem delinquentis procedi poteſt, ſ.hæreſis,& læſæ maieſta. repetundarum,peculatus,homicidij ſui ipſius ob conſcientiam ſceleris patrati, quos omnes caſus recenſet,& dicit à doctorib.communiter teneri Ant.Gom.ca.j.delict. nu.80.de quibus ego ſuis locis tractaui.

14 Scias etiam, ꝙ in omnib. caſib. in quib. pœna amiſſionis bonorum eſt impoſita à lege ipſo iure, poteſt etiam mortuo delinquente tractari de eo crimine contra hæredes,ad effectum confiſcationis bonorum.ita dicit gl.in l.3.§.quod autem.ver. etiam hæredi eius.ff.quod quiſ.iu.& eſt communis opi. vt dicit Tiraq.in repe.l.ſi vnquam.ver.reuertantur.nu.241.Iaſ.in d.§.quod autem.n.2.vbi dicit, ꝙ omnes ita tenent, Dida.ſuper 4.decr.fol. 82.poſt nu.6.Ant.Gom.in loco præal.ver.ſextus caſus.Mench.controuerſ.illuſtr.cap.96.nu.22.& controuerſ.vſu frequen.c.6.nu.15. Vide quæ dixi j.q.94.ver.ſed pone.

Et quòd vbi agitur de pœna pecuniaria, poſſit etiam poſt mortem ſequi condemnatio , modo

prius esset conclusum in causa, consuluit in facti contingentia Alb.cons.90. Tenenturque eo casu hæredes, probato crimine, non modo bona ipsa fisco relaxare, sed etiam omnes fructus per ipsum delinquentem à die commissi criminis perceptos restituere.& hæc est communis opi.vt ait Diaz in pract.crim.can.c.123.quem refert Dida. in loco præal.post num.7.Mench.in d.c.7.nu.16. Adde, ꝙ non requiritur, ꝙ ante mortem secuta sit declaratio criminis. & hanc fatetur esse communem opi.Boss.in ti.de pœn.nu.34.in fi.licet in ti.de accus.n.34. dicat, ꝙ in hoc Ducatu non obstante decreto, cuius virtute bona ipso iure confiscantur à die commissi criminis, seruatur nihilominus, vt requiratur, ꝙ facta fuerit declaratio criminis ante mortem ipsius rei, quod ego etiam semper vidi obseruari, & in specie in bonis cuiusdam Petri Martyris de Monte, scribæ & ratiocinatoris in negocio salis qui confessus fuerat se libros suos vitiasse, & falsas relationes in fisci præiudicium fecisse. cùm tamen mortuus esset ante condemnationem, re in Senatu discussa, iudicatum fuit eius bona fisco non competere, sed ad ipsius proximiores spectare, 11.Aug.1552.P.N. Credo tamen, ꝙ hoc de iure vix posset sustineri, presertim in casib.in quib.potest memoria defuncti damnari. In quib.quidem ego apud nos nunquam hoc vidi decisum in facti contingentia, & si casus contingeret, fortè non recederem à communi opi.presertim cùm in nouissimis constitutionib.in ti.de accus.c.mortuorum, videatur hic artic.relictus dispositioni iuris communis. Scias autem, ꝙ in casib.in quib.potest damnari memoria defuncti vel bona post mortem confiscari, illud intelligendũ est vt procedat intra quinquennium à die mortis defuncti, non autem vltrà. ita tenet gl.in l.Manichæos.ver.subire.C.de hære.& communiter doct.teste Ant.Gom.in loco præal. num.81.

15 Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ reus, qui est de crimine confessus, vel conuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur, vel naturali fato, vel quia sibi ipsi manus intulerit, quid debet iudex hoc casu facere? Resp. quo ad pœnam corporalem certè non debet vllo modo sæuire in eius cadauer, neque illud suspendi facere, & assessores qui id faciunt, tenentur iniuriarum, & est pessima practica, vt dicit Par.Put.de synd.fo.315. nu.j. Et hoc est commune dictum, vt ait Sap.in l. imperium.post nu.7.ff.de iu.om.iud.Hanc etiam opi.dicunt esse communem scribentes in d.l.imperium.& in specie Cur.iu.nu.35.Ign.in l.j.§.si sibi manus.post nu.46.& 54. ff.ad Syl. Bos.in ti.de accus.nu.33. Nam crimen & pœna morte delinquentis extinguitur, vt dixi s̃.ver.quæro nunc.& hæc ratio assignatur per Doctores communiter, vt dicit Sap.in loco præal.num.6. Sed certè quicquid sit de iure, contrarium praxis tenet, & obseruat, vt ait Ign.in loco præal.num.21.& 42.vbi etiam subdit, quòd in parlamento Rothomagensi bis vidit iudicari contra hanc communem opi. Contrarium etiam de facto seruari attestatur Bald.in l.2.nu.2.C.qui testa.fac.pos. quem refert Marcus decis.953.Quæritur de ratione.nume.7. Im.in c.Raynutius.nu.144.de testa.Cagn.in l.pupillum qui.§.in hæredes.nu.2.ff.de regu.iur.& in famosis latronib. idem attestatur Im.in d.l.imperium. prout illum refert Gig.de cri.læsæ maiesta. fol.137.q.33.nu.4. idem etiam dicit Im.in l.defuncto.nu.j.ff.de pub.iudi.& in l.j.§.quoties.ff.de iniur. prout illum refert Bertac.in ver.cadauera. nu.3.& Ang.de malefic.in ver.qui iudex videns. n.43.& Maria.in rep.c.qualiter & quando.n.261. Idem etiam practicari in regno Castellæ attestatur Ant.Gom.c.j.delict. nu.79. referens se ita vidisse practicari in quodam forensi in ciuitate Salmanticensi, qui dicebatur fugisse de religione & monasterio, & tentasse habere accessum ad puerum, vt cùm eo committeret peccatum contra naturam, & ex indiciis captus fuit, & in carcere se suspendit, nam fuit statim publicè ductus per ciuitatem, & vias publicas, & igne concrematus. Ita etiam quandoque vidisse seruari in vilibus & publicis latronib.attestatur Bos.in loco præal. & in ti.de execu.sent. nu.18. Et ego vidi aliquando delinquentes, qui in actu capturæ à satellitibus occisi fuerant, suspendi ad aliorum terrorem, & hoc quando delictum erat notorium. Similiter vidi suspendi quendam incognitum, qui aggressus fuerat quendam, & contra eum sclopum exonerauerat, licet enim fuisset ille incognitus in illa rixa interfectus, iussit tamen Senatus illum furcis suspendi. Sic etiam vidi alios, qui pendente processu seipsos interfecerant, furcis publicè suspendi, & in specie quendam Ludouicum Bergaminum, qui post confessionem delictorum se ipsum in carcere strangulauerat, 6.Nouemb.1555.P.N. Et licet Ign.in d.§.si sibi manus.num.21.dicat, ꝙ communis praxis, & obseruantia iudicum est, ꝙ eos qui seipsos ex quacunque causa occidunt, suspendi faciunt, ex eo ꝙ sui ipsius homicidæ sunt: hæc tamen practica apud nos non seruatur, nisi, vt dixi, id faciant pendente processu in carcere existentes: nam eo casu præsumuntur id fecisse conscientia proprij sceleris, vt dixi j̃.q.68.ver.seipsum occidere.

16 Vlterius quæro, nunquid hæres teneatur ex delicto defuncti? Resp. quòd de iure ciuili non tenetur: nam regulariter pœnæ delictorum non transeunt ad hæredes.l.j.ff.de priua.delict. De iure autem canon. tenetur hæres pro delicto defuncti, etiam si nihil ad eum peruenit.& ita tenent communiter can.vt dicit Abb.in c.literis.nu.3.de rap. quem refert Ana.ibi, post num.3.ver.in gl.hæredis.Io.Brun.post relectiones Dida.fol.360.col.2. ver.secundò adde.Hanc etiam dicit esse communem opi.can.Ab.in c.fi.post nu.6.de sepul.quem refert Ant.Gom. c.j.delict. nu.85. & illam communem appellat Aret.in rub.ff.de acq.hęr.col.2. quem refert Ruin.cons.20.nu.j.libr.4. Burgos in c.j.col.4.de empt.& vend.Dida.lib.3.resol.cap.3. post numer. 7. & hoc etiam si cum defuncto lis contestata non fuerit. Et hanc dicit esse communem opin.legistarum, & canonistarum Duennas reg.13.nu.12.Xuarez allegat.26.nu.4. Menchia. controuers.illustr. cap.96. post nu.27.vers.sexta limitatio.

17 Scias tamen, quod hæres non tenetur ex delicto defuncti, nisi vsque ad vires hæreditarias, & hoc siue confecerit inuentarium, siue non. & est communis opi.vt dicit Are.in loco pręal.quem refert & sequitur Ruin.in d.cons.20. circa fi. Negus.de pign

pigno. folio 50. n. 124. in fi. Anan. in d. c. in literis, nu. 7. de rap. Didac. in d. c. 3. Boss. in tit. de poenis. num. 34.

18 Sed pone, ꝙ delinquens reliquerit plures hæredes, & vnus eorum non sit soluendo, nunquid tenebitur alius exonerare conscientiam defuncti? Resp. ꝙ sic, ita tenet Host. in c. tua. de vsur. & est communis opi. vt attestatur Alciat. in l. 2. §. & harum, n. 31. in fi. ff. de verborum oblig.

19 Vltimò quæro, nunquid Iudæus, qui post cōmissum delictum susceepit sacrū baptisma, possit pro eo delicto puniri? Resp. In hoc fuit aliquando cōtrouersia inter Doctor. nam gl. in c. quod autem, in ver. Poenitentis, 32. q. j. tenuit, quòd non, & dicit Ferrat. cautela 24. post n. 4. quòd hæc est communis opi. theologorum, quem refert Viuius in libr. commun. opi. in ver. Accusari potest Iudęus. Alij verò multi tenuerunt contrarium, scilicet ꝙ licet baptismus tollat poenam spiritualem criminum antea cōmissorum, non tamen liberat à poena temporali, quæ pro eis est imponenda. Et hanc esse communem opi. attestatur Io. de Anan. in d. c. de his, post n. 6. quem refert Ruin. cons. 13. n. 3. libr. 5. vbi in facti contingentia ita consuluit, licet subdat, ꝙ erit in arbitrio iudicis eligere contrariam opi. tanquā mitiorem, & æquiorem, Berous in e. c. de his, n. 15. Apost. ad Ang. de maleficiis, in ver. Et ad querelam post numerum 91. Dec. cons. 130. n. 2. Ferd. Loazes in §. his igitur, n. 28. Inst. de iustit. & iure, quem refert Pla. lib. j. delictorum, c. 34. n. 17. Marquar. de Iudæis in 3. par. c. 5. n. 1. Ego verò, si casus contingeret, libentius inclinarem in opi. gl. quæ proculdubio æquior est, & religioni nostræ magis fauet, magisque attrahit Iudæos ad conuersionem, vbi tamen nō appareret, quòd sacrum baptisma in fraudem suscepissent. Bene verum est, ꝙ in omnem casum, licet talis Iudæus sit liberatus à poena temporali, non tamen erit liberatus à restitutione, vel emendatione damni, ad quam tenebatur ante baptismum susceptum, & hoc dicit esse verissimum, & ab omnibus approbatum Ruin. in d. cons. 13. n. 2.

QVAESTIO LII.

1 *Si probetur delictum, de quo reus imputatur, non fuisse commissum, debet reus absolui.*
2 *Potest que id probari per rei euidentiam.*
3 *Item potest probari per testes.*
4 *Negatiua simplex & indeterminata est improbabilis, secus autem si sit coarctata loco, & tempore.*
5 *Potest etiam negatiua probari per dictum ipsius offensi.*
6 *Et an exculpatio facta per offensum eximat reum à tortura.*
7 *Vbi non constat de delicto reus non potest puniri.*
8 *Si non appareat de nomine offensi, an possit reus puniri?*

1 TVetur etiam se quandoque reus probando
2 delictum ipsum non fuisse commissum, † idque probari potest, in primis per euidentiam rei, puta si homo, qui dicitur occisus, exhibeatur viuus, vel domus quæ dicitur combusta, reperiatur illæsa & huiusmodi. Et dicit Bal. in l. si quis testib. in fi. C. de testib. ꝙ semel contigit de facto, ꝙ fuit exhumatum corpus illius, qui dicebatur vulneratus, & cum repertum fuisset, quòd ille non fuerat vulneratus, fuit reus absolutus, licet contra eum plenè probatum fuisset. Et illud dictum Bal. refert Ang. de malefi. in ver. Comparent, & produxerūt instrumentum pacis, n. 33. & Prac. Carer. fol. 558. n. 96. Vide quæ dixi ĵ. q. 98. ver. Sed nūquid. Idem que si delictum, qđ commissum fuisse dicitur, sit per rerum naturam impossibile, prout cōtigit superioribus annis in quodā Ioan. Anton. Zaneto caupone, cōtra quem processum fuit per curiam Papiæ, tāquam ꝙ præpostera venere fregisset cuidam foeminæ rectum intestinum, ex qua parte ipsa postea peperisset, de quo processu valde miratus est Senatus, & ipsum Zanetum tanquam de re incredibili accusatum absoluit, 2. Decembris 1559. P. N.

3 Item potest probari per testes, probando negatiuam, scilicet ꝙ reus delictum ipsum non commiserit, neque committere potuerit.

4 Scias autem, ꝙ negatiua non entis est improbabilis, secūdum omnes, vt dicit Igneus in repe. §. non aliàs, n. 77. ff. ad Syll. Pręterea etiam negatiua simplex & indeterminata est improbabilis, vt dicit gl. in c. bonæ, el j. in ver. Per rerum naturā, de electio. quam dicit esse communiter approbatam Paris. in c. quoniam contra, n. 8. de probatio. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Herculan. de prob. nega. nu. 127. Si tamen coarctetur loco, & tēpore, tunc æquè probatur vt affirmatiua, quando scilicet testes deponunt ipsam negatiuā, & reddunt rationem, ꝙ non potuisset esse vel fieri, quin ipsi testes vidissent, vel sciuissent. ita dixit gl. in §. si verò absunt, in verb. Et vidisse se. in auct. de hære. & falcid. colla. j. & ait Fel. in c. in nostra. n. 8. in fi. de test. ꝙ audiuit Aret. in voce dicentem, ꝙ opin. illius gl. obtineretur in practica, quia est communis, quem refert Ruin. cons. 97. circa fi. lib. 4. Hanc etiam esse veram, & receptam sententiam attestatur Simancas de hæret. c. 26. n. 4. Caueant tamen testes, quia eo ipso, ꝙ deponunt super negatiua dicuntur suspecti de falso, quod tamen intellige, iuxta ea quæ dixi s. hoc eod. lib. § Falsum, ver. Solet etiam.

5 Potest etiam hæc negatiua probari per confessionem, & dictum ipsiusmet offensi, licet enim assertio vulnerati contra aliquem non probet, neque faciat indicium ad torturam, tamen è cōuerso dictum defuncti exculpantis imputatū de homicidio tollit omnia indicia, quæ sunt contra ipsum, ita vt ex eis non possit torqueri. Ita dicit Bal. in l. j. n. 33. C. communia de lega. & est communis opin. vt dicit Plottus inter consilia criminalia di-

6 uersorum, cons. cx. n. 1. lib. j. † Quam tamen intellige vt procedat, quando res est dubia, sed si appareret de veritate in contrarium, vel essent contra reum indicia valde vrgentia, & proxima delicto, nō esset standum huiusmodi assertioni, saltem ad euitandam torturam. Et ita practicatur, teste Blanco in pract. cri. fol. 28. n. 101. plerunque enim videmus, ꝙ offensi, siue propter remissionē, quam fecerūt vulneranti, siue propter suasiones amicorū, faciunt huiusmodi protestationes veritati cōtrarias, propterea in hoc maximè versabitur iudicis arbitrium, qui inspecta qualitate facti, considerabit, an talis exculpatio videatur verisimilis vel ne, & an ei standum sit.

7 Præterea etiam p̄t reus se defendere, allegando,

quòd non constat de delicto, & circa hoc videnda sunt ea quæ dixi s. q. 4. & j. q. 55. ver. Potest etiam. & seq.

8 Vlterius etiam potest opponere, ꝙ non constat de nomine offensi vel occisi. Sed certè hęc defensio non esset admittenda, valet enim inquisitio, & accusatio super homicidio, licet ignoretur nomen occisi, secũdum gl. quæ reputatur singularis in c. libellorum, in ver. Caio Seio, 2. q. 8. quæ quidem indistinctè obseruatur in practica, prout etiã se vidisse sæpius ita practicari attestatur Ang. in l. j. §. interdũ, n. 2. ff. si pars hæred. peta. & in l. si cùm exceptione, §. in hac, n. 3. ff. ꝙ metus causa, quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in ver. Hęc est quædam inquisitio, post n. 90. Et hoc sciunt omnes, vt dicit Bos. in ti. de delict. n. 33. Vide quæ dixi s. q. 4. ver. Quando verò.

QVAESTIO LIII.

1 *De exceptionibus, quæ contra testes proponuntur.*
2 *Et an si opponantur eis crimina, opus sit specificare locum, & tempus commissi delicti?*
3 *Et an opus sit etiam probare, quod communi opinione habentur pro talibus?*
4 *Et an opponens contra testes crimina, & ea non probans, teneatur actione iniuriarum?*
5 *De exceptionibus quæ contra processum ipsarum attestationum proponuntur.*
6 *De exceptionibus, quæ contra dicta testium proponuntur.*
7 *De exceptione falsi.*
8 *Et an testis falsus in vno probet in aliis?*
9 *Et quid si testis falsum dixerit in non concernentibus substantiam rei, de qua agitur?*
10 *Et quid si ipsemet sibi contradicat, quia scilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto standum sit, primo an secundo?*
11 *Et quid si primo dixit vnum extra iudicium, deinde contrarium in iudicio?*
12 *Et quid è conuerso?*
13 *Et quid si in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio?*
14 *Et quid si in primo dixit nihil scire, in secundo verò deponit de veritate rei?*
15 *Et quid si in eadem instantia, & inter easdem personas contrarium deponat?*
16 *Et quid si primò deposuit per verbum, Credo, secundò autem per verbum assertiuum veritatis?*
17 *Et quid si testis neget se ita deposuisse vt scriptum reperitur?*
18 *Testes singulares an probent?*
19 *Et quid si agatur de probando in genere aliquem esse adulterum, vel huiusmodi?*
20 *Et quid si Episcopus faciat statutum, quòd crimen vsurarum possit probari per testes singulares?*
21 *Et quid si princeps testificetur contra aliquem, an ei soli credatur?*
22 *Testis non reddens causam scientiæ, etiam non interrogatus, in causis criminalibus nihil probat.*

1 EST etiam pars defensionis exceptio, quę fit cõtra testes, à quibus reus grauatur, potestq; hęc exceptio ex triplici capite proponi, quorum primum respicit personam ipsorũ testium, quia scilicet non essent in causa criminali examinandi, de quo dictum est s. q. 24. puta quia sint infames, periuri, & similia.

2 In hoc autem proposito scire debes, ꝙ quando aliquis vult opponere contra personas testium, non sufficit opponere generaliter, ꝙ sunt periuri, infames, &c. sed opus est specificare locũ & tempus commissi delicti, & circunstantias. Et est communis opi. vt dicit Boer. decis. 321. n. 2.

3 Sed nunquid excipiens debet etiam probare, ꝙ ille testis, quem dicit esse infamem communi omnium opinione, esset tentus & reputatus pro tali? Resp. Bar. in l. j. n. 4. C. de testi. tenuit, ꝙ sic, sed certè in contrarium est magis communis opi. ꝙ scilicet sufficiat ꝓbare, ꝙ est infamis ex tali causa, vel tali crimine, absq; eo ꝙ dicatur, ꝙ pro tali reputabatur. Et ita attestatur Alex. cons. 152. n. 16. lib. 5. quem refert Crottus de testib. n. 4. in fi.

4 Caueant tamen illi qui opponunt contra testes, & non habent in promptu probationes criminũ oppositorũ, quia si non probant ipsa crimina opposita, tenentur actione iniuriarum. Et est cõmunis opi. vt dicit Bos. in ti. de iniur. n. 21. Nam generaliter obiiciens aliquod crimen in iudicio, siue agendo, siue excipiendo, si illud probat, non tenetur, & in hoc conueniunt oẽs, vt dicit Boer. cons. 4. n. 37. Si verò non probat, tenetur, etiam si excipiendo illud proposuerit, & est communis opi. vt dicit Boer. in d. cõs. 4. n. 37. in fi. Dicit tamẽ Boer. ibi post nu. 49. ꝙ de generali consuetudine regni Franciæ, ille qui opponit excipiendo cõtra testes, nõ tenetur, etiam si non probet. Et ego etiam nũquam vidi in hoc Ducatu super hoc procedi. Semper autẽ aduocati in exceptionibus, quas faciunt contra ipsos testes, apponi faciunt protestationẽ, ꝙ citra animum iniuriandi, &c. prout etiam communiter fieri solere attestatur Boer. in consilio præallegato, nu. 23.

5 Secundum caput respicit processum ipsarum attestationum, quia scilicet testes ipsi minus legitimè recepti sint, puta quia sine iuramento deposuerint, vel aliàs minus legitimè examinati fuerint, non seruatis his, de quibus dixi s. li. 2. §. testis, vel quia fortè recepti fuerint super generali inquisitione, quo casu fidem non faciunt, nisi repetantur, vt dixi s. q. 11. ver. Item quæro.

6 Tertium est caput respiciens dicta seu depositiones ipsorum testium, puta quia sint falsi, varij, contrarij, singulares, & quòd non concludenter deponant, vel huiusmodi.

7 Frequentissimè autem in iudiciis criminalibus versatur exceptio falsi, quæ contra testes opponitur, nam his tẽporibus rarò fiunt processus in causis criminalibus, in quibus vel ad offensam, vel ad defensam non examinentur testes falsi, & pluries etiam vidi ex vtroque latere testes falsos examinatos fuisse, quod non aliunde procedit, nisi ꝙ iudices hoc delictum nimis leuiter castigãt. Et licet à constitutionibus huius Ducatus sit pro eo grauis pœna imposita, illa tamen nõ seruatur, prout seruari deberet, de quo ego multoties exclamaui in senatu, arbitror enim nullum crimen esse perniciosus reipublicę, quàm crimen falsi, & ideo esset seuerissimè castigandum. In hac autem materia facienda est conclusio, ꝙ testi, qui in sua depositione falsum dixisse cõuincitur, tanquam periuro nulla est fides adhibenda. Et hæc est communis opi. vt dicit Alex. cons. clij. n. 10. lib. 7.

8 Sed quæro, pone ꝙ testis in vno falsum dicat, nunq

nunquid eius depositio vitiabitur in totum, ita vt nullam prorsus fidem faciat? Resp. ꝙ sic, nam iuramentum est indiuisibile, meritò vbi testis est in vno suspectus, totum eius testimoniũ redditur suspectum, & quando eius dictum in vno reprobatur, non creditur ei neque etiam in aliis. Et hęc est communis opi. vt dicit Alex. in l. si ex falsis, n. 13. C. de transact. & cons. 27. n. 3. li. 2. quẽ refert Dec. cõs. cv. post n. 2. ver. Similiter testis. & Gratus cõs. 2. n. 18. li. 2. Idem etiã dicit Alex. cons. 133. n. 7. li. j. & in d. cons. 152. n. 10. li. 7. & cons. 183. post n. 2. eo. vol. quem refert Cotta in verb. Iuramentum est quid. Soc. cons. 136. n. 9. li. j. quod est duplicatum cons. clv. li. 2. Mars. sing. 76. communis conclusio. Alciat. l. j. §. sed & si mihi. n. 43. ff. de verbor. oblig. Paris. cons. 88. n. 82. lib. 3. Apostill. ad Crottum de testib. post n. 388. quem refert Gratus cons. clij. n. 13. lib. 2. Et hæc conclusio locum habet, siue capitula super quibus talis testis deposuit, sint separata, siue sint connexa, nam vtroque casu eius testimonium tanquam vnicum & super vnico iuramento fundatum nihil valet. Et dicit Alex. in d. l. si ex falsis, num. 5. C. de transact. ꝙ in hac opi. sunt cõmuniter Doctores. Hanc etiam dicit esse communem sententiam Alb. de testibus, in 3. par. principali, n. 25. & seq. & siue illud dictum falsum pręcedat, siue sequatur alia dicta, ex quibus probat, & est communis opi. vt dicit Soc. Iun. cons. 41. n. 13. & seq. lib. 2.

9 Scias tamen, ꝙ hæc conclusio intelligenda est vt procedat, quando testis falsum deposuit circa factum principale, vel qualitates substantiales: secus autem si circa alia extrinseca, nam eo casu non dicitur falsus, neq; vitiatur eius depositio, & ita concludunt omnes, vt dicit Imola in l. 1. §. si quis simpliciter. n. 35. col. 3. ver. Item inducitur per Bal. ff. de verb. oblig. & dicit Alex. cons. 87. nu. 19. lib. 5. ꝙ ita communiter concluditur, sufficit enim, ꝙ testes in facto principali conueniant, & dũmodo in eo sint concordes, non nocet ꝙ sint varij vel contrarij in accessoriis. Et hoc est commune dictum maiorum nostrorum, vt ait Soc. Iun. cons. cij. n. 6. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem regulam Dec. in d. cons. 105. post nu. 2. ver. venio ad secundum, & cõs. cij. n. 9. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Alex. cons. 47. n. 5. lib. 2.

10 Prædicta autem omnia locum habent, quando vnus testis ab aliis de falso conuincitur, sed quando ipsemet testis aliquando vnum dixit, aliquando aliud totum contrarium, magna est altercatio inter scribentes, an ei sit credendum, & an standũ sit primo, vel secundo dicto. Et in hac quidem quæstione aliqui faciunt simpliciter regulam, ꝙ primum dictum testis regulariter attẽdi debet, & dicit Dec. cons. 175. n. 7. in fi. ꝙ ita tenent communiter Doctores, quem refert Grammat. voto 34. col. 2. Idem etiam dicit Dec. cons. 189. n. 6. & post n. 10. ver. secundò principaliter, in quibus locis refert Corn. cons. 27. col. pe. lib. 3. ita dicentem, qui tamen hoc expressè dicere non videtur, licet obiter alleget communiter canon. in c. cùm causam. de testib. ita tenentes. Eundem etiam Corn. tanquam attestantem hanc esse communem opi. refert Gratus cons. 42. n. 29. lib. j. Alij verò simpliciter faciunt regulam in contrarium, ꝙ s. quando testis vario modo loquitur, secundum dictum attendi debeat. Et hanc dicit esse communem opi. Dec. sibi contrarius cons. 429. n. 17. Tu verò pro resolutione huius quæstio. quæ satis confusè traditur à Doct. distingue nonnullos casus.

11 Primus casus est, quando testis primò dixit vnum extra iudicium, deinde in iudicio deposuit cõtrarium eius quod extraiudicialiter dixerat. Et hoc casu Bar. in l. eos, num. 4. ff. de falsis tenuit, ꝙ sit standum primo dicto, & ꝙ pro secundo puniendus est tãquam falsarius, nihilominus magis communis opi. videtur esse contra Bar. scilicet ꝙ imò standum sit secundæ depositioni factæ in iudicio. Et ita dicit communiter teneri Ang. de malef. in verbo, Falsario, n. 23. Corn. consil. 58. in litera I. libr. j. vbi dicit, quòd in hoc omnes concordant. Hanc etiam opi. dicit esse communem Abb. in c. per tuas, nu. 11. de probatio. prout illum refert Ferret. consil. cxcvj. nu. 19 licet in libro meo id non dicat. Alexand. cons. 74. nu. 8. lib. j. & cons. 222. n. 13. lib. 2. quem refert Crauetta cons. 6. n. 7. Corn. consil. ccxcvij. circa fin. lib. 4. Tyndar. de testibus, lib. 2. cap. primo, nu. 7. Ange. de Vbal. inter consilia criminalia diuersorum consi. 73. num. 1. libr. 2. Bertach in verbo, Falsitas, num. 103. Riminal. consi. 48. num. 7. vbi Apostil. Thomas Ferrat. cautela 13. Quæstio est. Et dicit Felin. in c. cùm in tua, nume. 10. de testibus, quòd hæc pars est communior & verior, quem refert Boer. decis. 108. n. 2. & consil. 40. num. 116. & Grammat. consil. 65. num. 6. & Apostill. ad Crot. de testibus post num. 345 in verbo, Non tollitur. Idem etiam dicit Aretin. in d. cap. per tuas, in vltimis verbis. Felin. in ca. inquisitioni, §. tertiæ. circa fin. de accusat. quem refert Didacus lib. 2 resolutionum, cap. 13. num. 7. Dec. in dicto cap. per tuas, nume. 41. de probatio. Ruin. consil. 57. post num. 8. libr. 1. Boss. in titu. de oppos. contra testes, num. 3. Menchiaca controuers. vsu frequentium, cap 32. n. 4. Illud etiam dictum Barto. communiter approbari ait Cæpolla cons. cri. 61. versi. tertio quia. Publicus super consuet. Aluer. fo. 28. nu. 49. Et quòd hoc casu præferendum sit secundum dictum iuratum, & in scriptis solenniter receptum, dicit esse communem Alex. cons. 66. n. 20. libr. 6. Marsil. sing. 212. Communis omnium. Bene verum est, quòd debilitatur fides huiusmodi testis, & ita dicit fateri omnes Doctores Aret. consil. 71. col. secunda, nu. 1. in fi. quem refert Boss. in loco præallegato, & ideo poterit testis torqueri, vt dixi suprà q. 25. vers. Sed pone. Scias tamen, quòd si testis illud quod dixit extraiudicialiter, dixisset cum iuramento, deinde contrarium etiam cum iuramento deposuisset iudicialiter, tunc fortè procederet opi. Bar. vt scilicet posset de periurio condemnari, ex quo reperitur positus inter duo iuramenta contraria. Et hãc dicit esse communem Doctorum opi. Camer. in cons. suo matrimoniali post consilia Zabarel. nu. 5. quam etiam se vidisse in practica obseruari attestatur Boss. in loco præallegato.

12 Secundus est casus, quando testis deposuit vnum in iudicio cum iuramento; deinde extra iudicium illud dictum reuocauit. Et hoc casu standum est eius primo dicto iudiciali. Et hæc est cõmunis opi. vt sentit Gratus cons. lix. nu. 26. libr. 2. Menchiaca in d. cap. 32. post numer. 3. versic. Tertio casu, & hoc etiam si testis talẽ reuocationem

faceret in articulo mortis constitutus. Et ita videtur tenere Bart. in l. si quis in graui. §. si quis moriens, in vltimis verbis, ff. ad Syll. & in d. l. eos. n. 4. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Alc. in l. sciendum. n. 33. in fi. ff. de ver. ob. quem refert Didac. in d. c. 13. n. 7. in fi. Curt. iun. in l. j. n. 36. ff. si cer. pet. Marſ. in rub. de fideiussorib. post n. 39. Simancas de hæret. ç. 62. n. 29. Plot. in repe. l. si quando. post nu. 61.

13 Tertius est casus, quando testis in vno iudicio deponit contrarium eius, quod deposuerat in alio iudicio. Et hoc casu cum vtrunque dictum sit iuratum, certum est, quòd potest tanquam falsarius puniri. Et est communis opin. vt dicit Camerar. in d. conſ. matrimoniali. n. 3. & in hoc nulla videtur esse difficultas. Punctus est, quod dictum attendi debeat, s. primum an secundum. Et in hoc variæ sunt scribentium opiniones. Aliqui enim dicũt, quòd ex quo apparet, quòd in altero dicto est falsus, ei non creditur, neque in vna, neque in alia causa. Et hanc dicit esse communem opinio. Ruin. conſ. 75. post n. 8. li. 1. Alij verò dicunt, ꝙ si testis reuocet primum dictum in alio iudicio, siue ciuili, siue criminali, statur primo dicto. Et hanc dicit esse communem Alc. de præsumpt. in 2. reg. præsumpt. 29. n. 7. quem refert Menchiaca in d. c. 32. num. 1. Et hæc opin. mihi magis placet. Cùm enim iam ex primo dicto iudiciali, & iurato quæsitum sit ius parti, non debet illud ab ea sine eius culpa, vel facto auferri posse. Faciunt ea, quæ dixi s. ver. secundus est. Debilitatur tamen primum dictum quo ad fidem probationis. Et hanc dicit esse communem Dec. in d. conſ. 189. col. 3. prout illum refert Boſſ. in tit. de oppoſ. contra testes. n. 6. Bene verum est, quòd si essemus in casibus, in quibus etiam liber homo non admittitur ad testificandum, nisi cum tormentis, tunc standum esset illi dicto, in quo perseueraret in tormentis, licet in alio iudicio ciuili contrarium deposuisset. Si verò semel bene deposuisset in ciuili iudicio, licet deinde reuocaret in tormentis, staretur primo dicto, & hęc est communis opin. vt dicit Alcia. in d. præsumpt. 29. circa fin. Quod intellige vt procedat, quando primum dictum non fuisset cum tortura confirmatum, nam hoc casu licet perseuararet in reuocatione in tormentis, adhuc crederem standum esse primo dicto. Scias etiam, quòd si prima depositio facta fuisset in iudicio nullo, & secunda in iudicio valido, tunc standum esset secundæ depositioni, nec noceret quòd dixisset contrarium in iudicio nullo, secundum glo. in c. cùm causam. in gl. fi. de testib. quam sequũtur omnes, vt dicit Fel. in d. c. cùm in tua. n. 5. Arelat. in Apoſt. ad Alc. in d. præsumpt. 29. in fi.

14 Sed quid si testis in primo iudicio dixerit nihil scire, deinde in secundo deponat de veritate facti? Resp. quòd nihil probat, & hæc est omnium conclusio, vt dicit Ang. de Vbal. inter conſ. crim. diuerſ. conſ. 73. n. 23. in fi. lib. 2. dicens, quòd ita tenent omnes nullo discordante.

15 Quartus est casus, quando testis in eadem instantia, & inter easdem personas contraria testimonia deposuit. Et in hoc puncto est distinguendum, nam aut testis est sibi contrarius in eadem depositione, aut in alia depositione contradicit primæ suæ depositioni. Si est contrarius in eadem depositione, aliqui simpliciter dicunt, quòd eo casu non statur alicui dicto, primo scilicet, nec secundo, imò in totum reiicitur tanquam falsus. Et hanc dicit esse communem opi. Alci. de præsum. in d. pręsumnpt. 29. n. 6. quem refert Pract. Contradi. fol. 120. post n. 10. Menchiaca in d. c. 32. n. 9. in fi. Tu verò dic, quòd aut testis in eodem examine contraria deponit sine iusta correctionis causa, & tunc illi prorsus non creditur. Et hoc omnes passim fatentur. vt ait Didac. libr. 2. resolut. in d. c. 13. post n. 8. ver. cæterùm si testis, neque etiam reducitur ad concordiam vt probet. Et hæc conclusio communiter approbatur, vt dicit Crot. de testib. nu. 328. & seq. Et hoc non solùm si sit manifesta contrarietas, & non de facili concordabilis, sed etiam aliquo modo compatibilis. Et est cõmunis opin. vt dicit Alex. conſ. 20. n. 3. lib. 4. quamuis illum in contrarium alleget Sigismund. conſ. feud. 49. n. 7. tenens, quòd quando contrarietas est facilè concordabilis, debet ad concordiam reduci etiam vt probet. Et ibi etiam refert Fel. in c. cùm tu. de testib. attestantem quòd hęc est communis opin. Ego tamen non reperio Fel. ibi nu. 1. vbi loquitur de hoc artic. id attestantem, & credo, quòd contraria opi. sit (vt dixi) tutior, & magis communis. Aut verò deponit contraria in diuersis examinibus, & tunc aut deponit contrarium secundo loco, non dicendo in specie se errasse in prima depositione, sed simpliciter loquendo, & tunc, modo secundum dictum compatiatur cum primo, debet quantum fieri potest, ad concordiam reduci, secundum Imol. in l. qui bona. §. si quis stipulatus. ver. no. ex textu. ff. de dam. infec. quem in hoc communiter sequuntur Doct. vt dicit Sigismun. in d. conſ. 49. nu. 6. in fi. Aut ipsemet testis dicit se velle primum dictum suum corrigere, & tunc, si quidem illud vult facere incontinenti, est admittendus. c. præterea. de test. cog. Et dicitur hoc casu incontinenti, antequam testis ipse alloquatur partem. Et ita communiter seruatur, vt dicit Fel. in d. c. pręterea. n. 9. quem refert Capic. decis. 142. num. 9. Si verò velit illud corrigere ex interuallo, non auditur, sed tanquam periurus, & falsarius puniri debet. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac. in d. c. 13. post n. 8. verſ. cæterùm. ibi, tertium est. standum est tamen eius primæ depositioni. Et hæc est communis opi. vt attestatur Did. in loco præalle. secundum quam intelligendus est Corn. & Dec. in consiliis per me relatis s. versi. prædicta autem. In hoc tamen Ducatu hæc opin. non seruatur in causis criminalibus, nam si testis reuocet primam depositionem, quia dicat se errasse, vel falsum deposuisse, tunc ponitur in tormentis, & illa depositio quam confirmat in tortura, solet attendi. Et ita seruandũ esse rescripsit Senatus commissario Aronæ, 30. Ian. 1557. P. N. Bene verum est, ꝙ ex quo talis testis omnino est periurus, punitur de falso, vt s. dixi, prætereaq; etiam eius primo dicto non adhibetur plena fides, tanquam dicto integri testis, sed multũ de eius fide diminuitur, adeò ꝙ eius dictum sine aliis adminiculis non sufficeret ad torturam cõtra reum, sed solummodo ad inquirẽdum. Et hanc dicit esse communem opi. Mẽchiaca in d. c. 32. n. 9. Et aduerte, quia licet (secundũ aliquos) ad hanc torturã, quæ fit ad confirmationem huius secũdæ depositionis, deberet

pars

pars citari, ex quo agitur de eius magno præiudicio, s. de reuocatione primæ depositionis in eius fauorem factæ, nihilominus hoc ex consuetudine non seruatur, vi dicit Boss. in ti. de opp. contra testes, post n.j. ver. quo. Ego etiam puto in huiusmodi reuocationib. multum esse tribuendum arbitrio iudicis, qui considerare poterit ex illis depositionibus contrariis, quæ videatur magis verisimilis, & cum qua concurrant plura adminicula, & illi adhærere, præsertim vbi subesset aliqua suspicio subornationis, vt quotidie contingere videmus in practica. Aut verò non ipsemet testis, sed aliqua partium petit ipsum testem iterum examinari. Et tunc, si est illa pars, contra quam testis deposuit, non debet audiri, subest enim magnus timor subornationis. Si verò est illa pars, in cuius fauorem testis deposuit, vtique auditur, & si testis deinde variet, & diuersa seu contraria deponat, tunc standum est secundo dicto. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Alb. in l. fi. n. 2. C. de testi. & sibi imputet pars quæ petiit illum iterum examinari. Ex hoc enim censetur eius primo dicto renunciasse.

Consulo tamen iudicibus, præsertim in causis criminalib. vt quantum fieri potest, caueant ab huiusmodi repetitionibus testium, quæ fiunt ad instantiam partium, nam sæpenumero processus inuoluunt, ac destruunt, magnamque præbent occasionem subornationib. & falsitatibus testium.

16 Vnum etiam volo vt scias in hac materia, ꝙ q̃n testis primo loco deposuit per verbum, credo, in secundo loco deponit per verbum assertiuum veritatis, eo casu semper standum est secundo dicto. Ita videtur sentire gl. ord. in l. de tutela. verb. probata. C. de in int. resti. mi. dicens, ꝙ hodie possum credere vnum, & cras aliud, quæ in hoc communiter ab omnib. approbatur, vt dicit Soc. cõs. 95. n. 7. li. 3. Crot. de testi. post n. 343. Tynd. de testib. li. 1. c. 5. n. 1. Foller. in pract. cri. fol. 25. n. 44.

17 Quintus est casus, quando testis non contrariatur de directo suæ primę depositioni, sed negat se ita deposuisse, vt à notario scriptum reperitur, & tunc est distinguendum, nam, aut tractatur de puniendo teste de falso, & hoc casu tantùm creditur testi quantùm notario, vt dixi s̃. hoc eo. lib. §. falsum. ver. pone testis. Aut tractatur, cui plus credendum sit, an notario qui dicit testem deposuisse, vt scriptum est, an verò testi id neganti, & tunc plus creditur notario. Et hæc est communis dist. vt ait Tho. Ferrat. caut. 26. licet concedens. Folle. in prac. cri. fo. 244. n. 15. Ad euitandas tamen omnes controuersias bonum esset, ꝙ iudices assisterent notariis recipientibus dicta testium, nam eo casu non auditur testis postea dicens se non ita deposuisse, vt scriptum est à notario præsente iudice, imò si contrarium postea deponat, potest ẽt de falso puniri. Et hæc omnia bene nota, quia frequentissimè contingunt.

18 Dixi etiam cõtra testes opponi solere, ꝙ sunt singulares, nam testes singulares non sufficiunt ad plenam probationem, vt dixi in d. s̃. testis. præsertim in causis criminalibus, prout tenere scrib. omnes affirmant Mars. cons. 1. n. 25. & consequenter, neque ad condemnationem, sed solummodo faciunt indicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi s̃. q. 21. ver. vnus testis.

19 Et hæc conclu. de plano procedit quando agitur de probando aliquo delicto in specie, nam eo casu debent testes esse cõtestes, vt sufficiant ad condemnationem, sed quid si agatur de probando delicto in genere, puta aliquem esse hæreticum, adulterium, vsurarium, blasphematorem, vel huiusmodi, nunquid testes singulares, qui deponãt vnusquisque eorum de diuersis actib. sufficient ad concludentem probationem? Resp. Aliqui dixerunt, ꝙ sic, & in proposito probandi aliquam mulierem esse inhonestæ vitæ, attestatur hãc esse communem opi. Alex. cons. 13. n. 24. lib. 7. Idem in eodem proposito attestatur Abb. cons. 25. n. 1. Idem (loquẽdo in proposito adulterij) attestatur Ferret. cons. 168. post nu. 14. & 15. allegans alios idem attestãtes, quos ego cũ aliis multis retuli in d. §. testis. post gl. in l. ob carmẽ. §. fi. in gl. fi. ff. de testi. Alij verò dicunt totum oppositum, ꝙ s. etiam hoc casu testes singulares non sufficiant. Et hanc attestantur esse communem opi. Mench. in j. parte, de testa. §. 4. n. 45. & loquendo in proposito criminis adulterij Io. de Amicis, cons. 127. nu. j. Ego aliquando cogitabam, quis esset sensus Doct. ita loquentium de probando delicto in specie, vel de probando delicto in genere. Et credo, ꝙ secundum eos, tunc dicatur agi de probando delicto in specie, quãdo tractatur de puniendo aliquem criminaliter. Et hoc casu verior sit secunda opi. ꝙ scilicet testes singulares non probent aliquem esse adulterum, vel hæreticum, vel vsurarium. & ita semper vidi seruari, prout etiam loquendo de hæresi, dicit Simancas de hære. c. 62. nu. 24. quòd hanc opin. vsus iudiciorum sanctæ Inquisitionis comprobauit.

Quinimò ad probandam hæresim, neque etiam sufficerent testes singulares cum fama. Et hanc attestatur esse communem Lupus in alle. de hæres. §. 12. quem refert Simanc. de hær. c. 50. n. 1. Tunc verò agi dicant de probando delicto in genere, quando agitur non de pœna infligenda, sed ad alium finem, puta excipiendo de adulterio ad priuationem dotis, vel de alio crimine ad diminuendam fidem testis.

Et hoc casu fortè procedere posset prima opin. quam tamen ego puto restringendam esse iuxta ea, quæ dixi in d. §. testis. Bene verum est, ꝙ isti testes singulares multum faciunt ad aggrauandum reum, contra quem deponunt, s. quo ad hoc, vt acrius torqueatur, vel vt seuerius puniatur.

20 Et quid si episcopus faciat statutum, ꝙ crimen vsurarum possit probari per testes singulares, nunquid tale statutum valebit? Resp. ꝙ non. ita consuluit Feder. de Sen. cons. 17. quem communiter Doct. sequuntur, vt ait Foller. in pract. cri. can. fo. 229. n. 17. Hanc etiam dicit esse com. opi. Abb. in c. cùm in diœcesi. circ. fi. de vsur. quem refert Ias. cons. 78. col. 2. ver. secundò principaliter, lib. 3. & Dida. lib. 3. resol. c. 3. post nu. 5.

21 Sed quid si aliquis princeps dicat testimonium contra reum, nunquid ei soli credetur? Resp. Aut agitur de modico pręiudicio, prout est inquirere & procedere cõtra reum, & hoc casu creditur solius principis assertiõi, vt dixi s̃. q. 6. ver. præterea scias. Aut verò agitur de magno præiudicio, & tunc aliqui dicunt, loquendo de summo Pontifice, ꝙ nullo modo creditur eius assertioni in facto tertij

tertij. Et hanc dicit esse communem opi. Soc. inter cons. Cur. Se. cons. 20. post n. 12. Alij verò loquendo pariter de summo Pontifice, dicunt ꝙ imò standum est eius assertioni. & hanc dicit esse communem opi. Aret. in c. cùm à nobis, nu. 7. de testi. nedum in his, in quib. Papa habet summam potestatem, sed etiam in omnibus causis profanis, etiam laicorum, prout illum refert Rui. cons. 103. n. 11. li. 5. Ego pro nunc de summo Pontifice nihil determino, quo verò ad reges & principes seculares sic distinguo: Aut princeps attestatur đ eo quod ipse vidit, & illi soli creditur etiam ad condemnationem. arg. cle. literis. de prob. aut princeps asserit aliquid, quod ipse intellexerit coram aliis fuisse gestum, & non est ei soli credendum. posset enim princeps malè ab aliis informatus fuisse. Et hoc casu duo concurrerent specialia. Primum, ꝙ crederetur ei soli. Secundum, ꝙ testi deponenti de auditu alieno adhiberetur fides, quorum vtrunque est contra communes regul. vt dixi in d. §. testis. Bene verum est, ꝙ si Imperator diceret aliquid sibi constare ex relatione principum sibi facta, & rem esse adeo notoriam, vt nō indigeret probatione, & rescriberet proprio motu, tunc esset credendum eius assertioni, secundum ferè omnium opin. vt dicit Socin. cons. 87. post nume. 19. libr. 3. saltem quo ad hoc vt transferretur onus probandi contrarium parti contrarium affirmanti, quod tamen ego in pręsentia non affirmo.

22 Præterea dixi, ꝙ contra dicta testium opponi solet, ꝙ non concludant. Potest autem in primis allegari, ꝙ non reddant causam scientię, licet enim regulariter testis non interrogatur super causa scientię, non teneatur illam reddere, vt dixi s. li. 2. §. testis. est tamen speciale in causis criminalib. vt teneantur testes etiam non interrogati reddere causam scientiæ, aliàs nō probant, neque faciunt indicium. ita dixit In. in ca. cùm causam, de testib. quem omnes Doct. sequuntur, teste Marsi. consi. 50. n. 10. Et hæc est communis opi. vt ait Bal. cōs. 182. n. 2. lib. 4. prout illum refert Nouel. in pract. cri. fol. 114. n. 15. & Viu. in lib. com. opi. fol. 271. ver. testes in causis, quamuis in libro meo id non dicat, Apost. ad Fel. in d. c. cùm causam, sub n. 2. de testi. secundum vltimam impressionem. Sed hoc intellige, vt procedat in testibus, qui ad offensam deponunt, sed testes, qui deponunt ad defensam, vtique probant, etiam si causam scientiæ non exprimant. Et hanc opi. communem appellat Viu. in loco præall. Possunt autem & alia multa circa hoc contra testes deduci, secundum facti contingentiam, prout latius dixi in alleg. §. testis.

QVAESTIO LIIII.

1 *Delictum non potest probari per instrumentum.*
2 *Acta facta in iudicio ciuili non faciunt fidem in criminali.*
3 *Et quid si illud iudicium ciuile erat super crimine?*
4 *Confessio procuratoris facta in iudicio ciuiliter an præiudicet principali in iudicio criminali?*
5 *Confessio principalis facta in iudicio ciuili, an ipsi præiudicet in criminali?*
6 *Sententia lata in loco delicti, an sit mittenda executioni in loco originis?*

1 DIctum est de exceptionibus, quæ personas, & dicta testium concernunt. Sed quid si accusator ad probandum delictum produxerit aliqua instrumenta? Resp. Potest dicere reus, ꝙ delicta non probantur per instrumenta. solet ad hoc allegari tex. in c. cùm in ecclesiis, de ma. & obe. & est doctrina Bar. in l. in senatus, n. 2. ff. ad senatusc. Turp. quam dicit esse communiter approbatam Curt. iu. in auct. si quis in aliquo, post nu. 34. vers. 4. aduerte, C. de eden. Hanc etiam dicit esse communem opi. Bero. in c. at si clerici, nu. 4. de iud. & dicebat Dyn ꝙ hęc opin. tenetur & seruatur pro Euangelio, quem refert Gand. de malefi. in tit. de pœ. nu. 15.

Hoc tamen intellige, vt procedat, quando crimen consistit in facto separato ab ipso instrumento, puta homicidicium, furtum, adulterium, &c. sed si crimen cōsisteret in animo, prout est hæresis, vtique per instrumentum in quo aliquis assereret aliquid hæreticum, posset crimen ipsum probari. Itē si quis ratificet per instrumentum delictum commissum ab alio, pariter talis ratificatio, quæ etiam ipsa est delictum, vt dixi ī. q. 87. ver. quæro nunquid, poterit per ipsum instrumentum probari. Idemque, si delictum consisteret in facto incorporato vel connexo ipsi instrumento, puta si aliquis faciat instrumentum contractus vsurarij certè poterit delictum vsuræ probari per illud instrumentum. Et illam conclusionem declarat practica, quæ est optima legum interpres.

2 Item si producantur aliqua acta, potest reus dicere, quòd acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidem in criminali. Et ita communiter cōcluditur, vt dicit Fel. in c. at si clerici, nu. 26. de iud. Ripa in l. 2. nu. 40. C. de eden. quem refert Pract. Conrad. fol. 283. n. 10. in fi. & Villalo. in sua collecta com. opi. litera A. post nu. 47. Diaz reg. 10. Sed hoc intellige vt procedat, quantùm ad hoc, vt plenè probent, sed bene faciunt indicium ad inquirendum, vt dixi s. q. 19.

3 Et hoc quidem de plano procedit, quando huiusmodi causa ciuilis fuisset agitata super aliqua re in controuersiam deducta. Sed quid si fuerit intentata super crimine, prout sæpenumero contingit, iuxta ea quæ dixi in loco præal. Resp. ꝙ adhuc talia acta, neque etiam sententia super ipso crimine lata, non faciunt fidem in iudicio criminali. Et est communis opi. vt dicit Ab. in c. per inquisitionem, post n. 12. de elect. quem refert Berous in c. qualiter & quando, n. 87. de acc. Apost. ad Ang. de malef. in verb. & ad querelam, col. pe. vers. & aduerte.

4 Sed quæro, nunquid confessio procuratoris facta in vno iudicio ciuili præiudicet principali in alio iudicio criminali? Resp. quòd non. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Berous in loco præalleg. nu. 91.

5 Sed quid si exhibeatur confessio ipsiusmet principalis facta in alio iudicio ciuili? Resp. quòd (secundum aliquos) plenè præiudicat confitenti. Et ita videtur tenuisse Spec. in ti. de actionib. §. super petitionibus, nu. 8. cuius opi. dicit esse communem Aret. in c. causam quæ, nu. 17. & seq. de testib. quem refert Bos. in ti. quomodo procedatur per excep. nu. 4. & in tit. de pluribus viol. post

nu.17. Idem dicit Public. super consuet. Aluer. folio 21.n.11. Mihi verò semper placuit contraria opi. ꝙ s. huiusmodi confessio facta in iudicio ciuili non faciat in criminali plenam probationem, sed tantummodo semiplenam, & sic indicium ad torturam. Cùm enim sit facta coram alio iudice, & ad alium finem, potius debet dici extraiudicialis respectu secundi iudicij, quàm iudicialis, meritò non debet sufficere ad condemnationem, & si casus contingeret, fortè ita seruarem, nisi vnà cum ipsa confessione concurrerent alia indicia.

6 Sed pone, ꝙ exhibeatur sententia, & condemnatio lata contra aliquem in loco delicti, nunquid illa faciet fidem in loco originis, vel domicilij, ita vt sit executioni mittenda? Resp. ꝙ non, quando lata est per iudicem alterius territorij prorsus separati, sc. quod sit sub alio principe, vel sub alio præside prouinciæ, vt dixi s.q.95.vers. item quæro, sed tantummodo facit contra eum indicium, ita ꝙ etiam aliter non constito de delicto poterit contra eum procedi. Et superioribus annis ita decisum fuit in senatu, & iussus detineri quidam Ioan. Ambrosius plenus, subditus huius ducatus ratione originis, qui fuerat Parisiis condemnatus ad furcas pro vulneribus illatis cuidam, 4. Sept. 1560. A.C. Cæterùm sine causæ cognitione non solent tales sententiæ executioni demandari. Et ita rescripsit senatus prætori Cremonæ, 2. Augusti 1554. P.N.

QVAESTIO LV.

1 *De exceptionibus, quæ contra propriam confessionem proponi possunt.*
2 *Confessio extraiudicialis nõ sufficit ad probationem delicti?*
3 *Confessio facta coram iudice incompetenti non valet, nisi vt extraiudicialis.*
4 *Et quid si facta fuerit parte præsente, & acceptante?*
5 *Et quid si facta sit coram iudice non sedente pro tribunali?*
6 *Et quid si talis confessio emanauit extra causam de qua agitur?*
7 *Et quid si fuit extorta à iudice sub spe impunitatis?*
8 *Et an iudex possit huiusmodi impunitatem reo promittere?*
9 *Et an reus confessus sub spe talis promissionis, possit ex ipsa confessione ad mortem condemnari?*
10 *Et quid si non constet de delicto, an possit reus ex propria confessione condemnari?*
11 *Et quomodo dicatur constare de delicto?*
12 *Confessio facta à minore sine auctoritate curatoris, an illi noceat?*
13 *Confessio facta super processu formato iuris ordine non seruato, an noceat confitenti?*
14 *Et quid si facta sit in tormentis?*
15 *Confessio cum qualitate adiecta, an possit pro parte acceptari, & pro parte reiici?*
16 *Et an saltem reus sit mitius puniendus?*
17 *Cautela quomodo debeant hoc casu concipi verba confessionis.*
18 *Reus an possit confessionem à se sponte factam reuocare?*

1 Visis defensionibus, quę contra testes aut acta in iudicio exhibita, proponi possunt: Quęro quid si reus confessus sit delictum, nunquid adhuc non obst. confessione, poterit ad euitãdam condemnationem aliquid ad defensionem suam adducere? Resp. ꝙ sic, & in primis potest dicere, ꝙ talis confessio fuit extraiudicialis, quę quidem non sufficit ad probationem delicti. Et ita communiter dicitur vt ait Paris Put. de syn. fol. 439 c. 3. in pri. ver. Ita etiam tenere communiter Doct. attestatur Alb. in l. quoniam, nu.j. ff. de infa.

2 Bene verum est, ꝙ talis confessio extraiudicialis sufficit ad torturam, vt dixi s.q.21. ver. confessio extraiudicialis.

3 Præterea etiam, si confessus fuerit delictum in iudicio, poterit dicere, ꝙ iudex erat incompetens, talis.n. confessio facta coram iudice incõpetenti non valet in vim iudicialis confessionis, sed tantũmodo valet vt extraiudicialis. Et hæc est communis opi. vt dicit Aret. cons. 26. circ. fi. Alex. in l. seruus, n.3. ff. de iureiu. & in l. magistratibus. ff. de iu. om. iud. prout illum refert Capic. decis. 279 n. 1. in fi. Et ideo non sufficit ad probationem delicti, vt statim dixi, sed bene sufficit ad torturam, vt dixi in loco præalleg.

4 Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ licet confessio criminis facta extraiudicialiter, vel coram iudice incompetenti regulariter non præiudicet ad plenam probationem, si tamẽ facta fuerit parte præsente & acceptante, eo casu facit plenam fidem contra confitentem. Ita videtur sentire Ab. in c. at si clerici, post nu. 16. ver. si verò confessio, de iud. ꝙ dictum sequuntur communiter Doct. vt ait Bero. in e. c. at si clerici, n. 142. Bene verum est, ꝙ hoc casu requiritur, ꝙ pars talem confessionem expresè accepter, nec sufficeret tacita acceptatio, secundum communem opin. de qua attestatur Bero. in loco præall. n. 143. Sed certè quicquid sit de iure, ego semper vidi in practica obseruari, ꝙ tales confessiones non præiudicant confitentibus ad plenam probationem, si deinde illã reuocant, sed tantummodo torquentur, vt in ea perseuerent, nisi fortè cum huiusmodi confessio ne concurrerent tot alia argumenta, ex quibus posset dici, quòd omnibus simul iunctis de crimine plene liqueret.

5 Item potest dicere, etiam ꝙ iudex esset competens, ꝙ talis confessio facta fuit coram ipso iudice non sedente pro tribunali, & sit tanquam corã priuato, talis.n. confessio non dicitur iudicialis, ita vt reus possit ex illa condemnari, sed tantum modo facit indicium ad torturam, vt dixi s.q.21. ver. sed hic cadit.

6 † Posset etiam dicere, ꝙ talis cõfessio emanauit extra ipsam causam, de qua principaliter agitur. Hæc tñ defensio non esset multum tuta, quia quando de delicto contingente causam, de qua agitur, constat per confessionem ipsius delinquentis, tũc potest ex ea puniri etiam pœna ordinaria, licet directo actum non fuerit contra confitentẽ, & in hoc omnes consentiunt, vt dicit Ab. in c. cùm super, n. 13. de confes. Hanc etiam opi. dicit esse com. Aret. in c. causam quæ, n. 17. de testib. de quo mentionem feci s.q. proxi. ver. sed quid si exhibeatur.

7 Allegare etiam posset, quòd talis confessio fuit extorta à iudice cum promissione impunitatis, quo casu non videtur ex ea posse condemnari. Et ita reperio in facti contingentia, quòd quædam Catharina Candolia, quæ coram prætore Vogoniæ concessa fuerat se partum necasse, cum deinde assereret illam confessionẽ à se per ipsum prætorem blandis verbis minisque extortam fuisse, idque probasset coram prætore Intri per senatum

senatum ad id delegato, fuit tantũmodo torturæ subiecta. Et cum perstitisset in negatiua fuit absoluta, 27. Iul. 1558. P.N. Sed in hoc proposito duo sunt videnda. Primum, an iudex vt veritatem eliciat à reo, possit aut debeat huiusmodi promissiones facere. Secundum, an facta per eum tali promissione, teneatur aut debeat illam obseruare.

8 Circa primum dicendum est, ꝙ potest iudex ad eruendam veritatem talem promissionem impunitatis reo facere. Et est communis opi. vt dicit Apost. ad Dec. in l. ea est natura, sub n. 7. ff. de reg. iur. quem refert Pla. lib. 1. delict. c. 37. n. 2. vbi per totum illud cap. satis bene loquitur in hac materia. Certum est enim, ꝙ licet iudicibus indagandæ veritatis gratia aliquid simulare, vt colligitur ex Salomonis exemplo, de quo in cap. afferte. de præsump. & est crebrior recepta sententia, vt dicit Pla. in d. c. 37. n. 1. in fi. Sed certè hæc opi. mihi nũquam placuit. hoc enim (iudicio meo) est illaqueare reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præsertim verò iudici, qui veritatis amantissimus esse debet, videtur summopere vitandum, neque exemplum Salomonis quicquã facit, longè. n. differt fictio ac simulatio à mendacio ad deceptionem. Finxit etiam quandoque Saluator noster se longius ire, Lucæ 24. priusque finxerat se nolle ascendere ad diem festum, & tamen ascendit, Ioan. 7. non tamen quemquam decepit, aut alicui mentitus est. Consulo itaque iudicibus, vt ab huiusmodi promissionibus, quantum fieri potest, abstineant, atque aliis iustiorib. modis studeant veritatem delictorum inuenire, prous etiam dixit Dy. in tract. de quæst. quem refert Paris Put. de synd. fol. 484. c. 7. circa princ.

9 Circa secundum verò, an. s. posset iudex non obstante huiusmodi promissione reum ad mortem condemnare, variæ fuerunt scrib. opi. nam Imol. cons. 109. consuluit, ꝙ reus virtute talis confessionis extortæ, vt ipse dicit, per dolum & fraudẽ, non posset cõdemnari. Et hanc esse communem opi. dixit Cagn. in d. l. ea est natura, n. 18. in fi. licet dicat aliquando Taurini seruatum fuisse contrarium. Idem attestatur Remig. de immu. eccle. fol. 185. fall. 26. in fi. Contrariam verò sententiam, s. ꝙ imò possit & debeat reus non obst. tali promissione condemnari, tenuit Cy. in l. præsenti, C. de his qui ad eccl. confu. & in hanc sententiam frequentius itum esse dicit Alc. in l. natura, in fi. ff. de verb. sig. Hanc etiam dicit esse communem opi. Apost. ad Dec. in d. l. ea est natura, sub nu. præalle. quem refert Viuius in lib. com. opi. in verb. iudex promittens, Plac. in d. c. 37. nu. 7. Valet enim talis confessio eo modo extorta, non solùm quando iudex dicit reo vt narret veritatem, quia nihil mali sibi eueniet, sed etiam quando expresè ei promittit, ꝙ liberabitur, modo vlterius dolosè agendo non procedat, secundum opi. quam dicit esse magis communem Bos. in ti. de confes. per torturam, n. 12. Ego certè suspicor opi. Cy. esse magis communem, nihilominus opi. Imol. æquior videtur, præsertim vbi promittens impunitatem delicti poterat etiam de ipso delicto gratiam, seu indulgentiam cõcedere, puta quia esset princeps, vel ab eo auctoritatem habens tales gratias delictorum cõcedendi, tunc enim omnino dicerem seruandam esse ab eo promissionem impunitatis, turpe enim est fidem fallere. & dicit Boss. in ti. de confes. per tortu. ꝙ ita semper vidit seruari, & reuera apud nos ita semper obseruatum fuit, & quotidie obseruatur. Si verò sit promissa impunitas ab eo qui non potest illam concedere, tunc sibi imputet, qui credidit tali promissioni. Nunquam tamen huiusmodi reum condemnarem ex tali confessione ad pęnam ordinariam delicti, nisi esset aliis etiam indiciis grauatus.

10 Potest etiam contra confessionem allegari, ꝙ nõ constat de delicto, nam vbi aliter non apparet de crimine, quàm per confessionem ipsius rei, non debet reus ex sola confessione sua condemnari. Et licet Io. And. in add. Spec. ti. de acc. §. fi. ver. sed pone, A. fuit accusatus, dicat ꝙ contrarium seruatur de facto, & referat Guid. de Suz. idem dixisse, vt per Boer. decis. 359. nu. 3. quem tamen locum Io. And. ego in libro meo hactenus inuenire non potui, attamen in hoc Io. Andr. malè dixit, quia imò seruatur, ꝙ nisi aliter constet de delicto, nunquam reus condemnatur ex sola confessione, vt etiam sentire videtur Marsi. in pract. crim. §. postquam, n. 48. Et ideo dicit Ponzinib. de Iamb. post n. 70. ꝙ iudex debet inquirere de veritate confessionis, quia aliquando aliqui confessi sunt delictum, & postea reperti sunt non deliquisse. Et ait, ꝙ ita dicunt Doct. & illum refert Gram. cons. cri. 16. post nu. 5.

11 Quomodo autem dicatur cõstare de delicto ad effectum vt super eo ꝓcedi possit, dixi s. q. 4. Sed ad effectum vt aliquis possit condemnari ex sola confessione, ego ita distinguerem, aut delictum, quod reus confitetur, est tale, quod solo animo perfici possit, vt est hæresis, vel similia: & tunc ex quo tale delictũ vix aliter probari potest, quàm per propriam confessionem, crederẽ ꝙ sola confessio (modo esset verisimilis) sufficeret. aut verò est delictum, quod etiam facto committatur, & tunc si quidem reus confiteatur in genere aliqua delicta commisisse, puta vnum aut etiam plura homicidia, vel multa furta, non exprimendo in specie quos homines interfecerit, aut cuius res furto subtraxerit, certè non debet ex tali confessione condemnari. Et hic casus nullam habet difficultatem apud Doct. vt dicit Bos. in ti. de delict. nu. 15. Si verò confiteatur in specie aliquod delictũ, puta se aliquem certum hominem interfecisse, aut alicui furto certa bona subtraxisse, tunc est distinguendum. nam, aut est delictum facti transeuntis, cuius s. nulla solent remanere vestigia, puta adulterium, furtum, & similia, & tunc vbi cum querela partis concurrat etiam confessio rei, vtique erit sufficiens ad condemnandum. & ita videmus quotidie obseruari, teste Boss. in loco præal. nu. 19. vbi etiam, n. 21. subdit, ꝙ in furto practica est, ꝙ sufficiat querela partis, vbi verò non adsit querela partis, aut aliqua alia informatio, sola confessio non sufficeret. Et ideo iudices, quando fures confitentur coram eis maria & montes, & plura furta se alibi commisisse, dñt mittere nuncios ad hñdam informõem, aliàs sæpe innocẽtes condemnarentur, vt dicit Ang. de malef. in verb. & vestem cœlestem, nu. 25. quem refert Brun. de ind. & tort. fo. 138. n. 10. quod pluries temporib. suis vidisse contingere asserit Ign. in l. 1. §. item illud. post n. 6. ff. ad Syl. Et ita seruari attestatur Bos.

in loc

in loco præal.post n.15.verſ.ſed quid quando.& ita ſeruari debere priuſquam ſuſpenderentur quidam fures & latrones, qui plura delicta confeſſi fuerant, reſcripſit ſenatus 12.April. 1561. & 28. Nouemb. 1562.& aliàs ſepiſſimè.Et propter hoc fuit in magno periculo vitæ quidam doctor, qui conſuluit quendam furem, qui plura furta confeſſus fuerat,de quib.tamen aliter non conſtabat furcis eſſe ſuſpendendum.pro quo doctore conſuluit Alex.conſ.19.libr.7. Aut eſt delictum facti permanentis,ꝙ.ſ.oculis ſubiici poſſit,& cuius remanere ſolent veſtigia,vt eſt homicidium,incendium,& ſimilia:& tunc niſi per inſpectionem,ſeu viſitationem factam, vel faciendam per curiam, (iuxta ea, quæ dixi in d. q. 4.) appareat delictum fuiſſe commiſſum, non poterit reus ex ſola confeſſione condemnari. & cauti iudices his caſibus ſolent perquiri facere cadauera eorum, qui dicuntur occiſi,& ea exhumari,& inſpici,an extent veſtigia vulnerum, vt ſæpius ſe in contingentia facti ſeruari vidiſſe narrat Paris Put. de ſynd. fol. 207.nu.6.Et ideo malè poſſet de iure defendi ſententia D. Nicolai Toreli de Prato, qui fecit ſuſpendi tres diffamatos pro aſſaſſinis, qui confeſſi fuerant ſe occidiſſe tres incognitos,& eos in mari proieciſſe, & tamen eorum cadauera non fuerant reperta, vt refert Ang. in l.certum.nu.2.ff.de confeſ.& Berous in loco præal.poſt n.11.& Aug. ad Ang.de malefi.in loco præall.poſt n.25.& Paris Put.de ſynd.in ver.confeſſio.cap.j.poſt nu.j.& Ign.in d.l.j.§.item illud. nu.4. Bene verum eſt,ꝙ ſi confeſſio eſſet de aliquo homine certo, & haberentur informationes, ꝙ non reperiretur, & reus fateretur illum interfeciſſe, & apparerent aliqua veſtigia, licet non reperiretur cadauer,fortè poſſet ex ipſa confeſſione condemnari, prout etiam refert Chaſ.ſuper conſue.Burg.in ti.des iuſtices & droits d'icelles.§. 5.ver.s'il n'a grace.poſt nu.41. condemnatum fuiſſe à ſenatu quendam maſſarium,ipſo exiſtente vicario iuſtitiæ Mediolani, qui confeſſus fuerat ſe occidiſſe dominum ſuum, & proieciſſe in lacum Comenſem:nam licet cadauer ipſius domini repertum non fuerit, tamen reperto ſanguine in loco deſignato ab ipſomet maſſario, vbi dicebat ſe delictum perpetraſſe,fuit ille vltimo ſupplicio affectus.Et ita puto intelligi debere ea, quæ dicit Boſ.in loco præall.poſt nu.15.ꝙ.ſ.etiam quando confeſſio eſt de homine vel re certa, debet iudex à ſe ipſo mittere ad intelligēdum,an delictum commiſſum fuerit, & eo non comperto, illum abſoluere, aliàs condemnare, ſubdens ꝙ ita ſeruatur. ſatis enim dici poterit compertum delictum in caſu prædicto,etiam ſi cadauer repertum non fuerit.

12 Vlterius poteſt reus contra propriam confeſſionem allegare, ꝙ ipſe eſſet minor, proptereaque eius confeſſio facta ſine auctoritate curatoris illi obeſſe non debet, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſ.q.50.circa prin. Et dicit Alb.ꝙ ſemel obtinuit de facto, ꝙ confeſſio minoris facta in tormentis ſine auctoritate curatoris ei non obeſſet, & ita illum refert Raph.Ful.in l.clarum.C.de aut. præſt.relatus per Aug.ad Angel.de malefi.in ver. comparuerunt,& confitentur totum. poſt n.13. & Gram.qui in facti contingentia ita conſuluit, conſ.cri. 16. Sed certè hæc defenſio parum prodeſſet ſtante conſuetudine,de qua dixi in d.q.50. ſecundum quam in confeſſione minoris non requiritur curatoris auctoritas. prout &̄ cōiter ſeruari in practica atteſtatur Bal.in l.j.num.59.C.de confeſ.quem refert Paris Put.de ſynd.fol.457.n. 7.Ang.de malefi. in ver.comparuerunt,& confitentur totum.nu.8.ſubdens,ꝙ eſſet quaſi ridiculum dicere contrarium. Hoc idem ſeruari apud Venetos,& multa Italię loca atteſtatur Prac.Caſ. fol.76.nu.2.Vide quæ dixi ſ̄.q.60.circa princ.vbi etiam dixi,an ſaltem profit minor ætas ad hoc vt reus in mitiorem pœnam condemnetur.

13 Item poſſet allegare, ꝙ talis confeſſio facta fuiſſet ſuper proceſſu formato per iudicem iuris ordine non ſeruato. Scias tamen, ꝙ hæc defenſio non ita abſolutè procedit,ſed eſt diſtinguendum an confeſſio ipſa ſponte emanauerit, an verò in tormentis.Nam ſiquidē confeſſio eſt à reo ſponte facta,tunc etiam ſi facta ſit ſuper proceſſu nullo,adhuc poteſt reus ex illa condemnari,& eſt doctrina Inn.in c.qualiter & quando.el 2. de accuſ. quàm dicit eſſe communiter approbatam Ale.in l.inter ſtipulantem.§.j.circa fi.ff.de ver.ob. vbi etiam Iaſ.nu.11.idem atteſtatur, & dicit Marſ.in l. j.§.diuus.nu.10.ff.de quæſtio.& conſ.94.nu.7.& conſ.130.nu.2. & in pract.crim.§.poſtquam. nu. 12.quòd omnes eum ſequuntur.Idem dicit Ale. conſ.19.nu.3.lib.7. Io.Arno.commentario.120. hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Marſ.ſing.201. in confeſſum. Foller.in pract.cri. fol.285.num.65. Hanc etiam dicit eſſe communem opi.legiſtarum & can.Ant.Gom.c.12.delic. num.8.Quod tamen intelligendum eſt vt locum habeat,quando nullitas non procedit ex defectu iuriſdictionis,ſed ex aliqua alia cauſa, & ita colligitur ex mente omnium doctorum,vt atteſtatur Ant.Gom.in loco præal. Dicit tamen Ang.conſ. 178.circa fin. quòd eſt duplicatum in conſ.293. quòd quando confeſſio emanat ſuper proceſſu nullo tutior eſt via,quòd reus abſoluatur ab obſeruatione iudicij, & de nouo procedatur, ſubdens,quòd ſi ipſe conſuleret, hanc partem eligeret,vt effugeret ſyndicatorum retia, & quòd ipſe ita obtinuit Peruſij in ſyndicatu cuiuſdam D.Raynerij Lafranchi,vt ibi per eum,quem refert Aug. ad Ang.de malefi.in ver.comparuerunt,& confitentur totum. poſt nu.5. Et certè credo,ꝙ iudex qui ita faceret,non erraret,nihilominus cum hęc communis opi. iam ſit canonizata in iudiciis, & in ſcholis, poſſet iudex in iudicando illam intrepidè ſequi, abſque eo quòd timeret ſibi inferri moleſtiam in ſyndicatu.

14 Si verò confeſſio facta ſit in tormentis,tunc ſi legitima indicia non præceſſerint, & ſeruata non fuerint ſeruanda, talis confeſſio eſt ipſo iure nulla,nec poteſt confeſſus ex ea condemnari, etiam quòd in illa perſeueret. Ita videtur ſenſiſſe gl. vnic. in l. quæſtionis habendæ, ff.de quæſt. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Foller. in pract.crim.fol.307.num.j. & illam dicit eſſe ab omnibus celebratam Marſ. conſ. 95. numer. 10. hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alexand.in l.qui in aliena.§.Celſus.num.12.ff.de acquirend. hæred. quem refert Iaſ. in eod. §.Celſus.poſt nume.38.& conſ.188.num.2.lib.2.relatus per pract.Conrad.fol.285. in 21.limitatione.

Brun

Brun.de indi.& tort.fol.234.nume.3.Bertr.conf. 226.nu.5.lib.2.in 2.parte.Marf.in l.j.in princ.nu. 24.ff.de quęſt.Ant.Gom.c.15.delict.nu.25.& videtur tex.expreſſus in l.pe.ff.de quæſt.ſecundum lecturam,quam Barr.& communiter omnes doctores ſequuntur, vt dicit Ale.de Neuo conſ.86. nu.9.& dicit Aug.ad Ang.de malefi. in ver.fama publica.poſt n.36.quòd aliàs ita obtinuit in perſonam vnius, qui vocabatur ſuo nomine Auguſt.de Arimino. Et licet Paris Put.de ſyndi. fol. 445.c.9.nu.2.intelligat hanc concluſionem procedere in illa tacita perſeuerantia,quæ inducitur non approbando, neque reuocando, ſecus autem, ſecundum eum, ſi expreſsè ratificet confeſſionem ipſam ad banchum iuris,quia tunc,vt ipſe ait,habetur tanquam ſi vſque à principio ſponte confeſſus fuiſſet, hoc tamen eſt contra communem opi.doctorum,vt dicit Hippol.Riminal. inter conſ.crim.diuerſ.conſ.105 poſt nu.16.ver. obſtat etiam.lib.j. vbi oſtendit contrariam opin. proculdubio eſſe magis communem, à qua non puto eſſe recedendum. Quinimò etiam ſi poſt huiuſmodi confeſſionem extortam vi tormentorum, indiciis legitimis non præcedentibus, deinde legitima ſuperuenirent indicia, non propterea talis confeſſio conualidatur, vt dicit Bart. in l.maritus.nu.2.ff.de quæſt. Dixi ſ.q.64.ver.dixi etiam.

15 Poſſet quoque reus contra propriam confeſſionem allegare, ꝙ talis confeſſio non eſſet abſoluta,& pura,ſed cum aliqua qualitate adiecta, quo caſu non poſſet,nec deberet pro parte acceptari, & pro parte ſperni, iuxta doctr.Bar.in l.Aurelius. §.idem quæſiit.nu.2.ff.de lib.leg. cuius opi.communiter per doc.approbatur,vt demonſtraui loquendo de cauſis ciuilibus ſ.libr.proxi.Sed certè hæc defenſio eſſet valde periculoſa,nam vbicunque confitens habet præſumptionem contra ſe, eo caſu poteſt eius confeſſio pro parte acceptari, & pro parte ſperni, vt dicit Bar. in loco præal. vbi refert, ꝙ homicida, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, habetur perinde ac ſi confeſſus fuiſſet ſimpliciter homicidium ſine illa qualitate, niſi deinde illam probet,& poteſt ex tali confeſſione condemnari.Et hanc deciſ.Bar.dicit eſſe communiter approbatam Iaſ.in l.vt vim.nu.13.ff.de iuſt.& iure. quem refert Boſſ.in ti.de confeſſis.poſt nu.19.& Menc.lib.5.de teſt.§.23.num.25. Thom.Ferrat. caut.5.col.j.& 2. Petrus Caleph.inter conſ.crim. diuerſ.conſ.88.num.2.lib.2.Et dicit Pract.Carer. fol.413.nu.163.& ſeq. ꝙ ita communiter concluditur.Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Boer.deciſ.164.poſt nu.10. Alcia. in l.j.§.ſi quis ſimpliciter.nu.76.ff.de verb.ob. Berous in c.at ſi clerici.num.73.& ſeq.de iud.Simanc.de hæret.c. 63.nu.23. Blanc.in pract.crim.fol.149.nu.35.& ſeq. vbi dicit,quòd in hoc reſident communiter doc.Menc.controuerſ.illuſtr.c.2.num.8. Et dicit Ang.de malefic.in ver.comparent dicti inquiſiti, & partim negant.poſt prin. quòd vidit hanc opi. Bart. in practica ſeruari. Ex his vides quòd Marſ. conſ.136.nu.31.& 44.vbi dicit,quòd opi.contra Bar.eſt magis communis, valde fallitur, & ideo non recedas in pract.ab opi.Bart. quæ proculdubio, & communi Doctorum conſenſu, & conſuetudine eſt magis approbata.

16 Fortè poſſet hæc exceptio ipſi reo prodeſſe, quo ad hoc vt mitiori pœna afficeretur, multi enim tenuerunt, ꝙ licet reus poſſit ex tali confeſſione condemnari, non tamen poterit condemnari ad pœnam mortis,& fuit dictum originale Ab.in c. auditis.n.32.de præſcr.quod dicit eſſe commune Boſſ.in tit.de confeſ.nu.20.& ſeq. Et dicit Pract. Carer. in loco præal. nu.167. ꝙ ita communiter concluditur. Dicit etiam Gram. conſ.69. in fi. ꝙ ita ſemper fuit in practica obſeruatum, prout etiam idem atteſtatur ſuper conſti. Regni, fol. 16. col.j. Et ita reperio, ꝙ in facti contingentia Prorex Neap. condemnauit ad triremes perpetuò, quendam qui confeſſus fuerat alium occidiſſe ad ſui defenſionem, & ita in tormentis ſuſtinuerat, vt refert Gram.voto 2.de quo etiam mentionem facit idem Gram.ſuper conſt.Regni,fol.14.n.30. Quam tamen practicam, vt.ſ.ita confeſſus torqueatur, ego non laudo, neque apud nos vnquam vidi illam obſeruari, prout etiam idem atteſtatur Boſſ.in loco præal.num.27.& ſeq.Quod tamen intellige vt procedat,quando cõtra reum non eſſet aliquod aliud legitimum indicium, aliàs ſequeretur,ꝙ de facili reus ita confitendo homicidium, poſſet euadere pœnam mortis, etiam quòd ex aliis probationibus eſſet de ipſo homicidio conuictus, quod eſſet abſurdum. Item intellige vt prædicta concluſio procedat, quando eodem contextu verborum reus confeſſus eſt occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, tunc enim poſſet pœna mitigari,ſed ſi prius confeſſus eſt explicitè occidiſſe,deinde(aliquo interiecto)addat ꝙ illud fecit ad neceſſariam defenſionem,tunc ex tali confeſſione poteſt abſolutè condemnari ad mortem, ſi non probet qualitatem defenſionis. & ita concludunt & declarant communiter Doctores,vt dicit Boer. in d.deciſ.164.nu.11.in fi.& nu.14.in fi. Quam quidem qualitatem vtique poteſt reus in ſuis defenſionibus probare, etiam ꝙ prius ſimpliciter confeſſus fuerit ſe illum occidiſſe,vt dixi ſ.hoc eo.lib.§.homicidium. ver.ſed hic occurrit.

17 Cautius igitur faciet reus,qui alium ad ſui defenſionem interfecit,ſi negauerit homicidium commiſiſſe,ſubiiciendo,Et ſi id feci,feci ad mei defenſionem,quę quidem reſponſio admittitur,&pro pura negatiua habetur. & hæc eſt communis opi.vt atteſtatur Boſſ.in d.ti.de confeſ.nu.36.& licet Gram.ſuper conſti.Regni. fol.13.nu.9. dicat tutius eſſe, quod confiteatur cum illa qualitate, quia euitabit torturam, credo ꝙ in hoc decipiatur,& ipſemet in locis præalle. præſertim voto 2. narrat, ꝙ ille Coſmus, qui ita confeſſus fuerat, fuit grauiter tortus.

18 Sed pone, ꝙ reus velit confeſſionem à ſe ſponte factam reuocare, & probare contrarium, nunquid erit audiendus? Reſpon.ꝙ ſic,ſi velit docere confeſſionem ipſam fuiſſe erroneam,& errorem probare. & hæc eſt communis opi. vt dicit Aret. in c.cùm dilecti.in vlt.verbis.de accuſa. quem refert Boſſ.in ti.de confeſſ.poſt num.60.& in tit.de defenſ.reor.nu.4.Dixi ſ.q.64.ver.ſin autem reus. Et dicit idem Boſſ.in tit.de confeſſ.nu.6.quòd ita volunt omnes,adeo quòd non ſufficeret, vt ipſe ait, velle probare per torturam. Bene poteſt

reus

reus se excusare, & aliquid deducere contra propriam cōfessionem. quod tamen possit simul stare cum ipsa confessione, non autem illā perimat, & prorsus eneruet. & ita dicunt omnes, vt ait Bos. in tit. præall. de confessis, n.35. Reperio tamen, ꝙ Salic. in l.fi. post n.2. C. de probat. tenuit ꝙ indistinctè prosit reuocatio, & dicit Ang. de malef. in ver. comparent, & produxerunt instrumentum pacis. n.j. ꝙ ita vidit practicari. Sed certè apud nos seruatur contrarium in confessione facta sponte, vel ratificata extra tormenta, nam illius nunquam admittitur reuocatio, nisi probato errore.

QVAESTIO LVI.

1 *Si reus probet licitè facere potuisse id de quo imputatur, est absoluendus.*
2 *Puta si de iure permissa est illi leuis castigatio.*
3 *Et quid si probet illud aliquo loco, & tempore licitè fieri potuisse, an id sufficiat?*

1 POtest etiam reus qui id, de quo imputatur cōfessus est cōmisisse, allegare ꝙ illud licitè facere potuit, puta, quia fortè ille quē occidisset, fuisset bannitus, vel fur, vel adulter, in furto vel adulterio deprehensi, tales enim licet occidere, vt dixi suprà hoc eodem libro, §. homicidium, versiculo, Vltima est, & aliis seq.

2 Potest etiam poni exemplum in his, quibus permissa est correctio seu castigatio, puta patris in filiū, viri in vxorem, magistri in discipulū, & dominæ in ancillā, vt in casu Alex. conf. 75. li. 3. Et reperio, ꝙ in facti contingentia fuit absolutus per senatum quidam de Bonetis, qui filium suum interfecit illū corrigēdo, 7. Maij 1555. Marito quidem permittitur ex iusta causa verberare vxorem, leuiter tamen. Et ita tenēt communiter omnes, vt dicit Alex. conf. 115. n.3. libr. 5. Quo verò ad magistrū, dic ꝙ illi permissa est leuis castigatio in discipulum, non autem immoderata. Ita colligitur ex tex. in l. item quæritur, §. si tutor, aliàs est, §. si Iulianus, ff. locati, & ita communiter tenetur, vt attestatur Anan. in Rub. de magistris, n.3.

3 Et in hoc proposito nota, ꝙ ad euitandam condemnationem, ita ꝙ pro delicto quis puniri non possit, sufficit probare tale quid, ex quo appareat illud ex aliqua causa potuisse licitè fieri, licet punctualiter non probetur, ꝙ factum fuerit iure licito, secūdum doctrinam Bart. in l. non solum, §. sed vt probari, n.j. ff de no. oper. nunc. cum qua Doctores videntur communiter sine additione transire, vt dicit Alex. in eo. §. sed vt probari, quem legit cum §. sciendum, n.2. quem refert Gramm. consi. 67. post n.8. Illam etiam doctrinā dicit esse communiter approbatam Ias. in d. §. sciendum. post n. 7. Aug. ad Ang. de malef. in ver. de anno præsenti, post n.5. Et ait Dec. in c. in præsentia, n.52. de probatio. ꝙ totus mundus illam sequitur, quē refert Neuizan. in sylua nuptiali, fo.12. col.2. ver. vigesimus primus principalis, Riminal. conf. 44. post n. 4. Bertr. conf. ccxc. n.4. libr.3. in j. parte. Tortus inter consilia Ant. de But. conf. vltimo, n.7. Ant. Gomez super l. 80. Tauri, n.57. Berous in c. in præsentia, nu.133. de probatio. Nam vbicunque aliquid est prohibitum, & punibile, certo & limitato loco, vel certo, & limitato tempore, oportet ꝙ accusator præcisè probet reum illud fecisse in illo tempore vel loco prohibito, aliàs præsumitur factum loco, & tempore licito, vt per Bar. & alios in locis præallegatis. Et hoc infert Bar. ibi, ꝙ si accusator probet, ꝙ accusatus vulnerauit Titium de mense Nouembris, & accusatus probet, ꝙ de mense Nouembris Titius esset bannitus, etiam si non appareret, ꝙ Titius fuerit bannitus antequam accusatus illū vulnerauit, nihilominus accusatus est absoluendus. Et hanc decis. Bart. dicit esse communem Aug. ad Ang. de malefi. in ver. de anno præsenti, post numerum 6. Paris. in d. ca. in præsentia, n.31. & seq. Bossius in tit. de conuictis, n.60.

QVAESTIO LVII.

1 *Vbi reus aliàs de eodem crimine absolutus fuerit, aut condemnatus, non potest contra eum amplius procedi.*
2 *Et quid si sit absolutus, non quia crimen non commiserit, sed quia non fuerit probatum?*
3 *Et in dubio qua ex causa præsumatur absolutus?*
4 *Et an ille, qui primam accusationem ignorauit, possit non obstante absolutione superinde secuta, iterum accusare?*
5 *Et quid si primus accusator præuaricatus fuit?*
6 *Et quid si fuit absolutus virtute transactionis initæ cum accusatore?*
7 *Et quid si processum fuit per inquisitionem?*
8 *Et quid de iure canonico?*
9 *Et quid si sit secuta absolutio per viam dispensationis?*
10 *Et quid si quis fuerit absolutus in foro pœnitentiali?*
11 *Et quid si sit absolutus in foro ecclesiastico de crimine, pro quo possit etiam procedere iudex laicus?*
12 *Punitus de aliquo crimine an possit iterum accusari?*
13 *Et quid si iudices sint sub diuersis præsidibus?*
14 *Et quid si quis fuerit punitus à iudice ecclesiastico, & crimen sit communis fori?*
15 *Et quid si crimen sit valde atrox?*

1 ALia est etiam defensio, quam reus in iudicio criminali proponere potest, ꝙ scilicet aliàs de eodē crimine absolutus fuerit, aut etiam condemnatus. nam eo casu non potest vlterius contra eum procedi. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Pract. Conradi, fo.227. n.11. Pro intelligentia autem huius materiæ facienda est in primis conclusio, ꝙ de his criminibus, de quibus semel quis fuit absolutus, nō potest accusatio replicari. tex. est in c. de his, de accus. & in l. si cui, §. iisdem, ff. de accus. & ita dicūt communiter omnes Doctores, vt attestatur Ang. de malefi. in verb. Et ad querelam, n.90. nam de eiusdem hominis delicto sæpius quærendum non est, & ita in facti contingentia consuluit Mantua consi. 251. lib. j. & Io. de Amicis conf. 37. in prima regula.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando quis est absolutus eo quia non commisit crimen, nam eo casu proculdubio illi competit huiusmodi exceptio rei iudicatæ. Et dicit Foller. in pract. crimin. canon. fol. 302. num.3. quòd hæc est vera conclusio ab omnibus approbata, tam secundum Legistas, quàm secundum Canon. Et hoc non solùm si primum iudicium fuerit criminaliter intentatum, sed etiam si fuerit intentatum ciuiliter, adhuc enim si reus fuerit absolutus, eo quia crimen commissum non

fuerit, nõ poteſt amplius criminaliter accuſari. Ita dicit Cyn. in l. vnica, in 3. q. C. quando ciuil. actio crim. præiud. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soci. in l. qui agnitis, poſt n. 3. ff. de exceptio. & eſt communis opin. vt ait Boſſius in titulo de ſentent. n. 77. Sed ſi eſſet abſolutus, eo quia probatum non fuiſſet, tunc vtique poſſet iterum accuſari.

3 Sed hic quæro, an in dubio cenſeatur quis abſolutus, eo quia crimen non commiſerit, an autem quia probatum nõ fuerit? Reſp. ꝙ in dubio ſententia abſolutoria in cauſa criminali cenſetur lata ex eo, ꝙ non fuerit probatum, & ita communiter tenetur, vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in ver. & ad querelam, poſt numerum 88. ver. An autem, vbi etiam Hieron. in Apoſtil. atteſtatur hanc eſſe communem opi. Villalpand. ſuper l. 22. c. 50. n. 5. in fi. Scias tamen, ꝙ in hoc Ducatu hæc opin. non ſeruatur, nam vt dixi infrà q. 62. verſ. Forma autem, ſtylus eſt, ꝙ quãdo quis abſoluitur eo, quia crimẽ non commiſit, fertur ſententia abſolutoria ſimpliciter, & diffinitiuè, vbi verò abſoluitur, quia nõ probatum, ſemper apponitur clauſula. Stantibus rebus prout ſtant, & hoc ſecundo caſu quandocunque ſuperueniant noua indicia ſemper proceditur, ſed quando eſt ſimplex abſolutoria, non poteſt amplius procedi, vt ibi dixi.

4 Sed pone, ꝙ aliquis primam accuſationem ignorauerit, nunquid ipſe non obſtante abſolutione poterit accuſare? Reſpon. ꝙ ſic, ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, text. eſt in d. §. iiſdem, & ita tenet gl. vnica in d. ca. de his, quam dicit eſſe communiter receptam Didac. li. 2. reſol. c. x. poſt nu. 1. verſ. tertiò admittenda. Probaturque hoc caſu ignorãtia per proprium iuramentum ipſius accuſare volentis, vt dicit gl. in d. §. iiſdem, in ver. doceatque, quam Doctores ſequuntur, vt ait Didacus in loco præalleg. niſi aliter in contrarium de ſcientia appareret. Et ita hodie ſeruari atteſtatur Ant. Gom. libr. j. delictorum, c. j. n. 26. in fi. Debet etiam hoc caſu eſſe, & probabilis & veriſimilis ignorãtia, & etiam oportet, quòd ſubſit aliqua magna cauſa ad hoc vt amplius procedi poſſit, vt apertè dicit tex. in d. §. iiſdem, ibi, magna ex cauſa. Et ideo cum ſemel hic caſus de facto contigiſſet, ego dicebam non eſſe audiendos huiuſmodi de nouo accuſare volentes, niſi in criminibus magnis, & atrocioribus, & niſi præſtita fideiuſſione de omnibus impenſis & damnis, in caſu quo delictum non probarent, quia non videbatur poſſe dici ſubeſſe magna cauſa, vbi non eſſet grauis etiam qualitas ipſius criminis.

5 Vlterius quæro, ſi primus accuſator præuaricatus fuiſſet, nunquid poterit alius accuſare? Reſp. ꝙ ſic, ita dicit gl. prædicta in d. c. de his, & eſt communis opi. vt ait Didac. in d. c. x. poſt n. 1. verſi. Secundò tunc demum. Non enim debet obeſſe dolus primi accuſatoris huic ſecundo accuſare volenti, pro quo ſtat fauor publicus, ne delicta impunita remaneant.

6 Succeſſiuè quæro, quid ſi in primo iudicio reus fuerit abſolutus virtute tranſactionis initæ cum accuſatore, nũquid poterit ab alio accuſari? Dixi infrà q. proxima, verſ. Sed pone.

7 Procedunt etiam hæc omnia, quando in primo iudicio proceſſum fuit ad inſtantiam accuſatoris, nam eo caſu, ſecuta abſolutione, non debet poſſe accuſatio replicari. Sed quid ſi ꝓceſſum fuerit via inquiſitionis? Reſp. ꝙ adhuc locum habet concluſio, vt non poſſit de nouo accuſari, & eſt communis opi. vt dicit Berous in d. c. de his, n. 20. Nam inquiſitio habetur loco accuſationis, vt ſ. ſæpius dixi, merito idem de ipſa iudicandum eſt.

8 Sed hæc quidem concluſio de plano procedit de iure ciuili, ſecundum cuius diſpoſitionem ita imponitur pœna ordinaria, quando proceditur per viam inquiſitionis, ſicut quando proceditur per viam accuſationis, vt dixi ſ. q. lx. ver. põt etiam. Et ita hanc concluſionem atteſtatur eſſe cõmunem Aret. in d. c. de his, nu. 21. & ſentit Berous in loco præallegat. Sed quid de iure canonico ſecundum cuius diſpoſitionem non ſolet impuni pœna ordinaria delicti, quãdo proceditur per viam inquiſitionis, nunquid hoc caſu poterit pars offenſa accuſare ad imponendam pœnam ordinariam? Reſpon. Aliqui dixerunt, ꝙ ſic, & ita communiter eſſe receptum ait Didac. in d. c. x. nu. 5. quod ſcilicet abſolutus in iudicio inquiſitionis poſſit iterum accuſari, quoties non eſſet imponenda pœna ordinaria delicti. Quod tamen ego in practic. nunquam vidi ſeruari, neque ſeruarem præſertim ſi pars offenſa fuiſſet citata ad ſubminiſtrãdam, iuxta practic. quæ hic ſeruatur, vel aliter ſciuiſſet aut ſcire potuiſſet iudicium ipſum inquiſitionis fuiſſe intentatum.

Idemque dicendum eſt, ſi reus abſolutus fuerit in iudicio agitato ſuper denunciatione, & ita dicunt Doctores, teſte Card. Alex. in c. de accuſatione, colum. 69. verſi. Quæro, an abſolutoria, 2. q. 8. Nam reuera iudicium, quod fit ſuper denũciatione, non differt à iudicio inquiſitionis, vt dixi ſuprà q. 7. circa prin.

9 Habet etiam locum hæc concluſio, quòd poſt abſolutionem alia accuſatio non permittitur, quando proceſſum fuit ad abſolutionẽ per viam meræ iuſtitiæ. Sed quid ſi ſecuta ſit abſolutio per viam diſpenſationis, nunquid erit accuſator poſtea admittendus? Reſp. ꝙ nõ. ita tenet gl. præallegata in d. c. de his, quam ſequuntur communiter ſcribentes, vt ait Decius conſ. 137. circa princip. Quod intellige, modo diſpẽſatio proceſſerit ab eo qui haberet poteſtatem diſpenſandi, vt dicit gl. ibi, ſubdẽs, ꝙ crimina ſemel dimiſſa, iterum in vltionem venire diuina clementia nõ patitur. Scias tamen, quòd ſi aliquis ob idem delictum fuerit condemnatus in loco delicti, & etiam in loco originis in cõtumaciam, prout quotidie fieri videmus, ſi deinde habuerit gratiam à domino loci delicti, non prodeſt ei talis gratia in loco originis, & ita declarauit Senatus 9. Nouemb. 1556.

10 Sed nunquid ſi quis fuerit de aliquo crimine abſolutus in foro pœnitentiali, poterit vlterius de ipſo crimine accuſari? Reſp. ꝙ ſic, ſecundum præallegatam gl. in d. cap. de his, quam omnes approbant, vt dicit Aug. ad Angel. de malef. in verb. & ad querelam, n. 91. Et ait Did. in d. c. x. n. 3. quòd illa gl. eſt communiter recepta. Idem dicit Card. Alex. in c. habet, col. fi. ver. Ideo etiam, ſecunda q. 5. Simancas de hæret. c. 8. n. 4. alias enim quis de facili habita abſolutione à confeſſore poſſet euadere pœnam delictorum, quod eſſet valde ridiculũ. Idemque dicendum eſt, ſi fuerit punitus in foro

pœniten

pœnitentiali pœna quantumcunque magna, adhuc enim non attenta tali punitione poterit puniri in foro iudiciali. Ita tenet gl.in c.gaudem⁹, in gl.fi.de diuort.quam omnes Doctores sequũtur, teste Ant.Gom.c.j.delictorum, post n.40.vers.Sit prima, vbi etiam subdit se hoc vidisse de facto in quibusdam scelestis, qui in die carnispriuij quoddam spectaculum fecerunt in villipendium Dei, & Catholicæ religionis.

11 Sed hic occurrit alia quæstio, Tu scis, ꝙ multa sunt crimina communis fori, scilicet pro quibus potest laicus puniri à iudice laico, & etiam ab ecclesiastico, vt dixi s̃.q.37.pone, ꝙ aliquis fuerit de tali crimine accusatus corã iudice ecclesiastico, & ab eo causa cognita absolutus, nunquid poterit non obstante dicta absolutione iterum coram iudice laico de ipso crimine accusari & puniri? Respond. ꝙ sic, & ita omnium consensu receptum esse attestatur Didacus in d.c.x.n.6. Nam iurisdictio ecclesiastica & secularis sunt prorsus separatæ & distinctæ, ideo absolutio lata in vna iurisdictione, non parit in alia exceptionem rei iudicatæ. Et ita in facti contingentia consuluit Bal. cons.260. libr.3. contra quendam imputatum ꝙ cognouerat quandam monialem, qui fuerat ab episcopo absolutus. Faciunt ea, quæ dixi infrà, ver.Scias etiam, & seq.& refert Papo li.j.tit.5. Arresto 46.iudicatum fuisse per parlamentum Parisien. ꝙ clerici in casibus, in quibus ex priuilegio Gallicano possunt puniri etiam à iudicibus laicis, si prius fuerint pro eisdem criminibus absoluti à suis iudicibus ecclesiasticis, possunt non attenta huiusmodi absolutione à laicis puniri.

Sed quid si pro eo crimine fuerit punitus ab ecclesiastico? Dixi j̃.ver.Sed quæro.

12 Dictum est, non posse procedi contra eum qui fuerit pro eo crimine absolutus, sed quid si fuerit punitus? Resp. Si quidem fuit punitus ea pœna, quam requirebat qualitas delicti, nulla est difficultas, ꝙ nõ potest amplius procedi. Et ita in facti contingentia consuluit Bal. cons.31.li.4. & cons. 292.eod.vol.& cons.124.libr.5.& Paul.de Castr. cõs.118.li.j. Ita etiam declarauit Senatus in causa cuiusdam Andreæ Marcæ, qui fuerat punitus ex causa ludi prohibiti, & iterum pro eodem delicto molestabatur, 23.Nouemb.1555. Sed si fuit punit⁹ minori pœna, quàm criminis qualitas requireret, fortè posset dubitari. Adhuc tamen dicendũ est, ꝙ non potest iterum puniri. Et ita quotidie practicari videmus, vt dicit Bald.cons.34.in fi.lib. 1. militat enim etiam hoc casu generalis ratio, ꝙ de eodem delicto sæpius non est quærendum. Quod tamen intellige vt procedat, nisi ex parte iudicis, qui minorem pœnam imposuit, intercessisset aliqua fraus vel collusio, imponendo pœnam leuiorem pro delicto valde graui, nam eo casu, nõ obstante huiusmodi punitione, posset reus iterum accusari, & puniri. Et ita reperio iudicatum fuisse in causa cuiusdam Gasparis Canouæ, qui pro homicidio animo deliberato patrato fuerat punitus pœna pecuniaria per prætorem Domus Ossulæ. Iussit enim Senatus eius Prætori successori, vt nulla habita ratione illius cõdemnationis, de nouo cõtra ipsum Canouam procederet, 8.Octobris 1556.P.N. Et Paul. de Castro consil. 348.li.j.consuluit ꝙ quidam, qui fecerat compositionem pecuniariam cum vicario episcopi pro adulterio, poterat non obstante compositione iterum ab episcopo inquiri & puniri.

13 Scias etiam, quòd licet prædicta conclusio procedat de iure, tamen consuetudo illam non admittit, nisi quando isti duo iudices sunt sub eodẽ domino. Sed qñ eorum territoria & iurisdictiones sunt penitus separatæ & distinctæ, & sub diuersis præsidibus prouinciarum, tunc si delictum commissum in vno loco potest puniri à duobus iudicibus insolidum, cõdemnatio facta ab vno, & exactio pœnæ non tollit accusationem, neque punitionem coram alio. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Bal.relatus per Aret.in d.cap.de his, nu.20. & in specie ita obseruari in Italia dicit Iac.de Beluis. cons.9.circa fi. inter consilia criminalia diuersorum, lib.j.

14 Sed quæro, quid si aliquis fuerit accusatus coram iudice ecclesiastico pro aliquo crimine ex his pro quibus etiam iudex ecclesiasticus potest contra laicum procedere, de quibus dixi in d.q.37.& quòd fuerit ab ipso iudice ecclesiastico punitus, nunquid poterit iudex laicus illum iterũ pro eodem delicto grauius punire? Resp.quòd sic, & est communis opin. vt dicit Fel.in d.ca.de his, nu.10. prout illum refert Alciat.in c.j.n.128.de offi.ord. qui & ipse attestatur hãc esse communem opi. licet ego in libro meo non reperiam Fel.in eo loco id attestantem, Did.in d.c.x. post nu.6.Ant.Gom. c.j.delictorum, post nu.40.in prima conclusione, sunt enim iurisdictiones distinctæ, & prorsus separatæ, vt dixi s̃.ver.Sed hic occurrit. Subdit tamen Ant.Gom.in loco præall. circa fi. ꝙ aliud esset dicendũ, si prius fuisset punitus à iudice laico, nam (secundum eum) non posset deinde ab ecclesiastico molestari. Et dicit ꝙ ita colligitur ex mente omnium Doctorum, qđ ego etiam sequor, dummodo pœna imposita per iudicem laicum nõ esset minor illa, quam pro eo crimine posset imponere iudex ecclesiasticus, loquendo de pœna corporali vel pecuniaria. Nam licet pœna excommunicationis, quã iudices ecclesiastici passim imponunt, secũdum quid, sit grauior omni pœna temporali, cùm tamen tendat potius ad salutem animæ, & sic sit potius medicinalis, quàm afflictiua, non est in hoc proposito connumeranda inter graues pœnas.

15 Vnum tamen scias, ꝙ tanta posset esse criminis atrocitas, ꝙ non obstante punitione per vnum iudicem illata, posset etiam per alium iudicem puniri. Et ita colligi videtur ex tex.in c.ad falsariorũ. de crim. falsi. & in hoc omnes Doctores consentiunt, vt attestatur Ponta.super consue.Blesen.fo. 182. col.1.in fi.vbi per tres col.satis eleganter loquitur in hac materia.

QVAESTIO LVIII.

1 *Pace habita ab offenso, an possit vlterius procedi?*
2 *Et an possit transigi super crimine prius, quàm sit instituta accusatio?*
3 *Et an facta pace post cœptum iudicium, possit iudex illud prosequi?*
4 *Et an stante pace possit tertius accusare?*
5 *De quibus criminibus possit fieri pax?*
6 *Et an de criminibus priuatis?*

7 *Et an vbi ingeritur tantum pœna mutilationis membri?*
8 *Et an vbi pœna fustigationis?*
9 *Et quid si agatur de imponenda pœna perpetui carceris?*
10 *Et an vbi agitur de amittenda libertate?*
11 *Et an super crimine adulterij?*
12 *Et an super crimine raptus?*
13 *Et an super crimine incestus?*
14 *Et an super stupro?*
15 *Et an super criminibus, pro quibus non ingeritur pœna sanguinis?*
16 *Et quid si agatur de crimine priuato?*
17 *Et quid si agatur de crimine pro quo de iure sit imposita pœna mortis, & à statuto imposita sit pœna pecuniaria?*
18 *Et quid si agatur de crimine falsi?*
19 *Et an in casib. in quibus est prohibita transactio, sit etiam prohibita gratuita pactio?*
20 *Et an si statutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, censebitur etiam prohibitum fieri pacem cum eo, qui delictum ipsum fieri mandauit?*
21 *Ad quos spectet ius faciendæ pacis?*
22 *Pater an possit remittere iniuriam factam filio?*
23 *Prælatus an possit remittere iniuriam factam ecclesiæ?*
24 *Et quid in blasphemia?*
25 *Offenso monacho, an spectet ius faciendæ pacis monasterio, vel filio?*
26 *Filij spurij an possint pacem facere de morte parentum?*
27 *Tutor an possit facere pacem nomine pupilli?*
28 *Procurator cum libera an possit pacem facere?*
29 *Pax habita à vulnerato, qui deinde moritur, an prosit vulneranti?*
30 *Et an pax facta pro vulneribus prosit pro morte?*
31 *Marito, qui vxorem occidit, an prosit pax habita à filiis communibus?*
32 *Filius qui non vult esse hæres patris, an possit facere pacem pro morte patris?*
33 *Et an filius faciendo pacem censeatur adire patris hæreditatem?*
34 *Si offensus decedat relictis pluribus hæredibus, an sit habenda pax ab omnibus?*
35 *Et an sit habenda pax à fœmina hærede?*
36 *Et quid si nullus adsit hæres, à quo possit haberi pax?*
37 *Pax an possit fieri absenti?*
38 *Pax facta pro iniuria, an tollat etiam interesse respectu damnorum & expensarum?*
39 *Remissione facta in foro conscientiæ, nunquid sublatum sit ius accusandi?*
40 *Restitutio rei ablatæ vel satisfactio, an habeat vim remissionis?*
41 *Iudex an possit cogere offensum ad faciendam pacem?*

1 SEquens est defensio, quam reus contra processum proponere potest, ꝙ scilicet habet pacem seu remissionem à parte offensa. Et hæc materia est valde vtilis, tum propter statuta, quæ plerunque habita partis remissione minuūt pœna delictorum, vel etiam aliquando disponunt delinquentes habita pace non posse molestari, quàm etiam propter gratias, seu remissiones, quæ illis fiunt à principe, quę in hoc Ducatu, & multis etiā in locis non fiunt, nisi præuia partis remissione. Hæc autem pax seu remissio partis offensæ si habita esset antequam cœptū esset procedi, multum prodesse posset delinquenti attenta dispositione iuris communis, secundum quam nō proceditur regulariter sine accusatore, vt dixi §.q.3. vers. Debes autem, videmus enim, ꝙ vbi pars offensa non accusat, raro solent alij accusare, vt experiētia docet. Sed de consuetudine, secundum quam hodie iudices pro quocunq; crimine procedunt per inquisitionem, id est ex officio, vt dixi in d.q.3. vers. Sed certè, parū prodesset partis remissio, quo ad impediendum processum, quia iudex ea non obstante procederet ex officio. Et ita in facti contingentia rescripsit senatus pretori Comi, 16. Septēbris 1546. P.N. Bene posset prodesse quo ad debilitandū re ipsa processum, nam vbi pars remittit, videmus vt plurimum, ꝙ cum maxima difficultate possunt haberi per fiscum indicia vel probationes contra delinquentes.

2 Sed punctus est, nunquid possit transigi super crimine antequam sit super eo instituta accusatio, nam de iure loquendo vr̄ ꝙ non, & ꝙ si facta sit transactio, nihil valet, quinimò illemet, qui remisit per pactum vel per transactionem, poterit non
3 obstante tali pace vel transactione accusare. † Et est communis opi. vt dicit Alex. in l. transigere, n. 16. C. de transact. quem refert Paris. cons. cl. nu. 4. lib. 4. & Mantua in ea. l. transigere, nu. 194. in fi. & fuit opin. gl. in l. iurisgentium. §. si paciscar, in ver. Non liceat. ver. sed an idem, ff. de pactis. quam dicit esse communiter approbatam Villalpand. in repet. l. 22. c. 4. n. 1. Sed certè de cōsuetudine contrarium seruatur, nam quandocunq; fiunt paces, & transactiones super criminibus, semper valent, & sunt obseruandæ. Et licet de iure cōmuni transactio, seu pactū facta per proximiorem offensi, non impediat, quominus alius sequens in gradu possit accusare, secundum communem opin. de qua per Villalpan. super l. 22. c. 52. nu. 1. nihilominus de cōsuetudine seruatur, ꝙ vbi primus in gradu remittit, non possunt alij accusare, nisi prout posset quilibet extraneus, & ita in casu statuti, vel decreti, vel gratię particularis semper remissio ꝓximioris tollit aliis facultatem accusandi. Et ita in pract. in distinctè semper vidi obseruari. Post cœptum autem iudicium, siue per viam accusatiōis, siue per viam inquisitionis, credo ꝙ hæc defensio fundata super pace aut remissiōe partis, esset modici effectus, nam non obstante tali pace, seu transactione, quę facta esset super crimine etiā in casibus à iure permissis, deuenitur ad condemnationem cōtra delinquentem, perinde ac si nulla pax, aut remissio partis secuta esset. Et dicit Gand. de malef. in ti. de transactio. n. 13. ꝙ hæc est opin. omnium doctorum communiter, & quòd ita de consuetudine seruatur, quem refert Villalpand. in repet. l. 22. c. 6. n. 5. Pract. Carer. fol. 105. n. 379. relatus & ipse per Villalob. in sua collecta communium opi. in litera T. nu. 121. vbi subdit ꝙ ita praxis obseruat. Dicit etiam Vitali. de malefi. in tit. de pace, n. 4. ꝙ in hoc cōcordant communiter Doc. & ꝙ ita seruatur. Ita etiam seruari attestatur Ang. in d. l. transigere, post nu. 10. quem refert Anan. in c. j. post n. 20. de colluf. deteg. & Card. Alex. in c. si quendam, §. in omnib. in gl. j. 2. q. 3. & Villalpand. in repe. l. 22. c. 5. post n. 2. & dicit Alber. in secunda parte statutorum, q. 127. quòd ita cōmuniter tenetur & seruatur, quod tamen intellige, modo delictum sit tale, pro quo possit ex officio procedi. Et ita in facti contingentia rescripsit senatus prætori Cremonæ 24. Iulij 1564. Vide quæ dixi §. q. 51. versic. Sed quid si accusator. Verum est ꝙ Bart. in

Bar.in d.l.transigere, nu.7.tenet, quòd facta transactione super crimine in casibus à iure permissis non possit deueniri ad condemnationem sanguinis contra reum. Et Curt.Iun.in d.l.transigere,n. 29.dicit hanc opi.esse communem, quæ fortè etiam in puncto iuris est verior,& in regno Castellæ passim & indistinctè obseruatur, vt attestatur Villalpād.in rep.l.22.c.6.n.1.& seq.& Ant.Gom. c.3.delictorum,n.55.&seq.inhærendo literę tex. d.l.22.licet idem Gom. referat quandoque contrarium fuisse obseruatum. Nihilominus veritas est contrariam opi.esse magis communem,& ita semper vidi seruari vbique locorum,vbi non extent in aliquibus casib.statuta contrarium disponentia. Cùm enim ex generali consuetudine totius Italiæ, & fortè etiam totius orbis possint iudices ex officio procedere super quibuscunque delictis,vt suprà dixi, parum curamus, an pars accuset, vel remittat,& in hoc(maximè stante consuetudine)non est dubitandum. Et ideo in casib. in quib.non potest procedi nisi ad querelam partis, crederem quòd remissio partis superueniens tolleret omnem processum, & ꝙ accusatus esset omnino absoluendus, in cæteris autem tenenda est communis opi.vt scilicet remissio partis nihil operetur quo ad hoc vt processus impediri aut tolli possit.Et hoc apertè innuit decretum in nouis const.in ti.de accus.c.in casibus,disponens, ꝙ vbi agitur de pęna pecuniaria, habita remissione ab offenso vel eius hæredib.nō possit aliquo modo procedi,nisi sint casus,in quibus possit etiam ex officio procedi.

Et scias, ꝙ licet secuta abolitione per transactionem,vel mortem accusatoris, possit iudex accusationem ipsam prosequi, debet tamen nouum processum & nouam instātiam inchoate,ex quo prima instantia per transactionem fuit extincta. Ita tenet Bart.in d.l.transigere, n.8.cuius sententiam dicit esse communem Ant.Gom.c.j.delictorum,post nu.36. ver.Ex quo apertè, licet ipse teneat contrarium, & reuera cum hodie(vt sæpius dixi)iudex inquirendo concurrat cum accusatore,practica seruat,ꝙ per transactionem non dicatur perempta instātia,sed potest iudex illam quādocunque prosequi, secundum Ang.in d.l.transigere,n.7.quem refert Don Ant.de Padilla.in d.l. transigere,n.47.Et ita de consuetudine hodie obseruari attestatur Ant.Gom. in loco præall.n.37. in fi.Vide quæ dixi s̄.q.lj.ver.Pariter etiam.Adde ꝙ accusator,qui transigit super crimine etiam in casib.à iure permissis, incidit in pœnam senatusconsul.Turpil.& est communis opi.vt dicit Cur. iun.in d.l.transigere, n.29.quem refert Don Ant. de Padilla in e.l.transigere,n.46. Villalpand.in repet.l.22.c.71.n.3.Et sic punitur non vt pręuaricator,sed vt desistens,quā etiam opi.dicit esse communem Ale.in ea.l.transigere, nu.10.in fi.licet enim lex permittat accusato transigere,vt sanguinem suum redimat,non tamē propterea permittit accusatori, vt se corrumpi patiatur. Sed certè quicquid sit de iure, hoc apud nos non seruatur in practica,vt accusator transigens in aliquo casu puniatur.

4 Sed pone, quòd pars offensa faciat remissionem delinquenti,nunquid poterit aliquis tertius non obstante tali remissione, ipsum delinquentem de eo crimine accusare? Resp. quòd sic, & est communis opi.vt dicit Fel.in c.de his.n.3.de accu.vbi dicit, quòd ita tenent omnes Doct.Cur.iu.in d.l. transigere,n.34.Maranta in suo Spe.fol.84.n.61. Did.lib.2.resolutionum,c.x.post n.5.vers.Nono idem,Don Ant.de Padilla,in d.l.transigere, n.51. Quod intellige vt procedat in criminib. in quib. illi tertio competit ius accusandi,vel quia crimē sit publicum,vel quia prosequatur suorum iniuriam,aliàs secus.

5 Successiuè videamus, super quibus criminib.licitum sit facere pacem seu transactionem? Resp. De hoc habemus tex.in d.l.transigere, vbi est locus ordinarius huius materiæ, ex quo colligitur prima regula, ꝙ de criminib.pro quib. ingeritur pœna sanguinis, licita est transactio. Et dicit Pla. li.j.delictorum,c.39.n.3.quòd hęc est constitutissima conclusio & frequenti Doctorum calculo recepta sententia. Ratio autem huius conclusionis est, quia vnicuique licet sanguinem suum redimere.ita dicit gl.in d.l.transigere,in vers.Prohibitum,quę quidem ratio ab omnib.approbatur, vt dicit Purpura.in d.l.transigere, nu.17.& illam communem appellat Cur.iu.in e.l.transigere. n. 4.quem refert Don Ant.de Padilla, ibi.n.2.Mantua in e.l.transigere,n.18.

6 Habetq́ue locum hæc conclusio non modo in criminibus publicis, sed etiam in priuatis,nam si pro illis, puta pro furto vel huiusmodi imposita sit pœna sanguinis,vtique etiam in illis licita erit transactio.Et est communis opi.vt attestatur Villalpand.in l.22.c.1.nu.11. Ant.Gom.c.3.delictorum,n.54.prout illum refert Don Ant.de Padilla in d.l.transigere,n.7.Militat enim eadem ratio, quia scilicet vnicuique licitum esse debet sanguinem suum redimere.

7 Item locum habet conclusio nō solùm in criminib.pro quib.ingeritur pęna mortis,sed etiam in illis,pro quib.ingeritur pœna matilationis membri.Et est communis opi.vt attestantur scribētes in d.l.transigere.& in specie Cur.iu.n.23.&Purp. n.9.& Alc.n.45.&Don Ant.de Padil.n.8.Villalp. in l.22.c.1.n.4.Chass.super consue. Burg.in ti.des iustices,& droicts d'icelles.§.v.in verb.s'il n'a grace.n.129.Talis enim dicitur ēt pœna sanguinis.

8 Sed quid si ingeratur solummodo pœna fustigationis?Resp.quòd etiam super illis licita est transactio,& est communis opi.vt dicit Cur.iu.in d.l. transigere,n.26. Chass.in loco præal.Purp. in d.l. transigere,n.12.Don Ant.de Padilla,in e.l.transigere,nu.10. Et hæc opi.mitior est, & mihi magis placet,quamuis contrariam opi. multi sequātur, quam etiam communem appellat Roma.in ea.l. transigere.n.9.

9 Hinc infertur,ꝙ si agatur de crimine,pro quo veniat imponenda pœna perpetui carceris,nō erit licita trāsactio.Et hæc est communis opi.vt attestatur Curt.iu.in d.l.transigere,nu.22.& Mantua post n.37.quicquid in contrarium dixerit Ab.in c.j.col.fi.ver.Idem putarem,de collus.dete.cuius opi.magis communiter reprobari affirmat Don Ant.de Padilla in d.l.transigere,n.15.

10 Item quęro, quid si agatur tantùm de amittenda libertate aut auctoritate, nunquid poterit transigi? Resp.quòd non,ita tenet gl.in d.l.trāsigere,in ver.Capitali,quæ in hoc communiter approbat, vt dic

vt dicit Cur.iu.in e.l.transigere,n.27.Nam eo casu non dicitur propriè agi de pœna capitali, vel sanguinis,merito cessat legis ratio,& consequenter etiam dispositio.

11 Excipitur tamen ab hac regula crimẽ adulterij,licet enim pro eo de iure communi imposita sit pœna mortis,vt dixi s.hoc e.lib.§.Adulterium, vers. sed quæro , nihilominus non est super illo licita transactio, vt expressè dicit tex.in d.l.transigere. Et ratio est propter frequentiam,& immanitatẽ ipsius criminis.& ita dicunt communiter Doctores,vt dicit Alb.in d.l.transigere, post nu.17.ver. quæro quare, quem refert Don Ant.de Padill.in ea.l.transigere, post n.77.quam tamen rationem cõmuniter reprobatam esse ait Cor.lib.2.Miscel. c.1.nu.2.Vel etiam ita inductum fuit in fauorem matrimonij cui leges multum fauent,ne fiat sanguinis turbatio , neve fortè sordidæ stirpis viri splendidis natalibus subrogentur,quam etiam rationem communiter teneri attestatur Mantua in e.l.transigere,n.65.& Alc.n.20.Hoc tamen intellige vt procedat ante, quàm pœna pro ipso adulterio imposita sit,sed post impositam pœnã, vtique etiam in adulterio licita est transactio. ita tenet Bar.in d.l.transigere,n.13.& est communis opi.vt attestatur Purpu.in e.l.trãsigere,n.71.Ego tamen in contingentia facti nunquam vidi reiici remissiões factas à maritis ꝑ adulterio, quinimo dicit Papo li.22.ti.9. Arresto 12.ꝙ quandocunq; maritus remittat ante sententiam,mulier non punitur , & quòd ita fuit iudicatum per Parlamentum Tholosanum.

12 In aliis autem criminibus præter adulterium licet transigere,etiam si grauiora sint ipso crimine adulterij. Et ita communiter cõcluditur, vt dicit Pract. Carer.fol.628.post nu.127. Hinc infertur quòd licita est transactio super raptu. ita tenet Bar.in d.l.transigere,n.12.quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt.iu.in ea.l.transigere,num.35.Hanc etiam opi.dicit esse communem Alc.in e.l.transigere, nu.31.& Purpur.n.54. & seq.& alij,quos refert Don Ant.de Padilla in d. l.transigere, nu.79. & Villalpand.in repet.l.22.c. 17.nu.2.& c.18.post nu.5. Et si dicas, quòd imò parentes prohibentur sub pœna deportationis facere pacem pro raptu filiarum , vt expressè dicit tex.in l.vnica,C.de raptu vir.Respõdeo quòd ipse quidem pater trãsigendo incidit in pœnam dictæ legis, tamẽ remissio valet,nec suo nomine amplius agere potest. Et ita cõsueuerunt Doctores communiter dicere,vt ait Salicetus in d.l.vnica,nu.31.

13 Secundò infertur, quòd licita etiam est trãsactio super crimine incestus, & est communis opin.vt attestatur Boer.decis.91.n.2.& 3.

14 Tertiò infertur, quòd licita etiam est transactio super stupro, & est communis opin.vt attestatur Coras.li.2.Miscel.c.1.nu.5. Don Ant.de Padil.in d.l.transigere.n.82.

15 Secunda regula,quæ colligitur ex tex.in d.l.transigere,est,ꝙ super criminib.pro quib.non ingeritur pœna sanguinis,non potest fieri pax,siue trãsactio.Ratio autem est,ne delicta impunita remaneant.Et ita communiter dicitur,vt attestatur Ale.in e.l.transigere,post n.5.ver.Quæ autem. Sed certè contra hãc rationem , & multas decisiones Doctorum ĩ hac materia multa dici possent,quæ tamen omitto, tùm quia istæ disputationes parũ vel nihil prosunt,tùm etiam quia hodie ex generali consuetudine Italiæ licitum est facere pacem pro quocunque crimine. Et sic ferè omnia prædicta rarò,vel nunquam tractantur in pract.

16 Sed hic quæro , nunquid hæc conclusio locum habeat,nõ modò si agatur de criminib.publicis, sed etiam si agatur de criminib. priuatis , vt scilicet etiam in istis non sit licita transactio , si pœna sanguinis non ingeratur? resp.Aliqui tenuerunt, ꝙ non habeat locum in criminib.priuatis, & consequenter ꝙ in illis licitum sit transigere, & dicit Alb.in d.l.transigere,n.22. ꝙ ita tenent communiter Doct.Contrariam autem sententiam,ꝙ scilicet etiam in criminib.priuatis,vbi nõ ingeratur pœna sanguinis,non liceat transigere,tenuit Bar. in e.l.transigere, nume.14.& seq.Et hanc dicunt esse communem scribentes ibi, & in specie Purp. n.129.Don Ant.de Padil.in e.l.transigere,n.104. Boss.in tit.de fur.post n.58.Militat enim etiam in illis ratio prædicta,ne scilicet delicta impunita remaneant.

17 Pone modo,ꝙ pro crimine,pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta homicidio, ex statuto imposita sit pœna pecuniaria , nũquid eo casu poterit super tali crimine transigi, vel pacisci? Resp.ꝙ non, & est communis opi. Doctorum,vt ait Alb.in 2.par.stat.q.124. Ana.in c.j.post n.22.ver.quid autem si pœna,de collus.dete.Gregor.quem refert Don Ant.de Padill.in d.l.transigere,post n.66. Magis enim attenditur pœna statuti, quàm natura criminis , & ex quo recessum est à iure communi in impositione pœnæ ; videtur etiam recessum ab omnib.quę veniunt ex genere pœnæ. Faciunt quæ dixi s.q.32.ver.Dictum est.An autem valeat tale statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, dixi s.hoc e.li. §.Homicidium,ver.sed nunquid.

18 Ab hac tamen regula excipitur crimen falsi,nam quamuis pro eo de iure communi non imponatur pœna mortis,vt dixi s.hoc e.li.§.Falsum,vers. sed quæro , licitum est tamen pro eo transigere, vt est tex.in d.l.transigere. Et ratio est,quia nullũ crimẽ est,quod maiorem infamiam irroget, quã crimen falsi, & ideo eius pœna, quæ est honoris iactura tam grauis,pœnę sanguinis æquiparatur. Et hanc rationem dicunt esse communem scribentes in d.l.transigere, & in specie Rom.n.7.& Cur.sen.n.27. & alij quos refert Don Ant.de Padil.ibid.post n.111.

19 Scias etiam, quòd in casib.in quib. non est licitũ transigere, neque etiam licet gratuito pacisci. Et hæc est magis communis sententia, vt attestatur Don Ant.de Padil.in d.l.trãsigere,n.108.Villalp. in rep.dictæ l.22.c.18.nu.3.

20 Vnum autem volo vt scias in hoc proposito,ꝙ si statutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto , non poterit fieri pax neque cum principali delinquente,neque cum eo qui mandauit ipsum delictum cõmitti. Et ita commu.obseruat,vt dicit Gand.in ti.de transac.§.pactus.in fi. quẽ refert Villalp.in rep.l.22.c.66.n.9. idem enim iudicandum videtur de mãdante,quod de ipso principali delinquente, circa quod tamen vidẽda sunt ea, quæ dixi j.q.89.in prin.& ver.sed quæro.

Visum

21 Visum est de quib.criminib. licitum sit trãsigere, videamus nunc ad quas personas spectet ius faciendæ pacis seu remissionis. Et si quidem extat ille, qui offensus est, proculdubio ad eum ptinet offensam remittere, si verò ille mortuus est, tũc ad eius proximiores spectat pacẽ facere, eo.s.ordine, vt qui pfertur in accusatione, pariter præferatur in remissione faciẽda. Quis aũt præferatur in accusatione, dixi s̃.q.15.ver.successiuè quæro.

22 Quæro nunquid pater possit facere remissionẽ pro iniuria facta filio? resp. ꝙ sic.ita tenet Bar.in l. sed si vnius.§.filiofam.n.2.ff.de iniu.& est cõmunis conclusio, vt dicit Boer.decis.120.n.1.& seq. quem refert Menchiaca cõtrouers.illust. c.15.n.8. Villalp. super l.22.c.26.n.j.in fi. Pla.li.j.delictorum c.6.post n.21. Arius Pinel.in l.j. C.de bo.ma. fol.586. nam ex iniuria facta filio magis videtur offendi pater, quàm filius, & hoc etiam inuito filio. Et ita in facti ꝯtingentia iudicauit curia Tholos.teste Aufrer.decis.261. Hanc tamen conclusionem aliqui limitant, vt non procedat, quando iniuria facta esset à coniuncta persona, vt.s.illam non possit pater inuito filio remittere. Et hanc dicit esse communem limitationem Arius in loco præal.fo.587.licet illam nõ sequatur. Et reuera quicquid sit de iure, Senatus non seruat hanc cõclusionem, sed indistinctè vult, quod in remissione iniuriæ interueniat consensus vtriusque.s. filij, qui iniuriam accepit, & eius patris. Bene verum est, ꝙ quando non interueniunt cædes, neq; vulnera, solet approbari remissio facta à patre sine filio, qui est offensus.& ita vidi seruari in gratia cuiusdam Bap.Righetti v.August.1551.P.N. Hęc autem omnia intellige vt procedant in filio, qui sit in patris potestate constitutus, sed si esset emancipatus, sufficit ab eo remissionem habere, etiam sine patris interuentu. Et ita cõclusum fuit per Senatum in approbatione gratiæ cuiusdam Francischini Bassi, 6.Octob.1557.P.N.

23 Præterea quæro, nũquid prelatus possit remittere iniuriam factam ecclesię? Resp. ꝙ non.& ita tenet gl.in c.j.in verb.punire. de pœnis.in sexto,& est cõmunis opi.vt Boer.in d.decis.120.n.5.prout illum refert Pla.in loco præal.nu.21. Hoc tamen intellige, vt.s.non possit episcopus solus illam remittere, sed bene potest cum cõsensu capituli.& ita tenuit gl.in c.contingit, in Gl.1.de sent.exc. Et hanc esse commũnem opi. attestatur Fel.in co.c. contingit, n.8.prout illum refert Foller.in pract. cri.can.fo.52.n.58.

24 Sed quid dicendum in blasphemia, per quam diuina Maiestas offenditur, ad quem spectabit facere remissionem? resp. Doctores videntur concludere, ꝙ spectet ad episcopum. sed quicquid sit de iure, apud nos seruatur, ꝙ nõ requiratur remissio. Cum.n.solus Deus sit offensus, ipse pænitẽti semper remittit. & ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papię x.Maij 1559.P.N. Idem etiam seruat Senatus in casib.in quib.solꝰ Princeps offenditur, prout in sfrosatione bladorum. Cum enim princeps indulgeat, non est alterius remissio requirenda. Idemque in his, qui deferunt sal in dominio. Bene verum est, quòd si princeps alicui locasset vectigal salis, eo casu requireretur remissio cõductorum ipsius vectigalis, de quorum interesse principaliter agi videtur, & ita in facti cõtingentia conclusum fuit in Senatu in gratiã cuiusdam Petrini Banchi sfrosatoris salis, vltima Septemb.1557.P.N.

25 Vlterius quæro, pone ꝙ fuit interfectus monachus, qui reliquit filium, quem ante monachatũ legitimè susceperat, nunquid spectabit ius faciendæ remissionis Abbati monasterij, an autem filio ipsius monachi? resp. In hoc fuerunt variæ Doctorum sentẽtiæ, nam aliqui tenuerunt, ꝙ filius pręferatur monasterio.& ita consuluit Fed.de Senis cons.174. Et hanc opi. dicit esse magis communem Boer.deci.121. præsertim, n.9.quem refert Pla.in d.c.6.n.18.& c.42.n.16. & Carauita super 275.ritu magnæ curię, circa fi. Aliqui verò tenuerunt cõtrarium, s.ꝙ remissio spectet ad monasterium, & non ad filium. Et hanc dicit esse magis communem Alcia.in l.4.§.Cato, n.175. ff.de ver. ob.quem refert Don Ant.de Padil.in d.l.transige re, n.38.C.de transa. ego verò in hac Doctorum varietate aliquando sic dicebam, quòd aut apparet iniuriam factã fuisse monacho intuitu ecclesiæ, vel monasterij, & debet præferri monasteriũ: Aut apparet, ꝙ facta fuit intuitu personæ ipsius monachi, & filius est præferendus: Aut sumus in dubio, & tunc ad vtrunque spectat. Tutius est tamen (si potes) vt semper habeas remissionem ab vtroque, & cessabit omnis difficultas, nam vt reperio in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Burdegalense, vterque & filius, & abbas admittuntur ad accusandum pro suo interesse, merito ab vtroque debet haberi remissio. Et de illo arresto mentionem facit Papo li.23.tit.2. Arresto 4. Scias tamen, quòd si ille, qui est offensus, non esset professus religionem, eo casu non spectaret ad monasterium facere pacem pro iniuria ei illata. & ita fuit declaratum per Senatum in approbatione gratiæ cuiusdam nobilis, qui vulnerauerat coquum monasterij Carmelitarum, quæ fuit admissa cum remissione ipsius tantum, & dictum non requiri cõsensum prioris, nec monasterij, comperto quòd non erat professus, 12. Maij 1558.P.N.

26 Scias aũt in hoc proposito, in quo incidit mẽtio de filiis monachorum, ꝙ Senatus nõ admittit remissiones factas à filiis spuriis, & ita declarauit in causa cuiusdã Margaritæ Balassi de creula, 9. Decemb.1559.P.N. Et licet quibusdam videretur ꝙ eo casu de iure fuissent admittendi, ex quo agebatur de homicidio commisso in personam eorum matris, cuius respectu habẽtur pro filiis, & eis cõpetit ius accusandi, iuxta ea quæ dixi s̃.q.14.vers. quæro an filij.& s̃.li.2.§.Filius, nihilominus cum (ni fallor) essent suscepti ex coitu damnato, & à lege punibili, nõ fuit eorum remissio per Senatum admissa. Sed circunscripta obseruantia Senatus, fortè ꝯtrium esset de iure dicendum.s.ꝙ imò filij naturales & spurij possint pacẽ facere pro offensis factis eorum matrib.& ẽt patrib. quando sunt certi. Et ita videntur cõcludere communiter Docto.vt attestatur Pe.Bellꝰ de re mil.fol.139.n.64.

27 Quæro, an tutor possit facere pacem noĩe pupilli pro offensa facta defuncto, vel ẽt ipsi pupillo? Resp. Si pupillus sit maior infante, & in ipsa pace interueniat, nulla est difficultas. Nam certum est, quod pupillus maior infante pt cum authoritate tutoris pacẽ facere. Et in hoc omnes concordãt, vt dic

vt dicit Nellus de banni. in 3. parte 2. temp. q. 32. Brun. in lib. de constit. in ver. pax. ver. item quæritur. Si verò est infans, pariter videtur expeditum, ꝙ neque ipse solus, neque cum tutore potest pacem facere. Et ita communiter concluditur, vt dicit Carauita super 275. ri. magnæ curiæ, nu. 19. & dicit Crot. in j. repe. §. Cato. nu. 167. ꝙ in hoc omnes concordant. idem dicit Brun. in loco præall. & hoc idem ante eos dixit Nellus in d. q. 32. Punctus est, an solus tutor pro eo pacem facere possit. Et in hoc aliqui dixerunt, ꝙ quando delictum non est clarum, neque notorium, puta quia non sit certus homicida, potest tutor facere pacem pro pupillo. Si verò certus est homicida, & clarum delictum, eo casu non potest. & fuit opin. Guid. de Suz. quam dicit esse communem Brun. in loco præalle. Sed certè hæc opin. communiter non tenetur, vt dicit Ioan. de Amic. cons. 88. post nu. 4. Alij itaque dixerunt, ꝙ aut remissio est damnosa pupillo, puta quia sit in dedecus ipsius pupilli, vel familiæ suæ, & non valet. aut verò remissio est vtilis pupillo, puta quia fortè eius aduersarius est potens, & tunc valet. & hanc dicit esse communem opin. Nellus in d. q. 32. Alex. in l. pactum curatoris num. 7. C. de pact. prout illum refert Villalp. super l. 22. c. 29. nu. 5. & Pla. libr. j. delict. c. 45. nu. 6. & seq. Cur. iu. in ea. l. pactum curatoris. nu. 17. Crot. in j. repe. §. Cato. nu. 69. & dicit Carauita in loco præal. post nu. 19. ꝙ ita communiter concluditur. Et ita in facti contingentia consuluit Ab. cons. 108. lib. 2. vbi etiam nu. 3. attestatur communem opin. esse ꝙ in huiusmodi pace per pupillum facienda non requiritur iudicis decretum. & illum refert Don Ant. de Padilla in d. l. transigere. nu. 64. In hoc Ducatu indistinctè admittitur pax facta à tutore pro pupillo, absque alia causæ cognitione, vt etiam attestatur Bos. in ti. de pace, num. 14. Bene quando pupillus est maior infante, requiritur ꝙ & ipse in contractu pacis interueniat. Et hoc sæpe declarauit Senatus, & in specie 2. Septemb. 1557. in causa cuiusdam Ioan. Mariæ Mazzolarij P. N. Hæc tamen quæ de tutore dicta sunt intellige vt procedant in tutore generali qui fideiubeat, & inuentarium conficiat, & cætera faciat, quæ de iure requiruntur, non autem in tutore speciali. Et licet aliàs remissiones factæ per tutores speciales fuerint quandoque in Senatu habitæ pro legitimis, prout reperio in approbatione gratiæ cuiusdam Dominici Ferrarij seruatum fuisse, 12. Iunij, 1548. nouissimè tamen die 8. April. 1559. P. N. conclusum fuit in causa cuiusdam Darij Carenzoni, ꝙ non erant admittendæ huiusmodi remissiones factæ à tutoribus specialibus, & ita postea, nisi fallor, semper fuit obseruatum.

28 Sed an procurator habens ab offenso mandatum cum libera, & generali administratione poterit pacem facere cum offendente? Resp. ꝙ non, sed requiritur, ꝙ habeat speciale mandatum. ita tenuit Spe. in rub. de treu. & pace, nu. 4. & ita seruatur, vt attestatur Nellus de bannitis in 3. parte. 2. temp. q. 37. quem refert Villalp. in repe. l. 22. cap. 67. nu. j. Nam in mandato cum libera nunquam veniunt ea, quæ verisimiliter constituens non concessisset, qualis est remissio debiti liquidi, quæ donationi æquiparatur.

29 Quæro, pone ꝙ aliquis fuit lethaliter vulneratus, & ad instantiam amicorum vel aliter fecit pacem cum ipso vulnerante, deinde mortuus est, nunquid hæc pax proderit delinquenti? Resp. aut statutum simpliciter loquitur, puta ꝙ habens pacem mitius puniatur, & tunc loquendo de iure potest quis habere pacem ab ipsomet vulnerato de eius morte, vbi sequatur, & talis remissio ei proderit, secundum Bar. in l. damni. §. Sabini. nu. j. in fin. de dam. infe. quamuis illum in contrarium referat Bos. in tit. de pace, nu. 13. vbi etiam refert Rom. in d. §. Cato. attestātem, ꝙ opi. Bar. est communis, qui tamen in libro meo hoc non dicit. sed certè quicquid sit de iure communi, consuetudo hoc non approbat, vt attestatur Alc. cons. 477. n. 1. & ita quotidie videmus in Senatu obseruari, ꝙ scilicet tales remissiones habitę ab occisis non attenduntur, vt etiam attestatur Bos. in loco præalleg. Et id expresse declarauit Senatus in causa cuiusdam Baptistæ Ildæ opilionis, 25. Febr. 1545. P. N. & idem rescripsit prætori Papiæ 3. Iul. 1559. P. N. Aut verò statutum requirit ꝙ pax habeatur ab hærede, & tunc proculdubio non prodest pax habita à defuncto. & ita tenet Bart. in d. §. Sabini, nu. 2. Et dicit Rom. in d. §. Sabini, n. 2. in fi. ꝙ hanc opi. Bar. sequuntur communiter Doct. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. comparent dicti, & produxerunt instrumentum pacis, n. 6. in fi. & Crott. in 1. rep. §. Cato, n. 161. Et hæc opi. proculdubio est tenenda, præsertim stante consuetudine, de qua statim dixi.

30 Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ etiam de iure loquendo, si quis aliquem vulnerauerit, & ille ei pacem fecerit de illis vulneribus; si deinde mors sequatur, talis pax facta pro vulneribus, nō prodest in casu mortis, & hæc est communis opi. vt attestatur Gand. in ti. de malef. n. 15. quem refert Don Ant. de Padilla in l. transigere, nu. 28. C. de transa. Villalp. super l. 22. c. 56. n. 4.

31 Contingit etiam aliquando, ꝙ maritus interficit vxorem, quæro, nunquid proderit illi pax habita à filiis communibus ipsius vxoricidæ, & vxoris occisæ? Resp. Bos. in ti. de pace, nu. 21. refert ꝙ hic casus de facto contigerat, & quòd Senatus reddebat se valde difficilem in approbatione huiusmodi pacis. Quinimò ego reperio, quòd in facti contingētia Senatus expresse reiecit gratiam quam obtinuerat quidam Georgius Barata vxoricida à filiis communibus, eorumque tutoribus specialibus, nisi haberet pacem à fratribus, & attinentibus ipsius vxoris occisæ, 5. Decemb. 1547. P. N. Reperio tamen, quòd è conuerso fuit approbata gratia cuiusdam Dominę de Cabianis, quę maritum in rixa interfecerat, habita remissione tantummodo à filiis, 18. Iun. 1555. A. C. fortè quia non militat ratio metus reuerentialis in matre, prout in patre.

32 Quæro nunc, pone ꝙ offensus reliquit filium, qui non vult esse hæres patris, nunquid si iste filius faciat pacem, valebit? Resp. ꝙ sic, ita dicit Bar. in l. si filius qui patri, n. 8. ff. de vulg. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. si filius qui patri, n. 21. quem refert Villalp. super l. 22. c. 41. post n. 6. Boer. decis. 121. nu. 4. in fi. quem refert Don Anton. de Padilla in d. l. transigere. numero 62. C. de transact. Crottus in prima repet. §. Cato. nu. 150.

Hipp

Hipp.Rim.in l.qui se patris,n.82.C.vnde lib.nam reuera ius faciendi pacem non est hæreditarium, vt dicit Bar.in d.§.Sabini,nu.2.in fi.& communiter tenetur teste Rui.in rep.§.Cato.post n.102.In hoc Ducatu plerunque fuit seruatū contrarium, vt.s.non admitteretur remissio habita ab hærede sanguinis, nisi etiam habita esset pax ab hærede bonorum. Ego verò dicebam, ꝙ vbi appareret de alio hærede bonorum,vtique bonum esset ꝙ etiam ab eo pax haberetur, sed vbi non appareret, satis esse deberet remissio habita ab hærede sanguinis. Et ita de anno 1561.27.Sept.P.N.fuit conclusum, ꝙ approbaretur gratia cuiusdam Iosephi Farinæ, qui habebat pacem ab hærede sanguinis, qui non dicebat se hæredem bonorū,fuit tamen apposita conditio, ꝙ si aliquando appareret hæres bonorum,teneretur Farina ab eo legitimam remissionem in termino 2.mensium obtinere,aliàs gratia esset nulla,&c.

33 Sed hic incidenter quæro,nunquid si filius faciat pacem pro offensa illata patri suo defuncto, videatur ex hoc adire eius hæreditatem? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ si pro ipsa pace aliquid recipiat, videtur se facere hæredem.sed certè communis opi.est in contrarium, vt attestatur Nell.de ban.in 3.parte 2.tempor.q.36.quem refert Don Ant.de Padilla in d.l.transigere,nu.63. Brunus in lib.suo de const.&c.in verb.pax,ver.item quæritur an ex tali. Ex quo enim iure sanguinis potest filius pacem facere, etiam si non sit hæres bonorum, debet eadem ratione pro ipsa pace aliquid posse recipere, absque eo quòd ex eo censeatur se facere hæredem, nihilominus ad euitandas disputationes quotidie hæredes sanguinis impetrant dispensationes à Senatu, vt possint facere remissiones citra ius & nomen hæredis, & Senatus illas concedit.

34 Frequenter solet dubitari, nunquid si offensus decesserit relictis pluribus hæredibus, sit habēda pax ab omnibus hæredibus,an autem sufficiat illam habere ab aliqua, vel saltem à maiori parte hæredum. Et in hoc quidem articulo variæ sunt opi.inter Doct.nam Old.tenuit, ꝙ sufficiat illam habere ab vno eorum, sed hæc opi.communiter non tenetur,vt dicit Alc.in d.§.Cato, n.168.Et illam dicit esse communiter damnatam Crot.in 2.rep.§.Cato,post n.81. Bar.autem in eo.§.Cato,n.33.tenet ꝙ sufficiat illā habere à maiori parte hæredum. & dicit Boer.decis.121. post nu.3.ꝙ opi. Bar.sequuntur communiter Doct.&illum refert Viuius in lib.com.opi.fol.202.ver.statutum disponens,quod bannitus nō possit.idem dicit Bos. in ti.de pace,n.21.Dicit etiam Aret.in l.pro hærede,§.fi.post n.11.ff.de acq.he.quod communiter tenemus sentētiam Bar.in d.§.Cato,quem refert Vtigilla in d.§.Cato,n.175. & Bolog.in eo.§.Cato,n.199.& Alc.cons.477.nu.2. Hanc etiam opi. dicit esse cōem Crott.in 1.rep.d.§.Cato, nu.151. vbi enumerat auctoritates, & in 2.rep.n.82.Iac. Villalp.in rep.l.22.c.52.n.9.Pla.lib.1.delict.c.46. n.7. Io.de Amic.cons.88.n.6.dicens, ꝙ hæc opi. tanquam magis communis & æquior tenenda est in iudicando. Multi autem tenuerunt contrarium,sc.ꝙ imò habenda sit pax de necessitate ab omnibus heredibus.Et dicit Fel.in c.cum omnes, n.27.de consti.ꝙ contra Bar.in hoc cōmuniter tenetur,quem refert Ias.in d.§.Cato,n.57.& Alc.in eo.§.Cato,post n.172. & Soc.iu.e.§.Cato,n.273. ita etiam communiter teneri attestatur Io.Arno. dialogo 14.fuit interfectus.Hanc etiam dicit esse communem opi. Ripa in d.§.Cato,n.103.quem refert Pet.Bel.de re mil.fol.137.n.54. Alc.in l.in vsu.ff.de ver.si.vbi dicit,ꝙ hoc frequentius receptum videtur. Dida.lib.j.resol.c.13.post n.8.ver. quartò hinc. vbi ait, ꝙ ita aduersus Bar.frequentiore calculo receptum est. Mench. controuers. vsu freq.c.30.n.39. Et hæc opi. mihi semper magis placuit,nisi enim omnes remittant,non videtur sublatus rancor,&odium inter offendentem. & hæredes offensi,quod vidētur statuentes principaliter considerasse:præterea cum quilibet hæredum pro sua portione repræsentet personam defuncti,vtique ad hocvt dicatur plena remissio, debent omnes in ea interuenire.Et ita in hoc ducatu seruatur. Hæc autem conclus.multo magis procederet,vbi statutum requireret,ꝙ pax haberetur concorditer, siue vnanimiter ab hæredib. nam eo casu proculdubio requireretur,ꝙ omnes consentirent nemine discrepante.Et ita communiter concludit,vt dicit Clau.in d.§.Cato.n.43.

35 Sed quid si inter hæredes relictos à defuncto reperiatur vna fœmina, nunquid etiam ab illa erit habenda pax? Resp.Ang.in d.§.Cato,post n.18.videtur tenuisse ꝙ non,quia(vt ipse ait)fœmina nō potest leuare faydam,i.inimicitiam,& sic manualiter prosequi vindictam,ergo neque debet posse pacem facere.Sed contrarium communiter tenetur,vt attestatur Ripa in eo.§.Cato,nu.105. Pet. Bel.de re mil.fol.138.n.58. nam mulieri permittitur accusare, vbi suam, vel suorū iniuriam prosequitur.vt dixi s.q.14.ver.præterea dixi,meritò poterit etiam pacem facere, & ita apud nos indistinctè obseruatur, & Senatus expresè reiecit gratiam cuiusdam Galeazi Docij,ex eo ꝙ non habebat remissionem à filiabus defuncti, 18. Ianu. 1547.P.N.Bene verum est,ꝙ si filiæ essent exclusæ à successione per statutum,quia dotatę,vel huiusmodi,non requiritur earum remissio. Et ita dictum fuit in approbatione gratiæ cuiusdam Bernardini Caprioli,24.Febr.1557.P.N. & in gratia cuiusdam Io.Cauagnę,28.Feb.1556.P.N.Pariter etiam si filia fæmina nō fuisset instituta hæres,sed tātummodo relictum ei legatum, & habita esset pax ab hæredib. testamentariis, qui etiam essent hæredes sanguinis, Senatus censuit in causa cuiusdam Bernardini Putei illam sufficere, 10. Ian. 1559.

36 Sed quid si nullus adsit hæres, à quo pax haberi possit? Resp. Solet hoc casu Senatus approbare literas gratiæ apposita cōditione,vt si aliquis hęres apparuerit, teneatur ille,cui cōceditur gratia infrà aliquē terminum,puta vnius mensis, habere pacem ab ipso,aliàs,&c.Et ita ēt fecit obseruari senatus tempore decreti gratiosi conditi de anno 1554.in causa cuiusdam Michaelis Mantuani 21.Nouemb.1564.A.C.licet deinde conclusum fuerit per senatum 4.Aug.1559.P.N.ꝙ illi,qui ꝑ defectum heredum admittuntur ad gratiam sine remissione partis debeāt impetrare gratiam particularem,& non admittantur amplius ad beneficium decreti gratiosi.Et est (iudicio meo) longè tutius, nam tempore decreti gratiosi declarationes si

nes fiunt per iudices inferiores, qui non ad omnia diligenter aduertunt, prout facit Senatus, coram quo præsentantur gratiæ particulares. Pariter etiam si offensus sit forensis, & absens, ita ꝙ ignoretur vbi sit, solet approbari gratia cum conditione, ꝙ si comparuerit in dominio, teneatur offendens termino duorum mensium habere ab eo pacem, aliàs, &c. Et ita tempore eiusdem decreti gratiosi seruauit Senatus in causa cuiusdam Annibalis Boletti, 3. Decemb. 1554.

37 Dictum est ad quas personas pertineat ius faciendæ pacis. Quæro nunc, nunquid pax possit fieri absenti, ita vt cum effectu valeat? Resp. ꝙ non, nisi in ipsa pace interueniat aliquis, qui pro ipso absente recipiat. Ita tenet Bal. in l. 2. nu. 4. C. de lib. & eo. libr. & ita se habet magis cõis opi. vt dicit Ale. cons. 131. n. 9. lib. 4. Are. in d. §. Cato, in vlt. verb. quamuis illum referat contrarium attestari Villalob. in sua collecta commun. opi. in litera P. nu. 56. Et hæc opi. iudicio meo est æquior, & etiam verior.

Cæterum in practica seruatur, quòd huiusmodi remissiones fiunt notario stipulanti nomine omnium, quorum interest. Et sic cessat omnis difficultas, valet enim pax ita contracta, & prodest cuicunque eius beneficio vti volenti, perinde ac si esset in ipso contractu specialiter nominatus. Et ita declarauit Senatus in causa Lucij Maynardi 19. Decembr. 1560.

Hæc tamen intellige vt procedant in pace, seu remissione solenni, quæ fit ad effectum, vt prosit etiam in foro iudiciali, non autem de ea quæ fit in foro pœnitentiali, nam illa secundum omnes potest fieri sacerdoti, vel etiam alteri cuilibet tertio, etiam si nemo sit, qui pro absente recipiat.

38 Quæro modo, si facta sit simpliciter pax pro iniuria, vulnere, vel morte, nũquid censebitur etiam facta remissio interesse pecuniarij respectu damnorum & expensarum? Resp. ꝙ non, ita tenet gl. in §. fi. ver. non reuocauerunt, insti. de iniu. quam ita intelligunt, & sequuntur communiter Scrib. vt dicit Io. de Amic. cons. 88. n. 14. Hanc etiam dicit esse com. opi. Didac. lib. 2. resol. c. 10. post n. 6. ver. quartò eodem. Villalp. super l. 22. c. 57. nu. 4. Pla. lib. 1. delict. c. 6. n. 40. In dubio enim censetur propter æternam salutem solum rancorem animi remisisse, non autem damna, quorum refectionem licitè petere, & consequi potest.

39 Sed in proposito quæro, quid si facta sit remissio iniuriæ, siue offensæ in foro cõscientiæ, nunquid propterea censebitur sublatum ius accusandi? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt dicit Ale. in l. si tibi decem. §. quædam, n. j. ff. de pact. quem refert Didac. lib. 2. resol. c. 10. post n. 6. ver. tertio, vt cõstat, & Pract. Conr. fol. 411. n. 32. Aug. ad Ang. de malef. in verb. comparent, & produxerunt instrumentum pacis, n. 28. quem refert Pract. Conr. fo. 411. n. 33. Ias. in d. §. quædam, n. 2. & seq. Ign. in l. diuus, n. 25. & seq. ff. ad Syl. Pet. Bel. de re mil. fol. 148. nu. 127. Plac. in d. c. 6. post n. 40. Et est ratio, quia (vt dixi) non tenetur quis ex præcepto Euangelio remittere nisi rancorem & odium.

40 Adde, ꝙ etiam, si quis ostendat, vel probet se restituisse rem ablatam, vel satisfecisse pro damnis, vel soluisse pœnam pecuniariam, in qua fuerat condemnatus versus partem non propterea talis restitutio, solutio, vel satisfactio prodest volenti impetrare gratiam sine partis remissione pro pęna corporali, vel exilio, in quo est condemnatus, sed opus est præcisè remissione partis. Et ita decisum fuit per Senatum in facti contingentia in quodam Nicolao Forbecano, qui fuerat pro homicidio cõdemnatus ad triremes per triennium, & in scutis 50. versus partem, nam cùm in approbatione gratiæ triremium produxisset instrumẽtum solutionis scutorum 50. factæ patri ipsius interfecti, fuit reiecta gratia, & opus fuit illi habere ab eo plenam pacem, & remissionem, qua habita, fuit deinde gratia approbata x. Decemb. 1560. A. C. Quod nota, quia multi falluntur credendes contrarium.

Et aduerte, quia non modo ipse principalis homicida non admittitur ad gratiam sine remissione partis, sed neque etiam ille, qui pro simplici auxilio ad homicidium sit condemnatus in pœnam pecuniariam, si velit ab ipsa pœna gratiam reportare, prout sępe fit tempore, quo publicantur decreta gratiosa. Et ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papiæ, 10. Maij 1559. P. N.

Scias etiam, ꝙ Senatus non solet admittere probationem pacis nisi per publicum instrumẽtum. & vidi plerunque repulsam dari his, qui volebant illam probare per testes, vel per fides subscriptas etiam à personis fide dignis. Si tamen Senator & fiscalis attestarentur pacem coram se factam, & delictum non esset valde graue, fortè admitteretur, prout in facti contingentia admissa fuit gratia cuiusdam Ioan. Angeli Cardani, qui insolenter se gesserat cum quodam Doctore, qui iniuriam verbo remiserat me præsente, & vno ex fiscalib. nam nobis id attestantibus fuit gratia approbata. 3. Octobr. 1559. P. N.

41 Pro complemento huius materiæ quæro, nunquid iudex, seu officialis regens prouinciam possit cogere offensum, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente? resp. ꝙ non, ita tenet Bald. in l. 1. §. quies. nu. 2. ff. de off. præfect. vrb. & est communis opin. vt attestatur Marsil. cons. 98. numero 6.

Aequitatis enim ratio non patitur, vt quis cogatur inuitus offensam remittere præterquam in foro pęnitentiali. Debet ergo iudex suadere, non cogere, subditos, vt pacem faciant. Vide quæ dixi s. lib. 2. §. iudex.

QVAESTIO LIX.

1 *Vbi reus exhibet gratiam sibi à principe concessam, non est vlterius molestandus.*

2 *Princeps supremus potest pœnas delictorum remittere, tam corporales quam pecuniarias, etiam post sententias in iudicatum transactas.*

3 *Potest etiam pro bono pacis remittere iniurias, & damna singularium personarum, absque earum consensu.*

4 *Regulariter princeps non concedit gratiam delictorum, nisi præuia partis remissione.*

5 *Ille, cui princeps dicit, Facio tibi gratiam pro delicto, an recuperet bona?*

6 *Et an recuperet etiam bona alienata?*

7 *Et an recuperet etiam fructus?*

8 *Et an hæreditatem alteri delatam?*

9 *Inim*

9 *In impetratione gratiæ exprimenda sunt ea omnia quæ principem ab ipsius gratiæ concessione retrahere potuissent.*

10 *Gratiæ à principe concessæ debent à Senatu approbari.*

11 *Decreta gratiosa an trahantur ad delicta futura?*

12 *Et an ad delicta commissa sub spe decreti?*

13 *Et an comprehendant condemnatos pro crimine falsi?*

14 *Et an prosint carceratis?*

1 ALia est defensio, cũ reus proponit delictum sibi à principe remissum fuisse. Sciendum est enim ꝙ potest supremus princeps pœnas delicto rum delinquentibus remittere, & indulgere, vt dicit gl. in l. 2. ver. concedi. C. de in ius vo. quæ est communiter ab omnibus approbata, vt dicit Paris. cons. 1. nu. 1. lib. 4.

2 Et hæc quidem conclusio generaliter intelligenda est, vt scilicet possit princeps omnes pœnas remittere tam corporales, quã pecuniarias, etiam per sententiam & condemnationem inflictas, etiam si talis sententia in rem iudicatam transiuerit. & ita firmant omnes indifferenter, vt dicit Paris. in d. cons. 1. nu. 59. Et dixi, ꝙ potest princeps, quia ad ipsum solum spectat gratias facere delictorum, licet de facto vel de consuetudine barones seruent contrarium, vt dicit Iac. de Bel. in practic. cri. ti. de sen. cri. n. x. in fi. Bal. in l. seruos, C. ad l. Iul. de vi pub. quem refert Boss. in ti. de reme. ex sola cle. n. 51. In hoc tamen Ducatu barones vel feudatarij non possunt gratias delictorum concedere, nisi id eis specialiter concessum fuerit in eorum inuestitura, prout in aliquibus criminibus exceptis fuit concessum Ducibus Farnesiis quando fuit eis infeudata ciuitas Nouariæ per Carolum V. Cæs.

3 Adde, ꝙ pro bono pacis potest etiam princeps remittere iniurias, & damna singularium personarum, nec eorũ consensus requiritur, & est conclusio communis, à qua nullus discrepat, vt dicit Dec. cons. 520. n. 5. quem refert Pet. Bellus de re mil. fo. 130. n. 20. Mench. controuers. illust. c. 4. n. 11. Quod intellige vt procedat, si id specialiter, & expresè dictum sit.

4 Cæterum in dubio non censetur princeps velle iuri priuatorum præiudicare, prout in facti contingentia consuluit Rui. cons. 60. lib. 5. Quinimo in hoc Ducatu nõ solet cõcedi gratia, nisi iis, qui habent remissionem à parte offensa, secundum communem obseruantiam, & consuetudinem huius prouinciæ, vt etiam attestatur Bos. in ti. de pace. in pri. ver. & in ti. de remed. ex sola cle. n. 24. vbi subdit hoc locum habere nõ modo in offensionibus factis in personam, vt est homicidium, vulnus, & similia, sed etiam in offensionib. factis in rebus, vt est furtum, robaria, & huiusmodi. Et ꝙ hæc practica semper fuit obseruata in hoc Ducatu, neque admitteretur per Senatum talis gratia, dato ꝙ princeps in ipsa expresè reseruaret ius ipsius partis offensæ, prout etiam obseruari in regno Neap. attestatur Gram. super constit. Regni, fo. 153. de concordia partis, post n. 4. vbi dicit fuisse per cons. Neap. reuocatam quandam compositionem factam per quendam D. Moysem parte non concordata, & ꝙ non fuit mirum, ꝙ ille D. Moyses in hoc errauerit, quia (vt ipse dicit) erat senex c. annorum. Reperio tamen, ꝙ hæc reg. quandoque etiam fuit alterata, nam semel fuit approbata per Senatum gratia concessa Cap. Nicolao Sicio pro quatuor homicidiis nõ habita remissione partis, & postea de an. 1556. 4. Febr. fuit etiam approbata gratia alterius Io. Antonij Louatelli q in eisdem homicidiis interuenerat, nulla pariter habita partis remissiõe. Verum est ꝙ tales gratiæ fuerant cõcessæ ab ipsomet Imperatore ex certa scientia, & fortè aderat etiã secunda iussio, & homicidia (ni fallor) fuerant patrata in exteros. Reperio etiam, quòd cum quidam medicus fuisset priuatus dignitate doctoratus, & præterea iussus exulare à Ducatu arbitrio principis, eo quia fuisset oblocutus de Barone Sysnech, fuit deinde receptus in gratiam, ipso barone mortuo, absque remissione ipsius, neque hæredum, & gratia per Senatum approbata, 18. Octob. 1558. P. N. Et potuit fortè princeps & Senatus facilius ad id moueri, ex eo ꝙ ipsius hæredes in partibus valde remotis habitarent, & delictum non esset atrox.

Cæterum ego semper vidi seruari pro lege, ꝙ gratiæ concessę sine partis remissione nõ approbantur per Senatum, prout etiam seruari in Regno Neap. attestatur Gram. voto 35. n. 8. in fi. subdens ꝙ princeps aliter faciens, mortaliter peccaret, & refert ibi fuisse vltimo supplicio affectum quendam, qui se composuerat pro quibusdam homicidiis, pro quibus non habebat partium remissiones. & contra eum, qui obtinuerat gratiam nõ habita remissione partis consuluit idem Gram. cons. cri. 34. reperio autem, ꝙ Senatus aliquando eos, qui se constituerant pro approbatione literarũ gratiæ, & exhibebant remissiones minus legitimas, fecit è carceribus dimitti, vt seruatum fuit in quodam Christophoro Pilono 17. Maij 1542. P. N. Aliquando etiam vidi de eis sumi vltimum supplicium, prout factum fuit de Antonio Lossa 3. Ian. 1558. A. C. Sed in casu Lossæ fuerat etiam probatum, ꝙ pax fuerat ab hæredibus occisi extorta per vim & metum, & erat etiam malæ vocis, & famæ. Sunt tñ aliqui casus, in quib. non requiritur remissio partis, quos declarauit Senatus tempore, quo ego iussu illustrissimi ducis Suessę, tunc Regij locum tenentis in hoc Ducatu compilaui decretum gratiosum conditum ob pacem initam inter serenissimum Regem nostrum, & Christianissimum Regem Francorum, qui sunt hi, qui sequuntur. Simplex insultus, de quo ẽt extãt literæ vlt. Maij 1559. P. N. in causa Ant. Mariæ Mirabili, prima euaginatio, & prouocatio, & delatio armorum prohibitorum, nisi vulnus interuenerit, aut percussio animo deliberato illata, & de his etiam extant literæ 30. Mart. 1545. P. N. Et hoc dato etiam, ꝙ cum prima euaginatione interuenisset ictus, modo cõ esset secutum vulnus. Et ita declarauit Senatus in causa Baptistæ Negroli j. Decemb. 1554. A. C. Sed hęc omnia intellige vt procedant, qñ nõ interuenit animus deliberatus, nam vbicunque animus deliberatus interuenit, sp est necessaria partis remissio, licet nihil mali secutum fuerit. Et ita rescripsit Senatus prætori domus Offulæ 19. Iul. 1559. P. N. subdens, ꝙ illi qui mandant homicidia patrari, q̃uis patrata non fuerint, & illi qui sclopum cum animi deliberatione deposuerãt, licet non vulnerassent, nõ erant sine partis remissione ad gratiam gñalem admittẽdi.

Et hæc

Et hæc omnia not. quia quotidie contingunt in practica. Si tamen quis dederit alapam alicui requiritur remissio. Et ita declarauit Senatus in casu Nicolai Callerati 17.Nouemb.1554.

Scias autem, ꝙ huiusmodi gratiæ solent à principibus duobus modis concedi. Primò quidem, quando princeps alicui facit pro delicto specialẽ remissionem siue indulgentiam delicti. Et hæc apud nos appellantur literæ gratiæ. Secundo, qñ princeps ex aliqua causa, puta pacis initæ, aut ducendæ vxoris, aut natiuitate primogeniti, aut in ingressu possessiõis alicuius regni, vel prouinciæ facit gratiam generalem. Et hoc apud nos appellatur decretum gratiosum.

5 Quæro, nunquid si princeps dicat alicui, Facio tibi gratiam pro delicto, dicatur ille plenè restitutus? Resp. ꝙ sic, & consequenter recuperat etiam bona, secundum Bar.in l.fi.n.11.C.de sent.pas.& est communis opi.dicit Boss.in ti.de remed.ex sola clem.prin.nu.1.& seq. Et ꝙ restitutio comprehendat etiam bona, quæ nondum sunt in alium translata, dicit esse communem omnium sententiam Pet.Bell.de re mil.fol.123.nu.21. Et ideo in hoc Ducatu princeps quando facit gratiam, solet addere quo ad pœnam corporalem tantum. Crederem tamen, ꝙ ex quo in hoc Ducatu non solet princeps facere gratias quo ad bona, sed tantùm quo ad personam, dici posset, ꝙ hæc, etiam si verba apposita non fuissent, deberent censeri omissa per errorem, & haberi pro appositis, nisi in contrarium appareret de mente principis. Et ita superioribus diebus in facti contingentia conclusum fuit in hoc magistratu.

6 Item quæro, nunquid restitutio, seu gratia in eo casu in quo comprehendit etiam bona, trahatur non modo ad bona existentia penes fiscum, sed etiam ad bona iam per ipsum fiscum alteri donata, seu vendita? Resp. ꝙ regulariter non veniunt bona alienata, & est communis opi.vt attestatur Fel.in c.inter quatuor, n.4.de ma.& obe. quem refert Viuius in lib.com.opi.fol.174.ver.bannitus, seu deportatus. Nellus de ban.in 1.parte 3.temp. q.5.Ias.in l.Gallus,§.& quid si tantum, n.70.& seq. quem refert Plottus in rep.l.si quando, nu.9.in fi. Boss.in ti.de remed.ex sola cle.prin.post n.11. Et secundum hanc opi.in facti contingentia consuluit Christop.de Cast.cons.8. & Natta cons.471. vbi n.1.dicit, ꝙ omnes illam sequuntur. In dubio enim nõ est præsumendum, ꝙ velit princeps tollere ius tertij, nisi id expresè disposuerit. potest tamen princeps (si velit) ex causa restituere bannitum etiam ad bona in alios alienata. Et hæc est communis opi.vt attestatur Rubeus consil.154. num.6.

Et ideo si princeps diceret, ꝙ bannitus plenissimè restitueretur, ita ꝙ de banno nihil opponi posset, fortè talis restitutio traheretur etiam ad alienata secundum opi.quam dicit esse communem Viu. in loco præalle. quæ tamen mihi nunquam placuit, & apud nos vix posset obtineri, nisi in specie verba restitutionis comprehenderent etiam bona penes tertium existentia.

Bene posset ita restitutus (secundum aliquos) recuperare à fisco precium ipsorum bonorum venditorum, & sic quatenus fiscus factus esset locupletior. Et hanc opi.tenuit Bar.quem Doct.communiter sequuntur, vt attestatur Nell.in d.1.par. 3.temp.q.6. licet subdat, ꝙ apud eos non seruatur, prout neque etiam seruatur apud nos.

7 Quæro etiam, nunquid restitutus in casibus, in quibus recuperat bona, recuperat etiam fructus? Resp. ꝙ non recuperat neque fructus perceptos ex bonis iam alienatis, neque perceptos ex non alienatis, & est communis opi.vt attestatur Boss. in ti.de resti.quæ fiunt à prin.&c.nu.17.in d.ti.de remed.ex sola clem.post nu.11.& Viuius in loco prælleg.

8 Sed quæro, pone ꝙ tempore banni deuoluta sit hæreditas bannito, quæ eo reperto incapace, delata fuerit alteri proximiori in gradu iuxta iuris dispositionem, nunquid si bannitus fuerit restitutus recuperabit illam hæreditatem alteri delatã, & acquisitam? Resp. ꝙ non, & est communis opin. vt attestatur Boss.in tit.de remed.ex sola cle. n.43. Nam (vt s.dixi) non censetur princeps velle auferre ius alterius.

9 Debes autem aduertere tu, qui vis impetrare gratiam delicti à principe, vt exprimas in supplicatione omnia ea, quæ potuissent verisimiliter trahere animum principis ab eius gratiæ concessione, si ea sciuisset, ne tempore interinationis gratię ponas te in periculo, prout fecit ille, quem defendit Crauetta cons.2. Præsertim verò exprimas si aliàs habuisti gratiam de aliquo delicto, nam vt dicit Barb.in c.super literis, col.34. de rescrip. quem refert Gul.Bene.in 2.parte, c.Raynu. ver.mortuo itaque testatore.j.n.112. quidam qui impetrauerat gratiam de secundo homicidio, & non fecerat mentionem de primo, fuit Bononię decapitatus. Idem etiam refert Ana.in c.ad abolendam, n.7.de hæret.& dicit, ꝙ ille appellabatur Formica, refert etiam Ias.in l.nec damnosa, nu.3. C.de prec.imp.of.& Prac.Iod.c.147.n.12.& Prac. Carer.fo.502.n.375.& Villalp.in rep.l.22.c.8.n.3 Et recordor, ꝙ quidam Bartholom.Claudus insignis sicarius, qui obtinuerat literas impunitatis à principe, neque expresserat quòd tempore impetrationis erat in carceribus detentus, fuit laqueo suspensus 6.Maij 1558.P.N.

10 Et quia plerunque contingit dubitari, an in aliquibus casibus requiratur, ꝙ gratiæ sint per Senatum approbatæ, scias ꝙ regulariter omnes gratię debent à Senatu interinari, aliàs nihil valent, ita expresè disponentibus constitutionibus huius dominij, quod etiam in Flãdria seruari attestatur pract.Iod.c.147.n.13. Et aduerte, quia nõ modo gratiæ quas princeps facit absolutè remittendo delictum, sed etiam illæ, quas facit commutando pœnam, debent à Senatu interinari, prout sæpe fuit decisum, & obseruatum & in specie in illa, q̃ facta fuit Io.Hieronymo Ceruto 4.Iul.1547.P.N. in pœna furcarum commutabatur in pœnam triremium perpetuarum, in istis enim, prout in aliis requiritur partis remissio, ex quo commutatio vel diminutio pęnæ est gratia, licet Senatus quandoque contrarium obseruauerit in commutatione pœnæ vltimi supplicij ad triremes perpetuas facta cuidam Iacob.Merlatię, quę approbata fuit absque partis remissione, & dictum, ꝙ in commutatione, quæ fit ad triremes perpetuas fortè non requirebatur partis remissio præsertim attenta illius temporis qualitate, 26.Martij, 1551.P.N.

Quod

Quod nota, quia dũ ego sederem in Senatu, nunquam vidi approbari aliquam commutationem pœnæ, nisi præuia partis remissione. Sunt tamen aliqui casus, in quibus nõ requiritur approbatio Senatus prout est qñ princeps concedit gratiam exilij arbitrarij. Et ita declarauit Senatus in casu cuiusdã Georgij Scriuani 24. Maij 1546. P. N. Item quando cõceditur gratia à pœna extraordinariè imposita ꝑ edicta ipsiusmet principis. Et ita iussit Senatus per secretariũ P. N. rescribi prætori Cremonæ 26. Februarij 1559. Pariter etiã rescripsit Senatus eidem prætori 8. Ian. 1546. super gratia cõcessa Francisco Mariæ Regio, vnum de quo ego sępius miratus sum, ꝙ scilicet quãdo non est facta gratia pro delicto capitali, nõ requiritur Senatus approbatio, ꝙ idem expresſè dicit Senatus in literis cõcessis in casu Scribani, de quibus s. facta est mentio. Ego tamen toto tempore, quo in Senatu sedi, semper vidi omnes gratias etiam pro delictis non capitalibus, à principibus concessas, in Senatu interinari, & ita puto seruandum esse.

1 Successiuè quæro, nunquid statuta seu decreta concedentia liberationem seu indulgentiã delictorum, vel disponentia, ꝙ banniti cancellentur de banno, trahantur ad banna vel delicta futura, s. cõmittenda post publicationẽ ipsius decreti? Resp. ꝙ non, & ita cõiter tenetur, vt dicit Imol. in c. fi. n. 11. de const. Et hoc, ne detur occasio delinquendi.

2 Fortius dico, ꝙ si aliquis commiserit aliquod delictum ante publicationem ipsius decreti, sub spe tamen decreti, nullo modo est ei indulgendũ. Et in hoc proposito refert Gul. de Bene. in 2. part. c. Raynutius, in d. ver. mortuo itaq; testatore. j. nu. 115. & in trac. de pœnis delinquentium, an peccatores occidere liceat. n. 38. posito post 3. par. rep. c. Raynutius. n. 38. ꝙ vidit Tholosæ quendã decapitari, qui sub spe, & confidentia habendi gratiã à Rege aliũ occiderat, & de hoc ante delictum se iactauerat, dicens, ꝙ pro 10. aureis deinde gratiã obtinuisset. Cum autem in supplicatione hoc nõ expressisset, fuit iudicatum gratiam per eum obtentum fuisse subreptitiam, & ipse fuit decapitatus.

3 In huiusmodi autem generali abolitione delictorum non comprehenditur crimen falsi. Et ideo si fiat decretum vel statutum ꝙ omnes carcerati relaxentur soluta certa quantitate, tale statutum non extenditur ad eos, qui sunt carcerati pro crimine falsi. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis in 3. part. 2. temp. q. 12. quẽ refert Apost. ad Ang. de malefic. in ver. Et ad querelam, post n. 80. Et hoc propter criminis enormitatem. Faciunt quæ dixi s. q. 50. ver. Ab hac tamen.

4 Scias etiam, ꝙ licet de iure communi istæ abolitiones non extinguant crimẽ, sed tantùm suspendant processum per triginta dies secundum aliquos, item nõ prosint illis, quorum crimina sunt iam liquidata, apud nos tamen seruatur totũ contrarium, nam liberãtur, etiam si sint in carceribus, & iam condemnati. Et proximis annis, cum in ciuitate Laudę esset repertus in carceribus quidam Raynutius Veronensis tempore decreti gratiosi publicati de anno 1544. qui iam per multos dies ante fuerat pro furtis damnatus ad furcas, & fuisset dilatum eius supplicium dolo collateralis, Senatus censuit ipsum gaudere beneficio decreti, & liberari, 15. Nouemb. 1544. P. N. & condemnauit ad triremes per decennium ipsum collateralem, qui corruptus supplicium distulerat. Vide quę dixi j. q. 97. ver. Regulariter autem. Quinimò virtute ipsius abolitionis generalis solent etiam liberari illi, qui sunt in triremibus condemnati, modo sint in casu decreti. Et ita pluries declarauit Senatus, & in specie in causa cuiusdam Ioannis de Zardinis cõdemnati ad triremes perpetuò ob falsum testimonium, xx. Decemb. 1554. I. D. P. & alterius cuiusdam Baptistæ de Alexiis condemnati ob atroces blasphemias ad triremes per decennium 23. Decemb. 1554. I. D. P.

QVAESTIO LX.

1 *Quæ in delictis prorsus excusent, vel saltem prosint ad minuendam pœnam?*
2 *Aetas an excuset?*
3 *Infans, pupillus, aut minor, an excusentur in delictis?*
4 *Et an eis concedatur restitutio in integrum?*
5 *Minor delinquens in minori ætate, an poterit pro eo delicto puniri postquam factus est maior?*
6 *Senectus an excuset in delictis?*
7 *Furor an excuset in delictis?*
8 *Et quid si post condemnationem effectus sit furiosus?*
9 *Ira in delictis an excuset?*
10 *Amor in delictis an excuset?*
11 *Prodigus an in delictis excusetur?*
12 *Ebrietas in delictis an excuset?*
13 *Dormiens an in delictis excusetur?*
14 *Ignorantia an in delictis excuset?*
15 *Mandatum superioris an in delictis excuset?*
16 *Operarij, & fabri an excusentur de eo, quod operantur de mandato alterius, ibid.*
Et quid in atrocibus an mandatum superioris excuset?
17 *Metus, aut vis an in delictis excuset?*
18 *Prouocatio aduersarij an delinquentem excuset?*
19 *Et an iustus dolor in delictis excuset?*
20 *Excusatio, quòd delictum clam commissum fuerit, an prosit delinquenti?*
21 *Pœnitentia an in delictis excuset?*
22 *Quælibet causa excusat à pœna?*
23 *Bonæ vocis, qualitatis, & famæ probatio an reuelet delinquentem?*
24 *Nobilitatis, vel dignitatis probatio an prosit delinquenti?*
25 *Probatio, quòd reus sit egregius miles, & vtilis reipub. an prosit.*
26 *Insignis peritia, vel excellentia in aliquo artificio, an prosit delinquenti?*
27 *Meritorum probatio an prosit delinquenti?*
28 *Delictum sine dolo, vel præter intentionem commissum fuisse an prosit?*
29 *Pater præsentans filium imputatum de delicto, an illum excuset à pœna mortis?*
30 *Multitudo reorum an excuset delinquentes?*
Vniuersitas an possit excommunicari, ibid.
31 *Quando ignoratur quis prius manum ad arma posuerit, an omnes sint à pœna primæ euaginationis liberandi?*
32 *Antiquitas delicti an prosit delinquenti?*
33 *Vbi proceditur per inquisitionem, non solet delinquens puniri pœna ordinaria?*
34 *Reus delictum sponte confessus an sit mitius puniendus?*
35 *Iudex ratione amicitiæ an possit pœnam remittere?*
36 *Coniunctio sanguinis inter delinquentes, an eos excuset?*

1 Dictum est de defensionibus, quæ reis competũt, vt ab accusatione, vel inquisitione cõtra eos for

eos formata absoluantur, videamus nunc de his,
quæ ad excusandum delictum, vel ad minuēdam
pœnam proponuntur, & in primis quidem de æ-
2 tate. † Quæro igitur, nunquid ætas in delictis ex-
cuset? Resp. Aut reus est infans, & proculdubio ex
cusatur, nam talis ætas quidquid videt, ignorat, &
ideo infans nō potest pro delicto criminaliter pu
niri, tex. est in l. infans, ff. ad l. Corn. de sicar. Et hæc
conclusio est frequentiori Doctorum calculo ap
probata, vt dicit Pla. lib. j. delictorum, c. 32. n. j. Aut
est maior infante, sed pupillus, & tunc est distin-
guendum, nam aut delictum consistit in commit
tendo, & potest puniri, aut cōsistit in omittendo,
& nō punitur. Et hæc fuit distinctio Cy. quam di-
cit esse ab omnibus approbatā Igneus in l. j. §. im-
pubes, nu. 5. ff. ad Sylla. Scias tamen ꝙ impubes si
non est doli capax, nunquam punitur, si verò est
doli capax punitur, vt est text. in l. pupillum, ff. de
reg. iur. & est omnium recepta sententia, vt dicit
Pla. in d. c. 32. n. 6. Item scias, ꝙ nunquam punitur,
nisi etiam sit proximus pubertati, nam vtrunq; re
quiritur, & ita dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver.
Scienter & dolosè, post n. 6. se Ferrariæ euasisse v-
num puerum, qui occiderat super ripa Padi vnum
faschinum. Quando autem pupillus dicatur pro-
ximus esse pubertati, dixi s. lib. 2. §. Pupillus. Et sic
vides, ꝙ ad hoc, vt impubes possit pro delicto pu-
niri, tria requirūtur. Primum, ꝙ ipse sit doli capax.
Secundum, ꝙ sit proximus pubertati. Tertium, ꝙ
3 deliquerit in committendo: † Sed in omnem ca-
sum nunquam debet pupillus pœna capitali affi-
ci pro quocunq; graui delicto, sed eius pœna de-
bet esse citra mortem, vel mēbri mutilationem.
Et ita pluries vidi seruari, & in specie in quibusdā
pueris, qui permiserant se ab aliis carnaliter cog-
nosci, qui fuerunt tātum fustigati, non autem flā-
mis combusti. Quinimò, secūdum aliquos, in de-
lictis carnis pupillus nullo modo tenetur, ex quo
dicit Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 60. in fi. se vidis-
se quendam minorem xj. annorum, qui habuit ac
cessum contra naturam ad vnum canem, & emi-
sit semen. Et licet probatum esset delictū, tandem
obtinuit, licet cū difficultate, & fuit liberatus. Et
hoc ego semper sequerer in iudicando, saltē quo
ad pœnam ordinariam. Scias autem ꝙ hæc defen
sio proderit pupillo non modo ante sententiam,
sed etiam post condemnationem contra eum in
cōtumaciam secutam. Et ideo quidam Io. Domi-
nicus Bonescus condemnatus in contumaciam
pro executione prohibita in tribus ictibus funis,
vel in cc. aureis, sumptis iussu Senatus informatio
nibus, & comperto ꝙ tempore, quo fuit condem
natus erat tātummodo annorum octo, fuit abso-
lutus xv. April. 1564. A. C. Aut verò est maior 14.
annis, sed minor 25. ꝙ tunc non excusatur, debet
tamen propter ætatis imbecillitatem mitius puni
ri arbitrio iudicis. Ita colligitur ex tex. in l. auxiliū,
§. in delictis, ff. de mino. & est communis opin. vt
dicit Gramm. decis. 23. n. 12. vbi etiā ita refert ser-
uatum fuisse per consilium Neap. Ita etiam tene-
re Doctores frequentiori calculo attestatur Pla.
in d. c. 32. n. 11. Quinimo si delictum fuit commis
sum sine dolo, posset minor iuuari ope restitutio-
nis in integrum, etiam ad hoc vt à tota pœna ex-
cusaretur. Et ita super hoc articulo distinguunt
Doctores, vt dicit Anan. in ca. j. post n. 8. de delict.
4 puer. † Quando autem minor reperitur deliquis-
se per dolum, nō restituitur, sed si per culpam, tūc
restituitur. Et ita cōmuniter dicitur, vt attestatur
Ana. in c. 2. nu. 8. de aposta. Proderit etiam minor
ætas (secundum aliquos) ad petēdam, & obtinen-
dam restitutionem in integrum aduersus confes-
sionem delicti factam per ipsum minorem, etiam
cum iuramento, quando contra eum non adest a-
lia probatio, quàm propria confessio, secundum
Bal. in l. vnica, n. 60. C. de confessis, cuius opi. dicit
esse communem Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 66.
referens se ita vidisse de facto in oppido Talabri-
cæ, (vnde se dicit oriundum) in quodam minore,
qui fuit captus pro enormi delicto contra naturā
præcedentibus indiciis, & sponte confessus fuit
delictum, nam petita per eius aduocatum restitu-
tione, tandem dicit habito cōsilio, & deliberatio-
ne, illam fuisse cōcessam per iudicem, & illum mi-
norem fuisse absolutum. Certè apud nos non ob-
tinuisset ille minor huiusmodi restitutionem, prę
sertim in tam graui crimine, & ita subdit ipsemet
Ant. ꝙ & ipse iudicaret contra illam cōem opin.
Et ꝙ consuluit theologos probatæ vitæ, & con-
scientiæ, qui fuerunt in eadem opi. contra cōmu-
nem, quam & ego sequerer in iudicando, & ita a-
pud nos semper vidi obseruari. Faciunt quæ dixi
s. q. lv. ver. Vlterius etiam.
5 Sed nunquid minor delinquens in minori ætate
poterit de tali delicto puniri postquam est effe-
ctus maior? Resp. ꝙ quando agitur de delicto, pro
quo non poterat puniri durante minori ætate, ne
que etiā potest puniri, postquā peruenit ad maio-
rem ætatem. Et ita colligi videtur ex gl. in l. sciant
cuncti, in verb. moritur, C. de legi. hær. quam se-
quuntur Doctores, vt dicit Mars. in d. l. infans, nu.
13. ff. ad l. Corn. de sicar. & in l. de minore. in prin-
cipio, n. 40. ff. de quæstio. de qua tamen gl. ego la-
tius dixi s. lib. 2. §. Tutor.
6 Successiuè quæro, nunquid in delictis senectus
excuset? Respond. ꝙ non, vt scilicet omnino pœ-
nam euadat, sed bene quo ad hoc, vt mitius punia
tur. Ita dicit gl. in l. fere in omnibus, in gl. vnic. cir-
ca principium, ff. de reg. iur. & hæc est frequentio-
ri calculo recepta sententia, vt dicit Pla. in d. c. 32.
n. 13. in fi. quam tamen ego nunquam vidi in pra-
ctica obseruari, nisi in leuibus delictis. Et ideo Se-
natus iussit fustigari quendam furem senem ap-
pellatum Antonium de Cumis, 14. Ianuarij 1547.
tanquam quòd ex longa ætate videretur in furtis
inueterasse.
7 Item quæro, nunquid in delictis furor excuset?
Resp. Aut delinquēs tempore commissi criminis
erat furiosus, & non potest propter illud puniri,
Tex. est in d. l. infans, ff. ad l. Cor. de sicar. & est fre-
quentiori Doctorum calculo approbata senten-
tia, vt dicit Pla. lib. j. delictorum, c. 29. n. 1. ignorat
enim furiosus quidquid facit, prætereaque satis
furore suo punitur, & ita seruauit Senatus in Phi-
lippo Nicola, qui proprium filium, quem vnicum
habebat, interfecit, iussit enim illum absolui. 9. Iu-
lij 1543. Sic etiam quędam Iacobina Ferraria, quę
puellam quandā trimam baculo interfecerat, cō-
perto quòd laborabat atra bile, & ꝙ aliàs vti men
te capta custodita fuerat in hospitali sancti Vincē
tij, & fuit absoluta, & ad ipsum hospitale iterum
trāsmissa, 24. Febr. 1454. A. C. Contrarium tamen
refert

refert Ign.in l.3.§.ignoscitur,n.82.ff.ad Syll.iudicatum fuisse Parisiis in quodam mēte capto, qui in aula regalis palatij quendam Vngarum interfecerat,qui biduo ante illum alapa percusserat,& fuit ad mortem condemnatus.quod ego non laudo.Refert etiam Ant.Gom.c.j.delict.n.72.ꝙ serenissima regina Castellæ fecit puniri quendam furiosum,qui intulit vulnus serenissimo regi Ferdinādo eius marito, quod quidem propter regalis personæ excellentiam potuit iustum videri. Aut verò tempore delicti erat sanæ mentis, & postea effectus est furiosus.Et neque etiam hoc casu potest puniri de his, quæ ante furorem perpetrauit. Ita tenet Bal.in l.furiosum, cir.fi.C.qui te.fa.poss. & est communis opi. vt attestatur Ias.in d.l.furiosum,n.8.& in l.ex facto,post n.30.ff.de vulg.& in l.si seruum,nu.7.ff.si ex nox.cau.aga.quem refert Gom.Arias super l.45.Tauri,nu.2.Ripa in d.l.ex facto,n.73.& in l.fi.n.229.C.de reu.do. quem refert Viu.in lib.com.opi.in ver.furiosus occidens, Gom.in §.item si quis in fraudem, post nu.6.inst. de act.Mars.in l.1.n.58.ff ad l.Corn.de sicar. Ign. in d.l.3.§.ignoscitur,post n.74.Did.in rep.cle.si furiosus,fol.316.n.2.Pract.Carer.fo.365.n.14.Cagnol.in l.in negociis.ff 3.ff.de reg.iu.Mench.controuers.illust.c.96.n.31.Duen.reg.259.Apost.ad Dec.in d.l.in negociis,sub n.3.Plac.in d.c.29.n.1. & 7.Apost.ad Rom.in d.l.furiosum,in fi. & ita se in facti contingentia iudicasse, attestatur Gul.Bened.in 2.part. c.Raynutius. in ver.si absque liberis.ij.n.25.in fi.&ita seruatum fuit in quodam fure Andræa de Aurificibus, qui postquam fuerat ex ea causa detentus,videbatur insanire. rescripsit enim Senatus prætori Leuci,vt diligenter animaduerteret,ne insania esset procurata, ꝙ si esset vera,illum dimitteret.21.Nouemb.1556.P.N. Hoc tamen intellige vt procedat, quantum ad hoc vt puniri possit pœna ordinaria,sed bene debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, secundum Bald.in loco præal.vbi dicit, ꝙ patitur annotationem bonorum. cuius opi.per Doctor. communiter comprobatur, vt ait Nouel.in trac. ad defensam,fol.29.n.40.subdens ita pluries fuisse iudicatum.Et reperio ꝙ quidā Ant.Maria Sarzarius,qui in testimonio in causa criminali perhibito variauerat,fuit iussus fustigari,non obstante allegata insania.Mihi quidem placet opi.Bal.quo ad hoc vt talis furiosus non puniatur pœna mortis,sed non placet,ꝙ puniatᷣ pœna aliqua extraordinaria, neque pecuniaria, neque corporali, nisi furor superuenisset iam perfecto processu suarū defensionum, aliàs autem diceretur indefensus condemnari,ex quo semper furiosus pro absente habetur. Et licet ex statutis Italiæ possit absens condemnari etiam ad mortem(vt s̃.sæpius dixi)illud est,quia absens à statuto habetur non modo pro præsente,sed durante contumacia habetur etiam pro confitente, & conuicto, quod non potest cadere in furiosum,qui cum sit extra mētem, non potest dici, neque confessus, neque conuictus,etiam si esset præsens faciunt quæ dixi s̃.li.3. §.testamentum,q.41.ver.sed pone.

8 Sed quæro, quid si iste delinquens perseuerauerit sanæ mentis vsque ad sententiam inclusiuè,& deinde post condemnationem effectus sit furiosus, nunquid poterit contra eum fieri executio ipsius condemnationis? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt dicit Menc.controuer.illustr.c.96. post nu.9.Pla.in d.c.29.post n.7. quæ mihi etiam placet, quo ad hoc vt ei pœna corporalis non sit infligenda, sed quo ad condemnationem bonorum, crederem propter furorem superuenientem non debere impediri eius executionem.

9 Est etiam,Ira breuis furor,Quæro igitur,nūquid in delictis excuset? Resp.Aliqui simpliciter dicūt ꝙ factum per calorem iracundiæ non est punibile,& ait Ias.in l.si duo patroni. §.si quis iurauerit. el j.post nu.j.ff.de iureiu. ꝙ ita solet communiter dici,vel saltem, secundum omnes, mitius puniri debet.Et potest poni exemplum in eo,qui calore iracundiæ blasphemauit,est enim mitius puniendus, secundum Abb antiquum,in c.2.de maled. quem doc.sequuntur,vt dicit Gram.super const. Regni,fol.113.n.5.Tu verò dic,ꝙ aut ira prouenit ex iusta causa, & tunc non excusat in totum, sed vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio,vt dixi s̃. hoc e.lib.§.homicidium.ver.sed quid dicendum. aut verò non prouenit ex iusta causa, & tunc in nihilo excusat. & hæc est communis opi.vt attestatur Menc.controuer.illust.c.18.n.29.Reperio tamen, quandoque eos qui etiam sine iusta causa calore iracundiæ in verbis excesserant, puta contumelias alicui inferendo fuisse mitius punitos. Et refert Affli.super 3.par.consti.Regni,rub. 54.nu.5. ꝙ per curiam Neap. fuit absolutus quidam rusticus, qui faciendo computa cum domino suo iratus dixit, ꝙ Deus non potuisset facere ꝙ esset debitor tot operarum. Vide quæ dixi s̃. hoc eo.lib.§.iniuria ver.quæro quid.

10 Est & amor furoris species,teste Plat.in Phædro, qua ratione mitius puniendus videtur, qui propter amorem deliquerit,& dicit Chas.super consuet.Burg.in ti.des iustices.§.5.in prin.n.13. ꝙ in facti contingentia vidit quodammodo excusari propter amorem quandam mulierem,quæ receptauerat res furatas ab amasio suo. Fuit etiam in facti contingentia absolutus quidam,qui fecerat sortilegia propter amorem,de quo dixi s̃.hoc eo. lib.§.hæresis.ver.successiuè quæro. & secundum hanc conclus.fuit iudicatum per senatum in casu cuiusdam Baptistæ Gazani, qui libellum famosum publicauerat contra quandam puellam cuius amore captus erat.fuit enim absolutus 3.Febr. 1554. tanquam ꝙ ex nimia amoris vehementia non esset mentis suæ compos. Bene verum est,ꝙ habebat remissionem à parte offensa, aliàs fortè hæc excusatio illi non profuisset. Certè non profuit illis nobilibus Neapolitanis, qui posuerunt scalas ad domum amasiarum suarum, qui iussu Viceregis fuerunt decapitati, vt per Gram. decis. 36.de quo dixi j̃.q.68.ver.ascendens cum scalis.

11 Vlterius quæro, an sicut furiosus, ita etiam prodigus in delictis excusetur? Resp. ꝙ non,sed punitur sicut quilibet alius.ita tenet Bar.in l.is cui bonis.n.6.ff.de ver.ob.& est communis opi.vt attestatur Cagn.in d.l.furiosi.n.13.ff.de reg.iu. Pla.in d.c.29.post n.j. ver.quibus sic perpensis. Licet enim prodigus in administratione bonorum non reputetur integri sensus, & ideo contrahendo non obligetur, in cæteris tamen vtique habetur pro homine sanæ mentis, merito delinquendo proc

proculdubio obligatur. Et est communis opi. vt dicunt scribent. in d.l. is cui bonis, & in specie Ias. n. 17. & Ripa n. 53. quicquid dixerit gl. in l. si quis in tantam, in gl. ma. ver. sextò de furioso, C. vnde vi, quæ ab omnibus Doctor. reprobatur, vt dicit Ang. in d.l. is cui bonis, n. 7. & in l. Fulcinius. §. adeo autem, n. 3. ff. ex quib. cau. in pos. ea. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. scienter, & dolosè post n. 16. & Butigil. in d.l. is cui bonis, n. 34. Et ideo tenendum est, ꝙ prodigus delinquens punitur tam pœna pecuniaria, quam corporali, & aliter dicere esset ridiculum, ꝙ s. excusaretur à pecuniaria, quæ est minor, & puniretur corporali, quæ est maior. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in delictis, quæ fiunt committendo, nam in his quæ fiunt omittendo, omnes ferè consentiunt, quòd prodigus excusetur.

12 Præterea quæro, nunquid committens delictum
a tempore, quo est ebrius,[a] debeat excusari prætextu ebrietatis? Resp. ꝙ excusatur à dolo, sed non à culpa, & ideo puniendus est non pœna pecuniaria delicti, sed extraordinaria. Et ita tenent communi consensu Doct. vt ait Pla. li. 1. delict. c. 30. n. 1. Hanc etiam opi. communem appellat Mench. controuers. illust. c. 96. post n. 31. Cæterùm si sine culpa fuisset factus ebrius, puta, quia socij, ipso inscio, sal in vinum coniecissent, tunc crederem ipsum esse à culpa, & à dolo prorsus excusandũ. vidi ego plerosque imputatos pro variis delictis non potuisse prætextu ebrietatis impunitos euadere, & in specie Christophorus de Prinis pro blasphemia fuit affectus vno ictu funis publicè, 5. Sept. 1556. P.N. & Ludouicus de Papia duobus, 12. Aug. 1556. P.N. & alij plerique. Semper tamẽ ille, qui ebrietatis calore blasphemauit, mitius est puniendus, secundum Abb. antiquum in c. 2. de maled. quem sequuntur communiter Doct. teste Gram. super const. Regni. fol. 113. nu. 6.

13 Quæro etiam, pone ꝙ aliquis dormiendo[b] delin
b quat, puta hominem interficiat, vel huiusmodi, nunquid erit excusandus? Resp. ꝙ sic, non. n. erat tempore delicti compos mentis, ideo de eo tanquam de furioso videtur iudicandum. Hoc tamẽ intellige vt procedat quando aliàs ei dormienti talia euenire nõ solent, sed si aliquando id ei contingere soleret, vt scilicet à lecto surgeret, & ensem euaginaret, vel similia faceret, vt de multis audiui, tunc si ipse non præcauisset claudendo hostium, diceretur esse in culpa, & ideo deberet pœna extraordinaria puniri. Ita tenet Bar. in l. pe. ff. ad l. Pomp. de parric. & est communis opin. vt ait Did. in rep. cle. si furiosus, fol. 319. n. 6. Pla. lib. 1. delict. c. 31. n. 3.

14 Quæro, nunquid ignorantia in delictis excuset? Resp. Aliqui simpliciter dicunt ꝙ quælibet ignorantia etiam iuris excusat à dolo. Et hãc dicit esse communem reg. Cæpoll. cons. ciuili 18. n. 5. Alij dicunt, ꝙ quando ignorantia constitutionis vel decreti est absque culpa, tunc proculdubio excusat reum ad omnem pœnam euitandam. Et hanc dicit esse communem opi. Gratus cons. 49. n. 35. lib. 2. quem refert Plot. in rep. l. si quando, n. 858. Tu verò dic, ꝙ quando delictum, quod punitur ab ipsa constitutione vel decreto, est etiam prohibitum de iure communi, eo casu ignorantia constitutionis vel statuti non excusat. Vide quæ dixi ĵ. q. 85. ver. secundus est casus. Scias etiam ꝙ in iudice qui tenetur leges scire, ignorantia iuris ciuilis, vel can. vel positiui, licet illum excuset à tanto, nunquam tamen excusat à toto. Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de synd. fol. 300. nu. 1. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi s̃. q. 31. ver. scienter, & dolosè.

15 Solet dubitari, nunquid mandatum superioris in delictis excuset. Tu dic, ꝙ regulariter excusat modo illud, quod quis facit ex mandato alterius, nõ sit de genere prohibitorum, & sic de sui natura
16 non possit fieri citra delictum. † Et ideo operarij, & fabri excusantur de eo, ꝙ operantur in re alterius ex mandato conducentis, secundum gl. in l. in rem. §. tignum, in gl. fi. ff. de rei ven. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. cõs. 64. n. 23. li. 4. Et dicit Ias. in l. de pupillo, §. nunciationẽ, nu. 7. ff. de no. oper. nun. ꝙ illa gl. approbatur per omnes, & tenetur in practica. Hanc etiam dicit esse com. opi. Boss. in ti. de mand. ad homic. n. 12. Taeg. in prac. cri. c. 10. n. 36. Rol. cons. 54. n. 6. li. 1. vbi in facti contingentia pro operariis, qui ligna inciderant, consuluit, prout etiam pro huiusmodi operariis criminaliter accusatis consuluit consuluit Bal. cons. 144. li. 1. & cõs. 314. c. vol. & cõs. 463. li. 3. & cons. 436. li. 5. Scias tamen ꝙ quando ipsis operariis, seu laboratoribus fuisset facta denunciatio siue protestatio, vt ab ipso opere desisterent, eo casu non excusantur. Et ita vr̃ communis opi. vt ait Dec. in l. velle non creditur, post n. 3. ff. de re. iu. quem refert Taeg. in loco præal. n. 37. talis enim denunciatio illos in mala fide constituit. Item si huiusmodi operarij de nocte accessissent ad laborandum, vel actum clandestinè fecissent, non essent excusandi. & hæc est communis opi. vt attestatur Plot. in rep. l. si qñ, n. 790. ex quo enim clàm agũt, vñr esse in dolo. Faciunt quæ dixi ĵ. vers. sed an fortè. Ex hoc etiam infertur, ꝙ si miles, vel collaterales prætoris de eius mandato aliquẽ decapitari fecerit iniustè, excusatur, put aliàs iudicatum fuisse in facti contingentia refert Catal. de synd. q. 120. Scias etiam, ꝙ hæc conclus. intelligenda est vt procedat in delictis leuib. nam in delictis atrocibus mandatum superioris nunq̃ excusat. Et est communis opin. vt dicit Ias. consi. 136. post med. lib. 1. Quæ autem dicantur delicta atrocia, dixi s̃. hoc eo. li. §. j. ver. sunt etiam. intellige quo ad hoc vt in totum nõ puniatur, sed bene excusat vt mitius puniatur, ẽt in atrocioribus. Ita sentit gl. in l. 2. in gl. 1. C. de sep. viol. quam Doct. communiter approbant, vt attestatur Did. super 4. decret. fo. 46. n. 7. in fi. Hæc aũt de plano procedũt in mãdato superioris simpliciter loquendo, sed si esset vir potens, & seuerus erga eos, quibus mandare põt, fortè esset excusandus, qui de eius mãdato aliquod delictum committeret, nõ quidem à tota pœna, sed mitius, & citra mortem puniendus, prou reperio in facti cõtingentia seruasse curiam Neap. quæ condemnauit ad triremes quendam famulum, qui de mandato cuiusdam domini viri potentis, opere & sermone, apposuit cuidam comitissæ fragmẽta lapidis adamantini,

ADDITIONES.

a ¶ Adde vltra hic dicta, Audi Tiraq. in tract. de pœ. tempe. aut remitt. caus. 6. per tot.

b ¶ Adde & hic Tiraq. in d. tract. de pœ. caus. 5.

in qua

in quandam cratera,&c.vt refert Gram.voto 38. Sed quid in principe, vel domino, si mandet alicui, vt alium occidat sub comminatione, ꝙ nisi exequatur, ipsum occidi faciet, nũquid hoc casu mandatarius excusabitur? resp.ꝙ de iure ciuili excusatur,& est communis opi.vt attestatur Corsc. in sing.173. in ver.metus.inci.an idem operatur timor,quem refert Pract.Carer.fol.422.nu.174. Taeg.in prac.cri.c.x.n.36. videtur enim hoc quodammodo facere ad sui necessariam defensionẽ, ne scilicet ipse occidatur. Faciunt quæ dixi j.ver. Quæro modo.Idemque si princeps mandat officiali,vt aliquem sine processu suspendi faciat,poterit officialis tale mandatum exequi licitè, & sine peccato.Et ad hoc allegatur decisio Cyni,quã dicit esse communiter à Doctorib. approbatam Cagnol.in d.l. velle non creditur,n.10.in fi. ff.de reg.iu.Reperio tamen, quòd Pract.Care.fo.323. n.110.dicit, ꝙ imò contrarium communiter cõcluditur,s.quòd nullo modo debet officialis exequi tale mandatum iniustum, sed supersedere, & principi rescribere. maximè si princeps mot⁹ fuerit iracundia, quam opi.dicit etiam videri magis communem Taeg.in d.c.x. nu.38.Sed certè ego non darem amico meo tale consilium, & multò magis quando princeps est iratus, ne ei contingeret id,quod contingit Prętori Varisij,de quo mẽtionem facit Boss.in ti.de homicid.n.98.in fi.Excusatur etiam ex mãdato ille, qui delictum commisit, quando mandatum factum fuit à persona, quæ illud idem delictum poterat impunè committere. Et potest poni exemplum in eo, qui de mandato patris interfecit filiam deprehensam in adulterio, de quo dixi s.hoc e.li.§.Homicidium. vers.dubium est. Et licet aliqui dixerint hoc non habere locum,nisi in illis personis,quibus potest imperari,prout est in filiis & in seruis, nihilomin⁹ communiter tenetur contrarium,vt dicit Cępolla cons.cri.4.col.1. subdens etiam quòd ita obtinuit in facti cõtingentia, prout illum refert Prac. Carer.fo.325.nu.113.Vide quæ dixi in loco præallegato.

17 Quæro modo,nunquid metus,aut vis in delictis excuset? Resp. ꝙ sic, & ideo delinquens propter metum,vel coactè non punitur,& est communis opi.vt ait Dec.in l.vt vim,in 2.nota. ff.de iu.& iu. prout illum refert Prac.Carer.fol.421.n.173.de quo dixi s.hoc e.lib. §.Homicidium, ver.excusatur autem,& seq.Et pro muliere,quę per metum adulterium commiserat, consuluit Ab.cons.4.li. 1.Hinc infertur,quòd si quis alium interficiat metu mortis, nõ est puniendus pœna homicidij, vt dicit Bal.in c.1.§.iniuria, post n.19.ver.sed pone, de pace iuramento firman. & est communis opi.vt attestatur Bolenc.in rep.l.capitalium,§.famosos,nu.200.ff.de poe.Faciunt quæ dixi s.vers. solet dubitari.

18 Nunc quæro,nunquid prouocatio aduersarij delinquentem excuset?resp.ꝙ regulariter prouocatus,qui delinquit,non excusatur. Et est communis opi. vt dicit Boer.cons.4.n.28.loquens de iniuriato, qui iniuriantem iniuria affecerat,subdẽs etiam,ꝙ ita obseruatur in practica,de quo ego dixi s.hoc e.lib.§.Iniuria, ver.Quæro etiam.Mitius tamen punitur, quia in dubio ille qui est prouocat⁹,præsumitur facere id, quod facit,causa se defendendi,& non causa vltionis,&ita dicunt iura, & Doctores,vt ait Mars.cons.137.n.8.Vide quæ dixi s.hoc e.lib.§.Homicidium,vers.sed quomodo. & ita in facti contingentia seruatum fuisse in quodam homicida, qui verbis iniuriosis fuerat prouocatus, refert Papo lib.22.ti.v.Arresto 1.

19 Sed hic quæro, nunquid iustus dolor in delictis excuset?resp.Non,vt delinquens impunitus euadat,sed bene debet pœna aliquantum temperari, text.est in l.si quis in graui.§.maritus. ff.ad Syl.& in l.si adulterium cum incestu. §.imperator.ff.de adul.& dicit Afflict.super 3.par. constitutionum Regni rub.46.n.1. ꝙ sępius vidit ita fuisse practicatum tempore Regis Ferdinandi primi. Exemplum poni potest in marito occidẽte vxorem deprehensam in adulterio,vt dixi s.hoc e.li.§.homicidium,ver.sed quid dicendum. Ad vnum tamen aduerte tu,qui defendis reum, vt probes non solum causam ipsam quam pretendis illum impulisse ad ita faciendum,sed etiam ꝙ ipse motus fuit ex ea causa ad illud faciendum.ita dicit Ale.cons. 103.post nu.13.ver.& dato quòd comes,libr.1. Et ita practicatur, vt ait Blanc. in pract.crim.fol. 139.nu.8.

20 Sed an fortè proderit reo excusatio, ꝙ delictum clàm commissum fuerit?resp.aut delictum est ex illis, quæ ex sui natura possunt esse licita & illicita, vt sunt ꝯctus, qui regulariter sunt liciti, sed in aliquib.casib.prohibentur, puta tutoris cum pupillo,vel huiusmodi, & tũc magis punitur qui ea clàm committit,quàm qui palam,nam ex quo illud clàm facit,præsumitur scire illud illicitum esse, & ideo non excusatur. Aut verò delictum est ex his,quæ de sui natura sũt semper illicita,vt est blasphemia,furtum,homicidium,& huiusmodi, & tunc plus punitur,qui ea palàm ꝯmittit,quàm qui clàm.Et hæc est communis distinctio,& resolutio Doctorum,vt dicit Gom.in §.ex maleficiis, n.21.inst.de act.subdens,non esse ab ea consulendo,aut iudicando recedendum.

21 Fui quandoque interrogatus, nũquid in delictis pœnitentia excuset? resp.ꝙ aut loquimur in pœnitentia post delictum commissum,& ista nõ excusat,quin possit accusari, vt dixi s.q.16.vers.itẽ quæro,& s.hoc e.li.§.iniuria.ver.quæro quid,sed neque ad euitandam pœnam reperio,ꝙ pœnitẽtia in aliquo delicto prosit, præterquam in crimine hæresis,de quo vidẽda sunt ea,quæ dixi s.hoc e.lib.§ hęresis,ver.sed quęro.Vnum tamen nota, ꝙ licet hęretico pœnitenti parcatur,si quis tamẽ accusauerit falsò alium de hæresi,non potest ille pœnitere, ad hoc vt euitet pœnam, sed omnino puniendus est,& ita refert in facti cõtingentia iudicatum fuisse Cy.& post eum Ang.in l.fi n.3.C. de accus.quos refert Anan.in c.2.post n.18.de calum.Et ego vidi duos igne comburi,qui falsò detulerant quendam de Bonetis tanquam relapsum de hæresi, & contra eum falsum testimoniũ perhibuerant, quorum alter erat vxor ipsiusmet accusati,& alter erat eius adulter.Et hoc non obstante,ꝙ offerrent velle pœnitere,& condignam satisfactionem facere. Aut loquimur in pœnitẽtia ante patratum delictum, & tũc est distinguendum,nam si quidem pœnituit,quia facere nõ potuit,non excusatur,sed punitur ac si perfecisset,si verò pœnituit, quia non voluit, tunc non in to-

tum excusatur, sed mitius punitur. Et hęc est doc. Io. An. in c. cùm laici. de iure patro. ad quam omnes recurrunt, vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. & vestem cælestem. n. 39. Dicit etiam Io. de Lign. inter cons. cri. diuers. cons. 20. n. 16. lib. 1. ꝙ in hoc resident omnes, quod tamen intellige secundum ea quæ dixi ĩ. q. 92.

22 Et generaliter scias, quòd quælibet iusta credulitas excusat à pœna. Et hæc est communis opi. vt dicit Cur. iun. cons. 132. nu. 1. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera C. nu. 23. Quinimò dici solet, quod à delicto, seu dolo, & pœna, quælibet causa etiam iniusta excusat, vt dicit gl. in l. plagij. in ver. iusta. C. de plag. quam dicit esse communiter approbatam Io. de Amicis, cons. 84. nu. 5. Boer. decis. 168. nu. 11. Soc. iu. cons. 45. nu. 16. libr. 1. Hanc etiam dicit esse communem regulam Dec. cons. 170. post nu. 2. ver. vltimò non obstat, quem refert Gratus cons. 37. n. 21. lib. 2. Ias. in l. si quis id quod. n. 35. ff. de iu. om. iud. Cur. iu. in l. 1. n. 6. ff. quod quisque iur. Blanc. in pract. crim. fo. 138. n. 6. Et dicit Boss. in ti. de decreto Mediolani, &c. nu. 19. quòd ita dicunt omnes, qui ad pauca respiciunt. Tu verò dic, ꝙ aut loquimur in delictis, in quibus dolus est de substantia, vt est falsum, periurium, & similia, & tunc siue causa sit iusta, siue iniusta, excusat, nã videtur cessare animus delinquendi, Aut verò loquimur in delictis in quibus dolus non est de substantia, & tunc causa si est iniusta, excusat quidem à dolo, sed non à culpa, & ideo punitur pro culpa, non autem pro dolo, sed si causa est iusta, excusat à dolo, & à culpa. Et ita distingui debere secundum omnes attestatur Bal. in d. l. l. plagij. n. 2. C. ad l. Flau. de plagiar.

23 Frequens etiam in criminalib. iudiciis est defensio, quam rei faciunt, probando bonam vocem, qualitatem, & famam, necnon, & nobilitatem, ac merita ipsius rei: & talis defensio eis potest esse vtilis ad multa, nam licet aliàs fama publica alicuius maleficij contra aliquem sit cõtra eum sufficiens indicium ad torturam, vt dixi s̃. q. 21. ver. fama sola. si tamen ille, contra quem est probata talis fama, probet in suis defensionib. se esse bonæ vocis, conditionis, & famæ, nõ poterit torqueri, secundum omnium Doctorũ opi. vt ait Gand. de malefi. in ti. de præsump. el 1. nu. 15. Quinimò dici solet, quòd per probationem bonæ famæ expurgantur, & tolluntur indicia quantumuis vrgentia contra accusatum, vel inquisitum. Et hãc dicit esse communem omnium Doctorum sentẽtiam Io. Arno. soliloquio 37. licet communis. Et ita quotidie fit hæc probatio, vt dicit Mantua in praxi iudiciaria, casu 37. quę tamen parum prodest coram rigorosis iudicib. qui (vt ipse ait) volunt sapere plusquam oporteat. Sed retenta conclusione pro vera, illam intellige vt procedat, quando contra reum nihil aliud esset probatum, quàm sola fama, secus autem si vltra famam esset etiam aliquod aliud indicium super delicto, nam eo casu, non obstãte tali probatione, vtique posset torqueri. Et ita semper vidi seruari. Vide in hoc proposito ea quæ dixi s̃. in d. vers. fama sola circa fi.

24 Prodest etiam probatio nobilitatis vel dignitatis, licet. n. quando tractatur de pœna pecuniaria imponenda, grauius puniendi sint nobiles, quàm ignobiles, tamen quando agitur de imponenda pœna corporali, seuerius puniendi sunt plebeij, quàm nobiles, aut viri in dignitate constituti. ita dixit gl. in c. cùm quidam. in gl. 1. de iureiu. quam dicit esse communiter receptam Did. lib. 2. resol. c. 9. nu. 3. Sic etiam in ipsis pœnis corporalib. imponendis magis ignominioso mortis genere puniuntur plebeij, quàm nobiles. Et ideo de consuetudine nobiles, & magnates non solent furca suspendi, prout seruari attestatur Bald. in d. ca. cùm quidam. n. 3. quem refert Mars. in l. vnius. §. cogniturum. n. 77. ff. de quæst. De eadem cõsuetudine, ꝙ nobiles non suspendãtur, neque patiantur pœnas viles, attestatur Bar. in l. capitalium. §. serui. ff. de pœ. & in l. defensorem. §. pœna militum. ff. de re mil. quem refert Paris Put. de synd. fo. 359. n. 3. & fo. 369. n. 5. & Boer. de cust. clauium. post n. 25. & Bonus de Curtili, de nobil. in 5. par. n. 1. & Marcus decis. 675. quæritur an vir. & Gram. super ca. Regni. fol. 121. n. 23. & decis. 32. in fi. & Gom. Arias super l. 77. Tauri. n. 34. vbi etiam affirmat ita in Hispania obseruari, Bolẽc. in rep. l. capitalium. §. famosos. n. 57. ff. de poe. Afflict. super 1. par. constitut. Regni, rub. 13. n. 49. Ponta. super consuet. Bles. fo. 153. co. 2. in fi. Pet. Bellus de re mil. fo. 83. n. 33. & dicit Bal. cons. 426. n. 1. li. 1. ꝙ milites, qui debent perdere vitam propter aliquod maleficium, de consuetudine decapitantur, non autem suspenduntur furca, etiam ex delicto, pro quo plebeius suspenditur. Idem dicit Cæpolla cons. cri. 40. in 1. dub. Dicit tamen Paris Put. in loco præal. post n. 7. ꝙ ipse fecit suspendi quendam Armigerum ex nobili prosapia, qui furto subtraxerat crucem argenteam, & calices sacræ ecclesię, nam talis (vt ipse ait) non erat dignus pœna nobilium iustitiari, non enim ignoscẽdum est militi, cui obuiare oportet vt latroni. Hoc tamẽ non seruatur in Francia, vt ait Bar. in d. § pœna militum. & Cæpolla in loco præal. ver. Et hoc quantum. Idem dicit Gul. de Bened. in 2. par. repet. c. Raynut. in ver. mortuo itaque testatore. j. n. 221. Dicit etiam Bal. in d. c. cùm quidam. ꝙ hoc nõ habet locum in nobilib. qui committunt proditionem, tales enim debent in altiorib. furcis suspendi, subdens, ꝙ ita seruatur in regno Franciæ, quem refert Tiraq. de nob. c. 20. n. 116. vbi à n. 104. vsque ad n. 134. multa congerit in hoc proposito.

25 Item prodest probatio, ꝙ aliquis sit egregius miles, & vtilis reip. vt dicit Gl. in l. etsi seuerior. ver. certis rationib. C. ex quib. caus. infa. irrog. quam omnes sequuntur, vt dicit Cæpolla cons. cri. 36. circa fin.

26 Pariter etiam bonum est probare insignem peritiam ipsius imputati, vel excellentiam in aliquo artificio, nam etiam ex ea causa pæna remitti, aut minui potest. Et ad hoc solet allegari l. ad bestias. ff. de poe. & ita communiter receptum esse attestatur Did. lib. 2. reso. c. 9. n. 6. Pla. lib. 1. delict. c. 33. n. 1. & seq. & refert Paris Put. de synd. in ver. pœna. c. 1. in fi. ꝙ ita semel obtentum fuit in consilio regio, in quodam bombardario, ipso Paride patrocinante. Refert etiam Pract. Carer. fol. 548. n. 72. quòd Dy. euasit quendam insignem fabrum, cui erat amputanda manus, & propter eius peritiam fuit ei mitigata poena. Et licet multi dicant, quòd

quòd illa lex hoc non probat, omnes tamen fatentur, ꝙ propter insigne aliquod artificium, aut excellētem virtutem potest delinquēs consulto principe impunitus dimitti, vt attestatur Horatius, de priuil.schol.c.83. Veritas est, ꝙ iudices inferiores non possunt nisi consulto principe ex ea causa pœnam remittere: sed senatus, qui est loco principis, vtique hoc facere potest à seipso. Et aliquando vidi hoc fieri ante sententiam, vt.s.pæna minueretur, non autem remitteretur in totum, post sentētiam verò omnino princeps est adeundus. Scias tamen, ꝙ in omnem casum valde difficilè est hoc obtinere in pract. & dicit Cæpolla in l.mercis. circa fi. ff.de ver.si.quòd vidit quandoque viros egregios in aliqua arte decapitari, licet hoc sibi non placeret.

27 Vtilis etiam est probatio meritorum ipsius rei in principem, vel rempub.nam quādoque remittitur pœna ei, qui multum seruiuit principi, vt dicit gl.in §.planè.in ver.ob meritum. insti.de iure nat.gent.& ciuil.quæ in hoc ab omnib.approbatur, vt ait Gram.conf.29. post n.40.ver.quòd maximè.

28 Sunt etiam aliæ causæ, propter quas pœna remitti, aut minui solet, quarum multas copiosè, & eleganter recēset Tiraq.in suo tract.de pœ. Et potest poni exemplum, si appareat ꝙ delictum sine dolo commissum fuerit, nam eo casu non potest reus corporaliter puniri, vt dixi ſ.q.84.circa prin. Item quando delictum est commissum extra ꝓpositum & intentionem ipsius delinquentis, nā & eo casu potest iudex pœnam minuere, secundum Bar.in l.quid ergo.§.pœna grauior.post nu. 11.ff.de his qui no. inf. & ita dicunt omnes scribentes, vt attestatur Cæpolla in d.conf.36.col.fi. ver.& postremo.

29 Solet etiam dici, ꝙ si pater filium de aliquo delicto imputatum in iudicio præsentauerit, non potest filius ex eo delicto ad mortem condemnari, & videtur esse tex.in l.milites.§.desertorem.ff.de re mil. & dicunt Sal.& Pau.de ca.ꝙ ita consuluerunt, & fuit obtentum, quos refert Aug.ad Ang. de malefi.in ver.& ad querelam. post n.38. Dicit enim Cæpolla cautela 1.ꝙ ita obseruauit imperator in quodam filio imputato de crimine læsæ maiestatis. Sed certè credo, ꝙ difficilè esset hoc obtinere in practica cum iudices hanc cautelam non attendant, vt attestatur pract.Carer.fo.550. num.75. Et ideo nunquam vidi illam in practica proponi.

30 Allegatur etiam plerunque, ꝙ propter multitudinem reorū non est maleficium seuerè puniendum, hinc est, ꝙ in vniuersitatem non fertur sententia excommunicationis, & ita tenet & seruat curia, vt ait Card.Ale.in c.episcopus qui. circa fi. q.2. In hoc autem articulo aliqui distinguunt, ꝙ aut sæuiendo in multitudinem delinquentium scandalum generaretur, & tunc indulgēdum est, vel saltem mitius agendum cum multitudine, ne multorum strages contingat. Aut verò scandalum futurum non est, & non parcitur multitudini. ita dicit gl.ī c.latores, in ver.multitudinem.de cle.exc.min. quam dicit esse communiter approbatam Igneus in l.1.§.hoc rescriptū.n.13.ad Sylla. Tu verò dic, ꝙ vbi multorum strages contingeret, necessariò seueritati est detrahendum, vt est text.in l.pe. ff.ad l.Corn.de sicar. Et ideo licet regulariter auxiliatores, & fauentes delinquenti sint eadem pœna puniendi. vt dixi ſ.q.90.si tamē sit multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem pœna, & ita videmus quotidie obseruari. Et dicit Ang.in l.is qui opem.n.4.ff.de fur.quia principes, & corporales factionum, & seditionum ciuitatis puniuntur asperrimè, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur pœnæ.

31 Vidi ego quādoque in facto dubitari, pone, duo inuicem rixantur, & nescitur quis fuerit aggressor, & statutum, vel edictum, quòd primò euaginans, vel ponens manum ad arma, vel huiusmodi, puniantur in cētum. Modo duo euaginatis armis inter se rixam fecerunt, neque constat quis prius euaginauerit, nunquid vterque erit absoluendus propter incertitudinem, vel vterque condemnandus? Resp. Gl.in l.1.§.cum arietes.in ver. sibi. ff.si quad.paup.fec.dic. videtur velle, ꝙ propter incertitudinem vterque absolui debeat, & opi.illius gl.pluries secutus est senatus, & in specie in quadam rixa secuta inter Puteos, & Persichellos, iussit enim propter incertitudinem omnes absolui à pœna prioris euaginationis, vltim. Febr.1550.P.N. Sed certè Doctores tenent contra illam Gl. vt dicit Bal.in eo.§.cum arietes.vers. quæritur gl. quem refert Aug.ad Ang.de malefi. in ver.& dictus Titius. post nu.37. interest enim reip. ne delicta impunita remaneant, & ita quandoque vidi seruari, prout etiam dicit Ange.ibi ꝙ semel habuit de facto, & sequutus est hanc opin. Quam tamen intellige, vt procedat, quando agitur de imponenda pœna pecuniaria, sed si ageretur de imponenda pœna corporali, credo ꝙ potius esset vterque absoluēdus, quàm puniendus, iuxta ea quæ dixi s.hoc e.li.§.homicidium.ver.alia est etiam.

32 Præterea potest reus allegare, quòd delictum est antiquum, scilicet, commissum iam supra decem annos, nam eo casu non debet puniri pœna mortis, sed mitiori, vt est textus in l. si diutino. ff. de pœnis. ex qua lege hoc communiter deducitur per doctores, vt ait Didacus libro secundo resolutionum, capi.1.post numer.2. versicu primum posse.& Anto.Gom.capi.1.delictorum.nume.8. & super l.76.Tauri. num.6.licet reuera fortè ille tex. id non probet, illam tamen legem ad hoc allegauit Afflict. in congregatione sapientum, coram Rege Alphonso XI.vt per eum decisio.277. Illustrissimus. Et idem Afflict. refert super prima parte constitutionum, rubr.50.numero quarto. quòd illa lex fecit sibi eo die magnum honorem, quem etiam refert Apostilla.ad eūdem Afflict. super prima parte constitutionum, rubric. 13.sub numer.36. Apud nos autem illa lex quandoque seruatur in delictis leuibus, & memini quòd quidam Io.Angelus Rongonus, pro furto examinis apum commisso supra decennium, habita remissione fuit absolutus, 23.August.1559. P.N. Sed in atrocioribus nūquam vidi per viam iustitiæ illam in practica obseruari, bene vidi illam prodesse ad obtinendam gratiam seu commutationem pœnæ, etiam illis, qui fuerant in contumaciam condemnati, prout etiam erat in casu, de quo mentionem facit Afflict. in loco præallegato. licet Anto.Gomez, vbi suprà dicat illam

illam legem non prodesse quando reus fuit contumax, & sic propter absentiam non potuit puniri, quod etiam videtur fuisse de mente Bar. in d.l. si diutino; quando de recenti post delictum fuit reus accusatus.

33 Potest etiam allegari, ꝙ processum fuit per inquisitionem, quo casu non debet reis imponi pœna ordinaria, vt habetur per Doctores in c. qualiter & quando, el 2. de accusat. Scias tamen, ꝙ si reus confiteatur delictum in iudicio inquisitionis, poterit puniri pœna ordinaria, qua puniri deberet ꝑ viam accusationis. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Ale. in c. de accusatione, col. 39. ver. Comparente, & co. 55. ver. Verum quantum, 2. q. 8. Hanc etiam opin. dicit esse communem Berous in d.c. qualiter, & quando, nu. 52. & sequ. Item scias, ꝙ hæc conclusio locum non habet, vbi crimen est notorium, nam eo casu licet procedatur per inquisitionem, potest nihilominus reus puniri pæna ordinaria. ita dixit Inn. in d. c. qualiter, & quando, quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Card. Ale. in loco præall. Vltimo scias, quòd hæc conclusio locum habet de iure canonico, sed de iure ciuili non minus imponitur pœna ordinaria, quando proceditur per inquisitionem, quàm si procederetur per accusationem, vt omnes fatētur. Et ideo damnatus per inquisitionem de crimine publici iudicij, ita efficitur infamis, sicut ille, qui damnatur per accusationem, secundum opin. quam ego tenui ʃ. q. 71. vers. damnatus. Scias etiam, ꝙ hoc de cōsuetudine non seruatur, nam ita punitur reus, quando iudex procedit ex officio, prout punit, quando procedit ad instantiam partis, vt quotidie videmus in practica.

34 Non desunt etiam aduocati, qui allegent reum qui sponte confessus est se delictum commisisse, mitius puniēdum esse, quàm eum, qui probationib. est conuictus, arg. l. vni. C. de his qui se defer. Et hanc sententiam dicit esse communiter approbatam Simancas de hære. c. 55. nu. 6. quam etiam communem appellat Berous in ca. at si clerici, in prin. nu. 88. de iudi. Sed certè iudices de hoc non curant, prout etiam se nunquam seruari vidisse, vt quis propter hoc mitius puniatur, attestatur Alb. in l. j §. Quæstioni, n. 3. ff. de quæst. An autem dicatur sponte cōfessus, qui primo negauit se delictum commisisse, vide quæ dixi ʃ. q. 82. statuto nono. ver. Stante statuto.

35 Legitur etiam, ꝙ iudex ratione amicitiæ quam habet cum reo, potest ei pœnam remittere, & id colligitur ex tex. in c. nisi specialis. de of. legati, vbi gl. 1. id expressè affirmat, cuius opi. in prac. seruari dolendo attestatur Nunius de los corregidores, fo. 204. co. 4. in fi. Tu dic, ꝙ in supremo principe non est inconueniens, vt quandoque vbi non agatur, de præiudicio tertij, amico suo pænam indulgeat. Sed in iudice inferiore esset detestandū, & graui pœna vindicandum, nisi tamen pœna esset arbitraria, quia eo casu vtique posset iudex secundum conscientiæ motum mitius agere cum amico. Vide quæ dixi ʃ. q. 85. ver. vlterius quæro.

36 Sed pone, ꝙ illi, qui inter se rixati sunt, vel vulnera intulerunt, sint sanguine coniuncti, nunquid propterea sunt mitius puniendi? resp. ꝙ non, quia de iure delicta etiam inter coniunctos commissa æqualiter puniuntur, ac si inter extraneos cōmissa fuissent. & ita communiter seruatur, vt dicit Albe. in 1. par. statutorum, q. 82. Quinimò si delictū sit atrox, debet seuerius puniri, vt videmꝰ in parricidio, incestu, &c. Cæterùm si delictum sit leue, vidi plerunque pœnas minui propter consanguinitatem, prout etiam de iure videmus furta domestica mitius puniri, vt dixi s̄. hoc eo. lib. §. Furtum, ver. posset etiam.

QVAESTIO LXI.

1 *De publicatione processus defensiui.*
2 *Et an facta huiusmodi publicatione processus, possint adhuc recipi testes?*
3 *Et an id iudex ex officio facere possit?*
4 *Et quid si aliqua partium sit absens?*
5 *Et an possit iudex post publicatas attestationes, iterum examinare testem, vt declaret dictum suum obscurum?*
6 *Et an in causis criminalibus concludatur in causa?*

1 PErspectis defensionib. reorum fit publicatio processus defensiui. Scias tamē, ꝙ licet publicatio processus offensiui sit de substantia, adeo ꝙ reus, cui non est decreta copia processus, neque datus terminus defensionis, non possit condemnari, vt dix s̄. q. 49. nihilominus publicatio ꝓcessus defensiui non est de substantia, quia acta sunt semper nota iudici, & fisco. Si tamen adsit accusator, solet publicari etiam processus defensiuus, ad hoc vt ipse videat, an velit aliquid in contrarium deducere, aut probare.

2 Sed quæro, nunquid facta huiusmodi publicatione processus, possint adhuc recipi testes? Resp. ꝙ de iure loquendo, regulariter conclusio est, ꝙ in causis criminalib. (non obstāte publicatione processus, vel conclusione in causa) possunt testes de nouo recipi. Et hanc dicit esse communem conclusionem Mars. in pract. cri. §. sequens, n. 6. intellige ad defensam, illi. n. possunt recipi ēt post conclusionem in causa, sed ad offensam nō potest recipi post publicatas attestationes, neque ēt ex ipsius iudicis officio. Et ita communiter tenetur, vt dicit Prac. Carer. fo. 627. post n. 128. Dicunt ēt alii, ꝙ quando procedit parte instante, non possunt in criminalib. recipi testes, neque etiam ad defensam post publicationem processus. Et hanc dicit esse cōem opi. Aret. in c. cùm clamor, col. 2. vers. nūc āt maturius, de testib. prout illum refert Bos. in ti. de pub. proc. n. 3. Et hoc non modò sup eisdem capitulis, sed neque ēt super directo ꝯriis. Et hanc esse communem Doctorum sententiam attestat Bos. in loco præal. n. 5. Bene (ſm aliquos) potest iudex ipse ex officio testes ad offensam rei recipere, ēt post publicatas attestationes. Et hanc dicit esse communem opi. Are. in c. fraternitatis. n. 36. de testib. quem refert Villalob. in sua collecta cōmunium opi. in litera T. n. 86. † Quinimò

3 (secundum eum) potest ipse iudex ex officio examinari facere testes ēt ad offensam post publicatas attestationes ad inueniendum maleficium, & dicit Carauita super 69. ritu magnæ curiæ, circa fi. ꝙ ita videtur seruari. Et ex hoc inuēta est à practicantib. cautela, vt possint recipi testes ēt post publicatas attestationes, tam ad offensam, quàm ad defensam, qa. s. dāt iudici nomina testium examinandorum descripta super scedula, qui deinde facit

facit eos examinari tanquam ex officio. Quæ tamen practica mihi nunquam placuit, subest enim maximus timor subornationis, & aperitur via falsitatibus. Et reperio quod Afflict. super prima parte constitutionum Regni, Rubr. 13. n. 44. dicit ꝙ ipse non acciperet talem scedulam, prout reuera neque ego acciperem, præsertim ad offensam, nisi iusta, & magna causa subesset, & crimen esset atrox, & cessaret omnis timor subornationis.

4 Sed hæc quidem omnia vtique possunt locum habere, quando partes sunt præsentes in iudicio, sed quid si sint absentes? Resp. Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium, post n. 8. ver. 2. casu, ff. de damno infecto. tenuit ꝙ in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam possit iudex pro eo absente probationes inducere. Et hanc opi. Bar. communiter approbari per legistas, & cano. attestatur Ripa in d. § hoc autem iudicium, nu. 74. & seq. Ita etiam magis communiter teneri attestatur Alex. in l. filiusfam. n. 5. ff. qui satisd. cog. Et hanc dicit esse communem opi. Abb. in c. bonæ, post n. 9. ver. 7. supplet, de postul. præla. Alex. in d. §. hoc autem iudicium, n. 29. Plus dicit Aret. cons. cxlvj. col. 3. in principio, ꝙ illud est indubitatũ, ꝙ iudex non modò potest ad defensam rei absentis testes recipere, licet sint publicatæ attestationes, sed etiam tenetur. Et illud dictũ Aretin. refert, & sequitur Marsilius cons. xxxix. n. xxx. Ego (vt verum fatear) non intelligo quid dicere velit Aretinus neque Marsi. loquendo post publicatas attestationes, quando reus est absens, quia secundum communem practicam totius orbis, reo absente, & contumace non fit publicatio processus, sed proceditur ad sententiam diffinitiuam, vt sæpius dixi, nisi fortè intelligerent, ꝙ reus post publicatas attestatiões aufugisset, & se absentem fecisset. Sed hoc etiam casu solet contra eum procedi tanquam contumacem, neque vllo modo recipiuntur eius defensiones, nec ex officio, nec aliter. Propterea accommodãdo omnia prædicta ad practicã, quæ vbiq; obseruatur, distingue hoc modo. Aut loquimur quando accusator comparet in iudicio, & tunc si quidem delictum est tale, pro quo non potest procedi nisi ad querelam partis, nullo modo iudex debet pro accusatore probationes aliquas inducere, neque ante publicatas attestationes, neque post. Et hoc, siue accusator assistat iudicio, siue deinde factus sit absens. Si verò delictum est tale, pro quo potest etiam procedi ex officio, & sic per inquisitionem, tũc ex quo iudex eo casu concurrit cum accusatore, potest, & debet ex officio pro ipso accusatore testes recipere, & processum ipsum prosequi, etiam si accusator recedat, iuxta ea quæ dixi s. q. 3. vers. Superflua etiam. Bene verum est, ꝙ post publicatas attestationes non debet (vt dixi) nouas probationes inducere ad instantiam partis, siue data sint in scedula siue aliter, neque etiam ex officio, nisi ex iusta & magna causa, & quando certus esset nullam adesse subornationem. Et idem etiam seruandum est, quãdo nullus adest accusator, sed solus iudex ex officio siue instante fisco procedit. Aut verò loquimur in reo, & si quidẽ reus est præsens in iudicio, practica est, ꝙ nullo modo debet iudex pro ipso aliquid facere, neq; vllas probationes inducere, neque ante publicatas attestationes, neque post, sed tantũ ei prouidere de idoneo defensore, vbi ipse nõ habeat. Bene verum est, ꝙ in procedendo, & examinando testes, debet iudex omni studio veritatem inquirere, tam pro fisco, quàm pro reo. Et ita seruat cõsuetudo, quamuis in contrarium sit communis opi. de qua per Aret. in allegato c. fraternitatis. Si verò reus est absens, tunc quicquid sit de iure communi, ex quo secundum communem consuetudinem totius mundi, contumax habetur pro confesso, & conuicto, & consequenter potest condemnari ad mortem, neque pro eo admittitur excusator, procurator, neque defensor, vt dixi s. q. 32. vers. Hæc autem, & q. 33. vers. Sed ꝙ plus est, fatuus esset iudex qui adhæreret cõmuni opi. de qua per Bar. in d. §. hoc autem iudiciũ, & testes ad defensam pro ipso reo absente reciperet. Et ideo nullo modo debet iudex aliquid facere, sed permittere ꝙ ipso existente contumace sit locus condemnationi, & ita indistinctè obseruatur. Quę omnia bene nota, quia iudex, qui in prædictis casibus sequeretur communem opi. grauiter erraret, & fortè posset in syndicatu molestari. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant, quando reus vellet super eisdẽ capitulis nouos testes inducere, sed super nouis & diuersis capitulis non debet repelli, quominus quandocunque ante sententiam possit nouos testes, & probationes inducere. Et ita semper vidi seruari, nam hoc casu cessare videtur omnis suspicio subornationis.

5 Quæro, nunquid post publicatas attestationes possit iudex iterum examinare, seu interrogare testem ad effectum vt declaret dictum suum obscurum? Resp ꝙ si iudex vult, potest ex officio hoc facere, ad instantiam autem partis id facere non tenetur. Et hæc est communis opi. vt ait Tyndar. de testib. li. j. c. 4. n. 6. quem refert Pract. Conradi fol. 130. post nu. 37. Bene potest, si vult, hoc facere, & ita dicunt communiter Doctores, vt attestatur Aret. in d. ca. cùm clamor, in 2. notab. & ita sæpius vidi seruari, quamuis aliqui tenuerint, ꝙ neque etiam possit, quam etiam dixit esse cõmunem opi. Boss. in loco præal. n. 25. Sed certè (vt dixi) cõsuetudo approbat contrariam opi. q. s. potest iudex, si vult, etiam ad instãtiam partis, repetere testem vt dictum suum declaret, licet nõ vt addat. Et ita de consuetudine seruari attestatur Spe. pater practicæ, in ti. de teste, §. satis vtiliter, n. 4. & post cũ Alc. cons. 238. nu. 6. lib. 6. Quod tamen ego non facerem, nisi ex iusta causa, & quando aliter veritas sciri non posset.

6 Quæro etiam, nunquid in causis criminalibus concludatur in causa? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt dicit Marsi. in pract. crim. § sequens, n. j. Est enim æquum, & rationabile, ꝙ vbi de vita hominis tractatur, possit reus quandocunque suas probationes, & defensiones facere, quod tamen intellige secundum ea, quæ suprà statim dixi.

QVAESTIO LXII.

1 *Etiam in causis criminalibus accusatore non probante reus absoluitur.*

2 *Et quæsi: forma, & effectus huiusmodi absolutionis?*

3 *Et an in dubio reus censeatur absolutus, quia delictum non commiserit, an autem quia non fuerit probatum?*

4 Et an

4 *Et an ille, qui in causa succumbit, debeat in expensis, & damnis condemnari?*
5 *Et an quis teneatur in foro conscientiæ pro damnis illatis, & leui & leuissima culpa?*
Calumnia duplex est, vera scilicet, & præsumpta.
6 *Et an accusator eo ipso, quòd non probat, præsumatur calumniari?*
7 *Et quid si iurauerit de calumnia?*
8 *Et quid si habeat pro se aliqua euidentia indicia?*
9 *Calumniator an possit super eodem processu condemnari?*
10 *Custos carceris an possit reum absolutum retinere pro impensis?*

1 VBi nihil vlterius superest ad agendum, tam ex parte accusatoris, quàm ex parte accusati, tũc debet iudex diligenter cõsiderare processum tam offensiuũ, quam defensiuum, & recta trutina perpendere, quid ex ipso processu resultet, & quæ, & qualia contra reum extent indicia seu probationes, quæ per eius defensiones elisæ non fuerint. Si tamen reus ex eis est plenè conuictus, vel confessus, debet condemnari. Si semiplena tantùm resultat contra eum probatio, est torturæ subiiciendus. Si verò nec semiplenè est conuictus, tunc tanquam deficiente probatione est absoluendus, de quibus omnibus sigillatim videamus. Et in primis quidem dixi, quòd vbi contra reum non sit delictum saltem semiplenè probatum, debet reus absolui. Est enim vera iuris conclusio, ꝙ etiam in causis criminalibus actore siue accusatore non probante reus absoluitur, & est communis opi. vt attestatur Ias. in l. non est nouum, nu. 5. C. de edend. quem refert Villalob. in sua collecta com. opi. in litera A. nu. 47.

2 Forma autem absolutionis, quæ in hoc Ducatu seruatur, est quòd si quidem reus probat innocentiam suam aliter, quàm per torturam, absoluitur diffinitiuè, neque potest deinde contra eum ex ea causa procedi, etiã si noua indicia superuenirent, vt dixi s̃. q. lvij. ver. Sed hic quero. Si verò nõ probat ipse suam innocentiam nisi per torturam, vel si non adsunt indicia sufficientia ad torquendum, vel ad imponendum aliquam pœnam extraordinariam, tunc absoluitur quidem, non tamen diffinitiuè, sed stantibus rebus, prout stant. Et hoc casu, si deinde superueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur non obstante tali sententia. Et hæc etiam practica obseruatur in Hispania, vt refert Didac. li. j. resolutionũ. c. j post n. 8. Idem etiam in Gallia obseruari attestatur Igneus in repe. §. non aliàs, post n. 180. & Rebuf. in proœ. cõst. Franciæ gl. 5. nu. 118. Reperio tamen, ꝙ Carauita super ritu magnæ curiæ ccxlviij. n. 18. dicit cõiter obseruari, ꝙ hoc casu inquisitus præstet fideiussores de stando iuri, & se presẽtãdo toties, quoties fuerit requisitus. Sed hoc apud nos non seruatur, nisi senatus cui fiunt relationes causarũ criminalium, id expresѐ iubeat. Verum est etiã, ꝙ de iure loquendo ille, qui purgauit per torturam omnia indicia contra se existentia, fortè esset diffinitiuè absoluendus, tanquã si puram veritatem dixisset, iuxta ea quæ dixi j̃. q. 63. vers. Illata reo, nihilominus (vt dixi) consuetudo obtinuit, vt absoluantur tantummodo rebus stantibus, atq; ita receptum esse in practica attestatur Prac. Iod. fo. 119. n. 2.

3 Sed hic quæro, nunquid in dubio sententia absolutoria præsumitur lata, quia reus maleficium non commiserit, & sic ex causa innocentiæ, an autem quia non fuerit probatum, & sic ex defectu probationum? Dixi s̃. in d. q. 57. ver. Sed quæro.

4 Sed nunquid in istis causis criminalibus ille qui in causa succumbit, debet condemnari in expensis? Resp. In hac quæstione fuit aliquando controuersia inter Doctores, nam aliqui tenuerũt, ꝙ sic, & dixit Bar. in auct. de manda. princ. §. deinde, n. 3. & in l. j. in prin. circ. fi. ff. ad Turp. ꝙ ita communiter tenetur, quem refert Soc. Iun. cons. 36. n. 14. li. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Aret. in d. c. accedẽs, n. 13. de accusatio. quem refert Nicellus in concord. gl. c. xlvij. & Gratus cons. 97. nu. 1. lib. j. Card. Alex. in c. in primis, §. de episcop. col. 4. ver. & quia gl. 2. q. 1. qui dicit, ꝙ de iure canonico ita communiter tenetur. Apostil. ad Ang. de malefi. in d. gl. & ad querelam, post n. 73. quem refert Pract. Conradi, fol. 231. n. 18. Marsi. in pract. crim. §. superest, n. 1. & in l. patre vel marito, n. 14. ff. de quæstio. quem refert Diaz in pract. crim. canon. c. cxliiij. quod est capitulum vltimum, & Prac. Conradi, fo. 310. post numerum 5. & Viuius in lib. cõmunium opi. in verbo, Iudex tenetur condemnare. Alba. cons. 5. in primis verbis, Don Anton. de Padilla in l. transigere, n. 4. C. de transac. Did. prac. q. 27. n. 2. Et dicit Alber. in l. eum quem temere. in principio, n. 3. in fi. ff. de iud. ꝙ communis vsus iudiciorum seruat etiam in criminalibus, vt victus victori condemnetur in expensis. Et loquendo de damnis, dicit Card. Alex. in ca. libellorum, col. 2. in fi. 2. q. 8. ꝙ quo ad damna, & interesse partis læsæ potest iudex habere rationẽ eorum, siue procedat per accusationem, siue per inquisitionem, subdens, ꝙ ita firmant communiter Doctores, quem refert Diaz in prac. cri. c. cxliij. Contrariam verò sententiam, ꝙ scilicet accusator qui succubuit, non sit condemnandus in expensis, neque in damnis multi tenuerunt. Et dcit Alb. in l. athletas. §. calumniator, in fi. ꝙ illam tenent cõiter Doctores. Et dicit Bald. in l. qui crimen, post n. 28. C. qui accus. non poss. ꝙ illam opi. confirmat practica & experientia, & quòd ipse nunquam vidit talem condemnationem expensarum in causa criminali, quem refert Anan in c. accedens, post nu. 11. de accus. Dicit etiam Card. Alexan. in d. §. de episcopi. in fi. ꝙ in sacro palatio rarò vidit cõdemnari fiscum in expensis, neque procuratorem fiscalem, & si vnquam fuit condemnatus in expensis, nunquam meminit vidisse talem condemnationem exigi. Pro resolutione huius articuli scire debes, quòd duplex est calumnia, vera scilicet, & præsumpta. Vera calumnia dicitur, quando quis sciens, aut scire debens aliquem esse innocentem, proponit contra eum accusationem aut querelã. Præsumpta autem calũnia est, quando accusator non probat delictum, vel quando post cœptum iudicium ab accusatione desistit, nam his casibus præsumitur calumniari, vt infrà statim dixi. Dic ergo, quòd aut agitur de præsumpta calumnia, & verum est, quod dicit Baldus, in loco præallegato, quòd rarò vel nunquam solet accusator in expensis condemnari. Et hoc, ne querelantes metu huiusmodi condemnationis deterreantur ab accusando, & delicta impunita remaneant. Aut agitur de vera calumnia, & tunc, aut iudex

aut iudex procedit simpliciter super accusatione seu querela partis,& debet accusator,qui calumniatus est condemnari in expensis,& damnis.aut verò procedit simpliciter ex officio,& sic solummodo instante fisco,& non debet procurator fisci,neque iudex condemnari in expensis, quia de ipsis officialibus lex bene presumit.aut procedit ex officio, sed alio instigante, vel procurante inquisitionem,& tunc talis promotor,siue instigator si verè fuerit calumniatus, pariter est in expẽsis condemnandus. In hoc autem ducatu habemus decretum in nouis constitutionibus in ti.de accus.c.si quis quempiam,ꝙ ille,qui aliquem calumniosè detulerit,accusauerit vel notificauerit, condemnetur in duplicatis expensis versus partem,vltra pęnas à iure inflictas.Et ita vidi multos in facto condemnari, vidi etiam quandoque falsos accusatores,& notificantes corporaliter puniri.vt dixi ĩ.q.81.ver.sed quæro. Quid autem in denunciatore, an sit in expensis condemnandus, si contenta in denunciatione non probat, dixi s̃. q.7.ver.sed nunquid.

5 Vnum autem scias in hoc proposito,ꝙ quamuis in foro contentioso quis teneatur de damno, & iniuria alteri illatis etiam ex leui,& leuissima culpa, tamen in foro conscientiæ non tenetur, nisi de damno illato per dolum vel latam culpam.Et hæc est communis opi.vt attestatur Bero.in c.dilecti filij.n.77.de arbi.Mench.controuers.illust.c.28.n.19.quod nota.

6 Dixi s̃. ꝙ accusator eo ipso, ꝙ non probat suam accusationem, præsumitur calumniari. Ita dicit gl.in c.2.in ver.calumniandi.de cal.quam attestatur esse communiter approbatam Apost.ad Ang. de malef.in ver.&ad querelam,post n.7.ita etiam communiter teneri ait Ab.in c.calumniam, n.3. de pœ.Io.Fantu. quem refert Card.Alex.in c.qui non probauerit. vers. sed an præsumatur, 2. q. 3. Idem Car.Alex.in c.si quem pœnituerit.§.notandum,n.7.2.q.3.quem refert Villalob.in sua collecta com.opi.litera C.nu.2. Hanc etiam esse com. opi. attestantur scrib. in d.c.2. de cal. & in specie Abb.n.5.in fi.& Maria.n.7.& Ana.n.19.& Fel.n.6.Are.in c.super his,n.27.in fi.de acc.Bos.in ti.de acc.n.19.Quod tamen intelligendum est,vt non procedat in eo,qui accuset,vel ex necessitate officij,vt in tutore, vel propter immẽsum dolorem, vt in matre accusante aliquem de morte filij, vel propter atrocitatem criminis, prout est hæresis vel læsæ Maiest.vt per Ab.& alios in locis præal.

7 Sed quid si accusator tempore porrectæ accusationis iurauerit de calumnia,iuxta ea quæ dixi s̃. q.18.ver.dixi etiam,nunquid erit excusandus ab hac præsumptione calumniæ, quæ contra eum oritur,ex eo ꝙ accusationem nõ probauit? Resp. ꝙ non, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d.c.calumniam, n.4. Hanc etiam opi.dicit esse communem Ale.in l.properandum, §.sin autem vtraque,n.21.C.de iud. Afflict.in 2.par.const.Regni,rub.13.n.9.& rub.62.n.5.Card.Ale.in d.c.in primis,§.de episc.col.3.ver.sed primum,2.q.1. Et dicit Sal.in d.l.qui crimen,n.14.C.qui acc.poss.ꝙ hoc seruat communis practica. Dicit etiam Alb. in d.§.calumniator,n.1.quòd ita vidit in iudiciis communiter obseruari.Si tamen vis conuincere querelantem de calumnia,potes illum interrogare,an velit vti querela,& probationibus superinde factis, eo quia intendis illum quereiare de falso, & si ille respondeat, ꝙ vult vti, eo casu potest tanquam sciens de falso puniri, si querela tanquam falsa conuincatur. Et hic modus interrogandi est approbatus à iure, & de consuetudine obseruatur, vt attestatur Bos.in ti.de accus.n.24. Faciunt ea quæ dixi s̃.hoc eo.lib.§.falsum,vers.vtens falso,& ver.vtens dicto.

8 Sed pone, ꝙ accusator habeat pro se aliqua euidentia indicia,puta famam,vel auditum à fide dignis,vel quid simile, nunquid accusabitur,etiam si defecerit in probatione? Resp. ꝙ sic, & est cõis opi.vt attestatur Ab.cons.78.post nu.j.ver.venio nunc.lib.j. quem refert Pract.Conr.fo.231.n.17. Et dicit Bar.in l.cùm quidam.§.quod dicitur.n.3. ff.de acq.hæ.millies obtentum fuisse,ꝙ accusans aliquem de maleficio,de quo contra eum erat fama,non potest puniri tanquam falsus accusator, quem refert Guid.Pap.decis.446.vox publica. n. j.& Affli.in j.par.consti.rub.22.nu.11. & Diaz in pract.cri.can.c.59. Idem etiam operatur dictum vulnerati morientis, vt.s.excuset hæredem accusantem à præsumptione calumniæ,vt dixi s̃.q.21. ver.assertio vulnerati.&secundum hanc opi.pro quodam instigatore in facti contingentia, consuluit Io.de Amicis, cons.51. & pariter pro quodam denunciatore consuluit Crauet.cons.178.

9 Sed quæro, nunquid calumniator possit in eodem iudicio condemnari, an autem opus sit nouo processu? Resp. ꝙ potest etiam in eadem sententia condemnari vno contextu:oportet tamen absolutoriam accusati in ordine pręcedere,&successiuè non diuertendo ab alia, accusatorem de calumnia condemnare & ita communiter tenetur, vt ait Sal.in l.j.n.3. C.de cal. Et practica est,ꝙ iudex prius faciat statui accusatori terminum ad allegandum,quare non debeat de calumnia condemnari,& vbi nihil deducat,ꝙ releuet,illum poterit in eadem sententia condemnare. ita dicit Bar.in l.athletas.§.calumniator.n.6. ff.de his qui no.inf. aliàs enim opus esset alia instantia,& alio processu.Quòd nota,ne erres:nam si condemnares aliquem de calumnia, non statuto ei termino prædicto,posses in syndicatu puniri,vt dicit Ang. de malefi.in ver.& ad querelam.n.70.

10 Sed hic incidenter quæro,nunquid secuta absolutione rei,qui erat in carceribus detentus,possit custos carceris illum retinere pro expensis in carceribus factis? Resp. Aliqui dicunt,ꝙ de iure non potest illum retinere, sed debet relaxare, & postea contra eum agere.Sed certè quicquid sit de iure,aliud de consuetudine obseruatur,vt dicit Gui. Pa.dec.448.si carceratus.quẽ refert Chas.sup cõs. Burg.ti.des confisc.§.j.n.34.Pract.Iod.c.17.n.17. nam custodes neminem relaxant, nisi prius illis fuerit pro expensis satisfactum. Et hoc toleratur per superiores,qui reuera si custodes cogerentur via ordinaria expensas à carceratis post eorum relaxationem repetere,credo ꝙ eorum officium illis esset damnosum.

QVAESTIO LXIII.

1 *Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis criminalibus.*

Et quid

Et quid si sint ciuiliter intentatæ ibid.
2 *Et quid si plusquam sit semiplenè probatum?*
3 *Et quid si agatur de imponenda pœna pecuniaria?*
4 *Iuramentum purgationis an sit deferendum reo in causis criminalibus?*
5 *Et an etiam in foro seculari?*
6 *Purgatio legalis an locum habeat in causis criminalibus?*
7 *Accusator qui offerat se velle stare cum reo in tortura, an sit audiendus?*
8 *Et quid si offerat probationem per duellum?*
9 *Duæ semiplenæ probationes an iungantur in causis criminalibus?*
10 *Fama & vnus testis de visu, an plenè probet in criminalib.*

1 Sed quid si accusator plenè non probauerit intentionem suam, sed tantùm semiplenè, & petat sibi deferri iuramentum in supplementum probationis, nunquid erit audiendus? resp. ꝙ nõ, nam in causis criminalibus non defertur tale iuramẽtum, & hæc est communis opi. vt attestatur Ale. in l. 3. n. 12. ff. de iureiu. quem refert Simanc. de hæret. c. 50. n. 2. Ias. in rep. l. admonendi, n. 224. ff. de iureiu. quem refert Pract. Conr. fo. 154. post nu. 5. Apost. ad Ab. in c. iuramentum, sub n. 13. de iureiu. Dec. cons. 37. in fi. Ias. in l. ait prætor, in pr. n. 19. ff. de iureiur. Apost. ad Fel. in c. in omni, sub n. 5. de testi. Ign. in rep. §. non aliàs, post n. 201. ff. ad Syl. quem refert Herculan. de probanda nega. n. 235. Gom. Arias super l. 74. Tauri, n. 36. Villalp. in rep. l. 22. nu. 3. Quæ quidem conclusio absque difficultate procedit in causis merè criminalib. & criminaliter intentatis, & ita hanc esse communem opi. attestatur Marsil. in l. maritus, n. 12. ff. de quæst. Sed si esset ciuiliter mota, vtique secũdum aliquos esset locus huic iuramento, præsertim si non esset actio famosa. Vide quæ dixi j. li. 7. §. iuramentum.

2 Scias autem, ꝙ (secundum aliquos) si probatio sit plusquam semiplena, eo casu si probitas partis concurrat, debet etiam in causis criminalibus ei deferri iuramentum in supplementum probationis. Et hanc videtur sentire esse communem opi. Cur. iun. in d. l. admonendi, post n. 67. ver. postremò nota, quem refert Ceph. cons. 141. n. 29. li. 1. Quam tamen ego in practica de facili non admitterem, præsertim si ageretur de pœna corporali etiam leui imponenda.

3 Scias etiam, ꝙ si esset causa criminalis, pro qua imponi deberet pœna pecuniaria, eo casu vtique posset deferri tale iuramentum. Et hæc est communis opi. vt dicit Alex. cons. 66. post n. 1. lib. 1. quem refert Ias. in rep. d. l. admonendi, nu. 225. & in d. l. ait prætor. in pr. post n. 21. ver. istam principalem, & Mars. in d. l. maritus, nu. 16. & Crott. in tract. de testi. n. 307. & Apost. ad Fel. in d. c. in omni, s. all. & pract. Contra. in loco præal. & Cæph. in d. cõs. 141. post n. 20. & Villalp. in d. c. 22. post n. 3.

4 Solet etiam quandoque accusatore non probante deferri reo iuramentum, quod appellatur purgationis, & hoc etiam si reus ipse nihil probauerit. & hæc est communis opi. vt dicit Soc. in d. l. ait prætor. in pr. ver. circa secundum. Hoc tamen iuramentum purgationis locum habet, quando contra ipsum reum non adsunt indicia, quæ ad torturam sufficiant. Et quamuis olim nõ esset in vsu nisi cum clericis, vt dicit Simancas de hæret. c. 54. in fi. hodie tamen præsertim in causis hæresis seruatur etiam cum laicis, & cum tanto rigore, vt reus deficiens in purgatione habeatur pro conuicto, & puniendus sit pœna ordinaria delicti, de quo imputatur. Et hanc sententiam dicit esse communiter approbatam Simanc. in loco præalle. nu. 7. subdens, quòd ita fuit obseruatum superioribus annis cum quadam obstetrice quæ post reconciliationem solennem iterum capta, defecit in purgatione, & tanquam vere relapsa relicta fuit curię seculari. Forma autem huius purgationis ponitur per Card. Alex. in c. 1. 2. q. 4. quem refert Foller. in pract. cri. can. fol. 298. n. 9. & Simancas in loco præall. nu. 15.

5 Licet autem videatur, ꝙ hęc species purgationis sit potius inuentio, & obseruantia iuris canonici, quàm ciuilis, est tamen in vsu etiam de iure ciuili, vt attestatur Io. de Ana. in c. excom. j. §. qui autem, n. 1. de hæret. prout illum refert Blanc. in practic. cri. fol. 37. nu. 72. Et reperio, quòd Bar. in l. 4. §. si magister. in fi. ff. ad l. aquil. dicit hoc semel fuisse obseruatum Perusij in quodam magistro, qui percusserat suum discipulum. Et illũ refert Ang. de malef. in ver. admanauit, nu. 2.

6 Hoc etiam seruatum fuisse Rothomagi in quodam iuuene, qui in die festo Pentecostes quandã ancillam decrepitam interfecerat, recenset Ign. in rep. §. non aliàs, n. 191. & seq. ff. ad Syll. Dicit etiam Prac. Iod. fo. 125. n. 6. quod hac forma vtuntur frequenter curiæ spirituales, & earum imitatione etiam tribunalia, secularia in Flandria, & aliis in locis. Sed certè in hoc Ducatu non seruatur hoc iuramentum purgationis, vt etiam attestatur Bos. in ti. de sen. n. 75. in fi. sed eius loco succedit iuramentum de veritate dicenda, quod defertur reo in eius examine, iuxta ea q̃ dixi s. q. 45. ver. sed quæro. Vbi igitur non adsint indicia contra reum, quæ sufficiant ad torturam, reus absolui debet. Si verò extent contra eum indicia, quæ ex suis defensionibus non sint sublata, vel elisa, tunc non est locus iuramento, sed deuenitur ad torturam. Et ita quotidie practicatur, vt dicit Blancus in loco præalleg.

7 Sed quæro, pone ꝙ accusator, seu querelans dicat (vt quandoque in facto vidi) Ego volo stare cum reo in tortura, & eum conuincere, nunquid erit audiendus? Resp. ꝙ non, quicquid dixerit gl. in l. interdum. §. qui furem, in verbo, damnato. ff. de fur. quam dicit esse communiter reprobatam Mantua centuria prima, nume. 12. Hic enim modus probandi non est à iure approbatus, & si hoc admitteretur, quotidie multa sequerentur absurda. Idem etiam dicendum esset si reus proponeret vt accusator torqueretur, offerens se pariter velle sustinere in tortura contrariũ, quod in facto aliàs contigisse narrat Paris Put. de synd. fo. 492. cap. 13.

8 Sed quid si dicat accusator, ꝙ vult probare suam accusationem in singulari certamine cum accusato? dixi in meo libello de duello, qui nondum est impressus in prima parte.

9 Tu scis, ꝙ in causis ciuilib. duæ semiplenę probationes iunguntur ad faciendam plenam probationem, vt dixi infrà li. proxim. Quæro, nunquid idem sit dicendum in causis criminalibus? Resp. Aliq

Aliqui tenuerunt, ꝙ sic.& ita se vidisse communiter obtineri attestatur Alb.in l.2.§.fi.n.2. ff.de excusat. tutor. Contrariam autem sententiam, ꝙ s. in causis criminalib. non coniũgantur duæ semiplenæ probationes, multi etiam tenuerũt. Et hãc dixit esse communem Gratus cons.47.n.7.libr.2. quem refert Simancas de hæret.c. 50.n.2. Alij verò dixerunt, ꝙ si sint plura indicia, quorũ quodlibet in sua specie perfectum sit, sufficiunt ad condemnationem, aliàs secus. & fuit doctrina Bal.in l.si quis ex argentariis.§ j.n.4. ff.de edendo.quam dicit sequi cõmuniter Doctores Bertr. cons.137. in fi.lib.2.in 2.part.&cons.164 in fi.li.7. Tu dic, ꝙ aut agitur de pœna corporali imponenda,&tunc non debent coniungi ad cõdemnandum, aut agitur de pœna pecuniaria imponẽda,& possunt cõiungi etiam ad cõdemnationem, prout etiã videmus, ꝙin huiusmodi causis stante semiplena probatione, potest etiam deferri iuramentum in supplemẽtum probationis, vt dixi s. vers.scias etiam. Bene verum est, quòd si causa esset decidenda per principem, vel eius suprema consilia, credo, quòd plura indicia iungi possent ad condemnationem etiam corporalem, saltem extraordinariã, quod vidi sępissimè fieri per Senatum. Et reperio etiam idem aliquãdo seruatũ fuisse per consilium Neap. vt refert Gram. decis.xj. Senatus enim iudicat secundum conscientiam, prout etiam faciunt domini consiliarij sedentes in prædicto sacro consilio, teste Gram.decis.29.nu.13.

10 Hinc infertur, ꝙ licet in criminalibus fama (secundum aliquos) probet semiplenè, vt dixi s. q.21. ver.Fama sola, & vnus testis de visu pariter etiam probet semiplenè, vt dixi s.ea.q.21.vers.Vnus testis, nihilominus fama cum vno teste non probat plenè in criminalibus, nisi sint aliæ cõiecturæ, vel adminicula. Et est communis opi.vt dicit Crot.in tract.de testibus, num.102. Et generaliter, ꝙ fama etiam si iuncta sit cum alia semiplena probatiõe, non sufficiat in criminalibus ad plenam probationem, tenuit gl.in c.veniens, el j. in ver.Illorum, de testibus, quam sequũtur scribentes, vt dicit Mars. in l.de minore.§.plurimum, n.55.ff.de quæstion. Et illam gl. dicit esse communiter approbatam Dec.cons.210.circa fi.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Tractatur materia torturæ.*
2 *Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam est capite puniendus.*
3 *Priusquam deueniatur ad torturam, debet constare de delicto.*
4 *Tortura non est inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis.*
5 *Vbi delictum aliter, quàm per torturam probari potest, non est reus tormentis subiiciendus.*
6 *In delictis occultis facilius deueniri solet ad torturam.*
7 *Et an adhiberi debeat tortura reo de crimine conuicto, vt illud etiam confiteatur?*
8 *Et an super sociis, & complicibus?*
9 *Tortura inferri non debet nisi præcedentibus indiciis.*
Et quid, in atrocioribus delictis, ibid.
10 *Et quid si reus sit malæ vocis, & solitus delinquere?*
11 *Et quid si sit bannitus & condemnatus in contumaciam?*
12 *Indicia, quæ præcedunt torturam, debent esse legitimè probata.*
13 *Debent etiam esse ad torturam sufficientia.*
Et quæ indicia dicantur ad torturam sufficientia, ibidem.
14 *Et quot indicia requirantur ad hoc vt quis possit subiici torturæ?*
15 *Quæ personæ de iure torqueri possint?*
Et an liber homo, ibid.
16 *Doctores an possint torqueri?*
17 *Personæ positæ in dignitate an possint torqueri?*
18 *Milites an possint torqueri?*
19 *Nobiles an possint torqueri?*
20 *Decuriones an possint torqueri?*
21 *Minores 14. annis an possint torqueri?*
22 *Senes an possint torqueri?*
23 *Mulier prægnans an possit torqueri?*
24 *Clerici an possint torqueri?*
Et an sacerdotes, ibid.
25 *Laicus an possit torquere clericum de mandato Episcopi?*
26 *Iudex an teneatur requirere accusatorem prius, quàm torturam inferat reo?*
27 *Decreta tortura, si reus appellet, an sit supersedendum?*
28 *Et quid si petat sibi dari copiam indiciorum?*
29 *Si plures sint torquendi, à quo sit incipiendum?*
30 *Torquendo non est dandum aliquid, quod comedat, aut bibat per decem horas antequam torqueatur.*
31 *Torturæ gradus qui sint?*
Metus, & suspicio torquendi æquiparatur torturæ.
32 *Carcer an dicatur species torturæ?*
33 *Tortura adhibenda est pro modo indiciorum.*
34 *Tortura an possit inferri die feriato?*
35 *Aduocati, seu procuratores reorum an possint interesse eorum torturæ?*
36 *Torqueri non debet reus modis exquisitis, & non consuetis.*
37 *Iudex excedens in tortura modum consuetum tenetur in syndicatu.*
38 *Reus negans, & in tortura perseuerans, dicitur purgasse indicia contra eum existentia.*
39 *Cautela vt iudex, qui aliquem indebitè torquet, non teneatur in syndicatu.*
40 *Confessio facta in tormentis non sufficit ad condemnandum, nisi reus extra tormenta illam ratificet.*
41 *Et quando fieri debeat huiusmodi ratificatio?*
42 *Et in quo loco fieri debeat?*
Et an sint adhibendi testes, ibid.
43 *Et quid si non ratificet confessionem in tormentis factam, sed illam reuocet?*
44 *Et an vbi reus illam ratificet, ei statui debeat terminus defensionis?*
45 *Reus an possit interrogare de aliis criminibus, de quibus contra eum non adsunt indicia?*
46 *Tortura semel illata an repeti possit?*

1 CAeterum vbi delictũ non sit plenè probatum contra reum, videndum est, an contra eum subsint indicia sufficientia ad torturam, quæ per ipsius rei defensiones sublata, aut elisa non fuerint. Et eo casu debet iudex decernere deueniendum esse ad torturam.

2 Antequam tamen iudex aliquem ponat ad torturã, debet animaduertere, ne id iniustè faciat, nam iudex qui ponit aliquem ad torturã iniustè, ipse est capite puniendus. Et hæc est cõis opi. vt dicit Mars.in l.quæstionis modum, n.73.ff.de quæstio. & in l.j.§.præterea, n.7.in fi.ff.ad leg.Cor. de sicar. & in prac.crim.§.expedita, n.87.in fi.quem refert

Sapia.in l.j.in prin.n.7.ff.quod quisque iuris,& Apostil.ad Crot.de testibus,post n.96.in ver.Modica, & Apost.ad Riminal. cons.6.sub n.18.& Boss. in ti.de tortura.n.31.& Petr.Calef.inter cōsilia criminalia diuersorum,cons.93.in fi.lib.2.& cōs.94. n.4.eo.vol.& Pract.Conradi,fol.314.versi.debet etiam. Et contra iudicem,qui indebitè quendam torserat,cōsuluit Barb.cons.47.lib.j.Scias tamen, ꝙ hæc opi.non seruatur in practica, nam vbi non sequatur mors ipsius rei, non solent iudices puniri pœna capitis, sed tantùm pœna extraordinaria. In regno autem Neap.adest constitutio imponens iudici iniustè torquenti pœnā carceris biennalis, & publicationis tertiæ partis bonorum, quam fuisse executam contra quendā assessorem refert Gram. cons.xv.in fi.vbi in facti contingentia ita consuluit.Sed in omnem casum debent iudices cautè, & consideratè ad torturam reo infligendam procedere,nam si reus in tortura ei indebitè illata moreretur, fortè posset eo casu seruari cōmunis opi. quamuis ego etiam hoc casu illam non seruarem, nisi appareret ꝙ iudex aut propter inimicitias, aut propter pecuniam, vel aliter corruptus id fecisset, tunc enim nō excusarem illum à pœna ordinaria homicidij.Quid autem si iudex in tortura modum excesserit, ita vt reus mortuus sit,dixi ͥ.ver.iudex autem.

3 Debet autem iudex ante omnia considerare primò,vt constet de delicto, iuxta ea quæ dixi s.q.4. & q.lv. ver.Potest etiam, licet hoc malè seruetur in pract. vt dicit Brun.de indic.& tortura, fol. 57. nu.11.in fi.quia statim,ꝙ aliquis dicit sibi aliquid subtractum fuisse,absque eo ꝙ aliter constet,torquentur suspecti de furto, quod etiam dicit hodierno tempore seruari Pract.Casoni, fol.67.n.6. Sed certè iudices, & qui consideratè procedunt, neminem ponunt ad torturam, nisi prius de delicto ipso appareat,vt dixi in locis preal.Et ideo miratus sum, ꝙ Senatus iusserit torqueri quendam Simonem Hebræum, qui delatus fuerat, ꝙ puellam Christianam vitiasset, & deinde ad occultandum scelus morti tradidisset, licet de cadauere non constaret,17.Febr.1555.A.C.

4 Præterea debet iudex considerare, an delictum tale sit, pro quo quis de iure sit tormentis subiiciendus, s. ꝙ pro eo ingeratur pœna corporalis, nam vbi non ingeritur nisi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiua, non est ad torturam procedendum. Cùm enim tortura sit grauis afflictio,certè non debet maior pœna inferri reo non conuicto, nec cōdemnato, quam esset inferenda ex ipsa condemnatione,vbi esset de crimine conuictus, vel confessus. Vbi verò pœna corporalis imponitur,solet indistinctè ad torturam procedi, & licet aliqui tenuerint, ꝙ non sit locus torturæ nisi in grauioribus maleficiis, nihilominus communiter seruatur,ꝙ etiam super leuibus fiunt torturæ,prout attestatur Alb.in l.edictum, n.4. ff.de quæstionib.

5 Debet etiam iudex aduertere,an delictum aliter, quàm per torturam probari possit, nam regulariter ad torturam deueniri non debet,nisi in subsidium, quando s.aliæ probationes haberi nō possunt, & ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Prac.Conr.fo.289. post nu.6.& ita obseruat consuetudo,vt dicit Ang.in l.fi. post n.4. C.de quæst. Boer.decis.163.n.1.Et ideo si aliter constet de delicto,reus torqueri non debet.Et hanc dicit esse cōmunem opi.Mars.in l.j.in prin.n.7.ff.de quęst.quē refert Did.Prac. q.25.fo.166.col.3.vbi etiā subdit, ꝙ iudices aliter obseruantes tenentur in syndicatu,quē refert Prac.Conradi,fol.288.n.2.Idem dicit Mar.in prac.cri.§.nunc videndum, n.25.& cōs. lj.n.52.quem refert Prac.Iodo.c.35.nu.3.& Pract. Carer.fol.160.post n.188. ver.item ad torturam.

6 Et ideo dici solet, ꝙ iudices facilius debent procedere ad torturam in delictis clàm commissis, quàm in his,quæ palàm commissa sunt.Et hęc est communis regula,vt dicit Igneus in l.j.§.serui ap. n.75.ff.ad Sylla.nam ea,quę in occulto committi solent, difficilius probari possunt, vt est venenatio,falsum,adulterium,& similia:meritò in illis facilius est ad torturam deueniendum.

7 Scias etiam, ꝙ plerunque iudices, licet delictum sit plenè probatum,etiam per testes de visu, solēt nihilominus adhibere torturam, non vt amplius constet de delicto, sed solùm vt reus fateatur delictum, de quo cōuincitur,ne per appellationem illud, quod fuerit pronūciatum, suspendi contingat. Et dicit Bal.in l.1.nu.9. C.de iuram.cal.quòd ita seruant iudices de consuetudine. quem refert Paris Put.de synd. fol.453.nu.3.Idem etiam dicit Bald. cons.364.n.3.lib.3.& in l.2.n.9.C.quorum app.non recip.quem refert Pract.Carer. fol.21.n. 34. Dicit etiam Anto. de Alex. in quibusdam Apostil.ad Bart.in l.j.§. si quis vltro.ff.de quæstio.ꝙ hæc est communis practica,& ꝙ ita communiter obseruatur, prout illum refert Gramma.cons.j.n. 3.& voto j.n.3.& super const.Regni,fol.24.n.33. Dicit etiam Igneus in l.& si certus,n.10.ff.ad Sylla.ꝙ hanc praxim tota pene Italia,& maximè ineruditi causarum criminaliū iudices, & assessores obseruant, sub colore, quòd velint reos interrogare super sociis, & complicibus, vel super aliis criminibus. Et dicit Paris Put.de synd.fol.462.n. 9. ꝙ hac cautela vtuntur iudices malitiosi, quem refert Pract.Carer.fol.161.vers.Limita nisi.Hanc tamen Practicam laudat Bal.in d.l.j.& 2.quem sequuntur communiter omnes criminalistæ, vt dicit Foller.in pract.cri.cano.fol.258. nu. 5. Et dicit Papo libr.24.tit.9. Arresto j. quòd Parlamentum Parisiens. consueuit reos etiam conuictos tormentis subiicere.

8 Veritas est, quòd in hoc Ducatu rei conuicti, vel confessi, vel condemnati interrogantur & torquentur super sociis,& super aliis criminibus,sed non interrogantur super principali delicto cōtra se ipsos vt confiteantur, & sic non seruatur illa practica, de qua s.dictum est, prout neq; in Francia illam obseruari dicit Chass. super consuetud. Burg.in tit.des iustic.& droits d'icelles.§.5.in ver. s'il n'a grace.post n.40.subdens ꝙ male faciūt qui id faciunt. Quando autē tales rei torquentur (vt dixi)super sociis,& complicibus,& super aliis criminibus,debet iudex prius protestari,ꝙ id facit sine præiudicio confessi, & conuicti criminis, vel (si sint condemnati)sine pręiudicio cōdemnationis. Et hæc est communis obseruātia,vt dicit Cæpol.cons.32.col.pe. ver.nec potest dici, quem refert Gom.c.13.delictorum,post nu.20.versi.& in tantum, & Boss.in tit.de sent. n.70. & dicit Alber. in rubrica,C.de quæst.post n.9. quòd fatuus esset

iudex

iudex, qui torqueret aliquem, contra quem esset probatum plenè, nisi id faceret cum protestatione, ꝙ non intendit eum torquere super probatis, debetque facere, ꝙ talis protestatio appareat in actis, aliàs enim vbi quis interrogaretur super crimine ipso, de quo esset confessus, aut conuictus, sine tali protestatione, & in tormentis negaret, & persisteret in negatiua, diceretur purgasse indicia, & probationes contra se existentes, & esset ab soluẽdus, vel saltem non posset in pœnam ordinariam condemnari. Vide quæ dixi ĩ.vers. Illata reo. Debent etiã iudices, torquendo reos super sociis, & super aliis criminibus, moderatam torturam inferre, neq; iuris terminos excedere, vt dicit Igneus in loco præallegato.

9 Dixi etiam, iudicem animaduertere debere priusquam reum tormentis subiiciat, an contra eum subsint indicia. Regulariter enim non est à tortura incipiendum, vt communiter dicitur teste Zasio cons. 19. n. 31. in fi. libr. j. Et in hoc debet iudex esse valde circunspectus, quia si torqueret aliquẽ sine indiciis, posset grauiter puniri in syndicatu. Vide quæ dixi ĩ.vers. Dixi quoq;. Et dicit Tho. de Piperata in tract. de fama. n. 58. ꝙ caueant sibi potestates, & iudices, ne prætextu arbitrij procedant ad tormenta sine aliquo indicio, quia saltẽ vnum debet habere indicium, per quod moueatur animus ipsorum, ꝙ accusatus sit culpabilis maleficij, de quo imputatur, subdens, ꝙ licet in procedẽdo possint omittere ordinem, & solennitatem iuris, ex consuetudinaria, & communi interpretatione arbitrij, nõ tamen prorsus possunt, vel debent omittere. Vide quę dixi s̃.q.31. ver. Arbitrio atque balia. Debẽt igitur omnino indicia præcedere torturam, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Bologni. in additio. ad trac. de tormentis, Gui. de Suz. n. 29. Et ideo etiam si post torturam illatam legitima superuenirent indicia, non propterea tortura non præcedentibus indiciis illata legitimaretur. Et ita tenent communiter Doctores, & aduocati, vt dicit Alber. in l. maritus, nu. 4. ff. de quæstionib. Vide quæ dixi s̃.q.lv. ver. Si verò. Et hæc conclusio locum habet non solùm in minoribus delictis, sed etiam in maioribus, & atrocissimis, imò etiam in crimine læsę Maiestatis, prout etiam eo casu attestatur esse communem opi. Brun. de indi. & tortura, fol. 93. nu. 6. quem refert Pract. Conradi, folio 300. in prin.

10 Sed pone, quòd reus sit solitus delinquere, & aliàs sit malæ vocis, conditionis, & famæ, nunquid poterit sine aliis indiciis poni ad torturam? Resp. Aliqui dicunt ꝙ sic, & dicit Marsi. in pract. cri. in §. diligenter. nu. 99. & seq. quòd in hoc conueniunt ferè omnes Doctores, prout illum refert Nouel. in prac. cri. fol. 41. n. 54. Sed certè ego nõ inuenio Mars. in libro meo hoc explicitè dicentem in loco præall. licet multos referat ita tenentes, quinimo ipse tenet contrariũ, prout ego etiam teneo, quia si ex eo solo possent iudices reos tormentis subiicere, quia aliàs deliquissent, haberent nimis latas habenas, quod non est permittendum propter imperitiam multorum. Et certè in hoc Ducatu illa opi. non seruatur, nisi in vilibus personis, prout sunt isti vagabundi, qui soliti sunt furari, & similes.

11 Sed nunquid bannitus, & condemnatus in contumaciã poterit torqueri sine aliis indiciis pro veritate delicti? Resp. Bal. in l. j. nu. 13. in fi. C. de hæred. instituendis, tenuit, ꝙ sic, & hanc dicit esse cõmunem opi. Foller. in prac. crim. fo. 309. n. 8. Hæc tamen decisio videtur reddi valde dubitabilis ex his quæ dicit Boer. decis. 163. n. 5. & post eum Foller. in loco præall. Tu itaque dic, ꝙ aut loquimur in bannito, & condemnato qui postea fuerit captus. Et de tortura huic inferenda super veritate delicti non est tractandum, sed solummodo de exequenda condemnatione, vt dixi ĩ.q 96. vers. quæro nũquid. Bene posset torqueri super sociis, & complicibus, & super aliis delictis, iuxta ea quę dixi suprà ver. Veritas est. Aut loquimur in bannito, qui sit admissus ad nouas defensiões, prout videtur loqui Bal. in loco præal. Et hoc casu vtique poterit torqueri ad veritatem delicti eruendam propter solum bannum, & condemnationem, etiam quòd nulla alia contra eum legitima subsint indicia, & ita procedat communis opi. Et si dicas (vt considerant Boer. & Folle. in locis præallegatis) quòd nõ videtur posse in facto verificari hæc communis conclusio, cùm inquisitio, & bannum nõ valeant nisi præcedentibus legitimis indiciis, & consequenter, quòd super tali banno nullum potest fieri fundamentum? Resp. quòd imò potest verificari in multis casibus, puta si processum sit ad inquisitionem ex cõscientia principis, nam eo casu procedit, & valet inquisitio, etiam aliis indiciis non præcedẽtibus, vt dixi s̃.q.6. ver. Præterea scias. idem etiã si processum sit ex dispensatione Senatus, vt sæpe fit, vel per inquisitionem vel præceptis pœnalibus, non præcedentibus legitimis indiciis, sed solummodo suspicionibus, vel coniecturis, vt dixi s̃.q.31. versi. Item quæro. Præterea etiam, tu scis, ꝙ multa indicia sufficiunt ad formandam inquisitionem, quæ non sufficiunt ad torturam, vt dixi s̃.q xx. ver. Ad formandam, si ergo inquisitus vel citatus, in aliquo ex prædictis casibus permiserit se banniri, poterit deinde, si admittatur ad nouas defensiones, torqueri ex solo banno, & illis qualibuscunque indiciis, etiam ꝙ aliàs non essent sufficientia ad torturam. Pariter etiam, si iste bannitus admissus ad nouas defensiones probauerit in suis defensionibus talia, ex quibus sint sublata vel elisa omnia indicia contra eũ existentia, adhuc tamen propter solum bannum, seu contumaciam poterit torqueri. Et sic vides, ꝙ in omnibus istis casibus optimè potest verificari cõis opi. Et ita pluries vidi in practica obseruari.

12 Nam non sufficit adesse aliqua indicia contra reum ad hoc vt torqueri possit, nisi etiam illa indicia sint legitimè probata. Quomodo autem indicia probentur, dixi s̃.q.22.

13 Dixi quoque non sufficere, quòd adsint indicia contra aliquem, & quòd ea legitimè probata fuerint, nisi etiam illa sint ad torturam sufficientia. Et hoc iudices Deum timentes debent semper præ oculis habere, ne aliquem iniustè tormentis subiiciant, vt neq; ipsi in syndicatu teneantur, vt dixi s̃.versic. Antequam tamen. Et dicit Afflict. ꝙ ipse semel respondit regi Federico etiam interroganti, ꝙ neq; etiam de auctoritate regia non poterat mandare hominem torqueri, contra quem non extabant indicia sufficientia, quem refert, & dicit se idem respondisse Cardinali Columnæ Proregi

Neap. Gram. voto 32. n. 9. Dixi s. ver. Dixi etiam. In hoc autem quæ dicantur indicia ad torturam sufficientia, scire debes, ꝙ in materia indiciorum, & torturæ propter varietatem negociorum & personarum non potest dari certa doctrina, sed remittitur arbitrio iudicis. Ita dicunt communiter Doct. vt ait Bart. in l. fi. n. 5. ff. de q. Simanc. de hær. c. 63. nu. 8. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. cons. cj. in litera O. lib. 2. & cons. 198. in litera N. e. vol. Brun. de ind. & tort. fol. 22. n. 1. & dicit Sal. in l. fi. n. 7. C. de quæstion. ꝙ ita dicunt omnes Doct. Idē dicit Ant. de Canar. de qō. in 2. memb. n. 8. Hanc etiam dicit esse communem opi. Io. de Amic. cons. 134. n. 1. Et dicit Bal. cons. 95. n. 6. li. j. ꝙ ita tenent cōmuniter Doct. Et dicit Pract. Iod. c. 36. n. 2. ꝙ in hoc conueniunt omnes Doct. sententiæ. Si tamen vis videre aliquas quæstiones in specie circa nonnulla indicia, an sint ad torturam sufficientia, vide s. q. 21.

14 Sed quæro, quot indicia requirantur ad hoc vt quis possit torqueri? Resp. Aliqui tenent ꝙ vnum indicium sufficiat, & dicit Pract. Iodo. in d. c. 36. n. 30. ꝙ ita ad vnum Doct. omnes asserunt. Alij verò distinguunt, ꝙ aut indicium est proximum maleficio, & sufficit vnum indicium ad torturam, aut verò est remotum à facto, & tunc reus propter vnum tale indicium non debet torqueri, sed plura requiruntur. Ita dixit Bar. in l. fi. n. 6. ff. de q. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Boss. in tit. de ind. nu. 71. Et hanc dicit esse communem opi. Io. de Amic. cons. 127. nu. 26. & cons. 131. nu. 6. Blanc. de ind. n. 150. quem refert Villalob. in sua collecta commun. opi. in litera I. n. 17. Natta cons. 42. nu. 6. Michellus patrocinio 46. nu. 13. Hanc etiam appellat doctrinam omnium Doct. Aug. ad Ang. de malef. in ver. Fama publica, post n. 52. Et ita seruari attestatur Alex. in d. cons. 77. n. 12. lib. j. quem refert Pract. Conr. fol. 298. n. 30. in fi. Cæterum quicquid sit de iure, Doct. indistinctè dicunt, ꝙ de consuetudine in practica seruatur, quòd per vnum indicium proceditur ad torturam. Ita attestatur Io. And. in add. Spe. in ti. de præsumpt. §. species, sub n. 3. in verb. In l. vnica, quem refert Alex. in d. cons. 77. in fi. & Ias. in repet. l. admonendi, nu. 168. in fi. & Gramma. cons. cri. 17. n. 18. & Ant. de Canar. de quæstio. in 2. membro, n. 33. in fi. & Gomez Arias super l. 74. Tauri, post nu. 18. Ita etiam communiter seruari in iudiciis attestatur Alber. in l. si quis alicui, n. 2. C. ad l. Iul. Maiest. Paris Put. de syn. fol. 447. c. xj. circa fi. & fol. 469. n. 49. Mars. in practica criminali §. diligenter, n. 11. Afflict. super j. parte consti. Regni, rub. 27. n. 3. Et ita in hoc Ducatu seruatur. nam ex vnico indicio legitimè probato, siue sit proximum, siue remotum à facto, vt plurimum reus subiicitur tormentis, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dicta sunt s. q. 21. vbi dixi, an sola fama, fuga, inimicitia, minæ, & huiusmodi, quæ sunt remota à maleficio, sufficiant ad torturam.

15 Vbi subsint legitima indicia legitimè probata & ad torturam sufficientia, restat tantummodo vt iudex aduertat, an reus fortè sit talis persona, quæ de iure prohibeatur subiici tormentis. Videamus igitur quæ personæ torqueri non debeant. Et in hoc articulo facienda est generalis conclusio, ꝙ regulariter omnis ille torqueri potest, qui non reperitur prohibitus. Et hæc est communis opin. vt dicit Ant. Gom. c. 13. delictorum, n. 3. Scias autem ꝙ aliqui dixerunt ꝙ liber homo torqueri non potest, sed contrarium proculdubio verius est. Et in hoc non est dubitandum, quia de eo sunt textus expressi, prætereaque ita seruat generalis consuetudo, vt attestatur Guid. de Suz. in tract. de ind. & tortura, n. 82. Iac. de Beluis. in pract. cri. in rub. de quæstionib. num. 7. & quotidie videmus de facto obseruari. De seruis autem non est dubium, ipsi enim in quocūque crimine siue publico, siue priuato, & in quacunque causa possunt torqueri, vt dicit Bart. in l. diuus, nu. 1. ff. de quæst. & est communis opin. vt attestatur Practic. Conradi, folio 299. nu. 32.

16 Quæro, an Doctores [a] possint de iure torqueri?
a Respond. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Paris Put. de synd. folio 238. post numerum 9. Ita etiam communiter teneri attestatur Pract. Carer. fol. 145. post n. 180. ver. excipiuntur. Ita etiam de consuetudine obseruari attestatur, ni fallor, Iaco. de Beluis. in prac. cri. in rub. de quæstio. n. 17. Et licet Gand. de malef. in ti. de quæstio. nu. 38. quem multi pro Bart. allegant, dicat, quòd hoc de consuetudine non seruatur, prout etiam idem attestatur Odof. in trac. de quæstionib. in fi. & Guido de Suz. in trac. de ind. & tort. n. 108. & Paul. de Eleaz. in c. grauis, de depos. quem refert Brun. de ind. & tort. fol. 82. & Paris Put. de synd. folio 462. post n. 6. & fol. 474. c. 3. post n. 5. quod etiam se vidisse obseruari attestatur Ant. de Canar. de quæstio. in 4. membro, num. 3. Nihilominus talis consuetudo de iure nihil valet, & ideo non est obseruanda, & ita communiter tenetur, vt dicit Carer. in loco præalleg. quem refert Duennas regu. cxc. in quarta ampliatione. Hanc etiam dicit esse communem opi. Boss. in ti. de ind. num. 111. Et in hoc Ducatu ita obseruatur, ꝙ Doctores nō subiiciuntur tormentis. Et ita rescripsit Senatus prætori Placentiæ in causa cuiusdam Doctoris Marlia. 24. Octobris 1555. P. N.

17 Item quæro, nunquid personæ positæ in dignitate possint torqueri? Resp. quòd non, neque vti rei contra se ipsos, neque tanquam testes contra alios. Et est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de tortura testium, n. 7. secundum quam expresè iussit Senatus abstinendum esse à tortura contra D. Hieronymū Pecorarium, eo quia esset feudatarius, licet prius ordinasset illum esse torquendum, 5. Nouemb. 1558. A. C.

18 Quæro etiam, nunquid milites possint de iure subiici tormentis? Resp. ꝙ non, & est text. in l. milites, C. de qōnib. Et hoc quidem in militibus antiqui temporis nullam habet difficultatem. Sed quid in militibus nostri temporis? Resp. ꝙ & ipsi gaudent hoc priuilegio, vt torqueri non possint, & est communis opi. vt dicit Grill. de quæstio. & tortura in 6. q. principali, n. 3. Et dicit Bos. in tit. de indic. n. 104. quòd ita communiter concluditur. Hoc tamē intellige, vt procedat in his, qui hodie no tempore appellantur Equites, vt declaraui s. lib. 2. §. miles. Et in capitaneis, seu ductoribus militum, secus autem in militibus priuatis, nam illi

ADDITIO.

a ¶Adde Lud. Rom. sing. 282. n. 3. sing. 494. Hipp. de Mars. sing. 556. n. 3. Gabr. Sarayn. in add. Maches. sing. 59. n. 2.

quotid

quotidie torquentur. Et in hoc nullus dubitat, vt dicit Bos. in loco præallegato. n. 108.

19 Vlterius quæro, nunquid nobiles possint de iure torqueri? Resp. quòd non, & est text. in l. nullus, C. ad l. Iul. maiesta. Sed hæc opi. non seruatur in hoc Ducatu, prout etiam nec seruari in Francia attestatur Gul. de Bened. in 2. par. c. Raynutius, in verb. mortuo itaque testatore. 1. n. 222. & Tiraq. de nobilitate, ca. 20. nu. 134. In Hispania verò ait Didac. lib. 2. resolu. c. 9. n. 4. quòd frequentius seruatur prima opi. In hoc puto seruandam esse cõsuetudinem prouinciæ, ĩ qua processus agitatur, nam hodiernis temporib. adeo propter indigna, & vilia nobilium matrimonia videtur corrupt⁹ flos nobilitatis, vt vix alicubi dici possit aliquem verè esse nobilem.

20 Præterea quæro, nunquid decuriones ciuitatum possint de iure torqueri? Resp. quòd non, & est tex. in l. decuriones. ff. de quæst. Sed quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt attestatur Odofr. in d. tract. de quæst. Gand. in tit. de quæst. n. 38. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in ver. Quod fama publica, post num. 102. & Pract. Carer. fo. 144. post n. 180. ver. & ideo decuriones, & Brunus de ind. & tortura, fo. 80. nu. 20. & Paris Put. de syn. fol. 238. n. 4. Idem attestatur Guido de Suz. in loco præallegato, n. 110. Iac. de Beluis. in pract. cri. in rub. de quæst. n. 18. Alb. in l. diuo Marco, C. de quæst. quem refert Mart. Lauden. de cons. dominorum, q. 7. & Petrus Bellus de re mil. fol. 83. nu. 36. Sali. in d. l. diuo Marco, circa fi. qui dicit quòd in Lombardia nõ seruatur, Bal. in trac. de q. fo. 264. n. 4. in fi. Cæpol. cons. cri. 40. in primo dubio. Ant. de Canar. de quæst. in quarto membro, n. 4.

21 Quæro nunquid minores 14 an. possint torqueri? Resp. quòd non, & hãc dicit esse receptam sententiam Placa li. 1. delictorum, c. 32. n. 12. Et dicit tex. ĩ l. j. §. impubes, ff. ad Syl. ꝙ ita solet vsu obseruari, vt scilicet non torqueantur, sed terreantur tantùm, & habena, aut ferula, seu virgis cædantur, refert Ana. in ca. 1. n. 10. de delict. puerorum, Ant. Gom. c. 1. delictorum, n. 67. Et dicit esse dubitatum Igneus in l. excipiuntur, n. 49. ff. ad syl. & ita etiam quotidie in hoc Ducatu obseruari videmus, licet Senatus quandoque iusserit in eculeo eleuari quendam Martinum Magonum minorem 14. an. 8. Aprilis 1552. P. N. quod fuit mirandum, ex quo agebatur tãtummodo de percussione facta cum lapidib. ex qua nõ erat secuta mors, & aderat partis remissio.

22 Non etiam debet iudex senes decrepitos tormẽtis subiicere, vt colligitur ex tex. in l. 3. §. ignoscitur, ff. ad Sylla. & est communis opi. vt attestatur Pract. Pau. Grilland. de diuers. cri. lib. 3. in 6. q. nu. 5. prout illum refert Viuius in lib. communium opi. in verb. Senex ætatis. iussit tamen Senatus terreri sub eculeo quendam senem decrepitum, 26. Nouembr. 1550. P. N. Ceterum senex non decrepitus bene potest torqueri, vt per Grammat. decis. 34. col. prima. Et reperio, quòd in facti contingentia Senatus iussit torqueri quendam Aluisium de Lorto licet sexagenarium, vbi esset robustus, 17. Septembr. 1547. P. N. & alium Michaelem Bratni, licet ætatis annorum 65. eo tamen modo, quo per ætatem torqueri poterat, 18. Iunij 1561. P. N.

23 Quæro modo, nunquid mulier prægnans possit torqueri? Resp. quòd non, & ita obseruatur, vt dicit tex. in l. prægnantis, ff. de pœ. Consuetudo autem obseruat, vt etiam post partum editum non torqueatur, nisi elapsis quadraginta dieb. purgationis. Et ita seruari iussit Senatus in quadam Catherina Garrona 22. Februarij 1559. P. N. Idem etiam obseruat Senatus in mulierib. lactantib. & ita iussit in facti contigentia non esse torquẽdam quandam Felicitatem testem, quæ puerum lactabat, xj. Maij 1557. P. N.

24 Sed an clerici possunt de iure torqueri? Resp. ꝙ sic, & est communis opi. vt dicit Abba. in ca. post cessionem, de reg. iur. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera C. num. 86. qui fortè voluit allegare Abb. in c. cùm in contemplatione, de regu. iur. de quo ego inferius mentionem feci. Hanc tamẽ conclusionem intellige vt procedat, quando clerici sunt de crimine diffamati, & suspecti, nam eo casu vtique possunt eo casu torqueri, aliàs secus, Ita dicit Abba. antiquus, in c. 1. in ver. vt audiuimus. de deposito, vbi ait, quòd raro, imò nunquam inuenies, quòd clerici torqueãtur nisi infames. Et ita communiter teneri attestatur Alc. in Apostil. ad Bart. in l. fi. sub num. 5. in verbo, Specialia, ff. de quæst. quem refert Boss. in tit. de tortura testium, nu. 6. Hanc etiam opi. dicunt esse communem scribentes in d. capi. primo. de deposito. & in specie Floria. & Imola numero 9. & Card. & Barb. column. quarta. Felin. in capit. vniuersitati, post numer. 2. de sent. excommu. vbi dicit, quòd ita per omnes Doctores tenetur, quem refert Foller. in practic. crim. cano. folio 259. numero 6. Dec. in capi. at si clerici, in principio, numero 19. de indic. & Mars. sing. 55. aduertas, prout illos refert Villalobos in loco præallegato, numero 87. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Clerici non possunt, Gigas de crim. læsæ Maiest. folio 116. numero 3. Simancas de hæret. capit. 63. numero 27. Duennas regula 190. in tertia limitatione, Bossius in titulo de indiciis, numero 35. & sic non sufficeret vnus testis de visu ꝯtra clericum, nisi etiam adesset diffamatio, quod tamen non credo seruari in practica, prout illud non seruari in ciuitate Mediolani attestatur Boss. in eodem titulo de indic. post numerum 103. & hæc quidem omnia procedunt non modò in simplicibus clericis, sed etiam in presbyteris, nam & ipsi possunt torqueri, quicquid dixerit Barto. in l. ex libero, circa principium, ff. de quæst. Vide quæ dixi suprà quæst. 25. versi. sed nunquid. & hanc dicit esse communem opi. Abba. in capit. cùm in contemplatione, post numer. 6. de regu. iur. Diaz, in pract. crim. cano. capit. 117. numero 1. quamuis illum vti contrarium attestantem referre videatur Pract. Conradi. folio 301. post nume. 35. versicu. 17. limita, nisi tamen liber est corruptus, quod certè suspicor. Boss. in ti. de ind. nu. 103. & ita seruari attestatur Paris Put. de synd. folio 474. c. 3. post n. 7. subdens se vidisse pluries eos torqueri pro veneno dato consanguineis, & in crimine læsæ Maiestatis, & pro sepulchris violatis exhumando cadauera, & ea spoliando, &c. Scias tamen, quòd in omnem casum tortura non debet esse ita seuera in

clericis,ficut in laicis.Et hec eft communis opi.vt atteftatur Abb.in d.c.cùm in cõtemplatione,poft n.6.de reg.iur.quem refert Diaz in pract.crim.cano.c.117.poft n.5.& Viuius in loco præal.

25 Sed hic quæro, nunquid iudex laicus, vel miniftri laici poffint torquere clericum de mandato epifcopi fui? Refp.De iure, ꝙ non, & eft communis opi.vt dicit Ripa in c.decernimus.n.39.de iud. Sed certè communis obferuãtia fe habet in contrarium,vt dicit Abb.in c.vt famę,n.8.de fen.exc. quem refert Diaz.in d.c.117.n.6. Foller.in pract. crim.can.fol.260.n.11. Simancas de hæret.c.63. n.29. Et ita quotidie videmus obferuari, vt mandãte epifcopo,clerici à iudicibus laicis torqueantur. Et licet Abb.in d.c.vt famæ, dicat ꝙ eft mala confuetudo,tamen Card.Alex.in c.illi qui.5.q.5. dicit, ꝙ non eft mala confuetudo,& ita etiam mihi videtur, aliàs fæpenumero delicta clericorum remanerent impunita,quia fi non effent laici, qui torquerent,clerici nunquam torquerentur,vt dicit Foller.in loco præal.

26 Vbi nihil obftet, quominus poffit reus tormentis fubiici,tunc decernere debet iudex procedendum effe contra eum ad torturam. Tenetur tamen (fecundum aliquos) prius requirere accufatorem ad cuius inftantiam habenda eft quæftio, aliàs non poteft reum tormentis fubiicere, & dicit Prac.Cafoni,fol.81.n.1.ꝙ in hoc omnes Doct. fcribentes in hac materia confentiunt. Quod tamen ego non credo verum, & in omnem cafum de confuetudine non feruatur, prout etiam ipfemet fatetur, fubdens ꝙ hoc tempore per totam Italiam iudex non expectata requifitione accufatoris,reum torquet,& in hoc nulla eft difficultas.

27 Sed quid agendum, fi reus appellet ab huiufmodi decreto,nũquid erit à tortura fuperfedendum? Refp. Aliqui dicunt, ꝙ fic.& ita decifum fuiffe in curia Delphin.refert Guid. Papæ decif.74. vbi dicit, ꝙ de ftylo curiarum tam parlamenti fuperioris, quàm inferioris fuperfedetur ab executione torturæ. Et illum refert Marcus decif.907.quæritur quando,nu.4. Quinimo(fecundum aliquos) poteft appellari non modò à decreto torturæ,fed etiam à comminatione facta de torquendo,& interpofita huiufmodi appellatione,debet iudex fuperfedere à tortura. Et dicit Carauita fuper ritu 259.magnæ curię,n.14.in fi.ꝙ ita feruatur,&practicatur quotidie. Idem etiam femper vidiffe feruari in magna curia Vicariæ atteftatur Grammat. fuper c.Regni,fol.133.n.4.in fi. Dicit tamen Maranta in fuo Spec.fol.136.n.14. ꝙ folent cauti iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi, fed ducto reo ad locum torturę,ftatim cùm incipit ligari,folent interponere decretum de torquendo, & immediatè torquere. Faciunt quæ dixi ỹ. ver. quæro nunc.Poftquam enim reus applicatur tormentis, non auditur eius appellatio, & ita in facti contingentia iudicatum fuiffe per parlamentum Parifienfe atteftatur Papo lib.24. tit.9. Arrefto 13. Sed certè apud nos, cùm ex difpofitione decretorum fublata fit omnis appellatio in criminalibus, etiam in interlocutoriis,fruftra interponuntur huiufmodi appellationes,nam(eis non attentis)iudices ad vlteriora procedunt.

28 Sed quid fi ille, quem iudex decernit effe torquẽdum, petat fibi dari copiam indiciorum cum termino defenfionis,nũquid eft audiendus? Refp. Pract.Cafoni,fol.69.nu.3.dicit,ꝙ fecundum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam,licet hodie iudices non data copia indiciorum procedant ad torturam. Tu verò dic,ꝙ fiquidem reus, priufquam torqueatur, petat fibi dari copiam indiciorum,debet iudex fuperfedere à tortura,& audire eius defenfiones,maximè fi aliquid allegetur, quo probato non effet ad torturam deueniendum. Et ita cõiter teneri atteftatur Alb.in l.vnius.§.cogniturum.nu.3. ff.de quæftio. quem refert Iaf.conf.175.col.fi.ver.2.allego.li.1. Si verò non petatur,tunc poteft iudex procedere ad torturam, etiam non decreta copia proceffus, vel termino defenfionum, vt dixi s̃.q.49.verf.fed nunquid. Et ita intelligendum eft, quod dicit feruari Boff.in tit.de indic.n.74.

29 Quæro, fi plures fint torquendi, à quo fit incipiendum? Refp.ꝙ regulariter incipiendum eft ab eis,qui funt magis fufpecti. Si verò omnes fint æqualiter fufpecti, tunc fi eft mafculus, & fœmina, eft incipiendum à fœmina tanquam à timidiori: fed fi funt omnes mafculi, incipiendum eft à minori,debiliori,& timidiori.Ita colligitur ex tex.in l.diuus.in princip.ff.de quæft.& hunc ordinem in tortura inferenda obferuari atteftatur Marant. in fuo Speculo,fol.82.n.13.Dicit etiam Pract.Cafoni,fol.82.n.3.quòd iudices confueuerunt incipere à debiliori.

30 Decreta tortura, priufquam reo inferatur, debet iudex animaduertere, ne reus aliquid eo die comederit aut biberit,& ita feruatur de confuetudine,vt dicit Paris Put. de fynd. fol.455. num.11. Pract.Millei,fol.103.n.52. Et intellige eo die, fcilicet per decem horas antequam torqueatur. Et ita feruat communis practica,vt atteftatur Marfi. in l.1.in princ.num.29.ff.de quæft.

31 Nunc de gradibus torturæ videamus, nam (vt eft omnibus notiffimum) non omnes rei eodem modo torquentur, fed aliqui grauius, aliqui leuius, fecũdum qualitatem delicti, & indiciorum, quæ ex proceffu refultant, & in hoc etiam maximè verfatur iudicis arbitrium, cùm(vt fæpius dixi)tota hæc materia indiciorum,&torturæ,videatur remiffa arbitrio iudicis. Scias igitur, ꝙ quinq; funt gradus torturæ,f. Primò, minæ de torquendo. Secũdò, conductio ad locum tormentorum. Tertiò, fpoliatio,& ligatura. Quartò,eleuatio in eculeo. Quintò,fquaffatio. Et nota, ꝙ licet videatur,ꝙ minæ de torquendo,conductio ad locũ tormentorũ,fpoliatio,&huiufmodi non poffint propriè dici fpecies torturæ,nihilominus(fecundum aliquos)talis metus, & fufpicio torquendi æquiparatur torturæ, & ita colligunt ex Bal.in l.interpofitas.circa fi.C.de tranfact.Et dicit Marfi.in l.1. n.15.ff.de quæft.& in pract.crim.§.expedita.nu.2. ꝙ ita concludunt omnes. Hinc infertur, ꝙ paria funt confiteri per tormenta, vel metu tormentorum, quod quidem fi effet verum, effet maximè vtile. Nam inter confeffionem factam fponte, & eam, quæ fit metu tormentorum, multum intereft,vt poteft videri in difcurfu materiæ,præfertim s̃.q.55.ver.item poffet. & feq.& ỹ.ver.cæterum fi reus. Sed certè quicquid fit de iure, practica contrarium obferuat, nã etiam fi iudex dicat reo minando

nando, ꝙ faciet illum, nisi confiteatur veritatem, conduci ad locum torturæ, & torqueri, talis confessio dicitur sponte facta, non autem metu tormentorum. Et ita tenet Gand. in ti. de quæst. quē alij Doct. sequuntur, vt dicit Pract. Carer. fo. 133. ver. sed si iudex. Pariter etiam conductio rei ad funem dicitur leuis terror. Et ita ferè omnes tenent vt dicit Pract. Caso. fo. 90. n. 3. Et audiui à preside Arrigono, qui fuit vir magnę practicę, præsertim in criminalibus, ꝙ apud Senatum non sunt nisi tres gradus in tortura. Primus est terrere. Et hic comprehendit non solùm minas de torquendo, sed etiam cōductionem ad locum tormētorum, & spoliationem, & ligaturam, nisi tamen ligatura esset multum atrox, & stricta, & cum taxillis, vt faciunt plerique iudices. Et vidi in facto in quodā medico de loco Olegij, qui plus passus est in sola ligatura eo modo facta, quàm alij in tortura, talis enim posset æquiparari torturæ. Secundus gradus est ponere in tormentis, vel interrogare in tormentis. & hoc est eleuare, & in suspenso tenere per aliquod notabile spacium. Tertius est torquere. Et hoc est squassare, & verificatur apud nos in vno ictu funis. Si tamen Senatus iubeat bene torqueri, vel acriter, tunc solent dari duo ictus funis. Et hæc omnia nota vt scias exequi literas Senatus tu, qui facis officia criminalia in hac prouincia.

32 Sed an fortè ex eo, ꝙ ille, qui est crimen confessus, esset in carceribus detentus, dicitur talis confessio extorta metu tormentorum? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ sic, & ita videtur consuluisse Anch. cōs. 24. nu. 4. cuius opi. dicit esse communem Alex. cons. 52. n. 3. li. 3. prout illum refert Neuiz. in sylua nuptiali, fol. 12. col. 1. Sed certè Alex. ibi in lib. meo non dicit, ꝙ hæc sit communis opi. prout iudicio meo non est, neque vera, neque communis, iuxta ea quæ s. statim dixi, neque apud nos seruatur in practica. Nam eam tenendo omnis confessio diceretur extorta metu tormētorum cùm omnes ferè, qui confitentur delicta commisisse tempore confessionis, sint in carceribus detenti, & sic per eam destruerentur omnes ferè processus criminales.

33 Debet igitur iudex torturam adhibere pro modo indiciorum, vt dixi. Et ideo si non adsint indicia perfecta, & sufficientia ad torturam, puta si adsit tantùm vnus testis de visu, qui nō sit integer, vel si adsint duo testes singulares deponentes de indiciis remotis, vel huiusmodi, poterit procedere ad primum, vel secund. grad. torturę, vel etiam ad alios subsequentes, non tamen ad plenam torturam, quia ad illam deuenire non debet, nisi præcedat saltem vnum indicium sufficiens ad torturam, & legitimè probatum, vt dixi s. ver. dixi quoque. & seq. Et in his gradibus (vt sæpius dixi) non potest dari certa regula, sed iudex sm arbitrium, & cōscientiam suam ita faciet, vt qualitas delicti, & personæ, & indiciorum postulare videbitur. Plenam autem torturā dico, qn̄ reus squassatur. Et iō scias, ꝙ sm Mars. in pract. cri. §. occurrit, col. 1. ver. & pt poni. & §. nunc videndum. n. 52. quem refert Pract. Caso. fo. 83. n. 3. ex communi practica, & consuetudine totius Italiæ pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ, seu (vt vulgo dr̄) squassi chordæ. Et dicit Nouel. in pract. cri. fo. 92. n. 28. ꝙ ex approbata cōsuetudine modus torturæ temperatus est, qn̄ quis torquetur in 3. diebus separatim. Sed certè in hac prouincia non seruatur talis cōsuetudo, nam pro vno indicio, ēt proximo actui, nō dantur tres ictus funis, sed duo tm̄ ad summum, & non vltrà: & si plura sint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, sed omnib. computatis dātur duo, vel tres, & nō vltrà: & si indicia sint plura, & vrgentia, tunc torquetur reus interpollatis dieb. seu vicibus. Et iste modus, quem Nouel. in loco præal. appellat temperatum, apud nos hr̄ pro acri, & grauissimo, neque vnquam ex quibuslibet indiciis vidi aliquē iudicem (nisi iussu senatus) excedere tres ictus torturę, neque torquere aliquem interpollatis dieb. in hac prouincia, in qua summa iustitia cum summa tēperantia, & humanitate administrari solet.

34 Quæro, an tortura inferri debeat die feriato? Resp. ꝙ in crimin. atrocioribus potest procedi ad torturam omnibus dieb. etiam paschalibus, sed in minoribus delictis non. & videtur tex. in l. nemo. C. de epis. aud. Consuetudo tamen malè seruat hoc, vt dicit Brun. de ind. & tort. fo. 121. n. 52. prout etiam (secundum eum) malè seruat cætera superius dicta in hac materia. Ego tamen à iudicibus Deum timentib. vidi obseruari, vt nisi in delictis capitalibus, rei in diebus feriatis in honorem Dei non torqueantur, & laudo vt ita obseruetur. vide quæ dixi j. q. 97. ver. quæro etiam.

35 Quæro nunc, an examini, quod reus facit in tortura, possit interesse eius aduocatus, vel procurator? Resp. De iure communi fortè posset dici, ꝙ sic, vt videtur esse text. in l. si postulauerit. §. qō. ff. de adul. sed certè hoc de consuetudine non seruatur, vt attestatur Alb. in rub. C. de q. in fi. & in d. §. quæstio. n. 1. & dicit Ang. in l. custodias. ff. de pu. iudi. ꝙ nec aduocati accusatoris, neque accusati debent interesse torturæ, & ꝙ ita obseruat hodie generalis consuetudo mundi. Dicit etiam Foller. in pract. cri. fo. 424. n. 116. ꝙ de facto seruatur, ꝙ tortura detur in occulto, & absentibus aduocatis, licet aduocatus fisci (vt ipse ait) ex quodam abusu interueniat. Faciunt quæ dixi s. q. 45. versi. quæro etiam. Bene dicit Im. in d. l. custodias. in fi. prin. ꝙ prius quàm tortura reo inferatur, in illa. s. examinōe, an reus sit torquendus, vel ne, sunt requirendi, & audiendi aduocati reorum, sed nō in actu ipsius torturæ subdens, ꝙ ita seruat generalis consuetudo, & illū refert Marc. decis. 906. q̄ritur an patroni. n. 7. & idem ante eum dixit Bar. in d. l. custodias. n. j. quem refert Ant. de Canar. de q. in 2. memb. n. 54. Hoc tn̄, vt s. requirantur aduocati reorum, in illa examinatione an sint torquendi, vel ne, non seruatur in hoc Ducatu, sed decretum torturæ secretò fit, & quamprimum fieri potest, executiōi mittitur, ne possint aduocati reos instruere ad veritatem negandā, vt quotidie fieri videmus. Faciunt q̄ dixi s. ver. sed quid agendum.

36 Item debet iudex aduertere, ne reum torqueri faciat modis exq̄sitis, & nō consuetis, nam iudices qui talia faciunt, potius sunt carnificibus, q̄ iudicibus comparādi. Scias tamē, ꝙ modus torquendi per ictus funis, manibus post terga ligatis, est de iure licitus, vt colligi vr̄ ex tex. in l. nullus. C. ad l. Iul. Maiest. & est à consuetudine communiter approbatus, vt dicit Brun. de ind. & tort. f. 65. post n.

6. vb

6.vbi inuehitur contra huiusmodi iudices,noua genera tormentorum inuenientes, quorum multa recenset Marſ.in d.l.j.in prin.n.27. ff.de quæſt. & Pract.Iod.fol.109. nu.18.dicens, ꝙ ex insolita consuetudine variis instrumētis,diuersaq́ue materia exercetur tortura per iudices maleficiorū. Sed apud nos solummodo eſt in vſu modus fune torquendi, quem ēt generaliter vſu frequentiorem eſſe atteſtatur Pract.Carer.fo.138. col.1. & quandoque etiam,quando rei nō poſſunt propter debilitatem, vel aliam cauſam fune torqueri,solent torqueri igne appoſito ad plantas pedū, neque extra hos duos modos vidi aliquem ī hac prouincia torqueri.

37 Iudex autem debet in hac materia torturæ ſeruare conſuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit,& ita faciendo non errabit,& caueat diligenter,ne in torquendo excedat modum cōſuetum,& qui adhiberi debet iuxta qualitatem perſonæ, aliàs tenebitur in ſyndicatu. Ita dicit Bar.in l.quæſtionis modū, n.1.ff.de quæſt.cuius opi.in hoc communiter approbatur, vt dicit Marſ.in pract.cri.§. expedita,n.89.in fi. Nam ſi fortè reus in tortura moreretur, ſi quidem iudex exceſſit dolo, tenet de homicidio,ſi verò exceſſit culpa,punitur ſecūdum modū culpę,vt dicit Bar.ibi.Et hæc eſt communis reſolutio, vt dicit Bellon.conſ.84.nu.12. Faciunt quæ dixi ſ̃.ver.Antequam tamen.& hūc caſum dicit Bart.ibidem ſibi de facto contigiſſe, quia cùm vidiſſet quendam iuuenem robuſtum, torſit illum , & ſtatim ferè mortuus eſt. & dicit Amad.de ſyn. poſt nu.115.quem refert Brun. de indic.& tortura,fol.109.n.32.ꝙ cautè agendum eſt,quātùm fieri poteſt, ne caſus mortis in tortura accidat, propter euitandas calumnias popularium & vulgarium, quos de facto dicit vidiſſe,& audiuiſſe propter huiuſmodi caſus contra officiales etiam innocentes armata manu inſurgere, vt euenit Peruſij contra D.Sāctum de Cornetto poteſtatem,qui vix euaſit à furore populi.Vbi tamē iudex non facit niſi id,quod debuit,talis mors nō habetur in conſideratione, ſecundum Bar.in d.l. quæſtionis modum, qui ab omnib. approbatur, vt dicit Boſ.in ti.de tortura, nu.30.& eſt bonum cōſilium, ꝙ Notarius adhibitus ad torturam ponat in actis proceſſus qualitatem,& quantitatem torturæ omnia particulariter deſcribēdo, ad hoc vt ſemper apparere poſſit,an interuenerit aliquis exceſſus ex parte iudicis. Et ita communiter fit, & ſeruatur, teſte Ant.Gomez ca.13.delictorum, poſt n.6.ver.ſi verò iudex.

38 Illata reo tortura,ſi ipſe neget delictum commiſiſſe,& nihil fateatur, tūc dicitur purgaſſe indicia contra ſe exiſtentia,quaſi puram veritatem dixiſſe videatur,& ita ſeruatur, vt dicit Alb.in rub.C. de quæſt.n.9.Dicit etiam Alb.in l.edictum, n.2.ff. de quæſt. ꝙ communiter totus mundus ita tenet & ſeruat, quem refert Boer.deciſ.163.nu.12. & Gram.dec.8.poſt n.9.& deci.96.n.2.& Did.prac. q.23.fo.167.co.1.& dicit Pract.Caſoni,fol.75.n. 2.ꝙ hanc opi. Alber. omnes obſeruant in Italia. Hanc etiam dicit eſſe communem obſeruātiam Cæpol.conſ.cri.32.col.1.verſ Nec poteſt dici. Et hoc etiam,ſi delictum fuiſſet contra ipſum plenè probatum,vt dicūt aliqui ex præallegatis doctorib.Debetq́ue hoc caſu iudex facere ſcribi ī actis, qualiter tortura fuit moderatè adhibita,& indicia ſunt purgata,& poſtea debet eum relaxare fideiuſſori.Et ita eſt communis practica, & obſeruantia, vt dicit Marſ.in l.repeti.n.24.ff.de quæſt. & in pract.cri.§.quoniam,n.49.quem refert Ant. Gomez ca.13.delictorum,n.18.licet ipſe teneat, ꝙ imò reus ſit diffinitiuè abſoluendus,in quo ꝑpoſito vidēda ſunt ea,quæ dixi ſ̃.q.62.ver.forma autem. Idem etiam practicari atteſtatur Carer.in prac.cri.fo.171.n.202. quem refert Simancas de hære.c.63.n.36. Apud nos autem quandoque etiam poſt grauem torturam,& perſeuerātiam rei in negatione,vbi indicia ſunt valde vrgētia,ſolet Senatus reos condemnare, non quidem ad pœnam ordinariam,ſed extraordinariam, puta triremium, ad tempus, & aliquando etiam in perpetuum,præſertim quando reus eſt valde famoſus, vt etiam refert Boſ.in ti.de inqui.n.30. Quinimo dicit Papo libr.24.ti.9.Arreſt.1. ꝙ parlamentum Pariſienſe ſolet reos conuictos tormētis ſubiicere,& licet in tormentis perſiſtāt, nihilominus ad mortem condemnare, quæ tamen practica mihi nunquam placuit, licet etiam illam in pœnis extraordinariis obſeruet conſ.Neap.teſte Gram.de ciſ.8.& cri.12.in fi.& credo illam eſſe iuri,& æquitati contrariam.

39 Et in hoc propoſito nota, ꝙ ſi iudex aliquem iniuſtè,& indebitè ſubiecerit tormētis, poteſt hoc caſu vti cautela, quam ponit Ang.ī l.iniuriarum. §.ſi quis quod decreto. ff.de iniur.vt.ſ.illum blandis verbis inducat ad confitendum in actis,ꝙfuit legitimè tortus, non tenebitur in ſyndicatu,& ita illum refert Catald.de ſynd.n.7.ſubdens, ꝙ ita vidit de facto practicari, quem refert etiam Brunus de indiciis,& tortura,fo.130.in fi.& Thomas Ferrat.cautela 14.iura ſunt,verſ.primo.Sed certè in hoc Ducatu non ſeruatur , ꝙ iudex hæc faciat ſcribi in actis,prout neque etiam ſeruatur, vt purgatis indiciis per torturam reus cenſeatur puram veritatem dixiſſe, cùm plerunque (vt dixi)etiam poſt torturam illatam multi condemnētur in pœnam etiam corporalem.Scias etiam ꝙſi reus non eſſet ſufficienter tortus,vel ſi noua indicia ſuperuenirent,iis caſib. poſſet,& deberet tortura repeti,vt dixi ſ̃.ver.Vltimò videndum.

40 Cæterum ſi reus in tormentis delictum confiteatur,ſcire debes,ꝙ adhuc non eſt ſtandum tali cōfeſſioni factæ in tortura , niſi reus in illa perſeueret,& eam ratificet extra tormēta ad bāchum iuris.Et hæc eſt communis opi.vt dicit Boer.ī d.deciſ.163.n.18.Brun.de ind. & tortura,fo.134.n.3. & fol.146.n.21.Ita etiam communiter diſtingui atteſtatur Abb.in c.cùm in contemplatione,n.7. de re.iu.& ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtāt Bar. in l.1.in vltimis verbis,ff.de cuſto.reor. quem refert Maria.in rep. c.qualiter & quando, n.233.& Pract.Millei,fol.65.n.16. Quod intellige,vt procedat, ſiue talis confeſſio facta fuerit præcedētib. indiciis,ſiue non. Et ita communiter teneri atteſtatur Prac.Care.fol.166.n.196. Et aduerte quia non ſufficit,ꝙ tortus tacitè perſeueret in confeſſione,illam non reuocādo. Sed opus eſt,ꝙ illam expſsè ratificet apud acta,& ita obſeruat ꝯſuetudo,vt dicit Ant.de Canar.de qō.in 5.mēb.n.9. & in hoc propoſito bona eſt practica q̃ docet And. de Iſer.ſuper 1.part.conſtitutionum Regni, rub.

27.co

27.col.6.quem refert Paris Put.de synd.fol.451. c.j.post n.j. ꝙ scilicet iudex p[ost]quam habuit confessionem inquisiti in tormentis, non permittat eum conduci ad illos carceres, in quibus sunt etiam alij carcerati, quia in carcere, vbi sunt multi criminosi, est schola, quia de facili vnus docet alium, quid debeat dicere vt euadat, & sic quòd reuocet suam confessionem, propterea debet eum poni facere in carcere separato. Et dicit Afflict.super ea rubr.nu.44.in fi.quòd cauti iudices ita faciunt.

41 Et circa hanc ratificationem aduerte, quia non debet statim fieri huiusmodi ratificatio. præsumeretur enim adhuc durare metus tormentorum, sed est expectandum spacium vnius diei. Quod intellige secundum aliquos, id est 24. horarum. Et hanc dicit esse communem doctrinam & practicam huius articuli Ant.Gom. c.13. delictor. nu. 24. & secundum alios, i. de vna die ad aliam sequentem, licet non intercedat plenè spacium 24. horarum, sed sit saltem nox intermedia. Sed in hoc puto standum esse arbitrio iudicis, vt dicit Bart.in l.1.§.diuus Seuerus, n.4.ff.de quæst. cuius sententiam communiter approbari attestatur Simancas de hæret.c.63.n.42.& prout etiam in effectu velle Doctores dicit Ant.de Canar. de quæst.in 5.membro, n.7. Ipse secundum qualitatem torturæ illatæ iudicabit, quanto temporis spacio præsumatur cessare dolor ac metus tormẽtorum. potest enim fuisse adeo leuis tortura, vt etiam eodem die non esset inconueniens, vt fieret ratificatio interiecto aliquot horarum spacio, tutius tamen est expectare in diem sequentem, licet assessores hoc non obseruent, vt ait Cæpoll.cons.cri. & quod in hoc casu multos etiam incontinenti ducunt ad ratificandum, & (secundum eum) pessimè faciunt. nam proculdubio deberent permittere, vt tortus saltem per vnum diem, vel per vnam noctem requiesceret, quod d[...] etiam ante eum dixit Ang.in l.2.n.1.C.de cu.reo. et [...] & [...] apud nos optimè obseruatur.

42 De[bet] quoque talis ratificatio fieri non in carcere, s[ed] ad bancum iuris, & sic in iudicio. Ita dicit Bar.i[n] d.l.1.§.diuus Seuerus, n.3.ff.de quæst.&ita practi[...]catur, vt attestatur Bald.cons.85.in fi.lib.1. Debe[t] etiam fieri in loco, vbi reus tormenta, seu instru[menta] ad torquendum videre non possit, aliter e[nim] dici posset, ꝙ adhuc duraret metus tormen[t]orum. Et ita tenent Doctores, vt dicit Io.Andr. [...] in c.cùm in contemplatione, de reg.iur. quem ref[ert] Aug.ad Ang.de malef. in verb.fama publica, po[...]st n.137.

Et nota, ꝙ l[...]cet secundum aliquos tutius esset, ꝙ in tali ratifica[tione] seu perseuerantia adhiberentur testes, ex qu[...]o est actus tanti præiudicij, tamen hoc in practica [...] non seruatur. sed sine testibus statur actis factis p[er] notarium coram iudice. & ita de generali cons[uetudine] obseruari attestatur Vital.de malef.in ti.d[e] forma perseuerationis, nu.3. Solentque cauti a[ssessores] hoc casu facere scribi in actis, ꝙ reus sp[o]nte ita confitetur, & hoc non obstante ꝙ tortura [...] præcesserit: & quasi vt plurimum illa scriptura [e]st falsa, vt dicit Bal.in l.2.n.3. C.de cust.reo. quem [...] refert Brun.de ind.& tortu. fol.147.n.22. Nihilo[mi]ninus hęc generalis consuetudo excusat iudicem [...] & notarium à pœna falsi,

vt dicit Bal.in l.1, n.30.C.de confes. quem refert Brun.in loco præal.n.24.& seq. vbi etiam, nu.28. dicit, quòd si tortura fuit iusta, & præcedentibus legitimis indiciis illata, tunc si transacto debito tempore, & interuallo reus confitetur, licet scribere sponte, & subdit, ꝙ ita seruat consuetudo.

43 Vbi verò reus ductus ad bancum iuris ad ratificandum suam confessionem, illam non ratificet, sed reuocet, tunc debet iterum in tormentis repeti, ad hoc vt in ipsa confessione perseueret, vt dixi s̃.q.21.ver.vlterius quæro.

44 Sin autem reus extra tormenta, & seruatis seruandis ratificauerit confessionem prius in tormentis factam, tunc debet iudex ei statuere aliquem breuem terminum, puta 2. dierũ, vel trium ad producendum & allegandum omnes suas defensiones, quas facere intendit contra suam confessionem, & ita est de communi obseruantia, vt dicit Maranta in suo spec.fol.136.nu.25. quæ practica mihi summopere placet, licet aliqui officiales parum docti illam non obseruent, & credo ꝙ aliter reus non posset condemnari, quia diceretur mori indefensus. nam etiam cõtra propriam confessionem, præsertim in tormentis factam, multa deduci & probari possunt, vt dixi s̃.q.55. Vi[de] quæ dixi ĩ.q.prox.circa prin. Quinimo posset talem confessionem etiam post ratificationẽ ex interuallo reuocare, & si probaret errorem, esset absoluendus. Et ita refert iudicatum fuisse in facti contingentia per cons. Neap.Gramm.super consti.Regni, fol.23.nu.23. Dixi suprà in d.q.55. vers.sed pone. Vbi verò nihil probet, poterit reus ex tali confessione condemnari, & ita tenent omnes, vt dicit Bald.in l.2.n.3.C.de cust.reor. quem refert Afflict.super 1.parte consti.Regni, rub.27. num.43.

45 Successiuè quæro, nunquid reus, qui confessus est crimen, de quo cõtra eum adsunt indicia, possit interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum non sint indicia? Resp. ꝙ de iure secundum omnes non potest interrogari, vt dicit Pract.Casoni, fol.85.n.8. & est tex.in l.1.in pr.ff.de quæst. & dicit Vital.de malef.in rubr.quæ indicia, & c.n.6.& seq.quòd assessores, qui hoc faciunt, malè faciunt, saltem quando proceditur per viam accusationis.

Sed certè quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt dicit Ang. de malefic. in ver.fama publica, n.120. Pract.Millei fo.107.nu.19. Dicit etiam Gand.de malef.in ti.de quæst.nu.19. ꝙ de generali consuetudine totius Italiæ seruatur contrarium, & specialiter in furtis, quia magis frequentantur. quem refert Mars.in pract.cri. in §.constante.nu.14.& cons.53.nu.9. & Diaz, in pract.cri.ca.c.117.n.3.in fi.& Brun.de ind.& tortura, fol.129.n.64.& Gram.voto 13.n.2. Idem dicit Iac.de Bel.in pract.cri.in rub.de quæst. nu.55. Pract.Carer.fo.168.n.198. Ant.de Rosel.de ind. & tort.n.14. quem refert Pract.Conr. fol.292.n.22. De hac etiam generali consuetudine Italiæ attestatur Guid.de Suza.in tract.de ind.& tort. nu.56. Odofr.in tract.de quæst.in 11.q quem refert Gram.decis.34.n.34.& Cæpoll cons.cri.40.in 5.dub.Alb.de quæst.quem refert Ant.de Canar.de quæst.in 4.membro, n.28. Bal.in tract de qq. fol.258.post n.5. Paris Put.de synd.fol.460.post n.1.

Foller

Foller.in pract.cri.fol.273.nu.6.& fol.313.n.33. Boſ.in ti.de ind.nu.137.vbi dicit,ꝙ in hoc dominio interrogantur etiam ſuper delictis non ſimilibus,& etiam de quib.nulla extant indicia. Ego tamen nunquam vidi reum cõfeſſum de aliquo crimine,interrogari ſuper aliis criminib.de quib. non adeſſent contra eum indicia, niſi in crimine aſſaſſinij,& furti,& sfroſationis annonę,vel ſalis, niſi fortè eſſet iam bannitus, & condemnatus. Tunc enim ſi eſt exequenda condemnatio,ſolet quandoque torqueri, tam ſuper aliis delictis in genere,quàm ſuper ſociis,complicibus,& receptatoribus.

46 Vltimò videndum eſt in hac materia, in quibus caſib.tortura ſemel illata iterum repeti poſſit. Et hoc caſu dici ſolet,ꝙ repetitio torturæ eſt arbitraria iudici.& ita practicatur,vt dicit Bar.in l.vnius. §.reus, n.1.ff.de qq.quem refert Boer.deciſ.163. n.10.& Pract.Millei,fo.108.n.34.& Gram.conſ. cri.21.n.25.& Marſ.in l.repeti.n.6.ff.de qq.idem dicit Paris Put.de ſynd.fo.454.poſt n.5.quem refert Pract.Carer.fol.162.poſt nu.189.Catald.de ſyndic.q.231.Tu verò dic, ꝙ ſi quidem reus fuit leuiter tortus, poteſt repeti in tormentis, ita vt ſufficienter torqueatur, & hoc caſu ſolent iudices, quando iubent reum deponi à prima tortura,ſcribi facere,ꝙ illum deponi iubent animo repetendi,&c. Si verò reus fuit ſufficienter tortus, & nihil confeſſus, tunc non poſſunt repeti tormenta, niſi ſuperueniant noua indicia. Ita tenet Dy.in l.repeti.ff.de qq. cuius opin. communiter approbatur per Doct. vt dicit Alber.in rub.C.de quæſt.n.8.vbi etiam dicit, ꝙ ita ſeruatur. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Alex.conſ.5.n.4. libr.1.quem refert Villalob.in ſua collecta com. opi.litera T.n.119 Ant.de Roſell.de ind.& tort. n.15.quem refert Prac.Conr.fo.299.in pr.Brun. de ind.& tort.n.60. Bolog.in addi.ad tract.Guid. de Suz.de ind.& tort.n.58. Io.de Amic.conſ.37. nu.4. Afflict.ſuper 1.parte conſti.Regni,rub.27. n.41.vbi dicit, ꝙ ita vidit obſeruari à bonis iudicibus. & ponit exemplum Bal.in tract. de quæſt. fol.251.n.6. puta ſi tortus dicebat neminem illa nocte iacuiſſe, vbi maleficium fuerat commiſſum,poſtea inuẽtum eſt per teſtes,ꝙ alius adfuit. Et dicit ꝙ hæc eſt communis opi. idemque ferè per eadem verba ante eum dixit Guid.de Suz. in d.tract.de indi.& tort.nu.57.& Iac.de Bel.in practic.cri.in rub.de quæſt.n.91.licet ſubdat,ꝙ aſſeſſores hoc hodie non ſeruant. Mantua conſ. 208.nu.2.lib.2.vbi dicit,ꝙ ita eſt communis opi. & practica.ita etiam communiter vbique ſeruari atteſtatur Alb.in d.l.repeti.nu.2. Aliqui etiam addunt, ꝙ iſta noua indicia ſint fortiora primis, & ita eſſe communem opi.atteſtatur Gandi.de malef.in tit.de quæſt.nu.2.ſubdens,ꝙ ita ſeruatur in practica, quem refert Pract.Pap.in forma inquiſ. in verb.hæc eſt quædam inquiſitio,n.22.& Brun. de ind.& tort.fol.126.nu.60.& Cur.Se.conſ.59. n.9.& Aug.ad Ang.de maleſ.in ver.fama publica, poſt n.95.Marſ.in d.l.repeti.n.8.& ſeq.vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruandum eſt in practica.quem refert Crau.conſ.288.n.7.& Petr.Calep.inter conſ. crim.diuerſ.conſ.63.n.18.lib.2.Ex primis autem indiciis non debet quis in tormentis repeti,& ita communiter tenetur,vt dicit Alex.in alleg.conſ. 5.nu.5.lib.1. Et prædicta dicit ſentire communiter Doctores Bo[illegible]n tit.de tortura,nu.42. Et ex hoc refert Pract.Pap.in loco præall. reprobatam fuiſſe de facto fatuitatem iudicis, qui prius torqueri fecerat reum ſuper indicio famę,& deinde ſuperuenerunt alij teſtes probantes famam,&ipſe illum de nouo torqueri fecit, nam ille iudex malè fecit, quia non ſuperuenerat indicium nouum, ſed ſolùm noua probatio illius primi indicij,quod iam fuerat per torturam purgatum.Hęc autem omnia intellige vt procedant, niſi prima indicia fuerint multum vrgentia, & manifeſta, nam eo caſu, licet ſecundum aliquos de iure tortura repeti non poſſit,quorum opi.communem appellat Ant.Gomez,c.13.delict.num.26.nihilo minus de conſuetudine ſeruatur, vt tormenta repeti poſſint.& ita practicari atteſtatur Bart.in d.l. vnius.§.reus,n.2. quem refert Soc.cõſ.54.n.14.li. 3.& Grammat.conſ.21.poſt nu.5.Ant.de Canar. de quæſt.in 6.membro,poſt nu.1.ſubdens, quòd in hoc omnes conueniunt, vt repeti poſſit, vel non poſſit, ſecundum qualitatem indiciorum præcedentium, & quòd ſæpe ſic faciunt boni aſſeſſores, quia incipiunt à leui tortura, & ſi ex ea habent veritatem,bene quidem: aliàs eam repetunt. Caueant tamen ſecundum eum iudices, ne huius arbitrarij prætextu immoderatè ſæuiant, ſed potius in dubio ad torturam non procedant. Multi enim innocentes propter tormentorum ſæuitiam confeſſi, & condemnati fuerunt, vt etiam diebus noſtris contigiſſe intellexi in duob: qui in tortura confeſſi fuerunt occidiſſe quendam nobilem eorum inimicum, qui deinde poſt multos annos repertus fuit viuus in quodam caſtro carceratus per quendam magnum dominum: ipſi tamen, propter eorum confeſſionem vi tormentorum extortam, fuerant vltimo ſupplicio affecti. Idem dicit Sal.in l.2.n.10. C.de cuſt reor. quem refert Paris Put.de ſynd. fol.488.c.8 n.1.in fi.& Foller.in pract.cri.fol.322.n.78.Dic[illegible] etiam Brun.in loco præall.nu.62.in fi. quòd lic[illegible] verum ſit de iure, quòd ſemel tortus compete[illegible]nter,non debet iterum torqueri,niſi ſuperueniant noua indicia, tamen conſuetudo obſeruat contrarium,& quòd latrunculatores ſæpe torquent, & repetunt pluries, & quòd ita ſeruari vidit,& quandoque etiam ipſe ſeruauit, & malè, vt ipſe ait, & minus iuridicè. Sic etiam ſi reus ſemel fuerit in tortura confeſſus delictum, deinde ductus ad ratificandum reuocauerit, poterit repeti in tortura, etiam ſi alia indicia non ſuperuenerint, vt dixi s.verſ.vbi verò. Talis enim confeſſio dicitur nouum indicium,vt dixi s.q.21.verſ.vlterius quæro.

QVAESTIO [illegible] V.

1 *Reus confeſſus delictum debet conden[illegible]i.*
2 *Et an vnica confeſſio ſufficiat,vel plure[illegible]equirantur?*

1 VBi reus delictum ipſum c[illegible]eſſus fuerit, tunc dici ſolet nullas eſſe iudi[illegible]s partes niſi in condemnando, nam talis conf[illegible]ſſio contra eum plenè probat,poteſtque ex ill[illegible] condemnari. Et hæc eſt com

est communis opin. vt attestatur Bart. in tract. de quæst. prout illum referunt aliqui. Sed certè ille tractatus non est Bart. sed Gandi. vt demonstrat Aug. ad Ang. de malef. in ver. fama publica, n. 28. in fi. & ita ad verbum legitur in opere ipsius Gandi. sub tit. de quæst. & in specie hunc locum tanquam ipsius Gandi. qui ita esse communem opi. attestatur in d. tit. de quæst. n. 15. citat idem Aug. in d. ver. fama publica, post n. 112. & Ruin. cons. 80. post n. 7. lib. 4. & Viuius in lib. com. opi. in ver. confessio facta spōte. Hanc etiam dicit esse communem opi. Guid. de Suz. de ind. & tort. fol. 201. n. 44. quem refert Pract. Conr. fol. 280 n. 3. Imol. cons. 109. circa prin. quem refert Marsil. in pract. crim. §. quoniam, n. 18. & Pract. Carer. fol. 19. nu. 24. Pract. Millei, fol. 79. n. 17. Non tamen intellige, quod etiam sponte confessum debeat iudex statim condemnare, sed practica est, quòd quando reus est sponte cōfessus, iudex mittat eum in carcerem, & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum, quicquid vult, ne condemnetur, & ad omnes suas defensiōes faciendas: quo elapso, vbi nihil probet, potest postea condemnari. Et hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Sal. in l. 2. n. 7. C. de cust. reo quem refert Bos. in ti. de confes. n. 2. Ita etiam communiter practicari attestatur Ant. Gom. c. 12. delict. nu. 3. in fi. Multa enim possunt deduci, & probari contra propriam confessionem, de quibus dixi s. q. 55. & licet secundum Bos. ibi non sit dādus terminus defensionis reo confesso, nisi illum petat, nihilominus practica generalis cōtrarium obseruat, scilicet vt etiam confesso, & dilationem non petenti detur terminus defensionis, & ita seruando non errabis. vide quæ dixi s. q. 49. ver. est igitur, & s. q. prox. ver. sin autem reus.

2 Sed quæro, nunquid vnica confessio sufficiat ad hoc vt reus possit condemnari, an autem plures requirantur? Resp. Gl. in l. 1. in gl. 1. ff. de quæst. tenuit, quòd vna confessio sponte facta non sufficiat, sed quòd requiruntur tres. Sed certè illa gl. communiter non tenetur, vt ait Sal. in d. l. 2. n. 3. C. de cust. reo. Paris Put. de synd. fol. 487. c. 8. n. 1. Dic ergo esse in hoc articulo distinguendum inter confessionem factam sponte, & eam, quæ facta est in tormentis. Nam si quidem est facta sponte, tunc vnica confessio iudicialis sufficit ad condemnandum. Et hæc est communis, & quasi omnium opi. vt dicit Brun. de indi. & tort. fol. 146. n. 21. quem refert Foller. in pract. cri. fol. 272. n. 39. & quod in tali confessione facta sponte, & sine tormentis non requiratur ratificatio, seu perseuerantia confitentis, sed quòd statim, quòd est confessus crimen, debeat condemnari, dicit esse communem opi. Dy. in l. 2. ff. de cust. reo. quem refert Guid. Papæ decis. 339. quidam inculpatus. Gand. in loco præall. Iac. de Bel. in pract. crim. in rub. de quæst. n. 97. Bal. in tract. de quæst. fol. 256. n. 2. Vitali. de malefi. in ti. quæ indicia, &c. n. 3. Imol. in d. cons. 109 nu. 1. quem refert Carer. in pract. crim. fol. 18. n. 24 Mars. in pract. cri. §. quoniam, nu. 18. & dicit Bar. in l. 1. ff. de cust. reo. in vlt. verb. quòd ita seruat consuetudo, quem refert Bal. in l. si quis in ea, nu. 2. C. de cust. reor. Si verò confessio facta sit in tormentis, vel extorta metu tormentorum, tunc non potest reus condemnari, nisi in ea perseueret, illamque ratificet, iuxta ea quæ dixi s. q. 64. vers. cæterum si reus.

QVAESTIO LXVI.

1 *Reus de crimine conuictus debet condemnari. Et quid si non constet de delicto?*
2 *Iudex debet iudicare secundum acta, & probata.*
3 *Probationes in criminalibus esse debent luce meridiana clariores.*
4 *Si probatum sit delictum, non autem qualitas delicti in processu deducta an reus sit absoluendus?*
5 *Contra Cardinales maior numerus testium, quàm contra alios requiritur.*
6 *Et quid in summo Pontifice?*

1 HAec omnia cessant, vbi reus est de ipso crimine legitimè conuictus, nam eo casu non est vlterius quærendum, sed debet iudex illum condemnare, & ita practicatur, vt dicit Boss. in tit. de conuictis, n. 3. Intellige, modò constet de ipso delicto, de quo reus conuincitur, aliàs enim nullo modo esset condemnandus. Et ideo etiam si multi testes deponerent, etiam de visu, contra aliquē de homicidio per eum commisso, nisi tamen constaret de ipso cadauere, non posset puniri, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi s. q. 4. & q. 55. ver. potest etiam. Bene verum est, quòd quando delictum est talis qualitatis, quod secundum id, quod communiter contingit, reputatur difficilis probationis, tunc sufficiunt minores probationes. Et potest poni exemplum in furto, nam si dominus conqueratur de furto, & appareat famulum aufugisse, satis dicetur constare de furto, secundum theoricas Doctorum, vt dicit Riminal. cons. 2. num. 3. Idemque si ostendatur aliquod signum, seu vestigium alicuius circunstantiæ, ex qua verisimiliter possit præsumi furtum commissum fuisse, puta si reperiatur fractura aliqua in hostio, vel pariete, vel arca, hæc etiam est vna ex coniecturis, quam adducunt Doctores ad probandum furtum, vt dicit Riminal. in loco præallegato.

2 Scias autem, quòd hæc discussio, quæ fieri debet à iudice super condemnatione rei, debet fieri nō secundum ipsius credulitatem, aut opinionem, sed secundum probationes factas in processu, nam iudex tenetur iudicare secundum acta, & probata, etiam si sciat veritatem esse in contrarium. Et est communis opi. vt attestantur multi, quos refert Did. lib. 1. resol. c. 1. post n. 6. & ego retuli s. lib. prox. Et ideo licet iudex propriis oculis viderit delictum committi, non potest reum condemnare, nisi aliter id probatum fuerit, vt dixi s. q. 8. ver. sed pone. Sic etiam, si iudex credit se cum bona conscientia posse condemnare reum ex probationibus sibi factis vti iudici, licet ipse tanquam priuatus sciat eum non esse culpabilem, potest nihilominus eum condemnare, nec peccat. Et hæc est communis opi. vt attestatur Imol. in cle. pastoralis, §. quia verò, n. 49. de of. deleg. & in c. 1. post nu. 13. ver. si autem timeret, de off. or. Menoc. controuer. illust. c. 13. n. 1. & c. 14 post n. 5. co. 2. in fi. Bene verum est, quòd potest iudex hoc casu

casu instare apud principem, vel superiorem, vt ipse exoneretur ab huiusmodi iudicio, & causa alteri delegetur, vel ipsemet causam ipsam alteri delegare. Et est communis opi. vt dicit Imo. in d. §. quia verò, n. 49. in fi. non tamen potius debet abstinere à munere iudicandi, quicquid dixerit Abb. & Imo. in d. c. 1. contra quos est communis opi. vt dicit Carauita super ritu 285. magnæ curiæ. circa fi.

3 Debent autem esse in criminalibus probationes luce meridiana clariores, l. sciant cūcti, C. de probat. Et hoc omnes sciunt, & dicunt, vt ait Boss. in ti. de conuictis, n. 9. Hinc est, ꝙ in criminalibus testes debent esse omni exceptione maiores, & ita volunt Doct. vt dicit Bos. in loco præal. n. 25. Vide quæ dixi s. q. 21. vers. vnus testis, & q. 22. vers. vnum tamen.

4 Sed quid si pro parte probatum sit delictum, & pro parte non, puta quia aliquis esset imputatus de percussione cum sanguine, & probata sit percussio, sed non qualitas adiecta, s. cum sanguine, vel ꝙ esset imputatus de vulnere illato cum cicatrice perpetuò permansura, & probatum sit vulnus, sed non qualitas adiecta, s. cum cicatrice, & similia, nunquid erit reus in totum absoluendus, vel condemnandus solùm in ea pœna, quæ imponitur pro vulnere, vel percussione, omissa ea, quę esset imponenda pro illa qualitate ex forma statutorum, quæ communiter vigent in ciuitatib. Italiæ? Resp. Si qualitas adiecta non facit censeri aliud factum, nec variat effectum accusationis propositæ, tunc etiam non probata illa qualitate potest ex eo processu sequi condemnatio: sed quando propter illam qualitatem variatur effectus condemnationis, tunc pendente iudicio debet fieri detractio dictæ qualitatis, ad hoc vt possit sequi aliqua condemnatio: aliàs si etiam qualitas ipsa non fuerit probata, reus est totaliter absoluendus. Et hæc est theorica Bar. in l. denunciasse, §. quid tamen, n. 2. ff. de adul. quam tenent communiter Doct. vt ait Corn. cons. 33. litera O. li. 4. Hanc etiam dicit esse com. opi. Rom. cons. 110. cir. pr. & cons. 167. nu. 8. quem refert Corn. cons. 197. litera C. li. 2. Mars. in pract. cri. §. quoniam, n. 52. vsque ad n. 57. Soc. iu. cons. 39. n. 2. li. 2. Menc. controuers. vsu freq. c. 36. nu. 12. Scias tamen, ꝙ quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt s. reus (etiam nō probata qualitate) condemnetur de principali delicto, de quo est conuictus. Et ita communiter seruari attestatur Bal. in l. 2. n. 2. C. de prob. quem refert Anan. in c. continentiam, n. 5. de cle. percus. & Blan. in pract. cri. fo. 50. n. 76. & seq. Et in specie in curiis Delph. ita seruari attestatur Gui. Papæ decis. 553. si quis accusetur, & ego ita pluries vidi seruari, quicquid dixerit Signor. cons. 245. n. 14. Hodie enim pars in querela non se astringit ad aliquam certam condemnationem, sed cōcludit generaliter, quare petit pro prædictis, & quolibet eorum, &c. Pariter etiam iudices in libello inquisitionis concludunt, super quibus omnibus, & singulis, &c. Propterea super omnib. deductis in querela siue inquisitione potest sequi condemnatio, & cùm (vt dixi) ita de consue. obseruetur, non est ab ipsa consuetudine in practica recedendum. Videnda sunt ea, quæ dixi s. q. 12. vers. vltimò quæro, & q. 31. ver. super quibus, & j. q. 90. ver. in hac autem.

5 Debes etiam scire in hoc proposito, ꝙ quandoq; potest dici plena probatio delicti quo ad vnum, quæ non erit plena neq; sufficiens quo ad alium. Nam licet regulariter duo testes plenè probent delictum contra accusatum, siue inquisitum: tamen si ille accusatus, vel inquisitus sit episcopus cardinalis, non potest condemnari, nisi per 72. testes, si sit presbyter cardinalis, nisi per 44. si sit diaconus cardinalis, nisi per 28. vt est tex. 2. q. 5. c. pręsul. Sed certè quicquid sit de iure, iste numerus testium hodie de consuetudine non seruatur, quando Papa procedit contra cardinales. Ita attestatur Car. Ale. in d. c. præsul. col. 1. ver. vbi tamen, prout illum refert Foller. pract. cri. can. fo. 256. n. 5. licet Card. in libro meo nihil dicat de obseruantia, nisi quòd Papa non tenetur illum numerum obseruare. Dec. in c. at si clerici. in prin. n. j. de iud. quem refert Berous in eod. c. at si clerici, post n. 8. & ita in facto nostris temporibus vidi, & legi fuisse obseruatum.

6 Sed quæro, quid in summo Pontifice, nunquid sufficiant duo testes ad eum condemnandum, an autem maior numerus requiratur? resp. ꝙ duo testes sufficiunt. Ita dicit glos. in d. c. præsul, in gl. 1. quam dicit esse ab omnibus Doct. communiter approbatam Viuius in lib. com. opi. fol. 196. ver. testes duo. Cùm enim (vt ait gl. ibi) ipse sine comparatione aliorum, effectus sit maior, meritò sine spe veniæ condemnandus est: nescio tamen, an hoc ita passim obseruaretur in practica.

QVAESTIO LXVII.

1 *Pœnarum genera quot sint.*
Capitalis pœna quæ dicitur? ibid.
2 *Amputatio membri, vel fustigatio an dicatur pœna capitalis?*
3 *Pœnarum corporalium species.*
4 *Damnatio ad bestias.*
5 *Præcipitatio.*
6 *Interdictio ignis, & aquæ.*
7 *Damnatio in metallum.*
8 *Deportatio.*
9 *Relegatio.*

1 NVnc de pœnis videamus. Scire autem debes, ꝙ pœnarum duo sunt genera, aliquæ enim sunt corporales, aliquæ verò nō corporales. Corporalium autem pœnarum duæ pariter sunt species, nam aliquæ sunt capitales, aliquæ verò non capitales. Capitalis autem pœna tribus modis dicitur. Primò, vltimum supplicium. Secūdò, amissio libertatis, & consequenter etiam ciuitatis, puta si aliquis damnetur in metallum, vel opus metalli. Tertiò, amissio ciuitatis tātùm, vt cùm quis deportatur. Propriè autem, & strictè loquendo, pœna capitalis accipitur pro pœna sanguinis, secundum gl. in l. transigere, in verb. capitali, C. de transa. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Gaspar Valasc. in repet. l. imperium, n. 99. ff. de iu. om. iud. Reperio tamen, ꝙ alia gl. in l. 1. in verbo, capitali, C. ne christia. mancip. intelligit pœnam capitalem pro exilio perpetuo. Ex qua gl. Doctores colligere videntur, ꝙ in dubio pœna capita

capitalis debet intelligi de exilio, & nõ de morte. Et hanc conclusionẽ dicit esse communem Marſ. in pra.cri.§.opportunè,n.40.in fi. quẽ refert Did. ſuper 4.decret.fo.144. poſt n.16.Duẽnas reg.393. in nona limitatione,Dec.in d.l.imperium,n.14.& ſeq.Fel.in c.qualiter & quando,el 2.§.ad corrigendos,n.27.de accuſa.Don Ant.de Padilla in l.tranſigere,n.32.C.de tranſact. Ita etiam tenere cõiter Doct.atteſtatur Marcus deci.911.nu.5.in fi.Et ratio eſt, quia in pœnis ſemper debemus ſequi mitiorem interpretationem. Et ideo ſtãte ſtatuto, ꝙ quis capite puniatur, debemus intelligere de exilio.Ita tenet Cy.in l.j.C.de falſis,& eſt communis opi. vt atteſtatur Aug.ad Angel.de maleſi.in ver. Et ibi caput.poſt n.42.Mantua in d.l.tranſigere,n. 108.& ſeq.maximè n.113. Et ita aliàs obtentum fuiſſe dicit Io.Andr.in c.quanto.de iureiur.quem refert Aug.in loco præal. poſt n.45. Et ideo videmus, ꝙ ad euitandas huiuſmodi ambiguitates, quando fertur ſententia mortis per amputationem capitis,ſolent addi illa verba,Ita ꝙ moriatur, &c. vel, Ita ꝙ anima ſeparetur à corpore, &c. Et ita inoleuiſſe practicam atteſtatur Mantua in loco præallegato,n.117.

2 Quæro,nunquid amputatio membri,vel fuſtigatio ſit pœna capitalis? dixi ĩ.q.70.ver.Eſt etiam.

3 Diſtinguendo autem ſecundum communem vſum loquendi præſentis temporis, dici poteſt, ꝙ pœnarum corporalium duæ ſunt ſpecies, aliquæ ſcilicet mortis naturalis,aliquę verò citra mortẽ. Genera autem pœnarum, per quas mors naturalis imponitur,multa ſunt,& omiſſa pœna parricidij,de qua dixi ſ.hoc c.li.§.Parricidium, verſi.Sed quæro,pœnę cognitæ à lege,per quas imponitur vltimum ſupplicium,ſunt pœnæ ignis,laquei,ſeu furcarum,& gladij,ſiue amputationis capitis. Citra mortem autem eſt pœna amputationis membri, de qua dixi ĩ.q.69.triremium, & aliæ, de quibus dixi ĩ.q.70.

4 Non eſt etiam hoc loco omittendum multas fuiſſe pœnas ſecundum leges antiquas à iure cõmuni impoſitas,quę nunc in deſuetudinem abierũt,puta damnatio ad beſtias, quæ quidem pœna hodie nõ eſt in vſu,vt dicit Ang.in l.j.§.legis Corneliæ, n.j.ff.de ſicar.ſubdens, ꝙ in eius locum ſucceſſit decapitatio naturalis, & illum refert Practi. Carer.fol.513.poſt n.4.& Marſ.in eo.§.legis Corneliæ,num.j.

5 Item præcipitatio, quæ aliàs fiebat de ſaxo Tarpeio, vt videri poteſt apud Liuium,& alios hiſtoricos.hæc autem eſt ſublata ab ipſamet lege,vt eſt tex.in l.ſi diutino,in fi.ff.de pœnis,&etiam à conſuetudine,quia iampridem aboleuit,vt atteſtatur Did.in repetitione c.quamuis.fol.55.col.2.

6 Item interdictio aquæ, & ignis, in cuius locum hodie ſucceſſit deportatio.l.1. & 3.ff.ad l.Iul.pec. vt atteſtatur Io. Villemata in reper.l.Diuus, poſt n.41.ff.de ſicar.Pract.Conr.fol.356.n.4. Sed imò hodie neque etiam deportatio eſt in vſu,vt dixi ĩ. ver.Deportatio.

7 Item damnatio ad metallum, ſiue ad opus metalli. Sed hodie etiam in foro ſeculari huiuſmodi condemnationes ad opus metalli receſſerunt ab aula,vt dicit Foller.in pract.cri.cano.fol.131.n.8. & illas hodie in vſu non eſſe atteſtatur Mantua in l.tranſigere, poſt nu.5.C.de tranſactio.cuius pœnæ loco,hodie de conſuetudine ſolent rei damnari ad triremes perpetuò, vel ad tempus,vt atteſtatur Pract.Car.fol.567.n.121.Capic.deciſ.cliij.nu. 3.quem refert Apoſt.ad Afflic.ſuper 3.par.conſt. Regni,ſub n.5.Milleus in prac.cri.fol.132.n.3.& fol.147.n.40.Foller.in loco præal.ſubdens ꝙ hęc pœna triremium, etiam de iure can. imponitur. de quo dixi ĩ.q.70.verſ.Frequens eſt. Dicit etiam Bal.in l.incredibile,n.3.C.de pœnis,ꝙ iſtæ pœnæ, per quas imponitur perpetua ſeruitus, hodie nõ ſunt in vſu, & ꝙ loco earum videtur poſſe imponi pœna perpetui carceris, ſed certè hoc poſſet fortè procedere ſecundum ius canonicum, vt dixi ĩ. in d.q.70. ver.Pœna autem, ſed de iure ciuili magis placet, ꝙ ſucceſſerit pœna triremium. Dicit tamen Ang.in l.1. C.de pœnis, ꝙ poteſt quis damnari ad operandum reipub.in perpetuum. Et ſubdit ſe vidiſſe Romæ quendam damnatum ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum. Sed ego nunquam vidi in pract.fieri tales condemnationes.

8 Deportatio etiam apud leges Digeſtorum, & Codicis frequentiſſimè imponitur, & refert Calic.in Margar.fiſci,fo.83.&ſeq.41.caſus,in quibus hæc pœna à iure irrogatur.Sed hæc pœna deportationis hodie nõ eſt in vſu, vt dicit Gand.de maleſ.in tit.de falſar.poſt n.3. Imola in l.2.poſt nu.2. ver.Et aduerte.ff.de pub.iud.Alex.conſ.lv.n.j.lib. 7.Cuman.conſ.95.in fi.quem refert Gramma.deciſ.23.in fi.& idem Gramm.ſiue Barth.de Capua, ſuper conſtitut.Regni,fol.50.col.3.in princ. Roland. conſ.38.n.14.li.j. Melchior de Facinis inter conſilia criminalia diuerſorum,conſ.78.poſt numerum 56.li.j.Dicit autem Roman.ſing.568.Scis ꝙ relegati, ꝙ loco deportationis hodie ſucceſſit decapitatio, quem refert Aug.ad Ang.de maleſi. in ver.Falſario, poſt n.48. Et ideo dicit Ang.in l.j. §.legis Corneliæ, poſt n.j.ff.de ſicar. ꝙ cùm pœna deportationis hodie non ſit in vſu, ſed receſſerit ab aula,niſi apud eccleſiaſticos,credit,ꝙ etiam poſiti in dignitate,qui ſecundum iuris antiqui diſpoſitionem erant deportandi, hodie debeant mori. Alij verò dicunt, ꝙ loco deportationis ſucceſſit bannum perpetuum. Et ita atteſtatur Cuma. cõſ. 139.poſt n.4. Guido Papæ deciſ.422.col.j.ver.Alio etiam, & deciſ.423. n.2.& deciſ.437.poſt n.5. quem refert Crauetta cõſ.220.n.13.& conſ.224. poſt numerum primum.Berber.in viatorio iuris. in rubrica,de vi publica,verſ.Pœna autem.Grammat.voto xix.n.10.Prac.Carer.fol.70.ver.Remanent ergo. Ego credo,ꝙ ſuper hoc non poſſit dari certa doctrina, ſed ꝙ loco deportationis hodie poſſit iudex imponere pœnam iuxta qualitatem facti & perſonę,prout ſibi cõuenire videbitur,ſcilicet, vel triremium in perpetuum,vel ad tempus vel exilij, vel huiuſmodi,ſecundũ grauitatem delictorum:nec conſulerem iudici vt loco deportationis imponeret pœnam mortis, vbi pro eo delicto non eſſet impoſita à ſtatuto, vel à conſuetudine,& ita videmus obſeruari. Reperio tamen,ꝙ Pract.Carer.fol.567.poſt n.121.dicit, ꝙ licet communiter hæc pœna deportationis non ſit in vſu, tamen in Regno propter inſulas multas eſt in vſu.Idem dicit Capi.deciſ.cliij.n.2.& ita plures fuiſſe condemnatos in pœnam deportationis refert Gramm.in multis deciſionibus,conſiliis,& votis.

Venetiis etiam adhuc est in vsu hæc pœna, vt attestatur Mantua in d.l.transigere, post n.5. Vnum scias, ꝙ de iure communi non potest aliquis magistratus deportare in insulam delinquentes, nisi ei expresſè insula ipsa assignata sit. Et hæc est communis opi. vt dicit Bened. de Plumb. in rep. l.j.nu. 18. C. de hær. instit. Et ex hoc fundamento, quia ſ. senatus noster non habet insulam, euasit à pœna deportationis quidam Comes, imputatus de graui delicto, & fuit tantummodo condemnatus in exilium, & licet aliqui dixissent, ꝙ poterat consuli super hoc Regia Maiestas, tamen contraria opin. obtinuit. Vide in hoc proposito quæ dixi ſ.q.71. ver. vidi ego. An autem bannitus æquiparetur deportato, dixi ſ.q.72. ver. Dixi autem.

9 Relegationis etiam pœna iure veteri frequentissimè imponebatur, & refert Calic. in Margar. fisci, fo. 86. 30. casus, in quibus hæc relegatiōis pœna à iure irrogatur. Huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium, siue cōfinatio, sed secundum Canones hodie hæc pœna non est in vsu, vt attestatur Inn. in c. qualiter, & quando, nu. 6. de accuſ. quem refert Foll. in prac. crim. cano. fol. 278. Prac. Millei fo. 148. n. 49. subdens, ꝙ loco huius pœnæ clerici detrudūtur in monasterium, sed neq; hoc hodie est in vsu, vt dixi ſ.q.70. ver. Sunt etiam. Tu verò dic, ꝙ licet hodie ecclesia non inferat pœnam exilij, propriè loquendo, secundum communem opin. de qua attestatur Alciat. in ca. cùm non ab homine, nu. 110. de iud. contrarium tamen seruatur, vt dicit Foller. in prac. crim. cano. fol. 287. n. 122.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Casus, in quibus pœna mortis imponitur, qui sint.*
2 *Abortum procurans punitur pœna mortis.*
Et qua pœna puniatur percutiens mulierem prægnantem, si ex ea percussione sequatur abortus? ibid.
3 *Adulteri puniuntur pœna mortis?*
4 *Ascendens cum schalis de nocte ad domum alterius, punitur pœna mortis.*
5 *Blasphemi puniuntur pœna mortis.*
6 *Carceratus aufugiens fractis carceribus punitur pœna mortis.*
7 *Castrans seipsum, vel castrari faciens punitur pœna mortis.*
8 *Custos carceris, cognoscens carnaliter carceratam, punitur pœna mortis.*
Item si carcerati aufugiant, punitur ipse pœna mortis, ibidem.
Et quid si custos tantummodo fuit in culpa in deputando substituto, qui fuerit negligens, ibid.
9 *Diuidentes prædam cum barbaris, puniuntur pœna mortis.*
10 *Eximens captum de manibus iustitiæ punitur pœna mortis.*
11 *Extrahens per vim aliquem de ecclesia, punitur pœna mortis.*
12 *Extrahens pro debito matremf. de domo, & ad carceres conducens, punitur pœna mortis.*
Et an pro delicto possit mulier carcerari? ibid.
13 *Falsum testimonium dicens punitur pœna mortis.*
14 *Famosi latrones puniuntur pœna mortis.*
15 *Fures an puniantur pœna mortis?*
16 *Hæretici puniuntur pœna mortis.*
17 *Homicida punitur pœna mortis.*
18 *Hostibus ferrum, vel arma deferens, punitur pœna mortis.*
19 *Imaginem Christi percutiens punitur pœna mortis.*
20 *Incendiarij puniuntur pœna mortis.*
Et quid in comburente tugurium, vel fœnile? ibid.
21 *Iniuriam faciens officiali tempore syndicatus, punitur pœna mortis.*
22 *Iudex aliquem innocentem condemnans, punitur pœna mortis.*
Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna mortis. ibid.
23 *Læno punitur pœna mortis.*
24 *Læsæ Maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis.*
25 *Libelli famosi auctor punitur pœna mortis.*
Et an ille, qui legit, & statim non lacerauit? ibid.
26 *Miles qui disciplina militari delinquit, pluribus ex causis punitur pœna mortis.*
27 *Monialem carnaliter cognoscens, punitur pœna mortis.*
28 *Mulier, quæ animali bruto se subiicit, punitur pœna mortis.*
Item mulier, quæ proprio seruo se subiicit. ibid.
29 *Muros ciuitatis transcendens punitur pœna mortis.*
Et an hoc locum habeat tantummodo in ciuitate Romana? ibid.
Et an hoc seruandum sit tempore pacis? ibid.
30 *Officialis publicos prouentus subtrahens, punitur pœna capitis.*
Et an officialis, qui durante officio multa acquisiuit, præsumatur ea acquisiuisse de bonis fisci? ibid.
31 *Plagiarius punitur pœna mortis.*
Et quid si non sit solitus talia committere? ibid.
32 *Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis.*
Et quid si aliquem capiat ex iusta causa? ibid.
Et an cardinalibus permissum sit tenere priuatum carcerem? ibid.
33 *Proditor punitur pœna mortis.*
34 *Raptores mulierum puniuntur pœna mortis.*
35 *Sacrilegi puniuntur pœna mortis.*
36 *Seditionis auctor punitur pœna mortis.*
37 *Seipsum occidere volens punitur pœna mortis.*
Et an occidens seipsum moriatur intestabilis, & eius bona confiscentur? ibid.
Et quid si non conscientia proprij sceleris sibi manus intulerit? ibid.
38 *Seruus qui cum domina se carnaliter commiscuit, punitur pœna mortis.*
39 *Sodomita punitur pœna mortis.*
40 *Sortilegi puniuntur pœna mortis.*
41 *Transfuga punitur pœna mortis.*
Et an puniatur etiam non consumato delicto?
42 *Tutor, qui propriam pupillam corrupit, punitur pœna mortis.*
43 *Vastatores, & incisores vinearum puniuntur pœna mortis.*
44 *Venenum faciens aut dans alicui ad occidendum, punitur pœna mortis.*
45 *Violatores sepulchrorum puniuntur pœna mortis.*

1 NVnc vidēdum est, qui sunt hi casus, in quibus pro delicto pœna mortis naturalis à lege imponitur, quos quidē plenius videre poteris apud Bal. in l. data opera, n. 14. C. qui accuſ. non poſſ. & Calic. in Margar. fisci, fol. 78. col. 2. & aliis fol. seq. & Guid. Papæ, decis. 589. & Fab. in pract. arbitr. fo. 159. & aliis seq. vsque ad fol. 325. & Iul. Ferret. in tractatib. de bello, fol. 162. col. 3. & aliis seq. Nos aliquot tantum attingemus.

2 Abortum procurans punitur pœna capitis, l. Cicero, ff. de poe. & potest poni exemplum in puella prægnante, quæ potionibus partum abegerit honoris sui conseruandi causa, vt in casu super quo

consu

consuluit Barba.cons.23.in secundo dubio.lib.2. & Dec.cons.535. Dicit autē Pract.Iod.c.74.n.12. ꝙ mulier, quæ dolosè abortū fœtus viuentis procurauit, ex recepta cōsuetudine punitur putei suffocatione, sed apud nos illa pœna non est in vsu. Sed quæro, qua pœna puniatur ille, qui percussit mulierem prægnantem, ex qua percussione illa abortū fecit? Resp. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ vbi adest dolus, debet puniri pœna vltimi supplicij. Et hanc dicit esse magis communem opi. Boss.in tit.de homicid.n.6. Tu verò dic, ꝙ aut partus adhuc non erat animatus, & punitur pœna extraordinaria: Aut verò erat animatus, & punitur pœna homicidij. Et hæc est communis opi. vt attestatur Blanc.in pract.cri.fol.79.n.33.

3 Adulteri puniuntur pœna capitis, Dixi s̄. hoc e. lib.§. Adulterium, ver. Sed quæro.

4 Ascendens cum scalis de nocte ad domum alienam, punitur pœna vltimi supplicij, secundū Bal. in l.fi.circ.fi. ff.de rerum diuis. atque ita seruatum fuit per proregem Neapolis in executione cuiusdam edicti. Quæ sententia (licet Gram. decis.36. eam defendere conetur) iudicio totius Italiæ visa fuit nimis seuera & crudelis, maximè attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & causa propter quàm ascenderat, quæ fuit amor cuiusdā pulcherrimæ puellæ, qui etiā prudentes viros sæpius excæcauit, & de illa sententia mentionem etiam facit idem Gramm.super const.Regni, fo.31.col. j.n.6. Certè hæc opin. Bal. apud nos non seruatur, sed hæc qualitas ascendendi cum scalis, aggrauat tantummodo principale delictum, ita vt grauius puniatur, siue sit ex causa amoris, siue ex causa furandi, siue aliud maleficium committendi. Et in hoc proposito videnda est decisio Afflict.276. & Mantua cons.31.n.2.lib.2.

5 Blasphemantes puniuntur pœna mortis, Dixi s̄. hoc e.lib.§. Blasphemia. ver. Sed quæro.

6 Carceratus, fugiens fractis carcerib. capite punitur, Dixi s̄.q.21.ver.tertio autem.

7 Castrans seipsum, vel castrari faciens, punitur pœna capitis.l.4.in fi. ff.ad leg.Corn. de sica. q̄d dicit esse notandum Catald. de synd. nu.86. quia aliàs vidit dubitari in ciuitate Recanati, cùm quidam sclauus sibi ipsi præputium abscidisset, & ibi refert Bal.in l.reos, n.9. C.de accus. dicētem, ꝙ membra generationis, sunt membra, quæ habent proprias & distinctas operationes, imò dicuntur esse membra nobilia, & per quæ saluatur species humana, & ideo mutilans illa, debet puniri tanquam inimicus naturæ.

8 Custos carcerum, carnaliter cognoscens mulierem carceratam, de consuetudine suspenditur. Dixi s̄.hoc e.lib.§. Fornicatio, ver. Cum carcerata. Item custos carcerū, propter cuius negligentiam carceratus aufugit, punitur pœna capitis. Sed hoc intellige vt procedat, quādo ille qui aufugit, detinebatur pro crimine capitali. Nam eo casu si fuit in nimia negligentia, vtique punitur vltimo supplicio, sed si detinebatur pro crimine non capitali, tunc punitur iudicis arbitrio iuxta modum culpæ. Et hæc est communis opi. vt dicit Boss.in tit. de carcere, nu.10. Et hoc quidem locum habet in custode, qui est negligens in ipso actu custodiæ: sed si tantummodo fuerit in culpa in deputando substitutum, qui fuit negligens in custodia, non debet ipse custos principalis puniri pœna mortis. Et ita iudicauit curia Neap. vt refert Gramm.voto 29. quæ hoc casu custodem tantummodo ipso officio custodię priuauit, de quo etiā mentionem facit Boer.decis.216.& seq & Boer.& seipsum refert idem Gram.super const.Regni, fol.45 col.1. Et pro defensione custodis, imputati de fuga carceratorum, videnda sunt ea, quæ scribit Bal.cons. 32.lib.3.& Io.de Amicis cons.28.

9 Diuidentes prædam cum aggressoribus viarum, sunt comburendi.l.si quis barbaris, vbi Bart.C.de re milit.libr.12. quem tex.dicit Paris Put.de synd. fol.250.n.8. esse singularem contra Agozzinos, seu Baricellos, qui solent de nocte sumere secum fures, & cum illis diuidunt furta, subdens ꝙ propter hoc quidam Agozzinus, qui diuidebat prædam cum furibus, fuit Neapoli suspensus.

10 Eximens de manibus iustitiæ condemnatum ad mortem, vel confessum, siue cōuictum de aliquo crimine, punitur pœna capitis, l.cuiuscūque.ff.ad l.Iul.maiest. Et hāc dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptam sententiam Pla.lib.j.delictorum, c.38.n.7. Et refert Carauita super ritu clx. nu.2.in fi. ꝙ in ciuitate Neapoli, quatuor qui exemerant è manibus familiæ quendam nobilem, qui propter debita ducebatur ad carceres, fuerūt iussu Viceregis statim suspensi, & in frusta scissi. Et apud nos quidam Baptista Zacanus, qui quendam è manibus familiæ prætoris Mediol. exemerat, fuit laqueo suspensus, xj.Feb.1552.P.N. Et alij quatuor, qui exemerant quosdam fraudatores cum inuentione è manibus capitanei Glareę Abduæ, pariter fuerunt furcis suspensi, 28.Ian.1554. P.N. Vide quæ dixi in hoc proposito s̄.q.29. vers. Eximens autem, & aliis seq.

11 Extrahens aliquem per vim de ecclesia, punitur pœna mortis, velati reus læsæ Maiestatis. l.fideli. C.de his qui ad eccl.confug. quòd intellige secundum ea, quæ dixi s̄.q.30.

12 Extrahens pro debito matremfa. ex propria domo, eamque ad carcerem ducens, punitur pœna capitis, l.j.C.de off.diuers.iud. An autem pro crimine possit mulier honesta carcerari, dixi s̄.q.28. vers. Quæro igitur.

13 Falsum testimonium dicens, per quod aliquis condemnatur ad mortem, punitur pœna mortis, Dixi s̄.hoc eo.lib.§. Falsum, ver. Testis qui falsum.

14 Famosi latrones, & grassatores viarum furca suspendi debent, Dixi s̄.hoc eo.lib.§. Furtum, versi. Scias tamen.

15 Fur, qui furatus est rem, quę sit valoris vltra quinque solidos, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi s̄.hoc e.lib.§. Furtum, ver. Sed quæro, & seq.

16 Hæretici puniuntur pœna mortis, Dixi s̄.hoc e. lib.§. Hæresis, ver. Sed quæro.

17 Homicida punitur pœna mortis, Dixi s̄ hoc e. lib.§. Homicidium, ver. Sed quæro.

28 Hostibus ferrum vendens, vel frumentum, vel sal, &c. vel alias merces, punitur pœna capitis, l.1. & 2.C.quæ res expor.non poss.& excommunicationis pœnam incurrit, capit. ita quorundam. de Iudæis, Vide quæ dixi infrà q.77.versic. Christiani deferentes.

19 Imaginem Christi, aut sanctorum percutiens, frangens, aut vulnerans, punitur pœna mortis, secundum Ang.in l.ex senatuscōsulto, ff.ad l.Corn. de sic

de sicar.&in sua disputatione inc.in refulgenti de litiarum,&ita obseruatum fuisse per curiam Burdegalen.refert Boer. decis.301.post n.18.vbi attestatur quendam pro hoc crimine fuisse condemnatũ,vt prius amputetur ei manus, deinde caput. Refert etiam Marcus decis.509. in fi. ꝙ quidã iudex in loco Pertusij qui proiecerat lapidem contra imaginẽ beatissimę Virginis, multasq; contumelias in eam protulerat, fuit viuus excoriatus. Dicit tamen Ang. in d.l. ex senatusconsulto. ꝙ aliàs cùm iste casus contigisset, fuit delinquenti solummodo manus amputata, quem refert Afflict. super 3.part.const.Regni,rub.54.n.9.

20 Incendiarij, qui ob inimicitias aut prædam intra oppidum incendium committunt,puniũtur pœna mortis,d.l.capitalium,§.incendiarij.

Item illi,qui cõburunt ædes, vel aceruum frumẽti positum iuxta ædes,l.qui ædes,ff.de incend.ruina naufr. vt in incendio capsinæ, super quo consuluit Natta cons.42.&seq.Et proximis annis fuerunt Cremonæ suspensi iussu senatus duo fratres, qui quasdam ædes in quodam oppido combusserunt. Si quis verò non ædes, sed tugurium cõbureret,non esset pœna mortis afficiendus, & ita senatus quendam Pasqualem Cuttarellum, qui de incendio cuiusdam tugurij conuictus fuerat condemnauit tantũ ad triremes per biennium,2.Augusti. 1559.P.N. Fuit tamen pro incendio posito in fœnili vltimo supplicio affectus Paulus deMolo,28.Nouemb.1561.P.N.

Hæc autem pœna statuta contra incendiarios,locũ habet qñ data opera commissum est incendiũ, secus aũt si culpa vel casu, & in facti contingentia quidã Donatus Birretta, qui incensis stipulis permiserat ignem vagari,quo frumẽtum ipsius proprium, & alienũ combustũ fuerat, habita à parte remissione,fuit absolutus 27. Septẽb.1552.P.N.

21 Iniuriam faciens officiali tempore eius syndicatus, debet puniri pœna capitis, vt dicit gl. in §.illud,in ver.Mortis,in auct.vt iudices sine quoquo suffra.Sed hoc intellige,nisi ipse officialis prius iniuriã illi fecisset, & ita se practicasse attestatur Paris Put.de synd.fol.137. post n.3.in quodam officiali,qui iniuriabatur querelantibus,quod nota.

22 Iudex qui dedit operam,at accusatus vel inquisitus aliquid falsò cõfiteretur, per quod innocens postea damnaretur ad mortem,punitur pœna capitis, vt dixi in d.§.Homicidiũ, ver.item iudex. Item iudex, qui per pecuniam, vel iracundiam aliquem innocentem ad mortem condemnauit, punitur pœna capitis, vt dixi in d.§. vers.Item iudex. Præterea iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna capitis, vt dixi s.q.64. versi. Antequam tamen.

23 Lænones & lænæ puniuntur pœna mortis,vt est tex.in auct.de læno.§.pręconizamus,col.3.sed de consuetudine non puniuntur pœna mortis, sed tantummodo flagellãtur cum mitra, vt dicit Nunius de los corregidores, fol.204. nu.15.vel afficiũtur aliqua alia pœna arbitrio iudicis.Et ita esse consuetudinem attestatur Pract.Iodo. c.89.n.43. Ita etiam in regnoHispaniæ solere practicari dicit Ant.Gom.super l.80.Tauri,nu.73.licet subdat,ꝙ est pœna irridenda pro tam nefando crimine, & quòd deberent puniri pœna mortis.

24 Læsæ Maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis, vt dixi suprà hoc eod. libr.§. Læsæ Maiestatis,ver.Sed quæro.

25 Libelli famosi auctor, qui fabricatus sit de alio ad eius infamiam contra veritatem, punitur pœna capitis l.vnica.C.de famo.lib.& dicit Ang.in l. lex Cornelia.§.si quis liberum, n.3.de iniu.se hoc vidisse de facto in quodã, qui posuerat quandam scripturam infamatoriam super altari palatij priorum non descripto nomine alicuius.Dicit tamen idem Ang.in d.l.vnic. C.de fam.li. quòd licet ille qui posuerat talem scedulam,debuisset decapitari,tamen indulta sibi fuit pœna capitis,& conuersa in pęnam duorum mille ducatorum.Quinimò dicit Paris Put.de synd.fol.273.nu.6.ꝙ illi,qui ad infamiam potestatis pingunt membra virilia, vel vuluas muliebres super ianua eorum camerę,vel porta palatij, sunt maxima pœna digni, subdens ꝙ in facti contingentia consuluit, ꝙ quidam, qui pinxerat quãdam honestam mulierem eius amasiam(quę sibi cõsentire nolebat)nudam cum certo vituperio, & illam picturam ad eius ignominiam affixerat in locis publicis, ꝙ esset ad triremes transmittendus, quia (secundum eum) talis pictura erat libellus infamatorius. Ego autem in Practica nunquã vidi seruari, vt propter libellum famosum aliquis vltimo supplicio afficeretur, sed semper vidi imponi pęnam extraordinariam, puta fustigationis,ictuum funis,& ad summũ pęnam triremium:&pręteritis annis quidam proxeneta, qui tres libros materna lingua cõposuerat, in quibus de multis etiam in magistratu constitutis obloquebatur,licet eos non publicasset,fuit iussu senatus alligatus catenæ infami, & libri publicè combusti. Adde, ꝙ nõ solùm ipse auctor,& fabricator huiusmodi famosi libelli est capite puniendus, sed etiam ille, qui legit, & statim non lacerauit, eadem pœna afficiendus est. Et ita communi consensu tenent Doctores, vt ait Pla.libr.j. delictorum,c.4.post n.2.

26 Medicus malum medicamen scienter adhibens, vt infirmus moriatur,punitur pœna mortis, Dixi s.hoc e.lib.§.Homicidium,ver.Item medicus. Milites multis ex causis capite puniũtur,quas per te videre potes in l.desertores,& aliis pluribus legibus illius tituli, ff.de re militari, potes etiam videre apud Iulium Ferret.in trac.de bello, fo.148. & seq. & apud illust.Doct. & compatrem meum Petrum Bellum de re militari,in 8.parte.

27 Monialem carnaliter cognoscens,vel etiã attentans vt rapiat,& carnaliter cognoscat,vel cum ea de facto matrimonium cõtrahens,punitur pœna mortis.l.si quis non dicam rapere,C.de epi.& cle. dixi s.hoc eod.lib.§.fornicatio,ver.cum moniali.

28 Mulier, quæ proprio seruo se supponit, punitur pœna mortis.Dixi s.hoc eo.lib.§.Fornicatio,ver. mulieris etiam.Item mulier quę animali bruto se subiecit, punitur pœna mortis, vt dixi in e.§.Fornicatio.ver.Cum animali.

29 Muros ciuitatis rumpens, vel transcendens punitur pœna capitis, l.fi.ff.de rerum diuis. Scias tamen, ꝙ illa lex intelligenda est, vt procedat tantummodo in transcendente muros vrbis Romanæ: in muris aliarum ciuitatum est pœna arbitraria. Ita dixit Bar.in d.l.fi.n.2.& ita distinguendum esse secundum Doctores affirmat Rolan. cõs.84. n.25.lib.2.Hanc etiã opi.seruari de consuetudine attesta

atteſtatur Ale.de Neuo conſ.94.n.1.quod eſt duplicatum inter cõſilia criminalia diuerſorũ, conſ. 91.li.j. Et ita in facti contingentia iudicatum fuit in curia Burdegal.vt refert Boer.deciſ.232. Dicit tamen Alb.in d.l.fi.n.1. ꝙ vidit hunc caſum in facto & in ciuitate Bergomi, tempore regiminis D. Gul.de Caſtro Bacco, qui ipſo reclamante quendam, qui muros ciuitatis trãſcenderat, fecit decapitari. Apud nos ſemper vidi ſeruari opin.Bart.vt ſcilicet non imponatur pœna capitis, ſed alia extraordinaria, & ita in facti contingentia iuſſus fuit fuſtigari quidam Franciſcus Cartarius, qui foſſam ciuitatis tranſiuerat, vltim.Februar.1551.P.N. Et alius quidã Stephanus de Nignano, qui tranſgreſſus fuerat foſſas oppidi Serraualliſ, iuſſus fuit in contumaciam cõdemnari in tribus ictibus funis, vel 20.aureis, xx.Martij 1556 P.N. Et ita omnino ſeruandum eſſet, præſertim ſi eſſet tempus pacis, & ille tranſcendiſſet muros non animo eos violandi, ſed aliqua ex cauſa, puta vt effugeret è manibus ſatellitum, vel huiuſmodi. Et ꝙ hæc pœna ſolummodo locum habeat tempore belli, non autem tempore pacis, fuit in facti contingentia Capuæ iudicatum, vt refert And.de Iſer. conſt.Regni, relatus & ipſe per Gramm.ſuper eiſdem conſt. fol.31.col.j.poſt n.6.

30 Officialis, qui publicos prouentus ſubtrahit, punitur pœna capitis, §. item lex Iulia peculatus, inſtit.de publ.iud. Sed hic incidenter quęro, nũquid officialis, qui multa acquiſiuit in officio, prȩſumatur ea de bonis fiſci acquiſiuiſſe, niſi doceat ſe ea aliunde acquiſiuiſſe? Reſp. Gloſſ.in l.defenſionis facultas, in gl.fi.C.de iure fiſci, li.x. videtur tenuiſſe, ꝙ ſic, Sed certè in cõtrarium eſt communis opi.vt atteſtatur Dec.conſ.6.n.2. Et dicit Bal.in c.j. in vltimis verbis, de clerico, qui inueſti.facit, in vſib.feud. ꝙ illa gl.per multos damnatur, & nõ ſeruatur de conſuetudine, quem refert Bertr.conſil. 115.n.7.lib.2.in ſecunda parte, vbi etiam poſt nu. 31.dicit ꝙ illa gl.reprehenditur per Doctores. Illam etiam refert idem Bertr.conſ.clj.n.6.li.6.ſubdens, quòd ſecundum communem opi.illa gl.reprehenditur. Et ideo teneas, ꝙ imò officialis præſumitur in dubio licitè acquiſiuiſſe, nec præſumitur aliquid habere de bonis fiſci, niſi id liquidò probetur.

31 Plagiarius, qui pueros vel ſeruos furatur, pœna capitis punitur, l.quoniã, & l.fi.C.ad leg.Flauiam de plagia. Sunt tamen intelligendæ illæ leges, vt procedant in eo, qui ſolitus eſt talia committere, ille enim vtique puniendus eſt pœna mortis, ſecus autem ſi non ſit conſuetus, nam eo caſu eſt diſtinguendum, ꝙ aut habuit animum celandi, & adhuc punitur vltimo ſupplicio: Aut verò nõ habuit animum celandi, & eſt mitius puniendus. Et hęc opi.communiter tenetur, vt dicit Bar.in l.pe. in prin.ff.ad l.flau.de plag.quem refert Ana.in c.j. poſt n.4.de furtis.

32 Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis, vt eſt tex.in l.j.C.de priuatis carcer. Et aduerte, quia ille, qui capit aliquẽ, & detinet ex iniuſta cauſa, punitur pœna priuati carceris, etiã ſi illum detineat minori ſpacio viginti horarum. Ille verò qui alium capit ex iuſta cauſa, poteſt illum detinere ſpacio viginti horarum, & ipſum captum iudici præſentare, & ita concludũt omnes Doctores, vt dicit Cauenſ.ſuper 56.ritu magnæ curiæ, nu.2. Scias autem, ꝙ diſpoſitio illius legis non habet locũ in cardinalibus ſanctæ Romanæ eccleſiæ, nam hodie quilibet cardinalis habet priuatũ carcerem ad puniẽdos domeſticos, & familiares ſuos, & ita vſum obtinuiſſe atteſtatur Manfred.in trac.de Cardinal.ca.8.19.priuil. Memini ego de hoc crimine proceſſum fuiſſe contra D. Io. Stephanũ Ritium, qui furem in domo captum per ſeptem dies domi detinuerat: ſed comperto, ꝙ ſtatim dederat notitiam officialibus, fuit abſolutus, 23.Martij 1560. Credo etiam, ꝙ in practica reus priuati carceris non afficeretur vltimo ſupplicio, ſed mitius puniretur, prout in facti contingentia ſeruauit parlamentũ Burdegal. quod condemnauit in pœnam pecuniariam tantùm quendam dominum, qui famulum ſuum diu in priuato carcere retinuerat, vt refert Papo lib.23.tit.j. Arreſto primo.

33 Proditor punitur pœna capitis, tanquam reus læſæ Maieſtatis, vt colligitur ex tex.in l.fallaciter, vbi gl.in ver.Prodita, C.de abolitio.

34 Raptores mulierum puniuntur pœna mortis, l. vnica, C. de raptu virg. Dixi ſ.hoc eo.lib. §. Raptus, ver.Sed quæro.

35 Sacrilegi puniuntur pœna capitis. Vide quæ dixi ſ.hoc e.lib.§.Sacrilegium, ver.Sed quæro.

36 Seditionis auctor punitur pœna mortis, vt eſt tex.in l.3.§.item ſi quis auctor, ff.de ſicar.& etiam ſeditionẽ in populo concitans contra principem, vel rempub.l.j.C.de ſeditio. Et licet ille tex.expreſsè non imponat pœnam mortis, ſed tantùm dicat, ꝙ mulctam grauiſſimam ſuſtinebit: tamen gl. ibi in verb.Grauiſſimam, in j.opi.interpretatur, id eſt mortem, & illam opi.dicit eſſe approbatam in practica Salic.in d.l.j.poſt n.1. Quod tamen intelligendum eſt, quando tractatus præceſſit ipſum tumultum, ſeu ſeditionem: ſecus aũt ſi accidentaliter euenerit aliquis tumultus, vel ſeditio in populo, citra animũ turbandi quietem populi. Nam eo caſu mitius eſſent puniendi, vt in facti contingentia conſuluit Iaſ.conſ.clxvij.li.4. & Dec.conſ. 256.& iudicauit conſilium Neap. teſte Gramma. voto 19.

37 Seipſum occidere volens, punitur pœna capitis, l.ſi quis aliquid.§.j.ff.de pœn. Et ideo licet talis volens ſeipſum occidere, fuerit impeditus ne id faceret, punitur tamen, perinde ac ſi delictum conſummaſſet. Et hæc eſt frequentiori doctorum calculo recepta opi.vt dicit Pla.li.j delictorum, c.23. n.18. Nihilominus ſtante generali conſuetudine, ꝙ conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus, vt dixi ſ.q.92.fortè contrarium eſſet dicendũ in practica, prout etiam ſe in facti contingentia conſuluiſſe atteſtatur Care.in prac.cri.fol.230.n.127.in quodam ſe ſuſpendere volente, qui tamen concurſu hominum viuus euaſit. Occidens autem ſeipſum moritur inteſtabilis, quia ſcilicet rũpitur & annullatur omne teſtamentum prius ab eo factum. Et eſt communis opi.vt dicit Gulicl.de Benedictis in ſecunda parte, c.Raynutius, fol.84.nu. 48. Regulariter tamen eius bona non confiſcantur. Et ita tenent omnes communiter, vt ait Bertr. conſ.134.n.2.li.3.in j.part. Sed hæc omnia procedunt in his, qui cõſcientia proprij ſceleris manus ſibi inferunt. Cæterum ſi qui tædio vitæ, doloris impatientia, furore, morbo, pudore moti, manus

in se inferunt, nō puniuntur pœna corporali, nec confiscatione bonorum, neque eorum testamenta irritantur. Et in hoc omnes cōueniunt, vt dicit Igneus in l.j.§.si manus, n.17.ff.ad Sylla. Et ideo si quis se in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona cōfiscari, nisi appareat, ꝙ id fecit conscientia criminis, prout in casu, in quo consuluit Dec.cons.438.& Paris.cons.155.li.4. & Corn.cons.195.lib.2. Et licet Pract.Iodo.ca.88. n.6.dicat, ꝙ secundum consuetudinem quisquis seipsum interfecit, ex quacunque occasione & causa hoc euenerit, furcis suspenditur, & bona eius omnia confiscantur: id tamen apud nos non seruatur. Dicit etiā ibid.n.8.ꝙ ex more & consuetudine cautū est.ꝙ nemo huiusmodi corpus damnatū, & suspensum manibus attrectet & auferat, nisi ex iudicis mandato, & permissu. Item n.9.dicit pariter consuetudine obseruatum esse, vt quoties hoc scelus in domo commissum est, cadauer ipsum funibus à domo ipsa extrahatur, non per ostium, sed per foramen factum sub limine domus, quæ tamen omnia apud nos non seruantur.

38 Seruus, qui cum domina carnaliter se commiscuerit, punitur pęna mortis. Vide quæ dixi s̄.hoc eo.lib.§.Fornicatio, ver.Cùm domino.

39 Sodomitæ puniuntur pœna mortis, vt dixi s̄.hoc eo.lib.§.Sodomia, ver.Sed quæro.

40 Sortilegi, & malefici puniuntur pœna mortis, vt est tex.in l.3.C.de malefi. Sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dixi s̄.hoc eod.lib.§.Hæresis, ver.Successiuè quæro.

41 Transfuga punitur pœna mortis, l.si quis aliquid ex metallo, §.transfugę, ff.de pœnis. Quod intellige vt procedat, quando illud dolosè fecit, aliàs autem mitius esset puniendus, vt in casu in quo consuluit Gramm.voto x. Scias autem, ꝙ in hoc delicto de iure cōmuni punitur conatus, etiam si non sit consummatus effectus, nam (secundū aliquos) liber homo si fuerit inuētus fugere ad hostes, punitur pœna mortis. Et hanc esse communem opi. attestatur Bolenc. in rep.l.capitalium, §.famosos, n.82. ff.de pœnis. Seruus tamen, qui inuentus est fugere ad hostes, nō punitur vltimo supplicio, sed pede tantùm debilitatur, vel in metallum damnatur, vt videtur text.in l.si fugitiui, C.de seru.fugi. quod est mirabile, vt scilicet detur casus, in quo in pari delicto mitius puniatur seruus, quàm liber homo. Sed certè quicquid dicat Bolenc.hæc opi. non est vera, neque communiter tenetur, vt attestatur Cæpol.in d.l.si fugitiui, post n.4.

42 Tutor, qui corrumpit puellam, cuius est tutor, punitur pœna capitis, vt dixi s̄.hoc e.libr.§.Fornicatio, ver.Cum pupilla.

43 Vastatores, & incisores vinearum, & arborum, puniuntur pœna mortis, vt latrones, vt est tex.in l.2.& ibi gl.vnica, ff.arborū fur.cæsarum. Hæc tamen pœna apud nos non seruatur, sed Senatus illos condemnat pœna extraordinaria, non modò quando sunt in carceribus detenti, sed etiā quando sunt contumaces, & in specie iussit quosdam condemnari in contumaciā pro incisione vitium in tribus ictibus funis, & damnis versus partem, vltimo Iulij 1557.P.N. Et aliàs etiam quidam Bartholomæus Massinus, qui vites inciderat, fuit iussus fustigari, vlt.April. 1547. Et quidam Franciscus Pasallus in contumaciam condemnatus fuit ad triremes per quinquennium, vj. Septembris, 1554.A.C.

44 Venenum malum scienter faciens, aut dans ad aliquem occidendū, punitur pœna capitis, de quo dixi in d.§.Homicidium, versic.Punitur etiam.

45 Violator sepulchrorum, ex illis extrahens armata manu cadauera, vel ossa mortuorū, punitur pœna capitis, l.3.§.aduersus, ff.de sep.viol. Sed hoc crimen, propter multa cœmiteria constructa apud ecclesias, iam in desuetudinem abiit, & illa rubrica parum in vsu est, vt ait Berber.in viatorio iuris in rub.de sep.viol.& Pract.Iod.ca.cix.in fi. Vidi tamen ego ingentem processum factum Cremonæ super hoc crimine, & fuit quidam Galeacius Ferrarius condemnatus in vno ictu funis, & aureis decem, pro qua condemnatione obtinuit gratiam, 27.Septemb.1561.P.N.

QVAESTIO LXIX.

1 *De pœna amputationis membri.*
Et an esset hæc poena cognita de iure digestorum? ibid.
2 *Et an dicatur poena capitalis?*
3 *Et quæ dicantur propriè membra?*
4 *Si aliquis sit condemnatus simpliciter in amputatione manus, in qua manu sit condemnatio exequenda?*
Et quid si habeat vnam manum aridam? ibid.
5 *Et quid si non habeat nisi vnam?*
6 *Casus, in quibus imponitur à iure poena amputationis membri, qui sint?*

1 SVccessiuè videamus de pœna amputationis membri, quæ quidem olim non imponebatur, vt dicit Ana.in c.j.n.21.in fi. de collus.deteg. nam (secundum eum) leges antiquæ non volebant homines esse inutiles, & vt essent apti solummodo ad comedendum, & nō ad laborandum. Hæc igitur pœna non erat cognita de iure Digestorum, aut Codicis, sed fuit inuenta de iure authenticorum. Et ita dicunt Doctores teste Ana.in c.in Archiepiscopatu, post n.4.de rap. vbi tamen ipse ostendit, ꝙ erat etiam tempore legis 12.tab. vt ibi. Hāc etiam opi. ꝙ hæc pœna abscissionis membri non esset cognita de iure antiquo, attestatur esse communem Curt.Iun.in l.imperium, nu.37.ff.de iur.omnium iud. quem refert Don Ant.de Padilla in l.transigere, post n.8.C.de transact.

2 Quæro igitur in primis, nunquid amputatio membri dicatur pœna capitalis? Resp.ꝙ propriè loquendo non potest dici pœna capitalis. Et ita receptum est, vt dicit Alciat. l.licet capital. in fi. principij, ff.de ver.sig.

3 Item quęro, quæ dicātur propriè membra? Resp. ꝙ membra propriè dicuntur illa quibus diuerso, ac proprio officio corpus mouetur. Ita dicit Bart. in l.publicorum, n.13.ff. de pub.iud. quem Doct. communi consensu sequuntur, vt dicit Pla.libr.j. delict.c.25.n.7. Hanc etiam dicit esse communem opi. Did.in rep.cle.si furiosus, fol.321.post n.8.de homic. Hinc infertur, ꝙ digitus non est membrū. Ita dicit Bart.in l.non sunt liberi, ff.de statu homi. quam doctri. semper Docto. secuti sunt, & magnifaciunt, vt dicit Aug.ad Ang.de malefi.in verb. Membrum prædictum, n.9.& est communis opi. vt ait Did.in loco præalleg. ver.3.ab eadem. Et ideo statutum puniens abscindentem membrum, non habet locum in abscindente alicui digitum.

Et ita

Et ita tenent doc.vt dicit Vital.de malefi.in rubr. quid sit accusatio. nu. 58. vbi etiam subdit, ꝙ ita fuit de facto determinatum.& ita in facti contingentia consuluit Rub.conciuis meus cons.83.

4 Pone,ꝙ aliquis sit condemnatus in amputatione manus, non exprimendo in qua manu facienda sit executio. Quæro, de qua erit intelligendum? Resp. ꝙ est intelligendum de manu debiliori, & in qua reus minus potest.vt dicit gl.in auc.sed nouo iure.in ver.vna.C.de fur.Et dicit Alb.in 3.par. statu.q.60.ꝙ ita tenent communiter doc.semper enim in pœnis facienda est benignior interpretatio. Et ideo si condemnatus habeat vnam manum bonam,& alteram aridam,debebit ei amputari manus arida. Et hanc dicit esse communem resolutionem Io.And.in addi.ad Specu.in rub.de pœ.cir.si.quem refert Aug.ad Ang.de malefic.in verbo,quas si non soluerit. amputetur ei manus. post n.4.& Alc.de præsumpt.reg.3.præsump.45. nu.15.quæ quidem opi.mitior est. Crederem tamen,ꝙ si illa esset prorsus inutilis, aliud fortè dicendum esset ne condemnatio redderetur elusoria.& in hanc sententiam inclinare communiter scribentes sensit Alc.cons.104 n 4.lib.j. quem refert apostil.ad Ang.in loco præal.

5 Sed quid si reus condemnandus ex forma statuti, vel iuris communis in amputatione manus, non habeat nisi vnam manum, nunquid illa erit ei amputanda?Resp. Aliqui dicunt,ꝙ non,ne deformetur corpus humanum, sed ꝙ pœna debet commutari.Et hanc opin.tenuit Paul.de Castr.in auc.sed nouo iure.post n.4.C.de ser.fug.& ita dicunt doc.vt attestatur Ana.in c.j.n.2.de cal.Contrariam tamen sententiam,s.ꝙ imò debeat illi manus amputari, videtur tenuisse Bald.in d.auc.sed nouo iure,post nu.16.Et hanc secutum fuit iudicando consilium Neap.vt refert Gram.decis.94. & super consti.Regni,fol.116.col.2. vbi dicit ita fuisse executum,quem refert Mant.in l.transigere.n.123.C.de transa. ego tamen,si casus contingeret, potius inclinarem in contrariam sententiam,quæ æquior est,& mitior:vel saltem consulerem principem,vt ipse misericordia motus pœnam iuberet commutari.& hoc tutius esset.Vide in hoc proposito q̃ dixi ſ.q.85.ver.non omitto.

6 Casus autem,in quibus de iure imponitur pœna amputationis membri,habes apud Gand.in ti.de pœ.reo.n.52.& seq.&Galicium in Marg.fisci.fo. 90.col.j.& Fab.in pract.arb.fol.341.& aliis seq.

QVAESTIO LXX.

1 *De aliis pœnis corporalibus.*
Pœna stigmatis an hodie sit in vsu?ibid.
2 *Fustigatio an sit permissa etiam in clericis?*
Et an sit pœna capitalis?ibid.
3 *Tortura an sit in vsu pro finali pœna delicti?*
4 *Pœna carceris perpetui an sit in vsu?*
5 *Pœna triremium an sit in vsu etiam in clericis?*
6 *Pœna detrusionis in monasterium an hodie sit in vsu?*
7 *Pœna quòd clerici ponantur in gabiis an sit in vsu?*
8 *Pœna mitræ.*
9 *Pœna degradationis in clericis an dicatur corporalis?*

1 SVnt etiam aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, vt est pœna stigmatis,qua veteres vtebantur,sed postea fuit sublata per l.si quis in metallum.C.de pœ. Reperio tamen, quòd Angel.in d.l.si quis in metallum, dicit contrarium de facto seruari, ꝙ scilicet valent statuta, quæ disponunt, ꝙ pro furto debeant bullari.& illum refert Ang.de malefi.in ver.in facie.nu.2.Apud nos certè hæc pœna stigmatis non est in vsu,& si in aliquibus locis extant huiusmodi statuta, ꝙ pro furto, vel alio crimine aliquis bulletur, Senatus non permittit exequi talem pœnam,sed illam commutat in pœnam fustigationis,vel similem.& idem etiam practicari in Regno Neap. attestatur Marant. in suo Spec.fol.28.nu.9.

2 Est etiam pœna fustigationis, seu verberationis, quæ quidem non tantùm de iure ciuili,sed etiam de iure can.etiam in clericorum personis,est à sacris canonibus recepta,vt ait Diaz in pract.crim. can. c. 125. Ego tamen apud nos nunquam vidi illam seruari in persona alicuius clerici,prout neque illam esse in vsu in regno Franciæ contra clericos,attestatur Pract.Mil.fol.148.nu.53.Et in omnem casum deberet moderatè exequi,non autem crudeliter:aliàs episcopus,qui facit aliquem crudeliter fustigari,per duos menses à Missarum celebratione suspenditur, vt est tex.in c. præterea.de cle.percus. Sed quæro nunquid hæc pœna fustigationis dicatur pœna capitalis? resp.ꝙ non. Ita tenet Bar. in l. transigere. C.de transact. & est communis opi. vt dicit Marant. in suo Spec. fol. 28.nu.5.

Quibus autem ex causis imposita sit à iure communi pœna fustigationis, vide apud Gand. in ti. de pœ.reor.nu.55.& Galicium in Marg.fisci. fol. 90.col.2.

3 Plerunque etiam imponitur à statutis pœna torturæ, siue ictuum funis, non quidem ad eruendam veritatem,sed ad pœnam delictorum. Et licet Bal.in rub.C.de pœ.iu.qui ma.iu.dixerit non reperiri iure cautum ꝙ tortura imponatur pro finali pœna delicti: tamen Paris Put. de synd. fol. 449. in ver.tortura,11.c.j. in primis verbis,duos casus recenset,in quibus videtur de iure communi impositam esse torturam pro pœna.

4 Pœna autem carceris non est in vsu apud laicos, vbicunque enim alia pœna imponi potest, nunquam imponitur pœna carceris. & ita tenent communiter doc. vt dicit Bal.cons.443.in fi.lib. 3.Credo tamen,ꝙ hæc pœna in ciuitate Venetiarum etiam hodie sit in vsu, prout etiam attestatur Mant.obserua.96.col.6. Dicit etiam Galic.in Marg.fisci.fol.93.in fi.ꝙ Reges Castellę multum vtuntur ista pœna perpetui carceris. Apud clericos autem multum frequentatur. Et dicit Ange. in l.prætor ait.§.si publicanus.nu.j.ff.vi bo.rap. ꝙ quamuis clericis non liceat interficere quenquam,tamen possunt reos in carcerem includere cum tanta necessitate cibi, & potus, vt fame necentur, & ait ꝙ ita dicunt cano. & ꝙ hac practica vtuntur.quam tamen restringe,vt procedat,quo ad ipsos clericos tantum.Cæterum non potest iudex ecclesiasticus condemnare laicum ad perpetuum carcerem,etiam quando laicus propter delictum effectus esset de foro ecclesiastico,præterquam in causa hæresis.

5 Frequens est etiam hodie pœna triremium, quæ non modò in laicis, sed etiam in clericis venit in

nit in vsum: precipuè in Italia, vt ait Diaz in prac. cri. can. c. 135. ver. venit insuper: quam tamen cõsuetudinem ipse improbat in sacerdotibus, eiusque opi. mihi placeret, vbi in tantum non creuissent crimina clericorum, vt hodie videmus, vix enim potest multorum petulantia, atque improbitas coerceri. Et memini superiorib. annis, cum Vicarius episcopalis Cremonæ redderet se difficilem in exequendo quandam condemnationem ad triremes factam cõtra quendam presbyterum, quasi ea pœna clericis imponi non soleret, Senatus rescripsit prætori, vt omnino curaret illam exequi, 22. Aug. 1562. P. N. ex quo in hoc Ducatu passim solita est illis imponi. Et ita fuit executum. Puto tamen, ꝙ discreti episcopi non sine maxima causa talem pœnam sacerdotibus imponere debeant, vbi scilicet nulla videtur alia spes correctionis subesse.

6 Sunt etiam apud clericos aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, prout est pœna detrusionis in monasterium. Sed hæc pœna hodie recessit ab vsu, vt attestatur Diaz in pract. cri. can. c. 128. quia, vt ipse dixit, iudices ecclesiastici adeo segniter laborant, vt rarissimè videamus eos delinquentibus pœnam depositionis imponere.

7 Solent etiam prælati clericos facinorosos poni facere in gabiis. Et licet Pract. Carer. fo. 546. post nu. 64. dicat hanc pœnam non esse in vsu, ego tamen, iam multis annis præteritis, vidi de facto quosdam presbyteros in gabia ferrea super turri Broletti veteris Mediolani. Sed certè de iure non credo licitum esse clericis, præsertim sacerdotib. talem pœnam imponere, vt etiam sentit Fel. in c. qualiter & quando, 2. §. ad corrigendos. num. 10. de accus. vbi tamen subdit, ꝙ consuetudo seruat contrarium, & malè, quem refert Foller. in pract. cri. can. fol. 286. n. 113. & Pract. Conrad. fol. 445. nu. 25. in fi.

8 Mitræ quoque impositio inter pœnas corporales connumerari potest, quæ quidem quandoq; imponitur de per se ad infamiam, vt quis ita mitratus producatur in publicum, aliquando imponitur fustigandis, aut igne cremãdis, in maiorem ignominiam. Et scias, ꝙ quandoque si ille, cui esset imponenda propter infamiam pœna mitræ, non sit in fortiis iustitiæ, solet ad eius domum mitra per satellites transmitti, quod sæpissimè fieri attestatur Catald. cons. 56. n. 13. inter consi. crim. diuers. lib. 1. licet id apud nos ego nunquam viderim in practica obseruari.

9 Credo etiam, ꝙ possit dici pœna corporalis degradatio clericorum, quando fit actualiter, cùm taliter degradatus sit statim tradendus curiæ seculari, corporaliter etiam ad mortem puniendus, vt dixi infrà q. 74.

QVAESTIO LXXI.

1 *De pœna exilij.*
2 *Casus in quibus à iure imposita est pœna exilij, qui sint?*
3 *Officialis, qui cogit rusticos ad obsequia indebita punitur pœna perpetui exilij.*
4 *Iudex an possit relegare seu confinare aliquem in loco sito extra prouinciam suam?*
5 *Bannitus in contumaciam an sit infamis?*
6 *Et an possit esse testis?*
7 *Et an amittat patriam potestatem?*
8 *Et an possit testari, aut capere ex testamento?*
9 *Et an banniti possint impunè offendi?*
10 *Et an bannitus efficiatur seruus pœnæ?*
11 *Bannitus ab vna ciuitate an censeatur bannitus etiam ab aliis cum ea fœderatis?*
12 *Banniti huius temporis an æquiparandi sint deportatis, vel relegatis?*
13 *Qua pœna puniatur frangens fines exilij?*
14 *Si aliquis sit bannitus arbitrio iudicis, an mortuo, vel recedente iudice, bannum finiatur?*

1 Exilij autem pęna apud nos multum est in vsu, non modò contra reos contumaces, vt dixi §. q. 44. sed etiam contra præsentes in pœnam delictorum. Quãdoque verò imponitur perpetuum exilium, quandoque temporale, & quandoque arbitrarium, prout quotidie videmus seruari per Senatum, teste Boss. in tit. de ban. nu. 2. An autem hæc pœna hodie secundum Canones sit in vsu, dixi §. q 67. ver. relegationis.

2 Casus autem, in quib. de iure imponitur pœna exilij, videre potes apud Calic. in Margar. fisci, fo. 85. vbi 69. recenset.

3 Officiales rectorum prouinciarum, qui rusticanos, vel eorum seruos, vel iumenta ad aliqua cogunt obsequia, necnon & rusticani se sponte dictis obsequiis subiicientes, puniuntur pœna perpetui exilij, & confiscationis bonorum, l. 1. C. ne rust. ad vl. obseq. deuoc. Sed pro certo hodie hoc malè obseruatur, vt dicit Chass. in consuet. Burg. in ti. des cõfiscations, §. 1. in pr. n. 32. ver. 36. casus.

4 Vidi ego quandoque in facto dubitari, nunquid iudex possit relegare aliquem, vt non exeat de aliquo loco, vel oppido, iurisdictioni ipsius iudicis non subdito, quam relegationem nos confinationem appellamus. Et dicendum est, ꝙ de iure non potest fieri relegatio, nisi in loca subdita ipsi iudici releganti, vt est tex. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interd. & releg. nihilominus de consuetudine generali, quæ viget ferè vbique locorum, contrarium obseruatur, vt attestatur Bal. in l. executorem. n. 33. C. de exec. rei iu. subdens. Et ideo tales studeant seruare mandata, & illum refert Marcus decis. 359. n. 9. Et intellexi, ꝙ proximis mensibus Dux Mantuæ confinauit nonnullos ciues Casalenses in diuersas ciuitates & oppida Italiæ, dominio suo non subditas. Vide in hoc proposito quæ dixi §. q. 67. ver. deportatio.

5 Quæro nunc, quis sit effectus banni, seu cõdemnationis in exilium, & in primis nunquid bannitus in contumaciam sit infamis? Resp. ꝙ non, & ita tenent communiter Doct. vt dicit Bald. in l. 1. num. 5. C. de calum. vbi enim condemnatio fit in contumaciam, non dicitur verè constare de crimine, propterea non debet sequi infamia, quæ ex crimine ipso procedit.

6 Præterea quæro, nunquid bannitus pro maleficio in contumaciam, possit esse testis? Resp. ꝙ sic de iure ciuili. & hanc dicit esse communem opi. Bal. in c. super eo, j. n. 4. de testi. Ale. de Neuo cons. 8. n. 10. Fel. in d. c. super eo, nu. 6. & dicit Alb. in 4. parte stat. q. 72. in 1. dub. ꝙ hæc opi. communiter approbatur & seruatur. Bannum enim ex contumacia proueniens non irrogat iuris infamiam, vt statim dixi, meritò à testificando non repellit.

Hæc

Hæc tamen concl.non transiret absque difficultate, stantibus statutis, quod contumax habeatur pro confesso,& conuicto.hoc enim casu potius videtur bannitus ex crimine probato, per contumaciam,quàm ex ipsa contumacia,& ideo saltem in loco,in quo est bannitus,de iuris rigore fortè videretur repellendus. Apud nos tamen quotidie cõceduntur salui conductus bannitis,vt veniant ad testificandum, neque propterea repelluntur, licet propter bannum, non reputentur tanquam integri testes.

7 Successiuè quæro,nunquid bannitus amittat patriam potestatem? Resp.quod non,& est communis opi.vt dicit Alex.in l.si cùm dotem,§.si patri,n.4. ff.sol.mat.Corn.cons.55.lib.2. prout illum refert Boss.in ti.de bo.publ.post nu.69.ver.contrarium tamen. licet dicat se vidisse seruari, quòd imò illam amittat, quo ad bona posita in territorio, à quo est bannitus.Vide quę dixi ĩ.ver.dixi autem. Vtilitas autem huius quęstionis potest esse maxima, quia quando pater bannitus perdit patriam potestatem, peculium profectitium transit in fiscum,aliàs secus.

8 Sed an poterit bannitus testari, aut capere ex testamento?Dixi s̃.li.3.§.testamentum,q.19.& 20.

9 Quæro an bannitus possit impunè offendi? Dixi suprà hoc eod.lib.§.homicidium, ver.plerunque etiam,& seq.

10 Vlterius quæro, vtrum bannitus virtute contumaciæ,& sic fictæ confessionis inductæ ab huiusmodi statuto,efficiatur seruus pœnæ?Resp.quod nõ efficitur seruus pœnæ, donec peruenerit in fortiam iustitiæ. & hæc est communis opin.vt dicit Corn.cons.55.litera Z.li.2.quem refert Boer.decis.278.nu.21.relatus,& ipse per Viu.in lib.com. opi.fol.242.ver.reus pro crimine. Pract.Conrad. fol.443.nu.14.in fi. Boss.in ti.ban.quid amit.nu. 12. Quod intellige,nisi condemnatio sit pura,& sine conditione lata, vt eleganter declarat Boer. in loco præal.Dixi in d.§.testamentum, q.19.ver. aliquando verò.

11 Quæro modò,nunquid bannitus ab vna ciuitate, censeatur etiam bannitus ab aliis ciuitatib.cũ ea fœderatis?Resp.Aliqui dixerunt,quod sic,sed eorum opi. non est vera, & vsus illam non approbat,vt attestatur Bar.in l.non dubito,n.2.ff.de captiuis.Licet.n.aliquæ ciuitates sint semel fœderatæ,remanent tñ eorum iurisdictiones,& territoria penitus separata,nisi specialiter in capitulis fęderum ɔtrarium dispositum fuisset. Faciunt quæ dixi s̃.q.38.vers.successiuè quæro. Vnum tamen volo vt scias in hoc proposito,quod quamuis in hoc Ducatu bannitus ab vna ciuitate,vel loco ipsius Ducatus censeatur bãnitus à toto ducatu,& possit in eo vbique capi,& puniri:si tamen cõtingat aliquam ciuitatem, vel locum separari à ducatu, banniti ab illa ciuitate,vel loco, etiam tempore, quo erat vnita cum ducatu,sunt post talem separationem tuti in ducatu, neque possunt in eo aliquo modo molestari.Et ita euasit in facti contingẽtia quidam Christoph.Maius insignis sicarius, condemnatus de atrocissimo delicto in ciuitate Placentiæ tempore, quo erat vnita cum hoc ducatu Mediolani, & post separationem captus in ciuitate Cremonæ, fuit enim liberè dimissus, ita iudicante Senatu,4.& 17.Aprilis,1558.P.N.

12 Dixi autem s̃.q.67.vers.deportatio etiam,quod hodie exilium successit loco deportationis, & relegationis.Sed quæro,nunquid banniti nostri temporis æquiparentur deportatis, an autem relegatis?Ego hanc q.posueram s̃.lib.2.§.bannitus,ver. quæro nunquid.sed quia iam ferè despero posse me aliquam aliam partem operis in lucem edere,illam ex eo loco in hunc transferri iussi. Vtilitas autem huius q.est maxima, nam deportatus perdit ciuitatem Romanam, non autem relegatus.l.inter pœnas,in prin.l.relegatorum,§.siue ad tempus. ff.de interd.& releg.Item deportatus amittit testamenti factionẽ actiuam, & passiuam, non autem relegatus,vt dixi s̃.libr.3.§.testamentum,q.22.&c. Scias igitur,quod in hoc articulo tanta est inter Doct. controuersia, vt vix possit discerni non modò quæ sit communis opi. sed neque etiam quid in tanta scribentium varietate tenendum sit. Et in primis quidem aliqui simpliciter dicunt, quod bannitus æquiparatur deportato. Sed certè eorum opi. ab omnibus ferè reprobatur, vt ex infrà dicendis apparebit. Alij simpliciter dicunt,quod banniti æquiparantur relegatis,non autem deportatis. Et fuit opin. Bart. quam dicit communiter approbari Soc.iu.cons.147. nu.20. lib.2.& illam communem appellat Ale.in l.ex facto.§.ex facto, n.7.& seq.ff.ad Treb. prout illum refert Cur.iun.cons.182.n.8. Sap.in l.imperium, n.58.ff.de iur.om.iu.Aret.in d.§.relegati,n.7.quẽ refert Pract.Conr.fol.447.nu.31.Aliqui verò distinguunt,& dicunt,quod aut quis est bannitus propter crimen, pro quo imposita est pœna mortis, & eo casu æquiparatur deportato: aut verò est bannitus propter crimen, pro quo non imponitur pœna mortis, & æquiparatur relegato. Sed certè hæc etiam opi.communiter reprobatur. Et quod bannitus etiam pro crimine, pro quo veniat imponenda pœna mortis, non æquiparetur deportato,nec damnato in metallũ, dicit esse communem opi. Curt.Se.cons.60. prout illum refert Ripa in d.l.ex facto,§.ex facto,n.14.Alij igitur aliter distinguunt,quod s.aut pœna banni est cum confiscatione bonorum,& tunc æquiparatur deportato:aut verò sine confiscatione bonorum, & æquiparatur relegato. Et fuit opi. gl. in §.relegati, ver.retinent,inst.quib.mo.ius pa.pot.sol.Hæc tamen opi.in hoc,quod pœna banni,vbi bona non publicantur,ęquiparetur relegationi,vtique posset fortè sustineri. & illam commmunem appellat Maran.in suo spec.fol.29.nu.7.sed in alio capite, quod s.vbi est cum publicatione bonorum, æquiparetur deportationi,hæc opi.nõ est tuta,nec communis, neque tenenda. Et ita opin.illius gl.communiter reprobari attestatur Curt.Sen. cons.59. post n.18. Et ideo multi dicunt,quod bannitus cum publicatione bonorum participat de vtroque,s. de relegato, & de deportato, vt dicit Alex. in d. cons.116.nu.7.lib.2.quod hoc omnes fatentur. Alij etiam aliter distinguũt,quòd scilicet, aut stat statutum in eo loco disponens quòd bannitus possit impunè offendi,& tunc æquiparatur deportato,aliàs secus.Et hanc opi.dicit esse communem Corne.cons.55.in litera L.lib.2.Quid tenendum in tanta Doctorum contrarietate? Ego (vt ingenuè fatear) discutiendo text. & fundamenta Doctorum, sæpe mutaui sententiam, & aliquando adh

do adhæsi vni opi. & aliquando alteri: nũc autem pro resolutione dico, ꝙ non est tutum tenere aliquam ex prædictis opi. & ideo absolutè teneo, ꝙ banniti nostri temporis quocunque modo sint banniti, s. siue perpetuò, siue ad tempus, & siue cũ publicatione bonorum, siue sine publicatione, & siue extet statutum, ꝙ possint impunè offendi, siue non, neque simpliciter æquiparantur deportatis, neque relegatis, sed est quædam tertia species de per se, & propterea ꝙ non licet arguere de deportato ad bannitum, neque etiam de relegato ad bannitum, sed standum est vel decisionibus Doctorum de bannitis in specie loquentium, vel consuetudini. Et licet Bos. in ti. de bo. publ. n. 69. & clarius Alc. cons. 58. n. 9. attestentur in hoc dominio seruari, ꝙ banniti, & condemnati ad pœnã mortis cum publicatione bonorum, stante statuto ꝙ possint impunè offendi, æquiparentur deportatis, & amittant etiam iura communia, quo ad bona posita in dominio: ego tamen vidi in pluribus articul. diuerso modo iudicari. Et sic credo verè dici posse, ꝙ vbicunque contingat aliquem allegare in casu banniti exemplum deportati, vel relegati, iudex non debeat admittere huiusmodi fundamenta, sed stare decisionib. Doct. in terminis loquentium de bãnito, vel sequi opinionem, secũdum quam solitum est in similib. casib. in ea prouincia iudicari. Et ita faciendo non errabit.

13 Quæro, qua pœna puniatur frangens fines exilij? Resp. Si quidem erat iussus exulare minus decennio, duplicatur tempus, quod restabat ad exulandum, qñ fregit exilium, si verò erat iussus exulare per decennium, vel vltrà, perpetuatur exilium: si iussus erat exulare perpetuò, punitur pœna mortis. Ita distinguunt communiter Doct. teste Ant. Gom. c. 8. delict. n. 1. Senatus autem quandoque non modò iubet duplicari exilium, sed propter temeritatem mandat eos etiam duob. aut tribus ictibus funis publicè affici. & ita vidi seruari in quodam Io. Cauagna, 30. Aug. 1557. P. N.

14 Item quæro, si iudex bãniuerit aliquem arbitrio suo, an mortuo iudice, vel ab officio descendente, censeatur extinctum bannum? Resp. Bart. in l. centesimis. §. fi. n. 9. & seq. ff. de ver. ob. distinguit, añ verba sint cõcepta, donec voluero, vel donec reuocauero, & quidem dum Bart. tenet, ꝙ morte iudicatur reuocatio, seu declaratio reuocatæ voluntatis, contrarium communiter tenetur, vt attestatur Foller. in pract. cri. can. fo. 282. in pr. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ vtroque casu bannum censetur extinctum. Et hanc dicit esse com. opin. Ant. Gom. c. 8. delict. n. 5. Sicut etiam talis voluntas, seu arbitrium morte extinguitur, ita etiam extingui debet eius effectus. Sed certè apud nos cõtrarium seruatur, nam ex quo condemnatio fit à iudice tanquam persona publica, & sub nomine officij, tale arbitrium transit ad successorem.

QVAESTIO LXXII.

1 *De pœna infamiæ.*
Quibus casibus pœna infamiæ de iure communi incurratur. ibidem.
2 *Tergiuersator punitur pœna infamiæ.*
3 *Damnatus publico iudicio, efficitur infamis.*
Et quid si processum fuerit per viam inquisitionis? ibid.
4 *Infamis an possit testificari?*

1 EST etiam grauis pœna infamiæ, quæ quibus casibus de iure communi incurratur, videre potes apud Calic. in Margarita fisci, fol. 99. vbi enumerat 61. casus, in quibus pœna ignominiosę missionis, & infamiæ imponitur.

2 Tergiuersator punitur pęna infamiæ, & 5. lib. auri, & ita dicunt communiter Doct. vt ait Maria. in rubr. de calum. n. 6. Et in proposito de præuaricatore, scias ꝙ Old. tristitia cuiusdam criminis præuaricationis obiit, vt dicit Pau. de Cast. in l. j. in vl. ver. C. de aduo. diuers. iu. quem refert Nun. de los corregidores, fol. 34. col. 2. vers. consulo.

3 Damnatus publico iudicio efficitur infamis, l. infamem, ff. de pub. iu. & hæc quidem conclusio de plano procedit, quando processum est via ordinaria, & sic per accusationem. Sed quid si processum fuerit via extraordinaria, & sic per inquisitionem, nunquid damnatus in eo iudicio erit infamis? Resp. Aliqui dicunt quòd non, & dicit Calder. cons. 1. de poe. quòd hoc est communius & benignius, vt mitius, quàm fieri potest, in pœnis agatur. Contrariam autem sententiam, scilicet ꝙ imò etiam condemnatus per viam inquisitionis, de crimine publici iudicij, efficiatur infamis, dicit esse communem Ang. in l. ea quidem, n. 28. C. de accu. Et hæc opi. mihi magis placet, quia cessatio solennitatis in procedendo non facit cessare pœnam, & consequenter neque etiam infamiam. Et hoc multo magis locum habet de iure ciuili, secũdum quod etiam in processu inquisitionis imponitur pęna ordinaria, vt dixi s. q. 60. ver. potest etiam. Et hoc quidem satis de plano procederet, quando condemnatio super inquisitione, secuta est contra reum præsentem & auditis suis defensionibus: sed si secuta esset in contumaciam, vel etiam contra præsentem, non seruatis tamen seruandis, fortè verior est contraria opi. quòd ex tali condemnatione reus non efficiatur infamis, quam dicit esse communem Viuius in libr. com. opi. in verb. infamia iuris.

4 Quæro, nunquid infamis possit testificari? Dixi s. lib. 2. §. testis, & s. hoc eo. §. q. 24. ver. item infamis, & q. 25. circa princ.

QVAESTIO LXXIII.

1 *De pœna priuationis officij, vel beneficij.*
Et quibus casibus de iure communi incurratur? ibid.
2 *Iudex committens baratariam priuatur officio.*
Et quæ sit pœna corrumpentis iudicem? ibid.
3 *Iudex propter negligentiam potest officio priuari.*
Officiales hodie non syndicantur de negligentia. ibi.
4 *Notarius condemnatus ex eo, ꝙ deliquerit in officio tabellionatus, an censeatur priuatus officio?*
5 *Clericus beneficiatus contrahens matrimonium amittit beneficium.*
Et an sit priuatus ipso iure, an autem sit per sententiam priuandus? ibid.
Et quid si contrahit cum impubere? ibid.
Et quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nunquid ipse recuperet beneficium? ibid.
6 *Clericus, qui per annum sustinet excommunicationem, priuatur beneficio.*
Clericus periurus priuatur beneficio. ibid.

Clericus

Clericus simoniacus priuatur beneficio.ibid.
Clericus factus miles secularis amittit beneficium.ibid.
7 *Clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficij.*
Et an clericus excommunicatus sit alendus ex fructibus beneficij?ibid.
Clericus hæreticus, & eius filij amittunt beneficia, si qua habent.ibid.
Clericus, colludens in causa beneficij, potest priuari.ibid.
Clericus non incumbens horis diuinis, est priuandus beneficio.ibid.
Crericus homicida priuatur beneficio.ibid.
8 *Prælati insufficientes debent deponi.*
Et quid in Papa?ibid.
Episcopus negligens non potest deponi nisi à summo pontifice.ibid.
9 *Clericus priuatus beneficio tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti.*

1 HVic etiam valde affinis est pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij, quam quidem pœnam qui de iure communi incurrant, videre potes apud Calic.in Magar.fisci, fol. 110. & seq.vbi enumerat 150.casus.in quibus est imposita pœna priuationis militiæ, sacerdotij, cinguli, officij, vel dignitatis.

2 Iudex committens baratariam priuatur officio quod de præsenti habet, & facultate alia habendi in futurum, l.iudices, C.de dignit.libr.12. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Boss.in ti.de officiał.corruptis pec.post nu.10.prætereaque punitur pœna legis Iuliæ repetundarum, scilicet exilio, vel etiam grauius secundum qualitatem facti, vt est tex.in l.lex Iulia.§.fi.ff.ad leg.iul.repet. Et ita videtur colligi ex gl.fi.in l.1.C.ad l.iul.maiestat.quam sequuntur cæteri, vt attestatur Gram. conf.35.n.9. vbi in facti contingentia consuluit, & refert Pract.Millei.fol.95.nu.48.& Papo lib.6. n.2.Arresto 14.ita fuisse in facto obseruatum Parisiis contra quendam regium consiliarium, qui pro furtis, & sceleribus per eum commissis fuit exauctoratus, & degradatus, & suis insignib.spoliatus, & deinde emendam honorabilem peregit, &c. Cogitur etiam persoluere quadruplum eius, quod accepit, & in hoc pariter omnes concordant, vt dicit Boss.in loco præall.Sed aduerte, quia non semper istud quadruplum applicatur fisco, sed tantummodo quando versatur turpitudo ex parte vtriusque, scilicet dantis & recipientis. Quando autem turpitudo est solummodo ex parte vnius, tunc dimidium quadrupli applicatur fisco, & dimidium alteri parti. Ita dicit gl.in l.1.in gl.fi.C.ad l.iul.repet. quam sequuntur Doct. vt attestatur Chass.super consuet.Burg.in tit.des confiscations.§.1.in prin.n.21.vers.nonus casus. Quæ autem sit forma degradationis doctoris videri potest apud Gram.super cap.Regni, fol.122. post nu.28.vbi refert, quomodo degradatus fuerit quidam doctor.

Pars autem iudicem corrumpens, scilicet dans ei pecuniam, vt pro se iniustè pronunciet, perdit datum & litem, pariterque dans vt iustè pro se pronunciet.ita tenet gl.in l.2.ver.in bona, ff.de cond. ob turp.caus.quam dicit esse communiter approbatam Rom.ibid.n.7.Dida.super reg.peccatum, fol.102. Vbi verò quis daret pecuniam iudici, vt iustitiam ministraret celeriter, non videtur iudicem corrumpere voluisse, ideoque poterit pecuniam datam repetere, & ita frequentiori iudicio, & interpretum suffragio receptum esse ait Dida. super d.reg.peccatum.fol.103.Intrans autem cameram iudicis, & non data pecunia, sed blandis verbis persuadens, vt pro se sentētiam ferat, non amittit litem, sed punitur pœna centum aureor. l.1.in fi.ff.de ambi.

3 Item iudex propter negligentiam potest officio priuari, super qua negligentia in facti contingentia consuluit Ruin.cons.12.lib.5. Scias tamen, ꝙ hodie officiales non syndicantur de negligentia, & ita obseruat consuetudo, quæ multum fauet assessoribus, vt dicit Ang.de synd.nu.8.quem refert Amad.de synd.nu.247.in fi. Quod intellige vt procedat, quando talis negligentia est leuissima culpa, vel etiam quādo est leuis, secus autem si esset lata culpa, & sic dolo proxima, nam de ea vtique syndicantur. Et ita obseruat consuetudo, vt attestatur Catal.de synd.q.13.& 265.Bos.in ti. de of.corrup.pe.n.26.vbi subdit, quod ita etiam attestantur omnes.Debent ergo officiales syndicari tantummodo de furtis, barataria, & illicitis extorsionibus. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Franc.Accurs.de synd. quem refert, & dicit esse notabile verbum Amad.de syndi. num. 136.in fi.

4 Notarius condemnatus ex eo ꝙ deliquerit circa officium tabellionatus, puta quia falsum instrumentum fabricauit, censetur priuatus officio tabellionatus, ideoq; non potest noua instrumenta conficere, sed antequam sit condemnatus, nō intelligitur priuatus. Et hæc est communis opin. vt dicit Alex.in l.si quis ex argentariis. §.1.n.6.ff.de

5 eden.†Clericus beneficiatus, matrimonium contrahens, priuatur beneficio, vt est tex.in c.j.de cle. coniug. Et hoc locum habet non modò in clerico, qui sit in sacris cōstitutus, sed etiam in eo qui sit in minorib.nam & ipse si vxorem ducat, beneficiis priuatur. Et ita concludunt omnes Doct.vt dicit Euerard.conf.111.cir.pr. Adde, ꝙ illud perdit, etiam si matrimonium sit nullum ex causa consanguinitatis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imo.in c.Ioan.post n.24.ver.quarto casu, de cle.coniu.Sed nunquid est ipso iure priuatus beneficio, an autem est priuandus?Resp. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ non est priuatus ipso facto, sed venit per sententiam priuandus. Et hanc opin.dicit esse communem Euerar.in d.cons.111.col.1. vers. in contrarium tamen. Alij verò simpliciter dicunt, ꝙ eo ipso, quòd contrahit matrimonium, ipso iure beneficium amittit. Et hanc opi. tenuit gl.in d.c.j.in gl.j.quam dicit esse communiter receptam Didac.super 4.decret. fol.81.nu.4. Hanc etiam opi.dicit esse communem Mench.lib.3.de testa.§.22.n.45.in fi. Tu verò dic ꝙ aut matrimonium de iure valet, puta quia nō est in sacris constitutus, & contrahit cum ea, cum qua nullum est legitimum impedimentum, & tunc priuatur ipso iure: Aut matrimonium est nullum, puta quia talis clericus erat in sacris constitutus, vel si erat in minoribus scienter contraxit cum consanguinea, & non est secuta copula carnalis, & tunc non perdit beneficium ipso iure. Et hanc dicit esse communem opinionem Bermondus

de conc

de concub.fol.404.in pr. quæ mihi etiam magis placet. Sed quid si contraxit matrimonium nulliter cum impubere, nunquid & eo casu amittit beneficium? Resp. ꝙ non. & est communis opi. vt attestatur Didac. super 4. decret. fol. 81. post n. 4. quem refert Mench. in d. §. 22. n. 46. nam cum impubere non potest verè dici contractum matrimonium, sed tantùm sponsalia de futuro, propter quæ certum est, ꝙ clericus beneficium non amittit. Sed quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nunquid ipse recuperabit beneficium? Resp. ꝙ non, & ita tenent communiter Doct. vt dicit summa Angelica in ver. clericus. §. 5. nu. 1. Adde, ꝙ clericus matrimonium contrahens non modò amittit beneficium, sed etiam quoscunque regressus, accessus, & alia quælibet iura sibi ad beneficium ecclesiasticum competentia. Ita tenet gl. in d. c. 1. ver. clericalis, de cler. coniug. in 6. & est communis opi. vt ait Didac. super 4. decr. fol. 82. nu. 5. Item clericus contrahens matrimonium amittit pensionem, quam in resignatione beneficij sibi reseruauerat super fructibus. Et est communis opi. vt ait Gigas de pens. q. 54. quem refert, & sequitur Berm. in loco præall. fol. 404. n. 3. in fi. etiam si huiusmodi pensio fuerit constituta simpliciter, nullo adiecto onere spirituali. Et ita obtinuit vsus Romanæ curiæ, vt attestatur Didac. in loco præall. post nu. 6.

6 Item clericus, qui sustinet excommunicationem per annum, priuatur beneficio. Et est communis opi. vt attestatur Fel. in c. 1. nu. 8. de iud. talis enim videtur de hæresi suspectus. Item clericus periurus priuatur beneficio. Dixi s. hoc eo. lib. §. periurium. ver. item clericus. Item clericus simoniacus priuatur beneficio, vt dixi s. hoc eod. libr. §. simonia. ver. item clericus. Item clericus, qui effectus est miles secularis, amittit beneficium. Ita dicit gl. in c. fi. ver. redierint. de cle. non resi. & est communis opi. vt attestatur Imol. in d. c. fi. nu. 6. Barb. cons. 11. col. fi. ver. præterea facit, lib. 1. quem refert Gigas de pens. q. 55. n. 2. Nam eo ipso, ꝙ secularem militiam assumit, videtur clericali militiæ renunciasse.

7 Pariter etiam clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficij, & est communis opi. vt dicit Ripa in c. 1. n. 27. de iud. Et no. ꝙ licet clerico, qui fuerit propter crimen depositus, aut suspensus, exhibenda sint alimenta ex redditibus sui beneficij, tamen clerico excommunicato, etiam si egenus, & pauper sit, nihil datur. Et ita frequentissimo omnium consensu receptum est, vt ait Didac. li. 3. resol. c. 13. post n. 8. ver. 12. hinc. Hæc tamen omnia intellige vt procedant, modo excommunicatio sit iusta, aliàs secus, vt dixi j. li. 7. §. excõicatio. item clericus hæreticus, & eius filij amittunt ipso iure beneficia. Dixi s. §. heresis, ver. item clericus. Item clericus colludens in causa beneficiali debet beneficio priuari, vt est text. in c. audiuimus. de col. dete. Et potest poni exemplum in sene, qui sit infirmus, qui permutat pingue beneficium cum nepote, vel consanguineo dante beneficium exile: his enim concurrentib. talis renunciatio præsumitur facta in fraudem. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Ana. in d. c. audiuimus, post nu. 2. ver. & prædicta. Item clericus, qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, priuandus est beneficio, & tenetur etiam restituere fructus perceptos. Et hæc est communis opi. vt dicit Bello. cons. 56. n. 3. Item clericus committens homicidium qualificatum, puta assassinium, vel parricidium amittit beneficiũ: propter simplex autem homicidium non amittit ipso iure, sed venit per sententiam priuandus. Dixi s. hoc eod. lib. §. homicidium, ver. de iure autem. Item clericus bannitus perpetuò, priuandus est beneficio, cùm non possit in eo seruire. Et ita iudicatum fuit per parlamentum Tholosanum, vt refert Rebuf. in pract. benef. fol. 472. n. 57.

8 Prælati insufficientes debent deponi, secundum gl. in c. j. ver. sufficientem, de renun. in 6. quam dicit esse communiter approbatam Alciat. de præsump. in 3. reg. præsump. 19. nu. 5. Scias tamen, ꝙ episcopus negligens non potest ab aliquo deponi, præterquam à summo Pontifice. Et ita communiter concluditur, vt dicit Ab. in c. excommunicamus, j. in fi. de hære. Sed quid in Papa, nũquid & ipse propter insufficientiam deponi poterit? Resp. ꝙ non, & ita receptum esse attestatur Gom. in c. 1. post n. 115. de const. in 6. Cæteros autem casus, in quibus clericus beneficij priuationem incurrit, videre potes apud Rebuff. in loco præalleg.

9 Et scias, ꝙ clericus committẽs delictum, propter quod possit priuari beneficio, licet habeat ius in re, quousque sit priuatus, postquam tamen eo priuatus est, tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti, vel quos percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue effectus sit locupletior, siue non. Ita tenet Pau. de Cast. in l. j. n. 3. C. de his quib. vt indig. & est communis opi. vt attestatur Diaz in pract. cri. can. c. 123.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *De pœna degradationis.*
Duplicem degradationem, & quæ sit earum forma. ibid.
2 *Clericus non est deponendus, nisi propter graue crimen.*
3 *Clericus pro quibus criminib. actualiter degradari possit?*
4 *Quot episcopi interuenire debeant degradationi?*
5 *Pœna degradationis imponitur etiam doctoribus, & militibus.*

1 QVandoque etiam imponitur ab ecclesiasticis iudicibus pœna depositionis ab ordine, siue degradationis. Et scias, ꝙ duplex est depositio siue degradatio, sc. verbalis, & actualis. Verbalis est quando episcopus pronunciat sententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalib. Et hæc propriè loquendo appellatur depositio, licet plerunque à doctorib. dicatur etiã degradatio. Et huius depositionis forma habetur in libro pontificali, fol. 188. Actualis autem depositio, quæ propriè appellatur degradatio est, quando clericus non modo per sententiam priuatur, sed etiam actualiter, & personaliter degradatur, exuitur, & spoliatur ordinibus ecclesiasticis, iuxta formam traditam in d. lib. pontificali, fol. 190. & seq. quem refert Foller. in pract. cri. can. fol. 270. n. 17. Et effectus huius differentiæ est maximus, vt dixi s. q. 37. ver. scias etiam.

2 Regulariter autem clericus non debet deponi, nisi prop

propter graue crimen,& hæc est communis resolutio,vt dicit Sylua de beneficio,fol.409 n.4.

3 Cæterum actualiter deponi seu degradari non potest clericus, nisi pro tribus criminibus,vt dixi s.in d.q.36.ver.Scias etiam.

4 Sed quæro, quot episcopi debeant interuenire depositioni, siue degradationi? Resp. q si degradandus est episcopus,requiruntur duodecim episcopi:Si est presbyter,requirūtur sex: Si est diaconus,vel subdiaconus,tres: Si est clericus in minoribus constitutus, sufficit proprius episcopus. Ita est tex.in c.fi.xv.q.7. Et aduerte,q si tales episcopi inter se discordent in pronūciando, sufficit maior pars. Et hæc est communis opi. vt dicit Sum.Syluest.in ver.Degradatio,q.j. Hæc tamen,quæ dicta sunt de numero episcoporum, intellige vt procedant, quando post huiusmodi verbalem depositionem veniendum est ad actualem: sed quando depositio verbalis nō fit ad effectum, vt sequatur actualis degradatio, tunc solus episcopus potest verbaliter depōere,seu degradare. Et ita de generali consuetudine obseruatur,vt ait Folle.in prac. cri.cano.fol.270.n.6.in fi.Quinimo hodie etiam, quando deueniendū est ad actualem degradationem,potest solus episcopus adhibitis prælatis degradare, ita statuente sacro Tridentino concilio, vt refert Diaz in pract.cri.cano.c.3.n.7.

5 Scias aūt, q hæc degradationis pœna non modò locum habet in clericis, sed quādoq; etiam laicis aliqua dignitate insignitis, puta si sit aliquis Doctor, qui propter aliquod delictum priuandus sit cingulo doctorali,de quo dixi s.q.73.versi.Iudex cōmittens,vbi etiam posui quędā exempla.Idem ēt in militibus,qñ propter aliquod delictum militare sunt puniēdi,nam solēt degradari,&exui cingulo militari. Et dicit Maria.in c.proposuisti.post n.34.de fo.compe.q ita seruant Duces, & capitanei armorum, quando faciunt aliquem suspendi ex his,qui portant sua bona,quæ nos diuisam appellamus,quia s.prius illa denudant tali diuisa.

QVAESTIO LXXV.

1 *De poena suspensionis.*
Et quibus casibus incurratur,ibid.
2 *Sacerdos benedicens secundas nuptias est suspensus ab officio,& beneficio.*
Et an sit suspensus ipso iure?ibid.
3 *Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio.*

1 CAEterum vbi crimen nō est valde graue non solet clericis imponi poena priuationis beneficij,vel depositionis ab ordine,sed tantummodo pœna suspensionis, quæ quidē suspensio est quædam censura ecclesiastica, propter quam clerico interdicitur officium,seu beneficium, vel administratio,seu executio ordinis, vel iurisdictionis. Et habemus in iure nōnullos casus,in quibus imponitur huiusmodi suspensionis pœna, quos recenset Summa Siluest.in ver.suspensio,in 6.q.

2 Sacerdos benedicens secundas nuptias est suspensus ab officio,& beneficio,c.j.de sec.nup.Scias tamen, q non incurrit hanc pœnam ipso iure, sed est per sententiam suspendendus. Et est cōis opi. vt attestatur Diaz in prac.cri.cano.c.68.circa fi.

3 Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio, Dixi s. hoc c.lib.§.Fornicatio,ver.Sed quæro,& §.Simonia,ver.Sed quæro.

QVAESTIO LXXVI.

1 *De poena ecclesiastici interdicti.*
Et quibus casibus incurratur?ibid.
2 *Ciuitas exigens ab aliqua pedagia pro rebus suis, incurrit poenam interdicti.*
3 *Ciuitas aliquid committens contra episcopum suum incidit in poenam interdicti.*
Et an requiratur,quòd sit proprius Episcopus?ibid.
Et an cessante detentione episcopi cesset interdictum?ibi.

1 INter ecclesiasticas censuras est etiam pœna interdicti ecclesiastici, quę quidem est separatio à iure,vel à iudice facta à certis sacramentis,& omnibus diuinis officiis,& ecclesiastica sepultura, in quam pœnam, qui incurrant, videre potes apud Summistas,in ver.interdictum.

2 Ciuitas,castrum,aut villa exigens pedagia ab aliquo pro rebus suis,quas nō negociandi causa defert,est ipso facto interdicta,c.quanquā, de censibus in 6. Sed certè quidquid sit de iure, iste casus non est à consuetudine receptus, neque seruatus, vt dicit Io.Cald.in tract.de interd.in j.part.n.51.in fi. Et quamuis Sum.Siluest.in ver.Interdictū.4.q. j.in 3.casu,dicat,q secundum Arch hęc opi.communiter non tenetur, ex quo sententia interdicti trahit secum effectum suum, absque eo, q vtentium moribus recipiatur, prætereaq; in d.c.quanquam,dicitur cōtraria consuetudine non obstante: non tamen puto recedendum esse à sententia Io.Cald. postquam videmus dictum c.non seruari in ipsamet ciuitate Romana, neque in aliis terris ecclesiæ, à quibus in concernentibus iuris canonici obseruantiam debent aliæ ciuitates normam,& regulam accipere.

3 Item ciuitas aliquid committens contra Episcopum suum, vt capiatur,percutiatur, vel bāniatur, est interdicta, Cle.si quis suadente,de pœn. Et aduerte,quia hæc pena locum nō habet,nisi sit suus proprius Episcopus illius ciuitatis, vt apparet ex verbis illius Clem. & ita firmant cōiter scribentes, vt dicit Tortus inter cōsilia Ant.de But.cons. vlt.n.3.in fi.Idemq; si in aliquo loco Eps detineatur inuitus,vt ibi.Sed hęc intelligēda sunt,vt procedant,quando ille,qui detinet Episcopum,vel illum offendit, est dominus illius ciuitatis,aliàs secus.Ita videtur sentire gl.d.cle.j.in ver.Si sua sit,& ita tenent cōiter Doct. vt dicit Soc.inter consilia Curtij Senioris cons.20.post n.42 vers.Postremò concludenti.Et dicit Tortus in allegato cons.vlt. post n.4.q ita notant communiter Doct.nemine discrepante.Item scias q statim cessante tali detentione episcopi, cessat etiam interdictum ipso iure,&absque alia declaratione.Et hęc est communis opi.vt attestatur Tortus in d.cons.vlti.n.5.

QVAESTIO LXXVII.

1 *De excommunicationis poena.*
Duplicem esse excommunicationem, maiorem scilicet, &

minorem. ibid.

2 *Percutiens clericum est excommunicatus, & incidit in pœnas canonis, Si quis suadente.*

3 *Et quid si ipsemet cleritus se ipsum percutiat?*

4 *Et an percutiens clericum primæ tonsuræ tantùm?*

5 *Et an percutiens religiosum religiosè viuentem, qui tamen professionem non emisit?*

6 *Et an percutiens clericum non euntem in habitu clericali?*

7 *Et an percutiens clericum, ignorans illum esse clericum?*

8 *Et quid si aliquis volens percutere Titium laicum, percusserit Caium clericum?*

9 *Et an percutiens clericum excommunicatum incidat in pœnas dicti canonis?*

10 *Et an percutiens clericum degradatum incidat in pœnam illius canonis?*

11 *Et quid si clericus deprehensus fuerit in adulterio?*

12 *Et quid si clericus alium insultauerit?*

13 *Et quid si clericus velit aliquod delictum committere?*

14 *Et quid si offensio facta clerico sit leuis?*

15 *Et quid si aliquis percutiat clericum pluribus percussionibus eodem impetu, an incidat in plures excommunicationes?*

16 *Monachus non deferens habitum suæ religionis est excommunicatus.*

Et quid si deferat, sed occultè? ibid.

17 *Recipiens literas apostolicas de manu alterius, quàm eorum qui sunt ad id deputati, est excommunicatus.*

18 *Clerici scienter participantes cum excommunicatis, sunt excommunicati.*

19 *Incendiarij sunt excommunicati.*

20 *Effractores ecclesiarum cum spoliatione, sunt excommunicati.*

21 *Offendentes Cardinales sunt excommunicati.*

Et an incidant in crimen læsæ Maiest. ibid.

22 *Religiosi, qui ministrant sacrum Eucharistiæ sacramentum alienis parochianis sunt excommunicati.*

23 *Percutientes iniuriosè, aut temere episcopum, sunt excommunicati.*

Et quid si quis illum percutiat causa suæ defensionis? ibi.

24 *Spoliantes Christianos nauigantes, vel naufragium passos, sunt excommunicati.*

Et an sit canon latæ sententiæ, vel ferendæ? ibid.

25 *Christiani deferentes arma, vel merces ad infideles, sunt excommunicati.*

Et quid tempore pacis? ibid.

26 *Doctores, vel scholares Bononiensis Academiæ, qui domos aliorum doctorum, vel scholarium ante conductionis tempus præoccupare tentant: sunt excommunicati.*

Et an hoc locum habeat etiam in aliis gymnasiis? ibid.

27 *Schismatici sunt excommunicati.*

28 *Facientes seruari statuta contra ecclesiasticam libertatem, sunt excommunicati.*

Et quæ statuta dicantur contra ecclesiasticam libertatem? ibidem.

29 *Vsurpantes ius patronatus in locis piis sunt excommunicati.*

30 *Cõtrahentes scienter incestas nuptias sunt excommunicati.*

31 *Casus, in quibus pœna excommunicationis incurritur, qui sint?*

32 *In sententia excommunicationis an requiratur citatio?*

33 *Sententia excommunicationis lata ex falsa causa an valeat?*

34 *Sententia excommunicationis nulla an liget excommunicatum?*

1 SVccessiuè videamus de pœna excõmunicationis, quæ est maior pœna, quàm ecclesia imponere possit, vt communiter dici solet, teste Bero. in c. si quis presbyterorum, post n. 7. de rebus eccles. non alien. Et hæc quidem duplex est, scilicet maior, & minor. Maior excludit à perceptione sacramẽtorum, & à communione fidelium. Minor autem excludit tantũmodo à perceptione sacramentorum, nõ autem à communione fidelium. Et ita intelligendus est tex. in c. Engeltrudã, 3. q. 4. Et hunc intellectum sequuntur omnes tam glo. quàm Doctores, vt attestatur Io. de Ana. in rubr. de cler. exc. nu. 4.

2 Percutiens clericum, siue illum offendens, etiam absque vulnere, incidit in canonem c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. & est excommunicatus, ita ꝙ non põt absolui nisi à summo Pontifice, vt ibi.

3 Adde ꝙ etiam clericus se ipsum percutiens incidit in excommunicationem, & pœnas dicti can. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in c. contingit, el 1. n. 6. de sent. exc.

4 Item quæro, nunquid dispositio d. canonis habeat locum etiam contra eum, qui percutiat clericum primæ tonsuræ? Resp. ꝙ sic, ita tenet gl. in ca. 2. in ver. Clericos, de vita, & honestate clericorum, & est communis opinio, vt dicit Albertus Trotus de vero, & perfecto clerico, lib. 1. in 2. dubio, quem refert Duennas reg. 99. in 2. ampliatione. & Viuius in lib. communium opi. in ver. Clerici à potestate. Quam tamen nunquam vidi in practica obseruari, nisi talis clericus incedat in habitu clericali.

5 Vlterius quæro nunquid habeat locum in personis religiosis, quæ regulariter viuunt, licet non emittant professionem? Resp. ꝙ sic. Ita tenuit Butr. in c. 2. n. 6. de foro compet. & est communis opi. vt attestatur Boer. de vita, & statu hærem. nu. 14. quem refert Duennas in loco præallega. in tertia ampliatione.

6 Sed an percutiens clericum euntem in habitu laicali, erit excommunicatus? Resp. ꝙ non, si ignorabat ipsum esse clericum, & hoc tenent cano. vt dicit Ang. in l. item apud, §. si quis virgines, n. 1. ff. de iniur. Et dicit Aret. cons. 164. nu. 16. ꝙ clericus inuentus sine habitu & tonsura, miscens se enormibus sceleribus, potest occidi absque eo, ꝙ occidentes incurrãt pœnam excommunicationis. Et ꝙ ita tenent omnes Doctores, subdens ꝙ licet dubium sit nunquid iste perdat priuilegium clericale quo ad forum, tamen hoc, ꝙ occidens, vel percutiens talem clericum non incidat in canonem excommunicationis, omnes tenẽt. In hoc proposito vide quæ dixi s. q. 36. ver. Quæro modo.

7 Successiuè quero, nunquid percutiens clericum, ignorans iusta & probabili ignorantia ipsum esse clericum, incidat in pœnas dicti canonis? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt attestatur Pla. lib. 1. delictorum, c. 27. nu. 13. Ceterum si ignorasset ex crassa, & supina ignorantia, non effugeret pœnas excommunicationis. ita tenet glo. in c. si verò, in ver. Ignorauerit, de sent. exc. quam dicit esse ab omnibus receptam Pla. in loco præall. n. 20.

8 Sed quid si aliquis volens percutere Titium laicum, errans percusserit Caium clericum, putans esse Titium laicum, nunquid incurret in pœnas excõmunicationis? Resp. Alan. tenuit ꝙ sic, quem secuta est gl. in d. c. si verò, in ver. Ignorauerit. Cõtrariam autem sententiam, scilicet ꝙ imò non incurrat in pœnam dicti canonis, tenuit Tancre. Et hanc dicit esse communem Did. in reper. ca. alma mater

mater, fol. 497. post n. 15. versi. 9. ad eiusdem, & in repet. c. quamuis, fol. 53. post n. 3. Pla. in d. c. 27. n. 18. Vide quæ dixi s. hoc e. lib. § Homicidium, ver. Dicunt etiam.

9 Sed nunquid clericus excommunicatus gaudebit priuileg. dicti canonis, ita vt si quis eum offendat, incidit in pœnas ab ipso canone impositas? Resp. ꝙ sic, Ita tenet Inno. in c. si verò, n. 4. de sent. excom. & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. contingit, circ. fi. quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera C. nu. 81. Hanc etiam dicit esse communem opi. Duennas reg. 99. in octaua ampl. Faciunt quæ dixi s. qu. 30. ver. Quæro etiam.

10 Quæro etiam, nunquid percutiens clericum degradatũ incidat in pœnas d. canonis? Resp. ꝙ sic, ita tenet Bal. in c. sedes apostolica, n. 4. de resc. & est communis opi. vt dicit Pla. lib. j. delictorum, c. 6, nu. 6. Intellige, si fuit tantummodo degradatus verbaliter, nam si fuisset actualiter, & solenniter degradatus, aliud esset dicendum.

11 Pone ꝙ pater, aut maritus deprehendat clericum in adulterio cum vxore vel filia, eumque percutiant, nunquid incident in pœnas d. canonis? Dixi s. hoc e. lib. §. Homicidium, ver. Dixi etiam.

12 Item quid si clericus aliquem insultauerit, nunquid licebit insultato illum offendere citra pœnam d. canonis? Dixi in d. §. Homicidium, ver. Præterea etiam.

13 Sed hic quæro, quid si clericus velit aliquod delictum committere contra personam, vel res alterius, nunquid poterit laicus illum prohibere? Respon. ꝙ sic, & potest illum impunè capere & ligare, si aliter eum à meleficio prohibere nõ potest. Et est communis opi. vt dicit Abb. in ca. cùm non ab homine, nu. 11. & seq. de iudic. prout illum refert Bos. in tit. de cap. nu. 39. Faciunt quæ dixi s. q. 28. ver. Quæro nunquid.

14 Scias tamen, ꝙ dispositio d. ca. si quis suadente, non habet locum, vbi offensa esset leuis, nam pro leui iniuria poterit episcopus ipsum excommunicatum absoluere. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in ca. peruenit, in fin. de sent. exc. quem refert Dec. in c. peruenit, el j. post n. 1. de appel. Reperio autem ꝙ Cald. consil. 7. de sent. exc. consuluit in facti cõtingentia, ꝙ clericus, qui in ludo niuis alium clericum in terram proiecerat, ita ꝙ ex eius ore modicũ sanguinis exiuerat, erat excommunicatus. Similiter etiam consuluit Zabar. cõs. 42. ꝙ duo clerici qui simul rixando se inuicem pedibus, & manibus percusserant, erant excommunicati. Sed certè potest in huiusmodi casibus episcopus absoluere, vt s. dixi.

15 Sed pone, ꝙ aliquis percutiat clericum pluribus percussionibus eodem tamen impetu, nunquid dicetur incidisse in plures excommunicationes? Dixi j. q. 84. ver. scias etiam, ibi, & ex hac.

16 Monachus, habitum religionis suæ non deferens, incurrit pœnam excommunicationis, ca. vt periculosa, ne clerici, vel mona. in 6. Et ita volunt Doct. vt dicit Ruin. cons. 7. n. 4. in fi. lib. 5. possunt tamen hoc casu monachi ab eorum superiore absolui, vt consuluit Cald. cons. 6. de sent. exc. in facti contingentia de duobus religiosis, qui habitum secularem publicè assumpserunt. Sed quid si illum deferat, sed occultè? Resp. Aliqui dicunt, ꝙ hoc casu nõ incurrit excommunicationem, & fuit opi. Arch. in d. c. vt periculosa. Et dicit Claud. in repet. l. vt vim, nu. 99. ff. de iustitia & iure, ꝙ illum sequuntur communiter Doct. Contrariam verò opin. ꝙ s. Monachus occultè habitum deferens incurrat nihilominus in excommunicationem, tenuit gl. in clem. fi. in ver. Extrinseci, de vita & honest. cler. & dicit Calc. cons. 123. n. 1. ꝙ hæc est communis omnium opin. vbi consuluit super hoc art. in facti contingentia. Et hæc opi. gl. mihi magis placet, superfluum enim redderetur mandatum diuersitatis habitus, si illum occultare liceret, quod tamen semper intelligo, vt procedat, nisi fiat cum causa, & licentia superioris.

17 Recipientes literas apostolicas dum ipsi sunt apud apostolicam sedem, de manu alterius, quàm summi Pontificis, vel deputatorum ad illud officium, sunt excõmunicati, ca. dura, de cri. falsi. Sed hoc non seruatur, Papa sciente & tolerante, vt attestatur Summa Siluest. in ver. Excommunicatio 6. in quarta excommunicatione, in fi.

18 Clerici, qui scienter participant cum excommunicatis, à Papa sunt excõmunicati, c. significauit. de sent. exc. Scias tamen, ꝙ ad incurrendam hanc excõmunicationem quinq; requiruntur. Primò, ꝙ participent. Secundò, ꝙ scienter. Tertiò, ꝙ spõte. Quartò, ꝙ in diuinis. Quintò, ꝙ talis sit à Papa nominatim excommunicatus. Et hęc est communis opi. vt attestatur Summa Siluest. in ver. Excõmunicatio 6. in sexta excommunicatione. Et nota, ꝙ hæc est excommunicatio maior, non autem minor, vt sentit gl. vnica in d. c. significauit, quæ in hoc communiter reprobatur, vt dicit Summa Siluest. in loco præal.

19 Incendiarij sunt ipso iure excommunicati, ca. tua nos, de sent. excom. scias autem ꝙ incendiarij locorum sacrorum ante denunciationem absoluuntur ab episcopo, post denunciationem autem non absoluũtur nisi à summo pontifice. Et hęc est magis cõis opi. vt dicit Sum. Siluest. in d. vers. excommunicatio. 7. in 7. excõicatione, in 2. dubio.

20 Effractores ecclesiarum cum spoliatione sunt excommunicati, c. conquesti, de sent. exc. & ante denunciationem possunt quidem absolui ab episcopo, sed post denunciationem solus Papa absoluit, secũdum communem opi. vt attestatur Sum. Siluest. in d. ver. Excommunicatio 6. in octaua excom. Et aduerte, quia ad hoc vt habeat locum dispositio d. c. non sufficeret sola effractio, neque sola spoliatio, sed vtrunque requiritur. Et hanc dicit esse communem opin. Remig. de immun. eccles. fol. 205. fall. 33.

21 Offendentes percutiendo, capiendo, vel hostiliter insequendo Cardinales S. R. ecclesiæ, sunt excommunicati, & diffidati apud omnes, ita ꝙ possunt ab omnib. impunè offendi, c. felicis, de pœnis, in sexto. Bene verum est, quòd ad hoc vt talis diffidatio locum habeat, requiritur sententia declaratoria, secundum Gemin. in d. ca. felicis. Et ita etiam tenẽt communiter Doctores, vt dicit Bos. in tit. de hæret. post num. 29. Et hic casus contigit de facto in Cardinali Papiensi, qui fuit interfectus à Duce Vrbini, super quo casu cõsuluit Rui. cons. 4. lib. 5. & Ferretus cons. 31. An autem offendens Cardinalem, diceretur committere crimen læsæ Maiestatis, dixi s. hoc eo. lib. §. Læsæ Maiest. versi.

Quæro nũquid. Vide quæ dixi j. ver. Percutiẽtes.

22 Religiosi, qui sacramentum extremæ vnctionis, vel eucharistiæ, ministrãt sine licentia presbyteri parochialis, vel matrimonia solennizant, sunt excommunicati, cle. religiosi, de priuileg. Et scias, ꝙ hęc excommunicatio generaliter comprehendit quosque religiosos, & ita communiter tenetur, vt attestatur Sum. Siluest. in d. ver. Excommunicatio 7. in 14. exc. in secundo dubio.

23 Percutientes iniuriosè, aut temere episcopũ sunt excommunicati, cle. j. de pœnis, vt in casu in quo consuluit Bologn. cons. 75. Hæc tamen pœna locum non habet vbicunq; offendens episcopum, vel Cardinalẽ, id faceret causa suæ propriæ defensionis: nam eo casu non dicitur facere iniuriosè, nec temerè, & consequenter non incidit in pœnas à dicta cle. impositas. Ita dicit gl. in d. clem. prima, in prin. in ver. Temere, & in c. fecilis, in verb. percusserit, de pœnis, in sexto, quas Doctores cõmuniter sequũtur, vt dicit Soc. inter cõsilia Curt. Sen. consil. xx. n. 39. & n. 49. Tortus in d. cons. vlt. post nu. 12. Colleg. Flor. inter consilia Curt. Sen. cons. 21. n. 8. vbi cõsuluit pro ciuitate Florentina, in qua fuerat furore populi suspensus Archiepiscopus Pisanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo casu pro ipsa ciuitate pariter consuluit Aret. cons. clxv. & Soc. inter consilia Curt. Sen. in d. cõs. xx. & Tortus inter consilia Ant. But. in d. cons. vltimo. Quinimo ex quacunq; causa excusari possit à temeritate, & à dolo, cessabit etiam pœna d. Cle. secũdum gl. in d. ver. Temere, quam dicit esse communiter approbatam Tortus in d. consi. vlt. post n. 5. ver. Stat ergo.

24 Spoliantes Christianos nauigantes pro honestis causis & negociationibus, sunt excõmunicati. Scias tamen, ꝙ hic canon nõ est latæ sententiæ, sed ferendæ, secundũ communem opi. vt attestatur Summa Siluest. in ver. Excommunicatio 8. in xx. excõmunicat. in secundo dubio. Pariter etiam sunt excommunicati spoliantes Christianos naufragiũ passos rebus suis. Et hic est canon latæ sententiæ, modò cõpetens monitio præcedat, secundum opi. Inn. quam dicit esse communem Summa Siluest. in loco præallegato.

25 Christiani deferentes Saracenis habentibus bellum cum christianis, arma, ferrum, &c. sunt excommunicati, c. ita quorundam, de iudæis, & puniuntur pœna capitis, vt est text. in l. j. & 2. C. quæ res expor. nõ poss. Debes autem scire, ꝙ tempore belli omnino prohibitũ est ad eos deferre quascunq; merces, etiam ex his, quæ non sunt expressè prohibitæ in dictis iuribus. Et hãc dicit esse cõmunem opi. Alex. cons. 130. post n. 1. lib. 7. quem refert Boer. decis. 178. n. 17. & Stracca de mercator. fol. 68. nu. 40. Et licet ipse Stracca videatur de iuris rigore inclinare in cõtrariam sententiam, fatetur tamen ibi, n. 47. in fi. ꝙ communis opi. est vsu recepta, & consuetudine approbata. Et aduerte, quia in hoc non attenditur, an deferens hoc faciat ea intentione, vt Christiani impugnentur, vel non, secundum Doctores, vt dicit Ale. in d. consi. 130. post n. 1. Et hoc adeo verum est, vt neque etiam liceat eo tempore belli ad eos deferre arma, vel alias merces prohibitas, pro redemptione captiuorum, Et est cõmunis opi. vt attestatur Alex. in d. cons. 130. post n. 1. Summa Siluest. in verbo, Excommunicatio 7. in 21. excommunic. n. 6. Dicũtur autem Saraceni habere bellum cum Christianis, quando bellum gerunt cum aliquo Principe Christiano, seu dominio, vel oppido, secundum communem doctrinam, vt attestatur Summa Siluest. in loco præal. nu. 4. Cæterum cessante bello licitum est Christianis ad Saracenos quascunque merces deferre, modò non sint ex prohibitis. Et hæc est communis opin. vt dicunt Alex. & Boer. in locis prælle. Quæ autem sint merces prohibitę, habetur in legibus & capitulis superius allegatis, & diffusè per Straccam, vbi s. fol. 115. n. 12. & aliis seq.

26 Magistri, & scholares Bononiæ, conuenientes hospitem pro conducendo hospitio aliorum magistrorum, vel scholarium, ante tempus conductionis elapsum, sunt excommunicati, c. j. de locato. Et nota, quòd in hoc proposito nomine magistrorum veniunt Doctores secundum omnes, vt attestatur Summa Siluest. in ver. Excõmunicatio, in quarta excommunica. n. 1. Hæc autem constitutio localis est, & locum habet solùm Bononiæ, non autem in aliis studiis, seu vniuersitatibus etiam illis, quæ sunt in terris ecclesiæ. Et hæc est communis opin. vt dicit Summa Siluestr. in loco præalleg. n. 3.

27 Schismatici omnes sunt excommunicati, c. j. de schismat. Scias tamen in hoc proposito, ꝙ quando duo, vel plures electi in Papam de pontificatu contendunt, & aliqui bona fide vnum illorum habent pro vero Pontifice, qui tamen legitimè electus non est, illi sunt propter probabile dubium excusandi, & ita sentiunt omnes diuini, & humani iuris periti, vt attestatur Simancas de hæret. ca. 56. nu. 6.

28 Facientes seruari statuta, vel consuetudines contra ecclesiasticam libertatem sunt excommunicati, c. nouerit, de sent. excommu. Scias autem, ꝙ illa statuta vel consuetudines dicuntur esse contra ecclesiasticam libertatem, quæ veniunt cõtra priuilegium cõcessum ecclesiæ vniuersali à Deo, vel à Papa, vel ab Imperatore. Et hæc est communis theorica omnium Doctorum, vt dicit Abb. cons. 83. in primis ver. lib. 1. quem refert Decius in auctẽn. Cassa. num. 18. C. de sacrosanct. eccles. Hanc etiam dicit esse communem opi. Summa Siluestr. in ver. Excommunicatio, 9. in decima excommunicatione. n. 1. Bertr. cons. 50. n. 4. & seq. libr. 1. in secunda parte.

29 Vsurpantes de nouo sibi ius patronatus à locis piis vacantibus, sunt excommunicati, c. generali, de electio. in 6. Et ad hoc vt tales vsurpatores huiusmodi excommunicationis sententiam incurrant, duo requiruntur. Primum, ꝙ vsurpent dicta iura de nouo, scilicet quadraginta annis citra. Secundum, ꝙ illa occupent, ipsis locis vacantibus. Et hæc est communis opi. vt dicit Summa Siluest. in verbo, Excommunicatio 9. in 14. excommunicat. nu. 2.

30 Contrahentes scienter matrimonium in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, sunt excommunicati, dixi s. hoc e. lib. §. Incestus, ver. Præterea.

31 Alios etiam excommunicationis casus poteris videre apud Summistas, in ver. Excõmunicatio, & apud Io. Ligna. in trac. de censura ecclesiastica.

Quæro

32 Quæro nunc, an in sententia excommunicationis requiratur citatio? Dixi s.q.31.ver.item qro.

33 Quæritur etiam, an sententia excommunicationis lata ex falsa causa valeat? Resp. ꝙ sic. Ita tenet gl. in c. 1. ver. propter. de sen. exc. in 6. quam dicit esse communiter approbatam Soc. inter consil. Cur. Se. cons. 20. nu. 24. in fi. Illam tamen puto restringendam esse vt procedat quando ille, qui excommunicat, etiam si sciuisset causam non esse veram, fuisset nihilominus excommunicaturus, vt declarat Soc. ibi.

Solet dubitari, nunquid sententia excommunicationis nulla afficiat, & liget excommunicatum. Tu dic, ꝙ si est lata ab homine non ligat, si est nulla, vt dicit gl. in clem. 1. ver. subiacere, de sent. exc. quam dicit esse communiter approbatam Soc. in alleg. cons. 20. n. 30. Et hoc adeo verum est, vt volenti dicere de eius nullitate, non sit opus petere absolutionem, neque etiam ad cautelam, cap. per tuas, de sent. exc. Et ita tenent Doct. vt dicit Soc. in loco præallegato.

QVAESTIO LXXVIII.

1 *De pœna confiscationis omnium bonorum.*
Dispositio auctenticæ, bona damnatorum, an corrigat iura antiqua, per quæ imponebatur bonorum confiscatio? ibidem.
2 *Sententia capitalis ex dispositione statuti an secum trahat confiscationem bonorum?*
3 *Quæ sint crimina, pro quibus imposita est bonorum confiscatio?*
4 *Apostata punitur in confiscationem bonorum.*
Et quis dicatur apostata? ibid.
Et an apostata recipiatur ad pœnitentiam, vt hæreticus? ibidem.
5 *An quilibet iudex possit imponere pœnam confiscationis bonorum?*
6 *Episcopi an habeant fiscum cui possint bona delinquentium applicari?*
7 *Quæ veniant in confiscatione bonorum?*
Et an ea omnia, quæ transeunt in extraneos hæredes? ibid.
Et an feudum? ibid.
Et an emphyteusis? ibid.
8 *Et an ius patronatus?*
9 *Et an in confiscatione bonorum mobilium, & immobilium veniant iura, & actiones?*
10 *Et an in confiscatione veniant bona prohibita alienari?*
Et quid si non sit expressum fideicommissum in casum alienationis? ibid.
Et quid si prohibitio facta sit ad tempus fauore ipsius prohibiti? ibid.
11 *Et an in confiscatione bonorum filiifam. veniant etiam bona profectitia?*
12 *Et an aduentitia?*
13 *Et an castrensia?*
14 *Et an è contra publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profectitium filij?*
15 *Dos mulieris an confiscetur?*
16 *Bona alienata per delinquentem post delictum commissum, an veniant in confiscatione bonorum?*
Et quid si fraus interuenit? ibid.
17 *Et quomodo probetur fraus?*
18 *Et quid si ex eo delicto non est imposita ipso iure confiscatio bonorum, vel interdicta bonorum administratio?*
19 *Et quid si alienatio facta sit post accusationem?*
20 *Et quid si facta sit post sententiam?*
21 *Delinquens an possit dare de bonis suis insolutum creditoribus?*
22 *Quando reperitur in bonis confiscatis pretium rei venditæ per delinquentem, an possint possessores bonorum venditorum molestari?*
23 *Obligationes an transeant in fiscum?*
Et an obligatio naturalis? ibid.
Et an obligationes conditionales? ibid.
24 *In confiscatione an veniant bona futura?*
25 *Ius adeundi an transeat in fiscum?*
26 *An secuta confiscatione bonorum patris, reseruetur filiis aliqua portio?*
27 *Sententia confiscationis bonorum, an trahatur ad bona sita extra territorium confiscantis?*
Et quid in bonis mobilibus? ibid.
28 *Creditores vnius territorij an possint agere contra fiscum alterius territorij?*
29 *Fiscus, ad quem perueniunt bona alicuius, an teneatur satisfacere omnibus creditoribus, & legatariis?*
30 *Et an vltra vires hæreditarias?*
31 *Fiscus an præferatur creditoribus delinquentis?*
32 *Fiscus an habeat bona delinquentis tacitè hypothecata?*

1 NVnc de pœnis pecuniariis tractandum est, quarum maxima est confiscatio seu publicatio bonorum. Debes autem ante omnia præmittere, quòd secundum iura antiqua, in multis casibus specialiter erat imposita pęna confiscationis bonorum, prætereaque generaliter in omnibus casibus, in quibus imposita erat pęna mortis naturalis vel deportationis, in illis etiam in consequentiam veniebat pœna confiscationis bonorum. Deinde superuenit auct. bona damnator. C. de bo. damnat. ex cuius dispositione hodie bona damnatorum non confiscantur, sed deferuntur ad proximiores condemnati intra quartum gradum existentes, &c. Et aduerte, quia licet ipsa auctent. loquatur non modò de ascendentibus, sed etiam de his qui ex latere coniuncti sunt: tamen in corpore, vnde sumitur, non adsunt illa verba ex latere. Ideo fortè dici posset, quòd Imper. malè fecerit ea ponendo. Sed quicquid sit communis opi. est quòd etiam collaterales admittantur vt attestatur Are. in l. eius qui. §. si cui, col. 3. vers. sed quæritur. ff. de testa. quem refert Cagn. in l. ea sola deportationis, n. 7. ff. de reg. iur. Scias etiam, quòd dispositio d. auct. bona damnatorum, non corrigit indistinctè iura antiqua, sed tantummodo in illis casibus, in quibus pęna confiscationis bonorum est imposita in consequentiam alterius pœnæ. Et ideo in illis, in quibus à lege antiqua est expressè imposita pęna confiscationis bonorum, non sunt correcta iura antiqua per dispositionem d. auct. Et ita communiter tenetur, vt dicit Bart. in l. 1. post n. 3. ff. de bo. dam. quem refert Boer. decis. 264. post n. 15. & in tract. de seditiosis, in 7. præsupp. & Cæphal. cons. 79. n. 4. lib. 1. Idem attestatur Bal. in ti. de pa. ten. in vsi. feud. nu. 11. in fi. Imo. in d. §. si cui, post n. 8. vers. in gloss. in verb. publicantur, Aret. in d. §. si cui, n. 3. quem refert Boss. in ti. de bo. pu. post n. 1. & in ti. ban. quid amitt. post nu. 10. Pract. Conrad. fol. 432. nu. 10.

Sed certè quicquid sit de iure, communiter totus mundus seruat, quòd bona non confiscantur in aliquo casu, excepto crimine hæresis, & læsæ maiestatis, nisi ex dispositione statuti, vel cõsuetudinis aliter caueatur. Et de hac consuetudine, & obseruantia generali, attestatur Alb. in 3. par. statut. q. 18. circa fi. quem refert Cæpol. cons. cri. 17. in 3. dub. ver. sed vltra dictum. & Deci. cons. 442. n. 6. & Boer. in d. decis. 264. n. 15. & Rol. cons. 97. nu. 2. lib. 2. & cons. 98. nu. 5. eod. vol. & Nouel. in pract. crim. fo. 176. nu. 6. Cagnol. in d. l. ea sola deportationis. n. 7. Dec. cons. 257. n. 6. quem refert Pract. Conr. fol. 433. n. 12. in fi. Reperio tamen ꝙ Old. cons. 17. n. 7. dicit, ꝙ imò secundum consuetudinem bona delinquentium publicantur, & illum refert Bos. in ti. de bo. pub. n. 1. Sed illud intelligendum est de consuetudine locali, quæ introducta est per statuta ciuitatum, puta in Regno Franciæ, de quo loquitur Old. non autem de consuetudine generali, quæ viget in locis in quibus non adsunt huiusmodi statuta, secundum quam loquuntur doctores per me s. alle. Consuetudo autem generalis Franciæ in clericis condemnatis est, vt eorum bona mobilia confiscentur episcopo, immobilia autem principi seculari. Et de hac consuetudine attestatur etiam Boer. super consuet. Bituric. fol. 20. col. 3. & Papo libr. 24. tit. 13. Arresto 3.

2 Sed pone, ꝙ fuerit aliquis condemnatus ad mortem virtute statuti ita disponentis: in casu tamen in quo neque à iure communi, neque ab ipso statuto imponitur publicatio bonorum, prout videmus quotidie fieri in furibus, nunquid lata sententia mortis veniet in consequentiam etiam confiscatio bonorum? Resp. ꝙ non. & est communis opi. vt dicit Bos. in ti. ban. quid amit. n. 11. & ita semper vidi apud nos obseruari. Cæterum in Gallia ex generali consuetudine bona confiscantur in omnibus casibus, in quibus imponitur pœna mortis, vt attestatur Ponta. super consuet. Blesen. fol. 154. col. 2. in prin.

3 Multa autem sunt crimina, in quibus secundum dispositionem iuris communis imponitur pœna confiscationis omnium bonorum, puta læsæ maiestatis, vt dixi s. statim. & s. hoc eod. libr. §. læsæ maiestatis. ver. præterea licet. Item falsæ monetę, de quo dixi s. hoc eo. lib. §. falsum. ver. dixi etiam. Item homicidij, hæres. &c. de quibus in suis locis dictum est. Et alios plures casus ponit Chas. super consuet. Burgun. in ti. des confiscations. §. j. in pr. & Calic. in Marg. fisci. fol. 33. & multis seq. ponit 418. casus, in quibus bona fisco applicantur. & Fran. Luc. de priuil fisci, in 2. parte princ.

4 Apostata punitur in confiscatione bonorum. vt est tex. in l. j. C. de aposta. quod intellige vt procedat, si non extent eius filij vel cognati, ad quos deferatur. auct. si qua mulier. C. de sacros. ec. Sed hic quæro, quis dicatur apostata? Resp. quòd tripliciter quis potest apostatare, à fide, ab obedientia, à religione, & ita tradunt omnes, vt dicit Simancas de hæret. c. 7. in princ. Dicitur autem apostatare à fide, qui à Christiana religione transit ad iudaismum, vel aliam sectam infidelium, prout in facti contingentia contra quendam consuluit Alciat. cons. 478. Scias autem, quòd quamuis apostatans à fide sit peior hæretico (nam hæreticus in aliquo deuiat à fide, apostata autem ab ea in totum recedit) nihilominus apostata recipitur ad pœnitentiam, prout etiam recipitur hæreticus. Et hanc dicit esse veram & receptam sententiam Simancas in d. c. 7. nu. 2. Apostata autem religionis propriè dicitur ille, qui relinquit habitum religionis, & ad sæculum redit. Et ita volunt communiter doct. vt dicit Cald. cons. j. de apostatis. vbi consuluit, quòd monachus vagabundus, qui tamen non dimisit habitum suæ religionis, non dicitur propriè apostata: clericus autem secularis dimittens habitum, si est beneficiatus, dicitur apostata: si verò nõ est beneficiatus, õn dicitur apostatare, sed relinquere habitum. Et hæc est communis opin. vt attestatur Anan. in c. tuæ. nu. 11. de apost.

5 Quęro, nunquid quilibet iudex possit imponere pœnam confiscationis bonorum? Resp. Aut pœna confiscationis pro delicto venit imponenda à lege tacitè vel expressè, & tunc quilibet iudex, qui potest super delicto ipso cognoscere, potest etiam illam imponere, aut venit imponenda à iudice præter legem, & tunc nullus iudex, præter summos magistratus, potest eã imponere. & ita communiter dicitur, vt attęstatur Anan. in c. vergentis. nu. 21. de hæret.

6 An autem episcopi habeant fiscum, cui possint bona delinquentium applicari, videnda sunt ea, quæ dixi j. q. 80. ver. in hac autem.

7 Nunc videamus, quæ veniant in cõfiscatione bonorum. Et in hoc proposito facias regulam generalem, quòd in fiscum transeunt omnia ea, quæ transeunt in extraneos hęredes: & econuersò ea, quæ non transeunt in extraneos hæredes, non transeunt in fiscum. Et ista est communis & vera conclusio, vt dicit Alciat. cons. 522. post num. 6. Hinc infertur, quòd in confiscatione bonorum non veniunt bona feudalia: illa enim non transeunt ad extraneos hæredes, vt dixi s. lib. proxim. §. feudum. q. 84.

Infertur etiam quòd in confiscatinne bonorum non veniunt bona emphyteutica, quæ de sui natura non transeunt ad extraneos hæredes. vt dixi s. lib. prox. §. emphyteusis. q. 29.

8 Quæro modò, nunquid in confiscatione bonorum veniat ius patronatus? Resp. In hoc articulo fuerunt aliquando opi. inter Doctores. Aliqui enim tenuerunt, quòd ius patronatus non veniat in generali confiscatione bonorum. Et hanc opi. dicit esse communem Gigas de cri. læsæ maiesta. fo. 121. q. 4. n. 3. Et quòd ius patronatus ecclesiasticum non transeat in fiscum, qui non sit hæres patroni, dicit esse communem Didac. lib. 2. resol. c. 18. num. 7.

Contrariam verò sententiam, quòd scilicet ex delicto, ex quo confiscatur vniuersitas bonorum delinquentis, transeat etiam ius patronatus in fiscum tenuit gl. in c. filiis. in gl. 1. 16. q. 7. Et hanc dicit esse communem Citadi. de iu. pat. in 20. q. 10. partis principalis. nu. 28. Dec. in c. 5. nu. 6. de iudi. quem refert Ferret. cons. 179. nu. 1. & 2. Ego verò dico sic, Aut tale ius patronatus erat transitorium etiam ad extraneos hæredes, & tunc placet opi. glo. ꝙ transeat etiam in fiscum: non. n. video, cur non debeat in fiscum transire, qui per omnia habetur loco hæredis, vt dixi j. versi. sed an tenetur

tur. Aut verò non erat transitorium in extraneos hæredes, & eo casu teneo, quòd neque etiam transeat ad fiscum.

9 Successiuè quæro, nunquid in publicatione bonorum mobilium & immobilium, veniāt iura & actiones? Resp. ꝙ non, & est cōmunis opi. vt attestatur Arius Pinel. C. de bonis maternis, fol. 20. n. 26. & sequ. vbi etiam grauiter reprehendit Chass. super consuet. Burgun. ti. des confiscations, §. j. in ver. & appartient la confiscation. n. 14. dicentem, ꝙ in confiscatione bonorum mobilium veniunt iura & actiones, & asserentem ꝙ ita tradūt Doct. nam (vt ipse Arius ostendit) proculdubiò Doct. communiter contrarium scripserunt, etiam si generaliter facta esset confiscatio omnium bonorū mobilium & immobilium. Et ex hoc introducta est practica huius prouinciæ, vt in sententia confiscationis apponantur etiam illa verba, iurium, & actionum, & nominum debitorum.

10 Item quæro, nunquid in confiscatione veniant bona prohibita alienari? Respon. Aliqui dicunt, ꝙ sic. & hanc opi. esse communem dicit Alcia. cons. 783. nu. 1. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet talia bona prohibita alienari non veniant in confiscatione bonorum, neque etiam durante vita eius, qui prohibitus est alienare, tenet Bart. in l. imperator, n. 1. ff. de fideic. libert. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Soc. iun. consil. 77. nu. 15. lib. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Rubeus cons. 98. n. 1. & cons. 154. n. 2. Et dicit Gramma. decis. 105. nu. 31. quòd apud omnes scribentes hæc est vera conclusio. Et dicit Cotta in verbo, Testamentum in quo, col. 2. ꝙ ita dicunt communiter Doctores. Et hæc quidem conclusio locum habet, non modò quando factum est expressum fideicommissum in casum alienationis (tunc enim proculdubiò non transeunt in fiscum, sed admittitur sequens in gradu fideicommissi. Et hæc est certa, & communis opi. vt dicit Alciat. consi. 650. n. 1. subdens, quòd cùm exerceret officium aduocationis, illam semper vidit obseruari. Et illum refert Roland. consil. 98. post nu. 11. libr. 2.) sed idem etiam dicendum est, quando post fideicommissum apposita est clausula, Quia volo, ꝙ bona perpetuò conseruentur in agnatione, vel familia. Cùm enim ex ea clausula inducatur prohibitio alienationis, & fideicommissum simplex, vt dixi s. libr. 3. §. substitutio. vbi ostendi hanc esse magis communem, & veriorem opin. idem iudicandum est, ac si expresè factum est fideicōmissum in casum alienationis. Si verò fideicommissum, vel substitutio facta esset tantùm in casum mortis, tunc fiscus potest apud se retinere bona durante vita ipsius condemnati, vt est text. in l. Statius Florus. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. Et ita practicatur, vt dicit Quemada, quæst. fiscali 17. Præterea etiam eueniente casu fideicommissi, potest fiscus detrahere ex persona condemnati trebellianicam, vbi non sit eius detractio prohibita. Et etiam in omnem casum solet detrahere legitimam, vbi condemnatus esset filius: nam in ea non potest testator fideicommissum, neque aliud grauamen imponere, neque eius alienationem prohibere, iuxta ea quæ dixi s. lib. 3. §. legitima. vno tantùm casu excepto, quando scilicet pater, propter minorem ætatem filiorum, eis prohibuisset alienationem omnium bonorum vsque ad certum tempus: talis enim prohibitio non censetur onerosa ipsis filiis, sed potius fauorabilis: & ideo valet, etiam respectu legitimæ. Et hæc est communis opin. vt attestatur Dec. cons. 442. n. 28. vbi in facti contingentia ita consuluit, & Boss. in ti. de bon. publ. n. 41. Et reperio, quòd in indiuiduo in eadem causa idem consuluit Ruin. consi. 23. lib. 5. & Riminal. cons. 243. Et secundum hanc opin. iudicari solet in nostro magistratu.

11 Præterea quæro, nunquid in confiscatione bonorum filiifam. veniant etiam eius bona profectitia? Resp. ꝙ non. & in hoc nemo dubitat, vt dicit Ruin. consil. 24. nu. 5. libr. 5. Hanc etiam dicit esse communem opin. Curt. sen. cons. 59. n. 12. Socin. Iun. in d. consi. 77. n. 6. Simancas de hæret. c. 9. nu. 14. Cùm enim talia bona sint pleno iure patris, tam quo ad proprietatem, quàm quo ad vsumfructum, dicuntur respectu filij esse bona aliena. Et ideo in bonorum suorum confiscatione nullo modo comprehendi possunt.

12 Sed quid in aduentitiis? Respond. ꝙ nec ipsa veniunt in confiscatione bonorum, secundum Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. nu. 12. ff. de damn. infect. quem sequuntur communiter omnes, vt dicit Paris. cons. 157. n. 1. li. 4. quem refert Didac. lib. 2. resolutionum, c. 8. post n. 7. ver. ex his patet. Hanc etiam dicit esse communem opi. Curt. sen. in d. consil. 59. n. 12. Ruin. in d. consil. 24. n. 6. Hoc autem sine difficultate procedit, quando pater in huiusmodi bonis aduentitiis haberet vsumfructum. Et ita hoc casu iudicatum fuit per Capellam Tholos. decis. 120. item fuit quæsitum. Certum est enim, ꝙ filius de huiusmodi bonis, etiam quo ad nudam proprietatem, non potest alienando, neque testando disponere, meritò neque etiam delinquendo posse debet ea in fiscum transferre. Cæterum in illis casibus, in quibus pater non habet vsumfructum in peculio aduentitio (secundum aliquos) publicatis bonis filij, etiam illud peculium publicatum censebitur. Et hanc esse communem opin. dicit Ruin. in d. consi. 24. n. 6. prout illum refert Gigas de crimin. læsæ Maiestatis, fol. 126. q. 11. in fi. ex quo enim potest filius de eis liberè disponere, potest etiam delinquendo ea fisco applicare, & licet de eis testari non possit, vt dixi s. li. 3. §. testamentum. q. 18. ver. vera igitur. potest tamen alio modo, quàm per testamentum ea pleno iure alienare, & ideo poterunt hoc casu confiscari. Sed certè quicquid dicit Gigas in loco præall. hæc conclusio maximam habet difficultatem. Si enim non confiscatur peculium castrense, vt dixi j. statim. ver. quæro etiam. de quo potest filiusfam. testari, vt dixi in alleg. q. 18. vers. scias tamen. & inter viuos pleno iure liberè disponere, vt dixi s. lib. 2. §. filius. Multò magis deberet confiscari huiusmodi peculiū aduentitium, neq; Ruin. in loco per Gigan. alleg. attestatur hanc esse communem opin. nisi vt ego s. retuli. Et ideo si casus contingeret, fortè iudicarem contra fiscum, per ea quæ dixi in d. vers. quæro etiam. Vide quæ dixi j. q. 86. ver. secundo infertur.

13 Quæro etiam, quid in peculio castrensi? Resp. ꝙ neque ipsum venit in confiscatione bonorum, vt est text. in l. 3. C. de bon. proscr. secundum intelle-

ctum

ctum, qui est magis communis, teste Alex. in l.3. §.si filius, n.3.ff.ꝙ quisque iuris, quem refert Dec. ibi, n.4.& Simancas in d.c.9.n.14. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Paris. in allegato cons. clvij.n.36. quem refert Did. in d.c.8.post n.7.ver. Hinc apparet, Boss. in tit. de bonorum pub. post n. 71. Et hic est casus valde notabilis, in quo licet quis possit contrahendo, & testando, liberè de bonis suis disponere, non autem delinquendo ea transfert in fiscum. Ratio autem est, prærogatiua patriæ potestatis, propter quam pater præfertur fisco. Et ideo propter hanc rationem teneo, ꝙ etiam in aduentitiis, de quibus filius liberè potest disponere, pater præferatur fisco, vt dixi suprà statim, ver. Sed quid in aduentitiis.

14 Quæro nunc, quid è contra, nunquid publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profectitium filij? Resp. ꝙ non, & est cõis opi. vt attestatur Sal. in l. si quis post, ver. si quid etiam, n.3.C. de bo. proscrip. Quemada q. fiscali 19. Quod tamen intellige vt procedat, nisi pater ex ipsa condemnatione amitteret etiã patriam potestatem: nam eo casu huiusmodi peculium transiret in fiscum. Et hæc est communis opin. vt dicit Boss. in tit. de bonor. pub. n.71. in fi. An autem pater bannitus amittat patriam potestatem, dixi s. q.71. ver sic. Successiuè quæro.

15 Quæro, si bona mulieris publicentur ex eius delicto, an etiam confiscetur eius dos? Resp. ꝙ si delictum commissum fuerit per eam soluto matrimonio, proculdubio confiscatur. Et est communis opi. vt attestatur Nellus de banni. in prima parte secundi temporis, q.28. quem refert Augu. ad Ang. de malefi. in verbo, Et eius bona. sub nu.29. Constante autem matrimonio, bona vxoris non publicantur, nisi in quinque casibus. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Ant. Gomez, super l.78. Tauri, n.1.& est tex. in l. quinque legibus, ff. de bonis damnato. Et in illis casibus simul cum aliis eius bonis etiam dos ipsa confiscatur, Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Nellus in loco prȩallegato, quem refert Boss. in tit. de bonorum publi. n.73. Publicatis autem bonis mariti dos ipsa non publicatur: sed statim secuta condemnatione potest vxor illam repetere. Et hoc etiam si ipsa sequeretur virum, qui esset de rebellione condemnatus, prout refert iudicatum fuisse per magistratum Boss. in loco præalleg. nu.75. in fin. Quod est notãdum, quia sententiæ, quæ feruntur per hunc magistratũ in causis cõfiscationum inter fiscum, & priuatos, sunt tantæ auctoritatis, vt ab eis non possit appellari, nec de nullitate dici, nec supplicari, nec in integrum restitutio peti. Et licet à sententiis latis per senatum possit peti reuisio coram eodem senatu, facto deposito centum aureorum: tamen contra sententias huius magistratus, ex ordinibus huius Ducatus, nullum fuit relictum remedium nec fisco, nec priuatis. Et scias, ꝙ hoc casu non seruatur filiis legitima, vt dixi ĵ. ver. Videndum est.

16 Solet etiam sæpe dubitari, nunquid in confiscatione bonorum veniant bona alienata per ipsum delinquentem ante cõfiscationem? Scias igitur in hoc articulo esse distinguendum: nam, aut alienatio facta est à delinquente ante crimen commissum: & in hoc casu si nulla subsit suspicio fraudis, talis alienatio valet, & tenet, licet postea delinquat, & contra eum sequatur sententia condemnatoria: si verò appareat fraus verè, & prȩsumptiuè, valet quidem alienatio, sed à fisco postea reuocatur. Et hæc est communis opi. vt dicit Picus in l. post contractum, n.11. ff. de donatio. quem refert Boss. in tit. de bonorum pub. post numer.43. Tenetur tamen eo casu fiscus emptori precium restituere. Et hæc est commũnis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, quem refert Boss. in tit. præalleg. post n.45.

17 Fraus autem hoc casu probatur per coniecturas, & est communis opinio, vt dicit Picus in loco præallegato, post num.12. versi. secunda conclusio, Puta si talis alienatio fuerit omniũ bonorum suorum. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, post num.13. vers. quarta conclusio, quem refert Boss. in tit. præallegato, num.45. Et hoc etiam si delictum ipsum ex interuallo secutũ fuerit, dummodo tempore donationis subesset causa, propter quam delictum postea commissum fuerit. Vel si tempore alienationis habebat inimicitias capital. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, n.17. Vel si post alienationem steterit in possessione rei alienatæ, hoc enim faceret præsumi alienationem fuisse simulatam. Et est communis opin. vt dicit Picus in d.l. post contractum, numero 23. Quod tamen intellige, dummodo tempore alienationis subesset causa, propter quam delictum fuerit cõmissum, aliàs secus. Et ita tenetur in practica, vt attestatur Boss. in titulo præallegato, post num.49. versic. & intelligitur. Pariter etiam si alienatio facta fuisset in occulto, ex hoc prȩsumeretur fraus. Et est communis opinio. vt dicit Picus in loco præallegato, post num.26. Vel si facta fuerit in personam sanguine coniunctam, secundum Barto. in ea. l. post contractum. Et hæc coniectura tenetur in practica, vt dicit Picus ibi, quem refert Boss. in tit. præallegat. num.46. Vel si delictum incontinenti post alienationem secutum fuerit, secundum Batt. in ea. l. post contractum, quem omnes sequuntur, vt dicit Sigismund. cons. feudali 21. n.1. Hanc etiam dicit esse communem Picus in loco præalleg. nu.28. quem refert Boss. in tit. præallegato, post nu.51. ver.5. est.

18 Cæterum post commissum delictum, regulariter etiam valet alienatio ante sententiam facta titulo oneroso, neque reuocantur alienata, nisi appareat contrahentem fuisse participem fraudis. Et hoc tenetur communiter per omnes, vt dicit Ang. in l. si quis, nu.4.C. de bon. proscrip. Sed hoc intellige vt procedat, vbi delictum sit tale, in quo bona ipso iure non confiscantur, neque interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio, & de fraude non appareat. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præal. n.38. Qui autem sint casus, in quibus bona ipso iure confiscantur, dixi s. in prin. quæstionis. Interdicitur aũt bonorum administratio in crimine hæresis, læsæ Maiestatis, & sodomiæ, vt dixi s. hoc eod. li. §. Hæresis, ver. Item bona, & §. Læsȩ Maiestatis, ver. Præterea licet, & §. Sodomia, vers. Item sodomita. Vbi verò bona delinquentis ex eo crimine ipso iure, & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum, est ipso iure nulla, neque

neque erit opus aliqua reuocatoria. Et est communis opi.vt dicit Picus in loco præal.post n.37. ver.circa secundum tempus.

19 Et hæc omnia locum habent,non tantùm si alienatio fiat post delictum, sed etiam si fiat post accusationem, antequam lis contestetur,quinimò etiam si fiat post litis contestationem. Et est communis opi.vt dicit Picus in loco præall.nu.39.in prin.& ver.circa quartum.bene verum est,ꝙ omnis alienatio, quæ fit à delinquente post accusationem contra eum institutam, in dubio præsumitur facta metu pœnæ.Et est communis opi.vt dicit Picus in d.l.post contractum,post n.39.ver. alia differentia.

20 Si verò alienatio fiat à delinquente,post sententiam condemnatoriam contra eum latam: tunc si talis sententia fuerit per appellationem suspensa,valet quidem alienatio facta pendente appellatione:sed postea secuta confirmatione sententię, officio iudicis reuocatur. Si verò sententia per appellationem suspensa non fuerit,alienatio ipsa nihil valet. Et est communis opi.vt dicit Picus in loco præal.post n.29.ver.quintum.Et in hoc proposito scias,ꝙ in illis casibus,in quibus alienatio valet, sed postea potest per fiscum reuocari, non potest executor fiscalis amouere possessores possessione rerum, quas à delinquente acquisiuerunt: sed debet actionem reuocatoriam intentare,ita vt ordinariè de ipsa reuocatione cognoscatur. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præall.nu.41.

21 Scias tamen, ꝙ debitor delinquens potest quandoque dare de bonis suis insolutum suis creditoribus. Et est communis opin.vt dicit Picus in d.l. post contractum.n.41.

22 Contingit aliquando,ꝙ delinquens permutat aliqua bona, aut vendit, & precium conuertit in emptionem aliorum bonorum. Quæro,nũquid illa bona acquisita veniant in confiscatione bonorum,& etiam ea quę ante permutationem,seu venditionem erant ipsius delinquentis? Resp. ꝙ si reus post delictum permutat bona, vel vendit: & bona permutata,vel precium bonorum venditorum, vel alia res æquiualens empta ex precio, reperitur in bonis confiscatis: non debent molestari possessores priorum bonorum, quæ delinquens alienauit.Ita colligi videtur ex tex.in l.imperator, §.fi.de le.2.& est communis opi.vt attestatur Quemada,q.fisc.7.Videtur enim precium, vel res acquisita subrogari loco rei alienatæ, ita vt non possit fiscus velle idem bis consequi.Et secundum hanc opi. fuit aliquando iudicatum in hoc magistratu.Quam tamen intellige vt procedat,nisi fraus interuenerit:nam eo casu posset fiscus,omisso precio vel re acquisita,rem alienatam recuperare,iuxta ea quæ superius dicta sunt.

23 Item in fiscum transeunt secuta confiscatione omnes obligationes. Et hæc est communis omnium sententia, vt dicit Calc.consf.66. nu.4.in fi. Adde, ꝙ transit in fiscum non modò ciuilis obligatio, sed etiam naturalis, & ita communiter tenetur,vt dicit Imo.in l.si debitori,in fi.princ.ff.de fideiu.Scias tamen,quòd iura conditionalia non transeunt in fiscum,ita dicit gl.in l.non ad ea,ver. præsens,ff.de condi.& dem. quam Doct.sequuntur, vt attestatur Quemada, q.fiscali 10. Et quòd obligationes conditiones passiuę,non transeunt in fiscum, dicit esse communem opinio.Ias.in l.si quis arbitratu,post num.29.ff.de verb.ob.quem refert Boss.in tit.de bo.public.num.14. Et ex hoc infertur,quòd si fuerint alicui legata alimenta,& ille fuerit bannitus, & eius bona confiscata, tale legatum non transit in fiscum, neque etiam durante vita ipsius condemnati.Et ita refert iudicatum fuisse Boss. in d.tit. de bonorum public. nu. 22.tale enim legatum dicitur conditionale,vt dixi suprà libro 3.§.legatum, meritò non transit in fiscum.

24 Vlterius quæro, nunquid in confiscatione veniant bona futura,i.acquisita post confiscationẽ? Resp.quòd non,sed veniunt tantùm ea, quæ delinquens habet tempore publicationis. Et est communis opi. vt dicit Nellus de ban.in 1.parte 2.temp.nu.18. quem refert Pract.Cont.fol.430. num.4.in fi. Curt.Se.in d.cons. 59.post n.13.ver. consequenter,Ias.in l.si stipulatus fuerim,§.cùm stipulamur,nu.7.ff.de verb.obl Hanc etiam dicit esse communem reg.Boss.in d.ti.de bo.publ.post num. 80.

In hoc Ducatu adest decretum confiscans omnia bona delinquentium ab ipso die commissi delicti:nihilominus seruatur, ꝙ etiam ea quæ acquirunt post delictum, vsque ad confiscationis sententiam, quæ à iudice profertur, veniunt etiam in ipsa confiscatione. Et ita absque controuersia seruari attestatur Boss.in loco præalle.nu. 80.in fine.

In bonis autem quæsitis post confiscationem quomodocunque fiscus ea apprehenderit, vel habeat penes se, illa retinet tanquam legitimus, & iustus occupator,ex quo sunt bona banniti. Si verò reperiantur penes alium,credo, quòd fortè non posset fiscus ea petere, sed quòd deberent remanere prius occupanti. Et in hãc sententiam visus fuit inclinare magistratus in causa bonorum cuiusdam capitanei Amandi Theutonici, licet aliis etiam ex fundamentis motus fuerit ad iudicandum contra fiscum.

25 Sepe contingit,ꝙ tempore confiscationis delata est hæreditas delinquenti, nunquid secuta confiscatione ius adeundi illam hæreditatem transit in fiscum? Resp. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opi. nam aliqui tenuerunt quòd sic, & dicit Ruin.cons.23.nu.2.lib.5. quòd videtur esse communis opi. quòd deportatus intra annum à die delatæ hæreditatis illam trãsmittit in fiscum, secus autem si post annum fuisset deportatus. Multi verò tenuerunt contrarium, quòd scilicet illam non transmittat. Et hanc opin.dicit videri magis communem,saltem in bannito, qui possit retinere ius adeundi,Rui.in eo.cons.23.n.26.Tu verò dic, ꝙ aut illud ius adeundi est tale, quod transit etiam in extraneos hæredes, & transit etiam in fiscum.aut verò non transit ad extraneos hæredes, & neque etiam transit in fiscum: Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Ias.in l.si quis mihi bona, §.seruus municipum, circa fi.ff.de acquir.hæred.

26 Videndum est etiam, nunquid facta bonorum confiscatione, reseruetur filiis aliqua portio bonorum? Resp.Secundum iura fforum reseruatur filiis dimidia pars bonorum, & hoc ex gratia, & clemen

clementia principis, vt dicit tex. in l. 1. in fi. & in l. fi. ff. de bo. dam. hodie tamen hoc in practic. non seruatur, vt dicit Chass. super consuet. Burg. in ti. des confiscations. §. 1. in pr. nu. 16. nam vbi ex aliqua lege, vel statuto bonorum confiscatio imponitur, omnia bona confiscantur nulla portione liberis reseruata. Sed certè apud nos seruatur filiis legitima, prout etiam esse de iure obseruandum, etiam ꝙ per statutum simpliciter, & absque vlla reseruatione imponatur pœna confiscationis bonorum, consuluit, & ostendit esse magis communem opi. Rol. consi. 97. maximè post nu. 29. libr. 2. non tamen reseruatur dimidia, sed illa tantùm pars, quæ filiis regulariter debetur in bonis patris. Scias tamen, ꝙ in bonis matris, quando confiscantur propter eius delictum, filij nihil debent habere, vt est text. in l. de bonis matris, C. de bo. proscri. Et hanc conclus. indistinctè approbant Doctores, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. & eius bona, sub nu. 28. An autem filius exhæredatus, vel ingressus religionem incapacem, vel filia exclusa à statuto faciant partem in computatione legitimæ, videnda sunt ea, quæ dixi s. lib. 3. §. Legitima.

27 Sed hic quæro, nunquid sententia publicationis bonorum trahatur ad bona si sint extra territorium iudicis confiscantis? Resp. ꝙ sic, & est communis opi. legistarum, & can. vt dicit Rom. sing. 272. licet magna, quem refert Aug. ad Angel. de malef. in verb. & eius bona, nu. 7. in fi. relatus per Pract. Conra. fol. 438. col. 1. Hanc etiam dicit esse communem sententiam Doct. Arno. Epito. 75. meminimus. Bona autem ipsa applicantur domino, in cuius iurisdictione sita sunt, & est communis opin. vt dicit Brunus cons. 31. feuda. num. 15. Et dicit Rol. cons. 78. nu. 14. lib. 2. ꝙ hæc conclusio est magis communiter recepta. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo ille dominus habeat etiam ipse ius cõfiscationis bonorum, aliàs secus. Et hæc est communis opi. legistarum vt dicit Rom. in loco præalle. quem refert & sequitur Afflict. dec. 281. n. 16. Item intellige vt procedat, modo confiscatio fiat secundum dispositionem iuris communis: aliàs enim si fieret ex statuto vel lege speciali, non extenderetur ad bona sita extra territorium, in quo viget illa lex, vel statutum, etiam ꝙ esset idem dominus vtriusque territorij, & sic idem fiscus, ita dicit Bart. in l. cunctos populos, in fi. C. de sum. Tri. & est communis opi. vt attestatur Boss. in ti. de bo. publ. nu. 62. Illam etiam decis. Bart. dicit esse cõmuniter approbatam Cæphal. consi. 79. n. 13. lib. 1. Sed certè quando huiusmodi territoria essent sub eodem præside prouinciæ, indistinctè crederem omnia bona fisco applicari, secus tamen si essent sub diuersis præsidibus. Et ita in hoc ducatu vidi plerunque obseruari. Intellige etiam vt procedat in bonis immobilibus: sed bona mobilia non circunscribuntur territorio, & ideo applicantur dominio iudicis confiscantis, etiam si sint extra illius territorium. ita tenuit Bald. in l. mercatores, nu. 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bal. in c. 1. in pr. nu. 6. de pa. tenen. tenuerit contrarium: tamen opi. Bal. in d. l. mercatores, est magis approbata, vt dicit Carau. super ritu 132. magnæ curiæ, nu. 3. & seq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obseruari.

28 Sed quæro an hoc casu creditores vnius territorij & dominij prorsus separati possint agere contra fiscum alterius territorij, cui bona ipsius delinquentis sunt confiscata? Resp. ꝙ non, & fuit opi. Cy. quam dicit esse communem Aug. ad Ang. de malef. in ver. & eius bona, nu. 9. aliàs de facili posset fieri fraus fisco, vt scilicet omnes creditores condemnati agerent contra bona sita in territorio condemnantis, omissis bonis sitis in alio territorio, quod nullo modo est dicendum. Bene verum est, ꝙ si bona vnius territorij non sufficerẽt, eo casu ne creditoribus iura sua perirent, esset eis satisfaciendum ex sitis in alio territorio. Et ita pluries conclusum fuit & seruatum in hoc magistratu. Et nota in hoc proposito, ꝙ in causis creditorum agentium contra fiscum, debet procedi summariè & sine dilatione, licet (vt dicit Sal. in l. si quis, post n. 1. in fi. C. de bo. proscri.) iudices Mod. studentes magis placere voluntati rapientium, quàm rationi iuris, & æquitati, seruent contrarium in animarum suarum detrimentum. Quod tamen dici non potest in hoc magistratu, cuius ego sum præses, in quo ex prærogatiua illi data in eius erectione, proceditur sola facti veritate inspecta, & causę creditorum fisci expediuntur cum summa æquitatis ratione, & maxima celeritate.

29 Sed an tenetur fiscus, ad quem perueniunt bona confiscata, satisfacere omnib. creditoribus condemnati? Resp. ꝙ quando fiscus capit bona tanquam confiscata, tenetur ad onera legatorum & fideicommissorum, & creditoribus hæreditariis, quasi hæres, & habetur loco hæredis, secundum gl. in l. non intelligitur, §. cum ex causa, ver. pertinet. ff. de iu. fis. & est communis opi. vt dicit Crauetta cons. 265. n. 7. Et sic tenetur persoluere omnia debita condemnati. & hanc dicit esse communem opi. Alb. in l. actione, §. public. ff. pro soc. Sed quando capit bona vt vacantia, eo casu non tenetur ad legata, neque ad fideicommissa. & ista sententia est communiter recepta, vt attestatur Rip. in l. ex facto, §. ex facto, post n. 6. ff. ad Treb. Quando autem bona deferuntur ad fiscum, ex successorio edicto, s. deficientibus aliis successoribus, iuxta ea quæ dixi s. lib. 3. fuerunt opi. inter Doct. an eo casu teneatur fiscus ad onera legatorum & fideicommissorum: nam Bal. in l. eam quam, n. 5. in fi. C. de fideic. tenuit ꝙ sic, & dixit Sal. in l. vnic. §. pe. n. 39. C. de cad. tol. quod ita communiter tenetur. Contrariam autem sententiam, ꝙ s. nõ teneatur, multi secuti sunt. & hanc dicit communiter teneri Clau. in l. recusare. §. si fisco, n. 3. ff. ad Treb. asserens ꝙ Sal. in loco præal. malè dixit. & reuera credo hanc opi. esse magis com. & in practic. obseruari, & ideo ab ea non putarem in iudicando esse recedendum.

30 Vnum scias, ꝙ in omnem casum, quando fiscus succedit alicui, siue tanquam in bonis vacantib. siue ex confiscatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non confecerit inuentarium. & est cõmunis opi. vt dicit Ias. in l. scimus. in prin. n. 1. C. de iu. deli. Apost. ad Abb. in c. j. in fi. ver. hæreditarias, de solut.

31 Vidi quandoque dubitari, an aliquo casu fiscus præferatur creditorib. delinquentis. Veritas est, ꝙ præfertur creditorib. delinquentis ex delicto, etiam

etiam in pœnis pecuniariis, non tamen præfertur eius creditoribus ex contractu. Et est communis opi. vt attestatur Did. lib. 1. resol. c. 16 post n. 8 In Francia tamen seruatur, ꝙ quando ex eodem delicto, & ex eadē sententia pars prætendens interesse, & fiscus pœnam, concurrunt, præfertur pars pro interesse, & emēda damni, vt attestatur Papo lib. 24. ti. 16. Arresto 1. dicens ita fuisse iudicatum in parlamento Parisiensi.

32 Sed hic incidenter quæro, nunquid fiscus habeat bona delinquentis tacitè obligata, vel hypothecata? Resp. Aliqui dicunt simpliciter quòd non, & hanc dicit esse plurimorum sententiam Fulg. cons. 179. n. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Sal. in d. l. si quis post. post n. 6. C. de bo. proscrip. Boss. in tit. de bo. pub. nu. 81. Tu verò dic. ꝙ aut loquimur ante delictum commissum, & tūc certum est, ꝙ non habet in eis aliquam hypothecam. Et hæc est communis opi. vt dicit Burr. cōs. 61. n. 3. Picus in rep. l. post contractum, n. 40. ff. de dona. Aut loquimur post delictum commissum, antequam inchoatum sit iudicium criminale: & pariter dicendum est, ꝙ nullam habet hypothecam. Et est communis opi. vt dicit Alc. in l. rescriptum, in prin. nu. 8. ff de pact. Aut loquimur post sententiam, & dic, ꝙ à die latæ sententiæ habet fiscus bona delinquentis hypothecata. Et est communis opi. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. dictum Sempronium, sub nu. 11.

QVAESTIO LXXIX.

1 *De pœna confiscationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.*
2 *Stuprum committens punitur in dimidia partis bonorum.*
3 *Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fisco applicantur.*
4 *Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria fisco applicantur.*
5 *Item domus ædificata iuxta aliam domum, non dimisso spacio, 25. pedum, fisco applicatur.*
6 *Locus, in quo ædificatur sepulchrum in ciuitate, fisco applicatur.*
7 *Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis restituendis alicui incapaci fisco applicantur.*
8 *Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fisco applicatur.*
9 *Hæreditas per metum alicui relicta, fisco applicatur.*

1 Visum est de pœna confiscationis omnium bonorum, videamus nunc de iis casibus, in quibus non omnium bonorum, sed alicuius partis pœna imponitur. Sicas autem, ꝙ quandoque imponitur pœna certæ partis bonorum, puta dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis, quandoque neque omnia bona delinquentis, neque certa eorum pars fisco applicatur, sed solummodo certa bona: nos verò hos omnes casus simul prosequemur.

2 Stuprum committens condemnatur in dimidia parte bonorum, dixi s. hoc eo. lib. §. stuprum, ver. sed quæro.

3 Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fisco applicantur, vt in auct. de armis. Scias tamen, ꝙ illa constitutio non seruatur de consuetudine, vt attestatur Bar. in l. 1. n. 1. ff. ad l. iul. de vi pub. quem refert Stracca de merc. fol. 114. n. 10. Alb. in ea. l. 1. n. 3. in fi. Alc. in l. armorum, ff. de ver. sig. Calic. in Marg. fisci, fol. 64. ver. 337. casus. Sed quælibet ciuitas vel prouincia habet in hoc sua specialia statuta vel consuetudines, de quibus dixi s. q. 82. stat. 6.

4 Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria, fisco applicantur, vt est tex. in §. sciant, in auct. vt in priuat domib. col. 5. intellige sine licentia episcopi, vel eius vicarij, & ita seruatur per vniuersum orbem, vt dicit Calic. in Margar. fisci, fol. 41. ver. 92. casus.

5 Si quis ædificat domum iuxta aliam domum publicam, vel priuatam, non dimisso spacio 25. pedum, domus fisco applicatur, l. pe. C. de ædi. priu. Scias tamen, quòd illa lex non seruatur, vt dicit gl. fi. ibi, & refert Calic. in Marga. fisci, fol. 50. ver. 200. casus.

6 Locus, in quo quis sepulchrum in ciuitate ædificat, confiscatur. l. prætor ait, §. diuus, ff. de sep. vio. Scias tamen, ꝙ istud de consuetudine non seruatur, vt dicit Calic. in Marg. fisci, fo. 66. ver. 356. casus. Fiunt enim quotidie non modo in ciuitatib. sed etiam in cœmeteriis ecclesiarum, imò in ipsis etiam ecclesiis sepulchra priuatorum, & ꝙ hodie permittatur etiam in corpore ipsius ecclesiæ mortuos sepeliri, attestatur Remig. de immu. eccl. fo. 8. nu. 4. Ita etiam hodie seruari dicit Sum. Ang. in ver. immunitas, q. 6. quem refert Remig. in loco præal. fol. 44. in fi. & est omnibus notissimum.

7 Quādo hæres tacitè accommodat fidem defuncto, de restituenda hæreditate alicui incapaci, puta filio spurio, aufertur tanquam ab indigno, & applicantur fisco, l. eum qui. ff. de his qui. vt indi. vt in casu in quo consuluit Bolog. cons. 24. Scias tamen, ꝙ ille, qui fuit institutus hæres à patre filij spurij, potest talem hæreditatem, sibi obuentam, ipsi spurio testatoris in testamento relinquere, neque id præsumetur factum in fraudem, vt dixi s. lib. 3. §. testamentum. q. 31. vers. sed pone. Si tamen probari posset, quòd ille defuncto fidem accommodasset, tunc fiscus posset auferre, vt in casu in quo consuluit Soc. cons. 84. lib. 4.

8 Item quando hæres nō vindicauit necem defuncti, priusquam adiret hereditatem, fiscus illam ab eo aufert, tanquam ab indigno. l. hæredem ff. de his quib. vt indi. l. j. C. eo. ti. Scias tamen, ꝙ de consuetudine illa pœna nō seruatur, sed prorsus abiit in desuetudinem, & recessit ab aula, vt attestatur Foller. in pract. crim. can. fol. 45. n. 32. & seq. Imò quotidie hæredes remittunt occisoribus defuncti, & cum eis pacem faciunt. esset enim ista lex nutritiua peccati, si per eam impediretur pax, & concordia, & iniuriarum remissio.

9 Si testator ductus fuerit metu, vt aliquem institueret, hæreditas ab eo aufertur, & fisco applicatur, vt traditur in l. fi. ff. si quis aliq. test. proh. & est communis opi. vt attestatur Boss. in tit. de his qui prohi. aliq. test. nu. 4. Hoc tamen intellige vt procedat, quando talis institutus erat defuncto proximior in gradu, & sic successurus ab intestato. Cæterum si adesset alius proximior, vel etiam in pari gradu cum instituto, eo casu hæreditas non applicatur fisco, sed ad istum proximiorem

vel æq

vel æqualem in gradu deuoluitur. Et ita tenent Doct. vt attestatur Chass. super consuet. Burgun. ti. des confiscations. §. 1. in pr. nu. 21. ver. 27. casus est. Qua autem pœna sit puniendus compellens aliquem testari, dixi ꝫ. quæst. 83. ver. compellens aliquem.

QVAESTIO LXXX.

1 *De pœnis pecuniariis.*
Casus, in quibus pœna pecuniaria est à iure imposita, qui sint? ibid.
2 *Bladum emens causa reuendendi punitur in 20. aureis.*
3 *Miles aliquid accipiens ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in decem libris auri.*
4 *Dos mulieris contrahentis matrimonium scienter in casu prohibito, fisco applicatur.*
5 *Prælati an possint imponere clericis pœnas pecuniarias?*
6 *Seruus an possit condemnari in pœnam pecuniariam?*
7 *Condemnatus tenetur pœnam fisco persoluere in foro conscientiæ.*

1 QVandoque etiam non certa aliqua bona fisco applicantur, sed delinquenti certa pœna pecuniaria imponitur, vt in casibus quos enumerat Calic. in Margar. fisci, vbi s. & Fab. in prac. arb. fol. 419. & aliis seq.

2 Bladum emens causa reuendendi, vt penuria sequatur, punitur in 20. aureis, l. 2. ff. ad l. Iul. de an. Sed certè hoc non seruatur, imò illud communiter fit, maximè in Burgundia, vt dicit Chas. in loco præal. des confisc. §. 1. n. 36. ver. 51. est casus.

3 Miles, metator, vel mensor, qui aliquid accipit ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in 10. lib. auri, vt est tex. in l. deuotum, C. de meta. & epid. lib. 12. Sed hoc malè obseruatur, vt dicit Bolenc. in rep. l. capitalium. §. famosos, post nu. 89. ff. de pœ. & dicit Lu. de Pen. in d. l. deuotum, in pri. ver. ꝙ illa l. pulchra & bona est, sed ob neglectum iustitiæ, peccata prouincialium, & nequitiam militum, malè seruatur. Dicit etiam idem Lucas de Pen. in l. hoc prospectum, eo. ti. de meta. vbi iubetur militibus, vt in hospitiis non horribiles, nec superbi, sed humiles manere debeant. ꝙ illam legem maximè Theutonici, & Neapolitani, qui arrogantiam imitantur eorum, pessimè seruant. Et quòd non modo à dominis ædium balnea postulant, contra expressam dispositionem illius legis, sed etiam luminaria, cōfectiones, & quæcunque vtilia, nedum postulant, quinetiam rapiunt, & extorquent, quod bene nouit infelix Lombardia iam tot annis militum hospitationibus, & extorsionibus exposita.

4 Dos mulieris scientis factum, ex quo nascitur impedimentum matrimonij, & tamen contrahentis matrimonium in casu à iure prohibito, licet errauerit in iure, si matrimonium fuerit carnali copula consummatum, applicatur fisco. & ita tenet gl. in l. fi. ver. nupsit. ff. de cond. si cauf. & est communis opi. vt dicit Abb. in c. & si necesse, n. 7. de do. inter vir. & vx. prout illum refert Bello. cons. 84. nu. 3.

5 In hac autem materia pœnarum pecuniariarum quæro, nunquid prælatus possit imponere clericis pœnas pecuniarias pro delicto? Resp. ꝙ sic. Et est communis conclus. vt dicit Abb. in c. vt clericorum, n. 10. de vit. & ho. cler. nam hodie episcopi de generali consuetudine habent fiscum, vt dicit Fran. de Pauinis, quem refert Diaz in prac. cri. can. c. 134. n. 2. Hanc etiam opi. dicit esse veriorē, & cōsuetudine roboratam Diaz in d. pract. c. 24. in fi. Hanc etiam opi. esse vsu comprobatam attestatur Fel. in c. irrefragabili. §. 1. nu. 11. in fi. de off. ord. Et ideo quamuis episcopi de iure deberent pœnas pecuniarias applicare cameræ Romanæ, non suæ, ipsi tamen de cōsuetudine contrarium seruant, vt dicit Bald. in auct. bona dam. n. 2. C. de bo. proscr. quem refert Ana. in c. excommunicamus, in pr. nu. 9. de hæret. & Ang. de malef. in ver. & eius bona, n. 30. & Barb. cons. 22. n. 12. lib. 3. & Marc. decis. 339. n. 12. & Gomez Arias super l. 7. Tauri, n. 75. Et dicit Foller. in pract. crim. can. fol. 68. nu. 14. ꝙ hanc opi. tenent omnes. Hanc etiam opi. dicit esse communem Didac. lib. 2. resol. c. 9. nu. 11. vbi subdit, quòd licet hæc sit communis opi. tamen id non est temerè permittendum ad explendam auaritiam episcoporum, sed vt ea, quæ eorum fisco fuerint delata, in vsus pios erogentur, quod tamen (ni fallor) in paucis locis seruatur.

6 Item quæro, nunquid seruus possit in pœnam pecuniariam condemnari? Resp. Gl. in l. hos accusare, § omnibus, ver. quia ea lege. ff. de acc. tenuit quòd nō, & hæc opi. vsque ad tempora Bar. fuit communiter approbata vsque vlla limitatione, vt dicit Sal. in l. 2. n. 4. C. de acc. Bar. autem in d. §. omnibus, n. 5. tenuit contrarium, s. ꝙ imò potest seruus in pęnam pecuniariam condemnari. Sed certè magis communis opi. est contra Bar. vt dicit Greg. Lopes in l. 10. litera I. quem refert & sequitur Pla. lib. 1. delict. nu. 18. in fi.

7 Sed hic incidenter quæro, nunquid committēs delictum, pro quo à lege sit imposita aliqua pœna pecuniaria, vel soluenda fisco, vel danda parti, teneatur in foro conscientiæ illam persoluere? resp. ꝙ non. Ita tenuit gl. in c. fraternitatis, in gl. fi. 12. q. 2. quam dicit esse communiter approbatam Menchi. in 1. parte de testam. §. 10. nu. 662. Hanc etiam dicit esse communem opi. Berous in c. 1. n. 232. & seq. de const. & in c. dilecti filij, n. 61. de arbit. & in c. quoniam contra, num. 226. de prob. Gomez in §. ex malefi. nu. 14. inst. de act. Didac. super 4. decret. fol. 94. col. 2. subdens, quòd neque etiam Theologi dissentiunt ab hac communi sententia Can. Bene tenetur in foro conscientiæ emendare, seu resarcire damnum ex eo delicto parti illatum, iuxta ea quæ dixi s. q. 62. ver. vnum autem. Faciunt quæ dixi s. hoc eod. lib. §. furtum. ver. est igitur.

Nec dicatur, ꝙ delinquens videatur delinquendo consentire pœnæ quæ à lege pro ipso delicto imponitur, quia illud est cōtra communem opi. Doct. vt attestatur Arius Pinel. in auct. nisi tricennalis, n. 32. C. de bo. mat. Mench. in loco prælle. post nu. 665. Et ꝙ delinquens non accusatus, neque condemnatus, etiam si pro ipso iure per legem, vel statutum eius bona per illud delictum fisco applicentur, non teneatur in foro conscientiæ bona sua fisco deferre, dicit esse communem opi. & ferè ab omnibus approbatam Simanc. de hæret. c. 9. n. 27. & aliis seq. præcipuè nu. 82. Et licet aliqui dixerint, hoc locum non habere, quando delict

do delictum esset notorium: tamen illud dictum communiter non tenetur, vt dicit Summa Siluestrina in ver. Pœna, q.25.n.1. Et ab hac conclusione non recedas in iudicando.

QVAESTIO LXXXI.

1 *De pœna talionis.*
2 *Et quid si accusator sit persona honestior quàm reus?*
3 *Et an hæc pœna talionis hodie sit sublata?*

1 NOn est etiam omittenda pœna talionis, à iure communi introducta aduersus accusatores, qui calumniantur, & in probatione deficiūt, quæ quidem est similitudo supplicij, quod inferēdum esset reo, si de crimine ipso conuictus fuisset.

2 Sed pone, quòd accusator sit persona honestior quàm reus, ita ꝙ pro eodem crimine esset mitius puniendus, prout videmus in pœna legis Corneliæ de sicariis, & aliis à iure digestorum impositis, in quibus honestiores mitius quā humiliores puniuntur, nunquid accusator, qui est calumniatus, erit puniēdus pœna, quæ pro crimine deberet imponi ipsi reo, an autem illa quæ esset imponenda ipsi accusatori? Resp. ꝙ debet puniri ea pœna, quę imponenda fuisset reo, & fuit opin. Gul. de Cun. quæ communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Albe. in l. athletas, §. calumniator, n.4. ff. de his qui no. infam.

3 Sed quæro, nunquid hæc pœna talionis hodie sit sublata? Resp. Afflict. lib.j. constitutionum, rub. 23. post n.9. dicit ꝙ hæc pœna hodie non est sublata, & allegat l. fi. C. de accusatio. iuncta l. qui nō, C. de calumniato. sed dicit sublatam esse tantummodo solennitatem subscriptionis. Breuiter si loquamur de iure, Afflic. verum dicit, quia etiam secundum iura nouissima talis pœna imponitur accusatori calumnianti: sed si loquamur de consuetudine, vtique pœna talionis est sublata hodie, & penitus recessit ab aula. Ita attestantur multi ex his, qui dicunt solennitatem subscriptionis sublatam esse à consuetudine, præsertim Io. Andr. Bar. Salyc. Fel. Are. quos omnes citaui s. q. xij. ver. Cæterum, quos etiam refert & sequitur Afflict. lib. j. constitutionum, rub. xij. n.16. & rub. lj. §. præsenti, in princ. & lib.2. rub.13. n.7. Idem attestatur Albe. in l. eum quem temere, in princ. n.3. in fi. ff. de iud. & in l. seruum, §. publicè, post n.23. ff. de proc. Salyc. in l. criminis. n.4. C. qui accus. non poss. & in l. non ideo minus, n.3. C. de accusat. Card. Ale. in c. de accusatione, col.4. in fi. 2. q.8. Mantua centuria prima, nu.11. Blanc. in pract. cri. fol.15. post num. 14. Carauita super ritu magnæ curiæ 199. n.2. Simancas de hæret. c.62. n.35. Apostil. ad Bellamer. decis.79. Villalpand. in repe. l.22. c.21. post numerum 3. Et in specie illam non practicari in Gallia, attestatur Papo libr.24. tit.j. Arresto tertio. Ratio autem, quare consuetudo cassauit hanc pœnam, illa fuit, quia propter rigorem huiusmodi pœnæ, multi se retrahebant ab accusando: atque ita delicta remanebant impuuita: pauci enim reperiebantur, qui cū tanto capitis sui periculo vellent accusationes criminales proponere. Et ideo consuetudo (reiectis his pœnis, & difficultatibus) admisit quoscunque ad querelandum absque alia inscriptione. Ita dicit Gand. de malef. in rub. qualiter fiat accusatio, post n.6. Scias tamen, ꝙ licet sit sublata pœna talionis, si aliquis faceret capi aliquem, qui esset innocens, & appareret, ꝙ id per calumniam fecisset, vt illum decapitari faceret, fortè ipse non euitaret similem pœnam. Et refert Bal. in l.2. n.4. C. de his qui latrones, ꝙ propter hoc fuit decapitatus quidam Perusij. Et semel vidi in facti cōtingentia, ꝙ quædam Angelina Corbeta, quæ accusauerat quosdā de Butris, ꝙ illam per vim, & præpostera venere cognouissent, & deinde fassa fuerat querelam esse falsam, vix euasisset pęnam vltimi supplicij, nisi fuisset prægnās: Sed hac re attenta, fuit tantummodo condemnata ad catenam infamem, 26. Augu. 1558. A.C. aliàs etiam quidam Christophorus Adornus propter falsam notificationem fuit per triennium ad triremes condemnatus, 13. Septemb. 1560. A.C.

QVAESTIO LXXXII.

1 *De pœnis statutariis.*

STATVTVM I.

1 *Quòd villa teneatur pro damnis datis in eius territorio.*
2 *An stante hoc statuto possit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi?*
3 *Et quid si damnum sit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur?*
4 *Et an teneantur contribuere absentes tempore maleficij?*

STATVTVM II.

1 *Quòd bannitus possit impunè offendi.*
Quòd nemo det auxilium bannito. ibid.
2 *Aduocatus & procurator intercedentes pro bannito, an incidant in pœnam huius statuti?*
3 *Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in ei scribente?*
4 *Vxor an teneatur alere virum bannitum?*

STATVTVM III.

1 *Statutum prohibens matrimonium contrahi inter aliquas personas an valeat?*
2 *Et quid si prohibeat contrahi matrimonium cum forense?*
3 *Et an valeat statutum prohibens filiam contrahere matrimonium sine consensu patris?*
4 *Et an valeat statutum prohibens sororem nubere sine consensu patris?*
5 *Et an valeat statutum priuans filiam dote, si nubat indigno sine consensu patris?*

STATVTVM IIII.

1 *Ingrediens possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in pœnam statuti de turbata possessione?*

STATVTVM V.

1 *Statutum prohibens rem immobilem alienari in forensem sub pœna, an valeat?*
2 *Et an liget clericos?*
3 *Et an stante hoc statuto censeatur etiam prohibita hæredis institutio?*
4 *Et an locatio?*
5 *Et an si forensi legata sit res immobilis, teneatur hæres præstare legatario æstimationem?*
6 *Et an censeatur prohibita præscriptio?*
7 *Et an ex alienatione facta contra dispositionem huius statuti transferatur dominium, vel possessio in forensem?*

8 *Et an cedens forensi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius statuti?*
9 *Et an hoc statutum habeat locum in alienatione necessaria?*

STATVTVM VI.

1 *Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis?*
2 *Et quid si puniat deprehensum?*
3 *Appellatione armorum an veniant arma defensiua?*
4 *Et an fustes, & lapides, & cultelli?*
5 *Si statutum prohibeat arma deferri post sonum campanæ, non punitur illa deferens in diebus sanctis in quibus non pulsantur campanæ.*
6 *Deferens arma prohibita ad vsum itineris non est puniendus.*
7 *Habens domi arma prohibita, non punitur.*
8 *Clerici deferentes arma prohibita, an possint à iudice laico puniri?*
9 *Portans arma prohibita, debet ea perdere.*

STATVTVM VII.

1 *Statutum prohibens exportari blada extra dominium, an valeat?*
2 *Et an liget forenses?*
3 *Et an liget portantem per transitum?*
4 *Et an liget exportantem pro vsu suo?*
5 *Et quid si mutato deinde proposito, illud vendat?*
6 *Et an tale statutum liget exportantem farinam?*
7 *Et an comprehendat eum, qui non fuit deprehensus?*
8 *Et quid si deprehensus sit prius, quàm exportet, sed in itinere?*
9 *Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas?*

STATVTVM VIII.

1 *Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuastari, an valeat?*
2 *Et quid si delinquens habeat plures domos in communi cum aliis?*
3 *Et quid si habeat ipse partem inferiorem domus, & alius superiorem?*
4 *Et quid si vxor pro dote sua se opponat deuastationi?*

STATVTVM IX.

1 *Statutum duplicans pœnam pro maleficiis, an habeat locum in blasphemia?*
2 *Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis, an habeat locum in percutiente in confinibus ipsius domus?*
3 *Si adsint duo statuta duplicantia pœnam, quomodo sit facienda duplicatio?*
4 *Nox quomodo intelligatur in statutis duplicantibus pœnam in maleficiis commissis de nocte?*
5 *Statutum minuens pœnam confitenti delictum, an habeat locum in eo, qui prius negauit?*

STATVTVM X.

1 *Statutum puniens facientem insultum ad domum, an habeat locum in faciente insultum ad porticum domus?*

STATVTVM XI.

1 *Si statutum puniat percutientem in centum, an si quis plures percussiones inferat, sit pluribus pœnis puniendus?*
2 *Et quid si eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente?*

STATVTVM XII.

1 *Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio an valeat?*
2 *Statutum, quod quis pro homicidio decapitetur, intelligitur de homicidio doloso.*

STATVTVM XIII.

1 *Stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, an computanda sint furta commissa extra territorium, & ea pro quibus fur iam fuerat punitus?*

STATVTVM VLTIM.

1 *De statutis pœnalibus in genere.*

1 Visum est de pęnis à iure communi impositis, nũc de pœnis statutariis aliqua subiiciamus.

STATVTVM PRIMVM.

Circa damna data.

1 Quòd villa teneatur pro damnis datis in eius territorio. In hoc proposito solet quandoq; allegari decis. Ang. in §. quoniam verò, n. 3. in auct. vt nulli iudicum, collat. nona. vbi dicit, ꝙ si in aliqua villa, vel plebe datur aliquod damnum per aliquem, illa non tenetur emendare damnũ, nec debet grauari pro delicto alterius, & subdit, ꝙ ita seruatur de consuetudine, quando scitur, quis damnum dederit, & est soluendo. Sed quãdo ignoratur, quis dederit damnum, vel scitur, sed non est soluendo, & villa potuit ipsum prohibere, & non prohibuit, tũc villa bene tenetur, & ꝙ ita per Tusciam seruatur, Et illud dictum Ang. refert Calca, cõs. 63. post n. 4. ver. & e. modo, & Roland. de Curte in e. vol. cons. 64. quod est subscriptio precedentis consilij in vltimis verbis, & Barb. in e. vol. cons. 66. quod est contra consilia præcedentia. Ego tamen puto illam decis. Ang. intelligendam esse iuxta ea quæ dicunt Calcan. & Rolan. in cons. præallegatis, declarantes illam procedere secundum dispositionem iuris communis, sed ꝙ vbi extat statutum, illud seruandum est.

2 Quæro, nunquid stante hoc statuto poterit damnũ probari per iuramentum ipsius damnum passi? Resp. ꝙ non, & est communis opin. vt ait Dec. cons. 410. post n. 13. ver. 4. principaliter. Iason in l. si quando, num. 37. & seq. C. vnde vi, quem refert Gramm. super const. Regni, fol. 22. col. 4. n. 16. & ibid. n. 39. in fi. Affl. super j. parte constitutionum Regni, rub. 27. post n. 54. ver. in eadem ibi formo hic, Bertr. cons. 298. in fi. libr. 8. Quinimo licet statutum disponat, standum esse dicto, siue iuramento damnum passi, poterit nihilominus contra tale dictum, seu iuramentum probari. Ita videtur ex dictis Innoc. in ca. fi. nu. 4. & 5. quòd metus causa, & est communis opin. vt dicit August. ad Angel. de malefic. in verbo, Nec non, & ad denunciationem, nu. 16.

3 Sed quid si damnum datum sit in confinibus duarum villarum? Resp. ꝙ vtraque tenetur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Albe. in 2. part. statutorum, q. 75. Item quæro statuto, quem refert Afflict. in loco præallegato, n. 16. Vnica tamen solutio sufficiet.

4 Item quæro, nunquid absentes tempore maleficij teneantur? Resp. ꝙ sic. Et ita de facto seruatur, vt dicit Alb. in 2. part. statutorum, q. 83. Idem videtur. Cætera in hac materia damni dati vide §. lib. j.

quia reuera hæc non est propriè materia criminalis.

STATVTVM II.

Circa bannitos.

1 Statutum, ꝙ bannitus possit impunè offendi, De hoc statuto latè dixi s.hoc e.libr.§. Homicidium, ver. Plerunque etiam, & aliis seq.

Statutum, quòd nemo det auxilium bannito.

2 Quæro, nunquid aduocati, & procuratores patrocinantes bãnito, dicantur ei præstare auxilium & fauorem, & incidant in pœnam statuti? Resp. ꝙ non, & est communis opin. vt attestatur Taeg. in pract. cri. c. xij. n. 25. Videntur enim præstare auxilium iuris ministerio, meritò puniri non debent. Quid autem in hæreticis, an liceat pro eis aduocare, & patrocinari, dixi s. hoc eo. lib. §. Hæresis, ver. Vlterius.

3 Quæro, si statutum prohibeat, ꝙ nemo loquatur cum bannito sub aliqua pœna, nunquid scribens literas bannito, incidat in pœnam ipsius statuti? Resp. quòd non, & est communis opi. vt dicit Alciat. in l. j. in prin. n. 20. ff. de verb. oblig.

4 Item quæro, nunquid vxor teneatur alere virum suum bãnitum ex fructibus suæ dotis? Resp. ꝙ sic. Sed quid si fructus dotis nõ sufficiant, nunquid tenebitur illũ alere ex bonis suis paraphernalibus? Resp. Glo. in l. si stipulata, in fi. in ver. Cõtra sexus naturam, ff. de dona. inter virum & vxorem, dixit, quòd non tenetur vxor alere virum ex bonis propriis. Sed certè illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Gigas de cri. læsæ Maiest. fol. 158. q. 21. nu. 4.

STATVTVM III.

Circa matrimonia.

1 Statutum prohibens matrimonium contrahi non valet. Et ita tenent omnes, vt dicit Ale. consf. 97. post nu. 2. ver. & quamuis, libr. 1. Et ꝙ talia statuta non procedant de iure canonico, dicit esse communem opi. Curt. Sen. consi. 27. nu. 3. & seq. quem refert Cotta in memoral. ver. statuto Mediolani, & Laudæ, circa fi.

2 Hinc infertur, ꝙ statutum prohibens matrimonium contrahi cum forense, & contrahenti pœnam imponens, non valet, neque quo ad prohibitionem matrimonij, neque quo ad pœnam. Et est communis opi. vt attestatur Cur. Sen. in consf. præalleg. post nu. 3. quem refert Cotta in loco præal. circa principium.

3 Sed nunquid valet statutum laicorum, disponens, quòd filij non possint contrahere matrimonium sine consensu patris? Resp. In hoc articulo fuerunt variæ scribentium opi. Nam Bar. in l. adiicimus, C. de murileg. li. xj. tenuit, ꝙ sic. Et dicit Paris. consf. 29. n. 42. lib. 3. ꝙ communiter concluditur, ꝙ quando lex ciuilis imponit pœnam contrahenti matrimonium, & hoc in fauorem alterius, ex eo quia ille tertius ex tali matrimonio læditur, talis pœna de iure ciuili apposita subsistit, neque per ius canonicum dicitur sublata, vel correcta, licet ius canonicum conualidet ipsum matrimonium, addens, ꝙ licet statuta laicorum nõ possint imponere pœnam cõtrahenti matrimonium circa substãtiam ipsius matrimonij, scilicet vt matrimonium ipsum nõ valeat, secundum magis communem opi. de qua attestatur Card. Alex. in c. j. de sponsal. possunt tamẽ disponere super dependentibus à matrimonio, puta super dote. Et ita seruari attestatur Ant. de Butr. in d. c. j. quem refert Præpos. ibi. Contrariam autem sententiam, ꝙ s. tale statutum nõ valeat, tenuit Io. And. in c. statutum, el j. de hæret. in 6. & dicit Brunell. de sponsal. conclusione 19. n. 4. 5. ꝙ illum sequuntur communiter Doct. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ale. in d. consf. 97. in fi. lib. j. & consf. j. post n. 21. li. 3. Fel. in d. c. j. n. 13. de sponsal. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ, post n. 59. vers. Sed contra, de constit. Cur. Sen. in d. consf. 27. in primo dubio, Dec. in d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ, n. 36. & in l. nuptias, n. 8. ff. de reg. iur. & consf. 231. nu. 2. Et in specie dicit Dec. in d. l. nu. 13. in fi. quòd communiter tenetur contra Bar. in d. l. adiicimus. Ego credo hanc opi. de iure esse veriorem, & magis communem, sed vbi de consuetudine obseruaretur opi. Bar. crederem ab ea non esse in iudicando recedendum, non quidem circa prohibitionem matrimonij, sed bene circa pœnam priuationis dotis, & alias ab ipso statuto impositas.

4 Item quæro, nunquid valeat statutum prohibens sororem nubere sine cõsensu fratris? Resp. quòd non, & est communis opi. vt dicit Alex. in d. consf. 97. post n. 5.

5 Sed quæro, nunquid valeant statuta laicorum priuantia filiam dote, casu quo nubat indigno sine consensu patris? Resp. ꝙ talia statuta valent, & sunt firmissima, neq; de iure canonico reperiuntur correcta. Et ita seruari in prac. attestatur Card. Alex. in d. c. j. col. 4. de sponsal. quem refert Paris. consf. 29. n. 34. lib. 3.

STATVTVM IIII.

De turbata possessione.

1 Quæro, nunquid ingrediens possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, incidit in pœnam huius statuti? Resp. ꝙ sic. Ita dixit Bartol. in l. iustè possidet, n. 4. ff. de acquir. possess. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Crauetta consil. 248. col. fi. ver. nõ obstat aliud dubium. Ita etiam communiter teneri attestatur Claud. in d. l. iustè possidet, n. 15.

STATVTVM V.

Circa alienationes.

1 Statutum prohibens rem immobilem alienari in forensem sub pœna, valet. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum, q. 2. nu. 10. Hanc etiam dicit esse communem Bab. in rubr. de reb. eccles. non alie. Cur. Sen. consil. 27. numer. 8. Ias. in l. filiusfam. §. Diui. in secunda lectura, n. 106. ff. de lega. j. Ripa in eodem §. Diui, n. 74.

2 Sed quæro, nunquid tale statutum liget clericos, vel ecclesiasticas personas? Resp. ꝙ non ligat clericos, neque ecclesias: & quatenus resultat in eorum præiudicium, nihil valet. Et ita dicũt communiter scribentes ferè omnes, vt dicit Barb. cõs. 47. n. 9. libr. 3. & est communis opi. vt dicit Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 89. de constit. Ias. in d. §. Diui, in prima lectura, n. 71. & in secunda, nu. 100. Ripa in dict. §. Diui, n. 81. Soc. Iun. consf. 76. n. 30. lib. 3. Plottus inter consilia criminalia diuersorum, consf. 108. nu. 12. libr. j. Quod quidem multo magis procederet, vbi statutum prohiberet specialiter

cialiter in ecclesias, vel ecclesiasticas personas alienari: nam eo casu diceretur expresse contra libertatem ecclesiasticam, & ideo nihil prorsus valeret. Et ita tenent omnes Doct. in hac materia loquentes, vt dicit Chass. super consue. Burg. in tit. des mains mortes. §. x. in princ. n. 51.

3 Quæro, nunquid stante hoc statuto, censeatur etiam prohibita hæredis institutio? Resp. Gl. in l. 1. in ver. sui iuris. C. non lice. hab. lib. xj. tenuit ꝙ nō. Sed certè illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ludouicus de Interamne in l. peto. §. fratre. ff. de lega. secundo, quem refert Fabia. de emption. & vend. in vltim. quæstio. quæstionis principalis, nu. 27.

4 Sed nūquid stante hoc statuto, censebitur prohibita locatio in forensem? Resp. ꝙ non, si est ad modicum tempus: sed locatio ad lōgum tempus vtique censebitur prohibita, & est communis opi. vt dicit Plottus in d. cons. 108. n. 59. Talis enim locatio transfert vtile dominium in conductorem, vt dixi s. lib. 4. §. Locatio.

5 Sed pone, ꝙ testator legauerit forensi aliquam rem immobilem, nunquid tenebitur hæres præstare legatario æstimationem? Resp. ꝙ sic, & est communis opi. vt dicit Alex. in l. apud Iulianum, §. constat, nu. 14. ff. de legat. primo, Iason. in dicto §. constat, numer. 34. Curt. Sen. in d. consil. xxvij. post numer. 6.

6 Item quæro, nunquid tale statutum prohibens alienationem, censeatur etiam prohibuisse præscriptionem? Resp. quòd sic. Ita tenet Bar. in l. vbi lex, n. j. ff. de vsuc. & est communis opi. vt dicit Alex. cons. j. n. 23. lib. 4. quem refert Plot. in repe. l. si quando. nu. 266.

7 Sed quid si non obstante statuto facta sit alienatio, nunquid ex ipso contractu censebitur translatum dominium in acquirentem? Respond. quòd non, nam tale statutum impedit dominij translationem. Et ita dicunt omnes Doctores, vt ait Claud. in l. si ita quis, §. ea lege, post nume. 17. versic. item prædicta, ff. de verborum obligationibus. Bene nō obstante statuto transfertur possessio in acquirentem. Et ita volunt communiter Doctores, vt attestatur Claud. in dict. §. ea lege, in vltimis verbis.

8 Quæro etiam, pone quòd statutum prohibeat, ꝙ aliquis non alienet rem immobilem in forensem, neque alienanti consentiat sub pœna, modò aliquis cedit forensi actionem ad rem immobilem, quæ (vt scis) computatur inter immobilia, vt dixi s. libr. 7. §. Mobilia, & ego illi præsto consensum, nunquid ex eo cōsensu dicar incidisse in pœnam statuti? Resp. quòd non. Ita determinat Bart. in l. Gallus, §. videndum, n. 10. ff. de libe. & posthu. quem seq. comm. Doctores, vt dicit Claud. in d. §. videndum, nu. 10.

9 Sciendum est, ꝙ hoc statutum habet locum solummodo in alienatione voluntaria, non autem in necessaria. Et ita tenent communiter Doct. vt attestatur Alb. in 2. part. statutorum. q. 206.

STATVTVM VI.

Circa delationem armorum.

1 Quæro, stat statutum imponens aliquam pœnam ei, qui fuerit inuentus cum armis, nunquid ille, qui detulit arma, sed nō fuit captus cum illis, poterit puniri pœna statuti? Respond. In hoc artic. variæ fuerunt scribentium opiniones, nam aliqui tenent, quòd etiam si non sit captus, dicatur inuentus cum armis, & in eo locum habeat pœna statuti. Et dicit Iason in l. prima. in principio, ff. quod quisque iuris, quòd hanc opi. tenent communiter moderni, prout illum refert Claud. in l. possideri, §. Neratius, nu. 6. in fi. ff. de acq. poss. licet ego in libro meo Ias. ibi de hoc loquentem nō inueniam. Alij verò tenent, ꝙ imò si non sit captus cum armis, non dicatur inuentus cum illis, & cōsequenter non sit puniendus pœna statuti. Et fuit opinio Bar. in l. si barsatoram. C. de fideiusso. & dicit Bello. cons. 49. n. 4. quòd illum sequūtur communiter Doctores. Dicit etiam Claud. in d. §. Neratius, n. 6. in fi. quòd hæc est magis communis opi. antiquorum. Ita etiam communiter teneri affirmat Alex. in l. j. in principio, nu. 77. ff. de acquir. poss. Cæpolla in l. si fugitiui. num. 81. C. de ser. fugi. Hāc etiam opi. esse magis communem attestatur Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Fama publica. num. 75. in fi. Amad. de synd. nu. 90. vbi etiam subdit, quòd ita seruatur in practica. Ias. in d. l. j. in prin. n. 87. ff. de acq. possess. prout illum refert Ripa ibi, n. 53. & Viuius in lib. communium opi. fol. 198. ver. Statutum disponens. Mars. in prac. crim § pro complemento, num. 24. vbi etiam subdit, ꝙ ita seruatur. Ripa de peste in rubr. de conseruanda vbertate, fo. 24. n. 104. Et ita etiam hodie non esse in vsu, vt portans arma puniatur, nisi quando reperitur per familiam, attestatur Ang. in l. j. nu. 4. ff. ad leg. Iul. de vi publ. Et ab hac opi. tanquam veriori, & magis communi, & etiam consuetudine approbata non puto vllo modo recedendum. Et generaliter, quòd deferens vestes, aut res prohibitas ex ordinibus, contra formam statuti, non incidat in pœnam, nisi deprehendatur cum ipsis rebus prohibitis, dicit esse communem opi. Anto. Gom. in l. Tauri, 45. n. 50. quem refert Villalob. in sua collecta com. opi. in litera S. nu. 112. Dicit tamen Bal. in d. l. si barsatoram, n. 6. quòd consuetudo interpretatur hoc verbum, Inuentus, contra quem maleficium probatur. Sed suspicor verba Bal. in lib. meo esse corrupta.

2 Sed quid si statutum puniat deprehensum cum armis, nunquid habebit locum in eo, qui non fuerit captus cum armis, sed testibus conuictus, ꝙ ea detulit? Resp. Gloss. in l. j. in verbo, Deprehensus, C. vbi senato. vel clariss. videtur velle, ꝙ sic, & illam dicit esse communiter approbatam Ripa in loco præall. nu. 105. Sed certè consuetudo seruat totum cōtrarium, vt attestatur Did. in prac. q. 33. in fi. dicens, ꝙ frequentior consuetudo in toto orbe Christiano est, ꝙ arma prohibita deferens nunquam ea amittit, nisi effectualiter cum illis fuerit deprehensus, etiam si cōstet illum arma detulisse. Et ita seruarem, si casus contingeret. Bene verum est, ꝙ si statutum diceret, ꝙ posset etiam procedi per inquisitionem, vt communiter dicitur in edictis, quæ fiunt in hoc ducatu: tunc vtique puniri deberet, etiam si non esset cum armis deprehensus.

3 Quæro, nunquid appellatione armorum censeantur etiam prohibita arma defensiua? Resp. quòd non, & est communis opin. vt ait Pla. lib. 1. delictorum. cap. 8. num. 9. Reperio tamen, quòd

Alb

Alb.in 2.parte statutorum,q.cxv.Item quærit,dicit,quòd vidit seruari contrarium, & illum refert Aug.ad Ang.de malef. in ver.Vno stocco ferreo, post nu. 5.

4 Et scias in hoc proposito, quòd licet de iure loquendo, appellatione armorum veniãt etiam fustes,& lapides,vt est tex.in l.armorum appellatione, ff.de verb.sign. nihilominus cum ex communi vsu loquendi saxa, & lapides non intelligantur appellatione armorum,edicta prohibentium delationem armorum nõ comprehendunt saxa deferentes.Et ita rescripsit Senatus prætori Alexandriæ,13.Octobr.1558.P.N. Declarauit etiam Senatus in causa cuiusdam Benedicti della Matthiola, quòd cultellus non venit appellatione armorum,6.Octob.1554.

5 Pone in statutis, & edictis prohibentibus arma deferri de nocte, solet apponi tempus præcisum, puta post pulsatam secundam horam noctis, vel post pulsatam tertiã campanam, quid si in nocte Iouis,aut Veneris sancti quibus nõ pulsantur campanæ, fuerit aliquis repertus cum armis prohibitis, nunquid tenebitur pœna edicti? Resp.ꝙ non, & ita tenent Doct. vt dicit Alb. in 2.part.stat.q.7. vers.Item quæro retentis.

6 Item quæro,nũquid deferens arma prohibita ad vsum itineris, debeat puniri pœna statuti? Resp. ꝙ non, & ita obseruat hodie consuetudo,vt dicit Ang.in l.j.n.3.ff.ad leg.Iul.de vi pub.

7 Quero etiam,nunquid ille,qui habet domi arma prohibita,puniatur? Resp. Ex dispositione l.Iuliæ de vi pub.vtique videtur puniendus,iux.text.in l. j.ff.ad l.Iul. de vi publ. Sed certè hoc non est in vsu,vt dicit Ang.in d.l.j.n.4.

8 Vlterius quæro, nunquid clericus repertus cum armis prohibitis possit à iudice laico puniri? Dixi §.q.36.ver.Vlterius quæro.

9 Scias autem, quòd regulariter portans arma prohibita debet ea perdere.Et ita seruatur de consuetudine,vt dicit Mars.in pract.cri.§.pro cõplemento,n.12.Dicit etiam Paris Put.de synd. fol.303.n. 21.quòd officialis, qui inuenit aliquem cum armis prohibitis,potest illa frangere.Et subdit,ꝙ ita seruatur,& dicit Bald.in cap.primo,§.si quis rusticus,in fi.de pace tenenda,quòd si regulariter non licet deferre arma,multo minus deferri poterunt in palatio principis.Et ita seruatur,teste Mant.ob seruat.54.circa fi.Loquitur autem Bal.ibi in palatio communis Florentiæ,sed ego in palatiis Imperatorum, & Regum semper vidi ab omnibus arma deferri.

STATVTVM VII.

Circa blada.

1 Statutum, quòd blada non exportentur extra territorium, valet etiam quo ad amissionem rerum. Et ita de consuetudine quotidie obseruatur,vt dicit Vitali.de malef.in rub.quid sit accusatio.nu.79.In hoc ducatu non solùm est imposita pœna amissionis rerum, sed etiam pœna furcarum, & confiscationis bonorum, & super hoc est erectus Magistratus præfectorum annonæ, cuius ego nunc sum præses. Bene verum est,quòd rarò seruatur rigor ipsarum constitutionum, vt scilicet fraudatores suspendantur, sed solent vt plurimum admitti ad compositionem. Dicit aũt Boss. in tit.de pœnis,post n.20.quòd huiusmodi decretũ est valde terribile. Et quòd quamuis videatur continere vtilitatem publicam, ne scilicet sequatur caritas frumentorũ,tamen(si practicã attendamus)cõtinet auaritiã,ex quo finis est,vt pro quolibet sacco frumenti extrahendo soluatur quoddam vectigal.Et ꝙ omni tempore conceditur extractio frumenti cum solutione dicti vectigalis, quæ res, & penuriam auget, & nobiles dimittit inanes,subdens quòd ipse quotidie clamabat contra hoc. Sed certè credo ego, ꝙ si principes huius dominij,qui omnia cum summa maturitate constituere solebant, nõ animaduertissent id summo reipubl. commodo cedere, tale decretum non condidissent, vel saltem postea illud abrogassent. Et proculdubio nisi esset hoc decretum, cõtinuè in hoc dominio maxima esset frumenti inopia:licet enim ager huius dominij sit valde fertilis, tamen cũ multi ex finitimis populis,vt sunt subditi Heluetiorum, Genuensium,& Venetorum, semper inopia frumẽti laborent:certè nisi per officiales huius magistratus prouideretur, ne blada ex hoc dominio extraherentur, sine mora totum illud frumentum, quod est propè cõfinia,exportaretur in vicinas prouincias,in quibus semper venditur longè cariori precio,prout adhuc magna ex parte fieri videmus etiam stante ipso decreto.Neque verum est, quòd omni tempore concedatur extractio cum solutione vectigalis,vt ipse dicit.Imò quando est suspicio penuriæ,semper solet extractio suspendi,&interdici,vt quotidie experientia docet. Et ideo non video, quare tantum clamauerit, tanto magis cum videret neminem esse, qui de eius clamore curaret. Et ideo melius dicit Paris Put. qui ex patria mea fuit oriundus, in suo tract.synd. fol.271.post nu.1. quod in hoc felissimo Mediolani ducatu sunt decreta optime prouidentia circa omnia.

2 Quæro, nunquid talia statuta, prohibentia blada,aut carnes exportari,ligent etiam forenses?Respõ.quòd sic, & ita communiter seruatur,vt dicit Albe.in 2.part.statutorum,q.j.n.13.Cùm enim talia statuta vigeant ferè per totam Italiam, non videtur prætextu ignorantiæ excusandus qui contra ea deliquit.Vide quæ dixi infrà q.85.versi.Sed quid si delictum.

3 Item quæro, nunquid talia statuta, prohibentia blada,aut merces extra territorium exportari sub pœna ligent etiam portantem per transitum?Respond.quòd non,& ita tenent omnes,vt dicit Albericus in loco præallegato,q.3. Et dicit Iaso.in l. cetera.§. sed & si quis ad opus,nu.21.ff.de leg.j. ꝙ ita tenent communiter Doctores, quem refert Viuius in libro communium opi. fol.200.versic. Statutũ prohibens,in quarta limitatione.Sed certè quicquid sit de iure,apud nos de consuetudine seruatur totum contrarium.Et illi,qui volunt per transitum conducere, tenentur impetrare licentiam à nostro Magistratu.

4 Vlterius quæro, an tale statutum comprehendat exportantem pro vsu suo? Resp.quòd non, Ita dixit Bart.in d.§ sed & si quis ad opus,n.4 & ita communiter receptum est, vt dicit Alciat.in l.lege censoria,in verbo, Victus sui.ff.de verb.signifi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ias. in eo. §.sed & si quis ad opus.n.7.ff.de leg.j.prout illum refert

refert Viuius in loco præal. in 2. limitatione. Sed certè quicquid sit de iure, apud nos seruatur oppositum, nam tales etiam pro vsu suo exportantes, puniuntur, prout cæteri omnes.

5 Sed pone, ꝙ statutum expresse permittat exportari pro vsu suo, modo aliquis exportauit animo consumendi ꝑ vsu suo, deinde mutato proposito illud vendit, nunquid incidat in pœnam? Resp. ꝙ non, & ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in 2. par. statutorum, q. ccvj. Prædicta etiam. Et ita quotidie obseruatur.

6 Præterea quæro, nunquid stante hoc statuto, puniatur extrahens farinam? Resp. Aliqui tenent, ꝙ nõ, Et ita tenere communiter Doctores affirmat Alb. in 2. part. statutorũ, q. 5. subdens etiam, quod ita vidit de facto seruari. Contrariã autem sententiam, ꝙ scilicet tale statutum locum habeat etiam in extrahente farinam, tenuit Bart. in l. quæsitum. §. illud. n. 1. ff. de leg. 3. Et hanc dicit esse communem Ripa de peste, in rub. de remed. ad cõseruandam vbertatem, fol. 24. nu. 75. prout illum refert Viuius in loco præal. licet Ripa in eo loco loquatur in alio proposito, prout ego retuli ſ. versi. Pone quòd ille. Bene verum est, ꝙ ego semper vidi seruari, quòd puniatur etiam extrahens farinam, aliàs de facili fieret fraus legi.

7 Sed hic quæro, si statutum puniat eum, qui fuerit inuentus exportare bladum, nunquid locum habeat nõ solum in eo, qui sit personaliter apprehensus, sed etiam in eo, qui sit testibus conuictus? Resp. ꝙ sic, & est communis opin. vt dicit Ripa in loco præalleg. n. 104. prout illum refert Viuius vbi s. in 3. ampliatione. Sed certè Ripa in lib. meo licet teneat hanc opi. fatetur tamen illam esse contra communem. Et patet ex his, quæ dixi s. hac ea. q. stat. 6. ver. Quæro, stat statutum.

8 Pone, quòd ille, qui exportat bladum extra territorium deprehẽsus est in itinere priusquam exeat, nũquid erit puniendus pœna statuti, perinde ac si exportasset? Resp. Aut statutum loquitur per verbum extraxerit, seu exportauerit, & non punitur. Aut loquitur per verbum extrahet, seu exportabit, & punitur. Et hanc dicit esse communem opi. Ripa de peste. in loco præallegato, fol. 24. n. 71. & seq. Alb. autem in 2. part. statutorum, q. 4. nu. 6. dicit ꝙ ipse vidit diuersimode seruari. Mihi certè hæc distinctio nunquam placuit: nunquam enim possent tales delinquentes in flagranti crimine deprehendi, si antea quam exirent inuenti, non punirentur, cùm certum sit, quòd postquam exierunt, nõ possunt officiales illos extra territorium persequi, nec comprehendere: propterea apud nos indistinctè seruatur, quòd deprehensi in itinere, cõstito quòd vellent illud exportare extra territorium, perinde puniuntur ac si exportassent. Et ita illam distinctionem de consuetudine non obseruari attestatur Ripa vbi s. post nu. 75. versic. Ego tamen.

9 Vltimò quæro, quid si stante hoc statuto aliquis exportet simul aliquas merces licitas cum illicitis, nunquid amittet solùm illicitas, vel etiam licitas? Resp. aliqui dicunt, ꝙ omnes confiscantur, & siue sint ipsius portantis, siue alterius, modo sit sciens, & consentiens. Et hac opi. dicit esse cõmunem Boer. decisio. 178. n. 25. Aliqui verò dicunt, quòd solum illicitæ perduntur. Et ita communiter seruari attestatur Albe. in loco præallegato, q. 4. nu. 5. Et hæc opinio mitior est & ideo tenenda, vbi verba legis, vel edicti aliud expresse non disponerent.

STATVTVM VIII.

Quod pro aliquo delicto bona delinquentis deuastentur.

1 Plerunque in ciuitatibus pro aliquo graui crimine, puta rebellionis, vel proditionis, vel huiusmodi, imponitur pœna delinquenti, vt eius bona deuastentur. Quęro nũquid tale statutum valeat? Respond. quòd de iure loquendo non valet, sed tamen de consuetudine cõmuniter seruatur contrarium, vt dicit Alber. in 3. part. statutorum, q. 3. & etiam quæstio. 11. attestatur se vidisse ita teneri, & seruari. Ita etiam de facto seruari attestatur Paris de Put. de syndic. fol. 84. post n. 1. versi. Officialis fuit.

2 Sed quæro, quid agendum sit, si delinquens habeat plures domos in communi cum aliis? Resp. debent bona diuidi, & destrui tantũ illæ, quę contingent in partem delinquentis. Et hęc opi. placet communiter antiquis Doctoribus, vt dicit Alb. in 3. part. statutorum q. 74.

3 Sed quid si delinquens habeat partem inferiorem vnius domus, & alius habeat partem superiorem, nunquid debebit tota domus destrui? Resp. ꝙ non, sed debet pœna commutari, & ita communiter tenetur, vt dicit Corsetus in sing. 71. in ver. Communitas, incip. Duo fratres.

4 Sed pone, ꝙ compareat vxor condemnati, & pro interesse dotis suæ opponat se huiusmodi deuastationi, nunquid erit audienda? Respon. De iure certè videtur dicendum, ꝙ possit talem deuastationem impedire pro summa suę dotis: nihilominus de facto contrarium obseruatur, vt dicit Alb. in 3. part. statutorum, in d. q. 7. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et eius bona, post nu. 10. Bona enim condemnati deuastantur iuxta dispositionem statuti, & fiscus de suo satisfacit vxori, & aliis creditoribus, licet Paris de Put. in facti contingentia referat se iudicasse, ꝙ vxor debeat habere bona mariti pro eius dote, non autem accipere dotem à fisco, vt ipse asserit in trac. synd. in ver. publicatio bonorum, nu. 3. cuius contrarium apud nos obseruatur.

STATVTVM IX.

Augens vel minuens pœnam.

1 Quęro, nunquid statutum duplicans pœnam pro maleficiis, habeat locũ in blasphemia, iniuria verbali, & aliis delictis, quę verbo, aut scripto cõmittuntur? Dixi s. hoc e. lib. §. j. ver. Sed quæro.

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis.

2 Hoc statutum habet locum non solum in percutiente in ipsa domo: sed etiam in percutiente in cõfinibus ipsius domus: Ita tenuit Guido de Suz. in suis quęstionibus statutariis in fi. & ita communiter obseruatur, vt dicit Alb. in l. præsenti, in fi. C. de his qui ad eccl. confu. quem refert Barb. consi. 33. post n. 5. lib. 4.

Statutum pœnam duplicans in maleficiis commissis de nocte.

Pone

3 Pone stat statutum, ꝙ in delictis commissis de nocte pœna duplicetur. Item stat aliud statutum, ꝙ in delictis commissis in platea pœna duplicetur. Modo aliquis deliquit de nocte, & in platea: Quæro, nunquid debeat duplicari duplicatio, vel tantum duplicari illa simplex pœna, quæ pro illo delicto erat imposita? Resp. ꝙ debet tantummodo duplicari illa simplex pœna. Et est communis opi. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo, In platea communis, post n. 20.

4 Quæro, quomodo intelligatur nox, in terminis huius statuti? Resp. Aliqui dicũt, ꝙ illud delictum intelligitur commissum de nocte, quod commissum fuit ante Solis ortum. Et hanc dicit esse communem opi. Ale. in l. more, n. 5. ff. de feriis. Alij verò distinguunt, ꝙ, aut statutum expressè determinat, quando dicatur dies, vel nox, puta ad sonum campanæ, vel huiusmodi, & dicunt illud esse seruandum. Aut verò expressè nõ determinat, & tenent standum esse arbitrio iudicis, qui considerabit, an esset tanta claritas, vt attribuẽdum sit diei, an tanta obscuritas, vt sit attribuendum nocti. In dubio autem mitiorem partem sequẽdam. Et hęc fuit opi. Ioan. And. in c. si perfodiens. de homicid. quam tenent communiter can. vt attestatur Aug. ad Ang. de malef. in ver. De nocte, post n. 4. quam ego etiam sequerer in iudicando, si casus contingeret, prout etiam illam secuti fuerunt tres doctores in regia camera summarię, vt refert Affl. super prima parte const. Regni, rub. 5. n. 9. Et ita etiam iudicatum fuisse per totam Mantuanam attestatur Natta cons. 469.

5 Stante statuto, ꝙ ei qui sponte confitetur delictum, diminuatur pœna, quæro, nunquid si quis primò negauit se delictũ commisisse, deinde confessus est, debeat gaudere beneficio statuti? Resp. Bar. in l. eum qui, n. 4. ff. de iureiu. tenuit, ꝙ non, & eius opi. dicit esse communiter approbatam Soc. in l. non fatetur, post n. 7. ff. de excep. quem refert Menchiaca libr. 3. de testa. §. 23. n. 22. licet deinde referat Iason & Felin. attestantes communem opin. esse contra Bar. Certè opi. contra Bar. mitior est, & mihi magis placet, & ex Doctorib. alleg. per Ias. in d. l. eum qui, n. 8. apparet eam esse etiam magis communem: satis enim est, verificari cõditionem à statuto requisitam, ꝙ scilicet sponte confessus fuerit, quæ non impeditur per negationem primo loco factam. Et ideo si casus contingeret, ego contra Bart. intrepidè iudicarem.

STATVTVM X.
Puniens insultum.

1 Statutũ puniens facientem insultum ad domum, habet locum in faciente insultum ad porticum domus. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alb. in 2. part. statutorum, q. 208. Hanc etiam opi. communem appellat Aug. ad Ang. de malef. in ver. fecit insultum, post n. 3.

2 Item quæro, an hoc statutum habeat locum, si aliquis fuerit insultatus in domo, quam habeat communem cum alio? Resp. ꝙ sic, modo non esset communis cum ipsomet insultante. Ita tenet Bal. in l. j. n. j. C. qui testa. fac. poss. cuius opi. cõmunem appellat Aug. in loco præallegato, n. 5. Militat enim non minus in domo communi, quàm in propria ratio statuti, quòd scilicet domus sua vnicuique tutum refugium esse debet.

STATVTVM XI.
Puniens percussiones, vel vulnera.

1 Si statutum puniat percutientem, vel vulnerantem, & aliquis plures percussiones, seu vulnera inferat, an sit pluribus pœnis puniendus? Dixi j. q. 84. ver. Scias etiam, & aliis seq.

2 Et quid si eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente, vel alio telo bifurcato? Dixi in ead. q. 84. ver. Hæc autem omnia.

STATVTVM XII.
Contra homicidas.

1 Quæro, nunquid valeat statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio? Dixi s. hoc eo. lib. §. Homicidium, ver. Sed nunquid.

2 Statutum, ꝙ pro homicidio quis decapitetur, intelligendum est, quando homicidium fuit dolo commissum. Secus autem si culpa tantum interuenerit, vt dixi infrà q. 84. circa principium.

STATVTVM XIII.
Contra fures.

1 Stante statuto, ꝙ pro tertio furto quis suspendatur, an computanda sint furta extra territorium cõmissa, & an ea, pro quibus fur iam fuerat punitus? Dixi s. hoc e. li. §. Furtum, ver. sed pone, & seq.

STATVTVM VLTIMVM.
De statutis pœnalibus in genere.

1 Quæro, an statutum imponens pœnam nouam pro aliquo delicto, censeatur abrogasse pœnam iuris communis? Dixi j. q. lxxxv. ver. debet etiam. & in eadem quæst. per totam videnda sunt quæ in proposito statutorum pœnalium satis diffusè tractauimus.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *De pœna arbitraria.*
Casus in quibus pœna iudicis arbitrio committitur, qui sint? ibid.
2 *Iudex malè iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis.*
3 *Impostores puniuntur arbitrio iudicis.*
4 *Vim publicam, seu priuatam committens, punitur pœna extraordinaria.*
5 *Compellens aliquem ad testandum qua pœna puniatur?*
6 *Osculum inferens mulieri per vim punitur pœna extraordinaria.*
7 *Partum exponens punitur pœna extraordinaria.*
8 *Mittentes præcepta vallis Iosaphat, vel huiusmodi puniuntur extra ordinem.*
9 *Iniuriam alteri facientes contra bonos mores puniuntur extra ordinem.*
10 *Amouens terminos agrorum, qua pœna puniatur?*
11 *Iudex cuius arbitrio pœna est à iure commissa, an possit arbitrari pœnam mortis?*
12 *Et quid si statutum imponat pœnam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis.*
13 *Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum.*
14 *Pœnitentiæ impositæ pro peccatis à sacris canonibus hodie sunt arbitrariæ confessoribus.*

Dixi etiam esse nonnulla crimina, in quibus nulla certa pœna est à iure imposita, sed relicta est

licta est imponenda arbitrio iudicis, quę recenset Fab. in pract. arb. fol. 435. & aliis seq. Et videri possunt apud Calic. in Marg. fisci, fo. 95. & seq. 94. casus, in quibus à iure irrogatur pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda.

2 Iudex malè iudicans ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis. Et hæc est communis mens Doctorum, vt dicit Boss. in tit. de officialibus corruptis pecunia, n. 22.

3 In hac autem materia criminum extraordinariorum habemus duos titulos, alterum de extraordinariis criminibus, & alterum de crimine stellionatus. Et quia plerunq; contingit tractari de pœnis imponēdis in huiusmodi delictis, existimaui non incōgruum fore, si aliquot exempla subiicerem.

3 Si quis imposturam fecerit, poterit stellionatus postulari, inquit tex. in l. 3. ff. de cri. stellion. Et proximis annis quidam impostores, qui torquibus adulterinis decipiebant viatores, fuerunt iussu Senatus fustigari, & eiecti à Ducatu, 29. Martij, 1558. P.N. Sic etiam quidam impostor Venetus Petrus de Nigris, qui mentitus erat sexum, & manus debilitationem, iussus fuit fustigari, & eiici sub pœna triremium, 28 Nouemb. 1551. P.N. Nec omittendum est hoc loco memorabile Arrestū latum Tholosæ 12. Septemb. 1560. cōtra quendam Arnaldum de Tilla impostorem, qui finxit se esse Martinum Guerram, qui iam per multos annos aberat. Et ita cohabitauit cum eius vxore multis annis, & ex ea liberos suscepit, deinde cū rediisset Martinus Guerra, & res summa cum difficultate detecta fuisset, fuit Arnaldus suspēsus, & flammis combustus. Et huius Arresti mentionem facit Papo lib. 22. tit. 9. Arresto 20. cuius etiam processus libellus est apud me, Tholosæ impressus.

4 Vim publicam, seu priuatam committens, hodie ex generali consuetudine punitur arbitrio iudicis. Et in specie de vi priuata, ꝙ ex vsu, & in praxi puniatur pœna arbitraria, attestatur Pract. Iod. c. 100. nu. 9. Scias autem ꝙ lex Iulia de vi publica, punit vim inferentem cum armis: lex autem Iulia de vi priuata, punit inferētem vim sine armis. Faciens igitur insultū cum armis, punitur lege Iul. de vi publ. Et hoc etiam si solus, & non coadunato cœtu huiusmodi insultum fecerit. Et ita communiter tenetur, vt ait Gram. super consti. Regni, fol. 10. nu. 5. & 12. vbi etiam dicit, ꝙ ita obseruat communis vsus iudiciorum.

5 Compellens aliquem testari, criminaliter punitur arbitrio iudicis. Ita dicit gl. in l. j. in verbo, Crimen, C. si quis aliquem testari prohi. Tu verò dic, ꝙ aut in tali coactione interuenit violentia cū armis, & tunc puniendus est pœna l. Iuliæ, de vi publica. Aut facta est violentia sine armis, & puniendus est pœna l. Iuliæ de vi priuata. Aut non interuenit violentia, sed solus metus, & tunc punitur arbitrio iudicis. Et ita in hoc articulo distinguunt Doct. vt attestatur Iacob. de sancto Georgio in d. l. j. n. 4. Hæreditas autem per metum alicui relicta fisco applicatur, vt dixi s. q. 79. ver. si testator.

6 Osculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria. Et ita conclusum fuit in consil. Neap. vt refert Afflict. decis. cclxxvj. Sereniss. Rex, Aliter tamen iudicatum fuit per Triuultium, qui fecit cuidam Gallo, qui per vim osculatus fuerat mulierem nuptam, caput amputari, vt refert Boss. in tit. de extraord. cri. post n. 3. Gram. autem cons. xlviij. consuluit ꝙ quidam, qui osculatus fuerat puellam in via publica, cū qua præcesserat tractatus matrimonij erat absoluendus. Et refert, ꝙ ita fuit iudicatum. Mihi placet, ꝙ pœna in huiusmodi casibus, relinquatur iudicis arbitrio, iuxta facti, & personarum qualitatem, nunquam tamen imponerem pœnam mortis pro osculo, vel cum vi, vel sine vi illato, nisi plus quàm magnæ circunstantiæ factum aggrauarent.

7 Partum exponens, punitur pœna extraordinaria, vt est text. cum glo. in verbo, Animaduersioni, C. de infan. expos. Senatus tamen in facti contingentia quandam Palosinam puellam nubilem, quæ vt infamiam vitaret, puerum, quem pepererat, exponi iusserat, absoluit, 16. Decemb. 1547.

8 Puniuntur etiam extra ordinem illi, qui superstitione numinis alios terrent, prout faciunt illi, qui mittunt pręcepta vallis Iosaphat, quorū vnus, qui appellabatur Carlettus, fuit positus ad catenā infamem, x. April. 1553. Et alius quidā Thomas Mantellus, qui transmiserat quoddā præceptū sub nomine domini nostri Iesu Christi, iussus fuit renunciare præcepto, & fustigari, x. Septem. 1556. P.N.

9 Item puniendi sunt extra ordinem illi, qui iniuriam alteri faciunt contra bonos mores, veluti, si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, vt dicit tex. in d. l. j. ff. de extraord. crim. prout quidam Paulus Comete, qui amphoram stercore plenam in quandam mulierem proiecit, & fuit affectus duobus ictibus funis, licet haberet remissionem à muliere, & eius viro, 17. Iun. 1556. P.N.

10 Terminos mouens punitur arbitrio iudicis, vt est tex. in l. j. ff. de term. amo. Vt tamen colligi pōt ex legibus illius tituli, vera resolutio videtur esse, ꝙ ille, qui sciēs esse terminos, eos dolo malo mouerit causa iurium occupandorum, si est nobilis relegatur ad tempus, si est vilis, fustigatur, & relegatur per biēnium. Ille verò, qui illos mouet causa fines offuscandi, punitur pœna arbitraria. Qui autem illos mouet dolo malo, non quidem animo occupandi cōfinia, neq; ea offuscandi, neque lites ad sui commodum suscitandi, sed alia ex causa, puta vt lapides ipsos furetur, vel vt aliis negocium facessat, punitur pœna quinquaginta aureorum. Et hæc est communis opi. vt attestatur Plottus in repe. l. si quando, 726.

11 Sed quæro, quando pœna est à lege iudicis arbitrio remissa nunquid iudex ipse possit imponere pœnā mortis? Resp. Hæc quæstio est adeo dubia, vt indigeat decisione Imperatoris, vt dicit Marāt. in suo spec. fol. 26. post n. 53. nam gl. in §. in summa, in verbo, Extraordinaria, insti. de iniur. tenuit, ꝙ possit hoc casu iudex arbitrari etiam in pęnam mortis, & illam gl. in hoc communiter approbari attestatur Barb. cons. xj. post nu. 6. lib. j. quem refert Dec. in c. ex literis, post n. 14. de const. Bolēc. in repe. l. capitalium, §. famosos, n. 29. ff. de poe. Et dicit Alciat. cons. 472. in fi. ꝙ illam gl. sequuntur cōiter Doct. Hanc etiam opi. dicit esse cōmunem Maranta in loco præal. quē refert Viuius in libro commun. opi. in verbo, Iudicis arbitrio. Et secundum opin. illius gl. iudicatum fuisse in parlamento Parisiensi, attestatur Papo, lib. xxiiij. titul. x. Arresto 2. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet hoc casu non possit iudex arbitrari pœnam mortis

mortis, multi tenuerunt, adeo quòd Decius ſibi contrarius in l.qui iuriſdict. poſt nu.9. ver.Non obſt.gl.ff.de iur.om.iud. dixit, quòd illa gl.communiter reprobatur.Idem dicit Afflic.deciſ.276. poſt nu.9.quem refert Practic.Carer.fol.566.nu. 112.Grammat.conſ.48.poſt num.2.Chaſſ.ſuper conſuet.Burgun.in ti.des iuſtices,& droits d'icelles.§.5.in verb.à l'arbitrage du iuge.n.2.Per.Soc. inter conſ.crim.diuerſ.conſ.98.nu.13.libr.1.Carauita ſuper 21.ritu magnæ curiæ, num.15.in fi. Menchiaca controuerſ.vſu frequen.c.39.nu.26. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Fely.in c. inquiſitionis.de accu.prout illum refert Villalp. in rep.l.22.c.9.nu.3.Et hæc opi.reuera eſt magis tuta, & mitior, ideoque mihi ſemper placuit, & non putarem in iudicando eſſe ab ea aliquo modo recedendum.Sed dato etiam, quòd eſſet vera opi. illius gl. illa tamen intelligenda eſt vt procedat, modò qualitas delicti aut circunſtantiarum ſit talis quòd de iure communi vel conſuetudine eſſet pro eo delicto pœna mortis imponenda, aliàs ſecus.Et ita illam gl.communiter limitari atteſtatur Afflict.ſuper 2.parte conſt.Regni,rub.x. n.22.Hanc etiam eſſe communem opi.dicit Ale. conſ.121.in fi.libr.7.quem refert Crauetta conſ. 214.poſt n.2.verſ.2.aduertendum, Dec.in d.c.ex literis. prout illum refert Crauet.conſ.220.n.14. Gram.conſ.39.poſt nu.8. Don Ant.de Padilla in l.tranſigere,n.27.C.de tranſact.

12 Prætetea ſi ſtatutum diceret, ꝙ pro tali delicto iudex imponat pœnam centum, vel aliam maiorem,vel minorem arbitrio ſuo,hoc caſu debet iudex imponere pœnam ſimilem, & ſic pecuniariam,non autem pęnam capitalem.Et iſta eſt ſententia omnium,vt dicit Aug.ad Ang.de malef.in ver.& ibi caput,nu.46.

13 Scias etiam,ꝙ iudex etiam habens arbitrium debet in pœnis imponendis ſeruare modum conſuetum. Et ſi pro aliquo paruo delicto, puta leui percuſſione,imponeret pęnã nimis exceſſiuam, puta lib.cc.poterit reus appellare,& ſuperior reducet illam pœnam ad congruum modum. Et ita practicatur, vt dicit Cagn.in l.vnica,nu.21.ff. ſi quis ius di.non obtemp.

Et nota in hoc propoſito,quòd ſi quis reperiatur condemnatus in contumaciam in pœnam arbitrio Senatus imponendam, & petat à Senatu declarari arbitrium, non ſolet ſenatus id facere,niſi prius ille ſe in carcerib.conſtituat,aliàs enim poſſet declarationem faciendam eludere,præſertim ſi Senatus arbitraretur pœnam corporalem. Et ita in facti contingentia concluſum fuit in cauſa cuiuſdam Rentij id petentis, qui pro blaſphemia atroci fuerat condemnatus in pœnam arbitrio Senatus imponendam,4 Feb.1556.P.N.

14 Aliud eſt etiam genus pœnarum arbitrariarum, quæ pœnitentiales appellantur. Et ſunt illæ,quæ ſecundum ſacros canones imponi deberent per confeſſores in foro pœnitentiali, ſiue conſcientiæ: nam hodie tales pœnæ prorſus abierunt in deſuetudinem, & ſunt remiſſæ arbitrio ſacerdotum. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb.in cap.at ſi clerici.§.de adulteriis, poſt num.5 de iudic.quem refert Bermond.de concub.fol.28.nu. 3.Idem atteſtatur ſumma Angelica,in verb.confeſſio,§.6.in princip. Decius in d.cap.at ſi clerici, §.de adulteriis,numero 6.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Puniri corporaliter nemo poteſt, niſi in delicto dolus interuenerit.*

Statutum diſponens, ꝙ homicida decapitetur, debet intelligi de homicidio doloſo, ibid.

2 *Plura delicta ad eundem finem tendentia an debeant pluribus pœnis puniri?*

Et quid ſi eodem tempore commiſſa fuerint? ibid.

Et quid ſi ſtante ſtatuto puniente vulnera, ſeu percuſſiones? ibidem.

Percutiens clericum pluribus vicibus eodem impetu, an incurrat plures excommunicationes? ibid.

3 *Et quid dicendum, ſi cum eodem telo plura vulnera vnico ictu inferantur?*

4 *Et quid ſi delicta ſint diuerſi generis?*

Et quid ſi extent tria ſtatuta, vnum puniens delationem armorum, aliud puniens inſultum, et aliud puniens vulnera, an ſi quis inſultum faciat, & vulneret cum cum armis ſit vnica pœna, vel pluribus puniendus? ibid.

5 *Vulnerans animo tantum vulnerandi, & deinde aſſumens animum occidendi & occidens, an puniatur de homicidio tantum, an autem etiam de vulneribus?*

6 *Et an propter reiterationem delictorum, vel conſuetudinem delinquendi quis poſſit grauius puniri?*

7 *Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes inſolidum?*

1 DIctum eſt de pœnis,nunc de ſententiis pęnalibus videndum eſt, nam in ipſarum pœnarum impoſitione multa ſunt, quæ iudicem præ oculis habere oportet, quæ quidem nos hoc loco breuiter attingemus. Et in primis quidẽ ſcias, ꝙ regulariter in pœnis criminalibus nunquam poteſt quis puniri corporaliter, niſi dolus interueniat.Ita tenet Bar.in l.1.§.1.n.1.ff.ſi quis teſt.li. & eſt communis ſententia Doct.vt dicit Cæpol. conſ.cri.33.col.2.ver.quod ſic probatur. Neque ſufficeret lata culpa,nam in criminalibus lata culpa non æquiparatur dolo. Et hanc opi.dicit eſſe communem Iaſ.in l.in actionibus. n.23.& 26 ff. de in lit.iu.quem refert Blanc.in pract.cri.fol.56. n.137.& ſeq.Nunius de los corregidores.fo.240. col.3.in pr. Berm. loquendo in crimine adulterij,in tract.de concub.fol.58.n.71.Diaz reg.540. vbi ponit hanc concluſ.pro regula.Clau.in l.1.n. 33.ff.de leg.Et loquendo de pęna mortis vel mutilationis membri imponenda, idem atteſtatur Cagn.in l.contractus.n.10.ff.de reg.iur. quem refert Villalo.in ſua collecta com.opi.litera L.n.6. Sed certè hoc locum habet, non modò ſi agatur de imponenda pœna mortis, vel mutilationis membri, verum etiam ſi agatur de imponenda quacunque alia pœna corporali, ſecundum gl. quę ſimpliciter loquitur in d.l.in actionibus,ver. non etiam ob culpam,quam Doct.ſequuntur,teſte Marſ.conſ.67.n.40.Et ex hac conclu.infertur, ꝙ ſi ſtatutum diſponat,ꝙ homicida ſit decapitandus, debet intelligi dummodo homicidium ſit commiſſum dolo,non autem culpa.& eſt cõmunis opi.vt dicit Iaſ.in d.l.1.n.70.ff.de le.& in d.l.in actionib.n.26.quem refert Vil.in li.com.opi.fo. 239.ver ſtatutum diſponẽs.Dec.in d.l.in action.

n.20

n.20.quem refert Plot.in rep.l.si quando,n.765. Cur.iu.in l.fi.nu.9.ff.quod quisq.iu.Mench controuerf.illust.96.n.32.Et hoc receptissimum esse attestatur Alc.in l.magna negligentia,ff.de verb. si.Faciunt quæ dixi s̃.hoc eo.libr.§.homicidium. ver.culpa dicitur. Pro culpa verò punitur delinquens,quando culpa præcessit delictum.Et ita dicunt communiter Doct. vt dicit Ana. in c.de infantibus,n.4.de his qui fi.occ. Reperio tamen alios quos tenuisse, ꝙ etiam pro lata culpa possit quis corporaliter puniri, licet non eadem pœna, qua possit puniri pro dolo,sed alia leuiore. Et hanc opi.dicit esse communem Marant.in suo spec.fol. 26.nu.59.in fi.quam ego etiam quandoque vidi in senatu obseruari, sed regulariter pro culpa nõ solet aliquis corporaliter puniri. Quæ autem dicta sunt de pœna corporali,eadem locum habẽt etiam in pœna infamiæ:nam condemnatus propter culpam,nõ efficitur per talem sententiam infamis.Ita tenuit d.gl.in d.l.in actionib.ver.non etiam ob culpam, & est communis opin. vt dicit Rom.ibi n.16.Fama enim & vita æquiparantur. Faciunt ea quæ dixi s̃.hoc eo.lib. §.homicidium. ver.idemq́ue & multo.

2 Scias etiam,ꝙ regulariter plura delicta simul cõcurrentia,omnia puniri debent. Ita colligitur ex tex.in l.nunquam plura,ff.de pri.deli. Hæc tamen conclus.non est ita generaliter intelligenda, sed pro clara resolutione distinguendi sunt aliqui casus. Primus est,quando quis plura delicta eiusdẽ generis committit, puta quia plures percussiones,vel plura vulnera infert alicui.Et tunc si quidem id facit ex interuallo,omnes fatentur ꝙ pluribus pęnis est puniendus pro numero percussionum,vel vulnerum illatorum.Et ita videtur sensisse gl.in d.l.nunquam plura, ver.occiderit, quæ in hoc communiter approbatur,vt dicit Boer.decis.82.n.10.præsertim si propter iterationem delicti intersit partis offensæ. Et ita de facto seruari attestatur Alb.in 2.parte stat.q.24.n.4.Si verò illa inferat eodem tempore, tunc aliqua est controuersia inter scrib.nam gl.præal.in d.l.nũquam plura,videtur tenere,ꝙ quando nõ interuenit separatio delictorum, vnica tantum pœna puniri debeant.sed Bar.in ea.l.nunquam plura,post n.4. post Dy. reprehendit illam gl. & dicit ꝙ si illa gl. esset vera,destrueret totum mũdum,& quòd est contra tex.illius l.Et dicit Soc.conf.63.n.9.lib.1. ꝙ in hoc communiter Doct. videntur sequi opi. Dy.& Bart.ꝙ s.etiam si percussiones vel vlunera eodem tempore illata sint debeat pro eorum numero pęna multiplicari.Et illum refert Pla.lib.1. delict.c.1.n.18.refert etiam atque ita frequentiori calculo hanc q.diffiniri attestatur Didac.libr.2. resol.c.10.n.8. Cæterum Iac.de Arena in l.item apud Labeonem,§.conuicium.ff.de iniu. dixit in hoc articulo esse distinguendum,iuxta verba legis,vel statuti:vt si quidẽ statutum imponat simpliciter vulneranti vel percutienti pęnam c.librarum, eo casu etiam si plura vulnera eodem tempore illata fuerint,vnica tãtum pœna c.librarum imponẽda sit:si verò statutum imponat pro quolibet vulnere pęnam c.librarum,tunc puniendus sit in tot c.libris, quot vulnera intulerit. Et hanc opi.Iac.de Are.dicit esse communem Flor.in l.4. ff.ad l.Aquil.prout illum refert Plac.in loco præalle. Et ex hac opi.Iac.de Are.infertur,ꝙ cum ex dispositione c.si quis suadente, percutiens clericum incidat in excommunicationem, vt dixi s̃. q.77. ver. percutiens clericum, si quis percutiat clericum eodem impetu quatuor, aut quinque vicibus,vnam tamen excommunicationem tantum,non plures incurrit.Et hanc dicit esse communem opi. Didac.in d.c.10. post n.8.ver.quartum si eiusdem.Pla.in d.c.1.n.19. Sed certè hanc distinct.Iacob. pariter reprobat Bart. in d.l.nunquam plura,nu.11.tenens, quòd indistinctè pœna pro numero vulnerum multiplicanda sit,subdens, quòd ita obseruat consuetudo. Et ego statim dicam.

3 Hæc autem omnia locum habent,quando huiusmodi vulnera plurib.ictib.illata fuerũt: sed quid si quis vnico ictu plura vulnera inferat,quia cum bidente, vel alio instrumento bifurcato eodem ictu aliquem in diuersis corporis partibus vulnerauit? Resp.quòd pro vnico tantum vulnere puniendus est,secundum communem opi.antiquorum, vt dicit Alber.in 2.parte stat.q.38.licet ipse contrarium teneat, quam etiam opin. dicit esse communem, & quotidie in practica obseruari, Viu.in libr.communium opi. fol.200. ver.statutum imponens.Ang.autem de malef.in ver.& dictum Titium,num.2.refert pariter in hac q.Iaco. de Are.distinxisse eo modo, quo s̃.dictum est, & subdit, quòd opi.Iac.communiter tenetur, referens ita attestari Flor.in d.l.4.ff.ad l.Aquil.quem tamen in libro meo non reperio hoc dicentem. Et affirmat quòd illam vidit in practica semper obseruari. Hoc idem attestari Flor.dixit Barb.in apost.ad Bar.in l.si gemina,sub n.1.ver.ego puto, ff.arb.fur.cæs.Bar.autem in d.l.si gemina, nu.1.tenuit,quòd etiam hoc casu debeat indistinctè pro pluribus vulneribus puniri. Alex.in l.quod dicitur,j.in fi.ff.de ver.ob.dicit,quòd distinguendum est, vt per Bart.in d.l.si gemina, deinde subdit, ꝙ omnes concludunt esse inspicienda verba statuti,an loquatur de percussionibus, aut de vulneribus. Ego certè semper vidi in practica obseruari opi.Bartol.vt scilicet siue statutum loquatur per verba,Si percusserit,vel vulnerauerit,vel per verba,Quòd pro qualibet percussione, vel vulnere, &c. semper puniatur delinquens secundum numerum percussionum,vel vulnerum.Et hoc siue illata sint eodem ictu, siue plurib. Poterit tamen iudex,vbi super huiusmodi casibus dubitari contingat,informare se à peritis super interpretatione, quam talia statuta habuerũt à consuetudine, & secundum illam iudicare,quia minimè mutanda sunt,&c.

4 Alius est casus, quando delicta sunt diuersi generis:& hoc casu si committantur ex interuallo, res nullam habet difficultatem, quin omnia punienda sint, vt habetur in d.l. nunquam plura. si verò facta sunt eodem tempore,& ad eundem finem tendant, punitur delinquens solummodo pœna maioris delicti.

Et potest poni exemplum,si extẽt in ciuitate tria statuta, vnum puniens delationem armorum in centum,aliud puniens insultum in centum,aliud puniens vulnus in centum, & aliquis insultet alium cum armis,& vulneret,certè non est in omnib.istis pęnis puniendus,sed solummodo puniri debet

debet in centum pro vulnere,quia pæna insultus & armorum confunditur cum pæna vulneris.ita colligitur ex gl.in l.qui de crimine. in verb.pluri-ma.C.de accus. quam sequuntur omnes scriben. vt dicit Mars.in l.si in rixa.n. 15.ff.de sic.Prac.Iod. ca.77.nu.4.Ioan.Arn.dialog.47 Per constitutio-nem.Hanc etiam dicit esse communem opi.Iafr. decis.95.quem refert Viu.in lib.com.opi.fo.198. ver.statutum puniens. Et illa gl. solet allegari, ꝙ minora delicta confunduntur cum maiori,ita ꝙ solum maius delictum punitur.Et dicit Mars.in l. vnic.nu.54.C.de rapt.virg. ꝙ illam gl.sequuntur Doc. & ita seruauit Senatus in quodam Io.Bapt. de Furnariis,qui proiecerat pilam ferream in suū aduersarium , & deinde prior ensem euaginaue-rat,quem vnica tantum pæna iussit puniri,1559.

5 Sed pone,aliquis aggressus est alium animo tan-tum illum vulnerandi,& vulnerauit,deinde ex aliquo dicto,vel facto illius superuenit impetus vulneranti, & mutato proposito illum occidit,nun-quid erit puniendus de occiso tantum, an autem de vulnerato,& etiam de occiso? Resp.Bar.in d.l. nunquam plura.nu. 5.dicit, ꝙ ex quo fuit duplex impetus,s.primò vulnerandi,& deinde occiden-di,debet de vtroque teneri. Sed certè vniuersalis consuetudo contrarium obseruat,vt dicit Ange. in d.l.nunquam plura.n.7. quem refert Ana.in c. fi.post n. 5.de col.deteg.Nam ex vnitate rixæ mi-nus delictum cum maiori confunditur.& quam-uis fortè opin.Bar.sit de iure verior,nihilominus ab hac opi. quam consuetudo approbauit,nullo modo esset in practica recedendum : nam poena homicidij,quę est poena mortis,& confiscationis bonorum,absorbet omnes alias poenas corpora-les,& pecuniarias.

6 Sed hic incidenter quæro, nunquid propter rei-terationem delictorum , vel consuetudinem de-linquendi,reus possit grauius puniri?Resp.Bar.in l.j.n.2.C.de superexa.trib.lib.x. dicit,ꝙ licet aliàs crimina non essent capitalia , potest tamen reus propter consuetudinem delinquendi puniri poe-na mortis.Et secundum hanc opi.aliquando fuisse practicatum in sacro consl.Neap.attesta.Gram. cons.crim.17.nu.16.& vot.17.per tot. vbi refert fuisse ad mortem condemnatum quendam , qui eodem tempore quinque vxores habebat.Idem etiam practicatum fuisse per parlamentum Paris. refert Papo lib.24.tit.x.Arrest.9.sed idem Gram. decis.16.n.7.dicit,ꝙ quicquid sit in puncto iuris, hoc in practica non recipitur, vt.sc.propter con-suetudinem delinquendi poena ordinaria augea-tur. Et hæc opi.mitior est, & illam sequi solet Se-natus , qui nunquam in delictis non capitalibus, propter quamcunque reiterationem solet poe-nam mortis imponere, sed tantummodo,vel tor turam atrocius inferre,vel ad extraordinarie pu-niendum grauius arbitrari.

7 Vltimò quæro, nunquid plures delinquentes si-mul contra vnum, teneantur omnes in solidum? Resp.ꝙ sic,vt est tex.in l.si plures.ff.de iniur.& est communis reg.vt attestatur Nat.cons.79.n.10.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij,vel delicti?*

2 *Et quid si delinquens sit forensis , an possit puniri secundum statuta loci,in quo deliquit?*

3 *Et quid si illud delictum nō sit à iure communi prohibitum?*

4 *Et an statuta, pro delictis pœnas imponentia, ligent etiam subditos delinquentes extra territorium.*

5 *Et an pœnæ statutorum pro delictis impositæ, tollant pœnas pro eisdem delictis à iure communi impositas?*

6 *In pœnis alternatiuè impositis cui⁹ sit electio,iudicis an rei?*

7 *Et quid si statutum disponat, quòd quis pro delicto condem-netur in centum libris , quas si non soluerit intra decem dies,amputetur ei manus,an eo casu possit iudex omittere pœnam corporalem,& exequi pecuniariam?*

8 *Et quid è conuerso.stante statuto quòd non comparens pona tur in banno,de quo non eximatur,donec soluerit mille,an si ipse velit stare in banno,possit iudex eum cogere ad sol-uenda mille?*

9 *Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua speciali constitu-tione,debent omnes qualitates verificari, de quibus in ip-sa constitutione fit mentio?*

10 *Iudex an possit ex causa minuere pœnam ordinariam pro a-liquo delicto à iure communi,vel à statuto impositam?*

11 *Et an possit illam commutare,si delinquens non est capax il-lius pœnæ?*

1 SEd quoniam plerunque propter diuersitatem fori,originis,domicilij,vel delicti,& eorum locorum iura,vel statuta diuersas poenas imponen tia, in faciendis condemnationib. dubitari solet, quæ poena sit pro delictis imponenda,videamus an iudex debeat imponere poenam loci originis, vel loci delicti,& an poenam iuris communis,vel statuti. Et quia materia est valde intricata, distin-guendi sunt nonnulli casus.

Primus est quando iudex loci delicti procedit contra delinquentem,qui est sibi subditus etiam ratione originis,seu domicilij.Et hic casus modi-cam habet difficultatem : nemo.n.dubitat, quin sit puniendus secundum leges,& statuta ipsius lo ci. An autem quando in eodem loco reperitur, vna poena imposita à iure communi,& alia à sta-tuto,debeat iudex imponere pænam statutariam vel poenam iuris cōis,dixi ĵ.ver.debent etiam.

2 Secundus est casus,quando iudex loci delicti pro cedit contra forensem , qui deliquit in suo terri-torio. Et hoc casu si quidem pro eo delicto non reperitur imposita alia pæna per statuta locorum quam ea,quæ est imposita à iure communi,nulla etiam est controuersia, quominus puniri debeat secundum dispositionem iuris communis. Et in hoc pariter nemo dubitat. Punctus est , quando statutum loci delicti imponit pro eo delicto a-liam poenam,nunquid possit iudex ipsius loci de licti condemnare huiusmodi forensem in poe-nam statuti : & sic an statuta poenalia super deli-ctis , ligent etiam forenses. In qua quidem quæ-stione aliqui simpliciter dicunt , quòd iudex loci delicti potest punire delinquentem,etiam si non sit de iurisdictione sua, non solum secundum iu-ra communia,sed etiam secundum statuta sua. & ita tenere communiter Legistas dicit Feli. in c. à nobis.j.n.j.de sen.exc.Ita etiam cōmuniter teneri attestatur Ab.in c.fi.n.24.de fo.comp.Hanc quo-que opi.dicit esse communem Feli.in d.c.fi.n.24. & illam vbique seruari attestatur Alb.in 3.par.sta. q.j.Bart.autem in l.cunctos populos.nu.21.C.de summ.trinita. distinguit, quòd aut tale delictum

erat prohibitum etiam à iure communi, & eo casu potest forensis delinquens puniri etiam pœnis contentis in statuto, aut verò non est delictum in iure communi, sed solummodo secundum statuta ipsa ciuitatis vel loci: & tunc non punitur nisi fuisset sciens, vel in ignorantia supina. Et hanc opi. Bart. ostendit esse communem Ias. in d.l. cunctos populos. in j. lectura. nu. 30. prout illum refert Bos. in ti. de pœ. nu. 18. licet in libro meo aliter loquatur, quinimò (ni fallor) in 2. lectura. nu. 67. concludit, quòd in iudicando melior est opi. contra Bart. Hanc etiam opi. Bar. dicit esse æquiorem, & magis communem Mars. in l. fi. nu. 81. ff. de iur. om. iud. Plus dicunt Mod. super consuetu. Paris. §. 30. post nu. 150. quòd hæc est communis, & vera conclusio, quòd etiam forenses, & alij probabiliter ignorantes pœnas à statuto loci vltra ius commune impositas, nihilominus subiiciuntur pœnis statuti loci, in quo delinquunt, ex quo intendunt delinquere, & committunt crimen à iure communi prohibitum. & illum refert Dida. in repe. c. alma mater. fol. 493. col. 2. de sen. exc. in 6. Hanc etiam dixit esse opi. communiter doctorum Gand. in ti. de poe. reo. nu. 16. & generaliter, quòd delinquens debeat puniri pœna imposita à statuto loci, in quo punitur, dicit esse communem conclusionem Maria. in c. postulasti. nu. 16. de foro comp. Hoc tamen intellige, vt procedat in pœnis secularibus, secus autem in pœna spirituali, prout est pœna excommunicationis à statuto imposita: illa enim non ligat probabiliter ignorantes, etiam in actu à iure communi prohibito, & damnato. & hanc opi. dicit esse communem Crot. in repe. c. vt animarum. in fi. prin. de consti. in 6. prout illum refert Dida. in loco præal.

Et licet in puncto iuris, hæc limi. vix posset sustineri, cum non videatur subesse aliqua probabilis ratio differentiæ inter pœnam excommunicationis, & alias pœnas: nihilominus cum hæc opi. magis faueat animabus, crederem non esse ab ea in iudicando recedendum.

3 Sed quid si delictum, de quo agitur, non quidem sit prohibitum à iure communi, sed tamen per totam prouinciam, vt plurimum vigeant statuta illud prohibentia, prout est in extractione frumenti, quæ communiter per totam Italiam est prohibita per statuta ciuitatum, vt dicit Bar. in loco præal. Resp. Bart. ibi tenet, ꝙ possit forensis etiam hoc casu puniri pœna statuti id prohibentis, nec possit excusari prætextu ignorantiæ. Et dicit Corn. cons. 64. in fi. lib. 3. ꝙ in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit esse communem opi. Legistarum Im. in l. fi. §. licet quis. ff. de pub. Videtur enim eo casu talis forensis delinquens contra huiusmodi statuta esse in supina ignorantia, merito non est excusandus. Ego tamen, quicquid sit de rigore iuris dicerem in prædictis casibus standum esse iudicis arbitrio, qui inspecta facti, & personarum qualitate pro sua religione decernet, an forensis plectendus sit poena statuti, vel in totum excusandus, vel saltem pœna ex aliqua parte temperanda. & ita ego in hoc ducatu sæpissime vidi excusari forenses, qui moram non traxerant in dominio à pœna imposita contra deferentes archabusios rotatos, & huiusmodi: & consuluerem (vbi aliquo modo posset ignorantia dici probabilis) vt iudices semper in mitiorem partem inclinarent. Vide quæ dixi s. q. 82. statu. vers. quæro nunquid.

4 Tertius est casus, quando iudex originis vel domicilij procedit contra subditum suum, qui deliquit extra territorium, an scilicet possit imponere pœnam statuti loci originis, vel domicilij. Et sic an statuta imponentia pœnam pro delictis, ligent subditos delinquentes extra territorium, super quo opus esset decisio. Cæsarea, vt dicit Ang. in l. fi. ff. de iur. om. iu. prout illum refert Euerard. cons. 45. col. 3. ver. non obst. etiam. licet Ange. in libro meo id non dicat. Et in hac q. Bar. in d.l. cunctos populos. n. 47. & seq. tenuit, ꝙ quando statutum expresse loquitur de delinquentib. intra territorium, comprehendat etiam eos qui extra territorium delinquunt. Et in hoc opi. Bar. communiter approbari dicit Soc. cons. 302. n. 4. in fi. lib. 2. Quando verò statutum simpliciter loquitur, tunc dicit Bar. ꝙ iudex originis, vel domicilij non potest punire subditum delinquentem extra territorium, nisi secundum pœnam impositam à iure communi, vel secundum statuta loci, in quo deliquit, non autem secundum statuta ipsius loci originis, vel domicilij. & hanc opi. dicit esse communem Ale. cons. 111. post nu. j. col. 2. ver. & cum sit. lib. 2. quem refert Paris. cons. 159. n. 6. libr. 4. & Rui. cons. 84. in fi. lib. 4. & Affli. super 3. parte const. Regni, rub. 55. post nu. 19. & Rochus de consue. fol. 114. nu. 20. & Bos. in ti. de pœ. nu. 19. Idem attestatur Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, hæc est quædam inquisitio. num. 84. ita etiam communiter teneri attestatur Fel. in c. à nobis. el j. nu. 6. de sen. excom. quem refert Paris. in d. cons. 159. nu. 7. & seq. Duen. reg. 146. Et ita pluries vidi apud nos obseruari, quia scilicet vbi poterat haberi notitia statutorũ loci delicti, semper fuit imposita illa pæna, licet per constitutiones huius ducatus alia poena esset imposita. Et in specie ita conclusum fuit in Senatu in causa cuiusdã Thomæ Bolognini, contra quem procedebatur pro vulneribus animo deliberato illatis cuidam in castris Senarum xv. Octob. 1556. D.P. memini, ꝙ cum illustr. Alexander Vicecomes, tunc Senator & prætor Cremonę cõdemnasset quendã Adam Tinctum, Cremon. pro vxoricidio per eum commisso super territorio Brixiensi, in amputatione capitis, absque bonorum confiscatione, & fisco reclamante fuisset ei concessa restitutio in integrum: Senatus intellecto ꝙ licet statutum Brixiæ pro eo delicto imponeret pœnam confiscationis bonorum, nihilominus ex consuetudine illius curiæ non solebat talis pœna imponi, & ꝙ prius idem Adam fuerat pro eodem delicto à Prętore Brixię condemnatus solummodo in amputatione capitis, omissa bonorum confiscatione, confirmauit sententiam latam per ipsum illustr. Vicecomitem, & fisco silẽtium imposuit, 19. Decemb. 1548. P.N. Et ideo à prædicta distinctione non recedas in iudicando, quamuis, vt dixi, Maria. in d. c. postulasti. nu. 16. generaliter dicat communem conclusionem esse, ꝙ delinquens debeat puniri pœna imposita à statuto loci, in quo punitur.

An autem possit iudex loci domicilij, vel originis procedere contra subditũ, qui deliquit extra territorium

torium,per viam inquisitionis,dixi s.q.39.versic. Sed quæro.

5 Debet etiam iudex aduertere, quia si pro aliquo maleficio sit imposita aliqua pœna per ius commune, vel aliam legem antiquam, postea fuit cõdita lex noua vel statutum, imponens aliam pœnam pro eodem maleficio: eo casu imponẽda est pœna statuta à lege noua, non autem à lege antiqua,vel à iure communi. Bene verũ est, ꝙ in hoc articulo variæ fuerunt aliquando opi.doctorum: nam aliqui tenuerunt, ꝙ per statutum imponens pœnam nouam,nõ intelligatur sublata pœna iuris communis.Et ita post nonnullos antiquos tenuit Bart.in l.j.nu.j.ff. vi bono.rapto.Et hanc opi. communiter teneri attestatur Cy. l.sepulchra. C. de sepul.viol. quem refert Ancharan.in c.generi, de reg.iur.in 6. & Caccialup. in repe.l.omnes populi,n.90.ff.de iust.& iur.Idẽ dicit Bal.in l.non est nouum, ff.de legib. quem refert Aug.ad Ang. de malef.in ver.Et ibi caput,nu.9.Et hanc opi.teneri per Doct.attestatur Ang.in d.l.qui sepulchra,ver. in text.ibi nihil enim. Hanc etiam dicit esse communem opi.Abbas in c.de causis,n.14.de offi.deleg.Idem dicit Saly.in d.l. qui sepulchra, post n.6. ver.quæro nunc,C. de sepul.viol. prout illum refert Ana.in c.fi.n.16. de collu.dete.qui tamen hoc explicatè nõ attestatur, imò dicit,quòd licet quo ad natiuitatem sit dubium, tamen quo ad executionem omnes tenent, ꝙ pœna statuti tollat pœnam iuris cõmunis, Berous in d.ca.de causis,post n.75.Cõtrariam autem opinionem,ꝙ scilicet per pœnam statutariam sit sublata pœna iuris cõmunis,tenuit Bald.in l.data opera, n.19. & seq.C.qui accus.non poss.subdens, ꝙ fatuus esset iudex, qui aliam pœnam imponeret quàm statutariam,& dicit Pract.Carer.fol.519.n.14.ꝙ hanc opi.tenent omnes Doctores. Hanc etiam opi.dicit esse communem Dec.in d.c.de causis, nu.14.in fi.prout illum refert Alciat.cons.453.post n.5.ver.non obest igitur, Mars.in pract.cri.§.quæritur, post nu.6. quem refert Viuius in libr. communium opi. in verbo,Statutum imponens. Dicit etiam Blanc.in pract.cri.fol.72.n.61.& seq.quòd hæc opin.videtur magis communiter recepta,& quòd ita communiter practicatur. Dicit Alber.in prima parte statutorum,q.octaua,num. 10.in fi.quòd totus mundus ita obseruat,licet dicat,quòd in hac quæstione opus esset decisione Imperatoris,quem refert Aug.ad Ang.de malef.in ver.&ibi caput,post nu.9. & Mars.cons.lxj.num. 19. refert etiam Ant. Gomez lib.delictorum ca.j.n.38.in fi.subdens, ꝙ licet contraria opin. sit magis communis, tamen ista seruaretur iudicando & consulendo. Hanc etiam opinio. communiter seruari attestatur Gan. in tit.de aliquibus quæst.nu.4. Idem dicit Paul.de Castro in l.j.§.dixerit aliquis, num.6. ff.de public. quem refert Gramma.cons.35.nu.56.& Roland. consil.35.n.48.lib.2.Et dicit Rota Senen.decis.9. posita post consilia criminalia diuersorum, lib.2. num.3. quòd hæc opi.præualuit,& est approbata per vsum. Et ita in hac prouincia indistinctè obseruatur. Cum itaq; hæc opi.sit proculdubiò magis communis,& à cõmuni consuetudine approbata, nõ esset ab ea in iudicando recedendum. Et hæc conclusio multò magis procederet, vbi pro aliquo delicto iudex imposuisset pœnam statutariam: nam eo casu proculdubio non posset post eam imponi delinquenti pœna iuris communis, etiam si esset maior quàm statutaria,cùm enim vtraq; pœna tendat ad vindictam, vna per aliã tollitur.Et in hoc omnes concordant, vt dicit Bar.in d.l.1.in vlt.verb. ff. vi bo.rapt.quem refert Anan. in d.c.fi.n.16.de collus.deteg.

6 Solet etiam plerunque in facto dubitari nunquid quando à lege vel statuto sunt impositæ plures pœnæ alternatiuæ pro aliquo delicto,sit eo casu electio iudicis an rei. Et in hoc quidem articulo gl.in c.sicut Iudæi,in gl.fi.de Iudæis, videtur simpliciter tenuisse, ꝙ electio sit ipsius iudicis. Et illã gl.communiter teneri per Doct. affirmat Ana. in c.c.sicut Iudæi,post n.17. Idem videtur sensisse gl. in c.à crapula, in glo.fi.de vita, & ho.clericorum, quam dicit sequi communiter à Doct. Abbas, in e.c.à crapula,n.4.Tu verò pro clariori intelligentia inhærendo dictis Bar.in l.j.§.expilatores, nu.2. ff. de effractor. distingue tres casus. Primus est, quando verba legis, vel statuti sunt directa ad iudicem, puta si aliquis cõmiserit tale maleficium, iudex faciat illum fustigari, vel condemnet in scutis X. & tunc electio est iudicis. Et dicit Ripa in c. inter cæteras,nu. 59.de rescriptis,ꝙ cum hac conclusione transeunt communiter Docto. Et ratio est,quia lex dirigendo verba ad iudicem,censetur etiam ei dedisse arbitrium eligendi. Secundus est casus, quando verba legis vel statuti diriguntur ad reum,puta ille,qui fecerit tale maleficium:soluat x.aureos, vel relaxet fisco tertiam partem bonorum suorum mobilium.Et tunc ex quo lex dirigendo verba ad reum, videtur etiam ei dedisse optionem, dicendum est, ꝙ arbitriũ eligendi spectat ad ipsum reum, & ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Ripa in d.c.inter cæteras,n.65.ꝙ ita tenent communiter Docto. Tertius est casus, quando verba non sunt directa neq; ad iudicem, neq; ad reum, sed sunt impersonaliter prolata. Et in hoc est difficultas.Bart.in loco præal.primò dicit se dubitare,deinde subdit,ꝙ putat in dubio electionem esse ipsius rei. Gl.autem cõmuniter sentiunt, ꝙ electio sit iudicis, vt attestatur Summa Siluestrina,in verb.Pœna,n.7. Tu verò dic,ꝙ aut vtraque pœna est corporalis, puta quia lex dicat, quòd pro tertio furto quis suspendatur,vel decapitetur. Et hoc casu omnes ferè cõcordant,quòd electio sit iudicis,non rei,quinimò non potest iudex, etiam si velit, relinquere ipsi reo optionem, vt dixi infrà q.xcix.ver.Item quæro. Aut vtraque pœna est pecuniaria, puta pro furto sit pœna 10. aureorum, vel amissionis tertiæ partis bonorum mobilium. Et hoc casu omnes tenent, quòd electio sit rei,vt attestatur Cępol.in l.si fugitiui,n. 51. C.de ser.fug. qui tamen ponit exemplum,iudicio meo valde absurdum,scilicet si lex pro delicto imponat pœnam centum aureorum, vel quinquaginta. Ego certè talem legem, vel statutum nunquã vidi. Aut altera pœna est corporalis,altera pecuniaria. Et hic casus proximis diebus contigit in quodam Lancelotto Ferr. qui executionẽ quandã prohibuerat,pro quo delicto est à constitutionibus huius ducatus imposita pęna trium ictuum eculei,vel cc.aureorũ.Et post multa Senatus censuit his casibus esse in arbitrio rei,an velit soluere pœnam pecuniariam, vel subire corporalem. Et

ita rescripsit prætori Vigleuani 4. Apr. 1561. P.N. Quæ tamen omnia intellige vt procedant, nisi aliud ex verbis ipsi⁹ legis, vel statuti colligi posset, puta quia lex diceret secũdum qualitatem personarum, vel inspecta facti qualitate, vel huiusmodi: nam hoc casu, cum adhibenda sit causæ cognitio, dicendum est, quòd indistinctè electio ad iudicem pertineat.

7 Sed hic quæro, pone stat statutum, ꝙ vulnerans puniatur in centum libris, quas si non soluerat intra decẽ dies, amputetur ei manus dextra. Modo condemnatus non soluit in termino, nunquid poterit iudex omittere pœnã corporalem, & facere executionem pro centũ libris in bonis rei? Resp. ꝙ sic. Ita tenet Bar. in l. cum duobus. §. fi. n. 2. ff. pro socio, cuius opi. Doct. sequuntur. Et de illa doctrina multum exclamant, vt dicit Aug. ad Angel. de malefi. in verb. Quas si non soluerit, n. 18. & ita in facti contingentia consuluit Corn. consi. 5. li. 3.

8 Successiuè quæro, pone stat statutum, ꝙ nõ comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec soluerit cõdemnationem librarum mille. Modò quidam vocatus nõ comparuit, & fuit positus in banno, & condemnatus in mille, nunquid si ipse vult stare in banno, & nõ soluere condemnationem, poterit eo non obstante fiscus facere executionem in bonis ipsius pro summa librarũ mille? Resp. ꝙ non, & ita in practica seruatur, vt dicit Bal. in auct. bona damnatorum, in fi. C. de bon. proscrip. licet relinquat cogitãdum, an sit verum de iure. Sed certè ego credo hoc etiã de iure procedere. Mens enim statuti videtur esse, vt ille principaliter sit positus in bãno, & deinde sit in eius facultate soluendo lib. mille ab ipso bãno se eximere, vnde cum ipse eligat stare in banno, videtur plenè satisfactum dispositioni ipsius statuti.

9 Vbi agitur de imponenda pęna alicuius specialis constitutionis, oportet ꝙ in illo casu verificentur omnes qualitates in ipsa constitutione expressæ, aliàs pœna non committitur. Est doctrina Io. An. in c. j. de homicid. in sexto, quam dicit esse sing. & ab omnibus approbatã Tortus inter consilia Anto. de Butr. consi. vl. n. j. in fi. Vide quæ dixi s̃. hoc e. lib. §. Assassinium, circa prin.

10 Vlterius quæro, nunquid iudex possit ex causa minuere pœnã ordinariam impositam à iure pro aliquo delicto? Resp. ꝙ sic, siue agatur de pœna imposita per ius commune, in quo ferè omnes consentiunt. Et ita esse cõmunem opi. attestatur Dec. in c. de causis, n. 18. de off. deleg. quem refert Public. super consuet. Aluer. fol. 163. n. 9. & Viuius in lib. commun. opi. in ver. Iudex, vbicunque: siue etiam agatur de pœna imposita à statuto: quo casu, licet aliqui tenuerunt contrariũ, magis tamen communis opi. est, ꝙ possit iudex etiam pœnas statutarias ex causa minuere, vt attestatur Are. in c. qualiter, & quando, el 2. n. 24. de accusat. quem refert Did. lib. 2. resolut. ca. 9. n. 8. & Pla. lib. j. delictorum, c. 33. n. 5. Dec. in d. c. de causis, n. 19. quem refert Menchiaca cõtrouers. illust. c. 14. n. 4. Blanc. in prac. cri. fo. 73. n. 71. & seq. Tiraquel. de pœnis, in præfatione, n. 22. quem refert Taeg. in prac. cri. c. 13. n. 17. Sed hæc quidem conclusio intelligenda est, vt procedat in maioribus magistratibus: illi enim possunt pœnas statutarias minuere ex causa, siue talis causa sit cohærẽs delicto, siue sit causa extrinseca, sed minores magistratus benè possunt minuere pœnam ex causa cohærẽte delicto, sed si volũt pœnam alterare ex causa extrinseca, debẽt principem consulere. Ita videtur colligi ex decisi. Bal. in auct. hodie iurant. C. de iud. Et hanc limitationem dicit esse communiter receptam Blan. in loco præallegato, post n. 90. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. in d. c. de causis, in loco suprà per me allegato, prout illum refert Boss. in tit. de pœnis, n. 10. & hoc, nisi consuetudo prouinciæ aliter se habeat, prout in Francia, vbi ex consuetudine illius regni omnes pœnæ criminales sunt in arbitrio iudicantis, vt attestatur Pract. Millei, fol. 128. n. 47. & fol. 147. n. 30. nam eo casu talis consuetudo sequenda est. Scias etiam, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt procedat ante sententiam, prout loquitur gl. in l. quid ergo, §. pœna grauior, in ver. Onerasset, circa princ. ff. de infa. quam dicit esse communiter receptam Did. pract. q. 35. circa fi. secus autem post sententiam. Caueant tamen iudices, ne id sine iusta causa, & à iure approbata faciãt, ne aliquid eis deterius contingat: nam iudex, qui in causis criminalibus minorem pœnã imponit, quàm de iure imponere debebat, est infamis, l. seruos, C. ad legem Iul. de vi publ. prætereaque debet puniri eadem pœna, qua erat puniẽdus reus, vt colligitur ex tex. in l. 3. in fi. C. ne sanct. baptis. reitere. Et refert And. de Iser. ꝙ Rex Carolus primus fecit quendam iudicem furca suspendi, ex eo ꝙ quendam reum qui erat condemnandus in amputatione capitis, cõdemnauit tantùm in amputatione manus, quem refert Paris Put. de synd. fol. 358. post n. 3. & Afflict. super 2. par. constitutionum Regni, rubr. 3. nu. 22. & Chass. super consue. Burgun. in ti. des iustic. & droits d'icelles. §. 5. in ver. à l'arbitrage du iuge. n. 29. & Prac. Carer. fo. 515. n. 10. Prætereaq; debet iudex, qui minuit pœnam à iure, vel statuto impositam, exprimere causam in sententia, propter quam mouetur ad illam minuendam, prout se frequenter vidisse de facto fieri, attestatur Iac. de Beluis. in prac. cri. fo. 46. in rubr. de fuga reo. n. 62. Puto tamen sufficere, ꝙ iudex dicat ex iustis causis animũ suum mouentibus id facere, absque eo, ꝙ in specie causam ipsam exprimat, quam sententiam communem esse dicit Menchiaca controuers. illust. c. 14. n. 5. Ex quibus autem causis possit iudex pœnam à lege impositam minuere, dixi s̃. q. lx. Item scias, ꝙ quando pœna ordinaria ex aliqua causa minui debet, non potest de iure imponi pœna corporalis. Sed hoc de consuetudine non seruatur: nam plerũque senatus minuendo pœnam ordinariam transmittit delinquentes ad triremes ad tempus, & quandoque etiam in perpetuum, prout etiam seruat cõs. Neap. vt per Gram. decis. 8. & alibi pluribus in locis. Et ita practicari attestatur Nunius de los corregidores, fol. 105. col. 4. in prin.

11 Non omitto etiam circa hãc pœnarum impositionem, ꝙ quãdo delinquens non est capax pœnæ, quæ à iure imponitur pro delicto, tunc potest iudex illam pœnam in aliam cõmutare. Et ideo si ex forma statuti propter falsum testimonium sit alicui amputanda manus dextra, & ille non habeat manum dextrã, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutari. Et ita dicũt Doctores, vt attestatur Bal. in l. nouerint